

T.C.
YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
ESKİ TÜRK EDEBİYATI BİLİM DALI

AHBÂRÜ'L-İBER MESNEVİSİNİN TENKİTLİ METNİ VE EĞİTİM
DEĞERLERİ BAKIMINDAN İNCELENMESİ

DOKTORA TEZİ

İSA IŞIK

VAN-2016

T.C.
YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
ESKİ TÜRK EDEBİYATI BİLİM DALI

AHBÂRÜ'L-İBER MESNEVİSİNİN TENKİTLİ METNİ VE EĞİTİM DEĞERLERİ
BAKIMINDAN İNCELENMESİ

DOKTORA TEZİ

Hazırlayan

İsa IŞIK

Danışman

Yrd. Doç. Dr. Ömer DEMİRBAĞ

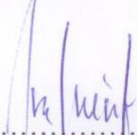
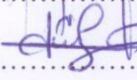
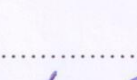
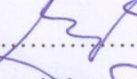
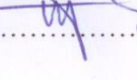
VAN-2016

T.C.
YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü

TEZ KABUL TUTANAĞI

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Yrd. Doç. Dr. Ömer DEMİRBAĞ danışmanlığında, ...İsa İSİK... tarafından hazırlanan bu çalışma 15 / 01 / 2016 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Türk Dil ve Edebiyatı Anabilim Dalı'nda **DOKTORA TEZİ** olarak kabul edilmiştir.

Başkan Prof. Dr. Muhsin MACİT İmza:
Jüri Üyesi Doç. Dr. Süleyman SOLMAZ İmza:
Jüri Üyesi Yrd. Doç. Dr. Ömer DEMİRBAĞ İmza:
Jüri Üyesi Yrd. Doç. Dr. Recep DEMİR İmza:
Jüri Üyesi Yrd. Doç. Dr. Murat ÖZTÜRK İmza:

Yukarıdaki imzalar adı geçen öğretim üyelerine aittir. / /

B.
Doç. Dr. Bekir KOCLAR
Enstitü Müdürü

İçindekiler

ÖN SÖZ	V
TRANSKRİPSİYON ALFABESİ	VII
KISALTMALAR	VIII
GİRİŞ	1
ZA‘İFÎ’NİN HAYATI VE EDEBÎ KİŞİLİĞİ	2
ZA‘İFÎ’NİN ESERLERİ:.....	6
1. AHBÂRÜ’L-‘İBER MESNEVİSİ	6
2. HAŞİYE ALA HAŞİYETİ MİR EBİ’L-FETH ALA ŞERHİ MOLLA HANEFİ	7
BİRİNCİ BÖLÜM	8
DEĞER VE EĞİTİM DEĞERLERİNE DAİR.....	8
1.1. DEĞER NEDİR?.....	8
1.2. DEĞERLER EĞİTİMİ VE EĞİTİM DEĞERLERİ ÜZERİNE	10
1.3. EĞİTİM DEĞERLERİNİN ÖĞRENİLME SAHASI.....	13
1.4. DİN VE DEĞER	19
1.5. EDEBİYAT VE DEĞER	25
İKİNCİ BÖLÜM.....	29
2. AHBÂRÜ’L-‘İBER MESNEVİSİNDE EĞİTİM DEĞERLERİ	29
2.1. AHBÂRÜ’L-‘İBER MESNEVİSİNDE DİNÎ VE TASAVVUFÎ DEĞERLER	29
2.1.1. ALLAH’I TANIMA VE TEVHİD	29
2.1.2. SAĞLAM İTİKADA/İMANA SAHİP OLMA	34
2.1.3. ALLAH’A MUHABBET	36
2.1.4. ALLAH’A İTAAT VE İBADET BİLİNCİ	37
2.1.5. ALLAH’I ZİKRETMEK (ANMAK)	40
2.1.6. ALLAH’A ŞÜKRETMEK	44
2.1.7. HER ŞEY ALLAH’IN HÜKMÜ İLE GERÇEKLEŞİR	51
2.1.8. ALLAH’IN RAHMETİNDEN ÜMİT KESMEMEK/ALLAH MERHAMETLİDİR.....	55
2.1.9. KULLUĞUN BİLİNCİ DUA YAHUT YAKARIŞ	62
2.1.10. GÜNAHLARDAN ARINMA: TÖVBE.....	73
2.1.11. TEVEKKÜL	85

2.1.12. PEYGAMBERE İMAN, PEYGAMBER SEVGİSİ VE PEYGAMBER'E İTAAT	88
2.1.13. PEYGAMBER'İ ANMAK: PEYGAMBERE SALÂT VE SELAM GETİRMEK.....	95
2.1.14. VELİ KULLAR	100
2.1.15. ŞEYH.....	103
2.1.16. DÜNYAYA ALDANMAMAK VE GÖNÜL VERMEMEK	104
2.1.17. HER NEFİS ÖLÜMLÜDÜR/ ÖLÜMÜ HATIRLAMAK.....	119
2.1.18. ŞİRK İLE MÜCADELE ETMEK	122
2.1.19. NEFSE VE ŞEYTANA UYMAMAK.....	123
2.1.20. ÖLMEDEN ÖLMEK.....	134
2.1.21. ŞERİAT	137
2.1.22. DÖRT HALİFEYE UYMAK VE DÖRT HALİFE SEVGİSİ	142
2.1.23. ALLAH RÂZIKDIR.....	143
2.1.24. HAC YAPMAK.....	146
2.1.25. ABDESTLİ OLMAK, NAMAZ KILMAK.....	147
2.2.26. SADAKA VE ZEKÂT VERMEK/ YETİME, ÖKSÜZE, MİSKİNE VE FAKİRE YARDIM ETMEK	151
2.2.AHBÂRÜ'L-İBER MESNEVİSİNDE BENİMSENMESİ TAVSİYE EDİLEN DEĞERLER.....	171
2.2.1. CÖMERTLİK	171
2.2.2. SABRETMEK	174
2.2.3. KANAATKÂR OLMAK	178
2.2.4. İHLÂSLI VE SAMİMİ OLMAK.....	181
2.2.5. İFFETLİ OLMAK	183
2.2.6. MÜTEVAZİ OLMAK.....	184
2.2.7. MİSAFİRPERVER OLMAK	185
2.2.8. AĞIRBAŞLI/ VAKARLI OLMAK	188
2.2.9. TATLI DİLLİ OLMAK/ GÜZEL VE DOĞRU SÖYLEMEK	189
2.2.10. CESARET.....	194
2.2.11. KALP KIRMAMAK	195
2.2.12. HATADAN PİŞMAN OLMAK.....	199
2.2.13. ANNE-BABA HAKKI.....	200

2.2.14. HADDİNİ AŞMAK VE HADDİNİ BİLMEK	208
2.4.15. İYİLİKLER KARŞILIĞINI BULUR/HERKES TABİATINA UYGUN OLANI BULUR	210
2.2.16. KÖTÜLÜĞE KARŞILIK İYİLİK YAPMAK	214
2.2.17. TEDBİRLİ OLMAK VE TEDBİRLİ DAVRANMAK	218
2.2.18. İSTİŞARE ETMEK	221
2.2.19. TİCARİ AHLAK	223
2.2.20. ADALET	224
2.2.21. İLİM VE ÂLİMİN ÖNEMİ	225
2.2.22. MÜSTAĞNİ OLMAK/FERAGAT ETMEK	227
2.2.23. İNSAFLI OLMAK	233
2.2.24. MAZLUMA YARDIM ETMEK	238
2.2.25. SIR SAKLAMAK	240
2.2.26. GAZA YAPMAK	242
2.2.27. BARIŞTIRMAK YA DA BARIŞMAYA VESİLE OLMAK	243
2.2.28. SILA-İ RAHİM YA DA AKRABAYI GÖZETMEK	243
2.3. AHBÂRÜ'L-İBER MESNEVİSİNDE SAKINILMASI TAVSİYE EDİLEN HUSUSLAR	248
2.3.1. MAL DÜŞKÜNLÜĞÜ VE CİMRİLİK	248
2.3.2. TEKEBBÜR YA DA KENDİNİ BEĞENMİŞLİK	253
2.3.3. HIRS VE HEVA	256
2.3.4. ZİNÂ	258
2.3.5. BATIL İNANÇLAR	262
2.3.6. HASED YA DA KISKANÇLIK	264
2.3.7. İÇKİ İÇMEK	267
2.3.8. YALAN SÖYLEMEK	268
2.3.9. SÖYLEDİĞİ SÖZE DİKKAT ETMEMEK	270
2.3.10. HARAM MAL YEMEK	273
2.3.11. ZULÜM	275
2.3.12. HIRSIZLIK	276
2.4. AHBÂRÜ'L-İBER MESNEVİSİNDE HURAFELER VE EĞİTİM DEĞERLERİ BAKIMINDAN SAKINCALI BAZI HUSUSLAR	278
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: METİN	283

3.1. AHBARÜ'L-İBER'İN NÜSHALARININ TANITIMI	283
3.1.1.TENKİTLİ METİN OLUŞTURULURKEN KULLANILAN NÜSHALAR	283
3.1.2. ELDE EDİLEMİYEN NÜSHALAR.....	286
3.2. METİN TESİSİNDE TAKİP EDİLEN YOL.....	287
AHBĀRÜ'L-İBER MESNEVİSİ.....	291
SONUÇ	1012
SÖZLÜK.....	1015
KAYNAKÇA.....	1021
ÖZET.....	1030
ABSTRACT.....	1031

ÖN SÖZ

Divan Edebiyatı, Osmanlıdan bize miras olarak kalan en önemli kültür hazinelerindendir. Başlangıçta İran Edebiyatı'na öykünülerek yazılan eserler zamanla özgünleşip mükemmel bir boyut kazanmaya başlamıştır. Bu da edebiyatta estetik bir incelme ve büyümeyi beraberinde getirmiştir. Yüzyıllarca devam eden Divan Edebiyatı geleneği içinde binlerce şairin binlerce eser verdiği görülür. Bu eserler içerisinde mürettep divanlar ve mesneviler oldukça önemlidirler. Bu anlamda mesneviler şairlerin maharetlerini sergiledikleri ve düşüncelerini ilettikleri değerli kaynaklardır. Bu çalışmada 17. yüzyılın sonunda yazılmış olan Vanlı Za'îfî'nin Ahbârü'l-İber adlı mesnevisi nazarlara sunulmuştur.

Za'îfî'nin Ahbârü'l-İber mesnevisi miladi 1695 (H.1107) yılında yazılmıştır. Eser elli bir farklı hikâyeden müteşekkildir. Bu çalışmada eserin altı nüshası üzerinden tenkitli metni hazırlanmıştır. Çalışma yapılırken herhangi bir nüsha esas alınmamış, ele alınan tüm nüshalar birlikte okunarak en uygun metnin kurulmasına çalışılmıştır. Metin kurulurken vezin, metnin anlamı gibi durumlar göz önüne alınmıştır.

Ahbârü'l-İber mesnevisi genellikle dini-tasavvufi muhtevalı hikâyelerden oluşmaktadır. Bu anlamda eser, eğitim değerleri bakımından zengin bir içeriğe sahiptir. Bu çerçeveden bakıldığında kaybolan bazı değerleri yeniden inşa etmek amacıyla edebi eserlere yönelmenin olumlu getirilerinin olacağı düşüncesinden hareketle eser, eğitim değerleri bakımından incelenmiştir. Eğitim değerleri ve değerler eğitimi ile ilgili yapılan daha önceki çalışmalar üzerinden yapılan incelemeler sonunda Prof. Dr. Hasan Kavruk'un danışmanlığında Mehmet Burak Çakın'ın hazırladığı Mantıku't-tayr eseri üzerine yapılan çalışma, ele alınan değerler bağlamında bize rehber olmuştur. Bu çerçevede Ahbârü'l-İber mesnevisi bir giriş ve üç ana başlık altında incelenmiştir. Çalışmanın giriş bölümünde araştırmanın önemi, amacı, sınırlılıkları, varsayımlar, araştırmanın modeli, çalışma materyalleri gibi konularda bilgiler verilmiş, Za'îfî ve eserleri tanıtılmıştır. Birinci bölümde; değer, eğitim değerleri, eğitim değerlerinin öğrenilme sahaları, din ve değer, edebiyat ve değer gibi konularda bilgiler verilmiştir. Çalışmanın ikinci bölümünde, hazırlanan tenkitli metin üzerinde eğitim değerleri çerçevesinde tespitler yapılmış, eser konuyla ilgili olarak dört başlıkta incelenmiştir. Çalışmanın ikinci bölümü şu alt başlıklardan oluşmaktadır: 1. Ahbârü'l-İber Mesnevisinde Dini ve Tasavvufi Değerler 2. Ahbârü'l-İber Mesnevisinde Benimsenmesi Tavsiye Edilen Değerler 3. Ahbârü'l-İber Mesnevisinde Sakınılması Tavsiye Edilen Hususlar 4. Ahbârü'l-İber Mesnevisinde Bazı Hurafeler ve Eğitim Değerleri Bakımından Sakıncalı Hususlar. Bu bölüm incelenirken eserde tespit edilen değerler ve kavramlara Kur'an-ı Kerim'in bakışı da nazarlara sunulmaya çalışılmıştır. Çalışmanın üçüncü bölümünde eserin tenkitli metni yer almaktadır. Tenkitli metnin sonunda ise eserden günümüz

okuyucusunun istifade edebilmesini sağlamak amacıyla hazırlanan bir sözlüğe yer verilmiştir.

Bu çalışma, klasik bir metnin “eğitim değerleri” bakımından kıymetini ortaya koymaya çalışırken klasik metinlerde bulabileceğimiz pek çok mesajın var olduğunu bizlere göstermektedir. Bu da Divan şairinin sanıldığından çok daha kapsamlı bir alana hitap ettiğini ortaya koymaktadır.

Bu çalışmada fikirlerinden istifade ettiğim Prof. Dr. Muhsin MACİT ve Doç. Dr. Süleyman SOLMAZ’a; doktora eğitimim esnasında ders aldığım hocalarım Prof. Dr. Zeki TAŞTAN, Doç. Dr. Selma BAŞ, Doç. Dr. Mecit CANATAK, Yrd. Doç. Dr. Recep DEMİR, Yrd. Doç. Dr. Murat ÖZTÜRK’e; ayrıca bu çalışmada yine fikirlerinden istifade ettiğim kardeşim Ali IŞIK ve arkadaşım Ercan GÖZEN’E; araştırmacı arkadaşlarım Rukiye IŞIK ve İhsan ŞEHİTOĞLU’na; yüksek lisans ve doktora eğitimi esnasında yol arkadaşlığı yaptığım kadim dostum Servet ŞENGÜL’e; bana lisans ve lisansüstü eğitimim esnasında her türlü desteği veren sevgili babam Süleyman IŞIK ve annem Dilber IŞIK’a teşekkürü bir borç bilirim. Çalışmalarım esnasında desteğini benden esirgemeyen ve beni çalışmalarım noktasında cesaretlendiren danışmanım Yrd. Doç. Dr. Ömer DEMİRBAĞ’a şükranlarımı sunarım.

Van 2016

İsa IŞIK

KISALTMALAR

- a.g.e.: Adı geçen eser
a.g.m.: Adı geçen makale
a.s.: Aleyhisselam
A: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı Nüshası, 000418/01 Kayıt
No'lu Yazma
Bkz.: Bakınız
bşk.: Başkaları
c.: Cilt
 : orum İl Halk Kütüphanesi Nüshası, 19 Hk 2105 Arşiv Numaralı Yazma
ev.: Çeviren
E : Erzurum İl Halk Kütüphanesi Nüshası, 25 Hk 2235 Arşiv Numaralı Yazma
Edt.: Editör
H.: Hicri
Hzl.: Hazırlayan
Hz.: Hazreti
L: Ankara Milli Kütüphane Nüshası, 06 Mil Yz A 6028 Arşiv Numaralı Yazma
M: Ankara Milli Kütüphane Nüshası, 06 Mil Yz A 6118 Arşiv Numaralı Yazma
s.: Sayfa
S.: Sayı
s.a.v.: Salallahu aleyhi ve sellem
T: Erzurum İl Halk Kütüphanesi Nüshası, 25 Hk 23858 Arşiv Numaralı Yazma
TDK.: Türk Dil Kurumu
vb.: ve benzeri
Yay.: Yayınları
yy. : Yüzyıl

GİRİŞ

Günümüz insanının Klasik Türk Edebiyatı metinlerine genellikle mesafeli durduğu görülmektedir. Bu durumun en önemli sebeplerinden biri günümüz okuyucusunun bu eserlerde kullanılan dile bigâne olmasıdır. Hal böyle olunca geçmişten günümüze ulaşan en değerli miraslardan biri olan Divan şiiri, bugün birçok kişi tarafından anlaşılamamaktadır. Hâlbuki bu metinlerde atalarımızın estetik zevklerini ve yaşam biçimlerini bulmak, geniş bir coğrafyada gelişip olgunlaşmış bir medeniyetin izini sürmek mümkündür. Geleneğe ve değerlere bağlı bir nesil tasavvuru yine maziyi iyi tanımakla mümkün olacaktır. Zira geçmişle bağları koparılmış bir toplumun geleceği de olmaz. Bu durum göz önüne alındığında yüzyıllar içinde kendini inşa eden ve nesiller boyunca sayısız eser veren bir edebi gelenekten yararlanmanın gerekliliği de ortaya çıkmaktadır.

Bu çalışmada Vanlı şair Za‘îfî’nin Ahbârü’l-İber adlı mesnevisi ele alınarak eserin altı farklı nüshası üzerinden tenkitli metni hazırlanmıştır. Çalışmaya konu olan nüshaların ikisi Erzurum İl Halk Kütüphanesi’nde, ikisi Milli Kütüphane’de, biri Çorum Hasan Paşa İl Halk Kütüphanesi’nde, biri de İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı’nda bulunmaktadır.

17. yüzyılın sonlarında (1695) yazılmış olan Za‘îfî’nin Ahbârü’l-İber adlı mesnevisi şu varsayımlar üzerinden araştırmaya tabi tutulmuştur:

1. 17. yy. Türk Edebiyatının bir ismi olan Za‘îfî, mutasavvıf ve eğitimci bir kişiliğe sahiptir.

2. Za‘îfî’nin Ahbârü’l-İber adlı mesnevisi hem dinî-tasavvufî ve ahlaki değerleri yansıtması bakımından hem de eğitim değerleri yönünden zengin bir içeriğe sahiptir.

3. Ahbârü’l-İber, sade ve anlaşılır bir Türkçeye yazılmış, içerdiği eğitim değerleriyle günümüze de hitap eden bir eserdir.

Bu çalışma temelde iki aşamadan oluşmaktadır. Öncelikle Za‘îfî’nin Ahbârü’l-İber adlı mesnevisinin tenkitli metni hazırlanmış sonra eserin “eğitim değerleri” bakımından kıymeti ortaya konulmaya çalışılmıştır. Yapılan çalışmada şu sorulara aranmıştır:

1. Za‘îfî’nin Ahbârü’l-İber adlı mesnevisinde var olan eğitim değerleri nelerdir?

2.Za‘îfî’nin Ahbârü’l-‘İber mesnevisindeki dini ve tasavvufî değerler nelerdir?

3.Za‘îfî’nin Ahbârü’l-‘İber mesnevisinde kazandırılması tavsiye edilen değerler nelerdir?

4.Za‘îfî’nin Ahbârü’l-‘İber mesnevisinde sakınılması tavsiye edilen hususlar veya bölümler var mıdır?

5.Za‘îfî’nin Ahbârü’l-‘İber adlı mesnevisi özelinde Klasik Türk Edebiyatı metinlerinden değer eğitimi açısından bugün için faydalanabilir miyiz?

Ahbârü’l-‘İber, elli bir ayrı manzum hikâyeden müteşekkil bir içeriğe sahiptir. Eser incelenirken elde edilen bulgular “Dinî ve Tasavvufî Değerler”, “Benimsenmesi Tavsiye Edilen Değerler” ve “Sakınılması Tavsiye Edilen Hususlar” başlıkları altında toplanarak eğitim değerleri açısından yorumlanmıştır. Ayrıca Ahbârü’l-‘İber mesnevisi, dini-tasavvufî bir eser olduğundan Kur’an-ı Kerim’in bahsi geçen değerlere bakışı da tespit edilerek nazarlara sunulmaya çalışılmıştır. Eser, mezkûr başlıklar altında incelenirken bu başlıkların altında sunulan alt başlıkların içeriğine uygun olarak Kur’an’dan faydalanılmıştır. Dolayısıyla bu çalışmayı inceleyen biri eserle ilgili açılan başlıkların Kur’an’da nasıl ele alındığını görerek eserin Kur’ani referanslara uyup uymadığını karşılaştırma fırsatı da bulabilecektir. Eserin muhtevasında eğitim değerleri bakımından bazı sakıncalı noktalar da vardır. Eser incelenirken bunlar da tespit edilerek eğitim değerleri açısından sakıncalı oldukları söylenmiştir. Yapılan çalışma, Ahbârü’l-‘İber özelinde Divan şiirinin özellikle de mesnevi nazım biçiminin eğitim değerleri açısından zengin bir içeriğe sahip olduğunu göstermektedir. Bu durum Divan şairinin toplumu eğitmek gibi bir kaygısının olduğunu da ortaya koymaktadır. İnanıyoruz ki sadece mesnevi nazım biçimlerinde değil, aynı zamanda divanların satır aralarında da şairlerin topluma ilettikleri birçok mesaj vardır. Bu anlamda Divan şiiri araştırmacılar için eğitim değerleri bakımından incelenmeye açık ve verimli bir alandır.

ZA‘İFÎ’NİN HAYATI VE EDEBÎ KİŞİLİĞİ

Za‘îfî hakkında tezkirelerde ve edebiyat kaynaklarında bilgi bulunmamaktadır.¹ Bu durumun sonucu olarak eserin “sebeb-i telif” bölümünde

¹ Edebiyatımızda Za‘îfî mahlasını kullanan birçok şair vardır. E. Işıl Korukluoğlu, Za‘îfî isminde on beş farklı kişi hakkında bilgi vermektedir. Bkz: E. Işıl Korukluoğlu, *Ahbârü’l-‘İber İnceleme-Metin*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2014, s. 17-22; Hasan Yüksel de Za‘îfî isminde on dört kişiyi tanıtır. Bkz: Hasan Yüksel, “Meçhul Bir İsim ve Yeni bir Eser: (Bayburtlu veya Vanlı Zaifî ve Ahbârü’l-‘İber Adlı Mesnevisi)”, *Prof. Dr. Ramazan*

verilen bilgiler önemli ölçüde değer kazanmaktadır. Şair, eserin mezkûr bölümünde insan ömrünün oyun ve oyalanmadan ibaret olduğunu belirtir. Eseri de kırk beş yaşında yazdığını söyler. Bu yaş olgunluk yaşıdır. Bu bağlamda şairin birikimini ve hayat felsefesini bu eserinde görmek mümkündür.

Bu kitâbı nice te'lif eyledük
Pes ğaraž nedür bunı biz söyledük (42)

Çünkü gördüm geçdi 'ömrüm ey cevân
Lehv u lu' b ile günüm hem çok zamân (43)

'Ömrümün târihini fikr eyledüm
Kendü kendüme bunı zıkr eyledüm (44)

Kırk ile beş oldı 'ömrüm ey denî
Ne şalavât ne teheccüd yok kanı (45)

Kırk beş yaş insanın orta yaşlarına denk gelen dönemdir. Bu yıllar aynı zamanda insanın hayat felsefesinin ve yaşam biçiminin büyük ölçüde netleştiği bir dönemdir. Şair yukarıdaki mısralarda hayatın bir oyun ve oyalanmadan ibaret olduğunu kavradıktan sonra eseri yazmaya karar verdiği mesajını verir. Geçmiş yaşantısını adeta bir film şeridi gibi gözlerinin önünden geçiren şair, eserini kendisi için bir kurtuluş vesilesi olarak görüp kaleme almıştır. Yani şair, bu eseri ahirette kendisini kurtaracak bir kurtuluş vesilesi olarak görüp yazmıştır.

Şair, esere “Aḥbārü'l-İber”² adını verdiğini söyler. Eserin ismi eserin yazılış tarihini de verir. Şair eserin adına tarih düşürdüğünü belirtir. Eser takriben 1695 yılında yazılmıştır. Şair eseri kırk beş yaşında yazdığını söyler. Buradan hareketle şairin takriben 1650 yılında Van şehrinde doğduğunu söylemek mümkündür.

Buṇa Aḥbārü'l-İber ad eyledüm
Adı içre tarihin yâd eyledüm (71)

Eserin sebab-i telif bölümünde şairin kendisi ve eseri hakkında tafsilatlı

Şeşen Armağanı, İslam Tarih, Sanat ve Kültürünü Araştırma Vakfı, Edt. Emine Uyumaz, Süleyman Kızıltoprak, İsar Vakfı Yayınları, İstanbul, 2005, s.115-118.

² Aḥbārü'l-İber üzerine yapılmış şimdiye kadarki tek kapsamlı çalışma E. Işıl Korukluoğlu'na ait yüksek lisans tezidir. Bu çalışmada Korukluoğlu, Atatürk Kitaplığı nüshasını esas alarak metin oluşturmuştur. Ayrıca bu çalışmada eserin dil özellikleri tanıtılmış, eser yapısal unsurlar bakımından incelenmiş, hikâyelerde adı geçen kişiler de tanıtılmıştır. Tarafımızdan yapılan çalışmada ise temin edilen altı nüsha esas alınarak “tenkitli metin” oluşturulmuş, eserin sonuna bir sözlük eklenmiştir. Bunun yanında eser, “eğitim değerleri” bağlamında incelenmiştir. Çalışmanın ilk bölümünde değer, eğitim değerleri ve değerler eğitimi temelinde teorik bilgiler verilmiştir. Sonrasında eser eğitim değerleri bakımından incelenmiş ve eserin eğitim değerleri bakımından kıymeti tartışılmıştır. Eser incelenirken eserde tespit edilen değerlerin İslam dinindeki yeri, Kur'an merkeze alınarak tartışılmıştır. Hasılı, her iki çalışmadaki başlıklar ve muhteva incelendiğinde mezkur iki çalışmanın birbirinden farklı çalışmalar oldukları görülecektir.

bilgiler verdiği görülmektedir. Şairin asıl adı Muhammed, mahlası ise Zâ‘îfî’dir:

Pes adumdur hem Muḥammed bî-devā

Hem taḥallüşüm Zâ‘îfî bî-nevā (56)

Zâ‘îfî’nin babasının adı Hacı Ömer’dir. Onun babası da Ali Halife’dir. Ali Halife’nin babası da Derviş Çavuş’tur. Zâ‘îfî’nin ataları Derviş Çavuş zamanında Van şehrine gelmişlerdir. Zira Derviş Çavuş, Hüsrev Paşa’nın çavuşluğunu yapmış bir zattır. Hüsrev Paşa’nın çavuşu olarak Van’a gelen Derviş Çavuş Van’da evlenmiş ve burada kalmıştır:

Daḥı ol Hacı ‘Ömer oḡlı benem

Kendümi medḥ itmezem bir âdemem (57)

Atam atasın daḥı iydem saña

Kim ‘Alî Ḥalîfe dirler pes aña (58)

Atası Dervîş Çavuşdur hem anuñ

Çavuş imiş Vanda Hüsrev Paşanuñ (59)

Anuñ ile Vana gelmiş bil a yâr

Evlenüp ḳalmış bu yirde âşikâr (60)

Zâ‘îfî’nin ataları Bayburt’tan Van’a gelmişlerdir. Zira Derviş Çavuş’un babası Kulu Şeyh adında bir kişidir. Şairin verdiği bilgilere göre Bayburt’ta yatan Kulu Şeyh’in tekyesi de vardır:

Daḥı anuñ hem atası ey cevân

Kulu Şeyḥ dirler aña bilgil ‘ayân (61)

Şehr-i Bayburtda yatur bil ol za‘îf

Tekyesi var anda hem ḡâyet laṭîf (62)

Şimdi hâlâ tekyemüz andadurur

Şehri gören tekyeyi daḥı bilür (63)

Görüldüğü üzere şairin ataları Kulu Şeyh ve Derviş Çavuş’un Bayburt doğumlu olduğunu söyleyebiliriz. Fakat Zâ‘îfî, atalarından Hacı Ömer ve onun babası Ali Halife Van şehrinde doğmuş olmalıdırlar. Bu sebeple Zâ‘îfî için “Bayburtlu Zâ‘îfî” demek yerine “Vanlı Zâ‘îfî” demenin daha doğru olacağı kanaatindeyiz. Nitekim yine eserin sebeb-i telif bölümünde şair Vanlıları unutmaz ve onları da duasının içine katar. Bu durum şairin bu şehre aidiyetinin de işaretidir:

Dilerem senden İlahe’l-âlemîn

Şehr-i Vanı ḳamu dertden it emîn (72)

“Der-beyân-ı Şa‘lebe’nüñ Şerī‘ate İṭā‘at İtmeyüp İmānsuz Olduḡı”

hikâyesinin dua bölümünde de şairin Vanlılara dua ettiği görülür:

Şehr-i Vanuñ hem daḥı a‘ lāsını

Ey Ḥudā-yı lem-yezel ednāsını (6320)

[Koymağıl] nār-ı caḥīme anları

Raḥmet itgil yarlığa ol cānları (6321)

“Der-beyan-ı Hazret-i İsa ‘Aleyhisselam Antakiyye Kavmine Daveti”

hikâyesinin dua bölümünde de şair Vanlıları unutmaz. Onlara yine duada bulunur:

Şehr-i Vanuñ ulusu hem kiçisin

Yarlığağıl irkegin hem dışisin (6891)

Yukarıda zikredilen bilgiler ışığında Za‘îfî’nin hayatıyla ilgili şu malumatları vermek mümkündür:

Ahbârü’l-İber 1695 (H.1107) yılında yazılmıştır. Şair eseri kırk beş yaşında yazdığını söyler. Bu bilgilere göre şair 1650 tarihinde doğmuş olmalıdır. Şair Van şehrinde doğmuştur. Ataları Bayburtludur. Za‘îfî’nin babasının adı Hacı Ömer’dir. Hacı Ömer’in babası Ali Halife’dir. Ali Halife’nin babası Derviş Çavuş’tur. Za‘îfî’nin ataları Derviş Çavuş zamanında Van şehrine gelmişlerdir. Zira Derviş Çavuş, Hüsrev Paşa’nın çavuşluğunu yapmış bir zattır. Hüsrev Paşa’nın çavuşu olarak Van’a gelen Derviş Çavuş Van’da evlenmiş ve burada kalmıştır. Kulı Şeyh ve Derviş Çavuş’un Bayburt doğumlu olduğunu söyleyebiliriz. Fakat Za‘îfî ve atalarından Hacı Ömer ve onun babası Ali Halife Van şehrinde doğmuştur.

Za‘îfî’nin Ahbârü’l-İber mesnevisinden hareketle dinî tasavvufi konuları bildiği anlaşılmaktadır. Ayrıca eserinde ayet ve hadislerden iktibaslar yapan Za‘îfî’nin Arapça bildiğini söylemek de mümkündür. Za‘îfî eserinde Arapça ve Farsça tamlamaları da sık sık kullanır. Özellikle Farsça tamlamalar ağırlıklıdır. Za‘îfî, Ahbârü’l-İber mesnevisinde Farsça bir beyit de yazmıştır:

Ger torā inşāf āyed der-vücūd

Bih ki ‘ömri der-rükū’ u der-sücūd (1485)*

Yukarıdaki beyit Ahbârü’l-İber mesnevisinin Farsça yazılmış tek beytidir.

Za‘îfî’nin Ahbârü’l-İber mesnevisi sade bir Türkçeyle yazılmıştır. XVII. yüzyılın ikinci yarısı özellikle Divan şiirinde Türkçe’nin Arap ve Fars dilinin etkisine girdiği bir dönemdir. Bu bağlamda Za‘îfî eserini kaleme alırken kullandığı sade Türkçe ile Türk diline büyük bir katkıda bulunmuştur. Za‘îfî’nin Ahbârü’l-İber mesnevisi eserin yazıldığı dönemde Farsça ve Arapça’nın şairlerimizi etkilediğini söyleyenlere bir cevaptır aslında. Yedi bin beyti aşan oldukça geniş bir mesnevi olan eser günümüz okuyucusunun rahatlıkla okuyup anlayabileceği sadeliktendir.

* “Eğer insafın varsa, rükuda ve secdede geçen bir ömür iyidir.”

ZA‘İFİ’NİN ESERLERİ:

1. AHBĀRŪ’L-‘İBER MESNEVİSİ

Ahbārū’l-‘İber adından da anlaşıldığı üzere “ibretlik hikâyelerin” toplandığı bir kitaptır. Eser elli bir hikâyeden oluşmaktadır. Hikâyelerin muhtevasında mucizevi ve sahih olaylar anlatılır. Bunların bazısı velâyetname ve bazısı kerametname nevinden manzum öykülerdir:

Tańrı rahmet eyleye amumuza
Bu kitābuń başını iydem size (66)

Ba‘ zı mu‘ ciz ba‘ zı abār-ı şihāh
İşidenler bulalar yevme’l-felāh (67)

Ba‘ zısı daı velāyetnāmedür
Ululardan bil kerāmetnāmedür (68)

Eser aynı zamanda bir nasihatnamedir. Anlatılan hikâyelerin sonunda şairin okuyucuya vermek istediğı mesajlar vardır. Şairin amacı muhatabın kıssadan hisse çıkarmasını sağlamaktır. Şair, hadislerden de okuyucunun ders çıkarmasını sağlamaya çalışır. Hadislerin tefsiridir. Şair eserin ismine tarih düşürdüğünü söyler.

Hüb naşihatler daı var bunda hem
Naşş ile hem söylerem ey pür-kerem (69)

Bil ki tefsir-i ehādişdür amu
Hem kitābuń adını bil ey ‘ amū (70)

Buńa Abārū’l-‘İber ad eyledüm
Adı içre tarihin yād eyledüm (71)

Şair yaşantısıyla ilgili özeleştiride bulunarak amellerinin eksikliğinden dem vurur. Güzel bir amel işlemek için kalıcı ve güzel bir eser bırakmak istediğini belirtir. Şair eserinin yazılış gayesinin insanlığa hizmet olduğı mesajını verir. Şairin yazma amaçlarından biri de ağız dualı insanların duasını almaktır. Şair, kendisine edilecek dualar hürmetine bağışlanma ümidi taşıdığını belirtir.

Bir ‘amel yok sańa rahmet ideler
Hoş ‘amelsiz ādemi pes nideler (46)

Kendüñe pes bir ‘amel eyle bu dem
Belki sańa dimeye bir kimse kem (47)

Kim işidürse diye rahmet ańa
Bā‘ iş-i rahmet ola belki sańa (48)

ul du‘ āsıyla ulı yarlıgar ol

Ol keremler kânıdur ey bû'l-fuzûl (49)

Bu kitâbı bu ümid ile didüm

Cümlemüze rahmet ide ol ẖadîm (50)

Eser, aruzun “fâ' ilâtün/ fâ' ilâtün/ fâ' ilün” kalıbıyla yazılmıştır. Eserde yer yer aruz kusurlarına rastlansa da genel olarak şairin aruzu kullanmada başarılı olduğu söylenebilir.

2.HAŞİYE ALA HAŞİYETİ MİR EBİ'L-FETH ALA ŞERHİ MOLLA HANEFİ

Za'îfî'nin kesin olarak bilinen eseri Ahbarü'l-İber'dir. E. Işıl Korukluoğlu, Zaifi'nin Ahbârü'l-İber dışında “Haşiye ala Haşiyeti Mir Ebi'l-Feth ala Şerhi Molla Hanefi” adlı bir Arapça Mantık çalışmasının olduğunu da belirtmektedir.³ Korukluoğlu, eserin Zaifi'ye ait olduğuna dair kesin bir ifade kullanmasa da şunları söylemektedir: “Şairin mesnevide anlattığı hikâyeleri aldığını belirttiği kaynaklar arasında, onun Arapça bildiğini gösteren ‘El-Keşşâfû an Hakâiti't-Tenzîl’, ‘Meâlimü't-Tenzîl’, ‘Teferruhu'l-Ümerâ fi Tercemeti Ravzati'l-Ulemâ’ gibi Arapça eserler bulunması ve “Haşiye ala Haşiyeti Mir Ebi'l-Feth ala Şerhi Molla Hanefi” nin, H.1106/M.1694 tarihiyle Ahbarü'l-İber'in telif dönemi olan 17. asrı göstermesi, eserin Zaifi'ye ait olma ihtimalini kuvvetlendirmektedir.”⁴

³ E. Işıl Korukluoğlu, *Ahbârü'l-İber İnceleme-Metin*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2014, s. 30.

⁴ Korukluoğlu, *a.g.e.*, s. 30.

BİRİNCİ BÖLÜM

DEĞER VE EĞİTİM DEĞERLERİNE DAİR

1.1. DEĞER NEDİR?

Değer kavramının, sosyal bilimler alan yazınına Znaniecki tarafından kazandırıldığı ve köken olarak Latince ‘değerli olmak, güçlü olmak’ anlamlarına gelen ‘valere’ kelimesinden türediği düşünülmektedir.¹ Farklı kaynaklarda birçok tanımı yapılan bu kavram² Türk Dil Kurumu tarafından “Bir ulusun sahip olduğu sosyal, kültürel, ekonomik ve bilimsel değerlerini kapsayan maddi ve manevi öğelerin bütünü”³ olarak açıklanmaktadır. Ancak değer kavramı bu tanımlamalarla sınırlandırılmayacak kadar geniş bir kullanım alanına sahiptir.⁴

Değer kavramı tanımlanırken öne çıkan hususlardan biri toplumsal hayatı etkileme gücüdür. Önem verdiğimiz her düşünce, değer halini alarak

¹ Nazmi Avcı, *Toplumsal Değerler ve Gençlik*, Siyasal Kitapevi, Ankara, 2007, s. 22.

² Değer kavramıyla ilgili olarak öne çıkan bazı tanımlar şöyledir: “Bir şey veya kimsenin taşıdığı yüksek manevî vasıf, meziyet, kıymetli nitelik; yüksek meziyetlere veya vasıflara sahip kıymetli kimse veya şey.” İlhan Ayverdi, *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*, Cilt.1, 1.Baskı, Kubbealtı Neşriyat, İstanbul, 2005, s.648.

“Değerler, belirgin bir davranış biçimine ya da yaşam hedefine ilişkin sürekli inançlardır. Bu inançlar kişisel veya sosyal olarak kendisine ters düşen davranış biçimine ya da yaşam amacına tercih edilir.” Fatma Başaran, *Geçiş Döneminde Türkiye Değişim, Gelişim, Tutumlar ve Değerler*, Türk Psikologları Derneği Yay., Ankara, 2004, s. 2.

“Değer, somut ya da soyut kavramların önemini belirtmeye yarayan soyut ölçü birimidir; canlı ve cansız varlıkların, olayların, olguların durumunu, önemini anlatan bir sözcüktür.” Özcan KÖKNEL, *Çatışan Değerlerimiz*, Altın Kitaplar, İstanbul, 2007, s. 17.

“Bir kişi ya da bir topluluğun ideal kabul ettiği var olma ya da hareket tarzı.” Süleyman Doğan, “Türkiye’de Psikolojik Danışma ve Rehberliğin Durumu ve Geleceğe İlişkin Yönelimler”, *Eğitim ve Bilim*, 25 (118), 2000, s. 5.

“Değer, bireylerin herhangi bir kişi, varlık, olay, durum vb. karşısında ortaya koyduğu duyarlılıklardır. İnsanı değerli kılan, sahip olduğu üstün nitelikler ve sahip olduğu donanımlardır.” Ertuğrul Yaman, *Değerler Eğitimi*, 2. Baskı, Akçağ Yayınları, Ankara, 2012, s. 17-18.

“Eylem ve davranışlarımızın yerindeliğini, etkililiğini, güzelliğini, ahlakiliğini belirlemeye hizmet eden ilke ve standartlar.” Hayati Hökelekli, “Modern Eğitimde Yeni Bir Paradigma: Değerler Eğitimi”, *Eğitime Bakış*, Sayı: 18, 2010, s. 4.

“Değer, bir inanç olması bakımından dünyamızın belli bir kısmıyla ilgili idrak, duygu ve bilgilerimizin bir terkibi demektir.” Erol Güngör, *Değerler Psikolojisi*, Hollanda Türk Akademisyenler Birliği Yayınları, Amsterdam, 1993, s. 20.

³ *Türkçe Sözlük*, TDK Yayınları, Ankara, 2005, s. 538.

⁴ Talip Karakaya, “Küreselleşme ve Avrupa Birliği Sürecinde Etik Değerlere Kritik Bir Yaklaşım – Sorunlar ve Çözümler-“, *Değerler ve Eğitimi, Uluslararası Sempozyumu –Bildiriler- 26-28 Kasım 2004*, (Edt: Recep Kaymakcan ve bşk.), dem yayınları, İstanbul 2013, s. 204.

davranışlarımıza yansır.⁵ Bu sebepten dolayı bireyleri yönlendiren tüm davranışların arkasında toplumsal değerleri görmek mümkündür.⁶ “Değer, bir sosyal grubun veya toplumun kendi varlık, birlik, işleyiş ve devamını sağlamak ve sürdürmek için üyelerinin çoğunluğu tarafından doğru ve gerekli oldukları kabul edilen; onların ortak duygu, düşünce, amaç ve yararını yansıtan genelleştirilmiş temel ahlaki ilke ya da inançlara denir.”⁷ Değerlerin oluşumu ve değişimi geniş bir zaman aralığı içinde ve doğal süreçlerle meydana gelmektedir. Zira değerlerin oluşumu için, olumlu davranış kalıplarının toplumsal zihnin süzgecinden geçmesi ve bireyler tarafından ideal davranış olarak tanımlanması gereklidir.⁸ Aynı şekilde değerlerin gelişimi ve aktarımı da gelenekler, örf ve adetler vasıtasıyla sağlanmaktadır. “Değerlerin kaynağını toplumun örf, âdet, gelenek ve göreneklere oluşturmaktadır. Zaman içinde ortaya çıkan değişimler değer algılarında ve uygulamalarda da değişikliklerin olmasına yol açmaktadır.”⁹ Kişinin tercihleri, istekleri, bir durum karşısındaki yargılama biçimi sahip olduğu değerlere göre şekillenir.¹⁰ Birey kendisini ve toplumu, toplum da bireyi temel değerler ekseninde kontrol edip değerlendirir.¹¹

İnsan olmanın gereklilikleri ancak belli değerler etrafında gerçekleştirilen etkinliklerle ortaya konulabilir. İyi-kötü, doğru-yanlış, olumlu-olumsuz gibi yargıların ortaya koyulması; bir davranışın ya da tutumun toplum tarafından arzu edilip desteklenmesine veya istenmeyip dışlanması o toplumda var olan değerlerle ne ölçüde uyumla alakalıdır.¹² Ancak yine de tüm toplumların aynı davranış ve inançların etrafında toplanması beklenemez, farklı toplumlarda farklı değer yargılarının olması bu kavramın göreceli olduğu ve her ulusun kendi maddi ve manevi yaşam koşulları etrafında anlam kazanan duygusal etkenlerle iç içe olduğu gerçeğinin farkına varmamızı sağlar.¹³

⁵ Ahmet Doğanay, “Değerler Eğitimi”, *Sosyal Bilgiler Öğretimi*, (Edt: Cemil Öztürk), Pegem Yayıncılık, Ankara, 2009, s. 258.

⁶ “Güç, zenginlik, adalet, eşitlik, çalışkanlık, misafirperverlik, dürüstlük gibi bir toplumun sahip olduğu ortak bakış açılarına değer adı verilir. Değerler toplumun yaşattığı, kültürel olarak tanımlanmış ortak amaçlardır.” Halil İbrahim Bahar, *Sosyoloji*, 1. Baskı, Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu Yayınları, Ankara, 2005, s. 78- 79

⁷ Sezgin Kızılcıkel – Yaşar Erjem, *Açıklamalı Sosyoloji Terimler Sözlüğü*, Atilla Kitabevi, Ankara, 1994, s. 99

⁸ Bkz: Mehmet Ballı, *İnsanlık Ailesinin Ortak Değerleri*, Erguvan Yayınevi, İstanbul, 2007, s. 18; Sâdık Tural, *Kültürel Kimlik Üzerine Düşünceler*, Ecdad Yayınları, Ankara, 1992, s. 29; Havva Yaman ve bşk., “İlköğretim İkinci Kademe Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Değerler”, *Değerler Eğitimi Dergisi*, Volume 7, Issue 18, 2009, s. 108.

⁹ Ferhan Oğuzkan, *Eğitim Terimleri Sözlüğü*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1981, s. 45

¹⁰ A. Rıza Erdem, “Üniversite Kültüründe Önemli Bir Unsur: Değerler”, *DED*, c.1,S.4, 2003, s.56

¹¹ Kubilay Yazıcı, “Değerler Eğitimine Genel Bir Bakış”, *TÜBAR*, XIX, 2006, s. 499.

¹² Mehmet Zeki Aydın - Şebnem Akyol Gürler, *Okulda Değerler Eğitimi Yöntemler Etkinlikler Kaynaklar*, Nobel Yayınları, Ankara, 2012, s.4.

¹³ İsmail Doğan, *Sosyoloji Kavramlar ve Sorunlar*, Pegem Yayıncılık, Ankara, 2007, s. 310- 311

Toplumsal birliği sağlama konusunda önemli rolü olan deęerler¹⁴ insana özgü olmanın yanı sıra insanidir de. Zira bu kavramda doğru ve iyi olanın ne olduğunu belirleyen ve bireyleri ideal olanı yapmaya yönelten temel güdüler saklıdır.¹⁵ “Değer sadece insanla ilgili, insanın başarılarıyla ilgili bir olgudur. Tür olarak insan, varlıklar içerisinde yaşayabildikleri, gerçekleştirebildikleri ile yeni boyutlar kazandırmaktadır. İnsan bu şekilde değer kazanır, yaptıkları ve gerçekleştirdikleri ile. Bu anlamda değerli olan bir şeyi değersizlerden ayıran fark budur.”¹⁶ Değerlerin, bir toplumu oluşturan tüm bireyler tarafından beğenilmesi ve kabul edilmesi gerektiği düşünülmektedir.¹⁷ İnanılan ve korunmaya çalışılan bu davranışlar¹⁸ insanı diğer canlılardan ayırırken, onun en belirgin ve en temel özelliklerini de içinde barındırır.¹⁹ Ancak asıl önemli olan, değerleri kabullenişte gerçek bir benimseme ve gönüllülüğün var olmasıdır. Bu benimseyiş inanç ve kanaatlerin bir sonucu olarak ortaya çıkar.²⁰ Kişiyi harekete geçiren ve duyarlılık göstermesini sağlayan da budur.²¹ Bu nedenle değerin sosyolojik tanımında “kişiyi ve gruba yararlı, kişi ve grup için istenilir, kişi veya grup tarafından beğenilen her şey”²² ifadeleri yer alır. Aynı şekilde istek ve inanışlarımızın kabul edilebilir veya kabul edilemez olma ölçüsü de değerlerle belirlenir.²³ Maddi veya manevi olarak yararlı görülen tüm tavır, varlık ve olgular belli bir değer görerek sevilen ve ihtiyaç duyulan konumuna yükseltilir.²⁴

1.2. DEğERLER EğİTİMİ VE EğİTİM DEğERLERİ ÜZERİNE

Nietzsche, özgür insanı değer ölçüsünün sahibi olarak görür: “Özgür insan, bir uzun ve kırılmaz isteklerin sahibi, aynı zamanda değer ölçüsünün de sahibidir.”²⁵ Değerler insanı sınırlayan kurallar değil, bizzat bireyin insanca yaşamasını sağlayan unsurlardır. Bu nedenle değer sahibi olmak hem bireysel anlamda özgürlüklerin yaşandığı hem de herkesin ötekinin varlığına saygıyla yaklaştığı bir toplumsal yapıyı

¹⁴ Murat Özbay, *Türkçe Öğretimi Yazıları, Öncü Kitap*, Ankara, 2010, s. 121.

¹⁵ Cavit Ünal, *Genel Tutumların veya Değerlerin Psikolojisi Üzerine Bir Araştırma*, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Yayınları, 1981, No: 301, s. 18.

¹⁶ İonna Kuçuradi, *İnsan ve Değerleri*, 2. Baskı, Türkiye Felsefe Kurumu, Ankara, 1998, s. 42

¹⁷ Mustafa Aydın, “Değerler, İşlevleri ve Ahlak”, *Eğitime Bakış Dergisi*, Yıl:7, Sayı:19, 2011, s. 39

¹⁸ Murat Özbay, “Kültür Aktarımı Açısından Türkçe Öğretimi”, *Türk Dili*, S: 622 (2002), s.114.

¹⁹ Kadir Ulusoy - Bülent Dilmaç, *Değerler Eğitimi*, Pegem Akademi, Ankara, 2012. s.16.

²⁰ Rüştü Yeşil – Davut Aydın, “Demokratik Değerlerin Eğitiminde Yöntem ve Zamanlama”, *TSA / Yıl: 11, S: 2, Ağustos 2007*, s.70

²¹ Ahmet Çağlayan, *Ahlak Pusulası Ahlak ve Değerler Eğitimi*, 2. Basım, Değerler Eğitimi Merkezi Yay., İstanbul, 2006, s. 91

²² Mustafa Aydın, “Değerler, İşlevleri ve Ahlak”, *Eğitime Bakış Dergisi*, yıl:7, sayı: 19, 2011, s. 39

²³ Erol Güngör, *Değerler Psikolojisi Üzerine Araştırmalar*, 3 Baskı. Ötüken Yayınları, İstanbul 2000, s. 27.

²⁴ Habil Şentürk, “Kişilik Gelişiminde Eğitim, Din ve Değerlerin Rolü”, *Eğitime Bakış Eğitim, Öğretim ve Araştırma Dergisi*, 6(18), 2010, 53.

²⁵ Frederick Nietzsche, *İyinin ve Kötünün Ötesinde*, (Çev.: Ahmet İnam), Say Yayınları, İstanbul, 2003, s. 75

mümkün kılmaktadır.²⁶

Eğitimin kalıcı izli bir davranış değişikliği meydana getirme amacı taşıdığı düşünüldüğünde, değerler eğitiminin kişide kalıcı olarak birçok davranış meydana getirmesi muhtemeldir.²⁷ Özellikle de bireyin hem kendisiyle hem de çevresiyle olan ilişkilerinde birinci dereceden öneme sahip olan ahlak kavramının belli değerler üzerinden inşa edildiği gerçeği bizi değerler eğitiminin önemi noktasında bir kez daha düşünmeye sevk etmektedir.²⁸ Bu sebeplerden dolayı değerler eğitimi öğretim süreci içinde hak ettiği ilgiyi görmelidir. Eğitimle kazandırılacak değerlerin içselleştirilmesi sonucu ideal olanı yapma konusunda kararlılık gösteren kişilikler ortaya çıkacaktır.²⁹ “Her değerın duygu, düşünce ve davranış boyutları vardır. Bir değerın kabul edilebilir olması için ona duygu yüklenmesi şarttır. Daha sonra bu duygu kişilik haline gelir ve düşünce yönetimini başlatır.”³⁰ Bir değerın ortaya çıkması ve yaygınlaşıp herkesçe benimsenmesi uzun bir zaman dilimini kapsarken bir değerın ortadan kalkması sonucunda meydana gelebilecek boşluğun yaratacağı sorunlar toplumu ve bireyleri ciddi surette etkileyebilir. Bu nedenle sosyal hayatın can damarlarını oluşturan değerlerin yeni nesillere aktarılması ve yeni kuşağın bu değerleri tam anlamıyla kavrayıp benimsemesi için etkili eğitim-öğretim süreçlerinin planlanması ve uygulanması gerekmektedir. “İşlev bakımından sosyal yapıyı bu derece etkileyebilen değerlerin yapısı bozulmadan yeni nesillere programlı bir şekilde aktarılması gerekmektedir. Bu nedenle değerler eğitimi önemli bir kavramdır.”³¹ İnsan mükemmel bir varlıktır. Çocukluktan itibaren hep bir şeyler öğrenerek tekemmül eder. İnsan yaşamı boyunca kimi zaman farkında olarak kimi zaman da farkında olmadan yeni şeyler öğrenir.

²⁶ “Değerler, bireylerin toplum içerisinde hayatını teminat altına almayı sağlayan, onların yaşamlarını kolaylaştıran toplumsal davranış kalıplarıdır.” Recep Özkan, “Türk Eğitim Sisteminde Himayeci Değerler: İlköğretim Ders Kitapları Örneği” *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 7, 2010, s. 1128.

²⁷ “Değerler eğitimi, değerler ve/veya değerleri geliştirme veya gerçekleştirme süreci konusunda öğretim için açık bir girişimdir.” Canay Demircan İşcan, *İlköğretim Düzeyinde Değerler Eğitiminin Etkililiği*, (Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi), Ankara, 2007, s. 30.

²⁸ “Değerler olmadan bir ahlak ve bir eğitim düşünmek mümkün değildir. Değerler, eğitimin hücrelerini teşkil etmektedir.” Mustafa Usta, *Divan-ı Kebir’de Mevlana’nın Eğitim Görüşü*, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, İstanbul, 1995, s.75.

²⁹ “Değerler, insanın en iyi tarafını ortaya çıkarmayı ve onun kişiliğini bütünüyle geliştirerek, insani mükemmelliğe erişmesini sağlamayı amaçlamaktadır. Diğer taraftan değer, olgular ve nesneler hakkında ihtiyaç ve ideallere göre verilen yargıyı ifade eder. Değerlerde inanç ön plandadır. İnsanlar hayatlarının her yerinde, her noktasında, çoğunlukla bilinçli olmasalar da zihinlerindeki çeşitli değerleri davranışa dönüştürürler. Bu nedenle değerler, tutumlar ve davranışlarla yakından ilişkilidir ve onlara yön verir.” Mehmet Zeki Aydın – Şebnem Akyol Gürler, *Okulda Değerler Eğitimi*, Nobel Yayınları, Ankara, 2012, s. 3.

³⁰ Nevzat Tarhan, *Güzel İnsan Modeli*, Timaş Yayınları, İstanbul, 2012, s. 20.

³¹ Bilal Elbir - Can Bağcı, “Değerler Eğitimi Üzerine Yapılmış Lisansüstü Düzeyindeki Çalışmaların Değerlendirilmesi”, *Turkish Studies* C.8, S.1, 2013, s.1323.

Günümüz toplumu teknolojik gelişmeler sayesinde her gün pek çok şey öğrenir. Dolayısıyla günümüz insanı düne nazaran daha çok dışa dönüktür. Bu durumun meydana gelişinde özellikle sosyal medyanın ve teknolojinin toplum üzerinde çok büyük etkisi vardır. Bu bağlamda toplumsal bir değer eğitiminin yanında evrensel bir değer eğitiminin de olması ve planlanması gerektiği kanaatindeyiz.³² Bunun için üzerinde bütün insanların ittifak edebileceği değerler tespit edilerek, bu bağlamda bir yol tutularak teknoloji insanlığın hizmetine sunulabilir. Tabii ki bu zor bir iştir. Fakat dünyanın uluslararası çapta çalışan büyük kurumları bu konuyu samimi bir şekilde ele alabilir. Burada amaç insanlığın varoluşu üzerine inşa edilmelidir. Bunun için de uluslararası kurumların öncelikli amaçları barış ve yaşatma temelli olmalıdır. Aksi takdirde I. ve II. Dünya Savaşlarında olduğu gibi trajik örneklerle karşılaşılabilir. Bu savaşlarda adeta bütün insanlık bir soykırıma uğramış, milyonlarca insan hayatını kaybetmiştir. Bu bağlamda değer eğitimi şuurlu bir süreçte ve çok boyutlu olarak yürütülmelidir. İnsanın ait olduğu en küçük birimden (aile) dünyanın dört bir tarafına kadar huzurlu ve barış içinde bir ortam için değer eğitimi hayati derecede önemlidir.³³

Kültürel aktarımın devamını sağlamak, yeni kuşakları manevi yönden güçlü kılmak ve toplumsal yaşamı sağlıklı bir biçimde devam ettirmek için bireyi kişilik ve değer sahibi kılma konusunda duyarlılık gösterilmelidir. “Bir medeniyetin ayakta kalması, varlığını sürdürebilmesi, hür olarak yaşamasının mümkün olması, geleceğe güçlü bir şekilde yürüyebilmesi için; kökleriyle irtibatını koparmadan, özünden kendi değerlerini yeniden keşfe çıkarak bu değerlerin inşasına ve ihyasına çalışması gerekir.”³⁴

İster ailede olsun ister eğitim kurumlarında, çocuğa verilmek istenen davranış ve duyarlılıkların kazandırılması için öncelikle temel değerler belirlenmelidir. Eğitim değerleri, çocuğa verilecek değerlerin neler olduğunu ve nasıl bir sistem içinde

³² “İnsanlık için maddi şartların iyileştirilmesi, hayatı kolaylaştıran teknolojik gelişmeler elbette önemlidir. Fakat daha önemlisi insanı gerçek anlamda mükemmel yapan seciye ve meziyetlerinin hayata geçirilmesi, ahlaki değerlerin ona kazandırılmasıdır. İnsanın ruhu ihmal ve duyguları inkâr edilirse hem fiziki alanda, hem de manevi alanda olumsuz sonuçlar kaçınılmazdır.” Mehmet Gökteş, “İnsani Değerlerin İnşasında Şiirin Önemi”, *Uluslararası Sempozyum İnsani Değerlerin Yeniden İnşası 19-21 Haziran 2014 Erzurum Tebliğler*, (Edt.: Cengiz Gündoğdu - Muammer Cengiz), Atatürk Üniversitesi Yayınları No: 1077, Erzurum, 2015, c. II, s. 239.

³³ Sümeyra Bilecik, “Değerler Eğitimi Din Eğitimine Alternatif mi?”, *Uluslararası Sempozyum İnsani Değerlerin Yeniden İnşası 19-21 Haziran 2014 Erzurum Tebliğler*, (Edt.: Cengiz Gündoğdu - Muammer Cengiz), Atatürk Üniversitesi Yayınları No: 1078, Erzurum, 2015, c. III, s. 278-279.

³⁴ M. Said Ceyhan - Mehmet Zelka, “Değerlerdeki Erozyonun Tüketim Harcamalarına Etkisi”, *Uluslararası Sempozyum İnsani Değerlerin Yeniden İnşası 19-21 Haziran 2014 Erzurum Tebliğler*, (Edt.: Cengiz Gündoğdu - Muammer Cengiz), Atatürk Üniversitesi Yayınları No: 1077, Erzurum, 2015, c. II, s. 122.

verilmesi gerektiğini ortaya koymaya çalışır. Yazılı veya görsel bir mesajda öne çıkan kavramlar, bu kavramların sunulmuş şekli, taşıdıkları değerlerin incelenmesi ve sonuçların var olan değerlerle ilişkilendirilmesi gerekmektedir. Bu ilişkilendirme sonucunda ortaya o mesajın taşıdığı ve alıcısına aktardığı değerler çıkmaktadır. Bir metnin, okuyucusuna ne kazandırmak istediği, hangi davranış kalıplarını ve düşünce biçimlerini öne çıkardığı; hangi davranışları ise olumsuz olarak değerlendirdiği o metnin taşıdığı eğitim değerlerini yansıtmaktadır.

1.3. EĞİTİM DEĞERLERİNİN ÖĞRENİLME SAHASI

İnsanın öğrenme süreci genel olarak aile, okul ve çevre ekseninde gerçekleşir ve şekillenir. Bir ailenin parçası olarak dünyaya gelen çocuğun ilk modeli anne-babadır. Çocukta sosyal davranışların ve değerlerin gelişmesinde ailenin önemli bir etkisi vardır.³⁵ Bireyin zihinsel ve duygusal anlamda en yoğun etkileşimleri yaşadığı, doğru ve yanlış kavramını fark etmeye başladığı dönem ilk kalıcı değerlerin de kazanıldığı dönemdir. “Ailenin maddi ve manevi değerlerin eğitiminde ne derece önemli olduğu aşikâr. Özellikle ‘en tesirli ve ilk muallim’ olan annenin, çocuğun maddi ve manevi gelişimi üzerindeki etkisi bilinmektedir. Çocuk ilk öğrenmelerinin büyük bir kısmını aile ortamında, aile efradı ile etkileşimlerinde gerçekleştirir.”³⁶ Kişinin zihinsel, toplumsal ve duygusal alandaki güçlü izlenimlerinin oluştuğu ilk çocukluk döneminde, çocuğa benimsetilecek değerlerin kişilik gelişiminde meydana getireceği olumlu etkiler dikkate alınmalıdır. “Kişilik gelişiminin yüzde seksen oranında ilk beş yaşında gerçekleştiğini düşünürsek bu yaşlarda değerler eğitiminin verilmesinin daha uygun olduğu görülmektedir. Bu yaşlarda çocukların büyük çoğunluğu herhangi bir eğitim kurumuna gitmedikleri için yaşamının büyük bir kısmını aile yanında geçirmektedir.”³⁷ Özellikle de anne-baba ile çocuk arasındaki iletişimin güçlü tutulması, ahlaki gelişimi ve temel değerlerin oluşumunu büyük ölçüde etkiler. “Ahlaki duyarlılığın temelleri çocuk ile onun bakımını yapan anne baba arasında empati gelişiminde atılır ki bu aynı zamanda kimlik ve benlik gelişiminin de temelidir.”³⁸ Ailede verilecek eğitimin etkisi bireyin bir ömür boyunca vereceği kararlar, sergileyeceği davranışlar ve kişilik yapısı üzerinde görülecektir.³⁹ Bu

³⁵ Serdal Seven ve bşk., *Çocuk Gelişimi*, Vize Yayıncılık, Ankara 2015, s. 144.

³⁶ Hüsamettin Erdem, “Değerler Eğitimi Açısından Bir Ahlak Değeri Olarak Vefa”, *Uluslararası Sempozyum İnsani Değerlerin Yeniden İnşası 19-21 Haziran 2014 Erzurum Tebliğler*, (Edt: Cengiz Gündoğdu- Muammer Cengiz), Atatürk Üniversitesi Yayınları No: 1076, Erzurum, 2015, c. I, s. 345.

³⁷ Bülent Dilmaç – Halil Ekşi, (2007), “Temel Tartışmalar ve Temel Yaklaşımlar”, *İlköğretmen Eğitimci Dergisi*, 14 (11), 2007, s. 22.

³⁸ Hayati Hökelekli - Turgay Gündüz, “Üsün Yetenekli Çocukların Değer Yönelimleri ve Eğitimleri”, *Değerler ve Eğitimi, Uluslararası Sempozyum –Bildiriler- 26-28 Kasım 2004*, (Edt: Recep Kaymakcan vd.), dem yayınları, İstanbul, 2013, s. 391.

³⁹ İsmail Doğan, “Türk Eğitimi Sisteminde Değer Sorunu”, *Değerler ve Eğitimi, Uluslararası Sempozyum –Bildiriler- 26-28 Kasım 2004*, (Edt: Recep Kaymakcan ve bşk.), dem yayınları, İstanbul 2013, s. 616.

sebeple çocuğun dünyaya gözlerini açtığı ve yaşamı boyunca maddi- manevi mirasını taşıyacağı aile kurumunun kişiye sağlıklı ve güvenli bir ortam oluşturması oldukça önemlidir.

Değişen toplum ve aile yapısı yeni nesiller üzerinde derin etkiler bırakmaktadır. Geçmişte aile bireyden önce gelir ve bir grubun parçası olan birey o grubun değer yargıları ve hayat tarzını benimseme noktasında çok zorlanmazdı. Ancak bireyselliğin yaygınlaşması ve aile içi ilişkilerin zayıflamasıyla beraber sosyal alanda birçok sorunun ortaya çıktığı görülür. “Aile, ahlaki değerlerin korunması ve bunun nesilden nesile aktarılması noktasında önemli bir yer tutmaktadır. Ancak günümüzde birey ve toplum ekseninde görülen hızlı değişim, yeni olgu ve sorunların çıkması, şehirlileşmenin artması, toplumda artık çekirdek aile yapısının hâkim olmasıyla geleneğin bize kazandırdığı ahlak ve değerler hızla kaybolmaya ve yok olmaya başlamıştır.”⁴⁰

Aile yapısında meydana gelen değişimler, şahısları büyük bir ailenin parçası olmaktan uzaklaştırırken bu yeni, daha az bireyden oluşan ve ilişkilerin daha yüzeysel hale geldiği yapı içinde iletişimin sağlanması zorlaşmış, bireyler temel değerlerin ve kişilik gelişiminin önemli bir parçası olan aile eğitiminden yoksun yetişmeye başlamışlardır. “Yirminci yüzyılın ikinci yarısından itibaren başta gelişmiş ülkeler olmak üzere, geniş aileden çekirdek aileye doğru bir geçiş olmuştur. Özellikle 1960'lı yıllardan sonra ise, aile çok daha radikal değişikliklere uğramış, adeta çekirdek aileyi de aratır bir duruma gelmiştir.”⁴¹ Bu durumun sonuçları ise temel değerlerden ve insani ilişkilerden uzaklaşma, kendine ve içinde yetişmiş olduğu kültüre yabancılaşma şeklinde görülmektedir. “Dini ve milli kültür değerleri itibariyle toplumun en küçük yapı taşı olan aile kurumu; çocuk büyütme, onları topluma kazandırma, bunu yaparken de toplumsal birlik ve bütünlük değerlerine bağlı bir ortam oluşturmak durumundadır. Ailenin böyle bir ortamı oluşturmayı başaramaması halinde, boşanma, bakıma muhtaç yaşlı üyeleri evden uzaklaştırma gibi toplumun birlik ve bütünlüğüne olumsuz yönde etki edebilecek sonuçlar doğabilmektedir.”⁴² Öyleyse kişinin hem kendi varlığının farkına varmasını ve yaşamını daha anlamlı kılmasını hem de toplumun sağlıklı bir biçimde yaşamasını sağlayacak olan temel değerlerin kazandırılması için güçlü aile bağlarının

⁴⁰ Hüsamettin Erdem, “Değerler Eğitimi Açısından Bir Ahlak Değeri Olarak Vefa”, *Uluslararası Sempozyum İnsani Değerlerin Yeniden İnşası 19-21 Haziran 2014 Erzurum Tebliğler*, (Edt: Cengiz Gündoğdu- Muammer Cengiz), Atatürk Üniversitesi Yayınları No: 1076, Erzurum, 2015, c. I, s. 345.

⁴¹ Mustafa Köylü, “Küresel Bağlamda Değerler Eğitime Duyulan İhtiyaç”, *Değerler ve Eğitimi, Uluslararası Sempozyum –Bildiriler- 26-28 Kasım 2004*, (Edt: Recep Kaymakcan vd.), dem yayınları, İstanbul, 2013, s. 298.

⁴² Kemaleddin Taş-Toksoy, “Toplumsal Bütünleşme Bağlamında Dini Değerler: Sembol-Simgeler, Retorik, Kurum ve Fenomenler”, *Uluslararası Sempozyum İnsani Değerlerin Yeniden İnşası 19-21 Haziran 2014 Erzurum Tebliğler*, (Edt: Cengiz Gündoğdu- Muammer Cengiz), Atatürk Üniversitesi Yayınları No: 1078, Erzurum, 2015, c. III, s. 201.

oluşturulması gerekmektedir. Ailenin niteliği yeni yetişen kuşaklara da olumlu biçimde yansıtacak ve temel insani değerlerin kazandırılmasıyla beraber farkındalığı yüksek bir toplum inşası gerçekleşecektir. “Yeni bir kültür ve medeniyet inşası, ancak değerleri hayatının merkezine alan ahlaki ve estetik duyarlılığı yüksek bireylerle mümkündür. Ahlaki duyarlılığı yüksek bireyin inşasına ise, öncelikle aileden başlamak gerekir. Zira aile, toplumsal yaşamın minyatür modelidir ve bu model ne kadar iyi olursa, yetişen nesillerin ve dolayısıyla da toplumun ahlaki niteliği o ölçüde iyi olacaktır. Değerleri yeniden inşa edecek ve hayatın her alanına katıp yaşanabilir modeller üretecek olan bireylerin yetiştirileceği aile ortamının bireyin sosyalleşme sürecinde başka kurumlar tarafından yerine getirilmesi mümkün olmayan çok önemli işlevlere aracılık ettiği unutulmamalıdır.”⁴³

Eğitimin en sistemli şekilde yürütüldüğü ve belli başlı programlar doğrultusunda sürdürüldüğü yer ise okullardır. Okullarda verilen eğitimin kalitesi toplumun niteliklerini doğrudan etkilemektedir.⁴⁴ Okuldaki eğitimin hem hazırlayıcı hem de tamamlayıcı gücünü ise ailenin çocuğa verdiği eğitim oluşturmaktadır.⁴⁵ “Eğitimin verileceği en uygun yer olan okullardaki eğitimciler rollerini çok iyi bilip bu konuda hatasız olmaya çalışmalıdırlar. O zaman değer eğitimi amacına ulaşabilir... Okuldaki eğitim tek başına yetmeyeabilir. Anne - baba elinden geldiğince çocuğuna değerleri öğretmeye çalışmalıdır.”⁴⁶ Toplumda meydana gelen olumlu veya olumsuz her türlü değişim çocuğu doğrudan etkilemektedir. Geçmişte belli bir sosyal yapının parçası olan birey, içinde bulunduğu grubun değerlerini kolayca edinir ve benimser; böylece erken yaşlarda hayatını yönlendirecek olan temel ölçülerin farkına varırdı. Ancak bireyselleşmenin ve küreselleşmenin getirdiği yeni yaşam düzeni, var olan değerlerin yeni nesillere ulaştırılmasıyla ilgili olarak geçmiş yöntemleri etkisiz bırakmaktadır. Bu durum eğitim kurumlarında verilecek değerler eğitimi önemli bir konu haline getirmektedir.⁴⁷ “Değer aktarımı konusunda günümüz anne-baba ve eğitimcilerinin geçmiştekilere göre işleri daha zor görülmektedir. Eskiden toplumun da desteklediği birçok değer, çocuklara yaşantıyla aktarılabilirken, artık sadece yaşantı yeterli

⁴³ İhsan Çapcıoğlu - Fatma Çapcıoğlu, “Popüler Kültürün Metalaştırdığı Değerlerimizi Nasıl Yeniden İnşa Edelim?”, *Uluslararası Sempozyum İnsani Değerlerin Yeniden İnşası 19-21 Haziran 2014 Erzurum Tebliğler*, (Edt: Cengiz Gündoğdu- Muammer Cengiz), Atatürk Üniversitesi Yayınları No: 1078, Erzurum, 2015, c. III, s. 28.

⁴⁴ “Okulun temel amaçlarından birisinin akademik açıdan başarılı bireyler yetiştirmek, diğerinin ise temel değerleri benimsemiş bireyler yetiştirmek olduğu söylenebilir.” Halil Ekşi, “Temel İnsani Değerlerin Kazandırılmasında Bir Yaklaşım: Karakter Eğitimi Programları”, *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1(1), 2003, s. 79.

⁴⁵ Kubilay Yazıcı, “Değerler Eğitimine Genel Bir Bakış”, *Türklük Bilimi Araştırmaları Dergisi*, S. 19, 2006, s. 499.

⁴⁶ Kadir Ulusoy - Bülent Dilmaç, *Değerler Eğitimi*, Pegem Akademi, Ankara, 2012, s. 59.

⁴⁷ Hakkı Akbalık, *Değerler Eğitimi Bağlamında Hacı Bektâş-ı Velî'nin Eserlerinde Yer Alan Eğitsel Unsurlar*, (Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Erzurum, 2015, s. 127.

olmamakta, bu konuyu bilinçli olarak çocuklara aktarmak için çaba sarf etmemiz gerekmektedir. Çünkü çocuğun üzerindeki tek etken artık sadece aile değildir, sadece okul ya da arkadaş çevresi de değildir.”⁴⁸ Çağımız bilgi ve teknoloji çağıdır. Dolayısıyla kitle iletişim araçları ve sosyal medya da çocukların ve gençlerin değer eğitimi bağlamında etkilendikleri birinci derecede önemli kaynaklardır.

Eğitim değerlerinin sistemli ve programlı bir şekilde uygulanabileceği en önemli kurum okullar olmasına rağmen bu kurumlarda değerler eğitimi programları daha yeni yeni uygulama safhasına geçmiştir. Eğitim kurumları sadece temel değerlerin aktarıcısı olarak değil bu değerlerin oluşturulduğu yerler olarak da faaliyet gösterebilir. Zira okul yaşına gelen çocuk, kendi yaşlılarıyla bir araya gelmekte ve çok yönlü bir sosyal yapının parçası olmaktadır. Bu ortamda çocuk kendisi kadar başkalarının da faydasını ve mutluluğunu düşünmeye, kendi dışındaki dünyaya da bir katkısı olabileceğinin farkına varmaya başlar. Bu durum temel değerlerin oluşumuna ve ruhsal gelişimin olumlu yönde gerçekleşmesine katkıda bulunur. Öyleyse bu kurumlarda verilecek eğitimin önemli bir parçasını değerler eğitimi oluşturmalıdır. “Okullar, çoğulcu bir toplumda evrensel olarak kabul edilen ve paylaşılan değerleri belirleyebilirler. Okullar bu değerleri belirlemekle kalmamalı, onlara dair öğrencileri bilgilendirmeli, bununla da yetinmeyip bu değerleri anlamaları, içselleştirmeleri ve onlara göre davranış geliştirmeleri konusunda öğrencilere rehberlik yapmalıdırlar.”⁴⁹

Okullarda, değerler eğitimi merkezli programlar okul öncesi eğitimden yükseköğrenime kadar değişik platformlarda verilmelidir. Özellikle Türkçe, Edebiyat, Sosyal Bilgiler gibi derslerin müfredatları ve okuma parçaları eğitim değerleri bakımından zengin okuma parçalarıyla donatılmalıdır. Nitekim son zamanlarda değerler eğitimi adına bazı faaliyetlerin olduğu görülmektedir. Özellikle Milli Eğitim Bakanlığı’nın bu anlamda muhtelif etkinliklerde bulunması gelecek adına ve değerler eğitimi adına olumlu gelişmelerdir.

“Değerler, insan inancıyla iç içedir. Okul ve aile dışında birçok mekân da değer eğitiminin merkezi konumundadır. Hatta insanoğlunun ayağını bastığı her yer değerlerin icra edildiği mekânlardır. İşyeri, hastane, cami gibi mekânlar da bu anlamda önemlidir.”⁵⁰

⁴⁸ Mehmet Zeki Aydın, “Okulda Değerler Eğitiminin İlkeleri ve Sorunları”, *Uluslararası Sempozyum İnsani Değerlerin Yeniden İnşası 19-21 Haziran 2014 Erzurum Tebliğler*, (Edt: Cengiz Gündoğdu- Muammer Cengiz), Atatürk Üniversitesi Yayınları No: 1076, Erzurum, 2015, c. I, s. 559.

⁴⁹ Mahmut Zengin, “Herkes İçin Geçerli Uygun Değerleri Belirlemek ve Öğretmek Mümkün mü?”, *Uluslararası Sempozyum İnsani Değerlerin Yeniden İnşası 19-21 Haziran 2014 Erzurum Tebliğler*, (Edt: Cengiz Gündoğdu- Muammer Cengiz), Atatürk Üniversitesi Yayınları No: 1078, Erzurum, 2015, c. III, s. 334.

⁵⁰ Ahmet Doğan, “Değerler Eğitiminde Cami ve Çevresinin Sorumlulukları”, *Uluslararası Sempozyum İnsani Değerlerin Yeniden İnşası 19-21 Haziran 2014 Erzurum Tebliğler*, (Edt: Cengiz Gündoğdu- Muammer Cengiz), Atatürk Üniversitesi Yayınları No: 1076, Erzurum, 2015, c. I, s. 525.

Çağımızın yarattığı hızlı değişimler karşısında birey, nasıl davranacağı ve nasıl bir tutum geliştireceği konusunda büyük bir bocalama yaşamaktadır. Zira insan yeni durumlarla ve olgularla karşılaştıkça hangi tavrın daha doğru ve ideal olduğu konusunda kararsız kalmaktadır. Oysa bireyin yaşantısına yön verecek olan temel güdü, herkes için yararlı olana yönelik eğilimdir.⁵¹ Kişinin kendisi ve toplum için yararlı olanın ne olduğu konusundaki rehberi ise sahip olduğu temel değerlerdir.⁵² Bu durum değerler eğitime ihtiyaç duyan büyük bir kitlenin varlığına dikkat etmemiz gerektiği gerçeğini hatırlatır. Bu durumun farkına varmamız ve yönümüzü gençlerin karşılaştığı sorunlara yöneltmemiz gerekmektedir. “Çok açık bir gerçek var: Değişimin hızı gençlerin başını döndürüyor. Gençler dönüşümün hem öznesi hem de hedef kitlesidir. Onlar, aile ve toplumsal sınıfların sınırlı dünyası ile değişimin sunduğu pırıltılı ve farklı dünya arasında sıkışıp kalmışlardır. Bu toplumsal kıskacıta yetişkinler geleneğe ve geleneksel değerlere sığınırken, gençler için böyle bir sığınacağın dikkate alınır bir yanı yoktur.”⁵³ Özellikle kitle iletişim araçları gençlerin hatta çocukların büyük ölçüde etkilendiği olumlu ve olumsuz birçok şeyi öğrendiği kaynaklar durumundadır. Sosyal medyanın herhangi bir ayırım yapmadan olumlu ya da olumsuz her türlü paylaşımı gençlerin hatta çocukların önüne getirmesi sonucu yeni kuşaklarda ciddi oranda bilgi kirliliği ve kafa karışıklığı meydana gelmektedir. Bu durum temel değerlerin oluşumunu da olumsuz yönde etkilemektedir.

“İnsanın sahip olduğu birçok değeri vardır. Bu değerlerin en yücesi insanın onur ve şahsiyetidir. İnsanın onur ve şahsiyetinin muhafaza edilmesi temel ilkedir. İnsanın onurunun muhafaza edilip korunması hususu, insanın var olduğu günden bugüne hep güncelliğini korumuştur. Günümüzde insanlık onuru çeşitli şekillerde çiğnenmekte ve kolayca tahrip edilmektedir. İnsanlık onurunun muhafazasının korunamayıp kolay bir şekilde çiğnendiği ortamlardan biri de teknolojinin imkânlarıyla kurulan sosyal medyadır.”⁵⁴ İnsanlık bir yandan teknolojinin imkânlarıyla hayatını kolaylaştıran ve bilimsel anlamda ilerlemeyi sağlayan yeniliklerle tanışırken diğer yandan yine teknolojik gelişmelerin ortaya çıkardığı hızlı

⁵¹ “Betimsel olarak kişiye ve gruba yararlı, kişi ve grup için istenilir veya kişi ve grup tarafından beğenilen her şeyin, değere sahip olduğu ileri sürülebilir.” Joseph Fichter, *Sosyoloji Nedir*, (Çev.: Nilgün Çelebi), Anı Yayıncılık, Ankara 2002, s. 148.

⁵² “Değerler, amaçlarımızı ve davranışlarımızı belirlemede bize neyin doğru, neyin yanlış olduğunu söyleyen standartlardır. Ya da toplumsal olarak arzu ettiğimiz şeyler hakkında paylaşılan soyut fikirlerdir.” Veysel Bozkurt, *Değişen Dünyada Sosyoloji: Temeller, Kavramlar, Kurumlar*, 4. Baskı. Ekin Yayınları, Bursa 2008, s. 93.

⁵³ Doğan, *a.g.m.*, s. 616.

⁵⁴ İsmail Güllük, “Sosyal Medyada İnsanlık Onur ve Şahsiyetinin Korunmasının Dini Referansları”, *Uluslararası Sempozyum İnsani Değerlerin Yeniden İnşası 19-21 Haziran 2014 Erzurum Tebliğler*, (Edt: Cengiz Gündoğdu- Muammer Cengiz), Atatürk Üniversitesi Yayınları No: 1076, Erzurum, 2015, c. I, s. 635.

bir yozlaşmayla mücadele etmektedir. Bu yozlaşmadan büyük oranda etkilenen kesim ise çocuklar ve gençlerdir. “Teknolojinin gelişmesiyle birlikte enformasyonun bolluğu ve sınır tanımazlığı artmış ve insanlar özellikle bilgisayar aracılığıyla birbirleriyle iletişim haline geçmişlerdir. Özellikle yeni medya olarak görülen Facebook, Twitter, Instagram, bloglar vs. ile insanlar kendi özel yaşamlarını topluma iletirken bir o kadar da çevresinin özel yaşamıyla ilgilenmeye başlamıştır.”⁵⁵ Sosyal medya kontrolsüz bir şekilde değerlerle mücadele etmekte, gençleri ve çocukları yaralamaktadır. Burada değerlerin maruz kaldığı etkiyi azaltmak için devlete büyük görevler düşmektedir.

Değerlerin toplum üzerinde inşasında en önemli kaynaklardan biri de medyadır. Gerek yazılı gerek sözlü medya hayatın bizzat içindedir. “İnsanların günlük yaşam alışkanlıklarından siyasi kararlarına, toplumsal olaylarla ilgili yaklaşımlarından eğlenme biçimlerine kadar hemen her konuda yaşama etki eden medya, dünyadaki yeni obje ve yaklaşımları insanlara tanıtmakta, yeni biçimlerin oluşmasına neden olmakta, geçerliliğini yitiren değerlerin yenileriyle değiştirilmesine öncülük etmektedir.”⁵⁶ Kaybolan değerlerin yeniden inşa edilmesi noktasında medyanın da üzerine düşen görevi yerine getirmesi gerekir. “Medyaya yönelik algının insani değerler açısından en başta doğruluk, dürüstlük, inandırıcılık ve güven bakımından üst seviyelerde olması gerekmektedir.”⁵⁷

Sosyal medyanın olumsuz etkilerinden biri de temel değerlerden yoksun yetişen bireylere kendileri için de toplum için de büyük zararlar doğuracak karşıt değerler yüklemeye çalışmasıdır. Bu karşıt değerler sadece kendi menfaatlerini düşünen ve egolarını tatmin etmeyi yaşamın tek gayesi olarak algılayan bir nesil üretme riskini doğurmuştur. “Globalleşme ile para, güç, ün gibi değerler ön plana çıkmıştır. İnsanın sağlığına, güzelliğine maddi yapısına yatırım yapılırken manevi cephesi ihmal edilmiştir. İnsan bilim ve teknolojik gelişmelerle doğaya egemen olmak isterken doğayı ve kendini tüketmeye başlamıştır. İnsanlık ve ahlaki değerleri teknoloji kadar hızla gelişmemiştir.”⁵⁸ Karşıt değerlerle temel değerlerin çatışması ise toplum ve

⁵⁵ Asiye Ata, Abdulkadir Atik, “Yeni Medyada Mahrem Alanın Erimesi”, *Uluslararası Sempozyum İnsani Değerlerin Yeniden İnşası 19-21 Haziran 2014 Erzurum Tebliğler*, (Edt: Cengiz Gündoğdu- Muammer Cengiz), Atatürk Üniversitesi Yayınları No: 1077, Erzurum, 2015, c. II, s. 67.

⁵⁶ Sedat Cerci, “Değerlerin Oluşmasında ve Yitiminde Medyanın Rolü”, *Uluslararası Sempozyum İnsani Değerlerin Yeniden İnşası 19-21 Haziran 2014 Erzurum Tebliğler*, (Edt: Cengiz Gündoğdu- Muammer Cengiz), Atatürk Üniversitesi Yayınları No: 1077, Erzurum, 2015, c. II, s. 21.

⁵⁷ Barış Bulunmaz, “Üniversite Öğrencilerinin Medya Algısının İnsani Değerler Yönünden İncelenmesine Yönelik Bir Araştırma”, *Uluslararası Sempozyum İnsani Değerlerin Yeniden İnşası 19-21 Haziran 2014 Erzurum Tebliğler*, (Edt: Cengiz Gündoğdu- Muammer Cengiz), Atatürk Üniversitesi Yayınları No: 1077, Erzurum, 2015, c. II, s. 41.

⁵⁸ Ayşe Sıdika Oktay, “İslam Düşüncesinde Ahlaki Değerler ve Bunların Global Ahlaka Etkileri”, *Değerler ve Eğitimi, Uluslararası Sempozyum –Bildiriler- 26-28 Kasım 2004* (Edt: Recep Kaymakcan vd.), dem yayınları, İstanbul 2013, s. 135.

birey için geleceğe yönelik büyük tehlikeler arz etmektedir. “Bilimsel ve teknolojik alandaki göz kamaştırıcı gelişmeler, gerçek anlamda medeniyet alanında herhangi bir gelişmeye neden olmadığı gibi, insanları birtakım manevi ve insani değerlerden de önemli derecede uzaklaştırmıştır. Bunun sonucu olarak, çağdaş medeniyetin meyveleri barış, sosyal adalet, mutluluk, eşitlik gibi insani değerler olacağına; açlık, yoksulluk, sömürü, savaş, şiddet, nefret ve sosyo-ekonomik adaletsizlikler gibi pek çok insanlık dışı değerler olmuştur.”⁵⁹ Bu durumun oluşturacağı olumsuzluklardan kaçınmak için, sosyal medyaya eleştirel bir biçimde yaklaşılması ve medya araçlarının kullanımında kontrolsüz bir kabullenişten kaçınılması gerekmektedir. Medya araçları temel değerlerin kazandırılmasına yardımcı olacak şekilde kullanılmalıdır.

“İnsani değerlerin aşınıp zayıfladığı, hatta bazen yanlış değerlerin doğru olarak takdim edildiği küreselleşen bir dünyada yaşıyoruz. Dünyanın bir ucundaki menfi bir cereyanın öbür ucundaki insanları etkilediğine şahit oluyoruz. Şiddetle esen bu menfi cereyanların yayılmasında başka etkenlerin yanında bilhassa her tarafa yayılmış olan iletişim araçlarının kötüye kullanılmasının büyük rolü olduğu açıktır. Bu bozulmanın menfi tezahürleri kendini her alanda hissettirmektedir: Çoğu yerde fertler mutsuz, aileler huzursuz, toplumlar dağınık, çevre kirlenmiştir.”⁶⁰

Görüldüğü üzere eğitim değerleri insanın olduğu her mekânda hayatla iç içe geçmiş bir olgudur. Aile, okul, cami, hastane, medya, sosyal medya hâsılı insanın ayak bastığı her mekân ve etkilendiği her şey eğitim değerleri için önemlidir. Çünkü bahsi geçen mekânlar ve insanın etkilendiği kaynaklar eğitim değerleri dikkate alınarak şuurlu bir faaliyet alanına dönüşürse yaşadığımız dünya bugünkünden daha yaşanılır ve güzel olacaktır.

1.4. DİN VE DEĞER

Günümüz insanı değerlerini yitirmektedir. Bunun sebeplerinden biri günümüz insanının dini değerlerden uzak kalmasıdır. Dini ve dinin kurallarını bilmeyen insanlar zamanla ailelerinden hatta topluma daha geniş bir açıdan bakıldığında bütün insanlıktan kopmaktadır.

“Batı dünyası aydınlanma anlayışının sonucu olarak dini değerlerle dünyevi değerlerin arasında çift kişilikli olarak yaşamaktadır. Genelde batı uygarlığının değerleri örgütlü dinlerden Yahudilik ve Hristiyanlıktan gelmektedir. Akılcı ve

⁵⁹ Köylü, *a.g.m.*, s. 287-288.

⁶⁰ Veysel Güllüce, “İnsani Değerlerin İnşasında İman Esaslarının Rolü”, *Uluslararası Sempozyum İnsani Değerlerin Yeniden İnşası 19-21 Haziran 2014 Erzurum Tebliğler*, (Edt: Cengiz Gündoğdu-Muammer Cengiz), Atatürk Üniversitesi Yayınları No: 1076, Erzurum, 2015, c. I, s. 69.

hümanist değerlerin güçlenmesi dini değerleri tamamen yok edememiştir.”⁶¹ Batı dünyası Ortaçağda dini kuralların ve kilisenin etkisinde kalarak bir gerileme içine girmiştir. Batı dünyasındaki bu gerilemenin altında yatan gerçek sebep ise dini kuralların etkisine girmekten değil, din adamlarının ve kilisenin dini kendi menfaatleri uğruna kötüye kullanmalarındandır. Yani Hristiyanlık özü itibarıyla İlahi bir din olup insanların mutluluğu için indirilmiş kurallarla mücehhez iken geçen zaman içerisinde bozulmalar meydana gelmiştir. Batı’da meydana gelen aydınlanma hareketleri insanları bozulmuş olan kiliseden uzaklaştırdıkça daha müreffeh bir hayatın ortaya çıkmasını sağlamıştır.

İslam dünyasında hüküm süren medeniyetlere baktığımızda durum Batı’nın tam tersinedir. Genellikle İslami değerleri yaşayan ve yaşatan devletler zamanla büyümüştür. Nitekim Türkler de İslam dinini kabul ettikten sonra büyük devletler kurmuş büyük medeniyetler inşa etmişlerdir. Kurulan bu devletlerde İslam’ın özü paralelinde değerler inşa edilmiş, insana büyük kıymet verilmiştir. Bu durumun en güzel örneklerinden biri Osmanlıdır. Nitekim Osmanlı Devleti yaşadığı ve yaşattığı değerlerle dünyaya hükmeden bir konuma kavuşmuştur. Osmanlının duraklaması ve geriye gidişi yine bazı değerleri kaybetmekten kaynaklanmaktadır. Yani İslam’ın özüyle uyuşmayan tavırlar belki de devletin yıkılmasına kadar giden bir süreci ortaya çıkarmıştır. “İslam adalet, insana saygı, sevgi, şefkat, merhamet, hoşgörü, sabır gibi pek çok din ve kültür tarafından evrensel kabul edilen değerlere sahiptir. Müslümanlar Allah’ın kendilerine bildirdiği bu değerleri geçirdiği uzun tarihi ve kültürel süreç içinde içselleştirmişlerdir.”⁶² İslam’ı kabul eden devletler tarih sahnesinde büyük medeniyetler kurarak farklı unsurlara insanca yaşam alanları sunmuşlardır. Açılan bu yaşam alanları insanların veya yöneticilerin kendi bireysel hoşgörülerinden çok İslam’ın sunduğu İlahi emirlerle ilgilidir. Çünkü İslam dini bütün insanlığa, bütün dinlere ve bütün inançlara hoşgörüyle yaklaşan insani değerlerin hepsini özünde barındıran bir mükemmelliğe sahiptir. Hâsılı İslami değerler insanca yaşamanın teminatıdır.

“Dini değerler, değerler sisteminin; değerler sistemi de toplumun maddi ve manevi birikimi olan kültürün bir parçasıdır. Dolayısıyla din, değerler ve kültür, sosyal bütünleşmeyi sağlayacak katmanlardır.”⁶³ İslam toplumlarında dini değerlerin yaşatılması ve aktarılmasına önem verilmiş, dini eğitim gelecek kuşakların huzur ve mutluluğu için temel ihtiyaçlardan biri olarak görülmüştür. Bu yaklaşım günümüzde de gerekli görülmektedir. “Eğer ülkemizin ve toplumumuzun geleceğinden emin olmak istiyorsak, sağlam ahlak ve karakter sahibi, geleneksel, kültürel, ahlaki, dini değerlerin farkında olan, bunları içselleştirmiş gençler yetiştirmemiz

⁶¹ Oktay, *a.g.m.*, s. 132.

⁶² Oktay, *a.g.m.*, s. 140.

⁶³ Taş-Toksoy, *a.g.m.*, s. 205.

gerekmektedir.”⁶⁴ Hâlbuki durum bugün için hiç de iç açıcı görünmemektedir. Çocuklar ve gençler bugün için kitle iletişim araçlarının esiri olmuş ve yalnızlaşmışlardır. Tabiri caizse insanlar insani değerlerini kaybederek robot olma yolunda ilerlemektedirler. Bugün için daha hızlı ve robot gibi iş yapan bir insan portresiyle karşı karşıyayız. Fakat bunun yanında insanlık vasfını kaybeden bir portre.

Dini değerlerden uzak kalan insanlar Allah ile olan irtibatını yavaş yavaş kaybetmeye başlamıştır. Mutlak varlık ile alakanın kopması, insanları ve toplumları, yeni değerler aramaya yöneltmiştir; kapitalizm ve sömürgeciliğin gelişmesi maddi ve geçici değerlerin hâkimiyetini getirmiş. Bu değerlere sıkı sıkıya bağlanıp kendisini kaptıranlar, maddenin, servetin, maddi zevklerin kölesi haline gelmişlerdir.⁶⁵ Bu insanlar maddi olarak belki eskiye nazaran daha müreffeh ve rahat bir hayatı yaşasalar da manen sıkıntılı ve ruhen bunalmış haldedirler.

“İnsanoğlunun dünyada mutlu ve huzurlu bir hayat kurabilmesi birey, aile, toplum ilişkilerini nasıl kurduğuna bağlıdır. Bireysel olarak kişinin kendini tanıması, anlamlandırması ve etrafıyla iletişim kurarken iyi ve doğru olan tercihlerde bulunmasına bağlıdır. Kendini tanıyan kişi, Rabbinin kurduğu düzeni, gönderdiği ilkeleri, bunların uygulanmasıyla ortaya çıkacak iyilik ve güzellikleri bilendir.”⁶⁶ Yani kendini tanıyan insan insanlığının şuurunda olarak Allah’ı da bilir. Allah’ı bihakkın bilen bir insan ona ibadet ve kullukta herhangi bir gevşeklik göstermez. Allah’ın sanat eserlerini takdir eder.

İnsan eşref-i mahlûkattır ve değerli bir varlıktır. İnsan hem değerli bir varlıktır hem de değerleri olan bir varlıktır. İnsanın değerli olması onun değer sahibi olmasındandır.

“İslam’da değerler hakkında bilgi kaynağı bütün diğer ilahi dinlerde olduğu gibi Allah’tır. İyi, kötü ve doğru yanlış gibi değerler Allah tarafından tayin edilmiş, Kur’an ayetleri ve hadislerle belirlenmiştir.”⁶⁷ Özellikle Kur’an ayetleri birinci derece önemli kaynaklardır. Çünkü bunlar Hazreti Muhammed’e vahy edildiği şekliyle

⁶⁴ Hüsamettin Erdem, “Değerler Eğitimi Açısından Bir Ahlak Değeri Olarak Vefa”, *Uluslararası Sempozyum İnsani Değerlerin Yeniden İnşası 19-21 Haziran 2014 Erzurum Tebliğler*, (Edt: Cengiz Gündoğdu- Muammer Cengiz), Atatürk Üniversitesi Yayınları No: 1076, Erzurum, 2015, c. I, s. 332.

⁶⁵ Süleyman Hayri Bolay, “Aşkın Değerler Buhranı” *Değerler ve Eğitimi, Uluslararası Sempozyumu – Bildiriler- 26-28 Kasım 2004*, (Edt: Recep Kaymakcan ve bşk.), dem yayınları, İstanbul 2013, s. 67.

⁶⁶ Mevlüt Uyanık- Aygün Akyol, “Hakk’ın ve Hayr’ın Bilgisine Sahip Olmak: Muhsını Tavır- Cibril Hadisinin İslam Ahlak Felsefesi Bağlamında Değerlendirilmesi-”, *Uluslararası Sempozyum İnsani Değerlerin Yeniden İnşası 19-21 Haziran 2014 Erzurum Tebliğler*, (Edt: Cengiz Gündoğdu- Muammer Cengiz), Atatürk Üniversitesi Yayınları No: 1076, Erzurum, 2015, c. I, s. 108.

⁶⁷ Oktay, a.g.m., s. 137.

günümüze kadar bozulmadan gelmiştir. Kur'an kıyamete kadar bu şekliyle kendisini koruyacaktır. Bu anlamda Kur'an'ı iyi anlayıp idrak edecek nesillerin yetiştirilmesi gerekmektedir. Kur'an ahlakıyla ahlaklanmış bir nesil, değerlerine sıkı sıkıya bağlı olacaktır. Çünkü Kur'an'a bağlı bir nesil Allah'a iman ettiği için Allah'ın emir ve yasaklarına uyacak ve değerlerine sımsıkı sarılacaktır.

Dinin getirdiği kurallar ve niteliklerini belirlediği insan modeli, toplumsal değerlere de kaynaklık etmede ve günlük hayatın nasıl tasarlanması gerektiği konusunda yol göstermektedir. “Değerler, şüpheli tereddütleri gidermekte, hayatın hızına intibak sağlamakta, ruhen huzur verici ve tatmin edici olmakta, huzurlu bir hayat yaşamakta esas rolü oynar. Bunları sağlayacak kaynak ise inanç veya imandır.”⁶⁸ İnanan insan, kendi arzularını ve toplumsal menfaatleri dengeli biçimde karşılayan bir yaşam sürmeği amaçlar. Bu durum hem bireysel hem de sosyal yaşamda huzuru sağlayan değerleri ortaya çıkaran temel bakış açısıdır. “Allah'a ve ahiret gününe iman olmak üzere iman esaslarına inanmanın ve bu esasların gerektirdiği gibi yaşamının, insanın şahsi, ailevi, içtimai hayatına, dünya hayatına, kâinata bakışına müspet manada önemli etkileri vardır.”⁶⁹ İnsan, belli bir toplumun üyesi olarak başladığı hayatı önce içinde yaşadığı grubun kendisine aktardığı kurallar çerçevesinde, daha sonra ise kendi vicdanının ve fikirlerinin yönlendirdiği kanaatler ekseninde yorumlar. Kendisine bu yolda rehberlik edecek unsurların başında inançları gelir. Sağlam bir inançla şekillenen kişilik yapısında sahip olduğu değerlerden taviz vermeyen ve hayatını doğrular üzerine inşa etmeye çalışan bir tutum görülür. “İnsan vücuduna kan pompalayan kalbin fonksiyonu ne ise insani değerlerin hayatiyeti bakımından da imanın fonksiyonu odur. Kalp sağlam olduğunda vücut sağlam olur, kalp bozulduğunda sağlık da bozulur. Ya da herhangi bir organın kalp ile olan bağı yani damarı kesildiğinde o organ hayatiyetini kaybeder. Aynen bunun gibi, davranışların kalbi de imandır. İman kaybolduğunda değerler kaybolmakta ya da değerler kaybedildiğinde değerlerin imanla olan bağı kesilmiş olmaktadır. Bu bakımdan insani değerlerin yeniden inşasında iman-ahlak bütünlüğü çok önemlidir.”⁷⁰ Din, davranışın en önemli yönlendiricisi olmanın yanında yapılmasını teşvik ettiği amellerle insanlara somut örnekler sunma görevini de üstlenmiştir. Bu sebeple geçmişten günümüze İslam toplumlarında kişinin davranışlarını yönlendiren değerlerin ciddi şekilde önemsendiği ve korunduğu görülmektedir. “Peygamberimizin bildirdiği gibi, edep ve utanmanın hatta yoldan geçenleri rahatsız eden şeyleri kaldırıp gidermenin imandan bir şube olduğu, imanın bir gereği olduğu, aksi davranışların imandaki zafiyeti gösterdiği öğretilen bir çocuk, büyüyünce insanların gelip geçtiği yerleri onları rahatsız edecek şeylerle kirlilemediği

⁶⁸ Bolay, *a.g.m.*, s. 66.

⁶⁹ Güllüce, *a.g.m.*, s. 69.

⁷⁰ Adem Dölek, “Değerlerin Yeniden İnşasında İman-Ahlak Bütünlüğü”, *Uluslararası Sempozyum İnsani Değerlerin Yeniden İnşası 19-21 Haziran 2014 Erzurum Tebliğler*, (Edt: Cengiz Gündoğdu-Muammer Cengiz), Atatürk Üniversitesi Yayınları No: 1076, Erzurum, 2015, c. I, s. 75.

gibi, dağ başında olsa dahi çevresini kirlletmez. Etrafindakilere aldırmaksızın gayriahlâkî davranışlarda bulunmaz. Kur'an'da çoğu yerde salih amellerin imanla birlikte zikredildiği de imanın salih ameller işlemeyi gerektirdiğini, ahlaki davranışları netice verdiğini belirtmek içindir.”⁷¹

Değer kavramının önemsenmediği veya kabul görmediği bir toplumda, bireysel ve sosyal hayatın baş edemeyeceği birçok sorunla karşılaşılacağı aşîkârdır. Zira sahip olduğumuz değerler bizi biz yapan, hayat karşısındaki tutumumuzu ve amaçlarımızı belirleyen etkisiyle yaşamın tam merkezinde yer alır. “İnsanda var olması gereken, kabul edilen, üstün olan değerler aslında insanın mutluluğu içindir. İnsanın değerlerine saygılı olmasıyla, onların farkına varmasıyla kendini diğer varlıklardan ayıran hususiyetlerinin açığa çıkmasına vesile olacak, insan kendinin farkına varacaktır. İnsanın, temelde nefsin tanıması aslında onun eğitilmesine de vesile olacaktır. Değerler olması gerekeni söylüyorsa nefis bu paralelde eğitilmelidir.”⁷²

Değerlerin inşa edildiği ve nefsin terbiye edildiği önemli okulların başında tasavvuf kurumları gelmektedir. Bu kurumlar geçmişte vazifelerini çok iyi yapmışlardır. Bu kurumların asıl gayesi insanların Allah'a iyi bir kul olmasını sağlayıp onlara iki cihan saadeti getirmektir. “Tasavvufun ana konusu, batini fıkıhtır. Bâtini fıkıh, insanın iç âlemini oluşturan kalp, ruh, nefis ve diğer latifelerin tezkiye, terbiye, terakki ve inkişafını hedefleyen manevi, nurani, kalbi bir ilimdir.”⁷³ Kültür ve medeniyet bağlamında İslam toplumlarına önemli katkıları olan tasavvuf, insanı maddi ve manevi yönleriyle ele almış, modern hayat için bir çıkmaz haline gelen madde ve ruh bütünlüğünü sağlama konusunda rehber olmuştur. “Kalbi hedefe alan tasavvuf, insan ve insanlık için en gerekli, en değerli ve en şerefli bir hizmeti görmektedir. Çünkü kalbini tanımayan ve ondaki ilahi cevherleri kullanmayan insan, maddi olarak hangi keşifleri gerçekleştirirse gerçekleştirsin, kendini yükseltemez, asıl şerefe ulaşamaz, huzuru yakalayamaz, bunalımdan çıkamaz, ayrıca ebedi âlemde Allah katında kendini savunamaz, vebalden, hesaptan ve azaptan kurtulamaz.”⁷⁴

Tüm dinlerin ve düşünce akımlarının temelinde insanı ve toplumu yeniden inşa etme isteği vardır. Yetiştirilmesi istenen insan ve toplum modeli ise değişkenlik göstermektedir. Tasavvufta ulaşılmak istenen, insanın dini hayat tarzı etrafında

⁷¹ Güllüce, *a.g.m.*, s. 72.

⁷² Nazire Erbay, “Şemseddin Sivasi'nin Gazellerindeki Nefis Kavramı Üzerinden İnsani Değerlerin Sorgulanması”, *Uluslararası Sempozyum İnsani Değerlerin Yeniden İnşası 19-21 Haziran 2014 Erzurum Tebliğler*, (Edt: Cengiz Gündoğdu- Muammer Cengiz), Atatürk Üniversitesi Yayınları No: 1078, Erzurum, 2015, c. III, s. 246.

⁷³ Dilaver Selvi, “İnsan Bünyesinde İnşa Edilecek En Büyük Değer: Kalb-i Selim”, *Uluslararası Sempozyum İnsani Değerlerin Yeniden İnşası 19-21 Haziran 2014 Erzurum Tebliğler*, (Edt: Cengiz Gündoğdu- Muammer Cengiz), Atatürk Üniversitesi Yayınları No: 1076, Erzurum, 2015, c. I, s. 455.

⁷⁴ Selvi, *a.g.m.*, s. 456.

şekillenen temel değerleri merkeze alarak iyi ve doğru olana ulaşma konusunda kararlılık göstermesini ve en nihayetinde zihnin, kalbin ve bedeninin hayırlı olana koşulsuz şekilde teslim olmasını sağlamaktır. “Tasavvuf, Kur'an ve sünnet edebinin kalbe işlenip hayata nakşedildiği insan mimarlığıdır. Bu terbiye sisteminde kâmil insan yetişir, Allah dostluğu kazanılır ilahi aşk tadılır, insanın kalbi işletilir, ruhu terakki ettirilir, nefsi arındırılır, huyu güzelleşir, kısaca nakıs insan terbiye edilerek kâmil insan vasfını kazanır; zalimin zahmeti gider âleme rahmet olur. Özetle, İslam terbiyesinin neticesi kalbiselim. Kalbiselim meyvesi güzel ahlakıdır. Onun ahiretteki hediyesi ise ebedi cennet ve cemalullahtır.”⁷⁵ Olumlu ya da olumsuz tüm isteklerin merkezi olan kalp, düşünce ve davranışlara yön vermektedir. Bu sebeple kalbi olumlu duygularla beslemek, onu zararlı isteklerden; hırs, kıskançlık gibi olumsuz duygulardan temizlemek İslam medeniyetlerinin yaşam tarzını çerçeveleyen temel anlayışlar için önemli bir husustur. “Kalbiselim, temiz ve safi kalp demektir. Diğer bir ifadeyle selim kalp, yaratılıştaki safiyeti koruyan, her türlü şirk, inkâr, isyan, kötülük gibi manevi hastalık ve dengesizliklerden arınmış, ilahi nurla aydınlanmış, manen temizlenmiş, dengesini bulmuş, insani değerini korumuş Allah'ı zikir ile huzura ermiş, edeple süslenmiş ve böylece her türlü güzel ahlakın kaynağı olmuş kalptir. Yani o, Hakk'a aşına, âşık ve ayna olan kalptir.”⁷⁶ Bu tarzda kalbi masivadan arınmış bir insan Allah'ı sever, değerlerine sıkı sıkıya bağlı olur. Böyle bir insanın kalbi daima Allah için attığından Allah'ın öğretilerinin dışına çıkmaz.

Müslümanlar için kaynak ve müracaat Kur'an ve sünnettir. Müslümana düşen görev bu iki kaynağa sahip çıkarak kalbini temizleyip iki cihan saaadetine kavuşmaktır. Diğer taraftan diğer dinlerin müntesiplerini de içine alacak bir değer sisteminin inşası için de çalışılmalıdır. “Eğer ciddi anlamda önlemler alınmayıp, insanlık bir bütün olarak asli yaratılış gayesine dönmezse, insanlığın geleceği hiç parlak gözükmemektedir. Bunun yolu da bir bütün olarak tüm ülkelerin, dinlerin öngördüğü ahlaki prensipleri eğitim ortamlarına aktarmak ve o doğrultuda bir hayat felsefesi oluşturmaya çalışmaktır.”⁷⁷ Bunun yanında İslami bir yaşamı tam anlamıyla yerine getiren bir kulun diğer insanlar için bir model olacağı unutulmamalıdır. Bu bağlamda Müslümana düşen Müslümanca yaşamaktır. Bunun için de önümüzde örnek alabileceğimiz en güzel dönem ‘Asr-ı Saadet’ dönemidir. “Asr-ı Saadet'in tüm yaşanmışlığıyla prototip oluşturduğu erdemli toplum ideali, bizi iki âlemde mutlu kılacak dirilişin kodlarına sahiptir ve bu idealin gerçekleştirilmesinin yegane yolu, toplumun tüm katmanlarında asırların süzgecinden geçerek en rafine halini alan erdem sınıflandırmalarının pratiğe dökülmesidir.”⁷⁸

⁷⁵ Selvi, *a.g.m.*, s. 464.

⁷⁶ Selvi, *a.g.m.*, s. 462.

⁷⁷ Köylü, *a.g.m.*, s. 308

⁷⁸ Nurullah Koltas, “Gelenekte Değer ve Erdem Hiyerarşisi”, *Uluslararası Sempozyum İnsani Değerlerin Yeniden İnşası 19-21 Haziran 2014 Erzurum Tebliğler*, (Edt: Cengiz Gündoğdu-Muammer Cengiz), Atatürk Üniversitesi Yayınları No: 1078, Erzurum, 2015, c. III, s. 365.

Din, toplumu bir arada tutan sağlam bir harç; insanın kendi var oluşunu anlamlandırmasını sağlayan dayanaktır. Kişi, sahip olduğu değerleri benimserken bu değerlerin uygulanması boyutunda en büyük motivasyonu da dinden alır. “Bilindiği gibi din, bir ahlak ve erdem alanıdır. İnsanı, toplum içindeki yaşayışı ve diğer insanlarla olan iletişimi bazında ele alır. Ona bir takım sorumluluklar verir ve verdiği bu sorumlulukları yerine getirmesini bekler. Din insanın kendi özgür iradesini kullanabilen, kendisine verilen tüm insani yetilerin farkında olan bir yapı arz etmesini ister.”⁷⁹ Yüzyıllarca İslam coğrafyasında verilen eğitimin bel kemiğini oluşturan, birçok güçlü medeniyetin ve erdemli toplumun meydana gelmesini sağlayan dini anlayış ve bu anlayışın kaynaklık ettiği değerler, ihmal edilmiştir. Bu ihmal sonucunda kendinden ve toplumdan uzaklaşmaya başlayan, bu uzaklaşmanın yarattığı boşluğu farklı çabalarla doldurmaya çalışan bir neslin kıvranışına şahit olmaktayız. “Eğitim sistemimiz İslam’ı, İslam düşüncesini ve medeniyetin tecrübesini iyi özümseyen hem de bütün dünyaya açabilecek özgüveni yüksek bireyler yetiştirmek için kendi kültürel kavram haritasını oluşturmak zorundadır. Aksi halde, ithal kavramlarla düşünmek ve kalıcı çözümler üretmek pek mümkün gözükmemektedir. Zira bir toplumun medeniyet ve zihin haritasının kavramlarına istinat etmeyen transfer edilmiş kavramlar o toplumun bireyleri için pek bir mana ifade etmemektedir. Bu yüzden bu değerlerin ülkemiz ve İslam medeniyetinin kavram haritasıyla yeniden değerlendirip işlevsel hale gelmesine yönelik çalışmalara ihtiyaç vardır.”⁸⁰

1.5. EDEBİYAT VE DEĞER

Duygu, düşünce, hayal ve izlenimleri aktarmanın en etkili yolu olan dil, iletişimin de anahtarıdır. En basit konuşma eyleminden en değerli bilimsel ve sanatsal eserlere kadar insan yaşamını ilgilendiren her etkinliğin dil aracılığıyla meydana getirildiği düşünüldüğünde bu kavramın hayatımızda ne denli güçlü bir etkiye sahip olduğu fark edilir. İnsanoğlu dille yaratır, dille düşünür ve dille aktarır. Dilin estetik ve sanatsal gücünü yansıtan edebi eserler aynı zamanda bireysel ve toplumsal hayatın zihin ve duygu gücünü de fark etmemizi sağlayan belgelerdir. Bu sebeple edebi eserler eğitimin ayrılmaz ve vazgeçilmez parçasıdır. “Eğitimin temelini dil ve edebiyat, dil ve edebiyatın temelini de edebi eserler oluşturur.”⁸¹ Bir kültürel olgunun ya da toplum hayatı için vazgeçilmez öneme sahip bir değer

⁷⁹ Ayşegül Büyükbıngöl Yağcı, *Değerler Eğitimi Bağlamında Yusuf İle Züleyha Kısası*, (Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2012, s. 113

⁸⁰ Kübra Küçükşen, “Modernitenin Gölgesinde İktisat Ahlakı ve Değerlerimiz”, *Uluslararası Sempozyum İnsani Değerlerin Yeniden İnşası 19-21 Haziran 2014 Erzurum Tebliğler*, (Edt: Cengiz Gündoğdu- Muammer Cengiz), Atatürk Üniversitesi Yayınları No: 1077, Erzurum, 2015, c. II, s. 155.

⁸¹ A. Yaşar Zengin - Nesrin Zengin, *Eğitim Fakülteleri İçin Çocuk Edebiyatı*, 1.Baskı, Truva Yayınları, İstanbul, 2007, s. 9.

oluşumu uzun zaman alır. Üretilen kültürel toplumsal değerlerin yaşaması ve gelişmesi ise genç kuşaklara doğru bir biçimde iletilmelerine bağlıdır. Bu aktarımı sağlayacak olan kısa vadede sözlü uzun vadede yazılı edebi eserler olacaktır. “Sanat ve edebiyat ürünleri, insani değerlerin genç kuşaklara aktarımında kullanılabilecek en zengin, en renkli ve en keyifli unsurlardır. Bu ürünler eğitimciler için kolay ulaşılabilir olmanın yanı sıra değer eğitiminde son derece etkili olabilirler.”⁸² Bir eserden doğru şekilde ve düzeyde faydalanmak için öncelikle seçilen eserin belirlenen amaçlara uygun bir yapı arz etmesi gerekir. Bir edebi eserde idealize edilen karakterlerin vasıfları özellikle genç okuyucular tarafından benimsenir ve bu karakterin tüm davranışları hayranlıkla takip edilir. Kendi benliğini ideal karakterle birleştiren okuyucuya sunulacak eserlerde bu durumun göz önüne alınması, edebiyatın eğitici yönünün kişilik ve ahlak gelişimi açısından faydalı bir şekilde kullanılmasına imkân verir. “Sanat ve edebiyat ürünleri gençlerin yaş grubu özelliklerine, dine, ahlaka, akla-mantığa ve bilime aykırı olmamak şartıyla değer eğitiminde kullanılabilir. Bu önkoşulu dikkate alarak seçilen ve kullanılan eserler gençlerin insani motifler çerçevesinde bir duygu ve düşünce dünyası geliştirmelerini destekleyecektir. Bu eserler gençlere doğru davranışları telkin eden ve toplumu bütünleşmeye sevk eden özdeşleşecek ideal modeller sunarken aynı zamanda, insani değerleri benimsemiş örnek şahsiyetleri ve eserlerini tanıtmış olacaktır.”⁸³

Edebiyat eserlerinin oluşumu, sadece yazarını değil oluşturulduğu dönemi ve o dönemde var olan toplum yapısını da anlamamızı sağlar. Duygu ve düşünce dünyamızın şekillenmesine katkıda bulunan eserler bizi başkalarının gözünden baktığımız dünya hakkında aydınlatır. Aynı zamanda da başkalarının doğru ve yanlışlarını, hayatlarını etkileyen olumlu ve olumsuz tarafları görmemizi sağlar. Edebiyat eseri bu yönüyle hayatımızı şekillendirirken doğru ve güzel olana yönelme noktasında farklı tecrübelerden yararlanmamıza yardım eder. “Edebiyat eseri, insanı ve çevresini tanıtır. İnsanın kendisiyle, başkalarıyla, doğal ve toplumsal çevresiyle çatışmalarını yansıtır. Edebiyat eserleri hem bireysel hem de toplumsal hayatla ilgili olarak iyiye, güzele, doğruya yönelme ve yeni değerler kazandırma yolunda telkinlerde bulunur, insanları bunlar doğrultusunda eğitir.”⁸⁴ Modern hayatın ve teknolojinin yarattığı yeni yaşam tarzının değerler üzerinde ciddi etkisi olduğu görülmektedir. Özellikle medya araçlarının herhangi bir ayrıma ya da eleştiriye tabi tutmadan bulduğu her malzemeyi yeni nesillerinin önüne bırakması, genç kuşakları hayatlarına hangi amaçlar çerçevesinde yön verecekleri konusunda tereddütte düşürmüştür. Kişinin bir olgu karşısında alacağı tavrı belirleyen sahip olduğu değer yargıları ve inanç sistemidir. Bu yönleri eksik kalan kişi için bir bocalama ve

⁸² Nur Pakdemirli, “Gençlik Dönemi İnsani Değer Eğitiminde Sanat ve Edebiyat”, *Uluslararası Sempozyum İnsani Değerlerin Yeniden İnşası 19-21 Haziran 2014 Erzurum Tebliğler*, (Edt: Cengiz Gündoğdu- Muammer Cengiz), Atatürk Üniversitesi Yayınları No: 1076, Erzurum, 2015, c. I, s. 603.

⁸³ Pakdemirli, *a.g.m.*, s. 611.

⁸⁴ Cahit Kavcar, *Edebiyat ve Eğitim*, (Genişletilmiş 3.Basım), Engin Yayıncılık, Ankara, 1999, s. 6.

kararsızlık içine düşmek kaçınılmazdır. Seçilecek olan doğru ve faydalı edebi eserler genç kuşakları bu bocalamadan kurtaracak ve kafa karışıklıklarını gidererek yaşamlarına yön verecek temel değerleri belirleme ve benimseme konusunda onlara yardımcı olabilecektir. “Küreselleşme ve medyanın etkisi ile günümüzde çocukların eğitildiği ana unsurlar televizyon, internet gibi iletişim üzerine kurulu aygıtlar olmuştur. Ancak ailelerin bu cihazların çocuklar tarafından nasıl kullanacağı konusunda bilgi yetersizliği yaşamasından dolayı ulusal ve evrensel değerlerden yoksun bir nesil yetişmektedir. Böyle nesillerin yetişmemesi için evvela ailelerin bilinçli olması, çocuklarını nitelikli bir şekilde eğitmeleri ve onların zihinsel olarak gelişmelerini sağlamaları gerekir. Bu da çocuklara uygun bir ortam ve onları gelişim çağında iyi yönde eğitecek eserler ile olur.”⁸⁵

Dini eğitimin etkisi hayatın tüm alanlarında görülmektedir. Zira bireyi bir düşünce veya davranışa yöneltten temel dayanağın niteliği o düşünce ve davranışın da niteliğini belirler. Bu sebeple dini eğitimin kişiyi hem inanç hem de eylem noktasında etkileyeceği göz önüne alınmalı; yanlışlarla dolu, kısır ve eksik bir eğitimin sonuçlarıyla, belirlenen hedeflerin çok uzağında kalacağı unutulmamalıdır. Verilecek dini eğitimin dikkatli şekilde planlanması ve ihtiyaçları tam olarak karşılaması gereklidir. Değer eğitimi de bu sürecin bir parçasını oluşturmakta, bireyin karakterini ve yaşam tarzını şekillendirmektedir. “Din eğitiminin en önemli özelliklerinden biri planlı ve belli bir sürece bağlı olarak yapılmasıdır. Yani din eğitimi birey için hayatın her safhasında ihtiyaç duyacağı inanç, ibadet ve ahlaki değerler ile ilgili konuları planlı bir şekilde ve gelişimine uygun olarak iletmeyi hedefler. Belli amaçlara yönelik olarak yapılan ve belli bir sürece dayalı olan bu eğitimin birey için hayatın her anında din adına ihtiyaç duyduğu her şeyi karşılaması amaçlanır. İşte estetik tecrübeye dayalı değer eğitimi, din eğitiminin bu planlı ve sistematik yapısına yardımcı bir unsur olarak ortaya çıkmaktadır.”⁸⁶ Edebi eserler, çocuğa doğru modelleri ve ideal davranışları belli bir kurgu içinde sunarken onun kendi içinde bu modellerle ve davranışlarla bir bağ kurmasını ve iyi-kötü, doğru-yanlış ayrımını yapmasını sağlayacaktır. “Değerler eğitiminin hedefi çocuğun iyi bir birey olarak yetişmesi olduğundan çocuk; evde ailesinden, okulda öğretmeninden gördüklerini okuduğu öykü, masal, roman, şiir gibi edebi türlerle beslediğinde okuduğu eserlerdeki kahramanlar ya da çevresindeki insanların vesilesi ile hayatına aktarır.”⁸⁷ Bu durum sadece çocuklarla ilgili değildir. Edebi eser yaşı ne olursa olsun tüm okuyucular üzerinde etkili olabilmektedir. Okuyucuyu ilettiği mesaj çevresinde etkiler, eğitir. Yazılı edebiyat ürünleriyle beraber sözlü edebiyat ürünleri de değer

⁸⁵ Engin Emiri, *Gülsüm Cengiz’in Eserlerine Değerler Eğitimi Açısından Bir Yaklaşım*, (Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Van, 2014, s. 95.

⁸⁶ Ali Öncü, *Değerler Eğitimi Bağlamında Ahmet Hamdi Tanpınar Ve Oğuz Atay’da Değerler*, (Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi), İstanbul, 2015, s. 217.

⁸⁷ Emiri, a.g.e., s. 43.

eğitiminde önemlidir.

Eğitim değerlerinin aktarımında edebiyat oldukça önemli bir yerdedir. Şiir, hikâye, roman, masal gibi yazılar eğitim değerlerinin aktarımında en müessir türlerdendir. “İnsan fitraten güzele ve güzelliğe tutkun yaratılmıştır. Edebiyatın en müessir kolu olan şiirde büyüleyici bir etki vardır. Ayrıca manevi hayatımızda büyük etkiler bırakan din ve tasavvuf büyüklerinin büyük kesiminin düşüncelerini aktarmada şiiri bir vasıta olarak kullanmaları da sözün gücünü ve büyüleyiciliğini göstermesi bakımından manidardır.”⁸⁸ “Değerlerin temsil ile aktarımı esastır. Çünkü lisan-ı hal lisan-ı kal’dan daha müessirdir. İnsanın duygularına hitap eden şiir de sözün temsil gücü gibidir. Nitekim sayfalar dolusu bir gerçeğin bir kıtada, birkaç beyitte ifade edilmesi bu güce açık delildir. Bilgiyi aktarmaktan ziyade duyguyu aktarmak eğitimde daha etkili bir yoldur, bunun da en etkili yollarının başında şiir gelmektedir.”⁸⁹

Hikâyeler kısa olması itibarıyla eğitim değerlerinin aktarımı noktasında oldukça önemlidirler. Nitekim Kur’an’da bile bazı kıssalar anlatılarak insanların bu kıssalardan hisse almaları amaçlanmıştır. Kur’an’ın Müslümanları ahlaki tecrübesini yalnızca Ahkâm ayetleri yoluyla değil, aynı zamanda kıssalar yoluyla şekillendirdiği görülür. Hazreti Yusuf (a.s.) kıssaları ya da Ashabü'l Karye veya Emsalü'l Münafikin, ahlaki tasavvur ve telkin yoluyla oluşturmakta insanların düşünüp bu kıssalardan ibret almalarını sağlamaktadır. Bu kıssalar yeni bir benlik anlayışı ve dünyayı tefsir etmenin yeni yollarını sunmaktadır.⁹⁰ “Kıssalar nasıl peygamber olmasına karşın Hazreti Muhammed’in (a.s.m.) anlatım birliğini şekillendirmişse, hiç kuşkusuz aynı şekilde Müslümanların anlatım birliğini ve dolayısıyla İslami ahlaki tecrübeyi yeniden şekillendirmeye devam etmektedir. Kur’ani kıssalar Müslümanların o kıssalardaki karakterlere, kurgulara ve temalara benzeyen bazı güncel tecrübelerini yorumlamaları için de lens görevi görebilir.”⁹¹ Bu bağlamda eğitim değerlerinin aktarımı noktasında hikâye türü önemli bir konumdadır.

Şiir, roman, hikâye, masal gibi edebi türler çocuk, genç, yaşlı demeden her insan üzerinde etki oluşturabilecek nitelikler taşırlar. Çünkü edebi türler okunduğu esnada okuyucusunu yazarın yahut şairin kurguladığı dünyanın içine çeker. Okuyucu şuurlu yahut şuursuz bir şekilde muhatap olduğu yazarın etkisi altına girer. Ondan etkilenir. Yazarın iletilerinin ve mesajlarının etkisi altında kalır. Dolayısıyla değerlerin yeniden inşasında yazar ve şairlere geçmişte olduğu gibi bugün de büyük görevler düşmektedir.

⁸⁸ Göktaş, *a.g.m.*, s. 252.

⁸⁹ Göktaş, *a.g.m.*, s. 253.

⁹⁰ İsmail Demirezen, “Hikâyeler ve Ahlak Tasavvuru”, *Değerler ve Eğitimi, Uluslararası Sempozyumu-Bildiriler- 26-28 Kasım 2004*, (Edt: Recep Kaymakcan ve bşk.), dem yayınları, İstanbul 2013, s. 356.

⁹¹ Demirezen, *a.g.m.*, s. 367.

İKİNCİ BÖLÜM

2. AHBÂRÜ'L-‘İBER MESNEVİSİNDE EĞİTİM DEĞERLERİ*

2.1. AHBÂRÜ'L-‘İBER MESNEVİSİNDE DİNÎ VE TASAVVUFÎ DEĞERLER

2.1.1. ALLAH'I TANIMA VE TEVHİD

Kur'an'da en çok tekrarlanan kelime “Allah” kelimesidir. Bu anlamda Allah kelimesi Kur'an'da 1746 ayette geçmekte ve ayrıca Allah özel ismi bütün türevleriyle birlikte 2698 defa tekrarlanmaktadır.¹ Bu meyanda gökleri ve yerleri yani evrenleri yaratan Allah,² Allah kelimesine çok ehemmiyet verip tabiri caiz ise altını çizerek ve üstüne basa basa Kuran'da tekrar etmiştir. Bu anlamda her şeyin yaratıcısı olan Allah'ı tanımak için onun kendi vahyi olan Kur'an'a bakıp burada kendisini nasıl tanımladığına dikkat etmemiz gerekir. Allah, Ululazm peygamberi olan Hz. Musa'ya kendisini Azîz ve Hakîm olan Allah olarak³ tanıtır ve kendisinden başka bir ilah olmadığını,⁴ Rabb,⁵ Rabbu'l-âlemin⁶ olduğunu söyler. Kur'an'da, Fatiha Suresi'nde övgünün Âlemlerin Rabbi olan Allah'a olduğu⁷ ve Allah'ın Rahman ve Rahim⁸ olduğu belirtilir. Ayrıca Yüce Yaratıcı, kendisini istersek Allah istersek de Rahman olarak çağırabileceğimizi ifade etmekle birlikte en güzel

* Bu çalışmanın başlıkları oluşturulurken Mehmet Burak Çakın'ın hazırladığı “Gülşehrî'nin Mantıku't-Tayr'ında Eğitim Değerleri ve Türkçe” adlı çalışmasından istifade edilmiştir. Bkz: Mehmet Burak Çakın, *Gülşehrî'nin Mantıku't-Tayr'ında Eğitim Değerleri ve Türkçe*, (İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Malatya, 2014.

¹ Bu çalışmada konuyla ilgili kavramların Kur'an'daki sayıları verilirken “*Hasenat 5 ve 6 Programları*”ndan ve Muhammed Fuad Abdulkaki tarafından hazırlanan Abdullah Ahmetoğlu'nun tercüme ettiği “*el-Mu'cem el-Mufehres li Elfaz el-Kur'an el-Kerîm*” adlı eserden <http://www.kuranmeali.com/indir/MucemulMufehres.pdf> uzantılı internet adresinden faydalanılmıştır. Ayrıca Kur'an-ı Kerim'den ayet mealleri verilirken yine genel olarak <http://www.kuranmeali.com> internet adresindeki Elmalılı Hamdi Yazır Meali'nden istifade edilmiştir.

² “Şüphesiz Rabbiniz Allah, gökleri ve yeri altı günde yarattı, sonra Arş üzerine hükümrân oldu. O, geceyi durmadan onu kovalayan gündüze bürüyüp örter; güneş, ay ve yıldızlar emrine âmâdedir. İyi biliniz ki yaratma ve emir O'nundur. Âlemlerin Rabbi olan Allah ne yücedir.” (Bakara, 7/54). “Rabbiniz o Allah'dır ki, gökleri ve yeri altı günde yarattı, sonra arş üzerine istiva etti (onu hükmü altına aldı), işi tedbir eyliyor. O'nun izni olmaksızın hiç kimse şefaâtçi olamaz. İşte Rabbiniz olan Allah budur. O'na ibadet ediniz! Hâlâ düşünüp ibret almayacak mısınız?” (Yûnus 10/3).

³ “Ey Musa! İyi bil ki, ben, mutlak galip ve hikmet sahibi olan Allah'ım!” (Neml, 27/9).

⁴ “Şüphesiz ben Allah'ım, benden başka hiçbir ilâh yoktur. Onun için bana kulluk et ve beni anmak için namaz kıl.” (Tâ-hâ, 20/14).

⁵ “Ben şüphesiz senin Rabbinim. Hemen ayakkabılarını çıkar, çünkü sen kutsal bir vadi olan Tuvâ'dasın.” (Tâ-hâ, 20/12); “Etraflarında ölümsüz hizmetçiler dolaşır, onları görünce saçılmış inciler sanırsın. (İnsan, 76/19).

⁶ “Oraya gelince, o mübarek yerdeki vâdinin sağ kıyısından, (oradaki) ağaç tarafından kendisine şöyle seslenildi: Ey Musa! Bil ki ben, bütün âlemlerin Rabbi olan Allah'ım.” (Kasas, 28/30).

⁷ “Hamd o âlemlerin Rabbi” (Fatiha, 1/2).

⁸ “Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın ismiyle.” (Fatiha, 1/1).

isimlerin kendisine ait olduğunu⁹ belirtir.

Kur'an-ı Kerim'de 'tevhid' kelimesi geçmez, ancak Arapçada sayı ve rakam olarak bir ve tek olmayı ifade eden "ehad" ve "vâhid" kelimeleri kullanılır. İşte bu yüzden Allah, müstakil bir sure olan İhlâs Suresi'nde kendisini bizlere adeta manifesto niteliğinde tanıtır. Bu surede kendisini ehad (bir, tek) ve samed olarak tanıtan Allah; hiçbir şeyin onu doğurmadığını ve kendisinin de doğurulmadığını özellikle belirtir. Buradaki Samed kavramının anlamının altını çizmekte fayda vardır. Samed kavramı hiçbir şeye muhtaç olmayan ve her şeyin ona muhtaç olması demektir. Bütün bunlarla birlikte Allah kendisini Nisa Suresi'nin 171. ayetinde "... Muhakkak ki Allah tek bir ilâhtır... "¹⁰ şeklinde tanıtır. Ayrıca bu ayete benzer ayetler de vardır.¹¹

⁹ "(Sen onlara) de ki: İster 'Allah' deyin, ister 'Rahmân' deyin, nasıl çağırırsanız çağırın. En güzel isimler O'nundur. Namazında sesini pek yükseltme, çok da gizli okuma, orta yolu seç." (İsra, 17/ 110). "Oysa en güzel isimler Allah'ındır. Bundan dolayı Allah'a onlarla dua edin. Onun isimlerinde sapıklık eden mülhidleri (inkârcıları) terkedin. Onlar yakında yaptıklarının cezasını çekecekler." (A'râf, 7/180). "Allah O'dur ki, kendisinden başka hiçbir ilâh yoktur. En güzel isimler O'nundur." (Tâ-hâ, 20/8). "O, yaratan, var eden, varlıklara şekil veren Allah'tır. En güzel isimler O'nundur. Göklerde ve yerde olanlar O'nun şânını yüceltmektedirler. O, gâlib olan, her şeyi hikmeti uyarınca yapandır." (Haşr, 59/24).

¹⁰ "Ey kitab ehli! Dininizde taşkınlık etmeyin ve Allah hakkında ancak doğru olanı söyleyin! Meryem oğlu İsa Mesih, sadece Allah'ın elçisi, Meryem'e atmış olduğu kelimesi ve O'ndan bir ruhtur. Allah'a ve peygamberlerine inanın (Allah) üçtür demeyin. Kendi yararınız için buna son verin. Muhakkak ki Allah tek bir ilâhtır. O, çocuk sahibi olmaktan yüce (münezzeh)dir. Göklerdeki ve yerdekilerin hepsi O'nundur. Vekil olarak Allah yeter." (Nisa, 4/171).

¹¹ "Allah, üçün üçüncüsüdür diyenler elbette kâfir olmuşlardır. Oysa tek ilâhtan başka ilâh yoktur. Eğer söylediklerinden vazgeçmezlerse, elbette onlardan inkâr edenlere acı bir azap dokunacaktır." (Mâide, 5/73). "De ki: 'Şahitlik yönünden hangi şey daha büyüktür?.' De ki: 'Allah, benimle sizin aranızda şahittir ve bana bu Kur'an vahyolundu ki, onunla hem sizi, hem de sizden sonra kendisine ulaşan herkesi uyarayım. Allah'la beraber başka ilâhlar olduğuna siz gerçekten şahitlik eder misiniz?' De ki: 'Ben buna şahitlik etmem.' 'O, ancak ve ancak bir tek ilâhtır ve gerçekten ben, sizin ortak tuttuğunuz şeylerden uzağım' de." (En'âm, 6/19). "Bu Kur'an, kendisiyle uyarılınsınlar, Allah'ın ancak bir tek ilâh olduğunu bilsinler ve akıl sahipleri öğüt alsınlar diye insanlara gönderilmiş bir tebliğdir." (İbrahim, 14/52). "Allah, buyurmuştur ki: İki ilâh edinmeyin. O, ancak bir ilâhtır. Onun için yalnız benden korkun." (Nahl, 16/51). "Her halde hepinizin ilâhı, bir tek ilâhtır. Ondan başka bir ilâh yoktur. O Rahmân ve Rahîm'dir." (Bakara, 2/163). "İlâhınız bir tek ilâhtır. Bununla beraber ahirete inanmayanların kalbleri inkârcı, kendileri de böbürlenmiş kimselerdir." (Nahl, 16/22). "De ki: Ben de sizin gibi ancak bir beşerim. Ne var ki, bana ilâhınızın ancak bir ilâh olduğu vahyolunuyor. Onun için her kim Rabbine kavuşmayı arzu ederse iyi amel işlesin ve Rabbine yaptığı ibadete hiç kimseyi ortak etmesin." (Kehf, 18/110). "De ki, bana ancak şöyle vahyolunuyor: İlâhınız ancak tek bir ilâhtır. Şimdi siz artık müslüman oluyor musunuz?" (Enbiyâ, 21/108). "Her ümmet için Allah'ın kendilerine rızık olarak verdiği kurbanlık hayvanların üzerine O'nun adını ansınlar diye bir mabed yapmışızdır. Hepinizin ilâhı bir tek ilâhtır. Onun için yalnız O'na teslim olan müslümanlar olun. (Ey Muhammed!) Allah'a itaat eden alçak gönüllüleri müjdele." (Hac, 22/34). "Ey Muhammed! De ki: Ben sadece sizin gibi bir insanım, ancak bana ilâhınızın bir tek ilâh olduğu vahyediliyor. Artık hep O'na yönelin ve O'ndan bağışlanma dileyin. Vay O'na ortak koşanların haline!" (Fussilet, 41/6)

Ahbārü'l-İber mesnevisinin giriş bölümünde Allah'ın büyüklüğü, birliği, yaratıcılığı ve kudretinden bahsedilir. O, vahiddir. Mülkünde ve tasarrufunda ortağı yoktur. Her şeyi yaratan odur. Kādirdir. Kudreti her şeye yeter:

Zîrâ vâhidsin şerîkûn yokdurur
Birligüne hem delâ'il çokdurur (2)

Yirde gökde her ne var ey pād-şāh
Cümlesin sen hālk idüpsin yâ İlāh (3)

Biz dimişüz saña ey Kādir Çalab
Dāim eylerüz rızāñı biz taleb (4)

Allah âlemlerin Rabbidir. Ve insanoğlunun yegâne sığınağıdır. İnsan zorda kaldığında iltica edeceği mercidir. Ve insanoğluna dünyada ve ahirette yardım edebilecek sadece Allah'tır. O, her şeye gücü yeten, istediğini istediği zaman yaratabilen Rab'dır. Her şey onun tasarrufundadır. Bu bağlamda bunun şuurunda olan şair son nefeste güzel bir ölümü Rabb'inden istemektedir:

Dilerüz sende İlāhe'l-âlemin
Dünyāda uhrāda sensin çün Mu'în (21)

Hâtimedde sen bizi hıfz eylegil
Kāmil imān ile bizi toylağıl (22)

Müslümanlar Allah'ı Hazreti Muhammed'le tanıdıklarından şair, onun hürmetine duasının kabul ve makbul olmasını istemektedir. Hazreti Muhammed'in yolu tevhit yoludur. Marifetullahı en güzel şekilde onun gittiği yoldan gitmekle ulaşılır.

Ol Muḥammed hürmetiyçün yâ İlāh
Bu du'āmız sen qabûl it pād-şāh (23)

“Der-beyan-ı Ebu Bekr Radiyallahu Anh Malını Yağma Eyledigidür”

hikâyesinin son bölümünde Allah'ın evvel ve ahir olduğu belirtilir. Allah'ın evvel olması onun varlığının önceliğinin olmamasıdır. Ahir olması da Onun ebedi olmasına işaretler. Hâsılı Allah ebedi ve ezelidir, öncesi ve sonrası yoktur. Baki olan odur. Ahad'dır. Yani birdir.

Nice muḥtâc u aca eyler meded
Zîrâ evvel āḥir oldur pes Aḥad (462)

Allah aynı zamanda Settār'dır. Günahları setr edendir. İnsanlar günah işleyebilirler. Bu günahlar insanla Allah arasındadır. Allah ayıpları gizleyen Settāru'l-uyüb'dur.

Daḥı oldur setr iden ḡamu 'uyüb
Zîrâ bir esmâsı Settāru'l-uyüb (463)

Şair aşağıdaki mısralarda doğrudan Allah'ın isimlerini kullanmaz. Bu isimlerin manaları üzerinden Allah tanıtılır. Her işi yapan odur. Fâil odur. Her şeyi bilen odur. Âlim odur. Onun izni olmadan yaprak bile yerinden düşmez. O,

Hayy'dır ve beşeri ölümlü yaratan da odur. O, her şeyi görür. O, Basîr'dir.

İden oldur kılan oldur bilen ol
Öldüren ol diri kılan gören ol (464)

Her iş onun kudret kaleminden çıkar. Kâdir'dir. Kudreti ve gücü her şeye yetendir. Onsuz hiçbir iş olmaz. Hem evvel hem ahirdir.

Evvel âhir iş anuñdur pes 'ayân
Bir iş ansız olamaz hiç bir zamân (465)

“Der-beyan-ı Müjde-i Kelime-i Tevhid” hikâyesinde kelime-i tevhidin insana getireceği faydalar anlatılır. Hazreti Muhammed bir gün sabah namazını kılar. Cemaate dönerek gülümser. Cemaat, peygamberin niçin böyle neşeli olduğunu kendisine sorar. Peygamber, Hazreti Cebrail'le yaptığı bir seyahati anlatır. Hazreti Cebrail'le beraber Kudüs Dağı'na gitmişler ve bu dağda iki bin sekiz yüz yıldır Allah'a ibadet eden bir zahit kişiyle tanışmışlardır. Bu zahit kişi bu kadar yıldır peygamberi beklediğini söyler ve şehadet getirir. Şehadetini getiren bu kişi Hakk'a teslim-i can eder. Bu arada peygamberin aklından bu adamdan daha zahit ve inançlı biri olup olmadığına dair şu düşünceler geçer:

Yâ İlâhî hâzretünde bu zamân
Kim bu pîrden sevgülü ey Müste'ân (1960)

Var mıdır kim iki bin sekiz yüz yıl
Pes 'ibâdet ide saña ey Celîl (1961)

Şağ iken cennet ta'âmın yiye hem
Kim senüñ yolında kıddin ide ham (1962)

Dağı var mı 'âlem içre ey Hâbîr
Böyle bir kûl ey Hudâ-yı bî-naẓîr (1963)

Hazreti Muhammed bu sözleri söyleyince kendisine vahiy gelir. Gelen bu vahiyde ümmete müjdeler vardır. Müjde, kelime-i tevhidin mahiyetiyle ilgilidir. Peygamber ümmetinden bir kişi can u dilden Allah'ın birliğini kabul edip şerikinin olmadığını tasdik ederse ona büyük ecirler olduğu müjdesi verilir:

Kim senüñ ümmetleründen ger bir er
Şıdk ile bir kez dise hem ol eger (1966)

Tañrı birdür gayrı Tañrı yokdurur
Gerçi yañlış söyleyenler çokdurur (1967)

Hem şerîki yokdurur anuñ 'ayân
Hem vekîli yokdurur hiç bir zamân (1968)

Kelime-i tevhidin söylenmesi tek başına yetmez. Onu fehm etmek lazım gelir. Allah'ın doğmayan ve doğurmayan bir varlık olduğu kabul edilmelidir. İki cihanı yaratan odur. O, bütün sıfatlardan münezzehtir. Ahad'dır. Hazreti Muhammed onun

kulu ve elçisidir.

Dağı ıoğmaz ıoğmadı bir kimseden
Dü cihâmı halk iden ol Yaradan (1969)

Ne şıfatlar var ise bilgil ebed
Pes münezzehdür kâ mudan ol Ahd (1970)

Hem Muhammed hak peygamberdür dise
Hem kulıdur hem resûli söylese (1971)

Hazreti Muhammed'in risaleti hikâyede kelime-i tevhidden bağımsız düşünülmez. Çünkü bir Müslüman Allah'ı Hazreti Muhammed'le bilir. Peygamberin resûl olduğu kabul edildikten sonra onun Allah'tan getirdiği her sözün hak olduğu da dil ve kalp ile tasdik edilmelidir.

Dağı her ne kim getürdi Haktan ol
Sözi kamu hakdurur kendü resûl (1972)

Dil ile hem dağı tahtır eylese
Dağı kalbi içre tahtır eylese (1973)

Allah, hikâyede kelime-i tevhidin mahiyetini bilenlerin ecrinin çok büyük olduğunu bildirir. Onların eciri iki bin sekiz yüz yıl Allah'a ibadet eden mezkûr zahidin sevabından daha çok olacaktır. Allah Kerîm'dir. Kerîm sıfatının tecellisiyle insanlara cehennem ateşini haram kılar:

Yâ Muhammed bu şehâdâtı beyân
Kim iderse ol baña yigdür 'ayân (1974)

Ol 'ibâdet itdüğü ol 'âbidün
İki biñ sekiz yüz yıl içre zâhidün (1975)

Zâ'id ol 'âbid şevâbından dağı
Bil aña virem şevâbı ey sahi (1976)

Korkmasın ol ben Kerîmem ben Kerîm
Pes harâm itdüm aña nâr-ı cahim (1977)

“Der-beyan-ı Müjde-i Kelime-i Tevhid” hikâyesinde hem kelime-i tevhid hem de kelime-i şehadetin önemi anlatılır. Nitekim hikâyenin sonunda şair, bu hikâyeyi niçin yazdığını ve bu hikâyeden nasıl bir hisse alınması gerektiğini şöyle özetler:

Hışşe oldur pes şehâdet virelüm
Hak Te'âlâ bir Hudâdur bilelüm (1992)

Dağı andan gayrı Hâlık yok 'ayân
Dağı andan gayrı Râzık yok hemân (1993)

Hem Muḥammed Ḥaḳ resūlidür inan
Hem ḳulıdır hem resūli yok gümān (1994)

Pes şehādet eylemek her dem a yār
Mü'min olan ḳal'asıdır āşikār (1995)

“Hikāye-i Sa‘d ve Salebe Rahmetullahi Aleyh” hikāyesinde Salebe işlediği günahın af edilip edilmeyeceğini öğrenmek için Hazreti Ebū Bekir, Hazreti Ömer, Hazreti Ali ve Hazreti Muhammed’e gider. Bunlardan olumsuz cevap alır. Allah bunun üzerine peygambere Hazreti Cebrail vasıtasıyla haber gönderir. Allah’ın buradaki hitabı kendi zatını tanıtır bir niteliktedir:

‘Ālemūñ pes Ḥālıḳı bilsün benem
Kimsesizler kimsesi ṭıusun benem (3075)

Kimseyi kimseye muḥtāc itmezem
Kimsenūñ rızḳın kesüp ac itmezem (3076)

Ben Raḥīmem ḳullarıma söylegil
Ben Ğafūram ḳullarıma pes digil (3077)

Allah, yukarıdaki beyitlerde kendisini Hālık yani yaratıcı olarak tanıtmıştır. Ayrıca O, herkesin rızkını veren Rezzāk’tır. Kullarına merhamet eden Rāhim’dir. Günahları bağışlayan Gafūr’dur.

Görüldüğü üzere Za‘îfî, Ahbārü’l-‘İber mesnevisinin satır aralarında Allah’ı tanıtan bilgiler vermektedir. Bunların yanı sıra özellikle Allah’ın esma-i hüsnasından faydalanan şair genellikle hikâyelerin dua bölümlerinde bunlardan bahseder. Bunları anlamları içinde zikreder. Böylece muhatabına Allah’ı tanıtmaya çalışır.

2.1.2. SAĞLAM İTİKADA/İMANA SAHİP OLMA

İtikat inanma, iman ve inanç anlamlarına gelmektedir.¹² İman sözcüğü ise tasavvufta; marifetullah, yakîn, Hakk’a dair olan bilgi, kulun Hakk’ın hidayetiyle harekete geçmesi olarak tanımlanmaktadır.¹³

İman kelimesinin kökü barış, emniyet anlamına gelmektedir. İman bu noktada insanın kendi imanından emin olma ve kendi kendisiyle barışık veya uyumlu olmasıdır. Bakara, 2/285 ve Nisa, 4/136’ya göre imanın rükünleri beştir: Allah’a, meleklerle, Semavi kitaplara, peygamberlere ve ahirete imandır. Bu beş rükün arasındaki ilişki şöyledir: Allah, melekler vasıtasıyla kitapları peygamberlere göndermiş, onlar da bu kitaplara uyup ahirette necata ersinler diye insanlara tebliğ

¹² *Türkçe Sözlük*, 10. Baskı, TDK, Ankara, 2005, s. 1003.

¹³ Süleyman Uludağ, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, Kabalcı Yayıncılık, İstanbul, 2012, s. 185.

etmişlerdir.”¹⁴

İman, İslam dininin aslını meydana getirdiği için çok önemli bir kavramdır. İmanı olmayanın hiçbir güzel ameli Allah katında makbul değildir.¹⁵ Çünkü İslam dininde temel prensip olarak ilk önce iman esasları gelir. İman esasları, her müslümanın kesinlikle ve öncelikle sahip olması gereken bir vasfıdır. Bu yüzden müslümanın en kıymetli ve en ehemmiyetli vasfı ve varlığı imanıdır, diyebiliriz. Çünkü insanlık, bu dünyada mutluluk ve huzura, ahirette ise ebedi saadete ancak ve ancak iman ile kavuşabilir. Bunun asgari yeter şartı, insanın son nefesine kadar sahih ve sağlam imanını muhafaza edebilmesi ve ahirete de bu muhkem ve muteber imanla gitmesi gerekmektedir.

İman olmadan, salih amelin kişiyi kurtaracağını söylemek yanlıştır. Zira imansız amel kabul edilmez. Salih amelin mutlaka köklü bir dayanağının olması gerekir ki, bu da, imandır. Zîra "Erkek ve kadından her kim inanmış olarak iyi bir iş yaparsa..."¹⁶ ayetlerinde "inanmış olarak" ifadesinin yer alması gösteriyor ki, iman olmadan salih amelin bir faydası olmamaktadır. Belirli bir amaç ve iyi niyetle düşünce dünyasından çıkıp reel dünyada meydana gelen salih amel, ancak ve ancak muhkem ve muteber bir iman sayesinde makbul olabilir. Bu yüzden Kur'an'da konuyla anlamsal ve bağlamsal olarak ilişkili birçok ayette, iman, konu bağlamı ile bütünlüğünde salih amelden evvel zikredilmesinin, salih amelin imandan kaynaklandığına ve herhangi bir amelin makbul olabilmesi için muhakkak, muteber ve muhkem iman gerekliliği şart olduğuna kuvvetli bir delil olduğu görülmektedir. Çünkü iman, sahibini hayra, berekete, saadete ulaştırır; her türlü şerden muhafaza

¹⁴ Muntasır Mir, Kurani Terimler ve Kavramlar Sözlüğü, İnkılab Yayınları, İstanbul 1996, s. 98. ; Konuyla ilgili yukarıda zikredilen ayet mealleri şöyledir: “Peygamber, Rabbi’nden kendisine ne indirildiyse ona iman etti. Müminlerin de hepsi Allah’a, meleklerine, kitaplarına ve peygamberlerine iman ettiler. ‘Biz Allah’ın peygamberleri arasında ayırım yapmayız, duyduk ve itaat ettik. Ey Rabbimiz, bağışlamamı dileriz, dönüş ancak sanadır.’ dediler.” (Bakara, 2/285). “Ey iman edenler! Allah’a, Peygamberine, Peygamberine indirdiği Kitab’a, ve daha önce indirdiği kitaba iman edin. Kim Allah’ı, meleklerini, kitaplarını, peygamberlerini ve ahiret gününü inkâr ederse sapıklığın en koyusuna düşmüş olur.” (Nisa, 4/136).

¹⁵ “Rabblarını inkâr edenlerin durumu tıpkı fırtınalı bir günde rüzgârın şiddetle savurduğu bir küle benzer. Kazandıklarından hiçbir şeyi elde edemezler. İşte asıl uzak sapıklık budur.” (İbrahim, 14/18). “Bununla beraber, bize kavuşmayı ummayanlar ‘Bize ya melekler indirilmeliydi, ya da Rabbimizi görmeliydik’ dediler. Andolsun ki, doğrusu nefislerinde kendilerini büyük gördüler ve büyük azgınlık ettiler. Melekleri görecekları gün, işte o gün, günahkarlara hiçbir sevinç haberi yoktur. Ve yasak yasak, diyeceklerdir. Onların yaptıkları her bir iyi işi dikkate alırız, fakat onu saçılmış zerrelere haline getiririz.” (Furkan, 25/21-23).

¹⁶ “Erkekten ve dişiiden, mümin olarak kim iyi amel işlerse muhakkak onu güzel bir hayat ile yaşatacağız ve yapmakta oldukları amellerin daha güzeliyle mükâfatlarını elbette vereceğiz.” (Nahl, 16/97). "Her kim bir kötülük yaparsa, ona ancak yaptığığın bir misli ile ceza verilir. Erkek veya kadın, her kim de mümin olarak iyi bir amel işlerse, işte onlar cennete girerler. Orada kendilerine hesapsız rızık verilir." (Mü'min, 40/40).

eder ve salih amel ancak muhkem ve muteber bir iman ile kabul edilerek itibar kazanır.

Ahbārü'l-İber mesnevisinde anlatılan öykülerin temel sebeplerinden biri insanlara sağlam bir itikad ve iman kazandırmaktır. Genel olarak hikâyelerdeki insanlar imanlı kişilerdir. İman noktasında zaafı olan karakterler üzerinden insanlara doğru yolu gösterme amacı vardır.

“Der-beyan-ı Bir Sabi İle Şeytan-ı Aleyhillanenün Macerası” adlı hikâyede Hazreti İsa zamanında yaşayan bir kadının sağlam itikat sahibi olması dile getirilir. O, Allah’a güvenen ve dayanan biridir. Çocuğu tandıra düşmesine rağmen namazını bozmaz. Allah’a sığınır. Onun bu şekilde sağlam bir itikada sahip olması Allah tarafından ödüllendirilmesine vesile olur. Çocuğu tandıra düşmesine rağmen çocuğu yanmaz. Tandır çocuk için bir oyun yeri olur. Hatta tandırda Allah’ın izniyle bir nar ağacı yetişir. Çocuk da bu nar ağacının meyvelerinden istifade eder.

2.1.3. ALLAH’A MUHABBET

Kur’an’da Allah kendisinin anılmasını ve böylece kendisinin de bizleri anacağını ve kendisine nankörlük edilmemesini emreder.¹⁷ Bu emre itaat edenler gökleri ve yeri yaratan Allah’ı; kendileri otururken, yanları üzerine yatarlarken zikredip anarlar.¹⁸

Yüce Kitabımız Kur’an’da tek yaratıcımız olan Allah’ı sevmek konusunda; bazı şeylerin Allah’a eş ittihaz edilerek sevildiği belirtilir. Ona eş ittihaz edinilen şeyler Allah’ı sever gibi sevilen unsurlardır. Allah’a eş ittihaz ederek bir şeyleri sevenlerin sevgileri zayıftır. Allah’ı sevenlerin sevgileri, eş koşanların sevgilerinden daha kuvvetlidir.¹⁹

Peki, Allah’ı sevmemizin ve Allah’ın da bizleri sevmesinin belirtisi ve kriterleri nelerdir? Allah’ı sevmeni ölçüsü, tezahürü ve şartı Nebilerin sonuncusu ve mührü olan Hz. Muhammed (s.a.v.)’e ittiba etmekle gerçekleşir ve Allah bunu yapanları kendisinin seveceğini vurgulayarak ilan eder.²⁰

¹⁷ “O halde beni anın, ben de sizi anayım. Bana şükredin de nankörlük etmeyin.” (Bakara, 2/152).

¹⁸ “Onlar ayaktayken, otururken ve yanları üzerine yatarken Allah’ı anarlar; göklerin ve yerin yaratılışı üzerinde düşünürler. Ve ‘Rabbimiz! Sen bunu boş yere yaratmadın, Sen yücesin, bizi ateşin azabından koru.’ derler.” (Âl-i İmran, 3/191).

¹⁹ “İnsanlardan kimi de Allah’tan başka şeyleri O’na eş tutuyorlar da onları, Allah’ı sever gibi seviyorlar. Oysa iman edenlerin Allah sevgisi daha kuvvetlidir. O zulmedenler, azabı görecekları zaman bütün kuvvetin Allah’a ait olduğunu ve Allah’ın azabının gerçekten çok şiddetli bulunduğunu keşke anlasalardı.” (Bakara, 2/165).

²⁰ “De ki, siz gerçekten Allah’ı seviyorsanız bana uyun ki, Allah da sizi sevsin ve suçlarınızı bağışlasın. Çünkü Allah çok esirgeyici ve bağışlayıcıdır.” (Âl-i İmran, 3/31).

“Der-beyan-ı Müjde-i Kelime-i Tevhid” hikâyesinde Hazreti Muhammed, Hazreti Cebrail’le birlikte Kudüs Dağı’na gider. Burada zahit bir kişiyle karşılaşılır. Bu kişi iki bin sekiz yüz yıl Allah’a ibadet etmiş bir kişi olarak tanıtılır. Bu adam Hazreti Muhammed’e ittiba eder. Bu zahit kişide görülen en güzel hasletler Allah ve Hazreti Muhammed’e olan sevgidir.

“Hazret-i Hızır Aleyhisselamun Saile Sadaka Virdiği Beyan” hikâyesinde bir dilenci Hazreti Hızır’dan sadaka ister. Hazreti Hızır kendisinde dilenciye verebileceği bir şey olmadığını söyler. Bunun üzerine dilenci tekrar Hazreti Hızır’dan Allah için kendisine bir şey vermesini söyler. Hazreti Hızır Allah’ın hatırını yüce tutarak adama kendisini pazara götürüp köle olarak satmasını ister. Adam da Hazreti Hızır’ı pazara götürüp köle olarak satar. Burada Hazreti Hızır’ın tavrı çok yüce bir ahlak olarak nazarlara sunulur. Nitekim Hazreti Hızır, Allah’ın hatırını yüce tutarak kendisini feda eder. Bunun sebebi Hazreti Hızır’ın Allah’a duyduğu aşırı sevgidir.

“Der-beyan-ı Ahval-i Hazret-i Bilal-i Habeşî Radiyallahu Teâlâ Anhu” hikâyesinde Bilal’i Habeş’in Ümeyye ibn-i Halef’in eza ve cefalarına karşı dimdik ayakta durma hikâyesi anlatılır. Bilal yapılan zulümlere sabreder. Onun sabrının kaynağı Allah sevgisidir. Çünkü o, zulmün en çetin anında bile Allah’ı anmaktan uzak durmaz:

Ol kişi çünkim aña cebr eyledi
‘Aklı geldi ol aña şabr eyledi (6130)

Dilemedi kimseden hîç bir meded
Çağırurdı yâ Aḥad hem yâ Aḥad (6131)

Bil dimezdi daḥı bir söz ol cevân
Yâ Aḥad hem yâ Aḥad dirdi hemân (6132)

Ahbârü’l’İber mesnevisinde Allah sevgisi ile ilgili yapılan tespitlere dikkat edildiğinde Allah sevgisinin güçlü bir Allah inancıyla şekillendiği görülür.

2.1.4. ALLAH’A İTAAT VE İBADET BİLİNCİ

İtaat “söz dinleme, boyun eğme, buyruğa uyma”²¹ anlamlarında kullanılan bir sözcüktür. Arapçada “abd” kavramı basit bir tanımla “kul” manasındadır. Kul olan kişinin Halık’ına has bir şekilde yönelerek yaptığı ibadet/ritüel; bu ibadeti yapana “âbid”; kendisine ibadet yapılanı da “Ma’būd” denir. “Ma’bud” kelime olarak Kur’an’da geçmemesine rağmen “abede” fiilinin türevleriyle birlikte 275 yerde

²¹ Türkçe Sözlük, a.g.e., s. 1001.

geçtiği görülmektedir. İslam dininde ibadetler-taatler yalnızca Allah'a yapılır. İslam dini monoteist/tek tanrılı bir sistemdir. Bu dini sistemin vazgeçilmezi tevhid inancıdır.²² Kur'an'a göre tevhid inancının; hem ferdi, hem de toplumsal ve sosyal yaşayış ahlakında, bireysel ve toplu yapılan ibadetlerde ortaya çıkması gerekir. İnanç sistemi olarak tevhid; kâinatın sahibi olan Allah'ı biz Müslümanlara göre tahrif edilemeyecek olan Kur'an'da²³ ve son nebi olan Hz. Muhammed Mustafa'nın hadisler ve sünneti ile bilmek, tanımak ve ona inanmak, Allah'ın tek bir ilah olduğunu kabul edip ona ortak (şirk) veya ortaklar koşturmak, bir ve tek olan Allah'ı en güzel isimleriyle ve sıfatlarıyla tanıyıp bilmek ve kabul etmektir. Ubudiyet konusunda tevhid sistemi şu temeller üzerindedir; Allah'ın yakınından veya Allah'tan gayri hiçbir şeyi veya kimseyi ilah ittihaz etmeyip, bütün ibadet çeşitlerini özgür olarak sadece Allah'a özgüleyerek yapmaktır. Gerek bireysel gerekse de toplumsal ahlakta tevhid; Allah'ın izni olmadan ne bireylerin ne de toplumların hiçbir şey yapamayacağını²⁴ bilincinde ve bilgisinde olunması ve yalnızca Allah'tan istiane/yardım istemesi²⁵ bilincidir.

İman eden ve bu dünyada salih ameller-iyilikler yapması gereken abidler/kullar yalnızca Allah'a itaat eder²⁶ ve Allah'tan başka dua ve ibadet edilecek ma'bud olmadığına inanır ve ibadetlerini yalnızca ona özgün ve özgüleyerek yaparlar.²⁷ Bu bağlam ve anlamda Allah, adaleti emrettikten sonra dini kendisine has kılarak dua ve ibadet edilmesi noktasında müminleri titizlikle uyarır.²⁸ Özellikle bu

²² Deistler ile İslam dininin mensupları arasında bazı farklar vardır. Örneğin, Deistler de göre de bu kainatın veya evrenlerin bir yaratıcısının olması gerektiğini açıkça ifade ederler; fakat bu evrenlerin sahibi olan Yaratıcının emir ve yasaklarının Kutsal Kitaplarla bildirilmiş olduğu gerçeğine inanmazlar. Bu yüzden kutsal metinlerin hiçbirini ilahi kaynaklı kabul etmezler. Müslümanlar/Mü'minler ile Deistler arasındaki en büyük fark bu olmalıdır.

²³ "Hiç şüphe yok ki, Kur'an'ı biz indirdik, elbette onu yine biz koruyacağız." (Hicr, 15/9).

²⁴ "Gaybın anahtarları O'nun katındadır, onları O'ndan başkası bilmez, karada ve denizde olanları O bilir ve bir yaprak düşmez ki, onu O bilmesin; ne toprağın karanlıklarında bir tane, ne de kuru ve yaş hiçbir şey yoktur ki, o herşeyi açıklayan Kitap'ta bulunmasın." (En'âm, 6/59).

²⁵ Kuran'ın açılış suresi olup her namaz ibadetinde okuduğumuz Fatiha Suresi'nde evrenlerin yaratıcısı Rabbu'l-âlemin, Rahman, Rahim, din gününün sahibi olarak tanıtılır. İnsan, Fatiha Suresi'nde "sadece sana ibadet ederiz ve sadece senden yardım dileriz." diyerek Allah'a ahidini pekiştirir.

²⁶ Kuran'da ekseriyetle Allah'a itaat etme konusu genel anlamda resullerine- elçilerine itaat ile birlikte zikredilir, Bu format ve bağlam 11 ayette geçmektedir (3/32, 3/132, 4/59, 5/92, 8/1, 8/20, 8/46, 24/54, 47/33, 58/13, 64/12). Allah, özelde kendi Resulüne-Elçisine, temel baz alındığında genelde ise kendi Resullerine-Eçilerine itaatın aslında bizatihi kendisinin izni ile kendisine itaat etmek demek olduğunu da 4/64 ve 80 belirtir.

²⁷ "O, din gününün maliki Allah'ın." (Fatiha, 1/4). "Sizin taptıklarınıza ben tapmam." (Kâfirün, 109/2). "Ben asla sizin taptıklarınıza tapacak değilim." (Kâfirün, 109/4). "De ki: Ey insanlar! Eğer benim dinimde bir şüpheniz varsa, şunu bilin ki, Allah'ı bırakıp da sizin taptıklarınıza tapmam. Lâkin sizin de canınızı alacak olan Allah'a taparım. Bana müminlerden olmam emredilmiştir." (Yûnus, 10/104).

²⁸ Bu konuda şu ayetlere bakınız: (7/29, 10/22, 29/65, 31/32, 39/2, 40/14 ve 65, 98/5).

kavramın ehemmiyetine binaen Allah müminlerin “hanif” olmalarını; dualarını ve ibadetlerini “hanif” olarak yapmaları gerektiğini vurgular.²⁹ Allah, kendisine itaat edenlerin müjdelenmiş yüce gönüllü³⁰ olduklarını, aksi halde Kuran’da özellikle geniş bir şekilde tanımlı ve tarifli yapılarak vurgulanan Allah’ın sevmediği kimseler grubuna gireceğimizi³¹ kesin bir şekilde dile getirir. Zalim ve müşrik zümresindekilerin günahlarının asla bağışlanmayacağı ve bu yüzden ebedi varış yeri olan Cehennem’e gönderilecekleri bildirilir.³² Bunların varacakları ve kalacakları yerin azap, ateş, yoksunluklar yurdu Cehennem olacağı kesin bir dille tespit ve te’yt edilen müşriklerin ve zalimlerin zümresine gireceği³³ belirtilir. Bununla birlikte Cenab-ı Hak kendisini; kendisinden başka ilah olmayan ve Rabbu’l-âlemin olan Allah olarak tanıtır ve sadece kendisine kulluk yapılmasını emreder³⁴ ve kendisinden

²⁹ Arap dilinde ve Kur’an’da bu kelime tekil olarak “Hanif” şeklinde, çoğul olarak ise “Hunefau” şeklinde kullanılır. Kur’an’da Hanif kavramı “Hanifen” şeklinde şu ayetlerde geçer; 2/135, 3/67 ve 95, 4/125, 6/79 ve 161, 10/105, 16/120 ve 123, 30/30); Hunefau şeklinde ise 22/31 ve 98/5 ayetlerinde geçer.

³⁰ “Her ümmet için Allah’ın kendilerine rızık olarak verdiği kurbanlık hayvanların üzerine O’nun adını anırsınlar diye bir mabed yapmışızdır. Hepinizin ilâhı bir tek ilâhtır. Onun için yalnız O’na teslim olan müslümanlar olun. (Ey Muhammed!) Allah’a itaat eden alçak gönüllüleri müjdele.” (Hac, 22/34).

³¹ Kuran’da “Muhakkak ki Allah’ın sevmediği” (İnnallahe la yuhibbu) tabiri 10 yerde ve “Allah’ın sevmediği” ((VE)Allahu la yuhibbu) tabiri 6 yerde olmak üzere toplamda 16 yerde geçer. Allah’ın sevmediği sınıfa giren insan zümreleri şöyle kategorize edilebilir: Zalimler (3/57, 3/140, 42/40), övünenler “muhtalen fehura” (31/18, 57/23), müfsidler (5/64, 28/77), haddi aşanlar “mu’tedin” (2/190, 5/87, 7/55), müsrifler (6/141, 7/31), kibirlenenler “müstekbirin” (16/23), şımaranlar “ferihiyn” (28/76), kâfirler (30/45, 3/32), günahkar kâfirler “küffarun esiyim” (2/276), hainlik yapıp günah işleyenler (4/107), hain nankörler “havvanin kefur” (22/38), hainler “hainiyn” (8/58).

³² “Doğrusu Allah, kendisine ortak koşulmasını asla affetmez. Ondan başkasını (diğer günahları) ise, dilediği kimseler için bağışlar ve mağfiret buyurur. Her kim Allah’a şirk koşarsa gerçekten pek büyük bir günah ile iftira etmiş olur.” (Nisa, 4/48). “Şüphesiz Allah kendisine ortak koşulmasını bağışlamaz. Bunun dışında dilediğini bağışlar. Allah’a ortak koşan, muhakkak ki, derin bir sapıklığa düşmüştür.” (4/116). “Andolsun, ‘Allah, Meryem’in oğlu Mesih’tir’ diyenler elbette kâfir olmuşlardır. Oysa Mesih onlara: ‘Ey İsrailoğulları, hem benim, hem de sizin Rabbiniz olan Allah’a ibadet edin. Kim Allah’a ortak koşarsa, şüphesiz Allah ona cenneti haram kılmıştır ve onun varacağı yer cehennemdir. Zalimlerin yardımcısı da yoktur’ demişti.” (Mâide, 5/72). “Allah için, O’na eş koşmayan, O’nun birliğine inanmış kimseler olun. Allah’a ortak koşan kimse, gökten düşüp de kuşların kaptığı veya rüzgarın bir uçuruma sürüklediği şeye benzer.” (Hac, 22/31)

³³ Kur’an, Allah’ın sevmediği ve cehenneme gidecek olan ‘zalimler’ sınıfını tanımlar. Allah, özellikle kendisine şirk koşanları (müşrikleri) vasıflarıyla aynı ayetlerde vurgular: “Hani bir zaman Lokman, oğluna öğüt vererek demişti ki: ‘Yavrucuğum! Allah’a ortak koşma, çünkü Allah’a ortak koşmak (şirk), elbette büyük bir zulümdür.” (Lokman, 31/13). Mezkur ayette “İnneş şirke le zulmun azim” yani ‘Muhakkak ki Şirk büyük bir zulümdür’ diye tanım yapıldıktan sonra ilgili diğer ayetlerde bu şirki işleyenlerin zalim olacağı ve zalimlerin ise 31/13’teki akibetleri belirtilir. Bununla birlikte zalim vasıfları şu ayetlerde sarıh bir şekilde tanımlanır ve bunların sonlarının ne olacağı belirtilir. (Geniş bilgi için bu ayetlere bakılabilir: (3/151, 5/45, 6/21-93-144-157, 10/17, 17/47, 18/35, 32/22, 42/21, 67/1)

³⁴ “O, din gününün maliki Allah’ın. (Fatıha, 1/4). Şüphesiz ben Allah’ım, benden başka hiçbir ilâh yoktur. Onun için bana kulluk et ve beni anmak için namaz kıl.” (Tâ-Hâ, 20/14).

ihlâsla, samimiyetle sakınılması noktasında insanları uyarır.³⁵

Ahbârü'l-İber mesnevisinin *“Der-beyan-ı Bir Yahudî İmana Gelüp Fakrından Halas Olduğu”* hikâyesinin dibacesinde* şair Allah’a itaat ve ibadet etmenin bilinci içerisinde olmamızı telkin eder. Bunun yolu Allah’ın kabul edeceği ibadetleri yapmaktan geçer. Şair insanın kötülüğü emreden nefse uyararak ibadet vazifesini unuttuğunu belirtir. Hâlbuki insanın yaratılış gayesi Rabb’ini tanımasıdır. Allah, insanları yokluktan vücuda getirmiştir. Şair, insanların Allah’a ibadet etmek için yaratıldıklarını söyler. İnsan ibadet vazifesini yerine getirirken Allah’ın birliğine de şahadet eder.

Nâle kıl ey ‘andelîb-i bâ-uşûl
Bir ‘amel kıl Hâlîka ide kabûl (2028)

Yiter uyduñ nefis-i şûma ey denî
Neye geldiñ sen ‘ademden bil anı (2029)

Halk olunduñ tâ ‘ibâdet idesin
Birliğine pes şehâdet idesin (2030)

Şair, Müslümanlık yolunu adres gösterir. Müslümanlık yolunda ihlâsla bulunmak gerektiğini belirten şair itaat ve ibadet bilincinde samimiyetin önemine değinir. İslam yolunda halis bir kul olmanın şartı ihlâslı olmaktan geçer. Şayet insanda samimiyet ve ihlâs olursa her zaman has insanlarla olacaktır. Şair, muhatabını hayırlı işler yapmaya davet eder. İnsan hayırlı işler yaparsa dünyada da ahirette de sıkıntı çekmez:

Ṭut müselmânlık yolın ihlâş ile
Ṭurub otur dâ’ima sen hâş ile (2032)

Kendüñe hayr işi pîşe eyle hem
Çekmeyesin dünyâda ‘uqbâda ğam (2033)

2.1.5. ALLAH’I ZİKRETMEK (ANMAK)

Zikir, “anmak, hatırlamak, yâd etmek”³⁶ anlamlarında kullanılan bir

³⁵ “Kendi emrinden ruh (vahiy) ile melekleri, kullarından dilediği peygamberlere indirip şu gerçeği insanlara bildirin, buyuruyor: Benden başka hiçbir ilâh yoktur. Ancak benden korkun.” (Nahl, 16/2).

* Hikâye başlıkları yazılırken Ahbârü'l-İber mesnevisinin sadece T nüshasında “Dibace” tabiri kullanılmıştır. Diğer nüshalarda genellikle hikâyenin başlığı verilirken T nüshasında hikâyelerin giriş bölümleri için “Dibace” başlığı tercih edilmiştir. Bu tabir, asıl hikâyeye geçilene kadarki bölüm için kullanılmış, hikâyelerin asıl bölümü genellikle “Hikâye” başlığından sonra devam etmiştir. Bu çalışmada, asıl hikâyeye geçilene kadarki bölümlerden yaptığımız alıntılar için hikâyelerin dibacelerinden alıntı yaptığımızı belirttik. “Dibace” tabirinin bu bölümlerden yapılan alıntılar için uygun bir tabir olduğunu düşünerek genellikle bu ifadeyi kullanmayı tercih ettik.

³⁶ Uludağ, *a.g.e.*, s.393.

sözcüktür. Tasavvufi ve dini literatürde bu kavram Allah'ı anmak ve hatırlamak anlamlarında kullanılır. “Zikr mastarı, Kur'an'da çeşitli kalıplarda 291 kere kullanılmıştır.”³⁷

Kur'an'da gökleri ve yeri yaratan³⁸ mutlak güç ve kudret sahibi ve âlemlerin Rabbi olan Allah³⁹ iman edenlerden kendisini İslam'ın temel farzlarından olan Hac vazifesini yaparken Arafat'tan inildiği zaman Meş'ar-i Haram'ın yanında zikretmelerini ister.⁴⁰ Allah, kendisinin vahyettiği Kitabını okuyarak namazı kılarak⁴¹ nefislerimizde yüksek olmayan bir sesle sabah akşam ondan korkarak ve ona yalvararak⁴² anılmayı ister. Allah insanın ayakta, otururken ve yanları üzerine yatarken⁴³ kendisini çokça zikretmesini emr eder.⁴⁴ Mezkûr emirleri yapanlar mü'min/inanmış kimselerdir. Bunların kalpleri ancak Allah'ın zikriyle/Allah'ın anılmasıyla yatışmış olur.⁴⁵ “Zikir her ibadette öz olarak bulunmaktadır. Zikir bütün ibadetlerin ortak paydasıdır. Adeta zikir kaplam, ibadetler içlem konumundadır. Namazla Allah'ı zikir, zekâtla Allah'ı zikir, oruçla Allah'ı zikir, cihadla Allah'ı zikir... İbadetlerin hepsi, Allah'ı zikretmenin farklı şekilleri gibidir.”⁴⁶

Ahbârü'l-İber mesnevisinde Allah adı pek çok yerde zikredilir. Aslında eser yer yer “Esmâ-i Hüsnâ” şerhi intibahını vermektedir. Her hikâyenin sonunda Allah'ın esmaları zikredilerek bu çerçevede dualar edilir. Bu bölümde Ahbârü'l-İber'den

³⁷ Ethem Cebecioğlu, *Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü*, 5. Basım, Ağaç Kitabevi Yayınları, İstanbul, 2009, s. 729.

³⁸ “Şüphesiz Rabbiniz Allah, gökleri ve yeri altı günde yarattı, sonra Arş üzerine hükümlan oldu. O, geceyi durmadan onu kovalayan gündüze bürüyüp örter; güneş, ay ve yıldızlar emrine âmâdedir. İyi biliniz ki yaratma ve emir O'nundur. Âlemlerin Rabbi olan Allah ne yücedir.” (A'râf, 7/54). “Rabbiniz o Allah'dır ki, gökleri ve yeri altı günde yarattı, sonra arş üzerine istiva etti (onu hükmü altına aldı), işi tedbir eyliyor. O'nun izni olmaksızın hiç kimse şefaateçi olamaz. İşte Rabbiniz olan Allah budur. O'na ibadet ediniz! Hâlâ düşünüp ibret almayacak mısınız?” (Yûnus, 10/3).

³⁹ “Oraya gelince, o mübarek yerdeki vâdinin sağ kıyısından, (oradaki) ağaç tarafından kendisine şöyle seslenildi: Ey Musa! Bil ki ben, bütün âlemlerin Rabbi olan Allah'ım.” (Kasas, 28/30). “Hamd o âlemlerin Rabbi” (Fatiha, 1/2).

⁴⁰ “Rabbinizin lütfunu istemenizde size bir günah yoktur. Arafat'tan indiğiniz zaman Meş'ari Haram yanında (Müzdelif'e'de) Allah'ı zikredin. O'nu, size gösterdiği şekilde zikredin. Doğrusu siz, bundan önce gerçekten sapmışlardınız.” (Bakara, 2/198).

⁴¹ “Sana vahyedilen Kitabı oku ve namazı kıl. Muhakkak ki namaz hayâsızlıktan ve kötülükten alıkoyar. Allah'ı anmak elbette en büyük ibadettir. Allah yaptıklarınızı bilir.” (Ankebut, 29/45).

⁴² “Sabah akşam demeden, kendi içinden, korkarak ve yalvararak, alçak sesle Rabbinin an ve gafillerden olma.” (A'râf, 7/205).

⁴³ “Onlar ayakta, otururken ve yanları üzerine yatarken Allah'ı anarlar; göklerin ve yerin yaratılışı üzerinde düşünürler. Ve ‘Rabbimiz! Sen bunu boş yere yaratmadın, Sen yücesin, bizi ateşin azabından koru.’ derler.” (Âl-i İmran, 3/191).

⁴⁴ “Ey iman edenler! Allah'ı çokça anın.” (Ahzâb, 33/41).

⁴⁵ “Onlar, iman etmiş ve kalpleri Allah zikriyle yatışmış olanlardır. Evet, iyi bilin ki, kalbler Allah'ın zikri ile yatışır.” (Ra'd, 13/28).

⁴⁶ Cebecioğlu, *a.g.e.*, s. 729.

yapılan tespitler genel olarak Allah'ın adının zikredilmesi/anılması çerçevesindedir.

“Der-beyan-ı İnşikak-ı Kamer” hikâyesinin son bölümünde esma-i hüsnadan Rahman ismini gördüğünü söyleyen şair Allah'tan gufran ve af dilemektedir:

Görmüşem esmâ-i hüsnâ içre ben
Bir aduñ Raḥmāndurur ey Zü'l-minen (213)

İsm-i Raḥmānuñ ḥakḳıyçün ey Ğafūr
Âteş-i dūzaḥden eyle bizi dūr (214)

“Der-beyan-ı İnşikak-ı Kamer” hikâyesinin son bölümünde yine şairin Allah'ın Ahad, Ğafūr ve Şekūr isimlerini andığını görmekteyiz.

Ḳapuña geldük senüñ biz ey Aḥad
Muştafa ḥürmetine eyle meded (222)

Bu kitābuñ şāhibini ey Ğafūr
Raḥmetüñle yarlığa hem ey Şekūr (224)

“Der-beyan-ı Arus-ı Hazret-i Aişe Radiyallahu Anhū ve An Ebiha” adlı hikâyede şair, Allah'ı gece gündüz zikir etmemiz gerektiğini belirtir. Allah Kur'an'da Ra'd Suresinin 28. ayetinde kalplerin ancak Allah'ı anmakla tatmin olacağı ve huzur bulacağı bildirilmiştir. Şairin telkinleri bu minvalde düşünülmelidir.

Gice gündüz Tañrıyı zikir eylegil
Ne geliser başuña fikr eylegil (235)

“Der-beyan-ı Ahval-i Meyyit” hikâyesinde de insanın kendi halini düşünerek Allah'ı zikretmesi gerektiği belirtilir.

Nice olur ḥālüñi fikr eylegil
Bu fikirle sen Ḥakḳı zikir eylegil (495)

“Der-beyan-ı Hazret-i Ömer Radiyallahu Teâlâ Anhu Oğlunı Şehid Eyledüğü” hikâyesinin dibacesinde nefis ile başa çıkılmadığında insanın işinin zor olacağı anlatılır. Çünkü ya insan nefse hükmeder ya da nefis insana. İnsan nefse hükmederse nefis insanın kölesi olur. Bunun aksi olursa insan nefsinin esiri ve kölesi durumuna düşer, nefsin gayri meşru taleplerini yerine getirir ve kendisini felakete sürükler. Şair, bundan kurtuluşun yolu olarak Allah'ın zikredilmesi gerektiğini söyler. Mutasavvıflara göre Allah'ın zikri, kalbi günahlardan temizler ve aklaştırır. Ayrıca Allah'ı zikretmek insanı nefsin elinden kurtardığı gibi insanın maksada ulaşmasına da vesile olur. Böylece insanın amelleri iyiye dönüşür:

Pes bu nefis ile çıkamazsın başa
Çokları bu ḳul idüpdür ey paşa (757)

Ger dilersin kim çıkasın başa sen
Pes Ḥakḳuñ zikrini ḳıl endişe sen (758)

İlete tā kim seni bir menzile

Nefs elinden kurtulursın bil hele (759)

Ger özüñi kırtaragör sen bu dem

Her yaman işüñ olur pes yaşı hem (760)

“Der-beyan-ı Pehlevan Sare Sefere Gidüp Hazret-i Ömer Kerametidür”

hikâyesinde Allah’ı zikretmenin gerekliliği de anlatılır. İnsanoğlu haksız yere ağzını açmamalıdır mesajı verilir. Nitekim haslar hası olmanın yolu buradan geçer. Kalb günahlardan arınınca ve Allah’ın zikriyle meşgul olunca ilm-i batınla ilgili işleri bilir:

Ol Hakkıñ zıkrine meşgul olagör

Ağızıñ nâ-hağ yire açmayagör (982)

Tâ ki haşlar hâşı sen de olasın

‘İlm-i bâtın işleri hep bilesin (983)

“Der-beyan-ı Ebu’l-leys-i Semerkandi Rahmetullahi Aleyhi Kısası”

hikâyesinin dibacesinde şair dünyaya meyl edilmemesi gerektiğini söyler. Dünyaya meyl edenler Allah’tan uzaklaşır mesajını veren şair, dünyadan kaçanların kusursuz ve mükemmel olacağını belirtir. İnsan dünyanın oyun ve oyalanmasına kendisini kaptırmamalıdır mesajını veren şair, insanın oyun ve oyalanma zamanlarında bile Allah’ı düşünüp zikretmesi gerektiğini belirtir.

Aña meyl iden Hudâdan oldu dūr

İtmeyenler bil ki oldu bî-kuşūr (4731)

Var ise ‘akluñ senüñ dağı a yār

Meyl itme bu fenâya zinhār (4732)

Lehv u lu‘bından dağı direm şağın

Ol Hudānuñ zıkr ü fikrine bağın (4733)

“Der-beyan-ı Hazret-i Musa Aleyhisselam Bir Fakire Selam Virüp

Almaduğı” hikâyesinin dibacesinde şair, gece gündüz Allah’ı zikretmek gerektiğini belirtir. Bu, iki cihan saadetinin anahtarıdır.

Olmağ isterseñ eger sen mu‘teber

‘Akl u fikrüñ vir aña şām u seher (5374)

Zıkrini şükrini tırma it anuñ

Dü cihānda şād ola cān u tenüñ (5375)

Ahbārü’l-‘İber mesnevisinin değişik hikâyelerinde şairin Allah’ı zikretmenin önemiyle ilgili söylemlerde bulunduğu görülür. Şair, Allah’ı zikretmenin insana iki cihan saadeti getireceğinin şuurundadır.

2.1.6. ALLAH'A ŞÜKRETMEK

Şükür kelimesi yapılan iyiliği övmek, nimetin değerini bilmek⁴⁷ demektir. Şükür kavramı çok önemli bir kavramdır ve bu kelime mastarları ve çekimlenmiş halleriyle birlikte toplamda 75 ayette geçmektedir. Şükür kavramı, Şakir ve Şekur olan Allah'ın⁴⁸ kitabı olan Kur'an'da işlenen ve özellikle üzerinde en çok durulan konulardan biridir. Yukarıda zikrettiğimiz gibi Kuran'da 75 ayette şükürden, şükretmenin öneminden ve şükürsüz olmanın ebedi hayatı kaybettirmesinden bahsedilir. Şükür konusunun Kur'an'da bu derece ehemmiyetle tekrar edilerek vurgulanmasının sebebi; şükür kelimesinin hem kavramsal, hem bağlamsal ve hem de anlamsal olarak iman etmenin ve tevhidin en önemli kaynak ve göstergelerinden olmasıdır. Furkan (kötü ile iyiyi ayırt eden) olan Kuran-ı Kerim'de; mütemadiyen Âlemlerin Rabbi olan Allah'ın biz insanlara verdiği küçük-büyük nimetlere, fazl u kereminden yaptığı bağışlara ve ihsanlara dikkat çekilir. Bununla beraber özünde aciz ve fakir kullar olan insanların bütün bu iyilikler karşısında minnettarlık duyması, daima 'şükran' duyguları içerisinde olması istenmektedir. Çünkü nimetlere kavuşmanın, iyilikler görmenin karşılığı bu şekilde olmalıdır. Allah, nimetlerine hoyratlığı, nankörlüğü ve inkârı asla kabul etmeyeceğini beyan eder.

Kur'an'da iman edenlerin çokça şükretmeleri gerektiği hatırlatılır; şükredenler ve şükretmeyenler hakkında önemli misaller anlatılarak âkıbetlerinin ve ahiretlerinin nasıl olacağı vurgulanır. Her şeyin yaratıcısı, maliki, mutlak kudret ve güç sahibi olan Allah'ın bildirdiğine göre insanın kendisi anılmaya değer bir şey değilken⁴⁹ insan, kendisine verilen can ve bu hayatını idame ettirebilmek için bütün sanatkârları kısıktırarak derecede muhteşem, muazzam ve mükemmel enstrümanlar olan organlar karşılığında⁵⁰ şükretmelidir. Hayatın idamesi için Allah'ın yağmuru vermesi,⁵¹ oldukça önemlidir ve şükür gerektirir. Allah'ın geceyi ve gündüzü var etmesi,⁵² yine şükür gerektirir. Dünyanın 2/3'nün sularla kaplı olması ve insanın bu büyük alanda ticari, seferi vb. ihtiyaçlarını karşılayabilmek için ulaşım yapıp ve iletişim sağlayabilmesi, Allah'ın Fizik ilminde suyun kaldırma kuvveti

⁴⁷ Cebecioğlu, *a.g.e.*, s. 615.

⁴⁸ Geniş bilgi için şu ayetlere bakınız: (2/158, 4/147, 35/30, 42/23, 64/17).

⁴⁹ "Gerçekten insan üzerine dehirden (zamandan) öyle bir müddet geldi ki o zaman o, anılmaya değer bir şey değildi." (İnsan, 76/1)

⁵⁰ "Allah sizi annelerinizin karnından çıkardığı zaman hiçbir şey bilmiyordunuz. Şükredesiniz diye size iştirme (duygusu), gözler ve gönüller verdi." (Nahl, 16/78). "De ki: Sizi yaratan, size kulaklar gözler ve gönüller veren O'dur. Ne kadar az şükrediyorsunuz!" (67/23).

⁵¹ (Câsiye, 45/5; Vâkı'a, 56/68-69)

⁵² "Rahmetinden dolayı, Allah, geceyi ve gündüzü yarattı ki geceleyin dinlenesiniz (gündüzün) ise O'nun lütuf ve kereminden (rızkınızı) arayasınız. Umulur ki şükredersiniz." (Kasas, 28/73)

kanunu yaratarak dağ gibi gemileri yüzdürmesi⁵³ gibi birçok nimetin devamlılığı şükür gerektirir. Allah'ın doğada bir düzen ve denge ile beraber insanların beslenmesi için eti yenen hayvanları devamlı ve döngüsel olarak yaratması,⁵⁴ yeryüzünde her türden geçim kaynak ve vasıtaları oluşturması⁵⁵ ve daha belki de farkında olmadığımız nice ni'metler vermesinin karşılığında şükürler edilmelidir. İnsanoğlu, bütün bu ni'metleri kendisine sunarak vereni bilmeli, tanımalı böylece asla küfür ile nankörlük etmemeli ve onun önünde hayretle ve haşyetle; saygıyla ve sevgiyle boyun eğmeli; asla bu nimetlere hor ve hoyrat bir şekilde nankörlük etmemelidir.

Kerim ve Rahim olan Allah'ın biz insanlara; "Verdiğim nimetlere şükredin" demesi de ayrıca kul için bir nimet, lütuf ve ihsandır. Zira yapılan şükürün faydası hem bu dünyada hem de ahirette "halikun külli şey,"⁵⁶ âlemlerin Rabbi ve Samed⁵⁷ olan Allah'a değil; her şeye muhtaç ve mahkûm olan kullara dönüktür. Çünkü hakkıyla eda ettiği-edeceği şükür ile fayda gören-görecek olan kulun ta kendisidir. Kul, hakiki bir şekilde hakkıyla şükrederek Rabbine bir karşılık veya bir mükâfat vermemektedir. Zaten buna da hiçbir insanın veya Allah dışındaki hiçbir varlığın asla gücü yetmez. Bu yüzden her kim şükrederse kendi nefsi için şükretmiş olur.⁵⁸ Yoksa evrenlerin sahibi olan Allah'ın böyle şeylere asla ve kat'a ihtiyacı yoktur.

Ancak Rabbu'l-âlemin ve tek Ma'bud olan Allah kullarına karşı bu kadar cömert, bu kadar lütuf ve ihsan sahibi olmasına rağmen, kendi kullarının çoğunluğu nankördür ve yine çoğunluğu çokça şükretmekten uzaktır.⁵⁹

⁵³ "Görmedin mi ki Allah, âyetlerinden bir kısmını size göstereyim diye gemiler, Allah'ın nimetiyle denizde akıp gidiyor. Şüphesiz bunda çok sabredenler ve çok şükredenler için nice ibretler vardır." (Lokman, 31/31)

⁵⁴ "Şunu da görmediler mi: Biz onlar için kudretimizin meydana getirdiklerinden birtakım hayvanlar yaratmışız da onlara sahip bulunuyorlar. Onları, kendilerinin hizmetine vermişiz de, hem onlardan binekleri var, hem de onlardan yiyorlar. Onlarda daha birçok menfaatleri ve türlü içecekleri de var. Hâlâ şükretmeyecekler mi?" (Yâsin, 71-73).

⁵⁵ "Doğrusu Biz sizi yeryüzünde, yerleştirdik, orada size geçimlikler verdik; ne kadar da az şükrediyorsunuz!" (A' râf, 7/10)

⁵⁶ "Allah, her şeyin yaratıcısıdır. Her şey üzerine vekil de O'dur." (Zümer, 39/62).

⁵⁷ Samed kelimesi şu anlamdadır: Her şey O'na muhtaçtır, O ise hiçbir şeye muhtaç değildir, çünkü o her şeyin yaratıcısı ve idare edeni olmakla birlikte mutlak güç ve kudret sahibidir.

⁵⁸ "Andolsun ki biz, Lokman'a "Allah'a şükret!" diye hikmet verdik. Kim şükrederse kendi iyiliğine eder. Kim de nankörlük ederse, şüphesiz ki Allah, hiçbir şeye muhtaç değildir, daima övülmeye layıktır." (Lokman, 31/12). "Kitaptan ilmi olan kimse ise, 'Gözünü açıp kapamadan, ben onu sana getiririm' dedi. (Süleyman) onu (Melike'nin tahtını) yanına yerleşivermiş görünce, 'Bu, dedi, şükür mü edeceğim, yoksa nankörlük mü edeceğim diye beni sınamak üzere Rabbimin (gösterdiği) lütfundandır. Şükreden ancak kendisi için şükretmiş olur; nankörlük edene gelince, o bilsin ki Rabbim müstağnidir, çok kerem sahibidir." (Neml, 27/40).

⁵⁹ Ayrıntılı bilgi için şu ayetlere bakınız: (2/243, 10/ 60, 7/10, 23/78, 27/ 73, 40/ 61, 67/23).

Rabbimiz Allah'ın kitabı olan Kuran'daki ve evrendeki âyetlerini ve ibretlerini idrak etmeyip şükretmeyenler anlayamazlar, bu âyetleri ve ibretleri ancak çok şükredenler anlayabilir.⁶⁰ Çünkü vahiy olmadan insan nankördür ve duyarsızdır; bu hikmetleri idrak edebilecek akli ve mantıki ferâsetten ve anlayıştan uzaktır.

Hakkıyla şükretmek iman edenlerin en başta gelen en bariz ve en önemli vasıflarından biridir. Rahmet ve ikram sahibi olan Allah, hem kendisine hem de insanlara karşı vefalı olan mü'minlere, verdiği sayısız nimetleri zaman zaman hatırlatır ve bu hatırlatmanın da iman edenleri şükretmeye teşvik etmek için olduğunu vurgular. Söz gelimi, Allah mü'minleri affeder,⁶¹ mü'minler Ramazan orucuyla ibadet ederler, zekâtını, infakını ve sadakasını vererek sosyal adalet ile düzeni sağlayarak doğru yolu bulurlar ve her şeyin tek sahibi Allah'ın büyüklüğünün idrakine varıp bilirler.⁶² İşte onlar Allah'tan hakkıyla ittika ederler. (hakkıyla çekinirler).⁶³ Böylece Kerim, Şakir ve Şekur olan Allah, onlar için nimetlerini tamamlamak ve onları temizlemek ister.⁶⁴ Sonsuz rahmet sahibi Allah, onlara kendi âyetlerini çok açık ve net bir şekilde beyan edip açıklar,⁶⁵ onları hak ettikleri sürece muzaffer kılar ve dünyada hayatlarını idame ettirebilmek için güzel rızıklar ile rızıklandırır.⁶⁶ Evrendeki en büyük hazine olan zamanın farkına varıp ölçüm

⁶⁰ Ayrıntılı bilgi için şu âyetlere bakınız: (7/ 58, 14/ 5, 31/ 31, 34/19).

⁶¹ “Sonra yine de sizi affettik, artık şükretmeniz gerekiyordu.” (Bakara, 2/72).

⁶² “O Ramazan ayı ki, insanları irşad için, hak ile batılı ayıracak olan, hidayet rehberi ve deliller halinde bulunan Kur’ân onda indirildi. Onun için sizden her kim bu aya şahit olursa onda oruç tutsun. Kim de hasta, yahut yolculukta ise tutmadığı günler sayısınca diğer günlerde kaza etsin. Allah size kolaylık diler zorluk dilemez. Sayıyı tamamlamanızı, size doğru yolu gösterdiğinden dolayı Allah'ı tekbir etmenizi ister. Umulur ki şükredersiniz.” (Bakara, 185). Salâtı ikame etmek ifadesi hemen hemen her yerde zekâtı vermekle veya infakı yapmakla birlikte zikredilir.

⁶³ “Ey iman edenler! Allah'tan, O'na yaraşır şekilde korkun ve ancak müslümanlar olarak can verin.” (Âl-i İmran, 3/102).

⁶⁴ “Ey iman edenler! Namaz kılmaya kalktığınız zaman, yüzlerinizi ve dirseklere kadar ellerinizi yıkayın. Başlarınızı meshedin, iki topuğa kadar da ayaklarınızı yıkayın. Eğer cünüp iseniz temizlenin. Hasta iseniz, yahut yolculukta iseniz, yahut biriniz abdest bozmaktan gelmişse yahut kadınlara dokunmuşsanız, su da bulamamışsanız, temiz bir toprağa teyemmüm edin. Bunun için de yüzlerinizi ve ellerinizi o toprakla meshedin. Allah size bir güçlük çıkarmak istemiyor, fakat sizi temizlemek ve şükredesiniz diye de üzerinizdeki nimetini tamamlamak istiyor.” (Mâide, 5/6).

⁶⁵ “Allah sizi, kasıtsız olarak yaptığınız yeminlerinizden sorumlu tutmaz. Fakat kasıtlı yaptığınız yeminlerinizden sizi sorumlu tutar. Bozulan yeminin keffareti (cezası), ailenize yedirdiğinizin ortalamasından on yoksulu yedirmek veya giydirmek yahut da bir köle azad etmektir. Verecek bir şey bulamayan kimse için de üç gün oruç tutmaktır. İşte yemin ettiğiniz zaman yeminlerinizi bozmanın cezası budur. Yeminlerinizi koruyun. İşte Allah âyetlerini size böyle açıklar ki, şükredesiniz.” (Mâide, 5/89).

⁶⁶ “Düşünün ve hatırlayın o zamanları ki, hani bir vakitler siz yeryüzünde güçsüzdünüz, hor görülen bir azınlıktınız. İnsanların sizi hırpalamasından korkuyordunuz, öyle iken O, sizi barındırdı ve sizi yardımıyla destekleyip güçlendirdi ve şükretmeniz için temizlerinden rızık verdi.” (Enfâl, 8/26).

yapabilmek ve dinlenmek için geceyi ve gündüzü yaratan Allah'a⁶⁷ şükretmek lazım gelir. İnsanların bütün nimetleri ikram ve ihsan eden Allah'a gerçekten iz'an ve idrak edip hakkıyla şükretmesi gerekir.

Her nimetin sahibi olan Allah insanlara şöyle buyurur: "O halde beni anın, ben de sizi anayım. Bana şükredin de nankörlük etmeyin."⁶⁸ Keza Hz. Lokman'ın şahsında tüm insanların "şükreden/şükür edici" olmalarını ister.⁶⁹ Vefalı veya nankör ayırt etmeden tüm insanlığa eşsiz ve sayısız nimetler ikram ve ihsan etmesinin asıl sebebi, onun şükreden bir kul mu, yoksa vefasız ve nankör bir kul mu olduğunu çıkarmaktır. Kerim ve Furkan vasıflı Kur'an bunu dünyaya hükmeden bir Kral olan Süleyman (a.s.) ile ilgili bir olayda şöyle haber veriyor: "Kitaptan ilmi olan kimse ise, 'gözünü açıp kapamadan, ben onu sana getiririm' dedi. (Süleyman) onu (Melike'nin tahtını) yanına yerleşivermiş görünce, bu, dedi, şükür mü edeceğim, yoksa nankörlük mü edeceğim diye beni sınamak üzere Rabbimin (gösterdiği) lütfundandır. Şükreden ancak kendisi için şükretmiş olur; nankörlük edene gelince, o bilsin ki Rabbim müstağnidir, çok kerem sahibidir."⁷⁰

İnsan yaratılışı itibarıyla şükretmek veya küfretmek/nimetlere nankörlük etmek noktasında denenmektedir: "Gerçekten insan üzerine dehirden (zamandan) öyle bir müddet geldi ki o zaman o, anılmaya değer bir şey değildi. Doğrusu biz insanı, imtihan etmek için karışık bir nutfeden (erkek ve kadın sularından) yarattık da onu işitici, görücü yaptık. Kuşkusuz biz ona yolu gösterdik; ister şükredici olsun, ister nankör."⁷¹ Bu ayetlerde şükretmenin iman ile, şükretmemenin ve şükürsüzlüğün ise küfürle/inkar ile/nankörlük ile eş tutulduğu açıkça görülmektedir. Allah, iman edenleri zaman zaman 'sabır'⁷² ve şükür noktasında bazen sağlıkla, bazen hastalıkla, bazen varlıkla, bazen darlıkla, bazen ikram ve ihsanla, bazen eksiltme, bela veya musibetle, bazen yenilgiyle, bazen de zaferle imtihan ederek dener. Allah kendisini yerince ve yeterince tanımaları için insanlara muhtelif, muhteşem ve muazzam nimetler verir ve verdiği nimetleri de insanın şükretmesi için hatırlatır. Bazen bolluk verir, bazen de bolluktan sonra darlık verir. Sınamaya tabi tutulan mü'min kulların başlarına sıkıntı gelebilir, bazı şeylerden mahrum kalabilir, insanlardan da cefa ve eza görebilir. Hakiki ve hakkıyla iman edenler her türlü cefaya, eziyete, zorluğa ve denemeye sabrederek, her türlü nimete hamd ile şükrederek abd olmanın vazifesini

⁶⁷ "Rahmetinden dolayı, Allah, geceyi ve gündüzü yarattı ki geceleyin dinlenesiniz (gündüzün) ise O'nun lütuf ve kereminden (rızkınızı) arayınız. Umulur ki şükredersiniz." (Kasas, 28/73)

⁶⁸ (Bakara, 2/152).

⁶⁹ (Lokman, 31/12).

⁷⁰ (Neml, 27/ 40).

⁷¹ (İnsan, 76/1-2-3) .

⁷² "Ey iman edenler! Sabır ve namazla yardım isteyin. Şüphe yok ki Allah, sabredenlerle beraberdir." (Bakara, 2/153). "Ayrıca Allah'a ve Resulü'ne itaat edin. Ve birbirinizle didişmeyin. Sonra içinize korku düşer ve kuvvetiniz elden gider. Sabırlı olun, çünkü Allah sabredenlerle beraberdir." (Enfâl, 8/46).

ifa ederler.

Allah, insana muhteşem, muazzam, mükemmel değerlerde eşsiz ve sayısız ikramlar, ihsanlar hulasa nimetler vermiştir. Bu vesileyle O, ihsan ve ikramıyla verdiği nimetlerle insanları sınamaktadır; insanlar şükür mü edecekler, yoksa nankörlük mü? Kur'an'da şükür kavramı diğer birçok Kur'ani kavramla birlikte zikredilir. Şükürün zıddı küfür ve inkârdır. Şükür kelimesi doğrudan doğruya peygamberler ile de zikredilerek bu kavramın ehemmiyeti ön sıralara çekilir. Hatta bu kavram o kadar büyük bir öneme sahiptir ki Nisa Suresi'nde iman etmekten önce kullanılır. (4/147: ...şükreder ve iman ederseniz...) ⁷³ A'raf Suresi 16-17-18'de ⁷⁴ Allah ile İblis'in diyalog sahnesini veren ayetlere dikkatle bakıldığında İblis bizleri saptırmak için Allah'ın dosdoğru yoluna "sırat-ı müstakime" ⁷⁵ oturacağını belirtir. İblis, insanların önlerinden ve arkalarından, sağlarından ve sollarından girerek Allah'ın kullarının çoğunu saptıracağını ve bu saptırma işinin de onları şükürsüz yapmak ⁷⁶ olduğunu bildirir. Bu da göstermektedir ki şükürsüzlük Cehennem'e gitmeye sebep olacak büyük bir günahdır. Nitekim Allah muhtelif ayetlerde Cehennem'e girme nedeninin şirk ⁷⁷ ve şükürsüzlük ⁷⁸ olduğunu söyler. İnsanı insan yapan en önemli değerlerden birisi kendisine yapılan iyiliklere karşı minnettar olması ve kendisine iyilikte bulunana karşı şükran hissini beslemesidir. Bundan dolayı insan, kendisini yoktan var eden ve ona her türlü nimeti bahşeden Allah'a şükretmelidir. ⁷⁹

⁷³ "Eğer şükreder ve iman ederseniz Allah size azabı ne yapar? Allah, şükredenlerin mükâfatını veren ve her şeyi bilendir." (Nisa, 4/147).

⁷⁴ "Öyleyse, dedi, beni azdırmama karşılık, and içerim ki, ben de onlar(ı saptırmak) için senin doğru yolunun üstüne oturacağım. Sonra (onların) önlerinden arkalarından, sağlarından sollarından onlara sokulacağım ve sen, çoklarını şükredenlerden, bulmayacaksın." (Allah) buyurdu: 'Haydi, sen, yerilmiş ve kovulmuş olarak oradan çık. And olsun ki, onlardan sana kim uyarsa, (bilin ki) sizin hepinizden (derleyip) cehennemi dolduracağım." (A'raf, 7/16,17,18).

⁷⁵ (Es sıratel mustakiym) "Sırat-ı müstakim" ibaresi 2 yerde geçer (1/6 ve 37/118). Özellikle büyük önemine ve şükürle anlamsal ve kavramsal bağlantısının olması sebebiyle hamd (El Hamd) kavramına vurgu yaparak şu hususu dikkatlere sunup belirtmekte faydalar vardır: Fatiha Suresi'nde hamd tevhid ile başlar. İbadetlerin ve kulluğun Rahman ve Rahim olan ve bu evrenlerin ve din gününün sahibi olan Allah'a yapıp ve yardımın sadece Allah'tan dilendiği hakikati deklere edilerek vurgulanır. Sonra "ihdinas sırâtal mustekîm" (bizi dosdoğru yoluna hidayet eyle/ilet/sevket/) denilerek dua edilir. Bu dosdoğru yolun nasıl ve kimlerin yolu olduğu ise 37/108'de Musa ve Harun peygamberlerin Allah tarafından hidayet edildikleri dosdoğru yol olduğu görülür. Şeytan'ın amacı İşte bu dosdoğru yolun üzerine insanların sağından ve solundan, aşağısından ve yukarısından sokularak saptırıp çoğunu şükürsüz yaparak kendisiyle birlikte Cehenneme doldurmaktır.

⁷⁶ "Sonra önlerinden, arkalarından, sağlarından ve sollarından kendilerine sokulacağım. Böylece çoklarını şükreder bulmayacaksın." (A'raf, 7/17).

⁷⁷ (4/48 ve 116 ile 5/72, 39/65).

⁷⁸ (A'raf, 7/16-18).

⁷⁹ Çakın, a.g.e., s. 119.

“Der-beyan-ı İnşikak-ı Kamer” hikâyesinin son bölümünde şair, İslam dinine mensup olduğumuz için Allah’a daima şükretmemiz gerektiğini söyler ve Hazreti Muhammed’e ümmet olduğumuz için her daim hamd eden kullardan olmamız gerektiğini belirtir.

Dâ ’imā sen Tañrıya şükr eylegil
Bizi İslām eyleyüpsin sen digil (208)

Böyle bir peygambere bu dem ‘ ayān
Ümmet itdün saña hamd ey Müste‘ ān (209)

“Der-beyan-ı Kötürüm ve Ebras Münkir Olup İmansız Oldukları” hikâyesinde ebras, kötürüm ve gözsüz üç farklı kişinin macerası anlatılır. Allah bunlara sağlık ve dünya malı verir. Fakat bu kişilerden ebras ve kötürüm eski hallerini unuturlar. Kendilerine isteyici kılığında gelen kişiyi eli boş gönderirler. Bu kişiler fakir ve yoksulun hakkı olan sadaka ve zekâtı vermeyerek aslında kendi mallarına ve canlarına ateş düşürürler. Nitekim hem mallarını hem de sağlıklarını kaybederler. Bunlar içerisinde gözsüz olup sağlığına kavuşan kişi kendisine verilen devletin şuurundadır ve nankör değildir. Malının şükrünü eda etmeye hazırdır. Kensinden mal talep eden insan suretine bürünmüş meleğe malından istediği kadar alabileceğini söyler. Onun şükür ehli olması malının Allah tarafından muhafaza edilmesine sebep olur. Diğer iki kişinin düştüğü müflis olma durumuna düşmez.

“Der-beyan-ı Ahval-i Zenbilci ve Ahval-i Hatun” hikâyesinde zina günahından kaçan zenbilci evine gelir. O gün zenbilleri satamaz. Eşine tandırı yakmasını söyler. Şayet tandır yanarsa komşuları onların evinde bir şey olmadığını bilmeyecek ve onlar hakkında kaygılanmayacaktır. Bu yüzden tandırı yakarlar. Komşularından birisi kızını yollayarak bunlardan ateş ister. Onlar da çocuğa tandıra gidip oradan ateş almasını söylerler. Çocuk tandıra gittiğinde tandırda yanmak üzere olan ekmekler görür. Geri dönerek durumu ev sahibine bildirir. Tandıra gelip ekmekleri gören kadın bu duruma şükr eder:

Geldi hatun tennüre gördi yakın
Tolu etmek kıp kızıl olmuş hemin (2914)

Hâlıkun ihsânına şükr eyledi
Geldi ‘ âbid yanına hem söyledi (2915)

Akşam olup ekmeği yiyince zenbilci ve karısı şükürlerine devam ederler.

Yidiler nânı o gice yatdılar
Şükr-i minnet ol Hudāya itdiler (2923)

“Der-beyan-ı Süfyan-ı Sevri Bir Yigidün Kâbe’de Her Makamda Salâvat Virdügidür” hikâyesinin dibacesinde şair, Müslümanların Allah’a şükretmeleri gerektiğini söyler. Çünkü Allah Müslümanlara lütufta bulunarak onları Hazreti Muhammed’e ümmet yapmıştır. Zira Hazreti Muhammed’in ümmeti olmak büyük bir şereftir. Birçok peygamber Hazreti Muhammed’e ümmet olmak için dua

kılmıştır.

Kendü kendiñe bu dem fikr eylegil
Ol Hudāya dā'imā şükr eylegil (3828)

Muştafāya seni ümmet eyledi
Gör ne feyz itdi ne himmet eyledi (3829)

Çok peygamberler du'ā kıldı yakīn
Bizi aña ümmet eyle yā Mu'īn (3830)

“Der-beyan-ı Muhammed Sallallahu Aleyhi ve Sellem Cennet Ehlin Haber Virdigi” hikâyesinin dibacesinde bülbülün şahsında müslümanlara seslenen şair, Allah’a her an hamd etmek gerektiğini belirtir. Çünkü Müslümanlar İslam diniyle şereflendikleri için şanslıdır. Ayrıca Hazreti Muhammed (a.s) gibi bir peygambere ümmet olmak da bir talihtir.

Nāle kıl ey ‘andelīb-i şād-kām
Turma hamd it Hālīka her şubh u şām (5518)

Kim seni ol dīn-i İslām eylemiş
Gör ne luṭf itmiş saña gör neylemiş (5519)

Ümmet itmiş bir güzeller şāhına
Kim güzellikde güneş ne māh ne (5520)

“Der-beyan-ı Cabir Radiyallahu Teâlâ Anhu Hazret-i Habīb-i Ekrem’e Sualı” hikâyesinde tek başına bir adada yaşayıp ömrünü ibadetle geçiren bir adamın öldüğünde bile Allah’ın merhametiyle hesaba çekilmeyi arzulaması gerektiği dile getirilir. Çünkü Allah’ın insana verdiği nimetler hesapsızdır. Bunlara, insan bir ömür şükretmelidir. İnsan ömrünün tamamını ibadetle geçirse bile ibadetlerine güvenmemelidir. Çünkü Allah’ın nimetlerinin sınırı yoktur. Aşağıda Allah’ın insanlar için verilen bazı nimetler sıralanırken bunların kıymetini bilmenin gerektiği mesajı da verilir:

Pes ‘ademden anı hem ḥalk eyledi
Ana rahmine şalup gör neyledi (4668)

Et ü süñük eyleyüp ḳan virdi hem
Ḳamu a‘zāsın virüp cān virdi hem (4669)

Ana ḳarnında daḫı her ni‘meti
Yidürüp aña alurdı lezzeti (4670)

Hem anası alduḡı demden a yār
Ol daḫı alur idi hem āşikār (4671)

Dağı dünyāya gelende hem ‘ayān

El ayak hem göz virüpdür ol zamān (4672)

“Der-beyan-ı Hazret-i Musa Aleyhisselam Bir Fakire Selam Virüp Almaduğı” hikâyesinin dibacesinde şair, gece gündüz Allah’a şükretmek gerektiğini belirtir. Bu, iki cihan saadetine vesile olacak bir davranıştır.

Olmağ isterseñ eger sen mu‘teber

‘Akl u fikrũ vir aña şām u seher (5374)

Zikrini şükrini turma it anuñ

Dü cihānda şād ola cān u tenũ (5375)

Görüldüğü üzere Ahbārũ’l-‘İber mesnevisinin değişik hikâyelerinde insanların Allah’a şükretmeleri noktasında telkinlerde bulunulur.

2.1.7. HER ŞEY ALLAH’IN HÜKMÜ İLE GERÇEKLEŞİR

Sonsuz Kudret Sahibi Cenab-ı Hak, bir şeye ol dediğinde o şey hemen oluvermeye başlar, çünkü oluş, onun kâinata koyduğu kanunlar çerçeve ve ölçüsünde evrelerle gerçekleşir. Allah, istediğini istediği sürat veya formda yaratmaya güç yetirendir; ancak oluşun evrene yerleştirdiği “sünnetullah/adetullah” kanunları ile aşamalar halinde gerçekleştiği görülür. Bunun en güzel delili Kur’an’da yerin, göklerin ve ikisi arasındakilerin Allah tarafından “6 günde veya 6 aşamada yaratılmasından”⁸⁰ söz edilmesidir. Bu realitenin Kuran’daki karşılığı “kun feyekun”⁸¹ ve “yekulu kun feyekun”⁸² ibareleridir. Bu yönüyle sonsuz ve mutlak güç ve kudret sahibi Allah, dilediğine yardım eder⁸³ ve hükmeder;⁸⁴ hatta onun izni olmaksızın bir yaprak bile düşmez⁸⁵ ve hüküm veren yalnızca odur.⁸⁶

“Der-beyan-ı İnşikak-ı Kamer” hikâyesinde Habīb İbn-i Melik, Hz. Muhammed’i görür görmez bu yüzde yalan olmaz diyerek iman eder. Fakat ondan kalbinin tatmin olması için bir mucize göstermesini ister. Ay’ı ikiye bölmesini talep eder. Bunun üzerine peygamber dua eder. Bunun üzerine Hazreti Cebrâil gelerek

⁸⁰ “Andolsun ki biz gökleri, yeri ve ikisi arasındakileri altı günde yarattık, Bize hiçbir yorgunluk da dokunmadı.” (Kaf, 50/38)

⁸¹ Bu ibare Kuranda 8 ayette geçmektedir: (2/117, 3/47, 3/59, 6/73, 16/40, 19/35, 36/82, 40/68).

⁸² (“yekulu kun feyekun: Ol der ve oluvermeye başlar). Bu ibare Kur’an’da 5 ayette geçmektedir (2/117, 3/47, 19/35, 36/82, 40/68)

⁸³ “(Bu da) birkaç yıl içinde (olacaktır). Onların bu yenilgilerinden önce de sonra da emir Allah’ındır ve o gün müminler, sevineceklerdir.” (Rum, 30/4)

⁸⁴ “Görmüyorlar mı ki, biz yeri etrafından eksiltip duruyoruz. Allah öyle hükmeder ki, O’nun hükmünü engelleyecek kimse yoktur. O çok hızlı hesap görür.” (Ra’d, 13/41)

⁸⁵ “Gaybın anahtarları O’nun yanındadır. Onları ancak O bilir. Karada ve denizde ne varsa yine O bilir. Bir yaprak düşmez ve yerin karanlıklarına bir tane gitmez ki O bilmesin. Yaş ve kuru hiçbir şey yoktur ki, o herşeyi açıklayan kitapta bulunmasın.” (En’am, 6/59).

⁸⁶ (Yusuf, 12/40; Ra’d, 13/41; Kasas, 28/70 ve 88; Mümin, 40/12).

Hazreti Muhammed’le konuşur ve şunları söyler:

Hâk Çalab bu dem saña kıldı selâm
Didi kim ğam çekmesin pes ol hümâm (161)

Her ne kim Mâlik diler didi anı
Ben ezelden düzmişem didi Ğanî (162)

‘İlmi taqdirümde bilsün âşikâr
İşlenen işler muqadderdür a yâr (163)

Didi bu dem pes du‘ â kılsun banâ
Her ne ister hâcetın virem aña (164)

Bu konuşmadan her şeyin Allah’ın hükmü ve tasarrufu altında olduğu sonucu çıkmaktadır. Her şey Allah’ın ilminde ve takdirindedir.

“Der-beyan-ı Ahval-i Zenbilci ve Ahval-i Hatun” hikâyesinde, zenbilci zenbil satmak amacıyla bir eve gider. Evin sahibi ona âşık olur ve ahlaksızlık teklif eder. Adam kadından kurtulmak için ne kadar uğraşsa da bir çıkış yolu bulamaz. Sonunda tuvalet ihtiyacı için ev sahibinden izin ister. Evin hizmetçisi adamı yüksek bir dama götürür. Adam zinaya girmemek adına bu yüksek yerden atlamaya karar verir ve atlar. Zenbilcinin atladığı yerde, atlayacak kişinin paramparça olacağı bir yükseklik söz konusudur. Zenbilci oradan atlayınca kendisine Allah’ın inayeti yetişir. Allah’ın kudretiyle Hazreti Cebrail gelerek adamın yere zarar görmeden inişi sağlanır. Adam bir şey olmadığını görünce evine gider. Fakat zenbilleri satamamış eve de bir şey alamamıştır. Komşuları kendileriyle ilgili kaygılanmasınlar diye karısına tandırı yakmasını söyler. Tandırı yakarlar. Bir süre sonra ateş almak maksadıyla evlerine gelen komşunun kızı tandırda yanmak üzere olan ekmekler görür ve durumu evsahibine bildirir. Bunlar Allah’ın zenbilci ve ailesine lutf u keremidir. Nitekim hem adamın yüksekten düşmesi ve kendisine hiçbir zararın dokunmaması hem de tandırda Allah’ın lütfuyla görülen ekmekler her şeyin Allah’ın hükmüyle olabileceğinin mesajıdır.

“Der-beyan-ı Şeyh Şehabeddin Mısır Şahıyla Muarazası Şehid Olduğu” hikâyesinde Mirac olayının gerçek olduğu ispatlanmaya çalışılır. Mirac olayı peygamberin mucizelerinden biridir. Göz açıp kapayınca kadar geçen kısa bir sürede Hazreti Muhammed Mirac’a çıkıp geri dönmüştür. Şair bu esnada Hazreti Muhammed’in yedi kat göğe çıkıp geri geldiğini, cenneti ve cehennemi gördüğünü, Allah’la doksan bin kelime konuştuğunu söyler. Hazreti Muhammed’in Mirac’a çıkışı ve geri gelişi o kadar kısa bir zamanda olmuştur ki peygamberin yatağı bile soğumamıştır.

Hem aña bir ân içinde ey Mu‘în
Yedi kat gökleri gösterdiñ hemîn (4243)

Hem behiştî dūzahı kamu tamām
Tarfetü'l-^ç ayn içre gezdi ol imām (4244)

Dağı toğsan biñ kelāmı söyledün
Bu ne ihsāndur sen aña eyledün (4245)

Hem sıcağdı döşegi pes geldi ol
Akmamış şu ibriğinden gördi ol (4246)

Mirac olayı bir efsane yahut hikâye değildir. Bizzat hakikatin kendisidir. Çünkü Mirac meselesi Kur'an-ı Kerim'de de zikredilen bir meseledir. Şaire göre onu inkâr eylemek münafıklığın alametidir. Münafıkların kâfirlerden daha alt bir derecede olduğu nazarlardan kaçmamalıdır.

Biz aña taḥkîk ü taṣdîk eyledik
Kim eşahdûr şun^ç -ı Hakkı söyledik (4247)

Dağı âyet içre gördük biz anı
Sûre-yi Sübhân içinde ey Ganî (4248)

Vây aña kim anı inkâr eyleye
Münkir olsa Hağ anı kâr eyleye (4249)

Ey gözüm nûrı sen inkâr eyleme
Ol münâfık işidür kâr eyleme (4250)

“Der-beyan-ı Şeyh Şehabeddin Mısır Şahıyla Muarazası Şehid Olduğı”

hikâyesinde Mısır şâhı âlimleri toplayarak onlarla ilim sohbeti yapar. Mirac olayı üzerine konuşulur. Âlimler Mirac hadisesini anlatırlar. Meseleyi duyan Mısır şâhı Mirac meselesinin aklına yatmadığını söyler. Zamanın velilerinden Şeyh Şehabeddin olayı duyunca Mısır şâhının yanına giderek bazı kerametler gösterip Mısır şâhına bu meseleyi ispatlamaya çalışır. Burada şeyhin gösterdiği kerametler Allah'ın inayetiyle gerçekleşen hadiselerdir. Şeyh Şehabettin'in Mısır şâhına bir leğen getirtip başını içine sokup çıkarmasını istemesi reel zaman olarak aktarılır. Bu zaman çok kısa bir andır. Fakat bu zaman dilimi içerisinde şeyhin gösterdiği kerametle Mısır şâhı kendini farklı bir mekânda ve geniş bir zaman diliminde görür. Bu zaman dilimi içerisinde Mısır şâhının başından yıllar geçer, şâh türlü türlü hadiselerle karşılaşır. Bir kadınla evlenir. Çocukları olur vs... Başını sudan çıkardığında buna inanamaz. Çünkü o kısa süre içerisinde yıllar geçmiştir. Allah'ın inayetiyle zaman açılmıştır. Fakat şâh bu zaman diliminde çok yorulduğundan hakikate inanmaktansa şeyhi öldürmenin yollarını arar.

“Der-beyan-ı Bir Sabi İle Şeytan-ı Aleyhillanenün Macerası”

adlı hikâyede Hazreti İsa zamanında yaşayan salih bir kadının güzel hasletleri dile getirilir. Kadın

tandırı yakıp namaza durunca şeytan kadının namazını bozmak için bazı oyunlar oynar. Bir kadın kılığına giren şeytan önce kadının ekmeklerinin yandığını söyleyerek kadının namazını bozmasını ister. Fakat kadın namazını bozmaz. Şeytan bu defa kadının çocuğunu ateşe atarak kadının namazını bozmasını ister. Kadın Allah'a tam bir teslimiyet göstererek namazını bozmaz. Kadını samimi tavrına binaen Allah'ın izniyle kadının çocuğuna hiçbir zarar gelmez. Şair burada her şeyin Allah'ın hükmüyle gerçekleştiğine dair bir mesaj verir. Bununla beraber şair mezkûr hikâyede her şeyin Allah'ın hükmüyle gerçekleştiğini belirtmek için bazı hadiselerden örnekler sunar:

Her ne dilerse ider ol bî-gümân
Niçe niçe hikmeti vardur nihân (5719)

Hâzret-i Ya'kûbî hem zâr iden ol
Yine derdine anuñ çâr iden ol (5720)

Yûsufî kûl iken âzâd iden ol
Mısrâ şâh idüp yine şâd iden ol (5721)

Hâzret-i Mûsâ 'aşâsın mâr iden
Ol Hâlîle âteşi gül-zâr iden (5722)

Ol Hüdâdur kâmusın iden 'ayân
Birdür ol yokdur aña şekk ü gümân (5723)

“Der-beyan-ı Hazret-i İsa'nın Kassar İle Olan Macerası” adlı hikâyede bir karyeyi canından bezdiren bir yıkayıcının başından geçenler anlatılır. Bu yıkayıcı hilekâr bir adamdır. Herkes ondan şikâyetçidir. Hazreti İsa'ya giden karye ehli Hazreti İsa'nın bu adama beddua etmesini isterler. Hazreti İsa da adama beddua eder. Hazreti Cibrail Hazreti İsa'ya bedduasının kabul olduğunu bildirir. Fakat bu adam fakir ve abid bir kişiye ekmeğini tasadduk ederek hayır duasını alır. Bunun üzerine adamın üzerinden belalar def olur. Adamın yaşadığını gören karye halkı durumu Hazreti İsa'ya anlatır. Hazreti İsa durumun sebebini araştırınca adamın verdiği sadakanın onu belalardan koruduğunu anlar. Yıkayıcının bütün esvabını açan Hazreti İsa torbada siyah bir akrep yılan görür. Bu akrep yılanın ağzı demirle gemlenmiştir. Hazreti İsa akrebe niçin bu adamı öldürmediğini sorar. Akrep, adamın sadaka vermesiyle birlikte adama meleklerin yardım ettiğini ve kendisinin adeta bağlandığını belirtir. Akrep kaç defa adamı öldürmeye teşebbüs etse de bunu başaramadığını söyler. Akrebin dilinden aktarılan aşağıdaki beyit her şeyin Allah'ın hükmüyle gerçekleşeceğinin ispatıdır.

Anuñ emri olmayınca her demin
Bir çöpüñ bil başı deprenmez yakîn (6009)

Görüldüğü üzere Ahbârü'l-İber mesnevisindeki değişik hikâyelerde bazı olağanüstü olaylardan bahsedilir. Şairin amacı muhatabına her şeyin Allah'ın

kudretiyle rahatlıkla gerçekleştirebileceği mesajını vermektir. Nitekim Kur'an-ı Kerim'de de her şeyin Allah'ın hükmüyle gerçekleştiği üzerinde önemle durulmaktadır.

2.1.8. ALLAH'IN RAHMETİNDEN ÜMİT KESMEMEK/ALLAH MERHAMETLİDİR

Kur'an'da havf (korku) ve reca (ümit) kavramları vardır. Bilhassa Şuayp a.s'ın Medyen kavmine Allah'a kulluk etmeyi ve ahiret gününe ümit beslemeyi tavsiye ettiğini⁸⁷ görürüz. Allah, hem bu dünya'da hem de ahirette kendi nefsi üzerine rahmeti yazdığını⁸⁸ müjdeleyerek vurgular.

Allah, nefisleri üzerine aşırıya gidenlerin Allah'ın rahmetinden ümidini kesmemesini, çünkü kendisinin bütün günahları bağışlayacağını ve muhakkak çok bağışlayıcı ve çok merhamet edici olduğunu⁸⁹ belirtir. Kur'an'da Yusuf Kıssası'nda Ya'kub a.s'ın kendi evlatlarına 'Allah'ın rahmetinden ümidinizi kesmeyin; zira Allah'ın rahmetinden ümidini kesecek olanlar ancak kâfirler topluluğudur.'⁹⁰ dediğini görmekteyiz. Onun rahmetinden ümidini kesenler ise; Allah'ın ayetlerine ve ona kavuşmaya inanmayanlardır ki bunlar için de elim bir azap vardır.⁹¹

Ahbârü'l-İber mesnevisinin giriş bölümünde şairin Allah'ın rahmetinden ümitvar olan açıklamalarını görmekteyiz. Zümer Suresi'nin 53. ayetinden iktibas yapan şair (lâ teknâtü) insanların Allah'ın merhametinden ümitvar olmasıyla ilgili telkinlerde bulunur. Allah'ın bu ayetine ve merhametine istinad eden şair, Allah'ı rahmet edenlerin en hayırlısı olarak adlandırır. Allah'ın esmalarını birçok yerde bilinçli kullanan şair kimi zaman eserinde okuyucuya "esma-i hüsnâ" şerhi yaptığı intibahı verir. Allah "Gaffârü'z-zunüb"dur. Günahları affedendir. Settârü'l-uyüb"dur. Günahları örtendir. Onun Gaffâr ismi affedici vechesine bakar. Bu da

⁸⁷ "Medyen'e de kardeşleri Şuayb'ı gönderdik ve Şuayb, 'Ey kavmim! Allah'a kulluk edin, ahiret gününe ümit bağlayın, yeryüzünde bozgunculuk yaparak karışıklık çıkarmayın!' dedi." (Ankebût, 29/36)

⁸⁸ "De ki: 'Göklerde ve yerde olanlar kimindir?' 'Allah'ındır' de. O, rahmet etmeyi kendi nefesine yazmıştır. Sizi, varlığında asla şüphe olmayan kıyamet gününde toplayacaktır. Ama kendilerini zarara sokanlar inanmazlar." (En'âm, 6/12). "Âyetlerimize inananlar sana geldikleri zaman onlara şöyle söyle: Selam olsun size! Rabbiniz rahmeti kendi üzerine yazdı. Sizden her kim bilmeyerek bir kötülük işleyip de sonra arkasından tevbe eder, kendini düzeltirse, muhakkak ki O, bağışlayan, esirgeyendir". (En'âm, 6/54)

⁸⁹ "De ki: Ey haddi aşarak nefislerine karşı israf etmiş olan kullarım! Allah'ın rahmetinden ümit kesmeyin. Çünkü Allah, bütün günahları bağışlar. Şüphesiz ki O, çok bağışlayıcıdır, çok merhamet edicidir." (Zümer, 39/53)

⁹⁰ "Ey oğullarım, gidin, Yusuf'u ve kardeşini araştırın. Allah'ın rahmetinden ümit kesmeyin; zira kâfir kavimden başkası Allah'ın rahmetinden ümit kesmez." (Yûsuf, 12/87)

⁹¹ "Allah'ın âyetlerini ve O'na kavuşmayı inkâr edenler var ya, işte onlar benim rahmetimden ümitlerini kesmişlerdir ve onlar için acıklı bir azab vardır." (Ankebût, 29/23)

günahkâr olan insanoğlunun her zaman için ümitvar olmasını sağlayan bir sebeptir. Settâr ism-i şerifi ise onun insanların günahlarını örten vechesine bakar:

Saňa senden pes şıgınduğ ey ulu
Çün buyurduñ bize sen lâ teknâtu (26)

Kesmeyüz senden ümîdi ey Mu‘în
Raḥmet it ey ente ḥayru’r-rāhimîn (27)

Bir aduñ var çünki Ğaffāru’z-zunūb
Bir daḥı var yine Settāru’l-‘uyūb (28)

İsm-i Ğaffāruñ ḥaḳḳıyçün yâ İlāh
Şuçumuzu sen bağışla pād-şāh (29)

İsm-i Settāruñ ḥaḳḳıyçün ey Aḥad
Yüzümüze urma ‘aybımız meded (30)

İnsanoğlu günahkâr ve asi olabilir. Fakat tevbe kapısı açıktır. Ve bihakkın tevbe eden kişi İslam dinine göre hiç günah işlememiş gibi olur. Bu durum da bir müslümanın her zaman için ümitvar olmasını sağlayan sebeptir. Allah’ın merhametinin sonu yoktur. Ölüm insana yetişmeden gerçek ve samimi bir tevbeyle Rabb’ine dönenler kurtuluşa erenlerdir.

“Hikâye-i Sa‘d ve Salebe Rahmetullahi Aleyh” hikâyesinde Salebe işlediği gûnahtan dolayı Hazreti Ebû Bekir, Hazreti Ömer ve Hazreti Ali’ye gider. Tövbe ederse günahlarının bağışlanıp bağışlanmayacağını sorar. Bunlardan olumsuz cevap alır. Bu sefer Hazreti Muhammed’e gider. Ondan da olumsuz bir cevap alınca yerlerin ve göklerin sahibi olan Allah’a sığınır ve ona iltica eder:

Çâresüzler çâresi bildüm seni
Raḥm idenler Rāḥimi gördüm seni (3068)

Ḳapuña geldüm senüñ ben ey Aḥad
Buñ günümdür pes gerek baña meded (3069)

Ḥalk iden Ḥallāk sensin ey Ğanī
Pür-günāhum Ḥālīkâ ‘afv it beni (3070)

Salebe’nin Allah’ın rahmetinden ümit kesmeden münacat etmesi onun kurtulmasına vesile olur. Allah Salebe’nin günahlarını affeder. Salebe’nin tüm olumsuzluklara rağmen tövbe istiğfara devam edip pişmanlığını can u gönülden yaratıcıya arz etmesi onun affedilmesine sebep olur.

“Der-beyan-ı Hazret-i Musa Bir Yahudi’ye Selam Virdigidür” hikâyesinde Hazreti Musa Tur Dağı’na giderken bir Yahudi’yle karşılaşır. Bu adam ömrü şirk ve

küfürle geçmiş birisidir. Hazreti Musa'ya Tanrı'ya söylemesi için şu sözleri sarf eder:

Söylegil benüm dilümden Tañruña
Gör beni sever ise direm sanā (3460)

Ben anı hîç sevmezem söyle ‘ayān
Sevmesün ol hem beni pes bu zamān (3461)

Dağı hem rızkım virürse ol Aḥad
Baña hem rızkı gerekmez tā ebed (3462)

Ol benüm mevlām degildür pes a yār
Ben aña kıl olmazam hem âşikār (3463)

Dağı çok beyhūde sözler söyledi
Dimek olmaz gör ki Ḥālîk neyledi (3464)

Hazreti Musa Allah'la tekellüm eder; fakat Yahudi'nin sözlerini söylemez. Allah Musa'ya bunu sorunca Musa bu sözleri söylemekten imtina ettiğini bildirir. Allah, Musa'ya Yahudi'ye söylemesi için şöyle hitap eder:

Sevmez ise ol Yahūdî ger beni
Çok severem söylegil pes ben anı (3476)

Dağı benden dilemezse rızkını
Ben virürem rızkın adımdur Ğanî (3477)

Dağı kulumdur benüm bilsün bu dem
Ben anuñ mevlâsıyam tuysun bu dem (3478)

Görüldüğü üzere Yahudi'nin şirk ve isyanla söylediği sözlerle mukabil Allah sonsuz merhametiyle bu kulu kuşatır. Nitekim Yahudi'nin yetim ve öksüzlere karşı merhametli oluşu, onun da Allah'ın merhametine mazhar olmasına vesile olur.

“Der-beyan-ı Ebu'l-leys-i Semerkandi Rahmetullahi Aleyhi Kıssası”

hikâyesinde Hazreti Muhammed'in yanına gelerek büyük bir günah işlediğini söyleyen kefen hırsız bir kişinin peygamberin huzurundan kovulması ve günlerce yaptığı tövbe sonunda Allah indinde affolunması meselesi aktarılır. Bu adam kefenini soyduğu kadınlardan biriyle cima yapmıştır. Adamın bu çirkin işi yaptığını duyan peygamber, adamı huzurundan kovar. Adam günlerce tövbe edip pişmanlığını dile getirince Allah kendisini affeder. Adam büyük bir günah işlediğinin şuurunda olmasına rağmen Allah'ın sonsuz merhametine iltica eder. Adamın samimi bir dille ve Allah'ın merhametinden ümitvar olarak yakarışı adamı doğru yola götürür. Böylece adam affolunanlardan olur.

“Der-beyan-ı Hazret-i Musa Aleyhisselam Bir Fakire Selam Virüp Almaduğı” hikâyesinin dua bölümünde şairin Allah’ın merhametinden ümitvar olduğu görülmektedir. Kul, insan olması hasebiyle hata yapabilir. Bunun karşısında Allah’ın sonsuz merhameti de vardır. Şair Allah’ın bu sonsuz merhametinden ümidini kesmez.

Biz kıluz her dem haţâdur işimüz
Sen ki Mevlâsın ‘aţâdur işünüz (5505)

Pes gerek bizden haţâ senden ‘aţâ
Buñ gün içre sen bize eyle rehâ (5506)

“Der-beyan-ı Ebu Zekerıyyâ’nun Sâvetü’l-Keştî İle Olan Ahvali” hikâyesinin dibacesinde Allah’ın merhametinden ümitvar olmak gerektiğine dair mesajlar verilir. İnsan ne yaparsa yapsın Allah’ın kendisine sunduğu nimetlerin hakkını tam olarak ödeyemez. İnsanın kurtuluşa ermesi ancak ve ancak Allah’ın fazlı ile olur.

İllâ kim ol Hâlıkun fazlı ile
Kamu kullar bil olurlar nâ’ile (6474)

Mezkûr hikâyede Semerkand âlimlerinden Ebû Zekerıyyâ ve Şâvetü’l-Keştî’nin macerası anlatılır. Bunlar ahiret kardeşi iki kişidirler. Ebû Zekerıyya sekerat halindeyken Şâvetü’l-Keştî gelerek kendisine bazı uyarılarda bulunur. Şâvetü’l-Keştî, Ebû Zekerıyyâ’ya “lâ ilâhe illâ’llâh” lafzını söyletmek ister. Üç defa bu lafzı söyletmeye çalışsa da Ebû Zekerıyyâ’dan “hayır” cevabını alır. Orada bulunan diğer insanlar bu hale şaşırırlar. Böyle mütedeyyin bir insanın bu ahvali herkesi şaşırtır. Birazdan toparlanıp kendisine gelen Ebû Zekerıyyâ gördüğü şeyleri oradakilere anlatır. Şeytan’ın gelerek kendisini aldatıp imansız götürmek istediğini belirtir. Söylenen “hayır” cevapları Şâvetü’l-Keştî’ye değil; Şaytan’a verilmiş cevaplardır. Nitekim Ebû Zekerıyyâ Şeytan’ın kendisine su verme karşılığında imanını alma yolunda başarılı olacakken Allah’ın meleklerinin kendi yardımına geldiğini söyler. Şair bu durumu Allah’ın rahmeti, fazlı, lutfu ve şefkati olarak değerlendirir. Onun rahmet deryasının haddi yoktur. Herkesin rahmet beklediği de sadece odur:

Fazlı çokdur kullara hem rahmeti
Luţfı çokdur kullara hem şefkati (6530)

Rahmetün deryâsına yokdur kenâr
Kamu ‘âlem rahmeti andan umar (6531)

“Der-beyan-ı Eyyûb Enşârî Kıssası ve İmdad-ı Hudâ” hikâyesinin dibacesinde insanın Allah’ın rahmetinden ümitvar olması üzerinde durulurken aynı zamanda da Allah korkusunun hissedilmesi gerektiği belirtilir. İnsan, ümit ile korku arasında olmalıdır. Çünkü Allah hem Rahman hem Rahim’dir; ama Allah’ın Kahr ve Cebbâr gibi isimleri de vardır. Bunları bilerek insan bir yaşam felsefesi geliştirmelidir. Fakat günah bataklığına batmış bir kişi de asla Allah’ın rahmetinden ümidini kesmemelidir:

Kesmegil Hâkdan ümîdin bu zamân
Dağı havfından emîn olma ‘ayân (6599)

Havf ile dâ’im recānuñ sen a yâr
İkisinüñ arasın kıl ihtiyâr (6600)

Lîkî anuñ rahmetinden ey gözüm
Pes ümîdin kesmegil budur sözüm (6601)

“Der-beyan-ı Eyyüb Ensârî Kıssası ve İmdad-ı Hudâ” hikâyesinin dibacesinde peygamberin, Ebâ Eyyüb Ensari’ye söylediği bir hadis aktarılır. Peygamber, Ebâ Eyyüb Ensari’ye hiç kimseye söylemediği Allah’ın bir vahyini bildirir. Buna göre Allah, resulüne şöyle buyurmuştur:

Pes buyurdi âdem oğlu dir baña
Kamusı olsa muṭî‘ direm saña (6616)

Olmasaydı hiçbiri ‘âşî bu dem
Anları bil kim niderem dem-be-dem (6617)

Yir yüzinden kaldururdum yâ resûl
Anlaruñ kâmusını pes bilmiş ol (6618)

Yirlerine dağı bir maḥlûk bil
Getürürdüm anlaruñ ben [aṇlağıl] (6619)

Kim olardan kâmusı dağı ‘ayân
İşleyeydi ma‘şîyet pes her zamân (6620)

Anlaruñ kâmu şuçın ben yâ resûl
Bil ki ğufrân ide idüm bâ-uşûl (6621)

Şair bu söze dayanarak insanların Allâh’ın merhametinden ümitvar olması gerektiğini telkin eder. Bu söz günahkâr bir ümmet için yapışacak bir kulptur. Çünkü günah bataklığına batmış birisi ne yaparsa yapsın Allah tarafından af edilmeyeceğini düşünebilir. Böyle bir düşünce insanda hâsıl olduğunda artık ümitsizlik boy gösterir. Ümitsizlik ise insanı günahın içinde batırdıkça batırır.

Bu sözleri peygamberden dinleyen Ebâ Eyyüb Ensârî bu sözlerin hikmetini Allah resulüne sorar. Allah resülü kendisine şöyle cevap verir:

Pes buyurdi ol resûl-i müste‘ân
Yâ Ebâ Eyyüb bu dem bilgil ‘ayân (6624)

Hâk Te‘âlânuñ şîfâtından a yâr
Kâmusından sevgülü hem âşîkâr (6625)

Ol şîfât-ı mağfiret kim anda var

Çamusından Hâk anı yigrek sever (6626)

Görüldüğü üzere Allah afv etmeyi seven bir Rabb'dir. Tabii ki Allah'ın insanı afv etmesi için insanın tövbe etmesi ve günahlarından arınması lazım gelir.

Allah merhamet etmeyi sever. Lakin Allah nasılsa merhamet eder zannına kapılıp günah bataklığına dalmamak lazımdır. Çünkü şair Allah'ın lutfunun ve merhametinin yanında kahrının da olduğunu söyler.

Lîkî havfı koymağıl dahı a yâr

Luţfı içre kahrı dahı bil ki var (6632)

“Der-beyan-ı Eyyûb Ensârî Kıssası ve İmdad-ı Hudâ” hikâyesinde İsrailoğulları'ndan doksan dokuz insanı öldürmüş birinin pişman oluşu anlatılır. Bu adam bir âlimin yanına giderek tövbe ederse Allah'ın kendisini afv edip etmeyeceğini sorar. Âlim kişi bu adama günahlarının çok olduğunu ve afv edilmeyeceğini söyleyince hiddetlenen bu adam bu âlimi de öldürür. Bunun üzerine başka bir âlime giden bu adam yüz kişiyi öldürdüğünü şayet tövbe ederse afv olunup olunamayacağını sorar. Âlimin cevabı manidardır:

Hâk Te‘âla rahmeti bil çokdurur

Cürm-i ‘âlemden kamu artukdurur (6650)

Dahı nice ma‘şiyet ola katı

Anı mahv eyleye Hâkkuñ rahmeti (6651)

Çün ümîdüñ kaţ‘ olunmamış a yâr

Ol Hâkkuñ rahmetlerinden âşikâr (6652)

Yüz adam öldüren bu katilin Allah'ın rahmetinden ümidini kesmemesi âlimin hoşuna gider. Zira bu âlim adam Allah'ın rahmetinin bütün insanoğlunun günahından ve suçlarından daha fazla olduğunun şuurundadır. Bu âlim tövbe etmek isteyen adama Allah'ın rahmetinin her türlü günahı mahvedebilecek büyüklükte olduğunu söyler. Âlim adam, bu adamı bir karyeye yönlendirir. Burada salih insanların olduğunu söyler. Şayet bu kişilerin duasını alırsa günahlarının affolunabileceğini bildirir. Bunun üzerine adam yola çıkar. Fakat yolda hastalanır. Sağ ve soldan melekler gelir. Bunların bir kısmı rahmet melekleri bir kısmı da azap melekleridir. Azap melekleri adamın ömrünün günahla geçtiğini söyleyip onu hatm etmek isterler. Rahmet melekleri ise adamın rahmet ümidiyle yola çıktığını söylerler:

Rahmet içün pes gelenler didiler

Bu kişi bu demde hem söylediler (6667)

Rahmet ümîdiyle gelmişdi bu dem

Böyle ümîd ıssı olan dahı hem (6668)

Destimüzde pes bizüm bu dem ‘ayân

Ḥatm olunsa hem gerekdür bu zamān (6669)

Bu tartışma melekler arasında devam ederken Allah meleklerle adamın yola çıktığı yerle varmak istediği yer arasında ölçüm yapmalarını ister. Eğer çıktığı yere yakınsa azap melekleri alacak, eğer varmak istediği karyeye yakın olursa rahmet melekleri alacaktır. Ölçüm yapılırken ortaya çıkan sonucu şair şöyle anlatır:

Ölçdiler ol demde anı ey aḥī
Bir ıarış ıarye yakın geldi daḥı (6681)

Bir rivāyetde bir igne boyı hem
ıaryeye oldu yakın bilgil o dem (6682)

Bunun üzerine rahmet melekleri adamın canını kabz ederler. Allah o zamanın peygamberine vahy ederek adamın affolunduğunu bildirir:

Kim benüm ol ‘ abdimi bil yā Nebī
Anasından oldu hem ıoğmış gibi (6688)

Raḥmetüm ümīdini itdi taleb
Daḥı ol ümīd aña oldu sebab (6689)

Görüldüğü üzere adamın kurtuluşuna vesile olan Allah’ın rahmetinden ümidini kesmemesidir. Şair, hikâyenin sonunda Allah’ın rahmetinden ümit kesilmemesi gerektiğini belirtir. İnsan her ne günah işlerse işlesin Allah’ın o günahı affedebileceği mesajı verilir. Çünkü Allah’ın merhameti her günahıdan daha büyüktür. İnsanın günahı yedi kat gökten büyük olsa da Allah’ın bir damlacık rahmeti o günahları affedebilecek büyüklüktedir. Dolayısıyla insanoğlu Allah’ın rahmetinden ümidini asla kesmemelidir:

Nā-ümīd olmayasız daḥı a yār
Ol Ḥaḫḫuñ raḥmetlerinden āşikār (6693)

Her ne deñlü pür-günāh olsañ ıatı
‘ Afv ider ıamu anuñ çok raḥmeti (6694)

Raḥmetinden nā-ümīd olma anuñ
Raḥmeti çokdur günāhuñdan senüñ (6695)

Yedi kat yirler ıadar gökler ıadar
Ger günāhuñ var ise hem ey püser (6696)

Zerre deñlü raḥmeti anuñ hemīn
‘ Afv ider cürmüñ bu demde ol emīn (6697)

Kesme ümīdin şaḫın ey yār-ı ğār
Ol Ḥudānun raḥmetinden ıırma var (6698)

Görüldüğü üzere Aḥbārü’l-‘İber mesnevisinin değişik hikâyelerinde şair

Allah'ın rahmetinden ümit kesmemek gerektiğini bildirir. Şairin dayanağı Allah'ın sonsuz merhametidir. Allah'ın merhametinden istifade edebilenin yolu da tövbeden geçmektedir.

2.1.9. KULLUĞUN BİLİNCİ DUA YAHUT YAKARIŞ

Dua, “Allah’a yalvarma, niyaz”⁹² anlamlarında bir sözcüktür. İnsan yardımı sadece Allah’tan istemelidir.⁹³ Çünkü dualara cevap verecek bir tek o vardır.⁹⁴ Bakara Suresi 186. ayette Allah kendisine yapılacak dualara icabet edeceğini bildirir.⁹⁵ Allah kendisine yalvara yalvara ve gizlice dua edilmesini de istemektedir.⁹⁶ Allah, dua vasıtasıyla isterse insanların başındaki musibetleri kaldırır.⁹⁷ Unutulmamalıdır ki dua aynı zamanda ibadettir.

“Dua” Arapça bir kelime olması hasebiyle “seslenmek, çağırmak,⁹⁸ yardıma çağırmak, Allah’a yakarma” gibi anlamlara gelmektedir. Sistematik olarak dua eden ile dua edilen arasındaki çizgi aşağıdan yukarıya, küçükten büyüğe, zayıf olandan güçlü olana doğru olan deyim yerindeyse arzu hal dilekçesidir. Her dilekçeyi işleme

⁹² Ferit Devellioğlu, Osmanlıca- Türkçe Ansiklopedik Lugat, Aydın Kitabevi Yayınları, Ankara, 1995, s. 190.

⁹³ De ki: "Biz Allah'ı bırakıp da bize fayda veya zarar vermeyen şeylere mi yalvaralım? Allah bizi doğru yola kavuşturduktan sonra ardımıza mı dönelim? Arkadaşları, bize gel, diye doğru yola çağırdıkları halde yeryüzünde şaşkın şaşkın dolaşıp, şeytanların ayartarak uçuruma çektikleri ahmak gibi mi olalım?". De ki: "Allah'ın gösterdiği yol, yegane doğru yoldur. Bize, bütün âlemlerin Rabb'ine teslim olmamız emrolundu". (En'âm, 6/71). "Ve Allah'dan başka, sana faydası da, zararı da dokunmayacak olan şeylere yalvarma! Eğer yalvarırsan, o zaman hiç şüphesiz sen zalimlerden olursun." (Yûnus, 10/106). "Allah'ı bırakıp da kendine ne zarar, ne menfaat veremeyecek şeylere yalvarır. İşte derin sapıklık budur." (Hac,22/12)

⁹⁴ “Orada Zekeriyya, Rabbine dua etti: ‘Rabbim! Bana katından hayırlı bir nesil ver. Şüphesiz sen, duayı hakkıyla işitensin’ dedi” (Âl-i İmran, 3/38). “(Onlar mı hayırlı) yoksa, kendine yalvardığı zaman bunalmışa karşılık veren ve başındaki sıkıntıyı gideren, sizi yeryüzünün hakimleri yapan mı? Allah'ın yanında başka bir ilâh mı var? Ne kıt düşünüyorsunuz!” (Neml, 27/62). “Halbuki Rabbiniz: ‘Bana yalvarın, dua edin ki size karşılık vereyim. Çünkü bana ibadet etmekten kibirlenip yüz çevirenler yarın horlanmış olarak cehenneme gireceklerdir.’ buyurdu.” (Mü’min 40/60).

⁹⁵ “Şayet kullarım, sana benden sordularsa, gerçekten ben çok yakınımdır. Bana dua edince, duacının duasını kabul ederim. O halde onlar da benim davetime koşsunlar ve bana hakkıyla iman etsinler ki, doğru yola gidebilsinler.” (Bakara, 2/186).

⁹⁶ “Rabbimize yalvara yalvara ve gizlice dua edin. Çünkü O, haddi aşanları sevmez. (A'raf, 7/55).

⁹⁷ Hayır, yalnız o Allah'a yalvarırsınız. O da dilerse kaldırılmasını istediğiniz belayı kaldırır ve o zaman ortak koştuğunuz şeyleri unutursunuz. (Enam, 6/41).

⁹⁸ Allah'ı bırakıp taptıklarınız da tıpkı sizin gibi kullardır. Eğer iddianızda doğru iseniz haydi onları çağırın da size cevap versinler.” (A'raf, 7/194). “Onları (evlatlıkları) babaları adına çağırın. Allah yanında o daha doğrudur. Eğer babalarını bilmiyorsanız, onlar sizin dinde kardeşleriniz ve dostlarınızdır. Bununla beraber hata ettiklerinizde üzerinize bir günah yoktur. Fakat kalblerinizin kasdettiğinde vardır. Allah, çok bağışlayıcı ve çok merhamet edicidir.” (Ahzab, 33/5)

koyacağı garantisini veren Allah,⁹⁹ kabul veya ret olma durumunun ise her şeyi bilen ve her şeye hâkim olan kendisi olduğu için yine kendi kudretinde ve inisiyatifinde olduğunu hatırlatır.

Kur’ani kavram olarak ‘dua’ kulun Rabbine sığınmayla yalvarış ve yakarışını; yüceler yücesi Allah’ın karşısında kulun güçsüzlüğünü itiraf etmesini; sevgi, saygı ve samimiyet duyguları içerisinde lütfunu, ihsanını, yardımını ve affını dilemesini ifade eder. İnsan; ihtiyacı olan herhangi bir şeyi elde etmeye istekli olmasına rağmen ona ulaşmada âciz, güçsüz ve yetersiz olduğunu, Rabbinin ise duasını işiteceğini ve isterse ihtiyacını gidereceğini bilir. Çünkü insan; fâni, sınırlı, zayıf, arzu ve ihtiyaçlarla kuşatılmış bir varlık olarak yaratılmıştır. Allah ise; yaratıcıdır, gücü sonsuz, rahmeti geniş ve iyilikleri boldur. “Ey insanlar! Siz Allah’a muhtaçsınız. Allah ise zengin ve her hamde lâyıktır.”¹⁰⁰ meâlindeki âyetin de işaret ettiği gibi dua; insanın Allah karşısında kendi küçüklüğünün ve çaresizliğinin bilincinde olarak ondan bir şeyler istemesidir. “Dua; insan ile Allah arasında irtibat sağlayan yoldur. İnançlı bir kimsede olması gereken önemli özelliklerden biri de duadır. Dua etmek bir yandan kişinin aczini hatırlayarak kendini ucb ve kibirden kurtarmasını, öte yandan sonsuz kudret sahibi Allah’a dayandığından kendine güven kazanmasını sağlar. Bu, insana esas kıymet katan durumdur.”¹⁰¹

Ahbârü’l-İber mesnevisinin her bölümünde özellikle hikâyelerin anlatımı bittikten sonra şairin dualar ettiği görülür. Bunun dışında eserin farklı yerlerinde de duanın ehemmiyeti dile getirilerek okuyucuların dua bilinci edinmesi amaçlanır. Şair, duanın gücünün şuurundadır. Hatta şair, eserinin sebep-i telif bölümünde eserini yazmasının asıl maksadının ağzı dualı birinin duasını almak olduğunu belirtir:

Kim işidürse diye rahmet aña
Bâ’ iş-i rahmet ola belki saña (48)

Kul du’âsıyla kulu yarlıgar ol
Ol keremler kânıdır ey bû’l-fuzûl (49)

Bu kitâbı bu ümid ile didüm
Cümlemüze rahmet ide ol Kādîm (50)

⁹⁹ “Hâlbuki Rabbiniz: ‘Bana yalvarın, dua edin ki size karşılık vereyim. Çünkü bana ibadet etmekten kibirlenip yüz çevirenler yarın horlanmış olarak cehenneme gireceklerdir.’ buyurdu.” (Mü’min, 40/60). “Şayet kullarım, sana benden sordularsa, gerçekten ben çok yakınımıdır. Bana dua edince, duacının duasını kabul ederim. O halde onlar da benim davetime koşsunlar ve bana hakkıyla iman etsinler ki, doğru yola gidebilsinler.” (Bakara, 2/186). “Hayır, yalnız o Allah’a yalvarırsınız. O da dilerse kaldırılmasını istediğiniz belayı kaldırır ve o zaman ortak koştuğunuz şeyleri unutursunuz.” (Enam, 6/41).

¹⁰⁰ (Fâtır, 35/15).

¹⁰¹ Çakın, *a.g.e.*, s. 123.

Şair, eserinin muhtelif yerlerinde değişik kişilere dualar etmektedir. Bu dualardan pek çok insan nasibini alır. Bunların başında Hazreti Muhammed (s.a.v) gelir. Genellikle eseri okuyan, yazan ve dinleyene dualar edilir. Bununla birlikte şairin asl u nesline dualar ettiği de görülür. Bunlarla beraber neredeyse bütün Müslümanlar bu dualardan nasibini alır. Eserin “sebeb-i telif” bölümünde şairin bu tavrını görmek mümkündür:

Dağı [aşl u] neslimüze ey Aḥad
Muştafaḥ ḥürmetine eyle meded (51)

Anlara şorı hişabı eyleme
Anlara nār-ı ‘azābı eyleme (52)

Sen dīdāruñ pes naşīb eyle bize
Ābā ecdādımuza ḫamumuza (53)

Dağı ol ḫullara rahmet eyle sen
Biz ḫula rahmet diye ey Zü’l-minen (54)

Bu kitābı yazduranı yā İlāh
Raḫmetüñle ‘afv ḫıl ey pād-şāh (55)

Şair, yine eserin “sebeb-i telif” bölümünde atalarını zikrederek ağzı dualı birinin duasının kabul olabileceği ümidiyle atalarının adını zikrettiğini söylemektedir.

Ola kim ağzı du‘ālı ḫul ola
Raḫmet ide anlara rahmet bula (65)

Şair, dualarında Van halkını da unutmaz.
Dilerem senden İlahe’l-âlemîn
Şehr-i Vanı ḫamu dertden it emîn (72)

Ulusını kiçisini ey Ğafūr
Pes cehennem âteşinden eyle dūr (73)

Her hikâyede dualar önemli bir yer tutmaktadır. Özellikle hikâyelerin sonunda duaların edildiği görülür. Şimdiye kadar verilen dua örnekleri sadece eserin “sebeb-i telif” bölümünden alınmış bazı kısımlardır. Aşağıdaki dua bölümü de yine eserin sebeb-i telif bölümünden alınmıştır:

Bu kitābu’llāh için maḫbūl ola
İşidenlerüñ du‘āsı bol ola (85)

Bu Zā‘ifî ḫula rahmet ideler
İşideler ṭoğrı yola gideler (86)

Anlaruñ ḥürmetine yā Müste‘ân

Sen ceĥennemden bize virgil emān (87)

Bu du‘āmuz sen ħabūl it ey Aĥad
Dünyāda uĥrāda tā rūz-ı ebed (88)

“Der-beyan-ı İnşikak-ı Kamer” hikâyesinde Habīb İbn-i Melik, Hazreti Muhammed’i daha ilk gördüğünde iman eder. Fakat ondan kalbinin mutmain olması için bir mucize göstermesini talep eder. Onun istediği ayın ikiye bölünmesi mucizesidir. Bunun üzerine Hazreti Muhammed, Allah’a iltica ederek dua eder.

Pes Hıra Tağına çıkdı ol zamān
Yüz yire koyup didi yā Müste‘ān (158)

Hācetüm var dilerem bu demde ben
Kim ħabūl itseñ gerek ey Zü’l-minen (159)

Bunun üzerine Hazreti Cebrāil gelerek Hazreti Muhammed’le konuşur. Özellikle Cebrāil’in ağzından olayı anlatan anlatıcı duanın önemini vurgular:

Hāĥ Çalab bu dem saña kıldı selām
Didi kim ħam çekmesin pes ol hümām (161)

Her ne kim Mālik diler didi anı
Ben ezelden düzmişem didi Ġanī (162)

‘İlmi taĥdīrümde bilsün āşikār
İşlenen işler muĥadderdür a yār (163)

Didi bu dem pes du‘ā ħılsun banā
Her ne ister hācetin virem aña (164)

Peygamberin duası kabul olur. Dua bir anahtar gibi işlev görür. Bütün kapalı görülen kapıların anahtarı duadır. Ve Habīb İbn-i Melik’in görmek istediklerinin tamamı peygamberin duasıyla gerçekleşir. Bu durum, peygamberi görür görmez iman eden Habīb İbn-i Melik’in “hakka’l-yakīn” derecesinde iman etmesine sebep olur. Allah sonsuz kudret sahibidir. Allah, bir şeyin olmasını dilediğinde “kūn” emriyle istediği şey husule gelir. Burada insana düşen dua ve tazarru yoluyla bir şeyi gerçek sahibinden istemektir.

“Der-beyan-ı Arus-ı Hazret-i Aişe Radiyallahu Anhū ve An Ebīha” adlı hikâyede Hazreti Ayşe; bir gün başka bir eşinin yanında kalmış olan peygambere yemek esnasında bir latifede bulunurken peygamberi küstürmüştür. Olay hikâyede şöyle anlatılır:

Bir gün ol ĥatunlarından birinūñ
Aĥşamın evine gitdi pes anuñ (293)

Şubĥ olanda ‘Āyişenūñ evine

Pes ʔaʕām yimege geldi yanına (294)

ʕĀyişe ol dem laʔife eyledi
Kimüñ evinde gice yatduñ didi (295)

Var anuñ evinde yigil hem ʔaʕām
Kim anuñla bile idüñ şubḥ u şām (296)

Ḳaḳıdı işitdi anı Muştafa
Ḳalkuban gitdi evinden pür-şafa (297)

Hazreti Ayşe'nin bu sözleri üzerine peygamber kırılmış ve oradan ayrılmıştır. Fakat Hazreti Ayşe kısa sürede hatasını fark ederek Allah'a sığınır. Ve duanın bilincinde olarak Allah'a dualar eder.

ʕĀyişe yüzün yire koydı hemān
Secdeye varup didi ey Müsteʕān (300)

Pes ben incitdüm ḥabībüñ yā İlāh
Tevbeler olsun ḳabūl it pād-şāh (301)

Pes ḥabībüñi tesellī eyle sen
Derdüme bu demde dermān eyle sen (302)

Hazreti Ayşe'nin yaptığı hatadan sonra hemen Allah'a sığınması ve ondan af dilemesi bir bilincin, dua bilincinin işaretidir. Ve günümüz insanına insan hata edebilir, yanlış yapabilir; fakat insan hatasını anlar anlamaz Allah'a sığınmalıdır mesajını vermektedir.

“Der-beyan-ı Ebu Bekr Radiyallahu Anh Malını Yağma Eyledigidür” adlı hikâyede Hazreti Ebū Bekir Müslüman olduktan sonra bütün malını Allah yolunda harcamış biri olarak karşımıza çıkar. Şöhreti dört bir tarafa yayılan Hazreti Ebū Bekir'in yanına bir Yemenli gelerek kendisinden yardım ister. Hazreti Ebū Bekir elindekini avucundakini Hak yoluna verdiği için kendisinde bir şey kalmamıştır. Fakat gelen kişiye yardım etmek için bir Yahudi'den on günlüğüne borç alarak Yemenli adama yardımda bulunur. Borcu alırken şayet borcu zamanında ödeyemezse Yahudi'nin kölesi olmayı ve Mekke'den ayrılmayı kabul etmiştir. Borcun ödenmesi gereken gün geldiğinde parayı bulamayan Hazreti Ebū Bekir söz verdiği şartları yerine getirmek niyetiyle hareket eder. Bundan önce kızı Hazreti Ayşe'yle vedalaşmak niyetiyle onun yanına gider ve durumu anlatır. Bunun üzerine Hazreti Ayşe Allah'tan yardım ister ve dua eder. Allah, Hazreti Ayşe'nin duasını kabul eder. Bir mucize gerçekleşir. Hazreti Ayşe'nin gözyaşları dökülerek Allah'ın inayetiyle inci tanesine döner. Bu inciler Hazreti Ebū Bekir'i sıkıntıdan kurtarır. Hazreti Ayşe'nin döktüğü gözyaşı ve yaptığı samimi dua kabul olur.

Gözlerinden aḳdı yaşlar bī-ḳarār

Didi bize çâre sensin Kird-gâr (432)

Derd ile âh eyleyüp çok âğladı
Ağlamak ile yürekler tağladı (433)

‘Âyişenüñ gözi yaşına hemân
Bû Bekir tıtdı ridâsın ol zamân (434)

Țamlamasun yirlere bu dem didi
Hâk Te‘ âlâ hikmeti gör neyledi (435)

İki gözinden inen yaş ol zamân
Kudret ile iki dürr oldı ‘ayân (436)

Aslında şair burada okuyucu ve dinleyicilere gönülden ve samimi yapılan dualar Allah indinde karşılığını bulur ve kabul olunur mesajını da verir.

“Der-beyan-ı Bir Oğlan Gözi Yaşı Bir Padişah Derdine Deva Oldığı”¹⁰²

hikâyesinde kendi çocuğunun ölümüne razı olan anne ve baba portresiyle karşılaşırız. Hikâyede eli ve ayağından hasta olan bir padişaha bir tabip bir reçete sunar. Reçete on beş yaşında bir çocuğun karnının yarılarak padişahın yaralı uzuvlarını çocuğun karnına sokmasıdır. Padişah böyle yaparsa hastalıklarından kurtulacaktır. Padişah için böyle bir çocuk bulunur. Çocuğun anne ve babası buna karşı çıkarlar. Padişah, anne ve babaya beşer yüz altın vererek onların çocuklarından vazgeçmesini sağlar. Çocuk; anne, baba ve padişahın yardım ister; fakat hiçbirinden kendisine bir fayda dokunmaz. Şairin aşağıdaki ifadeleri olması gerekenle olanı göstemesi açısından dikkate değerdir:

Başına bir kişiniñ gelse çü derd
Atadan anadan ister ol meded (1706)

Ger meded irmezse anlardan ‘ayân
Ol ilüñ şâhına döner ol zamân (1707)

Pes üçünden dahı imdâd istedi
Hiçbirinden bir meded ol bulmadı (1708)

Anne, baba ve padişahın kendisine bir fayda gelmeyeceğini anlayan çocuk

¹⁰² “Der-beyan-ı Bir Oğlan Gözi Yaşı Bir Padişah Derdine Deva Oldığı” hikâyesi de konu olarak daha önce nazmedilmiş hikâyelerden biridir. Murat Öztürk aynı konuda yazılmış yüz on beş beyitlik bir mesneviyi ilim dünyasına tanıtmıştır. Öztürk, çalışmasına kaynaklık eden mesnevi metninin Ankara Milli Kütüphane Yazmalar Kataloğu’nda 06 Hk 431 arşiv ve 1219 DVD kayıt no’lu mecmua içinde 35a-38b varakları arasında yer aldığını belirtir. Bkz: Murat Öztürk, “Bilinmeyen Bir Mesnevi: Ebeveyni Tarafından Altın Karşılığında Padişaha Satılan Çocuk Hikâyesi”, TSA / YIL: 19 S: 2, Ağustos 2015 , s.95-114.

Allah’a dönerek gözyaşı içinde dualar eder. Padişaha çocuğun gözyaşlarının kendisine şifa olacağı ilham olunur. Çocuğun gözyaşlarını vücuduna süren padişah hastalıklarından kurtulurken çocuk da yaptığı dua vesilesiyle ölümden kurtulur. Padişah çocuğu azad ederken kendisine ihsanlarda da bulunur. Hikâyede gözyaşı dökerek samimi bir istekte bulunan ve dua eden bir kulun dualarının kabul edileceği mesajı verilir.¹⁰³

“Der-beyan-ı Bir Yahudî İmana Gelüp Fakrından Halas Olduğı” hikâyesinde ateş-perestken Müslüman olan ve yoklukla mücadele eden adamın mütevekkil tavrı görülür. Bir taraftan evine bir şeyler götürmek için çabalayan ve iş arayan bir kişinin yapması gereken mütevekkil tavrı takınan bu kişi iş bulamayınca Allah’a sığınır ve ona iltica eder. Müslüman olduktan sonra kendini taat ve ibadete veren bu adam evde bir şeyler kalmayınca çalışmaya karar verir. Üç gün boyunca ırgad olmak maksadıyla pazara giden bu adam iş bulamaz ve bir mescide gidip ibadet eder. İlk iki gün iş bulmadan ve evine bir şeyler götürmeden dönen adam üçüncü gün Allah’a can u gönülden dua eder ve tazarruda bulunur. Onun duası şöyledir:

Didi kim ey pād-şāh-ı Ğayb-dān
Aclık elinden bu dem size emān (2137)

Ḳamu ḳullar rızḳını sensin viren
Ḳamu ḳalmış işi sensin ırgüren (2138)

Niçe gündür kim uşāḳlar acdurur
Nafaḳa yok anlara muḥtācdurur (2139)

Daḥı üç gün ben gedā-yı bī-nevā
Vardum uş bāzāra ırgad olmaya (2140)

Bulmadum bir ḳişi işin işleyem
Eve varmağa yüzüm yok nişleyem (2141)

Bir meded eyle baña ey pād-şāh
Muşṭafānıñ ḥürmetine yā İlāh (2142)

Kim elüm boş evüme bugün beni
Luṭf idüp göndürme ey Rabb-i Ğanī (2143)

¹⁰³ Murat Öztürk’ün tanıttığı mesnevide de olay örgüsü genel olarak bu minvalde gerçekleşir. Öztürk tanıttığı mesnevide durumu şu ifadelerle özetler: “Kurtuluş insana bağlı diğer ihtimaller denendikten ve yardımı istenen kişilerin yardım etmeye muktedir olamayışlarının ardından gelir. Çocuk Allah’a sığınır, ondan yardım diler. Bu talep Allah’ın merhametiyle karşılık bulur ve padişah da dâhil herkesin kalbi yumuşar ve hikâye bu tür eserlerin çoğunda görüldüğü gibi mutlu sonla biter.” Bkz: Öztürk, *a.g.m.*, s. 95-114.

Adamın samimi duası Allah indinde kabul görür. Hikâyeye göre Allah meleklerinden birine cennete gitmesini emr ederek bir tabak altını bu adamın evine götürmesini emreder. Görüldüğü üzere şair, hikâyede mütevekkil ve samimi davranan insanların dualarının kabul edileceği mesajını vererek muhataplarında dua bilinci oluşturmaya çalışır.

“Der-beyan-ı Ahval-i Aşhâbü’r-Raķīm” hikâyesinde İsrailoğulları’ndan üç kişinin bir bir dağda gezerken yağmurun bastırmasıyla bir mağaraya sığınması ve mağaranın önünün bir kaya parçasıyla kapanmasından sonraki ahvali anlatılır. Üç arkadaş içeride kaldıklarını anlayınca yaptıkları iyi amelleri anlatırlar. Bunların herbiri birbirinden bağımsız birer hayat macerasıdır. Bunlardan birincisi annesine karşı gösterdiği hürmeti anlatır. İkincisi zinadan uzak durduğu macerasını anlatır. Üçüncüsü ise ırgad olarak çalıştırdığı bir işçinin parasını zamanında kendisinden almadığını bu parayı işletip bu paradan kazançlar elde ettiğini söyler. Hakkını zamanında almayan adam gelip hakkını isteyince bu kişi o adama hakkıyla beraber adamın parasından kazandığı şeyleri de verir. Bu kişiler yaptıkları bu iyilikleri anlattıktan sonra dualar ederler. Bu dualardan sonra taş yavaş yavaş yerinden oynar ve mağaranın ağzı açılır.

Mağarada kalanlardan geçmişte yaptığı hayrı ilk anlatan kişi, annesinin hürmetini tuttuğunu anlatır. Bu kişinin olayı anlattıktan sonraki duası şöyledir:

Yâ İlâhî ger senüñ katuñda pes
Bu ‘âmel maķbûl ise ey dest-res (2408)

Bu taşî açgıl bu dem sen yâ İlâh
Bizi bu dertden ħalâş it pād-şâh (2409)

Bu du‘â olduķda bilgil ol Kerîm
Pes biraz açdı o taşî ol Raķîm (2410)

Mağarada kalan kişilerin duası daha ilk kişinin anlatımından sonra etkisini gösterir. Mağara biraz açılır. Mağaradaki üç kişiden diğer ikisi başlarından geçen ve yaptıkları hayırlı bir işi anlatarak dualar ederler. Bunun üzerine mağaranın ağzındaki taş açılır. Şair burada muhatabına duanın gücünün büyük olduğu izlenimini verirken hayırlı işlerin muhakkak insana dünyada da fayda sağlayacağı mesajını verir

“Der-beyan-ı Ahval-i Zenbilci ve Ahval-i Hatun” hikâyesinde zenbilci gece uyanarak Allah’a ibadet eder. Zenbilci samimi bir kalple Allah’a dua eder. Allah’tan dünya malı isteyen zenbilciye Allah’ın izniyle gayb âleminden geceyi aydınlatan bir yakut sunulur. Sonra zenbilci ve karısı arasında geçen konuşmaya binaen dünya zenginliği yerine ahiret zenginliği isteğinde bulunan zenbilci ve karısı dünya malının zenginliğinden istigna ederler.

“Der-beyan-ı Hazret-i Musa Aleyhisselamun Cennetde Olan Komşusun Gördüğü” hikâyesinde Hazreti Musa cennette komşusunun kim olduğunu Allah’tan öğrenmek ister. Allah ona cennetteki komşusunun nerede olduğunu belirtir. Hazreti Musa bu şehre gider. Bu adamın misafiri olur. Hazreti Musa bu adamın annesine büyük ihtimamla baktığını görür. Kadının ağzını kımıldatırken oğluna neler söylediğini sorar:

Didi kaçşāb ol ıarı ider du‘ ā
Pes du‘ āsında ider yā Rabbenā (3215)

Hoşnūdam oğlumdan ey Ferd u Aḥad
Pes du‘ ām budurur saña kim ey Şamed (3216)

Cennet içinde benüm oğlumu sen
Ḥazreti Mūsāya ıonşu idesen (3217)

Ey ıonuk anuñ du‘ āsı her zamān
Benüm için budurur bilgil ‘ayān (3218)

“Der-beyan-ı Cabir Radiyallahu Teālâ Anhu Hazret-i Habīb-i Ekrem’e Sualı”

hikâyesinde bir adada tek başına yaşayan, beş yüz yıl Allah’a ibadet eden bir adamın secdede ölmeyi arzulamasına dair duası dile getirilir. Ömrünü ibadetle geçiren bu kişiye aynı duasındaki gibi bir ölüm nasip olur.

“Der-beyan-ı Bir Sabi İle Şeytan-ı Aleyhillanenün Macerası” adlı hikâyede Hazreti İsa zamanında yaşamış bir kadının güzel hasletleri anlatılır. Hazreti İsa bu kadına güzel hasletlerinin ne olduğunu sorduğunda kadın bir şeyleri sadece Allah’tan istediğini söyler. Kadın kendisine ait üç güzel haslet sayar. Bunlardan üçüncüsü sadece Allah’tan istemek hususudur. Kadın bu durumu hikâyede şöyle dile getirir:

Hem üçünci ḥaşletim bil ey saḥī
İydeyüm işidesin anı daḥı (5750)

Her ne deñlü ihtiyācım ger ola
Ḥālıkımdan ğayrı bilgil bir ıula (5751)

Bil dimem hem istemem ey arı cān
Ol Ḥudādan dilerem anı hemān (5752)

Ḥālıkımdan el ıoyup maḥlūkıdan
İstemedüm istemem merzūkıdan (5753)

Görüldüğü üzere kadın her türlü ihtiyacını Allah’tan talep eden biridir. Kadın, Allah’tan başka hiç kimseden bir şeyler talep etmez. Çünkü halk eden Hālık’tır. Halk eden rızkî da verendir. O, Rāzık’tır. Merzūk değildir. Onun hiçbir şeye ihtiyacı yoktur. Her şeyin tasarrufu onun elindedir.

“Der-beyan-ı Hazret-i İsa’nın Kassar İle Olan Macerası” adlı hikâyede bir karye ehlini canından bezdiren hilebaz bir yıkayıcı anlatılır. Karye halkı Hazreti İsa’ya gelerek bu adamın yaptıklarını anlatıp Hazreti İsa’nın bu adama beddua etmesini isterler. Hazreti İsa da adama beddua eder. Hazreti Cebrail, Hazreti İsa’ya gelip bedduasının kabul olduğunu kendisine bildirir. Ertesi gün yıkayıcı bir su kenarında üç parça ekmeğini yemek maksadıyla oturur. Fakir bir abid gelerek kendisinden Allah rızası için bir şeyler ister. Yıkayıcı da ona önce bir parça ekmek verir. Bunun üzerine abid kişi buna dualar eder. Elini kaldıran abid Allah’ın bu adamın bütün günahlarını af etmesi ve gönlünü pak kılması ve kin ve hileden arınması için dua eder:

Etmegün bir pâresin virdi aña
 aldurup ‘âbid elin itdi du‘â (5963)

Didi ‘afv itsün amu cürmün Ğanî
 Yarlıgasın bu dem içre hem seni (5964)

albünü pâk eylesün daı a yâr
 Ğıll ü ğıdan umaram Perverd-gâr (5965)

Abidin duası yıkayıcıya hoş gelince yıkayıcı kendisine bir parça daha ekmek verir. Bunun üzerine abid kişi tekrar ellerini kaldırıp adamın günahlarının af olması için dualar eder:

Ellerin aldurdu yine söyledi
 a Te‘âlâdan recâm budur didi (5968)

Gelecek gemi günâhuñ ol Ğanî
 Yarlıgasın ‘afv idüp bu dem seni (5969)

Adam dua ettikçe yıkayıcı son parça ekmeğini de kendisine verir. Bunun üzerine abid kişi tekrar ellerini kaldırıp yıkayıcıya Allah’ın cennetler içinde kökler vermesi için dualar:

Bir daı aldurdu ‘âbid ellerin
 Dilerem didi udâdan bu demin (5972)

Kim saña cennetler içre bu zamân
 aır u kök itsün binâ ol Müste‘ân (5973)

Görüldüğü üzere yıkayıcının üzerine gelen bela onun güzel bir davranışıyla yani sadaka vermesiyle ortadan kalkar. Burada yıkayıcının abid kişinin duasını alması onun ömrüne hem bereket katmış hem de kendisi için yeni ve güzel bir hayatın başlangıcı olmuştur.

“Der-beyan-ı Hazret-i İsa ‘Aleyhisselam Antakiyye Kavmine Daveti” hikâyesinde Hazreti İsa’nın havarilerinden üç kişinin başından geçenler anlatılır. Bunlar Antakya halkını Hak dine davet ederler. Onlar Antakya halkına ve şahına bazı

mucizeler gösterirler. Hastaları ve amā olan gözleri iyileştirirler. Kendilerinden daha büyük bir mucize istenince Allah'ın izniyle ölüyü diriltebileceklerini söylerler. Yedi gün önce ölmüş biri huzurlarına getirilir. Onlar duaya başlarlar:

Bu ikisi başladılar âşikâr
Hâlık ol dem du' âya bil a yâr (6840)

Dağı Şem' ün bile iderdi du' â
Gizlüce gizlüce dirdi Rabbenâ (6841)

Hak Te' âlâ kudretin gel diñle sen
Kim ne şan' atlar kılur ol yaradan (6842)

Hükm anuñdur her ne kim diler kılur
Mülk anuñdur ne gerekse ol bilür (6843)

Yukarıdaki mısralar duanın psikolojik boyutunu da gözler önüne sürmektedir. Elini dua için açan insan öncelikli olarak her şeye gücü yeten bir Rabb olduğunu bilir. Her şeye gücü yeten bir Rabb'i tasavvur eden insan kendi aciziyetini ve küçüklüğünü de anlar. Bunun karşısında istediğinin olması için "ol" demesi yeten kudreti sonsuz hükmün ve mülkün sahibi olan bir İlah vardır.

"Der-beyan-ı Ahval-i Celbîb Kıssası"nda Celbîb'in oğlu Heyhat'ın Hazreti Muhammed'e sevgisi anlatılır. Celbîb, Yahūdî âlimlerinden biridir. Heyhat bir gün babasının hazinelerini gezerken ağzı miskle mühürlenmiş bir kutu görür. Babasına bunun ne olduğunu sorar. Babası bu kutunun içinde bir ismin olduğunu söyler. Heyhat bir gün bu kutuyu açar. Kutuda Hazreti Muhammed'in ismini görür. Ona âşık olur. Babası bunu duyduğunda oğlunu cezalandırır, onu hapseder. Bu arada çocuktaki peygamber sevgisi gittikçe artar. Baba oğlunu haps ettikten sonra üç günde bir yemek verir. Çocuk gelen yemeği yemez, verilen suyu içmez. O, dua eder. Bunun üzerine Allah ona türlü türlü nimetler ihsan eder:

Didi kim ey Hâlık-ı levh u kalem
Kullarından bende bir ednâ kılur (6992)

Kıl münevver kalbümü sen ey Ğanî
Ekl [ü] şurbum pāk kıl toyla beni (6993)

Pes kabûl itdi du' âsın lâ-yenâm
Ekl [ü] şurbı pāk olup geldi tã' am (6994)

Cennet içre gelür idi tamāmı
Ekl [ü] şurbuñ pāk-ı zâtıñ tamāmı (6995)

Heyhat'ın Hazreti Muhammed'e sevgisi arttıkça babası onun için yeni yeni tedbirler alır ve oğlunu cezalandırır. Hazreti Muhammed'in Mekke'den Medine'ye

göç ettiğini işiten Celbîb oğlunu çobanlara vererek kaldığı yerden uzaklaştırır. Heyhat bir gece yağmur yağarken tefekküre dalar. Ve şöyle bir dua eder:

Ellerin kaldırdı Heyhât ey ahî
Pes münâcât itdi Hakkâ ey sahî (7023)

Didi kim yâ Rab bu yağmurları
Yağdurursun kim dirilde yerleri (7024)

‘ Aış yirler kıanmak için bu demin
‘ Abdiñe şu virmek için rahmetin (7025)

Pes benüm ‘ aışum dahı vardır bu dem
Muştafâyı görmeye ey pür-kerem (7026)

Ğâlib-i ‘ aışum baña göster didi
Şevki ğâlibdür aña hem söyledi (7027)

Heyhat bu şekilde dua edince duası kabul olur. Ayak bağları çözülür. Peygamberle aralarındaki seksen fersahlık mesafeyi kısa sayılabilecek bir zamanda geçerek Medine şehrine varır. Hazreti Muhammed’le tanışma ve onun dostu olma şerefine nail olur.

Dua ve dua bilinci Ahbârü’l-‘İber mesnevisinde en çok işlenen değerlerden biridir. Eserin elli bir hikâyeden oluştuğunu söylemiştik. Eserin muhtelif hikâyelerinde dua eden kişiler okuyucuda ve dinleyicide bir dua bilinci oluştururlar. Bunun dışında her hikâye müstakil bir mesnevi olarak değerlendirildiğinde her mesnevinin dua bölümünde edilen dualar yine okuyucu ve dinleyicide bir dua şuuru oluşturur.

2.1.10. GÜNAHLARDAN ARINMA: TÖVBE

Tövbe, dönme ve pişmanlık anlamlarına gelir.¹⁰⁴ “Bir günah veya suçun bir daha işlenmeyeceğine dair verilen sözdür.”¹⁰⁵ Kalpteki kötülükte ısrar düğümünü çözüp Allah’a dönmedir.¹⁰⁶ İslam dininde tövbe kişi ile Allah arasındaki bir olgudur.¹⁰⁷

“Tevbe, günahları siler atar. Fakat tevbenin geçerli olabilmesi için, inkâr veya irtidad halinde değil iman halinde edilmesi (3/90; 4/18; 33/73), tevbe eden kişinin fiillerini gerçekten değiştirme iradesinde bulunması ve tevbenin akabinde salih

¹⁰⁴ Cebecioğlu, a.g.e, s. 657.

¹⁰⁵ Devellioğlu, a.g.e. s. 1100.

¹⁰⁶ Uludağ, a.g.e., s. 356.

¹⁰⁷ Şinasi Gündüz, *Din ve İnanç Sözlüğü*, Vadi Yayınları, 1998, s. 371.

ameller işlenmesi (2/160; 3/89; 5/39; 6/54; 7/153; 19/60; 20/82; 24/5; 25/71; 28/67), ve tevbenin gecikmeden edilmesi gerekir (4/17). Samimi tevbe kötü amelleri salih amellere dahi dönüştürebilir (25/70). Ayrıca, “cahilce, dikkatsizce” işlenen günahlar tevbe edildiği takdirde affedilecek; arsızca ve inatla işlenen günahlar ise affedilmeyecektir (4/17-18). Müminlerin tevbe-i nasuh’ta (“samimi tevbe” 66/8) bulunmaları istenmektedir. Allah tevbeleri çokça kabul edendir (2/37, 54, 128, 160,; 4/16, 64; 9/104, 118; 24/10; 49/12; 110/3), ve hakikaten tevbe edenleri sever (2/222). Hz. Âdem günah işledikten sonra tevbe etti ve Allah da onu affetti (2/37). Böylece, itaatsizliği yüzünden cezalandırılmaması için yeryüzüne gönderildi. Bütün bunlar ilahi bir takdire uygun olarak vuku buldu. Hz. Âdem affedildiğinden dolayı, insanlık için hiçbir şekilde asli bir günah düşünülemez.”¹⁰⁸

İnsan zıtlıklarla mücehhez bir varlıktır. Hem çok güçlüdür hem de çok zayıftır. Medeniyetin inşa edicisi ve dünyaya yön veren insandır. Bu açıdan bakıldığında insanın güçlü bir varlık olduğunu söyleyebiliriz. Fakat bununla birlikte insan ölümlü olduğu için de güçsüzdür. “Her nefis ölümü tadıcıdır.”¹⁰⁹ İlahi kanunu çerçevesinde muhakkak bu dünyadan geçecektir. Nefis, insana insan olması hasebiyle bazı günahlar işletebilir. Fakat İslam’da tövbe yolu her zaman açıktır. Allah’ın merhameti çoktur. O, affedicidir. Ve insan yaptığı hatalardan sonra muhakkak Rabb’ine dönmeli ve ondan af dilemelidir. Bu dönüş yeter ki samimi ve ihlâslı bir dönüş olsun.

“Der-beyan-ı Arus-ı Hazret-i Aişe Radiyallahu Anha ve An Ebiha” adlı hikâyede Hazreti Ayşe, Hazreti Muhammed’i bir sözülle incitmiştir. Bunun şuuruna varan Hazreti Ayşe hem Hazreti Muhammed’den özür diler hem de Allah’a tövbe eder ve ondan yardım ister.

‘Âyişe yüzün yire koydı hemân
Secdeye varup didi ey Müste‘ân (300)

Pes ben incitdüm habîbüñ yâ İlâh
Tevbeler olsun kabûl it pād-şâh (301)

“Der-beyan-ı İblis’ün Cehennemde Va‘z Eyledügidür” hikâyesi tövbenin önemine dair bir girizgâhla başlar. Şairin ‘andelib hitabı andelibin şahsında bütün iman edenleredir. Onun andelibe tavsiyesi âh u zâr ederek pişmanlığını dile getirmesidir. Ona göre günahlardan arınmanın yolu ağlayıp ah etmekten geçer. Günahlara ağlamak ve Allah’ı zikretmek şairin insanoğluna gösterdiği çıkış yollarındandır.

Nâle kıl ey ‘andelib sen bu zamân
Âh u zâr ile bulasın sen emân (1002)

¹⁰⁸ Mir, a.g.e., s.193

¹⁰⁹ (Âl-i İmran, 3/185; Enbiyâ, 21/35; Zümer, 39/57).

Ağlayup âh idesin ey yol eri
Bil ki her cürmünden olursın berî (1003)

Ağlamağı kendüñe sen pîşe kııl
Zıkr-i Hakkı dâ'imâ endîşe kııl (1004)

“Der-beyan-ı İblis’ün Cehennemde Va‘z Eyledügidür” hikâyesi aslında iç içe iki hikâyeden oluşmaktadır. Birinci hikâyede Şeytân’ın Hazreti Ömer’i bir sabah namaza kaldırması ve sonrasında Hazreti Ömer’le şeytan arasında geçen konuşmalar anlatılır. İkinci hikâye Şeytan’ın cehennem ehline hitabı üzerine kurgulanmıştır. Birinci hikâyede Hazreti Ömer’in bir gün sabah namazına kalkamaması üzerine tövbe edip pişmanlık gözyaşları dökmesinden dolayı kendisine çok büyük sevaplar verildiğinden bahsedilir. İnsan samimi bir tövbeyle Allah’a dönerse affedilir mesajı verilir.

“Der-beyan-ı Bir Kişi Anasın Aldığı ve Hazret-i Ali Radiyallahu Anh Kerameti” hikâyesinde Kûfe şehrinde gerçekleşen bir evlilik olayı zikredilir. Evlenen bu kişiler birbirlerine meyl etmezler ve tartışırlar. Bunları yanına çağıran Hazreti Ali olayın iç yüzünü anlatır. Kadınla evlenen adamın aslında kadının çocuğu olduğunu ispatlar. Kadın yıllar önce zina suçunu işleyerek günaha girmiştir. Çocuk da bu günahın sonucudur. Şair, hikâyede gizli işlerin ve günahların bir gün, gün yüzüne çıkacağı mesajını verirken insanları tövbeye çağırır.

Bil ki gizlü işleriñ olur ‘ayân
Hor ider ol iş seni hem ol zamân (1305)

Yavuz iş itme şakın gel tevbeye
Bil ki irişdi ecel gel tevbeye (1306)

Gizli işlenen günahlar muhakkak aşikâr olur diyen şair bu günahların insanları zor durumda bırakacağını söyler. Ömür sermayesi tükenmeden insanlar samimi bir tövbe ile Rab’lerine dönmelidirler. İnsanlar günah işleyebilirler; fakat işlenen günahlarda ısrar edilmemelidir. Şaire göre gerçek ve samimi bir tövbe insanın kurtuluşuna vesile olur.

Şağ iken bulğıl bu derdüñ çâresin
Yoksa yarın ne yüz ile varasın (1307)

Her ne bed işiñ var ise ey ahî
Tevbe it kim itmeyesin bir dahı (1308)

Şıdık ile tevbeler itseñ bu zamân
Bil ki dūzahdan hemân bulduñ emân (1309)

“Der-beyan-ı Bir Oğlan Gözi Yaşı Bir Padişah Derdine Deva Oldığı” hikâyesinin dibâcesinde gözyaşının samimi bir şekilde dökülmesi telkin olunur.

İnsan her zaman gözyaşı dökmelidir. Gözyaşı dökmek günahlardan kurtuluşa sebeptir. Çünkü gözyaşı dökmek pişmanlığın dışı vurumudur ve samimiyetin ifadesidir. Çünkü gönül yanmayınca gözden yaş dökülmez:

Gözyaşın tök her zamân ol Hâlîka
Kulların rızkın viren ol Râzıkâ (1646)

İtdüğün işe peşimân ol bu dem
Gözyaşın derdiñe dermân it bu dem (1647)

Şair gözyaşıyla pek çok zor işin kolaylaşacağını söyler. Gözyaşı dertlere derman sunar. Allah'ın yardımını alanlar gözyaşı dökerek bu yardımdan istifade etmişlerdir. Kamil iman sahipleri de gözyaşı sayesinde iman bulmuş ve tekemmül etmişlerdir. Gözyaşı bizleri halk eden Halık'ı ve bizlere rızık veren Razık'ı görmeyi de sağlar. Şair, rahmete erenlerin ve cennete girenlerin de gözyaşıyla girdiklerini belirtir.

Gözyaşı çok dertlere dermân olur
Gözyaşıyla müşkil iş âsân olur (1649)

Gözyaşıyla buldılar çoklar emân
Gözyaşıyla buldılar kâmil imân (1650)

Gözyaşıyla buldılar ol Hâlîkî
Gözyaşıyla buldılar ol Râzıkî (1651)

Gözyaşıyla girdiler hep cennete
Gözyaşıyla irdiler hep rahmete (1652)

Gözyaşı bir semboldür. Tevbenin sembolüdür ve gözyaşı dökülerek yapılan dualar Allah indinde kabul gören dualardır. İnsanı mahzun eden, üzen pek çok şey vardır. Bu üzüntülerden kurtulmak isteyenler gözyaşı dökmelidir. Çünkü gerçek anlamda insanı mutlu edecek şey Allah'ın insandan memnun olmasıdır. Allah insandan memnun olursa insanın tarif edilmez bir mutluluğu olur.

Her günâha tevbedür bil gözyaşı
Olmaz işe tevbedür bil gözyaşı (1653)

Her ne dert kim ol seni maḥzûn ider
Gözyaşı ol dem seni memnûn ider (1654)

“Der-beyan-ı Bir Oğlan Gözi Yaşı Bir Padişah Derdine Deva Oldığı”

hikâyesinde elleri ve ayaklarından rahatsız olan bir padişahın şifa arayışı anlatılır. Hekimlerden biri padişaha on beş yaşında bir çocuk bulup onun karnını yarıp elini ve ayağını çucuğun karnına sokarsa oradan şifa bulabileceğini söyler. Padişah da emir vererek böyle bir çocuğu buldurtur. Çocuğun annesi ve babasına beşer yüz altın veren padişah çocuğu bir nevi anne ve babasından satın alır. Çocuk anne ve babasından kendisine bir hayır dokunmayacağını anlar. Padişahın da ona merhameti

yoktur. Çocuk yüzünü Allah’a döner ve gözyaşı dökerek Allah’tan yardım ister. Allah tarafından bu esnada çocuğun gözyaşlarının padişaha şifa olacağına dair ilham gelir. Padişah çocuğun gözyaşlarına hasta olan uzuvlarına sürünce şifa bulur. Şair, başkasının gözyaşından bile şifa bulan bu padişahı örnek göstererek insanın gözyaşıyla manevi hastalıklardan kurtulabileceği mesajını verir.

Bir kişinüñ gözyaşın gördüñ bu dem
Âherüñ derdine dermân oldı hem (1731)

Yâ senüñ bil gözyaşuñ pes ey hoca
Kendüñe dermân niçe olmaz nice (1732)

Hikâyede şairin gözyaşı dökmekten kastı samimi bir dönüşle Hakk’a yönelip tövbe etmektir. Hakiki ve samimi bir tövbe insanın manevi hastalıklardan kurtulmasına vesile olur. Manevi hastalıklardan kurtulan insan Rabb’ine karşı ibadet vazifesini hakkıyla yerine getiren bir kul olur.

“Der-beyan-ı Bir Yahudî İmana Gelüp Fakrından Halas Olduğı” hikâyesinde bir ateş-perestin Müslüman oluşu anlatılır. Bu adam otuz beş yıl ateşe hizmet etmiştir. Bu kadar yıl ateşe hizmet eden bu adam elini deneme amaçlı ateşe soktuğunda ateşin elini yaktığını görerek tövbeleri kabul eden Rabb’ine sığınır ve Müslüman olur. Ateş elini yakınca büyük kardeşine seslenen adam, İslam diniyle ilgili şu tespitlerde bulunarak duanın da önemini vurgular:

Ulu kardaşına kiçi söyledi
Ey karındaş ol bir Allâha didi (2065)

Tapalum kim halk iden oldur kamu
Bay u yoğsul her ne kim var ey ‘amû (2066)

Biñ günâh eylerse bir kul hem bu dem
Tevbe etse ‘afv ider ol pür-kerem (2067)

“Der-beyan-ı Ahval-i Aşhâbü’r-Rakîm” hikâyesinin dibacesinde bülbüle seslenen şair, bir nasihati varsa bülbülün anlatması gerektiğini söyler. Fakat günahlara bulanmaktan dolayı insanların bu nasihatlerden hisse almadığını belirtir. Günahlar yavaş yavaş kalbi siyaha çevirir. Manevi olarak kararan kalbe sözün tesiri kalmaz. Şair, bütün bunlardan dolayı insanları tevbeye çağırır. Zira tevbeyle temizlenmiş bir kalp nasihatlere kulak verebilecektir:

Zîrâ kim biz pür-günâhuz pes ‘ayân
Te’şîr itmez söz bize itme gümân (2366)

Kalbimüz bu dem olupdur pes siyâh
Dağı söz te’şîr kılmaz bu dem âh (2367)

Ger günâha tevbeler olsa bu dem

Söz bize te'sîr ider pes çekme ğam (2368)

Kararan kalplerin aklaşması ancak tövbe ile mümkündür. Temiz kalple yapılan dualar makul ve makbuldur. Bu sebeple tövbe etmek kalp temizliği için oldukça önemlidir.

Zîrâ ağardı çü kalb-i rû-siyâh

Her du'â makbûl olur sen çekme âh (2373)

Şair, muhataplarını tövbeye davet ederken tövbe edenlerin ruhen ve bedenen ızdırabı yaşamayacaklarını belirtir. Tövbe edenler mutlu olurlar. Tövbe kararan kalbin dermanıdır. Tövbe edenlerin kalpleri aklaşır. Kalp ağardıkça insan Allah'a yakınlaşır. Tövbe etmeyenler ise kalplerin kararmasıyla orantılı olarak Allah'tan uzaklaşırlar. Tövbe etmek bütün kötü işlerin ıslahı, zor işlerin de anahtarıdır. Gerçek anlamda tövbe edenlere günah kapıları kapanırken açılmayan bütün güzel kapılar da açılır:

Tevbeye gel tevbe ey cân-ı men

Çekmeye zahmet dağı bu cân u ten (2375)

Tevbe idenler kamu mesrûr olur

İtmeyenler ol Hudâdan dūr olur (2376)

Tevbe kamu bed işüñ işlâhıdır

Dağı müşkil işlerüñ miftâhıdır (2377)

“Der-beyan-ı Ahval-i Ahmedü'l-Cevâd” hikâyesinde İsrailoğulları'nın peygamberlerinden olan Ahmedü'l-Cevâd'ın kıssası anlatılır. Ahmedü'l-Cevâd, günü her daim oruçlu geçiren on sekiz kız çocuğu, bir erkek çocuğu olan biridir. Geçimi balık avlamak üzerinedir. Avladığı balıkların yarısını çocuklarına diğer yarısını da Allah rızası için halka dağıtan biridir. Bir gün çocuklarına rızıkları için zahmet çektiğini söyleyince Allah Hazreti Cebrail vasıtasıyla amellerinin iptal edildiğini, peygamberlik tacının da kendisinden alındığını bildirir. Bunun sebebini Hazreti Cebrail'e soran Ahmedü'l-Cevâd'e Hazreti Cebrail iki sebep bildirir. Birincisi çocuklarına rızık konusunda söylediği sözdür. İkincisi de zenginken gitmediği haccın fakirleştikten sonra boynunda borç olarak kalması meselesidir. Hazreti Cebrail bunları kendisine bildirince Ahmedü'l-Cevâd tövbe yolunun açık olup olmadığını sorar. Hazreti Cebrail'in cevabı şöyledir:

Söyledi Ahmed aña yâ Cebrâ'îl

Bu günâha tevbe var mı söylegil (2525)

Didi Cebrâ'îl aña kim ey kişi

Saňa emr itdi çü Hâlık bu işi (2526)

Kim varasın sen tavâf-ı Ka'beye

Bu işüñ bâ' iş ola bil tevbeye (2527)

Bunun üzerine Ahmedü'l-Cevâd yedi gün aç susuz bir şekilde gider. Bir

yerde konaklar. Kendisine yemek getirilince günahı affolunana kadar bir şey yemeyeceğini söyler. Bu şekilde yedi gün daha gider. Takati kalmayınca bir taş dibine düşer. Uyuduğunda öğle vaktidir. Uyandığında ise günü batmış görür. Bunun üzerine şöyle bir dua eder:

Gördi kim gün batmış anda der-zamân
Didi kim tevbem İlâhî pes ‘ayân (2541)

Ger kabûl oldu ise ey pād-şâh
Yine gün yirine gelsün yâ İlâh (2542)

Kim namâzım kılmadum ben ey Ğafûr
Kılayım bu dem namâzım ey Şekûr (2543)

Ahmedü'l-Cevâd'ın duası kabul olur. Gün yerine gelir. O da namazını kılar. Ka'be'ye gitmek maksadıyla yoluna devam eder.

“Der-beyan-ı Ahval-i Harût ve Mârût Kıssasıdır” hikâyesinde nefsinin esiri olan Harut ve Marut içki içip gökyüzüne çıkış sırrını da Zührâ'ya verirler. Sonra yaptıklarının farkına varırlar ve günlerce tövbe ederek af ü mağfiret dilerler.

Çok zamân tevbe idüp ağlaştılar
Ağlamağ ile yürek tağlaştılar (2800)

Ol zamân peygamberine geldiler
Sen bize Hâkdan haber vir didiler (2801)

Tevbemüzi kıldı mı Hâlîk kabûl
Çok zamândur olmuşuz bilgil melûl (2802)

O zamanın peygamberine gelen Harut ve Marut Allah'ın kendilerini af edip etmediğini sorarlar. Allah, o zamanın peygamberine vahiy göndererek Harut ve Marut'un dünyada mı yoksa ahirette mi azap istediklerini sorar. Onlar da ahiret azabına dayanamayacaklarını bildiklerinden dünya azabına razı olurlar. Harut ve Marut'un tövbe ve istiğfarı en azından kendileri için bir kurtuluş yolu açar. Dünya azabı sonsuz ve zor olan ahiret azabına göre tercih edilebilir bir cezadır. Tövbe ve istiğfarları onlara bu kapıyı açar ve onları ebedi azaptan kurtarır.

“Hikâye-i Sa‘d ve Salebe Rahmetullahi Aleyh” hikâyesinin dibacesinde de şair muhatabını tövbeye çağırır. Burada tûtînin şahsında bütün insanlara seslenen şair yaşam bitmeden, ömür tükenmeden insanların tövbe etmesi gerektiğini belirtir:

Nâle kıl ey tûî-i şeker-şiken
Tevbeye gel tevbeye gel sağ iken (2975)

İnsanın iyi ameller yapması gerektiğini belirten şair, çirkin amelleri olanı da bir an önce tövbeye çağırır. Burada şair tövbe etmenin yöntemini de belirtir. İnsan gece gündüz ağlamalıdır. Tâ ki Allah insanın günahlarını affedene kadar tövbe edilmelidir.

Çirkin a‘ mâliñ dahı varsa bu dem
Tevbeler eyle anuñçün bunda hem (2981)

Şubḥ u şām tırma pes ağla ey denī
Tā ki ‘ afv ide senüñ cürmüñ Ğanī (2982)

Şair, insana hata yaptığında ve hatasının farkına vardığında hemen Allah’a yönelip af dilemesini tavsiye eder. İşledikleri günahı anarak ağlayan ve bundan pişmanlık duyan kişiler Allah tarafından af edilirler. Samimi bir tövbe insanı anadan doğmuş gibi günahsız bir hale getirir:

Her ne ‘ işyān eylese bir kıl a yār
İtdügi ‘ işyānı bilse āşikār (2984)

Ol günāhı añuban pes ağlasa
Āh idüb her dem yüreğın tağlasa (2985)

Bil günāhın ‘ afv ider anuñ Ğanī
Anadan toğmış gibi ider anı (2986)

“Hikāye-i Sa‘d ve Salebe Rahmetullahi Aleyh” hikāyesinde Hazreti Ali’den nakille Hazreti Muhammed’in Medine’ye gelip müminleri ikişer kişi kardeş tayin ettiği belirtilir. Tebük Seferi zamanı geldiğinde kardeşlerden biri sefere gider. Diğeri kardeşinin bütün işlerini görür. Hazreti Muhammed Sa‘d ibn-i Abdurrahman ile Salebe’yi kardeş yapar. Tebük Seferi zamanında Sa‘d savaşa gider. Salebe de hem kendi evinin işlerini hem de Sa‘d’ın işlerini görür. Başlangıçta başını kaldırmadan Sa‘d’ın evinin bütün işlerini gören Salebe’ye bir gün İblis musallat olur. Ona Abdurrahman’ın karısına bakmasını telkin eder. Salebe başını kaldırıp Sa‘d’ın karısını görünce ona meyl eder. Bir gün şeytanın aldatmasıyla Sa‘d’ın karısını öper. Sa‘d’ın karısı ona böyle bir şeyin kardeşlikte olmadığını yaptığı işin hainlik olduğunu söyler. Yaptığı eylemin büyük günah olduğunu anlayan Salebe şehirden ayrılıp dağlarda kalmaya başlar. Yaptığı işe pişman olan Salebe günlerce tövbe istiğfar eder. Bu arada Abdurrahman savaştan döner. Herkesin kardeşi kendisini karşılar; fakat Salebe, Sa‘d’ı karşılamaya gelmez. Sa‘d’ın karısı olanları kendisine anlatır. Sa‘d, Salebe’yi perişan bir halde bulur. Sa‘d, Salebe ve Salebe’nin kızı beraber Hazreti Ebu Bekir, Hazreti Ömer ve Hazreti Ali’ye giderler. Bunlara danışan Salebe işlediği günahı bunlara anlatır. Tövbe ederse af edilip edilemeyeceğini sorar. Bunlardan olumsuz cevap alan Salebe, Hazreti Muhammed’e gider. Hazreti Muhammed de aynı şekilde cevap verir. Bunu duyan Salebe’nin kızı da babasını terk eder. Bu arada Salebe tekrar dağlara çıkar. Gözyaşları dökerek istiğfara devam eder. Salebe’nin istiğfarı şöyle tecelli eder:

Didi kim ey Ḥālīk-ı ‘ arz u semā
Dahı senden ğayrı yok derde devā (3063)

Yanına vardum Ebū Bekriñ bu dem

İtmedi derdime dermân ben nidem (3064)

Pes ‘Ömer hâzretine vardum yine
İtmedi dermân anı gördüm yine (3065)

Hem ‘Alîye dahı vardum ey Saḥî
Dimedi derdüme dermân ol dahı (3066)

Çâresiz vardum resûlûn yanına
Baña dermân dimedi bilmem niye (3067)

Çâresizler çâresi bildüm seni
Raḥm idenler Râḥimi gördüm seni (3068)

Ḳapuña geldüm senûn ben ey Aḥad
Buñ günümdür pes gerek baña meded (3069)

Ḥalk iden Ḥallâḳ sensin ey Ğanî
Pür-günâhım Ḥâlîḳâ ‘afv it beni (3070)

Salebe tam bir teslimiyet ve samimiyetle Hakk’a iltica edince Allah tövbesini kabul eder. Allah, Hazreti Cebrail’e haber vererek Salebe’yi af ettiğini Hazreti Muhammed’e bildirir. Hazreti Muhammed, Hazreti Ali ve Selman’ı Salebe’yi getirtmek için görevlendirir. Hazreti Ali ve Selman Salebe’yi bulup getirirler. Bu esnada Hazreti Muhammed namaz kılmaktadır. Bunlar da namaza dururlar. Namazdayken Salebe iki defa hıçkırır. İkinci hıçkırdan sonra teslim-i ruh eder. Cenazesi defn edilir. Cenazesi defn edilirken Hazreti Muhammed’in yürüyerek değil de ayak parmakları üzerine bastığı görülür. Cenazenin defninden sonra Hazreti Ömer, Hazreti Muhammed’e bunun sebebini sorar. O da gökyüzünden sayısız meleğin Salebe’nin cenaze namazı için geldiğini söyler.

Görüldüğü üzere Salebe’nin candan ve samimi tövbesi Allah indinde kabul görür. Bu Allah’ın sonsuz merhametinin yansımasıdır. Nitekim şair hikâyenin sonunda işlenen günahlardan sonra samimi bir tövbenin günahları affettireceğini söyler. Çünkü Allah Râhim’dir. Mehameti boldur. O, Gafûr’dur. Günahları affedendir. Yeter ki insan doğru ve samimi bir tövbeyle yaratıcıya yönelsin. Doğru ve samimi tövbe, gözyaşı dökerek gece gündüz Allah’tan af dileyerek yapılır:

Bir günâh ider olursañ zinhâr
Ağla derdüñ ṭurmağıl leyl ü nehâr (3125)

Tâ günâhuñ ‘afv ide ol Kird-gâr
Ḳamu ‘âlem ḥalîḳı Perverd-gâr (3126)

Sen saķın dime ki ‘afv itmez anı
Pes Raķımdür hem Ğafurdur ol Ğanî (3127)

Lîkî ‘âdet eyle sen her şubḥ u şâm
Derd-i dilden aĝlasañ sen ey hümâm (3128)

Her ne cürmüñ var ise bil ey aḥî
Ķamu baĝışlar saḥîdür ol Saḥî (3129)

“Der-beyan-ı Bir Hatun Günah-ı Kebaîre Tevbe Eyleyüp Lutfun İrmesi”

hikâyesinin dibacesinde bülbülün şahsında bütün insanoĝluna seslenen şair, insanın asıl vatanından ayrı düşerek bu dünyaya gelişini dile getirir. Bu cihanda olup bitenleri “lehv u lu‘b” yani “oyun ve oyalanma” olarak gören şair, insanın bundan uzak kalması gerektiğini bildirir.

Ḥâmûş olma nâle kııl ey ‘andelîb
Çünkü düşdün bu diyâre sen ĝarîb (4064)

Pes ilüñden sen cüdâ düşdün a yâr
Kendüñe bir pîşe itgil ihtiyâr (4065)

Bu cihânuñ [lehv u] lu‘bindan saķın
Lehv u lu‘b idenlere bu dem baķın (4066)

Bu dünyayla oyalanmanın evveli de ahiri de pişmanlıktır. Mademki dünyanın evveli de ahiri de pişmanlıktır, insan pişman olacağı bir şeyler yapmamalıdır. Şayet böyle bir durum hâsıl olursa insanın yapacağı şey tevbe etmektir:

Evveli ķamu nedâmetdür ‘ayân
Âḥiri daḥı peşimânlık hemân (4067)

Evveli bu âḥiri bu bildün uş
İşleme anı olasın tâ ki ḥoş (4068)

İşlemiş olur iseñ bir bed işi
Tevbe itgil daḥı çekme teşvîşi (4069)

Şair günah işleyenlere reçete olarak tövbe etmeyi önerir. Ayrıca tövbe etmenin nasıl olacağına dair şairin bazı tavsiyeleri de vardır. Allah Rahîm’dir. Samimi ve ihlâslı bir geri dönüş elbette Rahîm olan Allah’ın indinde kabul görür. Bunun şuurunda olan şair ısrarla insanoĝlunu tövbeye çağırır.

Zîrâ bir ķul eylese zârî añâ
Ol Raķımdür pes olur yârî añâ (4071)

...

Tevbeye gel tevbeye gel tevbeye
Geçdi ‘ömrüñ tevbeye gel tevbeye (4076)

Tevbeye gel tevbeye cânım cânı
Kim kamu ‘afv ide cürmün ol Ğanî (4077)

Tevbe itgil her günâha şubh u şâm
Tâ ki her işün ola maqbûl-ı ‘âmm (4078)

“Der-beyân-ı Bir Hatun Günah-ı Kebaire Tevbe Eyleyüp Lutfun İrmesi”

hikâyesinde günahkâr bir kadının tövbeye gelme hikâyesi anlatılır. Bu kadın oldukça şuh ve güzel bir kadındır. Onu gören ona hayran olur. Bu kadın para karşılığında insanlarla birlikte olan bir kadındır. Bir gün salih ve abid bir kişi bu kadını görür ve gönlünü ona kaptırır, onunla birlikte olmak ister. Bu adam kadınla birlikte olmak için kadının yanına gider. Fakat birdenbire aklına yaptığı güzel ameller gelerek bu çirkin işi yapmaktan vazgeçer. Allah rızası için bu kötü ameli işlemez. Günahından tövbe eder. Bu arada kadın bu adamdan etkilenir. Adamın bu çirkin işi Allah rızasını gözeterek yapmaktan kaçışı kadının aklında kalır. Kadın adamın davranışındaki samimiyeti görünce kendisi de tövbe eder:

Doğru yoldan azmışam ben yâ İlâh
Tevbe yüz biñ tevbe olsun pād-şâh (4164)

Egri olan yollara ben varmayam
Egrilerle oturup hem tırmayam (4165)

El-emân ey pād-şâhâ el-emân
Şuçumı ‘afv eylegil ender-zamân (4166)

Anı didi zârî zârî ağladı
Yâ İlâhî tevbeler olsun didi (4167)

Pād-şâhlar pād-şâhı bil ‘ayân
Şuçunı ‘afv eyledi pes ol zamân (4168)

Kadın samimi bir şekilde günahlarından tövbe ederek gidip adamı arar, adamı bulur. Onunla evlenir. Hikâyeye göre bu kadının ve adamın yedi peygamber çocuğu olur. Tabii ki şairin vermek istediği insanlar ne günah işlerse işlesinler tekrar tövbe etmelidir, mesajıdır. Nitekim Allah affedicidir. Samimiyetle günahından tövbe eden kişi Allah indinde hiçbir günah işlememiş gibi olur. Şair burada İsrailiyat’tan da etkilenerek bu kadının yedi peygamber çocuğunun dünyaya geldiğini söyleyerek olayı hikâyenin sonunda şöyle özetler:

Kim o hatun bunca ‘işyân eyledi
‘Âleme meşhûr iken gör neyledi (4209)

Yüzünü tutup münâcât eyledi
Hâlîkına ‘arz-ı hâcât eyledi (4210)

Eyülerle oturup tıururdu pes
Gör aña hem neyledi ol dest-res (4211)

Yedi peygamber anası itdi Hâk
Luţfına sen ol Hâkkuñ bir hoşca bak (4212)

“Der-beyan-ı Ebu’l-leys-i Semerkandî Rahmetullahi Aleyhi Kısası”

hikâyesinin dibacesinde de şair tövbenin önemine değinir. Yapılan çirkin amellere hemen tövbe edilmelidir. Tövbe etmek insanın günahlarının bağışlanmasına sebeptir. Tövbe yüz karalarını gideren, gönül yaralarına şifalar veren bir çaredir.

Tevbe it çirkîn olan a‘ mâle sen
Tâ olasin dü cihânda bû’l-hasen (4734)

Tevbeden bir hoş ‘ amel yok ey denî
Tevbe it kim ‘ afv ide cürmüñ Ğanî (4735)

Tevbeler bil yüz karasin giderür
Tevbeler gönül yarasin giderür (4736)

Tövbe, birçok derdin dermanıdır. Ölen kararan gönülleri tekrar diriltecek ve parlatacak şey tövbedir. Halk edeni bulmak ve onu idrak etmek ancak tövbe ile olur. Rızık veren Allah’tır. Gerçek tövbe sahipleri Râzık’ı çok iyi bilip kavrarlar. Tövbe insanın yaptığı hataları silen ve yok eden manevi bir çaredir. Bundan dolayı şair, muhatabını tövbeye çağırır.

Tevbeler çok dertlerüñ dermânıdur
Tevbeler ölmüş gönüller cânıdur (4737)

Tevbe ile buldılar hem Hâlîkî
Tevbe ile buldılar hem Râzıkî (4738)

Tevbe kıl sen dahı gel ey yol eri
Tâ ki cürmünden olasin sen arı (4739)

“Der-beyan-ı Ebu’l-leys-i Semerkandî Rahmetullahi Aleyhi Kısası”

hikâyesinde günahkâr bir kul, Hazreti Muhammed’e gelerek büyük günah işlediğini söyler. Hazreti Muhammed ona işlediği günahı anlatmasını söyler. Bu adam Hazreti Muhammed’e yedi yıl boyunca kefen hırsızlığı yaptığını söyler. Bir gün Medine’den ensar bir kadın ölünce onun kefenini soyar. Şeytan adamın kanına girince ölü olan kadına cima yapar. Yaptığı bu kötü günahı anlatan adam Hazreti Muhammed tarafından huzurdan kovulur. Adam işlediği günahın büyüklüğünü anlayarak günlerce tövbe eder. Hikâyeye göre kırk gün tövbe eden bu adam affolunup olunmadığını öğrenmek için şöyle bir dua eder:

Ger benüm tevbem kabûl oldu bu dem
Muştâfâya dahı aşhâbına hem (4793)

Şimdi bildür anlara sen ey Metin
Ger kabûl olmadı ise bu demin (4794)

Bir âteş dök başıma gökden benüm
Bu dem içre yandura cânım tenüm (4795)

Zîrâ ‘uqbâ âteşinden ey Mu‘în
Dağı yanmayam o dem olam emîn (4796)

Adamın yaptığı tövbe üzerine Hazreti Cebrail, Hazreti Muhammed’e gelerek bu adamın Allah katında af olunduğunu bildirir. Şair, hikâyenin sonunda insanın işlediği günahlar karşısında tümünden ümitsizliğe kapılmaması gerektiğini telkin ederken tövbe kapısının her an açık olduğu mesajını da verir.

Lîkî vardır kullar için bir ulu
Tevbe itse aña bir yüzi şulu (4819)

‘Afv ider cürmin kamu başdan başa
Añlayagör bu sözüm sen ey paşa (4820)

“*Der-beyan-ı Eyyüb Ensârî Kıssası ve İmdad-ı Hudâ*” hikâyesinde İsrailoğulları’ndan yüz adam öldüren bir caninin yaptıklarına pişman olması ve tövbe edip Allah tarafından affedilenlerden olması anlatılır. Adam, Allah’ın rahmetinden ümitvar olarak tövbe yoluna girer. Bundan dolayı Allah’ın rahmetiyle affedilenlerden olur.

Görüldüğü üzere Ahbârü’l’İber mesnevisi tövbe değeri bakımından oldukça zengin bir içeriğe sahiptir. Şairin hikâyelerde anlattığı kişiler kimi zaman küçük kimi zaman büyük günahları işledikten sonra pişmanlık duyarak Allah’tan tövbe yoluyla af dilerler. Allah da bunları rahmetiyle lutf u ihsanda bulunarak affeder.

2.1.11. TEVEKKÜL

Arapça vekil edinme, güvenme anlamında kullanılan bir sözcüktür. Gerekli tüm çabayı gösterip her türlü tedbiri aldıktan sonra işi tam bir inançla Allah’a havale etme durumudur.¹¹⁰ “Tevekkül işi Allah’a bırakıp razı olma”¹¹¹dir. Güvenme, bel bağlama, vekil tayin etme, havale etme anlamlarının yanında tasavvufta Allah’ın katında olana güvenip halkın elinde olana göz dikmemektir, kalbin Hakk’a itimadıdır.¹¹²

“Tevekkül, yani Allah’a güvenmek, Kuran’ın insanda yerleştirmek istediği faziletlerden birisidir. İnsan sadece ve sadece Allah’a tevekkül etmelidir (3/122 ve 159, 4/81, 5/11, 12/67, 14/11, 27/79, 33/3, 39/38); çünkü Ölmeyen Hayat Sahibi

¹¹⁰ Cebecioğlu, *a.g.e.*, s. 658.

¹¹¹ Devellioğlu, *a.g.e.*, s.1101.

¹¹² Uludağ, *a.g.e.*, s. 357.

(25/58), Azîz (8/49, 12/67, 26/217), her şeyin dizginini elinde tutan (11/23), Hakîm (8/49) ve Rahîm (26/217), Hâdi (14/12) yalnızca Allah'tır. Allah'a tevekkül edilmesi sadece yukarıdaki nedenlerden dolayı bir 'çıkart yol' değil, aynı zamanda imanın gereklerinden birisidir (5/23, 10/84).¹¹³ Allah, tevekkül edenleri sever.¹¹⁴

İşin ehli olanlarla müşavere edip, gerekli tedbirlerden sonra neden tevekkül edilmesi gerekir sorusunu bu ayetler cevaplamaktadır: "Allah... Ondan başka İlah yoktur. Diridir, kâimdir. Onu uyuklama ve uyku tutmaz. Göklerde ve yerde ne varsa hepsi onundur. İzni olmaksızın onun Katında şefaatte bulunacak kimdir? O, önlerindeki ve arkalarındaki bilir. (Onlar ise) Dilediği kadarının dışında, onun ilminden hiç bir şeyi kavrayıp-kuşatamazlar. Onun kürsüsü, bütün gökleri ve yeri kaplayıp-kuşatmıştır. Onların korunması ona güç gelmez. O, pek yücedir, pek büyüktür."¹¹⁵ "Sen Yücesin, bize öğrettiğinden başka bizim hiçbir bilgimiz yok. Gerçekten Sen, her şeyi bilen, hüküm ve hikmet sahibi olansın."¹¹⁶

Tevekkül insanın üzerine düşeni yapıp gerisini Allah'a bırakmasıdır. İnsan üzerine düşen vazifelerin şuurunda olmalıdır. Bu şuurla hareket etmesi gereken insan Allah'ın takdirine boyun eğmelidir. Tevekkülde cüzi iradenin kullanılması esastır. Kader, Allah'ın takdir ettikleridir. Allah'ın kaderi takdir etmesi külli iradenin zuhurudur. İnsanın eline ise Allah tarafından cüzi irade ile seçme özgürlüğü verilmiştir. İnsan aklını kullanarak doğru yolu bulabilir. ***"Der-beyan-ı Bir Yahudî İmana Gelüp Fakrından Halas Olduğu"*** hikâyesinde şair insanı iyi bir kul olmaya ve hayırlı işler yapmaya çağırırken tevekkül yolunu da insanın unutmaması gerektiğini bildirir.

Hem tevekkül yolını elden kıma

Dahı gel bir fikr-i âher eyleme (2034)

Bir ateş-perestin, Mâlik bin Dînâr katına gelip Müslüman olması ve sonraki sürecin anlatıldığı hikâyede insanın tevekkül edip Allah'tan istemesi tavsiye edilir. Bu şahıs başlangıçta ateş-peresttir. Otuz beş yıl ateşe tapmıştır. Bir gün abisiyle birlikte bu kadar yıldır ateşe hizmet ettikleri meselesini tartışırlar. Abisi de yetmiş üç yıldır ateşe hizmet eden biridir. İki kardeş anlaşılarak ellerini ateşe sokmaya karar verirler. Bu kadar yıldır hizmet ettikleri ateş acaba onları yakacak mıdır? Küçük kardeş elini ateşe sokunca ateşin kendisini yaktığını görür. Bunun üzerine Müslüman olmak için Malik bin Dînâr katına gider ve Müslüman olur. Mğlik, bu kişiye yardım toplamak ister. Fakat bu insan, müslümanlığı dünya malı için seçmediğini söyleyerek

¹¹³ Mir, *a.g.e.*, s.193-194.

¹¹⁴ "Sen (o zaman), sırf Allah'ın rahmetiyle onlara karşı yumuşak davrandın. Eğer kaba, katı yürekli olsaydın, onlar senin etrafından dağılıp giderlerdi. Artık onları sen bağışla, onlar için Allah'dan mağfiret dile. (Yapacağın) işlerde onlara da danış, bir kere de azmettin mi, artık Allah'a dayan. Muhakkak ki Allah kendine dayanıp güvenenleri sever." (Âl-i İmran, 3/159).

¹¹⁵ (Bakara Suresi, 2/ 255).

¹¹⁶ (Bakara Suresi, 2/32).

yapılacak yardımı red eder. Bu şahsın Müslüman olmasıyla eşi ve çocukları da Müslüman olur. Kendini taat ve ibadete veren aile, evdeki yiyecek tükenince çare aramaya başlar. Adam ırgad olmak için pazara gider. Fakat kimse onun yüzüne bakmaz. O da iş bulamayınca bir mescide gidip ibadet ederek dualar eder. Fakat akşam eve gittiğinde çocuklar açtır. Adam sonraki iki gün de yine bazara gider ve yine iş bulamayarak mescide gelip ibadet eder. Allah’a dualar eder. Allah adamın dualarını kabul eder ve ihsanda bulunur.

Adamın çaresizlik ve fakirlik karşısındaki tavrı takdire şayandır. Bu kişi bomboş durarak dua etmez. İş bulmak için pazara gider. İş bulamayınca kimseden istemez. Tek sığındığı ve istediği kapı Allah’tır. Adam, samimi ve ihlâslı davranınca Allah da kendi katından ihsanlarda bulunur. Hikâyenin sonunda şair şu mesajları verir:

Bilesin ihlâş ile bir kul ‘ayân
Çağırur olsa Hudâyı bî-gümân (2198)

Dünyâda uhrâda ac kıymaz anı
Pâd-şâhlar pâd-şâhı ol Gânî (2199)

Gel tevekkül yolını elden kıma
Tañrıdan ğayriye derdin söyleme (2200)

Her ne isterseñ Hudâdan istegil
Çok tarîk var sen hüdâdan istegil (2201)

Kimseye hâlin şakın ‘arz eyleme
Yokdurur mâlum benüm sen söyleme (2202)

Viren oldur alan oldur ey denî
Ol Gânîdür ol Gânîdür ol Gânî (2203)

İş anuñdur güç anuñdur kul anuñ
Mülk anuñdur rızık anuñdur çöl anuñ (2204)

“Der-beyan-ı Haret-i İsa Aleyhisselam Bir Yahudi’yle Refik Olduğı”

hikâyesinde dünya malı ve hırsıyla hayatını kaybedip yanında hiçbir şey götüremeyen kişiler nazarlara sunulur. Hazreti İsa’yla yoldaşlık yapıp mal hırsına kapılan yalancı bir Yahudi’nin akıbeti görülür. Bunun dışında yine mezkûr Yahudi gibi dünya hırsına kapılan üç kişinin akıbeti de Yahudi’den farksız olur. Dünya malı dünyada kalırken bu kişiler kurdukları türlü entrikalarla birbirlerini öldürürler. Şair, hikâyenin sonunda tevekkülü öğütler.

Andan iste ne dilerseñ âşikâr
Gel tevekkül kapısına sen a yâr (3664)

Meyl itme kimseye dünyā için
Ger giderseñ eylegil ‘uqbā için (3665)

Buradaki tevekkül Allah’a güvenme ve Allah’a sığınma anlamlarında okunabilir.

2.1.12. PEYGAMBERE İMAN, PEYGAMBER SEVGİSİ VE PEYGAMBER’E İTAAT

Hazreti Muhammed bütün insanlığa gönderilen son peygamberdir.¹¹⁷ Kur’an’da birçok ayette Allah’a itaat etmek Resul’e itaat etmekle beraber kullanılır. Yani Allah’a itaat etmek Resul’e itaat; Resul’e itaat Allah’a itaatle aynıdır.

Kuran-ı Kerim’de Al-i İmran 3/31-32’deki¹¹⁸ ayetlerde; Allah’ın bir kimsenin günahlarını affetmesinin ve o kimsenin Allah tarafından sevilip bağışlanmasının yeterli koşulunun kendisine itaat ile Resul’ü Hz. Muhammed a.s.’ı sevmesi ve ona itaat ve ittiba (uyması) etmesiyle¹¹⁹ sağlanacağı belirtilmiştir. Aksi durumda ise kişinin kâfir olacağı, Allah’ın da kâfirleri kesinlikle sevmediği açıkça ifade edilir.

Hazreti Muhammed âlemlere rahmet olarak gönderilmiş bir peygamberdir.¹²⁰ Allah, Hazreti Muhammed’i insanoğluna rol model ve güzel bir örnek olarak tanıtır.¹²¹ O, yüce bir ahlak üzeredir.¹²² O, bütün insanlık için bir uyarıcı ve müjdecidir,¹²³ aynı zamanda müminlere karşı şefkatli ve merhametlidir.¹²⁴

¹¹⁷ “De ki; ey insanlar! Ben sizin hepinize Allah’ın resulüyüm. O Allah ki, göklerin ve yerin bütün mülkü O’nundur. O’ndan başka hiçbir ilâh yoktur. Öldüren de, dirilten de O’dur. Bundan dolayı gelin, Allah’a ve resulüne iman edin. Allah’a ve Allah’ın bütün kelâmlarına iman etmiş bulunan o ümmî peygambere, evet ona uyun ki, hidayete erebilesiniz.” (A’râf, 7/158). “Biz seni ancak bütün insanlara bir müjdeci ve bir uyarıcı olarak gönderdik. Fakat insanların çoğu bilmezler.” (Sebe, 34/28)

¹¹⁸ “De ki, siz gerçekten Allah’ı seviyorsanız bana uyun ki, Allah da sizi sevsin ve suçlarınızı bağışlasın. Çünkü Allah çok esirgeyici ve bağışlayıcıdır. De ki, Allah’a ve Peygamber’e itaat edin! Eğer aksine giderlerse, şüphe yok ki Allah kâfirleri sevmez.” (Âl-i İmran, 3/31-32).

¹¹⁹ “etüllâhe ver resûl” (Allah’a ve Resul’e itaat edin” kısmı 2 ayette geçmektedir (3/32 ve 132). “...etüllâhe...” yani Allah’a itaat edin ayet parçası Kuran’da Allah’a itaat etme konusu söz konusu edildiğinde genel anlamda bütünüyle (Resullerine)-Elçilerine itaat ile birlikte zikredilir. Bu birliktelik, bağlam format 11 ayette geçmektedir (3/32, 3/132, 4/59, 5/92, 8/1, 8/20, 8/46, 24/54, 47/33, 58/13, 64/12). Hatta Allah, özelde kendi Resulüne-Elçisine, genelde ise kendi Resullerine-Elçilerine itaatin aslında bizatihi kendisinin izni ile kendisine itaat etmek demek olduğunu 4/64 ve 80’de belirtir. Daha geniş bilgi ve izah için Allah’a itaat konusuna bakınız.

¹²⁰ “(Ey Muhammed!) biz seni ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik.” (Enbiyâ, 21/107).

¹²¹ “Şanın hakkı için muhakkak ki size Resullulah’da pek güzel bir örnek vardır. Allah’a ve son güne ümit besler olup da Allah’ı çok zikreden kimseler için.” (33/21).

¹²² “Sen elbette yüce bir ahlak üzeresin.” (Kalem, 68/4).

¹²³ “Biz seni ancak bütün insanlara bir müjdeci ve bir uyarıcı olarak gönderdik. Fakat insanların çoğu bilmezler.” (Sebe, 34/28).

¹²⁴ “Andolsun size içinizden öyle bir peygamber geldi ki, gayet izzetli ve şerefli. Sıkıntıya düşmeniz ona çok ağır gelir üstünüze titrer, müminlere gayet merhametli ve şefkatlidir.” (Tevbe, 9/128).

Kur'an'da tam bir mükemmellik içinde tarif ve tavsif edilen Hazreti Muhammed, insanlık için en güzel örnektir. Bu anlamda Ahbārü'l-İber mesnevisinde de şairin Hazreti Muhammed'le ilgili olarak onun örnek kişiliğini ön plana çıkardığı görülür. Eserin giriş bölümünde şair Hazreti Muhammed'i Allah'ın habibi ve resülü olarak tanıtır. İnsanlara doğru yolu gösteren odur. Onun dünyaya gelişi insanoğlunun dertlerine çare bulmasına vesile olmuştur. O, Müslümanlara din yolunda tabib olmuştur. Müslümanlar Allah'ın Kerim sıfatının tecellisiyle ona ümmet olmuşlardır. Bu sebeple Müslümanlar Allah'a sonsuz hamd ü senalarda bulunmalıdırlar:

Her umûrî saña tevfiẓ itmişüz
Hem Muhammeddür ḥabībūñ bilmişüz (7)

Hem ḥabībūñ hem resûlūñdür senūñ
Toğrı yolūñı tutan oldur senūñ (8)

Dünyāya ger gelmeseydi ol ḥabīb
Dīn yolında kim olur bize ṭabīb (9)

Saña ḥamd olsun İlahe'l-‘âlemīn
Bize gönderdūñ anı sen ey Mu‘īn (10)

Bizi aña ümmet itdūñ ey Kerīm
Anūñ ile faḥrımız var ey Raḥīm (11)

Allah birdir. Bunu Müslümanlara öğreten ve kavratın büyük öğretici Hazreti Muhammed'dir. Allah'ın emir ve yasaklarını, kanunlarını insanlığa bildiren rehber odur. Müslümanlar onun sayesinde ibadet ve itaati öğrenmişlerdir. O, yeryüzünü putlardan temizleyen, küfrün evini yıkan ve yerle bir eden şahsiyettir. O, doğru yoldadır ve onun yoluna sarılıp ittiba edenler kurtuluşa erenlerdir:

Kim bize birliğūñı bildürdi ol
Her ne ṭā‘at kim gerek kıldurdi ol (12)

Hem şanemden yir yüzün pāk eyledi
Küfrūñ evin yıķuban ḥāk eyledi (13)

Faḥr-ı ‘âlemdür hem adı Muṣṭafā
Kim aña uydıysa hem buldı şafā (14)

“Der-beyan-ı İnşikak-ı Kamer” adlı hikâyenin dibacesinde Hazreti Muhammed'e övgüde bulunan şair ona ümmet olmanın gerekliliğini açıklar. Ona ümmet olmanın şartı onun sözünü tutmaktır. Onun sözünü tutmak, onun yüzünü görmeye vesile olacaktır. Onun yüzünü görenler de cennetliklerdir:

Ümmet iseñ aña tutğıl sözünü
Kim göresin yarın anda yüzünü (95)

Bilesin kim ol Muḥammed kimdürür
Anda göresin ki Aḥmed kimdürür (96)

Peygamber, bizzat Allah'ın mahbubudur. Enbiya Suresi'nde Allah Hazreti Muhammed'e hitaben "(Resûlüm!) Biz seni âlemlere ancak rahmet olarak gönderdik. (Enbiya ,21/107)" buyurmuştur. Âlemlere rahmet olarak gönderilen bir peygamberin öğretilerine uymak ve onu sevmek hem kurtuluşa vesiledir hem de mutluluğa sebeptir. Şair, peygamberin sözünü tutanların Allah'ın rahmetine nail olacağını söyler.

Gerçi anuñ yüzünü sen görmedüñ
Ol kimüñ mahbûbıdır sen bilmedüñ (97)

Sözini tut görmedünse sen anı
Tâ ki rahmet ide saña ol Ğanî (98)

"Der-beyan-ı İnşikak-ı Kamer" adlı hikâyede Ebû Cehil'in Hazreti Muhammed'i Habîb İbn-i Melik'e gammazladığı ve şikâyet ettiği görülür. Hazreti Muhammed daha ilk karşılaşmasında sûretiyle ve sûretinin güzelliğiyle Habîb İbn-i Melik'i etkiler.

Ol melik çün karşıdan gördi anı
Nûru mevc olmuş gelür bildi anı (132)

Ebû Cehil'le mukalemeye giren Habîb İbn-i Melik, Hazreti Muhammed'le daha ilk karşılaşmasında şu sözleri söyler:

Ḥâşâ li'llâh didi bu şâhib-cemâl
Bu münevver şûret ile pür-kemâl (135)

Sâhir ü kâzib yalancı ola bu
İlüñüzi hem sizi aldaya bu (136)

Görüldüğü üzere Hazreti Muhammed sûreti sûretine aks etmiş güzel bir insan olarak tasvir edilir. Onun Muhammedü'l-Emîn olduğu da unutulmamalıdır. Peygamber, biri tarafından görülür görülmez bu yüzün sahibinde yalan ve sihir olmaz dedirtecek kadar mükemmel ve güzel bir insan olarak tasavvur edilir. Bu, peygambere iman eden birinin söylemidir. Nitekim peygamberin yalan söylemediğini kabul eden biri, onun söylediklerini doğru olarak tasdik etmiştir. Ve Habîb İbn-i Melik'in yaptığı da budur:

Ol melik ol dem resûle söyledi
Ḥaḳdurur dinüñ senüñ bildüm didi (139)

"Der-beyan-ı İnşikak-ı Kamer" adlı hikâyede Habîb İbn-i Melik'le konuşan Hazreti Muhammed, bu zatın kızının kendisini düşte gördüğünü ve bütün hastalıklarından kurtulduğunu belirtir. Bu kız hem gözleri kör hem de iki ayağı tutmaz felçli bir hastadır.

Bir kızuñ vardır senüñ gözleri kör
İki ayağı dañı tutmaz çü ħor (184)

Habīb İbn-i Melik'in kızı da bahtiyar insanlardandır. Zira, peygamberi düşünde görüp kendisine iman etmiştir. Bunun üzerine Allah'ın inayeti ve peygamberin mucizesiyle kız sağlığına kavuşmuştur:

Ol beni gördi düşünde âşikâr
Bil imāna geldi ol ey şehriyâr (185)

Tañrı iki gözlerin sağ eyledi
Hem iki ayakların çağ eyledi (186)

Peygamberden bu müjdeli haberi alan Habīb İbn-i Melik şehadet getirerek müslüman olur. Bu durum karşısında bu kişiyle beraber pek çok kişi de imana gelir.

Parmağın kaldırdı Mâlik ol zamân
Pes şehâdet getirüp buldı imân (187)

Bir niçe kimse dañı anuñ ile
Geldiler imāna anuñla bile (188)

“Der-beyan-ı Hazret-i Halid’ün Yitmiş Bin Kâfiri İmana Getürdüğü”

hikâyesinde Halid bin Velid insaflı bir rahibin sorularına cevap verir. Rahibin sorduğu dört soruya da mantıklı ve tatminkâr cevaplar veren Halid bin Velid hem rahibin hem de mahiyetindeki yetmiş bin kişinin Hazreti Muhammed’e iman ederek Müslüman olmasına vesile olur.

“Der-beyan-ı Müjde-i Kelime-i Tevhid”

hikâyesinde Hazreti Muhammed ve Hazreti Cebrail Kudüs Dağı’na bir zahidi ziyarete giderler. Bu kişi Hazreti Muhammed’e sevgisini şöyle diler getirir:

İki biñ sekiz yüz yıldur ey güzîn
Kim ‘ibâdet iderem bunda hemîn (1951)

İntizâram bil ki yüzüñ görmege
Ayağüñ tozına yüzüm sürmege (1952)

Şükrüli’llâh kim baña ol Hağ Çalab
Kim naşib itdi yüzün kıldum taleb (1953)

Hem şehâdet iderem bilgil didi
Tañrı birdür sen resûlsin hem didi (1954)

Bu cihân içinde bilgil aña hoş
Kim yüzüñ görmek dilerdüm gördüm uş (1955)

Hazreti Muhammed’e halini bildiren bu kişi, peygamberi görüp şehadet ettikten sonra vefat eder. Görüldüğü gibi zahit kişi hem iyi bir kul hem de tam bir peygamber âşığıdır. Bu kadar yıl Allah’a ibadet eden bir kişi aynı zamanda hararetle

Hazreti Muhammed'i göreceği günü beklemiştir.

“Der-beyan-ı Ahval-i Zenbilci ve Ahval-i Hatun” hikâyesinin dua bölümünde “sen olmasaydın âlemleri yaratmazdım” hadisi iktibas yollu aktarılmıştır. Şair bu hadisi de hatırlatarak Hazreti Muhammed'in diğer kullardan mümtaz olduğunu söyler:

Pes anuñ hürmetine kim söyledüñ
Aña levlâke çü levlâke didiñ (2962)

Hem dağı gayrı kuluñdan ey Ğanî
Pes güzide halk idüpsin sen anı (2963)

“Der-beyan-ı Muhammed Sallallahu Aleyhi ve Sellem Cennet Ehlin Haber Virdiği” hikâyesinin dibacesinde şair, Müslümanların Hazreti Muhammed'e ümmet oldukları için hamd etmesi gerektiğini belirtir. Şair, burada Hazreti Muhammed'i “güzeller şahı” olarak tanıtır. O, güzellikte ay'dan ve güneşten ötedir. Şair, burada da “sen olmasan âlemleri yaratmazdım” hadis-i kutsisine binaen her şeyin onun yüzü suyu hürmetine yaratıldığını söyler:

Ümmet itmiş bir güzeller şâhına
Kim güzellikte güneş ne mâh ne (5520)

Halk olup kamu anuñçün her ne var
Yirde gökde ger nihân ger âşikâr (5521)

“Der-beyan-ı Ahval-i Celbîb Kıssası”nda Celbîb'in oğlu Heyhât'ın, Hazreti Muhammed'e sevgisi anlatılır. Yahudi âlimlerinden biri olan Celbîb'in oldukça güzel ve akıllı bir çocuğu vardır. Birgün babasının hazinelerini gezerken miskle mühürlenmiş ağzı kapalı bir kutu görür. Bunun ne olduğunu babasına sorar. Babası o kutuda Arabî bir insanın isminin yazdığını söyler. Heyhat birgün gider kutuyu açar. Kutuda Hazreti Muhammed'in adı ve Allah'tan başka İlâh olmadığı yazar:

Çutu içre bir beyâz kâğıd a yâr
Yazulu üstünde gördi âşikâr (6946)

Lâ ilâhe dağı illâ'llâh hem
Bil Muḥammedür Resûlu'llâh hem (6947)

Heyhât, Hazreti Muhammed'in ismini görünce cismi adeta ateşlere yanar. Kâğıdı gözlerine süren Heyhât, Hazreti Muhammed'e âşık olur.

Çünkü Heyhât ol mübârek ismini
Görülen odlara şaldı cismimi (6953)

Gözlerine sürülen zâr eyledi
Aḥmedüñ 'ışkı anı nâr eyledi (6954)

Hazreti Muhammed'in ismini görüp ona âşık olan Heyhat kendinden geçerek bayılır. Babası ve hizmetkârları gelip onu görürler. Babası Heyhat'ın bu halini görünce çok üzülür. Heyhât kendisine geldiğinde Hazreti Muhammed'in ismini

kendisine söylemediği için babasını azarlar, ona beddua eder.

Gözleriñe ol žiyā hīç virmesün

Bu pīr ‘ ömründe saña raḥm itmesün (6962)

Sen baña bu ana dek bildürmedüñ

Kim Muḥammed kimdürür bildürmedüñ (6963)

Celbīb, oğlunu bu sözlerinden dolayı cezalandırır. Heyhat bayılana kadar dövülür. Heyhat’ın öldüresiye dövüldüğünü gören dostları, onun zindana atılarak cezalandırılabilceğini söylerler. Celbīb, oğlunu hapseder. Celbīb’in gayesi oğlunun sevdasından vazgeçmesidir. Fakat zamanla Heyhat’ın Hazreti Muhammed’e olan sevgisi artar. Verilen cezalar onu yıldırmaz. Heyhat’a üç günde bir ekmek ve tuzlu yemek verilir. Fakat Heyhat gelen yemeği de yemez. Onun ahvalini aşağıdaki beyit oldukça güzel anlatır:

Yimez içmez dem-be-dem ağlar idi

Yā Muḥammed yā Muḥammed dir idi (6984)

Heyhat’ı ağlar halde gören babası onun pişman olduğunu düşünür. Fakat Heyhat’taki Hazreti Muhammed sevgisi daha da artmıştır. Celbīb, oğluna niçin ağladığını sorduğunda aralarında şöyle bir konuşma olur:

Ağladı didi beni bilgil ata

Ol Muḥammed şevkıdur vā ḥasretā (6987)

Didi atası aña kim ey fülān

Bu ‘ azāb ile seni bilgil ‘ ayān (6988)

Yā helāk itsem gerek bu dem seni

Yā ferāğat idesin sen ol dīni (6989)

Didi oğlan ey ata bu ‘ ışk benüm

Çıkmıyor benden sever cānum tenüm (6990)

Hazreti Muhammed’in Mekke’den Medine’ye hicretini duyan Celbīb, oğlu Heyhat’ı çobanlarına teslim ederek kaldıkları yerden uzaklaştırır. Onun eli ayağı bağlıdır. Birgün yağmur yağarken dua eder. Duasında yerlerin yağmura ihtiyaç duyduğunda Allah’ın yerlerin susuzluğunu giderdiğini söyler. Bunun gibi kendi susuzluğunun da son bulması için dua eder. O, Hazreti Muhammed’e susamıştır:

Pes benüm ‘ aışum daḥı vardır bu dem

Muṣṭafā’yı görmeye ey pūr-kerem (7026)

Heyhat’ın aşkla duası netice verir. Allah onun bağlarını çözer. Hazreti Muhammed’le aralarında seksen fersahlık bir yol olmasına rağmen sabah vakti Medine şehrine varır. Ammār ibn-i As’ın kapısına erişir. Ammār bunun ahvalini sorar. O da olanları anlatır. Hazreti Muhammed’i görme ve tanıma fırsatına nail olan Heyhat çok büyük mertebeler bulur. Şair bu durumu şöyle anlatır:

Ol kadar mertebe buldı ol cevān

Peyğamberüñ yâr-ı gârı oldı zamân (7059)

Hem kerâmât şâhibi oldı a yâr

Hem [bahâdır] pehlivânî yâr (7060)

[Şâdıķ] idi ‘âşık idi ol zamân

Böyle bir ola bilür misin hemân (7061)

Görüldüğü üzere Ahbârü'l-İber’de peygambere iman ve peygamber sevgisi değişik vesilelerle işlenmiştir. Bunun yanında mesnevinin önemli değerlerinden biri de peygambere itaattir.

Eserin giriş bölümünde Hazreti Muhammed’in âlemin övücü olduğundan bahs edilir. Ona itaat eden doğru yolda, selamette ve mutluluklar içinde olur:

Fahr-ı ‘âlemdür hem adı Muştafâ

Kim aña uydıysa hem buldı şafâ (14)

Hazreti Muhammed her ne getirmişse müslümanlar bunu kabul edip itaat etmişlerdir. Müslüman, münafıktan ve kâfirden farklı vasıflara sahiptir. Ve Müslümanlar Hazreti Muhammed’i kalp ile tasdik edip edip dil ile de ikrar eylemişlerdir. Bu tavır kelime-i şهادet getirmektir. Ve kelime-i şهادet getirmek İslam’ın şartlarından biridir. Hatta İslam dairesine girmenin ilk koşuludur. İslam dairesine dâhil olanlar Allah’tan başka Tanrı olmadığını kabul edip Hazreti Muhammed’in de Allah’ın kulu ve elçisi olduğunu kabul edenlerdir. Peygambere iman ve itaat İslam dininde oldukça önemlidir. Çünkü Müslümanlar Allah’ı Hazreti Muhammed’le tanımışlardır. Hazreti Muhammed’e inen Kur’an İslam’ın emir ve yasaklarını bildiren, Allah’ın kutlu kitabıdır. İslam ve iman dairesi birbiri içinde duran mütedahil daireler gibidir. Dolayısıyla bu dairelerden birinin dışına çıkmak insanı hem İslam hem iman dairesinin dışında bırakır. Bundan dolayı peygambere iman ve itaat oldukça önemlidir.

Dağı her ne kim getürdi ol resûl

Haķ dimişüz cümlesine bilmiş ol (19)

Kalb ile biz anı taşdıķ eyledük

Hem dilimüz ile taķrîr eyledük (20)

“Der-beyan-ı Arus-ı Hazret-i Aişe Radiyallahu Anha ve An Ebiha” adlı hikâyenin sonunda Hazreti Muhammed’e itaat edilmesi gerektiği anlatılır. Peygambere uymak insanlığa saadeti getirecektir. Bu saadet iki cihanda da zuhur edecektir. Şair, onun yolunda gitmeyenlerin sonunun iyi olmayacağını belirtir ve çizdiği rotanın dışına çıkanların onun şefaatinden mahrum kalacağını belirtir:

Ger anuñ didüğini tutmayasın

Yarın anda bil anı bulmayasın (332)

Kalasın hayrân ü zâr ü nâ-tüvân

Ƙıgırup ol dem diyesin el-emān (333)

Ger şefā‘ at itmeye saña resūl
Pes cehennemdür yirūn ey ‘āşī ƙul (334)

“Der-beyan-ı Muhammed Sallallahu Aleyhi ve Sellem Cennet Ehlin Haber Virdigi” hikâyesinin dibacesinde şair, Müslümanların Hazreti Muhammed’e ümmet oldukları için Allah’a hamd etmeleri gerektiğini söyler. Onun yüzünü görmek isteyen, her sözünü tutup ona itaat etmelidir. Peygamber ümmeti yalan söylememeli, yalan söylerse hemen tövbe ve istiğfar etmelidir:

Pes gerekdür ƙutasın her sözünü
Görmek isterseñ anuñ sen yüzini (5523)

Bir kesūñ ƙaƙında dime sen yalan
Furşatın bulsañ bu dem virgil emān (5524)

Tevbe eyle itmegil şaƙın hemān
Çün naşihat söylerem ƙutğıl emān (5525)

Peygamber ümmetine sū-i zan etmek de yakışmaz. Nitekim şair, sū-i zan etmeyi fikr-i fasid olarak görür. Müslüman, hiç kimse hakkında kötülük düşünmeyen, hasedden uzak insan olmalıdır. İnsanlar hakkında her zaman iyilik ve güzellikleri istemelidir.

Dağı sū-i zan ider olsañ a yār
Fikr-i fāsiddür gel itme āşikār (5526)

Hazreti Muhammed, Ahbārü’l-İber mesnevisinde tam bir örnek ve mükemmel bir insan olarak nazarlara sunulmuştur. O, Müslümanlar ve bütün insanlık için güzel bir örnektir. O, mükemmel bir insan olduğu için ümmeti de onun yolunda olursa mükemmelleşip iki cihan saadetine kavuşur.

2.1.13. PEYGAMBER’İ ANMAK: PEYGAMBERE SALÂT VE SELAM GETİRMEK

Allah, dünya kurulduğundan beri insanları müjdelemek, uyarmak, bilgilendirmek; ilmi, hikmeti ve rahmeti öğretmek, aktarmak ve bizzat yerinde ve zamanında yaşayarak örnek olmaları için insanlar içerisinde hak eden yüksek akıl, zekâ ve kapasite ile birlikte yüksek ahlak ve erdem sahibi olanları deyim yerindeyse titizlikle seçerek kendi mesajlarını ulaştıran resuller, nebiler (peygamberler) olarak vazifelendirmiştir. İnsan sosyal bir varlıktır. İnsanın gerek sosyal çevresiyle gerekse de tabiat ile etkileşimi olmaktadır. İnsanoğlu var olduğundan beri gerek ferdi, gerek sosyal gerek ekolojik iletişim ve etkileşimlerini kendisine verilen akıl-zeka ve bilumum bütün duygularla yaşama olumlu veya olumsuz olarak katmıştır. İnsan dâhil

her şeyi en güzel bir şekilde yaratan Allah¹²⁵ insanlara bu güzel donanımları verdikten sonra da onları başıboş bırakmayıp yeri ve zamanı geldiğinde müjdelemek, hatırlatmak ve uyarmak amaçlı mustafî (süzülerek özel olarak seçilmiş) elçilerini göndermiştir. Evren zincirinin bir halkası olan bu dünya gezegeninde insanın Allah'ın kurduğu düzene uyması için görevlendirdiği elçilere itiba ve itaat edenler ebedi saadete ererler. Görevli peygamberlere uyulmaması, alay edilmesi, zorbalık ve zulüm yapılması durumunda kaybeden insanoğlu olur. Peygamberler, peygamberlik vazifesini hakkıyla yaptıkları için cenneti kazanırlar. Nitekim Kur'an'da muhatap kitlenin birçoğunun peygamberlere itaatsizliğinin neticesi olarak helak edilmiştir.¹²⁶ Bu minvalde Rab Teâlâ ne lokal ne de geniş yıkımların olmaması için elçileriyle uyarılarını, müjdelerini ve durum tespitlerini kendisinin İlâhi ilmiyle insanlığa ulaştırmıştır. Bu dünya imtihan alanıdır. Dünya hayatından sonra yepyeni, ebedi ve ölümsüz bir hayat olacaktır. Buna göre davranışlarımızı fani ve kısa hayatta Allah'ın istediği düzlemde düzenlemeliyiz. Zira özellikle Kur'an'da insan için belirtilen kötü vasıf ve özellikler yüzünden insanoğlunun başına onulmaz işler açılabilir. İnsanın kötü vasıflarını düzenlemek, törpülemekle bireyi ve sosyal ve ekolojik çevresini (hem canlı hem de cansız çevreyi) yaşanabilir hale getirmek mümkündür. İşte peygamberlerin görevi insanı terbiye etmektir. Seçilen peygamberlerin son halkası ve mührü olan Hz. Muhammed Mustafa da (s.a.v) diğer peygamberler gibi ilâhi emirleri tebliğ etmiştir. O da düşmanları tarafından tehdit edilmiş, zulme maruz kalmıştır.

Hz. Muhammed'e (a.s.) Allah kendi kitabında çok büyük övgüler ve payeler vermiştir. Ahzâb Suresi 33. ayetinde Allah ve meleklerinin Hz. Muhammed'e salât ettiği belirtilir. Bunun yanında Allah, mü'minlere de Hazreti Muhammed'e salât ve selam getirmelerini emreder.¹²⁷

Ahbârü'l-İber mesnevisinin hemen hemen her hikâyesinin giriş bölümünde Hazreti Muhammed'e salâvat getirildiği görülür.

“Der-beyan-ı İnşikak-ı Kamer” hikâyesinin dibacesinde şair Hazreti Muhammed'e salâvat getirir. Şair bu salâvatların hürmetine bağışlanmayı umduğunu belirtir. Bu da önemli bir değerdir. Hazreti Muhammed'in adının geçtiği yerde salâvat getirmek güzel bir haslettir. Peygambere sevgi ve saygının da işaretidir.

Gelünüz bu dem şalavât virelüm
Söze andan başlayalım girelüm (101)

Ola ki rahmet kıla Perverd-gâr
Ol şalavât hürmetine Kird-gâr (102)

“Der-beyan-ı İnşikak-ı Kamer” hikâyesinin son bölümünde de Hazreti

¹²⁵ “Yarattığı her şeyi güzel yaratan ve insanı yaratmaya bir çamurdan başlayan O'dur.” (Secde, 32/7).

¹²⁶ Ad, Semud, Medyen ve Lut kavimleri helak olan kavimlere örnek olarak verilebilir.

¹²⁷ “Gerçekten Allah ve melekleri Peygambere salât ederler. Ey iman edenler! Siz de ona teslimiyetle salât ve selâm edin.” (Ahzâb, 33/56).

Muhammed'e salâvat getirildiği görülür:

Çün tamâm oldı bu mu' ciz şehsüvâr
Muştafâ'ya çok şalavât vir a yâr (225)

“Der-beyan-ı Arus-ı Hazret-i Aîşe Radiyallahu Anha ve An Ebiha” adlı hikâyesinin sonunda da Hazreti Muhammed'e salat ve selam sunulmaktadır. Şair cehennem ateşinden korunmak isteyen okuyucu ve dinleyicileri aşk ile salâvat getirmeye davet etmektedir. Bu salâvatlar bir nevi Hazreti Muhammed'den şefa'at ummanın tezahürüdür.

Ger dilersiz bulasız oddan necât
‘ Aşkla derd ile [iydün] e’ş-şalât (347)

Fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilât
Vir şalavât ol resûle nûra bat (348)

“Der-beyan-ı Ebu Bekr Radiyallahu Anh Malını Yağma Eyledigidür” hikâyesinin dibacesinde de Hazreti Muhammed'e salâvat getiren şair bu salâvatların rahmete vesile olacağına inanır. Bu salâvatlar dünyada ve ahirette Allah'ın rahmetini celb eder:

Size bir temşil idem ey merdümân
Muştafâ'ya vir şalavât bu zamân (363)

Bâ' iş -i rahmet ola tâ kim bize
Dünyâda ‘ uqbâda pes kâmunuza (364)

Ahbârü'l-İber mesnevisindeki hikâyelerin dibacelerinde Hazreti Muhammed'e salâvat getirildiğini söylemiştik. Bütün hikâyelerdeki bu bölümleri burada göstermek yerine birkaç örnek verebiliriz:

“Der-beyan-ı Ahval-i Meyyit” hikâyesinin dibacesinde:

Gelünüz bu dem şalavât virelüm
Muştafâ sözine andan girelüm (501)

Kim anuñ hürmetine ol Müste'ân
Hâtimede almaya bizden imân (502)

“Der-beyan-ı ‘Arus-ı Hazret-i Fâtıma Radiyallahu Teâlâ Anhâ” hikâyesinin dibacesinde:

Muştafâ'ya Müctebâ'ya bu zamân
Gel şalavât virelüm ey merdümân (651)

Ola kim rahmet kıla Perverd-gâr
Muştafâ'nuñ hürmetine Kird-gâr (652)

“Der-beyan-ı İblis'ün Cehennemde Va'z Eyledügidür” hikâyesinin dibacesinde:

Muṣṭafâ'ya gel şalavât virelüm
Söze andan başlayalum girelüm (1019)

Tâ anuñ hürmetine Perverd-gâr
Kurtara bizi 'adûdan Kird-gâr (1020)

“Der-beyan-ı Hazret-i Osman Radiyallahu Anh Şehid Olduğı” hikâyesinin dibacesinde:

Muṣṭafâ'ya gel şalavât virelüm
Söze andan soñra bünyâd uralum (1115)

“Der-beyan-ı Bir Kişi Anasın Aldığı ve Hazret-i Ali Radiyallahu Anh Kerameti” hikâyesinin dibacesinde:

Muṣṭafâ'ya gel şalavât virelüm
Söze andan soñra âğâz idelüm (1225)

Tâ anuñ hürmetine Perverd-gâr
Raḥmet ide bize pes ol Kird-gâr (1226)

şeklinde ifadeler kullanılmıştır. Görüldüğü üzere mesnevideki her hikâyenin dibacesinde şair, Hazreti Muhammed'e salâvat getirir. Şair, peygambere salâvat getirmenin faziletinin şuurundadır.¹²⁸

“Der-beyan-ı Süfyan-ı Sevri Bir Yigidün Kâbe'de Her Makamda Salavat Virdügidür” hikâyesinin dibacesinde şair Hazreti Muhammed'e gece gündüz her an salâvat getirilmesi gerektiğini iletir. Şair, Hazreti Muhammed'in yolundan gidip onun sözlerini tutanların cennete gireceğini ve Allah'ın nimetlerine nail olacaklarını söyler. Ayrıca şair, dünyada Hazreti Muhammed'i anan kişilerin zor günlerde onun tarafından anılacağını bildirir. Şairin söylediği Hazreti Muhammed'i anmak eylemi daha çok onu salâvat getirerek anmakla mümkün olur:

Ḳoma diliñden gice gündüz a yâr
Vir şalavât aña her dem âşikâr (3832)

Gitdügi yola bu dem gitseñ anuñ
Didügi sözlerini tutsañ anuñ (3833)

Bil ki sen lâyıḳ olursın cennete
Şübhe yokdur kim irersin ni' mete (3834)

Dünyâda ger añar olsañ sen anı
Buñ gününde pes añar bil ol seni (3835)

¹²⁸ “Gerçekten Allah ve melekleri Peygambere salât ederler. Ey iman edenler! Siz de ona teslimiyetle salât ve selâm edin.” (Ahzâb, 33/56).

Şair mezkûr hikâyenin dibacesinde peygambere salâvat getirilmesi gerektiğini söyler. Bu durum önemlidir. Dil buna alıştırmalıdır. Şair hem bu cihanda hem de ahiret yurdunda yüzü aklardan olmak için salâvat getirilmesi gerektiğini bildirir.

Pes aña virgil şalavât sen dağı
‘ Âdet eyle kıoyma dilden ey sağı (3839)

Tâ yüzi aklardan olasın a yâr
Bu cihânda ol cihânda âşikâr (3840)

“Der-beyan-ı Süfyan-ı Sevri Bir Yigidün Kâbe’de Her Makamda Salâvat Virdügidür” hikâyesi salâvat getirmenin önemi üzerine kurgulanmış bir hikâyedir. Olay Süfyan-ı Sevri’den nakl edilir. Süfyan-ı Sevri, Kâbe’de bir gün bir gencin sürekli ağladığını ve salâvat getirdiğini görür. Durumun sebebini öğrenmek için bu gence durumun iç yüzünü sorar. Genç de durumu anlatır. Babasıyla beraber hacca gelen bu kişi babasını kaybetmiştir. Babası öldüğünde olağandışı bir olay gerçekleşmiş, babasının yüzü kararak domuz şekline dönmüştür. Genç de durumu utancından kimseye bildirmek istememiştir. Bir zaman sonra uykuya dalan genç rüyasında Hazreti Muhammed’in gelerek babasının yüzünü sıgadığını söyler. Böylece babasının yüzü eskisinden daha nurlu ve daha güzel bir hale gelmiştir. Genç bunun sebebini sorduğunda peygamber, gence babasının günahkâr bir insan olduğunu söyler. Bundan dolayı azap melekleri gelerek gencin babasının yüzünü simsiyah hale getirmiş ve domuz şekline döndürmüşlerdir. Bunun dışında Hazreti Muhammed’e salâvat getirenlerden haberdar olan melekler vardır. Adamın yüzü domuz şekline dönünce bu durum, Hazreti Muhammed’e bu melekler tarafından haber verilmiştir. Peygamber de gelerek adamın yüzünü sıgamış ve yüzü eskisinden daha güzel bir hal almıştır.

Görüldüğü üzere ölen adam ömrü günah işleyerek geçmiş biridir. Ancak kendisinde olan güzel bir haslet vardır: Peygambere salâvat getirmek. Adamın bu ameli adamın kurtuluşuna vesile olmuştur. Gerçi işin görülen boyutuyla bakıldığında domuz şekline dönen adam Peygamber’in inayetiyle bu şekilden kurtulmuştur. Adamın ahiretteki hali için en iyisini Allah bilir diyebiliriz; fakat dünyada adamı yüzü kara bırakmayan bir peygamberin ahirette de bu adama şefaatçi olacağını düşünmek çok da abartılı değildir.

“Der-beyan-ı Süfyan-ı Sevri Bir Yigidün Kâbe’de Her Makamda Salâvat Virdügidür” hikâyesinin sonunda Hazreti Muhammed’den salâvatın ehemmiyetiyle ilgili bazı rivayetler aktarılır:

Dağı buyurdı Resûlu’llâh şarîh
Kim gümân itme aña bilgil şağıh (3904)

Çok şalavât itse bir kişi didi
Her zamân her demde baña söyledi (3905)

Pes kıyâmet kopduğı gün hem ‘ayân
Bil yakîn olur baña itme gümân (3906)

Dağı dünyâda fakîrlik görmez ol
‘Ömri oldukça cihânda bâ-uşûl (3907)

Hazreti Muhammed’in bu sözleri ümmeti için müjdedir. Zira ona salâvat getirenler ahirette ona yakın olurlar. Ayrıca bu kişiler dünyada fakirlik de görmezler. Bütün bunlara binaen muhataplarına seslenen şair onları salâvat getirmeye davet eder. Şair, peygamber’e salâvat getirmenin peygamber hürmeti için Allah’ın rahmetine vesile olacağını söyler. Şair bu güzel amelin Allah’ın izniyle çirkin olan amelleri değiştireceğine inanmaktadır. Yine salâvat getirmek Hz. Muhammed’in şefaatçi olması için önemli bir ameldir:

Ğâfil olmañuz bu sözden bu zamân
Çok şalavât viriñüz ey merdümân (3909)

Ola kim rahmet kıla Perverd-gâr
Muştafânîñ hürmetine Kird-gâr (3910)

Çirkîn olan fi‘limüzi ol Kerîm
Umaruz yahşı kıla oldur Raḥîm (3911)

Muştafa’yı hem şefi‘ide bize
Birliği ḥaḳḳı içün ḳamumuza (3912)

Görüldüğü üzere özellikle Ahbârü’l-‘İber mesnevisindeki hikâyelerin dibacelerinde Hazreti Muhammed’e salâvat getiren şair, muhatabında salâvat getirme bilinci oluşturmaktadır. Bunun dışında *“Der-beyan-ı Süfyan-ı Sevri Bir Yigidün Kâbe’de Her Makamda Salâvat Virdügidür”* hikâyesi tamamen salâvat getirmenin fazileti üzerine kurgulanmıştır.

2.1.14. VELİ KULLAR

“Arapça dost anlamındadır.”¹²⁹ Tasavvufi terim olarak “Hakk’ın dostu ve sevgili kulu”¹³⁰ anlamında kullanılan bir sözcüktür. “Birine yaklaşmak, birinin işini üzerine almak, idare etmek, birine iyilik etmek, yardım etmek ve bakmak anlamlarındaki ‘v-l-y’ kökünden türeyen veli (çoğulu evliya) dost, seven, yardım eden, koruyup gözetken, bakan, birinin işini üzerine alan, idare eden demektir.”¹³¹ Kur’an’da veli kulların muttakiler olduğu bildirilir.¹³² Âl-i İmran Suresi 133. ayetinde

¹²⁹ Cebecioğlu, *a.g.e.*, s. 697.

¹³⁰ Uludağ, *a.g.e.*, s. 379.

¹³¹ Fikret Karaman ve bşk., *Dinî Kavramlar Sözlüğü*, Yeni Şafak, İstanbul, 2009, s. 600.

¹³² Enfal, 8/34’deki “evliyaahu (onun velileri)” kelimesi ile “el muttekun (muttakiler)” ile ve Yûnus, 10/62’deki “evliyaallahi (Allah’ın velileri)” kelimesi ile hemen akabindeki Yûnus, 10/63’te “ellezîne

cennetin muttakiler için hazırlandığı bildirilir.¹³³

“Der-beyan-ı Arus-ı Hazret-i Aişe Radiyallahu Anhū ve An Ebiha” adlı hikâyede Hz. Muhammed’in Hazreti Ayşe’yle ilgili söylediği bazı hadisler sunulur. Hazreti Muhammed’le genç yaşta evlenen Hazreti Ayşe peygamberden ilm tahsil etmiş ve pek çok hadisin günümüze kadar aktarılmasında en önemli kaynaklardan biri olmuştur:

Ol derece ‘ilm tahşil itdi ol
Kim anuñ haqqında buyurdı Resul (285)

Üç bölüğünden dinüñüzi bilün
İkisini ‘Āyişeden öğrenün (286)

Hazreti Muhammed’in yukarıdaki sözlerine dayanarak Hazreti Ayşe’yle ilgili çirkin söz söylemenin büyük günah olduğu dile getirilir. İfk hadisesine göndermede bulunan şair bu hadisenin bizzat Allah tarafından yalanlandığını da telkin eder. Zira bu olayla ilgili ayet inmiştir. Bu bağlamda şair, Hazreti Ayşe’yi müctehidler, evliya ve mükâşif ehli içinde zikr eder.

Bu hadîşden añlanur ey merdümân
Aña çirkin söz diyen bulmaz emân (287)

Pes gerek ‘Āyişeyi siz bilesiz
Müctehidlerdendürür hem diyesiz (288)

Kim veliyu’llâhdurur ol bilünüz
Pes radiya’llâhü ‘anhâ diyünüz (289)

Pes mükâşif ehlidür hem ol hatun
Ayağı altında yüz biñ kıl şatun (290)

Velîler Allah dostlarıdır. Bunlar sıradan insanlardan farklıdır. **“Der-beyan-ı Pehlevan Sare Sefere Gidüp Hazret-i Ömer Kerametidür”** hikâyesinde velînin güzel bir tanımı yapılır. Şaire göre velî, insanlar tarafından ulu olarak kabul edilen kimselerdir.

Pes velî ol kimsedür ey bahtlu

âmenû ve kânû yettekûn (Allahın evliyası-velileri o kimselerdir ki iman edip ittika edenlerdir.) Burada “evliyauhu- el muttekun” ve “evliyaallahi- ellezine amenu ve kanu yettekun” tavsif ve tarif birlikteliği vardır. Bu eşleşmelerden “velilerin” “takva sahibi” kişiler olduğu görülür. Bakara, 2/257’de Allah’ın bize veli olması (Mevla) olması söz konusu iken, Yûnus 10/62’de ise bizler Allah’a veli oluyoruz. Kişinin Allah’a veli olmasıyla (Yûnus, 10/62) Allah’ın insana veli olması (Bakara, 2/257) aynı değildir. Bakara, 2/257’de Allah iman edenlerin velisidir. Yûnus, 10/62’de ise iman edenler Allah’a veli olmuşlardır. Allah’a veli olmak Allah’a dost olmak anlamındadır.

¹³³ “Rabbimizin bağışına ve genişliği göklerle yer arası kadar olan, Allah’tan gereği gibi korkanlar için hazırlanmış bulunan cennete koşun!” (Âl-i İmran, 3/ 133).

Ādemī oldur aña dirler ulu (899)

Şair, mezkûr hikâyeyi velî kulların kimler olduğunu tanıtmak maksadıyla yazdığını söyler.

Saňa temşîl ideyüm ben ey hoca
Kim velî kimdür bilesin sen nice (900)

Kim Şevāhidü'n-Nübüvve'den anı
Pes saňa naql eylerem cānum cānı (901)

Kim kerāmāt-ı velîyi bilesin
Muştafāya çok şalavāt viresin (902)

Hazreti Ömer, Sâriye'yi Nihavend'e doğru bir sefere gönderir. Zaman geçmesine rağmen Sâriye ve askerlerden haber alınamaz. Hazreti Ömer bir Cuma günü hutbe okurken yönünü değiştirerek şöyle hitap eder:

Bir kezin yâ Sâriyetü'l-Cebel
Yine bir kerre çağırdı el-cebel (923)

Onun birdenbire böyle bir hitapta bulunması cemaat arasında Hazreti Ömer'in delirdiğine dair dedikodular yapılmasına sebep olur. Bunun üzerine bazı kişiler Hazreti Ali'ye gelerek bu hadiseyi anlatırlar. Hazreti Ali, gelenlere Hazreti Ömer'in asla boş konuşmadığını söyler. Gelenlere, onun bu sözü söylediği yılı, ayı ve saati yazmalarını bildirir. Hayli zaman sonra Sâriye askerleriyle seferden döner. Sâriye'den gazayı nasıl yaptığını anlatması istenir. Sâriye savaşta mağlupken kendilerine gelen bir sesin yardımcı olduğunu söyler. Bu ses "el-cebel" hitabıdır. Bu sesle dağa yöneldiklerini söyleyen Sâriye bunun üzerine düşmanı mağlup ettiklerini anlatır. Bunu anlatan Sâriye'ye bu sesin yılı, ayı ve saati sorulur. O da söyler. Bu, Hazreti Ömer'in hutbedeyken söylediği sözün tarih ve saatiyle aynıdır. Bunun üzerine oradakiler bulundukları yerle Nihavend arasındaki mesafeyi sorarlar. Sâriye, bu mesafenin iki ay hatta iki aydan daha uzak olduğunu söyler. Bunun üzerine oradakiler Hazreti Ömer'in keramet ehli olduğunu anlarlar. Böylece Hazreti Ali'ye gelerek şöyle derler:

Geldiler ol dem 'Aliye didiler
Bäreka'llāh yâ velî söylediler (973)

Siz bize dimişdünüz hem ol zamān
Kim 'Ömer beyhûde söz dimez 'ayān (974)

Çıkdı sözün bil bu dem pes yâ 'Alī
Çün 'abeş söz dimez imiş ol velî (975)

Bu hikâyeden anlaşıldığı üzere velî olan sadece Hazreti Ömer değil, aynı zamanda Hazreti Ali'dir. Hazreti Ali bu hikâyede kendisine gelip Hazreti Ömer'in delirdiğini söyleyenlere onun her söylediği sözde bir keramet olduğunu söyleyerek bir keramet gösterir. Zaman Hazreti Ali'yi haklı çıkarır.

2.1.15. ŞEYH

Şeyh, yaşlı adam, ihtiyar anlamındadır.¹³⁴ Pir, bey, kabile başkanı, önder gibi anlamları da vardır.¹³⁵ Tasavvufta bir tarikat liderine verilen ünvandır. Hadis literatüründe kendisinde hadis rivayet edilen kişiler için de kullanılır.¹³⁶ Gerçek şeyh, Allah'ı kullarına, kullarını da Allah'a ve birbirlerine sevdiren kişidir.¹³⁷ Şeyh'in şeriat bilgisine sahip, fena makamını geçmiş güzel ahlaklı olması gerekir. Kendisi kâmilidir, kemale erdirendir.¹³⁸ Şeyh kelimesi Kur'an'da 3 ayette geçer.¹³⁹ Kur'an'da bu sözcük yaşlı anlamında kullanılmıştır.¹⁴⁰

Ahbārü'l-İber mesnevisinde şeyh; veli, evliya, mürşid, önder anlamındaki tasavvufî manasıyla ön plana çıkar. *“Der-beyan-ı Şeyh Şehabeddin Mısır Şahıyla Muarazası Şehid Olduğu”* hikâyesinde Miraç hadisesinin gerçekliği ispatlanmaya çalışılır. Mısır şahı birgün âlimleri toplar. Âlimler Mirac meselesini konuşurlar. Mısır şahı Miraç olayının aklına sığmadığını söyler. Şeyh Şehabeddin bunu duyunca Mısır şahının yanına giderek olayı ispatlamak için bazı kerametler gösterir. Bir leğen getirterek Mısır şahının başını bu leğene koyup çıkarmasını ister. Mısır şahı başını leğene soktuğunda kendisini hiç bilmediği bir yerde görür. Burada yıllarca kalır. Çile ve zorluklar yaşar. Bir kadınla evlenir. Bu kadınla yedi yıl kalır. Bu kadından bir kız bir erkek olmak üzere iki çocuğu olur. Geçimini sağlamak için hamallık yapar. Şair bunları anlatırken araya girerek şunları söyler:

Gel kerāmât-ı velîyi dînlegil
Aña inkâr eyleme pek [aňlağıl] (4376)

Zîrâ kim Hâkdur kerāmât-ı velî
Kim aña inkâr ider oldur deli (4377)

¹³⁴ Devellioğlu, *a.g.e.*, s. 995.

¹³⁵ Uludağ, *a.g.e.*, s.334.

¹³⁶ Gündüz, *a.g.e.*, s.353.

¹³⁷ Karaman ve bşk., *a.g.e.*, s. 540.

¹³⁸ Cebecioğlu, *a.g.e.*, s. 610.

¹³⁹ "Vay başıma gelene!" dedi, "Ben bir kocakarıyım, kocam da yaşlı bir adam. Bu gerçekten çok tuhaf bir şey!" (Hûd, 11/72). Dediler ki: "Ey vezir! Emin ol ki, bunun çok yaşlı bir babası var. Onun için yerine birimizi al. Gerçekten de biz seni iyilik edenlerden görüyoruz." (Yusuf,12/78). Musa, Medyen suyuna varınca, orada (hayvanlarını) sulayan bir çok insan buldu. Onların gerisinde de (hayvanlarını suyun olduğu yerden) geri çeken iki kadın gördü. Onlara "Derdiniz nedir?" dedi. Şöyle cevap verdiler: "Çobanlar sulayıp çekilmeden biz (onların içine sokulup hayvanlarımızı) sulamayız; babamız da çok yaşlıdır." (Kasas, 28/23).

¹⁴⁰ (Hûd, 11/72)'de Hz. İbrahim'in güzide eşi Hz. İbrahim a.s için "şeyhen" tabirini kullanıyor; (Yusuf,12/78)'de Hz. Yusuf'un kardeşleri babaları Hz. Yakub a.s için "şeyhen kebîren" şeklinde kullanıyorlar; (Kasas, 28/23)'te Şuayb a.s'ın kızları kendi babaları hakkında "şeyhun kebiren" ifadesini kullanıyorlar.

Mısır şāhı iken ol kişi ‘ayān
Gör neler geldi başına ol zamān (4378)

Mısır şāhı bu esnada yıkanmak için bir suya girer. Başını suya daldırıp çıkarınca kendini sarayın içinde leğenin başında görür. Bütün bu olaylar aslında şahın başını batırıp çıkarması esnasında yaşanır. Reel zaman bu kadar kısadır. Ancak Şeyh Şehabeddin’in kerametiyle zaman açılmış, Mısır şāhı bu zaman dilimi içinde geniş ve çileli bir dönem yaşamıştır. Şair, buradan hareketle Mirac hadisesini ispatlamaya çalışır. Ayrıca şair hikâyenin sonunda velilerin kerametlerinin hak olduğunu söyler ve bunu inkâr edenlerin münafık olduklarını bildirir.

Pes kerāmāt-ı velī bil hâkdurur
Bu sözümi aña şübhe yokdurur (4463)

Gel şağın dahı aña söz söyleme
Kim münāfıkdur diyenler sen dime (4464)

Şeyh Şehabeddin’in keramet göstererek Mısır şāhına kısa bir zaman diliminde uzun bir zamanı yaşatması Mirac hadisesinin gerçekliğini şaha ispat içindir. Bunun yanında Şeyh’in gösterdiği keramet tamamıyla Allah’ın inayetiyle gerçekleşen bir hadisedir. Çünkü o, Allah’ın veli kullarındandır.

2.1.16. DÜNYAYA ALDANMAMAK VE GÖNÜL VERMEMEK

Dünya geçici ve fanidir. Ancak aynı zamanda baki hayatın tarlası konumundadır. Kur’an, bu dünya hayatına ebedi ahiret hayatının tarlası olması hasebiyle büyük önem verir ve bu büyük önem ve itibarla insanın ölümlü olduğu bu fani imtihan dünyasındaki davranışlarını çok ciddiye almasını emreder. İnsanın asli ve ebedi hayatının kesinlikle ahiret yurdunda olduğunu unutup sırf geçici dünyevi zevklere ve mallara gözlerini dikenler, Kur’an’da tenkit edilir. Bu anlamda dünya hayatını mümin ve gereklerini yerine getirmiş olarak yaşamış olanlar ahiret yurdunda güzel nimetlerle şerefleneceklerdir.¹⁴¹ Allah, En‘ām Sûresi’nin 32. ayetinde dünyanın bir eğlence ve oyun yeri olduğunu, buna mukabil ahiret yurdunun Allah’tan korkanlar için daha hayırlı olduğunu söyler. Dünya hayatı aldatıcı bir zekten başka bir şey değildir.¹⁴² Hadîd Suresi 20. ayeti dünya hayatının bir oyun, bir eğlence, bir süs, övünme, mal ve evlat çoğaltma yarışından ibaret olduğunu bildirir.¹⁴³ Bunlarla

¹⁴¹ De ki: ‘Allah’ın kulları için çıkardığı zinetleri ve tertemiz rızıkları kim haram kılmış?’ De ki: ‘Bunlar, bu dünya hayatında inananlar içindir, kıyamet gününde de yalnız onlara mahsustur.’ İşte böylece biz âyetleri bilen bir topluluğa uzun uzun açıklıyoruz. (A‘rāf, 7/32).

¹⁴² “Her canlı ölümü tadacaktır. Kıyamet günü ecirleriniz size eksiksiz olarak verilecektir. Kim cehennemden uzaklaştırılıp cennete konursa o, gerçekten kurtuluşa ermiştir. Dünya hayatı, aldatıcı zevkten başka birşey değildir.” (Âl-i İmran, 3/185).

¹⁴³ “Biliniz ki dünya hayatı bir oyun, bir eğlence, bir süs ve kendi aranızda övünme, mal ve evlat çoğaltma yarışından ibarettir. Bu, tıpkı bir yağmura benzer ki; bitirdiği ot, ekincilerin hoşuna gider,

birlikte dünya hayatı (Yûnus, 10/24)¹⁴⁴ ve (Kehf, 18/45)¹⁴⁵’te tarif ve tasvir edilir.

Hâsılı, Kur’an-ı Kerim, ısrarla dünya hayatının geçici ve fani olduğunu bildirerek ahiretin dünya hayatına nazaran daha hayırlı olduğunu beyan eder. Bu anlamda insan fani bir dünyada, fani bir varlık olduğunun şuurunda olarak hareket etmelidir. Ahbârü’l-İber mesnevisi bu anlamda hikâyelerinde verdiği mesajlarla dünyaya aldanmamak gerektiğini belirtir. Za‘îfî, hikâyelerde dünyanın gönül verilecek ehemmiyette olmadığını değişik vesilelerle dile getirir.

“Der-beyan-ı İnşikak-ı Kamer” başlıklı hikâyenin dibacesinde dünyaya aldanmamak gerektiği vurgulanır. Çünkü dünya oyun ve oyalanmadan (lehv u lu‘b) ibaret bir yerdir. Oyun çocukların işidir. Hâlbuki hayat ciddidir. Dolayısıyla hayat ve yaşam karşısında insanın ciddi kalması gerekir. Dünya hayatı geçicidir. Allah’ın insanoğluna verdiği bir ömür vardır ve bu ömür insanın bu dünyadaki sermayesidir. Bu sermaye sadece dünya hayatı için insanoğluna verilmiş değildir. İnsanoğlu elindeki ömür sermayesini dikkatli ve şuurlu bir şekilde kullanarak ölümden sonraki hayat için de hazırlık yapmalıdır. Yoksa ömür sermayesini boş yere zayi eden kişi ahiret yurdunda hem pişman olacak hem de çaresiz kalacaktır. Bu bağlamda şair dünya fikriyle meşgul olunmaması gerektiğini vurgular. Dünya işiyle uğraşanlar dünyevi olanın yanında makbuldürler. Hâlbuki böyle olmamak gerekir. Çünkü dünya hayatı ebedi bir hayata nazaran çok kısadır. Hayatta olan insan ahiret yurdu için iyi işler yapabilir ve ücretini orada alabilir. Ancak ömür sermayesi bittiğinde imtihanın süresi de biter ve insanoğlu sadece amelleriyle karşı karşıya kalır. Bu yüzden insanın dünya fikrini zihninden çıkarması gerekir. Mutasavvıfların terk-i dünya fikri bu minvaldedir. Zira dünyayı terk eden hem dünyada hem ahirette gerçek saadeti bulan kişidir:

Nâle kıl ey ‘andelîb-i pür-şadâ
Nice bir bu lehv u lu‘b-i pür-hevâ (90)

Dünyanuñ fikrine meşgul olmağıl
Dünyevî yanında maqbûl olmağıl (91)

“Der-beyan-ı Arus-ı Hazret-i Aîşe Radiyallahu Anha ve An Ebiha” adlı hikâyenin dibacesinde de dünyaya aldanmamak gerektiği vurgulanmıştır. Şair

sonra kurur, onu sapsarı görürsün, sonra çerçöp olur. Ahirette ise çetin bir azab; Allah’tan mağfret ve rıza vardır. Dünya hayatı, aldatici bir zevkten başka bir şey değildir.” (Hadîd, 57/20).

¹⁴⁴ “Dünya hayatının misali şöyledir: Gökten indirdiğimiz su ile, insanların ve hayvanların yediği bitkiler birbirine karışmıştır. Nihayet yeryüzü süslerini takımp süslendiği ve sahipleri kendilerini ona gücü yeter sandıkları bir sırada, geceleyin veya gündüzün, ona emrimiz gelivermiştir, ansızın ona öyle bir tırpın atıvermişiz de sanki bir gün önce orada hiçbir şenlik yokmuş gibi oluvermiştir. Düşünen bir kavim için âyetlerimizi işte böyle açıklarız.” (Yûnus, 10/24).

¹⁴⁵ “Ey Muhammed! Sen onlara dünya hayatının misalini ver. Dünya hayatı, gökten indirdiğimiz bir su gibidir ki, bu su sayesinde yeryüzünün bitkileri (her renk ve çiçekten) birbirine karışmış, nihayet bir çöp kırıntısı olmuştur. Rüzgarlar onu savurur gider. Allah her şeye muktedirdir.” (Kehf, 18/45).

dünyanın işinin insana dert ve keder bıraktığını belirtir. Gerçekten dünya pek çok şeyiyle aldatıcı bir mekândır. İnsan dünyada zaman zaman geçici mutluluklar elde etse de bunlar ebedi olmadığı için insana elem verir. Çünkü mutluluğun geçmesi ve bitmesi bile başlı başına bir eleme ve üzüntüye sebebiyet verir.

Nâle kıl ey ‘andelîb çekme elem
Çünkü dünyânun işi her demde ğam (227)

Her zamân bir devr olur bu rûzgâr
Gâhi ğamdur gâh feraḥ âḫiru kâr (228)

Mutassavvıflar, dünyanın mutluluk ve saadetini Allah’ın emir ve yasaklarına uymakta bulurlar. Dünyanın geçici zevklerine kapılarak ömür sermayelerini hiç ve heba etmezler. Şair dünyanın zevkleriyle oyalanmanın insanın kendini aldatmaktan başka bir şey olmadığını belirtir. Geçici mutluluklar insanı meşgul etmemelidir:

Sen seni aldama mesrûr olasın
Şâzlık ile dâ’imâ sen kalasın (229)

Sâ’at-i evvelde ger şâzlık ola
Bil ki şöñra hem yine ğamlık ola (230)

Bu cihan gülüp eğlenme yeri değil; bir imtihan meydanıdır. İnsan bunun şuurunda olmalıdır. Peygamberleri ve velileri bile güldürmeyen bir dünyadan medet ummak hayal-i muhaldır. Şair dünyaya gülenlerin kendini bilmeyenler olduğunu belirtir. Kendini bilmek Yunus’un “İlim ilim bilmektir./ İlim kendin bilmektir./ Sen kendini bilmezsen/ Bu nice okumaktır.” minvalinde anlaşılmalıdır. Yani insan, insan olduğunun şuuruna vararak “ahsen-i takvim” üzere yaratıldığını bilerek kulluk vazifesini yerine getirmelidir. İnsan ruhu ve bedeniyle mükemmel şekilde yaratılmıştır. Şeyh Gâlib’in deyimiyle “zübde-i âlem ve merdüm-i dîde-i ekvân” olan insan kâinatın özü ve küçük bir çekirdeği hükmündedir. Bunun şuuruna varan insan peygamberlerin ve velilerin bile gülemediği ve mesrur olamadığı bir dünyada saadeti aramamalıdır. Zira peygamber kıssaları ve pek çok velayetnemeler bu örneklerle doludur:

Bu cihânda kimse âḫir gülemez
Ol ki güldi bil özünü bilemez (231)

Ne Nebî güldi cihânda ne velî
Sen daḫı hîç gülemezsin ey denî (232)

“Der-beyan-ı Arus-ı Hazret-i Fatıma Radiyallahu Teâlâ Anhâ” hikâyesinde de dünyanın geçici olduğu, insan ömrünün de bu nisbetle çok kısa olduğu dile getirilir. Dolayısıyla yapılması gereken şey Allah’ın merhametini celb edecek ameller yapmaktır. Geçen zamanı bir daha geri getirmek mümkün değildir. Bu yüzden yaşadığımız anı dolu dolu yaşamak gerekir. Şayet insanoğlu elinde doğru ve güzel amellerle bu dünyadan ayrılırsa doğru insanlarla birlikte olur. Bunun aksine ameller işleyen yani kötü işler yapan insanların da gideceği yer âşikârdır:

Nâle kıl ey ‘andelib sâz eyle sen
Geçdi ‘ömrün bir de pervâz eyle sen (636)

Bu geçen günler dahı girmez ele
Sen gidersin saña bir rahmet kıla (637)

Rahmet ile ger gidersen âşikâr
Saña yoldaş oldu bil pes toğrı yâr (638)

Yoksa bed dirler ise saña ‘ayân
Ne geliser başına gör ol zamân (639)

Şair, insanın daha hayattayken, ölüm kapısını çalmadan, rahmeti kazanması gerektiğini söyler. Bunu kazanmanın yolu hayırlı işler yapmaktan geçer. Şairin burada dikkatimizi çeken bir tarafını görmekteyiz. O, bizden Allah’ın sanat eserlerini tasavvuri olarak düşünmemizi ister. Çünkü Allah’ın sanat eserleri mükemmeldir. Kâinatın yapısından ve düzeninden en küçük bir taşa ve böceğe kadar her şey yerli yerinde ve şaşırtıcı derecede mükemmeldir. Dolayısıyla Allah’ın sanatlarını tefekkür eden insan bu sanatlardan sanatkârın büyüklüğünü görebilir. Bu tasavvur ve tefekkür bir nevi sessiz bir zikirdir:

Şağ iken pes kendüne sen ey hoca
Gel kazan sen rahmeti ucdan uca (640)

Kendüne sen hayr işi itgil pîşe
Şâni‘ün şun‘ını kılğıl endîşe (641)

“Der-beyan-ı Hazret-i Ömer Radiyallahu Anhu Nîl-i Mübareke Name Virdügi” hikâyesinin dibacesinde de dünyaya itibar edilmemesi gerektiği vurgulanır. Çünkü dünya kimsenin dostu değildir. Herkesi terk eder. Nitekim bakıldığında ne kölelere ne de padişahlara kalmayan bir dünyadır, adeta herkesi bir bir yemiştir:

Bu fenâya i‘tibâr itme şakın
Kimi kodı kimi koyar bir bakın (1514)

Ne gedâ koydı ne şulţân ey hoca
Kamusın bir bir yidi ucdan uca (1515)

Bu dünya ilgi ve alakaya değen bir yer değildir. Onun için dünyaya karşı hevesi kesmek gerekir. Dünya, insanla bağını koparmadan insan ondan bütün bağlarını kesmelidir. Şair, dünyada yapılması gereken en doğru şeyin hoş ameller yapmak olduğunu bildirir. İnsan bu fani dünyaya gönül bağlamamalıdır.

Bu fenâya gel şakın kılma heves
‘Ahdine uyma anuñ peyvendi kes (1516)

Kendüne bir hoş ‘amel kıl bunda sen
Gurre olma bu fenâya cân-ı men (1517)

“Der-beyan-ı Müjde-i Kelime-i Tevhid” hikâyesinin dibacesinde de dünyanın geçici bir mekân olduğu hatırlatılır. İnsan bu dünyadan gidince bütün malı mülkü, evi barkı dünyada kalır. Bundan dolayı dünyaya bel bağlamak doğru değildir. Şair, insanın bel bağlayacaksa baki olan mülke bel bağlaması gerektiğini söyler. Mülk fani olup yokluğa gitmeyendir. Yaşam da insanın ölümsüz olmasıdır:

Nāle kıl ey ‘andelīb açgıl dehān
Sen gidersin alısar bu hān-mān (1906)

Çün gidersin sen bu fānī dünyādan
Pes aña bil bağlamaqlık yā neden (1907)

Bağlar iseñ biliñi sen ey hoca
Bāķī mülke bağlağıl ucdan uca (1908)

Mülk odur kim fānī olmaz dağı ol
Pes arāb olmaz yıķılmaz dağı bil (1909)

Dağı ölüm anda olmaz ey paşa
Sağlık ile hep alur başdan başa (1910)

Fani olan dünya insanı terk edip gitmeden insan yüzünü baki olana dönmelidir. Bunun yolu Allah’ın sevdiği ve istediği güzel amelleri yapmaktan geçer. Şair bunu yapabilmek için neler yapılması gerektiğini de sıralar: İnsan Allah’ı zikretmeli, Allah’ın bir olduğuna ve her şeyi gören ve her şeyden haberdar olan bir Rab olduğuna inanmalı, Hazreti Muhammed’in onun kulu ve elçisi olduğuna iman getirip son peygamber olduğunu kabul etmeli ve buna şehadet getirmelidir. Aynı zamanda dil ile yapılan şehadet kalp ile de tasdik edilmelidir. Bundan sonra yapılacak olan şey ölüme hazırlık yapmaktır. Ölüme hazırlık Allah’ın emir ve yasaklarına uymaktan geçer. Şair, durumu şöyle ifade eder:

Ben saña ol mülki didim bilesin
Aña göre sen ‘ameller ılasın (1911)

Dā ’imā zıkr idesin Ğaffārı sen
‘Ayb-ı ulı setr iden Settārı sen (1912)

Pes şehādet viresin kim ol Başır
Birdürür her işe hem oldur Hābır (1913)

Muṣṭafādur hātem-i peygamberān
Hem resūli hem ulı Hāķķuñ ‘ayān (1914)

Her zamān her dem şehādet idesin
Bu sözi dilünde ‘ādet idesin (1915)

Dağı taşıdık idesin kalb ile hem
Söz budur tahkik idesin dem-be-dem (1916)

Aña göre pes oturup durasın
Dağı ölmegün yarağın göresin (1917)

Ol beka mülke girersin pes ‘ayân
Bu söze hem olmasun şekk ü gümân (1918)

“Der-beyan-ı Haret-i İsa Aleyhisselam Bir Yahudi’yle Refik Olduğı”

hikâyesinin dibacesinde insanın dünyaya aldanmaması gerektiğı mesajı verilir. Dünyada güzel bir ses bırakmanın önemi üzerinde durulur. İnsanın dünyada var oluş sebebi burada iyi bir nişan bırakmaktır. Bunun aksi bir durum şair tarafından kabul edilir bir durum değildir. Öyle ki dünyada iyi bir iz bırakmayanlar şairin nezdinde insan bile değildir.

Nâle kıl ey ‘andelib-i gül-feşân
Dünyâdan gitdükde kala bir nişân (3551)

Ol nişân ile seni yâd ideler
Rağmet ile cânunı şâd ideler (3552)

Ger nişânın kalmasa dünyâda bil
Âdemilerden değilsin anlağıl (3553)

Dünyaya aldanmamak gerekir. Çünkü geçici bir mekândır. Muhakkak bir sonu vardır. Ahiretle karşılaştırılacak bir yer değildir. Dünya hayatı ahirete nazaran çok kısadır. İnsan ölümlü olduğunu unutup dünyanın zevk ve safasına dalabilir. Fakat bütün bu saltanat gidicidir ve geçicidir. Birçok insanı kısa bir süre güldüren bu dünya sonunda herkesi ağlatmıştır.

Yoksa bu külhan turacak yir değil
Bu fenâ ‘uqbâ ile hem bir değil (3554)

Çokları güldürdi bu fânî vağan
Âhiri ağlatdı bu dem anla sen (3555)

Şair, dünyanın nimetlerini şekerle benzetir. Fakat bu şeker zehirlidir. Başlangıçta insanın ağzında bir tat bırakabilir. Fakat zehirli bir yemeğın insana bıraktığı şey, karın ağrısıdır. O zehir o bedenden dışarı atılmadıkça da o bedeni tahrip eder. Nitekim sonunda zehir, insanı öldürür. Bu bağlamda şair bizleri bu zehri içmemeye davet eder. Çünkü bu zehri içenlerin sonu zâr eylemektir.

Evvelinden ol saña virür şeker
Tuyamazsın zehr imiş şeker meger (3556)

Sen duyunca zehr imiş ol dem anı

Hāk ile yeksān ider bilgil seni (3557)

Pes bu zehri içmegil sen ey hoca
Çokları zār eyleyüp ucdan uca (3558)

İnsanın içinde dünya malına dair müthiş bir hırs vardır. İnsan her gördüğü şeyin kendisinin olmasını ister. Şair bu noktada muhatabını insaflı olmaya davet eder. Dünyaya bel bağlamamak gerektiğini söyleyen şair, insanın döğünüp ağlamaması için fasid olan fikirlerden kaçınması gerektiğini söyler.

Kes tama^c bu dünyāya meyl eyleme
Her ne görseñ bu benüm olsun dime (3559)

Fikr-i fāsiddür aña bil bağlama
Kendü elünle döğünüp ağlama (3560)

“Der-beyan-ı Haret-i İsa Aleyhisselam Bir Yahudi’yle Refik Olduğı”

hikâyesinde Hazreti İsa ile bir Yahudi’nin yol arkadaşlığı anlatılır. Bunlar azıklarını alarak yola çıkarlar. Hazreti İsa’nın iki yufkası Yahudi’nin üç yufkası vardır. Bunlar azıklarını birbirine katarlar. Fakat Yahudi kendisinin üç yufkası olduğunu düşünerek birisini gizlice yer. Hikâyeye göre Hazreti İsa defalarca Yahudi’ye bu yufkanın akıbetini sorduğu halde Yahudi ona doğru cevap vermez. Bu yolculuk esnasında Hazreti İsa birçok mucize göstermesine rağmen Yahudi doğruyu saklar. En son harabe bir yere giderler. Üç altın kerpiç görürler. Hazreti İsa Yahudi’ye yine yufkanın akıbetini sorar. Doğru söylerse altınları ona vereceğini söyler. Yahudi bu sefer doğruyu söyler. Hazreti İsa da altınları ona verir; ama oradan ayrılır, Yahudi’yle yoldaşlığını sonlandırır. Hazreti İsa oradan ayrıldıktan sonra oraya üç kişi gelir. Yahudi’yi ve altınları görürler. Yahudi’yi öldürüp altınları alırlar. Bu üç kişi altınları aralarında taksim ederler. Bu üç kişiden biri azık almak için şehre iner ve aldığı yiyeceğe zehir katar. Böyle yaparak arkadaşlarını öldürmeyi tasarlayan bu kişi altınların tamamına sahip olmayı planlar. Bu kişi, azıkları alıp şehirden arkadaşlarının yanına döndüğünde diğer iki kişi bunu öldürürler. Sonra oturup yemeklerini yerler. Onlar da yedikleri yemekten zehirlenerek ölürler. Hazreti İsa dönüp geldiğinde manzarayı görür. Bu manzara karşısında Hazreti İsa’nın söylediği şu söz oldukça manidardır:

Sen ne dünyāsın seni seven ‘ayān
Bunda hāli bu ola pes bu zamān (3657)

Ahrette niçesi olsa gerek
Anı diyüp geçdi gitdi tizirek (3658)

Görüldüğü üzere dünyaya ve dünya malına aldanan insanların akıbeti bu hikâyedeki gibidir. Dünyanın kendisini seven insanlara bırakacağı bir miras yoktur. İnsan bütün arzu, heves ve hırslarına rağmen dünyadan eli boş gider. Bu anlamda dünyaya ve dünya malına tama eden bu insanların akıbetini yaşamak istemiyorsak dünyaya aldanmamalıyız. Yoksa dünyaya hırsla bağlanan insanların sonu bu

hikâyedekinden farksızdır. Bu durum dünyanın insana sunduğu haldir. Asıl büyük kayıp sonsuz olan ahiret yurdunun kaybedilmesidir.

Dikkatli bir nazarla incelendiğinde bu hikâyede pek çok sembolik ifade tesbit edilebilir. Genel olarak insanların yaptıkları dünya hırsıyla dolu bir hayat geçirmektir. İnsanlar hırs ile bir şeyler biriktirseler de en sonunda ölüm gelerek bütün kazanımları hikâyedeki gibi sıfır noktasına indirir. Böylece, ölen insan bir müflis olarak bu dünyadan göçüp gider.

Şair, hikâyenin sonunda dünyanın malına- metâna aldanmamak gerektiğini vurgular. İnsan dünyaya muhabbet göstermemeli mesajını veren şair, rızık verenin Allah olduğunu hatırlatır. Nitekim insan açlıktan korkmamalıdır. Çünkü Allah Gani'dir. O, kimseyi aç bırakmaz. Onun kapısına tevekkülle gidilmelidir. Dünyaya meyl edilmemesini de salık veren şair, dünyaya herhangi bir meyl olacaksa ahiret için olması gerektiğini bildirir.

Sen dahı gel geç bu dünyâdan a yâr
Tut ulular sözünü ey nâm-dâr (3660)

Pes nedür dünyâ metâ' ı ne ola
Kethudâsı kim anuñ şeytân ola (3661)

Gel muhabbet eyleme dünyâya sen
Rızkıñı virür senüñ ol Yaradan (3662)

Çorçma açlıqdan bu dem pes ey denî
Ac kımaz bilgil seni Rabb-i Ğanî (3663)

Andan iste ne dilerseñ âşikâr
Gel tevekkül kıpusına sen a yâr (3664)

Meyl itme kimseye dünyâ için
Ger gidersen eylegil ' uqbâ için (3665)

“Hazret-i Hızır Aleyhisselamun Saile Sadaka Virdigi Beyan” hikâyesinin dibacesinde de fâni olan dünyaya meyl etmemek gerektiği söylenir. Şair dünyanın ahvalinden ibret çıkarılması gerektiğini bildirir. Çünkü bu fâni dünyada ölmeyen, kalan hiçbir kimse yoktur. Ayrıca öldüğünde kendisiyle malını mülkünü götüren kimse de yoktur. Böyle bir iş bu dünyada olmamış, görülmemiş, duyulmamış ve denilmemiştir. Hal böyle iken bu dünyaya bel bağlamanın aslında hiçbir sebebi yoktur:

Gel şakın meyl eyleme bu fânîye
Çün fenâdur meyl itmek yâ niye (3935)

Sen birin bu fânide gördün mi hiç
Ölmedi kaldı aña irdün mi hiç (3936)

Yâhûd ölüp dünyâdan gitdügi dem
Mâl emlâkin bile götürdü mi hem (3937)

Böyle bir iş bu fenâda olmadı
Görmedün işitmedün dinilmedi (3938)

Pes aña bil bağlamak bilsem neden
Gel beķā gözle odur hūbbu'l-vaṭan (3939)

“Der-beyan-ı Mānī‘ün Ebū Hureyre Radiyallahu Anhū Hazretinden Sualı”

hikâyesinin dibacesinde bülbüle seslenen şair, bülbülün gülü bırakıp dikenle uğraşmasını eleştirir. Aslında bülbülün şahsında insanoğlu eleştirilir. Gül burada asıl ve gerçek güzelliği temsil eder. Hâlbuki insanoğlu asıl güzelliği unutup çer çöpe takılmıştır. Şair, gerçek güzelliği görenlerin bu cihana gönül bağlamayacaklarının şuurundadır. Çünkü ebedi güzelliği gerçek manasıyla bulanlar, geçici olana takılmazlar:

Nâle kıl ey bülbül-i ğam-hâr sen
Çün olupsın hâr elinden zâr sen (5251)

Nice bir hâr ile hem-zâr olasın
Hârı terk it tâ güle yâr olasın (5252)

Sen ki yâr olduñ güle pes ey cevân
Dağı bilmezsin nedür hem bu cihân (5253)

‘Aql u fikrūn ol beķā mülke gider
Çün beķā bulduñ fenâyı kim nider (5254)

Dünya insanoğlu için bir cazibe merkezidir. İnsanı cezbe eden pek çok şey vardır. İnsanın kalbi de pek çok şeye mübtela derecesinde bağlanabilir. Makam, mevki, mal, mülk, evlat ve daha niceleri... Fakat hepsi de geçicidir. “Baki olan Allah’tır.” Bu yüzden insanoğlu geçici olana gönül vermemelidir. Baki olanı istemelidir. **“Der-beyan-ı Arus-ı Hazret-i Aîşe Radiyallahu Anhū ve An Ebîha”** adlı hikâyede şair bu dünyanın dert ve tasasının çekilmemesi gerektiğini belirtir. Mutasavvıfların terk-i dünya dedikleri budur. Dünyayı terk eden hem dünyada hem ahirette mutluluğa kavuşur. Dünyaya bağlanan ise hem dünyayı hem ahireti kaybeder. Çünkü dünya zenginliği asla mutluluğu ve huzuru getirecek değildir. Bizzat kendisiyle beraber birçok bela ve musibeti de barındırır. Bu yüzden insan dünya kaydını bırakmalı ve dünyada kaybettiklerine asla üzülmemeli, dünyanın kaydını ve endişesini çekmemelidir:

Bu cihân kaydını elden қо bu dem

Bu cihândan ötri gel sen çekme ğam (236)

“Der-beyan-ı Ebu Bekr Radiyallahu Anh Malını Yağma Eyledigidür” adlı hikâyede dünyanın denî olduğundan bahsedilir. Dünya kelimesinin kökü de “denî”dir. Denî, alçak ve geçici anlamlarında bir kelimedir. Dolayısıyla bu mananın şuurunda olarak insanın dünyaya gönül vermesi gerekir. Daha doğrusu insanın dünyanın gelip geçiciliğini bilerek ona gönül vermemesi gerekir. Zira dünya hiçbir beşer için kalıcı bir mekân değildir:

Bu cihânı sen denîdür bilesin

Ne seni kor ne beni kor bilesin (351)

Şair dünyanın gelip geçici bir yer olduğunu belirtmek için “üç günlük dünya” deyimini kullanır. Bu üç günlük dünyada zaman oldukça önemlidir. Zamanı, kalıcı olan ahiret yurdunda mutlu ve ebedi bir hayatı kazanmak için harcamak gerekir. İnsan pişman olmak istemiyorsa, ahirette amelsiz kalmak istemiyorsa dünyaya gönül bağlamamalı ve bu üç günlük dünyada doğru işler yapmalıdır.

Yoksa üç gündür bu dünyâ ey hümâm

Gel yarağın şimdiden it bi’t-tamâm (361)

Dimeyesin tâ baña hayf oldu pes

Kim azık bulamadum hayf oldu pes (362)

“Der-beyan-ı Bir Oğlan Gözi Yaşı Bir Padişah Derdine Deva Oldığı” hikâyesinin dibacesinde de dünyaya gönül vermemek gerektiği vurgulanır. Andelibin şahsında insanoğluna seslenen şair, insanın dünyada geçici olduğunu hatırlatır. Dünya fanidir. Bu yüzden fani olan bir yeri ebediyen orada kalacakmış gib mekân tutmak doğru değildir. Nitekim bu dünyaya bizden önce birçok insan gönül bağlayıp âşık olmuştur. Fakat dünyanın herkese cevabı aynı olmuştur. Dünya âşıkklarını birkaç gün güldürüp sonra onlara âh ü zâr ettirmiştir ve onları terk etmiştir.

Nâle kıl ey ‘andelib olma melûl

Çün gidersin sen bu yirden bilmiş ol (1638)

Bu fenâ külhanda gel tutma vatan

Bu fenâyı kendüñe yurd itme sen (1639)

Sen gibi çokları bu yâr eyledi

Bir niçe gün güldürüp zâr eyledi (1640)

Dünyanın âdeti vefasızlık üzerinedir. Bizi bırakıp gideceği kesindir. Onun için o bizi terk etmeden biz onu terk etmeliyiz:

Gel bu dünyâya gözüm bil bağlama

Evvelinden ağla şöñ ağlama (1645)

“Der-beyan-ı Ahval-i Zenbilci ve Ahval-i Hatun” hikâyesinde dünya nimetlerine gönül bağlamayan bir zenbilci ve eşiyle karşılaşırız. Bir gece ibadet için kalkan zenbilci Allah’tan bol rızık ister. Bunun üzerine Allah gayb âleminden uzanan bir el vasıtasıyla zenbilciye geceyi aydınlatan bir yakut gönderir. Karısını

uykusundan uyandıran zenbilci karısına durumu anlatır. Kadın kendisinin çok güzel rüyalar gördüğünü söyler:

Düşde gördüm pād-şāh-ı baḥr u ber
Kim neler virmiş bize gördüm neler (2935)

Niçe kürsî niçe taḥtlar hem a yār
Kim bizimçün eylemiş Perverd-gār (2936)

Ḳamusı anuñ münakkaş bil ‘ayān
Daḥı nice nesne gördüm bî-gümān (2937)

Dile gelmez kim anı iydem saña
‘Aḳla girmez işiden ḳalır taña (2938)

Rüyasını zenbilciye anlatan karısı, dünya malından istiğna ederlerse bunun karşılığını ahirette alacaklarını zenbilciye bildirir. Bundan dolayı kadın, kendilerine uzatılan bu dünya nimetini almamanın kendileri için ve ahiretleri için daha hayırlı olacağını söyler:

Alsavuz dünyā içinde ger anı
Gördüğüm noḳşan ider Rabb-i Ğanî (2941)

Ol daḥı ‘uḳbā içün ḳalsun a yār
Dünyā içün māl gerekmez zinhār (2942)

Zenbilcinin karısının dünya malıyla gönül bağını kesen bu tavrı, ahirette zenginliği arzulaması ve bunu dile getirmesi zenbilci tarafından da makbul görülür. Bunun üzerine zenbilci de uzanan ele seslenerek dünya zenginliği istemediğini söyler:

Zāhir olan ele pes ḳıgırdı ol
Çek elin bize gerekmez bā-uşûl (2944)

Dünyā fānî mālî ḳaldı ḳanda pes
Āḥiret bâḳî gerek māl anda pes (2945)

“Der-beyan-ı Hazret-i Musa Aleyhisselamun Cennetde Olan Komşusun Gördüğü” hikâyesinin dibacesinde de dünyaya gönül bağlamamak gerektiği vurgulanır.

Yoksa bu dünyā-yı denîye ey fülân
Gel gönül virme ḳamu sözi yalan (3152)

“Der-beyan-ı Hazret-i İsa ‘Aleyhisselamun Musluk İle Sual Cevab” hikâyesinin dibacesinde de dünya malına gönül vermemek gerektiği vurgulanır. Şair dünya malını altın imgesi etrafında toplayarak bundan vazgeçmek gerektiğini belirtir. Çünkü insan ölümlüdür. Er geç ölüp elindekileri dünyada bırakır. Dolayısıyla dünyadaki mal insana emanettir. İnsanın değildir. Şair, varlığın yani dünya malının bir nevi tarifini yapar. Şaire göre varlık insana kötü gününde faydası olan şeydir:

Fikr ider misin ‘aceb ey yol eri
Kim koyup gitseñ gerek kamu zeri (4492)

Çünkü kamu varlığını elden gider
Merd olanlar pes giden varı nider (4493)

Varlık oldur senün ile kıla ol
Buñ gününde hem seni kırtara ol (4494)

Şair dünya malının geçici olmasını da dikkatlere sunarak merd olan kişinin buna meyl etmeyeceğini söyler. Ona göre dünya malına meyl eden namerttir:

Bu fenāya meyl kılmaz merd olan
Meyl ider var ise bil nā-merd olan (4498)

“Der-beyan-ı Cabir Radiyallahu Teâlâ Anhu Hazret-i Habîb-i Ekrem’e Sualî”

hikâyesinin dibacesinde de şair dünyaya gönül bağlamamak gerektiğini vurgular. Yine bülbülün şahsında bütün insanlığa seslenen şair, bu fena dünyaya iltifat edilmemesi gerektiğini belirtir. Çünkü dünya insanı bir iki gün güldürse de eninde sonunda ağlatır. Her nefis ölümü tadıcıdır gerçekliğiyle dünya kimseye yar olmaz. İster sultan ister köle herkes ölümü tadacaktır. Nitekim şair, bu görüşünü güçlendirmek için Cemşîd, İskender, Keykâvus ve Efrâsiyâb gibi İran mitolojisinin de sembollerinden olan güç ve saltanatı çağrıştıran isimleri kullanarak bunların bile dünyadan gittiklerine dikkati çeker.

Nâle kılm ey ‘andelîb-i hoş-şîfât
Bu fenâ dünyāya itme iltifât (4597)

Bir iki gün çokları güldürdi bu
‘Akıbet bir zehr ile öldürdi bu (4598)

Ne gedâ koydı ne sultân ey hoca
Kamusın çaldı yire ucdan uca (4599)

Kanı Cemşîd u İskender mäh-tâb
Kanı Keykâvus u yâ Efrâsiyâb (4600)

Der-beyân-ı Ebu’l-leys-i Semerqandî Rahmetullahi ‘Aleyhi Kıssası”

hikâyesinin dibacesinde bir papağanın şahsında bütün insanlara seslenen şair, dünyaya meyl edilmemesi gerektiğini belirtir. Şair, dünyaya meyl eden kişilerin Allah’tan uzaklaştıklarını belirtir. Dünyaya meyl etmeyenler ise zamanla kusursuz hale gelirler. Akıllı insanın dünyaya meyl etmeyeceğini söyleyen şair, dünyanın oyun ve oyalanmadan ibaret olduğunu hatırlatarak oyun ve oyalanma vakitlerinde bile insanın Allah’ı zikretmesi gerektiğini anlatır:

Nâle kılm ey tûfî-yi şîrîn-zebân
Çün bilürsin fânîdür hem bu cihân (4729)

Yā niçün meyl idesin daħı aña
Niçe bir iydem naşihat ben saña (4730)

Aña meyl iden Hudādan oldu dūr
İtmeyenler bil ki oldu bī-kušūr (4731)

Var ise ‘akluñ senüñ daħı a yār
Meyl itme bu fenāya zinhār (4732)

Lehv u lu‘bından daħı direm şaķın
Ol Hudānuñ zıkr ü fikrine baķın (4733)

“Der-beyan-ı Hazret-i Musa Aleyhisselam Bir Fakire Selam Virüp Almaduğı” hikâyesinin dibacesinde fani dünyaya itibar edilmemesi gerektiğı vurgulanır. Şair; Dehḥāk, İskender ve Pehlūvān gibi İran mitolojisinin kahramanlarını örnek vererek bunların dünyaya bel bağladıklarını ama dünyanın bunları bile yerle bir ettiğini belirtir.

Bu fenāya i‘tibār itme şaķın
İ‘tibār idenlere bu dem baķın (5377)

Ḳanı Dehḥāk u Sikender Pehlūvān
Kim diyerlerdi bizümdür bu cihān (5378)

Şair, gönülden pasları silmenin yolunun bu fani dünyayı terk etmek olduğunun şuurundadır. Dolayısıyla insan dünyanın yüzüne bakmamalı, onun sözünü dinlememelidir. Çünkü dünya sevgisini gönlünden çıkaran kişinin kalbi Allah’a yönelir. Dünya sevgisini gönlünden çıkaran kişiler dünyada da ahirette de huzur ve mutluluğı bulurlar. Şair kalbe cila sürmenin yolunun fani dünyayı terk etmekten geçtiğini bilir. Çünkü aşırı dünya sevgisi ve günahlar kalbi karartır. Kalbi pak ve temiz kılmanın yolu dünyadan uzak kalmaktan geçer:

Gel gider pāsı gönülden vir cilā
Bu fenāyı terk kıl idüp şalā (5382)

Bir daħı baķma bu fānī yüzine
Kim fenādur özi nedür sözi ne (5383)

Pes eger terk itdüñ anı sen a yār
Bil qarīb olduñ Hudāya āşikār (5384)

“Der-beyan-ı Hazret-i Musa Aleyhisselam Bir Fakire Selam Virüp Almaduğı” hikâyesinde Hazreti Musa Tur Dağı’na çıkarken bir adama selam verir. Adam, Hazreti Musa birkaç defa kendisine selam verdiği halde selamı almaz. Bu duruma sinirlenen Musa Allah’ın huzuruna çıkar. Allah Hazreti Musa’ya bu adamı sevdiğini söyler. Allah, adamın olmayacak bazı sözler söylediğini de belirtir. Adamın bu sözleri hikâyede şöyle dile getirilir:

Ḥazret-i Mūsāya didi ol Ġanī
Yā Kelīm iydeyüm nedür anı (5432)

Dir baña yā Rabbi ortadan ‘ayān
Ḥakk kıl kamu caḥīmi bu zamān (5433)

Mü’min ü kāfir ki var ey Kird-gār
Ḥamusın sen ḥalk idüpsin āşikār (5434)

Hep senün ḵuluñdurur yahşı yaman
Ḥamusın ḵoy cennete ey Müste‘ān (5435)

Hazreti Musa, Allah’a niçin bu adamı sevdiğini sorar. Allah da bu adamın dünyayı sevmeyişini belirtir. Bu adam, dünyaya hiç gönül vermemiş, gönlü asla dünyaya kaymamıştır:

Ol faḵīrūn ‘ömri oduḵça a yār
Bir kezin bu fāniye ol āşikār (5469)

Kim muḥabbetle dönüp bir bakmadı
Zerre deñlü aña gönli aḵmadı (5470)

Görüldüğü üzere burada okuyucuya “Allah’ın bizden hoşnut olmasını istiyorsak dünyaya gönül bağlamamamız gerekir” mesajı verilmektedir. Nitekim şair, hikâyenin sonunda fani dünyadan yüz çevirmenin akıllı insanın işi olduğunu belirtir. Ona göre mert olan dünyaya meyl eylemez.

Var ise ‘aḵluñ senün hem ey ḥoca
Bu fenāya bakmaḡıl ucdan uca (5478)

Merd iseñ meyl eyleme daḡı aña
Gel sözüm tüt bu naṣīhatdür saña (5479)

Şair, dünyaya kıymeti ölçüsünde değer vermek gerektiğini de belirtir. Burada özellikle çocuk sahibi ebeveynlerin çocukları için dünyaya bağlandıklarından bahseden şair, bunların bu sevgiyi abartmamaları telkininde bulunur. Bunun ölçüsü de bellidir. Çocuklarını başkasına muhtaç etmeyecek kadar dünyaya çalışmaktır. Şair bu ölçünün dışına çıkıp durumu abartanların aşağılık insanlar olduğunu belirtir:

Ger ‘ayālūn var ise ey gönlü şād
Ol ḵadar ḵalış daḡı itme ziyād (5480)

Tā ki muḥtāc olmayalar bir zamān
Herkes budur sözüm ey merdümān (5481)

Yoksa artuḵ ḵalışup dirseñ anı
Bil ki senden ḡayrı yokdur bir denī (5482)

Mutasavvıflar, dünya insanı terk etmeden insanın dünyayı terk etmesi

gerektiği üzere bir felsefe ve yaşam sürdürürler. Terk, aslında bir şeylerden vazgeçmek değil, bizzat hakikate ve Hakk’a talip olmaktır. Dünya metaından vazgeçen ve bunu terk eden insan mana olarak zenginleşir ve Hakk’a yaklaşır. Dünya âlemi kesret âlemidir. İnsan kesreti terk ettikçe vahdete yaklaşılır. Vâhid olana yaklaşıldıkça hem dünya hem de ahiret insan için saadeti getiren mekânlar olur. **“Der-beyan-ı Ahval-i Meyyit”** hikâyesinde şair dünya malına tama edilmemesi gerektiğini belirtir. Çünkü tamanın ve hırsın sonu hüsrandır. Çünkü ölüm vardır. İnsan, ömür sermayesi dolmadan daha canı bedendeyken amellerini yerine getirmeli, ibadet vazifesini unutmamalıdır. Yoksa sonu büyük pişmanlık olur. Fakat son pişmanlık insana fayda sağlamaz. Bunun için şair insanın bu dünyayla ilgili her şeyden geçmesi gerektiğini belirtir. Çünkü ahreti istemek dünyanın terkiyle mümkün olur.

Gel tama^ç kılma bu dünyâ mālına
Kim tama^ç kıldıysa bak gör hâline (496)

Şoñ peşimānlık dahı çār eylemez
Bilürem bu söz saña kār eylemez (497)

Umaram Hağ yumşada gönlüñ senüñ (498)
Her işinden giçesin bu dünyenüñ

Şair, **“Der-beyan-ı Bir Hatun İplik Egirüp Nafaka Eyledüğü”** hikâyesinin dibacesinde dünyanın geçici bir mekân olduğunu söyleyerek insanların dünyayı kendilerine vatan tutmamaları gerektiğini bildirir. Nitekim birçok insan kendine burayı yurt eylemiştir. Fakat bunların akıbet olarak dünya tarafından hor edilmişlerdir. Bu dünya kendisine bel bağlayanların belini kıran bir dünyadır:

Zîrâ fânîdür bilürsin bu kühen
Eyleme sen kendüñe anı vañan (3684)

Sen tegi çoklar bunı yurd eyledi
Dönüben ol çokları hor eyledi (3685)

Kim ki bil bağladı bilgil âşikār
Bilini kırdı anuñ bu dem a yār (3686)

Şair dünya için “sahire” vasfını kullanmıştır. Şairin müennes bir sıfat kullanması ilginçtir. Nitekim şairin dünyayı insanı aldatan bir kadın olarak gördüğü anlaşılmaktadır. Bunun için dünyanın terk edilmesi gerektiği söylenir. Bunu söylerken de İslam hukukunda kullanılan bir ıstılah kullanılır. Bu kavram “talak” kavramıdır. Şair, insanın dünya tarafından aldatıldığını dile getirerek onu boşamak gerektiğini söyler. Şayet insan dünyayı boşamazsa muhakkak o insanı boşayacaktır:

Sāhiredür sen aña bir hoşca bak
Var ise ^ç aqluñ aña virgil talāk (3687)

Ger ʔalāk virmez iseñ bilgil aña

Pes muḥakḫak viriserdür ol saña (3688)

Görüldüğü üzere Ahbārü'l-^c İber mesnevisi dünyaya aldanmamak ve dünyaya gönül vermemek bağlamında oldukça zengindir. Genel olarak dünyanın ve insanın fani olduğu gerçeğinden hareketle şair, muhatabını baki olana yönlendirir.

2.1.17. HER NEFİS ÖLÜMLÜDÜR/ ÖLÜMÜ HATIRLAMAK

Nefis kelimesi (nun-fe-sin) kök harflerinden meydana gelmiş bir kelimedir ve bu kelime bütün çekimli halleriyle toplamda 270 ayette 298 defa geçer. İnsanı tek bir nefisten yaratan ve ondan da eşini yaratan Rabbimizdir.¹⁴⁶ Bu ayetten insanın yaratılması ve varlık alanına girmesi için gerekli olan şeyin nefis olduğu görülür. Mevti ve hayatı kim daha güzel ameller yapacak diye yaratan Allah, İnsanı tek bir nefisten yarattıktan sonra bu hammaddeyle eşini de yarattı ve bütün nefisler için de mevti (ölümü) takdir etti.¹⁴⁷ Bu yüzden ölüm hak olup her nefis ölümü tadacaktır.¹⁴⁸

“Der-beyan-ı Ahval-i Meyyit” hikâyesinde dünyanın geçici bir mekân olduğu ve insanın eninde sonunda bu mekânı terk edeceği mesajı verilir. Aşağıda hitap edilen bülbül insanı temsil eder. Şair bülbülün yani insanın dünyayı terk edeceğini söyler. Bu durum “her nefis ölümü tadıcıdır.” İlâhi emrinin yansımasıdır. Ölüm haktır ve gerçeğin ta kendisidir. Dünya bir oyun ve oyalanma yeri olarak Kur’an’da anlatılırken ölüm de hak olarak ve kesinlikle gerçekleşecek bir olgu olarak anlatılmıştır.

Nâle kıl ey ‘andelîb-i hoş-nefes

Sen gidersin boş kalırsın bu kafes (488)

İnsan yeryüzünde geçici bir süreliğine gelerek yaşar, günü geldiğinde de buradan ayrılır. İnsan bir misafir, dünya bir han ve misafirhanedir. Âdemoğlu bunun şuurunda olarak amellerini yerine getirmelidir.

Çünkü bu dünyâ değil saña vâtan

Bir ‘amel kıl kendüñe pes ʔırma sen (490)

Ölüm, devamlı hatırdaki tutulması gereken bir mevzudur. Peygamberimizin

¹⁴⁶ “Ey insanlar! Sizi bir tek nefisten yaratan ve ondan eşini yaratıp ikisinden birçok erkekler ve kadınlar üreten Rabbinizden korkun; kendi adına birbirinizden dilekte bulunduğunuz Allah’dan ve akrabalık (bağlarını kırmak)tan sakının. Şüphesiz Allah sizin üzerinizde gözeticidir.” (Nisa, 4/1)

¹⁴⁷ Bunda kendisine evliyaullah (Alah’ın velisi), halilullah (Allah’ın dostu), ensarullah (Allah’ın yardımcısı), habibullah (Allah’ın habibi) veya bütün resul ve nebileri de nefisten yarattığı için hiçbirini istisna etmedi; hatta son nebi-nebilerin mührü Hz. Muhammed a.s için bile herhangi bir beşer için istisna yoktur. (Enbiya, 21/34 : Bir de biz senden önce hiçbir kimseye ölümsüzlük vermedik. Eğer sen ölürsen onlar baki mi kalacaklar?) ayeti Kurani delil olarak bu hakikati gözler önüne serer.

¹⁴⁸ “Her canlı ölümü tadacaktır. Kıyamet günü ecirleriniz size eksiksiz olarak verilecektir. Kim cehennemden uzaklaştırılıp cennete konursa o, gerçekten kurtuluşa ermiştir. Dünya hayatı, aldatici zevkten başka birşey değildir.” (Al-i İmran, 3/185). “Her nefis ölümü tadacaktır. Sizi bir imtihan olarak kötülük ve iyilikle deneyeceğiz. Hepiniz de sonunda bize döndürüleceksiniz.” (Enbiya, 21/35). “Her can ölümü tadacaktır. Sonunda bize döndürüleceksiniz.” (Ankebut, 29/57).

yarın ölecekmiş gibi ahirete, hiç ölmeyecekmiş gibi dünyaya çalışmak gerekliliğini belirten hadisi insanın iki cihan mutluluğunu sağlayacak anahtardır. Bu ifratla tefrit arasında olandır. Orta yoldur. İslam'ın kendisi bu çizgi üzerinedir.

Ölümü devamlı hatırdı tutmak gerekir. Çünkü hayatın ayrılmaz parçasıdır ölüm. Nerede olursak olalım ölümün bizi yakalayacağı¹⁴⁹ ve alt edeceği bir hakikattir. Hatta dünya bir oyun ve oyalanma yeri olarak tanıtılırsa herhalde bu oyun ve oyalanmanın en gerçek ve hak kısmı ölümün kendisidir diyebiliriz. Çünkü ebedi bir yaşamın ve zamanın karşısında insanın yaşadığı ömür çok az ve sınırlıdır. Ölüm insanı uykudan uyandıran bir gerçektir. Çünkü ölüm bir yok oluş değil; ebedi olarak varoluşun başlangıcıdır. Dolayısıyla ölüm gelmeden ölümden sonraki ebedi hayat için hazırlıklar yapılmış olmalıdır. Çünkü insan öldükten sonra artık yanında kimse olmaz. Hem kabir hayatında hem de sonrasında insan amelleriyle baş başa kalır.

Ata yokdur ana yokdur anda pes
Örtünecek yok dağı māl kıanda pes (494)

“Der-beyan-ı Ahval-i Meyyit” hikâyesi Hazreti Muhammed’le Hazreti Ayşe arasında gerçekleşen konuşma üzerinden yürümektedir. Hazreti Ayşe’nin dizlerinde uyuyan Hazreti Muhammed’in yüzündeki aklaşmış kılları gören Hazreti Ayşe’nin aklına Hazreti Muhammed’in de vefat edeceği gelince ağlamaya başlar. Gözünden dökülen bir damla yaş peygamberin yüzüne düşer. Hazreti Muhammed uyanınca bu halin sebebini sorar. Hazreti Ayşe de olayı anlatır ve peygambere ölen kişilerin ahvaliyle ilgili bir soru sorar. Fakat sonra kendisi bu soruyu cevaplamak istediğini söyler. Öncelikle ölen kişinin evinden çıkış halinin ölen kişiyi üzdüğü dile getirilir. Sonra kabre bırakılan meyyitin akrabalarının kabri terk etmeleri Hazreti Ayşe tarafından aktarılır. Bunu Hazreti Muhammed musibet olarak adlandırır.

Meyyitün güç hâli budur yâ resûl
Kıbre girüp toprakda hem kıala ol (528)

Kımu hışmı yoldaşı hep taşıla
Ol ‘amel kim itdi anuñla kıala (529)

Didi kim yâ ‘Ayşe ol dağı hem
Bil müşibetdür kıatı ol demde hem (530)

Hazreti Muhammed bunu söyledikten sonra daha büyük bir musibetin olduğunu söyler. Ölünün yıkanmadan evvel elbisesinin çıkarılması esnasında çok büyük bir ağrı ve azab içinde kaldığı söylenir. Bunun sebebi “‘Azrâ’il kıaynağının acısı”dır. Dahası gassal ölüye su dökerken de ölü suyun yavaş yavaş dökülmesini ister ve bunun için bağırır; fakat sesini duyuramaz. Sonra kefenlendiğinde gözlerinin

¹⁴⁹ “Her nerede olursanız olun ölüm size yetişir, son derece sağlam kaleler içinde de bulunsanız yine kurtulamazsınız. Onlara bir iyilik erişirse ‘Bu, Allıhtandır’ derler, bir kötülüğe uğrarlarsa, “Bu, senin yüzündendir.” derler. Ey Muhammed! De ki: ‘Hepsi Allah’tandır.’ Bu topluma ne oluyor ki, hiç söz anlamaya yanaşmıyorlar? (Nisa, 7/78).

de kapatılmamasını ister. Çünkü sevdiklerini görmek ister. Ölü, kabre götürülürken de “sevdiklerimle helalleşeyim” diye bağırır; fakat yine sesini duyuramaz. Cenaze kabre doğru götürülürken de yavaş gidilmesini ister. Öldükten sonra kendisi için sadaka ve hayrının verilmesini ve kendine Kur’an okunmasını ister. Fakat artık o farklı bir âlemedir. Sesini duyurması mümkün değildir.

Görüldüğü üzere mezkûr hikâye ölümü bir musibet olarak dile getirir ve ölünün halini anlatır. Tabii ki ölümü musibet haline getiren ölümün kendisi değil, insanoğlunun amellerinin kendisidir. İnsana ölene kadar güzel şeyler yapması için bir ömür, bir fırsat olarak sunulmuştur. Bu zaman bittiğinde sınavın süresi dolmuş olur. Artık insan sadece amelleriyle başbaşa kalır. Bunun için ölümün her an insanın yanı başında olduğu unutulmamalıdır.

“*Der-beyan-ı Ahval-i Meyyit*” hikâyesinde Hazreti Ayşe’nin sekerat halindeyken ağladığı dile getirilir. Bunu gören İbn-i Abbâs kendisine niçin ağladığını sorar. O da ahiret korkularından ağladığını dile getirir. Görüldüğü üzere mümin bir insan ölümünden değil ahirette vereceği hesaptan korkar. İbn-i Abbâs, Hazreti Ayşe’ye kendisi için ayet indiğini ve kendisinin müjdelendiğini söyler:

İbn-i ‘Abbâs didi aña ey mehim
Bil senüñ haqquñda Haqq didi lehem (602)

Magfîretün dañı hem rızqun kerîm
Nâzil itmişdür saña pes ol Raḥîm (603)

Bu sözlerden sonra Hazreti Ayşe’nin gönlü rahatlar.

Şair, “*Der-beyan-ı Ahval-i Meyyit*” hikâyesini ölenin ahvalini dile getirmek için kaleme aldığını söyler. Asıl gaye şairin insanları ölüm gelmeden önce hoş amellere teşvik etme isteğidir. Hazreti Ayşe gibi Kur’an’da müjdelenen bir insan bile ölümünden korkup ağlıyorsa bizlerin gülmesi doğru değildir:

Bize ḥişşe bu rivâyetden hemân
Budurur pes bilüñüz ey merdümân (612)

Meyyitüñ aḥvâlini pes bilüñüz
Aña göre hoş ‘ameller kılunuz (613)

‘Āyişeyi gördiñüz mi pes ‘ayân
Korqudan ağlardı dirdi el-emân (614)

Ol ki ağlar pes bize gülmek xanı
Ḥâlimüz nice ola hem ey Ğanî (615)

“*Der-beyan-ı Ebu Zekerîyya’nun Savetü’l-Keşti İle Olan Ahvali*” hikâyesinin dibacesinde dünyaya heves edilmemesi gerektiği söylenir. Dünya fani olduğu için onunla bütün irtibatı kesmek lazım gelir. Şair, insanın son nefesteki halini düşünerek Allah’ı sürekli zikretmesi gerektiğini söyler:

Bu fenâ dünyâya pes kılma heves
Ol fenâdur ‘ ahd ile peyvendi kes (6464)

Ol Hüdâyı dâ’imâ zıkr eylegil
Şoñ nefesde hâlünü fikr eylegil (6465)

“Der-beyan-ı Ebu Zekeriyya’nun Savetü’l-Keştî İle Olan Ahvalı” hikâyesinde Ebû Zekeriyyâ’nın sekerat anı anlatılır. Şavetü’l-Keştî, Ebû Zekeriyyâ’nın başucuna gelerek “lâ ilâhe illâ’llâh” demesini ister. Fakat bu sözü bir türlü söyletmez. Ebu Zekeriyyâ bu sözü söylemediği gibi “hayır” cevabını verir. Hazırda bulunanlar bu duruma şaşırırlar. Böyle salih bildikleri bir insanın bu durumu onları şaşırtır. Şavetü’l-Keştî “lâ ilâhe illâ’llâh” sözünü söylemesi için Ebû Zekeriyyâ’ya üç defa telkinde bulunur. Fakat bir türlü söyletmez. Biraz sonra kendine gelen Ebû Zekeriyyâ gördüklerini anlatır. O, aslında “hayır” lafzını şeytana dediğini söyler. Şeytan elinde suyla gelerek onu aldatmaya çalışmıştır. Şeytan’ın amacı Ebû Zekeriyyâ’nın imansız bir şekilde ölmesidir. Ebû Zekeriyyâ şeytanın kendisini aldatmaya çalıştığını ancak Allah’ın inayetiyle gelen meleklerin ona yardımcı olduğunu söyler. Ebû Zekeriyyâ bir saat sonra da “lâ ilâhe illâ’llâh” diyerek vefat eder.

Şairin mezkûr hikâyeyi aktarmasının en önemli sebebi muhatabına ölümü hatırlatmaktır. İnsan ölmeden önce güzel ameller yaparsa Allah’ın inayetiyle ebedi ve mutlu bir yaşam insanoğlunu beklemektedir mesajı verilir.

2.1.18. ŞİRK İLE MÜCADELE ETMEK

Şirk, “Allah’a şerik, ortak koşma, Allah’tan başka bir Allah olduğuna inanmadır.”¹⁵⁰ Allah’tan başka bir varlığı ya da kurumu üstün güç olarak benimsemek şirktir.¹⁵¹ Allah şirkin büyük ve affedilmez bir günah olduğunu Nisa Suresi 48. ayette şöyle dile getirir: “Doğrusu Allah, kendisine ortak koşulmasını asla affetmez. Ondan başkasını (diğer günahları) ise, dilediği kimseler için bağışlar ve mağfiret buyurur. Her kim Allah'a şirk koşarsa gerçekten pek büyük bir günah ile iftira etmiş olur.”

“Peygamberlerin gönderiliş amacı insanları hakikî bir imana ve güzel ahlaka kavuşturmadır. Bunun için de insanı Allah’tan başka herhangi bir varlığa kul edip köleleştiren her türlü düşünce ve sisteme karşı çıkarak onlarla mücadele etmişlerdir.”¹⁵²

Şair, **“Der-beyan-ı Bir Kişi Cenneti Satun Alduğı”** hikâyesinin dibacesinde

¹⁵⁰ Devellioğlu, a.g.e., s. 1001.

¹⁵¹ Gündüz, a.g.e., s. 354-355

¹⁵² Çakın, a.g.e., s. 176.

Allah’a ibadetin bilinciyle ilgili bazı telkinlerde bulunur. Sığınılacak ve yardım istenecek tek kapı Allah’tır. Böyle olmazsa insan iki cihanda da alçak olur. Çünkü insana yardım edebilecek tek varlık odur. Her şeyin anahtarı onun elindedir. Başkasından istemek bir nevi şirktir. Şair, Allah’tan istemenin yolunu söylerken iyi bir ameli buna vasıta etmek gerektiğini belirtir. Çünkü Allah’ın memnun olduğu bir kulun duası makbuldür:

Her kapuya varmağıl sen ey denî
Dü cihānda alçağ eyler bil seni (3277)

Pes Hudānuñ kapısına varagör
Vāsıta it bir ‘amel sen çāre gör (3278)

İnsanın ve her şeyin yaratıcısı Allah’tır. Dolayısıyla insanoğlu bir şey isterken sadece ondan istemeli ve ona güvenmelidir.

2.1.19. NEFSE VE ŞEYTANA UYMAMAK

Nefs, “ruh, can, akıl, insanın şahsı, bir şeyin varlığı, zatı, içi, hakikati, beden; ceset, kan, azamet, izzet, kötü söz, bir şeyin cevheri, arzu ve istek”¹⁵³ anlamlarına gelmektedir. Nefs kavramı Kur’an’da tekil ve çoğul olarak 295 defa geçmiştir.¹⁵⁴ İnsan; beden, nefis ve ruh üçlüsünden teşekkül eden bir varlıktır. Kuran-ı Kerim’de nefsin çeşitleri veya kademeleri vardır, bunlar nefs-i emare, nefs-i levvame, nefs-i mutmainedir:

“Nefs-i Emmare; ‘Kötülüğü emreden nefis’ anlamına gelen nefs-i emmare insan yaratılışının bir parçasıdır. Tabir, 12/53’te geçmekte ve Hz. Yusuf’un kralın karısının baştan çıkarma teşebbüsüne karşı koyduktan sonra söylediği şu sözlerde yer almaktadır: ‘Çünkü, nefis daima kötülüğü emredicidir. Meğer Rabbimin esirgediği nefis ola.’ Nefs-i Levvame kendisini kınayan nefis (nefs-i levvame; 75/2) insandaki nefsin bir parçası olup, insanın yaratılışındaki iyilik unsurunu temsil eder ve kötü bir fiil işlemeyen önce veya işledikten sonra onu eleştirip kusurlarını gösterir. Diğer bir ifadeyle, o insanın vicdanıdır ve nef-i emmarenin (kötülüğü emreden nefsin) zıddır. Nefs-i mutmaine, yani huzura ermiş nefis (89/27), her hal ve şartta Allah’a olan bağlılığında hiç sarsılmayan nefisdir. Arapça itminan kelimesi tatmin bulma anlamına gelir. Aynı zamanda, hareketinden sonra duran ve o halde kalan bir taş için kullanılır. O halde, nefs-i mutmaine, talihin dalgalanmalarının ‘yerinden oynatamadığı’ bir halde olan nefistir; onu kolaylıklar gurura ve kendinden hoşnutluğa ve zorluklar da sabırsızlığa veya şikayete sürüklemeyiz. Nefs-i mutmainenin mükâfatı cennettir (89/30).”¹⁵⁵

¹⁵³ Karaman ve bşk., *a.g.e.*, s.457.

¹⁵⁴ Karaman ve bşk., *a.g.e.*, s.457.

¹⁵⁵ Mir, *a.g.e.*, s.147-148

“Mutasavvıflar nefsi; nefs-i emare, nefs-i levvame, nefs-i kâmile, nefs-i raziye, nefs-i merdıyye, nefs-i mutmainne, nefs-i mülheme, nefs-i zakiye ve nefs-i safiye kısımlarına ayırmışlardır.”¹⁵⁶ Görüldüğü üzere nefis sadece olumsuz anlamı olan bir sözcük değildir. Fakat biz Ahbârü’l-İber mesnevisinden tespitler yaparken nefsi daha çok, nefs-i emmare boyutuyla ele alıp nefse uymamak gerektiği bağlamında yorumladık.

Nefse uymak şeytan uymaktan geçer. Dolayısıyla insanoğlu şeytanın hilelerine karşı uyanık olmalıdır. Şeytan nefsi harekete geçirir. Allah’ın haram kıldıklarını nefse güzel göstererek¹⁵⁷ insanı yoldan çıkarır. Nitekim Hazreti Âdem’in cenneten çıkarılmasına sebep olan şeytandır. Âdemoğlunun apaçık bir düşmanıdır.¹⁵⁸ İnsan, Allah’a dua ederek ve Allah’a sığınarak şeytanın hilelerini boşa çıkarabilir ve kendini bu büyük düşmana karşı savunabilir.¹⁵⁹

“Der-beyan-ı Hazret-i Ömer Radiyallahu Teâlâ Anhu Oğlunu Şehid Eylediği”

hikâyesinin dibacesinde nefsin insana verebileceği zararlar anlatılır. İnsanları zelil ve perişan eden, tarümar eden nefistir. İnsan, nefsinin esiri olmamalı, onu kendi kontrolü altında tutabilmelidir. Kontrol altına alınamayan nefis büyüdükçe insanın benliğini sarmalayıp kontrolden çıkar. Azdıkça büyüyen nefis insanı kölesi haline getirir.

Nâle kıl ey ‘andelîb gel eyle ün
Nefs elinden niçe bir ıalduñ zebün (755)

Çokları bu nefis idüpdür hâr u zâr
Dağı çokları idiser târümâr (756)

Pes bu nefis ile çıkamazsın başa
Çokları bu kıl idüpdür ey paşa (757)

Mutasavvıflar küçük günahların ısrarla işlenmesi halinde bunların büyük günahlara kalb edeceğini söylerler. Şair, burada muhatabına bundan kurtuluş yolunu da gösterir. Bundan kurtuluşun yolu Allah’ı zikretmektir. Allah’ın zikri kalpteki pasları siler ve insanın nefse hükmetmesine vesile olur. Bu da âdemoğlunun menzile ulaşmasını sağlar. Ahlakını güzelleştirir. Yapılacak kötü amelleri yok eder, bunları iyi amellere döndürür:

Ger dilersin kim çıkasın başa sen

¹⁵⁶ Karaman ve bşk., a.g.e., s.457.

¹⁵⁷ (6/43; 8/48; 16/63; 27/24; 29/38)

¹⁵⁸ "Ey Âdemoğulları! Şeytana tapmayın, o size apaçık bir düşmandır ve bana kulluk edin, doğru yol budur, diye size and vermedim mi?" (buyurulacak) (Yâsin, 36/60-61)

¹⁵⁹ "Eğer şeytandan bir vesvese, bir gıcık gelirse hemen Allah'a sığın. Muhakkak ki, Allah hakkıyla işiten, kemaliyle bilendir." (A'raf, 7/200). "Eğer şeytandan gelen kötü bir düşünce seni dürtecek olursa hemen Allah'a sığın. Çünkü O her şeyi işitir ve bilir." (Fussilet, 41/36)

Pes Hakk'ın zikrini kıl endişe sen (758)

İlete tâ kim seni bir menzile
Nefs elinden kurtulursın bil hele (759)

Ger özüni kırtaragör sen bu dem
Her yaman işün olur pes yahşı hem (760)

Nefsin elinden kurtulmayan/ kurtulamayan insan Allah'ın emir ve yasaklarını yerine getirmeyen. Bu da onun için kaçınılmaz sonun başlangıcı olur. Nefsin esiri olan kul başı bağı bir şekilde cehenneme sürüklenir. Böyle bir insana peygamberin şefaatçi olmayacağını da söyleyen şair bu kişilerin azabı hak edeceğini söyler:

Nefs elinden sen seni kırtarmasañ
Hâlık'ın buyruklarını [tutmasañ] (761)

Bil ki ser-gerdân olursın her zamân
Bulamazsın yarın anda pes emân (762)

Muştafâ dahı saña olmaya yâr
Pes nice itseñ gerek ol demde çâr (763)

Pes 'azâba lâıık olduñ ey fülân
Bu sözümde bil benüm yokdur gümân (764)

Hazreti Muhammed'e yâr olmanın yolu nefsi öldürmekten geçer. Nefsini öldüren hem bu dünyada hem de ahiret yurdunda rahata kavuşur, iki cihan saadetini elde eder ve canını da cehennemden kurtarır.

Pes bu nefsi öldüregör âşıkâr
Muştafâya tâ olasın toğrı yâr (765)

Dü cihânda rağbetün ola senün
Kırtarursın bil cehennemden cânun (766)

“Der-beyan-ı Bir Kişi Anasın Aldığı ve Hazret-i Ali Radiyallahu Anh Kerameti” hikâyesinde Kûfe şehrinde gerçekleşen bir evlilik olayından bahsedilir. Evlenen kişiler birbirlerine meyl etmezler ve tartışırlar. Hazreti Ali bunları yanına çağırarak olayın iç yüzünü onlara anlatır ve kadınla adamın anne-çocuk olduklarını ispatlar. Kadın, yıllar önce nefsine uyarak zina suçunu işlemiş ve günaha girmiştir. Bu adam o zinadan olmuş çocuğun kendisidir. Şair, nefsine uymanın sonucu olarak insanların içinden çıkılmaz bazı olayların içine düştüklerini gösterir. Bu bağlamda insan nefsine uymamalıdır mesajı verilir.

“Der-beyan-ı Ahval-i Harût ve Mârût Kıssasıdır” hikâyesinin dibacesinde nefisle mücadeleden bahsedilir. Nefs ile şeytana uyan insanın doğru bir amel

yapamadığına işaret edilir. Şair, muhatabına seslenerek nefse uymaması telkininde bulunur. Çünkü nefse uymak insanı Allah'tan uzaklaştırır. Nitekim geçmiş zamanlarda birçok kişinin nefsinden dolayı Allah'tan uzaklaştığından bahsedilir. Nefis birçok kişiyi hor eylemiştir:

Bir 'amel kılmaduñ ola toğrı yâr
Nefs ile şeytâna uyduñ âşikâr (2733)

Gel bu nefse uymağıl ey yol eri
Tâ Hudâdan olmayasın sen beri (2734)

Çokların dūr eyleyüp bu nefs-i şūm
Çokların hor eyleyüp itmiş zulūm (2735)

İnsan nefisle mücadelede kararlı olmalı, gaflet göstermemelidir. Gafil bir şekilde eteğini nefsin eline kaptıranlar türlü eziyetlerle karşılaşır. Sonunda nefis bu insanları cehalet menziline ulaştırır. Nefsin elinden kendisini kurtaranlar marifetullahı anlarlar. Marifetullahı anlamak Allah'ın büyüklük ve ululuğunu keşf edip insanın imanını ziyadeleştirmesine vesile olur. Bunun zıddı ise nefsin elinde kalıp cehalet menziline ulaşmaktır. Cehalet menziline ulaşanların âlemde itibarları kalmaz. Ahirette de zelil ve perişan olurlar. Bunların sonu cehennem ateşlerinde yanmaktır:

Sen şaķın virme eline dāmenūñ
Dāmenūñ girse eline bil senūñ (2736)

Ne 'uķūbetler bu başa getüre
Bil cehālet menziline yitüre (2737)

Rağbetūñ kalmaya 'ālemde senūñ
Dağı 'uķbāda sözün dutsañ anuñ (2738)

Bil caķīmler içre kılduñ ey denī
Gitdi rağbet dağı 'izzet yok ķanı (2739)

Şair, insanın ihtiyarı elinde iken eteğini nefsin eline kaptırmaması gerektiğini söyler. İhtiyarı elde tutmanın yolu nefsin arzu ve emellerinin zıddını yapmaktır. İnsan nefsin dediklerini yaptığında onu besler, büyütür, sonunda da onun esiri olur. Nefis günahlarla beslenip büyüdüğünde kontrol elden çıkar. O zaman nefis hüküm sahibi haline gelir. Sonuç olarak tamamen nefsinin esiri olmuş bir beden kalır. İnsan, sonunda büyük pişmanlıklar duysa da son pişmanlık insana fayda sağlamaz:

İhtiyār elde iken ey şehsüvār
Dāmeniñ virme eline zinhār (2740)

Her ne kim dirse anuñ 'aķsini ķıl
Ĥayr anuñ 'aksindedür sen anı bil (2741)

Țutma sözün Țutma direm ey cevân
Kim sözün dutdıysa didi el-emân (2742)

Aşşı kılmaz şöñ peşimân olasın
Ne geliser tâ başña bilesin (2743)

“Der-beyan-ı Ahval-i Harût ve Mârût Kıssasıdır” hikâyesinde insanın yeryüzüne halife olarak tayin edilmesinin melekler tarafından eleştirildiği görülür. İnsanları eleştiren melekler, insaların yeryüzünde bozgunculuk yapacaklarını söylerler. Onların yeryüzüne halife olarak gelme istekleri hikâye edilir. Hikâyeye göre melekler istişare ederek Hazreti Cebail ve Hazreti Mikail’in yeryüzüne halife olarak gelmesine karar verirler. Fakat bunlar yeryüzünde halifelik yapmayı kabul etmezler. Sonra Hazreti Azrail, Harut ve Marut’ta karar kılınır. Fakat Hazreti Azrail de bu görevi kabul etmez ve affını diler. Bunun üzerine Harut ve Marut yeryüzüne halife olarak gelirler. Bir süre de halifelik işini iyi yürütürler. Bu durum şair tarafından şöyle anlatılır:

İkisi pes yiryüzine indiler
Çok hilâfet eyleyüp ‘adl itdiler (2766)

Harut ve Marut’un durumu Zührâ’yı (Zühre) görene kadar devam eder. Zührâ genç ve oldukça güzel bir kadındır. Birgün eşiyle tartışmışlar ve Harut ile Marut’a danışmaya gelmişlerdir. Harut ve Marut kadını görünce ona âşık olurlar. Kadının kocasını, kadının kendi yanlarında bir gece kalmasına ikna ederler. Adama, eğer bu gece kadın burada kalırsa sana itaat edecektir nevinde telkinlerde bulunurlar. Kadının kocası onlara itimat eder ve gider. Akşam olunca Harut ve Marut kadının kendilerine itaat etmesini söylerler. Kadın tamamıyla şeytanın ağızıyla konuşur ve şöyle der:

Didi ‘avret ben muṭî‘ olmam size
İtmeyince tâ ki bir nesne bize (2781)

Yâ erim öldüresiz şimdi a yâr
Yâ Țaparsız puta bu dem âşikâr (2782)

Yâ daḥı ḥamr içesiz pes ey cevân
Ben muṭî‘ a oluram bil bî-gümân (2783)

Kadının yukarıda sunduğu teklifleri düşündüklerinde kadının içki içmeleri yönündeki teklifleri Harut ve Marut’a en makul teklif olarak görünür. Nitekim içki içerek kadının kendilerine itaat etmesini isterler. Fakat kadın bu sefer de yeni şartlar koşar. Kadın Harut ve Marut’un gökyüzüne nasıl çıktıklarına dair sırrı onlardan öğrenir. Bu sır ism-i azamı okumaktan geçer. Meleklerin nasıl gökyüzüne çıktıklarına dair sırrı Harut ve Marut’tan öğrenen kadın gökyüzüne çıkar. Harut ve Marut da ism-i azamı okurlar; ama artık gökyüzüne çıkamazlar. Allah onları cezalandırır. Babil kuyusuna baş aşağı asılırlar. Her gün akşam namazından sabah olana kadar cezaları bu şekilde uygulanır. Bu ceza kıyamete kadar sürecektir. Şair

hikâyenin sonunda maksadını şu şekilde özetler:

Bu hikâyetden ğaraż ey kāmṛān
Neyledi nefsi bu dem gördüñ ‘ayān (2814)

Çokları bu nefsi ser-gerdān idüp
Nice ‘akl-ı kāmili ḥayṛān idüp (2815)

Var ise ‘āḳluñ senüñ ey yol eri
Uyma bu nefse berī olğıl berī (2816)

Her ne dirse ‘aḳsini eyle anuñ
Dü cihānda tā ki şād ola cānuñ (2817)

Görüldüğü üzere nefs sürekli kontrol edilmesi gereken bir tehlikedir. Nefsin elinden emin olmak isteyen kişiye şairin tavsiyesi nefsin isteklerinin zıddını yapmaktır. Nefse uymayanın ödülü iki cihan saadetidir.

“Der-beyan-ı Ahval-i Zenbilci ve Ahval-i Hatun” hikâyesinin dibacesinde insanın her işinde Allah’a müracaat etmesini söyleyen şair, böyle yapılırsa nefse üstünlük sağlanacağını bildirir. Allah’a müracaat eden nefsin alt eder, nefsi mağlup eder. Nefsi mağlup eden kişiler yanlış yollara girmekten kurtulurlar.

Ger olasın böyle sen daḥı a yār
Bil ki öldürdün bu nefsi āşikār (2850)

Ol yanıñda pes za‘īf oldı ḳatı
İş idemez ḳalmadı hīç ṭāḳatı (2851)

Ġālib olduñ nefse pes ey yol eri
Egri yollardan ḳamu olduñ berī (2852)

“Der-beyan-ı Ahval-i Zenbilci ve Ahval-i Hatun” hikâyesinde nefsin arzu ve isteklerinden kaçan bir zenbilci anlatılır. Zenbilci, iffetli ve gönlü zengin bir insandır. Dünya malından da istiğna edecek kadar ihlâslı bir kişidir. O, bir gün zenbil satarken kendisine zina teklif eden kadından kaçmak için ölümü bile göze alarak yüksek bir yerden atlar. Ayrıca birgün geniş rızık vermesi için Allah’a dua eden zenbilciye Allah gayb âleminde uzanan bir el vasıtasıyla geceyi aydınlatan bir yakut yollar. Fakat o ve eşi bu hediyeyi ahiret için isteyerek bu dünyada bundan istiğna ederler. Görüldüğü üzere zenbilci ve karısı nefsin esiri olmayan insanlardır. Nitekim hikâyenin sonunda şair, zenbilciyi günümüzün ve her zamanın hırslı insanıyla karşılaştırma imkânı bulur. Zenbilci ideal bir insan olarak karşımıza çıkarılır:

Şeb-çırâğı virseler bize bu dem
Daḥı ‘uḳbā fikri gelmez bize hem (2949)

Şair, hikâyenin sonunda nefsin arzularının peşinde gidilmemesi gerektiğini özellikle vurgular. Nitekim nefsin arzuları insanı Allah’tan uzaklaştırır. Nefsine uyanların dünyada da ahirette de sonu kötüdür. Dolayısıyla nefsin sözüne

uymamak gerekir.

Nefse uyup sözi ile gidesin
Kendüñi dergâh-ı Hâkdan idesin (2950)

Dünyâda pes hor olursın ‘âkıbet
Âhiretde dür olursın ‘âkıbet (2951)

Dü cihânda çünki hor eyler seni
Sözine uyma anuñ sen ey denî (2952)

“Hikâye-i Sa‘d ve Salebe Rahmetullahi Aleyh” hikâyesinde Hazreti Muhammed’in müminleri ikişerli kardeş yaptığından söz edilir. Tebük Seferi için savaşa gidildiğinde kardeşlerden biri kalacak biri de savaşa gidecektir. Sa‘d ve Salebe kardeş olmuşlardır. Sa‘d sefere gidince onun bütün ev ihtiyacını Salebe görür. Bir gün İblis, Salebe’ye musallat olarak nefsini harekete geçirir. Salebe şeytanın ve nefsinin telkinleriyle Sa‘d’ın karısına meyl eder. Hatta Sa‘d’ın karısını öper. Sa‘d’ın karısı Salebe’ye yaptığı kardeşliğe sığmadığını söyler. Salebe yaptığından büyük pişmanlık duyar. Nefsinin bir an olsun kontrolünü kaybeden Salebe bundan dolayı büyük pişmanlıklar yaşar. Günlerce gözyaşı içinde tövbeler eder ve Allah’tan mağfiret diler.

“Der-beyan-ı Bir Kişi Cenneti Satun Alduğı” hikâyesinin dibacesinde nefis ile mücadelenin önemi anlatılır. Şair, sığınılacak yer olarak Allah’ın kapısını gösterir. Bunun yolu da iyi amellerden geçer. İyi ameller edilerek Allah’ın rızası kazanılırsa Allah da insanın duasını kabul eder. Yapılacak iyi ameller nefis ile mücadele etmekten geçer. Şairin de gösterdiği adres budur. Çünkü nefis büyük düşmandır:

Pes Hüdānuñ kapısına varagör
Vāsıta it bir ‘amel sen çäre gör (3278)

Bir ‘amel var vāsıta saña ‘ayān
Nefs ile tırma gāzā kıl her zamān (3279)

Cenk idegör anuñ ile sen a yār
Ulu düşmāndur saña bil āşikār (3280)

Hazreti Muhammed savaştan geldikten sonra ashabına küçük gazadan döndüklerini artık yapılması gerekenin büyük gaza olduğunu bildirir. Savaşı küçük gaza olarak adlandıran peygamber, büyük gazanın nefisle mücadele olduğunu söyler. Bunun yolu şeytana uymamaktan geçer. Şeytan ve nefisle mücadele eden kişiyi cennet arayıp bulur:

Zīrā kim geldi gāzādan Muştafā
Söyledi aşhābına kân-ı vefā (3282)

Döndük uş kiçi gāzādan didi ol

Varalum ulu ğazāya bā-uşūl (3283)

Yā Resūlu'llāh didiler söylegil
 Ƙanƙıdur ulu ğazā anı digil (3284)

Söyledi aşhāba ol ħayrū'l-beşer
 Olmaya şeytāna tābi‘ bir beşer (3285)

Anuñ ile ƙırmadın cenk eyleye
 Pes arar cennet anı ol neyleye (3286)

Küçük gaza ile büyük gazanın ecirleri karşılaştırılır. Küçük gazada Allah yolunda savaşarak ölenin de öldürenin de ecri cennettir. Bunlar cenneti bulurlar. Fakat şeytanla cenk edenleri cennet bulur.

Zīrā kim kâfirle cenk itse bir er
 Ger öle öldüre ol cennet bulur (3287)

Līkī iblīs ile cenk itse bir er
 Cennet arar ol kişiyi bil bulur (3288)

“Der-beyan-ı Bir Kişi Cenneti Satın Alduğı” hikâyesinde nefisle mücadele büyük gaza; cihad etmek ise küçük gaza olarak adlandırılır. Nitekim hikâyede on altı yaşında kendisine birçok miras kalan bir gencin Tevbe Suresi’nin 111. ayetini¹⁶⁰ işitmesiyle her şeyden vazgeçerek cihada gitmesi anlatılır. Bu genç gazaya gider. Bir rüya görür. Rüyasında bir kişi Ayna-yı Madiyye’nin kendisini beklediğini söyler. Bu genç bu kişiye Ayna-yı Madiyye’nin kim olduğunu sorar. Bu kişi cevap vermez. Genç, adamı takip eder. Bir çay kenarına gelirler. Çay kenarında genci birbirlerine Ayna-yı Madiyye’nin eşi olarak tanıtır. Bundan sonra gencin Ayna-yı Madiyye’yi bulmak için değişik mekânlardan geçtiği görülür. Onu ararken cennet gibi mekânlardan geçer. Aşağıda vermeyi uygun gördüğümüz bu mekânlar cennet köşelerinin tasviri gibidir:

Çünkü bildüm yuƙaru vardum a yār
 Süd aƙar bir çayı gördüm âşikār (3353)

Öyle maħbūblar hem anda oturur
 Biri kim burƙa‘ yüzinden götürür (3354)

Ƙamu ‘ âlem ħalkını ħayrān ider
 Ne ki ħayrān belki ser-gerdān ider (3355)

¹⁶⁰ “Allah, müminlerden, canlarını ve mallarını, kendilerine cennet vermek üzere satın almıştır: Allah yolunda çarpışacaklar da öldürecekler ve öldürülecekler. Bu, Tevrat’ta da, İncil’de de Kur’ân’da da Allah’ın kendi üzerine yüklendiği bir ahittir. Allah’dan ziyade ahidine riayet edecek kim vardır? O halde yaptığınız alışveriş ahidinden dolayı size müjdeler olsun! Ve işte o büyük kurtuluş budur.” (Tevbe, 9/111).

...

Dağı bir çay gördüm anda bil a yâr
Hamr idi aķar idi ol âşikâr (3359)

...

Şâf ‘aselden gördüm anı ey aĥî
Görmemiş mişlin anuñ kimse dağı (3364)

Hem kenârında oturmuşlar ‘ayân
Ol ķadar ĥatun ki dil itmez beyân (3365)

Sora sora Ayna-yı Mardiyye’yi arayan genç en sonunda Ayna-yı Mardiyye’nin olduğı yere ulaşır. Bu mekân oldukça güzeldir. Burası cennetten bir köşedir. Burada her şey mükemmeldir:

İncüden bir ĥayme gördüm âşikâr
Kim ķamu yir incü idi bil a yâr (3370)

Gencin geldiğini görenler Ayna-yı Mardiyye’ye eşinin geldiğini söylerler. Genç, Ayna-yı Mardiyye’nin boynuna kollarını dolamak ister. Ayna-yı Mardiyye buna izin vermez. Fakat kavuşmaları için az bir zaman kaldığını söyler. Uykudan uyanan genç cihada gider. Dokuz kâfiri öldürür. Onuncu olarak kendisi ölür ve şehit olur. Şair, bu hikâyeyi anlatırken bu gence gösterilen ve verilen büyük ödülün küçük gaza yani cihad sonunda olduğunu söyler. Buna nazaran büyük cihad yani nefisle mücadelede verilecek ödülleri tahmin etmek bile güçtür:

Ol yigit kiçi ġazâ itdi a yâr
Gör neler virdi aña Perverd-ġâr (3396)

Pes ulu olan ġazâyı ey denî
Ger idesin göresin kim ol Ġanî (3397)

Pes neler virse gerekdür ol saña
Görmedi göz hem irişmez ‘aķl aña (3398)

Şair, hikâyenin sonunda Allah düşmanı olan şeytanla savaşılanların büyük bir ödül alacağını bildirir. Nitekim Allah, insanın büyük düşmanının şeytan olduğunu Kur’ân’da bildirmiştir. Onun için şeytanın fitnesinden sakınmak gerekir. Hazreti Âdem’i cennetten çıkaran da şeytanın tuzaklarıdır:

Zîrâ Ĥâlîķ düşmeniyle bir kişi
Cenk ider olursa gel gör baĥşışı (3399)

Zîrâ kim Ķur’ânda didi Müste‘ân
Yâ benî âdem bilesin pes ‘ayân (3400)

Ulu düşmândur size şeytân bilüñ
Fitnesinden siz anuñ pek şaķınuñ (3401)

Atañuz cennet içindeyken anı

Fitne idüben çıkardı ol denî (3402)

Şair, nefisle ve şeytanla mücadele edip ona galip gelenleri cennetin arzu edeceğini belirtir. Burada ilginç olan durum şudur: İnsanın mekânı isteyişi değil, mekânın insanı isteyişi söz konusudur:

Cenk ile ger başaş olsañ bil anı

Bî-gümân arzu ider cennet seni (3412)

Şeytan insan için apaçık düşmandır. Şeytan nefse gayrı meşru işleri yaptırmakla uğraşır. İnsan şeytanın hilelerine karşı uyanık olmalıdır. Nefis günahlarla beslenip büyüdüğüde onunla mücadele etmek güçleşir. Onun için mutasavvıflar nefsin istek ve arzularının zıddına hareket ederek nefsi öldürmekle uğraşmışlardır. *“Der-beyan-ı İblis’ün Cehennemde Va‘z Eyledügidür”* hikâyesinde şeytanın hilelerine karşı uyanık olunması gerektiğine dair şairin telkinlerde bulunduğu görülür. Şair şeytanı “ulu düşman” olarak tavsif eder. O, çok güçlüdür. Şairin onun için kullandığı “kagan arslan benzetmesi” oldukça ilginçtir. Düşman güçlü olunca insanın tedbirini daha iyi alması gerekir. Çünkü o, nice salih, âbid, sâcid ve zâhidleri yoldan çıkarmıştır.

Gel bu kez sen aña göre çäre kıl

Ulu düşmân var senünle anı bil (1009)

Öyle bir düşmândurur bil ol denî

Kim kağan arşlana beñzer bil anı (1010)

Nice şâlih kulları ‘âbidleri

Nice sâcid kulları zâhidleri (1011)

Ayırup yolundan itmiş munfaşıl

Dünyâda ‘uqbâda itmişdür hacîl (1012)

İnsan kendi nefsine güvenerek şeytanın yoluna gitmeyeceğini düşünürse bu şaire göre boş bir hayal olur. Ondan korunmanın en güzel yolu insanın işlerini Allah’a havale etmesi ve Allah’a sığınmasıdır. Yani bir işi yaparken Allah’ın rızasını gözetmesidir. Aynı zamanda insanın merci makamı Allah’tır. İnsan sadece Allah’tan istemelidir. Çünkü yerin, göğün ve içindekilerin Rabbi odur. Bize verilen emanetin sahibi de odur. Emanete ihanet etmemek gerekir. Emaneti asıl sahibine iade etmeli ve onun yolunda harcamalıdır. Çünkü bize yardım edecek gerçek ve tek varlık Allah’tır.

Ben anuñ sözine gitmem dime sen

Bu hayâl-i fâsidi gel itme sen (1013)

Pes umûrın Hakk’a tefvîz eylegil

Dâ’imâ ol Hâlîka ‘arz eylegil (1014)

Kim imānımız saña her dem hemîn

Biz emānet koymışuz pes ey Mu‘în (1015)

“Der-beyan-ı İblis’ün Cehennemde Va‘z Eyledügidür” hikâyesinde şeytanın insanın apaçık düşmanı olduğu nazarlara sunulur. Hikâyeye göre Hazreti Ömer bir sabah namazına şeytan tarafından uyandırılır. Kendisini namaza kaldıran kişinin şeytan olduğunu öğrenen Hazreti Ömer, şeytana niçin böyle bir iş yaptığını sorar. Şeytan da Hazreti Ömer’in daha önce kaçırdığı namazdan dolayı Allah’tan af ve mağfiret istediğini Allah’ın da Hazreti Ömer’e büyük sevaplar verdiğini anlatır. Şeytan’ın maksadı Hazreti Ömer’i namaza kaldırıp sadece namaz sevabını kazanmasını sağlamaktır. Hazreti Ömer yine namazı kaçırırsa tövbe edecek ve Allah ona büyük ihsanlarda bulunacak korkusu, şeytana bu işi yaptırmıştır. Görüldüğü üzere bu şeytanın insana sağ taraftan yaklaşmasıyla ilgili bir olgudur. Hâsılı şeytan hangi taraftan ve hangi maksatla gelirse gelsin insanın apaçık düşmanıdır mesajı verilir.

“Der-beyan-ı İblis’ün Cehennemde Va‘z Eyledügidür” hikâyesinde iki hikâye vardır. İkinci hikâyede Şeytan’ın cehennem ehline hitabı görülür. Bu bölüm cehennem ehlinin şeytanı suçlaması ve şeytanın onlara verdiği cevaplar üzerine kurgulanmıştır. Şeytan bu hikâyede cevaplarıyla aslında kendi oyunlarının ve hilelerinin çok basit olmasına rağmen insanların bu oyunlara geldiğini anlatır. Şeytan cehenneme düşen insanoğlunu akılsızlıkla suçlar. Çünkü şeytan insanoğluna Allah tarafından kitaplar, peygamberler ve veli kullar gelmesine rağmen insanın kendisini takip ettiğini söyler. Bu noktada şeytan, kendisinin suçlu olmadığını, suçlu olanın nefis ve hevasının peşinde giden insanoğlu olduğunu söyler. Bu bağlamda ahiret yurdunda herkesin kendi amelleriyle baş başa kalacağı, şeytanın bile aldattığı insanların yanında durmayacağı ve onları savunmayacağı mesajı verilir.¹⁶¹ Şair hikâyenin sonunda şeytanın büyük bir düşman olduğunu belirtir. İnsanın bu düşmana karşı silahlanması gerektiğini bildirir. Şeytan’a karşı en iyi silahlanma takva yoluyla gerçekleşir. Takva Allah’ın emir yasaklarını yerine getirmekle olur.

Böyle bir düşmân senüñ ardında var

Gel yarağın hoş koşan ey nām-dār (1078)

¹⁶¹ Kur’an’da şeytanın bile yoldan çıkardığı insanların yanında durmayacağı görülmektedir: Şeytan, onlara amellerini güzel gösterdiği zaman, "Bu gün insanlardan size galip gelecek yoktur, ben de size yardımcıyım." demişti. Fakat iki tarafın karşı karşıya geldiği görününce arkasını dönüp kaçtı ve şöyle dedi: "Ben sizden kesinlikle uzağım. Ben sizin göremeyeceğiniz şeyler görüyorum ve ben Allah’dan korkarım. Ayrıca Allah’ın azabı çok çetindir." (Enfāl, 8/48). "Çünkü zikir (Kur’ân) bana gelmişken o, hakikaten beni ondan saptırdı. Şeytan insanı (uçuruma sürükleyip sonra) yapayalnız ve yardımcısız bırakmaktadır." (Furkân, 25/29). "(Yahudileri kandıran münafıkların durumu da) tıpkı şeytanın durumuna benzer ki insana ‘İnkâr et.’ dedi, (insan) inkar edince de: ‘Ben senden uzağım, ben âlemlerin Rabb’i Allah’tan korkarım!’ dedi." (Haşr, 59/16).

Nefsüne gel dünyede uyma bu kez

Aç şusuz şimden girü dünyâyı gez (1079)

İnsan güzel işler yapmalıdır. Bunun için insanın içinde bulunduğu zamanı iyi değerlendirmesi gerekir. Çünkü dün geçmiştir. İnsanın yarını göreceği de mechuldur. Bu sebeple insan elindeki zamanın kıymetini bilmeli ve hayırlı ameller işlemelidir.

Zîrâ dahı bu günün girmez ele

Bir ‘amel kıl kim saña pes ol kıla (1080)

Görüldüğü üzere Ahbârü'l-İber mesnevisi insanın nefse ve şeytana uymaması konusunda telkinlerde bulunur. İki cihan saadetinin yolu insanın nefesine ve şeytana uymayıp Allah’a sığınmasından geçer. Bu bağlamda insan takva yolunu tercih etmeli, nefsin ve şeytanın arzularına uymamalıdır.

2.1.20. ÖLMEDEN ÖLMEK

Her nefis sahibi insana ölüm bir defa gelir; İslam dinine göre insan öldükten sonra dünya hayatında yaptıklarından ve yapmadıklarından hesaba çekilecektir. Ahiretteki ebedi yurdun Cennet olabilmesi için dünya hayatını çok iyi değerlendirmek gerekir. Dünya hayatı faydalı veya faydasız muhtelif birçok aktivitelerle doludur. Kuran’ın gösterdiği yolda ilerleyenler için özellikle sırat-ı müstakimden (Allah’ın dosdoğru yolu) çıkmamak için yaşama dair bazı kuralları vardır. İslam dinine göre bu kuralları manzumesini manifesto niteliğinde en güzel ifade ve izah eden kitap Kur’an-ı Kerim’dir. Bu bağlamda kitabı hayatına entegre ederek “yaşayan Kur’an” olarak tanıtılan son peygamber Hz. Muhammed a.s.’ın hayatında ortaya koyduğu hali-tavır, davranışları, sözleri, kısaca her şeyi Müslümanlar örnek almalıdır. Çünkü en güzel örnek Muhammed (s.a.v.)’in hayatıdır. Bu imtihan dünyasını çok iyi değerlendirip ebedi Cennet yurdunu kazanabilmek için dünya meşgaleleriyle ilgilenirken insanlardan hata, günah, hatta büyük günahlar sadır olabilir. Bu bazen kasıtlı olduğu halde bazen farkında olmadan, bilmeden de olabilmektedir. İşte bu bilerek veya farkında olmadan ortaya çıkacak hata ve günahları en asgariye çekmek için bu dünya hayatında tek gerçek olan ölümü hatırlamak gerekir. Çünkü dünya hayatının zevkleri ve eğlenceleri fanidir. İnsan kendisine belirli bir ölçüyle verilen hayatı yaşar ve en nihayet ölür ve Rabb’ine gider.¹⁶² Bu, Allah’ın yaratılanlar üzerine koyduğu kanunudur. İstisnasız her nefis sahibi kesinlikle ölümlüdür,¹⁶³ her şey fanidir ve baki kalacak tek varlık Allah’tır.¹⁶⁴

¹⁶² “Her nefis ölümü tadacaktır. Sizi bir imtihan olarak kötülük ve iyilikle deneyeceğiz. Hepiniz de sonunda bize döndürüleceksiniz.” (Enbiya, 21/35). “Her can ölümü tadacaktır. Sonunda bize döndürüleceksiniz.” (Ankebut, 29/57).

¹⁶³ “Kullu nefsin zâikatul mevt” yani “ her nefis ölümü tadıcıdır...” ibaresi Kur’an’da 3 yerde geçmektedir (Al-i İmran, 3/185; Enbiya, 21/35; Ankebut, 29/57).

¹⁶⁴ “Yer üzerinde bulunan her şey fânidir. Yalnız celâl ve ikram sahibi Rabbinin yüzü (zâtı) baki kalacaktır.” (Rahman, 55/26-27). “Allah ile birlikte başka bir tanıya tapıp yalvarma! O’ndan başka tanrı yoktur. O’nun zatından başka her şey helak olacaktır. Hüküm O’nundur ve siz ancak O’na döndürüleceksiniz.” (Kasas, 28/88).

İnsan için ölüm vakti geldiğinde imdat edeceği tek varlık Allah'tır; çünkü, Allah insana kendi ruhundan üflediği için ondan geldik,¹⁶⁵ “muhakkak ki biz Allah’a aidiz ve ona döneceğiz.”¹⁶⁶

İnsan, kesinlikle ölüm hastalığına müpteladır. Mutlak olarak ölecektir. Öldükten sonra kendisine verilen ömür sermayesini nerede harcadığına dair hesaba çekilecektir. Dolayısıyla insan ölmeden önce kendisine verilen hayatın kıymetini bilerek ahiret yurdu için hazırlık yapmalıdır. Mutasavvıflar Hazreti Muhammed’in “ölmeden önce ölünüz” şeklinde buyurduğu hadise istinat ederek dünya zevklerinden uzak durmaya ve nefislerini öldürmeye çalışırlar.

İnsan ruh ve bedenden ibarettir. İnsanın sonsuz istekleri bulunmaktadır. İnsanın cesedi ruha giydirilmiş bir kıyafet gibidir. İnsanın bitmez tükenmez emelleri ve hırsı bulunur. Özellikle nefis dediğimiz şey, her şeyi arzular. Nefis için keyif almak önemlidir. Fakat bunun karşılığında toplumun kuralları, örf ve adetleri vardır. En önemlisi de Allah’ın kuralları vardır. Bu kurallar insanı insan yapan kurallardır ve bu kurallar toplum normları içinde ve toplumun değerleri çerçevesinde şekil alır. İnsanın nefsi bu kuralları ve değerleri yıkmaya ve çiğnemeye meyyaldır. Bu bağlamda mutasavvıfların en büyük uğraşı nefisleriyle mücadeledir. Nefis küçük bir yılan olarak tahayyül edilir. Bu küçüklükte olan nefis insanın kontrolü altındadır. Fakat bu yılan günah ve haramlarla beslenerek büyürse büyük bir yılan hatta ejderhaya ve canavara dönebilir. Nefse bu fırsatı vermemek gerekir. Zira nefis küçük ve etkisizken insanın kontrolü altındadır. Fakat haramlarla beslenip büyüdüğünde artık insanın kontrolünden çıkar. Hatta insanın kontrolünden çıkmakla kalmaz insanı tümüyle kendi kontrolüne alır. Bu bağlamda ölmeden önceden ölmekten kasıt nefsi öldürmektir. Yunus’un deyimiyle “insanın içinde bir ben vardır benden içeri.” Bu ben iyiye insan da iyidir. Yok eğer bu ben kötüye insan da kötüdür. Nefis günahlarla beslenip firavunlaşırsa insanı cehenneme götürür. Bu yüzden mutasavvıflara göre küçük günahlarda bile cehenneme giden yollar vardır. Çünkü nefis küçük günahlarla beslenirse büyüyecek ve kontrolden çıkacaktır. Bu nedenle nefis öldürülmelidir. Nefisle mücadele kimi kaynaklarda büyük cihat olarak algılanmıştır. Şair aşağıdaki beyitte bu minvalde bir açıklamada bulunur. Gülmek isteyen kişi nefisini öldürmelidir. Çünkü nefisini ıslah eden ve öldürenin ödülü ebedi ve mutlu bir hayattır, cennettir.

¹⁶⁵ “Sonra onu düzenli bir şekle sokup, içine kendi ruhundan üfledi ve sizin için iştmei, o görmeleri ve gönülleri yaptı. Siz çok az şükrediyorsunuz!” (Secde, 32/9).

¹⁶⁶ “Onlar başlarına bir musibet geldiği zaman: ‘Biz Allah’a aidiz ve sonunda O’na döneceğiz.’ derler.” (Bakara, 2/156). Öldükten sonra Rabbimize döneceğimiz ve hesaba çekileceğimiz Kur’an’da birçok ayette izah edilip vurgulamaktadır. Geniş bilgi için “ileyhi turceune” ve “ileyna turceune” ifadelerinin geçtiği ayetlere bakınız: “ileyhi turceune” (Bakara, 2/28, 245; Yunus, 10/56; Hud, 11/34; Kasas, 28/70 ve 88; Ankebut, 29/17; Rum, 30/11; Yasin, 36/22 ve 83; Zümer, 39/44; Fussilet, 41/24; Zuhuruf, 43/85); “ileyna turceune” (Enbiya, 21/35; Ankebut, 29/57).

Gölmek isterseñ eger sen ey kişı
Nefsi öldür çekmeyesin teşvîşi (233)

“Der-beyan-ı Bir Sabi İle Şeytan-ı Aleyhillerenün Macerası” adlı hikâyede Hazreti İsa zamanında yaşayan salih bir kadının güzel hasletleri dile getirilir. Kadın, üç güzel hasletinin olduğunu söyler. Bunlardan birisi bir ölü gördüğünde kendisini empati kurarak bir ölü gibi düşünmektir. Kadın bu hasleti ikinci güzel hasleti olarak dillendirir:

Hem ikinci hasletim budur ‘ayân
Kanda bir mevtâ görürsem her zamân (5746)

Kendümi ‘add eylerem ben ey Nebî
Şanuram pes kendümi mevtâ gibi (5747)

Dünyâda kalmaz ‘alaşam dağı hem
El çekerem kamu işden dem-be-dem (5748)

Çâresüz dünyâ içinde yürürem
Lîkî ben kendümi mevtâ bilürem (5749)

Mezkûr hikâyenin sonunda şair muhatabına bazı tavsiyelerde bulunur. Bunlardan birisi de insanın kendisini ölü gibi görmesi ve hissetmesi hususudur. Ölmeden önce ölmek gerektiğini anlatan şair, bu şekilde yapılırsa bu fani dünyada baki dünyanın bulunacağını söyler.

Dağı mevtâdan olası her demin
Âhiri ölseñ gerekdür sen yakîn (5764)

Ya‘nî kim ölmezden evvel ölesin
Bu fenâdayken beğâyı bulasın (5765)

“Der-beyan-ı Ebu Zekerîyya’nun Savetü’l-Keşti İle Olan Ahvalı” hikâyesinde şair insanı fani olmaya davet eder. Ebedi olarak varolmanın şartı Baki olanı bulmaktan geçer. Ölüm gelmeden evvel insan yüzünü dünyadan ahiret yurduna döndürmelidir:

Niçe bir bu fânîye meyl idesin
Gel fenâ ol tâ beğâyâ gidesin (6561)

Dünyâdan yüzün senün dönmez mi hîç
Ol ecel cāmın saña şunmaz mı hîç (6562)

Görüldüğü üzere Ahbârü’l-İber mesnevisinde şeytana ve nefse uyulmaması gerektiğine dair telkinlerin yanında insanın ölmeden önce ölmesi de tavsiye edilir. Ölmeden önce ölmek insanın nefsini öldürüp bir ölü gibi davranması ve dünyayı terk etmesi anlamında düşünülmelidir.

2.1.21. ŞERİAT

“Şeriat; doğru yol, Hak yolu, Allah’ın buyruğu, Kur’an-ı Kerim hükümlerine ve hadislere dayanan din kuralları”¹⁶⁷ anlamlarında kullanılan bir sözcüktür. “Peygamberler aracılığıyla Allah tarafından konulan kanunlar”¹⁶⁸dır. “Toplumlar için amelî hükümler, emir ve yasaklar anlamına gelen şeriat, bütün İlahi dinlerde peygamberlerin aracılığıyla gönderilen ortak bir unsurdur.”¹⁶⁹ Bu anlamda Hazreti Muhammed de geçmiş kitapları tasdik eden şeriat sahibi bir peygamberdir.¹⁷⁰ Allah, Hazreti Muhammed’e Kur’an-ı Kerim’i indirmiştir. Kur’an, geçmiş kitapları tasdik eden yüce bir kitaptır.¹⁷¹ Şeriat kelimesi çekimli halleriyle Kur’an-ı Kerim’de beş yerde geçmektedir.¹⁷² Fakat Kur’an’ın kendisi bir şeriat kitabıdır. Bu kutlu kitapta Allah insanların saadeti için şartlarını ve kurallarını bildirmiştir.

Ahbârü’l-İber’de Za‘îfî’nin Kur’an ve hadis kaynaklı Hazreti Muhammed’in şeriatine uyulması bağlamında birçok tavsiyesi vardır. Eserin giriş bölümünde şeriatı ayrılmamak için şairin dualar ettiği görülür. Şair, şeriatı “mübarek” olarak tavsif eder. Dünyada ve ahirette mutlu olmanın şartı bu yolda yürümekle mümkündür.

Şer‘ yolundan bizi ayırma sen
Şerî‘ atdan taşra hem yol virme sen (5)

Dünyâda uhrâda ayırma bizi
Kıl mübârek şer‘ ile haşrümüzi (6)

“Der-beyan-ı Hazret-i Ömer Radiyallahu Teâlâ Anhu Oğlunu Şehîd Eyledüğü”

hikâyesinde şeriatin insan için rehber olması gerektiği dile getirilir. Şaire göre yapılacak her işte şeriate uyulmalıdır. Böyle olursa cân ve ten rahata kavuşur. Ayrıca Allah’ın merhametini ve rahmetini kazanmak için de şeriatin emir ve yasaklarının dışına çıkılmamalıdır. Şairin nasihati bu minvaldedir:

¹⁶⁷ İsmail Parlatır, Osmanlı Türkçesi Sözlüğü, 5. Baskı, Yargı Yayınevi, Ankara. 2012, s. 1573

¹⁶⁸ Uludağ, a.g.e., s.332.

¹⁶⁹ Karaman ve bşk, a.g.e., s. 539.

¹⁷⁰ “Sana da (ey Muhammed) geçmiş kitapları tasdik eden ve onları kollayıp koruyan Kitab (Kur’ân)ı hak ile indirdik. Onların aralarında Allah’ın indirdiği ile hükmet. Onların arzu ve heveslerine uyarak, sana gelen haktan sapma. Biz, herbiriniz için bir şeriat ve yol belirledik. Eğer Allah dileseydi sizi tek bir ümmet yapardı, fakat size verdiklerinde sizi denemek istedi. Öyleyse iyiliklere koşun. Hepinizin dönüşü Allah’adır. O, ihtilafa düştüğünüz şeyleri size haber verir.” (Câsiye, 45/18).

¹⁷¹ “Sana da (ey Muhammed) geçmiş kitapları tasdik eden ve onları kollayıp koruyan Kitab (Kur’ân)ı hak ile indirdik. Onların aralarında Allah’ın indirdiği ile hükmet. Onların arzu ve heveslerine uyarak, sana gelen haktan sapma. Biz, herbiriniz için bir şeriat ve yol belirledik. Eğer Allah dileseydi sizi tek bir ümmet yapardı, fakat size verdiklerinde sizi denemek istedi. Öyleyse iyiliklere koşun. Hepinizin dönüşü Allah’adır. O, ihtilafa düştüğünüz şeyleri size haber verir.” (Mâide. 5/48).

¹⁷² (5/48; 7/163; 42/13; 42/21; 45/18); 7/163’te “şur‘en” şeklinde “ortaya çıkan, akın akın, gözüken” anlamlarında kullanılmıştır.

Her umûruñda mehenk it şer‘i sen
Tâ ki pâk ola arına cân u ten (767)

Şer‘î olmayan işi itme ‘ayân
Tâ ki saña raḥm ide ol Müste‘ân (768)

Bu naşîhat pes yiter saña bu dem
Şer‘i koyma sen elûnden dem-be-dem (769)

“Der-beyan-ı Hazret-i Ömer Radiyallahu Teâlâ Anhu Oğlum Şehid Eyledüğü”

adlı hikâyede şeraite uyulmadığı takdirde insanın yaşayacağı sıkıntıların neler olabileceği nazarlara sunulur. Aynı zamanda şeriatin yöneticiler tarafından herkese adil bir şekilde uygulanmasının da önemi vurgulanır.

Hikâyede, Hazreti Ömer’in oğlu Şehma’nın başından geçenler anlatılır. O, Kur’an’ı çok güzel okuyan sireti ve sureti güzel bir insandır. Bir gün bir hastalığa yakalanır. Bir gün evine giderken bir Yahudi’ye uğrar. Yahudi kendisinin tabib olduğunu kendisine derman vereceğini söyleyerek onu aldatır. Ona derman değil; şarap verir. Şarabı içen Şehma sarhoş olur. Yolda giderken zina edici bir kadına rast gelir. Şuuru yerinde olmadığı için zina günahını işler. Bir zaman sonra bu zina edici kadın elinde bir çocukla Hazreti Ömer’in meclisine gelir. Elindeki çocuğu Hazreti Ömer’e göstererek bu çocuğun Hazreti Ömer’in oğlundan olduğunu söyler. Hazreti Ömer oğluna durumu sorunca Şehma babasına bu günahı işlediğinde aklının başında olmadığını ve tövbe ettiğini söyler. Hazreti Ömer tövbenin bu günahı silemeyeceğini söyleyerek şeriatin hükmünü yerine getireceğini söyler ve oğluna had cezası uygular. Had cezasının sonunda Şehma ölür. Bunun üzerine Hazreti Ömer çok üzülse de şeriatin hükmünü yerine getirdiğini söyler. Şehma öldükten sonra oğluna sarılan Hazreti Ömer, bir yerde bu cezayı niçin uyguladığını şöyle dile getirir:

Yüzini hem yüzine sürdi anuñ
Didi oğlum sevdüğümde ben senüñ (842)

Başña anı getürdüm bilesin
Yarın anda bunu sen fikr idesin (843)

Yüz ağaç yirine ururlardı bil
Saña hem yüz yüz duğan olma ḥacîl (844)

Ger birisin dünyâ tağlarına hem
Pâre pâre olur idi degse hem (845)

Hazreti Ömer oğlunu bu şekilde cezalandırırken topluma “şeriye karşı boynumuz kıldan incedir.” mesajını verir. Suç işleyen öz oğlu bile olsa şeriatin kurallarından taviz vermez. Hikâyede, birçok kişi Hazreti Ömer’in katı gönüllü olduğunu düşünür. Hal böyle iken Hazreti Ali bir rüya görür. Rüya da Hazreti Muhammed’i cennet içinde bir taht üzerinde gören Hazreti Ali, peygamberin sağ

yanında oğlu İbrahim'i sol yanında ise Hazreti Ömer'in oğlu Şehma'yı görür. Hazreti Muhammed bu rüyada Hazreti Ali'ye şöyle hitap eder:

Muṣṭafā didi ki aña yā ‘ Alī
Gör ‘ Ömer nitdi bu yolda ol velī (852)

Oğlunı şer‘ üm içün itdi helāk
Dīn yolunda ‘ ālemi ol itdi pāk (853)

Bu ne işdür eyledi ol pehlüvān
Oğlunı öldürdi virmedi emān (854)

Rāzī itdi Ḥālīkī ol bil hümām
Hem beni hoşnūd kıldı bi’t-tamām (855)

Şer‘ imi getürdi yirine bu dem
Dünyāda uḥrāda hem çekmeye ğam (856)

Hazreti Ali, Hazreti Ömer'e rüyasını anlatarak Hazreti Ömer'i bu rüyayla müjdeler. Görüldüğü üzere burada şeriatin hükmünün zahiren uygulanışında bir olumsuzluk var gibi görünse de aslında sonuç itibariyle günahlarından dolayı insanın ebedi olarak cehenneme girmesini engelleyen bir durum söz konusudur. Dolayısıyla sonuç çok güzeldir. Nitekim Şehma günahının cezasını dünyada çekerek ahirette bir feraha ve rahata kavuşur. Peygamberin solunda oturma şerefine nail olur.

Şair, bu hikâyesinde şeriate göre hareket etmenin gerekliliğini ve doğruluğunu anlatır. Bu hikâyenin maksadını şöyle özetler:

Bu hikâyetden ğaraḥ budur bize
Luṭf ide Ḥālīk bize daḥı size (860)

Kim anuñ şer‘ ini biz de tūalum
Şer‘ den taşra bir iş itmeyelüm (861)

Zīrā şer‘ den taşra giden ḥor olur
Dünyāda ‘ uḫbāda Ḥaḳdan dūr olur (862)

“Der-beyan-ı Pehlevan Sare Sefere Gidüp Hazret-i Ömer Kerametidür”

hikâyesinde şeriatin bilinmesi gerekliliği anlatılır. Hatta şeriatı bilmek insan olmakla eşdeğer tutulur. Şaire göre şeriatın başdan başa okunması gerekir. Şeriat İslam hukukudur. Şeriat bir bakış açısidir. Allah'ı ve sanatlarını fikretmek ve düşünmek için Allah'ı tanımak gerekir. Tasavvur ve tefekkür doğru olursa Allah'ı tanımak daha doğru olur.

Ādemī ol kimsedür pes ey paşa
Şer‘ i görüp okuya başdan başa (897)

Ḥālīkuñ şun‘ ında fikri ola hem

Gice gündüz her zamân hem dem-be-dem (898)

“Der-beyan-ı Hazret-i Ömer Radiyallahu Anhu Nîl-i Mübareke Name Virdügi” hikâyesinde dünyadan bağı kesmenin yolunun şeriata tabi olmaktan geçtiği söylenir. Allah’ı zikreden kişiler menzile ulaşırlar. Allah’ı zikretmek ve şeriata uymak insanın kötü olan amellerini hayra döndürür. Böylece insanın dünya ile alakası kesilir. İnsan dünyanın kimyasından yani değerli şeylerinden vazgeçer.

Dâmen-i şer‘ i şaķın elden koma
Zikr-i Hakkı dâ‘imâ dilden koma (1518)

Ol seni bir menzile bil yitürür
Zişt olan a‘ mâlûñi hep yitürür (1519)

Daķı meyl itmez olursın dünyāya
İ‘tibâr itmez olursın kimyāya (1520)

Dünyanın kimyasından vazgeçenlerin basireti açılır. Allah’ın sanatlarının mükemmelliğini daha iyi görürler. Şeriat, bir penceredir. Bu pencereden bakan Allah’ın kudret sanatlarını daha iyi görüp hayran kalır. Böyle bakanların her iki âlemde de bahtları güzel olur. Kendilerine sayısız nimetler ulaşır.

Şâni‘ üñ şun‘ ın görürsin pes ‘ayân
Açılır ol dem gözüñ itme gümân (1521)

İki ‘ âlemde olursın nîk-baht
Virilür saña muhakkaķ tâc u taht (1522)

Şeriat bir kurallar kaidesidir. Fakat insanın mutluluğu için vardır. İnsanı iki âlemde mutlu edecek kurallar bunlardır. Bu kurallar insanın işini zorlaştırmak için değil kolaylaştırmak için vardır. Şeriatın sözünü tutanların yardımcısı Allah’tır. Şeriat ile gidenler Allah’ı bulanlardır ve Allah’ı bulanların hepsi muttaki olanlardır.

Gel şerī‘ at sözini tut ey cevân
Her işiñ âsân ide ol Müste‘ân (1523)

Şer‘ ile buldı bulanlar bil Hakkı
Kamusı şer‘ ile oldı muttakī (1525)

“Der-beyan-ı Sa‘lebe’nün Şeriate İtaat İtmeyüp İmansuz Olduğı” hikâyesinde Salebe’nin mal hırsının başına açtığı işler anlatılır. Peygamberin duasıyla zenginleşen Salebe yavaş yavaş şeraitten uzaklaşır. Önce namazı terk eden Salebe zekâtı da vermeyince kalbi nifak içinde kalır. O, münafık olur. Zira Tevbe Suresi’nin 75-77. ayetleri Salebe’nin zekât vermemesi üzerine nazil olur. Hikâyenin başlığından da anlaşıldığı üzere şeraitin hükümlerinden uzaklaşan Salebe imansız olur.

“Der-beyan-ı Ahval-i Celbîb Kıssası”nın dibacesinde Hazreti Muhammed’in hürmetinin gözetilmesi gerektiği söylenir. Onun yoluna can ve ten feda edilmelidir diyen şair bunun yolunun şeriattten geçtiğini belirtir. Şeriat kıl kadar

uzaklaşılması gerektiğini bildiren şair bunun insanı Allah'a yaklaştıracaklarını söyler. Bunun aksi olursa insan Allah'tan uzaklaşır mesajı verilmektedir:

Hem gözetgil Muştafânun hürmeti
Şarf idegör yoluna cân u teni (6901)

Şer' den hiç kıl kadar çıkmayagör
Tâ ki Hâkdan olmayasın dahı dūr (6902)

Şair, muhatabını insafa çağırır. Şeriatin eteğine sımsıkı sarılmak gerektiğini söyler. Şair, şeraite karşı çıkanlara, insanın hiçbir şey yapamıyorsa kalbiyle ikrah ederek karşı durması gerektiğini söyler. Böyle olursa insan iki cihan saadetini bulabilir. Şeriatin karşısında duranlar karşılığında Allah'ı alırlar ki şair böyle yapanların Allah tarafından cezalandırılacağını söyler. Bunlar şeraitin asıl sahibi olan Allah tarafından yerle bir edilirler:

Gel gözüm inşâf kıl inşâf kıl
Dâmen-i şer' i eliñden kıymağıl (6906)

Ger eliñden gelmez olursa a yâr
Şer' i tıtdurmak aña nâm-dâr (6907)

Eyle ikrâh kalb ile bu işe sen
Dü cihânda olasın tâ bû'l-hasen (6908)

Şer' üñ ıssı alur andan dâdını
Hâk ile yeksân ider bünyâdını (6909)

Şair, şeriatî Mustafa'nın şeriatî olarak tanıtır. Çünkü O, İslam dininin yüce peygamberidir. O, Allah'ın hem Resul'ü hem de çok sevdiği habibidir. Onu seven iki cihanda devleti buldu demektir. Çünkü onu seven onun şeraidine göre amel edenlerdir. Bunlar iki cihanda bahtiyarlığı bulacak şevketli insanlardır. Peygambere aşık olanlar, şeriatinin yolunu tutanlar ve onun aşkıyla canını satanlardır:

Muştafânun şer' idür zîrâ kim ol
Hem habîbidür anuñ dahı resûl (6910)

Kim aña yâr oldı buldı devleti
Bu cihânda ol cihânda şevketi (6911)

Aña yâr olan odur şer' in tuta
' Aşkî yolunda anuñ cânın şata (6912)

Görüldüğü üzere Za'îfi eserinde şeriat-i Muhammed'i oldukça önemsemiş ve benimsemiştir. O, muhatabının da şeriatî sevmesini ve benimsemesini istemektedir. Şeriatî yaşayanların talihli ve saadetli olduğunu söyleyen şair, ondan uzaklaşanların iflah olamayacağını bildirir.

2.1.22. DÖRT HALİFEYE UYMAK VE DÖRT HALİFE SEVGİSİ

Halife, birinin yerine geçen kimse¹⁷³ anlamına gelmektedir. Halife, Hz. Muhammed'in vefatından sonra, onun yerine devlet başkanı olarak geçenler için kullanılan bir tabirdir. Halife yerine, emîrû'l-mü'minîn tabiri de kullanılır.

Ahbârü'l-İber mesnevisinin giriş bölümünde dört halifeye övgüde bulunulur. Bunlar Hazreti Muhammed'in dostları ve arkadaşlarıdır. Bunlar doğru insanlardır. Din yolunda zahmet çekmişler. Zorluklara tahammül etmişlerdir. Onun için şair onların peygamber tarafından cennetle müjdelendiğini belirtir. Bunlar peygamberden sonra ümmete rehber olabilecek kişilerdir. Ümmete doğru yolu gösterecekler ve ümmetin cennete gitmesine vesile olacaklardır. Şair bütün bu sebeplerden ötürü dört halifeyi sevdiğimizi söylemektedir:

Çār yār-ı bā-şafāsı var anuñ
Dördi dahı aña toğrı yār anuñ (15)

Dîn yolunda çekdiler çok zaḥmeti
Anuñ içün müjde virdi cenneti (16)

Şübhe yokdur cennete siz gidesiz
Ümmetümi ol yire siz yidesiz (17)

Severüz biz cümlesini yâ İlâh
Bizi anlardan ayırma pād-şâh (18)

“Der-beyan-ı Ebu Bekr Radiyallahu Anh Malını Yağma Eylediğidir” hikâyesi, Hazreti Ebū Bekir'in cömertliğinin ve yardım severliğinin anlatıldığı bir hikâyedir. O, İslam'a girdikten sonra malını ve mülkünü Allah yolunda harcar ve dağıtır. Öyle ki hikâyeye göre hiçbir şeyi kalmaz. Onun cömertlikteki şanını duyan bir Yemenliyi hiçbir şeyi olmamasına rağmen eli boş göndermez. Bu adam için bir Yahudi'den çok zor şartlarda borç alır ve Yemenli adama verir.

“Der-beyan-ı Hazret-i Ömer Radiyallahu Teâlâ Anhu Oğlunu Şehîd Eylediği” adlı hikâyede Hazreti Ömer zina suçunu işleyen öz evladını had cezasıyla cezalandırır. Şeriatin kurallarını uygulayan Hazreti Ömer'le ilgili okuyucu ve dinleyici nazarında adaletli yönetiminden dolayı olumlu bir intiba kalır.

“Der-beyan-ı Hazret-i Ömer Radiyallahu Anhu Nil-i Mübareke Name Virdüğü” hikâyesinde Hazreti Ömer'in, kendisine danışan Amr İbn-i As'ın müşkilatını hal ettiği görülür. Hikâyenin sonunda şairin Hazreti Ömer'le ilgili söylediği sözler insanda Hazreti Ömer'e karşı bir hayranlık uyandırır. O, adaletli ve sözü daima hak olan bir insandır. O, takva ehli bir insandır. Hazreti Ömer bizzat

¹⁷³ Devellioğlu, a.g.e., s. 318.

Peygamber tarafından övülmüş biridir.

İşi ‘adl idi anuñ bil her zamān
Sözi haq idi anuñ her dem ‘ayān (1613)

Fi‘li tāqvā idi her dem āşikār
Muştafā dimişdi aña kim a yār (1614)

Yā ‘Ömer ben gelmeseydüm ‘āleme
Sen nebī olsañ gerekdi ādeme (1615)

Hazreti Muhammed’in Hazreti Ömer’e karşı övgüsü onu sevmemizi gerektirir. Şair de Hazreti Ömer’i sevmeyen insanların gözlerinin kör olduğunu söyler. Bu körlük manevi bir körlüktür. Baştaki gözün değil gönül gözünün kör olduğunun göstergesidir:

Şöyle diye çün resūlu’llāh aña
Gör ‘Ömer kimdür bu dem direm saña (1616)

Ol kişiler kim anı sevmez ‘ayān
Kör olupdur gözleri itme gümān (1617)

Görüldüğü üzere Ahbārū’l-‘İber mesnevisinde dört halifen hakkında şairin iltifatları görülür. Onlar hürmete ve saygıya layık; örnek ve rehber insanlardır.

2.1.23. ALLAH RÂZIKDIR

Arapça Rāzık sözcüğü rızık veren anlamına gelip (ra-zeyn-kaf) kök harflerinden türemiştir. Kur’an’da çekimli ve türevleriyle birlikte toplamda 109 ayette 123 kez geçer. Rızık kavramın bu kadar çok ayette tekrarlanması, bu kavramın ehemmiyetini gösterir.

Kur’an’a göre insana rızık veren Allah’tır. “Rızık Allah’ın canlı varlıklara, hayatlarını sürdürebilmeler için kâinatta var ettiği şeylerdir.”¹⁷⁴ Bu yüzden insanın hiçbir endişeye mahal vermeden, ümitsizliğe düşmeden ve herhangi bir şüphe ile sıkıntıya girmeden helal ve meşru yollardan sebepler dairesinde çalışarak rızıkını tedarik etmesi gerekir. Bu anlam ve bağlamda, bütün inananlara göre rızıkın kefilisi Allah’tır. O, rızıkı her canlıya belirli ölçülerle verir. İşte bu hususu Kuran’daki bu ayet-i kerime şöyle belirtmektedir: "Yeryüzünde rızık Allah'a ait olmayan hiçbir canlı yoktur. O, onların karar kıldıkları yerleri de, emaneten durdukları yerleri de bilir. Onların hepsi apaçık bir kitaptadır. " (Hud, 11/6) Bununla birlikte halk arasında “er rizku alallah,” yani “rızık Allah’tandır” cümlesi kullanılır ki, bu hem anlam hem de tabir olarak doğru bir kullanımdır. Yeryüzündeki her canlının rızık Allaha aittir.

¹⁷⁴ Karaman, a.g.e., s. 478.

Allah, insanoğluna verdiği rızıklar karşılığında insanın şükretmesini istemektedir.¹⁷⁵

Allah'ın Râzık ismi onun yarattığı varlıklara rızık vereceğine delalet eder. Dikkatli bir tevekkül ve tasavvur Rabb'in Razık olduğunu bizlere gösterir. Nitekin bir çocuk dünyaya geldiğinde hiçbir şeyi yemeye gücü yokken Rab olan Allah onun için en güzel rızık kendisine gönderir. Yeni doğan bir çocuğun anne sütü dışında yiyebileceği hiçbir şey yoktur. Çocuk doğduktan sonra Allah rızıkını da onunla gönderir. Bu kadar güçsüz ve zayıf bir varlığa rızıkını gönderen bir Rabb'in rızık vermesinden korkmak akıllıca değildir.

“Der-beyan-ı Ahval-i Ahmedü'l-Cevād” hikâyesinin dibacesinde insanın çocuklarının rızıkını kazandığına dair bir söylemde bulunmaması gerektiğini söyleyen şair, insanın rızık veren konumda olmadığını belirtir. İnsanın arada sadece bir sebep ve perde olduğunu ima eden şair, asıl rızık verenin Ganî olan Rabb olduğunu söyler. Hatta böyle bir söylemde bulunanların da rızıklarını veren Allah'tır.

Ben ‘ayāl-i pây-bendim dimegil
Anlaruñ fikrin şaşın sen yimegil (2484)

Anlara rızkın viren bilgil a yâr
Sen degilsin Râzıkıdur âşikâr (2485)

Sen bahânesin olara ey denî
Anları bil aç kımaz Rabb-i Ganî (2486)

Sen dağı muhtâcsın bilgil aña
‘Aczi çekme bu naşihatdür saña (2487)

Şair, insanların çocuklarının çokluğundan dolayı da rızık kaygısı yaşamaması gerektiğini belirtir. Nitekim şair, çok sayıda çocuğu olanların rızıkının da çok olacağını söyler. Ona göre, çocuk sayısı az olursa rızık da azdır. Dolayısıyla çok sayıda çocuğu olanlar şikâyet etmemeli, Allah'a şükretmelidir. Çünkü şaire göre çocuğu çok olanın rızık da çoktur.

Ger ‘ayâlin çok olursa ey paşa
Bil ki rızkuñ çok olur başdan başa (2489)

Az olursa ger ‘ayâliñ bil bu kez
Dağı rızkuñ az olur ey anlamaz (2490)

Pes gerekdür şükr idesin ey ahî

¹⁷⁵ “Düşünün ve hatırlayın o zamanları ki, hani bir vakitler siz yeryüzünde güçsüzdünüz, hor görülen bir azınlıktınız. İnsanların sizi hırpalamasından korkuyordunuz, öyle iken O, sizi barındırdı ve sizi yardımıyla destekleyip güçlendirdi ve şükretmeniz için temizlerinden rızık verdi.” (Enfâl, 8/26)

Kim ‘ayālũñ çok ise rızkuñ dañı (2491)

İnsan, geçimi için çabalayıp durur. Hatta bazıları hırsla bir şeyler kazanma arzusu içinde olup gözleri doymayan kişilerdir. Fakat herkes bilmelidir ki rızkı veren şahıslar değil, Rāzık isminin tecellisiyle Allah’tır şüphesiz.

Çekmeyesin ‘aczi dañı ey cevān

Rızkı viren Rāzık imiş bī-gümān (2493)

“Der-beyan-ı Ahval-i Aḥmedü’l-Cevād” hikâyesinde Aḥmedü’l-Cevād on sekiz kızı, bir oğlu olan İsariloğulları’nın bir peygamberi olarak tanıtılır. O, balık avlamakla geçinen biridir. Tuttuğu balıkların yarısını Hak yolunda halka, diğer yarısını da kendi çocuklarına verir. Kendisi her zaman oruç tutan biridir. Bir gün çocuklarına aşağıdaki ifadeleri kullanır:

Kızcuğazlarına bir gün söyledi

Rızkınız eclı için ben hem didi (2503)

Rūz u şeb zaḥmet çekerem āşikār

Bu sözi çün söyledi ol şehsüvār (2504)

Bu sözü söyledikten sonra Hazreti Cebrail gelip Aḥmedü’l-Cevād’e iki rekât namaz kılmasını söyler. O da iki rekât namazını kılar. Hazreti Cebrail Aḥmedü’l-Cevād’ın yaptığı bütün ibadetlerin boşa gittiğini bildirir. Ayrıca nübüvvet tacının ve takva libasının kendisinden alındığını söyler:

Didi Cebrā’ıl aña kim ey kişi

Her ne kim itmiş idüñ yaḥşı işi (2508)

Ḳamusın red eyledi ol Müste‘ān

Cümle a‘ mālũñ senüñ gitdi ‘ayān (2509)

Aldı başıñdan nübüvvet təcını

Şoydı hem taḳvā libāsın ol Ğanī (2510)

Bunları duyan ve çok üzülen Aḥmedü’l-Cevād, Hazreti Cebrail’e bunun sebebini sorar. Hazreti Cebrail de bu durumun iki sebebinin olduğunu söyler. Bunlardan birincisi çocuklarına söylediği mezkûr ifadedir. İkincisi ise Aḥmedü’l-Cevād’ın Hac ibadetini yapmamasıdır. Onun rızkın temini ile ilgili söylediği ifadeler Hazreti Cebrail tarafından kendisine şu şekilde dile getirilir:

Anuñ için oldı kim sen söyledüñ

Ol uşaklara bu demde hem didüñ (2518)

Rızkınızdan ötri sizüñ ben ‘ayān

Çekerem çok zaḥmeti ben her zamān (2519)

Bilmedüñ mi sen cemī‘ i ḳullara

Rızk viren Rāzıkdurur her cānlara (2520)

Görüldüğü üzere insanın söylediği sözlerle çok dikkat etmesi gerekir. Nitekim

Ahmedü'l-Cevād Allah'ın bir peygamberi olmasına rağmen söylediği sözden dolayı çetin bir imtihana tabi tutulur. Onun önünde bundan sonra uzun bir Hac yolculuğu ve Allah'ın kendisini affetmesi için tövbe süreci başlar. O, bir peygamber olduğu için bu süreci başarıyla atlatır. Fakat sıradan bir beşer böyle bir imtihanı kaldıracak güce sahip değildir. Onun için Allah'ın rızık veren Râzık olduğu unutulmamalı, insanoğlu ağzından çıkan sözlerle dikkat etmelidir.

2.1.24. HAC YAPMAK

Kelime anlamı olarak Allah'a yönelme, günahlardan arınma, Hak yolunda feragat gösterme, meşakkatleri göğüsleme ve dinin özüyle temasa geçme anlamlarına gelir.¹⁷⁶ “Hacc, İslam'ın beş şartından biri olan ve muayyen zamanda Mekke'deki Kâbe'yi Şerîfe'yi ziyaret etmek üzere yola çıkma farızası”¹⁷⁷dir. ‘Hac’ kelimesi (ha-cim-cim) kök harflerinden teşekkül eden bir kelimedir. Hac ibadeti gücü yetene farzdır.¹⁷⁸

Hac ibadeti, Allah'ın emridir. Dolayısıyla hac, insanın gücü yetiyorsa ve hali vakti yerindeyse hemen yapması gereken bir ibadettir. *“Der-beyan-ı Ahval-i Ahmedü'l-Cevād”* hikâyesinde Ahmedü'l-Cevād bir gün çocuklarına rızıklarını zahmet çekerek getirdiğini söyler. Allah da Hazreti Cebrail'i göndererek Ahmedü'l-Cevād'ın amellerinin boşa gittiğini, kendisinden peygamber tacının alındığını bildirir. Ahmedü'l-Cevād bunun sebebini sorunca Hazreti Cebrail de kendisine iki sebep bildirir. Bunlardan birincisi çocuklarına rızık konusunda söylediği sözdür; ikincisi ise hac ibadetini yapmamasıdır. Hazreti Cebrail ona hac konusunda şunları söyler:

Bir dağı hac itmedün sen bu zamân
Kim ğanî idün o demde hem cevân (2521)

Pes fakîr olduñ bu demde âşikâr
Vâkı' aında didiler hac it a yâr (2522)

Ben fakîrem şimdicek sen söyledün
Baña hac itmek yaraşmaz çün didiñ (2523)

Görüldüğü üzere hac ibadeti insanın maddi olarak gücünün yettiği zamanda ertelenmeden yapılması gereken bir ibadettir. İnsan zenginken hacca gitmez ve şayet sonradan fakirleşirse o ibadet insanın boynunda bir borç olarak kalır. Dolayısıyla hikâyede hac için insanın şartları oluşmuşsa ertelenmeden yapılması gereken bir

¹⁷⁶ Karaman ve bşk, *a.g.e.*, s. 187.

¹⁷⁷ Devellioğlu, *a.g.e.*, s. 305.

¹⁷⁸ “Onda apaçık deliller, İbrahim'in makamı vardır. Oraya giren güvene erer. Ona bir yol bulabilenlerin Beyt'i haccetmesi Allah'ın insanlar üzerinde bir hakkıdır. Kim inkâr ederse, şüphesiz Allah bütün âlemlerden müstağni (kimseye muhtaç değil, her şey ona muhtaç)dir.” (Âl-i İmran, 3/97)

ibadet olduğu mesajı verilir. Nitekim hikâyede Aḥmedü'l-Cevād için zorlu bir süreç başlar. O, Rabbine tövbe ederek uzun ve zorlu bir hac yolculuna çıkınca affedilenlerden olur.

2.1.25. ABDESTLİ OLMAK, NAMAZ KILMAK

Abdest, Müslümanların, belli ibadetleri yapabilmek için bir düzen içerisinde bazı organları yıkayıp bazılarını mesh etme yoluyla yaptıkları arınma ve temizlenmedir.¹⁷⁹ Abdest sözcüğü Farsça bir kelime olup ab ve dest kelimelerinin bir araya gelmesiyle oluşmuştur. Kur'an'da abdest, için 4/43¹⁸⁰ ve 5/6¹⁸¹ ayetlerine bakılması gerekir. Namaz, İslamın beş şartından biri olup ve Müslümanların günde beş vakit, dinî kurallara göre yapmak zorunda oldukları ibadettir.¹⁸² Kelime Farsça'dır. Arapçası salâttır. 'Salât' kelimesi (sad-lam-vav) kök harflerinden meydana gelmiştir. Abdestin şekil ve manasını anlatan Mâide Sûresi'nin 6. ayeti, abdesti namaz için şart kılmaktadır. Mezkûr ayet abdest emrinin bir güçlük değil, bir nimet olsun diye verildiğini beyan etmektedir. Nitekim abdest temizlenmeye vesiledir. Temizlenen kişi ibadetlerini yapınca kendisi için şükür ve ibadete de bir vesil bulacaktır. "Namaz, bir Müslümanın belli değişmez kuralları izleyerek günde beş kez eda ettiği farz ibadettir. Namazın fiili biçimi birinden diğerine değişebilse de, Kur'an, bütün peygamberlerin namaz kıldığını ve takipçilerine de namaz kılmayı emrettiğini bildirmektedir (11/87; 14/40; 19/31, 55). Kur'an, namazı israf ettikleri, yani ihmal ettikleri için Yahudileri tenkit etmekte (19/59; 2/43, 83); ve namazı bir takım saçma sapan ritüele indirgedikleri için putperest Arapları kınamaktadır (8/53). İslam'ın birinci ve en önemli 'rüknu' (direği) namazdır ve Kur'an Müslümanlara onu 'tesis' ve 'muhafaza' etmelerini (mesela, 2/110, 238; 6/92; 23/9; 70/23, 34), yani onu düzenli ve dikkatli bir biçimde eda etmelerini emretmektedir... Namaz, zor zamanlarda bir güç kaynağıdır (2/45, 153) ve insanı günahlara karşı muhafaza eder (29/45; 31/17). Hz. Şuayb'ın kavmi onu şöyle tenkit etmişti : 'Senin namazını mı sana, babalarımızın taptığı şeylerden, yahut mallarımız üzerinde dilediğimizi yapmaktan vazgeçmemizi emrediyor?' (11/87). Ayet, istikamet üzere eda edildiği

¹⁷⁹ Türkçe Sözlük, *a.g.e.*, s. 3.

¹⁸⁰ "Ey iman edenler! Sarhoş iken ne söylediğinizi bilinceye kadar namaza yaklaşmayın. Cünüb iken de yolcu olanlar müstesna gusül edinceye kadar namaza yaklaşmayın. Eğer hasta olur, veya yolculukta bulunursanız veya biriniz abdest bozmaktan gelince veya cinsî münasebette bulunup, su da bulamazsanız o zaman tertemiz bir toprak ile teyemmüm edin. Niyetle yüzlerinize ve ellerinize sürün. Şüphesiz ki Allah çok affedicidir, çok bağışlayıcıdır." (Âl-i İmran, 4/43).

¹⁸¹ "Ey iman edenler! Namaz kılmaya kalktığınız zaman, yüzlerinizi ve dirseklere kadar ellerinizi yıkayın. Başlarınızı meshedin, iki topuğa kadar da ayaklarınızı yıkayın. Eğer cünüb iseniz temizlenin. Hasta iseniz, yahut yolculukta iseniz, yahut biriniz abdest bozmaktan gelmişse yahut kadınlara dokunmuşsanız, su da bulamamışsanız, temiz bir toprağa teyemmüm edin. Bunun için de yüzlerinizi ve ellerinizi o toprakla meshedin. Allah size bir güçlük çıkarmak istemiyor, fakat sizi temizlemek ve şükredesiniz diye de üzerinizdeki nimetini tamamlamak istiyor." (Mâide, 5/6).

¹⁸² Türkçe Sözlük, *a.g.e.*, s. 1454.

takdirde namazın belirli davranışları beraberinde getirdiğine işaret etmektedir: Sadece Allah için kılındığından, insanı Allah’a ortak koştuktan (şirk) men eder; ve sahip olduğu şeyleri Allah yolunda harcamaya sevk eder.”¹⁸³

“Der-beyan-ı Bir Sabi İle Şeytan-ı Aleyhillanenün Macerası” adlı hikâyenin dibacesinde şair muhatabını abdestli gezmeye davet eder. Öyleki bir kişi yüzerken bile abdest almalıdır.

Sen dağı pāk olmak isterseñ a yār
Pes vuzūsız gezmegil sen zinhār (5680)

‘Ādet eyle kendüñe her dem anı
Bu sözüm tūtğıl benüm cānım cānı (5681)

Ṭurma oturma vuzūsız ey aḥī
Ger yüzerseñ sen vuzū al bir dağı (5682)

Şair abdestte birçok güzel haslet olduğunu belirtir. Dil bunların binde birini bile şerh edecek güçte değildir:

Zīrā çok ḥaslet vuzūda var ‘ayān
Şerḥ idemez biñde birin bil dehān (5685)

“Der-beyan-ı Bir Sabi İle Şeytan-ı Aleyhillanenün Macerası” adlı hikâyede Halid İbn-i Velid’in Hazreti Muhammed’den nakl ettiği bir hadise anlatılır. Hazreti İsa zamanında yaşayan bir kadın vardır. Bu kadın tandıra ekmek vurur. Sonra namaza durur. Şeytan bir kadın kılığına girerek bu kadına musallat olup ona vesveseler verir. Öncelikle kadına tandıra vurduğu ekmeğin yandığını söyler. Kadın ibadetine devam eder. Namazını bozmaz. Sonra şeytan kadının çocuğunu tandıra atıp kadından namazını bozmasını ister. Kadın çocuğunu Allah’ın koruyacağını düşünerek namazını yine bozmaz. Kadının aklından şu düşünceler geçer:

Ol kese kim ben namāzım kıluram
Her işe kādirdürür ben bilürem (5709)

Ḥāfız oldur ḥıfz iden oldur hemīn
Ol şabīyi ḥıfz ider pes bu demin (5710)

Şeytan kadını aldatmada başarılı olamayınca bu sefer kadının kocasına çocuğunun tandırda yandığı haberini verir. Adam tandıra gelip baktığında çocuğunu tandırda oynarken görür. Adam Hazreti İsa’ya gidip bu hadiseyi anlatır. Hazreti İsa ile adam dönüp tandıra baktıklarında tandırda bir nar ağacının yettiğini görürler. Çocuk, bu ağaçtaki narlardan yemektedir. Hazreti İsa da bu işe şaşırır ve adamın karısını çağırarak ne gibi güzel hasletleri olduğunu kendisine sorar. Kadın üç güzel hasletinin olduğunu söyler: 1) Abdestli gezmek 2) Bir ölü gördüğünde kendisini bu ölü gibi düşünmek yani ölmeden önce ölmek 3) Sadece Allah’tan istemek. Kadın üç

¹⁸³ Mir, *a.g.e.*, s. 145-146.

güzel hasletinden abdest mevzusunu şöyle dile getirir.

Evveli budur ki iydem ben saña
Ger vuzûsız gezmedüm hîç bir yaña (5743)

Ger oturur ger tûrur olsam a yâr
Ben vuzûsız olmadum leyl ü nehâr (5744)

Bil vuzû bozsam hemân dem yâ resûl
Yine tîzcek aluram hem bilmiş ol (5745)

Kadın bahsi geçen üç hususu dile getirdikten sonra Hazreti İsa kadına kendisinde enbiyaların vasfının olduğunu söyler. Şair, hikâyenin sonunda abdestli gezmek gerektiğini söyleyerek muhatabına nasihatte bulunur. Ayrıca şair, abdestli gezmeyi kendisine adet edinenlerin cehennemi görmeyeceğini belirtir:

Olmayalum pes vuzûsız bir zamân
Bu naşîhatdür bize ey merdümân (5762)

‘Âdet idiñ bu işi siz ey ahlî
Görmeyesiz tâ ki yarın dūzahı (5763)

“Der-beyân-ı Mucizat-ı Muhammed Sallallahu Aleyhi ve Sellem Keramet-i Hazret-i Ali Keremallahu” hikâyesinin dibacesinde şair, Müslümanları İslam’ın şartlarını yerine getirmeye davet eder. Müslümanları zekât vermeye, hac etmeye ve namaz kılmaya çağırır. Özellikle namaz konusunun üzerinde duran şair, hiçbir zaman namazsız olmamayı öğütler. Şair, insan namaz kılmazsa hiçbir ibadetinin kabul olmayacağını da söyler. Bunun karşısında namaz kılanların ise bütün yaptıklarının makbul olduğu belirtilir:

Var ise malıñ zekâtın vir anuñ
Dağı hac it kuvvetüñ yitse senüñ (5803)

Şavmuñı tut hem namâzın kıl ‘ayân
Bî-namâz olma şağın hîç bir zamân (5804)

Hâlıkıñdan dūr olursın bilmiş ol
Her ne tâ‘at eyleseñ olmaz qabûl (5805)

Pes direm terk eyleme kılğıl namâz
Her işiñ maqbûl ide ol kâr-sâz (5806)

“Der-beyân-ı Mucizat-ı Muhammed Sallallahu Aleyhi ve Sellem Keramet-i Hazret-i Ali Keremallahu” hikâyesinde Hazreti Muhammed, bağlı bir deve görür. Deve lisan-ı hal ile peygamberle konuşur. Peygamber deveye niçin bağlı olduğunu sorduğunda deve bu sorunun sahibine sorulması gerektiğini söyler. Bunun üzerine peygamber devenin sahibini çağırarak deveyi niçin bağladığını kendisine sorar. Devenin sahibi şöyle cevap verir:

Ol kişi didi resûle ey emîr
Bu deve olmışdurur ğāyet şerîr (5842)

Kaşdı oldur katl ide bizi a yâr
Anuñ içün bağladum ben dil-figâr (5843)

Devenin sahibinin bu sözleri karşısında deve dile gelerek kendisini savunur. Sahibinin kendisine birçok faydasının olduğunu söyleyen deve, sahibi ve birkaç arkadaşının bir araya gelerek boş işler yapıp boş konuşarak namaz vaktini geçirdiklerini söyler. Deve bu durumu hikâyede şöyle anlatır:

Yâ Resûlu'llâh bular bilgil 'ayân
Kaç refîklerdür iydem saña beyân (5855)

Ahşâm olduğda kâmusı yâ resûl
Cem' olurlar bir yere hem bilmiş ol (5856)

Ġıybet ü bühtân iderler kâmusı
Unudurlar 'ârı bil hem nâmûsı (5857)

Nice mālaya' nî dirler hem bular
Kağkağ ider kâmusı hep güler (5858)

Bil şalâtı hem ' işâyı ey saḥî
Birisi kılmaz bulardan bir daḥı (5859)

Ben daḥı ḥamle iderem anlara
Ḥamleden ğaraḥ budur ol cānlara (5860)

Görüldüğü üzere deve bir hayvan olmasına rağmen sahibini Allah'ı tanımaya ona ibadet etmeye çağırır. Devenin kendisini anlatmasından sonra Hazreti Muhammed bu deveyi çözer ve ashabına şöyle seslenir:

Bu şekil ḥayvân bilüñ taḥkîk a yâr
Ġâfil erden yigdürür leyl ü nehâr (5869)

Peygamber bu söylemden sonra konuşmaya devam eder. Hikâyede aktarılan bir hadise göre peygamber, üç vakit üst üste cemaatle namaz kılınmayan bir eve üç şeytanın musallat olacağını buyurur: Bunlardan birincisi bu evdekilerle yer içer. İkincisi evin rızkının bereketini kaldırır. Üçüncüsü adam karısıyla cima ederken şeytan da onlarla bulunur.

Şair bu sözü bildirdikten sonra namazı terk edenleri eleştirir. Namaz kılınmayanlara mümin denilemeyeceğini bildirir. Bu türden insanların tövbeleri de makbul değildir. Onların Allah'ın rahmetinden istifade etmeleri de oldukça güçtür.

Mü'minem bir kul diye pes kendüne
Terk ide şalâtı daḥı ol yine (5883)

Niçesi mü'min olur pes ol ğulām
Kim şalâtın terk ide ol kûl müdām (5884)

Tevbesi anuñ niçe maķbûl ola
Yâ Hâķķuñ rahmetin ol kanda bula (5885)

Şair, şeytanın namaz kılan müminden rahatsız olduğunu bildirirken namaz kılmayanların ise Allah'ın gazabıyla gazablanacağını ve şeytana dost olacaklarını bildirir. Bir insan secdeye başını koyup namaz kıldığında şeytan feryat ederek yardım ister. İnsanoğlunun secde edip cennete yol bulması şeytanı rahatsız eder. İnsanın secde halinde olması şeytanın helaki demektir:

Zîrâ bir kûl Hâlîķa kılsa namâz
Secdeye başın koyup itse niyâz (5886)

İblîs anı görüben feryâd ider
Derd-i ğamla ol demin bil dâd ider (5887)

Dir ki âdem oğlu pes secde kıılır
Hâş olur ol Hâlîķa cennet bulur (5888)

Ben sücûd itmedüğüm çün ol zamân
Tamuya girsem gerek elbet 'ayân (5889)

Pes helâkı iblîsiñ oldur a yâr
Göre bir kûl secde içre âşikâr (5890)

Namaz daha önce de belirtildiği gibi dinin direğidir. Bu bağlamda Ahbârü'l-İber mesnevisi namaz kılmanın önemi üzerinde durur. Çünkü namaz hem bir ibadet olarak insana yaratıcıyı hatırlatır hem de insanı kötülükten uzak tutar. Abdest de bu anlamda önemlidir. Zira abdest bir temizlenme ve arınma yoludur. Böylece temizlenen ve arınan kişi ibadetler için bir vesile bulur.

2.2.26. SADAKA VE ZEKÂT VERMEK/ YETİME, ÖKSÜZE, MİSKİNE VE FAKİRE YARDIM ETMEK

“Sadaka Allah rızası için fukaraya verilen para veya yapılan yardım, zekât”¹⁸⁴ anlamlarında bir sözcüktür. Zekât “zenginlerin sahip olduğu mal ve paranın kırkta birinin dağıtılmasını öngören, İslam'ın beş şartından biri”dir.¹⁸⁵ Zekâtta maksat mal ve paranın temizliğini sağlamaktır. Zekât, zengin Müslümanlara farzdır. Arapça, “zekât” kelimesi (zeyn-kef-vav) kök harflerinden meydana gelmiştir. Kur'an-ı Kerim'de salât (namaz) ile zekâtveya salât ile infak kelimeleri genel olarak hep

¹⁸⁴ Parlatır, *a.g.e.*, s.1432.

¹⁸⁵ Türkçe Sözlük, *a.g.e.*, s. 2228.

birlikte geçerler. Gücü yeten insan için zekât vermek dini bir zorunluluktur. Zekât veren minnet etmemelidir, çünkü zekât fakirin hakkıdır. Rûm Suresi 39. ayetinde faizin insanın malını arttımadığı söylenirken verilen zekâtların insanın malını arttırdığı belirtilir.¹⁸⁶ Zekât vermek de namaz kılmak gibi Müslüman toplumun alamet-i farikasıdır.¹⁸⁷

Bazı âlimler zekâtı da sadaka anlamında yorumlamışlardır. Bunlara göre sadakanın iki çeşidi vardır. Bunlar zorunlu ve isteğe bağlı sadakalardır. Bunlara göre zekât, verilmesi zorunlu olan bir sadakadır.¹⁸⁸ İnsan sadaka verdiği kişiye minnet etmemeli, verdiklerini başa kakmamalıdır.¹⁸⁹ Sadaka ve zekât verilirken Allah'ın rızası gözetilerek verilmeli, gösteriş ve riyadan uzak durulmalıdır.

Ahbârü'l-İber mesnevisinde birçok yerde şairin zekât ve sadaka vermeyi teşvik ettiği görülmektedir. *“Der-beyan-ı Sa‘lebe’nün Şeriate İtaat İtmeyüp İmansuz Olduğu”* hikâyesinin dibacesinde malı olan kişilerin zekât vermesi gerektiği söylenir ve zekâtı vermeyenlerin hallerinin kötü olacağına dair uyarıda bulunulur:

Var ise mâluñ bu demde ey cevân
Vir zekâtın olmayasın tâ yaman (6206)

Şair, devam eden mısralarda zekâtını vermeyenlerin cehennem içinde kalacağına dair bir uyarıda bulunur. Zekâtını vermeyenlerin alınlarına cehennemde altın ve gümüşün kızdırıp basılacağı söylenir. Bunlara Allah merhamet etmez. Ayrıca zekât vermeyenlerin bütün amelleri de boşa gider:

Virmeseñ mâliñ zekâtın ey emîr
Bil cañimler içre ıñalduñ hem esîr (6214)

Dañı altun hem gümüş her ne ki var
Kızdururlar ıñamusın bil âşikâr (6215)

Alnına başarlar anı ey denî
Bil ki rañm itmez saña Rabb-i Ğanî (6216)

¹⁸⁶ “İnsanların malları içinde artsın diye verdiğiniz faiz, Allah yanında artmaz. Allah'ın rızasını dileyerek verdiğiniz zekata gelince, işte onlar, malları kat kat artmış olanlardır.” (Rûm, 30/39)

¹⁸⁷ “Eğer tevbe ederler, namazı kılarlar, zekâtı verirlerse dinde kardeşleriniz olurlar. Biz âyetleri, bilen bir kavme açıklarız.” (Tevbe, 9/11)

¹⁸⁸ Mir, *a.g.e.*, s.168.

¹⁸⁹ “Bir tatlı dil ve kusurları bağışlamak, arkasından eza ve gönül bulantısı gelecek bir sadakadan daha hayırlıdır. Allah, hiçbir şeye muhtaç değildir, halimdir, yumuşak davranır. Ey iman edenler! Sadakalarınızı, başa kakmak, gönül kırmakla boşa gidermeyin. O adam gibi ki, insanlara gösteriş için malını dağıtır da ne Allah'a inanır, ne ahiret gününe. Artık onun hâli, bir kayanın hâline benzer ki, üzerinde biraz toprak varmış, derken şiddetli bir sağnak inmiş de onu yalçın bir kaya halinde bırakıvermiş. Öyle kimseler, kazandıklarından hiçbir şey elde edemezler. Allah, kâfirler topluluğunu doğru yola iletmez.” (Bakara, 2/263-264).

Dağı her a‘ mālî kim sen bilmiş ol

İşlemişdüñ birisi olmaz kabûl (6217)

“Der-beyan-ı Sa‘lebe’nün Şariate İtaat İtmeyüp İmansuz Olduğı”

hikâyesinde Salebe’nin başından geçenler anlatılır. Salebe başlangıçta mescitten çıkmayan, “mescit kuşu” olarak şöhret bulmuş birisidir:

Râğıb idi mescide çün ol kişi

Aña dirlerdi laķab mescid kuşu (6226)

Salebe, birgün Hazreti Muhammed’e gelerek kendisinin zengin olması için dua etmesini ister. Peygamber, bunun kendisi için hayırlı olamayacağına dair uyarıda bulunur. Fakat Salebe ısrarcı olur. Peygamber de kendisine dua eder. Salebe gittikçe zenginleşir. Fakat zenginleştikçe ayağı mescitten uzaklaşmaya başlar. En son cuma namazlarına bile gelmez olur. O, artık çok zenginleşmiştir. Peygamber iki zekât memuru göndererek ondan zekât istenmesini buyurur. Salebe, kendisine giden zekât memurlarını kırar ve zekât vermez. Salebe’nin zekât vermemesi üzerine Tevbe Suresi’nin 75-77. ayetleri nazil olur. Bu ayetin meali şöyledir: “Allah’a verdikleri va’di tutmadıkları ve yalan söylemeyi âdet edindikleri için o da bu fi’llerinin akıbetini kalblerinde kıyamet gününe kadar sürecek bir nifaka kalb ediverdi.”

Salebe itaatkâr bir kul iken eğer zengin olursa hayır ve hasenatını verceğini söylemiştir. Fakat o, zenginleşince verdiği sözü unutmuştur. Salebe, Hazreti Osman zamanında zekâtını vermek istemiş; fakat Hazreti Osman bunu kabul etmemiştir. Şair; ayete dayanarak Salebe’nin imansız olarak bu dünyadan gittiğini söylemiştir:

Ĥazret-i ‘Osmân zamânında a yâr

Şa‘ lebe itdi vefât ey yâr-ı ĝâr (6286)

Bil imânsız öldi gitdi ol denî

Zîrâ kim âyet içinde ol Ğanî (6287)

Aña dimişdi münâfık ol zamân

Pes imânsız gitdi dünyâdan ‘ayân (6288)

Hikâyenin sonunda muhatabına zekât vermesini tavsiye eden şair, zekât vermeyenlerin Allah’ın dergâhından uzaklaşacağını bildirir.

“Der-beyan-ı Sa‘lebe’nün Şariate İtaat İtmeyüp İmansuz Olduğı”

hikâyesinde, mezkûr hikâye haricinde farklı bir olay daha anlatılır. Anlatılan olay Hazreti Muhammed’in hadisi olarak zikredilir. Hazreti Musa huşu içinde namaz kılan birini görünce bu kişinin çok güzel namaz kıldığını söyler. Bunun üzerin Allah şöyle hitap eder:

Ĥaķ Te‘ âlâ pes buyurdı ol demin

Ey Kelîmüm bu kişi bilgil hemîn (6295)

Günde biñ rek‘ at namâz kılsa eger

Dağı âzâd itse biñ kûl mu‘teber (6296)

Biñ kezin hac ider olsa hem ‘ayān
Biñ kezin gitse ğazāya bu zamān (6297)

Birisi anuñ qabūl olmaz didi
Tā zekātın virmeyince söyledi (6298)

Görüldüğü üzere İslam’ın şartlarından biri olan zekāt İslam dininin olmazsa olmazlarından. Fakat zekātın sadece zengin kullara farz olduğu unutulmamalıdır.

Şair, peygamberden aktardığı bir başka hadiste zekātını vermeyen kulların namazının kılınmaması gerektiğini bildirir:

Didi bir kes virmese bilgil zekāt
Pes anuñçün yokdurur kılmak şalāt (6300)

Şair, yukarıdaki beyti açıklarken zekātı vermeyenlerin işinin heba olduğunu, bunların yapacakları bütün ibadetlerin boşa gideceğini bildirir. Bundan dolayı zekāt mutlak olarak verilmelidir:

Kim zekātın virmez olsa bir kişi
Bil hebā imiş anuñ kamu işi (6302)

İtdügi her tã‘ati pes ol kuluñ
Dağı hayr eyledügi bilgil anuñ (6303)

Olmaz imiş tã‘ati anuñ qabūl
Hayr iderse uluya hem dağı ol (6304)

Çünkü bildüñ bu zekātı ey hoca
Dağı bakma vir anı ucdan uca (6305)

Zekātı vermeyi şiddetle tavsiye eden şair, özellikle zekātın maldan bir şey eksilteceğine dair insanın aklına gelebilecek fasid düşüncenin aklından çıkarılması gerektiğini söyler. Çünkü zekāt malı eksiltmez; malı arttırır. Şair, zekāt olarak verilen malın Hak katında bin kat eklenerek insana iade edileceğini iletir:

Vir zekātın şaklama sen ey gözüm
Tut naşihat budurur her dem sözüm (6308)

Havf idüp dime şağın mālum benüm
Eksilür olur qatı hālüm benüm (6309)

Birine maluñ senüñ bilgil a yār
Biñ virür ol Hāl-ı leyl ü nehār (6310)

“Der-beyan-ı Behrām-ı Mecūsī İmana Geldügidür” hikâyesinde şair, insanın yetim ve miskinlere karşı her zaman şefkatli olması gerektiğini söyler. Kiminin başı okşanmalı kiminin de hali sorularak gönülleri alınmalıdır. Gücü olan kişiler de onlara

mallarından vermeli ve izzet ü ikramda bulunmalıdır. Çünkü onlara ikramda bulunanlara Allah merhamet eder. Peygamberin de şefaati bu türden insanların üzerindedir:

Her mesākīne yetīme sen bu dem
Şefkat eyle her zamān hem dem-be-dem (1762)

Kiminūn başın şığağıl sen a yār
Kiminiñ şor hālını ey gül' izār (1763)

Ger mālın var ise in'ām idegör
Yok ise her demde ikrām idegör (1764)

Bil ki rahmet eyledi Hālık saña
Sen ki ikrām idesin ol dem aña (1765)

Hem şefā' at eyleye ol Muştafā
Hâtem-i peygamberân-ı pür-şafā (1766)

Şair, yetim ve miskinlere karşı şefkatli, cömert ve güler yüzlü davranmayı tavsiye ederken bu şekilde davrananların Allah indinde mükâfatlarını alacaklarını da bildirir. Şair, bu tarz davranan insanların Allah tarafından azad edileceğini söyler ve Allah'ın bu şekilde davranan insanları şād edeceğini dile getirir:

Görmeyesin dağı bir derd anda sen
Tut sözümi añağıl ey cān-ı men (1767)

Ḳurtarur Hālık seni āzād ider
Ḳamu dertlerden seni bil şād ider (1768)

“Der-beyan-ı Behrām-ı Mecūsī İmana Geldügidür” hikâyesinde Mübârek oğlu Abdullah, Kâbe'de Hâtim-i İsmâ'îl'de rüya görür. Mübârek oğlu Abdullah'ın rüyasına gelen Hazreti Muhammed ona şöyle hitap eder:

Pes gerekdür varasın Bağdâda sen
Ol Mecūsī Behrāmı şād idesin (1776)

Çok selām itseñ gerek benden aña
Söyle kim pes Muştafā didi saña (1777)

Ol beni pes rāzı itdi söylegil
Girmezem ben cennete ansuz digil (1778)

Bu rüyayı gördükten sonra hayretler içinde kalan Abdullah buna tam olarak bir anlam veremez. Ertesi gün tekrar Kâbe'yi tavaf etmeye giden Abdullah aynı makamda yine uyur ve ilk gördüğü rüyaya benzer bir rüya görür. Abdullah, rüyasında Hazreti Muhammed'in Mecūsī Behrām'a niçin böyle bir lütufta bulunduğunu sorar. Peygamberin cevabı şöyledir:

Ümmetümden bir hatun oğlanları
Üç gün idi aç idi bil anları (1787)

Dağı çıplak hem yalıncağ idi bil
Dün ta‘am virdi olara bā-uşul (1788)

Hak Te‘ālā ol Mecūsīye ‘ayān
Rūzī kıldı pes bu dem aña imān (1789)

Dağı niçe hem maqāmlar ol İlāh
Cennet içre virdi aña pād-şāh (1790)

Behrām-ı Mecūsī’nin yetim olan bu çocuklara lütufta bulunması onu Allah indinde ulu bir makama yüceltir. Abdullah, rüyada Hazreti Muhammed’e Allah tarafından Behrām’a verilen makamı görmek istediğini söyler. Bu makamları rüyasında gören Abdullah uyandıktan sonra haccını tamamlayıp Bağdat’ın yolunu tutar. Behrām’ı bulan Abdullah, Behrām’ın ne tür bir iyilikte bulunduğunu kendisine anlatmasını ister. Behrām da o gece dul bir kadına ve çocuklarına altın, gümüş ve yiyecek yardımında bulunduğunu söyler. Behrām bu yardımı yaptıktan sonra evine gelip uyuduğunu söyler. Rüyasında Hazreti Muhammed’i gören Behrām’a peygamberin hitabı şöyledir:

Ol yetimlere bu dem virdün ta‘am
Aç idiler yidiler çünkim [ni‘am] (1832)

Merhamet kılduñ olara sen ‘ayān
Merhamet kıldı saña bil Müste‘ān (1833)

Ol kadar köşk ü sarāylar virdi hem
Senün için cennet içre çekme gam (1834)

Hazreti Muhammed’den rüyasında bu müjdeleri alan Behrām iman etmek istediğini peygambere söyler. Peygamber de Behrām’ın yanına birisinin geleceğini kendisine bildirir. Behrām’a rüyasında yanına gelen kişinin öğreteceği her şeyi öğrenmesi peygamber tarafından söylenir. Aslında Behrām, Abdullah’ı beklemektedir.

Abdullah, Behrām’a işlediği ve verdiği sadakanın sevabını kendisine satmasını söyler. Yüz altına bu sadakayı kendisine satmasını söyleyen Abdullah’a Behrām’ın cevabı olumsuzdur. Abdullah teklifini bin altına kadar çıkarır. Behrām’ın Abdullah’ın yaptığı teklife aşağıdaki cevabı, verdiği sadakanın Allah indinde kendisine kazandırdığı değeri göstermesi açısından dikkate değerdir:

Ol maqāmı sen ki gördün āşikār
Baña dağı gösterüpdür bil a yār (1851)

Rāzı olmam ger bu dünyâyı bütün
Virüben sen baña ger alsañ şatun (1852)

Baña îman ‘arz eyle bu zamân
Yirine getür sıfârîşi hemân (1853)

Görüldüğü üzere Behrām’ın yetim çocuklara verdiği sadakanın değeri Allah indinde dünyadaki her şeyden daha değerlidir. Çünkü Behrām bu sevabı bütün dünya malıyla değiştirmeyeceğini Abdullah’a söyler. Abdullah bu sözden sonra Behrām’a arz-ı iman etmesi için yardımda bulunur. Arz-ı iman edip şehadet getiren Behrām, Abdullah’tan, Hazreti Muhammed’in kendisiyle ilgili söylediği güzel sözleri dinledikten sonra canını Allah’a teslim eder.

Şair, hikâyenin sonunda bir Mecûsî’nin yetimlere gösterdiği şefkatten dolayı Allah tarafından ödüllendirildiğini bildirir. Onun yetimlere karşı bu tavrı onu İslam diniyle şereflendirmişdir. Allah ona cennette de büyük ihsanlarda bulunmuştur.

Bir Mecûsî kişiye Kâdir İlâh
Ol yetimler şefkatiyçün pād-şâh (1875)

Aña İslâm rûzı kıldı ol Kerîm
Dağı cennetde neler virdi Raḥîm (1876)

Behrām Mecûsî’yi bize bir rol model olarak gösteren şair, muhataplarını miskinlere karşı merhametli olmaya çağırır. Yetimlere karşı gösterilecek böyle bir merhametin sonunda insan Allah’ın lütfuyla karşılaşır mesajı verilir:

İmdi sen dağı eger ‘âkil iseñ
Sen dağı miskinlere raḥm eyle sen (1877)

Pes yetim olanları sen şorasın
Luṭf-ı Hakkı bil muḥakkak bulasın (1878)

Şair muhatabını miskin ve yetimlere karşı merhametli olmaya davet ederken insanın ektiğini biçeceğini söyler. Zira yetim ve miskinlere yardım edenlerin çocukları şayet yetim kalırsa onların çocuklarının Allah’ın yardımıyla muhafaza edileceği mesajı da verilir:

Dağı senden soñra oğlancuqların
Kim yetim kaldukda ol cāncuqların (1879)

Her kim olursa esirger anları
Dağı zaḥmet bil ki çekmez cānları (1880)

Saňa dağı raḥmet ide Kird-gār
Ol Kerîm [u] ol Raḥîm Âmûz-gār (1881)

Dünya malı dünyada kalır. İnsan öldükten sonra bu malın insana getireceği hiçbir fayda yoktur. Bunun şuurunda olan şair, insanları fakir ve miskine yardım

etmeye çağırır.

Hem faķır miskīne virgil anı
Dut sözüm saña direm cânım cânı (1884)

“Der-beyan-ı Kötürüm ve Ebras Münkir Olup İmansız Oldukları”

hikâyesinde de miskin ve yetimlere yardım edilmesi gerektiği vurgulanır. Şair hikâyenin dibacesinde malı olanları yetim ve miskin olanlara yardım etmeye çağırır. Çünkü Allah yolunda hayr edenler bunun karşılığını alırlar. Cenneti seyredenler bunlardır. Ayrıca insan fakir ve kimsesizleri yedirmeli, onlara sadaka vermelidir.

Var ise mâlîñ bu dem hayr eylegil
Her yetim miskini pes hem [toylağıl] (2238)

Zîrâ Şâni‘ yoluna hayr eyleyen
Cenneti anlardurur seyr eyleyen (2239)

Her faķır u bî-kese vir sen tã‘am
Şadaķa ihsân için bil ey hümâm (2240)

Sadaka vermek yetim; miskin, kimsesizlere yardım etmek güzel hasletlerdendir. Şair, bunları yapanların Allah tarafından affedileceğini bildirir. Bunların verdikleri asla boşuna gitmez. Ayrıca sadaka hem malı hem de ömrü ziyadeleştirir:

Ol Hudâ-yı lem-yezel bilgil ‘ayân
Bil seni mağfûr ider hem ol zamân (2241)

Dağı rızķuñ hem ziyâde eyler ol
Mâlîñ ‘ömrüñi aña bilmiş ol (2242)

Arturur hem ikisin dağı ‘ayân
Bu söze bu dem gel itme sen gümân (2243)

Malı olanları, bunları hayırlı yolda ve Allah rızası için kullanmaya davet eden şair, malı olup da hayır yoluna kullanmayanlara da uyarılarda bulunur. Şair, malı olup da bunu iyi yolda kullanmayanların mallarını onlar için bir musibet olarak görür. Bu tür kişiler boş yere mallarının çokluğuyla övünmesinler mesajını veren şair bunların mallarının kendilerini belaya düşüreceğini belirtir. Bunlar bu dünyada sıkıntılı bir yaşam sürecekleri gibi, ahirette de bunların malları kendileri için azaba sebep olur:

Yoksa mâlîñ ger var ise ey hoca
Yolına ger virmeseñ ucdan uca (2244)

Mâl degildür ol muşibetdür saña
Pes mâlım vardur gurûr olma aña (2245)

Bir belâya düş ider ol malîñı

Dağı andan sonra gel gör hâlini (2246)

Dünyâda geçer günün pes zâr ile
Gel naşihat tut bu dem bir çâr ile (2247)

Âhirette kızdururlar pes anı
Alnuña başarılar anı ey denî (2248)

“Der-beyan-ı Kötürüm ve Ebras Münkir Olup İmansız Oldukları”

hikâyesinde bir ebras, bir kötürüm ve bir gözsüzün macerası anlatılır. Bahsi geçen kişiler hem hastalıklı hem de dünya malı bakımından fakir kişilerdir. Allah bunlara bir meleğini gönderir. Melek öncelikle ebrasa gelir. Ne isteği varsa Allah’ın izniyle yapacağını bildirir. Ebras öncelikle sağlık ve sıhhat ister, sonra dünya malı olarak yavrusu olan bir deve ister. İstedikleri kendisine verilir. Melek sonra kötürüm olana gider. Kötürüm olan da sıhhat ve dünya malı olarak da buzağısı olan bir inek ister. Melek son olarak gözsüz olana gider. Onun talebi de sağlık ve dünya malından kuzusu olan bir koyundur. Bu kişilerin talepleri Allah’ın izniyle yerine getirilir. Bu kişiler hem sağlıklarına kavuşurlar hem de kendilerine verilen malın bereketiyle zenginleşirler. Bu kişilerin asıl imtihanı o zaman başlar. Allah meleğine tekrar emrederek yeryüzüne inip bu kişilerden sadaka ve zekât talep etmesini ister. Şair bu durumu şöyle anlatır:

Bir zamân geçdi çü devr-i rûzgâr
Ol melege bil didi Perverd-gâr (2289)

Ey melek var ol kişiler yanına
Ben şadaka dilerem söyle yine (2290)

Devletün şükrânesiçün söylegil
Hem şadaka hem zekâtı dilegil (2291)

Yukarıda kullanılan “devletin şükranesi için” sadaka ve zekât isteme tabiri oldukça anlamlıdır. Şükretmek sadece kuru kuruya sözle şükretmek değildir. Şükretmek insanın malı söz konusu olduğunda malının zekât ve sadakasını verebilmektir. Hâsılı melek insan suretinde yeryüzüne inerek bu kişilerden yardım talep eder. Ebras ve kötürüm olan kişiler eski yaşamlarını inkâr ederek gelen yoksul kılığındaki meleğe yardım etmezler. Allah da verdiği nimetleri onlardan geri alarak onları eski hallerine döndürür. Önceden kör olup sonradan sağlığına kavuşan adam eski halini unutmadan ve Allah’ın kendisine verdiği nimetlerin şuurunda olarak gelen isteyiciyi geri göndermez. Kendisinden bir koyun isteyen kişiye istediği en iyi koyunu seçmesini söyler. Malının en iyisini sadaka olarak vereceğini söyler. Hatta isterse bütün malını bu kişiye verebileceğini bildirir. Böylece imtihanı kazanır. Hikâyenin sonunda şair bu hikâyeden şu mesajların alınması gerektiğini bildirir:

Mâl-ı dünyâ her kişiye dem-be-dem
Hem ‘adû hem dostdurur sen çekme ğam (2336)

Şol kişiler kim anuñla hayr ider
Bil ki yarın cenneti ol seyr ider (2337)

Mâl-ı dünyâ onlara oldu helâl
Dü cihân içinde çekmezler melâl (2338)

Ol kişiler kim bu dünyâ mâlını
Kim sever görmez fakîrûn hâlini (2339)

Mâl-ı dünyâyı o dem bilsün a yâr
Kendine ulu ‘adûdur âşikâr (2340)

Dünya malının insan için hem dost hem düşman olduğunu bildiren şair, dünya malının dostluğunun ya da düşmanlığının bu malın tasarruf edildiği ve kullanıldığı yere göre anlam kazandığını bildirir. Şayet insan dünya malını hayırlı işler için sarf ederse iki cihan saadetine vesile olan bu mal insan için dost olur. Yok eğer insan bu malı sadece kendisi için kullanıp fakirin halini görmezse bu mal insan için büyük bir düşman olur.

“Hikâye-i Sa‘d ve Salebe Rahmetullahi Aleyh” hikâyesinde Salebe işlediği günahıktan sonra günlerce affolunmak için tövbe istiğfar edip gözyaşı döker. Allah Hazreti Cibrail vasıtasıyla Hazreti Muhammed’e Salebe’nin affolunduğunu bildirir. Hazreti Ali ve Selman Hazreti Muhammed tarafından Salebe’yi getirmek için görevlendirilir. Salebe’yi alıp geldiklerinde peygamberi namaza durmuş bulurlar. Üçü de namaza dâhil olurlar. Salebe namaz kılarken vefat eder. Bu arada Salebe’nin kızı babasının geldiğini duymuştur. Babasını görmek ister. Babasının vefat ettiğini görünce çok üzülür. Ağzından şu sözler sözler dökülür:

Sen beni bu dem yetim itdün ata
Ne kılam vâ hasretâ vâ fırkatâ (3104)

Burada Hazreti Muhammed hiç zaman kaybetmeden devreye girip yetim kalmış bu kız çocuğuna sahip çıkar ve ona şöyle hitap eder:

Muştafâ geldi o kıza söyledi
Şimdiden girü baña kız ol didi (3105)

Bacı olsun Fâtıma bu dem saña
Yiter ağlatduñ bizi didi aña (3106)

Hazreti Muhammed’in burada hemen devreye girip yetim kalan bir çocuğa bu sözleri söylemesi ve onu kendi evladı mesabesinde görmesi örnek bir davranıştır.

“Der-beyan-ı Hazret-i Musa Aleyhisselamun Cennetde Olan Komşusun Gördüğü” hikâyesinin dibacesinde insanın herkese izzet göstermesi gerektiği belirtilir. İzzette bulunurken zengin ve fakirin ayrılmaması gerektiğini söyleyen şair, bir öncelik verilecekse fakirlere verilmesi gerektiğini söyler. Şair bu önceliği

fakirlere tanırken fakirlerin yetmiş bin yıl önce cennete gireceğine dair rivayeti de dillendirir.

Ger elünden gelür ise ey paşa
‘İzzet eyle kamuya başdan başa (3153)

Dime yoğsuldur bu baydur ey denî
Bay olandan hem ziyâde tut anı (3154)

Zîrâ yitmiş biñ yıl öndin ey hümâm
Baydan evvel cennete girür tamâm (3155)

“Der-beyan-ı Hazret-i Musa Bir Yahudi’ye Selam Virdigidür” hikâyesinin dibacesinde şair insanları güzel ameller yapmaya davet eder. Yetim ve öksüze rağbet edilmesi gerektiğini söyler. Çünkü yetim ve öksüze rağbet eylemek insanın doğru olmasına ve doğru yola gitmesine vesile olur. Şair, yetimlere karşı merhametli olup başlarının okşanması gerektiğini söyler. Böyle yapmak insana iki cihan saadetini getirir. Onların gönülleri alınmalıdır; çünkü bu da yarım kalmış işlerin bitirilmesine vesile olur. Bu tarzda, yetim ve öksüzlere iyilik yapanlar dünyada ve ahirette sıkıntı bulmazlar ve Allah’ın rahmet hazinelerinden istifade ederler.

Her yetim u öksüze ey şehsüvâr
Rağbet eyle tâ olasin toğrı yâr (3443)

Ohşayup başlarını şığa anuñ
Râhat ola dü cihân içre cânuñ (3444)

Hâtırını anlaruñ algıl ‘ayân
Kalmış işlerin bitürgil her zamân (3445)

Tâ ki her kalmış işüñ Rabb-i Ğanî
Bitürüp kırtara her dertden seni (3446)

Görmeyesin dünyâda ‘uğbâda renc
Dü cihânda hâşıl ola saña genc (3447)

“Der-beyan-ı Hazret-i Musa Bir Yahudi’ye Selam Virdigidür” hikâyesinde Hazreti Musa Tur Dağı’na giderken bir Yahudi’yle karşılaşır. Yahudi, Hazreti Musa’nın Tur Dağı’na gidip Allah’la tekellüm edeceğini bilir. Hazreti Musa’ya Allah’a iletmesi için bazı sözler söyler. Musa’nın Tanrı’sını sevmediğini söyleyen Yahudi, Musa’nın Tanrı’sının rızkını da istemediğini Musa’ya bildirir. Bunun gibi birçok boş ve günahkâr söylemlerde bulunan Yahudi, Musa’dan bu sözleri Tanrı’sına bildirmesini ister.

Hazreti Musa, Allah’la tekellüme gider. Geri dönerken Allah kendisine Yahudi’nin sözlerini niçin kendisine bildirmediğini sorar. Hazreti Musa bu sözleri

söylemekten imtina ettiğini bildirir. Allah, Hazreti Musa'ya Yahudi'nin Rabb'i olduğunu, kendisini sevdiğini ve rızkını verdiğini söylemesini ister. Hazreti Musa geri dönüp Yahudi'ye durumu anlatınca Yahudi iman eder. İman ettikten sonra vefat eder. Hazreti Musa bu duruma şaşırır. Ömrü şirk ve küfürle geçen bu Yahudi'nin ömrünün sonunda böyle büyük bir saadete kavuşmasının sebebini öğrenmek ister. Allah bunun sebebini Musa'ya şöyle anlatır:

Yā şabī görseydi yā öksüz yetim
Turamazdı dir idi aña yetim (3509)

İrişüp tutardı anuñ elini
Şıgayup başın şorardı hālını (3510)

Ohşayup göñlini alurdu anuñ
Hem şorardı hālını der-māndenüñ (3511)

Qalmış işi her ne varsa āşikār
Qamusın anuñ görürdi bil ā yār (3512)

Bu idi hālī anuñ pes yā resūl
Haşleti bu idi anuñ bā-uşul (3513)

‘Ömri geçmişdi bu hāl ile ‘ayān
Şefkat iderdi yetīme bī-gümān (3514)

Görüldüğü üzere bu Yahudi'nin güzel bir hasleti vardır. Bu haslet onun yetimlere, öksüzlere ve çocuklara yardım etmesidir. Yahudi, onların elini tutup onların başını okşayan ve işlerinde onlara yardım eden güzel bir ahlak sahibidir; yetimlere karşı şefkatli biridir. Bu amel Allah'ın hoşnut olduğu amellerden biri olduğu için onun necat bulmasına vesile olmuştur.

“Der-beyan-ı Bir Hatun İplik Egirüp Nafaka Eyledüğü” hikâyesinin dibacesinde şair insanlara mallarından infak etmeleri gerektiğini söyler. İnsan malını dağıtırsa bu malda bir eksilme meydana getirmez. Bizzat malı arttırır. Mala bereket getirir. Malını Allah yolunda harcayanlar dünyada da ahirette de mutlu olurlar. Malını fakire ve miskine verenler verdikleriyle adeta cenneti satın alırlar. Bütün bunlara bakıldığında şair akli başında olan bir kişinin malını Allah yolunda sarf etmesi gerektiğini bildirir.

Varuñı bezl eyle direm sen bu dem
Artar eksilmez şağın çekme elem (3690)

Ol Hudānuñ yolına harc eyle sen
Dünyāda ‘uqbāda olursın ḥasen (3691)

“Hazret-i Hızır Aleyhisselamun Saile Sadaka Virdigi Beyan” hikâyesinin dibacesinde de insanın malını Allah yolunda harcaması gerektiği belirtilir. Çünkü

Allah yolunda hayra vesile olanlar cenneti seyredeler.

Ger mālîñ var ise elde ey paşa
Şâni‘ üñ yolına vir başdan başa (3941)

Zîrâ Şâni‘ yoluna kim hayr ider
Bil ki taḥḳîḳ cenneti ol seyr ider (3942)

Şair, insana malı mülkü verenin Allah olduğunu söyler. İnsan bunun şuurunda olarak malını mülkünü Onun yolunda sarf etmelidir. Ayrıca Allah yolunda verilen nesneler maldan bir şey eksiltmez, aksine malı artırır, insanı nice nice devletlere erdirir.

Zîrâ mālî size Ḥâlîḳ virdi çün
Siz niçün virmeysesiz anuñ içün (3944)

Virmek ile bil ki mālûñ arturur
Bunca devletlere seni yitürür (3945)

Muhatabına seslenen şair Allah yolunda sadaka vermeyi teşvik eder. Şayet insan Allah yolunda tasadduk verirse, Allah tasadduku verenlere türlü türlü ikramlarda bulunur. Bunlar insan aklının erişmediği, gözlerin de görmediği çokluktaki nimetlerdir. Bunları söyleyen şair, insanın kapısına bir fakir gelirse her ne olursa olsun onu boş göndermemeyi tavsiye eder. Gelene az ya da çok bir şeyler muhakkak verilmelidir.

Ey qarındaş kıl taṣadduḳ yoluna
Göresin neler virür ol ḳuluna (3946)

‘Aḳl irişmez görmemiş gözler anı
Göresin ol dem neler vire Ğanî (3947)

Çün işitdün bu sözi bildün ‘ayân
Bir faḳîr gelse ḳapuña nâgehân (3948)

Ger az ola ger çok ola vir aña
Anı boş göndürme ḳulaḳ tut baña (3949)

“Hazret-i Hızır Aleyhisselamun Saile Sadaka Virdigi Beyan” hikâyesinde Hazreti Hızır’ın başından geçen bir hadise anlatılır. Hazreti Hızır bir gün Benî İsrail ilindeyken bir dilenci gelerek kendisinden sadaka ister. Hazreti Hızır bu kişiye yanında vereceği bir şey olmadığını söyler. Bunun üzerine dilenci Hazreti Hızır’a şöyle hitap eder:

Didi sâ’il Ḥaḳ içün direm ‘ayân
Bir güzel yüzlü kişisin bu zamân (3964)

Dilerem ki baña bir nesne daḥı
Viresin Allah içün sen ey saḥî (3965)

Bu hitaptan sonra Hazreti Hızır, dilenciye vereceği bir şeyi olmadığını söyler. Ayrıca Hazreti Hızır'dan dilencinin Hak rızası için bir şeyler istemesinden dolayı Hazreti Hızır dilenciye kendisini satmasını söyler. Adam, Hazreti Hızır'ı pazara götürerek köle olarak satar. Hazreti Hızır bir adama köle olarak satıldıktan sonra adamın birçok işini görür. İşleri mükemmel bir şekilde yapmasından dolayı Hazreti Hızır'ı köle olarak alan adam ona kim olduğunu sorar. Kim olduğunu söyleyen ve kendisini tanıtan Hazreti Hızır buralarda niçin bulunduğunu şöyle anlatır:

Kim fülân soğakda iydem ben saña
Gezer iken geldi bir sâ'il baña (4010)

Şey'en li'llâh nesne virgil söyledi
Beni boş göndürmegil şimdi didi (4011)

Yokdurur nesnem didüm ben sâ'ile
Didi baña Hâk için direm hele (4012)

Pes gerekdür viresin nesne baña
Hâk yolına söylerem didi saña (4013)

Çünkü sâ'il Hâk yolına söyledi
Nesnecik bu dem baña virgil didi (4014)

Dağı bildüm men' olunmaz ol zamân
Sâ'ile didüm beni şatgıl hemân (4015)

Kul oluram Hâk yoluna ben a yâr
Şatdı ol kişi beni bil âşikâr (4016)

Görüldüğü üzere Hazreti Hızır kendisinden bir şeyler isteyen bir dilenciye bir şeyi olmadığını söyler. Dilenci, Allah için bir şeyler vermesi için Hızır'a seslendikten sonra Hazreti Hızır kendisinde bir şeyler olmadığını söyleyerek Hakk'ın hatırına kendisinin köle olarak satılmasına razı olmuştur. Hazreti Hızır bu sözleri söyledikten sonra konuşmasına şöyle devam eder:

Zîrâ kim Allâh için bir kul 'ayân
Bir kişiye nesne virse pes hemân (4017)

Ol kişinin her murâdı pes 'ayân
Maqbûl olur dergâhında her zamân (4018)

Ol kişi bir nesne virmese aña
Gel kulağ tut iydeyim anı saña (4019)

Ol kişinin aña bil sen âşikâr

Pes kıyāmet günü olduğda a yār (4020)

Gevdesinde et deri olmaz anuñ
Kemügi çıknaşı çıknaşı tenüñ (4021)

Çopusardur bu muşibetle didi
Hızır aña bu sözi ol dem söyledi (4022)

Hazreti Hızır'ın ağzıyla aktarılan yukarıdaki ifadelerden hareketle Allah rızası için sadaka verenle; sadaka vermeyenler arasında büyük farklılıklar olduğu anlaşılır. Kısaca sadaka verenlerin duası makbul olduğundan istediklerine kavuşurlar. Bunun karşısında sadaka vermeyenler ise kıyamet günü çetin bir imtihanla karşı karşıya kalırlar.

“Hazret-i Hızır Aleyhisselamun Saile Sadaka Virdigi Beyan” hikâyesinin sonunda şair; bir fakir, Allah için birinden bir şeyler isterse ona muhakkak bir şeyler verilmesi gerektiğini bildirir. Böyle bir durumda ihtiyaç sahibi fakiri eli boş döndürmenin büyük tehlikeleri olduğu unutulmamalıdır. Şair böyle bir durumda başa gelecek olumsuzlukların uzak bir zamanda değil, yakın bir zamanda vukua geleceğini söyler.

Bir faķır Allāh için gelse saña
Nesnecük ger virmeseñ bilgil aña (4037)

Başña yarın neler gelse gerek
Sen anı şanma uzak bil tizirek (4038)

“Der-beyan-ı Bir Fakir Sahabe Bir Fakir Sahabeyi Davet Eyledüğü” hikâyesinin dibacesinde de şair fakir ve miskine sadaka verilmesini tavsiye eder:

Dağı mālūñ var ise bezl it anı
Her faķır ü miskine cānum cānı (5139)

Şadağa diyüben ihsān kılasın
Her faķır ü miskine hem bilesin (5140)

Hazreti Muhammed sadakanın belayı def ettiğini, ömrü uzattığını buyurmuştur. Dolayısıyla böyle bir müjdeyle müjdelenen müminlerin bu sözün gereği ve bereketinin şuurunda olarak akıllıca davranıp fakir ve miskine bir şeyler vermeleri gerekir. Sadaka verilecek nesne parayla sınırlı değildir. Herkes sahip olduğu şeyden; kimi para, kimi ekmek şeklinde Hak yolunda sadaka verebilir:

Bir kişi ger şadağa virse didi
Her belā redd olur andan söyledi (5142)

Dağı anuñ ‘ ömrü olur izdiyād
Ol kişi olur iki ‘ âlemde şād (5143)

Var ise ‘aqluñ senüñ dağı bu dem
Her faķır ü miskîne vir dem-be-dem (5144)

Kimine aķce kimine dağı nān
Viregör redd eyleme olma yaman (5145)

“Der-beyan-ı Bir Fakir Sahabe Bir Fakir Sahabeyi Davet Eyledüğü”

hikâyesinde bir adamın üç gün sahurda ve iftarda su içerek oruç tuttuğı anlatılır. Bu durumdan haberdar olan bir ensari bu adamı evine konuk olarak çağırır. Fakat burada eve davet eden de davet edilen de oldukça fakirdir. Ev sahibi karısına evde yemek olarak ne olduğunu sorar. Kadın şöyle cevap verir:

Vardurur bir âdemîce pes ta‘âm
Bil ki bir âdem toya pes ey hümām (5172)

Biz dağı hem şā’imüz bu dem hemîn
Vardurur küçük uşaklar bu demin (5173)

Açdurur pes kâmusı bilgil ‘ayān
Söz budur didüm saña pes bu zamān (5174)

Görüldüğü üzere karı-koca oruçlu, çocuklar açtır. Karı-koca çocukları erken uyuturlarsa çocukların yemek istemeyeceklerini düşünürler ve böyle yapmaya karar verirler. Ayrıca yemek sofraya konduğunda ışığı söndürürler ki misafir sofrada yemek olmadığını anlamasın. Ev sahibi sabah namaza gittiğinde Hazreti Muhammed ona müjdeyi verir ve şöyle hitap eder:

Bu ne işdür işledüñüz bu gice
Olmamışdı böyle bir ucdan uca (5203)

Ol ‘Azîmü’ş-şān Allāh size hem
İtdüğünüz şān‘ata bilün o dem (5204)

Kim ta‘accüb eylemişdür ol Aḥad
Ya‘nî sizden rāzı olmuşdur Şamed (5205)

Dağı gönderdi size âyet delîl
Gör ne lutf itdi size dağı Celîl (5206)

Adamın bu güzel tavrı Allah katında takdir görmüştür. “Kendileri son derece ihtiyaç içinde bulunsalar bile onları kendilerine tercih ederler.” (Haşr: 9) ayeti nazil olmuştur. Hikâyenin sonunda muhatabına seslenen şair, dünya malından vazgeçmek gerektiğini belirtir. Şair, dünya malına sahip olan kişileri, mallarını fakir ve miskine vermeleri ve dağıtmaları hususunda teşvik eder. Böyle bir tavır maldan bir şey kaybettirmez. Bizzat malı artırır:

Nedürür bildün ise ey görklü cān
Eylegil sen dağı terk-i ḥān-mān (5219)

Her fakîre miskîne bezl it anı
Kamu kim sen kendün için ey denî (5220)

Şaklamışduñ vir fakîre dem-be-dem
Kim gerek aķce gerek nân çekme ğam (5221)

Gör neler virür saña ol Müste‘ân
Bil yalan yokdur sözümde bî-gümân (5222)

Şair, dünya malının asıl sahibinin Allah olduğunu bilir. Bunun için malın, asıl sahibi olan Allah yoluna verilmesi gerektiğini söyler. Çünkü bu mallarda yoksulun da hakkı vardır. İnsan malını Allah yolunda harcamazsa eninde sonunda ölecek ve mal dünyada kalacaktır. Bu bağlamda insanın dünya malını bir hamal gibi sırtlamamsı gerekir. Çünkü yol uzun, yük ağırdır.

Mâlî kim virdi saña pes ey denî
Ol viren yolına vir yine anı (5223)

Vir kamu yoĥsullara sen [turmaĥıl]
Götürüp ĥammâl gibi yorulmaĥıl (5224)

Yol uzakdur yük ağır ey merdümân
Bulamazsın bu yük ile sen emân (5225)

Şair, insanın dünya malını bir yük olarak sırtına almasının kişiyi sıkıntıya sokacağını bilir. Bunun için de insanı bu yükü boynundan atmaya teşvik eder. Şayet insan bu yükü boynundan indirip fakir ve miskin olanlara dağıtırsa cennetin kapıları kendisine açılacaktır. Böylece insan iyi bir ticaret yapmış olur. Malını Allah yolunda vererek karşılığında cenneti alır.

Gel bu dem bir çäre kıl ey ‘aķlı az
Bu yüki boynuñdan at ol şâh-bâz (5226)

Vir fakîr ü miskîne turma daĥı
Görmeyesin tâ ki yarın dūzaĥı (5227)

Bu fenâda alasın pes cenneti
Bulasın cennetler içre ni‘ meti (5228)

“Der-beyan-ı Mâni‘ün Ebū Hureyre Radiyallahu Anhüu Hazretinden Sualî”
hikâyesinin dibacesinde şair, dünya malını Allah rızası için vermeyi ve dağıtmayı teşvik eder. Şayet verilen mal Hak için değil de halk için verilirse bunun insana bir faydası olmaz:

Daĥı ger var ise mâlîñ ey gözüm
Ĥaķ yolına vir anı budur sözüm (5257)

Mezkûr hikâyede Ebu Hureyre Hazretlerinden bu minvalde bir hadis

aktarıldığı görülür.

“Der-beyan-ı Hazret-i İsa’nın Kassar İle Olan Macerası” adlı hikâyenin dibacesinde de şair sadaka vermeyi teşvik eder. Çünkü sadaka vermek Allah’ın rahmetini celb eder. Ayrıca Hazreti Muhammed’in hadisiyle sabittir ki sadaka ömrü arttırır, belaları da def eder:

Var ise mâluñ taşadduk eyle sen
Raḥmet ide tā saña ol Zü’l-minen (5926)

‘Ömrüñi zâ’id ide hem ol Ğanī
Hıfz ide kamu belâlardan seni (5927)

Bil benüm sözüm degil bu hem a yâr
Pes ḥadîs-i Muṣṭafâdur âşikâr (5928)

Kim saña didüm anı ey şîr-i ner
Vir taşadduk tut sözüm ey pür-hüner (5929)

“Der-beyan-ı Hazret-i İsa’nın Kassar İle Olan Macerası” adlı hikâyede Hazreti İsa zamanında yaşamış bir yıkayıcının hikâyesi anlatılır. Bu adam karye ehlini canından bezdirmiş, hilebaz bir adamdır. Yıkamak için aldığı elbiseleri alıp birbiriyle değiştiren milletin giyeceklerini vermeyen biridir. Birgün karye ehli gelip bu adamın kötü fiillerini Hazreti İsa’ya anlatıp Hazreti İsa’nın bu adama beddua etmesini isterler. Hazreti İsa da adamın helak olması için beddua eder. Bu bedduadan sonra Hazreti Cebrail, Hazreti İsa’ya gelerek yaptığı bedduanın kabul olduğunu kendisine bildirir. Bu arada kasar yani yıkayıcı ertesi gün yemeğini yemek için bir su kenarında oturur. Kassarın üç parça ekmeği vardır. Abid bir kişi gelerek kasardan Allah rızası için kendisine yiyecek vermesini ister. Kassar önce bir parça ekmeğini bu abid kişiye verir. Abid kişi kendisine dua edince ikinci ve üçüncü parçayı da abide verir. Bu arada karye ehli yıkayıcıyı sağsalim görünce şaşırıp Hazreti İsa’ya durumu bildirirler. Hazreti İsa bu işin tahkikini yapıp kassarla konuştuğunda kasarsın verdiği sadakanın onun ömrünü uzatıp başındaki belaları def ettiğini anlar.

Hikâyenin sonunda şair muhatabını sadaka vermeye davet eder. Merd olmanın özelliklerinden birinin de sadaka vermek olduğunu bildiren şair insanın malı var iken sadaka vermesi gerektiğini söyler. Böylece Allah insanın üzerindeki belaları def edip ömrünü uzar.

Tut sözüm gel tut sözüm ey mü’minân
Gör taşadduk ne imiş ey sâmi‘în (6032)

Vir taşadduk Ḥaḳ yolına merd iseñ
Virmez olsañ anı bil nâmerd iseñ (6033)

Var iken mâlîñ senüñ pes ey gözüm

Vir taşadduķ bu demin [tutǵıl] sözüm (6034)

Tā ki her dürlü belā senden daķı
Redd ide Hālķ sözüm tut ey aķı (6035)

Hem daķı ‘ömrüñ ziyād ide Aķad
Şoñ nefesde ide hem daķı meded (6036)

Ahbārü’l-‘İber mesnevisinde sadaka ve zekât vermek en çok tavsiye edilen değerlerdendir. Zekât ve sadaka vermek malı azaltmayıp malı ve ömrü arttıran unsurlar olarak ön plana çıkarılır. Ayrıca bu konu çerçevesinde yetim, fakir ve miskinlere yardım edilmesi gerektiği de belirtilir.

2.2.AHBÂRÜ'L-‘İBER MESNEVİSİNDE BENİMSENMESİ TAVSİYE EDİLEN DEĞERLER

2.2.1. CÖMERTLİK

“Cömertlik” kelimesi Farsça bir kelimedir. “Cevan merd” sözcüğünden cömert şekline dönmüştür. Arapça ve özellikle Kur’an’da ihsan, i’sar, sadaka gibi kavramlarla ifade edilir. Bu kelimenin zıttı ise cimriliktir; Arapçada “bahile” fiili ile karşılaşılır.¹⁹⁰ Kur’an’da tarih boyunca mert ve cömert insanlar dinine bakılmadan hep hayırla yad edilmişlerdir. Cömertliğin yeryüzündeki bedenleşmiş ve hayat bulmuş hali olan peygamberlerin ve peygamberliğin mührü, kalbi ve yaşayışı daima rauf, rahim¹⁹¹, müşfik ve münbit, üsve-i hasene¹⁹² olan Hz. Muhammed (s.a.v.)’dir.¹⁹³ Gerek Kuran gerekse onun hayatını anlatan ve alanında müstakil eserler olan siyer, megazi vb. eserler okunup incelendiğinde Hazreti Muhammed’in cömertlikte zirve konumunda olduğu görülecektir. İslam’da cömertliğin de düzenli, itidalli ve yerinde yapılması gerektiği vurgulanır. İsra Suresi 29. ayetinde bunun ölçüsü en mükemmel şekilde belirtilmiştir: “Elini boynuna asıp bağlama (cimri olma), hem de onu büsbütün açıp saçma (israf etme); aksi halde kınanmış olursun ve eli boş açıkta kalırsın.”¹⁹⁴

Cömertlik güzel bir haslettir. Allah’ın insana verdiği nimetleri insanın muhtaçlara, miskinlere ve yolda kalmışlara vermesi takdire şayandır. İnsan cimri olmamalı; cömert olmalıdır. Cömertlikte Allah’ın rızası her an gözetilmelidir. Yoksa insanlara yaranmak, cömert diye kendini tanıtmak için yapılan yardımlar hiç şüphesiz Allah indinde makbul de olmayacaktır. Hatta bu duygularla yapılan yardımların insanları kibre götürme olasılığı da yüksektir. Bu da güzel bir hasletten olumsuz bir sonuç elde etmek olabilir ki bunun da sonu hüsrana olabilir.

¹⁹⁰ “Bahile-yebhelu-buhlen” çekimli fiili cimrilik etmek manasındadır. Kur’anda bu fiil toplam 7 çekimlenmiş haliyle 12 yerde geçmektedir. Söz konusu ayetlerde Allah’ın fazlından verdiği şeyleri vermeyip cimri olanlar zemmedilmektedir, hatta kıyamet gününde boyunlarına dolanacak haberi de verilmektedir. Mal-mülk her şey Allah’ın ise ve Allah cimrilik etmeyin ihtiyacı olanlara verin diye emrederken Allah’ın malını esirgememek gerekir. Bunun farkına varabilenler gerektiği yerde ve gerektiği kadar infak eder, sadaka verir, harcar yeri gelir infak, ihsan ve i’sar eder.

¹⁹¹ Rauf ve Rahim kelimeleri genellikle Allah için kullanılmışsa da Tevbe, 9/128’de Hz. Peygamber için kullanıldığı görülmektedir: “Andolsun size içinizden öyle bir peygamber geldi ki, gayet izzetli ve şerefli. Sıkıntıya düşmeniz ona çok ağır gelir üstünüze titrer, müminlere gayet merhametli ve şefkatlidir.” Nitekim Al-i İmran, 3/31’de de Allah’ın bizleri sevmesinin ölçüsü Muhammed (a.s)’i sevmek olduğundan ve Allah’a itaat her zaman Resul’e itaat ile birlikte zikredildiğinden bu vasıfların Hz. Muhammed için kullanılması yerinde ve kararındadır.

¹⁹² Arapça bir ifade olan “usvetun hasenetun” ibaresi Kuran’da 3 ayette geçer (Ahzab, 33/21; Mumtehine, 60/4-6). 33/21’de en güzel örnek olarak gösterilenden kasıt Hz. Muhammed, 60/4 ve 6. ayetlerde en güzel örnek Hz. İbrahim ve beraberindekiler olarak belirtiliyor.

¹⁹³ “Şanım hakkı için muhakkak ki size Resullulah’da pek güzel bir örnek vardır. Allah’a ve son güne ümit besler olup da Allah’ı çok zikreden kimseler için.” (Ahzab, 33/21)

¹⁹⁴ (İsra, 17/29).

“Der-beyan-ı Ebu Bekr Radiyallahu Anh Malını Yağma Eyledigidür” adlı hikâyede iyilerle oturup kalkmanın gerekliliği anlatılırken miskin ve çaresizlere yardım etmenin gerekliliği de anlatılır. Ayrıca yine yapılacak yardımlarda Hakk’ın rızasını gözetmenin önemi de vurgulanır. Yapılacak bu yardımların karşılığı Allah katında cennettir.

İyülerle pes oturup tıragör
Miskîn ü der-mândeler hâlini şor (353)

Şâni‘ üñ yolına gel hayr eyle sen
Yarın anda cenneti seyr eyle sen (354)

İnsan mal sahibi ise malını hayır yolunda harcamalıdır. Çünkü insan ölümlüdür ve öldükten sonra sadece amelleriyle baş başa kalacaktır. Ölüm gelip çatığında insanın malı mülkü ve dünyaya dair neyi varsa dünyada kalır. Bir daha insanoğlunun geri dönüp bunlar üzerinde tasarruf etme hakkı ve fırsatı olmaz.

Ger mâluñ var ise bilgil ey hoca
Hayr idegör durmadın ucdan uca (355)

Zîrâ kim bundan gidersin ey denî
Bunda koyup pes gidersin sen anı (356)

Bir dağı girmez elüñe pes ‘ayân
Viresin Şâni‘ yolına ol zamân (357)

Can bedende ve fırsat eldeyken Allah rızası da gözetilerek ahirette insanı rahatlatacak amelleri yapmak gerekir. İnsan hayattayken tasarruf hakkı kendi elindedir. Fakat öldükten sonra dünyaya dönüp bazı şeyleri düzeltmenin imkânı asla olmayacaktır. İnsanoğlu ahiret yurdunda “ah vah” edip pişmanlık göstermek istemiyorsa ve “üryan beden” kalmak istemiyorsa Allah yolunda harcamalıdır.

İhtiyâr elden gider ne fâ’ide
Kimdürür ol mâlı saña kâ’ide (358)

Âh vâh idüp kalasın anda sen
Pes azuk yok dağı hem ‘uryân beden (359)

“Der-beyan-ı Ebû Bekr Radiyallahu Anh Malını Yağma Eyledigidür” adlı hikâye cömertliğin Hazreti Ebû Bekir’de tezahürünü gözler önüne sermektedir. Hazreti Ebû Bekir İslam dinini kabul edince onda büyük değişimler meydana gelir. Oldukça zengin bir kişilik olan Hazreti Ebû Bekir malını Allah yolunda harcar. Şair bu durumu aşağıdaki dizelerde şu şekilde dile getirir:

Ol zamân kim Bû Bekir ol pehlüvân
Geldi İslâma çü dîn buldı ‘ayân (366)

Kırk biñ altun gice ile bilesin
Dağı kırk biñ gündüz ile duyasin (367)

Kırk biñ altun dağı gizlü ol a yâr
 Kırk biñ altun dağı bilgil âşikâr (368)

Cömertlik güzeldir. Fakat cömertliği yaparken malın niçin verildiği önemlidir. Görüldüğü üzere Hazreti Ebû Bekir malını Hak yoluna ve Hakk'ın rızasını gözeterek vermiştir.

Anları hep Hâk yoluna virdi ol
 Kâmusın li'llâh fi'llâh bâ-uşûl (369)

Dağı soñra ne ki mâlı rızkı var
 Yağma itdürdi kamu kıldı nişâr (370)

Mezkûr hikâyede malını yağmalatan Hazreti Ebû Bekir'in hiçbir şeyinin kalmadığı anlatılır. Öyle ki hikâyeye göre giyecek bir şeyi kalmayan Hazreti Ebû Bekir üç gün bir tandırda kalır. Fakat bu mekânda daha fazla kalamaz. Çünkü peygamber aşkı ve iştihakı onu resule götürür. Kendini bir fütaya yani bir peştemala saran Hazreti Ebû Bekir, Hazreti Muhammed'i görmek için yola çıkar. Peygamber o esnada sabah namazı kılmaktadır. Peygamber selam verip namazdan çıktığında Hazreti Cebrail'i bir peştemala sarınmış olarak görür ve şaşırır. Şaşkınlığını gizlemeyen Resûl-i Ekrem bu durumu Hz. Cebrail'e sorar. Cebrail de Resûl'e gökyüzüne bakmasını söyler. Gökyüzüne bakan peygamber bütün meleklerin fütaya sarıldığını ve karalara büründüğünü görür. Hazreti Cebrail, peygambere bu durumun sebebini şu ifadelerle anlatır:

Bize dağı emr olundı bu zamân
 Yirde gökde ne melek varsa hemân (387)

Kâmusı bu şürete girmek gerek
 Bû Bekir hürmetini bilmek gerek (388)

Kâmumuz bu şürete pes girmişüz
 Hâlıkun fermânına pes turmuşuz (389)

Şiddika ta'zîm içündür pes didi
 Çünkü Şiddik böyle şüret bağladı (390)

Biz dağı ol şürete hep girdük uş
 Söz budur saña didüm ey hûlkı hoş (391)

Hazreti Ebû Bekir'in cömertliği zamanla her yere yayılır. Malını fakirlere verdiği, miskinleri gözetdiği ve borçlulara yardım ettiği duyulur. Öyle ki Yemen'li bir borçlu Hazreti Ebû Bekir'in şöhretini duyar. Ondan yardım istemek için huzuruna gelir. Fakat Hazreti Ebû Bekir'in fakirleştiğini görerek üzülür. Hazreti Ebû Bekir'i bir aba içinde gören bu Yemenli adam ağlamaya başlar ve durumunu arz eder.

Yemen'den Mekke'ye gelen bu kişi bu kadar yolu geldiği için pişman olduğunu dile getirir. Ona yardımcı olacağını söyleyen Hazreti Ebū Bekir İslam dinine girmeden önce tanıştığı bir Yahudi'ye gider. Durumu anlatır. Yahudi yardım edeceğini söyler. Fakat Yahudi'nin bazı şartları vardır. Hazreti Ebū Bekir on güne kadar bu Yahudi'den aldığı borcu ödeyemezse bu adamın kölesi olacaktır. Böylece Yahudi onu istediği yere gönderebilecektir. Bu durum Yahudi'nin dilinden şöyle anlatılır:

Bu ili bir dem dahı görmeyesin
Muştafâyı arayup bulmayasın (420)

Ger bu kavle rāzı olursañ a yār
Vireyüm on biñ direm bil āşikār (421)

Hikâyeye göre Hazreti Ebū Bekir Yahudi'nin şartlarını kabul eder ve parayı Yahudi'den alarak Yemenliye borcunu ödemesi için verir. Fakat on gün sonra parayı vermesi gereken gün gelip çatığında Hazreti Ebū Bekir, Yahudi'ye verecek para bulamadığından verdiği sözü yerine getirmek için kızı Ayşe'yle vedalaşmaya gelir. Durumu Hazreti Ayşe'ye anlatır. Hazreti Ayşe üzüntüden ağlar. Ve bu esnada bir mucizevî olay gerçekleşir. Hazreti Ayşe'nin gözünden dökülen yaş inciye döner. Allah'ın ihsanı olarak gelişen bu olay üzerine Hazreti Ebū Bekir evinden ayrılır. Yolda iki kişiyle karşılaşır. Bunlar mücevher alıcısıdır. Bunlara bu incileri satan Hazreti Ebū Bekir elindeki keseyle Yahudi'nin yanına doğru yol alır. Yahudi onun köle olmak için geldiğini düşünürken Hazreti Ebū Bekir Yahudi'ye parasını vermek için geldiğini söyler. Yahudi Hazreti Ebū Bekir'e parayı nereden bulduğunu sorunca Hazreti Ebū Bekir kıssayı anlatır. Bunun üzerine Yahudi Hazreti Ebū Bekir'e taşları ucuza sattığını ve o taşların değerli olduğunu söyler. Keseyi yere dökünce keseden iki inci tanesinin çıktığını gören çevredekiler şaşırırlar. Hazreti Ebū Bekir'den inci tanesini satın alan iki kişinin Cibrail ve Mikail olduğunu anlarlar. Bunun üzerine Hazreti Ebū Bekir'in inandığı dinin Hak din olduğuna kanaat getiren çevredekiler İslam dinine tabi olurlar.

Çünkü dürler çıkdı gördiler anı
Hak dīn imiş didiler bunuñ dīni (456)

On sekiz kāfır dahı bil ey cevān
Geldiler İslāma buldılar imān (457)

Görüldüğü üzere hikâyede Hazreti Ebū Bekir'in cömertliği neticesinde kendisine dünyada bahşedilen ihsan ve iltifatlar anlatılmaktadır. Hikâyede Allah yolunda harcanan şeylerin insanı mağdur etmeyeceği, bunların misliyle insana döneceği mesajı verilir. Bu hikâyede yapılan iyiliklerin karşılığı daha dünyada verilmiştir. Ahirette verilecek ücreti hiç şüphesiz daha büyük olacaktır.

2.2.2. SABRETMEK

Arapça'da sabr kelimesi (sad-be-ra) kök harflerinden meydana gelir.

Kur'an'da çekimli ve türevleriyle birlikte toplamda 93 ayette 103 kez geçer. Sabır kavramının bu kadar çok ayette geçerek tekrarlanması bu kavramın önemine işarettir. Kur'an'da inananların sabırlı olmaları istenir.¹⁹⁵ Hz. Eyyüb sabır kahramanıdır. Hz. Peygambere güzel bir sabırla sabretmesi tavsiye edilir.¹⁹⁶ Sabır daha çok insanın zor durumlarda Allah'a sığınıp isyan etmemesi anlamındadır. "En ziyade zor vakitlerde bariz biçimde gösterilse de, sabr sadece bu durumlara münhasır değildir. 11/10-11, sabrın kolay ve uygun durumlarda kişinin benimsediği sükûnetli ve vakur bir tutumunun da ismi olduğunu ima etmektedir. Kur'an, sabrı sosyal bir fazilet olarak, yani Müslüman toplumun üyelerinin geliştirmeleri ve başkalarını da geliştirmeye teşvik etmeleri gereken bir fazilet olarak takdim etmektedir: 'Ey inananlar, sabredin ve sabredenlere yardım edin' (3/200; 90/17; 103/3)."¹⁹⁷

Dünya geçici bir mekândır ve bir sınav yeridir. İnsan bu sınav yerinde çok çetin imtihanlardan geçebilir. Türlü bela ve musibetlere maruz kalabilir. Gelecek musibetlere karşı yapılması gereken şey sabr etmektir. Bakara Suresi'nin 153. ayetinde "Allah sabr edenlerle beraberdir."¹⁹⁸ buyurulmaktadır. İnsana bir musibet isabet ettiğinde isyan etmemeli Rabb'ine dönmeli ve ondan yardım istemelidir. "*Der-beyan-ı Arus-ı Hazret-i Aîşe Radiyallahu Anhâ ve An Ebiha*" adlı hikâyede şair, insanoğlunun dünyanın kaydını ve tasasını çekmemesi hususunda telkinlerde ve uyarılarda bulunur. Dertsiz ve tasasız insan olmadığını söyleyen şair gelecek sıkıntılara karşı sabrı tavsiye eder ve sabr edenlere yardım edenin Allah olduğunu belirtir.

Bu cihân kaydını elden қо bu dem
Bu cihândan ötri gel sen çekme ğam (236)

Yoksa ğamsız âdemî olmaz a yâr
Ĝam gelende şabrı eyle ihtiyâr (237)

Kim ki şabrı ihtiyâr itse ' ayân
Aña bil imdâd ider ol Müste'ân (238)

"*Der-beyan-ı Bir Kişi Cenneti Satun Alduĝı*" hikâyesinde on altı yaşındaki bir çocuğun malı mülkü terk ederek bir gazaya katıldığı görülür. Onun canından ve malından vazgeçmesi karşısında kendisine bu sevdadan vazgeçmesi tavsiye edilir. Bunun karşısında gencin verdiği cevap onun yaptığı işte kararlı ve sabırlı olduğunu gösterir:

¹⁹⁵ "Nefsince de, sabah akşam rızasını isteyerek Rablerine yalvaranlarla beraber candan sabret. Sen dünya hayatının süsünü isteyerek onlardan gözlerini ayırma. Kalbini, bizi anmaktan gafil kıldığımız, nefsinin kötü arzusuna uymuş ve işi hep aşırılık olan kimseye uyma." (Kehf, 18/ 28).

¹⁹⁶ "O halde güzel bir sabır ile sabret." (Me'âric, 70/5).

¹⁹⁷ Mir, *a.g.e.*, s.168.

¹⁹⁸ "Ey iman edenler! Sabır ve namazla yardım isteyin. Şüphe yok ki Allah, sabredenlerle beraberdir." (Bakara, 2/153).

Ne muşibet var ise gelsün baña

Şabirem ben her işe direm saña (3320)

“Der-beyan-ı Ahval-i Hazret-i Bilal-i Habeşî Radiyallahu Teâlâ Anhu”

hikâyesinin dibacesinde bir kula musibet geldiğinde kulun o musibetlere tahammül etmesi gerektiği anlatılır. İnsan sağ iken hastalanırsa da buna sabır göstermek gerekir. Ayrıca dünya geçicidir. Şayet insan malını kaybetse de buna üzülmemeli sabr etmelidir. En son merhalede insan köle olarak satılsa bile buna da sabr edip Allah’a sığınmak gerekir. Çünkü Allah sabr edenlerle beraberdir. Allah sabr edenlere yardım edendir:

Her muşibet kim saña gelse bu dem

Kıl tahammül gel sözüm tut çekme gam (6067)

Ger olasın sağ iken bîmâr sen

Şabrı kıl Hâkdan dile tîmâr sen (6068)

Ger malın gitse eliñden âşikâr

Şabr kıl Hâkdan dile yine a yâr (6069)

Ger kıl olup şatalar dahı seni

Şabr kıl kim çâr ider saña Ğanî (6070)

Şair mezkûr hikâyenin dibacesinde sabredenlerin cehenneme girmeyeceğini söyler. Sabr edenlerin sabrederek cenneti satın alacaklarını bildirir. Muhatabına seslenen şair, musibetler insana isabet ettiğinde akıllı insanların buna sabredeceğini iletir. Ayrıca şair sabretmeyi hoş amellerin başı olarak tanımlarken bunun muttakilerin işi olduğunu da söyler:

Şâbir olursa kûlî bil ey aḥî

Pes ḥarâm ider aña ol dûzahı (6075)

Şabr ile ol şatun alur cenneti

Dü cihânda dahı çekmez zaḥmeti (6076)

‘Âkıl iseñ dahı sen ey mihribân

Bir muşibetler saña gelse ‘ayân (6077)

Şabr kıl kim muttakîler işidür

Şabr kılmak hoş ‘ameller başıdur (6078)

“Der-beyan-ı Ahval-i Hazret-i Bilal-i Habeşî Radiyallahu Teâlâ Anhu”

hikâyesinde Hazreti Bilal-i Habeşî’nin, Umeyye ibn-i Halef’in yaptığı zulümlere sabr ettiği görülür. Umeyye, Bilal-i Habeşî’nin kendi inandıklarına inanmadığını duyunca ona türlü türlü eza ve cafalar eder. Bunun karşısında Bilal, bildiği doğrulardan dönmeden yapılan bu zulümlere sabreder. Aşağıdaki mısralar Hazreti Bilal’in kendisine yapılan zulümler karşısında takındığı tavrın fotoğrafını sunar:

Ol kişi ç nkim a a cebr eyledi
  Aklı geldi ol a a şabr eyledi (6130)

Dilemedi kimseden h  bir meded
 aırurdu y  A ad hem y  A ad (6131)

Bil dimezdi da ı bir s z ol cev n
Y  A ad hem y  A ad dirdi hem n (6132)

Bilal kendisine yapılan eziyetlere karşı sabırlı davranmasının karşılığını alır. Hazreti Eb  Bekir onu  meyye ibn-i Halef ten satın alır. B ylece Bilal Hazreti Ebu Bekir gibi bir insanla arkadaş olma şerefine nail olur. Dahası Bilal, Hazreti Muhammed in m ezzini olarak b y k bir bahtıyarlı a erişir. Bilal in, Hazreti Ebu Bekir in kendisini satın aldı ını duydu unda sarfetti i ifade sabredenlerden oldu unun delilidir.

şabr kıldum ş d kıldu  sen beni
Bir adu  ş bir bil rem ey  an  (6143)

Bilal in musibetlere karşı sarsılmaz bir sabırla direnmesi Allah ın ona yardım etmesine vesile olmuştur.

Hik yenin sonunda muhatabına seslenen ş ir, başa gelecek musibet ve belalara sabredenlerin iki cihanda mutlu olacaklarını ve  z lmeyeceklerini bildirir. İnsan, başına musibetler geldi inde bunu şik yet ederek kimseye s ylememelidir.   nk  insana yardım edebilecek tek varlık vardır. O da Allah tır. Kulların derdine derman verecek bir tek odur:

Da ı her derde bel ya ş br kıl
D  cih nda bil ki olmazsın  ac l (6172)

Her muşibet kim sa a gelse   ay n
şabr kıl eyle ta amm l  ok zam n (6173)

Kimseye şekv  id p dime anı
Kim sa a derm n ider elbet  an  (6174)

Ol keremler k nıdur  ulun bil r
Her ne derdi var ise derm n k lur (6175)

ş ir, Bilal in Hazreti Muhammed e m ezzin olmasını, velilerden olmasını ve iki cihan saadetine nail olmasını h sılı buldu u saadet ve bahtıyarlı ın tamamını sabretmesine ba lar:

şabr ile buldı  amu bu devleti
şabr ile buldı    Ha dan ra meti (6180)

 Der-beyan-ı Hazret-i  sa  Aleyhisselam Antakiyye Kavmine Daveti 
hik yesinin dibacesinde insanın başına gelecek belalara karşı sabırlı olması gerekti i

tavsiye edilir. Çünkü şair, Allah'ın sevdiği kullarını belalarla imtihan ettiğini söyler. Bu sebeple insanın başına bir musibet isabet ettiğinde yapılacak en güzel şey ona sabırla mukâbele etmektir. Zira insan buna isyan bayrağını açıp isyan ederse hem sabırla elde edeceği sevabı kaybeder hem de musibetin acısını daha fazla hisseder.

Zîrâ bir ‘abdin sever olsa Ğanî
Tûş ider her dem belâya pes anı (6729)

Pes gerekdür sen dahı şabr idesin
İtmez olsañ Hâk yolunda nidesin (6730)

Şair Allah yolunda bir şeyler yapanları da önlerine çıkacak engeller karşısında sabırlı olmaya davet eder. Çünkü kullarına sabrı tavsiye eden Allah'tır. İnsan tuttuğu yolda sabit-kadem olmalıdır. Her ne bela gelirse buna karşı sabretmelidir. Sabır hoş ve Allah'ın sevdiği bir ameldir:

Ol tarîkde dahı hem şâbit-ķadem
Her belâ gelse saña bil dem-be-dem (6738)

Şabr idesin ol belâya ey gözüm
Hoş ‘ameldür hoş ‘ameldür bu sözüm (6739)

Görüldüğü üzere Ahbârü'l-‘İber mesnevisinde şair muhatabını sabretmeye davet eder. İnsan, başına herhangi bir musibet geldiğinde Allah'a sığınmalı, sabretmeli, yalnızca Allah'tan yardım dilemelidir. Nitekim Allah'ın sabredenlerle beraber olduğu unutulmamalıdır.

2.2.3. KANAATKÂR OLMAK

Kanaat; elindekinden hoşnut olma durumu, kanıklık, yeter bulma, yetinme, fazlasını istememe, doyum anlamlarına gelmektedir.¹⁹⁹ Arapçada ve Kur'an'da bu kelimenin karşılığı aslında şükür²⁰⁰ anlamına da gelmektedir.

Allah'ın nimetleri sayılamayacak kadar çoktur.²⁰¹ Allah şükredenlerin nimetini arttıracaklarını bildirmektedir.²⁰² Allah Teâlâ'nın artıracağını buyurduğu nimetler elbette aklımızdan bile geçmeyen, istemeyi bilemediğimiz, bizim için son derece lüzumlu olan nimetlerdir ki, neye ihtiyacımız olduğunu en iyi Allah (c.c.) bilir.

¹⁹⁹ Türkçe Sözlük, *a.g.e.*, s. 1057.

²⁰⁰ Geniş bilgi için "Allah'a Şükretmek" maddesine bakınız.

²⁰¹ "Hâlbuki Allah'ın nimetlerini teker teker saymaya kalkışsanız, onları sayamazsınız. Muhakkak ki Allah çok bağışlayıcıdır, çok merhametlidir" (Nahl, 16/18).

²⁰² "Ve hatırlayın ki Rabbiniz size şöyle bildirmişti: Yüceliğim hakkı için şükrederseniz elbette size (nimetimi) artırırım ve eğer nankörlük ederseniz hiç şüphesiz azabım çok şiddetlidir." (İbrahim, 14/7).

Sebe Suresi 13. ayetinde Allah şükredenlerin az olduğunu söyler.²⁰³ Mesele Allah Teâlâ'nın razı olacağı şekilde şükreden azlardan olabilmektir. Nitekim Allah şükredenlere azap etmeyip onlara şükürlerinin karşılığını verir.²⁰⁴

İnsanın hırs ve isteklerinin sonu yoktur. İnsan her şeyi ister. Zira fitratında istemek vardır. Bu özellik insana iyi ve güzellikleri istemesi için verilmiştir. Fakat insan kendisine verilen bu yeteneğini doğru şekilde değerlendirmediklerinden yaptıkları başına onulmaz dertler açabilir. İnsanın dünya malına karşı meyli oldukça fazladır ve insan zenginliği ister. Kazanıp zenginleştikçe kanaat etmeyip daha da fazlasını ister. Elindekiyle iktifa etmeyen insan kazandıklarıyla ve kazanacaklarıyla mutlu olabileceğine inanır. Fakat her kazandığı şeyin kendisini maddi olarak zenginleştirirken manevi olarak fakirleştirdiğinin şuurunda değildir. İnsan bu şuurda olursa kanaatkâr olur. Malın da her şeyin de Allah'tan hayırlısını talep eder. Kendinden daha iyi durumda olanlara bakmaz. Dünyanın geçici bir mekân olduğunun şuuruna varabilen insan elindekinin kıymetini bilen kanaat sahibi insandır. *“Der-beyan-ı Arus-ı Hazret-i Aişe Radiyallahu Anhâ ve An Ebîha”* adlı hikâyede şair, iki cihan mutluluğunun kanaat etmede olduğunun şuurundadır.

Pes kınâ' at şâhibi [olğıl] a yâr

Gülesin sen dü cihânda âşikâr (234)

“Der-beyan-ı Arus-ı Hazret-i Fatıma Radiyallahu Teâlâ Anhâ” hikâyesinde de kanaatkâr olmanın önemine değinilir. Kime ne rızık verilirse rızık veren Râzık'tır. Dolayısıyla Râzık olan Allah'ın verdiklerine rıza gösterip kanaat edilmelidir. Kanaat Mevlana'nın da dediği gibi bir zenginliktir. Çünkü dünya malının ve insan hırsının sınırı yoktur. Bu dizginlenemeyen hırs her zaman daha fazlasını ister. Bir şeyleri elde etmekle hırsı sonlanmaz. Elde etmek de mutluluğu getirmez. Çünkü insan ne kadar mal elde ederse etsin sonu ölümdür. Elde ettikleri de burada kalır. Kendisiyle giden tek şey amelleridir. Bu sebeple insan Allah'ın verdiği kanaat etmelidir.

Hâlîkuñ virdüğine pes kınâ' ol

Rızkı viren kıllarına Râzık ol (642)

Gel kıyanma mālâ sen hem ey cevân

Sen gidersin māl kılısardur cihân (643)

Çokları aldadı ol māl ey denî

Kaldı bunda kendüsi ıssı kıanı (644)

Dünyâ nedür yâ metâ' ı ne ola

²⁰³ “Onlar, ona mihrablar, timsaller (heykeller) ve havuzlar gibi çanaklar ve sâbit kazanlardan her ne isterse yaparlardı. Çalışın ey Davud hanedanı, şükür için çalışın. Ama kullarım içinde şükreden azdır.” (Sebe, 34/13).

²⁰⁴ “Eğer şükreder ve iman ederseniz Allah size azabı ne yapar? Allah, şükredenlerin mükafatını veren ve her şeyi bilendir.” (Nisa, 4/147)

Ḳānī‘ olğıl Ḥālīḳn̄ viren çula (645)

Nefis hırs eliyle hep daha fazlasını ister ve insanı huzursuz eder. Yani insanın bu dünyada bir şeyleri elde etmesi sonsuz bir mutluluğu getirmez. Elde ettikleriyle kısa bir süre mutlu olan insan, bir süre sonra yeni şeyler ister ve huzursuz olur. Kanaatkâr olan ise elde edemediklerine üzülmez. Allah’ın kendisi için verdiklerini bir lütuf olarak görür ve fakirlikte zenginliği yaşayarak kendisine mutluluk kapsını açar. Böyle bir insanın bu dünyadaki en büyük ödülü huzurlu bir yaşam sürmek olur. Ahiret yurdunda ise Allah’ın lütuf ve ihsanlarının sınırı yoktur.

“Der-beyan-ı Ahval-i Zenbilci ve Ahval-i Hatun” hikâyesinde iffetli bir zenbilcinin bir kadının zina teklifinden kaçarak kendini kurtarması anlatılır. Bu adam hem iffetli hem de kanaatkâr biridir. Ölümü bile göze alarak zinadan kaçan bu adam evine zenbil satmadan geri döndüğünde eşine tandırı yakmasını söyler. Böylece komşuları onlar hakkında endişelenmeyecektir:

Sen varup tennûre bir od şal bu dem
Ḳonşucuklar tâ bize dimeye kem (2905)

Bizim için kaygulu olmayalar
Hem tâ‘ am olmaduğın bilmeyeler (2906)

Görüldüğü üzere zenbilci varlıkta değil, yoklukta da büyük bir kanaatkârlık örneği gösterir. Onun iffetli, namuslu ve onurlu duruşu Allah tarafından ödüllendirilmesine vesile olur. Zenbilcinin eşi tandırı yaktıktan bir süre sonra komşularının kızı ateş istemek için zenbilcinin evine gelir. Bu kişiye tandırdan ateş alması söylenir. Tandıra giden kişi tandırda ekmeklerin yanmak üzere olduğunu görür ve durumu ev sahibine bildirir. Bu Allah’ın zenbilci ve ailesine büyük bir keremidir.

“Der-beyan-ı Ahval-i Hazret-i Bilal-i Habeşî Radiyallahu Teâlâ Anhu” hikâyesinin dibacesinde şair, muhatabını kanaat yolunu gözetmeye davet eder. Kanaat yolunu gözetirken daima Hakk’a şükredilmelidir:

Pes ḳanâ‘ at yolını elden ḳoma
Şükr-i Ḥaḳḳı dâ‘imâ dilden ḳoma (6065)

“Der-beyan-ı Salebe’nün Şariate İtâ‘at İtmeyüp İmansuz Olduğı” hikâyesinde elindekine kanaat etmeyip zenginleşen Salebe’nin yaşadığı felaket anlatılır. Hazreti Muhammed’in duasıyla zenginleşen Salebe, önce namazı terk eder. Sonra zekâtı vermez. Hâlbuki Salebe, hiçbir şeyi yokken “mescit kuşu” olarak anılan biridir. Onun elindekine kanaat etmeyip fazlasını istemesi başına onulmaz işler açar. Hiçbir şeyi yokken zenginleşen bu adam malının kırkta birini zekât olarak vermeyince dinden çıkar. Tövbe Suresi’nin 75- 77. ayetlerinden onun münafık olduğu anlaşılmaktadır. Çünkü bu ayet onun zekât vermeyi reddetmesinden sonra inmiştir. Salebe’nin öyküsü bugün insanı için iyi bir ders olmalıdır. Çünkü o, bu dünyada zenginleşmesine rağmen iki cihan saadetini de kaybetmiştir. Nitekim Hazreti

Muhammed'in vefatından sonra Hazreti Osman'a zekâtını getiren Salebe'nin zekâtı kabul görmemiştir.

“Der-beyan-ı Haret-i İsa Aleyhisselam Bir Yahudi'yle Refik Olduğu”

hikâyesinde Hazreti İsa bir Yahudi'yle yoldaşlık yapar. Yahudi hırslı, yalancı ve mal düşkünüdür. Aynı zamanda kanaatsizdir. Hazreti İsa'ya hep yalan söyleyen bu kişi dünya malı söz konusu olduğunda doğruyu söyler. Hazreti İsa bunun üzerine bu kişiden ayrılarak yoluna devam eder. Yahudi ise bulduğu üç altın kerpice kendisine sağlayacağı refahı düşünmekle meşguldür. Fakat bu altınlar ona refahı değil; ölümü getirir. Üç kişi, Yahudi'de bu altınları görüp onu öldürürler. Bu üç kişi de kanaatsizdir. Altınları aralarında eşit olarak böleceklerine kanaatsizlik gösterip daha fazla mal devşirmenin telaşına düşerler. Birbirlerini öldürmenin planlarını yaparlar. Bunlardan biri pazara yiyecek almaya gider ve aldığı yiyeceklere zehir katarak arkadaşlarını öldürmenin yollarını arar. Diğer ikisi de pazardan dönecek arkadaşlarını öldürmenin hesaplarını yaparlar. Arkadaşlarını pazardan döndüğünde öldürürler. Karınlarını doyurmak için yiyeceği yediklerinde kendileri de zehirlenerek ölürler. Hâlbuki bu entrikaları kuracaklarına kanaatkâr davransalar belki hem Yahudi'yi öldürmeyecek hem de kendi sonlarını hazırlamamış olacaktı.

Görüldüğü üzere Ahbârü'l-İber mesnevisinde kanaat insan için bir zenginlik olarak nazarlara sunulur. Bunun karşısında yer alan kanaatsizlik insanı huzursuz edebilecek ve gayrı meşru yollara götürebilecek ve insanın iki cihanı kaybetmesine sebep olabilecek kötü bir haslet olarak tanıtılır.

2.2.4. İHLÂSLI VE SAMİMİ OLMAK

“İhlas” halas sözcüğünden türemiştir. Arapça bir sözcük olup kurtulma ve samimiyet gibi anlamlara gelmektedir. Dini literatürde ve özellikle Kuran-ı Kerim’de bu isimle bilinen müstakil bir sure vardır. Rab- İblis diyaloglarında İblis, insanları muhtelif yollarla azdırıp kötülükleri güzel göstererek sırat-ı müstakim’den sapıtacağını; ancak “muhlis”²⁰⁵ “ihlaslı” kulların istisna,²⁰⁶ olduğunu belirtir. İblis kimleri cehenneme sürükleyeceğini belirtmekle birlikte “halis dinin muhlis” samimi insanlarını ise saptıramayacağını itiraf ile ifade etmiştir. Hatta geçmişteki kavimlerin Resuller- Nebiler tarafından uyarıldıktan sonra Allah’ın yoluna gelmeyenlerin akibetlerinin berbat olduğunu ancak ihlaslı insanların hariç olduğunu ve Kuran-ı Hakim’de haya ve namusun simgesi Yusuf (a.s) için de “muhlis bir kul” tanımlaması yapıldığını görmekteyiz.²⁰⁷ Ayrıca Allah, bize örnek olması açısından

²⁰⁵ “Muhlis” kategorisi 7 yerde geçer (12/24, 15/40, 37/40, 37/74, 37/128, 37/169, 38/83).

²⁰⁶ Daha detaylı bilgi için (Hicr, 15/39-40 ve Sad, 38/82- 83) ayetlerine bakınız.

²⁰⁷ “O hanım, ona gerçekten niyeti bozmuştu. Eğer Rabbinin burhanını görmese idi. Yusuf da ona özenip gitmişti. Aslında ondan fuhşu ve fenalığı uzak tutalım diye böyle olmuştu. Çünkü o bizim ihlâsa erdirilmiş kullarımızdan biriydi.” (Yusuf, 12/24)

İbrahim, İshak ve Ya'kub peygamberlerin ihlâslı (samimi) şahsiyetler olduklarını da göstermektedir.²⁰⁸ Hesap gününde ne mal-mülk ne de oğullar fayda verir, o gün selim bir kalp ile Allah'a gelenlere²⁰⁹ "muttaki" vasfı verilecek ve cennet yaklaştırılacak²¹⁰ şeklinde tasvir ve tarif edilir. Hayatımıza baş tacı ettiğimiz "halis dini"²¹¹ sadece Allah'a has kılmazsak apaçık düşmanımız olan Şeytan'ın tuzaklarına "muhlis" olamadığımız için yenik düşeriz. Bunun olmaması için "halis dinimize" karşı bizlerin de "muhlis"²¹² yani samimi kullar olmamız gerekir. Böylece İblis-Şeytan bizleri saptırıp ebedi olarak zarar veremez.

"Der-beyan-ı Mâni'ün Ebū Hureyre Radiyallahu Anhū Hazretinden Sualî"

hikâyesinin dibacesinde hayırlı amel için insanların çaba sarf etmesi gerektiği vurgulanır. Hayırlı işler yaparken insan Hakk'ın hatırını gözetmelidir. Yoksa bunun aksine Hakk'ın değil de halkın hatırı gözetilerek bir amel işlenirse onun insana fayda sağlamayacağı aktarılır. Şair bu hikâyenin dibacesinde özellikle üç konu üzerinde durur: 1) Allah için ilim tahsili, 2) Malını Allah yoluna harcamak, 3) Allah rızası için gaza etmek.

‘İlm okı Allāh için ey kām-rân
Halk için olmaya ‘ilmün pes ‘ayân (5256)

Dağı ger var ise mālūn ey gözüm
Haq yolına vir anı budur sözüm (5257)

Bir dağı itseñ gazālar zinhār
Fī sebīli’llāhı kıl ey nām-dār (5258)

Şairin burada üzerinde durduğu en önemli husus yapılacak ibadetlerin Allah rızası için olması gerekliliği hususudur. Nitekim şair bu durumu şöyle özetler:

Bu ‘ameller kim saña didim bu dem
Haq için ger ider olsañ dem-be-dem (5259)

Lāyık-ı cennet olursın bī-gümān
Bil bu sözümde benüm yokdur yalan (5260)

²⁰⁸ "Kullarımız İbrahim'i, İshak'ı ve Yakub'u da an. Onlar eller ve gözler sahipleri idiler. Çünkü biz onları temiz bir hasletle, hâlis yurt (ahiret) düşüncesine ermiş has kullarımızdan kılmışızdır. (Sād, 38/45-46).

²⁰⁹ Selim bir kalp ile (Bi kalbin selim) ibaresi 2 ayette geçmektedir (26/90 ve 37/84).

²¹⁰ "(O gün) Cennet müttakilere yaklaştırılmıştır." (Şuara, 26/90).

²¹¹ "İyi bil ki, halis din ancak Allah'ındır. O'ndan başka birtakım dostlar tutanlar da şöyle demektedirler: "Biz onlara sadece bizi Allah'a daha çok yaklaştırsınlar diye ibadet ediyoruz." Şüphe yok ki Allah, onların aralarında ihtilaf edip durdukları şeyde hükmünü verecektir. Herhalde yalancı ve nankör olan kimseyi Allah doğru yola çıkarmaz." (Zümer, 39/3). "Hâlbuki onlar, dini sadece Allah'a tahsis ederek, Allah'ı birleyerek, ancak Allah'a ibadet etmekle, namazı kılmakla ve zekâtı vermekle emrolunmuşlardır. İşte dosdoğru din budur." (Beyyine, 98/5).

²¹² "Muhlis olanlar hariç" ifadesi 6 yerde vurgulanmıştır (15/40, 37/40, 37/74, 37/128, 37/169, 38/83).

Yoksa halk için iderseñ ger anı
Lâyık-ı dūzah pes olduñ ey denī (5261)

Çalduñ ol nār-ı cañīm içre figār
Hak katında dañı olduñ şerm-sār (5262)

Şairin Hak rızasından kasdı, yapılan ibadetlerin ihlâslı ve samimi olarak yapılmasıdır. Hakk'ın değil, insanların takdirini kazanmak için yapılan ibadetlerin insana faydası dokunmaz. Bu şekilde yapılacak ameller insanı cehenneme gönderirken ihlâslı ve samimi yapılacak ibadetler ise insana cennet kapılarını açar.

“Der-beyan-ı Bir Sabi İle Şeytan-ı Aleyhillanenün Macerası” adlı hikâyede Hazreti İsa zamanında yaşayan bir kadının ihlâslı ibadeti nazarlara sunulur. Bu kadın namaz kılariken çocuğu ateşe düşmesine rağmen namazını bozmayarak tam bir teslimiyetle Allah'a sığınınca Allah da çocuğunu kendisine bağışlar.

2.2.5. İFFETLİ OLMAK

İffet sözcüğü cinsel konularda ahlak kurallarına bağlılık ve namus²¹³ anlamlarına gelir. Arap dilinde bu kelimenin karşılığı “hisn” sözcüğüdür. Bu da kale anlamında bir kelimedir. “H-s-n” (sad ile) kök harflerinden türeyen fiil 16 hali ile birlikte Kuran'da 18 ayette geçmektedir. Bu bağlam ve anlamda iffetli olmak mü'minlerin temel özelliklerindendir.²¹⁴ Kur'an'da erkek olarak Hz. Yusuf; bayan Hz. Meryem birer iffet abidesi olarak sunulurlar.²¹⁵ İffet, yani ırzını koruma, Kuran'ın övdüğü ve tavsiye ettiği bir fazilettir. Hz. İsa'nın annesi Hz. Meryem iffetinden dolayı medhedilmektedir.²¹⁶ Bu kutlu ve kutsal misallerin örnek ve önderliğinde Müslümanlardan da iffetli hayatlar sürmeleri istenmektedir. Kur'an'da erkek ve kadınlara iffetli olmaları emredilir.²¹⁷ Bütün bunların rehberliğinde tasavvuf

²¹³ Türkçe Sözlük, *a.g.e.*, s. 937.

²¹⁴ “Ve onlar ki, iffetlerini korurlar.” (Mu'minun, 23/5).

²¹⁵ Daha ayrıntılı bilgi için bu ayetler incelenmelidir (4/25, 5/5, 23/5, 70/30).

²¹⁶ “İrzini koruyan Meryem'e ruhumuzdan üflemiş, onu ve oğlunu, âlemler için bir mucize kılmıştık.” (Enbiya, 21/91). “İrzini korumuş olan, İmrân kızı Meryem'i de Allah örnek gösterdi. Biz, ona ruhumuzdan üfledik ve Rabbinin sözlerini ve kitaplarını tasdik etti. O, gönülden itaat edenlerdendi.” Tahrîm, 66/12).

²¹⁷ “(Resulüm!) Mümin erkeklere, gözlerini (harama) dikmemelerini, ırzlarını da korumalarını söyle. Çünkü bu, kendileri için daha temiz bir davranıştır. Şüphesiz Allah, onların yapmakta olduklarından haberdardır.” (Nur, 24/30). “Mümin kadınlara da söyle: Gözlerini (harama bakmaktan) korusunlar; namus ve iffetlerini esirgesinler. Görünen kısımları müstesna olmak üzere, zinetlerini teşhir etmesinler. Baş örtülerini, yakalarının üzerine (kadar) örtünler. Kocaları, babaları, kocalarının babaları, kendi oğulları, kocalarının oğulları, erkek kardeşleri, erkek kardeşlerinin oğulları, kız kardeşlerinin oğulları, kendi kadınları (mümin kadınlar), ellerinin altında bulunan (köleleri), erkeklerden, kadına ihtiyacı kalmamış (cinsî güçten düşmüş) hizmetçiler, yahut henüz kadınların gizli kadınlık hususiyetlerinin farkında olmayan çocuklardan başkasına zinetlerini göstermesinler.

büyükleri iffeti “eline, diline, beline sahip ol” (EDEB) şeklinde formülüle ederek iffetli bir yaşamı onurlu bir duruş olarak sergilemişlerdir. Nitekim Za‘îfî de Ahbârü’l-‘İber mesnevisinde iffetli olmayı önemli bir değer olarak nazarlara sunmaktadır.

“Der-beyan-ı Ahval-i Zenbilci ve Ahval-i Hatun” hikâyesindeki zenbilci tam bir iffet abidesidir. O, zenbil satmak maksadıyla gezerken bir hizmetçi kendisini bir eve davet eder. Eve gelen zenbilciyi gören ev sahibesi bu kişiyi görünce buna âşık olur. Kadın zenbilciye ahlaksız bir teklifte bulunur. Adam kadının zina teklifini kabul etmez. Fakat buradan kaçacak yer bulamayınca tuvalet ihtiyacı için tuvaletin yerini sorar. Kadının hizmetçisi zenbilciyi yüksek bir dama götürür. Zenbilci buradan kaçmak için yol arar. Fakat burası çok yüksek bir yerdir. Zenbilci bir çıkar yol bulamayınca ölümü de göze alarak bu yüksek damdan aşağıya atlamaya karar verir. Burada zenbilcinin nefsiyle girdiği diyalog hayli ilgi çekicidir:

Ĥâlini pes nefsiñe ‘arz eyledi
Bu muşîbetler baña senden didi (2892)

Niçe niçe yirde yalvardum saña
Sen muṭî‘a olmaduñ bir dem baña (2893)

Ĥâzır ol kim seni öldürsem gerek
Erligi ben saña bildürsem gerek (2894)

Anı diyüp kendüni hem ol cevân
Atdı ṭamdan aşağı itme gümân (2895)

Onun bu samimi tavrı karşısında Allah ona zarar getirmez. O, atlarken Hazreti Cebrail gelerek onun yere düşüşünü kolaylaştırır. Böylece kendisine bir zarar dokunmaz. Görüldüğü üzere zenbilcinin bir iffet abidesi olarak durması onun Allah tarafından ödüllendirilmesine sebep olur. Böylece o, Allah tarafından Hazreti Cebrail eliyle korunan bir varlık olur. Zenbilcinin damdan aşağıya atlaması bir metafor olarak düşünülebilir. Çünkü o, buradan atlarken kendisini değil; nefisini öldürmenin peşindedir. Nefsi öldürmek de hiç şüphesiz güçlü bir irade göstermekle mümkün olur.

2.2.6. MÜTEVAZI OLMAK

Tevazu, alçak gönüllülük anlamında kullanılan bir sözcüktür.²¹⁸ Kur’an’da müminlerin vasıfları anlatılırken alçak gönüllü oldukları da belirtilir.

Gizlemekte oldukları zinetleri anlaşılsın diye, ayaklarını yere vurmasınlar. Ey müminler! Hep birden Allah’a tevbe ediniz ki, kurtuluşa eresiniz.” (Nur, 24/31).

²¹⁸ Türkçe Sözlük, *a.g.e.*, s. 937.

Lokman (a.s.) kendi oğluna yürüyüşünde alçak gönüllü olmasını tavsiye eder.²¹⁹ Çünkü Rahman'ın kulları yeryüzünde tevazu ile (alçak gönüllülükle) yürürler.²²⁰ Allah, elçisi olan Hz. Muhammed'ten müminlere karşı tevazu kanatlarını indirmesini emreder.²²¹ Bu anlamda müminlerin, müminlere karşı alçak gönüllü, kâfirlere karşı da izzetli olduklarını beyan eder.²²² Böylece ahret yurdunu yeryüzünde büyüklük taslamayan (mütevazı olan) ve fesat çıkarmayan has kullara verileceğini vurgular.²²³

Müslüman mütevazı olmalıdır. Zenginlik, ilim gibi şeyler müslümanı şımartmamalıdır. *“Der-beyan-ı Hazret-i Halid'ün Yitmiş Bin Kâfiri İmana Getürdüğü”* hikâyesinde Hazreti Halid bin Velid'in mütevazı duruşuna dikkat çekilir. Rahiple ilk tanışmasında rahip onun “a'lâ mı ednâ bir Müslüman mı” olduğunu sorgular. O, kendisini vasat bir Müslüman olarak tanıtır. Daha sonra rahip kendisine dört soru sorar. Her dört soruya mükemmel cevaplar verir. Her sorunun akabinde ilmini sorgulayan rahip onu Ebu Bekir, Ömer, Osman ve Ali'yle karşılaştırarak kimin ilminin fazla olduğunu kendisine sorar. Verdiği cevaplar karşısında rahibi ve kalabalığı mest eden Halid bunların hepsinin birer ilim deryası olduğunu söyler. Nitekim onun ilmi, tevazu ve cesareti bir araya gelerek yetmiş bin insanın Müslüman olmasına vesile olur.

“Der-beyan-ı Selîm İbn-i Yahyâ'nın Haber Virdiği” hikâyesinin dibacesinde şair, insanın mütevazı insanlarla olması gerektiğini söyler. Alçak gönüllü insanlara yaklaşmayı tavsiye eden şair, kibirli insanlardan uzak durulması gerektiğini belirtir:

Sen şağın gel ey gönül olma gurûr
Gönlü alçağ âdemiden olma dūr (4998)

2.2.7. MİSAFİRPERVER OLMAK

Misafir (s-f-r) kökünden gelen bir sözcüktür. Misafir kelimesinin Türkçesi konuktur. Kur'an'da “misafir” kelimesi geçmez, ama “s-f-r” kök harflerinden türeyen fiil toplam 13 defa, 12 ayette geçmektedir. Monoteist/Tek Tanrılı dinlerin

²¹⁹ “Yürüyüşünde tabii ol, sesini alçalt, çünkü seslerin en çirkini elbette eşeklerin sesidir.” (Lokman, 31/19)

²²⁰ O çok merhametli Allah'ın (has) kulları onlardır ki, yeryüzünde tevazu ile yürürler ve cahil kimseler kendilerine laf attığı zaman (incitmeksizin) "selam" derler (geçerler). (Furkan, 25/63)

²²¹ “Sakın o kâfirlerden birtakımlarına verip de kendilerini zevklendirdiğimiz şeye (mal ve servete) heveslenip göz dikeyim deme. Onlardan dolayı üzülme. Müminlere merhamet kanatlarını indir.” (Hicr, 15/88). “Ve sana uyan müminlere kanadını indir.” (Şuara, 26/215).

²²² “Ey iman edenler! Sizden kim dininden dönerse, bilsin ki Allah yakında öyle bir toplum getirir ki, Allah onları sever, onlar da Allah'ı severler; müminlere karşı yumuşak, kâfirlere karşı da onurlu ve şiddetlidirler; Allah yolunda mücadele eder, hiçbir kınayıcının kınamasından da korkmazlar. Bu, Allah'ın bir lütfudur, onu dilediğine verir. Allah, geniş ihsan sahibidir, her şeyi çok iyi bilendir.” (Maide, 5/54).

²²³ “İşte ahiret yurdu! Biz onu yeryüzünde böbürlenmeyi ve bozgunculuğu arzulamayan kimselere veririz. (En güzel) akıbet, takva sahiplerininindir.” (Kasas, 28/83).

atası ve Kuran-ı Kerim’de üsve-i hasene²²⁴ ve İslam dininin büyük peygamberlerinden olan Hz. İbrahim (a.s)’ın misafirperverliği konusu Kur’an’da izah edilir. Konu bütünlüğü çerçevesinde Hicr, 15/51-56, Zariyat Suresi 24-28 ve Hud, 11/69-70. ayetlere bakalım:

“Bir de onlara, İbrahim’in misafirlerinden söz et! Onlar, onun yanına girdiklerinde “Selam!” dediler. İbrahim: “Biz gerçekten sizden korkuyoruz!” dedi. Onlar: “Korkma, sana ilim sahibi bir oğul müjdeliyoruz.” dediler. İbrahim: “Beni mi müjdelediniz, bana ihtiyarlık gelip çatmışken artık beni neye dayanarak müjdeliyorsunuz?” dedi. Onlar: “Biz seni gerçek şeyle müjdeledik; onun için ümidini kesenlerden olma!” dedi. İbrahim dedi ki: “Rabbimin rahmetinden, sapıklardan başka kim ümit keser.” Ey elçiler, bunun ardından göreviniz nedir? diye sordu.” Onlar: “Haberin olsun, biz suçlu bir topluluğa gönderildik. Ancak, Lut ailesi başka; biz onların hepsini kesinlikle kurtaracağız.”²²⁵

“İbrahim’in ikram edilen konuklarının haberi geldi mi sana? Yanına girdikleri vakit: “Selam!” dediler. O da: “Selam! Görülmedik bir topluluk” dedi. Hemen bir bahane ile ailesine gidip semiz bir dana getirdi. Onu yakınlarına koyarak: “Yemeğe buyurmaz mısınız?” dedi. Onlardan ötürü içine bir korku düştü. “Korkma!” dediler ve kendisine bilgili bir oğlan müjdelediler.”²²⁶

“And olsun ki, İbrahim’e de elçilerimiz (melekler) müjde ile geldiler ve “selâm” dediler, o da “selâm” dedi ve hemen gidip onlara kızartılmış bir buzağı getirdi.

Fakat onların o buzağıya el sürmediklerini görünce, tuhafına gitti ve içinde onlara karşı bir korku uyandı. Onlar da “Korkma, biz Lut’un kavmine gönderildik.” dediler.²²⁷

Elimizdeki Kur’an ayetlerine göre “misafirperverliğin” babası yine Hz. İbrahim (a.s)’dır. Bu ayetler ışığında şu hususları ders olarak çıkarabiliriz:

²²⁴ “İbrahim’de ve onunla beraber bulunanlarda sizin için güzel bir misal vardır, onlar kavimlerine demişlerdi ki: ‘Biz sizden ve sizin Allah’tan başka taptıklarınızdan uzağız. Sizi tanımıyoruz. Siz bir tek Allah’a inanıncaya kadar sizinle bizim aramızda sürekli bir düşmanlık ve nefret belirmiştir.’ Yalnız İbrahim’in babasına: ‘Senin için mağfiret dileyeceğim, fakat senin için Allah’tan (gelecek) hiçbir şeyi (önlemeye) gücüm yetmez.’ demesi hariç. Rabbimiz! Yalnız sana dayandık, sana yöneldik. Dönüşümüz de ancak sanadır.” (Mümtehhine, 60/4). “Andolsun, onlarda sizin için, Allah’ı ve ahiret gününü arzulayanlara güzel bir örnek vardır. Kim yüz çevirirse şüphesiz Allah, zengindir, hamde layık olandır.” (Mümtehhine, 60/4).

²²⁵ (Hicr, 15/51-59)

²²⁶ (Zariyat, 51/24-28).

²²⁷ (Hud, 11/69-70).

-Kuran-ı Hakîm’de insanlara misaller verilip sırat-ı mustakim’e doğru gitmeleri için değişik ayet ve surelerde kıssalar ve olaylar işlenmiştir.²²⁸ Bu kıssaların ve olayların ayrıntıları deyim yerindeyse diğer ilgili ayetlere serpiştirilmiş haldedir. İşte bu da Kur’an’ın anlatılmasının ve anlaşılmasının belli bir metodolojiyle olduğuna da büyük bir delildir. Görüldüğü üzere bu 3 ayrı suredeki ayrı ayetler her biri diğerine göre ayrıntılarla bezenmiştir.

-Zariyat Suresi 25. ayetinden İbrahim peygamberin misafir odasının veya misafirler için ayrılmış bölümünün kapısının herkese açık olduğu ve kapı çalınmadan içeri girilebildiğini tasvirlerle anlamaktayız. Bu ise bireysel ve sosyal ahlaki meziyetin çok yüksek ve muhteşem bir durumda olduğunu gösterir. Çünkü, günümüz modern toplumlarında bile bu misafirperverlik erdemini görmek zordur. Anadolu’da hala bazı köylerde misafirler için müstakil misafir evi veya ibadethane ile bitişik misafir odası veya bölümü mevcuttur. Bu da Anadolu insanının dinsel ataları olan birkaç bin yıl önce Hz. İbrahim’in ve Hz. Muhammed’in izinden gittiklerinin ve hala takipçileri olduklarının da bir kanıtı niteliğindedir.

-Zariyat Suresi 26.ayette kendisine gelen misafire; “aç mısın” diye sorulmadan ve misafire ikramda bulunmak için ayrıldığını hissettirmeden yapılan şeyin²²⁹ ikram edildiği görülmektedir. Böylece günümüz insanının da usulüne uygun nazik bir şekilde bu tarzda hareket etmesi gerektiği Hz. İbrahim (a.s) üzerinden öğretilir. Bu şekilde yemek hazırlayıp sofraya kurmanın İbrahim a.s.’ın sünneti olduğu görülmektedir. Ayrıca “gelmiş veya gelecek olan misafire; “aç mısın” diye soru sorulmayacağına dair edebi²³⁰ bir işaret de vardır. Hz. İbrahim (a.s.) onlara bu durumu hissettirmeden kalkıp yemeği hazırlayıp veya hazırlattırıp bizzat kendisi getirir. İkram edeceği yemeği bizatihi kendisi getirerek gelen misafire yabancı olsalar bile değer verdiğini gösterip hissettirir. Ayrıca yemeği servis ederken kendisi dışında kimseye getirtmeyerek misafire yapılacak izzet ü ikramın edebi mahiyetinin nasıl ve ne boyutta olması gerektiğini gösterir. Evde mevcut yiyeceklerin en değerlisinin konulması gerektiğine ithaf ve işaret eder. Buzağının zayıfını değil de en “semizinin” yani en etlisinin, en yağlısının, en lezzetlisinin getirildiğini haber verirken bizden de misafire yiyeceğin en değerlisinin ikram için konulması gerektiği örnek üzerinden gösterilip istenir. Bütün bu ayetler insani incelik ve nezaket kurallarını evrensel edeb

²²⁸ Bunun tek istisnası Yusuf a.s.’ın hayat hikâyesinin işlendiği Yusuf Suresi başlı başına bir suredir ve Yusuf kıssası sadece bu müstakil surede işlenmiştir.

²²⁹ 51/26: “fezağ ila ehlihi fecae biiclin semin” Gizlice ehline gidip semiz bir buzağı getirmesi, yani bu işi misafirlerine hissettirmeden yapması.

²³⁰ Buradaki “edebi” her iki anlamda kullanılmıştır, yani hem edebiyat terimi anlamında hem de nezaket kuralı olarak. Zira insanların bazıları gururludur, aç ve muhtaç da olsa bunu söylemez, ihtiyaç sahibine yapılacak izzet ü ikram’ın bu kişinin izzet-i nefsinin kırmayacak çok kibar ve nazik bir şekilde yapılması gerektiğini vurgulanırken emsalsiz büyük bir örnek ile de bu evrensel kural izah edilmiş oluyor Allah tarafından.

ve görgü kurallarını en mükemmel şekilde göstermektedir.

-Zariyat Suresi 27. ayette ise servis edilecek yemeğin tabiri caiz ise misafirin ayağına getirilmesi gerektiği haberi verilirken asıl olanın insan olduğu, insanın yemeğin ayağına götürülmemesi gerektiğine de dikkatli bir şekilde ima ve işaret edilir.

“Der-beyân-ı Bir Fakîr Sahabe Bir Fakir Sahabeyi Davet Eyledüğü”

hikâyesinde bir adamın üç gün boyunca yemek yemeden sadece su ile oruç tuttuğu anlatılır. Çünkü adam yoksuldur. Ensarilerden biri bu durumdan haberdar olup adamı evine konuk olarak davet eder. Fakat misafiri evine davet eden de dünya malı namına fakirdir. Ev sahibi misafiri evine getirir. Karısına evdeki yemek miktarını sorar. Karısı bir kişilik yemek olduğunu söyler. Karı-koca, çoluk çocuk hiçbir şey yemeden yiyeceklerini misafire ikram ederler. Onların bu tavrı Allah katında takdir görür. Bunun üzerine Haşr Suresi’nin 9. ayeti nazil olur. Ayet şöyledir. “Kendileri son derece ihtiyaç içinde bulunsalar bile onları kendilerine tercih ederler.” Burada elindekini misafirine sunan güzel bir ev sahibi portresiyle karşılaşırız. Yoksul olmasına rağmen gönlü zengin olan insanlar söz konusudur.

“Der-beyan-ı Muhammed Sallallahu Aleyhi ve Sellem Cennet Ehlin Haber Virdiği”

hikâyesinde Hazreti Muhammed bir mecliste bulunurken oraya cennet ehli birinin geleceğini söyler. Bu durum üç gün üst üste tekrar eder. Oraya her seferinde aynı kişi gelir. Bu adamın cennet ehli olmasının sebebini öğrenmek isteyen Amr İbn-i As’ın oğlu Abdullah eşiyile tartıştığı bahanesiyle üç gün bu adamın evinde misafir olacağını söyler. Bunun karşısında adamın tavrı takdire şayandır. Adam mükemmel bir misafirperver olduğunu şu sözleriyle ortaya koyar:

Hoş ola geldün şafâ sen ey konuk

Üç gün olmazsa dahı kal bunda çok (5584)

Görüldüğü üzere Ahbârü’l-İber mesnevisinde mezkûr olaylar çerçevesinde misafirperverlik değeri teşvik edilir. Ayrıca misafirperver olmak için illa da maddi zenginliğe ihtiyaç yoktur. Burada maddi zenginlikten çok gönül zenginliği önemlidir. Önemli olan bir kuru ekmeğini bölüşebilecek yüce bir gönüle sahip olmaktır.

2.2.8. AĞIRBAŞLI/ VAKARLI OLMAK

Ağırbaşlı olmak, vakarlı olmak anlamındadır. “Vakar; ağırbaşlı olmak, yapılacak işlerde tedbirli ve yavaş davranmaktır. Vakar bir büyüklenme hali değildir. Ağırbaşlı olmak yapılacak işlerde tedbirli ve yavaş davranmaktır. Samimi olan vakar insanın kıymetini yükseltir. Bunun işareti, insanlar arsında ve yalnızlıkta eşit bir hal üzere bulunmaktır.”²³¹ Halk arasında ağırbaşlılık olarak bilinen vakar, sahibine

²³¹ Ömer Nasuhi Bilmen, Büyük İslam İlmihali, Merve Yayın ve Dağıtım İstanbul., s.509.

hürmet duyguları kazandıran bir fazilettir. Vakarın kibre kaçmaması, hatta vakarlı birinin aynı zamanda mütevazı (alçak gönüllü)²³² olması gerekir. Bu iki huy birlikte bulunduğu zaman tam bir fazilet olur: "Rahmân'ın öyle kulları vardır ki, onlar, yeryüzünde sükunetle (vakarla) yürürler."²³³

İman edenler ne kadar büyük varta, ihanet veya zorluklarla karşılaşırlarsa karşılaşırlar çok güzel bir olgunluk, itidal, metanet ve dirayet sergilerler. Bunlar; vakar, asalet ve saygınlıklarından hiçbir şekilde taviz vermezler. İnkârcılarda görülen tavır ve ahlak bozukluklarından hiçbirini göstermez, bu ahlaklarıyla da tüm insanlar için çok güzel bir örnek oluştururlar, bu manada Kuran-ı Kerim'de ismi ve kıssası geçen peygamberlerin hayat kesitlerindeki hal, tavır ve davranışlarındaki denge, ölçü, tevazu ile evrensel rol model oldukları vurgulanır. İslam diniyle birlikte müslümanın sosyo-kültürel genetikle alınan ta'lim ve terbiye üzerine vakarlı olması yani hayatında ve davranışlarında dengeli ve ölçülü olması gerekir.

Dünya geçicidir. İnsan bu geçici dünyada misafirdir. Fakat insanda bulunan bazı hasletler insanı aşırı derecede dünyaya bağlamaktadır. Bu bağlamda insan kibirli olmamalı her zaman ağırbaşlı olmalıdır. İnsanoğlu, dünyada elde ettiklerine asla sevinmemelidir. Çünkü bu dünyada elde edilenlerin hepsi geçicidir. Bunun için insan ebedî olanın peşinde olmalıdır. **"Der-beyan-ı Arus-ı Hazret-i Aişe Radiyallahu Anhū ve An Ebiha"** adlı hikâyede Hazreti Muhammed'in Hazreti Ayşe ile evlenmesi anlatılır. Hazreti Muhammed bir gün eşlerinden birinin evinde kalmış; fakat sabahında Hazreti Ayşe'nin yanında yemek yemeye gelmiştir. Bunun üzerine kendine bir latifede bulunan Hazreti Ayşe'ye darılan peygamberin üzüntüsünü dile getiren şair, peygamberin bile dünyada gülmediği mesajını verir. Hikâyeyi tamamlayan şair, ağırbaşlı olmanın gerekliliğini dile getirerek peygamberi örnek gösterir. Şair, kahkakaıyla gülmemek gerektiğini de dile getirir.

Bir gün ol bu fânide şâd olmadı
Dağı bir gün kâhkahayla gülmedi (329)

Sen dağı kerâmet olursın aña
Şâd olup hiç gülmegil direm saña (330)

Burada şairin bizlere tavsiyesi peygamberin bile gülmediği bir dünyada gülüp eğlenilmemesidir. Daha doğrusu boş ve malayani işlerin bırakılmasıdır. Peygamber yaşayışı hal ve tavırlarıyla ve ağırbaşlılığıyla emsalsiz bir örnek olarak gösterilir. Hasılı dünyanın ve insanın fani olması vakarlı ve ağırbaşlı olmayı gerektirir.

2.2.9. TATLI DİLLİ OLMAK/ GÜZEL VE DOĞRU SÖYLEMEK

Dil, insanlar arası iletişimin temelidir. Bu anlamda Allah, kendi mesajını

²³² Daha fazla bilgi ve izah için "Mutevazı Olmak" bölümüne bakınız.

²³³ (Furkan, 25/63).

insanlara gerek yazılı gerekse sözlü olarak ileten elçilerini ahlaklı, erdemli ve üstün meziyetli insanlardan seçmiştir. İlahi vahyin tebliğini gerçekleştiren görevli elçilerin ilahi vahyin adab ve erkânına uygun bir şekilde iletişim dilini kullandıkları Kur'an'daki birçok öğütten anlaşılmaktadır. Sağlıklı ve yerinde iletişim için münasip kelimelerin kullanılmasından tutun da tonlamanın ölçüsüne kadar büyük ihtimam ile dikkat edilmesi gerektiği görülmektedir. Allah, hem ilahi vahyin tebliğinde hem de sosyal ilişkilerimizde söz konusu olan karşılıklı iletişimin yerinde, sağlıklı ve maksada uygun gerçekleşmesi için bizlerden yalansız olarak,²³⁴ gerçeği²³⁵ ve adaleti;²³⁶ düzgün,²³⁷ nazikçe ve zarıfçe,²³⁸ kibirsiz ve kibarca,²³⁹ dürüst²⁴⁰ bir şekilde ve yumuşak bir dil ile konuş²⁴¹ şeklinde böylesine kapsamlı tavsif ve tarif ile tavsiye eder. Hatta zalim, haddini aşan, azgınlaşan, ilahlık²⁴² ve rablik²⁴³ iddiasında olan Firavun'a gönderdiği elçileri olan Musa ve Harun a.s'a Firavun'a karşı konuşurken belki öğüt alır veya korkar ihtimalinden hareketle "kavli leyyin"²⁴⁴ yani yumuşak bir dille konuşup hareket etmelerini emretmiştir. Görüldüğü üzere İslam dini tatlı dilli olmayı, güzel ve doğru söz döylemeyi emretmektedir. Ahbârü'l-İber mesnevisinde de şairin bu bağlamdaki değer için bazı mesajlar verdiği görülmektedir.

²³⁴ "Emir budur, Allah'ın yasaklarına kim saygı gösterirse, bu, kendisi için Rabbinin katında şüphesiz hayırdır. Size bildirilegelenden başka bütün hayvanlar helal kılınmıştır. O halde o pis putlardan kaçının ve yalan sözden sakının." (Hac, 22/30).

²³⁵ "O sabredenleri, o doğruluktan şaşmayanları, o elpençe divan duranları, o nafaka verenleri ve seher vakitlerinde o istiğfar edip yalvaranları (görür)." (Âl-i İmran, 3/17)

²³⁶ "Yetimin malına yaklaşmayın; yalnız erginlik çağına erişinceye kadar (malına) en güzel biçimde (yaklaşabilir ve uygun şekilde harcayabilirsiniz). Ölçü ve tartıyı tam adaletle yapın. Biz kimseye gücünün yettiğinden fazlasını teklif etmeyiz. Söylediğiniz zaman da, yakınınız da olsa âdil olun ve Allah'a verdiğiniz sözü tutun. Öğüt alıp düşünesiniz diye Allah bunları size emretmiştir." (Enam, 6/152).

²³⁷ "Ey iman edenler! Allah'tan korkun ve sağlam söz söyleyin." (Ahzab, 33/70).

²³⁸ "Rabbin kesin olarak şunları emretti: Ancak kendisine ibadet edin, anne ve babaya iyilik edin. Onlardan biri veya her ikisi senin yanında yaşlanırsa, sakın onlara "öf" bile deme ve onları azarlama. İkisine de tatlı ve güzel söz söyle." (İsra, 17/23). "Mümin kullarıma söyle de (kâfirlere) en güzel olan sözü söylesinler. Çünkü şeytan aralarına fesat sokar. Şüphesiz şeytan, insan için apaçık bir düşmandır." (İsra, 17/53)

²³⁹ "Onlar ki, boş ve yararsız şeylerden yüz çevirirler." (Mü'minün, 23/3). Hani bir vakitler İsrailoğulları'ndan şöylece mîsak (kesin bir söz) almıştık: Allah'dan başkasına tapmayacaksınız, anababaya iyilik, yakınlığı olanlara, öksüzlere, çaresizlere de iyilik yapacaksınız, insanlara güzellikle söz söyleyecek, namazı kılacak, zekatı vereceksiniz. Sonra çok azınız müstesna olmak üzere sözünüzden döndünüz, hâlâ da dönüyorsunuz. (Bakara, 2/83)

²⁴⁰ "Eğer Rabbinden beklediğin bir rahmet (rızk) için, onlardan yüz çevirmek mecburiyetinde kalırsan, o vakit de onlara yumuşak ve tatlı bir söz söyle." (İsra, 17/28).

²⁴¹ "Varın da ona yumuşak söz söyleyin; olur ki, öğüt dinler, yahut korkar." (Ta-Ha, 20/44).

²⁴² "Firavun: 'Ey ileri gelenler! Sizin için benden başka bir ilâh tanımıyorum. Ey Hâmân, haydi benim için çamur üzerine ateş yak (ve tuğla imal et), bana bir kule yap ki, Musa'nın ilâhına çıkayım; ama sanıyorum, o mutlaka yalan söyleyenlerdendir.' dedi." (Kasas, 28/38).

²⁴³ "Ben sizin en yüce Rabbinizim" dedi. (Naziât, 79/24).

²⁴⁴ (Ta-Ha, 20/44).

“Der-beyan-ı Hazret-i Osman Radiyallahu Anh Şehid Olduğu” hikâyesinde şair dünyanın geçici bir mekân olduğunu söyler. İnsan ömrünün sınırlı olduğunu şuurunda olan şair, ecel insanı dağıtmadan insanın iyi ve güzel ameller yapması gerektiğini söyler. Şairin “gül çağı” söylemi insanın gençlik dönemini anlatan dönemdir. İnsan bu dönemini en iyi şekilde değerlendirmelidir. Çünkü zaman sürekli akar ve insanı eceline yani sonuna yaklaştırır. Onun için ecel okları insana isabet etmeden insan güzel işler yapmalı ve güzel sözler söylemelidir. Şair, insanın güzel sözler söylemesi gerektiği belirtirken aynı zamanda kötü sözden de imtina edilmesini tavsiye eder. İyiler dünyada da ahirette de huzurlu bir hayat yaşarken kötüler her iki âlemde de sıkıntı çekerler.

Nâle kıl ey ‘andelîb gül çağıdur
Kim ecel geldi seni bil çağıdur (1101)

Dağı girmez böyle günler hem ele
Pes ecel gelmezden ön söyle hele (1102)

Yahşı sözün var ise söyle bu dem
Ger yaman sözün var ise dime hem (1103)

Kim yamanlar dünyâda uhrâda bil
Kalışar mağbûn direm sen [aınlağıl] (1104)

“Der-beyan-ı Behrâm-ı Mecûsî İmana Geldügidür” hikâyesinde şair insanoğluna güzel söz söyleme tavsiyesinde bulunur. Andelibin şahsında insana seslenen şair, bülbülün hoş nefesli olmasından dolayı sözünü az eylememesi gerektiğini bildirir. Eğer insanın kötülükle ilgili söyleyeceği sözler varsa bunlar olabildiğince az olmalıdır. Fakat söz güzelse her zaman söylenmelidir:

Nâle kıl ey ‘andelib nâz eyleme
Hoş nefesin sözünü az eyleme (1755)

Yavuz işlerde sözün az eylegil
Yahşı sözde tırma pervâz eylegil (1756)

Şağ iken gel bir haber vir bize sen
[Dürr ü] gevher harc idegör söze sen (1757)

Şairin yukarıdaki mısraları iki şekilde de anlaşılabilir niteliktedir. Şairin mesajı “baki kalan bu kubbede hoş bir sada imiş” minvalindedir. Yani insanlar hem güzel sözler söylemeli hem de güzel işler yaparak adlarını duyurmalıdır, anlamındadır. Hatta akıllara “söz gümüş ise sükût altındır; sözü altın olanın sükûtu intihardır” sözü de gelmektedir.

“Der-beyan-ı Çobanuu Toğrı Söyleyüp Vezir Olduğıdur” hikâyesinin dibacesinde doğru söylemenin önemi üzerinde durulur. Burada da bülbüle seslenen şair, bülbülün şahsında insanoğluna doğruyu söylemesi gerektiğı mesajını verir. Şair, doğru söyleyenlere zarar gelmeyeceğini bildirir. Yalan söyleyenlerin de ateş kıvılcımı olacağı mesajı verilir. Yalan söyleyenler âlem halkı içinde hor olurlar ve bunlar rağbet gören insanlar değildir. Ayrıca dünyada bunların söyledikleri yalan olarak bilinecektir.

Nâle kıl ey ‘andelib-i faşl-ı garîb
Toğrı söz söyle bize ola ‘acîb (2612)

Toğrı sözden bil saña gelmez zarar
Ger yalân diseñ olursın pes şerer (2613)

Hor olursın halk-ı ‘âlem içre hem
Rağbet itmezler saña ey ‘âklı kem (2614)

Her ne söz yalan diseñ bil ey denî
Kamusı bilür yalandur pes anı (2615)

Dünyada yalancı olarak bilinen insanların ahirette de durumları iç açıcı değildir. Şair, peygamberden bir hadis rivayet eder. Şairin aktardığı bu hadise göre bir insan yalan söylerse sekiz bin melek buna lanet ederler. Bu kişilerin Tanrı düşmanı olduklarını söyleyen şair, bir müslümanın yalan söylemeyi kabul etmemesi gerektiğini belirtir:

Dünyâda hâlûñ budur pes ey ahî
Âhiretde hâlûñi iydem dahı (2616)

Server-i ‘âlem didi bir kimse ger
‘Özri yoğ iken yalan dise eger (2617)

Aña sekiz biñ melâ’ik ol zamân
La‘net iderler didi ey merdümân (2618)

Tañrı düşmânı olur bil ol kişi
Gel kabûl itme müselmân bu işi (2619)

İnsan doğru olursa doğrularla oturur ve doğru olana ulaşır. Şairin muhatabına tavsiyesi doğrudur. Öyle ki başı bile gitse insan doğruluktan ödün vermemelidir. İki cihanda güzel bir isim isteyen biri doğru sözü gece ve gündüz kendisine adet edinmelidir:

Toğrı olğıl toğrılarla sen otur
Kendüñi toğrı olana pes yitür (2620)

Gel şağın dime yalanı sen a yâr

Ger keserlerse başını âşikâr (2621)

İster iseñ dü cihānda nîk-nām

Ṭoğrı sözi ‘ âdet eyle şubḥ u şām (2622)

Şair, yalandan dilini uzaklaştıranların Allah tarafından bütün günahlarının bağışlanacağını bildirir. Bunlar halk yanında rağbet gören insanlardır. Allah katında da sevilendirler:

Ger yalandan dilüñi itseñ temîz

Her günāhun ‘ afv ider bil ol ‘ Azîz (2623)

Daḥı halk yanında mergûb olasın

Ḥaḥ katında daḥı maḥbûb olasın (2624)

“Der-beyan-ı Çobanın Toğrı Söyleyüp Vezîr Olduğudur” hikâyesinde doğru sözden ayrılmayan bir çobanın doğrulukla elde ettikleri anlatılır. Doğrulukla şöhret bulmuş bu çoban padişahın imrâhoru olur. Şair, bu çobanı şöyle tanıtır:

Bir çobanı var idi anuñ a yâr

Ṭoğrı sözlü idi gâyet âşikâr (2630)

Ṭoğrulukda yok idi mişli anuñ

Şāha medḥin dirler idi çobanuñ (2631)

...

Niçe niçe tecrübe eylediler

Anı her nesnede toğrı gördiler (2634)

Çobanın doğrulukla şöhret bulup padişahın gözüne girmesi bazılarının bu durumu kıskanmasına sebep olur. Vezirin kızı çobanı zor durumda bırakmak için bir düzen kurar. Onun amacı çobana bir iş yaptırıp ona yalan söyletmek ve padişahın gözünden düşürmektir. Vezirin kızı, bir gece çobanın yanına gelip işveler ederek çobanı baştan çıkarır. Çobana canının at eti istediğini söyleyen vezirin kızı özellikle padişahın atının etini yemek istediğini söyler. Çoban, kızın işvelerine dayanamaz ve padişahın atını boğazlatıp yüreğini de kebab edip kıza verir. Gündüz olduğunda bu durumu padişaha nasıl izah edeceğini bilemeyen çoban kendi kendine şöyle düşünür:

Ben yalan söyler isem olmaz bu dem

Çünkü yalan dimezem yâ ben nidem (2668)

Bir ara yalan söylemeyi aklına getiren çoban en sonunda doğru söylemeye karar verir. Padişahın huzuruna çıkan çoban başından geçenleri olduğu gibi padişaha anlatır ve başını uzatarak padişahın vereceği her cezaya razı olduğunu söyler:

Uşda kılıç uşda başım söyledi

Her ne itseñ pād-şāhımsın didi (2696)

Çünkü işitdi anı şāh-ı cihān

Bildi kim hep toğrıdur dimez yalan (2697)

Çobanın başının gitmesini göze alarak doğruları söylemesi padişahı etkiler.

Çobana bu işi yapan kişinin vezirin kızı olduğu deşifre olur. Padişah çobana vezirlik verip kızı da onunla evlendirir.

Hikâyenin sonunda şair, her yerde doğru sözlü olunması gerektiğini vurgular. Doğruluk insanın muradının hâsıl olmasına sebep olur. İnsana “doğu söyle, doğru otur, doğru ol” hitabıyla seslenen şair insanın başı bahasına da olsa doğruyu söylemesi gerektiğini tavsiye eder:

Bilesüz her yirde toğrı söz gerek
Hâşıl ola tâ murâduñ tizirek (2705)

Toğrı söyle toğrı otur toğrı ol
Yüzi aqlardan şorarsañ toğrı ol (2706)

Toğruluk var iken egri olma sen
Bu naşîhatdür saña ey bû'l-hasen (2707)

Ger senüñ başın keserler ey fülân
Gel şağın bir kimseye dime yalan (2708)

Ahbârü'l-İber mesnevisinde şair, değişik hikâyelerde tatlı dilli dilli olmayı, güzel ve doğru söz söylemeyi tavsiye etmektedir.

2.2.10. CESARET

Cesaret; güç veya tehlikeli bir işe girişirken kişinin kendinde bulduğu güven; yüreklilik, yiğitlik, yürek ve göz peklîği anlamlarında kullanılan bir sözcüktür.²⁴⁵ Âlemleri, kısaca her şeyi yaratan bir yaratıcıya inanan onun gücünün ve kudretinin her şeyi kuşattığına iman etmiş bir insan kendisine Allah'ın takdir ettiğinden başka ne zarar ne de fayda gelmeyeceğini bilir. Hayattaki diğer tehlikeler bu insan için çok da büyük önem arz etmez. İşte bu yaratıcı ve her şeye gücü yeten kudret sahibi olan Allah'tan başka hiçbir şeyden korkmayan biri her şeye karşı cesur olur. Zira zararı da faydayı da sağlayacak olan tek güç vardır, o da Kadir-i Mutlak ve Rabbu'l-âlemin olan Allah'tır. Takvası sadece yüceler yücesi Allah'a olan biri için diğer yaratılmış kimselerin veya şeylerin verebileceği zararı eğer Allah onaylamış ise bunu geri çevirecek bir başka güç yoktur. Eğer onaylamamışsa bunu isabet ettirecek bir başka güç de yoktur. İşte bunun bilgisinde ve bilincinde olan biri için korkulacak şeyler yoktur; çünkü kendisine gelecek zararı def edebilecek güç yine inandığı Rabb'dir. Öyleyse Allah haricinde kimden ve neden korkabilir ki? Tam da bu halin tezahürüne cesaret deriz. Allah Enfal Suresi 29. ayetinde şöyle buyurur:

“Ey iman edenler! Allah'a karşı gelmekten sakınırsanız, O, size bir furkan

²⁴⁵ Türkçe Sözlük, a.g.e., s. 361.

(hakkı batıldan ayırdedecek bir anlayış) verir ve günahlarınızı örtbas eder, sizi bağışlar. Allah büyük lütuf sahibidir.”²⁴⁶ Gerçek anlamda Allah’tan korkan bir insan cesur insandır. Çünkü her şeyi tasarrufunda bulunduran bir Rabb’e iman etmiş biri Allah dışında hiçbir şeyden korkmaz ve çekinmez.

“Der-beyan-ı Hazret-i Halid’ün Yetmiş Bin Kâfiri İmana Getürdüğü”

hikâyesinde Halid bin Velid’in cesareti dikkati çeker. Rum Gazası’ndan dönerken peygamber ve İslam askerleri bir yerde konaklarlar. Hazreti Halid bir ihtyacını görmek üzere oradan ayrılır. Bu arada peygamber ve askerler oradan ayrılırlar. Hazreti Halid onların hangi tarafa gittiğine bakmak için bir tepeye çıkar. Tepenin ardında büyük bir kalabalık görür. Bu kalabalığın ne olduğunu merak ederek o tarafa gider. Biri, bu kalabalığın yetmiş bin kişi olduğunu söyleyerek rahibin konuşmasını beklediklerini söyler. Rahip gelir, konuşacakken konuşamaz. Bunun sebebini içlerinde bir Muhammedî olmasına bağlar. Rahip, bu kişiyi inandığı din hakkı için yemine verir. Kalabalığa seslenen rahip, bu kişinin ortaya çıkmasını söyler. Rahibin ikinci seslenişinde Halid’in imanından kaynaklı bir cesaretle ortaya çıktığı görülür. Yetmiş bin kişi Halid’i öldürmek ister. Bir kişiye yetmiş bin kişinin müdahale etme isteğini insafsızlık olarak gören rahip kalabalığı insafa çağırır. Görüldüğü üzere Halid imanından kaynaklı bir cesaretle adeta yetmiş bin kişiye meydan okur. Ölümünden korkmadan ortaya atılır. Hikâyenin devamında Halid’in bu kalabalığa karşı cesaretinin hem iman hem bilgi kaynaklı olduğu görülür. Çünkü Halid rahibin sorduğu suallere mantıklı cevap vererek hem rahibi hem de kalabalığı ikna eder. Böylece oradaki herkes Müslüman olur.

2.2.11. KALP KIRMAMAK

Kalb sözlükte çevirme, döndürme, değiştirme anlamlarına gelmektedir. Kalb, tasavvufta İlahi hitabın mahalli ve muhatabı, marifet ve irfanın kaynağı, keşf ve ilham mahallidir. Kalp temizliği tasavvufun konusudur.²⁴⁷ Kur’an’da “kalb” kelimesi türevleriyle toplamda 155 ayette 168 defa geçmektedir. Kalbin sadr içinde olduğu ve akletmenin kalb ile olduğu,²⁴⁸ İlahi Vahyin Kitabı’nın (Cebrail’in veya diğer bir isimle Ruhul Emin’in) kalbe indirdiğini²⁴⁹ görmekteyiz.

Kalb, insanın merkez organıdır. Bu yüzden kalb temizliği önemlidir. Mutasavvıfların çile çekmelerinin temelinde kalb-i selimi²⁵⁰ elde etme gayreti vardır.

²⁴⁶ (Enfal, 8/29).

²⁴⁷ Karaman ve bşk., a.g.e., s. 315.

²⁴⁸ “Yeryüzünde dolaşmıyorlar mı ki olanları akledecek kalbleri, işitecek kulakları olsun. Gerçek şudur ki, gözler kör olmaz, fakat asıl göğüslerin içindeki kalpler kör olur.” (Hac, 22/46).

²⁴⁹ “Söyle; her kim Cebrail’e düşman ise iyi bilsin ki, Kur’ân’ı senin kalbine Allah’ın izniyle kendinden önceki vahiyleri onaylayıcı, müminlere hidayet ve müjde kaynağı olmak üzere o indirdi.” (Bakara, 2/97) “(Resulüm!) Onu Rûhu’lemin (Cebrail) indirdi.” (Şuara, 26/193).

²⁵⁰ “Ancak Allah’a temiz bir kalple gelenler o günde (kurtuluşa erer).” (Şuara, 26/89).

Kalb Allah'ın aksettiği aynadır. Bu ayna ne kadar temiz olursa Hak orada o kadar in'ikas edecektir. Hâsılı vücudu ve duyguları yöneten merkez konumunda olan kalp Allah'ın evidir. Dolayısıyla kalp kutludur, yücedir. Bu kadar yüce bir mertebede olan kalbi kırmamak gerekir. Çünkü kalp tabir caizse bir cam gibidir. Kırıldıktan sonra bir daha eski haline dönmesi imkânsızdır. Bu bağlamda gönül kırmak bazı mutasavvıflar tarafından Kâbe'yi yıkmaktan daha büyük bir günah olarak algılanmıştır. Çünkü kalbin bânisi Allah'tır. Bundan dolayı insanın eşref-i mahlûkat olduğunun şuurunda olarak kimsenin kalbini kırmamak gerekir.

“Der-beyan-ı Arus-ı Hazret-i Aişe Radiyallahu Anhâ ve An Ebîha” adlı hikâyede Hazreti Ayşe, bir gün başka bir eşinin yanında kalan Hazreti Muhammed'e gönül kırıcı sözler söyler. Fakat sonra hemen hatasının farkına vararak onu düzeltmeye çalışır. Bununla beraber tövbe ve istigfar da eder ve kırdığı gönlü tamire çalışır.

“Der-beyan-ı Hazret-i Osman Radiyallahu Anh Şehid Olduğu” hikâyesinde de gönül kırmanın ne derece bir günah olduğu nazarlara sunulur. Kimseyi incitmemek gerektiğini belirten şair, incitici olanların emân bulamayacağını yani kurtuluşa eremeyeceklerini söyler. Şair, mutasavvıflar içinde kabul gören gönül yıkmanın Kâbe'yi yıkmaktan beter olduğu ifadesini de kullanır. Ona göre bir gönül yıkmak Ka'be'yi on kez yıkmak gibidir. Çünkü Ka'be Hazreti İbrahim tarafından inşa edilmiş bir yapı iken gönül Allah'ın yarattığı kutlu bir mekândır:

Kimseyi incitmegil hiç bir zamân
İncidirseñ bil ki bulmazsın emân (1105)

Zîrâ kim yıkar olursa bir gönül
Ka'beyi yıkmış gibidür on kez ol (1106)

Ka'be zîrâ kim Hâlîl bünyâdıdır
Pes gönül ol Hâlîkûñ bünyâdıdır (1107)

Şair burada insanı düşünmeye sevk eder. Allah'ın yaptığı bir mekânı yıkmının insan için ne büyük bir yıkım olduğu dile getirilir. Bunu yapan dünyada da ahirette de utanılacak durumlara düşer. Bu hale düşenlere yardım edecek hiç kimse de yoktur. Bunlar Allah'ın lütuf ve kereminden ve merhametinden de uzak düşerler. Allah'ın lütfundan mahrum olanların ahretteki yurdu cehennem olur. Bu kişiler cehennem ateşinden kurtulamazlar. Aynı zamanda peygamberin şefaatinde de mahrum kalırlar:

Kendüñe bir fikr eyle ey ahî
Hâlîkîñ bünyâdını yıkan dañı (1108)

Dünyâda uñrâda olur şerm-sâr
Dañı bir kimse bulamaz aña çâr (1109)

Pes gönül yıkan kişiler hor olur
Luṭf-ı Haḳdan dā'imā ol dūr olur (1110)

Daḫı ol ḫayrān u zār olur 'ayān
Āteş-i dūzaḫdan ol bulmaz emān (1111)

Pes şefā'at eylemez hem Muşṭafā
Gördüğü olur anuñ her dem ḫaṭā (1112)

“Der-beyan-ı Hazret-i Osman Radiyallahu Anh Şehid Olduğı” hikâyesini şair gönül yıkmanın getireceğı sonuçları göstermek amacıyla anlattığını söyler. Bu hikâye bir muttakinin ağzından anlatılır. Bu muttaki kişı Ka'be'yi tavaf ederken birisiyle karşılaşır. Bu kişinin gözleri kör, iki eli felçlidir. Bu kişı kendisi için Allah'tan af u mağfiret dilemektedir. Muttaki mezkūr kişıye kim olduğunu sorar. O da işlediğı günahı muttaki adama söyler. Hazreti Osman'ın şehit edilme hadisesini anlatır. Hazreti Osman şehit edildikten sonra bu kişı Hazreti Osman'ın mübarek yüzünü açarak yüzüne tabanca vurmuş biridir. Bunun üzerine kendisine şöyle beddua edilir:

Didiler ellerüñ pes kurasun
Gözlerüñ daḫı bu demde çürüsün (1163)

Daḫı mağfūr itmesin Ḫālık seni
Bu zamānda nişe urduñ sen anı (1164)

Oradan ayrılan adamın iki eli kurur, iki gözü de çürür. Bunun üzerine adam bedduanın kabul edildiğini anlar. Allah tarafından affedilmeyeceğini düşünür. Çünkü bedduanın üçüncü ayağı adamın affolunmamasıyla ilgilidir. O, beddua eden kadınların gönlünü kırmıştır. Bunun üzerine yapılan dua isabet etmiştir. Adam, bu durumu şöyle anlatır:

Kim olaruñ gönlini yıkdım o dem
Daḫı 'Oşmānuñ kerāmâtıydı hem (1170)

Ellerüm kurudı maḫrūm oldum uş
Gözlerim kör oldı mağbūn oldum uş (1171)

Bunları bedduaya maruz kalmış adamın ağzından sunan şair, muhatabına yani okuyucu ve dinleyicilere gönül yıkmanın kötülüğünü anlatmak için şu beyti söyler:

Bu sözi sen diñledüñ mi hîç a yār
Gör gönüller yıkanı pes oldı ḫār (1176)

Hikâyenin sonunda şair, insanın ölümlü olduğunu hatırlatarak kimsenin gönlünü kırmamak gerektiğine dair tavsiyelerde bulunur. Gönül kıran Allah'tan uzaklaşır ve başına musibetler isabet edebilir. Bunun karşısında gönül kırmayanların Hak katında makbul insanlar olduğu anlatılır.

Çünkü bildüñ pes gidersin ey cevān

Kimseniñ gönlünü sen yıkma ‘ayān (1188)

Kim gönül yıkar olursa ħor olur
Ĥālķından şübhe yokdur dūr olur (1189)

Ĥâtır-âzâr olmağıl ey cân-ı men
Ĥaķ ķatında tâ ki maķbûl olasın (1190)

“Der-beyan-ı A‘mānun Mahzûn Olup Ba‘dehu Efendimüz Hatırın Tayyib Eyledügi” hikâyesinde Hazreti Muhammed, Mekkeli kâfirlere bir mescitte İslam dinini anlatırken Ümmi Mektum adlı a‘mā bir sahabenin Hazreti Muhammed’e Allah’tan ne vahiy geldiğini sorması, peygamberden bir cevap alamayınca Ümmi Mektum’un gönlünün kırılarak oradan ayrılması, bunun üzerine Abese Suresi’nin inmesi ve Hazreti Muhammed’in Ümmi Mektum’un gönlünü alması olayı anlatılır.

Hikâyenin sonunda muhatabına seslenen şair, Hazreti Muhammed’in fakiri, yoksulu ve ihtiyaç sahibini gözettiğini söyler. Bizim de onun gibi nerede bir fakir görürsek ona yardım etmemiz, tazim etmemiz, gönlünü hoşnut tutmamız tavsiye edilir. A‘mā, öksüz yahut bir yetim görüldüğünde başı okşanmalı, bir ihtiyacı varsa yardımcı olunmalıdır. Bunlardan biri yanımıza gönlü kırılmış olarak geldiğinde onlarla yumuşak bir lisanla konuşulmalıdır:

Ĥanda görseñ sen de bir kemter ķişı
Yā gedā yāĥûd faķîr ol ķardaşı (6435)

Ey gözüm sen aña ta‘zîm eylegil
Ĥâtırın [yapğıl] anuñ hem [toylağıl] (6436)

Yā bir a‘mā yā ġarîb görseñ ‘ayān
Yā bir öksüz yā yetim ey merdümān (6437)

Şıġā anlaruñ başın ey nām-dār
Var ise bir eksügi hem eyle ķār (6438)

Daĥı anlardan birisi dîl-i melûl
Gelseler her sözlerin eyle ķabûl (6439)

Daĥı ta‘zîm eyle tekrîm eylegil
Anlaruñla yumşacuk hem söylegil (6440)

Görüldüğü üzere Za‘îfî, Ahbârü’l-‘İber mesnevisinde gönül kırmamak gerektiğini bir değer olarak vurgularken gönül kırmanın insanın yanına kar kalmayacağını da anlatır.

2.2.12. HATADAN PİŞMAN OLMAK

Hata; yanlış, suç, kusur anlamlarındadır. İnsan, mükemmel bir varlıktır. Bunun yanında insanın kusurlu, eksik ve olumsuz tarafları da vardır. İşte bu olumsuz özellikleri törpüleyip terbiye etmemişlerden de hatalar, günahlar, küfürler, şirkler ortaya çıkabilir. Zira insan mayası itibarıyla hem iyiliğe hem de kötülüğe meyledebilir. Malum olduğu üzere insan hatalarla, günahlarla maluldür, aslolan ise hatayı, günahı fark ettikten sonra bunlardan dönmektir. Pişman olmakla birlikte eğer gerekiyorsa kesinlikle tazminatı muhataplarına ödenip tevbe-i istiğfar edilmelidir. Çünkü bu dünya defteri kapandıktan sonra hesabın en ince ayrıntısına kadar yapılacağı din günü vardır. Normalde büyük günahlar ve küçük günahlar diye kategorize edilen “günah” kavramı daha detaylı bir şekilde incelendiğinde bir adı da Furkan olan Kuran-ı Hakîm’de “günah” kelimesinin karşılığı olarak “ism,”²⁵¹ “zenb”²⁵² ve “hata” kavramlarının kullanıldığı görülür. Bu üç kavramın ortak noktası” hata, günah ve kötülüğü” ifade etmek için kullanılıyor olmalarıdır.

İnsan, insan olması hasebiyle hata yapabilir, günah da işleyebilir. Mühim olan insanın hata yaptıktan sonra hatasında ısrar etmemesi ve pişmanlığını dile getirmesidir. “Yapılan hatayı devam ettirmemek, hata ve suçta ısrar etmemek, hatayı anlayıp telafi etmeye çalışmak insan için fazilettir.”²⁵³ “*Der-beyan-ı Arus-ı Hazret-i Aişe Radiyallahu Anhū ve An Ebīha*” adlı hikâyede Hazreti Ayşe bir gün başka bir eşinin yanında kalmış Hazreti Muhammed’e yemek esnasında bir latifede bulunurken peygamberimizi kırar. Olay şu şekilde gelişir:

Bir gün ol hatunlarından birinūñ
Aḥşamın evine gitdi pes anuñ (293)

Şubḥ olanda ‘Āyişenūñ evine
Pes ta‘ām yimege geldi yanına (294)

‘Āyişe ol dem laṭife eyledi
Kimūñ evinde gice yatduñ didi (295)

Var anuñ evinde yigil hem ta‘ām
Kim anuñla bile idūñ şubḥ u şām (296)

Hazreti Ayşe’nin bu sözleri üzerine peygamber bu mekândan ayrılır. Fakat

²⁵¹ “Elif, peltek se, mim” kök harflerinden türeyen “ism” kelimesi “esime-ye’semu-esemen-esamen-ismen-me’semen şeklinde çekilir ve 42 ayette 48 defa geçer. Nisa, 4/107’de bahsedilen Allah’ın kesinlikle sevmediği insanlar kategorisinde olan “havvenen esiyen” yani hainlikle beraber günah işleyenler ile 2/276’da “kuffarun esiyen” yani günahkar kâfirler grubuna ve bu kavrama dikkat etmek gerekir.

²⁵² “peltek zal, nun, be” kök harflerinden türemiş olan “zenb-çoğulu zunub” kelimesi “günah, suç” anlamlarındadır ve türevleriyle birlikte 37 ayette 39 defa geçmektedir.

²⁵³ Çakın, a.g.e., s. 220.

Hazreti Ayşe kısa sürede hatasını fark ederek düzeltmeye çalışır. Sofradan kalkan peygambere engel olarak gönlünü almaya çalışır. Hazreti Ayşe hem Hazreti Muhammed'den özür dilemiş hem de özrün sembolü olan dua vasıtasıyla Allah'a sığınarak yaptığı hatayı düzeltmeye çalışmıştır:

Pes etegine yapışdı 'Āyişe
Didi kim itdüm laṭife ey paşa (298)

Etegin silkdi elinden pes resül
Tutuban yolunu gitdi ol dem ol (299)

'Āyişe yüzün yire koydı hemān
Secdeye varup didi ey Müste'ān (300)

Pes ben incitdüm ḥabībūñ yā İlāh
Tevbeler olsun ḫabūl it pād-ṣāh (301)

Pes ḥabībūñi tesellī eyle sen
Derdime bu demde dermān eyle sen (302)

2.2.13. ANNE-BABA HAKKI

Allah anne babaya iyi davranmayı emreder.²⁵⁴ İsrâ Suresi'nin 23. ve 24. ayetleri şöyledir: "Rabbim kesin olarak şunları emretti: Ancak kendisine ibadet edin, anne ve babaya iyilik edin. Onlardan biri veya her ikisi senin yanında yaşlanırsa, sakın onlara 'öf' bile deme ve onları azarlama. İkisine de tatlı ve güzel söz söyle. İkisine de acıyarak tevazu kanatlarını indir. Ve şöyle de: 'Ey Rabbim! Onların beni küçükten terbiye edip yetiştirdikleri gibi, sen de kendilerine merhamet et.'" Görüldüğü üzere Allah anne babaya iyilik etmeyi emreder. Bu iyilik kısa bir süreliğine değil; yaşam boyu devam etmelidir. Allah, insanları anne babayı incitmekten men eder. Zira anne-babaya "öf" demeyi bile yasaklar. "Öf" demek azarlamamanın en küçük olanıdır. Allah, insanları bunu yapmaktan men ederken ana-babaya güzel söz söylemeyi de emreder.

²⁵⁴ "Hani bir vakitler İsrailoğulları'ndan şöylece mîsak (kesin bir söz) almıştık: Allah'dan başkasına tapmayacaksınız, ana babaya iyilik, yakınlığı olanlara, öksüzlere, çaresizlere de iyilik yapacaksınız, insanlara güzellikle söz söyleyecek, namazı kılacak, zekâtı vereceksiniz. Sonra çok azınız müstesna olmak üzere sözünüzden döndünüz, hâlâ da dönüyorsunuz." (Bakara, 2/83). "Allah'a ibadet edin ve O'na hiçbir şeyi ortak koşmayın. Sonra anaya, babaya, akrabaya, yetimlere, yoksullara, akraba olan komşulara, yakın komşulara, yanında bulunan arkadaşına, yolda kalanlara, sahip olduğunuz kölelere iyilik edin. Şüphesiz Allah, kibirlenen ve övünen kimseyi sevmez." (Nisa, 4/36). "De ki: Rabbimizin size neleri haram kıldığını okuyayım: O'na hiçbir şeyi ortak koşmayın, ana babaya iyilik edin, fakirlik korkusuyla çocuklarınızı öldürmeyin, sizin de onların da rızkını biz veriyoruz. Kötülüklerin açığına da, gizlisine de yaklaşmayın. Haksız yere Allah'ın haram kıldığı cana kıymayın. Düşünesiniz diye Allah size bunları emretti." (En'âm, 6/151).

Anne çocuğunu zorlukla taşır.²⁵⁵ Çocuğun anne karnında taşınması ve süttten kesilmesi takriben otuz aydır.²⁵⁶ Annenin çocuğu üzerindeki merhamet kanatları ölene kadar devam eder. Annede varolan şefkat çok kuvvetli bir sevgidir. Çocuğa karşı annenin gösterdiği merhametin çocuklar tarafından da anneye gösterilmesi gerekir.

“Der-beyan-ı Ahval-i Ashābü’r-Rakīm” hikâyesinde İsrailoğullarından üç kişinin başından geçenler anlatılır. Bu üç arkadaş bir dağda gezerken yağmur bastırınca bir mağaraya sığınır. Allah’ın hikmetiyle büyük bir kaya parçası gelip mağaranın ağzını kapatır. İçeridekiler bir süre ağlaşıp da sonra yaptıkları iyi amelleri anlatırlarsa bu mağaranın önündeki taşın açılacağını söylerler. Bunlardan birisi annesine karşı olan muhabbetini ve sevgisini anlatır. Annesine büyük saygı duyduğunu söyleyen bu adam, süt sağdığında annesine vermeden diğer aile fertlerine ikramda bulunmadığını belirtir. Hatta bir gün annesine süt sağıp ikram etmek için geldiğinde annesi uyumuştur. Çocuklar ağlaşıp süt isteyince annesi için bu sütü kimseye vermemiştir. Tâ ki annesi sabah uyanıp süt içene kadar kimseye bu süttten ikram etmemiştir:

Çün şabâh oldu uyandı pes anam
Ol südi virdüm eline ber-devâm (2404)

Ol südi içdi anam pes ol zamân
Şoñra virdüm ben uşaklara ‘ayân (2405)

Hürmet itdüm anam için ey Ğanî
Virmedüm uşaklara evvel anı (2406)

Buradaki anlatıcı sütü çocuklara vermemesinin sebebi olarak annesine duyduğu hürmeti gösterir. Sırf annesine hürmetsizlik etmemek için bunu yaptığını söyleyen bu kişi anlatacaklarını bitirince taş yerinden oynar. Mağara biraz açılır. Fakat mağaranın açılması içerideki insanların çıkması için yeterli değildir. Mağaranın tamamen açılması diğer iki kişi de işledikleri güzel amelleri anlatınca gerçekleşir.

²⁵⁵ “Gerçi biz insana, anasına ve babasına itaati de tavsiye ettik. Anası onu zayıflık üstüne zayıflıkla taşıdı. Onun süttten ayrılması da iki yıl içindedir. (Biz insana): "Bana, anana ve babana şükret" diye de tavsiye ettik. Dönüş, ancak banadır.” (Lokman, 31/ 14)

²⁵⁶ Biz insana ana ve babasına iyilik yapmayı tavsiye ettik. Anası onu zahmetle karnında taşıdı ve zahmetle doğurdu. Onun ana karnında taşınması ile süttten kesilme süresi otuz aydır. Nihayet insan olgunluk çağına ulaşp, kırk yaşına geldiğinde der ki: "Ey Rabbim! Bana ve ana babama ihsan ettiğin nimetlerine şükretmemi ve senin hoşnut olacağın salih amel işlememi ilham et. Benim neslimden gelenleri de salih kimseler kıl. Doğrusu ben tevbe edip sana yöneldim. Ve ben gerçekten müslümanlardanım." (Ahkâf, 46/15).

“Der-beyan-ı Hazret-i Musa Aleyhisselamun Cennetde Olan Komşusun Gördüğü” hikâyesinin dibacesinde anneye karşı izzetin önemi vurgulanır. Muhataplarına seslenen şair, anne babası hayatta olanlara tavsiyede bulunur. Anne ve babaya saygı gösterip izzette bulunanların Allah tarafından mükâfatlandırılacaklarını söyler. Bu kişilerin her işlerinde yardımcısı Allah’tır.

Atañ anañ var ise hem ey gözüm
‘İzzetin tut ‘izzetin budur sözüm (3157)

Țurmağıl anlara ta‘zīm eyle sen
Kim saña ta‘zīm ide ol Zü’l-minen (3158)

Pes saña yardım ide her işde ol
Derdiñe dermân ide Țalmışda ol (3159)

Anne babaya asla bağırılmamalı, yüksek sesle de konuşulmamalıdır. Onların bir söyledikleri iki edilmemelidir. Onlara hitap ederken en güzel şekilde gönüllerini hoşnut edecek hitaplarla seslenilmelidir. Bu şekilde hareket eden insan Allah katında rağbet edilen kullardan olur. Bunlar Allah katında duaları makbul olup istedikleri gerçekleşen salih kullardır.

Sen Țıgırma anlaruñ hem yüzine
Her ne kim dirler ȚulaȚ tut sözine (3160)

Söyleşür olsañ olarla sen a yâr
Söyle gözüm söyle cânım âşikâr (3161)

Tâ ki HâȚ Țatında mergûb olasın
Her ne dilerseñ Hüdâdan bulasın (3162)

Anne babanın yüzüne bağırarak konuşan ve onlara hakaret eden kullar Allah’ın merhametinden mahrum kalırlar. Onların sözlerini tutmayan kişilerin duaları da istedikleri de gerçekleşmez. Bir evlat ne olursa olsun anne babasının bedduasını almamalıdır. Şair, anne baba bedduasını alanların iki cihanda da hüsrân içinde olduğunu belirtir. Bunların bu dünyada yüzleri gülmeyecek, ahirette de istedikleri gerçekleşmeyecektir. Şair, anne baba bedduası alanların ahiretteki yerlerinin cehennem olduğunu belirtir.

Anlaruñ yüzine Țağırsañ eger
Bil ki raȥm itmez saña ol Dâd-ger (3163)

Sözlerini Țutmasañ sen ey emîn
Daȥı Țutmaz bil senüñ sözün Mu‘în (3164)

Beddu‘â iderler olsa ger saña
Ey denî gör ne geliser başıña (3165)

Bu fenâ dünyâda yüzüñ gülmeye
Ne dilerseñ âhîretde olmaya (3166)

Dûzah içre kalasın hem ey cevân
Gel şakın alma du‘â-yı bed emân (3167)

“Der-beyan-ı Hazret-i Musa Aleyhisselamun Cennetde Olan Komşusun Gördüğü” hikâyesine göre Hazreti Musa bir gün Allah’a münacat eder ve cennetteki komşusunu sorar. Allah da ona cennetteki komşusunu tanıtır. Hazreti Musa cennetteki komşusunu tanımak için bu adamın bulunduğu şehre gider. Bu adam bir kasaptır. Hazreti Musa akşama kadar kasap dükkânının yanında bekler. Akşam olup kasap evine dönünce onun yanında yürür. Hazreti Musa’nın yanında yürüdüğünü gören kasap onu konuk olarak evine davet eder. Kasap Hazreti Musa’yı misafir eder. Hazreti Musa ev sahibinin zenbil içinde bulunan birini aşağı indirerek beslediğini görür. Bu durum hikâyede şöyle anlatılır:

Aşağa indürdi bir zenbîl ‘ayân
Bir çarıcuğ var içinde bî-gümân (3197)

Pes gögercin yavrusına beñzer ol
Kim çıkardı kaşşâb anı bâ-uşûl (3198)

Yuyuban arıtdı kaşşâb anı pes
Pâk idüp giderdi hem ol cânı pes (3199)

Hem ta‘âm yidürdi aña ol kişi
Kendü eliyle hem itdi bu işi (3200)

Bu manzarayı gören Hazreti Musa ev sahibine bu kişinin kim olduğunu sorar. Ev sahibi de bunun annesi olduğunu söyler:

Didi ey konuk anamdur ol benüm
Ne anam bil ki tenüm içre cânım (3210)

‘Âdetümdür pes benüm bil bî-gümân
Yuyuban arıduram ben her zamân (3211)

Dağı aña virmeyince ben ta‘âm
Yimezem ölsem ger acdan ey hümâm (3212)

Nitekim Hazreti Musa ev sahibine kadının ağzını kımıldatarak ne söylediğini sorar. O da annesinin kendisi için dualar ettiğini belirtir. Annesinin duası oğlunun cennette Hazreti Musa’nın komşusu olmasıdır. Hazreti Musa bu durumu ev sahibinden dinleyince annesinin dualarının kabul olduğunu belirtir ve kendisinin Hazreti Musa olduğunu söyler.

“Der-beyan-ı Hazret-i Musa Aleyhisselamun Cennetde Olan Komşusun

Gördüğü” hikâyesinde mezkûr hikâyeden başka ikinci bir olay daha anlatılmaktadır. Bu olay diğer hikâyeden bağımsız olup yine annenin önemi ve analık hakkı ile ilgilidir. Süfyan-ı Sevri, bir kişinin sırtında bir sepetle Kâbe’yi tavaf ettiğini görünce bu kişiye Kâbe’de bu hal üzere tavafın doğru olmadığını söyler. Bunun üzerine adam sırtındaki kişinin annesi olduğunun söyleyip Süfyan-ı Sevri’ye annesine gösterdiği hürmeti anlatıp analık hakkını ödeyip ödemediğini sorar. Olay hikâyede şu şekilde anlatılır:

Bil anamdur Şâmdan öte anı ben
Yedi kez bunda getürdüm diñle sen (3230)

Ben tavâf-ı Haccı itdürdüm aña
Ödedüm mi haqqını digil baña (3231)

Süfyan’ın adama cevabı manidardır. Süfyan, adama annesini dünyanın bir ucundan öbür ucuna yetmiş defa götürüp Ka’be’yi tavaf etdirse de analık hakkını ödeyemeyeceğini söyler:

Didi Süfyân aña kim ey bahtiyâr
Dünyânun ucından anı pes a yâr (3232)

Âhir ucına götürseñ ey emîr
Dağı yitmiş kerre direm ol habîr (3233)

Hem tavâf-ı Ka‘beyi itdüresin
Bir gicenün haqqı olmaz bilesin (3234)

Şair anne baba hakkını bilenlerin gece gündüz onlar için gayret etmeleri gerektiğini belirtir. Şair onlara hürmette ve saygıda bulunulması gerektiğini anlatır:

Bil atanun ananun haqqın a yâr
Ger bilürseñ turmağıl leyl u nehâr (3235)

Anlara hürmet idüp ta‘zîm kıl
Dü cihânda olmayasın tâ zelîl (3236)

Şair, Hazreti Muhammed’in bir hadisini nakl eder. Bu hadise göre anne babaya asi olanlar cehenneme gireceklerdir. Bu kişiler cennete de girmezler. Bunların bütün amelleri boşa gider. Yaptıklarının hiçbir faydası da yoktur. Bunun karşısında anne ve babasını razı edenler ise cennete gireceklerdir. Bunlar için de cehennem ateşi yoktur. Olay, peygamberden şöyle nakledilir:

Vâlideyne ‘âşî olsa ger bir er
Ol kişi bil düzağa elbet girer (3238)

Cennete girmek anuñçün dağı yok
Her ne deñlü ta‘at itse sūdı yok (3239)

Vâlideyni rāzı kılsa pes bir er

Ol kişi pes cennete elbet girer (3240)

Dūzaḥa girmek anuñçün daḥı yok

Her ne deñlü pes günāh iderse çok (3241)

Şair, bu mealde anlattığı hadisten sonra muhatabını anaya ve babaya karşı şefkatli olmaya davet eder. Anne baba şayet yaşıyorsa haklarına riayet edilmelidir. Eğer ölmüşler ise onların affı için Allah’a dualar edilmelidir ve çocuklar anne babalarının hayrına Allah yolunda bir şeyler vermelidirler. Böyle yapılırsa anne babanın hakkı bir nebze de olsa ödenmiş olur.

Bu ḥadīsi daḥı tıyduñ ey cevān

Ataya anaya olgıl mihribān (3242)

Şağ ise ger ḥaḳlarını öde sen

Ölmiş ise daḥı añla nidesen (3243)

Anlar içün eyle istiğfār pes

Bil ḳabul ider anı Ğaffār pes (3244)

Daḥı mālından olarçün ey cevān

Ḥaḳ yolına viresin direm hemān (3245)

Anlaruñ pes ḥaḳḳını bilgil a yār

Bil ki ödemiş olasın toğrı yār (3246)

“Der-beyan-ı ‘Alkame Radiyallahu Anhu Hazretlerinin Ahir Nefesde Halası”

hikâyesinin dibacesinde de anne babaya iyi davranılması gerektiği vurgulanır. Şair, anne ve babası olanların onların sözlerinden çıkmaması gerektiğini bildirir. Bu durum, şaire göre güzel ve büyük bir iyiliktir. Anne babaya tazim etmek, onların sözüyle gitmek insanı cennete ulaştırır. Şair, anne babanın razı olmadığı bir evladın cehennem ateşinde yanacağını bildirir:

Ger atañ var ger anañ daḥı bu dem

Anlaruñ çıkma sözinden dem-be-dem (4859)

Ulu eylik budurur bilgil ‘ ayān

Gidesin anlar söziyle her zamān (4860)

Sen şaḳın anlara ta‘ zīm idegör

Her ne dirlerse söziyle gidegör (4861)

Tā ki ḥaḳḳın yirine getüresin

Cennet içre şalınup oturasın (4862)

Yoksa senden olmasa ḥoşnūd olar

İtdüğün a‘ mâlden ne soralar (4863)

Bil ki ƣaldıñ sen caħimlerde ‘ ayān
Saña imdād eylemez ol Müste‘ ān (4864)

“Der-beyan-ı ‘Alkame Radiyallahu Anhu Hazretlerinin Ahir Nefesde Halası”

hikâyesinde Alkame adlı bir sahabe sekerat anını yaşamaktadır. Hazreti Muhammed onun yanına Haydar, Selmān, Ammār ve Bilal’i gönderir. Bunlar Alkame’ye şehadet telkini için giderler. Fakat Alkame’nin dilinin dönmediğini görürler. Bu durumu peygambere bildirirler. Peygamber, Alkame’nin anne ve babasını sorar. Ona babasının vefat ettiği, annesinin ise yaşadığı söylenir. Peygamber, Alkame’nin annesi ile görüşür ve Alkame’nin annesine oğlundan razı olup olmadığını sorar. Alkame’nin annesi oğlundan razı olmadığını söyler:

Ol ƣarıcuƣ didi kim ey gül-‘ izār
Hoş degildür hâtırım andan a yār (4903)

‘ Avretin ol ba‘ zı yirlerde baña
İhtiyār ider idi direm saña (4904)

‘ Avretinün ba‘ zı sözün didi ol
Tutar idi bilmiş olgıl yā resül (4905)

Ol sebebdan hâtırım ƣalmışdurur
Yoksa baña neylemiş nitmişdürür (4906)

Hazreti Muhammed, kadından oğlunu helal etmesini ister. Kadın, oğlunu helal etmeyeceğini belirtir. Peygamber, Bilal’e ateş yakmasını söyler. Yakılacak ateşte Alkame’yi yakacağını bildirir. Peygamberin bu tavrı annenin yüreğine merhamet salar. Çünkü Hazreti Muhammed, şayet anne oğlunu helal etmezse, oğlunun amellerinin boşa gideceği ve cehennemde yanacağı mesajını verir. Bunun üzerine Alkame’nin annesi oğlunu helal ettiğini söyler. Helallik aldıktan sonra Alkame şehadet getirip ruhunu teslim eder. Peygamber, Alkame’nin defni esnasında şu mesajları verir:

Faħr-ı ‘ ālem defn iderken söyledi
Yā muhâcirler ve enşârlar didi (4942)

Bir kimesne ‘ avretini ger göre
Anası üstünde artuƣ ol ere (4943)

Hâƣ Te‘ ālā hem melā’ikler a yār
Ol kişiye la‘ net ider âşikār (4944)

Daħı şavmın hem şalâtını ‘ ayān
Bil ƣabûl itmez anuñ ol Müste‘ ān (4945)

Dağı buyurdu Resūlu'l-mürselīn
 ʿĀlemūñ faḥrı Muḥammed ol emīn (4946)

Ḥaḳ Teʿālānuñ rızası hem ʿayān
 Valideynūñ bil rızasıdur hemān (4947)

Dağı didi Ḥālīkuñ hısmı a yār
 Vālideynūñ hısmıdur bil āşikār (4948)

Yukarıdaki ifadelerden anlaşıldığı üzere anne babanın evladından hoşnutluğu dinimize göre oldukça önemli bir hadisedir. İnsanın mütedeyyin olması onu kurtarır anlamına gelmez. İbadet yapmak tabii ki önemlidir. Ana babaya hürmet etmek, onları hoşnut etmek de ibadettir. Nitekim peygamberin başka bir hadisini bildiren şair, bir insanın çok ibadet etse bile şayet valideynine iyi değilse cennete gidemeyeceğini bildirir. Fakat bir insan anne ve babasını hoşnut ederse çok fazla ibadeti olmasa da cennete girer:

Bir ḥadīş dağı buyurdu ol resūl
 Anı dağı aňlayagör bilmiş ol (4951)

Çok olursa bir kuluñ dir tāʿati
 Vālideyne ʿāşī olsa ol ıatı (4952)

Cennete girmek anuñçün olmaya
 Kala ıamularda yüzi gülmeye (4953)

Bir kuluñ dir olmasa ger tāʿati
 Valideyni rāzı itse pek ıatı (4954)

ıamuya girmek anuñçün yok dağı
 Şalına cennetler içre ol saḥī (4955)

Peygamberden bu minvalde hadisler aktaran şair, anne babanın muhakkak hoşnut edilmesi gerektiğini söyler. Çünkü bu durum iki cihan saadetinin anahtarlarından biridir. Şair, bir kişinin ana babası yaşıyorsa onlara yardım etmesi ve onları hoşnut etmesi gerektiğini belirtir. Şayet bir kişinin anne babası ölmüş ise onların hayrına fakir ve miskinlere sadaka verilmesini tavsiye eder. Ayrıca anne babası ölmüş olanlar, onların affı için istiğfar ve dua etmelidir. Şair böyle yapanların cennet içinde salınacağını söyler:

Anları hoşnūd kıl ey yol eri
 Dü cihānda olmaḳ isterseñ arı (4958)

Vālideyniñ saḡ ise bil ey cevān
 ıut sözüm bu dem didim saña emān (4959)

Yoksa gitmişler bu fânî dünyâdan
Bir naşîhat dahı iydem diñle sen (4960)

Vir şadağa anlar içün dahı hem
Her faķîr [ü] miskîne sen dem-be-dem (4961)

Dahı rahmet dile anlarçün ‘ayân
Dahı istiğfâr kılgıl her zamân (4962)

Hakların tâ yirine getüresin
Cennet içre şalınup oturasın (4963)

Görüldüğü üzere Ahbârü'l-‘İber mesnevisinde en çok ön plana çıkan konulardan biri de anne- baba hakkıdır. Muhtelif hikâyelerde bu değer dile getirilirken anne babayı razı etmenin önemi üzerinde durulur. Anne babayı razı etmek çocukların onlara bir lütfu değil; bizzat anne babanın çocukları üzerindeki hakkıdır.

2.2.14. HADDİNİ AŞMAK VE HADDİNİ BİLMEK

Allah tarafından gönderilen son din olan İslam’da insanlar için en faydalısı, en iyisi ve en güzeli murad edilmiştir. Rabbu’l-âlemin her şeye belirli ölçüler koymuştur.²⁵⁷ Fedakârlık, infak-ihsan etmek ve tevbe etmek, kibir ve gösterişten olabildiğince kaçmak, mütevazı olmak (alçak gönüllülük) ve dengeli olmak büyük erdemlerdendir. İman, ahlak ve ubudiyet hususlarında insanlar hatasız veya günahsız değildir, zaten hatasız veya günahsız olmak da mümkün değildir. Haliyle insan, bireysel veya sosyal hayatta farkında olarak veya olmayarak, isteyerek veya istemeyerek hatalar veyahut küçük günahlar işleyebilir; zira insanlık hata ve küçük günahlarla maluldür. Bu anlamda insanlık tarihi bu örneklerle doludur. Ancak aslolan şey; hata ve günahla ısrar etmemek, birine zarar verilmişse gerekli tazminatı ödeyip hem muhatabından hem de kendisini de muhatabını da yaratan Rabbinden özür dileyip tevbe-i istiğfarda bulunmaktır. Bu anlam ve bağlamda Alemlerin Rabbi olan Allah, bazı zorunlu veya mecburi durumlarda yasakladığı ve kötü gördüğü fiillerin yapılmasında belli şartlar ve ölçüler dahilinde bir beis olmadığını belirtmiştir: Örnek olarak söz konusu haram edilen etleri veya şeyleri yemeyi belirli şartlar durumunda zorunluluk, samimiyet ve hayati durum söz konusu olması halinde ve sadece açlığı giderecek kadar yenilmesini veya içilmesini belirli zaman ve imkan aralığında serbest bırakmıştır. Bu bakış açısına göre İslam dininde bazı mecburiyet ve zaruret durumlarında kişinin samimi olması da göz önünde bulundurularak haramı zaruret hali kalkıncaya kadar helal hale çevirir. Yani zaruret veya mecburiyet

²⁵⁷ “Göğü yükseltti ve mizanı koydu. Sakın tartıda taşkınlık etmeyin. Tartıyı adaletle yapın, terazide eksiklik yapmayın.” (Rahman, 55/7-9).

hallerinde zaruret miktarınca ve en önemlisi iyi niyetli olmak koşuluyla haram edilen bir şey yenilip içilebilir.²⁵⁸ Her işte olduğu gibi bunda da ölçülü olmak elzemdir; aksi takdirde Kur'an'da da belirtildiği üzere İslam dininde haddi aşanlara belli müeyyideler ve cezalar söz konusudur.²⁵⁹ Haddi aşanlar kimlerdir ve fiileri, özellikleri nelerdir diye sorulduğu zaman gereken cevap yine eşsiz ve emsalsiz kitabımız Kur'an-ı Kerim'dedir: eşcinsellik, hırsızlık, imansızlık, yalancılık, hile, yolsuzluk, hayâsızlık, aldatma, zulüm, cinayet gibi büyük günahları yapmakla kalmayıp bu tür büyük günahlarda ısrar ederek nitelik ve nicelik olarak haddi-hududu çiğneyerek aşırıya gidenlerdir. Yani bir günahı ısrar edenler, günah işlemekten korkmayanlar ve bu tür büyük günahları; memnuniyet ve zevkle, insan olduğunu sanki bilmeden hayvani dürtüleriyle ve duygularıyla, utanmayarak Allah'tan korkup çekinmeden, sanki olağan ve sıradan bir fiilmiş gibi, hatta daha ileri giderek zorbalıkla ve işkence edecek boyuta varacak biçimde yapanlardır.²⁶⁰

Sonsuz ve mutlak kudret sahibi, Âlemlerin Rabbi olan Allah, baş tacı olan temel kaynağımız Kuran-ı Kerim'de "haddi aşanları" sevmediğini belirterek bu çok önemli konuda tüm insanlığı uyarır.²⁶¹ Bu meyanda bu konuda çok dikkatli ve idrakli bir yaşam sürmek gerekir. Allah'ın sevmediği kişilerin amelleri işlenmemeli, eğer bilerek veya bilmeyerek, isteyerek veya istemeyerek işleyenler varsa gerekli tövbe-i istiğfarda bulunmalıdır. Allah'ın sevdiği kişiler sınıfından olmak için Allah'ın sevdiği amelleri hayat felsefesi olarak ölçülü, devamlı ve istikrarlı bir şekilde tatbik etmek gerekir. İblis'i Allah indinde küçük düşüren şey; hatasında, günahında ısrar etmesi, kibirli olması ve isyankârlığını sürdürmesidir. Kur'an'da bahsedilen hatalarından dolayı pişman olup Allah'tan özür dileyen peygamberlerin anlatıldığı kıssalar veya kısımlar bizim için ve ibret örnekleridir.²⁶²

²⁵⁸ Ölmeyecek kadar miktar ölçüsü konulmuştur.

²⁵⁹ Konuyla ilgili şu ayetlere bakılabilir: (4/29-30, 4/154-155, 5/87 ve 94, 6/107-108 ve 119).

²⁶⁰ "Lût'u da (peygamber olarak) gönderdik. Kavmine dedi ki: Sizden önce âlemlerden hiç birinin yapmadığı fuhuşu mu yapıyorsunuz? Çünkü siz kadınları bırakıp da şehvetle erkeklere gidiyorsunuz. Belki de siz haddi aşan bir kavimsiniz." (A'raf 7/80-81). "İnsanlar içinden erkeklere mi gidiyorsunuz? Bırakıyorsunuz da sizler için yarattığı eşleri! Doğrusu siz insanlıktan çıkmış bir kavimsiniz!" (Şu'ara, 26/165-166). "Bir de onlara, o deniz kıyısındaki şehrin başına gelenleri sor. O sırada onlar cumartesi yasağına riayet etmiyorlardı. Cumartesi günü balıklar akın akın geliyorlardı, yasak olmadığı gün gelmiyorlardı. Yoldan çıkıp sapıklık yaptıkları için biz de onları işte böyle sınıyorduk. (A'raf 7/163). "Onlar: Gerçekten biz günahkâr bir kavim (olan Lût kavmine) gönderildik. Onların üzerine çamurdan pişirilmiş sert taşlar yağdıracağız. O taşlardan herbirinin haddi aşanlardan kime isabet edeceği Rabbin katında işaretlenmiştir, dediler." (Zariyat, 32-34).

²⁶¹ Haddi aşanlar (*mu'tedin*): (2/190, 5/87, 7/55)

²⁶² Yunus a.s örneğindeki gibi (Enbiya, 21/87: "Zünnun'u (Yunus'u) da. Hani öfkelenerek gitmişti de Bizim kendisini asla sıkıştırmayacağımızı sanmıştı; derken karanlıklar içinde: «Senden başka ilah yoktur, seni tenzih ederim, ben gerçekten zalimlerden oldum diye.» seslendi.) Hz. Adem ve eşinin duası: (A'raf, 7/23: Dediler ki: "Ey Rabbimiz! Biz kendimize zulmettik, eğer bizi bağışlamaz ve bize rahmetinle muamele etmezsen muhakkak ziyana uğrayacaklardan oluruz!")).

“Der-beyan-ı Ebu’l-leys-i Semerkandî Rahmetullahi Aleyhi Kıssası”

hikâyesinde günahkâr bir kul, Hazreti Muhammed’in yanına gelerek büyük bir günah işlediğini söyler. Bu adam Hazreti Muhammed’e yedi yıl kefen hırsızlığı yaptığını ve Medine’den ensar bir kadın ölünce onun kefenini soyduğunu söyler. Adam şeytanın aldatmasıyla ölü olan kadına cima yaptığını anlatır. Bunun üzerine peygamber tarafından huzurdan kovulur. Adam günlerce tövbe eder. Hikâyeye göre kırk gün tövbe eden bu adam affolunur. Burada hikâye kurgulanırken Allah’ın merhametli oluşu ön plana çıkarılmıştır; fakat adamın yaptığı şey haddini aşmaktır.

“Der-beyan-ı Cabir Radiyallahu Teâlâ Anhu Hazret-i Habîb-i Ekrem’e Sualî”

hikâyesinde ömrünü tek başına bir adada beş yüz yıl ibadetle geçiren bir adam mevzu bahis edilir. Bu kişinin duası secde yaparken ölmektir. Duası gerçek olur. Bu kadar yıl ibadet eden birisine Allah kendi ameliyle mi yoksa Allah’ın merhemetiyle mi muamele görmek istendiği sorulduğunda insan haddini bilerek ibadetlerine güvenmemelidir. Çünkü yapılan ibadetler asla Allah’ın verdiği nimetleri karşılayamaz.

2.4.15. İYİLİKLER KARŞILIĞINI BULUR/HERKES TABİATINA UYGUN OLANI BULUR

Yapılan veya yapılacak iyilikler veya kötülükler asla karşılıksız kalmaz. Müslümanlar dünyanın bir sınav mekânı olduğuna iman ederler. Bu gezegende sınırlı ve kısa denebilecek bir zaman ve mekân misafirliğinin sonrasında, her gün on binlerce belki de yüzbinlerce kişi ahiret hayatına doğru yol almaktadır. Bu anlamda İslam dininde Ahiret gününe inanmak imanın en mühim ve en temel esaslarından biridir. Ahirette herkes bu dünyada işlediklerinden veya işle(ye)mediklerinden hesaba çekilecektir. Bu Allah’ın adaletinin tecellisidir ve bu durum Kur’an’da bildirilmiştir. Allah, Necm Suresinin 31. ayetinde insanlara bu hususları hatırlatarak uyarmış ve şöyle buyurmuştur: "Göklerde ve yerde bulunanlar hep Allah'ındır. Akıbet (sonuçta) kötülük yapanları yaptıkları ile cezalandıracak, güzel davrananları da daha güzeliyle mükâfatlandıracaktır. "Allah, kıyamet gününü mükâfat ve mücazat günü olarak tayin etmiştir, bu konuda Enbiya Suresi’nin 47'nci ayetinde şöyle buyurmaktadır : "Biz kıyamet günü için doğru teraziler kurarız; hiçbir kimse hiçbir haksızlığa uğratılmaz. Yapılan amel, bir hardal tanesi ağırlığına da olsa, onu getirir (tartıya koyarız.). Hesap görenler olarak da biz kâfiyiz." Kıyamet günü çetin bir gündür o gün insanın dili, eli ve ayağı insan aleyhinde şahitlik yapacaktır.²⁶³ Allah, bizzat kendisinin kurup yapacağı ilahi mahkemenin olacağı günü Kur’an-ı Hakîm’in değişik ayetlerinde ikaz ederek şöyle haber vermektedir: "O gün insanlar, amellerinin karşılığı kendilerine gösterilmek üzere bölük bölük çıkacaklardır. Her

²⁶³ "O gün dilleri, elleri ve ayakları, yapmış olduklarından dolayı aleyhlerinde şahitlik edecektir." (Nûr, 24/24).

kim zerre kadar hayır işlemişse onu görecektir. Her kim, zerre kadar şer işlemişse onu görecektir."²⁶⁴

Kıyamet günü Kur'an'da tasvir edilir. O gün insanların kendi annesinden, babasından, eşinden ve çocuklarından kaçtığı bir gündür. O gün insanlar kulakları sağır edecek yüksek bir ses işitirler. O gün insanların ameli adeta yüzlerinden okunacaktır.²⁶⁵ Kıyamet günü her insan ameli boynunda bir şekilde ahirete gidecektir.²⁶⁶ Hâsılı Allah'ın hesabı böyledir. Herkes ahirette yaptığına karşılığını görecektir. Bununla beraber insanlar çoğunlukla dünyada da yaptıklarının karşılığını; iyilik yapmışsa iyilik kötülük yapmışsa kötülük, görürler.

“Der-beyan-ı Bir Hatun İplik Egirüp Nafaka Eyledüğü” hikâyesinde iplik eğirerek geçimini sağlayan fakir bir aile anlatılır. Kadın iplik eğirir. Kocasını bunu pazarda satar. Adam bir gün pazara gittiğinde iki kişinin bir dirhem için kavgaya tutuşmak üzere olduğunu görür. Bunlara bir dirhem vererek kavganın büyümesine engel olur. Adamın bu tavrı Allah katında makbul ve güzel bir amel olarak görülür. Nitekim adamın bu tavrından dolayı Allah bu adamın ailesini ödüllendirir. Adam pazardan bir balık alarak evine gider. Pazardan alınan balığın karnından çok değerli bir inci tanesi çıkar. Aile bu inci tanesini yüz yirmi bin akçeye satar. Sonra kapılarına gelen dilenciye sattıkları inciden elde ettikleri gelirin önce yarısını dilencinin ikinci gelişinde ise diğer yarısını verirler. Bu durum da Allah katından ödüllendirilir. Çünkü kapıya gelen dilenci göğün yedinci katından bu aileyi imtihan için gönderilmiş bir melektir. Bu melek kendisine verilen malı tekrar bu aileye iade eder. Gelen melek aileye kendisini tanıtır. Adamın bir imtihandan geçtiğini kendisine bildirir. Adamın fakir olmasına rağmen verdiği para ile arası bozuk olan iki kişiyi barıştırması Allah indinde güzel bir amel olarak görülmüştür. Bu durum meleğin ağzından şu şekilde dile getirilir:

Ol çekişenleri fakr içre ‘ayān
Akçe ile şulh kılduñ ol zamān (3782)

Māl virüp bu dem sizi kıldı Ğanī
İmtihān için çü gönderdi beni (3783)

Tañrı rāzı oldı sizden āşikār

²⁶⁴(Zilal, 99/6-8).

²⁶⁵ "Kişinin kardeşinden, annesinden, babasından, eşinden ve çocuklarından kaçacağı günde, kulakları sağır edercesine şiddetli ses geldiği vakit, işte o gün, onlardan herkesin kendisini meşgul edecek bir işi vardır. O gün bir takım yüzler vardır ki, pırıl pırıl parlarlar, gülerler, sevinirler. O gün nice yüzlerde vardır ki toz toprak içindedirler. Onları bir siyahlık bürür." (Abese, 80/33-41).

²⁶⁶ "Her insanın amel defterini boynuna doladık, kıyamet günü açılmış bulacağı kitabı önüne çıkarırız. Kitabını oku! Bugün hesap görücü olarak sana nefsin yeter! deriz." (İsra, 17/13-14).

Maluñuz size helâl oldı a yâr (3784)

Dağı size âhirette ey hoca
Kim neler virdi size ucdan uca (3785)

Görmemişdür gözleri bir kimsenüñ
Dile gelmez medhi kim ide anuñ (3786)

Görüldüğü üzere adamın Allah rızası için yaptığı iyilik Allah katında kabul ve muteber görülmüştür. Yapılan bu iyilik Allah indinde kabul gördüğü için adam Allah tarafından hem bu dünyada hem de ahirette büyük ödüllerle mükâfatlandırılmıştır. Şair, ailenin maldan ve mülkden vazgeçerek cenneti satın aldığını bildirir:

Anı diyüp kamu mâlı virdiler
Aķce ile cenneti pes aldılar (3777)

Nasıl yaşarsan öyle ölürsün sözü meşhurdur. *“Der-beyan-ı Cabir Radiyallahu Teâlâ Anhu Hazret-i Habîb-i Ekrem’e Sualî”* hikâyesinde bu minvalde bir hikâye anlatılır. Bu hikâyede bir adada tek başına yaşayan bir insanın beş yüz yıl Allah’a ibadet ettiği söylenir. Birgün bir peygamber bu kişinin rüyasına gelerek insanın nasıl yaşarsa dünyadan öyle gideceğini belirtir. Adada tek başına yaşayan bu adam Allah’ın canını secde ederken alması için dua eder. Şair bu olayı anlatırken insanın yaşadığı gibi öleceği mesajını verir:

Şer‘-i Aħmedde dağı ey merdümân
Budurur söz gel şaķın itme gümân (4646)

Dünyâda Ķur’ân okursa bir kişi
Anuñ ile ĳopısardur bil işi (4647)

Meyl iderse ĳanķı ĳayr işe dağı
Anuñ ile ĳopısardur ol saķî (4648)

Zânî olsa bir kişi dünyâda bil
Ol ĳatışmış ĳopısar ‘uķbâda bil (4649)

Ĵamr içer olsa bu fânide ‘ayân
Destisi boynunda ĳopar ol zamân (4650)

Hem livâtâ ider olsa ger bir er
Pes ĳatışmış ĳopusar ol nâm-ver (4651)

Bu şıfatla ĳaşre anlar geleler
Bu işi mü’min olan niķe diler (4652)

“Der-beyan-ı Ahval-i Hazret-i Bilal-i Habeş-i Radiyallahu Teâlâ Anhu” hikâyesinde Hazreti Bilal’in sahibi tarafından zulme uğradığını gören Hazreti Ebu

Bekir'in yüksek bir bahayla onu satın aldığı anlatılır. Ümeyye bir putperesttir. On iki kölesi vardır. Başlangıçta Bilal'i sevmektedir. Fakat Bilal'in bir olan Allah'a inandığını duyunca ona eziyetler eder. Kızgın kumda kızgın taşlarla kendisine zulümler eder. Bunun karşılığında Bilal hiç sarsılmadan ayakta durmaya çalışır. Onun zulme uğradığını gören Hazreti Ebu Bekir onu satın alır. Böylece Bilal, dünyada Hazreti Ebu Bekir gibi bir insanla dost olurken aynı zamanda Hazreti Muhammed'in müezzini olma şerefine de kavuşur. O, iki cihan saadetini elde eder. Böylece herkes tabiatına uygun güzellikleri bulur. Hazreti Ebu Bekir, Bilal'in parlak ruhunu gördüğü için bütün malını onun için feda etmeye hazır biri olarak karşımıza çıkar. Nitekim Ümeyye'nin gözüyle Bilal'e çok yüksek bir değer vermiş gibi gözükse de Hazreti Ebu Bekir'in aldığı incinin güzelliği ve değeri karşısında bu baha az kalır. Ümeyye de hak ettiğini bulur. Bilal gibi değerli bir hazineden mahrum kalır. Hazreti Ebu Bekir de Allah tarafından ödüllendirilerek hakkında "Sûre-i Ve'l-leyli" inzal olur. Hazreti Ebu Bekir görüldüğü üzere pırlantanın değerinden anlayan bir kişi olarak karşımıza çıkarken Ümeyye kalbi taşlaşmış ve kararmış bir insan olarak nazarlara sunulur.

"Der-beyan-ı A'mānun Mahzun Olup Badehu Efendimüz Hatırın Tayyib Eyledüğü" hikâyesinin dibacesinde herkese kıymetince değer verilmesi gerektiği anlatılır. Büyük küçük demeden herkese bir gözle bakılmalıdır. Çünkü herkesi yaratan Allah'tır. Aslında şair, yaratandan dolayı yaratılanı sevmeyi gerekli gören bir anlayışa sahiptir:

Herkese kıdrince rağbet eylegil
Tatlu dil vir dağı ' izzet eylegil (6341)

Bu büyükdür bu küçük dime şağın
Kamusına bir göz ile pes bağın (6342)

Zîrâ kim ol Hâlık-ı Perverd-gâr
Kamusın halk iden oldur âşikâr (6343)

Şair, kendimizi fakr ehline yoldaş kılmamız gerektiğini belirtir. Bunlar küçük büyük demeden kardeş gibi görülmelidir. Bunlara karşı rağbet gösterilmesi gerektiğini söyleyen şair, bunlara karşı yumuşak ve tatlı dilli olunması gerektiğini de belirtir.

Kendüni fakr ehline yoldaş kıl
Ger küçük ger sen büyük kardeş kıl (6347)

Rağbet eyle kamusına ey gözüm
Dağı yumşak söylegil budur sözüm (6348)

"Der-beyan-ı A'mānun Mahzun Olup Badehu Efendimüz Hatırın Tayyib Eyledüğü" hikâyesinde Hazreti Muhammed'in Mekke'nin müşrik eşrafından bazılarına bir mescitte Hak dini anlatırken oraya gelen Ümmi Mektum'un üç kez

peygambere seslenmesi, Hazreti Muhammed'in ona cevap vermeyince Ümmi Mektum'un oradan gönlü kırık bir şekilde gitmesi ve bu sebeple Abese Suresi'nin inzal olması anlatılır. Ümmi Mektum gönlü kırılıp oradan ayrılınca Abese Suresi iner. Şair surenin mealini şu şekilde özetler:

Hem ' Abese Süresin dahı digil
Muştafāya nāzil itdüm söylegil (6390)

Yā Muhammed nite itdūn bu işi
Kim benüm a' mālarumdan bir kişi (6391)

Bu demin ol kişi gele katına
Dahı faqr ehli ola hem bī-riyā (6392)

Şora senden Hax Te' āla sözüni
Gösteresin sen aña turş yüzini (6393)

Bağmayasın hem yüzine sen o dem
Hem cevābın virmeyesin dem-be-dem (6394)

Sen ne bildūn ol şınık gönülleri
Yapmak evlā ola ol hātırları (6395)

Yoksa ol kâfirlere telkîn-i dîn
Eylemek yig ola mı andan hemîn (6396)

Görüldüğü üzere Allah, Hazreti Muhammed'i Abese Suresi'yle uyarır. Bunun üzerine Hazreti Muhammed hemen giderek Ümmi Mektum'un gönlünü alır. Onu tekrar mescide getirir. Gönlünü hoş eder. Peygamber, mescide Ümmi Mektum'la birlikte döndüğünde kâfirler oradadır. Ümmi Mektum peygamber aşığı bir insandır. peygamberi kokusundan bulan biridir. İyi bir mümindir. Başlangıçta gönlü kırılrsa da Hazreti Muhammed, onun gönlünü alır. Böylece Ümmi Mektum tabiatına uygun olanı bulur.

2.2.16. KÖTÜLÜĞE KARŞILIK İYİLİK YAPMAK

Kâinatın özü şeklinde muazzam, muhteşem ve muhtelif bir potansiyel ile nefis, ilahi ruh ve değişik malzemelerden meydana getirilmiş beden ile bu üçlünden teşekkül edilmiş halinden yaratılmış olan insan, ilahi vahyin ürünü olan Kuran'ın verdiği bilgi ve ifade ile yeryüzünün halifesi kılınmıştır. İnsana dünyayı her iki yönde de çekip çevirme, yönlendirme ve şekillendirme imkânı verilerek donatılmıştır. İnsanın bu yerküreyi şekillendirmesi ve yönlendirmesi iyiliğe-güzelliğe yönelik olabileceği gibi, maalesef kötülüğe-çirkinliğe dönük de olabilmektedir. Fakat bilinmelidir ki iyilik-güzellik çoğalırsa, yayılırsa bu dünyanın inşası ve imarı;

çirkinlik-kötülük çoğalıp yeryüzüne hâkim olursa bu sefer de dünyanın iflası ve imhası, yani büyük felaketi gerçekleşir. Tarihin bütün dönemleri bu örneklerle doludur ve tarih buna her an şahitlik etmektedir. Kuran-ı Kerim’de helak olan kavimler bu duruma en güzel örneği teşkil eder.

Özünde insan iyiliğe-güzelliğe daha çok meyyaldir; zira Allah ruhundan insana nefhetmiştir ve insanın mayasında sahip olduğu fitrat, vicdan ve akıl, iyiliği tanır, bilir ve kabul eder. Bu anlam ve bağlamda iyilik asıl; kötülük ise asıl olmayan, suni ve arızidir, diyebiliriz. Bu yüzden, kötülüğü-çirkinliği beşeriyete bulaşmış bir illet gibi görmek gerekir. Kötünün kötülüğünü işlememesi, hatasından dönmesi için çabalamak da bir anlamda iyilik ve güzelliştir. Bu anlamda iyiler sadece kendilerine iyi olmakla sorumluluklarını ve vermeleri gereken mücadeleyi yerine getirmiş sayılmazlar; toplumun düzen ve ıslahı için de ortaya iyilikler koymalı, iyiliğin yaygınlaşması için de gerektiğinde ekstra emek ve gayret göstermelidirler. Bu emek ve gayretin müminlerin itikadi ve ameli dünyasındaki karşılığı, “*emr-i bi’l ma’rûf ve nehy-i ani’l münker*” dir. Yani bir taraftan tavsiye edip iyilikleri yaparak güzel örnek olmakla birlikte bunu yaygınlaştırmak; diğer taraftan da kötülüklerin yapılmasına ve yaygınlaşmasına karşı çıkmaktır. İyiler, iyilik ve güzelliği yaymada, toplumda hatta bütün dünya sathına geçerli ve hâkim kılmada, kötülerin kötülük yapmak için harcaşıp gösterdikleri emek ve gayret kadar veya bundan daha fazla emek ve çaba göstermezlerse iyiler ve iyilik asla kazanamaz ve çoğalıp yaygınlaşamaz. Bu anlamda Allah, Furkan olan Kitab-ı Kerim’indeki Fussilet Suresi 34-36 arası ayetlerde bu kriteri açıkça gösteriyor: “Hem iyilik de bir değildir, kötülük de. Kötülüğü en güzel bir şekilde sav. O zaman seninle kendi arasında bir düşmanlık olan kişinin, sanki samimi bir dost gibi olduğunu görürsün. Bu olgunluğa ancak sabredenler kavuşturulur, buna ancak hayırdan büyük bir pay sahibi olan kavuşturulur. Eğer şeytandan gelen kötü bir düşünce seni dürtecek olursa hemen Allah'a sığın. Çünkü o, her şeyi işitir ve bilir.”

İnsan psikolojisi ve davranışları ölçü alındığında yapılan iyilik ve güzellik karşısında insanın iki tür cevabı söz konusu olabilir: Ona ya iyilik ve güzellik ile karşılık vermek ya da nankörlük edip, iyiliğe kötülükle cevap vermek. Hâsılı, “*İyiliğe iyilikle muamele her kişinin; kötülüğe iyilikle muamele ise er kişinin harcıdır.*” Elbette ki, nefisini kontrol edemeyen insanın kötülüğe karşı iyilikle cevap vermesi çok zordur. Çünkü nefis kötülüğü telkin eder.²⁶⁷ İyiliğe ve güzelliğe karşı yapılan kötülük, iyiyi ve güzeli kötü veya çirkin kılmaz; fakat kötülüğe ve çirkinliğe karşı yapılan iyilik, kötünden ve kötülüğten gelebilecek zararlara, kötülöklere ve çirkinliğe mani olabileceği gibi, kötüyü iyi olmaya da yönlendirebilir.

²⁶⁷ “Ben yine de nefsimi temize çıkarmıyorum. Çünkü nefis şiddetle kötülüğü emreder. Ancak Rabbimin rahmetiyle yarlıgıdığı müstesna. Muhakkak ki, Rabbim bağışlayıcı ve merhametlidir.” (Yûsuf, 12/53).

“Bu olgunluğa ancak sabredenler kavuşturulur.”²⁶⁸ Bu erdemli olma vasfına ve bu yüce ahlaka, bir başka ifadeyle, kötülüğe iyilikle karşılık verme şanına ve şerefine, ancak sabırlı olanlar ulaştırılır.²⁶⁹ Böylece Allah’ın hoşnut olacağı peygamberi yüce ahlak ve faziletle karşılık verenin huyu ve özelliği, kişiyi şeytani kısır döngü olan intikam almaktan alıkoyar. Buna, ancak faziletlerden ve yüce ahlakın tezahür ettireceği kuvve ve kuvvetlerden büyük nasibi olan kimseler ulaştırılır. Çünkü intikam almakla mütemadiyen iştilal etmek, kötülüğü emreden nefisten kaynaklanan büyük bir zaafıtan ve eksiklikten ileri gelir. Özetle ifade etmek gerekirse, söz konusu nefsin terbiye ve tezkiye edilmesi elzemdir. Sabredenler bu olgunluğa eriştikleri için Allah sabırlı olanları sevdiğini belirterek onları paye ve şeref vererek övmektedir.²⁷⁰ Bu ahlak, erdem ve fazilet abideleri Kuran’da bahsedilen Resuller ve Nebilerdir, özellikle de sevgili peygamberimizdir. Bu anlamda düşünüldüğünde yapılan kötülüğü ve çirkinliği bağışlayarak unutmak, sorunun üzerinde ısrarla durmamak, bütün bunlardan dolayı da kin ve garez tutmamak, intikam peşinde olmamak gerekir. Nasıl davranılması gerektiği ile alakalı olarak Kuran’da Furkan Suresi 63. ayet-i kerimesinde; “*Rahman’ın has kulları o kimselerdir ki onlar yerde tevazu ile yürürler. Cahiller kendilerine laf atarsa ‘selamette!’ derler.*” buyrulur, maksatlı ve cahilane sataşmalara karşı nasıl mukâbele edileceğinin tavrı ve tartısı belirlenir. Bu noktada rahmet ve yüce ahlak sahibi Hazreti Muhammed’in²⁷¹ hayatı; şahsına ve inancına karşı kasıtlı ve düşmanca yapılan cürüm ve fenalıkları bağışlama misalleriyle doludur.²⁷² Ayrıca Hazreti Muhammed’in eşi Hz. Aişe validemize Kuran’da “ifk”²⁷³ olayı diye bildiğimiz çok ağır yalan ve bühtanda bulunanların “yalancı ve iftiracı” oldukları belli olduktan sonra; Hazreti Muhammed, bu meş’um ve müfteri kişilerin

²⁶⁸ “Bu olgunluğa ancak sabredenler kavuşturulur, buna ancak hayırdan büyük bir pay sahibi olan kavuşturulur.” Fussilet, 41/35).

²⁶⁹ Bu yüzden “sabırlı kimseler” Kur’an’da Allah’ın sevdiği kulları sınıfındandır (3/146). Aslında insaf edenler muksitin (3/159) ile mütevekkil olanlar (5/42, 49/9 ve 60/8) birlikte düşünülmesi gerekir, çünkü insanın muksit ve mütevekkil olmadan sabırlı olmasından söz edilemez. Bu sebepler Allah’ın sevdiği üç vasfı aslında birbirini tamamlamaktadır..

²⁷⁰ “Nice peygamberler vardı ki, kendileriyle beraber birçok Allah dostları çarpıştılar; Allah yolunda başlarına gelenlerden yılgınlık göstermediler, zaafa düşmediler, boyun eğmediler. Allah sabredenleri sever.” (Al-i İmran 3/146).

²⁷¹ “Sen elbette yüce bir ahlak üzeresin.” (Kalem, 68/4).

²⁷² Hz. Peygamber, Taif’e tebliğ ve irşad için gittiğinde reva görülen hakaret, aşağılanma ve fiziki darb fenalıklarıyla birlikte o zamanki Taiflilerin çocuklara Peygamberimizi ve yanındaki yoldaşını taşlattırmalarına karşılık Cebrail’in kendisine isterse karşısında gördüğü dağı Taiflilerin üzerine geçirebileceğini söylemesine rağmen rahmet ve yüce ahlak sahibi Hz. Peygamber buna yanaşmamış ve kabul etmemiştir; zira içlerinden biri bile inansa helak edilmemesi gerektiğini Cebrail a.s.’a söylemiştir. Daha az önce kendisine ve yoldaşına taşlar atan ve onlarla alay eden, aşağılayan bu pek fena insanların gazaba uğramalarını istemeyerek hemen orada bu mücrimleri bağışlamıştır.

²⁷³ İfk hadisesi adını, Kur’an’daki olaya ilişkin âyetlerde (Nur 24/11 ve 22) iki kere geçen ifk kelimesinden alır. “İfk” Arapça kelime anlamı olarak “iftira, en kötü ve en çirkin yalan” demektir. İfk, Kur’an’da ayrıca iki farklı surede ve iki ayette (Furkan 25/4, Sebe 34/43) lügat anlamında geçmektedir.

ardından gitmeyip onları affetmiştir.²⁷⁴ Peygamber, yüce bir ahlaka sahip olduğu için Allah, Hazreti Muhammed'i insanlığa kıyamete kadar en güzel örnek olarak göstermiştir.²⁷⁵

“İnsan ihsanın kölesidir.” Normal zamanda, zeminde ve şartlarda yapılan iyilikler ve güzellikler, belki de bir gün unutulur; ama fenalığa karşı yapılan ihsanlar, ikramlar, özetle iyilikler, hep payidar kalıp yâd edilir. Fenalığa iyilikle cevap vermek, kişinin nefesine çok zor ve ağır gelebilir. Her şeyin maliki olan Allah'ın rızasını gerçekten murad eden kimse, azgınlığı ve fenalığı isteyen nefesine baskı yaparak şahsına kötülük irtikâp eden kimseye iyilikle mukâbelede bulunabilir. Hz. Yusuf buna güzel bir örnektir. Yusuf a.s'ı kıskanan kardeşleri, kendisini kasıtlı, planlı yani taammüden öldürmek veya ölüme terk etmek maksadıyla kuyuya atarlar. Hz. Yusuf, Allah'ın yardımıyla kuyudan sağ olarak kurtulur, bir zaman sonra Mısır'a Aziz olur. Uzun yılların akabinde, kardeşleri kendisine muhtaç ve mahkûm bir haldeyken ona gelirler. Onu hatırlamayıp tanımayamadıkları için onun kim olduğunu bilemezler ve kendisinden yardım talep ederler. Hz. Yusuf, yeri ve zamanı gelince geçmişte canına kast eden kardeşlerine tanıtır. Fakat onlardan intikam almaz. Kendisine yapılan fenalıkları affeder. Hatta kardeşlerine ihsan, ikram ve iyilikle mukâbelede bulunur.²⁷⁶ İşte bu davranış yüce, erdemli ve faziletli olan peygamberlerin ahlakıdır. Bu en güzel kıssalardaki en güzel örneklerin yaptıklarının tersi yapılırsa bu sefer de insanoğlu düşmanı olan şeytanı sevindirmiş olur. Buradan hareketle denilebilir ki iyiliğin kaybedilmesi insanlığın kendi büyük aybı ve kaybidir. Eğer insan kaybederse, sadece bu dünya hayatını değil, ebedi huzur ve sükûn yurdu olan ahiretini de kaybedebilir. Neticede ebedi azap ve sıkıntı yeri olan Cehennem söz konusudur. Yeryüzünde iyiliğin tamamen yaygınlaşıp hâkim olması ancak iyilerin kötülükleri önlemesiyle ve iyilikleri benimseyerek istikrarlı bir şekilde yapmasıyla mümkün olur. Bu da iyilerin sergileyecekleri azami gayret ve gösterecekleri yoğun çaba ile mümkün olacaktır. Bu bilince ve yöntemle sahip olmadıkça iyileri ve iyiliği yeryüzüne hâkim kılacak genel bir plan ve strateji yoktur. Bu durum ise insanları sonuca götüremeyeceği gibi insanlığın kötüye ve kötülüğe karşı yenilmesi anlamına gelir. Haddi zatında bütün insanlık için Kerim olan Kur'an, mü'minler için hayat rehberi olma hususiyetiyle birlikte her iki cihan kılavuzudur ve bu rehber kitapta mü'minlerin özellik bakımından tarif ve tasvir edilen güzel ahlaklarından biri de “kötülüğe karşı iyilikle karşılık vermektir.” İman etmeyen insanların hayat felsefesine son derece aykırı olan bu tutum, İslamın inşa ve imar ettiği yüksek

²⁷⁴ Geniş bilgi için Nur, 24/11-20 arasındaki ayetlere ve İslam Ans. T.D.V. 21/507-509. bakınız.

²⁷⁵ “Şanım hakkı için muhakkak ki size Resullulah'da pek güzel bir örnek vardır. Allah'a ve son güne ümit besler olup da Allah'ı çok zikreden kimseler için.” (Ahzab, 33/21).

²⁷⁶ Hz. Yusuf kardeşlerini affeder, ihsan ve ikramlarda bulunarak fenalığa karşı yüce gönlüyle iyilikle cevap verir: “Yusuf dedi: Bugün size bir ayıplama ve azarlama yoktur. Allah, sizi, mağfiretiyle bağışlasın. O, merhamet edenlerin en merhametlisidir. Alın şu gömleğimi götürün de babamın yüzüne sürün, gözü açılır. Ve bütün ailenizle toplanıp bana gelin.” (Yusuf, 12 /92-93).

ahlakta tolerans, hoşgörü, barış, erdem, fazilet ve alçak gönüllülüğün ehemmiyetini ve ayrıca mü'minlerin temiz ve yüce ahlakını ortaya çıkarmaktadır.

Ahbārü'l-İber mesnevisinde, *“Der-beyan-ı Haret-i İsa Aleyhisselam Bir Yahudi'yle Refik Olduğu”* hikâyesinde Hazreti İsa bir Yahudi'yle yoldaşlık yapar. Hazreti İsa bu yolculuk boyunca birçok mucize gerçekleştirir. Ayrıca Hazreti İsa'nın Yahudi'ye birçok faydası dokunur. Bunun karşısında Yahudi, Hazreti İsa'nın asasını çalar. Kendisini tabib olarak tanıtan Yahudi hasta olan bir padişahı iyileştirmeye çalışır. Yahudi çaldığı asayla bunu yapabileceğini düşünür. O, maharetin asada olduğunu düşünen dar görüşlü bir insandır. Hâlbuki asa sadece bir asadır. Önemli olan asayı tutan eldir. Yahudi, padişahı tedavi etmeye çalışırken padişahın sağlık durumu daha da bozulur. Bunun karşısında Yahudi'yi asmaya karar verirler. Bu esnada Hazreti İsa gelerek padişahı iyileştirir. Yahudi'yi de ölümden kurtarır. Hazreti İsa'nın burada olduğu gibi birçok yerde de Yahudi'ye faydası dokunur. Yahudi her ne kadar kötülük yapsa da bunun mukabilinde Hazreti İsa'dan iyilikler bulur. Hazreti İsa en son Yahudi'nin yalancı ve iflah olmaz biri olduğunu anlayınca Yahudi ile olan yolculuğunu sonlandırır. Nitekim Hazreti İsa gibi bir yoldaşın kıymetini bilmeyen Yahudi'nin sonu trajik olur, Yahudi üç kişi tarafından öldürülür.

2.2.17. TEDBİRLİ OLMAK VE TEDBİRLİ DAVRANMAK

Arapçada “tedbir” d-b-r kök harflerinden müteşekkil olup “tef'il” babındadır. Kur'an'da “dal-be-ra” harflerinden oluşturulan kelimeler türevleriyle 44 yerde geçmektedir. Kelime anlamı olarak tedbir, bir şey için sebeplerini, ardını ve önünü inceleyerek ve düşünerek hazırlıklı olmaktır. Tedbir, bir işin gerisini ve ilerisini gözeterek harekette bulunmak, zor ve kötü bir hâle düşmemek için bazı hususlarda ihtiyatlı olmaktır. İhtiyatlı olmak ise başarılı olmanın işareti ve ifadesidir. Alınan tedbir, tevekküle engel olmadığı gibi, tedbirli olmakla birlikte söz konusu işin başarısını veya başarısızlığını, neticede sebepleri de sonuçları da yaratan mutlak güç ve kudret sahibi Allah'tan talep edip böylece beklemektir. İşin özünde alınan tedbire değil de her şeyin yaratıcısı ve sanatkârı olan Cenab-ı Allah'a güvenmek gerekir. İlgili ayet-i kerimeler bu hakikati insanlara “hızrakum ve hızrehum”²⁷⁷ kelimelerinin ışığında hatırlatır:

Her konuda tedbiri elden bırakmamak gerekir. Tedbirle düşünerek hareket

²⁷⁷ “Ey iman edenler! Düşmana karşı her türlü savunma tedbirinizi alınız. Onlara karşı ya küçük birlikler halinde hareket ediniz veya topyekün seferber olunuz.” (Nisa 4/71). “Sen onların aralarında bulunup da onlara namaz kıldırıldığında içlerinden bir kısmı seninle beraber namaza dursun. Silahlarını da yanlarına alsınlar. Bunlar secdeye vardıklarında diğer bir kısmı arkanızda beklesin. Sonra o namaz kılmamış olan diğer kısım gelsin seninle beraber kılsınlar ve ihtiyatlı bulunsunlar, silahlarını yanlarına alsınlar. Kâfirler arzu ederler ki, silahlarınızdan ve eşyanızdan bir gafil olsanız da size ani bir baskın yapsalar. Eğer size yağmur gibi bir eziyet erişir veya hasta olursanız silahlarınızı bırakmanızda bir vebal yoktur. Bununla beraber ihtiyatı elden bırakmayın. Kuşkusuz Allah kâfirlere alçaltıcı bir azap hazırlamıştır.” (Nisa 4/102).

eden insan akıllı insandır. Tedbir, akıllı ve mantığı kullanmanın işareti ve hatta zirvesidir. Zira Allah; "Bütün ihtiyat tedbirlerini alın..."²⁷⁸ emriyle, bizleri her zaman temkinli ve tedbirli olmamız konusunda uyarıyor. Tedbirli olmak, Allah'ın kitabı aracılığıyla müslmanlara tavsiyesi ve buyruğudur.

Hız. Yakup (a.s.) evlatlarından "yalnızca Allah'a güvenenerek tevekkül edenlerden" olmalarını isteyerek tavsiyede bulunmakta; aynı zamanda kendilerini koruyacak en akıllı ve mantıklı tedbirleri almaları konusunda da onları uyarmaktadır.²⁷⁹ Âlemlere örnek olması açısından tedbirli ve mütevekkil salih bir müslümanın izlemesi gereken yol, yordam ve davranışın da böyle olması gerekir. Vurdumduymazlık, umursamazlık, bana ne lazımcılık ve boş vermişlik tedbirsiz, temkinsiz ve tevekkülsüzlük Allah'ın seveceği özellik, tutum ve davranışlardan değildir. İnsan gördüğü her tehlikeye karşı "...Korunma tedbirlerinizi alın..." (Nisa Suresi, 102) ayetinin emri gereği aklını ve mantığını kullanıp gerekli tedbirleri almalıdır. Aynı zamanda da Âlemlerin Rabbi olan Allah'ın dilemesi ve takdiri dışında hiçbir tehlike ve zararın önüne geçilemeyeceğinin idrakinde olarak mutlak kudret ve tasarruf sahibi olan Allah'a teslim ve tedbir ile tevekkül etmek gerekir. Bu ayetlerde, her zaman ve zeminde ihtiyatlı ve tedbirli bulunmanın gerekliliği gösterilmektedir. Gerek zor zamanlarda ve gerekse de rahat dönemlerde Allah'a dayanıp güvenmek gerekir.

Herhangi bir olay karşısında paniğe kapılmak; akıllı, mantığı ve bilinci kapanacak derecede korkuyla dehşete düşmek, korkudan veya şaşkınlıktan ne yapacağını kestiremeyecek duruma düşmek gibi tavırlar doğru değildir. Önemli olan bu tarz olay veya durumlar karşısında soğukkanlılığı korumak ve sakin kafayla düşünerek mantıklı, akılcı çözümler bulmaktır. Çünkü sonsuz güç ve kudret sahibi Allah, insanlara Kur'an'da tevekküllü olmalarını²⁸⁰ yani müşkil durumlarda, tehlike anlarında da sadece Allah'a güvenip dayanmalarını emretmiştir. Bu hususta konuyu açıklayıp aydınlatarak bizlere ışık ve rehber olacak ayetler şöyledir:

"De ki: "Hiçbir zaman bize Allah'ın bizim için takdir ettiğinden başkası dokunmaz. O, bizim mevlamızdır. Müminler yalnızca Allah'a tevekkül etsinler." (Tevbe 9/51).²⁸¹

²⁷⁸ (Nisa, 4/102)

²⁷⁹ Ve dedi ki: "Ey yavrularım! (şehre) hepiniz bir kapıdan girmeyin de ayrı ayrı kapılardan girin. Gerçi ben ne yapsam, Allah'ın takdirini sizden engelleyemem. Hüküm yalnızca Allah'ındır. Onun için bütün tevekkül edenler O'na tevekkül etmelidirler." (Yusuf 12/67).

²⁸⁰ "Tevekküllü olanları Allah sever. Ayrıca Hz Yakub evlatlarına temkinli ve tedbirli olmalarını salık verir ve temkin ve tedbirle tevekkül edenler Hız. Yakub a.s şahsının örneğinde övülmektedir." (Yusuf 12/67-68).

²⁸¹ Geniş bilgi için tevekkül konusuna bakınız.

“... (Yapacağın) işlerde onlara da danış, bir kere de azmettin mi, artık Allah'a dayan. Muhakkak ki Allah kendine dayanıp güvenenleri sever.” (Al-i İmran 3/159).

Hakkıyla istişare edilip temkin ve tedbir alındıktan sonra sadece Allah'a tevekkül etmek gerekir ve Allah böyle yapanları sevdiğini vurgulayarak belirtir. Herhangi bir konuda alınması gereken önlemleri almak, böylece Allah'ın bu evrende mevcut olan fitrî ve kozmik kanunlarına uyum ve uygunluk içerisinde hareket etmek en makul ve mantıklı tedbirdir. Aklın ve mantığın rehberliğinde tedbir almadan tevekkül etmek, tembelce ve boşuna bir tevekküldür. Gerçek tevekkül, sebepler ve muhtemel sonuçlar çerçevesinde gereken tedbirleri aldıktan sonra neticeyi Allah'a havale ile yapılan tevekküldür. Çünkü, tedbir alındığı halde istenmeyen başka bir sonuç da çıkabilir. Bu anlamda yapılacak tevekkül de yersiz ve gereksiz değil; aksine mutlak bir imanın tezahürüdür. Neden işin ehli olanlarla müşavere edip, gerekli tedbirlerden sonra tevekkül etmemiz gerekir sorusunu ise şu ayet cevaplamaktadır:

"Sen Yücesin, bize öğrettiğinden başka bizim hiçbir bilgimiz yok. Gerçekten Sen, her şeyi bilen, hüküm ve hikmet sahibi olansın" (Bakara Suresi, 2/32).

“Der-beyan-ı Hazret-i İsa ‘Aleyhisselam Antakiyye Kavmine Daveti”
hikâyesinde Hazreti İsa'nın Havarilerinden üç kişinin ahvali anlatılır. Başlangıpta Antakya halkını Hak dine çağırmaya iki kişi gider. Bazı kerametler gösterirler. Hastaları iyileştirirler. Antakya sultanı Antahuş bunları duyunca onları davet eder. Onlarla tanışır. Onlara kendi ilahından başka bir ilah olup olmadığını sorduğunda onlardan şu cevabı alır:

Didiler kim aña ol dem ey denî
Putuñı halk eyleyen dağı seni (6763)

Ol Hudâdur kim şerîki yokdurur
Sen tegi yañlış diyenler çokdurur (6764)

Kim dimezse aña kim oldur Aħad
Qaldı tamular içinde tā ebed (6765)

Şah bu sözleri duyduğunda bunlara yüz değnek vurularak zindana atılmalarını emreder. Bu haber Hazreti İsa'ya ulaşınca Hazreti İsa Şem'un adında birini gönderir. Şem'un zindana gelerek arkadaşlarını ziyaret eder. Onların tedbirli davranmayarak hata yaptıklarını söyler ve arkadaşlarının yaptığı eylemin tedbirsizliğini şu misalle açıklar:

Misliñüz şol ‘avrete beñzer a yâr
‘Ömrinüñ çoğı anuñ geçdi figâr (6778)

Kim toğurmadı dağı hîç bir veled

Şoñra bir oğlan aña virdi Aħad (6779)

Terbiyet itmek anı pes bilmedi
Virdi etmek daħı vaħtı olmadı (6780)

Ʒaldı boğazında anuñ ol zamān
Ʒaħ Te‘ ālā emri ile virdi cān (6781)

Siz daħı ol şāhı da‘ vet itdūñuz
Bu mişillü işdürür hem Ʒılduñuz (6782)

Şem’ün, Antakya halkının içine karışır. Onun maharatleri şöhet bulur. Şahın güvenini kazanır. O, tedbirli davranır; ama maalesef tedbirli davranması onun trajik sonunun değişmesine engel olmaz. Nitekim şaha zindana attığı iki kişiyle konuşmak istediğini söyler. Onlara konuşur. Onların maharetini sorar. Bunların Allah’ın izniyle amā olan gözleri açacaklarını söylerler. Anadan doğma amā olan birinin gözlerini iyileştirirler. Şem’ün da aynısını yapar ve onlara başka maharetlerinin olup olmadığını sorar. Onlar da Allah’ın izniyle ölüyü dirletebileceklerini söylerler. Yedi gün önce ölmüş birinin cenazesi huzurlarına getirilir. Adamların duası ve Allah’ın izniyle ölmüş adam dirilir. Bunun üzerine Şem’ün bunların ilahını ve dinlerini kabul ettiğini söyler. Fakat azgınlıkta ileri gitmiş Antakya halkı ittifakla karar verip bunları öldürürler. Bunların davranışı karşısında şunu söyleyebiliriz: “Tedbir kuldan takdir Allah’tandır.”

2.2.18. İSTİŞARE ETMEK

İstişare kelimesi **Arapça** “ş-w-r “ kökünden gelir. Bu kelime Kur’an’da çekimli türevleriyle birlikte 4 ayette geçmektedir.²⁸² Bir iş yaparken o işin uzmanına sormaya "meşveret" veya "istişare" denir. İstişare yapmak Allah’ın emridir. Kur’an-ı Kerim’de mealen; “yapacağın işi önce meşveret et!”²⁸³ buyurulmaktadır. İyi kimseler övülürken de “İstişare ederek iş yaparlar.”²⁸⁴ şeklinde buyurulmaktadır.

“İslami toplumun ayırd edici özelliklerinden birisinin, sosyal öneme sahip meselelere karar verilmiş biçimi olduğunu bildirir: ‘İşleri, aralarında danışma iledir.’ Modern İslam alimleri şura (danışma) ilkesini İslami siyasi sistemin köşetaşı olarak ve İslami siyasetin alameti ve ölçüsü olarak göstermektedirler. Bu ilkeyi ayrıntılı

²⁸² (2/33, 3/159, 19/29, 42/38).

²⁸³ “Sen (o zaman), sırf Allah’ın rahmetiyle onlara karşı yumuşak davrandın. Eğer kaba, katı yürekli olsaydın, onlar senin etrafından dağılıp giderlerdi. Artık onları sen bağışla, onlar için Allah’dan mağfiret dile. (Yapacağın) işlerde onlara da danış, bir kere de azmettin mi, artık Allah’a dayan. Muhakkak ki Allah kendine dayanıp güvenenleri sever.” (Al-i İmran, 3/195).

²⁸⁴ “Onlar, Rablerinin davetini kabul ederler ve namazı dosdoğru kılarlar. Onların işleri de kendi aralarında bir istişare iledir. Kendilerine verdiğimiz rızıktan onlar Allah yolunda harcarlar.” (Şura, 42/38).

incelediklerinde müspet ve menfi bir dizi kural çıkarmışlardır. Bu kurallardan bazıları şunlardır: idarecilerin sorumluluğu, iktidarın adem-i merkeziliği, hükümetlerin seçimle işbaşına gelmesi, şura ilkesini tanımayan her türlü hükümet biçiminin reddedilmesi.”²⁸⁵

Mü'minler ve Müslümanlar, Kur'an'ın imar ve inşa edeceği ahlak ile bezenmeledirler. İstişare Kur'an'ın emridir. Bu yüzden herhangi bir meselede bireysel kararlar alınmamalı; bu konudaki nihai ve icra edilmesi gereken kararlar muhakkak önce işin ehli olanlarla istişare edilmelidir. Konunun ehemmiyetinin Müslümanlar tarafından anlaşılıp kavranabilmesi için Allah, Şura Suresi'nin 38. ayetinde istişareye, salât ve infak ibadetinin yanında yer vermiştir. Bu ibadeti yerine getiren müminin öncelikli hedefi, karar verilen konuda en doğru sonuca ulaşmaktır. İstişare eden insan hem ibadet yapmış olur hem de alınan ve alınacak kararlarda isabet eder. Ayrıca istişare, müminler arasındaki dayanışma ve aidiyet hislerinin müspet anlamda ziyadeleşmesine de vesile olur.

“Her bilgi sahibinin üstünde daha iyi bir bilen vardır” (Yusuf Suresi, 12/76) ayeti gereği aralarında istişare eden kişiler, karşılardaki müminlerin fikir, bilgi ve söz konusu mesele hakkındaki çözümlemelerine çok değer verirler.

İstişareyi işin ehliyle yapmak gerekir. İnsana düşen kimden ve nereden gelirse gelsin yapacağı işlerde meşveret yapmasıdır. “Bin bilsen de bir bilene danış” sözü istişarenin doğru kişilerle yapılması gerektiğini göstermektedir. Ayrıca; “danışan dağlar aşar, danışmayan yolda şaşar.” sözü de istişarenin insanların önündeki büyük engelleri aşmasında ne derece önemli olduğunu göstermesi açısından dikkate değerdir.

Ahbârü'l-İber mesnevisinde *“Der-beyan-ı Hazret-i Ömer Radiyallahu Anhu Nîl-i Mübareke Name Virdüğü”* hikâyesinde Amr İbn-i As, Hazreti Ömer tarafından Mısır Beyi olarak görevlendirilir. Buraya giden Amr İbn-i As'ın Mısır halkıyla fikri bağlamda bazı çatışmalar yaşadığı görülür. Mısır halkının batıl inançlarını yerine getirmek istemelerine karşılık, Amr İbn-i As buna İslam'ın müsaade ettiği çizgiler çerçevesinde kalarak izin vermez. Amr İbn-i As Mısır'a yönetici olarak gelene kadar Mısır 'da her yıl bir genç kız süslenerek Nil'e kurban verilmiştir. Bu durumun Nil'in taşmasına ve bereket getirmesine sebep olduğuna inanılmış. Amr İbn-i As'tan sonra da bu ritüeli devam ettirmek isteyen Mısır halkına Amr İbn-i As karşı çıkar ve bunu yapamayacağını belirtir. Amr İbn-i As'tan istediğini alamayan Mısır halkı gerisin geriye gider. Fakat bir zaman sonra Nil kurur ve kıtlık yüz göstermeye başlar. Kıtlıktan dolayı Mısır halkı Amr İbn-i As'a gelerek Mısır'dan ayrılmaları gerektiğini

²⁸⁵ Mir, *a.g.e.*, s.184.

söylerler. Bunlardan biraz vakit isteyen Amr İbn-i As Hazreti Ömer’e bir mektup yazarak ona danışır. Amr İbn-i As’ın istişare yapması onu sıkıntıdan çıkarır. Çünkü Hazreti Ömer onun mektubuna yazdığı cevabın yanında, bu sıkıntıdan nasıl kurtulacağına dair bir de reçete sunar. Hazreti Ömer’in mektupla gönderdiği kâğıt Nil Nehri’ne atılınca Nil her zamankinden daha fazla taşar. Suyun taşmasıyla adeta Mısır halkının batıl inançları da suyla beraber akar ve gider.

2.2.19. TİCARİ AHLAK

Arap dilinde “be-ye-ayn” kök harflerinden oluşan “bey” fiilli “satmak ve alışveriş yapmak” anlamlarına gelir. Bu kelime çekimli olarak türevleriyle birlikte Kur’an’da 15 yerde geçmektedir.

Allah, Kuran’da “alışverişi helal, faizi haram kıldığını”²⁸⁶ belirtir. “Cuma günü namaz için çağrıldığında insanın alışverişi hemen bırakıp Allah’ın zikrine koşması gerektiğini ve bunun insanın faydasına olduğunu söyler.”²⁸⁷ Bu sebeple mümin insan ömrü boyunca yaptığı her iyi ve hayırlı işi Allah’ın rızası ve hoşnutluğu için yapar. İnsan, yaptığı iş ne olursa olsun asıl maksadını ve maksudunu unutmamalıdır. Dikkat edildiği üzere Rabbu’l-âlemin olan Allah Kuran’da inananların özelliklerini anlatırken ticaretin veya alışverişin onlara asıl maksatlarını ve maksutlarını hiçbir zaman unutturmadığını şöyle bildirmiştir:

“Birtakım insanlar (Allahı tesbih ederler) ki ne ticaret ne de alışveriş onları Allah’ı anmaktan, namaz kılmaktan ve zekât vermekten alıkoymaz. Onlar, kalplerin ve gözlerin allak bullak olduğu bir günden korkarlar.” (Nur, 24/ 37).

Allah’ın mümin kişilerden kesinlikle her şart ve zeminde göstermelerini istediği üstün bir ahlak vardır ve iman edenler hangi işi yapıyor olurlarsa olsunlar bu yüce ahlakın özelliklerini ve şartlarını yerine getirirler. Hayatlarının her anında olduğu gibi ticaret ile iştigal ettiklerinde de sağlam, kaliteli, dürüst, samimi, vefakâr ve fedakâr, çalışkan, adil, mütevazıdırler. Aynı zamanda bütün çaba ve dikkatleri Rahman’ın sevgi, rızası ve hoşnutluğunda ve onun helal-haram kriter ve sınırlarındadır. Bütün bunlarla birlikte Âlemlerin Rabbi iman edenlere, ticaret yaparken de başka insanların haklarını ihlal etmemelerini, ölçüyü ve tartıyı yaparken ölçü ve tartı yapılan enstrümanların dosdoğru ve sapasağlam olmasını ölçü ve tartıyı

²⁸⁶ “Riba (faiz) yiyen kimseler, şeytan çarpan kimse nasıl kalkarsa ancak öyle kalkarlar. Bu ceza onlara, "alışveriş de faiz gibidir" demeleri yüzündendir. Oysa Allah, alışveriş helal, faizi de haram kılmıştır. Bundan böyle her kim, Rabbinden kendisine gelen bir öğüt üzerine faizciliğe son verirse, geçmişte olanlar kendisine ve hakkındaki hüküm de Allah’a kalmıştır. Her kim de yeniden faize dönerse işte onlar cehennem ehli dirler ve orada süresiz kalacaklardır.” (Bakara, 2/275).

²⁸⁷ “Ey inananlar! Cuma günü namaz için çağrıldığınız zaman, Allah’ı anmaya koşun, alışveriş bırakın. Eğer bilerseniz, bu sizin için daha hayırlıdır.” (Cum’a, 62/9).

tam tutmalarını, ticaret metainı olması gereken değerinden düşürmemelerini büyük bir ehemmiyetle emretmiştir.²⁸⁸ Ayrıca ticaret yaparken doğru ve dürüst olmanın, insanlara asla haksızlık yapmamanın ve böylesine güzel bir ahlak göstererek de Allah'ı bizden razı etmenin daha hayırlı ve kazançlı olacağı İsrâ Suresi'ndeki ayet-i kerimede şöyle beyan edilmiştir:

“Ölçtüğünüz zaman tam ölçün ve doğru terazi ile tartın. Bu hem daha hayırlıdır ve sonuç itibariyle de daha güzeldir.” (İsrâ, 17/35).

“**Der-beyan-ı Ahval-i Ashâbü'r-Rakīm**” hikâyesinde bir mağarada mahsur kalan üç kişinin mağaradan çıkmak için kendilerine şefaathçi olması amacıyla anlattıkları küçük hikâyelerle karşılaşırız. Birinci kişi güzel bir amelini anlatırken annesine gösterdiği hürmetten bahseder. Bunda sonra dua eder. Böylece mağaranın girişini kapatan taş yerinden kımıldar ve kapı biraz açılır. İkinci kişi zina suçundan uzak durduğunu anlatır. Bu anlatımdan sonra da kaya biraz daha açılır. Üçüncü kişinin anlattığı hikâye ticaret ahlakı ve dürüstlük üzerinedir. Üçüncü kişi bir gün kendi işi için birilerini çalıştırdığını ve çalışanların ücretlerini ödediğini söyler. Fakat çalışanlardan biri gelip ücret istemez. Bunun üzerine adam bu parayla ticaret yapıp bir sürü öküz ve bir köle satın alır. Bir zaman sonra ücretini istemeyen adam gelip hakkını isteyince bu adam kendisine gelen kişinin ücretiyle kazandığı malın tamamını bu kişiye verir. Bu işi yapan adam bu olayı anlatıp dua edince mağaranın kapısı sonuna kadar açılır. Bu üç kişi Kur'an-ı Kerim'de Kehf Suresi'nde anılır. Şair telmih yoluyla bunu da hatırlatır:

Ol Gani için dahı yâd eyledi

Ve'r-Rakīm bu üçine ad eyledi (2450)

Görüldüğü üzere üçüncü kişi kendisinde ticaret ahlakı bulunan dürüst ve kanaatkâr bir insandır. Bu kişi de Allah korkusu mevcuttur. Allah'tan korktuğu için kimsenin hakkının kendisi üzerinde kalmasını istemez.

2.2.20. ADALET

“Adalet, yasalarla sahip olunan hakların herkes tarafından kullanılmasının sağlanması... Hak ve hukuka uygunluk, hakkı gözetme” anlamlarında bir sözcüktür. Adalet kelimesi Arapça'da (ayn-dal-lam) kök harflerinden gelmekte olup bu kelime Kur'an'da 24 ayette 28 kez geçmektedir. Kıst kelimesi ise (kaf-sin- tı) harflerinden gelmektedir, bu kelime 24 ayette 27 kez geçer. Kıst kelimesi ise tartı, oran, ölçü ve bölüşmelerde doğru iş görme gibi anlamlara gelmektedir.²⁸⁹

²⁸⁸ "Ey kavmim! Ölçerken ve tartarken adaleti yerine getirin. Halkın malına densizlik etmeyin ve yeryüzünde fesatçılık yaparak fenalık etmeyin." (Hud, 11/ 85).

²⁸⁹ Parlatır, a.g.e., s. 902.

Allah adaleti emretmektedir.²⁹⁰ Allah adaletli davrananları sever.²⁹¹ İnsan her işinde adaletli olmalıdır.²⁹² Ayrıca Allah şahitlik yapılırken de adil davranılmasını da emreder. Bir kavme olan kinin insanı adaletsizliğe sevketmemesi gerektiğini bildiren Allah, adaletli olmayı takvaya yakınlık olarak değerlendirir.²⁹³

“4/3, birden fazla kadınla evli olanlara, eşleri arasında adaletle muamele etmelerini, bunu yapamayacaklarsa tek kadınla evlenmelerini emretmektedir.”²⁹⁴ Allah kesinlikle Muksitin (insaf sahibi adil olanları) sever.²⁹⁵ Kur’an’da Allah adaletli olanları sever tabiri aslında yoktur. Fakat bununla aynı gelen Muksitin yani insaf sahibi, adil olanları sevdiğini bildirir.

Ahbārü’l-İber mesnevisinin “*Der-beyan-ı Hazret-i Ömer Radiyallahu Teâlâ Anhu Oğlunu Şehid Eyledüğü*” hikâyesinde Hazreti Ömer’in oğlu Şehma zina suçunu işler. Şeriatin hükmünü uygulayan Hazreti Ömer öz oğlu da olsa ayırım yapmayarak onu yüz sopa cezasıyla cezalandırır. Bu cezanın sonunda Şehma ölür. Hazreti Ömer burada şeriatin kurallarını uygulayan bir yönetici olarak karşımıza çıkarken aynı zamanda da suç işleyen kendi oğlu bile olsa onu cezalandırarak adaletli bir tavır ortaya koyar.

2.2.21. İLİM VE ÂLİMİN ÖNEMİ

İlim; bilim, ayrıntı, özellik, nitelik anlamlarına gelmektedir.”²⁹⁶ Arapça’da

²⁹⁰ “Şüphesiz ki Allah, size adaleti, iyilik yapmayı ve yakınlarla bakmayı emreder; hayasızlıktan, fenalıktan ve azgınlıktan nehyeder. Öğüt almanız için size böyle öğüt verir.” (Nahl, 16/90). “Allah size, emanetleri ehline vermenizi ve insanlar arasında hükmettiğiniz zaman adaletle hükmetmenizi emrediyor. Allah, bununla size ne güzel öğüt veriyor. Şüphesiz ki Allah her şeyi hakkıyla işiten, hakkıyla görendir.” (Nisa, 4/58).

²⁹¹ “Onlar, yalana çok kulak verirler ve çok haram yerler. Eğer sana gelirlerse, ister aralarında hükmet, ister onlardan yüz çevir. Eğer onlardan yüz çevirirsen, sana hiçbir zarar veremezler. Eğer aralarında hükmedersen adaletle hükmet. Şüphesiz Allah, adaletli davrananları sever.” (Mâide, 5/8). “Eğer müminlerden iki grup birbirleriyle vuruşurlarsa aralarını düzeltin. Şayet biri ötekine saldırırsa, Allah’ın buyruğuna dönünceye kadar saldıran tarafla savaşın. Eğer dönerse aralarını adaletle düzeltin ve (her işte) adaletli davranın. Şüphesiz ki Allah, adil davrananları sever.” (Hucurat, 49/9). “Allah sizi, din hakkında sizinle savaşmayan ve sizi yurtlarınızdan çıkarmayan kimselere iyilik etmekten, onlara adaletli davranmaktan men etmez. Çünkü Allah adalet yapanları sever.” (Müntehine, 60/8).

²⁹² “Eğer müminlerden iki grup birbirleriyle vuruşurlarsa aralarını düzeltin. Şayet biri ötekine saldırırsa, Allah’ın buyruğuna dönünceye kadar saldıran tarafla savaşın. Eğer dönerse aralarını adaletle düzeltin ve (her işte) adaletli davranın. Şüphesiz ki Allah, adil davrananları sever.” (Hucurat, 49/9).

²⁹³ “Ey iman edenler, Allah için hakkı ayakta tutanlar ve adaletle şahitlik yapanlar olunuz. Bir kavme olan kininiz, sizi adaletsizliğe sevketmesin. Adaletli olun, çünkü o, takvaya daha yakındır. Allah’tan korkun. Şüphesiz Allah, yaptıklarınızdan haberdardır.” (Mâide, 5/8).

²⁹⁴ Mir, a.g.e., s.13.

²⁹⁵ “Onlar, yalana çok kulak verirler ve çok haram yerler. Eğer sana gelirlerse, ister aralarında hükmet, ister onlardan yüz çevir. Eğer onlardan yüz çevirirsen, sana hiçbir zarar veremezler. Eğer aralarında hükmedersen adaletle hükmet. Şüphesiz Allah, adaletli davrananları sever.” (Maide, 5/42). 49/9; 60/8

²⁹⁶ Büyük Sözlük, a.g.e., s. 956.

‘ilm’ kelimesi (ayn-lam-mim) kök harflerinden oluşmuştur ve Kur’an’da bu kelime çekimli ve türevleriyle birlikte toplamda 728 ayette 854 kez geçmektedir.

Kur’an ilme çok büyük kıymet ve ehemmiyet verir. Müfessir ve Muhaddislerin iddiasına göre Allah’ın ilk emri “ıkra, yani oku” buyruğudur. Hatta Allah, Kur’an’ı bir ilim üzerine açıkladığını belirtir.²⁹⁷ Bu manada ululazm peygamberlerden olan Hz. Musa; Rabbin indinden bir ilimle gelen kulun²⁹⁸ sahip olduğu ilme rüşd ile talip olmuştur.²⁹⁹

Al-i İmran 7. ayetinde muhkem ve müteşabih kavramları izah edilir. Bu ayette müteşabih ayetlerin te’vilini Allah’tan başkasının bilmediği ve ilimde derinleşmiş olanların da bunu te’yit ve tasdik ettikleri ve Allah’tan hakkıyla korkanların âlimler olduğu belirtilirken ilme ve âlime verilen değer ve ehemmiyet nazarlara de sunulur.³⁰⁰ Kur’an’da insanlar için verilen misalleri akledabilenlerin âlimler olduğu beyan edilir.³⁰¹ Bu anlamda bilenler ile bilmeyenlerin bir olmadığı da vurgulanır.³⁰²

Ahbârü’l-İber mesnevisinde, “**Der-beyan-ı Hazret-i Halid’ün Yitmiş Bin Kâfiri İmana Getürdüğü**” hikâyesinde Halid bin Velid’in ilmi ön plana çıkar. Hazreti Muhammed Rum Gazası’ndan dönerken bir yerde konaklar. Halid bir ihtiyacını görmek için oradan uzaklaşır. Bu arada Hazreti Muhammed ve mahiyetindeki askerler oradan uzaklaşırlar. Halid de onların gidiş yönünü görmek için bir tepeye çıkar. Tepenin ardında büyük bir kalabalık görür. Oraya doğru giderek insanların niçin burada toplandığını sorar. Adamın biri bu kalabalığın yetmiş bin kişi olduğunu söyleyerek bu kalabalığa rahibin hitap edeceğini söyler. Bir zaman sonra gelen rahip vaaz etmek isterken dili tutulur ve vaaz edemez. Bu durumun sebebi olarak içlerinde bir müslümanın olduğunu söyleyen rahip kalabalığa seslenerek bu kişinin inandığı

²⁹⁷ “Gerçekten onlara, bilgiye göre açıkladığımız, inanan bir toplum için yol gösterici ve rahmet olan bir Kitap getirdik.” (A’raf, 7/52)

²⁹⁸ “Nihayet kullarımızdan bir kul buldular ki, biz ona katımızdan bir rahmet vermiş ve tarafımızdan bir ilim öğretmiştik.” Kehf, 18/65

²⁹⁹ Ululazm Peygamberi olan Hz. Musa’nın böyle birinden (Hz. Hızır’dan) ilim talep etmesi ve onunla yolculuğa çıkması ilme ne kadar değer ve önem verdiğinin göstergesidir.

³⁰⁰ “Sana bu kitabı indiren O’dur. Bunun âyetlerinden bir kısmı muhkemdir ki, bu âyetler, kitabın anası (asl) demektir. Diğer bir kısmı da müteşabih âyetlerdir. Kalblerinde kaypaklık olanlar, sırf fitne çıkarmak için, bir de kendi keyflerine göre te’vil yapmak için onun müteşabih olanlarının peşine düşerler. Halbuki onun te’vilini Allah’dan başka kimse bilmez. İlimde uzman olanlar, “Biz buna inandık, hepsi Rabbimiz katındandır.” derler. Üstün akıllılardan başkası da derin düşünmez.” (Al-i İmran, 3/7).

³⁰¹ “İşte biz bu temsilleri insanlar için getiriyoruz; fakat onları ancak bilenler düşünüp anlayabilir.” (Ankebut, 29/43)

³⁰² “Yoksa o, gece saatlerinde kalkan, secdeye kapanıp, kıyama durarak daima vazifesini yapan, ahireti hesaba katan ve Rabbinin rahmetini uman kimse gibi olur mu? De ki: Hiç bilenlerle bilmeyenler bir olur mu? Ancak temiz akıl sahibi olanlar anlar.” (Zümer, 39/9).

din hakkı için ortaya çıkmasını söyler. Rahibin ikinci seslenişinden sonra Halid ortaya çıkar. Rahip, kalabalığın öfkesini kazanan Halid'e insaflı davranılması gerektiğini söyler. Rahip, Halid'e bazı sorular sorar. Halid'in bu sorulara verdiği cevaplar oldukça mantıklı ve akılcı cevaplardır. Bu sorulara cevap veren Halid'de bir âlimin tavrı görülür. Verdiği cevaplarla hem rahibi hem de kalabalığı ikna eder. Ayrıca rahip her sorduğu sorudan aldığı mantıklı cevaplar üzerine Halid'in ilmiyle ilgili sorular sorar. Bu minvaldeki ilk soruda rahip, Hazreti Ebû Bekir'le Halid'in ilmini karşılaştırarak şöyle bir soru sorar:

Bû Bekir hâzîk mıdur ger yoksa sen
Anı dañı baña ma' lûm eyle sen (1420)

Didi Hâlid ger göreydün sen anı
Yitüreydi 'ilm baħrine seni (1421)

Rahip bu tarzdaki soruları Halid'in sorduğu her sorudan sonra tekrar tekrar sorar. Halid'i; Hazreti Ömer, Hazreti Osman ve Hazreti Ali'yle de karşılaştırarak sorular soran rahip, Halid'den benzer cevaplar alır. Görüldüğü üzere Halid hem âlim bir insandır hem de verdiği cevapların güzelliği karşısında tevazuyu elden bırakmayan biridir. Onun bu bilgisi oradaki rahiple beraber yetmiş bin insanın iman ederek Müslüman olmasına vesile olur. Hikâye ilmin büyük bir etki gücüne sahip olduğunu gösterir. Buradan hareketle günümüz insanı için ilmin ne büyük bir mücevher olduğu bilinmelidir. Müslüman kendisini ilimle donatmalı İslam dinini bilerek yaşamalıdır. Samimi ve bilinçli bir yaşam insanın etki gücünü artırır.

“Der-beyan-ı Mâni‘ün Ebû Hureyre Radiyallahu Anhu Hazretinden Sualı”

hikâyesinin dibacesinde şair, Allah rızası için ilim öğrenilmesi gerektiğini söyler. Şairin burada özellikle üzerinde durduğu mevzu ilmin Allah rızasının gözetilerek öğrenilmesi mevzusudur. “Millet âlim bilsin diye öğrenilen bilgilerde” ihlâs olmadığı için bu tarz bilginin özellikle ahirette insana sağlayacağı bir fayda yoktur.

‘İlm okı Allâh için ey kâm-rân
Halk için olmaya ‘ilmün pes ‘ayân (5256)

“Der-beyan-ı Mâni‘ün Ebû Hureyre Radiyallahu Anhu Hazretinden Sualı”

hikâyesinde Ebû Hureyre Hazretleri bir hadise dayanarak ilmi Allah rızası için öğrenmeyen birinin öğrendiği ilmin kendisine ahirette faydalı olamayacağını belirtir.

2.2.22. MÜSTAĞNİ OLMAK/FERAGAT ETMEK

İstiğna- müstağni kelimesi (ğayn-nun-ye) kök harflerinden oluşmuştur. Kur'an'da bu kök harflerinden oluşan kelimeler 72 ayette 73 kez geçmektedir. “İstiğna, önerilen bir işe karşı nazlanma, nazlı davranma, doygunluk, gönül tokluğu;”³⁰³ müstağni elinde olanla yetinen, doygun, gönlü zengin anlamlarına gelir.

³⁰³ Büyük Sözlük, a.g.e., s. 989.

Feragat kelimesi ise “hakkından kendi isteğiyle vazgeçme”³⁰⁴ anlamındadır. İstiğna kelimesi “Kur’an’da 4 yerde geçmiştir. Bu ayetlerden biri Allah ile, diğerleri insanlarla ilgilidir. Allah’ın istiğnası; insanların iman ve ibadetlerine ihtiyacının olmamasıdır (Teğabün, 64/6). İnsanın istiğnası ise kendini yeterli görmesi, büyüklenmesi, Allah’ın kulu ve yarattığı olduğunu unutması, bu yüzden iman ve ibadete Allah ve peygambere itaate tenezzül etmemesidir. İnsanın azmasının sebebi de kendini müstağni görmesidir. (Alak, 96/7) ‘Men isteğna’ (kendini zengin ve yeterli görüp Allah’a tenezzül etmeyen) ifadesi, (Abese, 80/5; Leyl, 92/8) iki ayette kâfir insanı zemmeden bir nitelik olarak zikredilmiştir. Zıddı, hak dini tasdik eden, muttaki ve peygamberin davetine koşan ve Allah’tan korkan mü’min insandır. (Abese, 80/8-9; Leyl, 92/5-6).”³⁰⁵ Tasavvufta bu kelime gönül zenginliği anlamında kullanılmaktadır. Dolayısıyla müstağni olan kişi, gönlü zengin olandır. Gönlü zengin olan da dünyalık pek çok şeyi terk edebilen insandır.

“Der-beyan-ı İnşak-ı Kamer” hikâyesinin dibacesinde şair fakirliğe övgüde bulunur. Fakirliğin yanında Allah’ı zikretmek de önemlidir. Böylece insan ebedi bir hayata kavuşacaktır. Aksi durumda karşılaşılabilecek durum pişmanlık ve üzüntü olacaktır. Şair fakirliğe övgüde bulunurken Hazreti Muhammed’in bir hadisinden faydalanır. (fakrı fahrî) Bu hadis; “fakirliğim övüncümdür.” anlamındadır. Fakirliği övünç kaynağı olarak gören bir peygamberin ümmetinin maalesef hangi merhalede olduğu âşikârdır. Dünya malı için ve zenginlik için çırpınan ve didinen bir ümmet... Bu hadis bile tek başına insanoğlunun mutlu olmasını sağlayabilecek bir hadistir. Özellikle yokluk ve fakirlikle imtihan olan insanların fakirliğin kötü bir şey olmadığını idrak etmesine yardımcı olacak bu söz insanın mutlu olmasını sağlayacaktır:

Fakrı sevgil gel kanâ‘ at eyle sen
Zîkr-i Haqqı gel şanâ‘ at eyle sen (90)

Tâ bulasın câvidânî devleti
Tutmasañ mağbûn olursın bil kıatı (91)

Fakrı fahrî dimedi mi ol resûl
Cân ile anuñ sözini it kabûl (92)

“Der-beyan-ı Bir Yahudî İmana Gelüp Fakrından Halas Olduğı” hikâyesinde ateşperestken Mâlik Bin Dînâr’ın huzuruna gelip Müslüman olan adam için Mâlik bin Dînâr yardım toplamak ister. Bu duruma karşı çıkan adam müslümanlığı dünya malı için seçmediğini şu şekilde dile getirir:

Ol cevân ol demde şeyhe söyledi
Dünyâ içün dîne gelmedüm didi (2097)

³⁰⁴ Büyük Sözlük, a.g.e., s. 689.

³⁰⁵ Fikret Karaman, bşk, Dini Kavramlar Sözlüğü, İstanbul 2009, s.293

Adamın bu tavrı onun gönlünün zengin olduğunun ve dünya malına karşı müstağni olduğunun göstergesidir.

“Der-beyan-ı Kötürüm ve Ebras Münkir Olup İmansız Oldukları”

hikâyesinde ebras, kötürüm ve gözsüz olan üç kişinin imtihanı anlatılır. Kendilerine Allah tarafından sağlık ve dünya malı verilen bu kişilerden ebras ve kötürüm olan kişiler kendilerine verilen sağlık ve dünya malının kıymetini bilmeyerek küfran-ı nimet ederler. Kendilerinden sadaka ve zekât talep eden insan suretine bürünmüş meleği eli boş çevirerek aslında kendi ellerindeki ve avuçlarındakileri kaybederler. Bunun yanında sağlıklarını da kaybederler. Gözsüz olup sonradan iyileşen kişi ise kendisinden bir koyun sadaka olarak talep eden kişiyi gayet iyi karşılayarak istediği şeyi alabileceğini kendisine söyler. Onun tavrı tam bir istigna ve şükür halidir. Kendisine gelen isteyiciye verdiği aşağıdaki cevap onun ne kadar gönlü zengin bir kişi olduğunun da göstergesidir:

Bu koyunlardan iyüsin al saña
Ger yavuzı var ise kılsun baña (2325)

Kankısın diler iseñ götür bu dem
Tañrınınuñ haqqı için gel çekme ğam (2326)

Ger dilerseñ kâmusın götür anuñ
Bu dem içre tâ ki şâd ola cânuñ (2327)

Cânımı ger isteseñ bu dem saña
Bil gerek virem gümân itme baña (2328)

“Der-beyan-ı Ahval-i Ahmedü'l-Cevâd” hikâyesinde Ahmedü'l-Cevâd tanıtılırken onun on sekiz kız, bir erkek çocuğuna sahip olduğu söylenir. O, her gününü oruçlu geçiren biridir. Geçimi balık avlamak üzerinedir. O, tuttuğu balıkların yarısını kendi çocuklarına diğer yarısını da Allah rızası için halka dağıtan gönlü zengin bir peygamberdir:

Altı yüz altmış yaşamışdı ‘ayân
Kesbi balığ avlamakdı her zamân (2500)

Nışfını Haq yolına virürdi ol
Nışfını uşaklarına bâ-uşûl (2501)

“Der-beyan-ı Ahval-i Zenbilci ve Ahval-i Hatun” hikâyesinde geçimini zenbil satarak sağlayan âbid bir zenbilcinin hikâyesi anlatılır. Zenbilci tam bir örnektir. O, ideal bir insandır. İffetli ve ihlâslı bir insandır. Aynı zamanda müstağnidir/ gönlü zengindir. Dünya malı için tama göstermez. Geçimini zenbil satarak sağlayan bu kişi sattığı zenbillerden elde ettiği kazancın yarısını çocuklarına; diğer yarısını Allah yoluna harcayan biridir:

Dağı zenbîl tokur idi her dem ol

Bir kaç akçeye şatardı bâ-uşûl (2859)

Virür idi Hâk yolına yarusın
Ehline evlâdına hem yarusın (2860)

Zenbilcinin istiğna ehli olması hikâyenin ilerleyen bölümlerinde de görülür. Zenbilci, bir gece ibadet etmek için uyanır. Bol rızık için Allah’a dualar eder. Allah duasını kabul eder. Bir el uzanarak kendisine şeb-çırak uzatır. Şeb-çırak geceyi aydınlatan yakuttur. Eşini uyandıran zenbilci durumdan eşini de haberdar eder. Fakat zenbilcinin eşi çok güzel rüyalar gördüğünü Allah’ın kendilerine güzel ihsanlarda bulunduğunu ve dünyalık bir şeyi kabul etmemeleri gerektiğini kocasına söyler:

Alsavuz dünyâ içinde ger anı
Gördigüm nokşan ider Rabb-i Ğanî (2941)

Ol dahı ‘uqbâ için kılsun a yâr
Dünyâ için mâl gerekmez zinhâr (2942)

Eşinin kocasına bu şekildeki telkini zenbilciyi razı eder. Zenbilci de uzanan ele seslenerek kendilerine gayb âleminden gönderilen bu hediye kabul edemeyeceklerini bildirerek büyük bir istiğnada bulunur.

Şair hikâyenin sonunda dünya malından vazgeçmenin insana sağlayacağı faydaları hatırlatır. Şair burada her günün hırslı insanıyla kanaatkâr ve istiğna ehli olan hikâyedeki kahramanları karşılaştırma imkânı bulur:

Şeb-çirâğı virseler bize bu dem
Dahı ‘uqbâ fikri gelmez bize hem (2949)

“Der-beyan-ı Bir Kişi Cenneti Satun Alduğı” hikâyesinde Tevbe Suresi’nin 111. ayetini işiten on altı yaşındaki bir çocuğun değişimi, feragati ve başından geçenler anlatılır. Mezkûr ayet “Şüphesiz Allah, mü'minlerden canlarını ve mallarını, kendilerine vereceğı cennet karşılığında satın almıştır.” mealindedir. Bu çocuk babası yeni vefat etmiş ve kendisine birçok dünya malı kalmış biridir. Bu genç, ayeti işitince etkilenir ve halka seslenerek şöyle der:

Şâhid oluñ ey kavüm hem bu zamân
Mâlımı nefsimi virdüm ben ‘ayân (3313)

Hâk yolına şatun aldım cenneti
Geldi âsân baña bu iş pek kıatı (3314)

Gence kılıç acısının ağır olduğı ve bu işi yapmaması gerektiğı söylenince kararından dönmez. Malından feragat eder. Bunları Allah yolunda harcar:

Hâk yolına mâlını virdi bütün
Öz eliyle cenneti aldı şatun (3322)

Dahı bir pul hârelığın koydı ‘ayân
Dahı bir at hem silâh bil bî-gümân (3323)

Andan artuḡ ḡomadı bir nesne ol
Ḥaḡ yolına virdi ḡamu pür-uşûl (3324)

Bu gencin bütün malından ve mülkünden feragat ederek cihada gitmesinin sonucunda kendisine büyük bir ödül verilir. Gördüğü rüyada cennet gibi bir mekânı gören bu genç rüyasında Ayna-yı Mardıye ile evleneceğini görür. Cihada giden bu kişi kahramanca savaşarak şehit olur.

“Der-beyan-ı Bir Hatun İplik Eğirüp Nafaka Eyledüğü” hikâyesinde iplik eğiren bir karı-kocanın yaşamından kesitler sunulur. Bunlar fakir bir ailedir. Kadın iplik eğirir. Kocasını bunu pazarda satar. Koca, sattığı malın yarısıyla tekrar iplik alırken diğer yarısıyla ailesinin günlük işlerini karşılar. Adam bir gün yine pazara gitmiştir. İki kişi tartışmaya başlar. Bir dirhem yüzünden büyük bir kavga çıkmak üzeredir. Adam cebindeki parayı vererek kavganın çıkmasına engel olur:

Didi anlara çekişmeñ bu demin
Vireyüm ben bir direm bu dem hemîn (3715)

Ol diremi virdi anlara ‘ayân
Ol şamâta def olundı ol zamân (3716)

Eve gelen adam, durumu karısına anlatır. Kadının tavrı mütevekkilanedir. Kadın sonraki gün için eski ve yeni ipliklerden yün eğirir ve satması için kocasına verir. Fakat bu defa adamın satmaya götürdüğü malzeme iyi olmadığı için bir türlü satılmaz. En son adam bir balıkçının yanına gelir. Elindeki malzemeyi balıkçıyla balık karşılığında değişir. Adam evine balıkla gelir. Balığı kesip açtıklarında içinden çok güzel bir lü’lû çıkar. Adam bunu bir sarrafa götürür. Sarraf bu taş kırk bin akçe değer biçer; fakat yine de adamı taşlardan daha iyi anlayan birine yönlendirir. Bu adam tavsiye edilen kişiye gider. Bu sarraf ise bu değerli taş yüz yirmi bin akçe verir. Karı ve koca Allah’a şükrederler. Bir zaman sonra bunların kapısına bir dilenci gelir. Adam ve kadın aralarında istişare ederek ellerine geçen altmış bin akçeyi bu fakire verirler:

Virdiler altmış biñ dirhem ol zamân
Tañrı için ol faḡîre bil ‘ayân (3771)

Dilenci gider; fakat bir zaman sonra tekrar geri döner. Karı koca aralarında anlaşarak Allah rızası için malın diğer kısmını da dilenciye verirler. Dilenci gider ve malların tamamını geri getirerek sahiplerine iade eder. Kendisinin yedinci kattan gelen bir melek olduğunu söyleyen dilenci kılığındaki adam, Allah tarafından imtihan amaçlı gönderildiğini söyler. Adamın pazarda kavga çıkarken kavgayı sonlandırmak için parasından feragat etmesinin Allah katında makbul ve güzel bir amel olarak görüldüğünü söyleyen melek, Allah’ın bu aileye türlü ihsanlarda bulunduğunu söyler. Şair, olayı hikâye ederken bu ailenin mallarının tamamını Allah yoluna vermelerine istinaden ailenin cenneti satın aldığını söyler:

Anı diyüp ḡamu mâlı virdiler

Akçe ile cenneti pes aldılar (3777)

Görüldüğü üzere hem fakirken hem de zenginken muttaki ve mütevekkil olan bir aile portresiyle karşılaşırız. Onların, Hakk'ın rızasını gözeterek istiğnası, onları fakirleştirmez aksine zenginleştirir. Bu zenginlik maddi zenginlikten ibaret de kalmaz. Bunlar, bir taraftan dünya malı bakımından zenginleşirlerken diğer taraftan Allah'ın rızasını kazanırlar. Allah'ın rızasını kazananların ödülünün Allah katında cennet olduğu unutulmamalıdır.

“Der-beyan-ı Bir Fakir Sahabe Bir Fakir Sahâbeyi Davet Eyledüğü”

hikâyesinde; fakir bir adamın başka bir fakir adamı evinde misafir ederek kendisi aç olmasına rağmen misafirini ve komşusunu kendisine tercih etmesi anlatılır. Adamın biri yoksuludur. Oruç tutar. Fakat orucunu açacak bir yiyeceği yoktur. İftarda da sahurda da orucunu su ile açar. Bu durum üç gün devam eder. Adamın komşularından biri durumdan haberdar olur. Komşusunu evinde misafir olarak ağırlar. Fakat bu adam da fakir bir adamdır. Misafirini ağırladığı gün evde sadece bir kişilik yemek vardır. Yiyeceklerini misafirlerine vererek büyük bir istiğna örneği gösteren bu aile; karı-koca, çoluk çocuk aç kalırlar. Bunların bu güzel hareketleri Allah indinde takdir görür. Haşr Suresi'nin 9. ayeti nazil olur. Bu ayet şöyledir: “Kendileri son derece ihtiyaç içinde bulunsalar bile onları kendilerine tercih ederler.” Mezkûr ev sahibi aile, maddi olarak yoksul olmalarına rağmen gönül olarak büyük bir zenginliğe sahiptirler. Dünya malı arttıkça insanın zenginleşmesi meselesi tasavvufta tersine işler. İnsan dünya malından arındıkça zenginleşir. Yani asıl zenginlik mal zenginliği değil gönül tokluğudur.

“Der-beyan-ı Ahval-i Hazret-i Bilal-i Habeşî Radiyallahu Teâlâ Anhu”

hikâyesinde Hazreti Bilal'in, sahibi Ümeyye ibn-i Halef tarafından gördüğü zulümler ve Bilal'in bu zulümlere karşı göstermiş olduğu sabır dile getirilir. Yapılan zulümlere sabreden Bilal, sabrının karşılığını alır. Hazreti Ebû Bekir, Bilal'i sahibinden satın alır:

Bir beyâz kûl pes getürdi ol sahî

İki hoşka dağı altun ey ağı (6136)

İki hokka altın ve bir beyaz kul vererek Bilal'i satın alan Hazreti Ebu Bekir'in büyük bir istiğna ehli olduğu görülür. Nitekim, birgün kendisine gelen Ümeyye ibn-i Halef, Hazreti Ebu Bekir'i Bilal'e verdiği baha için eleştirir. Ümeyye, Hazreti Ebu Bekir'i aslında tek bir gümüş pahasına bile satabilecekken Hazreti Ebu Bekir'in Bilal'e bu kadar yüksek bir baha vermesini eleştirir. Aşağıdaki mısralarda Hazreti Ebu Bekir'le Ümeyye arasında geçen konuşma oldukça manidardır:

Ümeyye bir gün Ebû Bekr'e didi

Key 'aceb yañlı iş itdüñ söyledi (6153)

Ger vireydüñ bir direm sen sîm baña

Virür idüm ben Bilâl'i bil saña (6154)

Bū Bekir didi aña ey ‘aqlı kem
Māl [u] emlāküm benüm bilgil o dem (6155)

Ol Bilāl içün kamusun dileseñ
Virür idüm bil alurdum anı ben (6156)

Görüldüğü üzere Hazreti Ebu Bekir, Bilal’in ruhundaki cevheri görebilen bir ruha sahipken Umeyye gözü olup gerçekleri göremeyen bir kör gibidir. Hikâyede Hazreti Ebu Bekir’in bu tavrına binaen “Sûre-i Ve’l-leyli”n inzal olduğu söylenir:

Sûre-i Ve’l-leyli nâzil itdi ol
Bil Ebū Bekriñ haqqında pür-uşul (6158)

Görüldüğü üzere Ahbārü’l-İber mesnevisinin birçok hikâyesinde müstağni insan örnekleriyle karşılaşılmaktadır. Bunlar, genel olarak dünya malından feragat eden kişilerdir. Onlar dünya malından feragat ederek aslında manevi doyuma ulaşırlar. Çünkü dünyayı terk ettikçe cennete yaklaşırlar.

2.2.23. İNSAFLI OLMAK

İnsaf, “acımaya, vicdana veya mantığa dayanan adalet”³⁰⁶ anlamında bir sözcüktür. Bu anlamda insaf, vicdanı ve mantığı ön plana çıkarır. Bunun yanında insafın adalet³⁰⁷ tarafı da vardır. İnsaflı olan vicdanı ve insanlığı rencide edecek kararlar almaz, başta kendisi olmak üzere kimseye zarar vermez. Hâsılı insaflı olmak ölçülü ve kararında olmaktır. Bu anlamda Ahbārü’l-ber mesnevisinde şair, değişik yerlerde insanı insaflı olmaya çağırır:

“Der-beyan-ı Hazret-i Halid’ün Yitmiş Bin Kâfiri İmana Getürdüğü” hikâyesinde insaf ehli olmanın gerekliliği anlatılır. Andelibin şahsında insanoğluna seslenen şair, dünyanın ve ömrün geçiciliğine de dem vurarak insaflı olunması gerektiğini bildirir. Şairin insaf için kullandığı “nısf-ı din” tabiri ayrıca dikkate değerdir. Görüldüğü üzere şair insaflı olmayı imanlı ve inançlı olmanın bir parçası olarak görür:

Nâle kıl ey ‘andelib lâf eyle sen
Geçdi ‘ömrün yiter inşâf eyle sen (1332)

Pes yavuz işdür katı çok söylemek
Nısf-ı dindür dahı inşâf eylemek (1333)

Şair, insaflı olmanın kurtuluşa vesile olacağını da söyler. İnsaf ehli olanların bütün günahlarının Allah tarafından bağışlanacağını söyleyen şair, insaflı olmayanların günahlarının da affedilmeyeceğini belirtir.

Zîrâ inşâf ehli olsa kul eger

³⁰⁶ Büyük Sözlük, a.g.e., s. 972.

³⁰⁷ Adalet kavramı için “Adalet” bölümüne bakınız.

Her günâhın ‘afv ider ol Dâd-ger (1334)

Ger senüñ inşâfın olmaz âşikâr

Pes günâhuñ ‘afv olunmaz bil a yâr (1335)

Şairin insan için bir tavsiyesi vardır. Şaire göre hangi iş olursa olsun insaf ederek o işe başlamalıdır. O işi, düşünerek ve insaf ederek yapmayı tavsiye eden şair, insanın Allah’ın arada olduğunu bilerek işlerini yapması gerektiğini bildirir.

Kul odur kim kânkî işi işleye

İde inşâf evvelin pes başlaya (1336)

Hak Te‘âlâ’yı arada bile ol

Ol işi fikr eyleyüben kıla ol (1337)

Bir işe başlamadan önce insanın o işin dünyada ve ahirette kendisine neler getirip neler götüreceğini hesaplaması gerekir. İşin sonundaki sevaplar ve azablar hesaplanmalıdır. İnsan, o işe bu hesapları yaptıktan ve bu ölçüler içinde o işi kendisine layık gördükten sonra başlamalıdır:

Dünyâda uhrâda pes hâlin duya

Şoñrası ol şugla pes bil bağlaya (1338)

Kim ‘azâb ola mı ol işden aña

Yâ şevâb ola mı kamu añlaya (1339)

Kendüye pes ol işi lâyıķ göre

Şoñrası bil bağlayuban ol tura (1340)

İnsan, bir işin günah olduğunu bile bile insafsızlık ederek o işe girerse Allah insanın karşısına yaptığını çıkarır ve ona hak ettiğini verir. Bu tür insanlar dalalet içinde kalırlar. Dalalet yolu sapkınların yoludur. Şair bu türden insanların başına türlü felaketlerin geleceğini söyleyip yaptıklarının karşılığını da kendi gözleriyle göreceklerini belirtir.

Yoksa lâyıķ görmeyüp ide anı

Getürür yolına anuñ ol Ğanî (1341)

Pes dâlâlet içre dâ’im kalısar

Evveli bu âhîri ne olısar (1342)

Başına dahı neler gelse gerek

Gözleri dahı neler görse gerek (1343)

Şair, insanın göz göre göre dalalet yolunu seçmemesi gerektiğini belirtir. Dalalet yolu sapkınların yolu olup çıkmaz bir sokaktır. Bunların gidecekleri yer de cehennemdir. Bunun şuurunda olan şair, insanın insaf ederek dalalet yolundan uzak kalması ve bu yolu seçmemesi gerektiğini vurgular. Nitekim insaf ehli olmayı bir gereklilik olarak gören şair, kendisinde insaf olan kişilerin dalalet yoluna

sapmayacaklarını da bildirir. Yani insaf ehli olmak insanı dalalet yolundan alıkoyarken bunun sonucu olarak insan Rabb’i tarafından bağışlanan kullardan olur.

Çün dālālet yolu bildüñ işleme
Görmedüñ lāyık anı sen başlama (1344)

Kendüñe inşāfi ‘ādet eyle sen
Her işi inşāf idüben kılasın (1345)

Bil ki kırtulduñ dālāletden bu dem
Her günāhuñ ‘afv ider ol pür-kerem (1346)

Şair, insanoğlunu insafa çağırırken insaf ehli olmanın insanı kurtuluşa götüreceğine inanır. Ona göre insaf ehli olanın yardımcısı Allah’tır ve Allah insaf ehlini mahrum etmez:

Sen ki inşāf ehli olduñ ey denī
Pes seni maḥrūm kıymaz ol Ğanī (1347)

Gel yiter inşāf kııl sen ey ḥoca
Tā ki cürmüñ ‘afv ola ucdan uca (1348)

“Der-beyan-ı Hazret-i Halid’ün Yitmiş Bin Kâfiri İmana Getürdüğü”

hikâyesinde Hazreti Muhammed’in Rum Gazası’ndan dönerken bir yerde konakladığından bahsedilir. Halid bin Velid bir ihtiyacını görmek üzere buradan ayrılır. Bu arada peygamber ve mahiyetindeki askerler buradan ayrılırlar. Halid bin Velid yolu kaybeder. Arkadaşlarının gidiş yönünü görmek için yüksek bir tepenin üstüne çıkar. Tepenin ardında büyük bir kalabalık görür. O kalabalığa doğru yürür. Bunların kim olduğunu ve niçin toplandıklarını sorar. Bunlardan birisi şöyle cevap verir:

Birisi Ḥālīde ol dem söyledi
Bil ki yetmiş biñ kişiyüz biz didi (1363)

Bir rāhib vardır bu dağ üzre a yār
Yılda bir kez dağdan iner âşikār (1364)

Bize çok va‘z u naṣihat eyler ol
Yine varup şavma‘aya girer ol (1365)

Şimdi pes yıl başıdır çıksa gerek
Anuñ içün biz dirildük tizirek (1366)

Va‘zını bu dem anuñ işidevüz
Her ne kim dirse anı iş ıdevüz (1367)

Bunları işiten Halid bin Velid bu rahibi görmeden gitmemeye karar verir. Bir zaman sonra rahip gelerek va‘z etmeye başlar. Fakat dili tutulur ve

va‘z edemez. Rahib va‘z edememesinin sebebini içlerinde bir müslümanın olmasına bağlar. Rahip kalabalığı oturtarak topluluktaki müslümanın inandığı din hakkına ortaya çıkmasını söyler. Bu çağrı iki kez yapılır. Halid bin Velid ayağı kalkarak kendisini gösterir. Kalabalık Halid’e zarar verip öldürmek ister; fakat rahip insaf ehli olduğundan ona zarar verilmesine izin vermez:

Koymadı ruhbân oları bil ‘ayân
Didi kim inşâf idüñ ey merdümân (1392)

Olasız yetmiş biñ er siz bu demin
Öldüresiz bir kişiyi siz hemîn (1393)

Rahip, Halid’e bazı sorular yönelterek cevaplamasını ister. Rahibin sorduğu dört soruya da mantıklı cevaplar veren Halid bin Velid rahip başka bir soru sormak isterken onu insafa davet eder ve ona kendisinin bir soru soracağını söyler:

Didi inşâf eylegil Hâlid aña
Dört su’âl itdüñ cevâb itdüm saña (1462)

Bir şû’âl ben dahı hem şorsam gerek
Sen dahı virgil cevâbın tîzirek (1463)

Kendüne râhib pes inşâf eyledi
Ne şorarsın sen baña şorgıl didi (1464)

Didi Hâlid cennetüñ miftâhını
Şoraram senden baña aytgıl anı (1465)

Halid’in bu sorusuna rahip önce cennetin miftahı olarak Hazreti İsa’ya iman etmek gerektiği şeklinde cevap verir. Fakat Halid, rahibi Allah ve ‘İsâ-yı Ruhü’llâh adına yemine verince rahibin tavrı değişir ve insafa gelir:

Çünkü Hâlid pes yemin virdi a yâr
Râhib inşâf eyledi pes âşikâr (1469)

İnsafa gelen rahip; kalabalığa, Halid’in tavrını ve kendisini yemine verdiklerinde ölümden korkmadan ortaya çıkışını anlatır. Onun sorulara mantıklı cevaplar verdiğini bildirir. Bunun için kendisinin de insaf edeceğini söyler:

Bizüm andan qorqumuz yok tîzirek
Lîkî inşâf-ı mürüvvet pes gerek (1475)

Hem dahı câ’iz degildür kim bize
Boynumuzda and qala qamumuza (1476)

Rahip insafa geldiğinde eteklerindeki tamamen döker. Kitaplarda okuduğu ve şimdiye kadar gizlediği gerçekleri kalabalığın önünde anlatır. Cennetin miftahının “lâ ilâhe illâ’llâh Muhammed Resûlu’llâh” lafzında olduğunu bildirir ve kendisi de parmak kaldırarak Müslüman olur. Onun bu tavrını gören yetmiş bin kişi de

Müslüman olur:

Ben kitâblarda anı gördüm ‘ayân
Cennetüñ miftâhını itmeñ gümân (1478)

Lâ ilâhe bil ki illâ’llâhdurur
Ol Muḥammed hem Resûlu’llâhdurur (1479)

Bu sözi çün râhib anda didi pes
Ḳaldurup barmaq müselmân oldu pes (1480)

Anı yetmiş biñ kişi çün gördiler
Ḳamusı ol dem müselmân oldılar (1481)

Görüldüğü üzere rahip başlangıçta Müslüman olmasa da insaf ehli biri olarak nazarlara sunulur. Onun insafli olmasının sonucu olarak hem kendisi hidayeti bulur hem de yetmiş bin kişilik büyük bir topluluk Müslüman olur. Şair de bütün bu olayları rahibin insafli olmasına bağlayarak bizleri insafli olmaya çağırır:

Çünkü inşâf ehli oldu ol keşiş
Ḳamusı oldu müselmân bitdi iş (1483)

Sen de inşâf ehli olğıl ey paşa
Bu sözi kâmil didi başdan başa (1484)

Şair, hikâyenin sonunda yapılacak her işte insanın insafli olması gerektiğini bildirir. Şayet böyle olursa Allah bu kişilere rahmet edip onları dalalet yolundan alıkoyar. Allah’ın merhametinin ulaştığı insan, hiç şüphesiz kurtuluşa erenlerden olur:

Her ne iş kim idesin ey baḥtiyâr
Kendüñe inşâfı gel it ihtiyâr (1487)

Bil ki rahm eyler saña pes ol Aḥad
Kim seni koymaz dâlâletde ebed (1488)

“Der-beyan-ı Bir Kişi Cenneti Satun Alduğı” adlı hikâyenin dibacesinde şair muhatabını hoş ameller etmediği için eleştirir. Bu bağlamda şair, hoş ameller etmeyen kişileri insafli olmaya çağırır. Şair, burada insafli olmanın yolu olarak kalbi saf kılmayı gösterir:

Kendüñe bir hoş ‘amel yâd itmedüñ
Dü cihânda sen seni şâd itmedüñ (3275)

Kendi kendiñe bu dem inşâf kıl
Pes ḥayâ it ḳalbüñi gel şâf kıl (3276)

Görüldüğü üzere Ahbârü’l-‘İber mesnevisinde ön plana çıkan değerlerden biri de insafli olmaktır. Hâsılı insafli olmak güzel bir haslettir ve insafli insanlar

Allah'ın sevdiği kullardır.³⁰⁸

2.2.24. MAZLUMA YARDIM ETMEK

Mazlum kelimesinin kökü “z-l-m (zı-lam-mim)”dir. Bu, harf köklerinden teşekkül eden kelimeler Kur'an'da 290 ayette toplamda 315 kez geçer. “Zulüm-sözlükte ‘bir şeyi kendine mahsus yerinden başka bir yere koymak, noksan yapmak, sınırı aşmak, doğru yoldan sapmak, meyletmek, hakkını eksiltmek, hakkını vermemek, men etmek ve yapılması gereken bir davranışta bulunmamak’ anlamlarına gelir. Zulüm kavramı, Kur'an öncesi Arap toplumunda insani ilişkilerde her türlü olumsuz söz, fiil ve davranışları ifade etmekte kullanılmıştır. Kur'an'da bu kavram insanlar arasındaki olumsuz ilişkiyi ifade etmekle birlikte çoğunlukla Allah'a karşı görevlerde inkâr ve isyan olan söz, fiil ve davranışları ifade etmektedir. Kur'an'da 23 ayette Allah'ın dünya ve ahirette insanlara, toplumlara ve âlemlere zulmetmediği bildirilmiştir (Al-i İmran, 3/108, 117; Nisa, 4/40).”³⁰⁹ “Zalim-zulüm olan inanç, söz, fiil ve davranışları işleyen kimseye denir. Kur'an'da zalim kelimesi tekil ve çoğul şekliyle (zalimin ve zalimun) 135 defa, zulmeden kimseler (ellezine zalemu) ifadesi 33 defa geçmiştir... Kur'an'da, zalimlere dünya ve ahirette ceza olduğu bildirilerek zulümden sakındırılmışlardır.”³¹⁰ Zaleme fiilini yapana, yani zulmedene ‘zalim’, zulme uğrayana, zulmü görene de ‘mazlum’ denir. Kur'an'a göre zulmün yapıldığı yerde zalimden değil; mazlumdaki olmak gerekir. Bu ahlaki, vicdani ve imani bir görevdir. Hatta zulmeden kişi imanlı ve zulme uğrayan mü'min biri olmasa da insan erdem, ahlak, vicdan olarak mazlumin yanında yer almalıdır. Zira zulme rıza göstermek zalimin zulmünün artmasına ve devam etmesine sebep olur. Bu ise zulme ortak olmak anlamına gelir. Allah, böyle davrananları kesinlikle cezalandıracağını bildirir ve uyarır.³¹¹ Bu bağlamda zalime yapılacak iyilik; onu zulmünden vazgeçirmek veya zulmünü ortadan kaldırmak olmalıdır; yoksa zalimin zulmünü arttırmasına veya devam ettirmesine destek olmak insanın hem zalime hem de kendisine yapacağı en büyük kötülüktür.

³⁰⁸ “Onlar, yalana çok kulak verirler ve çok haram yerler. Eğer sana gelirlerse, ister aralarında hükmet, ister onlardan yüz çevir. Eğer onlardan yüz çevirirsen, sana hiçbir zarar veremezler. Eğer aralarında hükmedersen adaletle hükmet. Şüphesiz Allah, adaletli davrananları sever.” (Mâide, 5/8). “Eğer müminlerden iki grup birbirleriyle vuruşurlarsa aralarını düzeltin. Şayet biri ötekine saldırırsa, Allah'ın buyruğuna dönünceye kadar saldıran tarafla savaşın. Eğer dönerse aralarını adaletle düzeltin ve (her işte) adaletli davranın. Şüphesiz ki Allah, adil davrananları sever.” (Hucurat, 49/9). “Allah sizi, din hakkında sizinle savaşmayan ve sizi yurtlarınızdan çıkarmayan kimselere iyilik etmekten, onlara adaletli davranmaktan men etmez. Çünkü Allah adalet yapanları sever.” (Müntehine, 60/8).

³⁰⁹ Karaman ve bşk, *a.g.e.*, s. 623.

³¹⁰ Karaman ve bşk, *a.g.e.*, s. 611.

³¹¹ “Ve zulüm yapanlara yakınlık göstermeyin ki, size de ateş dokunmasın. Allah'dan başka yardımcılarınız da yoktur. Sonra yardım da göremezsiniz.” (Hud, 11/113). “Ey Peygamber! Sakın zalimlerin yaptıklarından Allah'ın gâfil olduğunu sanma! Ancak Allah, onların cezalarını, gözlerin dışı fırlayacağı güne erteler.” (İbrahim, 14/42).

Kur'an'da zulme ve zalime karşı, mazlumun tarafında yer almanın imanî ve ahlaki görev ve sorumluluk olduğunu belirten ve hatırlatan birçok âyet bulunmaktadır.³¹² Zulme uğramak savaş sebebidir.³¹³ Zulme uğrayan insanlar haklarını aldıklarında onlar için bir mesuliyet yoktur. Mesul olanlar zalimlerdir.³¹⁴ Hâsılı, insan zalim olmamalı, zulme rıza göstermemeli, mazlumun yanında olmalıdır.

“Der-beyan-ı Ahval-i Ahmedü'l-Cevâd” hikâyesinde Ahmedü'l-Cevâd çocuklarına rızıkları için zahmet çektiğini söyleyince Râzık olan Allah, Hazreti Cebrail vasıtasıyla Ahmedü'l-Cevâd'ın amellerinin boşa gittiğini ve peygamberlik tacının kendisinden alındığını bildirir. Bunun iki sebebi vardır: Birincisi Ahmedü'l-Cevâd'ın rızık konusunda söylediği sözler, ikincisi de vakti zamanında gücü yettiği halde hacca gitmeyen Ahmedü'l-Cevâd'ın fakirleştikten sonra haccın boynunda bir borç olarak kalması. Ahmedü'l-Cevâd, Hazreti Cebrail'den bunun sebeplerini öğrenince tövbe eder ve hacca gitmek için yola düşer. Yolda bir doğanın bir güvercini kovaladığını görür. Güvercin gelerek kendisine sığınır ve ondan yardım ister. Doğan da arkadan gelerek Ahmedü'l-Cevâd'e üç gündür bu avı kovaladığını ve aç olduğunu söyler. Avını vermesini kendisinden ister. Ahmedü'l-Cevâd'ın doğana cevabı şöyledir:

Didi Ahmed ol toğana ey fülân
Mazlûma yardım gerekdür her zamân (2551)

Sen ki bir mazlûma imdâd itmeseñ
Saña imdâd eylemez ol Zü'l-minen (2552)

Dağı her tã'at ki itmişsin a yâr
Hem kabûl itmez anı Perverd-gâr (2553)

Görüldüğü üzere Ahmedü'l-Cevâd kendisine sığınan mazlumu muhafaza eder. Mazluma yardım etmeyenlerin Allah'ın yardımından uzak kalacağını bildirir. Ayrıca bu tarz kişilerin ibadetlerinin de kabul olunmayacağını bildirir. Şair, muhatabına mazlumun yanında durulması gerektiği mesajını verir. İnsan elinden

³¹² Tevbe, 9/14; Nisa, 4/75 vd.

³¹³ “Yeminlerini bozan, Peygamber'i yurdundan çıkarmaya azmeden ve üstelik ilk önce size saldırmaya başlayanlara karşı savaşmaz mısınız? Yoksa onlardan korkuyor musunuz? Eğer mümin iseniz her şeyden önce Allah'dan korkmalısınız. Onlarla savaşın ki Allah, sizin ellerinizle onların cezasını versin ve ... onları rezil ve rüsvay etsin, yardımıyla sizi onlara muzaffer kılsın. Ve mümin bir kavmin yüreklerini ferahlandırınsın.” (Tevbe, 9/13-14). “Kendilerine savaş açılan kimselere (savaş) izni verildi; çünkü onlar zulme uğradılar. Şüphesiz Allah onları zafere ulaştırmaya gerçekten kadirdir.” (Hac, 22/39)

³¹⁴ “Onlar, bir zulüm ve saldırıya uğradıkları zaman birbirleriyle yardımlaşırlar. Bir kötülüğün cezası yine onun gibi bir kötülüktür, ama kim affeder, bağışlarsa onun mükafatı Allah'a aittir. Şüphesiz ki Allah, zalimleri sevmez. Zulme uğradıktan sonra hakkını alan kimseye gelince, işte onların aleyhinde ceza vermek için herhangi bir yol yoktur. Yol ancak insanlara zulmedenler ve yeryüzünde haksız yere taşkınlık edenler aleyhinedir. İşte onlar için acı bir azap vardır.” (Şura, 42/39-42)

geldiğince mazlumu korumalı, gözetmeli ve yanında olmalıdır.

2.2.25. SIR SAKLAMAK

İnsan sosyal bir varlıktır. Sosyal hayatta her insan diğer insanlarla muhakkak iletişim ve etkileşim halindedir. Bu yüzden insanların dostlukları, düşmanlıkları, sevgileri, nefretleri olur. Aslında sosyo-psikolojik olarak birey hayatında iletişim ve etkileşim halinde bulunur. Kişi temas halinde olduğu çevre içinde ailesinin, iş arkadaşlarının, akrabalarının ve dostlarının hayatında önemli bir aktör veya önemsiz bir figür olabilir. Her insanın diğer insanların bilmesini istemeyeceği sırları olabilir. Burada söz konusu olan insanın hem kendi sırları hem de sosyal çevresindeki muhatap kitlesindeki diğer bireylerin sırlarıdır. Hiç kimse sırrının başkaları tarafından öğrenilmesini istemez. İhtimai hayatta makul, mantıklı ve muteber bireyler hem kendi sırlarını hem de isteyerek veya istemeyerek muttali olduklarının sırlarını asla faş etmezler. Böyle sır saklayan erdemli ve faziletli şahsiyetlere “ketum” vasfı verilir. Toplumda sırları açığa vuranlar değil, aksine sırları tutanlar sevilir. Sırları ifşa etmek insanın, erdem, onur ve faziletine yakışmadığı gibi mantıklı ve makul bir davranış da değildir. Allah’ın bir ismi de Settar’dır. Allah, Settarul Uyüb’dur, yani ayıpları, kusurları, çirkin işleri gizler. İnsanların ayıplarını gizleyen Allah, böyle yapan kulunu da sever Kur’an’da sır saklamak ile alakalı 4 ayet geçmektedir. Allah, sırları ve gizli konuşmaları da işittiğini ve yanlarındaki elçi meleklerin de yazıp kayda aldıklarını,³¹⁵ ahiret günü hesap zamanında bütün sırların yoklanıp ortaya döküleceğini³¹⁶ beyan eder. Bu anlamda Allah, iman edenlerden kendi dışındakileri sırdaş edinmemeleri konusunda uyarır, çünkü onlar daima müminlerin fenalık ve sıkıntıya düşmeleri için uğraşmakta olanlardır.³¹⁷

“Der-beyan-ı Ahval-i Harūt ve Mārūt Kıssasıdır” hikâyesinde Harut ve Marut Zührâ’ya âşık olurlar. Zührâ onlara itaat etmek için üç şart koşar ve onların bu şartlardan birini yapmalarını ister. Bunlar: 1. Zührâ’nın kocasını öldürmek 2. Puta tapmak 3. İçki içmektir. Harut ve Marut’a bu şartlardan üçüncüsü makul gelir. Böylece içki içerler. Zührâ bu sefer yeni şartlar koşar. Aralarında şu konuşma olur:

Göklere niçe çıkarsız diñ bize
Dağı söz yokdur muṭī^c olam size (2790)

İsm-i a‘ zām okuruz biz didiler

³¹⁵ “Yoksa onlar bizim sırlarını ve gizli konuşmalarını işitmediğimizi mi sanıyorlar? Hayır, işitiriz ve yanlarında bulunan elçi meleklerimiz de her yaptıklarını yazıyorlar.” (Zuhurf, 43/80)

³¹⁶ “O gün bütün sırlar yoklanıp, meydana çıkarılır.” (Târik, 86/9).

³¹⁷ “Ey iman edenler! Kendi dışınızdakilerden sırdaş edinmeyin. Çünkü onlar size fenalık etmekten asla geri kalmazlar, hep sıkıntıya düşmenizi isterler. Kin ve düşmanlıkları ağızlarından taşmaktadır. Kalplerinde gizledikleri ise daha büyüktür. Düşünürseniz, biz size âyetleri açıkladık.” (Âl-i İmran, 3/108).

Çıkaruz pes göklere söylediler (2791)

Ögredüñ didi ol ismi siz bize
Ger muṭī‘ a olmak istersiz size (2792)

Ḥāşılı öğrettiler ol ismi hem
İsmi öğrendi okudı çünkü tam (2793)

Göklere çıkdı ağuban ol zamān
Anlar okudı çıkamadı ‘ayān (2794)

Harut ve Marut’un bildiği ism-i azam duası bir sırdır. Bu sır Harut ve Marut’un gökyüzüne çıkmasını sağlayan bir şifredir. Bu şifrenin ve emanetin sahibi Harut ve Marut’tur. Fakat görüldüğü üzere içki içip kendinden geçen Harut ve Marut nefislerinin etkisi altında kalınca bu sırrı paylaşmamaları gereken birine söylerler. Kadın da bunu suistimal ederek gökyüzüne çıkar.

“Der-beyan-ı Şeyh Şehabeddin Mısır Şahıyla Muarazası Şehid Olduğu”
hikâyesinde Miraç hadisesi ispatlanmaya çalışılır. Âlimler Miraç olayını anlatırlar. Mısır şahı buna inanmadığını, bu olayın aklına uymadığını söyler. Şeyh Şehabeddin bunu duyunca şahın yanına gelerek bazı kerametler gösterir. Onun amacı şahı bu olaya inandırmaktır. Bir leğen isteyen Şeyh Şehabeddin, şahtan başını suya sokarak çıkarmasını ister. Şah başını suya sokunca zaman açılır. Şah, bir an içinde yılları yaşar. Farklı bir mekânda kendini bulan şah burada uzun yıllar kalır. Sıkıntılar çeker. Evlenir çocukları olur. Hamallık yapar... Bir gün gusul almak için bir suya dalar, yıkanır. Başını suya sokar. Başını sudan çıkarınca kendini leğenin başında görür. Bu hadiseleri müşahade eden şah, Miraç olayına inanması gerekirken Şeyh’i öldürmenin yollarını arar. Her ne yaparsa Şeyh’i öldürmeye muvafak olamaz. Birçok yol deneyen Mısır şahı bu defa Şeyh’le kendini barışık göstererek bir düzen kurar. Şeyh’e bazı kadınlar gönderir. Şeyh bunları kabul eder. Kadınlardan biri bir gün Şeyh’e bu kerametlerin Şeyh’ten ne zaman uzak olduğunu sorar. Şeyh bir zaman için cevap vermese de sonrasında bu halinin cenabet halindeyken kendisinden kalktığına dair sırrı söyler. Bunun üzerine kadınlar Mısır şahına haber vererek durumu bildirirler. Mısır şahı bu durumu öğrendikten sonra kadınlarla birlikte düzen kurar ve şahı şehit eder. Şair bu durumu özellikle sır saklamanın önemini belirtmek için anlatır. Fakat bu durumu anlatırken kadınların güvenilmez olduğu hususunda da sürekli telkinlerde bulunur. Nitekim hikâyenin sonunda şair şu ifadeleri kullanır:

Gizlü sözün ‘avrete hîç dimegil
Daḥı sen ‘avret sözine [uymağıl] (4467)

Her ne kim söz dirse ‘aksin eyle sen
Ḥayırlısı ‘aksidür ey bû’l-ḥasen (4468)

Şairin yukarıdaki mısraları genel olarak kadınlara sır söylememeyi telkin

etmektedir; fakat biz bunu genelleyerek “iki kişinin bildiği sır değildir.” fehvasınca insanın hiç kimseye sırlarını söylememesi gerektiğini söyleyebiliriz.

2.2.26. GAZA YAPMAK

Cihad kelimesi (cim-he-dal) harflerinden oluşmaktadır. Kur'an'da 35 ayette 41 kez geçer. “Cihad- sözlükte ‘gayret etmek, bir işi yapabilmek için bütün imkânları kullanmak’ anlamına gelen ‘cihad’ kavramı; Kur'an ve hadislerde; Allah yolunda savaşmak anlamını ifade ettiği gibi dini öğrenmeyi, dinin emir ve yasaklarına uymayı, haram ve günahlara karşı nefis ile mücadele etmeyi, İslam'ın bilinmesi, tanınması, yaşanması ve yücelmesi için çalışmayı da ifade eder... (Cihad) kavramı ile ilgili otuz bir ayetten on yedisi savaş bağlamında Hazreti Muhammed ve ashabının savaşlarının söz konusu edildiği Enfal ve Tevbe surelerinde, ayrıca Bakara, Al-i İmran, Nisa, Muhammed ve Mumtehhine surelerinde geçmekte ve Allah yolunda malları ve canlarıyla cihad edenler övülmekte, onlara Allah'ın rahmeti, mağfireti, mükâfatı ve cenneti va'd edilmektedir. Geriye kalan on dört ayetten ikisinde sözlük anlamında (Ankebut, 29/8; Lokman, 31/15), on ayette (Maide, 5/35, 69; Hac, 22/78; Nahl, 16/110...) mutlak anlamda kullanılmıştır.”³¹⁸

“Der-beyan-ı Bir Kişi Cenneti Satun Alduğı” hikâyesinde babasından kendisine miras kalan on altı yaşındaki bir gencin feragati ve cihada gitmesi anlatılır. Tevbe Suresi'nin 111. ayetini işiten bu genç malını mülkünü Allah yolunda harcayarak cihada gider. Onun bu safi niyeti ve feragatinden dolayı Allah kendisini ödüllendirir. Cenneti rüyasında gören bu genç rüyasında Ayna-yı Mardiye ile evleneceğini görür. Bunun üzerine korkusuzca cihada gider ve şehit olur:

Atı üste bindi gördüm ol emîr
Şanki oldu ‘ asker içre bir dilîr (3389)

Gözüm ile ol cevânı gördüm uş
Toğuz er öldürdi anı bildüm uş (3390)

Pes onuncı kendüsi oldu şehîd
Vardum üstine anuñ ben ey sa‘ id (3391)

“Der-beyan-ı Mâni‘ün Ebû Hureyre Radiyallahu Anhü Hazretinden Sualî” hikâyesinin dibacesinde gazayı Allah rızası için yapmanın önemi üzerinde durulur.

Bir dağlı itseñ gazâlar zinhâr
Fî sebîlî’llâhı kıl ey nâm-dâr (5258)

Mezkûr hikâyede “Hak için yapılan gaza insana cenneti kazandırır.” mesajı verilirken halk için yapılan gazanın insana bir fayda sağlamayacağı aktarılır.

³¹⁸ Karaman ve bşk., a.g.e., s.89

2.2.27. BARIŞTIRMAK YA DA BARIŞMAYA VESİLE OLMAK

Kur'an, toplumsal sorunlara çözümler ihtiva eder. Sosyal hayatta insanlar arasında bazen küçük veya büyük sorunlar çıkabilir. Bu sorunları iki tarafı düşünerek adil, ahlaklı ve vicdanlı bir şekilde çözmek için efor sarfedilmelidir. Bir kavga ve anlaşmazlık halinde insanın yapması gereken şey musalaha yolunu araması olmalıdır.

“Der-beyan-ı Bir Hatun İplik Egirüp Nafaka Eyledüğü” hikâyesinde fakir bir aile reisinin kavga etmek üzere olan iki kişiyi barıştırmak için gösterdiği fedakâr tavır nazarlara sunulur. Bu adamın geçimi karısının eğirdiği iplikleri satmasına bağlıdır. Sattığı ipliklerden elde ettiği paranın yarısıyla iplik alan diğer yarısıyla evinin ihtiyacını gören bu adam pazarda bir gün bir kavganın çıkmak üzere olduğunu görür. Ortada şiddetli bir tartışma söz konusudur. Bir dirhem için birbirlerini ölümle tehdit eden kişiler vardır. Şair bu durumu şöyle anlatır:

Çekişürler birbiriyle âşikâr
Birisi birisine dir kim a yâr (3711)

Sende bir dirhem hakkım vardur benüm
Yâ virürsin yâ tökersin bil kanum (3712)

Ol birisi iydür aña virmezem
Seni bu dem bil ki diri koymazam (3713)

Anları gördi bu şâlih kişi çün
Cigeri yandı olara oldu hûn (3714)

Didi anlara çekişmeñ bu demin
Vireyüm ben bir direm bu dem hemîn (3715)

Ol diremi virdi anlara ‘ayân
Ol şamâta def olundı ol zamân (3716)

Adamın fakir olmasına rağmen bu kavganın sonlanması için yaptığı fedakârlık oldukça örnek bir davranıştır. Nitekim adamın bu tavrı Allah indinde güzel bir davranış olarak görülerek adam Allah tarafından ödüllendirilir ve kendisine birçok ihsanlarda bulunulur.

2.2.28. SILA-İ RAHİM YA DA AKRABAYI GÖZETMEK

Allah, insanlar arasındaki kan bağından olan akrabalık bağına çok büyük bir önem atfetmiştir. Başlangıçta insanların tek bir nefisten geldiğinden ve bu nefisten de eşinin yaratıldığından bahsettikten sonra Allah, insanları kendisine karşı gelmekten ve akrabalık bağlarını koparmaktan men eder. Hatta insanların mal-mülk konusunda

mirasçı olabilmesi için kan bağıının olduğu akrabalığı kriter olarak alır.³¹⁹ Ayrıca Allah, insanlardan adaleti, ihsanı ve akrabaya vermeyi ve onları gözetmeyi emreder.³²⁰ Bu anlam ve bağlamda sıla-i rahim yapmak, akrabalık ilişkilerini devam ettirmek farz hükmündeyken, bu bağları koparmak ise haram hükmündedir. Onun rızasını ve hoşnutluğunu kazanan insan ebedi cennet saadeti kazanacaktır. Bu çerçevede Ahbârü'l-İber mesnevisinin değişik yerlerinde akrabayı gözetmek gerektiği vurgulanarak sıla-i rahim bir değer olarak ön plana çıkarılır.

“Der-beyan-ı ‘Alkame Radiyallahu ‘Anhu Hazretlerinin Âhir Nefesde Halâsı” hikâyesinin dibacesinde dünya malı namına bir şeyleri olanları iyilik yapmaya çağıran şair, aynı zamanda insanı akraba ve kardeşine karşı da iyilik yapmaya davet eder. Şair, herkese kıymetine göre iyilikte bulunmayı tavsiye eder:

Herkese kıdrince eylik eyle sen
Kıvmüne kıardaşıña ey bü'l-Hasen (4857)

Kıamusına eylik eyle ey gözüm
Söz budur taḥkik bil budur sözüm (4858)

“Der-beyan-ı Selim İbn-i Yahya’nın Haber Virdiği” hikâyesinin dibacesinde sıla-i rahim yapmanın önemine değinilir. Şair, insanın sıla-i rahim yapmasının Allah’ın rızasına vesile olacağını söyler. Ayrıca sıla-i rahim yapanların ibadetleri de makbul olur:

Sıla-i rahim eyle her dem ey gözüm
Gel naṣihat gūş kıl budur sözüm (4999)

Kıvmüne kıardaşuñ gel gözle sen
Dü cihānda tā olasın bü'l-Hasen (5000)

Hem rızā-yı Haḳ saña vāşıl ola
Kıamu maḳşūduñ daḥı ḥāşıl ola (5001)

Daḥı kıamu tātīñ ola kıabul
Rāzı ola senden Allāh u resul (5002)

Dünya fanidir. İnsan için ölüm vardır. Dolayısıyla ölene kadar insan iyi ameller yapmalıdır. Bu iyi amellerden biri de sıla-i rahim yapmaktır. Kıvminin ve

³¹⁹ “Ana, baba ve akrabaların miras olarak bıraktıklarında erkeklerin hissesi vardır. Kıadınların da ana, baba ve akrabaların bıraktıklarında hisseleri vardır. Bunlar, az olsun çok olsun, farz kılınmış bir hissedir. Paylaşma sırasında akrabalar, öksüzler, yoksullar hazır bulunurlarsa, onlara da bir şey verin ve onlara güzelce sözler söyleyerek gönüllerini alın.” (Nisa, 4/7-8). “Daha sonradan hicret edip sizinle beraber savaşa katılanlar da sizdendirler. Bir de akraba olanlar, Allah’ın kitabına göre, birbirlerine daha yakındırlar. Şüphe yok ki, Allah her şeyi bilir.” (Enfal, 8/75).

³²⁰ “Şüphesiz ki Allah, size adaleti, iyilik yapmayı ve yakınlarla bakmayı emreder; hayasızlıktan, fenalıklardan ve azgınlıktan nehyeder. Öğüt almanız için size böyle öğüt verir.” (Nahl, 16/90).

akrabalarının kendisinden razı olduğu insanlar Allah'ın merhametine mazhar kişiler olurlar. Dolayısıyla şair, insanın kavim, kabile ve akrabalarını gece gündüz yâd etmesi gerektiği mesajını verir. Çünkü bu amel Allah katında güzel bir ameldir:

Çün gidersin bu fenâdan zâr ile
Gidegör bir büyücek bâzâr ile (5004)

Tâ ki râzı olalar senden ‘ayân
Kavm u hıışm u halk-ı ‘âlem her zamân (5005)

İdeler rahmet saña ey cân-ı men
Kimse râzı olmasa kimdür diyen (5006)

Pes gerek kavm u kabîleñ kim ki var
Yâd idesin anları leyl ü nehâr (5007)

Hak katında bil ulu işdür ‘ayân
Anları yâd eylemek pes her zamân (5008)

“Der-beyan-ı Selim İbn-i Yahya’nın Haber Virdiği” hikâyesinde Horasanlı zahid ve salih bir adamın Mekke’ye taşındıktan sonra ailesi ve akrabalarıyla sıra-i rahmi kestiği için cehenneme gittiği anlatılır. Bahsi geçen adama on bin altın emanet veren bir kişi, adam öldükten sonra adamın çocuklarına giderek verdiği emaneti ister. Adamın çocukları böyle bir emanetten haberdar olmadıklarını söylerler. Çünkü ölen adam bu emanetler çok olduğu için, bu emanetleri kimseye haber vermeden evinin içinde bir yer kazarak oraya gömmüştür. Bu durum karşısında çaresiz kalan mal sahibi durumu âlimlere danışır. Âlimler ona bir adres gösterirler. Ve ona şöyle hitap ederler:

Gicenüñ nişfinda sen var ey hoca
Zemzemiñ pes çâhına sen üç gice (5046)

Lîkî yedi kez tavâf-ı Ka‘be kıl
İki rek‘at hem namâz it anda bil (5047)

Hak Te‘âlâya du‘âlar it hemîn
Zemzemiñ pes çâhına var ol demin (5048)

Zemzem ağzından çağır sen ol pesi
Ol hod cennetlikdürür virür sesi (5049)

Söylegil kanı benüm mâlum a yâr
Kanda koyduñ ise söyle aşikâr (5050)

Adam âlimlerin kendisine söylediği şeyleri yapar. Fakat âlimlerin söylediği gibi bir şey olmaz. Adam, bu mekândan ses vermez. Âlimler bu adamın iyi bir adam

olduğunu söyleyerek adamın cennetlik olduğunu söylemişlerdir. Çünkü adam salih ve zahid bir kişi olarak bilinmiştir. Mal sahibi buradan bir sonuç alamayınca tekrar âlimlerin yanına gider. Âlimler bu sefer Yemen'deki bir kuyudan, "Çāh-ı Berhūt" kuyusundan bahsederek mal sahibini oraya yönlendirir. Bu mekân ise cehennemliklerin ses verdiği bir mekân olarak tanıtılır. Mal sahibi adam, bu sefer âlimlerin söylediği Yemen'deki bu mekâna gider. Ölen adam, burada ses verir. Mal sahibi bu adamın cehennemliklerle ne işi olduğunu kendisine sorar, hâlbuki kendisinin zahid ve salih görünümlü bir kişi olduğunu söyler. Ölen adam, bu mekânda bulunmasının sebebini şöyle anlatır:

Didi ol zâhid kişi kim bil a yâr
Kim sebep nedür iydeyüm âşikâr (5073)

Bil Horāsân içre var idi benüm
Kavm u hışm u hem kabîle kardaşum (5074)

Mekke içre ben gelenden berü hem
Anları ben aınmadum bil dem-be-dem (5075)

Ol sebebdan Hâk Te' âlâ bil ' itâb
Eyledi bilgil baña bu dem ' azâb (5076)

Kim şıla sen itmedün pes anları
Yâ niçün sen görmedün ol cânları (5077)

Ben dağı şimdi kabûl itmem didi
Ol ' amel kim işler idün söyledi (5078)

Rağmetimden dir saña ben virmezem
Dağı dîdârum saña göstermezem (5079)

Görüldüğü üzere hikâyede sıla-i rahim çok önemli bir mevzu olarak dillendirilmiştir. İbadet eden, zekât veren fakir ve fukarayı gözetan salih ve zahid adam akraba hakkını gözetmediği için cezalandırılmıştır. Şair, burada muhatabına insan iyi amellerde bulunsa da sıla-i rahmi kesmemelidir mesajını vermektedir.

Şair, hikâyenin sonunda insanın sıla-i rahmi kesmemesi mesajını verirken elde olduğu kadarıyla onlara iyilik yapmayı da öğütler. Onları görüp onlara iyilik yapılmalı, onların halleri sorulmalıdır. Şair, bu güzel ameli yerine getirenlerin zor günde halas bulacağını söyler. Bunlar cehennem ateşinden uzak kalırlar. Allah'ın merhametinden istifade ederler:

Kavm u hışm u kardaşuña ey ahî
Hem kabîle tâbi' ine sen dağı (5097)

Varuban her dem göresin anları
Aç mıdur ‘uryān mıdur yā tenleri (5098)

Anlaruñ ħāli nedür pes bilesin
Ey gözüm bu hoş ‘ameldür kılasın (5099)

Bil ki nār-ı dūzahından ol seni
Buñ gün içre kırtara Rabb-i Ġanī (5100)

Görüldüğü üzere sıla-i rahim oldukça önemli bir değerdir. Akıabayı gözetmek Allah’ın buyruğı olduğı için bir ibadet olarak değerkendirilebilir. Çünkü sıla-i rahmi gözetkenler Allah’ın emrini yerine getirmiş olurlar.

2.3. AHBÂRÜ'L-‘İBER MESNEVİSİNDE SAKINILMASI TAVSİYE EDİLEN HUSUSLAR

2.3.1. MAL DÜŞKÜNLÜĞÜ VE CİMRİLİK

İnsan dünyayı ve dünya malını sever. Genel olarak da dünya malına ve makamına hırs ile bağlıdır. Dünyayı isterken ahireti ihmal eder. Hâlbuki yapılması gereken dünya ve ahireti bir denge üzerinde götürmektir. Mal mülk her şey arzı ve semayı Halk eden yaratıcındır. İnsanlar burada bir emanetçi konumundadır. Allah insanı bol rızıkla sınayabileceği gibi fakirlikle de sınayabilir. Takdir onundur. İnsan için Hakk’ı anmanın Hakk’ı aklında ve gönlünde tutmanın yerini dünya malı tutmaz. Bu şuurdaki insan dünya malına hırs göstermemelidir. Çünkü dünya malına hırs ve düşkünlüğün neticesi cimriliğe gider. Bu da güzel bir haslet değildir. Allah cimrilikten uzak duranların umduğuna ereceğini bildirmiştir.³²¹ Hazreti Muhammed en kötü ve alçaltıcı iki huyun cimrilik ve korkaklık olduğunu, cimrilik duygusuyla imanın bir arada barınamayacağını söylemiştir.³²² Bu çerçevede Ahbârü'l-‘İber mesnevisinde de cimrilik sakınılması gereken kötü bir haslet olarak ön plana çıkarılmıştır. *“Der-beyan-ı Ahval-i Meyyit”* hikâyesinde şair dünya malına tama‘ gösterilmemesi gerektiğini bildirir. Çünkü dünya fanidir, insan ölümlüdür. İnsan dünyayı terk edip gidecektir. Bunun yanında insanın birtirdiği mal dünyada kalacaktır:

Gel tama‘ kılma bu dünyâ mālına
Kim tama‘ kıldıysa bak gör hâline (496)

“Der-beyan-ı Arus-ı Hazret-i Fatıma Radiyallahu Teâlâ Anhâ” hikâyesinin dibacesinde şair, dünya malının peşinde koşmamak gerektiğini söyler. Dünya geçici bir mekân olduğu için dünya malına dayanmamak gerekir. Dünya malının çok kişiyi aldattığını söyleyen şair, insanın dünyadan ayrıldığını malın ise dünyada kaldığını belirtir. Buna binaen şair, dünya bizi terk etmeden biz dünyayı terk etmeliyiz mesajını verir:

Gel dayanma māl sen hem ey cevân
Sen gidersin māl kalırsardur cihân (643)

Çokları aldadı ol māl ey denî
Kaldı bunda kendüsi ıssı kanı (644)

Dünyâ nedür yâ metâ‘ ı ne ola
Kâni‘ olgıl Hâlîkuñ viren çula (645)

Dünya malını terk etmenin ücretinin karşılığında Hakk’ın rızasını

³²¹ “Ve onlardan önce o yurda yerleşen imana sarılanlar kendilerine göç edip gelenleri severler ve onlara verilenlerden ötürü göğüslerinde bir ihtiyaç duymazlar. Kendilerinin ihtiyaçları olsa dahi, onları öz canlarına tercih ederler. Kim nefsinin cimrilüğünden korunursa, işte onlar umduklarına erenlerdir.” (Haşr, 59/9).

³²² Karaman ve bşk., *a.g.e.*, s.92.

kazanmanın olduğunu söyleyen şair, dünya malını terk ettikçe insanın manevi olgunluğa erişeceğini bildirir. Şaire göre iki cihanda mutlu olmanın anahtarı da buradadır. Şair, muhatabına bunu söylerken de söylediğinin hakikat olduğunu ispatlama çabası içine girer. Şair, iyi insanların dünya malına meyl etmediklerini kötülerin ise dünya malını terk etmediklerini bildirir:

Ḥâsıl ola tâ rızâ-yı Ḥaḡ saña
Pes eli boş gitmeyesin sen aña (646)

Gel sözüm tüt sen benüm ey toğrı yâr
Dü cihânda sen olasın baḥtiyâr (647)

Yaḥşılar bil mâla hîç meyl itmedi
Pes yaman olan dahı ayrılmadı (648)

“Der-beyan-ı Arus-ı Hazret-i Fatıma Radiyallahu Teâlâ Anhâ” hikâyesinde Hazreti Fatma’nın evlenme hadisesi anlatılır. Hikâyeye göre Hazreti Fatma ve Hazreti Ali’nin gökyüzünde nikâhları kıyılır. Sonra yeryüzünde de nikâhları kıyılır. Hazreti Fatma’nın mihri 400 dirhem olarak belirlenir. Fakat Hazreti Fatma belirlenen mihre şu ifadeleri kullanarak itiraz eder ve kabul etmez.

Fâtıma işitdi mihrin ol zaman
Atasına didi ey faḥr-ı cihân (707)

Kim senüñ kıızıñ bu dünyâ mâl ile
Pes âlûde ola böyle ḥâl ile (708)

Ġayrılardan ne ola farkı bu dem
Bil ki dünyâ mihrini ben istemem (709)

Hazreti Fatma’nın bu tavrı onun mal düşkününü biri olmadığını gösterir. O, aynı zamanda cömerttir. Çünkü kendisine verilen mihrin ihtiyaç sahiplerine dağıtılmasını ister:

Ḳamu benüm mihrimi ey şehsüvâr
Ümmetüñ ‘âşisine itdim nişâr (710)

Kim şefâ‘ât ideyüm anlara ben
Yarın ol ‘âşî olan cânlara ben (711)

Hazreti Fatma’nın mal düşkününü biri olmadığı onun çeyizinde de görülür. Onun çeyizi çok mütevazıdır. Aşağıdaki mısralarda bu mütevazı çeyizin nelerden müteşekkil olduğu görülmektedir:

Bir ṭabaklanmış deri ḳoç derisi
Yire döşenmek içün hem eyisi (721)

Bir ‘abâdan yaşadığı deve yünü
İçi çıkırıkçı talaş ile tölü (722)

El degirmānı daḥı var bir a yār
Daḥı ab-dest ibriği bir gül‘ izār (723)

Bir daḥı ḥurmā çekirdeginden ol
Tesbiḥi var idi hem ey pür-uşul (724)

Fâtımanıñ hem gelinlik giydügi
Bir ‘abā idi daḥı deve yüñi (725)

Bil ki on iki yirinde hem tamām
Yaması var idi anuñ ey hümām (726)

Ḥurmā çöpi ile anı ey ḥoca
Dikmiş idiler anı ucdan uca (727)

Görüldüğü üzere bu hikâyede anlatılan Hazreti Fatma bizler için bir rol model konumundadır. O, dünya malına düşkün biri değildir. Aynı zamanda cömert bir insandır. Günümüz gelinleriyle karşılaştırıldığında onun yaptığı evliliğin oldukça mütevazı bir evlilik olduğu görülür. Şair, ömür sermayesini mal toplayarak geçirenlere uyarıda bulunur. Mal toplayanların topladıkları malların başkasına kalacağına dair bir hesap içinde olmadıklarını bildirir:

Mâl direnler gice gündüz âşikâr
Hiç dimezler ğayrıya kalur a yār (735)

Ḥarc iderler nāzenin ‘ömrin aña
Koyuban mâlı giderler bir yaña (736)

“Der-beyan-ı Bir Oğlan Gözi Yaşı Bir Padişah Derdine Deva Oldığı”

hikâyesinde anne evlat sevgisi ilginç bir minvalde tezahür eder. Bu hikâyede fedakâr ve cefakâr anne ve baba tipi yerine çocuğunu para karşılığında padişaha satan bir anne ve baba tipiyle karşılaşırız. Bu hikâyede hasta bir padişah vardır. Bir hekim, padişaha on beş yaşındaki bir çocuğun karnının yarılıp padişahın yaralı uzuvlarını bu çocuğun karnına sokmasıyla şifa bulacağını söyler. Padişah böyle bir çocuk bulur. Önce çocuğun babası gelir padişaha itiraz eder. Padişah babaya beş yüz altın verince baba oğlunun ölümüne razı olur. Sonra durumu işiten anne gelir. Başlangıçta durumu kabullenmeyen anne de padişahı beş yüz altın alınca oğlunun ölüm fermanını imzalar:

Anasından daḥı hem aldı şatun
Gördi aķçe rāzı oldu hem ḥatun (1693)

Rāzı oldu atası hem anası
Çıkmadı hiç birinüñ daḥı sesi (1694)

Hikâyede anne ve babanın şefkat ve merhametinin çok çok ötesinde olan

Allah'ın merhameti sayesinde çocuk ölümden kurtulur. Bu hikâyede aslında mal düşkünlüğü ve para hırsının insanı insanlıktan çıkardığı da görülür. Nitekim çocuğun anne ve babası padişahın beşer yüz altın alarak kendi evlatlarından vazgeçebilmişlerdir.

“Der-beyan-ı Bir Yahudi İmana Gelüp Fakrından Halas Olduğu” hikâyesinde insanın Allah dışında hiçbir kimseden bir şeyler istememesi tavsiyesinde bulunulur. İnsan, fakir olduğunu, malının mülkünün bulunmadığını söyleyerek şikâyetle bulunmamalıdır. Çünkü insanı yaratan Hâlık insanın rızkını da Rezzâk isminin tecellisiyle verir. Râzık bir yaratıcının kuluna “fakirim” demek lafzı şair tarafından yakıştırılmaz. Şair, gerçek anlamda ayık olan birinin bu tarz söylemlerde bulunmayacağını söyler:

Kimseden bir şey umup māl isteme
Ben faķirem yok mālım hem söyleme (2035)

Bir ķuluñ kim Râzıkı Hâlık ola
Halk iden oldur diye daķı bile (2036)

Ben faķirem söyleye lâyıķ mıdur
Ol nicesi ķul ola ayık mıdur (2037)

Şair araçlara başvurarak Rabb dışında bir varlıktan istekte bulunmanın tehlikeli olduğunu şuurundadır. Dolayısıyla Allah dışında hiç kimseden bir şeyler talep edilmemelidir. Bir şeyler illa istenecekse; isteme makamı Râzık olan Allah'tır. İsterken de sadakat ve ihlâs ile istemek esastır. Tam bir teslimiyetle samimi yakarışlarla Allah'tan istemek gerekir. İnsan bu tarzda istemeyi bilerek Rabb'inden isterse Allah bu insanların yardımcısı olur. Allah bu şekilde davrananların her iki dünyada da yardımcısıdır. Bu insanlar kimseye muhtac olmayacakları gibi diğer insanlar bu tarz hareket eden insanlara muhtac olurlar.

Gel şaķın sen ey gözüm anı dime
Pes mālım yokdur diyüp ķaydın yime (2038)

Kimsesizler kimsesine söyle sen
Derdiñe oldur senüñ dermān iden (2039)

Şıdķ ile ihlāş ile tut yüziñi
Zārılıķlar eyle söyle sözüñi (2040)

Gör nice imdād ider ol pād-şāh
Bil seni der-mānde ķoymaz ol İlāh (2041)

Niçelerin saña muhtāc ider ol
Dü cihānda anı taķķık bilmiş ol (2042)

“Der-beyan-ı Kötürüm ve Ebras Münkir Olup İmansız Oldukları”

hikâyesinde bir ebras, bir kötürüm ve bir kör Allah tarafından imtihana tutulurlar. Allah bunlara hem sağlık hem de dünya malı verir. Sonra imtihan başlar. Bu kişilere isteyici suretinde gelen melek, bunlardan şükürlerinin nişanesi olarak sadaka ve zekât talep eder. Kötürüm ve ebras gelen kişinin taleplerini dikkate almazlar ve yardımda bulunmazlar. Onlardaki mal hırsı ve şükürsüzlük ellerindekini de kaybetmelerine sebep olur. Bu kişilerin ellerinden giden sadece dünya malı olmaz, sağlıklarını da kaybederek zelil ve perişan olurlar.

“Der-beyan-ı Hazret-i İsa Aleyhisselam Bir Yahudi’yle Refik Olduğu”

hikâyesinde Hazreti İsa’yla yoldaşlık eden Yahudi, mal düşkünü biridir. O, daha yolculuğa çıkar çıkmaz küçük hesaplar yapmaya başlar. Kendisinin üç, Hazreti İsa’nın iki yufkası vardır. Bunlardan birini gizlice yer. Yalan söylemekten çekinmeyen bu adama Hazreti İsa defalarca sormasına rağmen yufkayı kimin yediğini bilmediğini söyler. Nitekim Hazreti İsa doğru söylerse buldukları altın kerpiçten payını kendisine vereceğini söylediğinde doğruyu söyler. Yani o doğruyu söylerken bile bunun arkasından mal devşirme telaşındadır. Mal hırsı, aslında onun trajik sonunu da hazırlar. Çünkü Hazreti İsa, Yahudi’nin doğru bir kişi olmadığını anladığında onunla yoldaşlığı bırakır. Yahudi’nin gözünü mal hırsı bürüdüğünden ne kadar önemli bir kişiyi kaybettiğinin farkında değildir. Nitekim Hazreti İsa Yahudi’yle yoldaşlığı bıraktıktan sonra Yahudi kendisi gibi mal düşkünü üç kişi tarafından öldürülür. Bu üç kişi Yahudi’yi öldürüp üç altın kerpici aralarında taksim edecekken kendi içlerinde birbirlerine düşerler. Bunlardan biri şehre gidip yiyecek bir şeyler alır ve arkadaşlarını öldürmek maksadıyla aldığı yiyeceğe zehir katar. Bu kişi şehirden arkadaşlarının yanına döndüğünde diğer iki kişi de bunu öldürmenin planlarını yapmışlardır. Nitekim onu öldürürler. Onu öldürdükten sonra yiyecekleri yerler, kendileri de zehirlenerek ölürler. Hikâye dünyanın insana bırakacağı şeyi kısaca özetler mahiyettedir: Dünya geçicidir, dünya malı dünyada kalır. İnsanoğlu bunun şuurunda olmalıdır.

“Der-beyan-ı Salebe’nün Şeriate İtaat İtmeyüp İmânsuz Olduğu”

başlangıçta dindar ve inançlı olduğu halde zenginleştikten sonra değişen Salebe’nin yaşamından kesitler sunulur. O, “mescit kuşu” olarak şöhret bulmuş biriyken mal hırsına kapılır. Hazreti Muhammed’den zenginleşmek için dua ister. Hazreti Muhammed bunun kendisi için hayırlı olamayacağına dair kendisine telkinde bulunur. Salebe, peygamberden zenginleşmek için ısrarla dua isteyince peygamber de dua eder. Salebe zamanla zenginleşir. Onun maddi olarak zenginleşmesinin aksine manevi olarak zayıfladığı görülür. Yavaş yavaş namazlara gelmez olur. En sonunda cuma namazını da terk eder. Peygamber, ona zekât için iki kişi gönderir. Salebe bunlara olmayacak şeyler söyler ve zekât vermez. Salebe’nin mal hırsı kendisini dinden uzaklaştırır. En son, Tevbe Suresi’nin 75- 77. ayetleri Salebe’nin zekât vermemesi üzerine iner. Ayetin meali şöyledir: “Allah’a verdikleri vaadi tutmadıkları

ve yalan söylemeği âdet edindikleri için o da bu fiillerinin akıbetini kalblerinde kıyamet gününe kadar sürecek bir nifaka kalb ediverdi.”³²³

Görüldüğü üzere Salebe’deki mal hırsı onu uçuruma sürüklemiştir. O, istediği mala kavuşmuş; fakat Allah Resûl’unün kalbini kırmıştır. En kötüsü de Allah’ın ayetinden anlaşıldığı üzere Allah’ın merhametinden mahrum kalan Salebe’nin kalbi kararmış ve nifak içinde kalakalmıştır.

2.3.2. TEKEBBÜR YA DA KENDİNİ BEĞENMİŞLİK

Tekebbür, kendini büyük görme ve kibirlenme anlamında bir sözcüktür.³²⁴ Kelime Arapça bir sözcük olup “k-b-r” kök harflerinden türemiştir. Kur’an’da bu kök harflerinden türeyen kelime sayısı toplamda 153 ayette 161 defadır. Tekebbür büyük günahlardan olup insanı inkâra götürecek kadar da tehlikelidir.³²⁵ İnsan fitrat itibarıyla zayıf bir varlıktır, etten ve kemikten ibarettir; insan taştan ve dağlardan da yapılmış değildir. Dolayısıyla insan zayıflığının şuurunda olarak kendini bilmeli; Allah’a dayanmalı ve büyüklenmemelidir. Firavun’u Firavun, Nemrut’u Nemrut ve İblis’i İblis yapan tekebbürleridir. Kibirli olmanın birçok sebebi vardır. Dünya zenginliği, güzellik, hırs ve heva insanın kibrine sebep olabilir. Hâlbuki Allah mütevazı olanları sever. İsrâ Suresi 37. ayetinde Allah şöyle buyurur: “Yeryüzünde kibir ve azametle yürüme! Çünkü sen asla yeri yaramazsın ve boyca da dağlara erişemezsin.”

Allah, kibirlenenleri sevmeyişi belirterek uyarır.³²⁶ Allah’ın kesinlikle sevmem diye belirttiğini, kibirli insanların cehenneme gideceğini vurguladığını görmekteyiz.³²⁷ Kibirli olanların kalplerinin mühürlendiği vurgulanır.³²⁸ Kur’ana ve

³²³ Tevbe Suresi’nin 75-77. ayet mealleri şöyledir: “Yine onlardan kimi de Allah’a şöyle ahdetmişlerdi: Eğer bize lütuf ve kereminden ihsan ederse biz de elbette zekâtı veririz ve kesinlikle salihlerden oluruz, diye söz vermişlerdi. Ne zaman ki, Allah lutfedip onlara ihsanda bulundu, onlar da cimrilik edip yüz çevirdiler ve zaten yan çizip duruyorlardı. Allah’a verdikleri sözü tutmadıkları ve yalan söyledikleri için, O da bu yaptıklarının sonucunu kıyamet gününe kadar yüreklerinde sürüp gidecek bir münafıklığa çevirdi.”

³²⁴ Parlatır, a.g.e., s.1671.

³²⁵ “İlâhınız bir tek ilâhtır. Bununla beraber ahirete inanmayanların kalbleri inkârcı, kendileri de böbürlenmiş kimselerdir.” (Nahl, 16/22).

³²⁶ “Şüphesiz ki Allah, onların gizlediklerini de açığa vurduklarını da bilir. Doğrusu Allah, kendilerini büyük görüp hakkı kabul etmeyenleri sevmez.” (Nahl, 16/23).

³²⁷ “Kim de âyetlerimizi yalanlar ve onlara karşı büyüklük taslarsa, işte onlar cehennemliktirler ve orada ebedî olarak kalacaklardır.” (A’raf, 7/36). “Hem o kıyamet günü görürsün ki, Allah’a karşı yalan söyleyenlerin yüzleri kararmıştır. Kibirlenenlerin yeri cehennem değil mi?” (Zümer, 39/60). “(Onlara): Ebedî olarak içinde kalmak üzere girin cehennemin kapılarından denir. Bak, büyüklük taslayanların yeri ne kötüdür! (Zümer, 39/72). “İnkâr edenler ateşe arz edilecekleri gün onlara: ‘Siz dünya hayatınızda bütün güzel şeylerinizi harcadınız, onların zevkini sürdürdünüz, artık bugün

dünya tarihine bakıldığında birçok kavim ve millet kendilerini beğenip büyüklendikleri için helak ile cezalandırılmışlardır.³²⁹ Görüldüğü üzere kibir hem bireylerin hem de toplumların helak olmasına sebep olabilecek kötü bir haslettir. Kibrin karşıtı mütevazı olmaktır.³³⁰ Kibri yakıp yok edecek şey tevazudur, alçak gönüllülüktür.

“Der-beyan-ı Bir Yahudi İmana Gelüp Fakrından Halas Olduğı” hikâyesinde bir ateş-perestin, Mâlik bin Dînâr katına gelip Müslüman olma süreci ve sonraki mütevekkil hayatı anlatılır. Bu adam otuz beş yıl ateşe tapmış biridir. Abisi de yetmiş üç yıl ateşe hizmet etmiştir. İki kardeş anlaşarak ellerini ateşe sokmaya karar verirler. Bu kadar yıldır hizmet ettikleri ateş acaba kendilerine zarar verecek midir? Küçük kardeş elini ateşe sokunca ateşin kendisini yaktığını görür. Bunun üzerine Müslüman olmaya karar verir ve Müslüman olur. Büyük olan kardeş ise halk ne söyler dedikodusundan korktuğu için kibrinin esiri olur ve Müslüman olmaz. Şair bu durumu büyük kardeşin ağzından şu şekilde dile getirir:

Ulu kıardaşı didi kim ey cevân
Yitmiş üç yıldur baña pes bu zamân (2074)

Ol oda pes tıparam bilgil bu dem
Kim ‘aceblerler beni bu demde hem (2075)

Pes diyerler ol Muhammed dînine
Bu ‘ömürde girdi ol âyinine (2076)

Çavm ü hışm içinde benüm ey cevân
‘İzzetim hem hürmetüm kıalmaz ‘ayân (2077)

Ol la‘în şeytân aña pes âşikâr

yeryüzünde haksız yere büyüklük taslamanız ve yoldan çıkmış olmanızdan dolayı aşağılayıcı bir azabla cezalandırılacaksınız.’ (denir).” (Ahkâf, 46/20).

³²⁸ “Yeryüzünde haksız yere büyüklük taslayanları, âyetlerimizi anlamaktan uzak tutacağım. Onlar ki, bütün âyetlerimizi görseler de onlara iman etmezler. Doğru yolu görseler de o yolu tutup gitmezler. Eğer sapıklık yolunu görürlerse tutar onu izlerler. Çünkü onlar âyetlerimizi inkâr etmeyi âdet edinmişler ve onlardan hep gafil olagelmişlerdir.” (A‘râf, 7/146). “Onlar, kendilerine gelmiş bir delil olmaksızın, Allah'ın âyetleri hakkında mücadele ederler. Bu durum, Allah katında ve iman edenler yanında büyük bir buğzu gerektirir. İşte Allah, her böbürlenene zorbanın kalbini öyle bir tabiat ile mühürler.” (Mü‘min, 40/35).

³²⁹ “Âd kavmine gelince onlar yeryüzünde büyüklük tasladılar ve: ‘Bizden daha kuvvetli kim vardır?’ dediler. Onlar kendilerini yaratan Allah'ın kendilerinden daha kuvvetli olduğunu görmediler mi? Onlar bizim âyetlerimizi bile bile inkâr ediyorlardı. Bu yüzden biz de onlara dünya hayatında rezillik azabını tattırmak için o uğursuz günlerde dondurucu bir kasırga gönderdik. Ahiret azabı ise elbette daha çok rezil edicidir. Onlara yardım da edilmeyecektir.” (Fussilet, 41/15-16).

³³⁰ Ayrıntılı bilgi için “Mütevazı Olmak” konusuna bakınız.

Dağı çok iğvâlar itdi bil a yâr (2078)

“Hikâye-i Sa‘d ve Salebe Rahmetullahi Aleyh” hikâyesinin dibacesinde şair insanları tövbeye davet eder. İnsanın bu dünyada gururlanmaması tavsiyesinde bulunan şair, gururun insanı Allah’tan uzaklaştıracağını söyler. Ayrıca dünyanın geçici bir mekân olması insanın da ölümlü olması insanın gururunu kırması gereken unsurlardandır. Şair burada efsanevi İran mitolojik kahramanlarından Cem, Cemşid, Rüstem, Pehlûvân gibi isimleri örnek vererek bu gibi güçlü insanların bile ölüm karşısında aciz kaldıklarını ve bu dünyadan gittiklerini belirtir:

Nâle kıl ey tûti-i şeker-şiken
Tevbeye gel tevbeye gel sağ iken (2975)

Bu cihâna sen şağın olma gurûr
Ger gurûr olsañ olursın Hakk’a dūr (2976)

Gel gurûr olma bu dünyâya şağın
Gör ki kimler geldi gitdi bir bağın (2977)

Fânî Cem Cemşid Rüstem Pehlûvân
Sen dağı gitseñ gerekdür ey cevân (2978)

“Der-beyan-ı Cabir Radiyallahu Teâlâ Anhu Hazret-i Habîb-i Ekrem’e Sualî” hikâyesinde insanoğlunun yaptığı ibadetlere güvenmemesi gerektiği vurgulanır. Zira insan beş yüz yıl boyunca ibadet etse de yaptığı ibadetler Allah’ın verdiği nimetlerin yerini asla tutamaz. Mezkûr hikâyede bir adada tek başına yaşayan ve beş yüz yıl Allah’a ibadet eden biri anlatılır. Bunun gibi kişilere amellerine göre mi Allah’ın fazlına ve keremine göre mi muamele görmesi sorulduğunda kibirlenerek üstünlük taslayıp amellerine güvenmemelidirler. Şair hikâyenin sonunda bu durumu şöyle özetler:

Añladuñsa sen dağı a‘ mâliñi
Yâd kılma sen şağın gör hâliñi (4698)

Luṭfını fazlını yâd eyle anuñ
Dü cihânda tâ ki şâd ola cânuñ (4699)

Raḥmeti fazlı anuñ çokdur ‘ayân
Her kim isterse virür bil her zamân (4700)

İtdüğün a‘ mâli direm ben saña
Tekyelenme tekyelenme sen aña (4701)

Raḥmetini fazlını gel ey gözüm
Tekye eyle sen saña budur sözüm (4702)

“Der-beyan-ı Selim İbn-i Yahya’nın Haber Virdigi” hikâyesinin dibacesinde

şair, kişinin gururlu insanlardan uzak durması gerektiğini belirtir. Gururlu insanlardan uzak durup alçak gönüllü insanlara yaklaşmak tavsiye edilir.

Sen şağın gel ey gönül olma gurūr

Gönlü alçak âdemiden olma dūr (4998)

Görüldüğü üzere Ahbārü'l-İber mesnevisinde kibirden uzak durulması gerektiği belirtilirken bunun karşısında mütevazı olmak bir değer olarak insanlara sunulur.

2.3.3. HIRS VE HEVA

Hırs sonu gelmeyen istek, aşırı tutku, öfke, kırgınlık anlamlarında bir sözcüktür.³³¹ İnsan fanidir; ama hırslı yapısıyla dünyayı ister. Bu anlamda insanın isteklerinin haddi yoktur. İnsan, neye sahip olursa olsun hep daha fazlasını ister. İnsanın bu isteklerinden vazgeçmesinin yolu nefsi terbiye etmekten geçer. Hırs dünya için olduğunda olumsuzdur. İnsan kendisinde varolan bir şeyleri isteme arzusunu yani hırsını ahiret hayatı için doğru kanallara ederse kazançlı çıkar. Bunun yanında heva sözcüğü de aşağılık istekleri ifade eden bir kavramdır. “Heva (aşağılık istekler), dalaletin başta gelen sebeplerinden birisidir. Kökeni itibariyle kelime ‘düşüş’ anlamını ihsas etmektedir. Heva, bu itibarla istenilen davranış seviyesinden bir düşüştür... Heva, yani kişinin heves ve kaptisleri gurura, gurur da hakikatin reddine (2/87) ve adaletsizliğe (4/135) yol açar. Peygamber hevasından konuşmaz (53/3), yani tebliğ ettiği Kitab kendi hayalinin ürünü değil Allah’ın vahyidir (53/4). Hevalarını ilahlaştıran (25/43) ve Allah’ın bir bilgiye göre dalalete saptırdığı (45/23; adalet) ve kalplerini mühürlediği (47/16; kalpların mühürlenmesi) kimseler vardır.”³³²

Görüldüğü üzere heva, nefsin arzularını ifade eden bir kavramdır. Hırs da hevayı aşırı bir şekilde talep ettiren bir histir. Dolayısıyla hırslı olan insanların hevalarının peşinde koşan insanlar olduğunu söylemek mümkündür. Hırs ve heva insanın sakınması gereken hususlardandır. Nitekim Ahbārü'l-İber mesnevisinde şairin hırs ve hevasının peşinde giden insanları eleştirdiği görülür.

“Der-beyan-ı Kötürüm ve Ebras Münkir Olup İmansız Oldukları”

hikâyesinde; ebras, kötürüm ve kör üç kişiye Allah’ın sağlık ve dünya malı verdikten sonra onları imtihan edişi anlatılır. Bu kişilerden kötürüm ve ebras, hırs ve hevalarına uyararak imtihanı kaybederler. Dünya malına karşı gösterdikleri zaaf onları hem mallarından hem de sağlıklarından eder. Hikâyenin sonunda şairin haris insanlarla ilgili aşağıdaki ifadeleri kayda değerdir:

Zîrâ bu dünyâ-yı gaddâr ey paşa

Fânîdür fânî olur başdan başa (2341)

³³¹ Büyük Sözlük, a.g.e., s. 885-886.

³³² Mir, a.g.e., s.84.

Budurur lâıık olan mü 'minlere
Kim bu dünyâya harîş olanlara (2342)

Anlar ile bir zamân oturmaya
Bir qadem pes anlar ile tırmaya (2343)

Rağbet itmeye olara pes 'ayân
Sevmeye qalb ile anı bî-gümân (2344)

Dünyanın geçici bir mekân olduğunu söyleyen şair harîş olan insanların yüzüne bakmamak gerektiğini bildirir. Onlar ile oturup dostluk yapılmamasını tavsiye eden şair bu tür insanların kalp ile de sevilmemesi gerektiğini ifade eder.

“Der-beyan-ı Hazret-i İsa Aleyhisselam Bir Yahudi’yle Refik Olduğı”

hikâyesinde dünya malını hırs ile arzulayan insanlarla karşılaşırız. Hazreti İsa’nın birlikte yolculuk ettiğı Yahudi hırslı bir insandır. Dünya malına karşı zaafı vardır. Hazreti İsa ve Yahudi birlikte yola çıktıklarında Yahudi’nin üç yufkası Hazreti İsa’nın iki yufkası vardır. Yahudi kendisinin üç yufkası olduğunu düşünerek birini gizlice yer. Onun hırslı olduğu daha hikâyenin başında yufkalardan birini gizlice yemesiyle zuhur eder. Onun bu hırslı tutumunun karşısında dünya malını önemsemeyen Hazreti İsa portresi belirir. Nitekim Hazreti İsa Yahudi’ye doğru söylemesi karşılığında buldukları altınları verir; fakat Yahudi’nin altınlar bulunana kadarki tavrı hep yalan söylemektir. Hazreti İsa defalarca kendisine yufkayı yiyip yemediğini sormasına rağmen o doğru söylemez. Fakat ne zaman ki Yahudi, Hazreti İsa’nın kendisine doğru söylemesi karşılığında birlikte buldukları altın kerpiçleri vereceğini anlayınca yufkayı yediğini söyler. Görüldüğü üzere buradaki Yahudi tipi doğruyu bile bir menfaat karşılığında söyleyen bir tiptir. Onun bu hırsı Hazreti İsa gibi bir yoldaşı kaybetmesine ve en nihayetinde canından olmasına sebep olur.

“Der-beyan-ı Haret-i İsa Aleyhisselam Bir Yahudi’yle Refik Olduğı”

hikâyesinde hırslı Yahudi tipinin dışında Yahudi’yi öldürüp ondan altınları alan üç kişi daha vardır. Bunlar Yahudi’yi öldürüp altınları zapt ederler. Sonra bunlardan biri şehre giderek yiyecek bir şeyler alır. Aldığı yiyecekleri zehirleyen bu adam arkadaşlarını öldürmenin planlarını yapar. Geri döndüğünde diğer iki kişi de bunu öldürmeyi kurgulamışlardır. Onu öldürüp ona düşen altını hissesini de aralarında bölüşeceklerdir. Nitekim şehirden dönen arkadaşlarını öldüren bu iki kişi de yedikleri yiyecekten zehirlenerek ölürler. Görüldüğü üzere kanaatsizlik ve mal hırsı buradaki insanların trajik sonunu hazırlamıştır.

2.3.4. ZİNÂ

“Zinâ, aralarında evlilik bağı olmayan kişiler arasındaki cinsel ilişki”³³³ anlamında kullanılan bir sözcüktür. Zinâ Arapça bir kelimedir. Bu sözcük (zeyn-nun-ye) kök harflerinden teşekkül etmiştir. Bu kelime türevleriyle Kur'an'da toplamda 5 ayette 9 kez geçer.

Zinanın yasaklanmasının temel sebeplerinden birisi neslin muhafazasıdır. Çünkü sağlıklı aileler sağlıklı toplumları meydana getirir. Sağlıklı ve düzgün bir neslin olması ve devamı için Kur'an 'nikâh' şartını getirmiştir. Çünkü aile çatısı altında olmayan çocuklar gereği gibi korunup kollanamaz, böyle kişilerde psiko-sosyal problemler baş gösterir. İslam dini bunun önüne geçmek için evlilik kurumunun önemini vurgular ve ziyadesiyle teşvik eder. Ebeveyn korumasında bir aile çatısı altında büyüyen çocuklar topluma faydalı bireyler olurlar.

Zina kötü bir yol ve ahlaksızlık olduğundan ondan uzak durulmalıdır.³³⁴ “Zina, cezayı gerektiren bir günahdır. 24/2 bu cezayı yüz kırbaç olarak belirler. Kur'an zinayı yasakladığı gibi, ona yaklaşmayı, yani ona götürebilecek şeyler yapmayı da yasaklar (17/32). Bir Müslümanın zina işlemiş bir erkek (zani) ya da kadınla (zaniye) evlenmesi yasaklanmıştır (24/3).”³³⁵ Sadece İslam dininde değil; bütün Semavi dinlerde zina büyük bir günahdır. İncil'de zina için oldukça sert ifadeler kullanılmıştır: “Zina etme denildiğini duydunuz. Ama ben size diyorum ki, bir kadına şehvetle bakan her adam, zaten yüreğinde o kadınla zina etmiştir. Eğer sağ gözün seni günaha sokarsa, onu çıkar at. Çünkü vücudunun bir üyesinin yok olması, tüm vücudunun cehenneme gitmesinden iyidir.”³³⁶

Ahbârü'l-İber mesnevisindeki bazı hikâyelerde nikâhsız birlikteliklerin insanın başına büyük problemler açtığı gözler önüne serilmiştir. **“Der-beyan-ı Hazret-i Ömer Radiyallahu Teâlâ Anhu Oğlunu Şehîd Eylediği”** hikâyesinde bir Yahudî tarafından aldatılıp içki içen ve büyük günahlardan zina suçunu işleyen Hazreti Ömer'in oğlu Şehma'nın, babası tarafından şeriatin kuralları çerçevesinde cezalandırılması anlatılır. Malum olduğu üzere zina suçunu işlemek İslam hukukunda büyük günahlardandır. Bu günahı işleyenlerin cezası had cezasıdır. Şair, topluma bu günahın büyüklüğü nisbetinde cezasının da olduğu mesajını vererek bu

³³³ Büyük Sözlük, a.g.e., s. 2238.

³³⁴ “Zinaya da yaklaşmayın, çünkü o pek çirkindir ve kötü bir yoldur.” (İsrâ, 17/32).

³³⁵ Mir, a.g.e., s.211.

³³⁶ *İncil*, (4. Basım), Yeni Yaşam Yayınları, İstanbul, 2004, s. 13; İslam dininin zinaya karşı çok sert olduğunu söyleyenler burada bir karşılaştırma yaptıklarında Hristiyanlıkta zinaya karşı verilecek cezanın İslam dinindeki had cezasından daha da ağır olduğunu görecektir. Bu anlamda bütün İlahi dinler neslin muhafazası temelinde zinayı yasaklamıştır diyebiliriz.

büyük günahdan uzak durulması gerektiğini açıklar. Nitekim mezkûr hikâyede cezalandırılan Şehma bu suçun cezasını hayatıyla öder. Çünkü kendisine had cezası uygulanan Şehma, bu cezanın ağırlığını kaldıramaz ve ölür.

“Der-beyan-ı Bir Kişi Anasın Aldığı ve Hazret-i Ali Radiyallahu Anh Kerameti” hikâyesinin dibacesinde insanların çirkin işlerden uzak durup Allah’ı zikr etmesi telkin edilir. Çünkü çirkin işleri işleyenler dünyada da ahirette de Allah’tan uzak düşerler. Her iki cihanda sıkıntı çekmek istemeyenler çirkin işlerden uzak durmalıdırlar:

Çirkin a‘ mâle şaşın kılma heves
Ol İlâhuñ zıkrını it her nefes (1213)

Zîrâ çirkin iş idenler hor olur
Dünyâda ‘ uqbâda Hâqdan dür olur (1214)

Dağı gizli eyleme çirkin işi
Çekmeyesin dü cihânda teşvîşi (1215)

Çirkin amelleri gizli gizli işleyenler yaptıkları eylemin kimse tarafından görülmediğini zannederler. Hâlbuki Allah Habîr’dir. Her şeyden haberdardır. O, Basîr’dir. Her şeyi görendir. Dolayısıyla insanlar çirkin işleri ve amelleri işlerken “kimsenin haberi olmaz kimse de görmez.” gibi bir zanna kapılmamalıdır:

Zîrâ gizli iş ider olsañ ‘ ayân
Kim görür bu işi dirseñ bu zamân (1216)

Bil ki görür senden evvel ol Başîr
Kulunuñ her işine oldur Hâbîr (1217)

Allah çirkin amelleri sevmez. Allah külli iradenin sahibidir. Hiçbir eylem Allah’ın izni olmadan gerçekleşmez. Her şey Allah’ın tasarrufundadır. Bunun yanında insana cüzi bir irade veren Allah, insana yapacağı amelleri seçme özgürlüğü sunmuştur. Yoksa çirkin işleri yaptıran Allah değildir. O, çirkin işleri sevmez; fakat kul isteyince o da kulun istediğini verir:

Zîrâ kim şer işe râzı olmaz ol
Lîkî kûl ister virür hem bâ-uşûl (1218)

Şer işe çün râzı olmaz ey denî
Gel bu kez fikr eylegör neyler Ğanî (1219)

Allah, insanın saadeti için değişik zamanlarda peygamberler ve kitaplar göndererek insanlığa doğru yolu göstermiştir. Kutsal kitaplarda iyi amel işleyenlerin cennete, bunun karşısında kötü amel işleyenlerin ise cehenneme gideceği bildirilmiştir. Şair de çirkin ve kötü amel işleyenlerin cehennem ateşine düşeceğini bildirir:

Âhiretde yirini nâr eyler ol

Dūzaḥ içre bil seni zār eyler ol (1220)

İnsan bir günah işlerken kimse tarafından “görülmez ve bilinmez” gibi bir psikoloji içerisine girer. Hâlbuki Allah, her şeyi bilen, her şeyi gören ve her şeyden haberdar olandır. Onun izni olmadan bir yaprak bile kımıldamaz. Allah’ın Settâr ismi de vardır. O, günahları örtendir. Fakat onun Kahrâr ve Cebbâr gibi isimlerinin olduğu da unutulmamalıdır. Allah insana mühlet verir. İşleyeceği günahlardan dönmesi ve tövbe etmesi halinde insanları bağışlayacağını söyler. Fakat insan gayretullaha dokunmamalıdır. Özellikle büyük günahlardan uzak durmaya çalışmalıdır. Şair, Allah’ın rızasının olmadığı amellerin duyulacağını söyler. Hem de şair bu amellerin sadece ahirette değil, dünyada da duyulacağını belirtir. Şair, insanın çirkin ameller işlemesini kendi eliyle kendisini taşlamaya benzetir. Yani insan kendi sonunu kendisi hazırlar mesajı verilir:

Hem rızâsı olmayan işde ‘ayân
Tuyulur ol iş dahı ender-zamân (1221)

Dünyâda ‘uqbâda pes ey şehriyâr
Çün duyulur çirkin işler âşikâr (1222)

Gel bu dem çirkin işi sen işleme
Öz elünle özünü sen taşlama (1223)

“Der-beyan-ı Bir Kişi Anasın Aldığı ve Hazret-i Alî Radiyallahu Anh Kerameti” hikâyesinde Kûfe şehrinde gerçekleşen bir evlilik olayı anlatılır. Bu evlilik gerçekleşir. Fakat evlenen kişiler halvet kaldıklarında birbirlerine meyl etmezler. Bunun üzerine aralarında tartışma çıkar. Bundan dolayı Hazreti Ali bu kişileri çağırıp olayın iç yüzünü onlara anlatır. Bu iki kişinin aslında karı koca olamayacaklarını söyler. Çünkü erkek olan kadının çocuğudur. Adam kadının gençliğinde yaptığı zinadan doğmuş bir çocuktur. Hazreti Ali keramet göstererek geçmişte gerçekleşen bu olayı onlara anlatır ve onların anne-evlat olduklarını onlara ispatlar. Hazreti Ali’nin aşağıdaki söylemleri oldukça manidardır:

Didi ol dem ol emîrû’l-mü’minîn
Haḡ rızâsı olmayan iş her demin (1298)

Bilesin kim olırsardur âşikâr
Gayret-i Haḡ bil kabûl itmez a yâr (1299)

Şairin, Hazreti Ali’nin ağzından söylediği bu ifadeler şairin sunmak istediği mesajla örtüşür. Şair, bu hikâyede yapılan zina eyleminin çirkin olduğu mesajını verirken böyle bir olayın gizli kalamayacağını anlatır. Böyle bir günah “eninde sonunda duyulacaktır.” intibai verilir. Çünkü bu tür eylemler Allah’ın kabul etmediği ve yasakladığı eylemlerdir.

Şair hikâyenin sonunda muhatabına bazı tavsiyelerde bulunur. Hikâyede olayın iç yüzünü bilen ve anlatan Hazreti Ali’dir. İnsana günah işlememesi telkininde

bulunan şair, herkesin keramet ehli bir Ali olarak düşünülmesi gerektiğini söyler. Böyle olursa insanların günahlardan uzak durabileceğini belirtir.

Ol kerāmāt-ı ‘Alīyi bil ahī
Gör ‘Alī ne söyledi pes ol saḥī (1302)

Hem daḥı yavuz iş itme ey cevān
Dime kim bu gizlū işdür bu zamān (1303)

Her kişiyi bir ‘Alī zann eyle sen
Her kişide bir kerāmet añla sen (1304)

“Der-beyan-ı Ahval-i Ashābü’r-Rakīm” hikâyesinde İsrailoğulları’ndan üç kişinin bir mağarada mahsur kalması ve bu mağaradan nasıl çıktıkları anlatılır. Bir dağda gezinen üç kişi yağmur yağınca bir mağaraya sığınır. Büyük bir kaya parçası gelip mağaranın girişini kapatır. Üç arkadaş kayayı yerinden kımıldatamayınca iyi amellerini anlatıp bunların kendilerine şefaati olmasını isterler. Bunlardan birincisi annesine gösterdiği hürmeti anlatıp dua edince taş yerinden kımıldayarak bir parça açılır. Sonra ikinci kişi amcasının kızına âşık olduğunu ve kam almak istediğini ve bunun için eline fırsat geçmesine rağmen Allah rızası için bu kötü ameli işlemediğini söyler. Bunun üzerine kaya bir parça daha açılır.

“Der-beyan-ı Ahvāl-i Zenbilci ve Ahvāl-i Hatun” hikâyesinde zenbil satarak geçimini sağlayan güzel yüzlü bir âbidin hikâyesi anlatılır. Bir gün zenbil satarken bir evin hizmetçisi evin hanımının zenbil alacağını söyleyerek zenbilciye eve davet eder. Evin sahibesi bu güzel yüzlü adamı görünce aklı başından gider, ona âşık olur. Zenbilciye, bundan sonra kendi istediklerini yaparsa zenbil satmasına gerek kalmayacağını söyleyerek ahlaksız bir teklifte bulunur. Bunun karşısında zenbilci böyle bir ahlaksızlığı yapamayacağını söylese de kaçacak yer bulamaz. Bunun üzerine evin hanımından tuvalet ihtiyacını gidermek için izin ister. Hizmetçiler onu yüksek bir dama götürür. Zenbilci buradan kurtulmak için yol arar. Zina günahını işlememek için ölümü de göze alarak damdan aşağı atlar. Burada zenbilciye Allah’ın lutfu ulaşır. Hazreti Cebrail adam aşağı düşerken ona zarar gelmeyecek şekilde onu aşağıya indirir.

“Der-beyan-ı Ebu’l-leys-i Semerkandī Rahmetullahi Aleyhi Kısası” hikâyesinde bir kefen soyucusunun işlediği büyük bir günah anlatılır. Bu kişi yedi yıl boyunca kefen soymuştur. Onun bu kötü hasleti başına daha büyük bir iş açmıştır. Çünkü bir gün kefenini soyduğu bir kadına karşı zina günahını işlemiştir. Bu büyük günah onun peygamberin huzurundan kovulmasına sebep olmuştur. Yaptığı büyük hatanın bedelini günlerce tövbe ederek kapatmaya çalışan bu adam hikâyeye göre yaptığı samimi tövbeyle affedilenlerden olur.

2.3.5. BATIL İNANÇLAR

Batıl; doğru ve haklı olmayan, inançlar bakımından gerçek olmayan, çürük, temelsiz, asılsız anlamlarında bir sözcüktür.³³⁷ ‘Batıl’ kelimesi (be-tı-lam) harflerinden oluşur. Bu kelime Kur’an’da toplamda 34 ayette 36 kez geçer. Kur’an’da helak olmuş olsun veya olmasın bahsi geçen bütün kavimler, milletler, halklar yani insan topluluklarının tenkit veya tel’in edilen veya gazaba uğrayan bütün söz ve davranışlarının hepsi “batıl” hükmündedir. Dolayısıyla bunların hepsi Kur’an tarafından batıl inançlar ve dinler olarak tanımlanır.

“Der-beyan-ı Hazret-i Ömer Radiyallahu Anhu Nîl-i Mübareke Name Virdügi” hikâyesinde batıl inançlar eleştirilir. Mısır fethedildikten sonra Amr İbn-i As’a Mısır Beyliği verilir. Buraya giden Amr İbn-i As izzet ü ikramla karşılanır. Bir zaman sonra halk gelerek ondan bazı isteklerde bulunur. Mısır’ın bir âdeti vardır. Yılda bir gün toplanarak akçe ve altın yığarak bakire bir kız satın alıp süsleyen Mısır halkı, süsledikleri bu kızı Nil Nehri’ne atarlar. Bununla Nil’in taşıdığına ve bereket getirdiğine inanılır. Amr İbn-i As’tan böyle bir istekte bulunan Mısır halkının isteği kabul görmez. Amr İbn-i As’ın Mısır halkına cevabı şöyledir:

Zîrâ kim ol fahr-ı ‘âlem Muştafa
Kim cihâna geldiğinde pür- şafâ (1558)

Bâtıl işler kâmusı oldı fesâd
Mü’min olanlar kâmusı oldı şâd (1559)

Pes sizûn bu fi’liñüz bâtıldurur
Bâtıl olandan ne iş hâşıldurur (1560)

Taşuran Nîli o bir Settârdurur
Hem taşurmayan girü Ğaffârdurur (1561)

Fikr-i fâsiddür anı ben itmezem
Size daħı idüñüz hem dimezem (1562)

Görüldüğü üzere Amr İbn-i As’ın düşüncesi İslami çizgiler içindedir. O, Hazreti Muhammed’den sonra bütün batıl işlerin fesada uğradığını söyler. Mısır halkının yapmak istediği bu eylemin tamamen batıl olduğunu söyleyen Amr İbn-i As, batıl işlerden hiçbir şeyin husule gelmeyeceğini söylerken Nil Nehri’ni taşıranın da taşırmayanın da Allah olduğunu bildirir. Dolayısıyla Mısır halkının bu batıl isteğini yerine getirmeyeceğini söyler. Burada yeni bir dine inanan bir topluluğun gelenekle din arasında bocalaması kendisini gösterir. Mısır’da yıllarca devam eden bir gelenek ve rütüelin İslam’ın kuralları karşısında hükümden düştüğü görülür. Kıtlik insanları değişik arayışlara itmiştir. Mısır halkının yaptığı da budur. Nil

³³⁷ Büyük Sözlük, a.g.e., s. 223.

Nehri'nin kurumaya yüz tutması, halkın batıl inançlardan meded ummasına sebep olmuştur. Fakat İslam dini bu tarz davranışları yasaklamıştır. İslam dinine tam anlamıyla iman eden birisi her şeyin tasarrufunun Allah'ın elinde olduğunu bilir. Öbür türlü yapılan bir eylemin adı şıktır ki bu eylem Allah tarafından affedilmeyen bir harekettir.

Amr İbn-i As'tan istediklerini alamayan topluluk dağılır. Bu arada birkaç gün sonra Nil kurumaya başlar. Bu sefer Amr İbn-i As'a gelen Mısır halkı, ona, Mısır'ı terk etmek gerektiğine dair telkinlerde bulunurlar. Çünkü onlar kıtlıkla başa çıkamayacaklarını söylerler. Mısır halkından mühlet isteyen Amr İbn-i As halifeye bir mektup yazdırarak durumu arz eder. Mektupta durum Amr İbn-i As'ın ağzından şöyle anlatılır:

Var imiş bir bid' at iş Mısr içre hem
Bir kız alurlar imiş her yıl bu dem (1576)

Bizeyüp bu demde ol kız a yâr
Nîle atarlar imiş pes âşikâr (1577)

Kim taş a şu ol ile hem bu zamân
Çift idüp ekin ideler bî-gümân (1578)

Dağı bu bid' at işe biz ey emîr
Râzı olmaduk bu dem olgıl habîr (1579)

Katli nâ-ḥaḳdur diyü itdürmedük
Mü'mine lâıḳ bu işi görmedük (1580)

Gün-be-gün hem kurudı gördüm çü Nîl
Bil dağılmaya yüz urdı şehr ü il (1581)

Amr İbn-i As'ın yukarıdaki ifadelerinden Mısır halkının isteğini niçin yerine getirmediği görülür. Bu iş bidattir. Akla mantığa da aykırıdır. Günahsız bir kişiyi öldürmek doğru değildir ve haksızlıktır. Çünkü İslam dininde günahsız bir kişiyi öldürmenin cezasının büyük olduğu bildirilmiştir.

Hazreti Ömer'e mektupla danışıp fikrini soran Amr İbn-i As, Hazreti Ömer ne derse onu yapacağını bildirir. Halife yazılan mektuba şu şekilde cevap verir:

Pek şavâb iş işlemişsin bunda sen
İtmemişsin bâtl işi cân-ı men (1590)

Bir kâğıd yazdım bu dem bilgil 'ayân
Nâme içre kımışam anı nihân (1591)

Atasın ol kâğıdı Nîle bu dem

Nil daşar ol demde hem sen çekme ğam (1592)

Hazreti Ömer'in de bu batıl işe yaklaşımı Amr İbn-i As gibidir. Hazreti Ömer mektubunda bu eylemi batıl iş olarak adlandırmıştır. Bu batıl işi Amr yerine getirmediği için de doğru bir eylem yaptığını kendisine söyler. Hazreti Ömer'in ortadaki sıkıntıyı gidermek için bir de reçetesi vardır. Mektupla birlikte bir de kâğıt parçası göndermiştir. Halife, Amr İbn-i As'a yazdığı mektubunda, bu kâğıdı Nil Nehri'ne attığında sıkıntıların ortadan kalkacağını ve Nil'in taşacağını bildirir. Mektubu alan Amr İbn-i As mektubun içindeki kâğıdı açar. Kâğıtta Nil Nehri'ne hitaben şöyle yazılmıştır:

Kendü başına eger sen bu zamân

Açar iseñ aqmağıl şimdi dayan (1597)

Yoksa ol ' âlemleri var eyleyen

Niçe biñ qalmışlara çâr eyleyen (1598)

Hem seni hâlk eyleyen ol Hâlıkıñ

Hem beni hâlk eyleyen ol Râzıkıñ (1599)

Kim anuñ hükmiyle aqarsañ eger

Bu demin aqsañ gerekdür şîr-i ner (1600)

Yoksa kendü hükmüñ ile bu zamân

Ger aqarsañ aqmağıl bu dem ' ayân (1601)

Hazreti Ömer'in gönderdiği mektubun içindeki kâğıttan alınan bu ifadelerde bir Müslüman'ın tavrı görülür. Âlemleri ve her şeyi var eyleyen Allah'tan bir yardım isteğidir bu. Nitekim kâğıt Nil Nehri'ne atılınca Nil Nehri her zamankinden daha fazla taşar. Nil'in taşması eski ve batıl olan geleneğin Nil'in suları ile birlikte yok olmasını da sağlar. Aslında hikâye İslam dini ile Mısır halkının geleneklerinin çatışmasını anlatır. Bir tarafta yeni bir din, diğer tarafta yıllardır devam eden bir gelenek. Mısır halkı geleneği temsil ederken Hazreti Ömer ve Amr İbn-i As İslam dinini temsil ederler. Kazanan İslam dini olur. Çünkü sonunda yıllardır günahsız bir kız çocuğunu ölümüyle sonuçlanan ritüel olmadan da Nil Nehr'nin taşıdığı görülür.

2.3.6. HASED YA DA KISKANÇLIK

“Hased, insanı hakikate karşı gelmeye sürükleyebilir. 2/109 ve 4/54 Kitap Ehli'nden bazılarının Hz. Muhammed (s.a.v.) ve sahabelisine hased ettiğini belirtmektedir. 113/5, hasedin yol açtığı şerden Allah'a sığınmayı emretmektedir. Bu emir, hasedin her çeşidini ima edip içine almakla birlikte, ayette daha hususi olarak, insana bahşedilen üstün mevkiyi kıskanıp Hz. Âdem'e secde etmeyi reddeden ve bütün gayretiyle insanları yoldan çıkarmaya çalışacağına yemin eden Şeytan

kastediliyor olabilir (7/16-17; 17/62; 38/82-83). 113/5'teki 'hasedci' ünvanı bu itibarla öncelikle Şeytan'a aittir."³³⁸ Felak Suresi 5. ayetinde hasetçinin şerrinden Allah'a sığınmanın gerekliliği dile getirilir.³³⁹ "Hadislerde haset hakkında oldukça sert ifadeler yer almaktadır. Buna göre bir kulun kalbinde imanla haset bir arada bulunmaz. Ateşin odunu yakıp bitirmesi gibi hased de iyilikleri yok eder. Bir başka hadiste dekin ile hasedin önemli sosyal problemlere yol açan ahlaki hastalıklar olduğuna dikkat çekilmektedir."³⁴⁰

“Der-beyan-ı Çobanın Toğrı Söyleyüp Vezir Olduğudur” hikâyesinde her halükarda doğruyu söyleyen bir çobanın macerası anlatılır. Onun doğrulukla şöhret bulması padişah tarafından ödüllendirilmesine sebep olur. Çobanın, padişahın saygınlığını kazanması pek çok kişinin ona hased etmesine sebep olur. Bu durum şair tarafından şöyle anlatılır:

Çok kimesne pes hased kıldı aña
Görübem hem anı kaldılar taña (2633)

Çobanın doğrulukla şöhret bulmasını kıskanan vezirin kızı ona yalan söyletmek adına kendisine bir düzen kurar. Bir gece çobanın yanına giderek çobana türlü işveler yapar. Padişahın has atını çobana boğazlatan bu kız, çobanı zor durumda bırakır. Fakat çoban, başı uğruna da olsa padişaha doğruları söyleyerek bu imtihandan sıyrılır. Nitekim olayın sonunda bu düzeni kuranın vezirin kızı olduğu da anlaşılır.

“Der-beyan-ı Muhammed Sallallahu Aleyhi ve Sellem Cennet Ehlin Haber Virdigi” hikâyesinde Hazreti Muhammed'in ümmeti olan bir kişiye, sū-i zan etme hasletinin yakışmadığı dile getirilir. Çünkü sū-i zan etmek fasid bir düşüncedir. İnsanlar hakkında iyilik ve güzellikler düşünülmesi gerektiğini bildiren şair, bunun aksini yapanları “bahil” olarak tanıtır. “Bahil” kelimesi “cimri, hasis, tamahkâr” anlamlarında bir sözcüktür. Fakat bu sözcüğün bu hikâyedeki anlamının “hasis” anlamı çerçevesinde daha çok “hased etmek” anlamında kullanıldığını söyleyebiliriz:

Dağı sū-i zan ider olsañ a yâr
Fikr-i fāsiddür gel itme aşikâr (5526)

Bir kese eylik olursa ey ağı
İstemez olsañ eger anı dağı (5527)

Hağ Te'ālā kenzini bil ey deni
Korumakdur ol dağı itme anı (5528)

³³⁸ Mir, *a.g.e.*, s.78

³³⁹ “Ve hased ettiği zaman hasetçinin şerrinden.” (Felāk, 113/5).

³⁴⁰ Karaman ve bşk., *a.g.e.*, s. 209.

Ger ider olsañ bu fi‘li dem-be-dem

Sen baħılsıñ her işüñ bil oldı kem (5529)

Şair, peygamberin bir hadisine dayanarak hased gösteren insanların cennete giremeyeceklerini bildirir. Bir insan zahid de olsa bu kötü haslet kendisinde varsa cennete giremez.

Zirā kim didi resūl-i müste‘ān

Cennete girmek baħıle yoħ ‘ayān (5531)

Daħı ger zāhid olursa hem didi

Cennete girmek aña yoħ söyledi (5532)

“Der-beyan-ı Muhammed Sallallahu Aleyhi ve Sellem Cennet Ehlin Haber Virdigi” hikâyesinde, Hazreti Muhammed bir meclisteyken cennetlik bir kişinin buraya teşrif edeceğini söyler. Bu hadise üç gün tekrarlanır. Her seferinde gelen kişi aynı kişidir. Bunun üzerine sahabelerden Amr İbn-i As’ın oğlu Abdullah bir yolunu bulup bu adamın üç gün konuğu olur. Fakat adamda olağandışı bir hareket ve ibadet göremez. Bu adama, niçin evinde misafir olarak kaldığını söyleyen Abdullah, Hazreti Muhammed’in onun hakkında söylediklerini kendisine bildirir ve bu adamın güzel olan amelinin ne olduğunu kendisine sorar. Adam, misafirine şöyle cevap verir:

Bil ki gönüm şāfidür itme gümān

Şanmazam hıç bir müselmāna yaman (5626)

Sū-i zānn itmem daħı ben bir kıla

Tā ki ol iş olmaya bühtān ola (5627)

Devletine kimsenüñ ben ey saħı

Bil baħıllık bilmezem anı daħı (5628)

Daħı ‘ömrüm olduğunca bil ki ben

Bilmezem buħlı nedür ey bû’l-ħasen (5629)

Şair, hikâyenin sonunda Hazreti Muhammed’in hadisine dayanarak bir insanda haset bulunursa cennete gidemeyeceğini söyler. Hikâyede, bir insanın kalbi safi olursa ve kimse hakkında kötülük düşünmezse çok fazla ibadeti olmasa da cennetliklerden olur mesajı verilir:

Bir kişinüñ olsa a‘ māli kılāl

Ol kişi olmaz olursa ger baħıl (5644)

Ol resūlün cennet ehli didügi

Müjde virüp rahmete irgürdügi (5645)

Ol kişi daħı olısar şād-kām

Cennet ehlinden bu demde ey hümām (5646)

Bir insanın çokça ibadet etmesi insanı cehennem azabından kurtaracak

“Der-beyan-ı Hazret-i Ömer Radiyallahu Teâlâ Anhu Oğlunu Şehid Eyledüğü”

hikâyesinde Hazreti Ömer’in oğlu Şehma hastalanır. Bir gün kendisinin tabib olduğunu söyleyen bir Yahudi ona ilaç vereceğini söyleyerek kendisine şarap verir. Şarabı içen Şehma’nın aklı başından gider. Yolda zina edici bir kadınla karşılaşan Şehma zina günahını işler. Bu kadından bir çocuğu olur. Kadın çocuğu Hazreti Ömer’in huzuruna getirerek çocuğun Şehma’nın çocuğu olduğunu söyler. Bunun üzerine Hazreti Ömer oğlunu had cezasıyla cezalandırır. Şehma bu cezanın sonunda ölür. Görüldüğü üzere bu trajik olayın gerçekleşmesine sebep olan baş aktör içkidir. İçkinin burada gerçekten bütün kötülüklerin anası olduğunu bir kez daha ispatlar. İçkinin içilmesi yeni ve başka felaketleri ardı ardına getirir. Şair, burada içki içmenin ne kadar büyük bir yıkıma sebep olabileceği intibaini da verir. Şehma’ya uygulanan ceza içki cezası değil, zinanın cezasıdır. Fakat zinayı meydana getiren içkinin kendisidir.

“Der-beyan-ı Ahval-i Harût ve Mârût Kıssasıdır” hikâyesinde Harut ve Marut’un yeryüzüne halife olarak gönderilmeleri ve nefislerine mağlup olmaları anlatılır. Yeryüzünde bir süre adaletle hükmeden Harut ve Marut bir zaman sonra Zührâ denen güzel bir kadınla karşılaşır. Zührâ, kocasıyla tartışmış ve meselenin halli için Harut ve Marut’a müracaat etmiştir. Bu güzel kadına âşık olan Harut ve Marut kadının kendilerine muti olmasını isterler. Kadın onlara bazı şartlar koşar:

Didi ‘avret ben muṭī‘ olmam size
İtmeyince tā ki bir nesne bize (2781)

Yâ erüm öldüresiz şimdi a yâr
Yâ taparsız puta bu dem âşikâr (2782)

Yâ dahı hamr içesiz pes ey cevân
Ben muṭī‘ a oluram bil bî-gümân (2783)

Kadının koştuğu şartlar içinde Harut ve Marut’a en mantıklı gelen içki içmektir. Nitekim içki içip kendinden geçen Harut ve Marut kadına gökyüzüne çıkış sırlarını da verirler. Kadın gökyüzüne çıkar. Harut ve Marut’ta kıyamete kadar cezalandırılırlar. Burada da görüldüğü üzere kadının Harut ve Marut’a sunduğu teklifler içinde en masumu içki içmek gibi görülmesine rağmen onları bir çıkmazın içine sürüklemiştir.

2.3.8. YALAN SÖYLEMEK

Kur’an bir bilinç ve farkındalık ile muhataplarını terbiye ve tesviye eder. Kur’an’a inananları mümin ve Müslüman sıfatıyla kategorize eder, inananlarından psiko-sosyal anlamda ve düzlemde yararlı, güzel ve yerinde ameller, sözler ister ve bekler. Allah, insanların hepsinin dürüst, doğru sözlü ve ahlaklı olmaları için de

büyük bir mücadele vermeleri gerektiği noktasında tahlil ve tespitlerle insanlığı tedavi etmek ister. Genelde İnsanların, özelde ise müminlerin özü-sözü bir ve doğru şahsiyetler olması gerektiği vurgulanır. Bu yüzden yalan ve bühtanda bulunanları kesin bir dil ile tenkit eder ve gerektiğinde de zina iftirasında olduğu gibi hukuki cezayı verir.³⁴² Bununla birlikte Allah, Kur'an'da yalancı ve iftiracılara lanet ettiğini belirterek onları uyarır.³⁴³

“Der-beyan-ı Çobanun Toğrı Söyleyüp Vezir Olduğudur” hikâyesinin dibacesinde doğruluğu insanlara tavsiye eden şair, yalan söyleyenleri kınar. Peygamberden bir hadis aktaran şair, yalan söyleyenlere sekiz bin meleğin lanet ettiğini aktarır. Ayrıca bu kişileri Allah düşmanı olarak tanıtan şair bir müslümanın yalan söyleme işini kabul edemeyeceğini belirtir.

Server-i ‘âlem didi bir kimse ger
‘Özri yoğ iken yalan dise eger (2617)

Aña sekiz biñ melâ’ik ol zamân
La‘net iderler didi ey merdümân (2618)

Tañrı düşmânı olur bil ol kişi
Gel kabûl itme müselmân bu işi (2619)

“Der-beyan-ı Haret-i İsa Aleyhisselam Bir Yahudi’yle Refik Olduğu” hikâyesinde Hazreti İsa bir Yahudi’yle yol arkadaşlığı yapar. Bunlar azıklarını alarak yola çıkarlar. Yahudi’nin üç, Hazreti İsa’nın iki yufkası vardır. Yahudi bunun farkına varınca gizlice yufkalardan birini yer. Hazreti İsa yufkanın akıbetinin ne olduğunu kendisine sorduğunda başlangıçta zaten iki yufkasının olduğunu söyler. Bu yolculuk esnasında Hazreti İsa değişik mucizeler gösterir ve ikisi Hazreti İsa’nın sayesinde değişik zorluklardan geçerler. Hazreti İsa, bu olayların her birinden sonra Yahudi’ye yufkanın akıbetinin ne olduğuna dair sorular sorar. Yahudi bu sorulara doğru cevaplar vermez. En son Hazreti İsa’yla Yahudi üç altın kerpiç bulurlar. Hazreti İsa yine yufkanın akıbetini sorunca Yahudi ilk defa mal hırsından dolayı yufkayı yediğini söyleyerek doğruyu söyler. Onun bir yalancı olduğunu gören Hazreti İsa altınları ona bırakarak onunla yol arkadaşlığını sonlandırır. Yahudi yalan söylemesinin bedeli olarak Hazreti İsa’yla yol arkadaşı olma bahtıyarlığını kaybeder. Durum bundan ibaret de kalmaz. Çünkü Hazreti İsa Yahudi’nin yanından ayrıldıktan sonra üç kişi gelir. Bu üç kişi Yahudi’deki altınları görerek onu öldürürler. Hâsılı,

³⁴² “Namuslu kadınlara zina isnadında bulunup, sonra (bunu ispat için) dört şahit getiremeyenlere seksener sopa vurun ve artık onların şahitliğini hiçbir zaman kabul etmeyin. Onlar tamamen günahkârdırlar.” (Nur, 24/4).

³⁴³ “Sana (gerekli) bilgi geldikten sonra artık kim bu konuda seninle tartışacak olursa, de ki: Gelin, oğullarımızı ve oğullarınızı, kadınlarımızı ve kadınlarınızı, kendimizi ve kendinizi çağıralım, sonra da lanetleşelim; Allah’ın lanetinin yalancılara olmasını dileyelim.” (Al-i İmran, 3/61). “Beşinci defa da, eğer yalan söyleyenlerden ise, Allah’ın lanetinin kendi üzerine olmasını dilemesidir.” (Nur, 24/7).

Yahudi yalan söylemesinin cezası olarak hem Hazreti İsa ile yoldaşlığını hem eline geçtiğini düşündüğü altın kerpiçleri hem de en son hayatını kaybeder. Velhasıl kaybedenlerden olur.

“Der-beyan-ı Kötürüm ve Ebras Münkir Olup İmansız Oldukları”

hikâyesinde bir ebras, bir kötürüm ve bir gözsüzün Allah tarafından imtihana tabi tutuluşları anlatılır. Allah bu kişilere insan suretinde bir meleğini göndererek onları hem sağlıklarına kavuşturur hem de bunlara dünya malından bol rızıklar ihsan eder. Bir zaman sonra bu kişilere aynı meleği bu defa bir isteyici olarak gönderir. Bu kişi, fakir kılığında gittiği bu kişilerden kötürüm ve ebrasın dünya malının hırsına kapılarak eski hallerini unuttuklarını görür. Ebrastan yardım isyeyen melek ondan “hayır” cevabını alır. Melek ebrasa kendisini tanıdığını ve ebrasın eskiden fakir bir insan olduğunu söyleyince aralarında şöyle bir konuşma olur:

Ol kişi inkâr idüp hâşâ ki ben
Ebraş olam yâ fakîr hûb aña sen (2301)

Gördüğün bu māl mülk kamu baña
Bil atamdan hep qalup direm saña (2302)

Ol melek aña didi kim ey kişi
Ger yalan söyler iseñ sen bu işi (2303)

Ol Hudānuñ virdügi in‘âmı sen
Anı inkâr eyleyüp örter iseñ (2304)

Hak Te‘âlâ yine döndersin ‘ayân
Hâliñi evvelki hâle bu zamân (2305)

Ebrasın mal hırsına kapılıp zekât ve sadakadan imtina etmesinin yanına bir de yalanı eklenince kendisi için kötü son kaçınılmaz olur. Ebras malının şükrünün nişanesini göstermediği için Allah tarafından kendisine bahşedilen sağlık ve malı kendisinden alınca zelil bir hale düşer. Hikâyede ebrasın düştüğü duruma kötürümün de düştüğü görülür.

2.3.9. SÖYLEDİĞİ SÖZE DİKKAT ETMEMEK

“Der-beyan-ı Pehlevan Sare Sefere Gidüp Hazret-i Ömer Kerametidür”

hikâyesinde söz söylemek üzerine tartışılır. Şair en güzel olanın konuşmamak olduğunu söyler. Fakat insanın illa bir şeyler söyleyecekse güzel sözler söylemesi gerektiğini tavsiye eder:

Âdemî oldur ki dınmaz dünyâda
Yahşı yaman söylemez hiç bir yâda (893)

Söylese ger yahşı söyler ey aḥī
Yahşı söz ger dimese dınmaz daḥı (894)

Şair, insanın boş konuşmaması gerektiğini belirtir. Bunun yanında insan hem boş konuşmamalı hem de boş konuşulan sözleri dinlememelidir. Böyle yapan kişiler hem dünyada hem de ahirette Allah'ın hışmından eman bulanlardır:

Lāf idüp kendüne aşla söylemez
Lāyıkı olmayan işi diñlemez (895)

Ol kişi dünyāda ‘uḡbāda ‘ayān
Bil Ḥudā hışmından ol buldı emān (896)

Aktarılan hikâyenin asıl amacı beyhude söz söylemenin zararlarını anlatmaktır. Hazreti Ömer sahabelerden Sâriye ve askerlerini bir sefere gönderir. Uzun zaman onlardan ses çıkmaz. Hazreti Ömer bir gün hutbedeyken aniden yönünü değiştirerek Sâriye'ye “el-cebel” hitabında bulunur. Oradakiler bu hitap sonrasında Hazreti Ömer'in delirdiğini, boş bir yere hitap ettiğini düşünürler. Hazreti Ali'ye gelerek durumu arz ederler. Hazreti Ali Hazreti Ömer'in asla boş konuşmadığını söyler. Zaman Hazreti Ali'yi haklı çıkarır. Şair bu bağlamda hikâyenin boş söylemenin zararlarını anlatmak için dile getirildiğini belirtir. İnsan boş konuşmamalıdır. Kimsenin hakkında bühtan da etmemelidir. Şaire göre böyle bir durumda insanın ya kendisi ya da çocuğu itham edilen şeyle karşılaşır:

Bu hikâyetden ġaraḡ nedür size
Yalıñuz dimem size direm bize (976)

Beyhūde söz söylemeñ bil ey cevān
Dü cihānda pes ‘abeşdür merdümān (977)

Beyhūde söz söyleme bu demde sen
Pes naşīḥatdür saña ger aña sen (978)

Kimsenüñ ḥaḡḡında bir söz söyleme
Yā ġaraḡ bühtān aña sen eyleme (979)

Bil senüñ yoluña daḥı ol gelür
Ger senüñ gelmezse evlāduñ görür (980)

Bu hikâyede Hazreti Ömer'e bühtan eden kişilerin aksine Hazreti Ali karşımıza çıkar. O, boş konuşmaz. Hazreti Ömer'in de boş konuşmadığını söyler. Nitekim onun bu tavrı onun ilm-i batına malik olmasından kaynaklanır. Fakat onun ilm-i batına malik olması şair tarafından onun Allah'ı zikreden bir kul olmasına bağlanır. Şair bunun üzerinden muhataplarına da boş yere konuşamamak gerektiği mesajını verir:

Ol Ḥaḡḡuñ zıkrine meşğul olagör
Ağzıñı nā-ḥaḡ yire açmayagör (982)

Tâ ki haşlar hâşî sen de olasın
 ‘İlm-i bâtın işleri hep bilesin (983)

“Der-beyan-ı Ahval-i Ahmedü’l-Cevâd” hikâyesinde Ahmedü’l-Cevâd bir gün çocuklarına onların rızıkları için zahmet çektiğini söyler. Bunun üzerine Allah Hazreti Cebrail’i göndererek Ahmedü’l-Cevad’ın iki sebeple amellerinin boşa gittiğini ve peygamberlik tacının kendisinden alındığını bildirir. Bunlardan birincisi Râzık olanın Allah olduğunu bildiği halde Ahmedü’l-Cevâd’ın çocuklarına rızıkları için söylediği sözdür. İkincisi Ahmedü’l-Cevâd’ın zamanında zengin olduğu halde hacca gitmemesidir. Sonradan fakirleşince bu, borç olarak üzerinde kalmıştır. Ahmedü’l-Cevad yaptığı hatadan dolayı tövbeler eder ve hacca gider. Af olunanlardan olur.

“Der-beyan-ı Ahval-i Ahmedü’l-Cevâd” hikâyesinin sonunda şair hikâyeden çıkarılması gereken fikri şöyle özetler:

Bu hikâyetden ğaraż timşâldurur
 Bu fenâ dünyâ işi hep aldurur (2583)

Ahmed’i gördüñ peygamberken ‘ayân
 Kim nübüvvet tâcî gitdi ol zamân (2584)

Bâ‘ işi ol oldı qahr itdi o dem
 Uşacuklarına didi kim nidem (2585)

Sizüñ için çekerem dürlü belâ
 Rızkuñuz eclinden oldum mübtelâ (2586)

Görüldüğü üzere peygamber olan birinin başına söylediği söz yüzünden birçok şey gelir. Peygamberlik tacı gibi yüce bir makamı kaybeder. Şair muhatabına bu tarz sözleri söylemekten uzak durması gerektiğini belirtir. Çünkü ağızdan çıkan böyle bir söz insanı Allah’tan uzaklaştırıp amellerini iptal ettirebilir. Böylece Allah’tan uzaklaşan kulun cehenneme yaklaştığı unutulmamalıdır.

“Der-beyan-ı Mu‘cizat-ı Muhammed Sallallahu Aleyhi ve Sellem Keramet-i Hazret-i Ali Keremellahu” hikâyesinde Hazreti Muhammed, sahibi tarafından bağlanmış bir deve görür. Peygamber deveye niçin bağlandığını sorar. Deve bu sorunun, sahibine sorulması gerektiğini söyler. Bunun üzerine peygamber devenin sahibine deveyi niçin bağladığını sorar. Devenin sahibi de devenin kendisini öldürmeye teşebbüs ettiği için bunu yaptığını söyler. Bunun üzerine deve sahibinin sözlerini şu ifadelerle çürütür:

Yâ resûl’llâh bular bilgil ‘ayân
 Kaç refiklerdür iydem saña beyân (5855)

Aḥṣām olduḡda ḡamusı yā resūl
Cem‘ olurlar bir yere hem bilmiş ol (5856)

Ġıybet ü bühtān iderler ḡamusı
Unudurlar ‘ārı bil hem nāmūsı (5857)

Nice mālāya‘ nī dirler hem bular
Ḥahḡahā ider ḡamusı hep güler (5858)

Bil ṣalāti hem ‘ işāyı ey saḡī
Birisi ḡılmaz bulardan bir daḡı (5859)

Ben daḡı ḡamle iderem anlara
Ḥamleden ḡaraḡ budur ol cānlara (5860)

Görüldüğü üzere deve, sahibinin ve beraberindekilerin toplanarak boş işler konuştuğunu söyler. Bunlar, bunu yaparken namaz vakitlerini de kaçırmırlar. Deve bir hayvan olmasına rağmen sahibi ve sahibinin arkadaşlarının boş şeyler konuşarak zamanı boş geçirerek boş şeyler konuşmalarına tahammül edemez. Nitekim, Hazreti Muhammed’den aktarılan aşağıdaki söz insanın yaptıklarıyla hayvandan daha aşağıya düşebileceğinin isbatı gibidir:

Bu ṣekil ḡayvān bilūñ taḡḡıḡ a yār
Ġāfil erden yigdürür leyl ü nehār (5869)

Konuşmak insanı diğer canlılardan ayıran önemli bir özelliktir. Bu özellik aslında insanı diğer canlılara göre daha üstün bir konuma da getirmiştir. İnsan, bunun kıymetini bilmeli; hâsılı söz söylerken dikkatli konuşmalı hem kulu incitmemeli; hem de konuşurken gayretullaha dokunmamalıdır. Bu sınır insan olmanın gerekliliğidir.

2.3.10. HARAM MAL YEMEK

İnsan yedikleri ve içtikleriyle hayatını idame eden bir varlıktır. Allah, insanın haram olan şeylerden uzak durmasını ister. İnsan fıtraten iyiye ve güzele kodlanmıştır. Fakat insanın iyi tarafının yanında nefsi daima insanı kötülüğe sevk eder. Bu anlamda nefis haram olan şeylerden lezzet alır. Hâlbuki dünya geçicidir ve insan bu dünyaya imtihan için gönderilmiştir. Bu anlamda insan yaptıklarından ve yapmadıklarından sorumlu olduğundan yiyip içtiklerine yediği ve içtiği şeyin haramlığı ve helalliyi noktasında dikkat etmelidir. İnsanın kendine ait olmayan bir şeyi zapt ederek kullanması aynı zamanda kul hakkıdır. Allah katında kul hakkı çok önemlidir. Bunun yanında insan haram malla beslendiğinde insanın yedikleri, güzel olan insan fıtratının bozulmasına sebep olur. Fıtrat bozuldukça insan günah bataklığına daha çok batır. Bu da insanı cehenneme yaklaştırır. Bu çerçevede insanoğlu Allah’ın emir ve yasaklarına dikkat etmeli, haram mal yemekten imtina

etmelidir.

“Der-beyan-ı Hazret-i İsa ‘Aleyhisselamun Musluk İle Sual Cevab”

hikâyesinin dibacesinde şair insanın dünya malına meyl etmemesi gerektiğini söyler. Dünyada mutluluğun anahtarlarından biri de budur. Böyle olunca insan Allah’a yaklaşır ve Allah bu tarz hareket eden insanları mutlu eder. Hele bir de başkasının malına tama göstermek hiç doğru bir hareket tarzı değildir. Böyle düşünüp haram mal elde etmeye çalışmak ise insanın felaketidir.

Sen şaķın dünyā mālın kılma taleb
Tā ki şād ide seni Kādir Çalab (4501)

Kimsenüñ mālına hem meyl eyleme
Bu benüm olsaydı anı söyleme (4502)

İnsan haram mal elde ederse bu malın insana faydası olmaz. Faydası olmadığı gibi insanın başına türlü türlü belalar açar. Nitekim haram mal elde eden kişiler Allah’ın azabına müstehak kişilerdir.

Ger harām oldı ise bil ey paşa
Ne geliser başına başdan başa (4504)

Kim ‘azāb-ı Hākka lāyık olasın
Kendü kendüñe çün itdün bulasın (4505)

“Der-beyan-ı Hazret-i İsa ‘Aleyhisselamun Musluk İle Sual Cevab”

hikâyesinde Hazreti İsa’nın bir muslukla söyleşisi dile getirilir. Bu hikâyede Hazreti İsa bir musluğun başından su içmeye gider. Suyun tadı kendisine acı gelir. Hazreti İsa bu suyun acı olmasının sebebini merak eder. Musluk, Allah’ın izniyle Hazreti İsa’yla konuşur ve kendi macerasını Hazreti İsa’ya anlatır. Kendisinin bir insan olduğunu söyleyen musluk öldükten sonra uzun yıllar bir sarayda kerpiç olduğunu sonra saray yıkılınca kerpicin birisi tarafından balçık haline getirilip muslukta kullanıldığını anlatır. Adam daha ölmeden önce bir defasında diken taşıyan bir adamdan izinsiz olarak bir diken kopararak dişlerini bununla kurdadığını söyler. Bu durum, diken taşıyan adamın haberi olmadan gerçekleşen bir hadise olduğu için haramdır. Dolayısıyla musluk bin yıldır suyunun acı gelmesinin sebebi olarak bu hadiseyi gösterir. Hazreti Azrail adamın canını alırken adamın canı öyle bir yanmıştır ki sudan gelen acı, mezkûr bahisteki acıdır. Şair hikâyenin sonunda haram maldan sakınılması gerektiğini belirtir. Şair haram mal yiyen birinin yaptığı ibadetlerden sevap alamayacağını belirtir. Haram malın vücutta kalma süresinin kırk gün olduğunu söyleyen şair, dolayısıyla kırk gün boyunca o haram nesne vücuttan atılmadığı için insanın ibadeti de kabul olmaz inancındadır:

Pes harām nesne daħı alma a yār
Hem harāmdan yiyesi yime zinhār (4559)

Ol harāmdan zīrā alsañ bil hemīn

Pes ‘ibâdet ider olsañ ol demin (4560)

İtdüğün tã‘ at şevâbından saña
Aşşı yokdur pes işit ƣalgıl taña (4561)

Tã ki üstünde senün olmaya ol
Tã‘ atün bil ol zamân oldı ƣabûl (4562)

Ol ƣarâmdan yiyecek olsañ eger
Ƙırƣ güne dek bilesin ol Dâd-ger (4563)

Tã‘ atün itmez şevâbını ƣabûl
İtdüğün zâyî‘ olur ey pür-uşûl (4564)

Görüldüğü üzere diken gibi kıymetsiz bir nesne bile haram olduğunda insan için büyük bir azaba sebeptir. Şair, bunu göz önüne alarak insanoğlunun haramlardan şiddetle uzak durması gerektiği telkininde bulunur. Ayrıca şair haramdan uzak durmayı mümin olmanın bir gereği olarak da düşünür:

Bir dikenden dağı kemter nesne yok
Vây eger andan dağı olursa çok (4566)

Hâlimüz pes niçesi olsa gerek
Cân acısın niçesi görse gerek (4567)

Mü ‘min iseñ gel şaƣın ey merdümân
Bil ƣarâmdan nesne yokdur hiç yaman (4568)

Görüldüğü üzere Ahbârü’l-‘İber mesnevisindeki mezkûr hikâyede haram olan küçük bir şeyin bile insana azap olarak döneceği mesajı verilir. Bu anlamda insan haram mal yemekten uzak durmalıdır.

2.3.11. ZULÜM

“Sözlükte bir şeyi kendine mahsus yerinden başka bir yere koymak, noksan yapmak, sınırı aşmak, doğru yoldan sapmak, meyletmek, hakkını eksiltmek, hakkını vermemek, men etmek ve yapılmaması gereken bir davranışta bulunmak anlamlarına gelir.”³⁴⁴ Kelime Arapça olup “z-l-m (zı-lam-mim)” kök harflerinden türeyen zulüm-zalim kelimeleri, cümle içerisinde isim, mastar ve yüklem gibi kullanımlarıyla Kur’an’da 290 ayette toplamda 315 kez geçer.

“Allah, samimi biçimde iyiye yönelmeye azmedenlerin tevbesini kabul ettiği halde, zulme saplanıp kalanlara yol göstermeyecek (5/39; 9/19, 109; 14/27; 46/10;

³⁴⁴ Karaman ve bşk., *a.g.e.*, s. 623.

62/5), onları necata mazhar etmeyecektir (6/21, 135); belki, onlar hem bu dünyada (6/45; 7/162, 165; 10/13; 11/67, 94; 18/59; 23/27; 27/52; 28/59) hem de ahirette (10/52; 11/113; 21/29; 34/42; 43/65) cezalandırılacaklardır.”³⁴⁵

“Zulüm kavramı Kur’an’da tamamen olumsuz anlam ifade etmektedir. En büyüğünden en küçüğüne kadar her türlü günah, isyan ve itaatsizlik zulümdür. Allah’a ortaklar koşturmak, ayetleri yalanlamak, içki, kumar, zina, hırsızlık... zulüm olduğu gibi, namaz kılmamak, mazeretsiz oruç tutmamak gibi ibadetleri terk etmek, hatta işlenen günahlara tevbe etmemek dahi zulümdür. En büyük zulüm şıktır.”³⁴⁶ Ahbārü’l-İber mesnevisinde zulüm birine zorbalık yapmak, sınırı aşmak, yapılmaması gereken bir davranışta bulunmak anlamında ve bağlamında ele alındı. Kur’an’da zulümle ilgili yapılan diğer vasıfların bir kısmı farklı ve müstakil başlıklar altında incelendi.

“Der-beyan-ı Hazret-i Osman Radiyallahu Anh Şehid Olduğu” hikâyesinde şair Hazreti Osman’ın şehit edilme hadisesini anlatır. Hazreti Osman şehit edildikten sonra birisi onun ölü bedenine zulm eder. Hazreti Osman şehit edildikten sonra onun yüzünü açıp tabancayla yüzüne vuran bu kişi kadınların bedduasını alır:

Didiler ellerün pes korusun
Gözlerün dağı bu demde çürüsün (1163)

Dağı mağfûr itmesin Hâlık seni
Bu zamânda nişe urduñ sen anı (1164)

Bu bedduanın hemen akabinde bu kişi yaptığı zulmün karşılığını görür. Bu kişinin hem gözleri kör olur hem de elleri kurur. Ayrıca bedduanın kendisine isabet ettiğini gören bu kişi büyük bir vicdan azabıyla başbaşa kalır. Allah tarafından affedilmeme korkusu da yaşayan bu kişi büyük bir pişmanlık duyar ve vicdan azabı çeker. Şair haksızlıkla ve zulm ile yapılan eylemlerin sonucunda insanın yaptığının karşılığını göreceği mesajını verir.

2.3.12.HIRSIZLIK

“Mülkiyet hakkına karşı işlenen temel suçlardan biri olan hırsızlık; başkasına ait bir malı, korunduğu yerden sahibinin bilgisi dışında gizlice almaktır.”³⁴⁷ Kur’an’da hırsızlık suçunu işleyen kadın ve erkeklerin cezası ellerinin kesilmesi şeklinde tayin ve takdir edilmiştir.³⁴⁸ Hırsızlığın cezasının caydırıcı olması toplumun kaygı ve korkularının düzelmesine ve düzenli hale gelmesine vesile olur.

³⁴⁵ Mir, *a.g.e.*, s. 212.

³⁴⁶ Karaman ve bşk., *a.g.e.*, s. 623.

³⁴⁷ Karaman ve bşk., *a.g.e.*, s. 226.

³⁴⁸ “Hırsızlık eden erkek ve kadının, yaptıklarına karşılık Allah’tan bir ceza olarak ellerini kesin. Allah daima üstündür, hikmet sahibidir.” (Mâide, 5/38).

“Der-beyan-ı Ebu’l-leys-i Semerkandî Rahmetullahi Aleyhi Kıssası”

hikâyesinde yedi yıl boyunca kefen soyuculuğu yapan bir adamın, bu günahının başına daha büyük günahlar açtığı dile getirilir. Nitekim bir gün bir kadının kefenini soyan bu adam, şeytanın aldatmasıyla bu kadına karşı zina günahını işler. Bu günah onun peygamber huzurundan azarlanarak kovulmasına sebep olur. İşlediği günahın oldukça büyük bir günah olduğunu anlayan adam günlerce tövbe ederek Allah’tan affedilmeyi talep eder. Hikâyeye göre Allah da bu adamın günahlarını bağışlar.

2.4. AHBÂRÜ'L-İBER MESNEVİSİNDE HURAFELER VE EĞİTİM DEĞERLERİ BAKIMINDAN SAKINCALI BAZI HUSUSLAR

Ahbârü'l-İber mesnevisi eğitim değerleri bakımından oldukça zengin bir içeriğe sahiptir. Eser hem dini-tasavvufi değerler hem de tavsiye edilen değerler anlamında doyurucudur. Ayrıca eserde şairin muhatabına bazı değerleri sunarken sakınılması gereken hususlar bakımından da telkinlerde bulunduğu görülür. Bütün bunların yanında Ahbârü'l-İber mesnevisinin yedi bin beyti aşkın elli bir hikâyeden müteşekkil geniş bir eser olduğu göz önünde tutulmalıdır. Doğal olarak zengin eğitim değerlerini içerisinde barındırmasının yanında eserde hurafe diyebileceğimiz eğitim değerleri bakımından bazı sakıncalı hususlara da yer verilmiştir:

“Der-beyan-ı Çobanun Toğrı Söyleyüp Vezir Olduğudur” hikâyesinde bir çobanın doğrulukla imtihanı anlatılır. Bu çoban her zaman doğru söyleyen, doğrulukla şöhret bulmuş biridir. Öyle ki padişah onu imrahor yapar. Çobanın doğruluğu kimilerinin ona hased etmesine sebep olur. Ona yalan söyletmek maksadıyla vezirin kızı ona bir oyun oynar. Bir gece çobanın yanına gelen bu kız, türlü işvelerle çobanı yoldan çıkarır. Padişahın atını çobana bağazlatıp atın yüreğini kebab yaptırarak yer. Sabah olunca ne yapacağını şaşırان çoban bir ara padişaha yalan söylemeye karar verse de sonra hadiseyi olduğu gibi padişaha anlatır. Başı pahasına doğruları söyleyen çoban padişah tarafından vezirliğe yükseltilir. Hikâyede doğruluk değerinin insana kazandırdıkları gösterilirken bazı değerlerin çiğnendiğini görmekteyiz. Çobanın her ne olursa olsun doğruları söylemesi güzel bir haslettir. Fakat çobanın, kızın işvelerine kanması ve padişahın emanetine ihanet etmesi çobanın olumsuz taraflarıdır. Dolayısıyla bu hikâyede doğruluk değeri ön plana çıkarılırken bazı değerlerden taviz verildiği görülmektedir.

“Der-beyan-ı Ahval-i Zenbilci ve Ahval-i Hatun” hikâyesinde iffetli bir zenbilcinin ölümü göze alarak yüksek bir damdan aşağıya atladığı görülür. Zenbilcinin damdan atlamasının sebebi zina günahını işlemekten kaçınmaktır. Fakat olaya eğitim değerleri bağlamında bakıldığında yeni bir çıkmazla karşılaşırız. Birincisi zina büyük günahlardandır ve işlenmemesi gereken bir suçtur. İkinci olarak cana kıymak da İslam dini tarafından yasaklanmıştır. Dolayısıyla İslam dininin bakış açısıyla bakıldığında burada bir suçu işlememek için başka bir günahı işlemekle karşı karşıya kalan zenbilci portresini görürüz. Burada zenbilcinin samimiyeti atlama olayını kısmen tolere edebilir; fakat bu durum şer‘î değildir.

Zenbilcinin zina günahına girmemek için damdan atlamadan önce nefsiyle bir diyaloga girdiği görülür. Zenbilci burada intihar etmekten değil, nefsi öldürmekten bahseder. Dolayısıyla metni okurken bazı ifadelerin sembolik olduğu düşünülebilir. Bu durumda damdan atlama meselesini nefsi terbiye etmek için yapılan bir eylem olarak anlamlandırmak mümkündür. Metin bu açıdan okunduğunda bunun bir çelişki olmadığı söylenebilir. Zenbilcinin atlamadan evvel kendi nefsiyle yaptığı muhasebe

şöyledir:

Hâlini pes nefesine ‘ arz eyledi
Bu muşîbetler baña senden didi (2892)

Niçe niçe yirde yalvardum saña
Sen muţî‘ a olmaduñ bir dem baña (2893)

Hâzır ol kim seni öldürsem gerek
Erligi ben saña bildürsem gerek (2894)

“Der-beyan-ı Arus-ı Hazret-i Aişe Radiyallahu Anhā ve An Ebiha” adlı hikâye içerisinde hurafe ve İsrailiyattan bazı bilgileri barındırdığından eğitim değerleri bakımından sakıncalı ifadeleri barındıran bir hikâyedir.

“Der-beyan-ı Bir Hatun İplik Egirüp Nafaka Eyledüğü” hikâyesinde, iki kişinin kavga etmek üzere olduğunu gören bir adamın kavgayı sonlandırmak için para verdiği görülmektedir. Bu davranış Allah tarafından ödüllendirilir. Adam evine bir balık alır. Balığı yardığında içinden inci tanesi çıkar. İnci tanesi yüz yirmi bin akçeye satılır. Adamın kapısına bir dilenci gelir. İnciden elde edilen gelirin önce yarısı sonra diğer yarısı aynı dilenciye verilir. Gelen dilenci, dilenci kılığına girmiş bir melektir. Burada, dilencinin kapıya gelip istemesinde bir sıkıntı yoktur. Fakat şairin olayı kurgulamasında eğitim değerleri açısından bir sıkıntı görmekteyiz. Adam oldukça müstağni biridir. Fakat adamın inciden elde ettiği malın tamamını aynı dilenciye vermesi adil bir yaklaşım değildir. Çünkü o dilenci dışında onun gibi pek çok fakir kişi vardır. Dolayısıyla eser bu durum göz önüne alınarak kurgulanabilirdi kanısındayız. Yani inciden elde edilen gelir sadece bir fakire verilmek yerine, birden çok fakirin istifade edeceği şekilde paylaştırılabilirdi. Bu durum okuyucu ve dinleyicilerin nazarında yapılan davranışı daha makbul ve makul gösterirdi.

“Der-beyan-ı Şeyh Şehabeddin Mısır Şahıyla Muarazası Şehid Olduğı” hikâyesinde Şeyh Şehabeddin, Mısır şahına birçok keramet gösterir. Miraç olayına inanmayan Mısır şahını ikna etmek isteyen Şeyh Şehabeddin, Mısır şahına öyle bir keramet gösterir ki şah reel olarak kısa bir anda yılları yaşar ve çileler çeker. Şah başını bir leğene sokup çıkarma arasında büyük bir tecrübe edinir. Çileler çeker, evlenir, çocukları olur. Birgün bir suya girer. Yıkanır. Başını sudan çıkarınca kendisini sarayında ve leğenin başında görür. Reel olarak aradan bir an geçmiştir. Fakat şah o arada zamanın açılmasıyla yılları yaşamıştır. Şah bu durum karşısında sinirlenir ve Şeyh Şehabeddin’i öldürmek ister. Fakat Şeyh her defasında keramet göstererek bunlardan kurtulur. Mısır Şahı Şeyh’le baş edemeyeceğini anlayınca yeni bir düzen kurar. Kendisine kadınlar gönderir. Şeyh, bu kadınlarla evlenir. Birgün kadınlardan biri Şeyh’in hangi haldeyken keramet gösteremeyeceğini kendisine sorar. Şeyh başlangıçta bu sırrı söylemese de sonradan söyler. Şeyh sadece cenabet hali içerisindeyken keramet gösteremeyeceğini belirtir. Bunu öğrenen kadınlar Mısır

şahıyla bir düzen kurarak Şeyh'i şehit ederler. Bunun üzerine şair kadınlara karşı bir tavır takınır. Bütün kadınları aynı kefeye sokar. Kadınlar için kullandığı ifadeler ağırdır:

Gizlü sözün 'avrete hîç dimegil
Dağı sen 'avret sözine [uymağıl] (4467)

Her ne kim söz dirse 'aksin eyle sen
Hayırlısı 'aksidür ey bû'l-hasen (4468)

Görüldüğü üzere şairin kadınlar ne söylerse onun aksinin yapılmasını söylemesi abartılı bir ifadedir.

“Der-beyan-ı Hazret-i İsa ‘Aleyhisselamun Musluk İle Sual Cevab”

hikâyesinde Hazreti İsa bir muslukla konuşur. İttiği musluk suyunun niçin acı olduğunu merak eden Hazreti İsa'yla söyleşide bulunan musluk bu durumun sebebini anlatır. Kendisinin daha önce bir insan olduğunu söyleyen musluk, öldükten sonra uzun yıllar bir sarayda kerpiç olduğunu sonra saray yıkılınca kerpice bir adam tarafından balçık haline getirilerek muslukta kullanıldığını belirtir. Musluk, daha ölmeden önce bir insanken bir defasında diken taşıyan bir adamdan izinsiz olarak bir diken kopararak dişlerini bununla kurdadığını söyler. Bu hadise diken taşıyan adamın haberi olmadan gerçekleşen bir hadisedir. Dolayısıyla haramdır. Hazreti Azrail bu adamın canını alırken adam çok acı çeker. Musluk suyun acı gelme sebebi olarak bu hadiseyi gösterir. Burada musluk bir sembol olarak kullanılmıştır. Fakat asıl eğitim değerleri olarak sorunlu gördüğümüz husus musluğun dönüşümü meselesidir. Musluk öncelikli olarak bir insandan kerpice, kerpiçten balçığa dönüşmüştür. Bu durum uzak doğu ülkelerindeki reankarnasyon inancına da benzer. Bu durumun İslami gelenek açısından sakıncalı olduğunu düşünmekteyiz. Dolayısıyla hikâye kurgulanırken bu hadise farklı bir şekilde kurgulanabilirdi kanaatindeyiz.

“Der-beyan-ı Ebu'l-leys-i Semerkandî Rahmetullahi Aleyhi Kıssası”

hikâyesinde bir kefen soyucusunun ölen bir kadına karşı işlediği zina suçu ve ardından bu günaha tövbe etmesi dile getirilir. Biz bu hikâyenin eğitim değerleri bağlamında sakıncalı olduğunu düşünmekteyiz. Hikâyede işlenen günah çok çirkin bir ameldir. Gerçi hikâyeye göre bu adam yaptığından tövbe edince Allah tarafından affolunur; ama yine de böyle bir hikâye toplumun geneline aktarılmamalıydı kanaatindeyiz. Şair, bu hikâyede insan çok büyük günah işlese de Allah'ın merhametinden ümidini kesmemelidir mesajını vermektedir. Fakat yine de böyle bir uç hikâyenin aktarılmasının bizce sakıncalı tarafları mevcuttur. Böyle hikâyeler muhatapta sonsuz günah işleme ve günahla sınır tanımama gibi bir algı oluşturabilir ki bu da toplumu tehdit eden bir durumdur.

“Der-beyan-ı Bir Sabi İle Şeytan-ı Aleyhillanenün Macerası”

adlı hikâyede salih bir kadının güzel ahlakı anlatılır. Bu kadın bir gün tandırı yakıp ekmeklerini

tandıra vurduktan sonra namaza durur. Şeytan bir kadın kılığına bürünerek kadının namazını bozmak ve namazından alıkoymak ister. Namaz kılan kadına öncelikle tandırdaki ekmeklerin yandığına dair bir vesvese verir. Kadın namazını bozmaz. Bu oyunda başarılı olamayan şeytan, bu sefer kadının çocuğunu tandıra atarak kadına çocuğunun yandığını söyler. Kadın Allah’a tam bir teslimiyet gösterip şöyle düşünür:

Ol kese kim ben namâzum kılarım
Her işe kâdirdür ben bilürem (5709)

Ĥâfız oldur hıfz iden oldur hemîn
Ol şabîyi hıfz ider pes bu demin (5710)

Kadının bu tavrı onun sağlam bir itikat bilincinde ve ihlâslı bir insan olduğunun göstergesidir. Fakat kadının bu tavrı bizce eğitim değerleri açısından bazı problemleri barındırmaktadır. Zira kadının namazını bozmadan Allah’a dayanması mükemmel bir insan olduğunun ve takva ehli olduğunun göstergesiyeğin böyle bir durum karşısında tedbirsiz davranması çok da doğru değildir. Çünkü önce tedbir sonra tevekkül gelir. Dolayısıyla günümüz insanı buna benzer bir olayla karşılaştığında doğru olan şey insanın namazını en kısa sürede bozarak yardıma muhtaç kişiye yardım etmesidir. Çünkü İslam dini insanın hayatına büyük önem vermektedir. Ayrıca Kur’an’da müminlerin tedbirli olmalarını emreden ayetler vardır. Örneğin normal bir zamanda namaz kılınırken müminlerin tam vaktinde ve birlikte cemaatle namaz kılması en güzel haldir. Fakat İslam dini savaş esnasında namazı tedbirli bir şekilde kılmayı emreder. Nisa Suresi’nde savaş esnasında namaz kılma hususu şöyle anlatılır: “Yeryüzünde sefere çıktığınızda kâfirlerin size bir kötülük yapacağından korkarsanız namazı kısaltmanızda size bir vebal yoktur. Kuşkusuz kâfirler sizin apaçık düşmanınızdır. Sen onların aralarında bulunup da onlara namaz kıldırıldığında içlerinden bir kısmı seninle beraber namaza dursun. Silahlarını da yanlarına alsınlar. Bunlar secdeye vardıklarında diğer bir kısmı arkanızda beklesin. Sonra o namaz kılmamış olan diğer kısım gelsin seninle beraber kılsınlar ve ihtiyatlı bulunsunlar, silahlarını yanlarına alsınlar. Kâfirler arzu ederler ki, silahlarınızdan ve eşyanızdan bir gafil olsanız da size ani bir baskın yapsalar. Eğer size yağmur gibi bir eziyet erişir veya hasta olursanız silahlarınızı bırakmanızda bir vebal yoktur. Bununla beraber ihtiyatı elden bırakmayın. Kuşkusuz Allah kâfirlere alçaltıcı bir azap hazırlamıştır. O korkulu zamanda namazı kıldınız mı gerek ayakta, gerek otururken ve gerek yanlarınız üzerinde hep Allah’ı zikredin. Korkudan kurtulduğunuzda namazı tam erkânı ile kılın. Çünkü namaz müminlere belirli vakitlerde yazılı bir farzdır.”³⁴⁹ Görüldüğü üzere İslam dini tedbirli olmayı önemseyen bir dindir. Normal zamanlarda normal olarak kılınacak namaz, savaş zamanında kısaltılarak da kılınabilir. Ayrıca savaş zamanında namaz kılarken tedbirli olunması emredilmiştir. Mezkûr hikâyede kadın, çocuğu tandıra atılmasına rağmen namazını bozmaz. O, Allah’a tam bir teslimiyetle tevekkül eder. Allah da kadının

³⁴⁹ (Nisa, 101-103).

çocuğuna hiçbir zarar getirmez. Böyle bir sonuç şairin muhataplarında yanlış bir algı oluşturabilir. Dolayısıyla günümüz insanı böyle hayati bir hadiseyle karşılaştığında namazdan ayrılarak öncelikle çocuğuna yardım etmeli, sonra tekrardan namazını kılmalıdır.

“Der-beyan-ı Eyyûb Ensârî Kıssası ve İmdad-ı Hudâ” hikâyesinde yüz adam öldüren bir adamın Allah’ın rahmetini umarak tövbe etmesi ve affolunması anlatılır. Şairin bu hikâyede yüz kişiyi öldüren bir adamın bile tövbe ederek affolunabileceği mesajı verdiği görülür. Fakat Allah’ın merhametinin büyüklüğü anlatılırken böyle kötü bir örnek verilmesi kanaatimizce eğitim değerleri açısından doğru değildir. Bu örnek hikâyeyi dinleyen ve okuyanlarda sınırsız günah işleme özgürlüğü varmış gibi bir kanaat geliştirebilir. Gerçi şair, hikâyede Allah’ın rahmeti içinde gazabının da olduğunu söyler. Mezkûr hikâyede, cani adam affolunmak ve dua almak ümidiyle bir karyeye giderken yolda hastalanır. Rahmet ve azap melekleri gelerek adamın canını almak isterler. Şair bu durumu, meleklerin birbirlerine husumet ve niza⁶ ettikleri şeklinde anlatır:

İki cânibden melek pes geldiler
Birbirine bil huşûmet kıldılar (6663)

...

Bu nizâ⁶ içre iken anlar a yâr
Gör ki nitdi Hâlık-ı leyl ü nehâr (6670)

Yukarıdaki beyitlerde meleklerin birbirlerine husumet ve kavga içinde nazarlara sunulması da eğitim değerleri açısından doğru değildir. Çünkü melekler Allah’ın elçileridir ve Allah’ın emirlerini yerine getirmekle görevlidirler.

Görüldüğü üzere, Ahbârü’l-İber mesnevisi eğitim değerleri bakımından oldukça zengin bir içeriğe sahip olmasına rağmen konuyla ilgili olarak bazı sakıncalı hususları da barındırmaktadır. Ahbârü’l-İber yedi bin beyti aşan bir mesnevidir. Burada bu mesnevide geçen eğitim değerleri açısından sakıncalı bazı hususlar tespiti edildi. Eserde, yapılan bu tespitler dışında da hurafe ve eğitim değerleri bakımından sakıncalı hususların olduğunu söyleyebiliriz. Bu anlamda bu hikâyeler, eğitim değerleri bakımından sakıncalı görülen hususlardan arındırıldıktan sonra günümüz eğitiminde birer materyal olarak kullanılabilir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: METİN

3.1. AHBARÜ'L-‘İBER’İN NÜSHALARININ TANITIMI

3.1.1. TENKİTLİ METİN OLUŞTURULURKEN KULLANILAN NÜSHALAR

3.1.1.1. İSTANBUL BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ ATATÜRK KİTAPLIĞI NÜSHASI¹ (A NÜSHASI)*

Yazma MC_Yz_K.000418/01 demirbaş numarasıyla Muallim Cevdet Yazmaları koleksiyonunda kayıtlıdır. 226 yapraktır. Baştan ilk üç yaprakta hikâye adları kayıtlıdır. Harekeli bir nüshadır. 27a’dan 30a’ya kadarki üç yaprak yırtıktır. Bu nüshada “Der-beyân-ı Selim İbn-i Yahyâ’nın Haber Virdiği” hikâyesi ile “Der-beyân-ı Bir Fakir Sahabe Bir Fakir Sahabeyi Davet Eylediği” hikâyeleri eksiktir. Bu hikâyeler bu nüshada müstensih tarafından metne dahil edilmemiştir. Yazmanın sırtı kahverengi meşinle sağlamlaştırılmıştır. Bej renkli mukavva ciltlidir. Sayfalara 15 satır şeklinde yazılmıştır. Nesih hatla yazılmıştır. Başlıklar kırmızı mürekkeple, manzum kısımlar siyah mürekkeple yazılmıştır. 220 x 155, 165 x 115 mm. ebadındadır. Yazmanın müstensihi Ali b. Ahmed es-Sıvasî’dir. İstinsah tarihi hicri 1234 yılıdır. Mesnevi “Hazâ Kitâb-ı Mulûku‘İber” başlığından sonra besmele ile başlamıştır. Mesnevinin ilk beyti ve son beyti şöyledir:

İlk Beyit:

İsmün ile başladum ey Zî'l-celâl
Tâ kim işiden diye celle celâl

Son Beyit:

Çün tükendi bu arada hem kelâm
Muştafâ'ya e's-şalât u ve's-selâm

¹ Tarafımızdan A nüshası olarak adlandırılan “İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı Nüshası” <http://katalog.ibb.gov.tr/yordambt/yordam.php?-ac=arama&betik=zaifi> internet adresinden de istifade edilerek tanıtılmıştır. Sadece bu nüshada olup diğer nüshalarda olmayan “Der-beyân-ı Varğa ve Gülşâh ‘Âşıkân ve Şâdıkân Kışşaları” ile Muhammed Hanefi Cengi tenkitli metin oluştururken faydaladığımız diğer beş nüshada yoktur. Bu hikâyelerde şairin mahlası da yoktur. Halbuki Aḥbârü'l-‘İber’in diğer hikâyelerinde şairin genellikle mahlasını kullandığını görmekteyiz. Bundan dolayı bu iki hikâyenin Za‘îfî’ye ait olmadığını düşünmekteyiz. Bu iki hikâye Za‘îfî’ye ait olsa bile Aḥbârü'l-‘İber adlı eserden ayrı olarak değerlendirilmelidir. Çünkü bu nüshanın 226a sayfasının son beyti bu duruma işaret etmektedir:

Hem tamâm oldı ‘İber ey qardaşım
Haq vire cennetlerinden baḥşışım

Yukarıdaki beyitten de anlaşıldığı üzere mezkur iki hikâye Za‘îfî’ye ait olsalar bile Aḥbârü'l-‘İber mesnevisinden ayrı eserler olarak değerlendirilmelidir. Çünkü, kanatimizce şair “Der-beyân-ı Varğa ve Gülşâh ‘Âşıkân ve Şâdıkân Kışşaları” adlı hikâyeden önce gelen “Derbayân-ı Aḥvâl-i Celbîb Kışşası” adlı hikâyenin son bölümünden aldığımız yukarıdaki beyitte Aḥbârü'l-‘İber mesnevisinin sona erdiğini ifade etmektedir.

* Parantez içindeki harfler tanıtılan nüshalara tarafımızdan verilen isimlerdir.

3.1.1.2. ÇORUM HASAN PAŞA İL HALK KÜTÜPHANESİ NÜSHASI (Ç NÜSHASI)²

Yazma³ 19 Hk 2105 arşiv numarasıyla kayıtlıdır. 204 yapraktır. 164a-164b sayfası yırtıktır. Harekesiz bir nüshadır; fakat eserin ilk 11 beyti harekelenmiştir. Miklebli ebru mukavva çeharkuşe siyah meşin. Sayfalar 17 satırdır. Talik hatla yazılmıştır. Kâğıt türü marka filigranlıdır. Başlıklar kırmızı mürekkeple, manzum kısımlar siyah mürekkeple yazılmıştır. 210 x 150, 160 x 95 mm. ebadındadır. Eserin müstensihisi için 204a sayfasında “İbrāhīm ibni’l-Hācī Receb Ruscukī” ibaresi kullanılmıştır. Buna binaen bu nüshanın müstensihisi İbrahim b. Recep’tir. Bu nüshanın istinsah tarihi belli değildir. Bu yazma “Ahbarü’l-‘İber” başlığından sonra besmele ile başlamıştır. Yazmanın ilk ve son beyti şöyledir:

İlk Beyit:

İsmüñ ile başladum ey Zü’l-celāl
Tā kim işitdiyse diye celle celāl

Son Beyit:

Oğuyanı dinleyeni yazanı
Raḥmetiñle yarlıgagıl yā Gani

3.1.1.3. ERZURUM İL HALK KÜTÜPHANESİ NÜSHASI (E NÜSHASI)

25 Hk 2235 arşiv numarasıyla kayıtlıdır. Harekeli bir nüshadır. Cildi mavi pandizot kaplıdır. Söz başları ve cedveller kırmızıdır. Bazı sayfalar 14 bazıları 15 satır olarak yazılmıştır. Beyitler siyah mürekkeple yazılmıştır. Talik hatla yazılmıştır. Kağıt türü şapka filigranlıdır. 242 yapraktır. 129a-134a sayfaları takdim tehirlidir. 200x155, 160x115 mm. ebadındadır. Müstensihisi Şehsüvarzâde Hüseyin’dir. İstinsah tarihi hicri 1244’tür. “Ḥazā Kitābu Mulūku’l-‘İber Aḥeẓe’l-Müfessirün” başlığından sonra besmele ile başlar. Yazmanın ilk ve son beyti şöyledir:

İlk Beyit:

[İs]müñ ile başladum ey Zü’l-celāl
Tā kim işiden diye celle celāl

Son Beyit:

Ḳāri vü sami‘ini hem kâtibini
Raḥmetüñle yarlıgagıl yā Gani

² Çorum Hasan Paşa İl Halk Kütüphanesi Nüshası’ndan itibaren zikredilen beş nüsha www.yazmalar.gov.tr internet adresinden de istifade edilerek tanıtılmıştır.

³ Çorum Hasan Paşa İl Halk Kütüphanesi Nüshası www.yazmalar.gov.tr internet adresinde Daifi b. Hali Amr adına Divan olarak kayıtlıdır.

3.1.1.4. ANKARA MİLLİ KÜTÜPHANE NÜSHASI (L NÜSHASI)

06 Mil Yz A 6028 arşiv numarasıyla kayıtlıdır. Harekesiz bir nüshadır. Şirazesı dağınık, miklebli, siyah meşin bir cilt içerisindeyir. Başlıklar kırmızı, beyitler siyah mürekkeplidir. Sayfalar 15 satırdır. Yazı türü nesih, kâğıt türü abadıdır. 202 yapraktır.* 43a’dan 51a’ya kadar olan sayfalar eksiktir. 102a-103a yaprakları takdim tehirlidir. 190x137 - 140x100 mm. ebadındadır. Bu nüsha mevcut nüshalar içerisinde beyit sayısı en az olan nüshadır. Fakat eksik olan nüshalar genellikle mesnevideki hikâyelerin dua bölümlerindeki beyitlerdir. Müstensihî Hamdî ‘Osmân Efendi’dir. İstinsah tarihi belli değildir. Eserin adı bu nüshada “Aḥbār’ül-‘Abîr” olarak yazılmıştır. Yazma besmele ile başlar. Yazmanın ilk ve son beyti şöyledir:

İlk Beyit:

İsmüñ ile başladum ey Zü’l-celâl
Tâ kim işitdiyse diye celle celâl

Son Beyit:

Oḳuyanı diñleyeni yazanı
Raḥmetiñle yarlıgağıl yâ Ganî Ḥaḳ Te‘âl

3.1.1.5. ANKARA MİLLİ KÜTÜPHANE NÜSHASI (M NÜSHASI)

Yazma 06 Mil Yz A 6118 arşiv numarasıyla kayıtlıdır. Harekeli bir nüshadır. Sırtı koyu vişnerengi meşinle tamir görmüş, siyah renkli harap mukavva bir cilt içerisindeyir. Eserin sonu eksiktir. Sayfalar rutubetten dolayı lekelenmiş ve yıpranmış bir haldedir. 1a yaprağının yarısı kopmuştur. Başlıklar ve beyitler siyah mürekkeple yazılmıştır. Sayfalar 15 satırdır. Yazı türü nesih, kâğıt türü arma filigranlıdır. 227 yapraktır. 205x155, 170x155 mm. ebadındadır. Müstensihî “Osman Efendi” adında bir kişidir. İstinsah tarihi hicri 1247’dir. Yazma besmele ile başlamıştır. Yazmanın ilk ve son beyti şöyledir:

İlk Beyit:

İsmiñ ile başladum ey Zü’l-celâl
Tâ kim işiden diye celle celâl

Son Beyit:

Zâ’ıl olur aklıñ dahı âşikâr
Nite dögersin bu oğlanı figâr

* Bu nüsha 202 sayfadır. Fakat bu nüshada 43a’dan 51a’ya kadar 8 sayfa eksiktir. Bu 8 sayfa 202 sayısına dahil edilmiştir ve eksik sayfaların sayfa başları metin bölümünde L nüshasında pekçok beytin eksik olması da göz önüne alınarak gösterilmemiştir.

3.1.1.6. ERZURUM İL HALK KÜTÜPHANESİ NÜSHASI (T NÜSHASI)

25 Hk 23858 arşiv numarasıyla kayıtlıdır. Harekesiz bir nüshadır. Geometrik şemseli kahverengi meşin ciltlidir. Söz başları ve cedveller kırmızıdır. Beyitler siyah mürekkeplidir. Sayfalar 15 satırdır. Yazı türü nesihdir. Kâğıt türü kalkan filigranlıdır. 236 yapraktır. Sayfalar 245x170 mm. ebadındadır. Bu nüshada genel olarak hikâyelere geçilmeden önce “Dibāce” başlığı atılmıştır. Hikâyeler de genel olarak “Hikâye” başlığıyla gösterilmiştir. Bu nüshanın müstensihisi Tayfur Kemalî’dir. Bu nüshanın 236b sayfasında “Ṭayfūr e’l-Kemālī min telāmīzi Es‘ad e’l-Ḥamdī Efendi” ibaresi yazılmıştır. Bu da gösteriyor ki Tayfur Kemalî Es‘ad e’l-Ḥamdī Efendi’nin öğrencilerindendir. İstinsah tarihi olarak bu nüshada rakamla hicri 1135 tarihi yazılsa da yazıyla 1305 senesinde yazıldığı belirtilmektedir. Yazma “Ḥazā Kitābu Ahbāru’l-‘İber” başlığından sonra besmele ile başlar. Yazmanın ilk ve son beyti şöyledir:

İlk Beyit:

İbtidā Bismillā ile yād idelim
Er-raḥmānu’r-raḥīm yād idelim

Son Beyit:

Oḡuyānı dīnleyenī yazdıruban yazānı
Raḡmetinle yarlıḡa sen anları

3.1.2. ELDE EDİLEMEYEN NÜSHALAR

“Ahbārū’l-‘İber” mesnevisinin iki nüshası Hasan Yüksel’in şahsi kütüphanesinde mevcuttur. Hasan Yüksel, “Meçhul Bir İsim ve Yeni bir Eser: (Bayburtlu veya Vanlı Zaiḡī ve Ahbāru’l-‘İber Adlı Mesnevisi) adlı makalesinde kendi kütüphanesinde mevcut iki nüshadan bahsetmektedir. Bu iki nüsha temin edilememiştir. Aşağıdaki nüsha tavsifleri mezkûr makaleden alınmıştır:

3.1.2.1. HASAN YÜKSEL KİTAPLIĞI (MY. NÜSHASI)

“Kahverengi deri ciltli ve miklepli, 229 varak, 120x150 (170x110) mm. ebadında; az âherli, orta kalınlıkta, su yollu filigranlı, krem rengi kâğıt üzerine tek kırmızı cetvel içerisinde çift sütuna, 15 satırlı nesih hat ile yazılmış ve feraḡ kaydında, “es-Seyyid Osman b. Mehmed” tarafından Hicri 1234 (Miladi 1818) tarihinde istinsah edildiḡi belirtilmiştir.

Baş: (1b)

İsmin ile başladım ey Zü’l-celāl
Her kim işide diye Celle celāl”

.....

Sonu: (229b)

Hayra tazsın şerrini hem (şol) kirâmen kâtibin

Kim du'â ile anarsa işbu hattın kâtibin"⁴

3.1.2.2. HASAN YÜKSEL KİTAPLIĞI (PY. NÜSHASI)

“Kâğıt kaplı mukavva ciltli, varak kenarlarında epey yıpranmış 198 varak, 240x190 (200x140) mm. ebadında; samanî kâğıt üzerine çift sütuna 17 satırlı nesih hat ile yazılmış başlıklar kırmızı ve sayfa 158-161, 196-199 arasında birer; 380-385 arasında beş; 386-392 arasında 7 ve 396’dan sonuna kadar tahminen 4 varak eksiktir. Sonu eksik olduğu için müstensih ve istinsah tarihi belli değilse de kâğıdını cinsine ve yazı sitiline bakıldığında muhtemel 19. yüzyılın ikinci yarısında istinsah edilmiştir, denebilir.

Baş(1a):

İsmin ile başladım ey Zü'l-celâl
Tâ kim işiden diye Celle celâl

.....

Sonu: (396)

Didiler ya şeyh bu oğlan senün
Bu işi itmiş ana bil devletün”⁵

3.2. METİN TESİSİNDE TAKİP EDİLEN YOL

1. Ahbârü'l-İber” mesnevisinin müellif hattı olan nüshasına ulaşılamadı. Eserin yurtiçinde tespit edilen sekiz nüshasından altısı temin edildi.

2. Nüshaların üçü harekelidir. (A, E, M nüshaları). Diğer üç nüsha harekesizdir. (Ç, L, T). Metin hazırlanırken hiçbir nüsha tek başına esas alınmamıştır. Vezin ve anlam olarak en doğru metne ulaşmaya çalışılmış, farklılıklar dipnotta gösterilmiştir. İmla olarak genellikle E nüshasının imlasına uyulmaya çalışılmıştır.⁶

3. Tenkitli metin oluşturulurken nüshaların sayfalarının hangi ibare ile başladığı da gösterilmiştir. Ç ve E nüshalarının sayfa numaralarını ve sayfa başlarını tenkitli metnin kurulduğu sayfalarda görmek mümkündür. Numaralandırma “E5a, Ç9b” şeklinde beyitlerin sol tarafında gösterilmiştir. Diğer nüshaların sayfa numaraları ve sayfa başları dipnotlarla gösterilmiştir. Burada ise numaralandırma parantez içinde ve şöyle gösterilmiştir: (A2a), (L45b), (M215a), (T125b). Bazı

⁴ Hasan Yüksel, “Meçhul Bir İsim ve Yeni bir Eser: (Bayburtlu veya Vanlı Zaifi ve Ahbârü'l-İber Adlı Mesnevisi)”, *Prof. Dr. Ramazan Şeşen Armağanı, İslam Tarih, Sanat ve Kültürünü Araştırma Vakfı*, Edt. Emine Uyumaz, Süleyman Kızıltoprak, İsar Vakfı Yayınları, İstanbul, 2005, s.112-113.

⁵ Yüksel, a.g.m., s.113.

⁶ A, E ve M nüshaları harekeli nüshalardır. Anüşhası harekeli nüshalar içerisinde istinsah tarihi en eski nüsha olmasına rağmen bu nüshada iki hikâye eksiktir. M nüshasında da eserin sonu eksiktir. E nüshası harekeli nüshalar içinde eksiksiz olanıdır.

nüshalarda sayfalar yırtıktır. Yırtık sayfaların başları tahmin edilerek köşeli parantez içinde şöyle gösterilmiştir: [A28b], [A30a].

T nüshasında sayfa başları kimi zaman müstensihin yazdığı “Hikāye” başlığıyla başlamıştır. “Hikāye” başlıkları kurulan ana metne dahil edilmediğinden T nüshasındaki sayfa başları “Hikāye” başlığına denk gelmişse bu başlığın altındaki beyit, sayfa başı olarak kabul edilmiş ve numaralandırma buna göre yapılmıştır.

4. Tenkitli metin hazırlanırken dipnotlarda ve çevriyazıda yazım birliği sağlanmaya çalışılmıştır. Bu konuda büyük ölçüde İsmail Ünver’in, “Çevriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler” başlıklı makalesi dikkate alınmıştır.

5. Her beyitten sonra dipnot atılmıştır. Dipnotlar her beytin birinci mısrasından sonra atılmıştır.

6. Dipnotlar aynı zamanda beyit numarasını da vermektedir.

7. Nüsha farkı olmayan beyitlere de dipnot atılmış. Nüsha farkı olmadığını belirtmek için dipnottan sonra “+” işareti konmuştur.

8. Metinde özel isimler büyük harfle yazılmıştır. Ayrıca dipnotlarının ilk kelimeleri özel isimler dışında küçük harfle başlamıştır.

9. Özel isimlerden sonra gelen ekleri ayırmak için kesme işareti kullanılmamıştır.

10. Dipnotta nüsha farklılıkları belirtilirken metindeki şekil yazılmış, sonra karşısında diğer nüsha/nüshalardaki şekil verilmiş ve bu farkın ait olduğu nüsha/nüshalar ilgili kısaltmayla belirtilmiştir.

11. Nüshalarda birden fazla değişiklik varsa her bir değişiklik dipnotta “/” işaretleri ile ayrılmıştır. “//” işaretinden sonra gösterilen nüsha farkları ise o beytin ikinci mısrasında olan değişiklikleri vermektedir.

12. Metnin şekilsel olarak da bütünlüğünü korumak amacıyla bölüm başlıkları ile şiir başlıkları konunun akışına en uygun olarak verilen nüshadan seçilmiş, farklılıklar dipnotta gösterilmiştir. Metin için alınan başlık, metindeki şekliyle çevriyazıya aktarılmıştır. Başlıkları oluşturan kelimeler kalın harflerle, ilk harfleri büyük olarak yazılmıştır.

13. Şiirdeki ayet ve hadislerle dua cümlelerinden yapılan iktibaslar, transkripsiyon harfleriyle yazılmış; dipnotta da nüsha farklılıkları gösterilmiştir.

Kur'an-ı Kerîm'den yapılan iktibaslarda sure ismi, sure ve ayet numaraları belirtilerek anlam parantez içerisinde dipnotta verilmiştir.

14. Nüsha/nüşalarda ayet, hikâye, beyit, mısra ya da mısrada geçen herhangi bir kelime yazılmamışsa bu durum dipnotta şöyle gösterilmiştir: Hikâye: - A. ayet: - E T. beyit: - Ç L T. mısra: - A E M. çünkü: - A L

15. İle edatı ayrı yazılmıştır.

16. dUrUr eki kendinden önceki kelimeye genellikle bitişik yazılmıştır.

17. Yazmalarda -ub, -üb şeklinde yazılmış olan zarf fiil eki çevriyazıda -up, üp şekliyle aktarılmıştır.

18. Vezin bozukluğu düzeltilemeyen mısralara dipnotta işaret edilmiş, her nüshadaki vezin bozukluğu ayrıca gösterilmemiştir.

19. Metinde aşağıdaki transkripsiyon işaretleri kullanılmıştır:

Ā ā ا
 ʾ ء
 Š š ث
 Ḥ ḥ ح
 Ḫ ḫ خ
 Z z ذ
 Š š ص
 Ḍ Ḍ ḍ ض
 Ṭ ṭ ط
 Z z ظ
 ʿ ع
 Ġ ġ غ
 K k ق
 ħ ك
 Ū ū و
 Ī ī ی

20. Atıf vavları kalınlık incelik uyumu dikkate alınarak ü/vü, u/vu şeklinde yazılmıştır. Bazı hadis ve ayet iktibaslarında ise harekeli yazım dikkate alınarak /ve/ şeklinde yazılmıştır.

21. Farsça isim ve sıfat tamlamalarında muzaf ve mevsuftan sonra kalınlık-incelik uyumu göz önünde bulundurulmuştur.

22. Perverd-gār, Kird-gār, pād-şāh, pāy-dār, nām-dār, kār-sāz, hān-mān, kām-rān gibi Farsça kökenli kelimeler çevriyazıya aktarılırken Farsçadaki yazılışları tercih edildi.

23. Arapça tamlamalarda “Allāh” kelimesinin muzafün ileyh (tamlayan) olduğu durumlarda çizgi “ - ” kullanılmamıştır. Resūlu‘llāh, Ḥabibu‘llāh gibi. Farsça tamlamalarda muzaf (tamlanan) ve muzafün ileyh (tamlayan) durumundaki kelimeler arasına çizgi “ - ” konmuştur.

24. Arapça ve Farsça uzun ünlüler vezinden dolayı kısa okunsalar bile, uzunluk işareti kurulan metinde gösterilmiştir. Farklılıklar dipnotta gösterilmiştir.

25. Farsça ikili tekrarların yazılmasında, tekrarlanan sözcükler arasındaki ek ve edatlar çizgi arasına alınmıştır: dem-be-dem, ser-te-ser...

26. Karşılaştırdığımız nüshalarda bulunmayan veya yanlış yazılan kelimeler anlam ve vezin gereği mısralara eklenmiş yahut doğru şekilleriyle yazılmıştır. Eklemeler ve düzeltmeler köşeli parantez [] içinde gösterilmiştir. Ayrıca silik olup okunamayan yerler (...) işaretiyle gösterilmiştir.

AHBĀRÜ'L-‘İBER MESNEVİSİ

Aḥbārü'l-İber***Bismillâhi'r-Raḥmani'r-Raḥîm***

İsmüñ ile başladum ey Zü'l-celâl¹
Tâ kim işiden diye Celle Celâl

Zîrâ vâhidsin şerîküñ yokdurur²
Birligiñe hem delâ'il çokdurur

Yirde gökde her ne var ey pād-şāh³
Cümlesin sen ḥalk idüpsin yâ İlāh

Biz dimişüz saña ey Qādir Çalab⁴
Dâim eylerüz rızāñı biz taleb

5 Şer' yolundan bizi ayırma sen⁵
Şerī' atdan taşra hem yol virme sen

Dünyāda uḥrāda ayırma bizi⁶
Kıl mübārek şer' ile ḥaşrimüzi

Her umûrî saña tevfiẓ itmîşüz⁷

* Aḥbārü'l-İber: Hāzā Kitābu Mulūke'l-İber A; Hāzā Kitābu Mulūku'l-İber Aḥze'l-Müfessirün E; Hāzā Kitābu Aḥbārü'l-İber min Te'lif-i Muḥammed Lubey Devāyinü'l-Cāmi' Ömer-i Vānī Raḥmeten Vāsi'aten L; - M; Hāzā Kitābu Aḥbārü'l-İber T

* Bismillâhi'r-Raḥmani'r-Raḥîm: Bismillâhi'r-Raḥmani'r-Raḥîm ve bihi nesta'in L

¹ ismüñ ile başladum ey Zü'l-celâl: ibtidâ Bismillâ ile yād idelim T / E nüshasında ilk beytin ilk kelimesi sayfa kenarının yırtık olmasından dolayı okunamamaktadır: ismüñ: [is]müñ E / Zü'l-celâl: Zü'l-celâl A, M // tâ kim işitdiyse diye Celle Celâl: er-raḥmānu'r-raḥîm yād idelim T / işiden: işitdiyse Ç L

² zîrâ vâhidsin şerîküñ yokdurur: besmele ile olur her iş tamām T // birligiñe hem delâ'il çokdurur: okı cānım besmele her şubḥ şām T

³ yirde gökde her ne var ey pād-şāh: besmelesiz işe başlarsın eger T // cümlesin sen ḥalk idüpsin yâ İlāh: ebter olur ḥayrı olmaz kıl ḥazer T / cümlesin: cümleten A

⁴ biz dimişüz saña ey Qādir Çalab: çok şükür olsun Ḥudāñı şānına T // dâ'im eylerüz rızāñı biz taleb: nice in'ām eyledi kullarına T

⁵ şer' yolundan bizi ayırma sen: kim 'ademden bizi eyledi var T / yolundan: yolında L // şerī' atdan taşra hem yol virme sen: ibâdet itmek için ol Kird-gār T / şerī' atdan taşra hem yol: şer' iden taşra yolu Ç / taşra hem: taşra E L; taşraya M

⁶ dünyāda uḥrāda ayırma bizi: daḥı kulsan kulluḳ it durma zinhār T / ayırma: ayırma sen A E // kıl mübārek şer' ile ḥaşrimüzi: emrini tut kıl namāz leyl ü nehār T / ḥaşrimüzi: cümlemüzi A E M

⁷ her umûrî saña tevfiẓ itmîşüz: seni ḥalk itdi 'ibâdet itmege T / tevfiẓ: tevfiḳ L // hem Muhammeddür ḥabîbüñ bilmişüz: hem Muḥammed ḥabîbiñ ḥaḳ bilmişüz L; rûzı şeb toḡrı ṭarîke gitmege T / ḥabîbüñ: ḥabîbiñ çünkim M

Hem Muhammeddür habībūn bilmişüz

Hem habībūn hem resūlūndür senūn⁸
 Toğrı yoluñı tutan oldur senūn

Dünyāya ger gelmeseydi ol habīb⁹
 Dīn yolunda kim olur bize tabīb

10 Saña hamd olsun İlahe'l-^c ālemīn¹⁰
 Bize göndürdüñ anı sen ey Mu'īn

Bizi aña ümmet itdūñ ey Kerīm¹¹
 Anuñ ile faḥrımız var ey Raḥīm

Kim bize birliğüñi bildürdi ol¹²
 Her ne tã'at kim gerek kıldurdi ol

Ç2a E2a Hem şanemden yir yüzün pāk eyledi¹³
 Küfrūñ evin yıķuban ḥāk eyledi

Faḥr-ı ^c ālemdür hem adı Muşṭafā¹⁴
 Kim aña uydıysa hem buldı şafā

15 Çār yār-ı bā-şafāsı var anuñ¹⁵
 Dördi daḥı aña toğrı yār anuñ

Dīn yolunda çekdiler çok zaḥmeti¹⁶
 Anuñ için müjde virdi cenneti

⁸ hem habībūn hem resūlūndür senūn: Ḥālīķ oldır Rāzīķ oldır ey ḥoca T // toğrı yoluñı tutan oldur senūn: rızķı virir cümleye ucdan uca T / tutan: dutan L

⁹ dünyāya ger gelmeseydi ol habīb: çok şalāt selām eyle peygambere T / gelmeseydi: gelmeyeydi M // dīn yolunda kim olur bize tabīb: iki cihān meḥarī ol servere T / olur bize: idi bize A; bize ola E M

¹⁰ saña hamd olsun İlahe'l-^c ālemīn: kıyāmetde Şefī'ü'l-müznibindir T / olsun: olsun yā L // bize gönderdüñ anı sen ey Mu'īn: daḥı hem raḥmeten li'l-^c ālemīndir T / gönderdüñ: göndürdüñ A E

¹¹ (T2a) bizi aña ümmet itdūñ ey Kerīm: anıñ şânında hem buyurdi levlāk T / Kerīm: Zū'l-kerem M // anuñ ile faḥrımız var ey Raḥīm: seniñçün ḥalķ olundu cümle eflāk T / Bu beyitten sonra M'de sayfa yırtık olduğundan dört beyit eksiktir.

¹² beyit: - M / kim bize birliğüñi bildürdi ol: eger sen olmasan ben bu cihānı T / kim: hem A, E // her ne tã'at kim gerek kıldurdi ol: yaratmazdım melek ins ile cān T

¹³ beyit: - M T // küfrūñ: küfrin Ç L / evin yıķuban ḥāk: yıķuban pāk E

¹⁴ (L1b) beyit: - M / hem adı: adı hem E T / hem: -Ç // uydıysa: uydı ise: E

¹⁵ beyit: - M / yārı: yārıdır E // dördi daḥı aña toğrı yār anuñ: dördi daḥı toğrı yārı anuñ Ç / toğrı: toğrıdır E

¹⁶ (A2a; M1b) yolunda: bulundu T

Şübhe yokdur cennete siz gidesiz¹⁷
Ümmetimi ol yire siz yidesiz

Severüz biz cümlesini yâ İlâh¹⁸
Bizi anlardan ayırma pād-şâh

Dağı her ne kim getürdi ol resûl¹⁹
Haq dimişüz cümlesine bilmiş ol

20 Kālb ile biz anı taşdıķ eyledük²⁰
Hem dilimüz ile taķrİR eyledük

Dilerüz senden İlāhe'l-ālemin²¹
Dünyāda uhrāda sensin çün Mu'īn

Hātımede sen bizi hıfz eylegil²²
Kāmil īmān ile bizi toylagıl

Ol Muḥammed ḥürmetiyçün yâ İlāh²³
Bu du'āmuz sen qabûl it pād-şâh

Zīrā lütfuñ irmez ise ger bize²⁴
Yüz qarasıyla nice varaķ size

25 Kim qapūndan ğayrı qapu yokdurur²⁵
Bir 'amel yok yüz qaramuz çokdurur

Saña senden pes şıgınduk ey ulu²⁶
Çün buyurduñ bize sen lâ tekñātū

¹⁷ siz gidesiz: sen gidesin Ç // ümmetimi ol yire siz yidesiz: ümmetümi ol yola hem yidesin Ç; ümmetini ol yola hem yidesin L; ümmeti de ol yola götürsüz T / ümmetimi: ümmetüni A

¹⁸ cümlesini: yokdur cennete mişāl E // anlardan ayırma: ayırma anlardan L / ayırma: ayırma ey M

¹⁹ // cümlesine bilmiş ol: cümlesini bilmişüz L

²⁰ // hem dilimüz ile: dilimüz ile de Ç; dilimizle dağı T / hem: - L

²¹ // çün: ey L; yâ M T

²² hātımede: hātımeden Ç L // toylagıl: toylagıl A E M T; doylagıl Ç

²³ ḥürmetiyçün: ḥürmetine A // sen qabûl it: qabûl it ey T

²⁴ // qarasıyla nice varaķ: qarası ile varaķ nice L

²⁵ kim: hem E / qapūndan: qapundan T // yok: yokdur L / qaramuz: qarası A Ç E L M

²⁶ pes: - E / şıgınduk ey ulu: şıgındum ey Ḥudā L / şıgınduk: şıgındım M // buyurduñ: buyurdın T / bize sen: sen bize A E; sen bize hem M / M' de bundan sonraki üç beyit sayfanın bu bölümü yırtık olduğundan eksiktir.

E2b Kesmeyüz senden ümīdi ey Mu‘īn²⁷
Raḥmet it ey ente ḥayru’r-rāhimīn

Bir adın var çünkü Ġaffāru’z-zunūb²⁸
Bir daḥı var yine Settāru’l-‘uyūb

İsm-i Ġaffārın ḥaḳḳıyçün yâ İlāh²⁹
Şuçumuzu sen bağışla pād-şāh

Ç2b 30 İsm-i Settārın ḥaḳḳıyçün ey Aḥad³⁰
Yüzümüze urma ‘aybımız meded

Sen bizi nār-ı caḥīme şalmağıl³¹
‘İrzımız gözetle yire çalmağıl

Zīrā yıksaṅ ‘irzımızı sen bizim³²
Şād olur düşmān görür budur sözüm

Hem ḥabībün göricek maḥzūn olur³³
Nār içinde ümmeti maḡbūn olur

Hāşā senden anı mahzūn idesin³⁴
Ümmetin nār ile maḡbūn idesin

35 Şād ola düşmān daḥı göre anı³⁵
Dūzaḥ içre ümmetini yâ Ġanī

Pes umulmaz senden ey ism-i Ġafūr³⁶
Kim idesin dūzaḥ içre bizi ḥor

²⁷ (T2b) beyit: - M / kesmeyüz: kesmezüz E // ente: erḥem L

²⁸ beyit: - M / adın: adın T

²⁹ (L2a) beyit: - M // suçumuzu: suçumuzu T

³⁰ (M2a) Aḥad: Ḥudā L // urma: vurma T / ‘aybımız: ‘aybımız M / meded: Mevlā L

³¹ (A2b) beyit: - M / sen bizi nār-ı caḥīme şalmağıl: nār-ı caḥīme şalma sen bizi gel A / şalmağıl: şalmağıl Ç L T // çalmağıl: çalma gel A; çalmağıl Ç L T

³² zīrā: zīra Ç / yıksaṅ: yıksan Ç T / bizüm: bugün T // düşmān: düşmen Ç L / görür budur sözüm: ḳalbe urur düğün T

³³ olur: ol A

³⁴ maḥzūn: maḡbūn T // ümmetin nār ile: duzaḥ içre anları M / ümmetin: ümmetīn T

³⁵ ola düşmān daḥı göre anı: olur düşmen daḥı anı görüp L / düşmān: düşmen A Ç // dūzaḥ içre: nār içinde M / ümmetini yâ: ḳulların ey T

³⁶ // bizi: anı M

Lāyık oldur düşmeni ħor idesin³⁷
Muştafa ħürmetine kör idesin

Pes recāmuz budurur hem yā ‘ Alīm³⁸
Zāt-ı pākūñ ħaqqı içün ey Ħalīm

Bize şorı hem ħisāb itmeyesin³⁹
Şuçumuz çokdur ‘ azāb itmeyesin

40 Budurur senden temennā yā İlāh⁴⁰
Rū siyāhuz rū siyāhuz rū siyāh

Lüzūm-ı Sebeb-i Te’lif-i Kitāb*

E3a

Geldük imdi söz başına ey paşa⁴¹
Kim sebeb nedür diyem başdan başa

Bu kitābı nice te’lif eyledük⁴²
Pes ħaraż nedür bunı biz söyledük

Çünkü gördüm geçdi ‘ ömrüm ey cevān⁴³
Lehv ü lu‘ b ile günüm hem çok zamān

‘ Ömrümün tārīhini fikr eyledüm⁴⁴
Kendi kendime bunı zıkr eyledüm

45 Kırk ile beş oldı ‘ ömrüm ey denī⁴⁵
Ne şalavāt ne teheccüd yok ħanı

³⁷ düşmeni: düşmānı E T

³⁸ pes: hem T / budurur hem: budur hem E; budır senden T // ħaqqı içün: ħaqqıyçün A E L M T

³⁹ şorı hem ħisāb: hem şoru ħisāb A; şorı ħisābın L / hem: - T // suçumuz: suçumızı M / çokdur: çokdurur Ç

⁴⁰ budurur: budur E L / temennā: temennāmuz L // siyāhuz rū siyāhuz: siyāh rū siyāh L

* Lüzūm-ı Sebeb-i Te’lif-i Kitāb: Der-beyān-ı Sebeb-i Te’lif-i Kitāb A; Meclis-i Evvel Dibāce Ç; Kitābuñ Te’lifini Zıkr Eylediği Münācātdur L; Sebeb-i Te’lif-i Kitāb Mülūki’l-‘İber Aħaze’l-Müfessirün M; Te’lif-i Kitāb T

⁴¹ (T3a) +

⁴² nice: nite A E M; nişe Ç / te’lif eyledük: te’lif eyledim T // bunı biz: biz anı M / biz söyledük: ben söyledim T

⁴³ (L2b) ‘ ömrüm: - T / cevān: cūvān A E; civān M // günüm: daħı Ç / lehv ü: lehv-i A Ç L M

⁴⁴ // kendi kendime: kendü kendüme A, M

⁴⁵ (A3a; M2b) denī: ‘ aziz L

Ç3a Bir ‘amel yok saña rahmet ideler⁴⁶
Hoş ‘amelsiz âdemi pes nideler

Kendüñe pes bir ‘amel eyle bu dem⁴⁷
Belki saña dimeye bir kimse kem

Kim işidürse diye rahmet aña⁴⁸
Bâ‘ iş-i rahmet ola belki saña

Çul du‘ âsıyla kulu yarlıgar ol⁴⁹
Ol keremler kânıdur ey bû‘l-fuzûl

50 Bu kitâbı bu ümid ile didüm⁵⁰
Cümlemüze rahmet ide ol Qadîm

Dağı [aşl u] neslimüze ey Aḥad⁵¹
Muştafa ḥürmetine eyle meded

Anlara şorı hişabı eyleme⁵²
Anlara nâr-ı ‘azâbı eyleme

Sen didâruñ pes naşib eyle bize⁵³
Âbâ ecdâdumuza ḳamumuza

Dağı ol ḳullara rahmet eyle sen⁵⁴
Biz ḳula rahmet diye ey Zü‘l-minen

E3b 55 Bu kitâbı yazduranı yâ İlâh⁵⁵
Raḥmetiñle ‘afv ḳıl ey pād-şâh

⁴⁶ +

⁴⁷ // saña dimeye bir kimse: bir kimse saña dimeye T / dimeye: dimeyeler M

⁴⁸ +

⁴⁹ ḳulı: - L // ey: - L; o T

⁵⁰ // ḳamumuza: cümlemize T / ide: eyle M

⁵¹ [aşl u]: aşl-ı A Ç E L M T / neslimüze: neslimüzi Ç E L T / ey: ol T

⁵² // ‘azâbı: ‘azâbı hem E

⁵³ sen didâruñ pes naşib eyle: hem didâriñ anlara eyle naşib hem M; sen didârın naşib eylegil T / pes: hem A E / eyle: it T // âbâ: âbâ vü L T / ecdâdumuza ḳamumuza: ecdâd u hem cümlemize T / ecdâdumuza: ecdâdumuza hem E M

⁵⁴ // ḳula rahmet diye ey: ḳullara rahmet eyle T / diye: - L / Zü‘l-minen: Zü‘l-menem A E M

⁵⁵ beyit: - Ç L T / yazduranı: yazduranı sen E

Pes adımdur hem Muḥammed bī-devā⁵⁶
Hem taḥallüşüm Ža‘ īfī bī-nevā

Daḥı ol Hacı ‘Ömer oğlu benem⁵⁷
Kendümi medḥ itmezem bir âdemem

Atam atasın daḥı iydem saña⁵⁸
Kim ‘Alī Ḥalīfe dirler pes aña

Atası Dervīş Çavuşdur hem anuñ⁵⁹
Çavuş imiş Vanda Ḥusrev Paşanuñ

60 Anuñ ile Vana gelmiş bil a yār⁶⁰
Evlenüp qalmış bu yirde âşikâr

Daḥı anuñ hem atası ey cevân⁶¹
Kulı Şeyḥ dirler aña bilgil ‘ayân

Şehr-i Bayburtda yatur bil ol ža‘ īf⁶²
Tekyesi var anda hem ġāyet laṭīf

Şimdi hālâ tekyemüz andadurur⁶³
Şehri gören tekyeyi daḥı bilür

Ç3b Bu sözüñ aşlı budur kim söyledüm⁶⁴
Kamusını size takrîr eyledüm

65 Ola kim ağızı du‘ âlī kul ola⁶⁵
Raḥmet ide anlara raḥmet bula

Taḥrîr raḥmet eyleye kamumuza⁶⁶

⁵⁶ hem: - A L / bī-devā: bī-nevā Ç M // bī-nevā: bī-devā M

⁵⁷ // kendümi: kendimi L T / âdemem: köydenem T

⁵⁸ (T3b) atasın daḥı direm: atamı daḥı iydem L / atasın: atasıñ; iydem: direm T // kim ‘Alī Ḥalīfe dirler: ‘Alī Ḥalīfe dirler kim A / dirler: dirlermiş L / aña: saña Ç / pes: hem M

⁵⁹ (L3a) hem: - M // Vanda: anda Ç

⁶⁰ (A3b; M3a) a: ey A E M

⁶¹ hem atası: atası hem A E M; atası bil T / cevân: cüvân A E; civân M // Kulı Şeyḥ dirler aña bilgil: Kul Şeyḥ dirler imiş bil T / aña bilgil: bilgil hem M; aña bil L

⁶² Bayburtda: Bayburda E L; Bayburda da T / bil:- A Ç E L T // tekyesi: tekye A E M

⁶³ şimdi hālâ: hālâ şimdi T / andadurur: hem andadur L

⁶⁴ sözüñ: sözün T / kim: ki A E M // kamusını: cümlesini M

⁶⁵ kim: ki T

Bu kitābın baḡsini iydem size

Ba^ç zı mu^ç ciz ba^ç zı aḡbār-ı şihāḡ⁶⁷
İşidenler bulalar yevme'l-felāḡ

Ba^ç zısı daḡı velāyetnāmedür⁶⁸
Ululardan bil kerāmetnāmedür

E4a Ḥūb naşihatler daḡı var bunda hem⁶⁹
Naşş ile hem söylerem ey pür-kerem

70 Bil ki tefsir-i ehādişdür ḡamu⁷⁰
Hem kitābuñ adını bil ey^ç amū

Buña Aḡbārū'l-^ç İber ad eyledüm⁷¹
Adı içre tariḡin yād eyledüm

Dilerem senden İlahe'l-ālemīn⁷²
Şehr-i Vanı ḡamu dertden it emīn

Ulusını kiçisini ey Ğafūr⁷³
Pes cehennem āteşinden eyle dūr

Merḡamet şal anlaruñ ḡalbine sen⁷⁴
Muştafa ḡürmetine ey Zü'l-minen

75 Cümlesiniñ ḡalbini pāk eylegil⁷⁵
Kāmil imān ile ḡamu [ṡoylaḡıl]

Arada ḡalmaya aşla bir nifāḡ⁷⁶

⁶⁶ eyleye ḡamumuza: ide hem cümlemüze T // kitābın baḡsini iydem: kitābı baḡş ideyüm ben L / baḡsini: baḡşını A E M

⁶⁷ mu^ç ciz ba^ç zı: mu^ç ciz ba^ç zısı Ç / ba^ç zı aḡbār-ı şihāḡ: aḡbār-ı şahīḡ L // yevme'l-felāḡ: levh-i felāḡ T

⁶⁸ ba^ç zısı daḡı velāyetnāmedür: ba^ç zı daḡı hem velāyetnāmidir T // kerāmetnāmedür: kerāmetnāmidir T

⁶⁹ var bunda hem: vardur bunuñ L // hem söylerem ey pür-kerem: ben size anı söylerem T / ey: - L

⁷⁰ ḡamu: hem ḡamu E // adını bil: adı budır T

⁷¹ Aḡbārū'l-^ç İber: Aḡbār'ül-^ç Abir Ç L

⁷² İlahe'l-ālemīn: yā İlahe'l-ālemīn E

⁷³: (T4a) kiçisini: küçüğünü T / ey: yā A E M; adı Ç

⁷⁴ (L3b) anlaruñ: anların T // Zü'l-minen: Zü'l-menen A E M

⁷⁵ (A4a; M3b) // [ṡoylaḡıl]: ṡoylaḡıl A Ç E L M T

Pes nifākdan eylegil her dem ırak

İdeler li'llāh fi'llāhi işlerin⁷⁷
İdeler Allāh için cünbüşlerin

Birbirine hem hased itmeyeler⁷⁸
Egri olan yollara gitmeyeler

Böyle bir luṭf eyle ey Settār hū⁷⁹
Böyle bir luṭf eyle ey Ğaffār hū

80 Muştafānīn hürmetine ey Ḥudā⁸⁰
Kamusına biz kuluñ eyle hüdā

Ç4a Ehl-i 'ilmiñ sözi ile gideler⁸¹
Gitmez olsa yā kime hem nideler

Dilerüz senden bu dem pes ey Şekūr⁸²
Meclis-i 'ālimden itme bizi dūr

E4b Anlaruñla bile it her dem bizi⁸³
Anlaruñla eylegil haşrimüzi

Daḥı senden dilerem ey pād-şāh⁸⁴
Pād-şāhlar pād-şāhı pād-şāh

85 Bu kitābu'llāh için maḳbūl ola⁸⁵
İşidenlerüñ du'āsı bol ola

⁷⁶ arada: odada L // pes nifākdan eylegil her dem ırak: pes nifāklar hem ırak eylegil L / nifākdan: nifāklardan A E M

⁷⁷ li'llāh: Allāh Ç

⁷⁸ birbirine hem hased: birbiriyle daḥı cenk A E M / itmeyeler: itmeseler A // egri: eger T / gitmeyeler: gitmeseler A

⁷⁹ ey: sen A // luṭf eyle ey: 'af eyle sen A / luṭf: faḫl E; kerem L

⁸⁰ // kamusına biz kuluñ: kamumuza biz kuluñ A E M; kamusına kulların T

⁸¹ sözi ile: söziyle L; söziyle çünkim M / gideler: ideler A; gidelim T // olsa yā kime hem nideler: olsalar yā kime gideler Ç; olsalar yā kime nideler E M; olsalar tā kim nideler L; olsalar yā kime nidelim T

⁸² Bu beyit A, E ve M nüshasında bir beyit önce yazılmıştır. / pes: sen Ç; - L M // ālimden: ālemden M

⁸³ anlaruñla bile it: anlar ile eylegil T // anlaruñla: anlar ile T / eylegil: eylegil sen E

⁸⁴ +

⁸⁵ bu kitābu'llāh için maḳbūl ola: bu kitābum dergāhda maḳbūl ola L / için: hem Ç; daḥı E M

Bu Ża'îfî kula rahmet ideler⁸⁶
İşideler toĝrı yola gideler

Anlaruñ ħürmetine yâ Müste'ân⁸⁷
Sen ceĥennemden bize virgil emân

Bu du'âmuz sen ħabûl it ey Aĥad⁸⁸
Dünyâda uĥrâda tâ rûz-ı ebed

Bu du'â maĥbûlî içün bu zamân⁸⁹
Fâtîĥa didim oĥuñ ey mü'minân

Der-beyân-ı İnşikâķ-ı Kâmer*

90 Nâle kıl ey 'andelîb-i pür-şadâ⁹⁰
Niçe bir bu lehv ü lu' b-ı pür-hevâ

Dünyanıñ fikrine meşĝul olmaĝıl⁹¹
Dünyevî yanında maĥbûl olmaĝıl

Faķrı sevgil gel ħanâ' at eyle sen⁹²
Zîkr-i Haķķı gel şanâ' at eyle sen

Tâ bulasın câvidânî devleti⁹³
Tutmasañ maĝbûn olursın bil ħatı

Faķrı faĥrî dimedi mi ol resûl⁹⁴
Cân ile anuñ sözünü it ħabûl

95 Ümmet iseñ aña tutĝıl sözünü⁹⁵

⁸⁶ +

⁸⁷ beyit: - M / anlaruñ: anların T // sen: ol A E

⁸⁸ (T4b) du'âmuz: du'âmızı M; du'âyı T

⁸⁹ (L4a) du'â: du'âmuz E / maĥbûlî içün: maĥbûlıyçün Ç / içün: içün hem T // oĥuñ: oĥı T / ey: yâ E

* (A4b) Der-beyân-ı İnşikâķ-ı Kâmer: Der-beyân-ı İnşikâķ-ı Kâmer Mu'cizât-ı Resûl-i Kibriyâ A; Meclis-i Evvel Şaķķu'l-Kâmer Ç; Ebû Cehl-i La'îniñ Şâmde Olan Melike Gönderdiği Nâmedür L; Mu'cizât-ı Nebî T

⁹⁰ pür-şadâ: pür-şafâ E L // bu: - Ç E L M / lehv ü: lehv-i Ç L M T / lu' b-ı: lu' b u E M

⁹¹ (M4a) +

⁹² eyle sen: eylegil Ç // eyle sen: eylegil Ç

⁹³ câvidânî: câvidânî hem M // tutmasañ: dutmasan Ç; tutmayan L; tutmasan T / olursın: olursuñ A

⁹⁴ Bu beyit A, E ve M'de takip eden dördüncü beyitten sonra yazılmıştır. / faĥrî: faķrî L // anuñ sözünü: tut sözün M / it: eyle Ç; itgil L

Kim göresin yarın anda yüzünü

Bilesin kim ol Muḥammed kimdürür⁹⁶
Anda göresin ki Aḥmed kimdürür

Ç4b E5a

Gerçi anuñ yüzünü sen görmedüñ⁹⁷
Ol kimüñ mahbûbıdır sen bilmedüñ

Sözini tut görmedüñse sen anı⁹⁸
Tâ ki raḥmet ide saña ol Ğanî

Ol Şeffî'ü'l-müznibînden bir ḥaber⁹⁹
Mu' cizâtıdır idem saña ' iber

100 Naḳl-ı tefsîr ile anı söylerem¹⁰⁰
Şaṇmañuz kendümden anı ben direm

Gelüñüz bu dem şalavât virelüm¹⁰¹
Söze andan başlayalum girelüm

Ola ki raḥmet kıla Perverd-gâr¹⁰²
Ol şalavât ḥürmetine Kird-gâr

Ol zamân kim Mekke de bil ol ḥabîb¹⁰³
' Âşiler derdine olmışdı ṭabîb

Dîn-i İslâm gün-be-gün oldu ḳavî¹⁰⁴
Pes Ebû Cehl anı gördi ol denî

105 Kim ḥasedden nâme yazdı Şâme ol¹⁰⁵

⁹⁵ ümmet iseñ aña tutğıl: ümmeti sensin anıñ tut T / aña tutğıl: tutğıl anuñ A; tutmağıl anıñ M / tutğıl: dutğıl Ç; tutğıl L // göresin: göre Ç / anda: anıñ A, M

⁹⁶ bilesin kim: bilseydiñ ki L // ki: kim A E M

⁹⁷ görmedüñ: görmedin T // bilmedüñ: bilmedin T

⁹⁸ görmedüñse: görmedinse T / sen anı: yüzünü A E M // ol Ğanî: ol ḳatı L

⁹⁹ Şeffî'ü'l-müznibînden: Şeffî'ü'l-müznibîndür E / bir: vir E M // saña: saña hem E

¹⁰⁰ anı: anı ben E // kendümden anı ben: ben anı kendümden A; anı kendimden E: şaṇmañuz kim anı kendümden M

¹⁰¹ // söze andan: sözine pes Ç T

¹⁰² (T5a) ki: kim: Ç E M / kıla: kıla ol Ç // Kird-gâr: ey Kird-gâr E

¹⁰³ (L4b) kim: ki L / Mekke deydi A // Bu beyitten sonra T'de "Ḥikāye" başlığı atılmıştır.

¹⁰⁴ (A5a) // Ebû: - A / ol: oldu: Ç M / denî: divi A, M; deli Ç; begi E; la' in L

Pād-şāh-ı Şāme didi aña bil

Aramuzda oldı peydā bilesin¹⁰⁶
Bir Muḥammed adıdur aňlayasın

Oldı peydā dīn benimdür pes diyer¹⁰⁷
Anı görüp kamu halk aña uyar

Çanda kim bulsa şanemleri ‘ayān¹⁰⁸
Çamusını kıruban virmez emān

Tābi‘ oldı kendüye hem çok kişi¹⁰⁹
Bir tefekkür eylegil sen bu işi

E5b 110 Biz anuñ men‘ ine kadir olmaduğ¹¹⁰
Araduğ bu derde dermān bulmaduğ

Umaruz senden ki bunda gelesin¹¹¹
Cāzūdan pes dādımuızı alasın

Ced-be-ced dīnlerimiz terk eyledi¹¹²
Göresiz kim bu diyārı neyledi

Şāmuñ ol dem pād-şāhı pes meger¹¹³
Ol Ḥabīb İbn-i Melikdi bir hoş er

Ç5a Nāme degdi eline fehmi eyledi¹¹⁴
Nāmeniñ içinde sözi aňladı

¹⁰⁵ kim ḥasedden: ḥasedinden A E M / Şāme ol: şāhım hemān L; Şāme dir M // pād-şāh-ı Şāme didi aña bil: pād-şāha didi aña sen hemān L / didi: virdi A E M / aña bil: bilmiş ol T; aña bir M

¹⁰⁶ (M4b) oldı peydā: peydā oldı M // bir: hem A / Muḥammed adıdur: Muḥammeddür adı L / adıdur aňlayasın: adlıdır sen bilesin T

¹⁰⁷ oldı: ol E / diyer: Ç E L // kamu halk: halk kamu Ç M

¹⁰⁸ kim: ki T / bulsa şanemleri: şanemleri bulsa A // çamusını kıruban: çamusın kırur hīç A

¹⁰⁹ çok: kırık A E M // bir: gel L

¹¹⁰ // dermān: çāre A Ç E M T

¹¹¹ ki: kim M // cāzūdan pes: çāre idüp pes Ç; pes Muḥammedden M

¹¹² ced-be-ced dīnlerimiz: ced-be-cedden dīnleri Ç L; / dīnlerimiz: dīnleri hep A E; dīnlerimiz M / terk eyledi: hep terk eyledi E; terk ider M // göresiz kim: göresin ki A / kim: ki E L / diyārı neyledi: diyārı ol neyledi E; diyāra ol nider M

¹¹³ pes: hem E; öz M // Melikdi: Mālik idi A E M / hoş: hoşça M

¹¹⁴ // içinde sözi: içindekini M

115 On iki biñ ‘ asker ile ol zamān¹¹⁵
Yürüdi Mekkeye şaru pehlüvān

Çün ğazabla Mekkeye geldi yakın¹¹⁶
Ol Ebū Cehl-i la‘ ine bir bakın

‘ Askeriyle çıktı istikbāle ol¹¹⁷
Mekkedden taşrada bir yol buldı ol

Ḳondurup anı ziyāfet eyledi¹¹⁸
Ol Habīb İbn-i Melik ol dem didi

Sen bize nāme içinde pes ‘ ayān¹¹⁹
Dürlü sözler söylemişdün ey cevān

120 Ol Ebū Cehl-i lā‘ in pes söyledi¹²⁰
Muştafāyı bir zamān zemm eyledi

Zemm idenden sonra yahşı şüretin¹²¹
Diyüben çok aındı yahşı sîretin

Didi ol Muḥammede bu demde sen¹²²
Ḳahr ile çavuşların gönderesin

Getüresin pes haḳāretle anı¹²³
Şād idesin bu ili sen hem beni

E6a Ol Melik didi Ebū Cehle ‘ ayān¹²⁴

¹¹⁵ iki biñ ‘ asker ile: biñ ‘ asker ile daḡı A E M // şaru pehlüvān: hem ol pehlivān L; ol şāh-ı cihān T

¹¹⁶ (T5b) ğazabla: ğazab ile E / yakın: hemīn L // ol: -L / la‘ ine bir bakın: la‘ in ol bī-dīn T

¹¹⁷ ‘ askeriyle: ‘ asker ile M / çıktı istikbāle ol: istikbāl eyledi ol L // taşrada: taşra L M / bir yol buldı: bir yer buldı Ç; bir yere ḳondı L; birbirini buldı T

¹¹⁸ (L5a) ziyāfet: ziyāfet hem E // Bu mısra M nüshasında bir sonraki beytin ilk mısrasıyla karıştırılmış ve yazıya aktarılmıştır. / ol Habīb İbn-i Melik ol dem didi: sen bize nāme içinde pes ‘ ayān M / İbn-i: bin; ol: o L / Melik: Mālik A E T / didi: söyledi E

¹¹⁹ (A5b) // mısra: -M / dürlü sözler söylemişdün ey cevān: şöyle böyle söylemişdiñ bil beyān T / dürlü sözler: bunu böyle L / söylemişdün: söylemişdür E / cevān: cūvān A E

¹²⁰ +

¹²¹ zemm idenden: zemm iderken L; zemmiden T // yahşı: -L

¹²² (M5a) ol Muḥammede bu demde sen: bu demde ol Muḥammede pes L / ol: hem T // çavuşların: çavuşlarıñ E; çavuşları L M

¹²³ getüresin: getüreler L / haḳāretle: haḳāretle sen E // sen: -T / hem: hem de T

¹²⁴ Ebū: ol T

Bu münāsib iş degildür bu zamān

125 Luṭf ile da‘ vet idevüz anı biz¹²⁵
Gelmez ise ne idevüz göresiz

Çavuşın gönderdi da‘ vet eyledi¹²⁶
Ḥaḳ Reşûl ise bu dem gelsün didi

Çavuşı vardı resûle ol zamān¹²⁷
Söyledi sözün resûle pes ‘ayān

Çün ḥaber tıydu resûl-i pür-şafa¹²⁸
Hoş ola didi o dem kân-ı vefā

Bir kıızıl şûf cübbesi hem var idi¹²⁹
Seksen eşrefî bahā deger idi

130 Faḥr-ı ‘ālem egnine geydi anı¹³⁰
Şardı siyāh şaruğı cānlar cānı

Ç5b Ol melikūn çavuşıyla bilmiş ol¹³¹
Bile geldi ol cihān faḥrı resûl

Ol melik çün qarşudan gördi anı¹³²
Nûru mevc olmuş gelür bildi anı

Ol Ebû Cehle o dem pes söyledi¹³³
Ol Muḥammed bu mıdur geldi didi

Didi budur yā Melik ben didügüm¹³⁴

¹²⁵ luṭf ile da‘ vet idevüz anı biz: pes anı da‘ vet idevüz Ç; biz da‘ vet idevüz anı L; da‘ vet iderüz biz anı M / idevüz: idelim T // idevüz: iderem A L T; iderüz M / göresiz: biz anı L; gör anı M

¹²⁶ çavuşın gönderdi: gönderüp çavuşı L // reşûl ise: resûli ise T / dem: demde L

¹²⁷ resûle ol zamān: ol dem resûle L // söyledi sözün resûle pes ‘ayān: sözünü söyledi ‘izz ü ḥuzûra L / resûle: ḥuzûra E M

¹²⁸ tıydu: duydu Ç T; virdi L

¹²⁹ // bahā deger idi: bahā dirler idi Ç L T; bahādur er idi E

¹³⁰ geydi: geydüirdi E // siyāh sâruğı: kara şarık Ç L; hem kara şarık T / cānlar: cānların L

¹³¹ (T6a) melikūn: melikin T / çavuşıyla: çavuş ile T // geldi: gitdi L

¹³² // olmuş: urmuş A E M

¹³³ (L5b) Ebû: -M / o dem pes: la‘îne L; pes o dem T// geldi: gelen L

¹³⁴ (A6a) budur yā Melik ben: Melik budurur ben L; Mālik budur benüm M // buña: buna T / uya: uydu L / bildügüm: didügüm M; geldigün T

Halk-ı ʿ âlem buña uya bildüğüm

135 Hâşâ li'llâh didi bu şâhib-cemâl¹³⁵
Bu münevver şüret ile pür-kemâl

Sâhîr ü kâzib yalancı ola bu¹³⁶
İlünüzi hem sizi aldaya bu

Diyüben bu sözi karşı vardı ol¹³⁷
Taʿ zîm ü tekrîm ile getürdi ol

E6b Muştâfâ ile otağa geldiler¹³⁸
Hoş müşerref oluban oturdılar

Ol melik ol dem resûle söyledi¹³⁹
Haḳdurur dinün senün bildüm didi

140 Hâşâ sen teg âdemî diye yalan¹⁴⁰
Lîkî bir muʿ ciz baña göster ʿ ayân

Tâ ki gönlüm muṭmaʾin ola bu dem¹⁴¹
Muʿ ciziñi pes görem bu dem nidem

Daḥî hîç şekk ü gümânım ḳalmaya¹⁴²
Bu şanemleri yire ben ḳalmaya

Faḥr-ı ʿ âlem aña ol dem söyledi¹⁴³
Yâ melik gönülün ne dilerdi didi

Dilerem didi zevâlden gün döne¹⁴⁴

¹³⁵ // şüret ile: şüret ile hoş M

¹³⁶ sâhîr ü kâzib: hâşâ sâhîr ü T

¹³⁷ Bu mısra M'de bir sonraki beytin ilk mısrasıyla yer değiştirilerek yazılmıştır. / bu sözi: hem T / vardı: vardı aña T // taʿ zîm ü: taʿ zîm-i Ç L T / getürdi ol: çün getürdiler M

¹³⁸ (M5b) otağa: otağa çün M / geldiler: girdiler L // müşerref oluban: olup müzeyyen M

¹³⁹ +

¹⁴⁰ teg: tegi A E M; dek T / âdemî: âdeme T // lîkî: lîki A E; leyki M T / göster: virgil Ç

¹⁴¹ bu dem: benüm Ç L T // pes görem bu dem nidem: gel göre cânım benim T; ger göre bu dem cânım Ç L / pes: ger A

¹⁴² hîç şekk ü gümânım: şekk ü gümânım hîç A E M // şanemleri yire ben : bu şanemler bizi yire T / ben: bir L

¹⁴³ aña ol dem: o dem aña L // gönülün: gönlin Ç / dilerdi: diler L; dilerse T

¹⁴⁴ dilerem didi: didi dilerem T / döne: ṭoğa // dolana: doluna A; ṭoluna E M

Dağı varup maşrıka hem dolana

145 Kārañuluk ola ‘ālem bu zamān¹⁴⁵
Bu kārāñulukda toğa hemān

Ay dağı gelüp zevāle ola şakķ¹⁴⁶
İkisi dağı diyeler bize baķ

Biz şehādet iderüz kim bu resūl¹⁴⁷
Haķdurur girçekdürür pes bilmiş ol

Ç6a İkisi dağı yine hem geleler¹⁴⁸
Eteğün altına yine gireler

İki yiniñden ikisi çıkalar¹⁴⁹
Gelüben pes saña karşı baķalar

150 Yine ikisi şehādet ideler¹⁵⁰
Bir oluban ikisi hem gideler

Göge çıkup hem zevāl yirine ol¹⁵¹
Süzülüben hem zevālden yā resūl

E7a Tolanuban toğduğı yire vara¹⁵²
Zulmet olup ‘ālem ola kapķara

Yine gün toğub zevāl yirine hem¹⁵³
Gele evvel tek tura görem bu dem

Kaldurup parmak müselmān olayum¹⁵⁴

¹⁴⁵ ‘ālem: ‘ālīm T // kārāñulukda: kārāñulıķdan T / toğa: doğa Ç T

¹⁴⁶ (T6b) gelüp: gele L / zevāle: zevāde T // ikisi : iki Ç / dağı diyeler bize: diye dağı kim M

¹⁴⁷ iderüz: idevüz Ç / kim: ki L T / bu: ol E // pes: -T

¹⁴⁸ (L6a) yine hem: hem yine L M // etegün: etegin Ç L T; eteginiñ M / yine: yine hem E; hem M

¹⁴⁹ (A6b) yiniñden: yiniñden Ç; çigniñden M; yiniñden T / çıkalar: hem çıkā A; çıkā hem E L // gelüben pes: gelüp hem M / pes saña karşı baķalar: hem aña karşı hem baķa E / pes: hem Ç / baķalar: hem baķa A; baķa hem L

¹⁵⁰ // bir oluban ikisi hem: bitün olup ikisi de T

¹⁵¹ ol: hem T // Bu mısra T’de takip eden ikinci beytin ikinci mısrasıyla karıştırılmış ve yer değiştirilerek yazılmıştır. / süzülüben: sürünüben Ç

¹⁵² (M6a) Bu beyit T’de takip eden beyitten sonra yazılmıştır. / tolanuban: tolaşuban E M; dolanup T / toğduğı: todığı T

¹⁵³ hem: ol T // tura: dura A Ç L M T

Küfri şalup ehl-i imān olayum

155 Ol melik çün bu sözi didi ‘ayān¹⁵⁵
Pes Ebū Cehl-i la‘īn didi hemān

Eyü didüñüz ne hāli var anuñ¹⁵⁶
Kim bu işleri idebile bunuñ

Çün işitdi bu sözi pes Muştafa¹⁵⁷
Şıgınuban Tañrıya ol pür-şafa

Pes Hıra Tağına çıkdı ol zamān¹⁵⁸
Yüz yire koyup didi yā Müste‘ān

Hācetim var dilerem bu demde ben¹⁵⁹
Kim kabūl itseñ gerek ey Zü‘l-minen

160 Ol zamān Cibrīl Emīn geldi ‘ayān¹⁶⁰
Başını qaldur didi pes bu zamān

Hāk Çalab bu dem saña kıldı selām¹⁶¹
Didi kim ğam çekmesin pes ol hümām

Her ne kim Mālik diler didi anı¹⁶²
Ben ezelden düzmişem didi Ğanī

‘İlmi taqđirimde bilsün āşikār¹⁶³
İşlenen işler muqadderdür a yār

Didi bu dem pes du‘ā kılsun banā¹⁶⁴

¹⁵⁴ müselmān: müslimān A E M T // küfri şalup: şalup küfri T

¹⁵⁵ melik çün bu sözi didi ‘ayān: çün bu kelāmı melik eyledi M / çün bu sözi: bu sözi çün L / didi ‘ayān: söyledi E // Cehl-i la‘īn didi hemān: Cehl melike didi hemān Ç; Cehl-i la‘īn gör ne didi E M; Cehl didi Mālike hemān L

¹⁵⁶ didüñüz: didin gör T / var: var çünkim M

¹⁵⁷ çün: çünkim M / pes: -M; ol T // şığınuban: şığınup E M

¹⁵⁸ +

¹⁵⁹ // itseñ: itsen T / Zü‘l-minen: Zü‘l-menen A E M

¹⁶⁰ // başını qaldur didi pes: başını qaldırdı didi T / bu: ol M

¹⁶¹ (T7a) bu dem saña: emr eyledi A E M // ğam: -E / pes ol: bu dem T

¹⁶² kim: ki L T / diler didi: dilerse L // ezelden: evvelden A E M / düzmişem didi: taqđir itdüm çün L / Ğanī: anı Ç

¹⁶³ (L6b) // a: ey E L

Her ne ister hâcetin virem aña

Ç6b 165 Hem melikûñ gönli içre var didi¹⁶⁵
Bir murâdı dağı vardur söyledi

E7b Didı anı dağı Cibril-i Emîn¹⁶⁶
Tañrı fermânı ile bildi hemîn

Şükr idüp Allâha ol dem Muştafa¹⁶⁷
Geldi Mâlik katına ol pür-şafa

Pes du‘ âlar eyledi ol dem hemîn¹⁶⁸
Kim zevâlden döndi güneş ol zamân

Kuş gibi süzülüb pes maşrıka¹⁶⁹
Ol cemâ‘ at hayret aldı kim bağa

170 Pes şabâh toğduğı yire vardı ol¹⁷⁰
İnüben batdı o dem ey pür-uşul

Zulmet oldu kamu ‘ âlem ser-te-ser¹⁷¹
Şonra ay toğdı yirinden pür-hüner

Tâ zevâl-i gün yirine geldi ay¹⁷²
Gördiler pes bu işi yoğsul u bay

Pes işâret itdi parmakla resul¹⁷³
İki şakğ olup yire indi bil ol

Muştafânın karşısına tırdılar¹⁷⁴

¹⁶⁴ (A7a) // virem aña: idem revâ Ç T

¹⁶⁵ var didi: var idi A E M

¹⁶⁶ dağı: -M / Cibril-i Emîn: Cebra‘il Emîn A E M // fermânı ile bildi hemîn: fermânıyla bildi metin L; fermânıyla bildi çünkü anı M; fermânıyla hem bildi metin T / hemîn: metin Ç

¹⁶⁷ (M6b) // Mâlik: Melik M / ol: hem A Ç L; ol dem M

¹⁶⁸ hemân: hümâm A E M; hemîn T // döndi: durdı / döndi güneş: gün toğdı L / zamân: demin T

¹⁶⁹ gibi süzülüb pes: gibi süzülüp hem L; süzülür gibi döndi M // aldı: -Ç / ol cemâ‘ at hayret aldı: cimâ‘ ina hayr ne geldi T

¹⁷⁰ pes: hem M // o dem ey: ol dem L

¹⁷¹ ser-te-ser: ser-be-ser T // toğdı: toğduğı L

¹⁷² geldi: geldi hem E; geldi ol M / ay: ol L // pes: -M / yoğsul u: yoğsul-ı -Ç T

¹⁷³ T’de birinci ve ikinci mısranın yerleri değiştirilerek yazılmıştır. / işâret itdi parmakla: işâret idüp parmağ ile A E; işâret kıldı parmakla M; işâretle parmak urdı T // olup: oldu T / bil: pes M; hem T

Pes şehâdet ol zamân getürdiler

175 Didiler kim Tañrı birdür tanıķuz¹⁷⁵
Hem Muḥammedür resûli şâhidüz

Bunı diyüp ol dem ikisi daķı¹⁷⁶
Girdiler etegi altından aķı

Gögsine gelüp yîñinden çıķdılar¹⁷⁷
İki yîñinden iki şaķķ baķdılar

Yine bir daķı şehâdet itdiler¹⁷⁸
İkisi bir oluban pes gitdiler

Göge çıķup süzülüp ol dem yine¹⁷⁹
Toğduķı yirden batup şol dem yine

E8a 180 Gün toğup yirine geldi pes hemân¹⁸⁰
Ol melik didi resûle ol zamân

Yâ Muḥammed göñlüm içre bellü bil¹⁸¹
Bir murâdım daķı vardur söylegil

Ç7a Ger ḥaber virseñ bu dem andan ‘ayân¹⁸²
Saña taşdıķ iderem ben bu zamân

Ol Resûlu’llâh didi ol dem aña¹⁸³
Göñlün içindekin iydem ben saña

Bir kıznıñ vardur senün gözleri kör¹⁸⁴

¹⁷⁴ Muştafâniñ: Muştafâ M / tırdılar: durdılar Ç T

¹⁷⁵ kim: ki L / tanıķuz: tanıķıñız T // resûli: resûl E / şâhidüz: bilmişüz L; şâhidisiñiz T

¹⁷⁶ (T7b) ol dem ikisi: ikisi ol dem M // altından: altına T / altından: altından hem E

¹⁷⁷ yîñinden: yîñiden T // baķdılar: oldılar A E M

¹⁷⁸ (L7a) // oluban: olup L; olubanı M

¹⁷⁹ (A7b) çıķup: çıķuban E // yirden: yirde Ç; yire A E M / şol: ol T

¹⁸⁰ yirine geldi pes: pes yirine geldi E M // ol melik didi: didi ol melik T / melik: Mâlik Ç / resûle: zühûle Ç

¹⁸¹ // vardur: vardur hem E / söylegil: şöyle bil L

¹⁸² (M7a) virseñ: virsen T

¹⁸³ ol: pes T // göñlün içindekin iydem ben: göñlin içre olanı iydem L / göñlün: göñlin Ç

¹⁸⁴ senün: senin T / kör: yok E // daķı tutmaz çü ḥor: tutmaz daķı eli yok / tutmaz: dutmaz Ç / çü: çünki M

İki ayağı dağı tutmaz çü ħor

185 Ol beni gördi düşünde āşikār¹⁸⁵
Bil imāna geldi ol ey şehriyār

Tañrı iki gözlerin sağ eyledi¹⁸⁶
Hem iki ayakların çağ eyledi

Barmağın kaldırdı Mālik ol zamān¹⁸⁷
Pes şehādet getürüp buldı imān

Bir niçe kimse dağı anuñ ile¹⁸⁸
Geldiler imāna anuñla bile

Ol Ebū Cehl-i la‘in gör neyledi¹⁸⁹
Dönüben ol Mālike pes söyledi

190 Ben seni ‘ākil şanurdum ey kişi¹⁹⁰
‘Aklı olan hiç ider mi bu işi

Didi Mālik pes Ebū Cehle hemān¹⁹¹
Niçün ‘aqlım yokdurur ey bed-gümān

Mālike yine Ebū Cehl söyledi¹⁹²
İki siħri gördüñ inandüñ didi

Ben Muħammedden ‘ayān ey pehlüvān¹⁹³
Çok siħirler görmişem ben her zamān

E8b Ben aña inanmadum bilgil didi¹⁹⁴

¹⁸⁵ // ey: - L M

¹⁸⁶ // iki: -E / ayakların: ayağını M / çağ: ħüb L

¹⁸⁷ barmağın: iki barmağın M / Mālik: Melik: M // şehādet: şehāt T

¹⁸⁸ kimse dağı anuñ ile: kimesne dağı anuñ ile E; anuñla hem ol zamān L; kimesne dağı anuñla hem bile M // geldiler imāna anuñla bile: geldi imāna çok kişi ol zamān L / anuñla: hem cümle T

¹⁸⁹ // söyledi: ne didi: M

¹⁹⁰ şanırdum: şınardım T // ‘aklı: ‘ākil E

¹⁹¹ (T8a) Mālik pes Ebū Cehle: Ebū Cehle pes Mālik A; Ebū Cehle ol Mālik E; Ebū Cehle Mālik çünkim M // niçün: nişe Ç T; nice L / bed-gümān: bī-gümān Ç L T

¹⁹² yine Ebū Cehl: Bū Cehl hem A, M; Ebū Cehl yine hem Ç; Bū Cehl-i la‘in hem E // gördüñ inandüñ: gördin inandım T

¹⁹³ (L7b) // her: bu T

¹⁹⁴ (A8a) // sen inandüñ söyledi: inandüñ hem sen didi L / söyledi: didi M

Bir söz ile sen inanduñ söyledi

195 Ol melik didi bilürsin sen nesin¹⁹⁵
Sen bir Allāha yaramaz kimsesin

İşümi benüm oñardı bil Hudā¹⁹⁶
Baña imānı bu dem kıldı hüdā

Sen gerekdür bil ki mel'ün olasın¹⁹⁷
Öldüğünde dağı mağbün olasın

Bu sözi pes söyledi ol pād-şāh¹⁹⁸
Şāma 'azm eyledi ol dem urdı rāh

Ç7b

Şāma gelüp ev kapusından girür¹⁹⁹
Kızı pes karşıladı anı görür

200 Pes şehādet getirüben söyledi²⁰⁰
Birdür Allāh hem resūli haq didi

Dağı gözleri açılmış bī-gümān²⁰¹
Şil iken bakdı gezer hem ol cevān

Atası gördi anı şükr eyledi²⁰²
Yā Resūlu'llāh saña şaddağ didi

Bu hikāyet burada oldu tamām²⁰³
Muştafā'nıñ ruḥına yüz biñ selām

Sen şağın itme gümān ey gül'izār²⁰⁴
Bunı Keşşāf söyledi bil āşikār

¹⁹⁵ didi: didi ne E; dir ne M / bilürsin: bilürem L / sen: -Ç // Allāha: Allāh Ç E / kimsesin: kimesnesin M

¹⁹⁶ benüm oñardı: oñardı benim T / bil: ol E M // kıldı: kıldı hem E / hüdā: hidā T

¹⁹⁷ (M7b) sen: - T // öldüğünde dağı: öldüğünde dağı A; öldüğün zamānda E M; öldüğinden dağı T

¹⁹⁸ sözi pes söyledi: kelāmı eyledi çünkü M // eyledi ol dem urdı: eyleyüp hem oldı T / urdı: oldı A E M; gitdi L

¹⁹⁹ gelüp: geldi Ç L; gelür E M

²⁰⁰ // resūli haq: Resūla'llāh L

²⁰¹ // şil: çolağ şil E; kör L T / cevān: cüvān A E; civān M

²⁰² anı: anı çok L

²⁰³ +

²⁰⁴ gümān ey: gümānı L

205 Mu‘ cizāt-ı Muştafādur bu ‘ ayān²⁰⁵
Mü ’min olanlar buña itmez gümān

Geldük imdi biz bu dünyā ḫāline²⁰⁶
Degmez ol atlas faķirūn şālına

Gör Muḫammed kimdürür bilgil ‘ ayān²⁰⁷
Ṭut sözünü dā ’imā ṭurma hemān

E9a Dā ’imā sen Tañrıya şükr eylegil²⁰⁸
Bizi İslām eyleyüpsin sen digil

Böyle bir peygambere bu dem ‘ ayān²⁰⁹
Ümmet itdün saña ḫamd ey Müste‘ ān

210 Yā İlāhī andan ayırma bizi²¹⁰
Anuñ ile eylegil ḫaşrümüzü

Bu Ża‘ ifi bī-nevāya yā İlāh²¹¹
Dünyāda uḫrāda sen çekdürme āh

Pes münācāt iderem saña Ḥudā²¹²
Muştafā ḫürmetine eyle revā

Görmüşem esmā-i ḫüsnā içre ben²¹³
Bir adın Raḫmāndurur ey Zü’l-minen

İsm-i Raḫmānıñ ḫakķıyçün ey Ğafūr²¹⁴

²⁰⁵ bu: bil E M // olanlar: olanlara E

²⁰⁶ (T8b) geldük: geldin T // ol: ol ol Ç / faķirūn: faķiri T

²⁰⁷ bilgil: bilgil hem E / ‘ ayān: ey yār L; a yār T // ṭut sözünü dā ’imā ṭurma hemān: ṭarīķin işle dā ’ima sen ey yār L / sözünü: sözün M / ṭurma hemān: her zamān A; sen ṭurma an E M; sen durma var T

²⁰⁸ (L8a) dā ’imā sen Tañrıya: Tañrıya dā ’im L // eyleyüpsin sen: eyleyüben pes L; eylesün pes sen T

²⁰⁹ (A8b) // itdün: itdi

²¹⁰ ayırma: ayırma sen E; ayırma çünkim M // anuñ ile: anuñla E L

²¹¹ +

²¹² (M8a) Bu beyit T’de üç beyit sonra yazılmıştır. / münācāt iderem saña: saña münācāt iderem ey M / iderem : eylem T // eyle: eyle hem E

²¹³ “Esmā” kelimesinin orijinal yazımında kelimenin sonunda hemze bulunmaktadır. Fakat yazmalarda genellikle hemze gösterilmemiştir. Bu kelimeyi tamlama içinde kullanırken “esmā-yı” şekli yerine hemze varmış gibi “esmā-i” şekli tercih edilmiştir. / esmā-i ḫüsnā: esmā ’ü’l-ḫüsnā T // adın: adın T / Raḫmāndurur: Raḫmāndur E; Raḫmāndur hem T / Zü’l-minen: Zü’l-men A E M

²¹⁴ // ateş: ātāş E / dūr: ṭur T

Āteş-i dūzaḥdan eyle bizi dūr

215 Āb ü ecdādımızu hep yarlığa²¹⁵
Dünyāda uḥrāda şalma darlığa

Ç8a Bize şorı hem ḥisāb itdürme sen²¹⁶
Hem ‘azāb hem ‘itāb itdürme sen

Böyle bir luṭf eylesin nola İlāh²¹⁷
Pad-şāhlar pād-şāhı pād-şāh

Raḥmetiñ deryāsınā ġarḳ eyle sen²¹⁸
Bizi dīdārīñ ile hem toyla sen

Nesne eksilmez o deryādan ‘ayān²¹⁹
Pes Muḥammed ḥürmetine bu zamān

220 Bize raḥmet eylegil sen ey Mu‘īn²²⁰
Bilürüz sensin çü ḥayru’r-raḥimīn

El-amān ey pād-şāhā el-emān²²¹
Ey Ḥudāya ey Ḥudāya el-emān

E9b Ḳapuña geldük senüñ biz ey Aḥad²²²
Muştafā ḥürmetine eyle meded

Hem okuyup diñleyenlere bu dem²²³
Dünyāda uḥrāda sen çekdürme ġam

Bu kitābuñ şāḥibini ey Ġafūr²²⁴

²¹⁵ beyit: -L / āb ü : eb Ç; ābā E; ābā’ ü T / ecdādımızu:ecdādımızu sen M // darlığa: ıarlığa Ç T

²¹⁶ bize şorı hem ḥisāb itdürme sen: şorı ḥisāb bize itdür āsān L / hem ḥisāb: hem ḥisābı M; ḥisābı T // Bu mısra T’de iki beyit sonrasının ikinci mısrasıyla yer deġiştirilerek yazılmıştır. / sen: Raḥmān L

²¹⁷ eylesin: eyleseñ A E M / nola: nola ya E;

²¹⁸ // dīdārīñ ile: dīdārīñla L M; dīdārın ile T / hem: sen A Ç E M

²¹⁹ nesne: nesneñ L // ḥürmetine: ḥürmetine çünkim M / bu zamān: Zü’l-minen L

²²⁰ sen: sin M

²²¹ (T9a) beyit: -L

²²² Aḥad: Ḥudā L // eyle meded: eyleme cüdā L

²²³ hem okuyup diñleyenlere bu dem: hem okuyanı yazup diñleyene bu dem L; okuyup diñleyeni yazduranı hem yazanı T / hem okuyup: daḥı yazdurup A E M // dünyāda: diñleyenlere dünyāda E / uḥrāda: uḳbāda L / sen: - E T / çekdürme: çekdürmegil M / ġam: ġamı T

Raḥmetiñle yarlığa hem ey Şekūr

225 Çün tamām oldı bu mu‘ ciz şehsüvār²²⁵
Muştafāya çok şalavāt vir a yār

Ḳamu mü ‘minler bu dem bilesiz²²⁶
Raḥmetu’llāhi ‘aleyhim diyesiz

Der-beyān-ı ‘Arūs-ı Ḥazret-i ‘Ā’işe Raḍiyā’llāhu ‘Anhā ve ‘An Ebihā*

Nāle kııl ey ‘andelīb çekme elem²²⁷
Çünki dünyānıñ işi her demde ğam

Her zamān bir devr olur bu rūzgār²²⁸
Gāhi ğamdur gāh feraḥ āḫiru kār

Sen seni aldama mesrūr olasin²²⁹
Şāzlık ile dā’imā sen ḳalasin

230 Sā‘at-i evvelde ger şādlık ola²³⁰
Bil ki şoñra hem yine ğamlık ola

Bu cihānda kimse āḫir gülemez²³¹
Ol ki güldi bil özünü bilemez

Ne Nebī güldi cihānda ne velī²³²
Sen daḫı hīç gülemezsın ey denī

²²⁴ (A9a) beyit: -Ç L T / bu kitābuñ şāḫibini: Şāḫsivār-zāde ḳuluñı E; Seyyid Molla Aḫmed ḳuluñı M // raḥmetiñle yarlığa hem: raḥmetiñe ğarḳ idesın E M

²²⁵ şehsüvār: şāḫsivār E // a: ey L

²²⁶ beyit: -A E L M

* (L8b) Der-beyān-ı ‘Arūs-ı Ḥazret-i ‘Ā’işe Raḍiyā’llāhu ‘Anhā ve ‘An Ebihā: Der-beyān-ı Ḥazret-i ‘Ā’işe Raḍiyā’llāhu ‘Anhā ‘Arūsıdur A; Ḥazret-i ‘Ā’işe ‘Arūs Olduğıdur Ç; Ḳıışā-i Ḥazret-i Ḥadīcenüñ Vefātından Şoñra ‘Ā’işeyi Nikāḫ Eyledigidür L; Der-beyān-ı ‘Arūs-ı Ḥazret-i ‘Ā’işe Raḍiyā’llāhu ‘Anhā ve ‘An Ebihā M; ‘Du‘ā-yı Münācat T

²²⁷ (M8b) nāle: nā M / elem: ğam L

²²⁸ devr olur bu: dürlü olur bu M; dürlü olur T // ğamdur: ğamdan L / gāh: gāhi A E L M; geh Ç; gāhī L

²²⁹ seni aldama: şaḳın aldanma T / olasin: olmasın L // yā elemle: şāzlık ile T

²³⁰ ger şādlık: şāzılık A E M; ger şāzlık Ç T // hem yine ğamlık ola: hem ğamlık yine gele L / ğamlık ola: ğamlık gele E; ğamlık gele M

²³¹ gülemez: gülmedi T // bilemez: bilmedi T

²³² // sen daḫı hīç gülemezsın ey denī: sen daḫı hīç gülemezsıñ ey delī Ç; sen de daḫı gülemezsıñ ey aḫī L / hīç gülemezsın ey: gülemezsın hīç A; gülemezsın hīç ey E M

Ç8b Gülmek isterseñ eger sen ey kişi²³³
Nefsi öldür çekmeyesin teşvîşi

Pes kanā‘ at şāhibi [olğıl] a yār²³⁴
Gülesin sen dü cihānda āşikār

235 Gice gündüz Tañrıyı zıkr eylegil²³⁵
Ne geliser başına fıkır eylegil

Bu cihān kaydını elden қо bu dem²³⁶
Bu cihāndan ötri gel sen çekme ğam

E10a Yoksa ğamsız ādemī olmaz a yār²³⁷
Ĝam gelende şabrı eyle ihtiyār

Kim ki şabrı ihtiyār itse ‘ayān²³⁸
Aña bil imdād ider ol Müste‘ān

Saña temşil ideyüm ben bir haber²³⁹
Kim eşahdur bu haber alğıl ‘iber

240 Gelünüz bu dem şalavāt virelüm²⁴⁰
Muştafa aḥvālını bildürelüm

Tā ki bize daḥı imdād ide Haḳ²⁴¹
Muştafanın ḥürmetine ḥoşca baḳ

Muştafa zevci Ḥadice dünyādan²⁴²
Naḳl idüp ‘uḳbāya pes ol gül beden

Muştafanın göñlü ğāyet pes ‘ayān²⁴³

²³³ isterseñ: istersin T

²³⁴ şāhibi [olğıl]: eylegil ey şāhib A; ehli olğıl sen E M / [olğıl]: olğıl Ç L T / a: ey L

²³⁵ beyit: -E / Tañrıya:Tañrıyı L

²³⁶ (T9b) // gel sen: hıç A E M; gel Ç; sen L

²³⁷ ādemī: ādem A / a: ey L // eyle: kılğıl Ç T; eyle sen L

²³⁸ ‘ayān: a yār E M // bil: -M / ol Müste‘ān: Perverd-ġār E; ol Perverd-ġār M

²³⁹ (A9b) temşil: temşil Ç T // haber: gözüm Ç; sözüm L T / alğıl: alğıl A E M / ‘iber: haber L

²⁴⁰ gelünüz: cümlemiz T

²⁴¹ (L9a) daḥı: -M // Bu beyitten sonra T nüshasında “Ḥikāye” başlığı atılmıştır.

²⁴² (M9a) // ol gül: ölgün E M

²⁴³ ‘ayān: melül A E L M // pes: hem E M / ḳatı: -L / hemān: resül A E L M

Didi bu şüret kimiñdür görinüz²⁵³
Şāhibinden bir haber pes virinüz

‘Āyişenün şüretidür didiler²⁵⁴
Öyle şan kendüsidir söylediler

255 Hem Ebū Bekriñ kızıdur bu ulu²⁵⁵
‘Āyişedür hem adı ey nîk-ḥū

Çün işitdi bu sözi ol dem resûl²⁵⁶
Pes Ebū Bekri kığırdı anda ol

Bir kızın var Bū Bekr didi senün²⁵⁷
‘Āyişedür adı hem bildüm anuñ

Ḥaḳ Çalab itmiş anı baña nikāḥ²⁵⁸
Ben daḥı itsem gerekdür bil şihāḥ

Yā Resūlu’llāḥ didi pes Bū Bekir²⁵⁹
Bir kızım var hem küçükdür hem bikir

260 Ḥizmetüne bilmezem yarar mı ol²⁶⁰
Yaramaz mı bilmezem ben yā resûl

Muştafa didi aña bilgil a yār²⁶¹
Ger yarar olmasaydı Kird-gār

Ben nikāḥ itdüm dimez idi bu dem²⁶²
Muştafa daḥı nikāḥ itsün çü hem

²⁵³ Bu beyitten itibaren T nüshasında 30 beyit eksiktir. / görinüz: biliñiz M // pes: siz E

²⁵⁴ (A10a) beyit: - T / ‘Āyişenün: ‘Ā’işenün E // şan: şankim: A E L M / söylediler: bu didiler E; bu diler A L M

²⁵⁵ beyit: - T // ‘Āyişedür: ‘Āyişe Ç; ‘Ā’ışedir E / nîk-ḥū: nîk ḥulu Ç

²⁵⁶ (L9b) beyit: - T / sözi: kelāmı M

²⁵⁷ (M9b) beyit: - T / kızın: kızım Ç / Bū Bekr didi: didi Ebū Bekir E; didi Ebū Bekri M // ‘Āyişedür: ‘Ā’ışedür E

²⁵⁸ beyit: - T / baña: -Ç // daḥı: daḥı ‘aḳd A L / şihāḥ: nikāḥ L

²⁵⁹ beyit: - T / Bekir: Bekir E // var hem: vardur Ç / bikir: bikir E

²⁶⁰ beyit: - T // bilmezem: bilmez mi M

²⁶¹ beyit: - T

²⁶² beyit: - T / dimez idi: dir miydi Ç; anı didi L; dimezdi M

El ele alup nikāḥ eylediler²⁶³
Bū Bekir vardı eve gör ne diler

Bir ṭabaḳ ḥurmāyı ol demde hemīn²⁶⁴
Didi kim yā ‘Āyişe sen bu demin

E11a 265 Götürüp anı ḥabībe viresin²⁶⁵
Ol zamān kim sen ḥabībi göresin

Atam ikrār itdügi söyle budur²⁶⁶
Kendine yarar mı görsün şöyledür

Ḥurmāyı pes ‘Āyişe götürdi çün²⁶⁷
Ol ḥabībūñ öñine yitürdi çün

Ç9b Atam ikrār itdügi budur didi²⁶⁸
Yā Resūlu’llāh atam hem söyledi

Kendüne yarar yaramaz budurur²⁶⁹
Ger begenür ger begenmez budurur

270 ‘Āyişeniñ etegin tıtdı resūl²⁷⁰
Ben ḳabūl itdüm didi sen bilmiş ol

‘Āyişe silküp etegin söyledi²⁷¹
Saña Aḥmed hem Emīn dirler didi

Bu ‘alāmet pes ḥāyınlıḳdur bu dem²⁷²
Kim etegim tıtduḡuñ degil mi kem

Anı diyüp gitdi eve ol zamān²⁷³

²⁶³ beyit: - T / nikāḥ: nikāḥ hem E // Bū Bekir: Ebū Bekr Ç; Bū Bekīr E / diler: ḳılar Ç

²⁶⁴ beyit: - T / ol demde hemīn: ṭoldurdi hemān Ç // ‘Āyişe: ‘Ā’iše E / demīn: zamān Ç

²⁶⁵ beyit: - T / viresin: varasın Ç

²⁶⁶ beyit: - T / söyle budur: budur didi A L // kendine: kendüne A L M

²⁶⁷ beyit: - T / pes: -L

²⁶⁸ beyit: - T // hem: pes Ç

²⁶⁹ (A10b) beyit: - T kendüne: kendine Ç E // begenür: begene A E L M / begenmez: begenmez çünkim M

²⁷⁰ beyit: - T / ‘Āyişeniñ: ‘Āyişe Ç; ‘Ā’işeniñ E

²⁷¹ (L10a) beyit: - T / ‘Āyişe: ‘Ā’iše E L / silküp: silkinüp Ç // hem: -M / didi: idi L M

²⁷² (M10a) beyit: - T / pes: çün A; hem E M // degil mi: degül mi çün M

²⁷³ beyit: - T / gitdi eve: eve gitdi L M // didi aña kim: didi kim aña L M / cevān: cüvān E M; civān A

Atası didi aña kim ey cevān

Pes saña ne söyledi di ol ḥabīb²⁷⁴
Dertlüler cānına bil oldur ṭabīb

275 ‘Āyişe benden anı şorma didi²⁷⁵
Kışşayı evvel hem āḥir söyledi

Bū Bekir didi kızım sen ğam yime²⁷⁶
Kim şaḡın aña yaramaz söz dime

Ben seni Allāhuñ emriyle aña²⁷⁷
Bil nikāḥ eylemişem didim saña

Çün işitdi ‘Āyişe pes ol zamān²⁷⁸
Burunup oturdu bucaḡda hemān

E11b Şöyle kim ‘ādet olup kızlar o dem²⁷⁹
Söylemezler daḡı dınmazlar çü hem

280 Düzdü koşdı Bū Bekir ol dem anı²⁸⁰
Getürüp virdi resūle ol cānı

Yedi yaşında idi hem ‘Āyişe²⁸¹
Toḡuzından şoñra bilgil ey paşa

Faḥr-ı ‘ālem ile hem-dem oldılar²⁸²
Mūnis-i ğam-ḥār oluban ḡaldılar

Birisi ādemlerūñ yig dānesi²⁸³
Birisi mü ’min olanlar anesi

²⁷⁴ beyit: - T / söyledi di: söyledi didi E; söyledi M // bil: -M

²⁷⁵ beyit: - T / ‘Āyişe: ‘Ā’işe E L / benden anı: beni ondan L // hem āḥir: āḥir hem M

²⁷⁶ beyit: - T / Bū Bekir: Ebū Bekr Ç L; Bū Bekir E // şaḡın aña yaramaz söz: yaramaz söz aña şaḡın M

²⁷⁷ beyit: - T / emriyle: emri ile M // didim saña: öñdin soña L

²⁷⁸ beyit: - T / ‘Āyişe: ‘Ā’işe E L / pes: hem M

²⁷⁹ beyit: - T / o: ol L // dınmazlar: bilmez Ç; dınmazlardı L M

²⁸⁰ beyit: - T / Bū Bekir: Ebū Bekr Ç L; Bū Bekir E // getürüp: göçürüp Ç L / cānı: anı M

²⁸¹ beyit: - T / ‘Āyişe: ‘Ā’işe E L // bilgil: bil M

²⁸² beyit: - T / faḥr-ı ‘ālem ile hem dem: faḥr-ı ‘ālemle güveygü Ç L // mūnis-i ğam-ḥār oluban: mūnis oluban daḡı L

²⁸³ yig: bil L // mü ’min: mü ’mīn E / olanlar: olanlarıñ M

Çift oldu Muştāfā ile ‘ayān²⁸⁴
‘İlm taḥṣīl itdi andan bir zamān

Ç10a 285 Ol derece ‘ilm taḥṣīl itdi ol²⁸⁵
Kim anuñ ḥaḫḫında buyurdı resūl

Üç bölüğünden dinüñüzü bilün²⁸⁶
İkisini ‘Āyişeden öğrenün

Bu ḥadīşden añlanur ey merdümān²⁸⁷
Aña çirkin söz diyen bulmaz emān

Pes gerek ‘Āyişeyi siz bilesiz²⁸⁸
Müctehidlerdendürür hem diyesiz

Kim veliyu’llāhdurur ol bilünüz²⁸⁹
Pes raḍiya’llāhu ‘anhā diyünüz

290 Pes mükāşif ehlidür hem ol ḥatun²⁹⁰
Ayağı altında yüz biñ kıl şatun

Hem rivāyet böyle itdiler ‘ayān²⁹¹
Muştāfānıñ ‘ādetidür her zamān

Ḳanḳı ḥatun evine aḥşam gide²⁹²
Hem ṭa‘āmı yir idi şubḥ orada

E12a Bir gün ol ḥatunlarından birinün²⁹³
Aḥşamın evine gitdi pes anuñ

²⁸⁴ (A11a) oldu: olup A E ; oluban M // taḥṣīl: taḥṣīl M T

²⁸⁵ ol derece ‘ilm taḥṣīl itdi: ‘ilm taḥṣīl itdi şol derece M / itdi ol: eyledi T // buyurdı resūl: resūl söyledi T

²⁸⁶ (L10b) bilün: görün L; bilün T // ‘Āyişeden: ‘Ā’işeden E L T

²⁸⁷ (M10b) ḥadīşden: ḥadīşden A T; ḥadīş L / merdümān: merdimān A; bürd-i cān Ç; merdü cān E; merd-i cān L; mürdimān M / emān: imān A Ç E L M

²⁸⁸ gerek ‘Āyişeyi siz bilesiz: gerekdir ‘Ā’işeyi sevesin T / ‘Āyişeyi siz: siz ‘Ā’işeyi L; siz ‘Āyişeyi M / ‘Āyişeyi: ‘Ā’işeyi E // müctehidlerdendürür hem diyesiz: müctehidlerdendür hem siz diyesiz L; müctehidlerdendir anı diyesin T

²⁸⁹ ol: hem T // diyünüz: diyesiz Ç L M

²⁹⁰ // ayağı: ayakı T / altında: altına Ç E M

²⁹¹ rivāyet: rivāyet E / böyle itdiler: itdiler böyle L // ‘ādetidür: ‘ādetiydi T

²⁹² // yir idi şubḥ: şubḥ yir idi Ç; yirdi şubḥ L

²⁹³ // aḥşamın: aḥşamı T

Şubḥ olanda ‘Āyişenüñ evine²⁹⁴
Pes ta‘ām yimege geldi yanına

295 ‘Āyişe ol dem laṭife eyledi²⁹⁵
Kimüñ evinde gice yatduñ didi

Var anuñ evinde yigil hem ta‘ām²⁹⁶
Kim anuñla bile idüñ şubḥ u şām

Kağıdı işitdi anı Muştafa²⁹⁷
Kaşkuban gitdi evinden pür-şafā

Pes etegine yapışdı ‘Āyişe²⁹⁸
Didi kim itdüm laṭife ey paşa

Etegin silkdi elinden pes resül²⁹⁹
Tutuban yolını gitdi ol dem ol

300 ‘Āyişe yüzün yire koydı hemān³⁰⁰
Secdeye varup didi ey Müste‘ān

Pes ben incitdüm ḥabībün yā İlāh³⁰¹
Tevbeler olsun kabūl it pād-şāh

Ç10b Pes ḥabībün tesellī eyle sen³⁰²
Derdime bu demde dermān eyle sen

İncinüp çün mescide vardı resül³⁰³
Bir ayağın kapısına koydı ol

²⁹⁴ ‘Āyişenüñ: ‘Ā’işeniñ E L T

²⁹⁵ (T10b) ‘Āyişe: ‘Ā’işe E L T // gice yatduñ: gicelendüñ E / yatduñ: yatdın T

²⁹⁶ hem: pes A E M; sen Ç L // idüñ: idin T / şubḥ u: şubḥ-ı A Ç E L M

²⁹⁷ işitdi anı: anı işitdi A E; bunı işitdi M // gitdi evinden:evinden gitdi M

²⁹⁸ pes: pes Muştafaniñ E / ‘Āyişe: ‘Ā’işe E L T // itdüm laṭife: laṭife itdüm A, M; laṭife itdim ben E

²⁹⁹ (A11b) silkdi: silküp A / pes: pes yā E; ol M // tutuban: dutuban Ç T; tūban M / yolını gitdi: yoluna gitdi E M; gitdi yolunu T

³⁰⁰ ‘Āyişe: ‘Ā’işe E L T / koydı: kodı M T // varup: vardı L

³⁰¹ (L11a) ben incitdüm: incitdüm ben A; incitdüm L // tevbeler olsun: tevbe olsun sen A E M

³⁰² (M11a) ḥabībün: ḥabībün L / tesellī: tesellā T / eyle: eylegil M // bu demde dermān eyle: dermān hem eyle L; dermān eyle bu demde M

³⁰³ çün mescide vardı: mescide vardı ol L // koydı: başdı A; kodı T

Geldi peyk-i Hâzret ol dem nâgehân³⁰⁴
Pes selâm itdi saña dir Müste‘ân

305 Kâpusından mescidüñ dirgirmesün³⁰⁵
‘Âyişeyi gayriler tek görmesün

Almayınca gönlünü bu dem ele³⁰⁶
Dâhı bir iş itmesün didim hele

E12b Zîrâ kim baña tazarru‘ eyledi³⁰⁷
Ol resûli sen tesellî it didi

Hem beni gönderdi size ol İlâh³⁰⁸
Pâd-şâhlar pâd-şâhı pâd-şâh

İkiñüzi şimdi ben barışduram³⁰⁹
Birbiriñüzle sizi görüşdürem

310 Çün işitdi bu sözi fahr-ı cihân³¹⁰
Dönüben geldi eve pes ol zamân

‘Âyişe gördi eve geldi resûl³¹¹
Bir bucağda sinüben oturdı ol

Dağı bir yirde oturdı Muştafa³¹²
Hiçbiri dınmaz baqarlar pür-şafâ

Geldi Cebra‘îl Emîn ender-zamân³¹³
Bir kutu helvâ getürdi ol hemân

³⁰⁴ peyk-i Hâzret: bil Hâzrete A; peyk-i Hâzreti Ç E; Cebra‘îl L; peyk-i Hâzrete M / nâgehân: âşikâr A E M // dir: -M; ol T / Müste‘ân: Kird-gâr A E M

³⁰⁵ kâpusından: kâpusına E M / mescidüñ: mescide L; mescidin T // ‘Âyişeyi gayriler tek: ‘Â‘işeyi gayrilere L / ‘Âyişeyi: ‘Â‘işeyi E T / görmesün: bilmesün AÇ T

³⁰⁶ almayınca gönlünü bu dem: şimdicek hatırın ala L // didim: didi Ç

³⁰⁷ zîrâ: zîra Ç / tazarru‘: tazarru‘ çok M // ol resûli sen: sen resûlüm bir L

³⁰⁸ gönderdi size ol: size gönderdi pes M

³⁰⁹ şimdi ben:ben şimdi T // birbiriñüzle sizi: birbiriñüz ile hem A E M

³¹⁰ (T11a) çün işitdi bu sözi: bu sözi çünkim işitdi M // pes: -L M

³¹¹ ‘Âyişe: ‘Â‘işe E L T / eve geldi resûl: resûl geldi hemân T // sinüben oturdı ol: sinüp oturdı o zamân T

³¹² // hiçbiri: hiçbiri birine L / baqarlar: baqar Ç M

³¹³ Cebra‘îl: Cibrîl ü T / Emîn: -L / ender: pes ol A E M; ol dem L // getürdi ol hemân: elinde hem ‘ayân A; elinde pes ‘ayân Ç L; elinde ol zamân E M

Didi kim gönderdi bunu size Hâk³¹⁴
Kim barışduram sizi ben şimdi bak

315 Zîrâ 'âdetdür iki küsülüler³¹⁵
Barışup ol demde helvâ yiyeler

Aldı bir loğma çü helvâdan resûl³¹⁶
'Âyişeniñ ağzına pes koydı ol

Bir dahı 'Âyişe aldı ol zamân³¹⁷
Pes resûlün ağzına şundı 'ayân

Yidiler helvâyı ol demde olar³¹⁸
İki loğma kaldı helvâ pes meger

Ç11a Kim kapu kaçıldı ol dem âşikâr³¹⁹
Bû Bekir geldi ki oldur toğrı yâr

320 Bu iki loğmayı sen yi didiler³²⁰
Kışşayı pes evvel âhir didiler

E13a Bû Bekir ol dem didi yâ Muştafa³²¹
Hâtırım ol dem benüm bulur şafâ

Kızım ile hoşca ola dirliğün³²²
Ben dahı şād oluram ol dem bilün

Ol iki loğmayı Şiddîk ey cevân³²³
'Âyişeniñ hem resûlün pehlüvân

³¹⁴ (A12a) // barışduram: barışdura E; barışdurdı M / ben: -E M

³¹⁵ zîrâ: zîra Ç / sevgülüler: küsülüler A Ç E L M

³¹⁶ (L11b) bir loğma çü helvâdan: çü helvâdan ol L / çü helvâdan: helvâ çünkim M / çü: ol E; çün T // 'Âyişeniñ: 'Â'ışeniñ E L T / pes: hem M T / koydı: şundı A E M; kodı T

³¹⁷ (M11b) 'Âyişe: 'Â'ışe E L T // şundı: kodı T / 'ayân: hemân L

³¹⁸ yidiler helvâyı ol demde: helvâyı ol demde çünkim M // kaldı helvâ: helvâ kaldı A / helvâ: helvây E

³¹⁹ // Bû Bekir: Bû Bekîr E; Ebû Bekr L T / ki: -L T

³²⁰ +

³²¹ Bû Bekir: Ebû Bekr Ç L T; Bû Bekîr E / didi: didi kim M / yâ: -L // ol dem benüm bulur: benüm bulur ol dem Ç / benüm bulur: bulur benüm A E M / bulur: olur L

³²² kızım ile hoşca ola dirliğün: kızcuğazumla ola hoş dirliğün Ç; kızım la ola hoş dirilügüz L / hoşca ola: ola hoşca A E // ben: -L / şād: -E / oluram ol: olur bu M / bilün: bilinüz L; bilin T

³²³ Şiddîk: Şiddîk T // 'Âyişeniñ: 'Â'ışeniñ E L T / hem resûlün pehlüvân: Muştafanun pes hemân L

Her biriniñ ağzına bir loğmasın³²⁴
 Ȑoydı eli ile kim anlar yisin

325 Bu hikāyet işbu dem oldı tamām³²⁵
 Muştafāniñ ruḥına bī-ḥad selām

Daḥı ezvācına evlādına hem³²⁶
 Daḥı aşḥābına etbā'ına hem

Pes radiya'llāhu 'anhüm diyesiz³²⁷
 Nireden kim añılur işidesiz

Pes işitdün dü cihān faḥrını sen³²⁸
 Kim neler çekdi cihānda ey ḥasen

Bir gün ol bu fānide şād olmadı³²⁹
 Daḥı bir gün ḳahḳahayla gülmedi

330 Sen daḥı kerāmet olursın aña³³⁰
 Şād olup hiç gülmegil direm saña

Zıkrine fikrine meşgöl olasin³³¹
 Tañla maḥşerde anı pes bulasin

Ger anuñ didüğini tutmayasin³³²
 Yarın anda bil anı bulmayasin

Ȑalasın ḥayrān u zār u nā-tüvān³³³

³²⁴ // Ȑoydı: Ȑodı T / eli ile kim: eliyle ki hem L / kim: ki T

³²⁵ (T11b) işbu dem: uşbu dem A Ç L; bu demin T // bī-ḥad: yüz biñ T

³²⁶ ezvācına evlādına: evlādına ezvācına E L M

³²⁷ // nireden kim añılur işidesiz: nire ki añılursa diyesiz L / nireden: nirede A Ç E M / añılur: añılur anı E

³²⁸ pes işitdün dü cihān faḥrını: dü cihān faḥrını işitdün imdi M / işitdün: işitdin T // ey ḥasen: bā-uşul L

³²⁹ beyit: -A E M / şād: şāz L // ḳahḳahayla: ḳahḳaha ile L T

³³⁰ (A12b) kerāmet olursın aña: ümmet iseñ ey aḥī L / olursın: olursañ A E M // şād olup hiç gülmegil direm saña: ḳahḳaha ile gülmegil ey aḥī L / şād: şāz M / gülmegil: gülmedi T

³³¹ (L12a) olasin: olasin L // tañla: aña Ç; dañla T / pes: sen Ç; hem L; -M / bulasin: bulasin L

³³² tutmayasin: tutmayasin L; dutmayasin T // yarın anda bil anı: yār anda daḥı bil M / anda bil anı bulmayasin: anı pes anda bulmayasin L

³³³ (M12a) ḥayrān u zār u: ḥayrān zār Ç; ḥayrān zār u L M // kığırup ol dem diyesin: kığıruban diyesin sen A / ol dem diyesin: diyesin emān E; diyesin el-emān M / ol dem: pes L

Ğıgırup ol dem diyesin el-emân

Ger şefâ' at itmeye saña resûl³³⁴
Pes cehennemdür yiriñ ey 'âşî kûl

335 Bu Ža' ifi kuluñı ey pād-şāh³³⁵
Koymağıl nār-ı caḥīme yā İlāh

Ç11b E13b Aşlımuzı neslimüzi daḥı sen³³⁶
Muştafaḥ hürmetine bağışla sen

Görmişem esmā-i ḥüsnā içre ben³³⁷
Bir adıñ vardır Raḥīm ey Zü'l-minen

Ol Raḥīm ismüñ haḳkıyçün ey Aḥad³³⁸
Bize raḥm it ḥātmede sen meded

Pād-şāhlar pād-şāhısın nola³³⁹
Bu işi ger idesin bu biz kula

340 Hem su 'ālsiz hem ḥisābsız bize sen³⁴⁰
Çağıruban cennete gel diyesin

Daḥı kamu cürmümüz bağışla sen³⁴¹
Size āsāndur bu iş ger işlesen

Muştafañın hürmetine yā İlāh³⁴²
Bu du' āmuz sen kabûl it pād-şāh

Hem kamu mü 'minleri sen yarlığa³⁴³

³³⁴ saña: saña hem M // cehennemdür: cehennemden M

³³⁵ bu Ža' ifi kuluñı ey: ey bu ža' if kuluñı sen L / Ža' ifi: Ža' ifi T // koymağıl: koymağıl A Ç E L T / caḥīme: caḥīme sen E

³³⁶ neslimüzi daḥı: daḥı neslimüzi E M / sen: hem A // bağışla sen: bağışla hem A; kerem senden L

³³⁷ esmā-i ḥüsnā: esmāü'l-ḥüsnā T // adıñ: adın T / vardır: var M / ey: -L / Zü'l-minen: Zü'l-men A E M

³³⁸ ol: ey T / Aḥad: Ḥudā E M // sen: ey A Ç E M; it L / meded: hüdā E M

³³⁹ // ger idesin bu: āsān idesiz L

³⁴⁰ (T12a) beyit: -M / su 'ālsiz: su 'alsiz A; şorisiz Ç L / bize sen: bizi hem L / sen: hem A E // çağıruban cennete: çağıruban cennetiñe A E / cennete gel diyesin: gel cennete diye hem L

³⁴¹ beyit: -L / bağışla:bağışla çünkü M // size āsāndur: bize iḥsāndur A / iş: işi M

³⁴² beyit: -L / hürmetine:hürmetine sen E; hürmetine çünkü M

Dünyâda uhrâda şalma darlığıa

Hem dahı şâhib-kitâbı ey Hudâ³⁴⁴
 Kıl dîdârûnla müşerref vir hüdâ

345 Zât-ı pākūñ haqqı içün ey Şamed³⁴⁵
 Bu du‘ âyî gel bu dem sen itme red

Oğuyanı diñleyeni yazanı³⁴⁶
 Raḥmetiñle yarlıgağıl yâ Ğanî

Ger dilersiz bulasız oddan necât³⁴⁷
 ‘Aşkla derd ile [iydün] e‘ş-şalât

Fâ‘ ilâtün fâ‘ ilâtün fâ‘ ilât³⁴⁸
 Vir şalavât ol resûle nûra bat

Der-beyân-ı Ebû Bekr Raḍiya’llâhu ‘Anh Mâlinı Yağma Eyledügidür*

Nâle kıl ey ‘andelîb bir hoş hevâ³⁴⁹
 Kim şabâ itme bu dem itgil nevâ

350 Nâz ile başla çü zârı it hemân³⁵⁰
 Şu‘ besin râst eylegil gel bu zamân

E14a Bu cihânı sen denîdür bilesin³⁵¹
 Ne seni qor ne beni qor bilesin

³⁴³ beyit: -M / hem kamu mü‘minleri: kamu mü‘minlerihem L / hem: -T / mü‘minleri:mü‘minleri dahı T // uhrâda şalma darlığıa:uqbâda şalma ıarlıgâ L / şalma: şalma bizi E

³⁴⁴ beyit: - Ç L T / hem dahı şâhib-kitâbı ey Hudâ: hem şâhib-i kitâb Hüseyn kuluñı E; bu kitâb şâhibi Seyyid Molla Aḥmedi M // vir hüdâ: yâ Ğanî E M

³⁴⁵ (A13a) haqqı içün: haqqıyçün sen A E M; hürmetiyçün L / ey Şamed: yâ Aḥad Ç // du‘ âyî: du‘ âmuz A E M / dem: kez L

³⁴⁶ beyit: -A Ç E M / oğuyanı diñleyeni: oğuyup diñleyeni yazdıranı hem T // yarlıgağıl: yarlıga sen T

³⁴⁷ beyit: -A Ç E L M // [iydün]: iydin T

³⁴⁸ beyit: -Ç L T // ol resûle: Muştafâya M

* Der-beyân-ı Ebû Bekr Raḍiya’llâhu ‘Anh Mâlinı Yağma Eyledügidür: Der-beyân-ı Ḥazret-i Ebâ Bekriñ Mâlinı Yağma Eyledi Raḍiya’llâhu ‘Anh A; Ebû Bekri’s-Şıddîk Mâlinı Yağma İtdigidür Ç; Ebû Bekr-i Şıddîk İslâma Geldükten Şonra Vaqı‘ Olan Kışsasıdur L; Ebû Bekr Raḍiya’llâhu ‘Anh Mâlinı Yağma Eyledigidür M; Ḥazret-i Ebû Bekri’s-Şıddîk Şadaqasınıñ Kışşası T

³⁴⁹ bir: -L // kim: hem E M / şabâ: hebâ; itgil; eyle T

³⁵⁰ (L12b) zârı: râzı L // gel: -M / bu: bur A

³⁵¹ (M12b) sen: pes L / denîdür: nedirir T // qor: hem Ç E

İhtiyārūñ elde iken bārī sen³⁵²
Kendiñe mūnis idinme ḥārī sen

Eyülerle pes oturup ṭuragör³⁵³
Miskīn ü der-māndeler ḥālını şor

Şāni‘ üñ yoluna gel ḥayr eyle sen³⁵⁴
Yarın anda cenneti seyr eyle sen

355 Ger mālñ var ise bilgil ey ḥoca³⁵⁵
Ḥayr idegör ṭurmadın ucdan uca

Ç12a Zīrā kim bundan gidersin ey denī³⁵⁶
Bunda koyup pes gidersin sen anı

Bir daḥı girmez elüñe pes ‘ayān³⁵⁷
Viresin Şāni‘ yoluna ol zamān

İhtiyār elden gider ne fā’ide³⁵⁸
Kimdürür ol mālī saña kâ’ide

Āh vāh idüp ḳalasın anda sen³⁵⁹
Pes azıḳ yok daḥı hem ‘uryān beden

360 Ey aḥī gel fikr ḳıl sen bu işi³⁶⁰
Çekmeyesin yarın anda teşvīşi

Yoksa üç gündür bu dünyā ey hümām³⁶¹
Gel yaraḡın şimdiden it bi’t-tamām

³⁵² ihtiyārūñ: ihtiyārın T / bārī sen: bilesin Ç // kendiñe: kendüñe A Ç M T / ḥārī: anı T

³⁵³ eyülerle: iyüler ile M / pes oturup: oturup pes L / ṭuragör: duragör Ç; ṭurugör L; durasız T // miskīn ü der-māndeler ḥālını şor: miskīn-i bîçāre ḥālın şorigör L; miskīn-i derdmend ḥālñ şorasız T / miskīn ü: miskīn-i Ç E

³⁵⁴ gel ḥayr eyle: ḥayr eylegil M

³⁵⁵ // ṭurmadın: durmadan Ç; durmadın L T / ucdan uca: ırte gıce A

³⁵⁶ (T12b) zīrā: zīra Ç / kim: ki T / gidersin: gidesin Ç // gidersin sen: gidesin Ç

³⁵⁷ // Şāni‘: Allāh M

³⁵⁸ // Bu mısra M’de bir sonraki beytin ikinci mısrasıyla karıştırılarak şöyle yazılmıştır: “Pes azıḳ daḥı ‘uryān beden ne fā’ide” / mālī saña kâ’ide: ḥālī saña ā’ide A E / kâ’ide: fā’ide L T

³⁵⁹ beyit: -M / idüp: idüben E // pes: hem T / yok: -E / hem: - Ç L T

³⁶⁰ fikr ḳıl sen: sen fikr ḳıl A; fikr ḳılğıl T // çekmeyesin: çekmeye E M

³⁶¹ (A13b) // it: gör A

Dimeyesin tā baña hayf oldu pes³⁶²
Kim azık bulamadum hayf oldu pes

Size bir temşil idem ey merdümân³⁶³
Muştafâya vir şalavât bu zamân

Bâ' iş -i rahmet ola tā kim bize³⁶⁴
Dünyâda ' uqbâda pes kamumuza

E14b 365 Şüphesiz bu söz eşaḥdur söylerem³⁶⁵
Ger kulaḳ urşañ baña gör neylerem

Ol zamân kim Bū Bekir ol pehlüvân³⁶⁶
Geldi İslâma çü dîn buldı ' ayân

Kırk biñ altun gice ile bilesin³⁶⁷
Daḫı kırk biñ gündüz ile duyasin

Kırk biñ altun daḫı gizlü ol a yâr³⁶⁸
Kırk biñ altun daḫı bilgil âşikâr

Anları hep Hâḳ yoluna virdi ol³⁶⁹
Kamusın li'llâh fi'llâh bâ-uşûl

370 Daḫı şoñra ne ki mâlı rızḳı var³⁷⁰
Yağma itdürdi kamu kıldı nişâr

Pes giyecek bulmadı kim giye ol³⁷¹

³⁶² baña: taña M // bulamadum hayf oldu pes: yok görmedüm bir dest-res A; gerekdür yola pes L / bulamadum: görmedüm Ç E M

³⁶³ temşil: temşil T / idem ey merdümân: ideyüm merd-i cân L // şalavât: şalavat M / bu: ol T

³⁶⁴ kim: ki T // ' uqbâda pes: uḫrâda rahmet kıla M / pes: -E

³⁶⁵ (L13a) // Bu beyitten sonra T'de "Hikâye" başlığı yazılmıştır. / urşañ baña gör neylerem: ur dürr cevher söylerem L / urşañ: urşan E T

³⁶⁶ kim Bū Bekir ol: ki ol Ebū Bekr L / Bū Bekir: Ebū Bekr Ç T; Bū Bekir E // çü dîn buldı ' ayân: çün dîn buldı niẓām M; çü di oldu hem ' ayân T / buldı: oldu L

³⁶⁷ (M13a) altun: -Ç // gündüz ile: hem yine dem L

³⁶⁸ kırk biñ altun daḫı gizlü ol a: daḫı kırk biñ altun hem ol L; daḫı kırk biñ altun gizlü ola a M / ol a yâr : ola yâr A E; ol yâr Ç // daḫı: -M

³⁶⁹ hep Hâḳ yoluna: Hâḳ yolına hep A // kamusun li'llâh fi'llâh bâ-uşûl: kamusını li'llâh fi'llâh itdi ol L

³⁷⁰ Bu beyit T'de takip eden iki beyitten sonra yazılmıştır. / daḫı şoñra: şoñra daḫı T / ne ki mâlı rızḳı: mâlı rızḳı ne ki A E M; ne ki mâlı mülki L // yağma itdürdi kamu kıldı nişâr: kamusını li'llâh iṣâr kıldı ol L

Ol resûlün yanına bir vara ol

Girdi üç gün daḥı tennûr içre hem³⁷²
Çıb yalıncaḳ oluban çekmedi ğam

Ġālib oldu iştıyāḳı pes anuñ³⁷³
Muştafâyı görmek için ol cānuñ

Ç12b Pes ḳarârı şabır daḥı ḳalmadı³⁷⁴
Üç gün oldu ol resûli görmedi

375 Kendüyi bir fûtaya şardı hemân³⁷⁵
Görmeye gitdi resûli ol zamân

Pes namâz-ı şubḥ içinde idi ol³⁷⁶
Kim taḥıyyât içre idi ol resûl

Muştafâ pes şaġına virdi selâm³⁷⁷
Şol yanına hem virende ol imâm

Gördi Cibrîl-i Emîn durmuş öte³⁷⁸
Başdan ayaġa şarınmış bir fûta

E15a Düşdi ḳorḳuya anı gördi ḥabîb³⁷⁹
Didi Cibrîle bu iş sende ġarîb

380 Kim ne ḥāl oldu saña pes ay aḥî³⁸⁰
Ne için bu ṭona girdiñ sen daḥı

³⁷¹ (T13a) bulmadı kim: bulmadı ki A; bulmadılar Ç E M; bulmadı hem L // ol resûlün: Resûlu'llāh L / bir vara: kim var T

³⁷² girdi: girdi hem E M / daḥı tennûr içre hem: daḥı hem tennûre ol A; daḥı tennûre ol E; tennûre daḥı ol M; daḥı tennûr içine L T // oluban çekmedi ğam: oluban hem bâ-uşul AE M; olduġıyçün hem L; oldu ğam gelmez cānına T

³⁷³ // için: hem M

³⁷⁴ // üç gün oldu ol resûli: üç gün idi Muştafâyı L; ol resûli üç gün oldu T

³⁷⁵ kendüyi: kendini Ç T; kendini L // resûli: ḥabîbi L

³⁷⁶ (A14a) içinde: vaḳtinde E // içre idi: okur idi A Ç M; okurdu E L

³⁷⁷ // hem: pes A E M / imâm: imâm E; hümâm T

³⁷⁸ Cibrîl-i Emîn: Cebrâ'il-i Emîn A, M / durmuş: dur M // şarınmış bir: şarınmış ol Ç L; giyinmiş dir T

³⁷⁹ +

³⁸⁰ (L13b) pes: -M // ṭona: derde A E M / girdiñ: girdin T

Didi Cibrîl aña kim ey Muştafâ³⁸¹
Yuşaru göklere baq ey pür-şafâ

Muştafâ çün göklere baqdı hemân³⁸²
Kim kıara geymiş firiştehler ‘ayân

Didi kim Cibrîle hikmet nedürür³⁸³
Pes kıara geymiş melekler hep durur

Didi Cibrîl-i Emîn kim yâ resûl³⁸⁴
Hikmeti iydem saña pes bilmiş ol

385 Bû Bekir Şiddîk bu dem ol toğrı yâr³⁸⁵
Bil bizim tek şûret itmiş âşikâr

Kim bu şûretle yanıña geliser³⁸⁶
İştîyâkı saña çokdur göriser

Bize dağı emr olundı bu zamân³⁸⁷
Yirde gökde ne melek varsa hemân

Şamusı bu şûrete girmek gerek³⁸⁸
Bû Bekir hürmetini bilmek gerek

Şamumuz bu şûrete pes girmişüz³⁸⁹
Hâlıkun fermânına pes tırmişüz

390 Şiddîka ta‘ zîm içündür pes didi³⁹⁰

³⁸¹ Cibrîl aña kim: kim saña L / Cibrîl: Cebrâ’ıl Ç

³⁸² (M13b) çün göklere baqdı: göklere baqdı çün A; göklere baqdı çünkim M // kıara geymiş firiştehler: firiştehler kıara giymiş L / firiştehler: firiştehler çün M

³⁸³ didi kim Cibrîle: didi Cebrâ’ile A Ç E; didi Cibrîle bu L; didi Cebrâ’ile kim M // melekler hep: firiştehler A E M

³⁸⁴ didi: didi kim T / Cibrîl-i Emîn kim: Cebrâ’ıl-i Emîn kim A; Cebrâ’ıl-i Emîn ki E M // iydem saña pes bilmiş ol: iydem işit sen bâ-uşûl L / iydem saña: diyem saña A; saña iydem Ç

³⁸⁵ (T13b) Bû Bekir Şiddîk: Ebû Bekr-i Şiddîk Ç L T; Bû Bekîr Şiddîk E / bu dem ol: pes ey A Ç E M; pes L // tek şûret itmiş: gibi şûrete girmiş E

³⁸⁶ şûretle: şûret ile E // çokdur: çokdurur M

³⁸⁷ bize dağı emr olundı: emr-i Hâk oldu bize hem L / emr: emir A

³⁸⁸ gerek: diler M // Bû Bekir: Ebû Bekr Ç T; Ebû Bekriñ L; Bû Bekîr E; Ebû Bekir M / hürmetini: hürmetini hem E; hürmetin L; hürmetine M / gerek: diler M

³⁸⁹ pes: hem L; -M // tırmişüz: durmişüz A, M T

³⁹⁰ ta‘ zîm içündür pes: pes ta‘ zîm içündür bu A E; pes ta‘ zîm içündür M

Çünkü Şiddîk böyle şüret bağıladı

Ç13a Biz dağı ol şürete hep girdik uş³⁹¹
Söz budur saña didüm ey hūlkı hoş

Gelünüz bu dem şalavāt virelüm³⁹²
Āhiri söz pes nedürür diyelüm

E15b Şiddîkuñ hāli yayıldı ‘āleme³⁹³
Kim virirmiş mālını her ādeme

Kim mesākīn ehlini hep toylamış³⁹⁴
Borcluları kamu rāhat eylemiş

395 Pes Yemende var idi bir kimse çün³⁹⁵
Borclu idi cigeri olmuşdı hūn

Dağı on biñ dirhem anuñ bil a yār³⁹⁶
Borcu halka var idi hem āşikār

Pes seḥāsını işitdi anuñ ol³⁹⁷
Mekkeye ‘azm eyleyüben urdı yol

Arayup Bū Bekri buldı ol zamān³⁹⁸
Kim faķīr olmuş anı gördi ‘ayān

Anı gördi bir ‘abā içre didi³⁹⁹
Āh vāh eyleyüben çok ağladı

400 Bū Bekir aña didi kim ey kişı⁴⁰⁰

³⁹¹ (A14b) hep: -A

³⁹² şalavāt: şalavāt M // āhiri: āhirü A; āhir Ç / nedürür: nedür A; nedür biz L; nedürür bir M / diyelüm: görelüm AE M

³⁹³ yayıldı: yayıldı çünkim M // virirmiş: virir imiş E / her: hep Ç / ādeme: ‘āleme M

³⁹⁴ // kamu: cümle M

³⁹⁵ (L14a) var idi: vardı L

³⁹⁶ dağı: dağı anıñ M / anuñ bil: -A E M; anıñ pes Ç / a: ey L // halka var idi hem: vardı halka ol dem A Ç E; var idi hem halka L; var idi halka M

³⁹⁷ (M14a) pes: hem E / seḥāsını işitdi anuñ: seḥāsın işitdi Ebū Bekriñ L // urdı yol: geldi ol L

³⁹⁸ Bū Bekri: Ebū Bekri Ç L; Ebū Bekr T // anı gördi: gördi anı E

³⁹⁹ didi: idi L // eyleyüben: eyleyüp çünkim M

⁴⁰⁰ (T14a) Bū Bekir: Ebū Bekr Ç L T / aña didi: didi aña M / kim: -T // niye: niçün A E M; nişe Ç; niçe L / ağlarsın: ağlarsıñ Ç / bildür: bildür bu M

Niye ağlarsın baña bildür işi

Didi Şıddıka niçün ağlamayam⁴⁰¹
Seyl gibi gözyaşını çağlamayam

Ben Yemenden bunda geldim bilesin⁴⁰²
Kim benüm borcuma dermān kılasın

Seni bu hāl içre gördüm ey ulu⁴⁰³
Saña kim māl virse olur bahtlu

Hayf oldı çekdügüm bu zaḥmete⁴⁰⁴
Kim Yemenden Mekkeye geldüm nite

405 Bū Bekir aña didi kim ey cevān⁴⁰⁵
Pes elem çekme işüñ biter ‘ayān

Taḥrī Kādirdür saña eyler meded⁴⁰⁶
Ağlama elbet kıılır çāre Aḥad

E16a Ebū Bekr İslāma gelmezden meger⁴⁰⁷
Dost idinmişdi Yahūdiden bir er

Ç13b Ol Yahūduñ yanına vardı o dem⁴⁰⁸
Didi andan isteyem ödünc bu dem

Ol Yahūduñ yanına vardı‘ayān⁴⁰⁹
Çün Yahūdī gördi Şıddıķı hemān

410 Didi pes yārenlere kim bilüñüz⁴¹⁰

⁴⁰¹ Şıddıka: Şıddık M / niçün: nice A Ç L T / ağlamayam: ağlamayam ben L // çağlamayam: çağlamayam ben L

⁴⁰² // borcuma: derdime L

⁴⁰³ // saña kim māl virse olur: baña mālı kim vire hem L / saña kim: kim saña Ç

⁴⁰⁴ oldı çekdügüm bu zaḥmete: oldı çün çekdiğim zaḥmet L / oldı: olupdur A E M // Mekkeye geldüm nite: geldüm Mekkeye yine M

⁴⁰⁵ Bū Bekir: Ebū Bekr Ç L T / kim: -T / cevān: cūvān A E M

⁴⁰⁶ (A15a) eyler: ider A Ç E L M // kıılır: ider M / Aḥad: meded T

⁴⁰⁷ Bū Bekir: Ebū Bekr Ç L T; Bū Bekir E

⁴⁰⁸ beyit: -A / Yahūduñ: Yahūdun T // isteyem ödünc: idem ödünc L

⁴⁰⁹ beyit: -T / ‘ayān: hemān A // Yahūdī gördi Şıddıķı: Yahūdu Şıddıķı gördi M / hemān: ‘ayān A

⁴¹⁰ (L14b) pes yārenlere kim: yārenlerine pes A L; pes yārenlerine E M / bilüñüz: biñiñüz M // Bū Bekir: Ebū Bekr A Ç L; Ebū Bekir E; Ebū Bekri T / bize hem: hem çünkim M; bize T

Bū Bekir geldi bize hem görinüz

Tapduğı dīnden rucū⁴¹¹ itmişdürür⁴¹¹
Anuñ içün bize hem gelmişdürür

Didi kāfir pes Ebū Bekre ki sen⁴¹²
Muştafa'yı añlayup bildün mi sen

Bunca māl ile metā⁴¹³ uñ aldı ol⁴¹³
Seni bu şüretlere koydurdı ol

Bū Bekir aña didi sen sözi koy⁴¹⁴
Ġayrı işe gelmişem pes beni tuy

415 Didi kāfir ne içün geldün bu dem⁴¹⁵
Didi vir ödünc bize on biñ direm

Bu kişie vireyüm ben bu zamān⁴¹⁶
Borcludur borcuna vire bil 'ayān

Didi kāfir vireyüm bu demde ben⁴¹⁷
Līkī bir şart eylerem pes diñle sen

On güne dek virmeseñ bilgil anı⁴¹⁸
Kendüme kul eylerem ol dem seni

Götürüp Ġayrı diyāre şataram⁴¹⁹
Bil bahānı mālım içre şataram

420 Bu ili bir dem dahı görmeyesin⁴²⁰
Muştafa'yı arayup bulmayasın

E16b Ger bu qavle rāzı olursañ a yār⁴²¹

⁴¹¹ dīnden: dinden A // bize hem: biz deyü Ç; bizi deyü L; hem bize M

⁴¹² (M14b) kāfir pes: kāfir M; kāfirler T // bildün mi: bildin mi T

⁴¹³ māl ile metā⁴¹³ uñ: mālī metā⁴¹³ iñ L // koydurdı: hem şaldı A; kondurdı Ç E M; hem koydı L

⁴¹⁴ Bū Bekir: Ebū Bekr Ç L T; Bū Bekir E / sen: pes A Ç E M; sen bu L // tuy: duy A Ç L T

⁴¹⁵ geldün: geldin T // vir ödünc: ödünc vir A E; ödünc vire M / direm: dirhem L

⁴¹⁶ (T14b) vireyüm: vireyüm çünkim M // bil: pes Ç; -M

⁴¹⁷ // līkī: līki A T; leyki M / pes diñle sen: hem bu dem L

⁴¹⁸ virmeseñ: virmesen Ç T / bilgil: bigil T // kendüme: kendime Ç L T / ol dem: bilgil A

⁴¹⁹ diyāre: diyāre seni E; diyārde T // bahānı:bahāne T

⁴²⁰ görmeyesin:görmeyesin L // bulmayasın:bulmayasın L

Vireyüm on biñ direm bil âşikâr

Râzı oldu kâfirün kavline ol⁴²²
Aldı on biñ dirhem andan bâ-uşul

Ol kişiye virdi anı ol zamân⁴²³
Pes Yemen şehrine gitdi ol cevân

Çünkü akçe müddeti oldu tamâm⁴²⁴
Kaldı ‘âciz virebilmez ol hümâm

Ç14a 425 Girmedi nesne çü Şiddîk eline⁴²⁵
Fıkr kıldı ol zamân pes kendine

Ol Yahûduñ yanına ben varayum⁴²⁶
‘Ahdi şartı yirine getüreyüm

Turdı geldi ‘Âyişenün yanına⁴²⁷
Odlar urdı ‘Âyişenün cânına

Didi ey kızım baña eyle helâl⁴²⁸
Kim atañdan ötri çekme sen melâl

Bir Yahûdiye kul oldum varayum⁴²⁹
Bilmezem kıanda şatar ol göreyüm

430 Kışşayı ol dem haber virdi aña⁴³⁰
Didi sözüm budurur didüm saña

⁴²¹ râzı olursañ: rızâ virirsın T / a yâr: eger Ç; ey yâr E L // on biñ direm bil âşikâr: dirhem on biñ hem âşikâr E; âşikâr on biñ dirhem ey yâr L / direm: dirhem A / bil: -A; hem M; pes T

⁴²² (A15b) // on biñ dirhem andan: on biñ dirhem A; andan on biñ dirhem E L; andan on dirhemi M; on biñ direm anda T

⁴²³ // cevân: civân A; cüvân E M

⁴²⁴ çünkü: çünkim M // ‘âciz: ‘âciz E

⁴²⁵ (L15a) çü: çünkim M / Şiddîk: Şiddîk T // pes: -L / kendine: kendüne A, M

⁴²⁶ Yahûduñ: Yahûdın T

⁴²⁷ (M15a) turdı: tırı E M; durdı L T / ‘Âyişenün: ‘Â’işe hem E; ‘Â’işeniñ T // ‘Âyişenün: ‘âbidenün A E M; ‘Â’işeniñ L T

⁴²⁸ ey kızım baña eyle: kızım baña eyle sen L; kızım gel baña eyle çünkim M // kim: ki T / sen: -A Ç E L M

⁴²⁹ bir Yahûdiye kul oldum varayum: ben Yahûdiyenin yanına varam L / Yahûdiye: Yahûda M / oldum: oldum çün M // kıanda şatar ol göreyüm: kaçaru şatar ol görem L / ol: bir Ç M

⁴³⁰ // sözüm budurur didüm: kelâmım budur direm M / didüm: didüm hem E

‘Āyişe anı işitdi ol zamān⁴³¹
Rengi döndi ditremek tutdı hemān

Gözlerinden ağıdı yaşlar bî-ķarār⁴³²
Didi bize çāre sensin Kird-gār

Derd ile āh eyleyüp çok āğladı⁴³³
Ağlamağ ile yürekler tağladı

‘Āyişenüñ gözi yaşına hemān⁴³⁴
Bū Bekir tutdı ridāsın ol zamān

E17a 435 Tamlamasun yirlere bu dem didi⁴³⁵
Hāķ Te‘ālā hīkmeti gör neyledi

İki gözinden inen yaş ol zamān⁴³⁶
Kudret ile iki dürr oldı ‘ayān

Bū Bekir pes Hālīķa hāmd eyledi⁴³⁷
Şükr ü minnet Hālīķım saña didi

Dürleri götürdü çıķdı taşraya⁴³⁸
Şatmaya didi iletem nireye

Bu fikirle ķapudan çıķdı meger⁴³⁹
Gördi kim ķapu öñünde iki er

440 Bū Bekir didi olara ey kişi⁴⁴⁰
Ne gezersiz bu arada diñ işi

⁴³¹ (T15a) ‘Āyişe: ‘Ā’işe E L T // döndi: tondı T

⁴³² Bu beyit A, E ve M’de bir sonraki beyitle yer değiştirilerek yazıya aktarılmıştır.

⁴³³ // ağlamağ ile: ağlamakla hem L; ağlamağla çok M; ağlamak ile T / tağladı: dağladı M T

⁴³⁴ ‘Āyişenüñ: ‘Ā’işeniñ E L T // Bū Bekir: Ebū Bekr Ç L T; Bū Bekir E / ol zamān: hemān L

⁴³⁵ // hīkmeti: kudreti L

⁴³⁶ gözinden: gözden M / yaş: yaşlar E // kudret ile iki dürr oldı ‘ayān: iki dürr oldı kudret ile pes hemān M / ‘ayān: pes hemān E

⁴³⁷ (A16a) Bū Bekir: Ebū Bekr Ç T; Bū Bekir E / Bū Bekir pes: pes Ebū Bekr L / pes Hālīķa: Hālīķa pes M; Hālīķa T // şükr ü: şükri A, M; şükr Ç L; şükür E

⁴³⁸ dürleri: dürlerin E / çıķdı: gördi T // iletem: iletem L; iletem çünkim M

⁴³⁹ bu fikirle: fikri ile bu T / fikirle:fikir ile E L; fikir M // kim: ki L

⁴⁴⁰ (L15b) Bū Bekir: Ebū Bekr Ç L T; Bū Bekir E / didi olara: olara didi A E M; anlara didi L // gezersiz: gezersin Ç / bu arada diñ: burada siz diñ A; burada baña L / diñ: din Ç T

Didiler kim təcirüz biz ey hümām⁴⁴¹
Dürr [ü] cevher aluruz budur kelām

Ç14b Bū Bekir gösterdi dürri anlara⁴⁴²
Bağuban çün gördiler ol dürlere

Didiler on biñ direm pes virelüm⁴⁴³
Âhere virme anı biz alalum

Bū Bekir virdi olara dürleri⁴⁴⁴
Dağı on biñ dirheme ey yol eri

445 Aldı on biñ dirhemi girdi yola⁴⁴⁵
Şandı kâfir geldi ol kim kıl ola

Māl ıssı kâfirüñ yanında hem⁴⁴⁶
On sekiz kâfir var idi hem o dem

Her birisi şöyle böyle didiler⁴⁴⁷
Dağı dürlü dürlü söz söylediler

Bū Bekir kīse ile mālı a yār⁴⁴⁸
Koydı kâfir önüne pes aşikār

E17b Didi kâfir kanda buldıñ sen anı⁴⁴⁹
Bū Bekir didi bize virdi Ğanī

450 Evvel âhir kışşayı itdi beyān⁴⁵⁰

⁴⁴¹ kim: -A E M / təcirüz: təcirlerüz E M // dürr [ü]: dürr-i A Ç E L M T

⁴⁴² (M15b) Bū Bekir: Ebū Bekr Ç L T; Bū Bekir E // çün gördiler ol dürlere: çü gördiler hem dürlere L; çünkim gördiler dürleri M

⁴⁴³ direm: dirhem A Ç E L / pes: -L // anı: -M

⁴⁴⁴ Bū Bekir: Ebū Bekr Ç L T; Bū Bekir E / olara: onlara E; anlara L / olara dürleri: dürleri onlara M // ey yol eri: ol cānlara M

⁴⁴⁵ biñ: -T / girdi: girdi hem T // şandı: şandı kim M / ol kim: kim ol A E / ol: -M

⁴⁴⁶ (T15b) māl: ol māl M / kâfirüñ: kâfirin T

⁴⁴⁷ her birisi şöyle böyle didiler: herbirisi bir sözi âğâz eyledi A; herbiri söze âğâz eylediler E; her birisi söze âğâz itdiler M // söz söylediler: sözler söyledi A / söz: -M

⁴⁴⁸ Bū Bekir: Ebū Bekr Ç L T; Bū Bekir E / kīse ile mālı a: mālı keseden ey L / kīse: kese A / ile: ile çünkim M // koydı: kodı; pes: hem M

⁴⁴⁹ buldıñ: buldın T / sen anı: bu mālı L // Bū Bekir: Ebū Bekr L T; Bū Bekir E / didi bize virdi Ğanī: kâfire didi virdi anı M / didi bize: didi kâfire A; kâfire didi E / bize virdi: virdi ol L

Didi kāfir dürlere hayf ol zamān

Pek ucuz virmişsin anları bu dem⁴⁵¹
Getüreydüñ anı baña dem-be-dem

Çok bahā virür idüm anlara ben⁴⁵²
Ger getüreydüñ baña anları sen

Bunı diyüp kīseyi pes dökdiler⁴⁵³
Şāni' uñ hikmetlerini gördiler

İki dürr daḥı o demde ey ḥoca⁴⁵⁴
Yine çıkdı kīsedden ucdan uca

455 Ol iki tācir ki dürri aldılar⁴⁵⁵
Cebrā' il ile Mikā' il bildiler

Çünkü dürlər çıkdı gördiler anı⁴⁵⁶
Ḥaḳ dīn imiş didiler bunuñ dīni

On sekiz kāfir daḥı bil ey cevān⁴⁵⁷
Geldiler İslāma buldılar imān

Gel gör imdi Ḥālīkuñ şun' ını sen⁴⁵⁸
Her işinde aña gör pes anı sen

Ç15a Bil seni maḥrūm ḳomaz pes ol İlāh⁴⁵⁹
Pād-şāhlar pād-şāhı pād-şāh

460 Cümle maḥlūkuñ İlāhı oldurur⁴⁶⁰

⁴⁵⁰ itdi: didi M // ol: bu Ç T

⁴⁵¹ // getüreydüñ: getüreydin T / anı baña: anları hem L; anları baña M

⁴⁵² (A16b) virür idüm anlara: ile alurdım anları T / virür idüm: virürdüm A / anlara: saña L // ger: -L / getüreydüñ: getüreydin T / anları: anları sen L

⁴⁵³ kīseyi: keseyi A L / pes: -L

⁴⁵⁴ o: ol L // kīsedden: keseden A L; kīse M

⁴⁵⁵ (L16a) ol iki tācir ki dürri: ol ki dürri iki tācir L / dürri:dürleri M // Cebrā' il: Cebrā' ile A / ile: ve L / Mikā' il bildiler: Mikā' ilmiş olar Ç; Mikā' ilmiş olar L; Mikā' ildür bildiler M; Mikā' il imiş bular T

⁴⁵⁶ // bunuñ dīni: bu dīn didi L

⁴⁵⁷ (M16a) cevān: cūvān A E; cīvān M // buldılar: buldılar çünkim M

⁴⁵⁸ sen: pes M // işinde: işinde T / aña gör pes: eyle işle L / pes anı sen: sen anı pes M

⁴⁵⁹ bil seni: pes seni M / ḳomaz: ḳoymaz Ç / pes: hem A; -Ç L; çünkim M // pād-şāhlar pād-şāhı: çāresizler çāresi ol E M

Ger dilerse diri kılar öldürür

Göz açup yumunca bilgil ey Mu^cin⁴⁶¹
Nice dertlüyi ider dertden emîn

Nice muhtâc u aca eyler meded⁴⁶²
Zîrâ evvel âhir oldur pes Aḥad

E18a Daḥı oldur setr iden kamu ^cuyûb⁴⁶³
Zîrâ bir esmâsı Settâru'l-^cuyûb

İden oldur kılan oldur bilen ol⁴⁶⁴
Öldüren ol diri kılan gören ol

465 Evvel âhir iş anuñdur pes ^cayân⁴⁶⁵
Bir iş ansuz olamaz hîç bir zamân

Çünkü sendendür her iş ey padişâh⁴⁶⁶
Bu Zâ^cîfî bî-nevâyı yâ İlâh

Raḥm idüp koyma caḥîme sen anı⁴⁶⁷
Muştafânîñ hürmetiyçün ey Ğanî

Dünyâda uḥrâda hem ac eyleme⁴⁶⁸
Sen kapuñdan ğayra muhtâc eyleme

Görmişem esmâ-i ḥüsnâ içre ben⁴⁶⁹
Bir Melik aduñ senüñ ey Zü'l-minen

⁴⁶⁰ // dilerse diri kılar: dilerse kılar idi L; kılar diri gerekse T

⁴⁶¹ (T16a) ol: ey Ç // dertlüyi ider dertden: dürlü dertden hem eyler L

⁴⁶² muhtâc u: muhtâc-ı Ç L T / aca: açlara L / eyler: eyler çünkim M // zîrâ: zîra Ç / oldur: oldurur M

⁴⁶³ oldur setr iden kamu ^cuyûb: ol setr eyleyen kamu ^cuyûb A / iden: idüp L // zîrâ: zîra Ç; dîrâ T / zîrâ bir esmâsı: bir ismiñdür zîrâ M / esmâsı: ismidür A E; esmâ-i T

⁴⁶⁴ kılan oldur bilen: bilen oldur kılan L // ol diri kılan gören: ol diri kılan ol bilen A E; ol dir kılan ol gören Ç; dirilden ol gören L; dir kılan ol bilen M

⁴⁶⁵ iş: işi E / pes: pes çünkim M / ^cayân: hemân A Ç E L M // olamaz hîç: hîç olamaz L / zamân: ziyân E

⁴⁶⁶ sendendür: sendür M // Zâ^cîfî: Zâ^cîfî T / bî-nevâyı: bî-nevâya A E L / yâ: ey L

⁴⁶⁷ (A17a) idüp koyma caḥîme sen: koyma caḥîme sen çünkim M / caḥîme sen: cehenneme sen L // Muştafânîñ: Muştafâ T / hürmetiyçün: hürmetine L M / ey: yâ A E L M

⁴⁶⁸ // sen: gel Ç L T

⁴⁶⁹ esmâ-i ḥüsnâ: esmâü'l-ḥüsnâ T / ben: var A Ç E; a yâr M // bir: pes Ç L T / aduñ senüñ ey Zü'l-minen: adiñdurur ven L / Zü'l-minen: Kird-ğâr A E M

470 Ol Melik ismün haqqıyçün ey Melik⁴⁷⁰
Bizi eğri yola koyma it yelik

Ol Muhammed hürmetiyçün ey Aḥad⁴⁷¹
Bū Bekir Şiddīk içün hem ey Şamed

Hâtimede sen bizi ḥor eyleme⁴⁷²
Kâmil imân vir bizi dūr eyleme

El-emānet koymışuz yanıñda biz⁴⁷³
Dīnimüz imānımız hem ḳamumuz

Pes gerek saḳlayasın bize anı⁴⁷⁴
Muştafānıñ hürmetine ey Ğanī

475 Daḳı anuñ hürmetine ey Ḥudā⁴⁷⁵
Ol iki dūrri aña ḳılduñ hüdā

Ç15b Bize şorı hem ḥisāb itdürme sen⁴⁷⁶
Bize nār u hem ‘azāb itdürme sen

E18b El-emān ey ḳamunuñ Allāhı sen⁴⁷⁷
Ḳapuña geldük senüñ li’llāhi sen

Yarlıḡa biz mücrimüz ḳamu bile⁴⁷⁸
Atamuzı anamuzı hem bile

Daḳı [aşl u] neslimüzi bile hem⁴⁷⁹

⁴⁷⁰ (L16b) ismün haqqıyçün: haqqıyçün seniñ L; ismiñ haqqıyçün T // it yelik: ey Melik T

⁴⁷¹ beyit: -L / hürmetiyçün: hürmetiçün T // Bū Bekir: Ebū Bekr Ç T; Bū Bekir E / içün hem: hürmetiyçün A E; hürmetine M; içün T

⁴⁷² (M16b) hâtimede sen bizi ḥor: hâtimeden sen bizi dūr L // vir bizi: bize vir A / bizi: bize T / dūr: ḥor L

⁴⁷³ el-emānet koymışuz yanıñda: el-emān koymışuz seniñ yanında T / yanıñda: yanıña A E M // hem: hep A E; hep çünkim M

⁴⁷⁴ bize: sen M // ey: yā A E M

⁴⁷⁵ hürmetine:hürmetiyçün T // iki: -Ç / ḳılduñ: ḳıldı L; ḳıldın T

⁴⁷⁶ (T16b) şorı: şor Ç / ḥisāb: ḥisābın L // nār u: nār-ı Ç L T

⁴⁷⁷ ḳamunuñ Allāhı sen: ḳamuların İllāhı L / sen: siz Ç // senüñ li’llāhi sen: gedālar İllāhı L / sen: biz Ç

⁴⁷⁸ biz: ḳıl L / mücrimüz: mücrimüz E L; mücrimüz çünkim M // atamuzı anamuzı hem bile: ata ana ḳavim ḳardaş cümle ile L / hem: hep T

⁴⁷⁹ [aşl u]: aşl-ı A Ç E L M T // yarlıḡaḡıl: yarlıḡaḡıl: Ç T

Yarlıgağıl anlara çekdürme ğam

480 Dağı ĩmān ehlini her kim ki var⁴⁸⁰
Yarlıgağıl k̄amusın ey Kird-gār

Dağı her kim diñlediyse pes buni⁴⁸¹
K̄amusını yarlıga sen ey Ğanī

Bu kitābuñ şāhibi bī-çāredür⁴⁸²
K̄ıl azād itme k̄apuñdan anı dūr

Bu du‘ āmuz sen k̄abūl it yā Ğafūr⁴⁸³
Muştafānıñ hürmetine yā Şekūr

Oğuyānı diñleyeni yazanı⁴⁸⁴
Raḥmetiñle yarlıgağıl yā Ğanī

485 Ger dilersiz bulasız oddan necāt⁴⁸⁵
‘Aşķla derd ile [iydūñ] e’ş-şalāt

Fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilāt⁴⁸⁶
Vir şalavāt ol ḥabībe nūra bat

‘Āķıbet ḥayr olmak içün merdümān⁴⁸⁷
Fātiḥa didüm okuñ pes bu zamān

Der-beyān-ı Aḥvāl-i Meyyit *

⁴⁸⁰ // yarlıgağıl: yarlıgağıl Ç T

⁴⁸¹ beyit: -Ç / diñlediyse pes buni: yazdurur pes anı A; yazdurursa pes buni E; yazdurursa buni M // sen ey: yā Rab A / yarlıga sen ey: yarlıgağıl yā L / ey: yā E M

⁴⁸² (A17b) beyit: -Ç T / Bu beyit L’de bir sonraki beyitle yer değıştirilerek yazıya aktarılmıştır. / bu kitābuñ şāhibi bī-çāredür: Seyyid Hüseyin dağı bī-çāredür E; buni yazan ‘abdi ‘āciz ‘Oşmānı L; Seyyid Molla Aḥmed k̄uluñ bī-çāredür M // k̄ıl azād itme k̄apuñdan anı dūr: ‘afv idüp cürmin bağışla yā Ğanī L

⁴⁸³ it yā Ğafūr: eyle Ğanī L / yā: ey A Ç E M // yā Şekūr: ey Ğanī L

⁴⁸⁴ beyit: -A Ç M / Bu beyit L’de bir sonraki var olan beyitle yer değıştirmiştir. / oğuyānı diñleyeni: okuyup diñleyeni yazdıranıT // yarlıgağıl: yarlıga k̄ıl L; yarlıga sen T

⁴⁸⁵ beyit: -A Ç E L M / [iydūñ]: iydin T

⁴⁸⁶ beyit: -Ç T // vir şalavāt ol ḥabībe nūra bat: vir Muḥammed Muştafā-ra şalavāt E; biñ günāhı maḥv ider bir şalavāt L

⁴⁸⁷ (L17a) beyit: -A E M // olmak: olmağ Ç // okuñ: okun T

* Der-beyān-ı Aḥvāl-i Meyyit: Meyyitüñ Aḥvāl-i Nice Olur Peyğamber ‘Ā’işeye Didügidür Ç; Der-beyān-ı Aḥvāl-i Meyyit fī Cemī‘i’l-insi ve’l-cinni E M; Resūlu’llāh Şalla’llāhu ‘Aleyhi ve Sellem ve‘Āyişe Raḍiya’llāhu ‘Anhā İle Olan K̄ıssa L; K̄ıssa-i Ḥazret-i ‘Ā’işe Raḍiya’llāhu ‘Anhā T

Nāle kıl ey ʿandelīb-i hoş-nefes⁴⁸⁸
Sen gidersin boş kalırsar bu kafes

Gel şabādan bize sen sâz eylegil⁴⁸⁹
Şuʿ be şuʿ be bize āğāz eylegil

490 Çünkü bu dünyā degül saña vaṭan⁴⁹⁰
Bir ʿamel kıl kendüñe pes ṭurma sen

Kim bu dünyādan gidende sen a yār⁴⁹¹
Senüñ ile ola ol leyl ü nehār

E19a Yoldaş olup senüñ ile kıla ol⁴⁹²
Yalıñuz pes kılmayasın bilmiş ol

Fıkr ider misin ʿaceb sen kendüñe⁴⁹³
Ol kırañu yirde nola pes saña

Ata yokdur ana yokdur anda pes⁴⁹⁴
Örtünecek yok dağı māl kıanda pes

495 Niçe olur hālîñi fıkr eylegil⁴⁹⁵
Bu fikirle sen Hakkı zıkr eylegil

Gel ṭamaʿ kıılma bu dünyā mālına⁴⁹⁶
Kim ṭamaʿ kıldıysa bak gör hālîne

Ç16a Şoñ peşimānlık dağı çār eylemez⁴⁹⁷
Bilürem bu söz saña kār eylemez

⁴⁸⁸ ʿandelīb-i: ʿandelīb bir Ç // gidersin boş kalırsar bu: gidiser boş kalır çünkü M / kalırsar: gider hem L

⁴⁸⁹ bize sen: sen bize L / sen: -M

⁴⁹⁰ (M17a) // ṭurma: durma T

⁴⁹¹ gidende: gidersin T / sen: pes A / a: ey L // senüñ ile: ki seniñle Ç; seniñle M / ola ol: pes ola A; kıala hem L / leyl ü:leyle-i L M

⁴⁹² (T17a) olup: ola L / senüñ ile: seniñle Ç M // kıalmayasın: kıalmayasın L / bilmiş ol: yarın ol M

⁴⁹³ ider misin: ider misin L / kendüñe: kendiñe L // kırañu:kırañgu Ç

⁴⁹⁴ // örtünecek yok dağı māl kıanda: māl dağı yok virecek hem anda L / māl: - Ç

⁴⁹⁵ hālîñi: hālîñi sen Ç // fikirle:fıkr ile E L T; fikir ile M / sen Hakkı zıkr: kendiñ inşāf L

⁴⁹⁶ // bak gör hālîne: göre hālîne A; göre hālî ne Ç E M; gör ki hālîne L

⁴⁹⁷ peşimānlık: pişimānlık T / çār: çäre L T // saña kār: çünkü sañar M

Umaram Haḳ yumşada gönlüñ senüñ⁴⁹⁸
Her işinden giçesin bu dünyenüñ

Yoksa böyle ger ıalasın ey cevān⁴⁹⁹
Bil yaman olduñ yaman olduñ yaman

500 Saña bir temşil idem ey şehsüvār⁵⁰⁰
Kim eşahdur bu rivāyet pes a yār

Gelüñüz bu dem şalavāt virelüm⁵⁰¹
Muştafa sözine andan girelüm

Kim anuñ hürmetine ol Müste‘ ān⁵⁰²
Hātmede almaya bizden imān

‘ Āyişe didi ki bir gün Muştafa⁵⁰³
Eve geldi yanıma kân-ı şafā

Ben mürebbi‘ otururdum ol zamān⁵⁰⁴
Diledüm ıalkam ayağa ben hemān

505 Didi yā Şiddik kıızı tırma uru⁵⁰⁵
Bir murādum vardurur ey bahtlu

Başımı ben dizüñe ıoysam gerek⁵⁰⁶
Bir zamān pes uzanup yatsam gerek

E19b Başını ıoydı dizim üzre resül⁵⁰⁷

⁴⁹⁸ // işinden: işinde Ç / giçesin bu dünyenüñ: giçesiñ bu zamānıñ L / dünyenüñ: dünyānuñ A E M T

⁴⁹⁹ (A18a) ger ıalasın ey cevān: ıalınursa ey hoca L / ger ıalasın: ıalasın sen M / cevān: cüvān A E M
// bil yaman olduñ yaman olduñ yaman: yoksa ‘ azāb çekerüz bil ey hoca L / bil olduñ yaman olduñ:
bil oldın yaman oldın T / bil olduñ: bil oldu Ç

⁵⁰⁰ temşil: temsil A; temşil Ç / idem ey: ideyüm L / şehsüvār: şahsıvār E // rivāyet: rīvāyet E / a: ey L

⁵⁰¹ (L17b) şalavāt: şalavat M

⁵⁰² ol: ey M // almaya bizden: eyleye hem L; almayasın bizden M / Bu beyitten sonra T’de “Hikāye” başlığı atılmıştır.

⁵⁰³ ‘ Āyişe: ‘ Ā ’işe E L T // yanıma kân-ı şafā: idi ol bedr-i şafā L

⁵⁰⁴ ben: pes A // ben: pes A E M; bir L

⁵⁰⁵ (M17b) yā: -A / tırma: durma T // vardurur: var benüm A Ç E L

⁵⁰⁶ (T17b) ben dizüñe ıoysam: diziñe ıoysam çünkim M // yatsam: uysam A; uyusam E M

⁵⁰⁷ başını: başımı L / ıoydı: ıodı T / ıoydı dizim üzre: pes ıoydı dizime A; ıoydı dizime ol E; ıoydı dizime pes M // demde bağırı üzre: dem bağırını üste T / bağırı üzre ol: hem bā-uşul L / bağırı:bağırını E / üzre: üste Ç

Uyudı ol demde bağı üze ol

Göklere idüp nazar çün uyudı⁵⁰⁸
Didi baña pes murādım bu idi

Uyudı ol dem anı gördüm meger⁵⁰⁹
Hüb cemāline anuñ kıldım nazar

510 Gördüm ol dem on sekiz aķ kıl ‘ayān⁵¹⁰
Şaķalında Muştafānuñ ol zamān

Kendü kendüme bu fikri eyledüm⁵¹¹
Bu dağı pes dünyādan gider didüm

Bu mübārek hüb cemālinden o dem⁵¹²
Nicesi ben ayrılām ben ayrılām

Bu fikirle bir zamān ben ağladum⁵¹³
Ağlamağ ile yüregüm tağladum

Ç16b Gözlerümden yaş aķardı ol zamān⁵¹⁴
Pes meger bir tamlā düşmiş nāgehān

515 Ol mübārek yüzine gördüm anuñ⁵¹⁵
Pes uyandı baķdı didi kim senüñ

Yüzüme döküldi göz yaşuñ bu dem⁵¹⁶
Nişe ağlarsın baña gel söyle hem

Kıışsayı ben evvel āhır söyledüm⁵¹⁷

⁵⁰⁸ idüp nazar: nazar idüp E / çün: çünkim M // didi: didi kim M

⁵⁰⁹ // anuñ: nazar T

⁵¹⁰ ol dem: anda A E M

⁵¹¹ kendü kendüme bu fikri: kendüme bu fikri çünkim M / kendü kendüme: kendi kendime Ç E L T

⁵¹² bu: nice bu A / hüb: -M

⁵¹³ fikirle:fikr ile E L // ağlamağ ile: ağlamağla Ç; ağlamağla hem L; ağlamağ ile T / yüregüm: yürecigim Ç; yüregim hem E // tağladum: dağladım T

⁵¹⁴ (A18b) // nāgehān: nāghān A E M

⁵¹⁵ ol mübārek yüzine gördüm: bu mübārek cemāl-i hübına çünkim M / gördüm: düşdi T

⁵¹⁶ (L18a) yüzüme döküldi göz yaşuñ: yüzümüze göz yaşı döküldi L / döküldi: töküldi T / yaşuñ: yaşı E M; yaşın T / bu dem: senüñ A E M // nişe: niçün A E L M / ağlarsın: ağlarsıñ L / söyle hem: söylenüñ A E; söyle anıñ M; söyle sen T

⁵¹⁷ ben evvel āhır: evvel āhır ben M // anuñ içün: anuñçün E M / ben pes: pes ben A E L M

Anuñ içün ağılaram ben pes didüm

Hem didüm ki yâ resûl-i kân-ı dūr⁵¹⁸
Meyyite hem ğāyeti güç hāl nedür

Dağı didüm yâ resûl virme cevāb⁵¹⁹
Ben vireyüm bu su'āle ben cevāb

520 Zīrā kim her dem buyurdı yâ resûl⁵²⁰
Üç bölüğünden dinüñüz bilmiş ol

‘Āyişeden öğrenüñ ikisini⁵²¹
Ümmetüñe her zamān dirsın anı

E20a

Göreyüm ben kendümi ‘ālim miyem⁵²²
Pes buyurduğıñ kadar ben var mıyam

Muştafāya söyledüm bağıl baña⁵²³
Meyyite güç hāl nedür diyem saña

Kim çıkar nice evinden anı hem⁵²⁴
Yâ vāy ehlim söyleye yâ vāy dedem

525 Pes Resûlu’llāh baña ol dem didi⁵²⁵
Toğrı dirsın ‘Āyişe hem söyledi

Līkī dağı güç hālī var bilesin⁵²⁶
Yine didüm ben diyem dinleyesin

Ger icāzet viresin sen bu zamān⁵²⁷

⁵¹⁸ // ğāyeti: ğāyet: A Ç T

⁵¹⁹ // bu su'āle ben: bu su'āle hem A Ç L; su'āle çünkim M

⁵²⁰ (M18a) zīrā: zīra Ç / buyurdı: dirsın A, M; dirsın Ç L // dinüñüz: dinüñüzi E L M

⁵²¹ (T18a) ‘Āyişeden: ‘Ā’işeden E L T // dirsın: dirsın Ç L

⁵²² ben kendümi: ki kendim de L / kendümi: kendimi Ç T // ben: hem L

⁵²³ söyledüm: söylegil M / bağıl:bağıl Ç E M T; bağıñ L // nedür diyem: nedür iydem Ç L; budur direm T

⁵²⁴ çıkar nice evinden: evinden çıkar nice A Ç E M T / hem: sen A E M // yâ vāy ehlim söyleye yâ vāy: ey ehlim vāh söyleye ey vāh T / söyleye: söyleme L / yâ vāy dedem: ey bû'l-ḥasen A E M

⁵²⁵ ol: o L // dirsın ‘Āyişe hem söyledi: didüñ öyledür belī didi L; didin hem Ā’işe söyledi T / ‘Āyişe: ‘Ā’işe E

⁵²⁶ līkī: līki A E; iki L; leyki M / hālī var: hālīni A E L M / var: - Ç

⁵²⁷ viresin sen: virirsen Ç // söyleyem saña ‘ayān: saña söyleyem hem beyān E / ‘ayān: bu zamān M

Anı dahı söyleyem saña ‘ ayān

Meyyitūn güç hāli budur yā resūl⁵²⁸
 Ƙabre girüp ƣopraqda hem ƣala ol

Ƙamu hışm u yoldaşı hep ƣağıla⁵²⁹
 Ol ‘amel kim itdi anuñla ƣala

530 Didi kim yā ‘Ayişe ol dahı hem⁵³⁰
 Bil muşıbetdür ƣatı ol demde hem

Ç17a Līkī andan hem muşıbet dahı var⁵³¹
 Ben didim ki sen buyur ey ƣoğrı yār

Pes buyurdı bana ol dem Muřtafa⁵³²
 Meyyite ğāyet muşıbet pür-cefa

Oldurur kim yuyucı yuya anı⁵³³
 Barmağından ƣıkara yüzüğünü

Pes gelin güveygü esbābını hem⁵³⁴
 Ƙıkaralar kim bedenden hem o dem

535 Ƙıb yalıncak ƣalıcak hem ol zamān⁵³⁵
 Yüce āvāz ile dir kim el-emān

E20b Giyecek esbābımı yap yap ƣıkar⁵³⁶
 ‘Azrā’ıl ƣaynağının acısı var

Kim bedenden ƣıkmamışdur ol henüz⁵³⁷

⁵²⁸ // ƣopraqda hem: ƣopraq altında A Ç E M T / ƣala ol: yā resūl A E M

⁵²⁹ (A19a) hışm u: hışmı Ç T; hışım E; hışım aƣrabası L / yoldaşı hep: yoldaş hep A; yoldaş hep ƣünkım M / ƣağıla: dağıla A Ç T // kim: ki L

⁵³⁰ ‘Ayişe: ‘Ā’ışe E L T / dahı hem: hağdurur L // muşıbetdür ƣatı ol demde hem: muşıbetdürür hem gerçekdürür L

⁵³¹ beyit: -L / līkī: līki A E; leyki M / hem muşıbet dahı: dahı muşıbetde A, M; dahı muşıbet E

⁵³² (L18b) // pür-cefa: pür-şafa A E L M; yoğ şafa T

⁵³³ oldurur kim yuyucı yuya: oldurur yuyucı yuya kim A; ol demin ki yuyucı yuya T // barmağından ƣıkara yüzüğünü: barmağından ƣıkara hātemini T

⁵³⁴ pes gelin güveygü: çün gelin güyegü M / güveygü: güveygi Ç // kim bedenden hem: hem bedenden kim A E; bedenden kim pes M / hem o dem: anı hem T

⁵³⁵ (M18b) ƣıb: yap T / ƣalıcak hem: hem ƣalıcak E // kim: ki T / el-emān: ol zamān Ç

⁵³⁶ (T18b) giyecek: diye kim A, M; diye ki E // ƣaynağının: pençesinin T

Bu acı şimdi size hem gele sūz

Dağı ġassāl şu dökende çağırur⁵³⁸
Şuyı yap yap tōk diyüben kığırur

Yā şovukdur yāḥūd ıssıdur bu dem⁵³⁹
Pes meyāne itseñüz nolurdı hem

540 Yuyuban kefene dağı koyalar⁵⁴⁰
Ol zamān feryād ider bağlayalar

Dir ki yā ġassāl nolur örtme yüzüm⁵⁴¹
Ehlim evlādım görem budur sözüm

Ol ḥatun kim sever idüm söyleye⁵⁴²
Atam anam incidürdüm ben diye

Andan ötri qanı ol ehlim benüm⁵⁴³
Bir dağı görmek yüzün qaşdım benüm

Dağı qavm u hem qabile bu zaman⁵⁴⁴
Bir dağı yüzüme baqsunlar hemān

545 Zīrā kim anlar dağı görmez beni⁵⁴⁵
Anları ben dağı görmem ey aḥī

Pes işitmez bu sözi kim anda var⁵⁴⁶
Yüzünü örtüp dağı bağlar a yār

⁵³⁷ bedenden: bedende E // şimdi size hem gele: hem size gele şimdi A E M / hem gele sūz: gelür henüz L; hem gelesiz T

⁵³⁸ // tōk diyüben: dökünüz dir A Ç E M; dökünüz diyü L

⁵³⁹ yāḥūd ıssıdur: yā ıssıdur dir T / dem: kem A E; kim M

⁵⁴⁰ kefene dağı: dağı kefene Ç L; kefene dağı çünküm M

⁵⁴¹ dir ki yā ġassāl nolur: nolur ey ġassāl benim T // ehlüm: ehli T

⁵⁴² kim: ki Ç L // incidürdüm: incidür idüm M

⁵⁴³ ötri qanı ol ehlim: ötüri ol ehlim qanı L / ötri: içün A E M

⁵⁴⁴ (A19b) qavm u: qavm-i Ç L T; qavmim M / hem qabile: qabile hem L; hem qabile T

⁵⁴⁵ zīrā: zīra Ç / kim anlar dağı görmez beni: ki anları görmem ben dağı L / dağı görmez beni: beni görmez dağı Ç // anları ben dağı görmem: sonra hiç gözüm görmez L / ben dağı: dağı ben M / aḥī: denī A E

⁵⁴⁶ // yüzünü: yüzümü M / örtüp dağı bağlar: örtüp de bağlarlar A E; örtüp de bağlar Ç; örtüp bağlarlar L; örtüp de bağlar beni M / a: ey L

Hem evinden çıkarup götürerler⁵⁴⁷
 Kabrine ol dem anı yitürerler

Ç17b Götüren erlere dir kim el-emân⁵⁴⁸
 Tîz götürmeñ beni siz ey merdümân

Ne ki evim vardurur ben yapmışam⁵⁴⁹
 Dağı dürlü nağş-ı dîvâr itmîşem

E21a 550 Dağı evlâdımla yârânlarımıñ⁵⁵⁰
 Çeker idüm anlar için ben ğamuñ

Pes helâllaşam olarla bu zamân⁵⁵¹
 Dağı yirde görebilmezem emân

Yine anuñ sözini duymayalar⁵⁵²
 Tîz tîz anı götürüp bilmeyeler

Bir dağı yine kığırur el-emân⁵⁵³
 Allâh için yap gidüñ ey merdümân

Ey cenâzem götürer câncuğlarım⁵⁵⁴
 Bilüñüz kim bu dem oğlancuğlarım

555 Dağı hatunum saçın yolar benüm⁵⁵⁵
 Hem atam var hem anam olar benüm

Birisi anuñ kara geymişdürür⁵⁵⁶

⁵⁴⁷ (L19a) hem evinden çıkarup: evinden çıkarup hem L

⁵⁴⁸ götürer erlere dir: götürin erler dir T // götürmeñ: götürmen T / beni: -M / merdümân: merdimân A E

⁵⁴⁹ // dîvâr: zîver A Ç; zînet L

⁵⁵⁰ (M19a) yârânlarımıñ: yârânlarımın Ç; ben yârânlarımın L // ğamuñ: ğamın Ç L

⁵⁵¹ (T19a) pes helâllaşam olarla: helâllaşayum evlâdlar A; pes helâllaşayum olarla E; helâllaşam anlarıñla L; hem helâllaşayum evlâd ile M; ben helâllaşayum anlarla T // yirde: perde Ç / emân: el-emân E

⁵⁵² duymayalar: tuymayalar L T // anı: -M

⁵⁵³ yine kığırur: kığıra yine kim M / kığırur: kığırur Ç; kığıra hem E // gidüñ: gidin T / ey merdümân: siz merdimân A; siz merdümân E; el-emân M

⁵⁵⁴ câncuğlarım: câncuğlarım Ç T; hem cânlarım L // bilüñüz kim bu dem: bilürem ki ağlar A, M; bilürem ki ağlar hem E; biliñiz bu demde L

⁵⁵⁵ saçın yolar: yolar saçın A, M; yüzin yolar L // atam var hem anam: anam var hem atam: A E / var hem anam olar: anam bular dağı L /olar benüm: var bilürem M

⁵⁵⁶ birisi: hepisi L // birisinüñ: hem anlarıñ L / bili: bili hem M

Birininüñ bili bükülmişdürür

Seslerini işidem bir dağı ben⁵⁵⁷
Görebilmez anları bu cân u ten

Hatunum kaldı bu demde dağı tül⁵⁵⁸
Hem yetim kaldı uşaklar aıla bil

Dögüben incitmeyesiz anları⁵⁵⁹
Dağı hem sögmeyesiz ol cânları

560 Çünkü ol dem pes namâzın kıllalar⁵⁶⁰
Ba' zısı halkuñ o dem tağıllalar

Yine çağırur diye kim böyle tiz⁵⁶¹
Koyuban beni bu dem siz varasız

Varasız kabrime benüm ne ola⁵⁶²
Kabrim bile kıyasız pes nola

Kabrime dek bile varmak çok mıdur⁵⁶³
Bu kadarca sizde haqqım yok mıdur

Çünkü kabre kıyalar ol dem hemin⁵⁶⁴
Üstüne toprak dökeler ol demin

Ç18a E21b 565 Yine ol dem çağırur kim bilünüz⁵⁶⁵
Nice zağmetler çü çekdüm görünüz

Mâl kazandum size kıydum ben a yâr⁵⁶⁶
Pes naşib olmadı bana âşikâr

⁵⁵⁷ // cân u: cân-ı A Ç L M T

⁵⁵⁸ bu demde dağı: dağı bu demde L // yetim: yetim T / uşaklar aıla bil: bu demde dağı tül E

⁵⁵⁹ (A20a) incitmeyesiz: incitesin L // sögmeyesiz: sögmeyesin L

⁵⁶⁰ çünkü ol dem pes namâzın: çünkü anları namâzımı ol dem M / çünkü: çünkü A Ç E L / namâzın: namâzı A; namâzım L // halkıñ o dem: ol dem halkıñ M / tağıllalar: dağıllalar A, M, T

⁵⁶¹ diye: dir A E L M T // bu: o E M / varasız: kılasız T

⁵⁶² (L19b) varasız kabrime: kabrime siz varasız L; gelesiz kabrime T / ne ola: pes nola A // pes nola: siz nola A; çün ne ola M

⁵⁶³ dek: cek L // kadarca sizde: kadar sizde çünkü M

⁵⁶⁴ kıyalar: kıya A // dökeler: kıyalar Ç

⁵⁶⁵ (M19b) kim: kim ey yârenler M // çü: - L

⁵⁶⁶ (T19b) a: ey L

Ger kıyamazsın ol mâldan siz bize⁵⁶⁷
Kim şadağa idesiz cānımuza

Bārī etmek uvacıkların bu dem⁵⁶⁸
Pes şadağa idesiz bārī dedem

Dağı Kur'ân okudurdum ben size⁵⁶⁹
Siz dağı pes okudasız hem bize

570 Dağı her dem nola beni añasız⁵⁷⁰
İhtiyācım çok kapuda bilesiz

Niçe kim maldârlara muhtâc fakîr⁵⁷¹
Ben dağı anlar gibi oldum esîr

Bārī etmek ufağını viresiz⁵⁷²
Nola baña çok du' âlar idesiz

Bu hadîşden iki şey aňlayasız⁵⁷³
Biri meyyit hâli birin bilesiz

'Āyişenüñ 'ilmi ma'lûm oldu pes⁵⁷⁴
Zîrâ ekşer hâl-i mevtâ bildi pes

575 Ba' zı hâlden virmedügi pes a yâr⁵⁷⁵
Ol resûle bil ri' âyet itdiler

⁵⁶⁷ ger: kim L // idesiz: idesiz hoş M

⁵⁶⁸ Uvacıkların: ufacıkların T // idesiz bārī dedem: siz idesiñiz bu dem M / dedem: nidem A; bu dem E L

⁵⁶⁹ Kur'ân okudurdum ben: okuturdum Kur'ânı E M / okudurdum: okuturdum A // siz dağı pes okudasız hem: şimdi dağı okudasıñız siz L; siz dağı okudasıñız çünkim M / pes: -E; hem T

⁵⁷⁰ // ihtiyācım çok kapuda bilesiz: ihtiyāc ol dem bu dem siz göresiz L / çok kapuda: ben kapuda A; kapuda hem E M

⁵⁷¹ muhtâc: muhtâc bir L // oldum: ol dem M

⁵⁷² bārī etmek ufağını viresiz: çünki baña şadağa çok idesiz L / ufağını: ufağını çünkim M // baña çok du' âlar idesiz: kim baña du' âlar kılasız M / çok: hem E / idesiz: kılasız A E

⁵⁷³ aňlayasız: aňlayasın Ç E L; aňlayasıñız M // hâli birin: birin dağı L / bilesiz: bilesin Ç E L

⁵⁷⁴ (A20b) 'Āyişenüñ: 'Ā'işeniñ E L T // zîrâ ekşer hâl-i mevtâ bildi: hem mevtâ hâli ma'lûm oldu L / zîrâ: zîrâ Ç / hâl-i mevtâ: mevtâ hâlin A E M; mevtâ hâli T

⁵⁷⁵ ba' zı: pes Ç; ba' zısı M / hâlden: hâlde T / a yâr: haber Ç E M / virmedügi pes a: virdi haber pes ey L; virmedi ki pes a T // bil: çok L / itdiler: idi yâr A

Hem rivāyet itdiler ‘Āyişeden⁵⁷⁶
Kim tokuz şey’ virdi bana yaradan

Ġayrı hatunlara anı virmedi⁵⁷⁷
Evveli budur size iydem didi

Ol resūlu’llāha Cibrīl-i Emīn⁵⁷⁸
Şūretüm yazup getürdi ol demin

Muştafāya söyledi kim yā resūl⁵⁷⁹
İşbu şuret şāhibini bilmiş ol

E22a 580 Kim nikāh itdi senüñçün ol İlāh⁵⁸⁰
Göklerinde ol Kerīm ol pād-şāh

Yir yüzinde sen dağı itseñ gerek⁵⁸¹
Anuñ içün aldı beni tizirek

Ç18b Hem ikincisi dağı ol zākire⁵⁸²
Dir resūl aldı beni bil bākire

Ġayrı hatunlarını ol bû’l-ḥasen⁵⁸³
Bākire hem almadı pes aña sen

Pes üçüncisi budur ey merdümān⁵⁸⁴
Dünyādan gitdükde ol şāh-ı cihān

585 Ol zamān kim Ḥaḫḫa vāşıl oldu ol⁵⁸⁵
Dizim üzre idi başı bilmiş ol

Dağı dördünci budur faḫr-ı cihān⁵⁸⁶

⁵⁷⁶ ‘Āyişeden: ‘Ā’işeden E L T

⁵⁷⁷ (L20a) // iydem: diyem E M

⁵⁷⁸ Cibrīl-i Emīn: Cebrā’il-i Emīn A Ç E L M // yazup: yazdı M

⁵⁷⁹ kim: ki L / yā: pes Ç // işbu: uşbu Ç T

⁵⁸⁰ (M20a) senüñçün: seniñ içün L // göklerinde: göklerinden M / ol pād-şāh: ol İlāh E M; pād-şāh L T

⁵⁸¹ (T20a) itseñ: itsen T // anuñ içün aldı beni: aldı beni anıñ içün T / anuñ içün: anıñçün A E M / aldı beni: beni aldı M

⁵⁸² ol: on E M / zākire: zakire A // dir: bil Ç; hem L / resūl aldı: Resūlu’llāh M / beni bil: bil beni A / bil: dir Ç; çün L

⁵⁸³ // hem almadı pes aña sen: almadı pes aňlayasın L / hem: pes Ç T / pes: çün T

⁵⁸⁴ pes üçüncisi budur ey: üçüncisi budurur hem L / üçüncisi: üçünci M // merdümān: merdimān A

⁵⁸⁵ vāşıl: vāşıl L // idi başı: başı idi T

Kim evümde kabre defn oldı ‘ayān

Hem beşinci hep melekler geldiler⁵⁸⁷
Benüm evimde namāzın kıldılar

Altısın bu dem saña idem beyān⁵⁸⁸
Gelse idi vahy ile Cibril hemān

Ṭağılurdı ehl-i beyti ne ki var⁵⁸⁹
Muştafānıñ cümleten bilgil a yār

590 Ben yanından gitmez idim ol demin⁵⁹⁰
Bu sözi hāṭırda naḳş eyle hemīn

Tā ki bir döşekde olsavuz bile⁵⁹¹
Cebrā’ıl gelür idi pes vahy ile

Hem yedinci Muştafānıñ şādıķı⁵⁹²
Daḥı Şiddīķı anuñ hem ‘āşıķı

Kendüden soñra ḥalīfesi olan⁵⁹³
Bū Bekir Şiddīķ kıızıyam ey fülān

Sekizincisi budur iydem bu dem⁵⁹⁴
Baña hep bühtān idenler oldı kem

E22b 595 La‘net itdi anlara pes ol Delil⁵⁹⁵
Ben berī olduğuma geldi delil

Ṭoḳuzuncısı budur pes ey paşa⁵⁹⁶

⁵⁸⁶ daḥı: hem L

⁵⁸⁷ beşinci hep:beşincisi Ç T // namāzın: namāzın çün M

⁵⁸⁸ altısın:altıncısın E / bu dem saña: saña bu dem Ç / idem: bu dem A; itdüm L / beyān: ‘ayān T // vahy ile Cibril: Cebrā’ıl vahy ile L / Cibril: Cebrā’ıl A Ç E

⁵⁸⁹ (A21a) tağılurdı: dağılurdı A Ç M T // cümleten bilgil a: yanından ey L / bilgil:bilgil hem E

⁵⁹⁰ yanından: yanında T // hāṭırda: ḥaṭırda L / hemīn: hemān A

⁵⁹¹ ki: -M // gelür idi pes: gelürdi hem L; gelür idi çünki M; gelürdi pes T

⁵⁹² (L20b) yedinci: yedincisi Ç / şādıķı: şādıķı A E L M T // anuñ hem: hem anıñ L T; anıñ M

⁵⁹³ ḥalīfesi: ‘āşıķ-ı ḥalife L // Bū Bekir Şiddīķ: Bū Bekir Şiddīķ E; Ebū Bekir Şiddīķ L T / fülān: cüvān A E M

⁵⁹⁴ sekizincisi budur iydem: sekizinci budurur iydem A E M // oldı: buldı Ç

⁵⁹⁵ (M20b) // geldi: oldı geldi M; virdi T

⁵⁹⁶ (T20b) toḳuzuncısı budur: toḳuzuncı budurur A E M / pes: -L // Ḥaḳḳ: pes A E M / beni: seni L

Yarlıgadı Hakk beni başdan başa

Dahı gönderdi baña ol dem delîl⁵⁹⁷
Kim seni yarlıgadum ben bellü bil

Ol zamân kim ‘Âyişe pes ey cevân⁵⁹⁸
Pes ölüm hâline geldükde ‘ayân

Ç19a İbn-i ‘Abbās üzerine geldi hem⁵⁹⁹
Gördi ağlar ‘Âyişe bâ-cevr-i ğam

600 Niçün ağlarsın didi yâ ‘Âyişe⁶⁰⁰
Ağladuğum didi bilmezsin nişe

Âhîret korkularından ağlaram⁶⁰¹
Anuñ için gözyaşın ben çağlaram

İbn-i ‘Abbās didi aña ey mehüm⁶⁰²
Bil senüñ haqquñda Hakk didi lehem

Magfîretün dahı hem rızkun kerîm⁶⁰³
Nâzil itmişdür saña pes ol Raḥîm

Ol Kerîme sen varırsın çün didi⁶⁰⁴
Niçün ağlarsın sevinseñne didi

605 Çünkü işitdi anı pes ‘Âyişe⁶⁰⁵

⁵⁹⁷ ol dem: andan L // ben: -L M / bellü: belli L

⁵⁹⁸ kim: ki L / ‘Âyişe: ‘Â’işe E L / ‘Âyişe pes: pes ‘Âyişe A; ‘Â’işe hem T / cevân: cüvân A E M; ḥoca L // pes: bu A E M / geldükde ‘ayân: geldükde hem ‘ayân E; girmişdi ḥoca L

⁵⁹⁹ // ağlar ‘Âyişe bâ-cevr-i ğam: ağlar ‘Â’işe yâ cevr-i ğam E; ‘Â’işe ağlar cevr-i ğam L; ağlar ‘Âyişe’ göñli ğam T

⁶⁰⁰ ağlarsın: ağlarsıñ L / ‘Âyişe: ‘Â’işe E L T // didi: niye T / bilmezsin nişe: bilmezem nişe L; bilmezsin nite M

⁶⁰¹ korkularından: korkularından ben E // anuñ için gözyaşın ben: anuñçün gözyaşını L / anuñ için: anuñçün E / gözyaşın: gözyaşını M T

⁶⁰² İbn-i ‘Abbās didi aña: didi İbn-i ‘Abbās aña A E; didi aña İbn-i ‘Abbās Ç; didi ‘Abbās İbn aña L; didi İbn-i ‘Abbās M / ey mehüm: ey mehem A E; ey pes mehem M; ey mähım T // haqquñda: haqqında T / lehem: lehem E M

⁶⁰³ // nâzil: nâzîl L / itmişdür: olmışdur Ç

⁶⁰⁴ (A21b) sen varırsın çün: çün varırsın sen A Ç E; sen varırsıñ sen L; çünkü varırsinsen M // ağlarsın: ağlarsıñ Ç / sevinseñne: sen sevinseñne E; sevin sen T

⁶⁰⁵ çünkü: çünkü A Ç; çün L / anı pes: anı ol dem L; anı ol M; pes anı T / ‘Âyişe: ‘Â’işe E L T // bil: kim T

Bil ferahdan uşşı gitdi ey paşa

Hem resūlu'llāh dimişdür kim şahīḥ⁶⁰⁶
Pes rivāyet itdiler anı faşīḥ

Nisālar ḥayırlısıdur 'Āyişe⁶⁰⁷
Hem ta'āmlar ḥayırlısı lākişe

Daḥı bir şevḳ-ı şafāya hem resūl⁶⁰⁸
Gelse idi aña dirdi bilmiş ol

Dirdi kelimni aña pes Muştāfā⁶⁰⁹
Yā [Ḥumeyrā] Şiddīka dirdi aña

E23a 610 Hem Ḥumeyrā daḥı Şiddīka 'ayān⁶¹⁰
İtmiş idi bil laḳab faḥr-ı cihān

Fāṭımaya niçe kim söyler idi⁶¹¹
Zühre daḥı hem Bütül dirler idi

Bize ḥişşe bu rivāyetden hemān⁶¹²
Budurur pes bilünüz ey merdümān

Meyyitüñ aḥvālını pes bilünüz⁶¹³
Aña göre hoş 'ameller kıluñuz

'Āyişeyi gördiñüz mi pes 'ayān⁶¹⁴
Ḳorḳudan ağlardı dirdi el-emān

⁶⁰⁶ dimişdür kim: buyurmuşdur L; buyurdı M; dimişdirir T / şahīḥ: şahih A E; şayihhi M // faşīḥ: faşih A T

⁶⁰⁷ (L21a) kim: -A E M / ḥayırlısı: ḥayırlısıdur A Ç E L M / 'Āyişe: 'Ā'işe E L T // Ç'de "lākişe" sözcüğü için der-kenār olarak bu açıklama yapılmıştır: "Yağlaş didükleri ta'ām" / nisālar: kim nisālar Ç L T / 'Āyişe: 'Ā'işe E L T

⁶⁰⁸ bir: -M

⁶⁰⁹ dirdi: dir idi L / kelimni aña pes: kelimni pes aña E; aña kelimni L; kelimni pes aña M // [Ḥumeyrā]: Ḥamīre A E M; Ḥumeyra Ç L T

⁶¹⁰ (M21a) Ḥumeyrā: Ḥamīre A E M; Ḥumeyra Ç L / daḥı Şiddīka: Şiddīka daḥı A / daḥı: daḥı hem E // itmiş idi: itmişdi T / bil laḳab: la'net bil L

⁶¹¹ (T21a) Faṭımaya: Faṭıma E / söyler idi: söylerdi hem E // dirler idi: dirler idi hem M

⁶¹² rivāyetden: rivāyetden E // pes: hem M / merdümān: merdimān A; pehlüvān M

⁶¹³ bilünüz: bildiñiz T

⁶¹⁴ 'Āyişeyi: 'Ā'işeyi E L T // ağlardı dirdi: ağlar daḥı dir M

615 Ol ki ağlar pes bize gülmek kanı⁶¹⁵
Hâlimüz nice ola hem ey Ğanî

Ç19b Bize bir çâre idesin yâ İlâh⁶¹⁶
Muştafânuñ hürmetiyçün pād-şâh

Biz Ža‘ ĩfī bī-nevāyī ey Mu‘ ĩn⁶¹⁷
‘ Afv idüp dūzaḥlarıñdan it emīn

Zīrā senden ğayrı yokdur çâremüz⁶¹⁸
Çâresizler çâresi sen bilürüz

Düşmişüz kapuña geldük ey Kerīm⁶¹⁹
Pes keremler kânı sensin ey Raḥīm

620 Muştafânıñ yüzi şuyı hürmeti⁶²⁰
Hem mübârek cismi bûyı hürmeti

‘ Āyişeye indügi âyet içün⁶²¹
Sen aña eyledüğüñ rāyet içün

Daḥı var esmā-i ḥüsnā içre hem⁶²²
İsm-i Ẕuddüsün senün ey pür-kerem

İsm-i Ẕuddüsün ḥaḳḳıyçün ey Aḥad⁶²³
Sen bizi ḳoyma caḥīme it meded

El-emān ey ḳamunuñ Settārı sen⁶²⁴

⁶¹⁵ ki ağlar pes bize gülmek: kim ağladı bize gülmek hem L / ki: kim A Ç E M / kanı: ḳatı E // ola hem ey Ğanî: ey Rabb-i Ğanî M / ola hem: olası A Ç E L

⁶¹⁶ // Muştafânuñ hürmetiyçün: Muştafânıñ hürmetiyçün ey E; Muştafa hürmetiyçün ey T

⁶¹⁷ // dūzaḥlarıñdan: dūzaḥlardan L; dūzaḥlarından T

⁶¹⁸ zīrā: zīra Ç / yokdur çâremüz: çâre yokdurur A E // çâresi sen bilürüz: çâresi sensin Ğafūr A E M; çâresisiñ bilürüz L

⁶¹⁹ (A22a) düşmişüz kapuña geldük: üşmişüz kapuña geldüm M / düşmişüz: düşmişiniz T // pes keremler kânı sensin: hem keremler kânısıñ sen L / Raḥīm: Kerīm Ç

⁶²⁰ beyit: -L / şuyı: şuy Ç

⁶²¹ ‘ Āyişeye: ‘ Ā’işeye E L T / indügi âyet içün: ol inen âyet içün A; ol inen âyet ḥaḳḳıyçün E; kerem itdiğıñ içün L; inen âyet ḥaḳḳı M // sen aña: pes sen A; pes aña E M / eyledüğüñ rāyet: itdiğıñ ri‘ âyet T / içün: ḥaḳḳı M

⁶²² Bu mısra A E ve M’de sonraki beytin ikinci mısrası olarak yazılmıştır. / var esmā-i ḥüsnā içre hem: esmā-i ḥüsnâda var ebed A; var esmā-i ḥüsnâda tâ ebed E; var esmā-i ḥüsnâ içre ebed M / var: - L / esmā-i ḥüsnâ: esmâü’l-ḥüsnâ T

⁶²³ (L21b) // ḳoyma caḥīme it meded: itme caḥīmlerde ümem A E M

El-emān ey kamunuñ Ğaffarı sen

E23b 625 Sen Aḥadsın sen Aḥadsın bir Aḥad⁶²⁵
Ḥātımeye pes bize itgil meded

Ṭoğrı yolu sen bize göster bu dem⁶²⁶
Lāyık-ı dīdār olalum tā o dem

Daḥı dīdārın bize itgil naşīb⁶²⁷
Yā Ḥudāyā yā Ḥudāyā yā Mucīb

Daḥı aşl [u] neslimüzi yarlığa⁶²⁸
Dünyāda uḡbāda şalma darlığa

Daḥı şorı hem ḥisāb itdürme sen⁶²⁹
Muştafa ḥürmetine ey Zü'l-minen

630 Daḥı imān ehli hem kulları sen⁶³⁰
Yarlıgağıl kamunuñ Ḥallāķı sen

Baḥr-ı raḥmetten ne noḡşān ola pes⁶³¹
Şuçluyuz bağışla sen ey dest-res

‘Afv idüp şāḥib-i kitābuñ ‘isyānın⁶³²
Ḳıl müşerref cennetünle ey Mu‘in

Bu du‘āmız sen ḳabūl it yā Mu‘in⁶³³
Bilmişüz sensin çü Ḥayrū’r-Raḥimīn

⁶²⁴ Settārı: Settār Ç // Ğaffārı: Ğaffār Ç

⁶²⁵ (M21b) sen Aḥadsın sen Aḥadsın: söz Aḥaddur sen Aḥadsın A Ç T; bizden ḥaṭā senden ‘aṭā L // itgil: eyle A E M T

⁶²⁶ (T21b) göster bu dem: itgil naşīb L // L’de bu mısra gözden kaçmış ve yazılmamıştır, bir sonraki beytin ikinci mısrası buraya yazılmıştır. / olalum: olayım Ç / tā: hem A E M; pes Ç

⁶²⁷ mısra: - L / dīdārın: dīdārın T / itgil: eyle A E M // Ḥudāyā yā Ḥudāyā: Ḥudā yā Ḥudā M

⁶²⁸ beyit: -L / aşl [u]: aşl-ı A Ç E M T / neslimüzi: neslimiz T / yarlığa: hem yarlıķa M // dünyāda uḡbāda: uḡbāda dünyāda T

⁶²⁹ hem ḥisāb: ḥisāb A; ḥisābın L // Zü’l-minen: Zü’l-men A E M

⁶³⁰ ehli: ehl A // yarlıgağıl: yarlıgağıl Ç T; yarlıgağıl L / kamunuñ: cümleñin T / Ḥallāķı: Ğaffārı A E M

⁶³¹ // suçluyuz: suçluyuz Ç / sen: -M / ey dest-res: dest dest L / ey: - A

⁶³² beyit: -Ç L T / ‘afv idüp şāḥib-i kitābuñ ‘isyānın: ‘afv idüp Ḥüseyn ḳuluñ günāhın E; şāḥib-i kitāb Molla Aḥmedi ‘afv eyle sen M // cennetünle: cennet ile A / ey: yā M

⁶³³ it: -A / yā: ey A Ç E L / Mu‘in: Emīn M // bilmişüz: bilmişüz çün T / çü Ḥayrū’r-Raḥimīn: Ḥayre’r-Raḥimīn M

[Okuyanı dinleyeni] yazanı⁶³⁴
Raḥmetiñle yarlığa sen yâ Ğanî

635 Fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilât⁶³⁵
Vir Muḥammed Muştafâya çok şalât

Ç20a **Der-beyân-ı 'Arūs-ı Ḥazret-i Fâtıma Raḍiya'llāhu Te'ālā 'Anhā ***

Nāle kıl ey 'andelib sâz eyle sen⁶³⁶
Geçdi 'ömrün bir de pervâz eyle sen

Bu geçen günler daḥı girmez ele⁶³⁷
Sen gidersin saña bir raḥmet kıla

Raḥmet ile ger giderseñ âşikâr⁶³⁸
Saña yoldaş oldu bil pes toğrı yâr

Yoksa bed dirler ise saña 'ayân⁶³⁹
Ne geliser başına gör ol zamân

E24a 640 Şağ iken pes kendüñe sen ey hoca⁶⁴⁰
Gel kızan sen raḥmeti ucdan uca

Kendüñe sen ḥayr işi itgil pîşe⁶⁴¹
Şāni' üñ şun' ını kılğıl endîşe

Ḥālîkuñ virdüğine pes kâni' ol⁶⁴²

⁶³⁴ beyit: -A Ç E L M / [okuyanı dinleyeni]: okuyup dinleyeni yazdırup hem T

⁶³⁵ (A22b) beyit: -Ç // vir Muḥammed Muştafâya çok şalât: ol ḥabîbüñ ruḥına biñ şalavât A; vir Muḥammed Muştafâda şalavât E; biñ günâhı maḥv ider bir şalavât L; ol Ḥabîbüñ ruḥına biñ şalavat M
* Der-beyân-ı 'Arūs-ı Ḥazret-i Fâtıma Raḍiya'llāhu Te'ālā 'Anhā: Der-beyân-ı Ḥazret-i Fâtıma Raḍiya'llāhu 'Anhā 'Arūsı A; Ḥazret-i Fâtıma Gelin Olduğudur Raḍiya'llāhu 'Anhā Ç; Ḥazret-i 'Alî Raḍiya'llāhu 'Anhāya Fâtımanuñ Nikâḥ Olduğudur L; 'Arūs-ı Ḥazret-i Fâtıma Raḍiya'llāhu 'Anhā M; Kıssa-i Ḥazret-i Fâtıma Raḍiya'llāhu Te'ālā 'Anhā T

⁶³⁶ sâz: nâz E // 'ömrün: 'ömrin Ç T / bir de pervâz: bir tîz âvâz A; yüce pervâz L; daḥı pervâz M

⁶³⁷ // gidersin: gidersiñ L / kıla: kıla M

⁶³⁸ raḥmet ile ger giderseñ: raḥmet ile ger gidesin Ç; raḥmet kızan sen giderseñ L; raḥmet ile ger gider çünkim M; raḥmetle ger dilersin T // oldu bil pes: ola pes bil A L; ola bil E M

⁶³⁹ bed: kim L / dirler ise: dirlerse A, M // ol: bu M

⁶⁴⁰ pes: -M / kendüñe: kendiñe L

⁶⁴¹ (L22a; M22a; T22a) kendüñe sen: kendiñe gel L / itgil: eyle T // şun' ını: şan' atını M / kılğıl: kılğıl Ç L; 'ılğıl M; itgil T

⁶⁴² Ḥālîkuñ virdüğine pes: Ḥudānuñ virdüğine hem L

Rızk1 viren kullarına Rāzık ol

Gel tayanma mālā sen hem ey cevān⁶⁴³
Sen gidersin māl alısardur cihān

Çokları aldadı ol māl ey deni⁶⁴⁴
aldı bunda kendüsi ıssı anı

645 Dünyā nedür yā metā⁶⁴⁵ ı ne ola⁶⁴⁵
Kāni⁶⁴⁵ olgıl Hāl1ıñ viren ula

Hāşıl ola tā rızā-yı Hā saña⁶⁴⁶
Pes eli boş gitmeyesin sen aña

Gel sözüm tüt sen benüm ey toğrı yār⁶⁴⁷
Dü cihānda sen olasin bahtiyār

Yaşşılar bil mālā h1 meyl itmedi⁶⁴⁸
Pes yaman olan dahı ayrılmadı

Var ise ⁶⁴⁹ al1ñ senüñ pes ey fülān⁶⁴⁹
Gel yaman olma yaman olma yaman

650 Saña temşil ideyüm ben bir aber⁶⁵⁰
Bu aberdan alasin tā kim ⁶⁵⁰ iber

Muştafāya Müctebāya bu zamān⁶⁵¹
Gel şalavāt virelüm ey merdümān

⁶⁴³ tayanma mālā sen hem ey cevān: güvenme malıña sen ey hoca L / tayanma: dayanma Ç E T / hem: pes A Ç E M / cevān: cüvān A; hoca E; civān M // gidersin māl alısardur cihān: gidersiñ māl alısar ey dede L / cihān: niçe E

⁶⁴⁴ // ıssı: şāhīb A E M; işi L / kendüsi: kendisi L

⁶⁴⁵ // olgıl: olgıl Ç L T / viren ula: virdiği ula Ç; virdigine L M

⁶⁴⁶ hāşıl ola tā rızā-yı Hā: hāşıl ola Hā rızā-yı tā L / ola: olan M / saña: baña Ç // gitmeyesin: gitmeyesiñ L

⁶⁴⁷ sözüm: sözüm L T / sen benüm ey: tā olasin M / sen: -E L // cihānda sen olasin: cihān içinde ola Ç T; cihānda olasin hem L / sen: - M

⁶⁴⁸ yaşşılar bil mālā h1: yaşşı olan mālā bil M / yaşşı: yaşşılardan A; yaşşı olan E / bil: pes T / h1: - A E // olan dahı: dahı olan A E; olan hem L / ayrılmadı: birlemedi M

⁶⁴⁹ (A23a) pes: -L M / fülān: cüvān A E; civān M

⁶⁵⁰ saña: saña bir T / ideyüm: idem M // alasin: alasiñ L

⁶⁵¹ bu: ol T // gel şalavāt virelüm: ger şalavāt viresin E; ger şalavat viresin M / merdümān: merdimān A E

Ç20b Ola kim rahmet kıla Perverd-gār⁶⁵²
Muştafānuñ hürmetine Kird-gār

Ol resûl-ı fahr-ı ‘âlem Muştafâ⁶⁵³
Pes kıızı ol Fâtıma-yı pür-şafâ

E24b Anı gâyet çok severdi ol resûl⁶⁵⁴
Zâhid idi ‘âbid idi bilmiş ol

655 Hem Hasanla hem Hüseyinîñ anası⁶⁵⁵
Ol iki dūr-dâneler sermâyesi

Hem dağı Hadice-i Kübrânîñ ol⁶⁵⁶
Kızı idi yâdigârı bellü bil

Çün bulûğa irdi Zehrâ ey cevân⁶⁵⁷
Ol resûl guşşalandı bil hem ‘ayân

Kim ola maḥal didi aña bu dem⁶⁵⁸
Ben nikâḥ idüp vireydüm anı hem

Anası hem yokdurur pes bu zamân⁶⁵⁹
Kim yarağın ide anuñ şâd-mân

660 Bu fikir pes geçmiş idi aradan⁶⁶⁰
Gör ne şan‘ atlar kıılır ol yaradan

Der-zamân geldi çü Cebrâ’ıl hümâm⁶⁶¹

⁶⁵² // Bu beyitten sonra T’de “Nikâḥ-ı Hâzret-i Fâtıma Raḍiya’llâhu Te‘âlâ ‘Anhâ” başlığı atılmıştır.

⁶⁵³ +

⁶⁵⁴ gâyet çok severdi: gâyet sever idi L; çok severdi M // zâhid: zahid A

⁶⁵⁵ (T22b) Hasanla hem: Hasan ile A E M; Hasanla T // dūr-dâneler: dūr-dâne Ç

⁶⁵⁶ (L22b; M22b) dağı: -M / Hadice-i Kübrânîñ: Hadıcetü’l-Kübrânîñ L // yâdigârı: yâdigârı E; yâdigârı idi M

⁶⁵⁷ çün: çünkim M / irdi: girdi L / Zehrâ: Zührâ A; Zehrâ E; Zührâ M / ey cevân: ol zamân A E; ey püser L // ol resûl: Muştafâ pes A Ç L T; ol resûl pes E / pes guşşalandı bil hem ‘ayân: guşşalandı hem çü ser L

⁶⁵⁸ ola maḥal didi aña: ola didi aña maḥal A; ola dağı maḥal aña Ç; ola didi ala maḥal E M; didi maḥal buña L // vireydüm: virdüm L / hem: ben T

⁶⁵⁹ +

⁶⁶⁰ fikir pes geçmiş idi: fikirle pes geçmişdi A; fikri çekmişdi ol L / fikir: fikri E // geçmiş idi: geçmiş idi hem T // şan‘ atlar kıılır: kıılır şan‘ atından L

Didi kim kıldı size Hâlık selâm

Kim bu dem ğam çekmesün dir ol habîb⁶⁶²
Kim nikâh emrin baña virsün tabîb

Bilürem sevgülidür Zehrâ aña⁶⁶³
Sevgülüdür dağı bilsün ol baña

Sevgülümi sevgülü kulum ben⁶⁶⁴
Pes nikâh itsem gerekdür söyle sen

665 Çün işitdi bu sözi pes Muştafa⁶⁶⁵
Secde-i şükr eyledi kân-ı şafâ

Ol zamân Cibrîl ü Mikâ'il ü hem⁶⁶⁶
Dağı 'Azrâ'il ü İsrâfil hem

Her biri ol dem eline aldılar⁶⁶⁷
Bir tabak nûr-dân hemân dem geldiler

E25a Örtülüydü ol tabaqlar pes 'ayân⁶⁶⁸
Herbiriyle bir melek dağı hemân

Ç21a Muştafanın pes önüne koydılar⁶⁶⁹
Kamusı ol dem murabba' tırdılar

670 Faḥr-ı 'âlem didi Cebrâ'il Emîn⁶⁷⁰
Bu tabaqlarda ne vardur bu demin

⁶⁶¹ Cebrâ'il: Cibrîl ü A E / hümâm: hemân L // size Hâlık: saña Hâk çok T

⁶⁶² kim: dir T

⁶⁶³ Zehrâ: Zührây A; Zehrâ E; Zührâ M // dağı bilsin ol: ol dağı bilsin L

⁶⁶⁴ (A23b) sevgülü: sevdigim T // söyle: aña Ç

⁶⁶⁵ pes: -E M

⁶⁶⁶ zamân: zamân ki T / Cibrîl ü Mikâ'il ü: Cibrîl Mikâ'il Ç; Cebrâ'il ü Mikâ'il L; Cebrâ'il Mikâ'il ü M // 'Azrâ'il ü İsrâfil: 'Azrâ'il İsrâfil Ç L; İsrâfil ü 'Azrâ'il T

⁶⁶⁷ // tabak: tabâk E / hemân dem: bile hem A; bile pes Ç; pes E; 'azîz L; hem M

⁶⁶⁸ örtülüydü ol tabaqlar pes 'ayân: örtülüydü pes önüne koydılar A E; örtülüdi pes önüne kodılar M; örtülide ol tabaqlar 'ayân T // Bu mısra A E ve M'de bir sonraki beytin ikinci mısrasıyla yer değiştirilerek yazıya aktarılmıştır. / bir: biñ A E; -M / dağı: geldi T

⁶⁶⁹ Muştafanın pes önüne koydılar: ol resülün önüne hem pes 'ayân E; ol resülün önüne pes 'ayân M / pes önüne: önüne hem pes A; önüne hem L / koydılar: kodılar T // murabba' tırdılar: murabba' dur didiler L / tırdılar: durdılar T

⁶⁷⁰ (T23a) Cebrâ'il Emîn: yâ Cibrîl ü Emîn A E T; ey Cebrâ'il Emîn M // vardur: ola L

Yâ Muḥammed didi Cibrîl ol zamân⁶⁷¹
Ḥālîkım saña buyurdı bil ‘ayân

‘Ammûsı oğlu ‘Aliye Zehrâyı⁶⁷²
Ben nikâh itdüm bu dem bilsün didi

Bu ṭabaklar içre daḥı ey Emîn⁶⁷³
Cennetüñ çok ḥüllesi var bilesin

Fâtıma giysün buları yâ resûl⁶⁷⁴
Kim şalınsun her zamân pes sağ u şol

675 Daḥı cennet mîvesi vardır bu dem⁶⁷⁵
Bu ṭabaklar içre direm saña hem

Fâtıma üzre saçu saçuñ didi⁶⁷⁶
Ḥak Çalab hem böyle fermân eyledi

Muṣṭafâ didi aña yâ Cebrâ’îl⁶⁷⁷
Fâtımanıñ hem rızâsı bellü bil

Pes rızâmdur bilmiş ol kim ey Emîn⁶⁷⁸
Ben anı pes isterem kim ol Mu‘în

Vire bu ni‘metleri ḥulleleri⁶⁷⁹
Fâtımaya âḥirette anları

680 Didi pes Cibrîle ol faḥr-ı cihân⁶⁸⁰

⁶⁷¹ (L23a; M23a) yâ Muḥammed: Muṣṭafâya L / Cibrîl: Cebrâ’îl M // saña buyurdı: buyurdı saña M

⁶⁷² ‘ammûsı: ‘ammû Ç; ‘ammûñ L / Zehrâyı: Zührâyı A; bil Zühreñi: Ç; hem Zühreyi L; Zührâyı M; Zühreyi T // bilsün didi: bilgil anı Ç; bilsün anı M; bilüsün anı T

⁶⁷³ // ḥüllesi: ḥülle T

⁶⁷⁴ buları: bunları E; bunı hem L; bunları dir T // pes: hem L; -M / sağ u şol: sağ şol A Ç L T; sağı şol E

⁶⁷⁵ vardır: var M // direm saña hem: saña direm bu zamân M; saña ben direm T

⁶⁷⁶ üzre: üzerine A / saçuñ: saçsınlar T // Ḥak Çalab hem: hem Çalab Ḥak T

⁶⁷⁷ Muṣṭafâ didi aña: Muṣṭafâ ol dem didi A; ol Resûlu’llâh ol dem didi E; ol resûl ol dem didi M

⁶⁷⁸ rızâmdur bilmiş ol kim: benüm rızâmdur bil T / bilmiş ol kim: benüm bil A Ç E M // kim: ki E T; Mu‘în: demin E; hemîn M

⁶⁷⁹ (A24a) ni‘metleri ḥulleleri: ḥulleleri ni‘metleri T // Fâtımaya âḥirette anları: âḥirette Fâtımaya hem bunları T / âḥirette: âḥirette vire E

Pes nikāh-ı Fâtıma gökde ‘ayān

Kim ne vech ile olupdur anı sen⁶⁸¹
Bir haber virgil baña ey cān-ı men

E25b Cembrā’ıl ol dem didi kim yā resūl⁶⁸²
Haḳ Te‘ālā emr kıldı bilmiş ol

Pes sekiz cennet ḳapusın açdılar⁶⁸³
Hem yedi ṭamu ḳapusın yapıdılar

Daḥı ‘arş [u] kürsī hem Ṭübā şecer⁶⁸⁴
Sidreyi hem müntehā bizediler

685 Ḥālīḳım pes ḥūkm kıldı ḡılmāna⁶⁸⁵
Daḥı fermān eyledi hem vildāna

Ç21b Pes sarāy-ı cennetüñ şahnında hem⁶⁸⁶
Daḥı çadırlar ḳurıldı pes o dem

Şonra çardaḳlar içine girdiler⁶⁸⁷
Düzdiler kürsileri hem ḳurdılar

Hem muḳarreb pes melekler bil o dem⁶⁸⁸
Daḥı kerrübī ile rūḥānī hem

Haḳ Te‘ālā emri kıldı vardılar⁶⁸⁹
Ṭübā ağacı dibinde ṭurdılar

⁶⁸⁰ pes Cibrīle ol: pes Cembrā’ile A; Cembrā’ile ol Ç E; Cembrā’ile M // nikāh-ı Fâtıma: nikāḥım Fâtıma L / gökde: göklerde T

⁶⁸¹ vech ile olupdur: vechle oldı L // cān-ı: cān u E M

⁶⁸² kim: ki T

⁶⁸³ ḳapusın: ḳapusını M // yedi: yidi A, M; yeddi Ç T

⁶⁸⁴ ‘arş [u]: ‘arş-ı A Ç E L M; ‘arşı vü T / Ṭübā şecer: Ṭübā-yı kerr A // hem: -L / bizediler: bizedeler T

⁶⁸⁵ (T23b) pes: hem L / ḥūkm: ḥūkmi A L; ḥüküm E; ḥükmü M // fermān eyledi hem: hem fermān idüpdür A,M; fermān idüpdür E / hem: hep L / vildāna: vālidāna T

⁶⁸⁶ (L23b; M23b) // çadırlar: çadır ḥayme L / pes: -M / o: bu T

⁶⁸⁷ şonra çadırlar içine: daḥı hem cennet içre L / çardaḳlar: çadırlar T // hem ḳurdılar: oturdılar T / hem: hep L

⁶⁸⁸ muḳarreb pes melekler bil: muḳarrebler melekleri çün M / melekler bil: melekleri E / bil: -A; hem L // kerrübī ile: kerrübile A L M; kurübbi ile E

⁶⁸⁹ emri: emr Ç // ṭurdılar: durdılar M

690 Bir yıl esdi cennet içinde hemân⁶⁹⁰
Müşg ü ‘ anber kıokuları ol zamân

Cennetün ağaçlarından pes o dem⁶⁹¹
Geldi döküldi melekler üzre hem

Dağı ol dem emr olundu yâ resûl⁶⁹²
Cennetün kıuşlarına pes bilmiş ol

Dürlü dürlü hem maķāmlarla olar⁶⁹³
Ötüben hem hoş şadālar itdiler

Ĥür ile rakş idüben oynadılar⁶⁹⁴
Ĥilmān u vildān ayaklar kıaķdılar

695 Ĥaķ Te‘ ālā anlara idüp nidā⁶⁹⁵
Kendü kendüne idüp medĥ [ü] şenā

E26a Vaĥy kıldı yâ melekler ben bu dem⁶⁹⁶
Bilünüz kim ol Muĥammed kıızı hem

Kim nisālar seyyidi Zehrādur ol⁶⁹⁷
Fāţımadur adı dağı hem Betül

Ĥālīb oğı ol ‘ Aliye şimdi hem⁶⁹⁸
Ben nikāĥ itsem gerekdür uşbu dem

Pes baña didi ‘ Aliye ol vekīl⁶⁹⁹

⁶⁹⁰ içinde: içinden T // müşg ü: müşg-i A Ç L M T

⁶⁹¹ pes: hem L // döküldi: töküldi T

⁶⁹² // kıuşlarına: kıullarına T / pes: hem L

⁶⁹³ hem: -T / hem maķāmlarla: nağmālar ile L / olar: onlar E // hem: - M / itdiler: urdılar A E M; eylediler L

⁶⁹⁴ (A24b) ĥür ile rakş idüben: ĥürīler hem rakş idüp A E M; ĥürīler rakş idüben L; ĥürīler rakşa girüp T / oynadılar: uyandılar M // ĥilmān u: ĥilmān-ı Ç L / ayaklar: ayakların L

⁶⁹⁵ Bu beyit Ç’de bir sonraki beyitle yer deĝiştirilerek kaleme alınmıştır. / Ĥaķ Te‘ ālā anlara: sonra Allāh Te‘ ālā: A Ç E; sonra Allāh u Te‘ ālā M; yine Allāh Te‘ ālā L // kendü kendüne: kendi kendiye Ç; kendi kendine L; kendü kendüne T / medĥ [ü]: medĥ-i A Ç E L M T

⁶⁹⁶ // kim ol: ol kim M

⁶⁹⁷ seyyidi: seyyidesi M / Zehrādur: Zührādur A; Zehrādur Ç L T; Zührādur M // dağı hem Betül: hem dağı Bütül A E M

⁶⁹⁸ ol: -M; hem T / hem: ben L // ben nikāĥ itsem: nikāĥ eylesem L

Ben Muḥammede vekilem hem delil

700 Ben ‘Aliniñ cânibinden yâ resûl⁷⁰⁰
Bil nikâh itdüm o demde bilmiş ol

Pes bu vech ile olup gökde tamâm⁷⁰¹
Sen daḡı yirde nikâh it ey hümâm

Pes ‘Aliyi göndürüp getürdi ol⁷⁰²
Fâtımaya daḡı bildürdi resûl

Ç22a Mescide aşḡâbı hep cem‘ eyledi⁷⁰³
Cebrâ’ıl yine gelüben söyledi

Ḥaḡ Te‘âlâ emr kıldı yâ resûl⁷⁰⁴
Kim ‘Alî bu ḡuṭbeyi oḡuya bil

705 Ḥuṭbeyi çıkdı oḡudı çün ‘Alî⁷⁰⁵
Dertlere dermân olurdu ol velî

Daḡı dört yüz dirhem itdiler a yâr⁷⁰⁶
Mihrini Fâtımanıñ bil âşikâr

Fâtıma işitdi mihrin ol zaman⁷⁰⁷
Atasına didi ey faḡr-ı cihân

Kim senüñ kızıñ bu dünyâ mâl ile⁷⁰⁸
Pes âlûde ola böyle ḡâl ile

Ḡayrılardan ne ola farḡı bu dem⁷⁰⁹

⁶⁹⁹ ‘Aliye: ‘Aliyye Ç

⁷⁰⁰ (T24a) ben: pes A E L M // bil: hem A E M / itdüm: itdün A; itdi Ç L; oldı E M / o: ol E M

⁷⁰¹ (L24a; M24a) // ey hümâm: yâ imâm L

⁷⁰² pes ‘Aliyi göndürüp getürdi: ‘Aliye âdem gönderüp getürür T

⁷⁰³ cem‘ : küll L // Cebrâ’ıl yine: Cebrâ’ile M

⁷⁰⁴ Te‘âlâ: Te‘â M // ḡuṭbeyi: ḡuṣbeyi T

⁷⁰⁵ ḡuṭbeyi çıkdı: ḡuṭbeye çıkdı E; bir belig ḡuṭbe L // olurdu: oldı L T

⁷⁰⁶ dirhem: dırhem T // bil: bilgil A; hem L

⁷⁰⁷ işitdi mihrin: mihrin işitdi L / mihrin ol zaman: mihrini a yâr A E M // atasına didi ey faḡr-ı cihân: mihrini Fâtımanıñ bil âşikâr M / didi ey faḡr-ı cihân: didi kim ey şeh-i yâr A E

⁷⁰⁸ mâl ile: mālına A E M; mālıyla T // pes: pes niçün L / âlûde ola böyle ḡâl ile: oluna böyle bu ḡâl ile Ç; ola âlûde böyle ḡâli ne E; oluna böyle ḡâl ile L; ola âlûde bu ḡâline M

⁷⁰⁹ (A25a) // bil ki: bil ki bu A E M

Bil ki dünyā mihrini ben istemem

E26b 710 Kāmu benüm mihrimi ey şehsüvār⁷¹⁰
Ümmetüñ ‘āşisine itdim nişār

Kim şefā‘āt ideyüm anlara ben⁷¹¹
Yarın ol ‘āşī olan cānlara ben

Ol zamān pes geldi Cebrā‘il Emīn⁷¹²
Bir harīr vardur elinde bil hemīn

Pes behiştüñ ol harīrinden idi⁷¹³
Bil getürmiş Cennet içinden idi

Kim anuñ içinde yazmışlar ‘ayān⁷¹⁴
Fātımanuñ mihrini ol Müste‘ān

715 Muştafānıñ ‘āşī ümmetlerine⁷¹⁵
Pes Şefi‘ olmak için her cürmine

Ol harīri Fātıma bil ey cevān⁷¹⁶
Dünyādan gitdüğü vaqtin ol zamān

Kefene koyup vaşiiyyet eyledi⁷¹⁷
İnşaa’llāh bu beyān ola didi

Fātımayı itdiler çünkim gelin⁷¹⁸
Muştafā pes didi aşhāba gelin

⁷¹⁰ benüm mihrümi: mihrimi benüm A Ç E M / şehsüvār: şeh-i yār A E M // ‘āşisine itdim nişār: ‘āşisine bağışlarım M

⁷¹¹ anlara: bunlara E M // ol: -E L / olan: olan hem L / ben: - M

⁷¹² ol zamān pes: ān-ı vāhid L / pes geldi:geldi pes A / pes: -E; kim M // harīr vardur: harīre var Ç T; harīr var pes L

⁷¹³ pes: hem L // getürmiş: getürdi A E M / idi: didi T

⁷¹⁴ +

⁷¹⁵ (T24b) Muştafānıñ: ol resülün E M // olmak için: olmağ için A Ç L T; olmak M

⁷¹⁶ (L24b; M24b) cevān: cüvān A E; civān M // Bu mısra A, E, M’de bir sonraki beytin ilk mısrasıyla karıştırılmış ve yer değiştirilerek kaleme alınmıştır. / dünyādan gitdüğü vaqtin ol zamān: dünyādan gitdikde ‘Aliye didi A E; dünyādan gitdikde çünkim ‘Aliye didi M

⁷¹⁷ koyup: koyun Ç T; koyuñ L / eyledi: itdi ān A, M; eyledi ān E

⁷¹⁸ Fātımayı: Fātımayı pes T / itdiler çünkim: çünki itdiler L; çünkim itdiler M // pes didi aşhāba: aşhāba didi pes L; pes aşhāba didi M

Fâtımanıñ pes cihâzın görelüm⁷¹⁹
Ne gerekdür ne gerekmez bilelüm

Ç22b 720 Geldi Zehrâniñ cihâzın gördiler⁷²⁰
Kamu aşhâblar taḥayyür kıldılar

Bir ṭabaklanmış deri қоç derisi⁷²¹
Yire döşenmek içün hem eyisi

Bir ‘abâdan yaşduğı deve yünñ⁷²²
İçi çıkırıқçı talaş ile tolı

El degirmânı daḥı var bir a yâr⁷²³
Daḥı ab-dest ibriğı bir gül‘ izâr

E27a Bir daḥı ḥurmâ çekirdeginden ol⁷²⁴
Tesbiḥi var idi hem ey pür-uşul

725 Fâtımanıñ hem gelinlik giydüğü⁷²⁵
Bir ‘abâ idi daḥı deve yünñ

Bil ki on iki yirinde hem tamâm⁷²⁶
Yaması var idi anuñ ey ḥümâm

Ḥurmâ çöpi ile anı ey ḥoca⁷²⁷
Dikmiş idiler anı ucdan uca

Daḥı ol deri ki didim bilesin⁷²⁸
Ḥâtırında anı pek şaklayasın

⁷¹⁹ pes: -E / cihâzın: cehâzın Ç / görelüm: göreler M // gerekmez:gerekmez hem E / bilelüm: bileler M

⁷²⁰ geldi: geldiler A E M / Zehrâniñ: Zührâ A; Zehrâ E; Zehrâniñ Ç L; Zührâ M // aşhâblar taḥayyür kıldılar: aşhâb taḥayyürde kıldılar A E M; aşhâblar taḥayyür oldılar Ç; aşhâb hem taḥayyür oldılar L

⁷²¹ deri: hem L // döşenmek:döşetmek E M; döşemek L / hem eyisi: ey yol eri A Ç E L; ey eri M

⁷²² bir ‘abâdan yaşduğı: bir ‘abâ yaşdığı var L / yünñ: yüni T // çıkırıқçı: çıғırıқçı A Ç E; çıkırıcı M; çıғırıғçı T

⁷²³ degirmânı: degirmân Ç T / a: ey L // daḥı abdest ibriğı: abdest ibriğı daḥı Ç / bir: ey T

⁷²⁴ (A25b) // tesbiḥi: tesbiḥi T / pür-uşul: bâ-uşul T

⁷²⁵ hem: -M T

⁷²⁶ // ey: -L

⁷²⁷ ḥurmâ: ḥürma A; ḥürmâ E; çü ḥurma L // dikmiş idiler anı: dikmiş idi anı E; dikmiş idi anı hem L; dikmişdi anı hem T

⁷²⁸ ol deri ki didim bilesin: deri ol idi ki bilesiñ L // ḥâtırında: ḥâtırında Ç T / şaklayasın: şaklayasıñ L

Gice ile düşünürlerdi anı⁷²⁹
Gündüz olıcağ bilesin ey deni

730 Develerine anuñ üstünde hem⁷³⁰
Pes ‘alef virürler idi çekme ğam

Bu hikāyetden ğaraž ey şehsüvār⁷³¹
Hişşe almağdur bize pes āşikār

Faħr-ı ‘ālem kıızı ola Fātıma⁷³²
Biz niçe girmeyelüm pes māteme

‘Ālem anuñ ħürmetine ħalk ola⁷³³
Kızınıñ bu dem cihāzı fark ola

Dünyevī olan ħarındaşlar ‘āceb⁷³⁴
Hişşe almazlar mı bundan ne sebeb

735 Māl direnler gice gündüz āşikār⁷³⁵
Hiç dimezler ğayrıya ħalur a yār

Ħarc iderler nāzenin ‘ömrin aña⁷³⁶
Ħoyuban mālı giderler bir yaña

Ç23a Yā İlāhī nice olur ħālimüz⁷³⁷
Sen bilürsin hod bizim aħvālimüz

‘Aybımız örtgil bizim Settār Hū⁷³⁸
Şuçumuz ‘afv eylegil Ġaffār Hū

E27b Ħapuña geldük senüñ biz ey Aħad⁷³⁹

⁷²⁹ düşünürlerdi: düşünüpdi A; düşünürdi E // gündüz: gündiz T / bilesin: bilesiñ L

⁷³⁰ (T25a) // virürler idi: virürlerdi L T

⁷³¹ (L25a; M25a) şehsüvār: şahsivār E // pes: hem L

⁷³² // pes: çünkim M

⁷³³ // fark: bu A Ç L T

⁷³⁴ dünyevī: dünyāvī E // almazlar mı: almaz mı E L / bundan: ‘aceb bu A / sebeb: ‘aceb L

⁷³⁵ direnler: dilerler A Ç E L; diler M // a: ey L

⁷³⁶ nāzenin: nāzenin T / ‘ömrin: ‘ömri A E L M T // giderler: gider pes E

⁷³⁷ olur: olur bizim E // bilürsin: bilür A

⁷³⁸ (A26a) Bu beyit A, E ve M’de bir sonraki beyitle yer değiştirilerek kaleme alınmıştır. // Ġaffār Hū: Settār Hū M

⁷³⁹ // Muştafa ħürmetine: ol resülün ħürmetine it E M / eyle meded: eyleme red L

Muṣṭafā ḥürmetine eyle meded

740 Bu Ża‘îfî bî-nevāya ey Ḥudā⁷⁴⁰
Dünyāda uḥrāda sen eyle hüdā

Ḳalmışuz ‘işyān içinde biz zelîl⁷⁴¹
Ṭoğrı yolu bize göster ey Delîl

Çokdurur ‘işyānımız gel bakma sen⁷⁴²
‘İrzımız yirinde iken yıkma sen

Muṣṭafānî ḥürmetiyyün ey Kerîm⁷⁴³
Fāṭımanî ḥürmetiyyün ey Raḥîm

Görmüşem esmā-i ḥüsnāda Mübîn⁷⁴⁴
Bir adın vardır Selām bildüm hemîn

745 Ol Selām ismî ḥaḳkıyyün ey Selîm⁷⁴⁵
Sen bize itdürme ‘azāb ey Ḥalîm

Ḥâtîmede sen bizi ḥıfz eylegil⁷⁴⁶
Kâmil imān ile bizi [ṭoylağıl]

Daḥı şorı hem ḥisāb itdürme sen⁷⁴⁷
Daḥı hem nār-ı ‘azāb itdürme sen

Aşlımız neslimüzi yā İlāh⁷⁴⁸
Yarlığağıl rû-siyāhuz rû-siyāh

⁷⁴⁰ beyit: -L / bî-nevāya: nevāya M

⁷⁴¹ +

⁷⁴² +

⁷⁴³ Muṣṭafānî ḥürmetiyyün: ol resûlün ḥürmetine E M / Muṣṭafānî: Muṣṭafā T / ḥürmetiyyün: ḥürmetine A // ḥürmetiyyün: ḥürmetine A E M

⁷⁴⁴ esmā-i ḥüsnāda: esmā-i ḥüsnāda ben L; esmā’ü’l-ḥüsnāda T // adın: adın T / Selām bildüm: daḥı Selām L

⁷⁴⁵ (T25b) ol: o T / Selām ismî: isimlerin L / ḥaḳkıyyün: ḥürmetiyyün A / ey: -M / Selîm: Ḥalîm A Ç E L M // itdürme ‘azāb ey Ḥalîm: itme ‘azāb hem elîm A Ç E L M

⁷⁴⁶ (M25b) ḥâtîmede: ḥâtîmeden L / sen bizi ḥıfz: bize sen imdād M // imān ile: imānla L; imān T / [ṭoylağıl]: ṭoylağıl A Ç E L M T

⁷⁴⁷ (L25b) şorı hem ḥisāb itdürme: hem şorı ḥisābın itme L / şorı hem: hem şor A Ç; hem şorı E; şorı M // daḥı hem nār-ı: daḥı nār u hem A; hem daḥı nār-ı L T

⁷⁴⁸ // yarlığağıl: yarlığağıl Ç M T

Böyle bir luṭf eylegil sen yâ Mu‘în⁷⁴⁹
Korḳulardan sen bizi it çün emîn

750 Bu du‘âmuz sen ḳabûl it yâ Ğafûr⁷⁵⁰
Muştafânîñ hürmetiyçün yâ Şekûr

Bu kitâbuñ şâhibini ey Mübîn⁷⁵¹
Raḥmet it faẓluñ ile sen ey Metîn

[Okuyanı dinleyeni yazanı]⁷⁵²
Raḥmetiñle yarlıgağıl ey Ğanî

E28a Fâ‘ ilâtün fâ‘ ilâtün fâ‘ ilât⁷⁵³
Biñ günâhı ‘afv ider bir şalavât
‘Âḳıbet ḥayr olmak içün ey paşa⁷⁵⁴
Fâtîḥa didim [oḳuñ] başdan başa

Der-beyân-ı Ḥazret-i ‘Ömer Raḍiya’llâhu Te‘âlâ ‘Anhu Oğlunı Şehîd Eyledüğü *

755 Nâle ḳıl ey ‘andelîb gel eyle ün⁷⁵⁵
Nefs elinden niçe bir ḳalduñ zebûn

Ç23b Çokları bu nefis idüpdür ḥâr u zâr⁷⁵⁶

⁷⁴⁹ beyit: -L // korḳulardan: korḳular A / sen bizi it çün: it bizi ḳamu A; bizi ḳamu it Ç; bizi eylegil E M

⁷⁵⁰ Bu beyit E ve M’de sonraki beyitle yer deġiştirilerek yazılmıştır. / yâ: ey T / Ğafûr: İlâh E M // Muştafânîñ hürmetiyçün yâ Şekûr: ol resûlün hürmetine pād-şâh E M / Muştafânîñ hürmetiyçün: Muştafânun hürmetine A; Muştafa hürmetiyçün sen Ç

⁷⁵¹ beyit: - Ç L T // bu kitâbuñ şâhibini ey Mübîn: bi-çâre Hüseyin şâhib-i kitâbı ey Ğafûr E; Molla Aḥmed şâhib-i kitâbı yâ Ğafûr M // raḥmet it faẓluñ ile sen ey Metîn: ḳıl müşerref cemâliñle sen yâ Şekûr E; ḳıl cemâliñle müşerref yâ Şekûr M

⁷⁵² beyit: -A E L M / [okuyanı dinleyeni yazanı]: yazanı okuyanı dinleyeni Ç; okuyanı dinleyeni yazdırup hem yazanı T // raḥmetiñle yarlıgağıl ey Ğanî: raḥmetiñle yarlıga sen yâ Ğanî T

⁷⁵³ beyit: - Ç // biñ günâhı ‘afv ider bir şalavât: vir şalavât ol resûle nûra bat A; biñ günâhı maḥv ider bir şalavât L; vir Muḥammed Muştafâya çok şalât T

⁷⁵⁴ beyit: - A Ç E L M // [oḳuñ]: oḳun T

* Der-beyân-ı Ḥazret-i ‘Ömer Raḍiya’llâhu Te‘âlâ ‘Anhu Oğlunı Şehîd Eyledüğü: Der-beyân-ı Ḥazret-i ‘Ömer Raḍiya’llâhu ‘Anhu Ḥadd ile Oğlunı Öldürdüğü A; Ḥazret-i ‘Ömer Oğlunı Ḥadd ile Öldürdüğüdür Raḍiya’llâhu ‘Anh Ç; Ḥazret-i ‘Ömer Raḍiya’llâhu ‘Anhu Oğlu Şehmânun Kışşasıdır L; Der-beyân-ı Ḥazret-i ‘Ömer Raḍiya’llâhu ‘Anhu Oğlunı Şehîd Eyledigidür M; Kışşa-i Ḥazret-i ‘Ömeriñ Maḥtûm-ı ‘Âlileri Raḍiya’llâhu ‘Anhumâ T

⁷⁵⁵ (A26b) gel: -L // elinden: elinde A, M / niçe bir ḳalduñ: niceler ḳaldı A E M; nice bir ḳalduḳ L; nice bir ḳaldın T

Dağı çokları idiser tār-mār

Pes bu nefis ile çıkamazsın başa⁷⁵⁷
Çokları bu kul idüpdür ey paşa

Ger dilersin kim çıkasın başa sen⁷⁵⁸
Pes Hakkıñ zikrini kıl endişe sen

İlete tā kim seni bir menzile⁷⁵⁹
Nefs elinden kurtulursın bil hele

760 Ger özüñi kurtaragör sen bu dem⁷⁶⁰
Her yaman işüñ olur pes yahşı hem

Nefs elinden sen seni kurtarmasañ⁷⁶¹
Hâlıkıñ buyruklarını [tutmasañ]

Bil ki ser-gerdân olursın her zamân⁷⁶²
Bulamazsın yarın anda pes emân

Muştafâ dağı saña olmaya yâr⁷⁶³
Pes nice itseñ gerek ol demde çâr

Pes ‘azâba lâyık olduñ ey fülân⁷⁶⁴
Bu sözümde bil benüm yokdur gümân

765 Pes bu nefsi öldüregör âşikâr⁷⁶⁵
Muştafâya tā olasın toğrı yâr

Dü cihânda rağbetüñ ola senüñ⁷⁶⁶

⁷⁵⁶ hār u: hār-ı Ç T; hūr L; hūr u M // dağı çokları idiser: çokları dağı idüpdür M / dağı: zîrā T

⁷⁵⁷ pes: sen L T / nefis ile: nefisle L

⁷⁵⁸ çıkasın başa sen: çıkayum ben başa L // pes Hakkıñ zikrini kıl endişe sen: Hakkıñ zikrini kıl dâ’im endişe L / zikrini kıl: emrini eyle M

⁷⁵⁹ kim: kim ol Ç // kurtulursın: kurtulursıñ L / bil: sen E; -M

⁷⁶⁰ (T26a) // pes: bil A; -M; hem T

⁷⁶¹ beyit: -L / kurtarmasañ: kurtarmasan AÇ L; kurtaramaz sen E; kurtmasan T // buyruklarını: buyuruğın M; buyruklarını T / [tutmasañ]: tutmasan A L M T; dutma sen Ç; tutmaz sen E

⁷⁶² (M26a) olursın: olursıñ L // pes: hem L; sen M

⁷⁶³ olmaya:olmaya hem E // itseñ gerek ol demde çâr: itsen gerekdür ey bî-çâr T / ol demde: anda L

⁷⁶⁴ pes: hem L / olduñ: olur L; oldın T / fülân: cüvân A E; civân M // bu sözümde bil benüm yokdur: bu sözümün bil yokdurur E

⁷⁶⁵ // tā: -M

Ȑurtarursın bil cehennemden cānuñ

E28b Her umūruñda mehenk it şer⁷⁶⁷ i sen⁷⁶⁷
Tā ki pāk ola arına cān u ten

Şer⁷⁶⁸ i olmayan işi itme⁷⁶⁸ ‘ayān⁷⁶⁸
Tā ki saña raḥm ide ol Müste⁷⁶⁸ ‘ān

Bu naşīḥat pes yiter saña bu dem⁷⁶⁹
Şer⁷⁶⁹ i ḳoyma sen elūnden dem-be-dem

770 Saña pes temşīl idem ben bir ḥaber⁷⁷⁰
Kim eşaḥ ḳavl ile direm mu⁷⁷⁰ teber

Gel şalavāt virelüm pes ‘aşḳ ile⁷⁷¹
Belki bize bā⁷⁷¹ iş-i raḥmet ola

Bil ki raḥmet ide bize Kird-gār⁷⁷²
Ol Kerīm u ol Raḥīm [Āmūzgār]

Ç24a Pes ‘Ömer ḥazretleri Fārūḳa siz⁷⁷³
Kim raḍiya’llāhu ‘anhu diyesiz

Var idi bir oḒlu anuñ nev-cevān⁷⁷⁴
Adına Şehmā dirlerdi ‘ayān

775 Hem bilā teşbīḥ şūretde o dem⁷⁷⁵
Daḥı ḥoş-āvāz sīretde çü hem

⁷⁶⁶ (L26a) // ḳurtarursın: ḳurtarasın A E M; ḳurtarur Ç; ḳurtarursıñ L / bil: hem T

⁷⁶⁷ umūruñda: umūrında Ç T / mehenk: mehek Ç / şer⁷⁶⁷ i: cānı T // arına: arıda A / cān u: cān-ı T

⁷⁶⁸ beyit: -L / şer⁷⁶⁸ i: şer⁷⁶⁸ T / itme: itme hem E

⁷⁶⁹ naşīḥat: naşīḥat T / saña: saña hem E // şer⁷⁶⁹ i: şer⁷⁶⁹ T / ḳoyma sen elūnden: elden ḳoymayasın A E M; ḳoyma eliñden sen L

⁷⁷⁰ [A27a] A nüshasında 27a’dan 30a’ya kadarki sayfalar eksiktir. / Beyit: -A / pes temşīl idem: temşīl ideyim T / pes: -M // direm: direm hem E

⁷⁷¹ beyit: -A / Bu beyit E ve M’de sekiz beyit sonra yazılmıştır. / ‘aşḳ ile: ‘aşḳla Ç L

⁷⁷² beyit: -A / Bu beyit E ve M’de beş beyit sonra kaleme alınmıştır. / raḥmet ide bize: raḥmet eyleye hem L; bize raḥmet ide T / Kird-gār: ol Kird-gār E // Kerīm u: Kerīm-i Ç L T / ol: hem L / [Āmūzgār]: Āmurzigār Ç; umūzugār E; Kird-gār L; ūmūzgār M; āḥir ü kār T / Bu beyitten sonra T’de “Ḥikāye-i Ḥazret-i ‘Ömeriñ Maḥtūmı Şehmā Raḍiya’llāhu ‘Anḥümā” şeklinde bir başlık atılmıştır.

⁷⁷³ beyit: -A // diyesiz: diyesıñ L

⁷⁷⁴ (T26b) beyit: -A / var idi bir oḒlu anuñ: var anıñ bir oḒlu Ç / bir oḒlu anuñ: bir anıñ oḒlu L; oḒlu bir anıñ M / nev-cevān: nev-cüvān E M // Şehmā: Şehma E / dirler idi: dirlerdi Ç L

⁷⁷⁵ beyit: -A / teşbīḥ: teşbih M / o: bu M // ḥoş-āvāz: ḥoş-āvāz u M; ḥoş-āvāzı T / çü: -M

Muṣṭafāya beñzer idi ol cevān⁷⁷⁶
Dünyādan gitdükde bil fahr-ı cihān

Oḡudurdu ḡamu aṣḡāblar anı⁷⁷⁷
Kim işitse ṣād olur [cān u] teni

Çünkü Qur'ān oḡur idi ol cevān⁷⁷⁸
Muṣṭafāyı diñlemiş gibi 'ayān

Bil uluları ḡamu ṣaḡābeler⁷⁷⁹
Diñleyüp anı çü şeyḡ ü ṣābeler

780 Bir nice gün ḡasta oldu ol yigit⁷⁸⁰
ḡayli zaḡmet çekdi ol dem pes işit

E29a ḡastalık içre meḡer kim bir gün ol⁷⁸¹
Pes 'Ömer meclisine geldi çün ol

Yine aṣḡāblar anı oḡutdılar⁷⁸²
Bil ki bir miḡdār tesellī oldılar

Pes 'Ömer yanından ol dem ol cevān⁷⁸³
Ḳalḡuban gitdi evine ol zamān

Gider iken bir Yahūda uğradı⁷⁸⁴
Ol Yahūdī aña ṭabībem didi

785 Çok maraḡ var sende didi ey yigit⁷⁸⁵

⁷⁷⁶ beyit: -A / cevān: cūvān E; civān M // gitdükde bil: çünkim gidende M

⁷⁷⁷ beyit: -A / aṣḡāblar: aṣḡāblar hem E // işitse ṣād olur [cān u] teni: işitse ṣāz olurdu hem cānı L; işidürdi ṣād olur cānı M / işitse: işidürse E / ṣād: ṣāz Ç / [cān u]: cān-ı Ç T

⁷⁷⁸ (M26b) beyit: -A / çünkim: çünki M / oḡur idi: oḡurdu L / cevān: cūvān E // 'ayān: hemān L

⁷⁷⁹ beyit: -A L / bil uluları ḡamu ṣaḡābeler: bil olurlardı ḡamu aṣḡāblar Ç; pes uluları ḡamu aṣḡābeler M; ḡış olurlar idi ḡamu aṣḡāb T // çü şeyḡ ü ṣābeler: çü şeyḡ ṣābeler Ç; çün şeyḡ ü ṣāb T

⁷⁸⁰ beyit: -A // pes: sen E M; hem L

⁷⁸¹ beyit: -A / ḡastalık: ḡastalık E L M T / kim bir gün: bir gün kim E M / kim: ki T // pes 'Ömer meclisine geldi çün: pes meclisine 'Ömeriñ geldi çün E; meclisine 'Ömeriñ geldi çünkim M / geldi çün: çün geldi L

⁷⁸² beyit: -A // bil ki bir miḡdār tesellī oldılar: ḡatırı ḡoṣ hem tesellī eylediler L / oldılar: itdiler E M

⁷⁸³ beyit: -A / yanından: yanında M / cevān: cūvān E; civān M

⁷⁸⁴ (L26b) beyit: -A / gider iken: giderin M / Yahūda: Yahūdī Ç; Yahūdāya E; Yahūdīye T // Yahūdī:Yahūdā E;Yahūdū M / aña ṭabībem: ben ṭabībim hem L / ṭabībem: ṭabībim ben Ç E M

Saňa bir şerbet virem bu dem işit

İçesin def̃ ola senden bu zamān⁷⁸⁶
Hep maražlar gide senden pes ʿ ayān

Didi Şehmā kim keremler idegör⁷⁸⁷
Beni bu dertden bu dem kırtaragör

Ol Yahūdī virdi şerbet pes o dem⁷⁸⁸
Ĥamr idi pes bilmedi Şehmā nidem

İçdi anı ol zamān pes bilmedi⁷⁸⁹
Kim şarāb olduĝını fehm itmedi

Ç24b 790 Durdı ĝitdi evlerine ol zamān⁷⁹⁰
Sarĥoş oldu yolda giderken hemān

Bir zinā idici ʿ avret gördi ol⁷⁹¹
Aldanup itdi zinā anuñla ol

Ėudret ile bil ki ʿ avret ol zamān⁷⁹²
Ĥāmle oldu pes andan bil hemān

Bir zamān geçdi aradan ey emīn⁷⁹³
Toĝdı bir oĝlan bu ʿ avretten hemīn

Oĝlanı getürdi ʿ avret ey aĥī⁷⁹⁴
Ol ʿ Ömer meclisine geldi daĥı

E29b 795 Pes ʿ Ömer öñine atdı ol meger⁷⁹⁵

⁷⁸⁵ [A27b] beyit: -A

⁷⁸⁶ beyit: -A / def̃ ola senden: maraž var def̃ ola L / senden: sende T // maražlar gide senden pes ʿ ayān: şifā bulursıñ itme sen gümān L

⁷⁸⁷ beyit: -A / Şehmā: Şehma E / kim keremler idegör: ki keremler idiñiz L // bu dertden bu dem kırtaragör: hem bu derdimden kırtarıñuz L; bu dertden kırtaragör M; bu dertden ĥalāşla idegör T

⁷⁸⁸ beyit: -A / Yahūdī: Yahūdu E M // Şehmā: Şehma E

⁷⁸⁹ (T27a) beyit: -A // fehm itmedi: hem duymadı Ç E; añnamadı L; hem bilmedi M

⁷⁹⁰ beyit: -A / durdı: ĝırdı L / evlerine: yollarına T // giderken:gider iken E

⁷⁹¹ beyit: -A // aldanup: aldadup L

⁷⁹² (M27a) beyit: -A // bil hemān: ol zamān L; hemān M

⁷⁹³ beyit: -A // toĝdı bir oĝlan bu ʿ avretten: toĝdı bu ʿ avretten oĝlan bil L / doĝdı: toĝdı E

⁷⁹⁴ beyit: -A / oĝlanı: oĝlunı Ç L; uşakı T

⁷⁹⁵ beyit: -A / ʿ Ömer öñine atdı ol: ʿ Ömeriñ öñine kıoydı L // oĝluñ: oĝlunuñ L; oĝlun T / yā: ey T

Didi oğluñ oğlıdur bil yā ‘Ömer

Didi aña pes ‘Ömer kim ey deni⁷⁹⁶
Kimdür oğlum pes ola oğlu xanı

Didi kim Şehmādurur bil oğluñ⁷⁹⁷
Didi Şehmāyı evermedüm xanı

Niçe oğlu ola anuñ bu zamān⁷⁹⁸
Bu yalan sözden ne biter ey fülān

Didi ‘avret kim fülān vaqt yā ‘Ömer⁷⁹⁹
Pes zinā itdi benümle tıy haber

800 Bu veled hem ol zinādandur didi⁸⁰⁰
Çün ‘Ömer bu sözi ol dem añladı

Pes ğazab-nāk oldı Fārūx ol zamān⁸⁰¹
Didi Şehmāyı getürüñ merdümān

Varuban Şehmayı çün getürdiler⁸⁰²
Ol ‘Ömer meclisine yitürdiler

Didi Şehmāya ‘Ömer kim bu zamān⁸⁰³
Kıışsayı virgil haber pes ey cevān

Didi Şehmā yā ata ol dem ki ben⁸⁰⁴
Pes xatuñdan ğıtdim idi diñle sen

805 Bir Yahūdī baña ol dem söyledi⁸⁰⁵

⁷⁹⁶ beyit: -A / didi aña pes ‘Ömer: pes didi ‘Ömer aña E; pes ‘Ömer didi aña M // kimdür: kimdürür A

⁷⁹⁷ beyit: -A / kim: ki E // Şehmāyı evermedüm xanı: oğlum evermedim belli L / xanı: deli Ç; señi E M

⁷⁹⁸ beyit: -A // bu yalan: böyle E M

⁷⁹⁹ (L27a) beyit: -A / kim: -E M / vaqt: vaqıt M // tıy haber: bilmiş ol T / tıy: duy Ç

⁸⁰⁰ [A28a] beyit: -A / zinādandur: zamāndur M // çün: çünkim M / bu sözi ol dem: ol dem bu sözi E M

⁸⁰¹ beyit: -A / Fārūx: ‘Ömer T // Şehmāyı getürüñ merdümān: oğlumı getürüñ şimdi ān L / Şehmāyı: Şehmayı E / getürüñ: getürüñ ey M; getürün T

⁸⁰² beyit: -A / Şehmayı çün: çünkim Şehmayı M / Şehmāyı: Şehmayı E / çün: -L // meclisine: meclisine çün M

⁸⁰³ beyit: -A T / didi Şehmāya ‘Ömer kim: dir ki ‘Ömer oğlanıña L / Şehmāya: Şehmaya E // pes: sen L; -M / cevān: cüvān E; civān M

⁸⁰⁴ beyit: -A / Şehmā: Şehma ki E // xatuñdan: xatından T / idi: itdi Ç / diñle: añla E M

⁸⁰⁵ (T27b) beyit: -A / baña ol dem: yolda baña L // saña: -M

Gel saña şerbet virem içgil didi

Tā ki şağ ola vücūduñ ey cevān⁸⁰⁶
Bu marazdan kırtulasın bil ‘ayān

Ç25a Pes inandum içdüm anı bilmedüm⁸⁰⁷
Hamr imiş ben içdügüm pes duymadum

Gider iken yolda sarhoş olmışam⁸⁰⁸
‘Aql kalmamış zinā pes itmişem

E30a Şonra ‘aqlum başıma geldi hemān⁸⁰⁹
Bil ki tevbe eyledüm ben ol zamān

810 Didi aña pes ‘Ömer kim ey oğul⁸¹⁰
Tevbe ile kırtulacak iş degil

Hālīķiñ emrini ben tutsam gerek⁸¹¹
Her ne dimişdür anı itsem gerek

Ben anuñ emrini bil terk itmezem⁸¹²
Şer‘iden taşra yola ben gitmezem

Efleḥ adlu bir kılı var idi hem⁸¹³
Didi tut Şehmāyı Efleḥ sen bu dem

Ol cevānı tutdı Efleḥ ol zamān⁸¹⁴
Çarmuğa gerdi anı ey merdümān

815 Turrayı algıl elüñe ur didi⁸¹⁵

⁸⁰⁶ beyit: -A / vücūduñ: vücūdın T / ey cevān: sıhḥat bula L / cevān: cūvān E; civān M // bu marazdan kırtulasın bil ‘ayān: hem daḥı bu marazlardan kırtula L / kırtulasın bil: kırtarasın sen T

⁸⁰⁷ (M27b) beyit: -A / içdüm anı: anı içdüm E M // ben içdügüm pes duymadum: içdigim bilmem tuymadum L; içdüm anı hem tuymadum T / pes: -M

⁸⁰⁸ beyit: -A // ‘aql: ‘aqlı E M; ‘aqlım T / zinā pes: pes zinā L / itmişem: kılmışam E L M

⁸⁰⁹ beyit: -A // bil ki tevbe: çok tevbeler L

⁸¹⁰ aña pes ‘Ömer kim: ‘Ömer aña kim pes L; ‘Ömer aña kim M // tevbe ile: tevbe Ç / iş degil: degil ol T

⁸¹¹ beyit: -A / tutsam: dutsam T // dimişdür anı itsem: dem emr itdi bu dem itsem Ç; dimişdürür hem kılsam L / anı: bu dem E M

⁸¹² beyit: -A // şer‘iden taşra yola ben: hem şer‘den taşra yola L; taşra yolu şer‘iden ben T

⁸¹³ beyit: -A // tut Şehmāyı: tut Şehmāyı E; tut oğlumu L; Şehmāyı tut T / sen bu dem: bu zamān M

⁸¹⁴ (L27b) beyit: -A // ey merdümān: ol zamān M

Bu işe bir hoş tayanup tır didi

Çaldı Efleḥ turrayı Şehmāya pes⁸¹⁶
Ona dek urdı o dem ol aya pes

Ona dek Şehmā daḥı şabr eyledi⁸¹⁷
Çünkü geçdi anı Şehmā söyledi

Didi baba bil ki itdüm tevbe ben⁸¹⁸
Hak rızasıyçün esirge şimdi sen

Ṭāqatüm kalmadı ey cānum baba⁸¹⁹
Añladum bildüm işim külli hebā

820 Ṭurrayı çal didi Efleḥe yine⁸²⁰
Kimdürür ol demde pes aña diye

Ṭurra oldı pes yigirmi ol zamān⁸²¹
Çağırup Şehmā didi kim el-emān

Tevbe olsun cān u gönlümden meded⁸²²
Kim cānum çıkdı ayağumdan meded

E30b Efleḥe ol dem ‘Ömer yine didi⁸²³
Ṭurrayı çal diñleme pes söyledi

Ç25b Çünkü ṭurra kırka çıkdı ey cevān⁸²⁴

⁸¹⁵ [A28b] beyit: -A / algıl: algıl L; al T / ur : urgıl T // işe: işi M / tayanup tır: dayanup dur T

⁸¹⁶ beyit: -A / çaldı Efleḥ turrayı: urdı Efleḥ turrayı E; çaldı turrayı Efleḥ L; urdı turrayı Efleḥ M // Şehmāya: Şehmāya E // o dem ol: ol dem ol E; ol dem M

⁸¹⁷ beyit: -A / ona dek Şehmā daḥı şabr eyledi: hem vuranda Şehmā şabr eyler idi L // Şehmā daḥı: Şehmā daḥı E; daḥı Şehmā M // çünkü: çünkü M / Şehmā: Şehmā E

⁸¹⁸ beyit: -A / baba bil ki itdüm tevbe: yā baba itdüm tevbe bil ki T / itdüm tevbe ben: tevbe idüben E M // rızasıyçün: rızası içün E; : rızası çün L / esirge: emriñe M

⁸¹⁹ beyit: -A // külli: küllü E; külli M

⁸²⁰ (T28a) beyit: -A / çal didi Efleḥe: Efleḥe urdı E; Eflāḥa ur didi M / Efleḥe: Efleḥ pes Ç // kimdürür: kimdür L / demde pes aña diye: dem aña pes ne dīne T / diye: dīne E; hem ne diye L; yine M

⁸²¹ beyit: -A // Şehmā: Şehmā E; yine L

⁸²² (M28a) beyit: -A / cān u gönlümden meded: cān-ı gönlümden meded Ç; cān u gönlümden didi E; cān-ı gönlümden kıl meded L; cān-ı gönlümden didi M; cān-ı gönlümden meded T // çıkdı ayağumdan: ayağumdan çıkdı eyle L / meded: didi E M

⁸²³ ol dem ‘Ömer yine: ‘Ömer yine ol dem M // pes söyledi: hīç sen didi L; sen söyledi M

⁸²⁴ beyit: -A / cevān: cūvān E; cān M // çıkmaya geldi bil ki: geldi hem çıkmaya L / yukarı: yukarı E / çıkmaya: çıkmaya T / bil ki: çünkü M

Yuḡaru çıḡmaya geldi bil ki cān

825 Görđi kim atası anı dññlemez⁸²⁵
Bildi kim anı daḡı esirgemez

Hey meded cānım müselmānlar didi⁸²⁶
Anama bu dem haber iydññ didi

Anasına ḡıldılar ol dem ḡaber⁸²⁷
Tiz iriř öldürđi oḡluñı ‘Ömer

Anası feryād idüp ṡırdı uru⁸²⁸
Āh ü zār idüp çü girdi iḡerü

Görđi oḡlancuḡını çārmuḡda hem⁸²⁹
Ġayrı ḡāle girdi ṡāḡat oldı kem

830 Çaḡırur Şehmā meded ol dem emān⁸³⁰
El-emān öldüm baba dir el-emān

Anası pes iḡtiyārsuz ol zamān⁸³¹
Atdı oḡlu üstüne kendin hemān

Ḳuḡdı oḡlun ol zamān dād eyledi⁸³²
Yā ‘Ömer didi çü feryād eyledi

Ḳalduruñ siz ‘avreti didi ‘Ömer⁸³³
‘Avreti ḡaldurdılar ol dem meger

ṡurrayı ḡalgıl yine Efleḡ didi⁸³⁴

⁸²⁵ kim: ki L // kim anı daḡı: ki anı hīç L / kim anı esirgemez daḡı M

⁸²⁶ beyit: -A / müselmānlar: müslimānlar M // eydññ: eyleñ L; eydin T

⁸²⁷ beyit: -A // tiz: tiz T / öldürđi oḡluñı: oḡluñı öldürđi E M

⁸²⁸ beyit: -A / ṡırdı uru: urdı ṡırı Ç // āh ü zār: āh-ı zār Ç E T; āh vāh L / çü: -L / iḡerü: iḡeri Ç

⁸²⁹ (L28a) beyit: -A / oḡlancuḡını: oḡlancıḡların Ç; oḡlancuḡın E / hem: -M // ḡayrı ḡāle girdi ṡāḡat oldı kem: feryād efḡān ‘aḡlı bī-hūř oldı hem L / ṡāḡat: ṡāḡı T

⁸³⁰ [A29a] beyit: -A / çaḡırur Şehmā: oḡlan çaḡırur L / çaḡırur: çaḡırup Ç E M / Şehmā: Şeḡma E / ol dem: öldüm E // öldüm: ol dem M / baba dir: yā baba L

⁸³¹ beyit: -A / pes: hem M // atdı oḡlu üstüne kendin: oḡlı üstüne kendin atdı T

⁸³² beyit: -A / oḡlun: oḡluñ T // çü: -M

⁸³³ beyit: -A / ḡalduruñ: ḡaldırın T / siz ‘avreti: siz bu ‘avreti L; ‘avreti siz M

⁸³⁴ beyit: -A / ḡalgıl yine Efleḡ: ḡal Efleḡe yine T / ḡalgıl: ḡalgıl Ç T; ḡalıñ L // ṡurmaḡıl: durmagıl Ç T; ṡurmaḡıl L / bu dem saña direm: saña direm bu dem M

Ṭurmağıl bu dem saña direm didi

835 Ṭurra seksen oldı bil ey merdümān⁸³⁵
Cân dağı ḥulḳūma geldi ol zamān

İñül iñül yâ baba dir idi ol⁸³⁶
Ḳalmadı ṭâḳat özin bilmedi ol

E31a Çünki ṭurra toḳsana çıḳdı tamām⁸³⁷
Şehmā cān teslīm ḳıldı ey hümām

Didi Efleḥ yâ emirü'l-mü'minīn⁸³⁸
Şehma cān teslīm ḳıldı bil hemīn

Efleḥe didi 'Ömer hem ol zamān⁸³⁹
On dağı urğıl yüz olsun pes 'ayān

840 Tañrının ḥükmi budur kim bilesiz⁸⁴⁰
Her zamān her demde şer' a uyasız

Ç26a Duruban ol dem 'Ömer çok ağladı⁸⁴¹
Ağzını Şehmānuñ ağzına ḳodı

Yüzini hem yüzine sürdi anuñ⁸⁴²
Didi oğlum sevdüğümde ben senüñ

Başña anı getürdüm bilesin⁸⁴³
Yarın anda bunı sen fıkr idesin

⁸³⁵ (T28b) beyit: -A // ol zamān: ey cevān T

⁸³⁶ beyit: -A / iñül iñül: añul añul E M // bilmedi: bileydi Ç

⁸³⁷ (M28b) beyit: -A / çünki: çünkim M / çıḳdı: irdi: T // Şehmā cān teslīm ḳıldı ey: cānını teslīm eyledi ol L / Şehmā: Şehma E / cān teslīm ḳıldı ey hümām: teslīm-i cān itdi ol zamān E M

⁸³⁸ beyit: -A / emirü'l-mü'minīn: emire'l-mü'minīn E; emiri'l-mü'minīn M // Şehma: Şehma E / cān teslīm ḳıldı bil hemīn: cānın teslīm itdi bilesin Ç; cānı teslīm itdi bilesin E M; cānın teslīm itdi bil hemīn L

⁸³⁹ beyit: -A / 'Ömer hem: pes 'Ömer T // urğıl: urğıl Ç L; ur T / pes 'ayān: tamām E L M

⁸⁴⁰ beyit: -A / budur: budurur T / kim: ki E // demde şer' a uyasız: ān şer' ile olasıñ L

⁸⁴¹ beyit: -A / duruban ol dem 'Ömer çok: fāriğ olup hem çok 'Ömer L / ṭuruban: duruban A Ç L M T // Şehmānuñ: Şehmanuñ E; oğlunuñ L

⁸⁴² beyit: -A / yüzine sürdi anuñ: yüzünüñ üstine L // ben: hem E M

⁸⁴³ beyit: -A / anı: bunı Ç // bunı sen: sen bunı Ç / bunı sen fıkr idesin: sen tefekkür ḳılasın E M; bunı fıkr eylesin L

Yüz ağaç yirine ururlardı bil⁸⁴⁴
Saña hem yüz yüz duğan olma hacil

845 Ger birisin dünyā tağlarına hem⁸⁴⁵
Pāre pāre olur idi degse hem

Çünkü çārmuḡdan çıkardı oğlunı⁸⁴⁶
Yarağın görüp de defn itdi anı

Çok kişiler ol zamanda didiler⁸⁴⁷
Ne ƣatı gönüllü kişidür ‘Ömer

Pes helāk eyledi oğlun göz göre⁸⁴⁸
Bu işi kim kendü kendüne göre

Ol gice gördi ‘Aliyyü’l-Murṭazā⁸⁴⁹
Pes düşünde Muṣṭafā -yı pür-şafā

850 Cennetüñ içinde bir taht üzre hem⁸⁵⁰
Şağ yanında oğlu İbrāhīm o dem

E31b Şol yanında dağı ol Şehmā bile⁸⁵¹
Kim bezenmiş dürli zīnetler ile

Muṣṭafā didi ki aña yā ‘Alī⁸⁵²
Gör ‘Ömer nitdi bu yolda ol velī

Oğlunı şer‘im içün itdi helāk⁸⁵³

⁸⁴⁴ (L28b) beyit: -A / ururlardı: urarlardı E; urarlardı çünkü M // saña hem: hem saña T / yüz yüz duğan olma hacil: dağı yüz kerre yüz eylice bil L

⁸⁴⁵ [A29b] beyit: -A / birisin: birisi T // pāre pāre olur idi degse hem: pāre pāre olurdu ger degse bu dem Ç; ursalar pāre pāre olur diñle sen E M; ger degse pāre pāre olurdu hem L

⁸⁴⁶ beyit: -A // yarağın görüp de defn itdi: ƣaydını görüp hem defn itdiler L / yarağın görüp de: techizin görüp T

⁸⁴⁷ beyit: -A // ‘Ömer: didiler L

⁸⁴⁸ beyit: -A / oğlun: oğlun T // kim kendü kendüne: kim kendüye kendi Ç L; pes kim ider kendi T

⁸⁴⁹ beyit: -A // Muṣṭafā -yı pür-şafā: ol resül pür-şafā E M

⁸⁵⁰ (T29a) beyit: -A // o: bu E M

⁸⁵¹ beyit: -A / Şehmā bile: Şehma bile E; Şehmāyla L; Şehmāyile M // dürli zīnetler: dürr-i zīnetler E M

⁸⁵² (M29a) beyit: -A / Muṣṭafā didi ki aña: Muṣṭafā didi aña kim Ç; Muṣṭafā aña didi kim L; ol resül aña didi kim E M // nitdi bu yolda: ki nitdi şimdi L

⁸⁵³ beyit: -A / içün: üzre E

Dîn yolunda ʿâlemi ol itdi pāk

Bu ne işdür eyledi ol pehlüvân⁸⁵⁴
Oğlunu öldürdi virmedi emān

855 Rāzî itdi Hālîkî ol bil hümām⁸⁵⁵
Hem beni hoşnûd kıldı bi't-tamām

Şerʿ imi getürdi yirine bu dem⁸⁵⁶
Dünyâda uhrâda hem çekmeye ğam

Pes ʿÖmer katına geldi ol ʿAlî⁸⁵⁷
Her ne kim görmişdi didi ol velî

Ç26b Muştuluk virdi çü Fārûka ʿayân⁸⁵⁸
Pes ʿÖmer didi ʿAliye ol zamān

Oğluma ben atalık eylemişem⁸⁵⁹
Her ne kim şerʿ de gerekdür kılmışam

860 Bu hikāyetden ğaraž budur bize⁸⁶⁰
Luţf ide Hālîk bize dağı size

Kim anuñ şerʿ ini biz de tütalum⁸⁶¹
Şerʿ den taşra bir iş itmeyelüm

Zîrâ şerʿ den taşra giden ħor olur⁸⁶²
Dünyâda ʿuqbâda Hākdan dūr olur

Yâ İlâhî sen bizi ħor eyleme⁸⁶³

⁸⁵⁴ beyit: -A

⁸⁵⁵ beyit: -A / ol bil: bil ol Ç; bil ey E M; hem ol L // hoşnûd kıldı: kıldı hoşnûd E M; hoşnûd eyledi L

⁸⁵⁶ beyit: -A / şerʿ imi: şerʿ i E // uhrâda hem çekmeye: uqbâda çekmeye ol L / hem: ol Ç E; -M

⁸⁵⁷ beyit: -A / pes: bu Ç // ne kim görmişdi didi ol velî: kim gördi ise hem bir bir didi L / ol: -E M

⁸⁵⁸ beyit: -A / muştuluk virdi çü: muştuluk didi çü Ç L; muştulukdur didi E M // pes ʿÖmer didi: ʿÖmer didi pes M

⁸⁵⁹ (L29a) beyit: -A // kim şerʿ de gerekdür: ki gerekdür şerʿ de L / şerʿ de: şerʿ e E M; şerʿ i T / gerekdür: gerek ben E M

⁸⁶⁰ (A30a) bize: size E M // luţf: luţfı A / ide Hālîk bize dağı: idüp Hālîk bize hem L

⁸⁶¹ Bu beyit E ve M'de dört beyit sonra kaleme alınmıştır. / biz de: anıñ L / tütalum: tutavuz A Ç; tutaruz E; dutavuz M // şerʿ den taşra bir iş itmeyelüm: şerʿ iden taşra hem iş görmeyelüm L / şerʿ den: şerʿ iden A E M / itmeyelüm: itmeyüz A E M

⁸⁶² zîrâ: zîra Ç / şerʿ den: şerʿ iden A; şerʿ iden E M

Ḥazretüñden sen bizi dūr eyleme

Muṣṭafāññ ḥürmetiyçün yā Ğafūr⁸⁶⁴
Pes dīdāruñdan bizi sen kıılma dūr

E32a 865 Görmışem esmā-i ḥüsnāda ‘ayān⁸⁶⁵
Bir aduñ Mü’mindürür ey Müste‘ān

Mü’mīn ismiñ ḥaqqı içün ey Aḥad⁸⁶⁶
Ḥātīmede sen bize eyle meded

Bu Zā‘ifī bī-nevā derdine sen⁸⁶⁷
Dünyāda ‘uḳbāda dermān eyle sen

Ol ‘Ömer ḥürmetine ey Müste‘ān⁸⁶⁸
Sen bizi ḳoyma caḥīme el-emān

Daḥı aṣl [u] neslimüzi yarlığa⁸⁶⁹
Rūz-ı maḥşer günü ṣalma darlığa

870 Şoñ nefesde sen bize yār olagör⁸⁷⁰
Çāresizler çāresi çār idegör

Ol ‘adūnuñ eline virme bizi⁸⁷¹
Muṣṭafā ḥürmetine cümlemüzi

Ḥalk iden sensin İlähe’l-ālemīn⁸⁷²
Ol ‘adū pes arada neyler hemīn

Yaradan sensin bizi ey pād-şāh⁸⁷³

⁸⁶³ beyit: -L // sen bizi: bizi sen A

⁸⁶⁴ Muṣṭafāññ ḥürmetiyçün: ol resūlūñ ḥürmetine E M // pes dīdāruñdan bizi: hem bizi dīdārīñdan M / dīdāruñdan:dīdārīñdan T / kıılma: eyleme E; itme T

⁸⁶⁵ (T29b) esmā-i ḥüsnāda ‘ayān: esmā-i ḥüsnā içre ben L; esmāü’l-ḥüsnāda ‘ayān T // aduñ: adın T / Mü’mindürür: Mü’mīndürür E; Mü’mindür M

⁸⁶⁶ ḥaqqı içün: ḥaqqıyçün A L; ḥaqqıyçün sen E M; ḥaqqıyçün pes T

⁸⁶⁷ (M29b) bī-nevā derdine sen: bī-nevāyı derdine sen E; bī-nevāyı dīñle sen L; bī-nevādır dīñle sen T

⁸⁶⁸ ey: yā T

⁸⁶⁹ aṣl [u]: aṣl-ı A Ç E M T; aṣlımızı L / neslimüzi: neslimüzi sen E // maḥşer günü ṣalma darlığa: maḥşerde ṣalma ṭarlığa L; maḥşerde ṣalma bizi darlığa M

⁸⁷⁰ beyit: -L // idegör: olagör E

⁸⁷¹ // Muṣṭafā: ol resūl E M / cümlemüzi: ḳamumuzu A Ç E L M

⁸⁷² beyit: -L

Biz ḵuluz Mevlā çü sensin yā İlāh

Ol ‘adū pes ecnebīdūr bize hem⁸⁷⁴
Aradan anı çıkar ey pūr-kerem

Ç27a 875 Zāt-ı pākūñ ḥaqqı içün ey Şamed⁸⁷⁵
Biz yazuqlu ḵullara eyle meded

Şamu imān ehlini yarlığa sen⁸⁷⁶
Muştafā ḥürmetine ey Zü’l-minen

Bu du‘āmuz sen q̱abūl it ey Mu‘īn⁸⁷⁷
Bilürüz kim ente Ḥayrū’r-Raḥimīn

Bu kitābuñ şāḥibi hem bir faḳīr⁸⁷⁸
Raḥmetiñden dūr idüp itme ḥaḳīr

Oḳuyañı dīñleyeñi yazanı⁸⁷⁹
Raḥmetiñle yarlığa sen yā Ganī

E32b 880 Olmaḳ isterseñ ḥabībe āşınā⁸⁸⁰
Vir şalavāt bul anuñla rüşenā

Fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilāt⁸⁸¹
Biñ günāhı ‘afv ider bir şalavāt

Der-beyān-ı Pehlevān Sāre Sefere Gidüp Ḥazret-i ‘Ömer Kerāmetidür*

⁸⁷³ beyit: -L // ḵuluz Mevlā çü: ḵuluñuz Mevlā E / sensin: sen Ç

⁸⁷⁴ beyit: -L / ol ‘adū pes ecnebīdūr bize: pes ol ecnebīdūr ‘adūdūr bize A; ol pes ecnebīdūr ‘adūdūr bize E; ol ecnebīdūr ‘adūdūr sen bilürsin M // anı çıkar: çıkar anı M / pūr-kerem: Zü’l-kerem T

⁸⁷⁵ (A30b) zāt-ı pākūñ: zātü pākīñ E / ḥaqqı içün: ḥaḳḳıyçün sen A E M; ḥaḳḳıyçün L; ḥaḳḳıyçün pes T

⁸⁷⁶ // Muştafā: ol ḥabīb E M / Zü’l-minen: Zü’l-menen A E M

⁸⁷⁷ Bu beyit A, E ve M’de bir sonraki beyitten sonra yazılmıştır. / ey: yā T // kim ente: çü ente A; ente çü Ç E L; sensin ente M

⁸⁷⁸ beyit: -Ç L T / bu kitābuñ şāḥibi hem bir faḳīr: Şāḥısvār-zāde Ḥüseyn ḵuluñ daḥı E; şāḥib-i kitāb Molla Aḥmed ḵuluñ daḥı M // raḥmetiñden dūr idüp itme ḥaḳīr: raḥmetiñle yarlıgağıl ey saḥī E; raḥmetiñle yarlıgağıl ey Ganī M

⁸⁷⁹ beyit: -A E L M / dīñleyeñi: dīñleyeñi yazdırup hem T // yarlığa sen: yarlıgağıl Ç

⁸⁸⁰ beyit: Ç L T / isterseñ: isterseñiz M // bul anuñla: anıñla bul M / rüşenā: rüşinā A E

⁸⁸¹ beyit: -A Ç E M // ‘afv: maḥv L

* (L29b; T30a) Der-beyān-ı Pehlevān Sāre Sefere Gidüp Ḥazret-i ‘Ömer Kerāmetidür: Der-beyān-ı Sāre Pehlūvān Sefere Gıtdügi ve Ḥazret-i ‘Ömer Raḳīya’llāhu ‘Anha Kerāmetidür A; Ḥazret-i ‘Ömer Sārāyı Nihāvend Ğazāsına Gönderdügidür Ç; Ḥazret-i ‘Ömer Raḳīya’llāhu ‘Anhā Sārīyeyi Şāḥābe

Nâle kıl ey ‘andelîb-i hoş-mağâl⁸⁸²
 Turma söyle dimeyeler saña lâl

Dünyânın soñuna geldün ey hoca⁸⁸³
 Söz gerek rağbet ola ucdan uca

Söz olursa ‘izzetiñ eyleyeler⁸⁸⁴
 Sözüñ olmazsa saña kim diyeler

885 Pes faķirdür âdemî degül bu kıl⁸⁸⁵
 Ğıybet itmez ola bühtân bâ-uşul

Dağı dınmaz söylemez âdem degül⁸⁸⁶
 Yüzine bakma anuñ hem-dem degül

Ne yalân söyler ne bühtân kimseye⁸⁸⁷
 Bir pula degmez bahâsı kesmeye

Bunı diyen kendüni âdem bilür⁸⁸⁸
 Ğayriye âdem dimez pes kim bilür

Hîç dimez kim bir pula ben degmezem⁸⁸⁹
 Pes ecel geldi anı hîç añmazam

890 Başıma ne geliser ne görürem⁸⁹⁰
 Ol kişiyi yarın anda bilürem

‘Asker ile Cenge Gönderdiği Kışşadur L; Pehlûvân Sâre Sefere Gidüp Kerâmet-i Ğâzret-i ‘Ömer Rağiya’llâh M; Kışşa-i Ğâzret-i ‘Ömer Rağiya’llâhu ‘Anh Ğalifeligi T

⁸⁸² // söyle dimeyeler saña lâl: sen söyle diyeler saña lâ’l L / turma: durma Ç T; dur M

⁸⁸³ (M30a) geldün: geldin T // gerek rağbet ola: rağbet ola hem L

⁸⁸⁴ söz olursa ‘izzetiñ eyleyeler: bu sözler cevherdür ‘izzet ideler L // sözüñ olmazsa saña kim diyeler: hem sözleri kimyâ-yı ekber bileler L / sözüñ: sözün T

⁸⁸⁵ beyit: -L // itmez ola bühtân: bühtân itmez Ç T; itmez ol ve bühtân M / itmez: itmez ol A / bâ-uşul: bâ-üşul E M T

⁸⁸⁶ beyit: -L / söylemez: söyle M

⁸⁸⁷ ne yalân söyler ne bühtân: yalan kezzâb söylemem L // bir pula degmez bahâsı kesmeye: ger Ğaniye ger faķire her kullara L / bahâsı: bahâsın A E / âdem: âdem çünkü M

⁸⁸⁸ kendüni: kendini Ç L M T // Ğayriye âdem dimez pes kim: Ğayrilerden kendini ednâ L

⁸⁸⁹ hîç dimez kim bir pula ben: dâ’imâ söyler bir pula L // geldi anı hîç añmazam: gelür diyü fıkır itmezem L / geldi anı hîç: geldi hîç anı E M; geldigini T

⁸⁹⁰ geliser ne görürem: geldi ise görürem Ç; gelür ne gelse gerek L; gelür ne görürem M // ol kişiyi yarın anda bilürem: biz bunu tizirek hep görsek gerek L

Ādemīdür yā degildür ol kişi⁸⁹¹
Dınmadı dünyāda çekdi teşvīşi

Pes bu dem söz aña ey ġāfil olan⁸⁹²
Ġayrı ādem bilmeyüp kendün bilen

Ādemī oldur ki dınmaz dünyāda⁸⁹³
Yahşı yaman söylemez hīç bir yāda

Ç27b E33a Söylese ger yahşı söyler ey ahi⁸⁹⁴
Yahşı söz ger dimeşe dınmaz dahı

895 Lāf idüp kendüne aşla söylemez⁸⁹⁵
Lāyıkı olmayan işi diñlemez

Ol kişi dünyāda ‘uqbāda ‘ayān⁸⁹⁶
Bil Ĥudā hışmından ol buldı emān

Ādemī ol kimsedür pes ey paşa⁸⁹⁷
Şer‘i görüp okuya başdan başa

Ĥālīkuñ şun‘ında fikri ola hem⁸⁹⁸
Gice gündüz her zamān hem dem-be-dem

Pes velī ol kimsedür ey bahtlu⁸⁹⁹
Ādemī oldur aña dirler ulu

900 Saña temşil ideyüm ben ey ĥoca⁹⁰⁰
Kim velī kimdür bilesin sen niçe

⁸⁹¹ (A31a) beyit: -L / degildür: değil midür E

⁸⁹² aña ey: añağıl M / ġāfil: ġāfil E; ‘ākıl L // kendün: kendin Ç L T

⁸⁹³ // hīç: -M / bir yāda: dünyāda L

⁸⁹⁴ söylese ger: söyler ise L // ger dimeşe dınmaz: gerekdür cümleye L

⁸⁹⁵ kendine aşla söylemez: kendini key medh eyleme L / kendine: kendüni A E; kendin M // lāyıkı olmayan işi diñlemez: lāyık değil dünyāda hem söyleme L / lāyıkı: lāyık A / diñlemez: dilemez A E; işlemez M

⁸⁹⁶ (T30b) beyit: -L // bil Ĥudā hışmından ol buldı emān: buldı hışmından Ĥudānuñ ayān A; bildi Ĥudā hışmından oldı emān Ç; buldı hışmından Ĥudānuñ hem emān E M

⁸⁹⁷ beyit: -L // şer‘i görüp okuya: şer‘ görüp okuyup T

⁸⁹⁸ (M30b) şun‘ında fikri ola: fikrinde şun‘ın kıla E M; şun‘ında fikrin eyle L; şun‘ından fikri ola T

⁸⁹⁹ beyit: -L // dirler: dirler hem E; dirler ey T

⁹⁰⁰ saña temşil ideyüm ben: saña bir temşil ideyüm L / temşil: temsil A; temşil Ç T / ideyüm: idelüm M // Bu mısra E’de bir sonraki beytin ilk mısrası olarak yazılmıştır. / sen niçe: ey ĥoca M

Kim Şevāhidü'n-Nübüvveden anı⁹⁰¹
Pes saña naql eylerem cânım cânı

Kim kerāmāt-ı veliyi bilesin⁹⁰²
Muştafāya çok şalavāt viresin

Pes gerek hürmetine ol pād-şāh⁹⁰³
Yağşılardan kıla bizi ol İlāh

Bil hālīfe iken ol demde 'ayān⁹⁰⁴
Ol 'Ömer hem İbn-i Hattāb ol zamān

905 Bir şaḥābe var idi ol demde hem⁹⁰⁵
Sāriye dirler idi hem çekme ğam

Ol emir'ül-mü'minān bir gün meger⁹⁰⁶
Sāriyeye söyledi bilgil haber

E33b 'Askere baş eyleyem bu dem seni⁹⁰⁷
Bir ğazā var git aña cânım cânı

Kim Nehāvend iline gitseñ gerek⁹⁰⁸
Bu sözümi şimdi sen tutsañ gerek

Sāriye aña didi kim yā 'Ömer⁹⁰⁹
Ne buyursañ başım üzre bil haber

910 Sen ne dirseñ pes anı ben işlerem⁹¹⁰

⁹⁰¹ beyit: -L / Bu mısra E'de bir önceki beytin ikinci mısrası olarak yazılmıştır. / Şevāhidü'n-Nübüvveden: Şevāhidü'n-Nübüvveden pes E

⁹⁰² kim: hem A E M / veliyi: veliyy T // Muştafāya: ol resüle E M

⁹⁰³ (L30a) gerek: anuñ A E M // yağşılardan kıla bizi: yağşılar kıla bizi hem T / Bu beyitten sonra T'de "Ḥazret-i 'Ömer Raḍiya'llāhu 'Anha Ḥazret-i Sāriyeyi Muḥārebeye Gönderdiği" başlığı atılmıştır.

⁹⁰⁴ hālīfe: hālīfe T / 'ayān: 'Ömer E M // hem: -T / ol zamān: nām-vār E M

⁹⁰⁵ // dirler idi hem: dirlerdi aña A, M; dirler aña Ç / hem çekme ğam: adına hem L

⁹⁰⁶ (A31b) bir gün meger: ol dem hemīn A E M // haber: emīn A E M

⁹⁰⁷ Bu beyit A E ve M'de bir sonraki beyitle yer değiştirilerek yazıya aktarılmıştır. / eyleyem: ideyüm A Ç E L M

⁹⁰⁸ kim: sen A E M; hem Ç L / gitseñ: gitsen T // şimdi sen tutsañ gerek: itseñ gerek tizirek A; tizirek itseñ gerek E M / tutsañ: itsen T

⁹⁰⁹ Sāriye aña didi kim: Sāre aña didi kim sen E M // buyursañ: buyursan T / bil: vir A E M / bil haber: yā 'Ömer L

Çankı kâfiri diseñ ben taşlaram

Ç28a Ulumuz sensin bizim bilgil bu dem⁹¹¹
Sen ne dirseñ ol olur pes çekme ğam

Ol emîrû'l-mü'minîn bilgil hemân⁹¹²
Hayli 'asker aña virdi ol zamân

Sâriye kıldı yarağın ey ulu⁹¹³
Pes Nehâvend şaruya ol bahtlu

Gitdi 'asker bir zamân pes ey cevân⁹¹⁴
Bir haber pes gelmedi ola beyân

915 Kimse 'asker sözünü hiç tuymadı⁹¹⁵
Unuduldu dağı kimse bilmedi

Cum'a günü oldu pes bir gün hemîn⁹¹⁶
Tırdı ol dem pes emîrû'l-mü'minîn

Bil vuzû' aldı hemân dem pehlüvân⁹¹⁷
Geldi mescide oturdu bir zamân

Pes ezân okundu kıldılar namâz⁹¹⁸
Eylediler Hâlîka 'arz u niyâz

Ol emîrû'l-mü'minîn ol pür-hüner⁹¹⁹
Çıkdı huṭbe okuya ol şîr-i ner

⁹¹⁰ (T31a) ne dirseñ pes anı ben: ne dirseñ ben anı pes A E; ne buyursañ anı L; dirseñ ben anı pes M; ne dırsin ben anı T // kâfiri diseñ ben taşlaram: hıdmete dirseñ işlerem L / kâfiri: kâfir sen Ç / diseñ ben: dirseñ ben A; dir iseñ E; dirseñ M / taşlaram: daşlaram A Ç L M T

⁹¹¹ sensin: sen sensin M // dirseñ: dırsin T / ol olur pes: olırsadır M / ol: -L

⁹¹² // aña virdi: virdi aña Ç E M

⁹¹³ (M31a) // Nehâvend: Nehâvende M / saruya: iline E; şarıya T

⁹¹⁴ cevân: cüvân A E // pes: hem L / gelmedi: geldi M

⁹¹⁵ tuymadı: duymadı Ç // kimse: kimesne M

⁹¹⁶ günü oldu pes: oldu pes yine A E M / günü: gün L // tırdı: durdu A Ç M T

⁹¹⁷ bil vuzû' aldı hemân dem: ol dem geldi mescide hem L / hemân dem pehlüvân: emîr-i pehlivân A E M // geldi mescide oturdu: oturup yirinde dağı L / bir: ol M

⁹¹⁸ (L30b) // eylediler Hâlîka: Hâlîka eylediler T / Hâlîka: Hâlîka ol dem M / 'arz u: 'arz-ı Ç L

⁹¹⁹ Bu beyit A, E ve M'de bir sonraki beyitle yer değiştirilerek yazıya aktarılmıştır. / ol emîrû'l-mü'minîn: hem emîrû'l-mü'minîn L // çıkdı huṭbe okuya: kesdi huṭbe sözünü A E M; çıkdı minber üzre hem L / ol: pes A / şîr-i: şîr ü A E

920 Bir iki medḥ ü şenā çün söyledi⁹²⁰
Ġayrı semte meylini pes eyledi

Kesdi ḥuṭbe sözünü ol nām-dār⁹²¹
Ḥalk aña ḥayrān oluban durdılar

Çağırup ol dem emīrū'l-mü 'minīn⁹²²
Yüce āvāz ile pes didi hemīn

E34a Bir kezin yā Sāriyetü'l-cebel⁹²³
Yine bir kerre çağırdı el-cebel

Daḥı aşla dınmadı pes ol hümām⁹²⁴
İndi ḥuṭbeden hemān dem ol imām

925 Birbirine baḳdı ḥalk ucdan uca⁹²⁵
Kıldılar ol dem namāzı ey ḥoca

Kimisi didi 'Ömer oldu deli⁹²⁶
Niçesi girçekdürür didi belī

Ḳamusı bu işe ḥayrān oldılar⁹²⁷
'Aḳla sıgmaz bu işi çün bildiler

Ç28b Geldiler ol dem 'Alīniñ yanına⁹²⁸
Didiler kim yā 'Alī bugün yine

Ol 'Ömer oldu delī ey pehlüvān⁹²⁹
Bir iş itdi ḳamu ḥalk gördi 'ayān

⁹²⁰ bir iki medḥ ü şenā çün söyledi: okudı ḥuṭbe şenālar eyledi E M; bir belīg ḥuṭbe okudı söyledi L / medḥ ü: medḥ-i Ç // meylini pes eyledi: meyl idüp gör neyledi E M; yüzün tutup söyledi L / pes: hem A

⁹²¹ Bu beyit A, E ve M'de 5 beyit sonra yazılmıştır. / sözünü ol: kelāmını çün M / sözünü: sözlerini A / ol: çün E // durdılar: ḳaldılar A E L M

⁹²² (A32a) çağırup: söyleyüp L // pes didi: didi pes A E M; bil didi Ç; didi L

⁹²³ kezin: kezin dir E / kezin yā Sāriyetü'l-cebel: yā Sāriye el-cebel A E M // kerre: daḥı A Ç E L M

⁹²⁴ dınmadı: ṭınmadı L // imām: imām E T

⁹²⁵ (T31b) baḳdı ḥalk: ḥalk baḳdı L // ol dem namāzı: Cum'a namāzın L

⁹²⁶ kimisi: ba' zısı L // girçekdürür: girçekdür M

⁹²⁷ // çün: hem L

⁹²⁸ (M31b) +

⁹²⁹ oldu: didi M

930 Hıfıbe okurken o dem bir cānibe⁹³⁰
Çağırup meyl eyledi ol cānibe

Söyledi yā Sāriye el-cebel⁹³¹
Bir dağı çağırıldı yine el-cebel

Şamu mü 'minler o dem kaldı taña⁹³²
Bu ne sözdür deyü bağıdılar aña

Didiler kim zāhirā bu dem 'Ömer⁹³³
'Aklı gitdi bilemez kendün meger

Ey emirü'l-mü 'minin bizler dağı⁹³⁴
Kalmışuz bu işe hayrān ey sağı

935 Ol emirü'l-mü 'minin Haydār 'ayān⁹³⁵
Anlara pes söyledi kim bu zamān

Bilünüz kim 'ömri içinde 'Ömer⁹³⁶
Bir 'abeş söz dimedi dimez ol er

E34b Her sözinde bir kerāmet var anuñ⁹³⁷
Her işinde bir 'alāmet var añun

İmtihān itmek dilersiz anı siz⁹³⁸
Bu günü yazmak dilersiz şimdi tiz

Yılını hem ayını sâ'atini⁹³⁹
İmtihān için yazasız siz anı

⁹³⁰ hıfıbe okurken o dem: hıfıbeyi okur iken L / okurken: okur iken M // ol: bir T

⁹³¹ yā Sāriye el-cebel: yā Sāriyetü'l-cebel Ç L T / Sāriye'ye el-cebel M // çağırıldı yine: yine çağırıldı Ç L

⁹³² o dem: bu işe L

⁹³³ (L31a) // meger: 'Ömer M

⁹³⁴ // bu işe hayrān: bu işde hayrān A; hayrān bu işe T

⁹³⁵ Bu beyit A, E ve M'de üç beyit sonra yazılmıştır. / emirü'l-mü 'minin: emirü'l-mü 'minün L / 'ayān: anı E M // söyledi kim bu zamān: söyledi kim bu deni E; didi kim bu deni M

⁹³⁶ bilünüz kim 'ömri içinde: 'Alı didi bilünüz kim ol A E M // dimedi dimez: dimez 'ömrinde A E M / ol er: 'Ömer L

⁹³⁷ (A32b) kerāmet: kerāmāt L // 'alāmet: 'alāmāt L

⁹³⁸ // günü yazmak dilersiz şimdi tiz: gün anı yazmak gerek anı tiz L / dilersiz: gereksiz A Ç E M / şimdi tiz: anı tiz A; anı siz E M

⁹³⁹ yılını hem ayını: ayını gününü hem L / sâ'atini: sâ'atini A Ç E // siz: - Ç E M

940 Bu sözün aşlını tā kim tıyasız⁹⁴⁰
Pes ‘Ömer kimdür anı siz bilesiz

Bu sözi ğāyet begendiler olar⁹⁴¹
Nice didiyse anı hep yazdılar

Hayli müddet geçdi bu sözden a yār⁹⁴²
Sāriye ‘asker ile geldi ol er

İmtihān iden kişiler vardılar⁹⁴³
Sāriyeyi pes o demde gördiler

Sāriyeye didiler ey pehlūvān⁹⁴⁴
Kim ğazāyı nice kılduñ it beyān

945 Sāriye anlara āgāz eyledi⁹⁴⁵
Söze başlayup çü pervāz eyledi

Ç29a Ol Nihāvend şāruya gıtdüklerin⁹⁴⁶
Pes Nehāvend şehrine yitdüklerin

Şonra didi ey kavüm añlayasız⁹⁴⁷
Cengümüzi niçe oldı duyasız

Üstümüze geldi düşmān nāgehān⁹⁴⁸
Çokluk idi biz anı gördük ‘ayān

Var idi bir tağ arada şehsüvār⁹⁴⁹

⁹⁴⁰ (T32a) beyit: -Ç / sözün: sözün T / tā kim tıyasız: nitekim E; çünkim L / tıyasız: duyasız A T; duyasıñız M // kimdür anı siz: ‘anhā kimdür anı L; kimdür siz anı M

⁹⁴¹ sözi ğāyet begendiler: sözi begendiler ğāyet A E; kelāmı begendiler ğāyet M / olar: -L // didiyse anı hep: didi ise anı L / anı hep: hep anı M

⁹⁴² bu sözden: hem bu söz A; bu söz M // ‘asker ile geldi: geldi ‘asker ile A / ol er: a yār M

⁹⁴³ (M32a) // o demde: onda T

⁹⁴⁴ kılduñ: itdüñ Ç; kıldın T

⁹⁴⁵ Sāriye: pehlūvān L / āgāz: taqrır E // başlayup: başladı A Ç E M / çü: -L

⁹⁴⁶ şāruya: iline E // şehrine yitdüklerin: iline şehrine gıtdüklerin M

⁹⁴⁷ // duyasız: tıyasız L

⁹⁴⁸ (L31b) düşmān düşmen A Ç // gördük: gördüm M

⁹⁴⁹ bir tağ arada: bir tağ orada E M; arada bir tağ L / tağ: dağ T / şehsüvār: şāhsüvār E // tağa: dağa T / meyl itdi düşmān āşikār: meyl eyledi düşmen a yār A; meyl eyledi düşmān a yār E; meyl itdi düşmen a yār M / düşmān: düşmen Ç

Ol ʔaġa meyl itdi dūšmān āšikār

E35a 950 Bize dūšmān ġālib idi pes ʿayān⁹⁵⁰
Biz daġı maġlūb idūk pes ol zamān

Oldı ħayrān ʔamu ʿasker ʔurdılar⁹⁵¹
Anları çün bize ġālib bildiler

Nāgehān gökden ʔaraf geldi bir ün⁹⁵²
Didi kim yā Sāriye pes ʔurma dön

El-cebel hem el-cebel ʔaġırdı ol⁹⁵³
İki kez didi bu sözi bā-uşūl

Çün bu āvāzı işitdük biz ʿayān⁹⁵⁴
Pes ʔaġa meyl eyledük biz ol zamān

955 Çünkü ʔaġa biz yöneldük pes o dem⁹⁵⁵
Anı gördük ʔaçdı dūšmān oldı kem

Bize fırsat virdi çün ol pād-šāh⁹⁵⁶
Düşmeni şıduġ o dem oldı tebāh

Gelmeseydi bize pes ol demde ses⁹⁵⁷
Pes kesilmişdi ʿayān bizden nefes

Çünki ʔaġa meyli oldı ol zamān⁹⁵⁸
Düşmeni gördük ʔamu ʔaçar ʿayān

⁹⁵⁰ dūšmān düşmen A Ç M / pes: hem L // pes: hem A Ç E; -M

⁹⁵¹ (A33a) ʔurdılar: durdılar Ç T // bildiler: gördiler A E L M

⁹⁵² ʔaraf geldi bir: geldi hemān L / ʔaraf: şaru A Ç; baña E; saru M // kim: ki E / ʔurma: durma Ç T

⁹⁵³ hem el-cebel: el-cebel hem E // didi: ʔaġırdı M / bā-uşūl: bā-uşūl E T

⁹⁵⁴ biz ʿayān: bā-uşūl A; bir ʿayān Ç; bilesiz E M // pes daġa: ʔaġa pes A E L M; daġa pes Ç / biz ol zamān: ol dem bilmiş ol A; aňlayasız E M

⁹⁵⁵ (T32b) daġa biz yöneldük pes: biz yöneldük pes daġa T / ʔaġa: daġa Ç / pes: hem A E L M // dūšmān: düşmen A Ç M

⁹⁵⁶ bize: biz T / fırsat: fırsat E M / çün ol: ol dem A E M // Bu mısra L’de bundan sonraki ikinci beytin birinci mısrasıyla yer deġiştirilerek yazıya aktarılmıştır. / düşmeni şıduġ o dem oldı tebāh: çünki şıduġ düşmeni ol dem ʿayān L / düşmeni: dūšmānı E M T / şıduġ: şıduġ A; şandıġ T

⁹⁵⁷ pes: - M T // kesilmişdi ʿayān bizden: kesilmiş idi bizden hem L; kesilmişdi bizden çünkim M

⁹⁵⁸ (M32b) ʔaġa meyli oldı ol zamān: şıddıġ düşmeni ol dem ʿayān L / ʔaġa meyli oldı: ʔaġa meyl olundı A E M; pes daġa meyl oldı Ç // düşmeni: dūšmānı E L T / ʔamu ʔaçar: ʔaçar ʔamu M / Bu mısra L’ de bundan önceki ikinci beytin ikinci mısrasında yazıya aktarılmıştır. L nüshasında şöyle bir mısra kaleme alınmıştır: “Hem muẓaffer olduġ pes ender-zamān”

Didiler yâ Sâriye bu cengi siz⁹⁵⁹
Pes ne günde gördünüz pes iydünüz

960 Dağı söyle kankı hefte kankı ay⁹⁶⁰
Kim bu sözi işide yoğsul u bay

Sâriye didi fülân ay içre hem⁹⁶¹
Dağı cum‘ a günü idi hem o dem

Hem fülân hefte fülân sâ‘ atde biz⁹⁶²
Düşmen ile cenk iderdük bilesiz

Ç29b Çün işitdiler bu sözi merdümân⁹⁶³
Yazılan yazuya bakdılar ‘ayân

E35b Gördiler kim yazılan yazu dağı⁹⁶⁴
Pes beraber bu söz ile ey ağı

965 Çün ikisi pes muṭābık geldiler⁹⁶⁵
Sâriyeye ol zamân söylediler

Dağı bir söz vardurur iydem yine⁹⁶⁶
Kim bu mülkden ol Nehāvend iline

Ne kadar yoldur bize diseñ gerek⁹⁶⁷
Pes bu müşkil işi hâl itseñ gerek

Sâriye ol dem olara söyledi⁹⁶⁸
Kim bu mülkden ol Nehāvende didi

⁹⁵⁹ cengi siz: cenk idesiz L // pes ne günde gördünüz pes iydünüz: hem ne günde gördünüzse diyesiz L; pes ne gördünüz siz diyesiz M / pes iydünüz: pes diyesiz A; pes iydesiz Ç; hem diyesiz E

⁹⁶⁰ dağı: didi L / ay: gün L // işide yoğsul u bay: işitdiniz bā-uşul L / yoğsul u: yoğsul-ı Ç L M T

⁹⁶¹ fülân: fülân M // günü idi: vaḳtiydi L

⁹⁶² hefte fülân: vaḳitde L // düşmen: düşmân E LT / iderdük: eyledük L

⁹⁶³ (L32a) merdümân: merdimân A E // yazılan yazuya bakdılar: târîhe bakdılar yazılmış L / ‘ayân: hemân Ç M

⁹⁶⁴ kim yazılan yazu: ki târîhi ile L / yazu: yazı Ç // pes beraber bu söz ile: hem beraber geldi bu söz T

⁹⁶⁵ Bu beyit T’de dokuz beyit sonra yazılmıştır. / ikisi pes: iki söz bir L

⁹⁶⁶ (A33b) iydem: saña A Ç E L M // bu mülkden ol: bu yirden ol L; Medineden T / bu: -A / ol: -M

⁹⁶⁷ kadar yoldur bize diseñ gerek: kadar yoldurur bize diyesiz L; kaçardur dirseñüz çünkim gerek M / diseñ: disen T // işi hâl itseñ gerek: işimüz hâl idesiz L / itseñ: itsen T

⁹⁶⁸ olara söyledi: ḫikāyet eyledi Ç // bu mülkden ol: bu yirden ol L; Medineden T / bu: -M

İki aylık yoldurur hem bilesiz⁹⁶⁹
Bil ki artuḡ var daḡı aṅlayasız

970 Çün işitdiler bu sözi pes olar⁹⁷⁰
Didiler kim zī-kerāmet yā ‘Ömer

Bu ne devletdür virüp Ḥālīḡ saña⁹⁷¹
Bu ne kuvvetdür virüp Rāzīḡ saña

İki aylık yolda bunu göresin⁹⁷²
Cenk iderken sen aña çağirasın

Geldiler ol dem ‘Aliye didiler⁹⁷³
Bāreka’llāh yā velī söylediler

Siz bize dimişdünüz hem ol zamān⁹⁷⁴
Kim ‘Ömer beyhūde söz dimez ‘ayān

975 Çıkdı sözüñ bil bu dem pes yā ‘Alī⁹⁷⁵
Çün ‘abeş söz dimez imiş ol velī

Bu hikāyetden ġaraḡ nedür size⁹⁷⁶
Yalıñuz dimem size direm bize

Beyhūde söz söylemeñ bil ey cevān⁹⁷⁷
Dü cihānda pes ‘abeşdür merdümān

E36a Beyhūde söz söyleme bu demde sen⁹⁷⁸

⁹⁶⁹ // artuḡ var daḡı: artuḡdur pes L

⁹⁷⁰ çün işitdiler bu sözi pes olar: pes işitdiler bu sözi çün ulu E M // kim: -Ç / zī-kerāmet: hem kerāmāt L / yā ‘Ömer: ey ‘amū E M

⁹⁷¹ (T33a) virüp Ḥālīḡ saña: virür Ḥālīḡ aña L; virüp Ḥālīḡ bize M // kuvvetdür virüp: kuvvet çün virir T / virüp Rāzīḡ saña: virür Rāzīḡ aña L; virüp Rāzīḡ bize M

⁹⁷² göresin: göresiñ L // cenk: cenk A / çağirasın: çağırasın A; çağırasıñ L

⁹⁷³ Bu mısra M’de bir sonraki beytin ilk mısrasıyla yer değiştirilerek yazıya aktarılmıştır. // velī: velī hep E; velīyu’llāh M

⁹⁷⁴ (M33a) dimişdünüz hem: didiñüzdi L / hem: pes Ç

⁹⁷⁵ sözüñ bil bu dem pes: bu sözüñ bu dem bil A; bu dem bu sözüñ bil E; bu dem sözüñ bil M // ‘abeş: ‘abes L / söz dimez imiş ol: söylemez imiş M

⁹⁷⁶ // yalıñuz: yalañız E

⁹⁷⁷ cevān: cüvān A E; civān M // ‘abeşdir: ‘abesdir L / merdümān: merdimān A

⁹⁷⁸ (L32b) söz söyleme: söyleme söz M // naşihatdür: naşihatdir T / ger: hem L; gel T

Pes naşihatdür saña ger aña sen

Kimsenün hakkında bir söz söyleme⁹⁷⁹

Yâ ğaraž bühtân aña sen eyleme

Ç30a 980 Bil senün yoluña dağı ol gelür⁹⁸⁰
Ger senün gelmezse evlāduñ görür

Gel bu işi pīşe itme sen saña⁹⁸¹
Merd isen merdāne ol bağıl baña

Ol Hakkun zikrine meşgul olagör⁹⁸²
Ağızını nā-hağ yire açmayagör

Tā ki haşlar hāşı sen de olasın⁹⁸³
‘İlm-i bātın işleri hep bilesin

Bilesin bu fānīyi küllī hebā⁹⁸⁴
Halk-ı ‘ālem diyeler pes merhabā

985 Sen dağı ger böyle olsañ ey ağı⁹⁸⁵
Hāş ādemsin hāş olursın sen dağı

Yā İlāhī sen bizi hāş eylegil⁹⁸⁶
İtdüğümüz cürmi lā-be’s eylegil

Bu Zā‘ifī bī-nevānuñ cürmini⁹⁸⁷
Sen bağışla lütfuñ ile ey Ğanī

Ol Muhammed hürmetiyçün söyledün⁹⁸⁸

⁹⁷⁹ // bühtân aña sen: aña bühtân M / sen: -L / eyleme: söyleme A

⁹⁸⁰ yoluña dağı: dağı yoluña Ç L // ger: gel T / görür: gelür M

⁹⁸¹ (A34a) işi: işe M / pīşe itme sen: itmegil direm T / sen: hem L // merd isen merdāne ol bağıl baña: merd olup merdleri bul hem saña L / isen: isen T / bağıl: bağıl Ç T / baña: aña M

⁹⁸² // yire: söze Ç L

⁹⁸³ haşlar hāşı sen de: sen de haşlar hāşı T / olasın: olasın L // ‘ilm-i bātın işleri hep bilesin: hāş ādemsin hāşı görseñ L / bātın: bātıl Ç T

⁹⁸⁴ beyit: -L / fānīyi: fānīde M // küllī: küllü A; küllī E M

⁹⁸⁵ (T33b) beyit: -L / Bu beyit A, E ve M’de 4 beyit sonra yazılmıştır. / olsañ: olsan T // olursın: olupsin Ç / sen dağı: ey ağı T

⁹⁸⁶ // cürmi lā-be’s: günāhı ‘afv L / lā-be’s: lā-bes T

⁹⁸⁷ beyit: - L / bī-nevānuñ: bī-nevāyı anıñ E // ey: yā A E M

Kim aña levlāke levlāke didüñ

Ol ‘Ömer hürmetiçün pes yā Mu‘īn⁹⁸⁹
Sen bizi qoyma caḥīme it emīn

990 Görmışem esmā-i ḥüsnāda ‘ayān⁹⁹⁰
Bir Müheymin ad senüñdür bī-gümān

Ol Müheymin ad ḥaqqıyçün ey Aḥad⁹⁹¹
Ḥātmede sen bize eyle meded

E36b Şerr-i a‘ dādan bizi sen şaqlağıl⁹⁹²
Ḥāfız ü Nāşır çü sensin bekleğil

Hem dīdāruñ bize eyle sen naşīb⁹⁹³
Bu recāmuz sen qabūl it yā Mucīb

Aşlımuzı neslimüzi ey Kerīm⁹⁹⁴
Qoymağıl nār-ı caḥīme ey Raḥīm

995 Daḥı imān ehlini ey Zü’l-minen⁹⁹⁵
Pes cehennem içre mağbūn itme sen

El-emān ey pād-şāh-ı bī-zevāl⁹⁹⁶
El-emān ey pād-şāh-ı lā-yezāl

Ç30b Eli boş göndürme bizi ey Şekūr⁹⁹⁷
Bu du‘āmuz sen qabūl it yā Ğafūr

⁹⁸⁸ hürmetiçün: hürmetiçün L; hürmeti için M // levlāke levlāke: levlāk levlāke Ç; levlāke levlāk M; levlāk levlākı T

⁹⁸⁹ (M33b) ‘Ömer: ‘Ömerüñ L / hürmetiçün: hürmeti için Ç / pes: - A Ç L M; sen E // qoyma caḥīme: caḥīme qoyma L

⁹⁹⁰ esmā-i ḥüsnāda: esmāü’l-ḥüsnāda T // bir: hem L

⁹⁹¹ Müheymin ad ḥaqqıyçün ey: ism-i Müheymin ḥaqqıyçün L // sen bize eyle: eyle bize sen L

⁹⁹² beyit: - L / şaqlağıl: şaqlağıl Ç T; şaqla sen E M // Ḥāfız ü Nāşır: Ḥāfız-ı Nāşır A; Ḥāfız-ı Nāşır Ç; Ḥāfız ü Nāşır ü M // bekleğil: bekle sen E M

⁹⁹³ dīdāruñ: dīdārıñ L; dīdārın T / bize eyle sen: sen bize eyle A Ç E M // recāmuz: recāyı Ç L T / sen qabūl it yā: hem qabūl it ey L

⁹⁹⁴ beyit: -L // qoymağıl: qoymağıl Ç M T / nār-ı: qoyma nār u M

⁹⁹⁵ beyit: -L / Zü’l-minen Zü’l-menin A E M // cehennem içre: cehennemlerde A Ç E M

⁹⁹⁶ (A34b) beyit: -L

⁹⁹⁷ // sen qabūl: kıl kerem L

Bu kitābuñ şāhibini ey ‘ azīz⁹⁹⁸
Raḥmetiñle kıl günāhından temīz

Oḳuyañı dīñleyeni yazanı⁹⁹⁹
Raḥmetiñle yarlıgağıl yā Ġanī

1000 Fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilāt¹⁰⁰⁰
Vir şalavāt ol ḥabībe nūra bat

Ḳamu īmān ehli içün bu zamān¹⁰⁰¹
Fatiḥa didüm [okuñ] ey merdümān

Der-beyān-ı İblisüñ Cehennemde Va‘ z Eyledügidür *

Nāle kıl ey ‘ andelīb sen bu zamān¹⁰⁰²
Āh u zār ile bulasın sen emān

Ağlayup āh idesin ey yol eri¹⁰⁰³
Bil ki her cürmüñden olursın berī

Ağlamağı kendüñe sen pīşe kıl¹⁰⁰⁴
Zikr-i Ḥaḳḳı dā‘imā endişe kıl

1005 Bil neler gelse gerekdür başıña¹⁰⁰⁵
Pes gözüñ neler göre direm saña

Öldüğünde ne yire gitseñ gerek¹⁰⁰⁶
Dūzaḥī yā cennetī olsañ gerek

⁹⁹⁸ beyit: -Ç L T / bu kitābuñ şāhibini: günahkār derd-mend Ḥüseyn ḳuluñı E; Molla Aḥmed ḳuluñı
çünkim M // günāhından: günāhından anı E

⁹⁹⁹ beyit: -A E M / dīñleyeni: dīñleyeni yazdırup hem T // yarlıgağıl: yarlıgağıl Ç; yarlıga sen T

¹⁰⁰⁰ beyit: -Ç L / şalavāt ol ḥabībe nūra bat: Muḥammed Muştafāya çok şalavāt T / şalavāt: şalavat M

¹⁰⁰¹ (T34a) beyit: -A Ç E L M // [okuñ]: okun T

* Der-beyān-ı İblisüñ Cehennemde Va‘ z Eyledügidür: Der-beyān-ı İblisüñ Cehennemde Va‘ z Eylediği
‘Aleyhi’l-la‘ne A; Şeytān Cehennemde Va‘ z İtdügidür Dūzaḥīlere Ç; E’ş-şeytān ‘Aleyhi’l-la‘nenüñ -
Ḥazret-i ‘Ömer Efendimüz ile Olan Kıssasıdır L; Der-beyān-ı İblisüñ Cehennemde Va‘ zıdır M;
Kıssā-i Ḥazret-i ‘Ömer İbnü’l-Ḥaṭṭāb ile Şeytān ‘Aleyhi’l-la‘ne T

¹⁰⁰² (L33a) sen: -L // āh u: ah-ı Ç L T / sen: yā Ç; tā A E M; -L

¹⁰⁰³ idesin ey: eylesesin L // bil ki: belki E M / cürmüñden: cürmünden L T / olursın: olursıñ L

¹⁰⁰⁴ sen: hem L; -M / kendüñe: kendiñe Ç L / kıl: it A Ç E L // zikr-i Ḥaḳḳı dā‘imā endişe kıl: zikri
dā‘imā endişe it E; zikri dā‘imā saña endişe kıl M / kıl: it A Ç L

¹⁰⁰⁵ (M34a) gerekdür başıña: başıña gerekdür L // pes gözüñ neler göre direm saña: daḥı neler gelse
hem saña gerekdür L / gözüñ: gözin T

¹⁰⁰⁶ beyit: -L / öldüğünde: öldüğünde A E; öldüğude M / gitseñ: gitsen T // olsañ: olsan Ç T

E37a Dūzaḥī olduñ ise bilgil anı¹⁰⁰⁷
Odlara yaḳduñ ‘ayān nāzūk teni

Cennetī olduñ ise ol dem a yār¹⁰⁰⁸
Bil senüñdür ‘ālem içre her ne var

Gel bu kez sen aña göre çāre kıl¹⁰⁰⁹
Ulu düşmān var senüñle anı bil

1010 Öyle bir düşmāndurur bil ol deni¹⁰¹⁰
Kim ḳağan arşlana beñzer bil anı

Niçe şālih ḳulları ‘ābidleri¹⁰¹¹
Niçe sācid ḳulları zāhidleri

Ayırup yolundan itmiş munfaşıl¹⁰¹²
Dünyāda ‘uḳbāda itmişdür ḥacīl

Ben anuñ sözine gitmem dime sen¹⁰¹³
Bu ḥayāl-i fāsidi gel itme sen

Pes umūrın Ḥaḳḳa tefvīz eylegil¹⁰¹⁴
Dā’imā ol Ḥālīḳa ‘arz eylegil

1015 Kim imānımız saña her dem hemīn¹⁰¹⁵
Biz emānet ḳoymışuz pes ey Mu‘īn

Ç31a Pes gerekdür şaḳlayasın sen anı¹⁰¹⁶
Budurur senden recāmuz ey Ğanī

¹⁰⁰⁷ beyit: -L / olduñ ise: olduñ Ç; oldın ise T // yaḳduñ ‘ayān: yaḳdın taḥḳīḳ T

¹⁰⁰⁸ beyit: -L / olduñ: oldın T

¹⁰⁰⁹ aña göre: kendüñe M / kıl: gör L // düşmān: düşmen A / var: -M // bil: gör L

¹⁰¹⁰ beyit: -L / öyle: eyle A E M / düşmāndurur: düşmendürür A/ ol: ey M // arşlana: aşlana Ç E L M T

¹⁰¹¹ şālih ḳulları ‘ābidleri: zāhidleri ‘ābid ḳulları M / şālih: zāhid A E // sācid ḳulları zāhidleri: şālih ḳulları sācidleri A E M

¹⁰¹² (A35a) yolundan itmiş: yolunda itmiş E; itmiş yolundan L; yirinden olmuş T / munfaşıl: mutafaşıl E // itmişdür: pes itme Ç; olmuş pes T

¹⁰¹³ // fāsidi: fāsīde M

¹⁰¹⁴ pes: bu T / umūrın: umūruñ A E L M; umūrın T // Ḥālīḳa: Ḥaḳḳ ile A E M

¹⁰¹⁵ (T34b) +

¹⁰¹⁶ pes gerekdür şaḳlayasın: hem gerekdür şaḳlayasın L

Bu söz ile inşa'llâh sen bu dem¹⁰¹⁷
Bil ki başa çıkasın düşmânla hem

Saña bu dem bir hikâyet iyderem¹⁰¹⁸
Dürr-i Mekkûndan rivâyet iderem

Muṣṭafâya gel şalavât virelüm¹⁰¹⁹
Söze andan başlayalum girelüm

1020 Tâ anuñ hürmetine Perverd-gâr¹⁰²⁰
Ḳurtara bizi 'adûdan Kird-gâr

E37b Pes meger bir gün emîrû'l-mü'minîn¹⁰²¹
Ol 'Ömer hem İbn-i 'Ḥaṭṭâb bil hemîn

Şubḥ vaktinde uyurdi pes 'ayân¹⁰²²
Ḳapusına geldi şeyṭân ol zamân

Yâ 'Ömer didi çağırđı pes anı¹⁰²³
Uyḳudan uyandı ol cânlar cânı

Görđi bir kimse ḳapusında ṭurur¹⁰²⁴
Çağırın kimdür beni dir çağırur

1025 Didi şeyṭân aña kim pes yâ 'Ömer¹⁰²⁵
E's-şalâtu ḥayrun mine'n-nevm pes dir

Uru ṭurđı pes 'Ömer ḳıldı namâz¹⁰²⁶
Ḥâlîḳa ol eyledi 'arz u niyâz

¹⁰¹⁷ beyit: -L // bil ki başa çıkasın düşmânla hem: belki başa çıkasın başa M / bil ki başa çıkasın: çünkü başa çıkmazsın T / düşmânla: düşmenle A Ç

¹⁰¹⁸ iyderem: iydeyüm L // iderem: idelüm L / rivâyet: rīvâyet E

¹⁰¹⁹ Muṣṭafâya: ol resûle E M / gel: ger L / şalavât: şalavat M

¹⁰²⁰ (M34b) Perverd-gâr: ol Kird-gâr T // Kird-gâr: Perverd-gâr T / Bu beyitten sonra T'de "Hikâye" başlığı atılmıştır.

¹⁰²¹ // hem: -M T / bil hemîn: ol emîn A E M; pes hemîn Ç L

¹⁰²² (L33b) şubḥ: şubuh E / uyurđı: uyur Ç; oluban L; uyur iken T // 'ayân: hemân E M

¹⁰²³ pes: çün T // ol: pes E; -M

¹⁰²⁴ görđi bir kimse ḳapusında: bir kimse görđi ḳapuda L / kimse: kimesne M // çağırın kimdür beni dir çağırur: kim çağırın diyüben pes ḳığırur A; kimdürür pes çağırın dir çağırur Ç; kim çağırın didi pes ben çağırur E M; kim ola bu ḳapuda hâ çağırur L

¹⁰²⁵ şeyṭân: İblîs A E M // pes dir: dir M; ḥayr T

¹⁰²⁶ beyit: -L / ṭurđı: durđı T // eyledi: eyledi ol dem M / 'arz u: 'arz-ı Ç

Gördi şeytân kapuda ol dem тұрur¹⁰²⁷
Didi sen kimsin murâduñ nedürür

Didi aña yâ ‘Ömer şeytân benem¹⁰²⁸
Hâk katında bulmamış imân benem

Barmağın ışırdı ol demde ‘Ömer¹⁰²⁹
Bir zamân qaldı taḥayyürde ol er

1030 Didi yâ mel‘ün ‘aceb aldı beni¹⁰³⁰
Bu kerem senden ‘acebdür ey deni

Gelüben şimdi beni qaldurasın¹⁰³¹
Tır uru qılğıl şalâtı diyesin

Sen çü gezmezsın çü ḥayra bir zamân¹⁰³²
Vardurur devletsiz işüñ pes ‘ayân

Ç31b Gel baña bu demde anı söylegil¹⁰³³
Niye uyarduñ beni gel sen digil

Didi şeytân yâ ‘Ömer ben ḥor saña¹⁰³⁴
Bir yaman iş itmedüm qalduñ taña

1035 Ben namâzuñ geçmeye didim anı¹⁰³⁵
Pes namâz vaqtinde uyardım seni

E38a Sen daḥı qılduñ namâzın bu zamân¹⁰³⁶

¹⁰²⁷ (A35b) ol dem: hem A E M; daḥı L / тұрur: durur T // murâduñ: murâdın T / nedürür: nedür L

¹⁰²⁸ aña yâ ‘Ömer şeytân: yâ ‘Ömer şeytân çünkim M

¹⁰²⁹ (T35a) // ol er: ‘Ömer L

¹⁰³⁰ aldı beni: noldı didi L; aldı çün beni M // ‘acebdür ey deni: oldı didi L

¹⁰³¹ qaldurasın: qaldurasıñ L; qurtarasın T // tır uru qılğıl şalâtı diyesin: dur uru qılğıl namâzı diyesin Ç; dur uru qılğıl şalâtı diyesin L; dur uru qılğıl şalâtı diyesin T

¹⁰³² sen çü gezmezsın çü ḥayra: çü gezmezsın ḥayra sen hiç A; çü gezmezsın ḥayra hiç E M / çü: - Ç L / bir: bu T // devletsiz işüñ pes : işiñ elbetde di L / işüñ: -M / pes: -E

¹⁰³³ baña bu demde anı: bu demde anı baña M // niye: nite A E M; nişe Ç; niçün L / uyarduñ: uyardım T / sen digil: söylegil T

¹⁰³⁴ şeytân yâ ‘Ömer: yâ ‘Ömer şeytân T // qalduñ: qaldın T

¹⁰³⁵ (M35a) Bu beyit E’de bir sonraki beyitle yer değiştirilerek yazıya aktarılmıştır. / namâzuñ: namâzın T

Ben saña bil yaḥşılık itdim ‘ayān

Pes ‘Ömer şeytāna didi bu demin¹⁰³⁷
Vardurur bir sır uyarduñ pes hemīn

Kim baña ol sırrı sen diseñ gerek¹⁰³⁸
Eyleme inkār anı sen tizirek

Gel baña bu sırrı bu dem söylegil¹⁰³⁹
Ne içün beni uyardıñ sen digil

1040 Didi şeytān aña kim bil yā ‘Ömer¹⁰⁴⁰
Pes namāz-ı şubḥı bir gün sen meger

Bil kazāya koymış idüñ anı sen¹⁰⁴¹
Zārı kılduñ Ḥalıka ol demde sen

Ağlayup çok çok münacāt eyledüñ¹⁰⁴²
Ḥalıka hem ‘arz-ı ḥacāt eyledüñ

Gördi ağlarsın seni ol pād-şāh¹⁰⁴³
Pād-şāhlar pād-şāhı ol İlāh

Çok şevāblar virdi saña ol zamān¹⁰⁴⁴
Pes ḥisāba gelmez ol bilgil ‘ayān

1045 Anı gördüm bil ki korḳdum yā ‘Ömer¹⁰⁴⁵
Ger bu gün daḥı geçürseñ ey hoş er

Ağlayup hem yine zārı idesin¹⁰⁴⁶

¹⁰³⁶ kılduñ: çün M; kıldın T / namāzın: namāzuñ A E M; namāzı Ç L; namāzıñ M // ben saña bil yaḥşılık itdim: ben yaḥşılık bil eyledüm itdüm A; ben yaḥşılık eyledüm itdüm E; ben saña yaḥşılık itdüm hem L; yaḥşılık eyledüm itdüm M

¹⁰³⁷ şeytāna: şeytān L // pes: sen T

¹⁰³⁸ (L34a) beyit: -Ç / sen diseñ: söyleseñ L / sen: pes M / diseñ: disen T

¹⁰³⁹ gel: kim A // beni: -M / uyardıñ sen digil: uyardın söylegil T

¹⁰⁴⁰ şeytān aña kim: kim şeytān aña A E M // bir gün: dün gün Ç L; dūnki T

¹⁰⁴¹ koymış idüñ: koymışduñ E; koymusduñ M; koymış idin T // kılduñ: kırup E; kıldın T

¹⁰⁴² (A36a) münacāt: tazarru‘lar L / eyledüñ: eyledin T // ‘arz-ı: ol demde A E M / eyledüñ: eyledin T

¹⁰⁴³ ağlarsın: ağlarsın E L

¹⁰⁴⁴ (T35b) zamān: İlāh L // ol bilgil ‘ayān: virdi pād-şāh L

¹⁰⁴⁵ korḳdum: gördüm L; korḳtdum T // gün: kez L / geçürseñ: geçürsen Ç T; geçürse M

Derd ile gözyaşını ağıdasın

Yine vire ol şevâbı saña hem¹⁰⁴⁷
Korğduğumdan saña geldim uş bu dem

Pes ‘Ömer aña didi kim ey lâ‘în¹⁰⁴⁸
Bilürem sen şerden olmazsın emîn

E38b Bir hikâyet dağı vardır ey hoca¹⁰⁴⁹
Anı dağı iydeyüm ucdan uca

1050 Bil cehennem içre şeytân ol zamân¹⁰⁵⁰
Çıka oddan minber üzre pes ‘ayân

Ç32a Dünyâda azdurdığı kullara ol¹⁰⁵¹
Va‘z idüp pes anlara söyleye ol

Diye Tañrı va‘de itmişdi size¹⁰⁵²
Hem peygamber bil ki gelmişdi size

Siz inandunuz mı anlara o dem¹⁰⁵³
Şimdi size bu su‘âli iderem

Diyeler la‘net saña kim sen bizi¹⁰⁵⁴
Azdurup tamulık itdüñ sen bizi

1055 Biz senüñ ucuñdan olduğ bu zamân¹⁰⁵⁵
Böyle maḥrûm her zamân dirüz emân

Uymasayduğ dünyada biz saña pes¹⁰⁵⁶

¹⁰⁴⁶ yine zârı idesin: zârı idesin yine T / idesin: idesiñ L // gözyaşını gözyaşın E / ağıdasın: ağıdasıñ L; ağıdasın yine T

¹⁰⁴⁷ şevâbı: şevâbı A // korğduğumdan: kortdığımın T

¹⁰⁴⁸ aña: - L // olmazsın: olmazsıñ L / olmazsın emîn: emîn olmazsın M

¹⁰⁴⁹ vardır: vardırur M // dağı iydeyüm: iydeyüm dağı E M

¹⁰⁵⁰ (M35b) // minber üzre pes ‘ayân: bir minber üzre ‘ayân A; kürsî üzre hemân L / minber: menber M

¹⁰⁵¹ dünyâda: dünyâda pes Ç // anlara söyleye: anlara E; söyleye anlara A Ç L

¹⁰⁵² // peygamber bil ki gelmişdi: dağı gelmişdi peygamber A E M

¹⁰⁵³ (L34b) +

¹⁰⁵⁴ la‘net saña kim: ki la‘net saña L / kim: -M // itdüñ: itdin T / sen: hem A E

¹⁰⁵⁵ ucuñdan olduğ bu zamân: ucuñdan çekiyoruz âh L; ucundan olduğ mübtelâ T // maḥrûm her zamân dirüz emân: ‘azâb ‘itâb âh vâh L / zamân: demin T

Görmez idük bu günü uqbāda pes

Diye şeytān anlara bilūñ ‘ayān¹⁰⁵⁷
Bu sözüñüz hep yalāndur hep yalān

Dünyāda hīç gördüñüz mi siz beni¹⁰⁵⁸
Yā ādem virdim mi ben size kanı

Yāhūd ilçiler size virdim mi ben¹⁰⁵⁹
Yā şuhūf yā nāme indürdüm mi ben

1060 ̤amu ̤amu ehli ol dem iydeler¹⁰⁶⁰
Görmedük dünyāda seni diyeler

Dağı ilçi sen bize göndürmedüñ¹⁰⁶¹
Dağı nāme sen bize bildirmedüñ

Yine şeytān iye ̤amu ehline¹⁰⁶²
Bir su ‘ālim var dağı iydüñ yine

E39a Size dünyāda peygamber geldi mi¹⁰⁶³
Hem dağı ̤ur‘ān şuhuf yā indi mi

Gördüñüz mi şuhuf la ̤ur‘ānı siz¹⁰⁶⁴
Yā işitdüñüz mi o ̤ur‘ānı siz

1065 ̤amu ehli küllī belī diyeler¹⁰⁶⁵
Bize ̤ur‘ān hem resūl söyleyeler

¹⁰⁵⁶ uymasayduķ: uymasayduķ ̤ L / dünyāda biz saña: biz saña dünyāda T

¹⁰⁵⁷ (A36b) // yalāndur hep: kezzāb hem L

¹⁰⁵⁸ // yā ādem virdim mi ben: yāhūd ādem virdüm A; yāhūd ādem virdüm mi E M / virdim mi ben size: virdin mi size ben T / kanı: katı E

¹⁰⁵⁹ (T36a) yāhūd ilçiler size virdim mi ben: yāhū ilçi ben size gönderdüm ola L // yā nāme indürdüm mi ben: yā kitāb yā nāme ola L / indürdüm mi: gönderdüm mi A E M

¹⁰⁶⁰ dünyāda seni: dünyāsını E

¹⁰⁶¹ bize: -L // dağı: şuhuf L / bildirmedüñ: bildirmediñ T

¹⁰⁶² // var dağı: dağı var ̤ L / iydüñ: iydin T

¹⁰⁶³ size dünyāda peygamber geldi mi: dünyāda size peygamber gelmedi mi M / geldi mi: gelmedi mi E // hem dağı ̤ur‘ān şuhuf yā: dağı şuhuf yā ̤ur‘ān hem A E; dağı şuhuf hem yā ̤ur‘ān ̤; dağı ̤ur‘ān hem şuhuf L; dağı şuhuf yāhūd ̤ur‘ān M

¹⁰⁶⁴ şuhuf la: şuhuf ile A E M T // o: a ̤

¹⁰⁶⁵ beyit: -M // bize: geldi L / resūl: -̤ / söyleyeler: geldi diyeler E

Hem işitdük göz ile gördük anı¹⁰⁶⁶
Ne sözün var bize söyle ey deni

Yine tamu ehline şeytân diye¹⁰⁶⁷
Çün peygamber geldi size söyleye

Ç32b Dağı Qur'an indi size gördünüz¹⁰⁶⁸
Dağı 'âlimler didi aıldadınız

Sizi pes okudılar hem uçmağa¹⁰⁶⁹
Dağı bu nâr-ı cahîmden kaçmağa

1070 Didiler kim uymañuz şeytâna siz¹⁰⁷⁰
Sözümüzi tutunuz merdâne siz

Ger uyasız şeytâna bilün 'ayân¹⁰⁷¹
Götürür tamuya hiç virmez emân

Anların sözine siz uymadıñuz¹⁰⁷²
Gözünüzle kamu anı gördünüz

Beni dünyâda dağı siz görmedin¹⁰⁷³
Bil ki size dağı ben gel dimedin

Uyuban baña çü geldünüz 'ayân¹⁰⁷⁴
Şuç benüm mi yâ siziñ mi bu zamân

1075 Çekünüz kim bu size sâbıkdurur¹⁰⁷⁵

¹⁰⁶⁶ beyit: -M // sözün: sözün T / var bize söyle ey: bize söyle anı L / var: -A

¹⁰⁶⁷ (M36a) yine tamu ehline şeytân: yine şeytân tamu ehline L; tamu ehline yine şeytân M // size: bize L

¹⁰⁶⁸ (L35a) indi size: size indi T

¹⁰⁶⁹ pes okudılar hem: hem okudılar L; pes okudıldı M // bu: ol Ç E; -M / nâr-ı: nâr u M / kaçmağa: geçmeye L

¹⁰⁷⁰ didiler kim: hem didiler L // sözümüzi tutunuz: sözümü şimdi biliñ L; sözümüz tutuñ budur M / tutunuz: tuta görüñ A E; tıdınız T

¹⁰⁷¹ uyasız: uyasınız M // götürür: götürüñ M / ol: hiç Ç

¹⁰⁷² (A37a) anların: anların T // gözünüzle: gözünüz ile A, M

¹⁰⁷³ dünyâda dağı: dağı dünyâda L // bil ki: belki M / dağı ben: ben dağı A E M / ben gel: gel ben L / gel: geldi T

¹⁰⁷⁴ (T36b) uyuban: oluban T / baña çü geldünüz: çü geldünüz bir dem L / çü: çünkü M // siziñ mi: sizin mi T

¹⁰⁷⁵ çekünüz: saçınız L // nâr-ı: nâr u E M

Size bu nār-ı caḥīm layıkdurur

Nefsüñüze dünyāda siz uydıñuz¹⁰⁷⁶

Tañrı peygamber sözünü koydıñuz

E39b

Gel bu sözden ḥişşe al ey ehl olan¹⁰⁷⁷

Tañrı peygamber sözine kehl olan

Böyle bir düşmān senüñ ardında var¹⁰⁷⁸

Gel yarağın hoş қоşan ey nām-dār

Nefsüñe gel dünyede uyma bu kez¹⁰⁷⁹

Aç şusuz şimden girü dünyāyı gez

1080 Zīrā daḥı bu günün girmez ele¹⁰⁸⁰

Bir ‘amel kıl kım saña pes ol qala

Yā İlāhī biz seni bir bilmişüz¹⁰⁸¹

Līkī bu nefsün elinden qalmışuz

Umaruz kim yā İlāhe’l-‘ālemīn¹⁰⁸²

Sen bizi bu nefsün elinden hemīn

Aluban sen kendüñe qul idesin¹⁰⁸³

Muṣṭafānıñ ḥürmetine ey Mu‘īn

Bu Ża‘īfī bī-nevāya yā İlāh¹⁰⁸⁴

Dünyāda ‘uqbāda sen çekdürme āh

Ç33a 1085 Aḥmedün ḥürmetine yā Rab bizi¹⁰⁸⁵

¹⁰⁷⁶ +

¹⁰⁷⁷ sözden ḥişşe al ey: ḥişşeden ḥaberi L / ehl: -A; ehli Ç; ehil: E M // kehl: kehel A E

¹⁰⁷⁸ düşmān: düşmen A Ç L / senün: ola M / ardında: ardında Ç T // қоşan ey: iken göz L

¹⁰⁷⁹ gel dünyede uyma: gel uyma dünyāda E; uyma dünyede sen T / dünyede: dünyāda A Ç L M // aç şusuz şimden girü dünyāyı gez: ‘aqlıñı başına getür hem bu kez L / şusuz: gözin T

¹⁰⁸⁰ zīrā: zīra Ç / girmez ele: ele girmez L; girmez çün ele M // saña pes ol qala: qala saña bu kez L / kıl kım: kım kıl Ç

¹⁰⁸¹ // līkī bu nefsin elinden: leykī bu nefsin elinde M / līki: leykīn E / elinden: elinde A Ç E

¹⁰⁸² (M36b) kim: ki L M // bu: -A / nefsün elinden hemīn: nefsin elinden al hemīn L; nefsin elinden it emīn T / nefsün: nefsin M

¹⁰⁸³ beyit: -L // Muṣṭafānıñ: Muṣṭafā Ç T; ol resülün E M / ey Mu‘īn: idesin T

¹⁰⁸⁴ beyit: -L // ‘uqbāda: uḥrāda E M / sen: -M

¹⁰⁸⁵ beyit: -L / Aḥmedün: Aḥmedin T

Ṭā' atũnde eylegil amumuzu

Görmüşem esmā-i üsnāda lezīz¹⁰⁸⁶

Bir 'Azīz adıñ senũñ var ey 'Azīz

Ol 'Azīz ismiñ aıyçũn ey 'Azīz¹⁰⁸⁷

almışuz 'iřyān içinde it temīz

Ol caıme sen bizi yamayasın¹⁰⁸⁸

ahr ile biz ullara bamayasın

ātımeye sen bize lu eylegil¹⁰⁸⁹

Kāmil īmān ile bizi [oylağıl]

1090 Muřtafāññ ürmetine yā Kerīm¹⁰⁹⁰

Müctebāññ ürmetine yā Raım

E40a

Dinimüz īmānımız sen ey Aad¹⁰⁹¹

Ol 'adũdan şalayup eyle meded

Pes emānet oymışuz anı size¹⁰⁹²

Pes gerek şalayasın anı bize

Umaruz senden daı ey Ferd ü Rab¹⁰⁹³

Gösteresin bize dīdār ey alab

Bizi dīdāruñla ma' mūr idesin¹⁰⁹⁴

Dūzaılardan bizi dūr idesin

1095 Aşlımuzu neslimüzi hem bizüm¹⁰⁹⁵

¹⁰⁸⁶ (L35b) esmā-i üsnāda: esmā-i üsnāñda L; esmāü'l-üsnāda T // adıñ senũñ var: ismiñ var A; ismiñ var seniñ E M; adıñ var seniñ L; adın seniñ var T

¹⁰⁸⁷ (A37b) +

¹⁰⁸⁸ yamayasın: yamayasın L // bamayasın: bamayasın L

¹⁰⁸⁹ (T37a) sen bize lu eylegil: lu iřsān idesin L // kāmil: kāmil A / bizi [oylağıl]: ma' mūr idesin L / [oylağıl]: oylağıl A  E M T

¹⁰⁹⁰ Muřtafāññ: ol resũlũñ E M // yā: hem L

¹⁰⁹¹ sen: hem L

¹⁰⁹² anı: anı çũn M // pes: hem E M / şalayasın: şalayasın L

¹⁰⁹³ beyit: -L / Ferd ü: Ferd-i A E M // dīdār: dīdārı A E; dīdārıñ M; dīdārın T / ey: - T

¹⁰⁹⁴ bizi: bizi daı E / dīdāruñla: dīdārınla T / idesin: eylegil ; idesin L // dūzaılardan bizi dūr idesin: pes dūzaılardan emīn idesin L / dūzaılardan: dūzaılardan L / idesin: eylegil 

¹⁰⁹⁵ // yarlıağıl: yarlıağıl  T; yarlıa kıl M

Yarlıgağıl ey Çalab budur sözüm

Kā'inâtı halk iden Hallâk sen¹⁰⁹⁶
 'Âlemün rızkın viren Rezzâk sen

Geç suçundan kamu imân ehlinün¹⁰⁹⁷
 Bu du'âmuz sen kabûl it ey Mu'in

Bu kitâbuñ şâhibini ey Mu'in¹⁰⁹⁸
 Raḥmetiñle kıl müzeyyen ey emîn

Oğuyanı diñleyeni yazanı¹⁰⁹⁹
 Raḥmetiñle yarlıgağıl yâ Ğanî

1100 Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilât¹¹⁰⁰
 Biñ günâhı 'afv ider bir şalavât

Der-beyân-ı Ḥazret-i 'Osmân Raḍiya'llâhu 'Anh Şehîd Olduğı*

Nâle kıl ey 'andelîb gül çağıdur¹¹⁰¹
 Kim ecel geldi seni bil çağıdur

Dağı girmez böyle günler hem ele¹¹⁰²
 Pes ecel gelmezden ön söyle hele

Ç33b Yaşşı sözün var ise söyle bu dem¹¹⁰³

¹⁰⁹⁶ beyit: - L / kâ'inâtı halk iden: halk iden sensin kâ'inât M

¹⁰⁹⁷ (M37a) geç suçundan kamu imân ehlinün: geçen suçundan cümle ehl-i imânın M / kamu: cümle E
 // ey: yâ L

¹⁰⁹⁸ beyit: - Ç L T / bu kitâbuñ şâhibini ey Mu'in: şâhib-i kitâb Hüseyin kuluñ dağı E; şâhib-i kitâb Mollâ Aḥmedi dağı M // raḥmetiñle kıl müzeyyen ey emîn: raḥmetiñle yarlıgağıl yâ Ğanî E; ol kuluñdur 'afvı kıl ey sağı M

¹⁰⁹⁹ beyit: -A, M / diñleyeni: diñleyeni yazdırup hem T // yarlıgağıl: yarlıga sen T

¹¹⁰⁰ beyit: -Ç L // biñ günâhı 'afv ider bir şalavât: ol ḥabîbe günde yüz biñ şalavât A E; ol ḥabîbe günde yüz biñ şalavat M

* Der-beyân-ı Ḥazret-i 'Osmân Raḍiya'llâhu 'Anh Şehîd Olduğı: Der-beyân-ı Ḥazret-i 'Osmân Raḍiya'llâhu Te'âlâ 'Anhu Şehîd Olduğı A; Meclis-i Ḥazret-i 'Osmân Şehîd Olanda Yüzine Tabanca Urduklarıdır Ç; Ḥazret-i 'Osmân Raḍiya'llâhu Te'âlâ 'Anh Şehîd Olduğı Kışşadur L; Der-beyân-ı Ḥazret-i 'Osmân Raḍiya'llâh Şehîd Olduğı M; Kışşa-i Ḥazret-i 'Osmân-ı Zî'n-nüreyin Şehâdetleri T

¹¹⁰¹ // kim: bil T / çağıdur: dağıdur A Ç M T

¹¹⁰² (A38a) // gelmezden: gelmez M / ön söyle hele: evvel sen hele A E M; evvel sen eyle L; evvel söyle hele T

Ger yaman sözün var ise dime hem

Kim yamanlar dünyāda uhrāda bil¹¹⁰⁴
 alısar maġbūn direm sen [alaġıl]

E40b 1105 Kimseyi incitmegil h bir zamān¹¹⁰⁵
 İncidirse bil ki bulmazsın emān

Zīrā kim yıkar olursa bir gnl¹¹⁰⁶
 Kabeyi yıkmı gibidr on kez ol

Ka be zīrā kim Hll bnyādıdır¹¹⁰⁷
 Pes gnl ol Hlkn bnyādıdır

Kendne bir fikr eyle ey a¹¹⁰⁸
 Hlkn bnyādını yıkan daı

Dnyāda uhrāda olur erm-sār¹¹⁰⁹
 Daı bir kimse bulamaz aa ār

1110 Pes gnl yıkan kşiler hr olur¹¹¹⁰
 Luf-ı Hadan dā imā ol dr olur

Daı ol ayrān u zār olur ayān¹¹¹¹
 Āte-i dzadan ol bulmaz emān

Pes efā at eylemez hem Mutaā¹¹¹²
 Grdgi olur anu her dem aā

¹¹⁰³ sözn var ise: var ise sözn  L; sözn varsa M / sözn: sözn T / bu dem: heme A E M // sözn: sözler T / var ise: varsa M / dime hem: hem dime A E M

¹¹⁰⁴ (T37b; L36a) beyit: -A E M // direm sen [alaġıl]: mazn ala bil L / [alaġıl]: alaġıl  T

¹¹⁰⁵ h bir zamān: sen bu zamān A E M // incidirse: incidirsən ; incidirsın T / bulmazsın: bulmazsn L

¹¹⁰⁶ zīrā: zīra  / olursa: olsa E; olursa L M; olursan T // gibidr on kez ol: olursn bilmi ol L / gibidr: olur hem A E M

¹¹⁰⁷ bnyādıdır: bnyādıdurur E // gnl ol: gnl L; gnller T

¹¹⁰⁸ kendne: kendne sen A T / fikr eyle: eyle sen E; fikr eylegil L; fikr eyle sen M

¹¹⁰⁹ uhrāda olur erm-sār: ubāda A E M // ār: yār  L

¹¹¹⁰ gnl yıkan kşiler: yıkan kşiler hem T

¹¹¹¹ ayrān u zār olur ayān: ayrān olur zār u hemān M / ayrān u: ayrān-ı  L T / ayān: hemān A E // dzadan ol bulmaz emān: dza hem ire bil ayān L

¹¹¹² hem: ol  // aā: cefā T

Saňa bir temşil idem ey ʿaqlı dūr¹¹¹³
Kim Şevāhidü'n-Nübüvve naklidür

Kim gönül yıkmağı bu dem bilesin¹¹¹⁴
Kendüñüñ derdine dermān kılasın

1115 Muştafāya gel şalavāt virelüm¹¹¹⁵
Söze andan soñra bünyād uralum

Tā anuñ hürmetine ol bī-zevāl¹¹¹⁶
Pes bizi ʿafv eyleye Celle Celāl

Muttaķilerden birisi söyledi¹¹¹⁷
Kim eşaḥ sözdür anı aña didi

Bir zamān dir varmış idüm Kaʿ beye¹¹¹⁸
Bil tavāf ider idüm anı yine

E41a Gördüm anda bir kişi var ol zamān¹¹¹⁹
Kim tavāf-ı Kaʿ be iderdi ʿayān

Ç34a 1120 İki gözleri anuñ bil kör idi¹¹²⁰
Kurumışdı iki eli ḥor idi

Pes münacāt eyler idi ol cevān¹¹²¹
Dir idi kim dilerem yā Müsteʿān

ʿAfv idesin suçumı bu dem benüm¹¹²²
Dünyāda uḥrāda şād ola cānum

¹¹¹³ temşil: temşil T // Şevāhidü'n-Nübüvve: Şevāhidi'n-Nübüvviyye T

¹¹¹⁴ (M37b) bilesin: bilesiñ L // kendüñüñ derdine dermān kılasın: kendüñe her demde dermān idesin Ç
T / idesin: idesiñ L

¹¹¹⁵ Muştafāya: ol resüle E M / şalavāt: şalavat M // soñra bünyād uralum: başlayalum girelüm L /
uralum: idelim T

¹¹¹⁶ tā anuñ hürmetine: anuñ hürmetine tā L // bizi ʿafv eyleye: ʿafv ide bizi ol M

¹¹¹⁷ birisi: birisi çünküm M

¹¹¹⁸ (A38b; T38a) bir zamān dir varmış idüm: varmış idim bir zamān ben T / zamān dir: zamāndur L //
tavāf ider idüm anı: anı tavāf iderdüm ben A E / ider idüm: iderdüm M

¹¹¹⁹ (L36b) anda: anı Ç

¹¹²⁰ anuñ bil: bil anuñ L; anıñ bir bil M

¹¹²¹ cevān: cüvān A E; civān M T

¹¹²² +

Yine dönüp hem dir idi ol cevân¹¹²³
Ben bilürem cürümü yâ Müste‘ân

Baňa hem bağışlamazsın sen anı¹¹²⁴
Pes günâhım bilürem ben ey Ğanî

1125 Ol cevâna söyledüm ben ol zamân¹¹²⁵
Ne kişisin pes baňa söyle ‘ayân

Pes tavâf-ı Ka‘bede dirsın bunı¹¹²⁶
Kim günâhım ‘afv kılgıl ey Ğanî

Yine bir dağı dirsın sen ‘ayân¹¹²⁷
Ben günâhım bilürem ey Müste‘ân

‘Afv olunacak günâh degildir ol¹¹²⁸
Yarlığanmaz pes günâhdur dirsın ol

Ne günâh ola ki bunda ol günâh¹¹²⁹
‘Afv olunmaya çekesın bunda âh

1130 Ol kişi pes baňa ol dem söyledi¹¹³⁰
Kim benüm sözümi gel aňla didi

Ol zamân ‘Osmân-ı Zî’n-nüreyın hem¹¹³¹
Pes hışâr içre idi evde o dem

Muşhaf okırdı önünde pes ‘ayân¹¹³²
Pes şehîd itdiler anı ol zamân

E41b Ben işıtdüm anı pes ‘ahd eyledüm¹¹³³

¹¹²³ hem dir idi: didi kim hem L; ider idi M / cevân: cüvân A E; civân M // yâ: ey Ç L M

¹¹²⁴ beyit: - Ç / bağışlamazsın: bağışlamazsın L; bağışlayasın M

¹¹²⁵ cevân: cüvân A E M // pes: - M / söyle: digil T

¹¹²⁶ beyit: - M / dirsın: dirsın L // kılgıl: kılgıl Ç L T; kılgıl sen E / ey: yâ Ç

¹¹²⁷ dirsın: dirsın L

¹¹²⁸ // pes: - T / dirsın: dirsın L

¹¹²⁹ // bunda: aňa T

¹¹³⁰ (M38a) ol dem: anda T

¹¹³¹ // evde o dem: gel aňla hem A; gel aňla nem E M / idi evde: evde idi L

¹¹³² pes: hem L M

¹¹³³ (A39a; T38b) // yoldaşım ile: yoldaş ile hem A E M

Dağı bir yoldaşum ile ben didim

‘Ahdumuza turalum bu dem hemân¹¹³⁴
Hâzret-i ‘Osmân yüzine bu zamân

1135 Kuvvet ile bir tabanca uralum¹¹³⁵
Kendümüzü biz aña bildürelüm

Dağı ‘Osmân üstüne ey şehsüvâr¹¹³⁶
Ol Ebûbekr oğlu girdi âşikâr

Hem Muhammed adı anuñ bil ‘ayân¹¹³⁷
Bir elinde hançeri ol dem hemân

Ç34b ‘Osmânın aķ şaķalını tıtdı ol¹¹³⁸
Kim kese başın anuñ hem bā-uşûl

Ol emîrû’l-mü’minîn ol dem hemân¹¹³⁹
Ey Muhammed didi aña ol zamân

1140 Pes atañ diri olaydı çün a yâr¹¹⁴⁰
Kim benüm aķ şaķalumı âşikâr

Senüñ elünde göreydi pes bu dem¹¹⁴¹
Bil revâ görmeye idi anı hem

Ol emîrû’l-müminîn anı didi¹¹⁴²
Şaķalın Bû Bekriñ oğlu pes kodi

Taşra çıkdı ol zamânda ol cevân¹¹⁴³

¹¹³⁴ (L37a) turalum: duralum T / bu dem: hem ben A / hemân: ‘ayân Ç; hemîn T // zamân: zemîn T

¹¹³⁵ tabanca: tabanca çünkim M // kendümüzü: kendimizi L T / biz aña: bir aña Ç; aña biz M

¹¹³⁶ şehsüvâr: şâhsüvâr // Ebûbekr: Ebûbekîr E; Ebûbekir M

¹¹³⁷ anuñ: idi Ç / bil: bil çün M

¹¹³⁸ aķ: ağ M T // başın: başını L; başın T / hem: - L / bā-uşûl: bā-üşûl E T

¹¹³⁹ emîrû’l-mü’minîn: emîrû’l-mü’minîn Ç // aña: aña aña Ç

¹¹⁴⁰ pes: ol A Ç E; kim M / atañ: atan T / çün: pes A E M; sen Ç; hem L / a: ey L // Bu mısra sonraki beytin ikinci mısrasıyla yer değiştirmiştir. / aķ: ağ M T

¹¹⁴¹ göreydi pes: görseydi hem L // revâ: revâ hem T / görmeye idi: görmeyeydi A Ç E L M

¹¹⁴² anı: bunu Ç // şaķalın Bû Bekriñ oğlu pes: şaķalın Ebû Bekriñ oğlu L; şaķalını Ebû Bekr oğlu T / pes kodi: didi M

¹¹⁴³ zamânda: zamân hem L; zamân M / cevân: cüvân A E; civân M // Kenân ol dem ‘ayân: Ken‘âna bil ‘ayân A Ç; Kenân ol zamân E M; Kenâna bil ‘ayân L

Pes Beşîr oğlu Kenân ol dem ‘ayân

İçerü girdi hemân ‘Osmānuñ ol¹¹⁴⁴
 Hañçer ile boğazına dürtdi ol

1145 Xanı muşhaf üzre oldı pes revân¹¹⁴⁵
 İşbu âyet üstüne bilgil ‘ayân

*Fe seyekfikehumu’llah ve huve’s-semî‘u’l’alîm**

Pâre pâre eylediler pes anı¹¹⁴⁶
 Ben dağı ol demde bil ey yol eri

E42a İçerü girdim hemân dem pes ‘ayân¹¹⁴⁷
 Ehli evlâdı kâmusı ol zamân

Dirilüp üstüne ağlarlar o dem¹¹⁴⁸
 Dağı ‘Osmânıñ yûzi örtülü hem

Görürem hem ‘avretüm anda bile¹¹⁴⁹
 Ağlaşur zârı ider anlar ile

1150 Ben didim ‘avretüme pes ol zamân¹¹⁵⁰
 Yüzini açgıl çü ‘Osmânıñ ‘ayân

Bir şabanca ben aña ursam gerek¹¹⁵¹
 Aç yüzini şimdi bu dem tîzirek

Söyledi ‘avret baña kim bu zamân¹¹⁵²
 Bu ne işdür sen idersin el-emân

¹¹⁴⁴ ‘Osmānuñ: ‘Affānıñ T // dürtdi: turdı

¹¹⁴⁵ (M38b) pes: - M // üstüne bilgil: üzre bilgil pes M

* Ayet: - A Ç E M (Allah onlara karşı sana yeter ve O işitendir, bilendir. Bakara, 2/137)

¹¹⁴⁶ // dağı: - A / bil ey: bilgil Ç; bil M

¹¹⁴⁷ (T39a) // ol zamân: pes ‘ayân Ç L M

¹¹⁴⁸ (A39b) o dem: idi A // örtülü hem: hem örtülü A

¹¹⁴⁹ (L37b) hem: benim T // ağlaşur zârı ider anlar ile: ağlaşurlar zârı iderler bile L / ağlaşur: ağlayup
 A E M / ider: kılar T

¹¹⁵⁰ ‘avretüme pes: pes ‘avretüme Ç L // açgıl: açgıl Ç L T / çü ‘Osmânıñ: ‘Osmānuñ çün M / ‘ayân:
 hemân L

¹¹⁵¹ +

¹¹⁵² baña kim: kim baña L; aña kim M; ki baña T / bu: ol L // işdür: işidür T / idersin: idersin L / el-
 emân: bu zamân Ç E M

Muṣṭafānīn ḥürmeti yok mı bu dem¹¹⁵³
Bu anuñla oturup ṭururdı hem

Daḥı bilgil Muṣṭafānīn bu ʿayān¹¹⁵⁴
Yār-ı ġārı idi her dem her zamān

Ç35a 1155 İki kızın hem aña virmiş idi¹¹⁵⁵
Biri öldükde birin almış idi

Daḥı Zī'n-nūreyn ola hem bu kişi¹¹⁵⁶
Niçe idersin aña sen bu işi

Daḥı niçe niçe vaşfın söyledi¹¹⁵⁷
Bu işi gel eyleme bu dem didi

Yoldaşım işidüben döndi hemān¹¹⁵⁸
ʿAvretüme ben didim bilgil ʿayān

Sen yüzünü aç bu dem ben göreyüm¹¹⁵⁹
Aña tizirek bir ṭabanca urayum

1160 Ol zamān açdı yüzünü gördüm uş¹¹⁶⁰
Bir ṭabanca ben aña bil urdum uş

E42b Gördi ḥatunlarını pes ol zamān¹¹⁶¹
Kim ṭabanca urdum aña ben ʿayān

Didiler elleriñ pes ḫurusun¹¹⁶²
Gözleriñ daḥı bu demde çürüsün

¹¹⁵³ Muṣṭafānīn: ol resülün E M // ṭururdı: ṭurdı A; dururdı Ç T; ṭurur idi M

¹¹⁵⁴ // yār-ı ġārı idi her dem her zamān: yār-ı ṣādıkıdurur ender-zamān L / idi her dem her: her dem bu T

¹¹⁵⁵ kızın: kıızı T / virmiş idi: virmişdi M // biri: bir Ç; birin T / birin: birini A

¹¹⁵⁶ // idersin: idersiñ E / aña: buña L / sen: - M

¹¹⁵⁷ vaşfın söyledi: vaşfıñ eyledi T // eyleme: işleme L

¹¹⁵⁸ +

¹¹⁵⁹ // urayum: ben uram L

¹¹⁶⁰ (M39a) zamān: zamān kim M / açdı yüzini: yüzini açdı L // ben aña bil urdım uş: urdum aña ben ʿayān L / bil urdım: urdum bil A / bil: - E M

¹¹⁶¹ beyit: - L // urdum aña ben: ben aña bil urdım T / ben: pes A E M

¹¹⁶² (T39b) didiler: didiler kim E T / elleriñ: ellerin T / pes: hem L // gözleriñ daḥı bu demde: gözlerin bu demde daḥı T / demde: dem A, M / çürüsün: kör olsun E L M

Dağı mağfūr itmesin Hālīk seni¹¹⁶³
Bu zamānda nişe urduñ sen anı

Pes apudan aşıra ıkdım ben  ayān¹¹⁶⁴
İki elüm urudı ol dem hemān

1165 Evime ben girmeden bil ey hoca¹¹⁶⁵
İki gözüm oldu kör ucdan uca

İkisin gördüm gözümle şimdi ben¹¹⁶⁶
Bil üçüncisi dağı ey bû'l-asen

Bilürem mağfūr ılmaz Müste ān¹¹⁶⁷
Anuñ için böyle direm bī-gümān

Budurur bilgil günāhum pes a yār¹¹⁶⁸
Ol zamānda anlādum ben āşikār

Kim abūl oldu du āsı anlaruñ¹¹⁶⁹
Didigü demde hemān atunlaruñ

1170 Kim olaruñ gönlünü yıkdım o dem¹¹⁷⁰
Dağı  Osmānuñ kerāmātıydı hem

Ellerüm urudı maħrūm oldum uş¹¹⁷¹
Gözlerim kör oldu mağbūn oldum uş

Ç35b Pes abūl oldu du ānıñ ikisi¹¹⁷²
Bilürem dağı olur ol birisi

¹¹⁶³ (A40a) // nişe: niçe A E M / urduñ: urdın T

¹¹⁶⁴ +

¹¹⁶⁵ (L38a) ben girmeden bil: girmeden dağı bil A E; dağı girmedin L; girmedin dağı M // oldu kör: kör oldu L; oldu or T

¹¹⁶⁶ ikisin: ikisini T // üçüncisi dağı ey: üçünci dağı iydem T / ey: a L

¹¹⁶⁷ ılmaz: ılmaz hem A E; ılmaz ol L // anuñ için: anıñçün M / direm: direm pes T

¹¹⁶⁸ bilgil günāhum: günāhım bilgil L M / a: ey L // ben: pes A E M

¹¹⁶⁹ anlaruñ: anların T // atunlaruñ: atunların T

¹¹⁷⁰ kim olaruñ gönlünü: anlaruñ gönlünü E; anlaruñ gönlünü M / olaruñ: anlaruñ A L; oların T // kerāmātıydı: kerāmātı idi L; kerāmātı idi M; keremātıydı T

¹¹⁷¹ // kör oldu mağbūn oldum: mağbūn oldu gördüm T

¹¹⁷² // ol: - M

Bilürem geçmez şuçumdan ol Ğanī¹¹⁷³
 Bilürem ‘afv eylemez bu dem beni

Bilürem nitse gerekdür pād-şāh¹¹⁷⁴
 Bilürem bu şuçdan ötri ol İlāh

E43a 1175 Anuñ içün bu du‘āyı eylerem¹¹⁷⁵
 Anuñ içün yine böyle söylerem

Bu sözi sen diñledüñ mi hîç a yār¹¹⁷⁶
 Gör gönülleri yıkanı pes oldu hār

Dağı bil ‘Oşmān-ı Zī’n-nüreyni hem¹¹⁷⁷
 Cum‘a gicesi olanda pes o dem

İki rek‘at hem şalāt içre hümām¹¹⁷⁸
 Muşhafı hātım ider idi bi’t-tamām

Yine cum‘a gicesi idi ‘ayān¹¹⁷⁹
 Pes şalāt-ı şubh oldu bī-gümān

1180 Kıluban muşhaf öñine koydı ol¹¹⁸⁰
 Oğur iken uyku geldi bā-uşul

Düşde gördi Muştafāyı āşikār¹¹⁸¹
 Didi yā ‘Oşmān baña bil toğrı yār

¹¹⁷³ +

¹¹⁷⁴ bilürem bu şuçdan ötri: bu şuçdan içün bilürem A E M / şuçdan ötri: cürmüm içün L

¹¹⁷⁵ (M39b) anuñ içün: anuñçün M; anuñ içün ben T / bu du‘āyı: hem tazarru‘ L / du‘āyı: du‘āyı çün M // anuñ içün: anuñçün M / yine böyle söylerem: zārılıklar kıluram L / yine böyle: böyle yine M; böyle yine hem T

¹¹⁷⁶ sözi sen diñledüñ mi hîç a: sözümi diñledüñ mi sen a E M; cevābı diñlediñ mi sen ey L; sözi pes diñledin mi sen a T / hîç: - A // gör gönüller yıkanı pes oldu hār: gönül yıkanların olur işi zār L

¹¹⁷⁷ (T40a) Zī’n-nüreyni: Zī’n-nüreyn Ç L M / hem: sen L // gicesi: gice Ç / olanda pes o dem: hātım iderdi tamām L

¹¹⁷⁸ (A40b) rek‘at: rik‘at E M / şalāt: şalavāt A L T / hümām: namāz L; hemām T // hātım ider idi bi’t-tamām: yine muşhafı hātım iderdi tamām L / ider idi: iderdi A, M / bi’t-tamām: bī-gümān T

¹¹⁷⁹ gicesi idi: gicesiydi hem L // şalāt-ı şubh oldu: şubh oldu şalāt hem E M / oldu bī-gümān: olurdu her zamān L

¹¹⁸⁰ (L38b) koydı ol: koydılar M; kodı ol T // uyku geldi: geldi uyku A / uyku: uyku L / bā-uşul: bā-uşul T

¹¹⁸¹ Muştafāyı āşikār: Muştafāyı bā-uşul yār L / Muştafāyı: ol resūli E M // yā ‘Oşmān baña bil: baña bil yā ‘Oşmān A E M; ‘Oşmān bana şādık L

Bu gice sen şavmıñı bilgil umem¹¹⁸²
Bil ki iftâr idesin benümle hem

Çünkü uyğudan uyandı ol zamân¹¹⁸³
Kediler başını hem ender-zamân

Ba‘ zılar dağı rivâyet eyledi¹¹⁸⁴
Ol emîrû‘l-mü‘minîn ‘ Oşmân didi

1185 Her gice bir ħatm iderdi bil ħaber¹¹⁸⁵
Tâ ki bu sözden alasın bir ‘iber

Bu ħikâyetden ġaraž pes bilesin¹¹⁸⁶
Kim ‘iberdür anı ħoş añlayasın

Dünyanıñ ħâli budur ey şehsüvâr¹¹⁸⁷
Kim ki gelse bunda lâ-şekk pes gider

Çünkü bildüñ pes gidersin ey cevân¹¹⁸⁸
Kimseniñ göñlüni sen yıķma ‘ayân

Ç36a E43b

Kim göñül yıķar olursa ħor olur¹¹⁸⁹
Ĥâlîķından şübhe yoķdur dūr olur

1190 Ĥâtır-âzâr olmağıl ey cân-ı men¹¹⁹⁰
Ĥaķ ķatında tâ ki maķbûl olasın

Gel naşıĥat güş ķıl sen ey püser¹¹⁹¹

¹¹⁸² sen şavmıñı bilgil: dünyâda şoñuñ ola L; sen bil ki şavmıñı T / bilgil: bil yâ M / umem: hem: Ç L
T // iftâr idesin benümle: iftârı benümle eyle L / idesin: idesiz M

¹¹⁸³ uyğudan: uyğudan L // başını hem ender: mübârek başını ol L

¹¹⁸⁴ rivâyet: rîvâyet E // emîrû‘l-mü‘minîn: emîrû‘l-mü‘ M

¹¹⁸⁵ bir ħatm iderdi bil ħaber: bil bir ħatm iderdi ey püser / bil: bir E M // sözden: şöĥbetden L / alasın: sın M / bir: sen T

¹¹⁸⁶ pes: ne L / bilesin: bilesiz A E L M // añlayasın: añlayasız A E M; diñleyesiz L

¹¹⁸⁷ şehsüvâr: şahsıvâr E // gelse bunda lâ-şekk pes: bunda gelse lâ-şekksiz T / gelse bunda: bunda gelse A / pes: hem E

¹¹⁸⁸ bildiñ: bildin T / pes: sen E M / cevân: cüvân A E; civân M // sen yıķma: bes yıķma Ç; hem yıķma L; yıķma hem M; yıķma sen T

¹¹⁸⁹ göñül yıķar olursa: ki göñül yıķar olsa T // şübhe yoķdur: şühbe yoķdurur M

¹¹⁹⁰ (M40a) olmağıl: olmağıl A E M

¹¹⁹¹ gel naşıĥat güş ķıl sen: sen naşıĥat ġüş ķılğıl T / güş ķıl sen: diñler iseñ L / sen ey: ey A E; ey sen M // tâc-ı: tâ ki tâc-ı E

Tâc-ı   âlem olasın tâ ser-te-ser

Dilerüz senden İlähe'l-  âlemîn¹¹⁹²
Bu şıfatlardan bizi d r idesin

Mu tafân n âlin n evlâdının ¹¹⁹³
Mu tafân n şah bin n etbâ' ın n

Anların  pes h rmetiy n ey A ad¹¹⁹⁴
D  cih nda sen bize  ekd rme derd

1195 Bu Z 'ıf  b -nev ya ey H d ¹¹⁹⁵
 oyma ıl n r-ı c h me vir h d 

Da ı kamu h cetin eyle tam m¹¹⁹⁶
Ey H d y  l -yem t l -yen m

G rmi em esm ları nda ey  alab¹¹⁹⁷
Bir ad n Cebb rdurur ey Ferd   Rab

 sm-i Cebb r n h   ı  n ey H d ¹¹⁹⁸
Sen bizi d d rdan eyleme c d 

El-em n olsun İlähe'l-  âlem n¹¹⁹⁹
El-em n olsun sa a sensin Mu' n

1200 P r-g n huz  apu a geld k   ay n¹²⁰⁰
Gel ba ı la biz  ul  ey l -mek n

M cr m z z r u h   r u b -nev ¹²⁰¹
Mu taf  h rmetine eyle dev 

¹¹⁹² (T40b) +

¹¹⁹³ (A41a) Mu taf n n: ol res l n E M // Mu taf n n şah bin n etb ' ın n: ezv cının  etb ' ın n
erv h n n L / Mu taf n n: M cteb n n A E

¹¹⁹⁴ pes: hem M //  ekd rme derd: eyle meded E L M

¹¹⁹⁵ beyit: - L //  oyma ıl:  oyma ıl   T;  oyma M / c h me: c h me   n M

¹¹⁹⁶ beyit: - L

¹¹⁹⁷ (L39a) esm ları nda: esm ları nda  ; esm ları ndan T // ad n: ad n T / Ferd  : Ferd-i   L

¹¹⁹⁸ // d d rdan eyleme: d d r n n itmegil A; d d rdan itme  ; itme d d r n n E M; d d r n n itme
L

¹¹⁹⁹ beyit: - L / olsun: olsun y  M // sa a: - A

¹²⁰⁰ beyit: - L

¹²⁰¹ beyit: - L / z r u h   r u: hem h   r A E M; z r u h   r   // Mu taf : ol res l E; Ol res l n M

Aşlımuızı neslimüzi hem bizüm¹²⁰²
 amusına ramet it budur sözüm

E44a Bize hem şori isābı itmegil¹²⁰³
 Bize hem nār-ı azābı itmegil

Ol caīm-i nāre oyma sen bizi¹²⁰⁴
 Yımağıl gel yımağıl ırzımuızı

1205 Dünyāda ubāda sen ekdürme āh¹²⁰⁵
 Ol abībūn ürmetine yā İlāh

Bu kitābuñ şāhibidür bī-nevā¹²⁰⁶
 Mağfiret ıl eyle derdine devā

amu mü 'min mü 'minātı yarlıға¹²⁰⁷
 Buñ gün içre şalmağıl sen darlıға

Bu du'āmuz sen abūl it pād-şāh¹²⁰⁸
 Ol Muammed ürmetine yā İlāh

Ouyanı diñleyeni yazanı¹²⁰⁹
 Rametiñle yarlıғаğıl yā Ğanī

1210 Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilāt¹²¹⁰
 Biñ günāhı afv ider bir şalavāt

Der-beyān-ı Bir Kişı Anasın Aldığı ve azret-i 'Alī Raiya'llāhu 'Anh Kerāmeti *

¹²⁰² beyit: -  / neslimüzi: neslimüze M // it budur: eyle hem L

¹²⁰³ beyit: -  L / hem şori isābı itmegil: şori isāb itdürem gil M / isābı: isāb A E

¹²⁰⁴ beyit: -  L / oyma sen: sen oyma A E M // yımağıl gel yımağıl: yımağıl gel yımağıl A  L
 T; yımağıl gel yımağıl sen E

¹²⁰⁵ (M40b) beyit: -  L

¹²⁰⁶ beyit: -  L T / bu kitābuñ şāhibidür: günāhı adden ziyāde üseyn uluñ E; Molla Amed
 uluñdur M

¹²⁰⁷ beyit: -  L T // sen: -M

¹²⁰⁸ (A41b) beyit: -  L T // ürmetine: ürmetine sen E; yā İlāh: yā İlāh yā İlāh M

¹²⁰⁹ beyit: - A E M / diñleyeni: diñleyeni yazdırup hem T // yarlıғаğıl: yarlıғаğıl ; yarlıға sen T

¹²¹⁰ (T41a) beyit: - L // şalavāt: şalavat M

* Der-beyān-ı Bir Kişı Anasın Aldığı ve azret-i 'Alī Raiya'llāhu 'Anh Kerāmeti: Bir Kişı Kendü Anasını Alduğıdır ve Kerāmet-i 'Alīdür ; Der-beyān-ı Kerāmet-i 'Alī Kerema'llāhu Vechehu Bir Yigit Vālidesin Aldığı E; Emīrū'l-Mü'minīn Alī bin Ebā Tālib Raiya'llāhu 'Anh Kerāmāt-ı

Nāle kıl ey ʿandelīb-i hoş-suhen¹²¹¹
Çünkü fānīdür bilürsin bu kühen

Gel bu dem sen kendüñe bir pīşe kıl¹²¹²
Hoş ʿamel sen kendüñe endīşe kıl

Ç36b Çirkin aʿmāle şaķın kılma heves¹²¹³
Ol İlāhuñ zıkrını it her nefes

Zīrā çirkin iş idenler hor olur¹²¹⁴
Dünyāda ʿuķbāda Hāķdan dūr olur

1215 Daķı gizli eyleme çirkin işi¹²¹⁵
Çekmeyesin dü cihānda teşvīşi

Zīrā gizli iş ider olsañ ʿayān¹²¹⁶
Kim görür bu işi dirseñ bu zamān

Bil ki görür senden evvel ol Başīr¹²¹⁷
Kulunuñ her işine oldur Hābīr

E44b Zīrā kim şer işe rāzı olmaz ol¹²¹⁸
Līkī kıl ister virür hem bā-uşul

Şer işe çün rāzı olmaz ey denī¹²¹⁹
Gel bu kez fikr eylegör neyler Ğanī

1220 Āhıretde yirini nār eyler ol¹²²⁰
Dūzaķ içre bil seni zār eyler ol

Qışşasıdır L; Der-beyān-ı Kerāmet-i ʿAlī Rağiya'llāh Bir Gün Bir Yigit Vālidesin Aldığı M; Qışşa-yı
Ĥazret-i ʿAlī Kerema'llāhu Vecheniñ Kūfe Şhrine Gitdiği T

¹²¹¹ hoş-suhen: hoş-nefes E // çünkü: çünkim M / bu kühen: buña kılma heves E

¹²¹² kendüñe: kendine M

¹²¹³ // it her: gel it M

¹²¹⁴ zīrā: zīra Ç / olur: ider T // olur: ider T

¹²¹⁵ beyit: -L / gizli eyleme çirkin: çirkin eyleme sen bu T / gizli: gizlin Ç; gizlü E

¹²¹⁶ beyit: -L / iş ider olsañ: ider iseñ hem A E; ider ise hem M / olsañ: olsan T // bu işi dirseñ: dirseñ
bu işi M / dirseñ: disen Ç T

¹²¹⁷ bil ki görür senden evvel: çünkü görür senden aķdem M / ol: - L // oldur: olur M

¹²¹⁸ beyit: -L / kim: ki T / şer: - A // līkī: liken E; leyki M / hem: ol Ç / bā-uşul: bā-üşul E T

¹²¹⁹ çün: - M / ey: ol E T // eylegör: gör Ç; eylegil E M / neyler: nider T

¹²²⁰ (M41a) beyit: - Ç L / āhıretde: āhıretde E

Hem rızāsı olmayan işde ‘ayān¹²²¹
 Tuyulur ol iş dahı ender-zamān

Dünyāda ‘uqbāda pes ey şehriyār¹²²²
 Çün tuyulur çirkin işler āşikār

Gel bu dem çirkin işi sen işleme¹²²³
 Öz elünle özünü sen taşlama

Bir ‘iber ben saña temşil iderem¹²²⁴
 Kim Şevāhidü’n-Nübüvveden direm

1225 Muştafāya gel şalavāt virelüm¹²²⁵
 Söze andan soñra āğāz idelüm

Tā anuñ hürmetine Perverd-gār¹²²⁶
 Raḥmet ide bize pes ol Kird-gār

Ol ‘Alī İbn-i Ebī Tālīb meger¹²²⁷
 Kūfe şehrine çü geldi bil haber

Kūfe halkı geldiler karşı ‘ayān¹²²⁸
 Ḥaydarı görmek için pes ol zamān

Ol emirü’l-mü’minini gördiler¹²²⁹
 Aluban pes şehir içine geldiler

1230 Hizmetin pes itdiler anlar kamu¹²³⁰
 Şādlık oldu anlara pes ey ‘amū

¹²²¹ beyit: - L // tuyulur: duyulur A Ç M

¹²²² şehriyār: şehriyār T // duyulur: tuyulur E L T / işler: işde M

¹²²³ (A42a) beyit: - L / çirkin işi sen: sen çirkin işi Ç // elünle: el ile T / taşlama: daşlama A Ç M

¹²²⁴ (T41b) ben: - Ç / ben saña temşil: temşil ben saña L / temşil: temsil A; temşil T // Şevāhidü’n-Nübüvveden: Şevāhidü’n-Nübüvveden A E M; Şevāhidü’n-Nübüvveden L

¹²²⁵ Muştafāya: ol resüle E M; şalavāt: şalavat M // āğāz idelüm: bünyād idelüm E; başlayalum girelüm L

¹²²⁶ beyit: - L // pes: hem A E / Bu beyitten sonra T’de “Ḥikāye” başlığı yazılmıştır.

¹²²⁷ Ebī: Ebā L / Tālīb: Tālīb çünkim M // çü: - A

¹²²⁸ (L39b) geldiler karşı: karşı geldiler A L // Ḥaydarı: Ḥaydarı A Ç L M T / pes: bil A E M; hem L

¹²²⁹ emirü’l-mü’minini: emirü’l-mümīni Ç; emirü’l-mü’minin M // aluban: alup M / pes: hem L / geldiler: girdiler A E L M

¹²³⁰ anlar: - A; cümle L; çünkim M // şādlık: şazlık A E M; şazlıklar L / pes ey: - L; ey M

Ç37a Haydâr ile var idi bir nev-cevân¹²³¹
Gezmiş idi Haydâr ile bir zamân

Ol yigit pes Kûfe şehrinde meger¹²³²
Gördi bir ‘avret gezerken pes ol er

E45a Râğıb oldu ‘avrete pes ala ol¹²³³
Pes nedeñlü māl dilerse vire ol

İstedi ol ‘avreti pes ol cevân¹²³⁴
Aldı anı hem nikâh itdi ‘ayân

1235 Gice oldu girdeke pes girdiler¹²³⁵
İkisi birbirini çün gördiler

Ol yigit meyl itmedi pes aña bil¹²³⁶
Tañrının hikmetlerini aña bil

Bil ki ol ‘avret dağı aña ‘ayân¹²³⁷
Bağban meyl itmedi ender-zamân

Şubh olunca ikisi cenk itdiler¹²³⁸
Her ne söz var birbirine didiler

Ol emîrû’l-mü’minîn pes ol zamân¹²³⁹
Kim şalât-ı şubhı kıldı ‘ayân

1240 Çün selâm viridi o demde şîr-i ner¹²⁴⁰
Bir kişiye didi ki bilgil haber

¹²³¹ Haydâr: Haydar A Ç L M T / nev-cevân: nev-cüvân A E; nev-civân M // Haydâr: Haydar A Ç L M T

¹²³² pes: - L M / şehrinde: şehrine E M // pes: hem E

¹²³³ // dilerse vire: vire dilerse T

¹²³⁴ ol ‘avreti pes ol cevân: pes ‘avreti ol nev-civân M / cevân: cüvân A; nev-cüvân E // anı hem nikâh itdi: hem nikâh itdiler L

¹²³⁵ (M41b) // birbirini çün: pes birbirini Ç; çün birbirini L; birbirini çü T

¹²³⁶ pes: hem M // hikmetlerini: hikmetlerin M / aña bil: aña bil Ç L T

¹²³⁷ ‘avret: hatun L / aña: aña T

¹²³⁸ (A42b; T42a) +

¹²³⁹ ol emîrû’l-mü’minîn pes: pes emîrû’l-müminîn çün T / emîrû’l-mü’minîn: mîrû’l-mü’minîn A, M // şubhı: şubh L M / kıldı: kıldı T

¹²⁴⁰ çün: çü T / o: ol T / şîr-i: şîr ü A E T

Kim fülân maḥalle içre bilesin¹²⁴¹
Anda bir mescid çü var añlayasın

Daḥı ol mescid yanında hem bu dem¹²⁴²
Vardurur bir ḥāne anda añla hem

Ol ev içre bir yigit vardur ‘ayān¹²⁴³
Daḥı bir ‘avret bile bil bu zamān

İkisini daḥı bu demde baña¹²⁴⁴
Getüresin didim işbu dem saña

1245 Ol kişi çünkim işitdi bil ‘ayān¹²⁴⁵
Uru tırdı gitdi aña ol zamān

İkisin daḥı aluban geldi ol¹²⁴⁶
Pes ‘Alīnün ḫatına hem bā-uşul

Ol emīrū’l-mū’minīn ol demde hem¹²⁴⁷
Yüzünü ḫalkdan yaña döndürdi hem

Ç37b E45b Didi dünyā içre sır iş çok a yār¹²⁴⁸
Dimek olmaz ḫalk içinde âşikār

Çün ‘Alīden bu sözi işitdiler¹²⁴⁹
Pes ‘Alīniñ sır sözi var didiler

1250 Cümleten ḫalk uru tırdı ol zamān¹²⁵⁰

¹²⁴¹ fülân: filân M / fülân maḥalle: maḥalle-i fülân T // çü var: var anda M; var hem L / var añlayasın: adı añla sen T

¹²⁴² mescid yanında hem: mescidiñ yanında M // bir ḥāne anda: anda bir ḫatun M / hem: sen T

¹²⁴³ (L40a) yigit: yigid Ç L T / vardur: var M / ‘ayān: hemān E M // bile bil: bile hem L; bil hem T

¹²⁴⁴ ikisini: ikisin A / demde: demde pes L // getüresin: getüresiñ L / didüm işbu dem saña: işbu dem baña M / işbu: uşbu A Ç L T

¹²⁴⁵ çünkim işitdi bil: kim çün işitdi M / çünkim: çünki T // uru tırdı gitdi aña: uru tırup aña gitdi L; uru tırdı gitdi M

¹²⁴⁶ ikisin daḥı aluban: ikisini daḥı alup L // bā-uşul: bā-üşul T

¹²⁴⁷ emīrū’l-mū’minīn: emīri’l-mū’minīn A E M // yaña döndürdi: çevirdi döndi L / yaña: şaru: Ç

¹²⁴⁸ dünyā içre sır iş çok a: bu zamān içre hem ey L / sır iş: sır iş E Ç; sırrı T / a: ey Ç

¹²⁴⁹ // pes ‘Alīniñ sır sözi var didiler: ‘Alīniñ ḫatından cümle gitdiler L / sözi: işi T / didiler: diler A

¹²⁵⁰ (M42a) cümleten: cümle A E L M T / ḫalk: maḥlūk A E M // oğlan: oğlan hem E / bil ‘ayān: ol zamān A Ç E L M

‘Avret ile aldı olan bil ‘ayān

Bir daı aldı emīrū’l-mū’minīn¹²⁵¹
Döndi ol yigide didi ol demin

Bu gice sizde bu ne ava idi¹²⁵²
Şub olunca sizde ne sevdā idi

Ol yigit didi ‘Alīye yā emīr¹²⁵³
Sözümü diyem size olıl abīr

Ben bu dem bu ‘avreti ey şehsüvār¹²⁵⁴
Kendüme itdüm nikā bil āşikār

1255 Pes ikimüz girdeke ün bu gice¹²⁵⁵
Bil ki girdük zev idelüm böylece

Gördüm anı ol dem ikrā eyledüm¹²⁵⁶
Aña hi meyl itmedüm ā eyledüm

Bu sebebdan yanına ben varmadum¹²⁵⁷
Yokdurur meylim saña ben söyledüm

Ol sebebdan pes nizā‘ oldı ‘ayān¹²⁵⁸
Budurur sözüm ki didim bu zamān

Mācerāmuz budurur pes yā ‘Alī¹²⁵⁹
Evvel āır ışa budur yā velī

1260 Ol emīrū’l-mū’minīn pes ol zamān¹²⁶⁰
Dönüben ol ‘avrete didi ‘ayān

¹²⁵¹ emīrū’l-mū’minīn: emīri’l-mū’minīn A E M // didi: - M / demin: metīn  L; emīn T

¹²⁵² sizde: size L

¹²⁵³ (A43a; T42b) yigit: yigid  L // size: bize ; baña T / olıl: olıl  L T

¹²⁵⁴ ben bu dem bu ‘avreti: bu dem bu ‘avreti ben L / şehsüvār: şāhsivār E // kendüme itdüm nikā: nikā itdüm kendime L / kendüme: kendime  T

¹²⁵⁵ ün: hem L // böylece: bilece A E L T; bu gice 

¹²⁵⁶ // hi: hi A

¹²⁵⁷ // yokdurur: bu adar M / saña ben: saña u L

¹²⁵⁸ (L40b) Bu beyit A E ve M’de bir sonraki beyitle yer deiştirilerek yazılmıştır. / ‘ayān: hemān M

¹²⁵⁹ mācerāmuz: mācerām M / pes: bil T

¹²⁶⁰ emīrū’l-mū’minīn: emīri’l-mū’minīn A E // ol: - L M / ‘ayān: ey fülān L

Kimdürür bu yigidi bilür misin¹²⁶¹
Yâ kimün oğludurur tanur mısın

Didi ‘avret bilmezem ey şehsüvâr¹²⁶²
Görmemişem bu yigidi ben a yâr

E46a Pes emîrû’l-mü’minîn didi aña¹²⁶³
Bir sözüm var söylerem gûş ur baña

Sen bu dem gel anı inkâr eyleme¹²⁶⁴
Bilmezem diyüp de zinhâr eyleme

Ç38a 1265 Didi ‘avret yâ emîrû’l-mü’minîn¹²⁶⁵
İtmezem inkâr olan işi hemîn

‘Avrete didi pes ol dem pehlüvân¹²⁶⁶
Bil senün aduñ degül midür fülân

Didi ‘avret yâ emîrû’l-mü’minîn¹²⁶⁷
Oldurur adum ki sen didiñ hemîn

Yine Haydâr söyledi ol dem aña¹²⁶⁸
Atañ adın diyeyüm didi saña

Atañ adı bu degil midür bu dem¹²⁶⁹
Didi ‘avret öyledür çün adı hem

1270 Yine Haydar ‘avrete pes söyledi¹²⁷⁰
Ol zamân kim genc idiñ bilgil didi

¹²⁶¹ kimdürür: kimdür T / bilür misin: tanur mısın L // tanur mısın: bilür misin L

¹²⁶² şehsüvâr: şâhsüvâr E // ben a: ben ey Ç; çün ey L

¹²⁶³ emîrû’l-mü’minîn: emîri’l-mü’minîn A E; emîre’l-mü’minîn M // var: - M / söylerem: söylegil Ç / gûş ur baña: ben hem saña L / gûş ur: bağıl Ç T

¹²⁶⁴ // zinhâr: inkâr M

¹²⁶⁵ (M42b) emîrû’l-mü’minîn: emîri’l-mü’minîn A E M // olan: iden L

¹²⁶⁶ pes ol dem: ol dem ki L // adın degil midür: degil midür adın A E; degil midür adın M / aduñ: adın T / fülân: filân M

¹²⁶⁷ emîrû’l-mü’minîn: emîri’l-mü’minîn A E M // oldurur: oldur T / adum ki sen didiñ: adum didiñ ki pes L / sen: - M / didiñ: didin T

¹²⁶⁸ (T43a) Haydâr: Haydar A Ç L M T // adın: adın hem Ç T / diyeyüm: diyem Ç / didi: ben hem L

¹²⁶⁹ atañ adı bu degil midür: atañ anañ adıdurur L // öyledir çün: öyledürür L

¹²⁷⁰ (A43b) Haydar ‘avrete pes: ‘avrete pes ol dem A; ‘avrete o dem pes E; ‘avret o dem pes M // kim genc idiñ: ki genc idin T / didi: ‘ayân M

Bir yigitle söz bir itmişdün ' ayān¹²⁷¹
Duymış idi atañ anañ ol zamān

Seni virmek diler idi ikisi¹²⁷²
Ol yigide tā ki bilmeye kesi

Bir gice sen taşra çıkduñ ey deni¹²⁷³
Ol yigit çün taşrada gördi seni

Bil cimā' itmedi mi ol dem saña¹²⁷⁴
Bu sözümde şübhe var mı di baña

1275 Didi ' avret Haydāra pes ey hümām¹²⁷⁵
Bu sözüñde şübhe yokdur bi't-tamām

Didi Haydar ' avrete sen ol zamān¹²⁷⁶
Ol yigitden hāmile olduñ ' ayān

E46b Bir nice dem çünki geçdi aradan¹²⁷⁷
Toğacağ vaḳti çün itdi yaradan

Bil ki važ' itdün çü hamlin aḫşamın¹²⁷⁸
Şarduñ anı pes biraz bize hemīn

Daḫı hem bir mezbele yire anı¹²⁷⁹
Atmaduñ mı ol zamānda ey deni

¹²⁷¹ yigitle söz bir itmişdün: yigit ile sözi bir itmiş idiñ M / yigitle: yigidle A Ç L T / itmişdün: itmişdin T // duymış idi: duymışdı A; tuymış idi L / atañ anañ: atan anan T

¹²⁷² diler idi: dilediler L; dilerdi M // ki: kim E / bilmeye kesi: bile herkesi L / kesi: kişi E; hem bir kişi M

¹²⁷³ (L41a) çıkduñ: çıkydın T // yigit: yigid A Ç L T / çün: kim A E M

¹²⁷⁴ cimā' itmedi mi ol dem: ol dem cimā' itmedi mi A / cimā' itmedi mi: cimā' itmedi idi L; yaḫīn olmadı mı T / ol dem: ol dem ol dem T // var mı: yokdur Ç / di: baḫ: Ç L; bu T

¹²⁷⁵ // sözüñde: söziñe T / yokdur: yokdurur Ç

¹²⁷⁶ sen: hem L; pes T // yigitden: yigidden A L T / olduñ: oldın T

¹²⁷⁷ // toğacağ vaḳti çün itdi: doğacağ vaḳti yaratdı T / toğacağ: ol toğacağ E / çün itdi: çü itdi Ç; idi çün L

¹²⁷⁸ bil ki važ' itdün çü: çünki važ' itdin T / hamlin: hamluñ A Ç L M T // anı pes biraz: anı bir päre T / pes: - L

¹²⁷⁹ hem: - M / mezbele: mejbele Ç // atmaduñ mı: atmaduñ mı L; atmadın mı T / zamānda: zamān M / ey deni: sen anı L

1280 Var mıdur bu sözde şübheñ ey fülân¹²⁸⁰
Var ise şübheñ baña söyle ‘ayân

Didi ‘avret şübhe yokdur yâ ‘Alî¹²⁸¹
Nice dirseñ öyledür pes yâ velî

Ç38b Didi Haydar ol uşağı bil ‘ayân¹²⁸²
Mezbeleden kapdı bir kelb ol zamân

Bir taş atduñ kelbe bilgil sen o dem¹²⁸³
Değdi taş ol uşağıñ başına hem

Şaldı ağzından uşağı ol demin¹²⁸⁴
Pes anañ gördi anı çekdi gamın

1285 Yırtuban ol dem ‘izârından ‘ayân¹²⁸⁵
Yâresine şardı uşağıñ hemân

Ol uşağı atdı anañ pes o dem¹²⁸⁶
Kaldı anda ol uşağ kendüsi hem

Gitdi anañ işine direm saña¹²⁸⁷
Ol uşağı iydeyüm noldı saña

Bir kabîle yarın anda gördiler¹²⁸⁸
Ol uşağı ol zamân götürdiler

Terbiye itdiler aña çok zamân¹²⁸⁹

¹²⁸⁰ (M43a) bu sözde şübheñ: şübheñ bu sözde Ç / şübheñ: şübhe A E M; şübhe L; şübhen T / şübheñ: şübhe yokdur E / fülân: filân M // var ise: varsa M / şübheñ: şübhen T / söyle: eyle A E M

¹²⁸¹ ‘Alî: velî L // dirseñ: dirsın Ç T / öyledür pes yâ velî: öyle oldı yâ ‘Alî L / pes yâ: ey M

¹²⁸² // kelb: kelp A E M

¹²⁸³ (A44a; T43b) atduñ: atdı T / kelbe: kelp A E M / sen: pes L // taş ol: ol taş A E M

¹²⁸⁴ ağzından uşağı ol demin: ağzından o kelb uşağı hemîn L; uşağı ağzından o dem M // anañ gördi anı: anan gördi anıñ T

¹²⁸⁵ yırtuban: yırtuban L / ‘izârından: izârından E L M; izârından T / ‘ayân: hemîn T // yâresine şardı uşağıñ: pâresine şardı uşağı A Ç E M / hemân: hemîn T

¹²⁸⁶ ol: - M / anañ: anan T // uşağ: uşağ L T / kendüsi hem: ender-zamân L / kendüsi: kendisi Ç

¹²⁸⁷ direm: direm çün M; direm hem T // uşağı: uşağı T / iydeyüm: iydelüm E

¹²⁸⁸ (L41b) kabîle: kabîle T / gördiler: kındılar L // uşağı: uşağı T / ol zamân: görüp hem L / götürdiler: getürdiler M

¹²⁸⁹ terbiye itdiler aña: gördiler terbiyelerin L / aña çok: anı bir Ç // yigit: yigid Ç E L / uşağ: uşağ A Ç M / bilgil ‘ayân: ender-zamân L

Yigit oldu ol uşak bilgil ‘ayān

1290 Bu sözümde hîç haṭā var mı benüm¹²⁹⁰
Ger dir iseñ kanı şimdi oğlanum

E47a Bu yigirdür kim seni almış idi¹²⁹¹
Girdege senüñ ile girmiş idi

Ol zamān Ḥaydar yigide söyledi¹²⁹²
Başuñ açğıl tā anañ görsün didi

Başın açdı ol yigit ender-zamān¹²⁹³
Taş yirini gördi ‘avret bil ‘ayān

Bildi kendü urduğı taş yiridür¹²⁹⁴
Ḥaydāra didi o dem pes toğrıdur

1295 Bu ne sözdür sen baña pes söyledüñ¹²⁹⁵
Bu sözi kıandan bilürdüñ sen didüñ

Yā emīrū’l-müminīn bilgil ‘ayān¹²⁹⁶
Ben bu işi işledükde ol zamān

Bil ki benden ğayrı oğlandan ebed¹²⁹⁷
Görmemişdi kimse bil illā Aḥad

Didi ol dem ol emīrū’l-mü’minīn¹²⁹⁸
Ḥaḳ rızası olmayan iş her demin

¹²⁹⁰ // dir iseñ: dırsın Ç; diyer L; dirseñ M; dir iseñ T / kanı şimdi oğlanum: bu demde kanı A E M; kanı bu demde Ç L / oğlanum: oğlum benüm Ç

¹²⁹¹ yigirdür: yigiddir T // Bu mısra E’de bir sonraki beytin ikinci mısrasıyla yer değiştirilerek yazıya aktarılmıştır. / girdege: girdege çünkü M

¹²⁹² zamān Ḥaydar yigide: zamānda yine Ḥaydar L / yigide söyledi: ol yigide ender-zamān M // başuñ: başın T / açğıl: açğıl L / anañ: anan T / görsün: göre Ç

¹²⁹³ beyit: - M / başın açdı ol: başını açdı T / yigit: yigid Ç L T / ender: hem ol L // taş: daş T / gördi ‘avret bil ‘ayān: gördi ‘avret ol zamān Ç L; bildi ‘avret gördi ‘ayān E

¹²⁹⁴ bildi kendü: başın açdı M / kendü: kendi Ç L T / taş: daş T // Ḥaydāra didi o dem: daḥı Ḥaydara didi L / Ḥaydāra: Ḥaydara A Ç M T / pes toğrıdur: ey sözidür A Ç E L M

¹²⁹⁵ söyledüñ: söyledin T // sözi: sırrı L / kıandan: kıanda A / bilürdüñ sen didüñ: bilürdin sen didin T / sen: hem L; - M

¹²⁹⁶ (M43b) yā: ol L / emīrū’l-mü’minīn: emīri’l-mü’minīn A; emīrū’l-müminīn Ç; emīre’l-mü’minīn E / bilgil: bilgil hem E; didi M // bu işi: işi hem L

¹²⁹⁷ benden: - T / oğlandan: oğlan M

¹²⁹⁸ (A44b; T44a) emīrū’l-mü’minīn: emīri’l-mü’minīn A E

Ç39a Bilesin kim olısdur âşıkâr¹²⁹⁹
Gayret-i Hâk bil kabûl itmez a yâr

1300 Anuñ içün bu yigit bilgil ‘ayân¹³⁰⁰
Saña bil meyl itmedi pes ol zamân

Bu hikâyet bilesin oldu tamâm¹³⁰¹
Pes bize hisse ne var bil ey hümâm

Ol kerâmât-ı ‘Alîyi bil ahî¹³⁰²
Gör ‘Alî ne söyledi pes ol sahî

Hem dağı yavuz iş itme ey cevân¹³⁰³
Dime kim bu gizlü işdür bu zamân

Her kişiyi bir ‘Alî zann eyle sen¹³⁰⁴
Her kişide bir kerâmet aña sen

E47b 1305 Bil ki gizlü işleriñ olur ‘ayân¹³⁰⁵
Hör ider ol iş seni hem ol zamân

Yavuz iş itme şağın gel tevbeye¹³⁰⁶
Bil ki irişdi eccl gel tevbeye

Şağ iken bulgıl bu derdün çâresin¹³⁰⁷
Yoksa yarın ne yüz ile varasın

¹²⁹⁹ kim: ki A E M / âşıkâr: ‘âkıbet L // bil kabûl itmez a yâr: kabûl itmez ‘âkıbet L / a: ey Ç

¹³⁰⁰ anuñ içün bu yigit bilgil: anuñçün bu yigid bilgil çün M / içün: içün pes T / yigit: yigid Ç L T // saña bil meyl itmedi pes ol: saña itmedi meyl hem bu L

¹³⁰¹ hikâyet: hikâyetden E / bilesin: bile L; bula M // hisse ne var: hisse ne Ç; ne hisse var T / var bil: oldu L

¹³⁰² ol: - A E M / kerâmât-ı: kerâmet-i T / bil: bil ey A E M // ‘Alî ne: ne ‘Alî L; ne M / pes: hem L; bil T

¹³⁰³ (L42a) hem: pes L / dağı: - M / yavuz: yaman T / cevân: cüvân A E; civân M // gizlü: gizli Ç; gezlû E; giz M

¹³⁰⁴ kişiyi: kişi Ç / bir: bil M / eyle sen: idesin A E; idesinüz M // kerâmet: kerâmât L / aña sen: bilesin A E; bilesinüz M

¹³⁰⁵ beyit: - L // ol: her M

¹³⁰⁶ beyit: - L / yavuz: yavız L; yaman T // bil ki: bilgil L

¹³⁰⁷ bulgıl bu derdün: bul sen bu işün A; bulsañ bu işin E M; bulgıl bu demîn L; bulgıl dağı T // yarın ne yüz ile: ne yüz ile yarın A E M

Her ne bed işiñ var ise ey aḥī¹³⁰⁸
Tevbe it kim itmeyesin bir daḥı

Şıdḳ ile tevbeler itseñ bu zamān¹³⁰⁹
Bil ki dūzaḥdan hemān bulduñ emān

1310 Dilerüz senden İlāhe'l-^ç ālemīn¹³¹⁰
Bize sen tevbe naşīb it her demin

Ol ḥabībūñ ismi Aḥmed ḥürmeti¹³¹¹
Daḥı Maḥmūd hem Muḥammed ḥürmeti

Ol ^ç Alīnūñ ḥürmetiyçün yā İlāh¹³¹²
Şıdḳ ile tevbe naşīb it pād-şāh

Kim yavuzlar şuḡlını itmeyevüz¹³¹³
Daḥı yavuz şuḡla biz gitmeyevüz

Bu Zā^ç ifi bī-nevānuñ ey Metīn¹³¹⁴
Derdine dermān kıl sen her demin

1315 Vardurur esmālar içre āşikār¹³¹⁵
Mütekebbir bir aduñ ey Kird-gār

Ç39b Ol ulu esmā ḥaḳḳıyçün ey ulu¹³¹⁶
Dü cihānda sen bizi it sevgülü

Zāt-ı pākūñ ḥaḳḳı içün ey Aḥad¹³¹⁷
Yavuz yola sen bizi ḳoyma ebed

¹³⁰⁸ // itmeyesin bir: eyü olasın L

¹³⁰⁹ şıdḳ ile: şıdḳla M / tevbeler itseñ: gel tevbeler it T // hemān: - M / bulduñ: buldın T

¹³¹⁰ // sen tevbe: tevbe sen Ç / it her: eyle L / her: bu A E M

¹³¹¹ ḥabībūñ: ḥabibiñ T // daḥı Maḥmūd hem Muḥammed: çār-yārlar bā-şafālar L / hem: - A Ç M; u E

¹³¹² Bu beyit A, E ve M'de sekiz beyit sonra yazılmıştır. / ol ^ç Alīnūñ ḥürmetiyçün yā İlāh: hem ^ç Alī İbn-i Tālib ḥürmeti L // naşīb it: it naşīb E; itmesini eyle M / pād-şāh: ḳatı L

¹³¹³ (M44a; T44b) beyit: - L / yavuzlar şuḡlını: yavuz şuḡlı biz A; yavuz şuḡlı bir daḥı E M; yamanlar işini T // yavuz: yaman T

¹³¹⁴ (A45a) beyit: - L / Metīn: Mu^çīn A E M // dermān: dermānı T / kıl sen: kılasın A E M

¹³¹⁵ esmālar içre: esmā-i ḥüsnāñ L

¹³¹⁶ esmā ḥaḳḳıyçün ey: esmāñ ḥaḳḳıyçün L

¹³¹⁷ ḥaḳḳı içün: ḥaḳḳıçün A L M; ḥaḳḳıyçün E // yavuz yola sen bizi ḳoyma ebed: sen yazuklu ḳullara göster meded T / yavuz yola sen: sen yavuz yola Ç; yavız yola sen L

Doğru olan yolları sen yâ Mu'în¹³¹⁸
Biz yazuklu kullara göster hemîn

Yoksa doğru yolu egri yolu biz¹³¹⁹
Bilmezüz gerek diyesiz bize siz

E48a 1320 Hayr u şerrün Hâlıkı sensin ' Alîm¹³²⁰
Şer işi virme bize sen ey Hâlîm

Ol cahîmlerden bizi hıfz eylegil¹³²¹
Kâmil îmân ile bizi [toylağıl]

Hâtîmede sen bizi şakla ' ayân¹³²²
Şerr-i şeytândan o dem yâ Müste'ân

Bize şorî hem hisâb gösterme sen¹³²³
Hem ' azâb u hem ' iğâb gösterme sen

Aşlîmuzı neslimüzi dağı hem¹³²⁴
Buñ gün içre ey Hudâ virme elem

1325 Kâmu îmân ehlini sen ey hoca¹³²⁵
Yarlığağıl umaruz ucdan uca

El-emân ey kâmunuñ Ğaffârî sen¹³²⁶
El-emân ey kâmunuñ Settârî sen

Bu kitâbuñ şâhibi hem bî-nevâ¹³²⁷
Raḥmet idüp derdine hem vir devâ

¹³¹⁸ beyit: - L / doğru olan yolları sen yâ Mu'în: Muştafâ hürmetine kâmumuza T // biz yazuklu kullara göster hemîn: doğru olan yolları göster bize T

¹³¹⁹ beyit: - L T / biz: bize E // diyesiz: iydesiz Ç

¹³²⁰ hayr u: hayr-ı L T // virme bize sen: sen virme bize L / sen: - M

¹³²¹ beyit: - L / [toylağıl]: toylağıl A Ç E M T

¹³²² +

¹³²³ beyit: - L / şorî hem: şor hem Ç; hem şorî T // Bu mısra M'de yoktur. M'de bu mısranın yerine sonraki beytin ikinci mısrası yazılmıştır. / ' azâb u: ' azâb-ı Ç T

¹³²⁴ mısra: - M // gün içre: güninde Ç

¹³²⁵ (L42b) ehlini: ehline A E M // yarlığağıl: rahmet eyle A E M; yarlığağıl Ç T

¹³²⁶ beyit: - L / Ğaffârî: Ğaffâr Ç

¹³²⁷ beyit: - Ç L T / bu kitâbuñ şâhibi hem bî-nevâ: şahsıvâr-zâde günâh deryasına talan E; bu Molla Aḥmed za'îfî bî-nevâ M // derdine hem vir devâ: sensin günâhın ' afv kılan E / hem: - M

Olmaḡ isterseñ ḡabībe āşinā¹³²⁸
Vir şalavāt bul anuñla [rüşenā]

Faḡr-ı ʿālem ḡürmetiyçün yā Muʿīn¹³²⁹
Bu duʿāmuz sen ḡabūl it bu demin

1330 Oḡuyanı diñleyeni yazanı¹³³⁰
Raḡmetiñle yarlıḡa sen yā Ġanī

Fāʿ ilātün fāʿ ilātün fāʿ ilāt¹³³¹
Biñ günāhı ʿafv ider bir şalavāt

Der-beyān-ı Ḥazret-i Ḥālidüñ Yitmiş Biñ Kāfiri Ġmāna Getürdüḡi *

Nāle ḡıl ey ʿandelīb lāf eyle sen¹³³²
Geçdi ʿömrüñ yiter inşāf eyle sen

Pes yavuz işdür ḡatı çok söylemek¹³³³
Nışf-ı dindür daḡı inşāf eylemek

Zirā inşāf ehli olsa ḡul eger¹³³⁴
Her günāhın ʿafv ider ol Dād-ger

Ç40a E48b 1335 Ger senüñ inşāfuñ olmaz āşikār¹³³⁵
Pes günāhuñ ʿafv olunmaz bil a yār

Ḥul odur kim ḡanḡı işi işleye¹³³⁶
İde inşāf evvelin pes başlaya

¹³²⁸ (A45b; M44b) beyit: - Ç L T / isterseñ: isterseñ ol E // [rüşenā]: rüşinā A E; āşinā M

¹³²⁹ beyit: - A E L M

¹³³⁰ beyit: -A E M / oḡuyanı diñleyeni yazanı: ḡamu Ġmān ehlini sen ey ḡoca L / diñleyeni: diñleyeni yazdırup hem T // raḡmetiñle yarlıḡa sen yā Ġanī: yarlıḡaḡıl umaruz ucdan uca L / yarlıḡa sen: yarlıḡaḡıl Ç

¹³³¹ (T45a) beyit: - A Ç E M // ʿafv: maḡv L

* Der-beyān-ı Ḥazret-i Ḥālidüñ Yitmiş Biñ Kāfiri Ġmāna Getürdüḡi: Ḥazret-i Ḥālid Yetmiş Biñ Küffārı Müselmān İtdüḡdür Ç; Der-beyān-ı Ḥazret-i Ḥālidüñ Yetmiş Biñ Bile Kāfiri Ġmāna Getürdüḡi E; Efendimüz Sallaʿl-lahu Teʿālā Aleyhi ve sellem Ḥazretlerinüñ Ḥazāvāt Ḥışşasıdur L; Dībāce T

¹³³² eyle: söyle E; şöyle L // geçdi ʿömrüñ: ḡiçdi ʿömrin T / ʿömrüñ yiter: yiter ʿömrin A

¹³³³ yavuz: yavız L; yaman T // nışf-ı: neşf-i M / daḡı inşāf eylemek: hem yalan söylememek L

¹³³⁴ zirā inşāf ehli olsa: ger yalan söylemese bir L // günāhın: günahın Ç T / ider ol: iderdi T / Dād-ger: Kird-gār M

¹³³⁵ ger senüñ inşāfuñ olmaz: hem yalan söyleyeniñ L // pes günāhuñ: günāhı L; pes günāhın M / a: ey L

¹³³⁶ odur: oldır T / kim: ki L M // ide inşāf evvelin pes başlaya: yalan ile ibtidā başlamaya L

Hak Te' ālayı arada bile ol¹³³⁷
Ol işi fikr eyleyüben kıla ol

Dünyāda uhrāda pes hālin duya¹³³⁸
Şoñrası ol şugla pes bil bağlaya

Kim 'azāb ola mı ol işden añ¹³³⁹
Yā şevāb ola mı kamu añlaya

1340 Kendüye pes ol işi lāyık göre¹³⁴⁰
Şoñrası bil bağlayuban ol tura

Yoksa lāyık görmeyüp ide anı¹³⁴¹
Getürür yolına anuñ ol Ğanī

Pes dālālet içre dā'im ıalısar¹³⁴²
Evveli bu āhiri ne olısar

Başına dağı neler gelse gerek¹³⁴³
Gözleri dağı neler görse gerek

Çün dālālet yolu bildün işleme¹³⁴⁴
Görmedün lāyık anı sen başlama

1345 Kendüne inşāfi 'ādet eyle sen¹³⁴⁵
Her işi inşāf idüben kılasın

¹³³⁷ Te' ālayı arada bile ol: Te' ālā arada bile ola; A E; Te' ālā irādesin ol L; Te' ā arada çünkim bile ola M // ol işi fikr eyleyüben kıla ol: virdi şaňa biline hem bā-uşul L / eyleyüben eyleyüp ben M / kıla ol: ol kıla A E M

¹³³⁸ pes: - M; hem L / hālin: hāliñ T / duya: tuya L // şoñrası ol şugla pes bil bağlaya: şoñra dağı hem yalanı söyleye L

¹³³⁹ işden: işde T // ola mı kamu: ola kamusun A; bula mı kamu L

¹³⁴⁰ kendüye: kendine Ç L T // bil bağlayuban ol tura: hem mağbun mağrüm ola L; pes bil bağlayup dura T / bil: pes A / ol: - A; pes E M

¹³⁴¹ beyit: - L / görmeyüp: görmeye M

¹³⁴² dā'im: her dem T

¹³⁴³ beyit: - L

¹³⁴⁴ bildün: buldın T // görmedün lāyık anı sen: görmedin lāyık sen anı T / lāyık: lāyık mı E / başlama: işleme Ç L

¹³⁴⁵ (A46a; M45a; T45b) inşāfi: inşāf L // kılasın: kılasan A / Bu beyitten sonra L nüshasında 43a'dan 51a'ya kadar 8 sayfa eksiktir. Bu aralıktaki sayfa başları L nüshasında pekçok beytin eksik olması da göz önüne alınarak gösterilmemiştir. Fakat bu aradaki sayfa başları yazılmamasına rağmen sayfa sıralaması L51a'dan takip edilerek yazılmıştır.

Bil ki kırtulduñ alaletden bu dem¹³⁴⁶
Her g nahuñ ‘afv ider ol p r-kerem

Sen ki inş f ehli olduñ ey deni¹³⁴⁷
Pes seni maħr m kıoymaz ol  an 

Gel yiter inş f kııl sen ey ĥoca¹³⁴⁸
T ki c rm   ‘afv ola ucdan uca

E49a Bu s ze temş l idem ben ey cev n¹³⁴⁹
Bir ĥaber kim ş bhe yok itme g m n

1350 Gel bu dem  amu ş lav t virel m¹³⁵⁰
S ze andan ş nra b ny d uralum

T ki bize b  iş-i raĥmet ola¹³⁵¹
Ol  an  her dem bize raĥmet kııla

 40b Ol Ebu’n-Naşri Semer and  didi¹³⁵²
Pes eř ĥ s zd r riv yet eyledi

Faĥr-ı ‘ lem bir zam n didi a y r¹³⁵³
R m  az sından    d ndi  ş k r

Geldi bir yirde o dem  ond  ‘ay n¹³⁵⁴
Ĥalid  bn-i hem Velid pes ol zam n

1355 Bil ki bir h cet i  n varmış  ol¹³⁵⁵

¹³⁴⁶ beyit: - L / kırtulduñ: kırtuld n T

¹³⁴⁷ beyit: - L / Bu beyit A’da alt  beyit sonra yazılmış tır. / olduñ: old n T // pes: bil T / kıoymaz: kıomaz E M

¹³⁴⁸ beyit: - L / yiter inş f kııl sen: yine inş f  kıılсан T / inş f kııl: inş f  M // ki: A T

¹³⁴⁹ beyit: - L / temş l: temş l T / cev n: c v n A E; civ n M

¹³⁵⁰ beyit: - L /  amu:  amumuz E; c mle T / ş lav t: ş lavat M // uralum: idel m T

¹³⁵¹ beyit: - L / ki: kim   // Bu beyitten sonra T’de ř  baş lık atılmış tır: “Ĥ zret-i Ĥalid Raĥiya’ll hu ‘Anĥ K ff r   sl ma Get rdiĥi” T

¹³⁵² beyit: - L

¹³⁵³ beyit: - L / a: ey   //  az sından:  az sında E

¹³⁵⁴ beyit: - L / geldi: gel A / ‘ay n: a y r T // hem Velid pes: Velide pes hem A; Velid pes hem E; Velid pes hem M

¹³⁵⁵ beyit: - L / bil ki: belki E M / varmış dı: varmış  idi E M T / ol: - T // gelmedi ol: ol gelince M; gelmediler ol T / p r-uş l: p r-uş l E M T

Beklediler gelmedi ol pür-uşûl

Dü cihân fahrı o yirden kalkdılar¹³⁵⁶
Bil ki İslâm çerisiyle gitdiler

Hâlid İbn-i hem Velîd azdı yolu¹³⁵⁷
Çıkdı bir tağ başına pes ol velî

Tâ ki ‘ asker izini çün göre ol¹³⁵⁸
Kendüni ol ‘ askere irgüre ol

Tağûn ardında o dem gördi ‘ ayân¹³⁵⁹
Bî-hisâb kâfir dirilmiş ol zamân

1360 Orta yirde dağı bir minber durur¹³⁶⁰
Çünkü Hâlid gördi anı pes yürür

Şordı anların yirinden ey kişi¹³⁶¹
Ne kişisiz bildürün baña işi

Ne sebebdan bunda siz cem‘ olası¹³⁶²
Ne olur anı baña ger diyesiz

E49b Birisi Hâlide ol dem söyledi¹³⁶³
Bil ki yetmiş biñ kişiyüz biz didi

Bir rāhib vardır bu tağ üzre a yār¹³⁶⁴
Yılda bir kez tağdan iner âşikār

1365 Bize çok va‘ z u naşihat eyler ol¹³⁶⁵

¹³⁵⁶ beyit: - L / bil ki: belki M

¹³⁵⁷ beyit: - L / hem Velîd: Velîd hem E M; Velîdin T / yolu: yol M // tağ başına: dağ üstine T / velî: - M

¹³⁵⁸ beyit: - L / ki: kim M / izini: yirini A // kendüni: kendüni ol A E; kendini Ç T

¹³⁵⁹ (M45b; T46a) beyit: - L / tağûn: dağın Ç; dağın A, M, T / gördi: gördi anı M

¹³⁶⁰ (A46b) beyit: - L / dağı bir: bir dağı M / durur: тұrur Ç M // pes: - M

¹³⁶¹ beyit: - L / anların: anın M; anların T / yirinden: yirine A E M // bildürün: bildirin T / baña: baña bu E

¹³⁶² beyit: - L / bunda: - M // baña: baña anı M / ger: pes T

¹³⁶³ beyit: - L / Hâlide ol dem: Hâlide söz Ç; ol dem Hâlide çün M // biñ kişiyüz: kişiyüz çünkim M

¹³⁶⁴ beyit: - L / bir rāhib vardır bu tağ üzre a yār: bu dağ üzre vardır bir rāhib ‘ ayân A; vardır bu tağ üzre bir rāhib ‘ ayân E M / üzre: içre Ç // tağdan: dağdan A Ç T / âşikār: bî-gümān A E M

Yine varup şavma^ç aya girer ol

Şimdi pes yıl başıdur çıkşa gerek¹³⁶⁶
Anuñ içün biz dirildük tüzirek

Va^ç zını bu dem anuñ işidevüz¹³⁶⁷
Her ne kim dirse anı iş idevüz

Çün işitdi bu sözi cânlar cânı¹³⁶⁸
Didi gitmem görmeyince ben anı

Ç41a Pes şavāb oldur anı şimdi görem¹³⁶⁹
Dağı hāl āhvāline bu dem irem

1370 Bir zamān geçdi aradan pes a yār¹³⁷⁰
İndi pes ruhbān o tağdan āşikār

Çok mesīhī hem libāslar geymiş ol¹³⁷¹
Ol ḥalāyık geldüğünü duymış ol

Çünkü ruhbān anda geldi gördiler¹³⁷²
Pes tevāzu^ç eyleyüben tırdılar

Minber üzre çıkup oturdu^ç ayān¹³⁷³
Başladı va^ç z itmege ender-zamān

Pes tıtuldu dili va^ç z idemedi¹³⁷⁴
Dağı minberden inüp gidemedi

¹³⁶⁵ beyit: - L / va^ç z u: va^ç z-ı Ç / naşihat eyler: naşihat ider T // şavma^ç aya: şavmı^ç aya A E; şavmu^ç aya M

¹³⁶⁶ beyit: - L / pes: - T / yıl başıdur: yıldur M // anuñ içün: anıñçün M; anıñ içün hem T

¹³⁶⁷ beyit: - L / bu dem anuñ: anuñ bu dem A / işidevüz: biz işidevüz E; işidelim T // kim dirse anı iş idevüz: dirse biz anı cümle tutavuz E / kim dirse: dirse biz A, M / idevüz: iderüz A, M; işidelim T

¹³⁶⁸ beyit: - L // didi: didi kim E / anı: bunu T

¹³⁶⁹ beyit: - L / şavāb: şevāb E T // āhvāline bu dem irem: āhvāl nedür bu dem bilem A E M

¹³⁷⁰ beyit: - L // pes ruhbān o tağdan: ruhbān pes o dağdan A; ruhbān pes o tağdan E; ruhbān o dağdan pes M / tağdan: dağdan Ç T

¹³⁷¹ beyit: - L / hem libāslar: libāslar hem M // duymış: bilmiş A E M

¹³⁷² beyit: - L / çünkü ruhbān anda geldi gördiler: çünkü ruhbān geldigini bildiler M / ruhbān anda geldi: anda geldi ruhbān A; ruhbān geldüğünü E // tırdılar: durdılar Ç T

¹³⁷³ beyit: - L / minber: menber A E M

¹³⁷⁴ (M46a; T46b) beyit: - L // minberden: menberden A E M

1375 Ol ʕalāyıkā çağırđı āşikār¹³⁷⁵
Bir sözüm vardur benüm bilün a yār

Size bir va' z u naşihat itmezem¹³⁷⁶
Her ne kim disem gerekdür dimezem

E50a Didiler aşlı nedür kim sen bize¹³⁷⁷
Kim sözün dimeyesin ʕamumuza
Didi ruhbān bilünüz bu dem işi¹³⁷⁸
Kim Muḥammed ümmetinden bir kişi

Arañuzda vardurur ey merdümān¹³⁷⁹
Anuñ içün va' z idemem bī-gümāñ

1380 Pes bağışdılar ʕalāyık ol demin¹³⁸⁰
Görmedi Ḥālidi bir kimse hemīn

Dillerin bilürdi anuñ zīrā ol¹³⁸¹
Söyleşürdi ol dil ile bā-uşul

Pes yine ʕalkā çü ruhbān söyledi¹³⁸²
Oturuñ ben buluram anı didi

Ol ʕalāyık pes oturdı kim ki var¹³⁸³
Turdı ruhbān ayak üzre baḥtiyār

Çığırup didi kim ey kişi bu dem¹³⁸⁴
Niredesin Ḥaḳ bilür ben bilmezem

¹³⁷⁵ (A47a) beyit: - L / ʕalāyıkā çağırđı: çağırđı ʕalāyıkā hem T / āşikār: iḥtiyār Ç // vardur: vardurur E

¹³⁷⁶ beyit: - L / va' z u: va' z-ı Ç / naşihat: naşihat T // her ne kim disem gerekdür: ne gerekdür çünkim anı ben M / disem: demek A E

¹³⁷⁷ beyit: - L / aşlı nedür kim: ki aşlı nedür ki M // kim: sen M / sözün: sözün T

¹³⁷⁸ beyit: - L

¹³⁷⁹ beyit: - L // anuñ içün: anuñçün E; anıñçün M

¹³⁸⁰ beyit: - L / bağışdılar ʕalāyık: ʕalāyık bağışdılar M; ʕağışdılar ʕalāyık T // görmedi Ḥālidi bir: görmedi Ḥālidi Ç / Ḥālidi: Ḥālidi / hemīn: hemān A

¹³⁸¹ beyit: - L / dillerin bilürdi anuñ: dillerini bilürdi T / zīrā: zīra Ç // bā-uşul: bā-uşul E M T

¹³⁸² beyit: - L / yine: yine yine M // oturuñ ben: oturun siz T / buluram anı: anı buluram E M

¹³⁸³ beyit: - L / ol ʕalāyık pes oturdı: pes yine ol ʕalkā otur didi E // ruhbān ayak üzre: ayak üzre hem T / turdı: durdı Ç E T; tur E / ayak: ayağ A Ç M / üzre: - M

¹³⁸⁴ beyit: - L / kim: ki E M // Ḥaḳ: Tañrı Ç T / ben bilmezem: uş bu dem T

- 1385 Lîkî tapduğuñ dîni sen âşikâr¹³⁸⁵
Ger severseñ tır ayağa sen a yâr
- Ç41b Tâ ki sen kimsin seni biz bilevüz¹³⁸⁶
Niçe kişisin seni biz görevüz
- Çün işitdi bu sözi ol toğrı yâr¹³⁸⁷
Didi kalkarsam iderler päre pâr
- Yine ruhbân evvelin teg söyledi¹³⁸⁸
Hâlid ol sözi yine pes aňladı
- Didi biñ canım olursa ger benüm¹³⁸⁹
Dîn yolına virürem cânım tenüm
- 1390 Pes oturduğı yirinden ilerü¹³⁹⁰
Yâ Muhammed diyüben tırdı uru
- E50b Hâlîde ol dem hücûm eylediler¹³⁹¹
Kamusı pes öldürelüm didiler
- Koymadı ruhbân oları bil ‘ayân¹³⁹²
Didi kim inşâf idüñ ey merdümân
- Olasız yetmiş biñ er siz bu demin¹³⁹³
Öldüresiz bir kişiyi siz hemîn
- Hoş degildür bize bu iş âşikâr¹³⁹⁴
Aña bir söz dimeñüz bu dem a yâr

¹³⁸⁵ beyit: - L / lîkî: lîken E; leykî M / dîni sen: dini çün M // ger severseñ tır ayağa sen: ger seversin tır ayağa kalk Ç; tır ayağa ger seversen M / severseñ: seversen T

¹³⁸⁶ beyit: - L / bilevüz: bilelim T // biz görevüz: tâ görelim T / biz: pes Ç

¹³⁸⁷ beyit: - L / sözi ol: zârı M // pâr: päre E

¹³⁸⁸ beyit: - L / ruhbân: rāhib T // sözi yine pes: dem sözi hem M

¹³⁸⁹ (M46b; T47a) beyit: - L / olursa ger: var ise ger A; var ise pes E; varsa M // virürem: virürem uş Ç T / cânım: cân u T

¹³⁹⁰ (A47b) beyit: - L

¹³⁹¹ beyit: - L

¹³⁹² beyit: - L // idüñ: idin T

¹³⁹³ beyit: - L / olasız yetmiş biñ er siz: olasıñuz yitmiş biñ er M / yetmiş: yitmiş A // öldüresiz: öldürürsüz A Ç; öldüresinüz M

¹³⁹⁴ beyit: - L / degildir bize bu iş: bize bu iş degildür E M // a: ey Ç

1395 Çünkü ruhbāndan bu sözi tıydılar¹³⁹⁵
 Kamu küffār ol zamān oturdılar

Ḥālīde ruhbān o demde söyledi¹³⁹⁶
 Yanıma gel [kaçmağıl] benden didi

Vardı ruhbānuñ yanına pes hemīn¹³⁹⁷
 Didi ruhbāna ne dirsın bu demin

Didi ruhbān aña kim sen ey cevān¹³⁹⁸
 Sen Muḥammed yārisin bildüm‘ ayān

Līkī a‘ lā yāri misin di baña¹³⁹⁹
 Yāḥūd ednādan mısın direm saña

1400 Didi ol a‘ lā degülem ben bu dem¹⁴⁰⁰
 Benden a‘ lā olmaya bir kimse hem

Daḥı ol ednā degülem bil beni¹⁴⁰¹
 Benden ednā olmaya bilgil anı

Bil ki evsatlardanam didim saña¹⁴⁰²
 Ne sözün var söylegil şimdi baña

Ç42a Didi rāḥīb ‘ ilm içinde nesne sen¹⁴⁰³
 Ger bilürseñ söylegil ey bû‘l-ḥasen

Didi Ḥālīd bize lâzım her ne var¹⁴⁰⁴
 Bilürem ḫamusını ey şehsüvār

E51a 1405 Didi bir nesne sū‘āl itsem gerek¹⁴⁰⁵

¹³⁹⁵ beyit: - L / tıydılar: duydılar A Ç M

¹³⁹⁶ beyit: - L / ruhbān o demde: ol dem ruhbān çünkü M; ol demde ruhbān T // [kaçmağıl] benden: sen bu demde pes A, M; bu demde pes E / [kaçmağıl]: kaçmağıl Ç T

¹³⁹⁷ beyit: - L / ruhbānuñ: ruhbān A E M / ol: - A // bu demin: didi M

¹³⁹⁸ beyit: - L / aña: - T / cevān: cüvān A E; civān M // sen: pes M

¹³⁹⁹ beyit: - L / līkī: lākin A; lākīn E; leykīn M

¹⁴⁰⁰ beyit: - L / ol a‘ lā degülem ben bu dem: a‘ lā ben degilem bu demīn T / ol a‘ lā: a‘ lādan M // bir kimse hem: kimse hemīn T

¹⁴⁰¹ beyit: - L // bilgil anı: bir kimse hem M

¹⁴⁰² beyit: - L / bil ki: belki E M / sözün: sözün T / var: - M

¹⁴⁰³ beyit: - L // ger bilürseñ söylegil: nesne bilürseñ söyle M; ger bilürsın söyle sen T

¹⁴⁰⁴ (M47a; T47b) beyit: - L // ḫamusını: cümlesini M / şehsüvār: şahsıvār E

Sen cevâb idebilür misin gerek

Didi Hâlid ger bilürsem söylerem¹⁴⁰⁶
Bilmesem pes ‘ayb olmaz neylerem

Didi ruhbân Hâlide ey pehlüvân¹⁴⁰⁷
Kim senüñ peygamberüñ dimiş ‘ayân

Cennetüñ içinde her ne her ne var¹⁴⁰⁸
Mişlini dünyâda itmiş Kird-gâr

Dağı cennette bir ağaç var dimiş¹⁴⁰⁹
Adına Tübâ ağacı söylemiş

1410 Köki anuñ pes yuğarudur a yâr¹⁴¹⁰
Hem budakları aşğa âşikâr

Cennet içre hiç bir ev yokdur dimiş¹⁴¹¹
Kim budğından ol evde olmamış

Dünyâda anuñ mişâli var mıdur¹⁴¹²
Sen baña söyle duyam ey ‘aklı dūr

Didi Hâlid kim belî vardur ‘ayân¹⁴¹³
Mişli anuñ dünyâda idem beyân

Pes güneşdür mişli halk itdi Ğanî¹⁴¹⁴
Gör göğüñ orta yirinde sen anı

1415 Kim şu‘âi düşmemiş yir ola mı¹⁴¹⁵
Öyle bir yir var mı kimse bula mı

¹⁴⁰⁵ (A48a) beyit: - L / gerek: saña T // cevâb idebilür misin: cevâbın idebilürseñ E M / gerek: aña T

¹⁴⁰⁶ beyit: - L / ger: - M // ‘ayb olmaz: ‘aceb olmazam M

¹⁴⁰⁷ beyit: - L

¹⁴⁰⁸ beyit: - L / her ne her ne: her ne A; çünkü her ne M // dünyâda: dünyâda yer A / itmiş: dimiş M

¹⁴⁰⁹ beyit: - L / dimiş: imiş T

¹⁴¹⁰ beyit: - L / köki anuñ pes yuğarudur: kökünüñ pes yuğaruda M / yuğarudur: yuğaruda A E; yuğarudur Ç / a: ey A Ç // aşğa: aşğı M

¹⁴¹¹ beyit: - L / içre: içinde M / hiç bir ev: bir ev hiç E // budğından: budğında M; ol: - A E

¹⁴¹² beyit: - L // duyam: bilem A E M ; tıyam Ç / ‘aklı: ‘akl Ç

¹⁴¹³ beyit: - L

¹⁴¹⁴ beyit: - L // gör göğüñ: gör M; görñiz T / yirinde: yanında E / sen: seni T

¹⁴¹⁵ beyit: - L / düşmemiş: düşmiş T // bula mı: bile mi A E M

Ev ola yā bāğ ola baḳca ola¹⁴¹⁶
 ẖamusına bil şu‘āi pes tola

Didi rāhib çün su’āl itdüm cevāb¹⁴¹⁷
 Pes cevāba söyledüñ bu dem şavāb

Saňa aḥsente Bāreka’llāh ey cevān¹⁴¹⁸
 Bu söziñde ḳalmadı şekk ü gümān

E51b Nesne bilmem çün baňa sen söyledüñ¹⁴¹⁹
 Pes eyü bildüñ bu sözi ḥoş didüñ

Ç42b 1420 Bū Bekir ḥāzıḳ mıdur ger yoḳsa sen¹⁴²⁰
 Anı daḥı baňa ma‘lūm eyle sen

Didi Ḥālīd ger göreydüñ sen anı¹⁴²¹
 Yitüreydi ‘ilm baḥrine seni

Yine rāhib söyledi ey pehlūvān¹⁴²²
 Daḥı senden bir su’ālīm var ‘ayān

Didi Ḥālīd ne şorarsañ di baňa¹⁴²³
 İydeyüm anuñ cevābını saňa

Didi rāhib kim Muḥammed söylemiş¹⁴²⁴
 Cennet içinde bir ırmaḳ var dimiş

1425 Ḥamr aḳar daḥı ‘asel daḥı leben¹⁴²⁵
 Biri daḥı şu imiş ḥoş añla sen

¹⁴¹⁶ beyit: - L / baḳca: baḳça A; bağce M // bil şu‘āi pes: hem şu‘āi çün M

¹⁴¹⁷ beyit: - L / çün su’āl itdüm: çün su’ālīme E; çünkim su’ālīme M // cevāba: cevābın E M / söyledüñ: söyledin T / şavāb: şevāb E

¹⁴¹⁸ beyit: - L / aḥsente: aḥsentü E; aḥsen T / cevān: cūvān A E; civān M // söziñde: sözinde T / gümān: bī-gümān A E M

¹⁴¹⁹ (M47b; T48a) beyit: - L / söyledüñ: söyledin T // bildüñ: bildin T / didüñ: didin T

¹⁴²⁰ (A48b) beyit: - L / Bū Bekir: Ebū Bekir A Ç T; Bū Bekir E // baňa ma‘lūm eyle: ma‘lūm eyle baňa A / sen: sen anı M

¹⁴²¹ beyit: - L / göreydüñ: göreydin T // baḥrine: baḥrine ol A / yitüreydi: baturaydı T

¹⁴²² beyit: - L

¹⁴²³ beyit: - L / şorarsañ: şorarsın T // cevābını: cevābın ben A E; cevābın ben çün M

¹⁴²⁴ beyit: - L

¹⁴²⁵ beyit: - L // biri: bir T / ḥoş: pes T

Bir lūleden dördi daḥı hem çıkar¹⁴²⁶
 Birbirine pes qarışmazlar aḳar

Bu sözine daḥı taṣdıḳ itmezem¹⁴²⁷
 Dünyāda var mı mişāli bilmezem

Didi Ḥālid kim belī mişlin saña¹⁴²⁸
 İydeyüm taṣdıḳ idesin sen baña

Ḥaḳ Te‘ ālā ādem oḡlanında pes¹⁴²⁹
 Bir qarış yir yaradupdır anda pes

Muḥtelif dōrt dürlü şular hem çıkar¹⁴³⁰
 Birbirine pes qarışmazlar aḳar

Birisi bil göz şuyudur tuzludur¹⁴³¹
 Birisi aḡız şuyudur tatlıdur

Hem biri ḳulaḳ şuyu acı ‘ ayān¹⁴³²
 Hem biri burun şuyı turş bī-gümān

E52a Yine rāhib evvelin teg söyledi¹⁴³³
 Bāreka’llāh pes saña bu dem didi

Nesne bilmezdüm didüñ çünkim baña¹⁴³⁴
 Bu demin taḥsīn itdüm ben saña

1435 Ol ‘ Ömer ḥāzıḳ mıdır yoksa ki sen¹⁴³⁵
 Baña ma‘ lüm eylegil ey bū’l-ḥasen

Ḥālid evvel teg aña pes söyledi¹⁴³⁶

¹⁴²⁶ beyit: - L / dördi daḥı hem: hem daḥı dördi T

¹⁴²⁷ beyit: - L

¹⁴²⁸ beyit: - L / belī mişlin: mişlin T // idesin: idersin T / baña: aña A E M T

¹⁴²⁹ beyit: - L / pes: hem A E M // pes: hem A E M

¹⁴³⁰ beyit: - L / muḥtelif dōrt: muḥtelifdür A E M / şular: nesne T

¹⁴³¹ beyit: - L / tuzludur: duzludur T

¹⁴³² beyit: - L / acı ‘ ayān: acıdır A // turş: turşu E; turşı T / bī-gümān: hemān T

¹⁴³³ beyit: - L

¹⁴³⁴ (M48a; T48b) beyit: - L / bilmezdüm didüñ çünkim: bilmezem didüñ çünkim A E; bilmezem didiñ çünkim M; bilmezdim didin çünki T // itdüm: iderem A E M

¹⁴³⁵ (A49a) beyit: - L / ki: - A E M

Yine rāhib Hālīde ol dem didi

Ç43a Bir daḥı peygamberüñ hem söylemiş¹⁴³⁷
Cennet içre bir serir vardur dimiş

Hem anuñ uzunluğın itmiş beyān¹⁴³⁸
Biş yüz yıldur söylemiş anı ʿayān

Kim şuʿūd itmek dilerse aña dir¹⁴³⁹
Egilür aşığa pes ol dem serir

1440 Yine kalkar kaldurur ol kimseyi¹⁴⁴⁰
Pes mişāli dünyāda var mı qanı

Söyledi Hālīd naʿam vardur a yār¹⁴⁴¹
Hem mişāli dünyāda bil āşikār

Nitekim buyurdi ol Kādir İlāh¹⁴⁴²
Āyet içinde mişālin pād-şāh

Yaʿnī kim görmez misin ey baḥtiyār¹⁴⁴³
Bir büyük deveyi bir oğlan tutar

Kim zimāmın çeküp anuñ götürür¹⁴⁴⁴
Başını ol demde yire yaturur

1445 Üstüne biz anuñ ey şehsüvār¹⁴⁴⁵
Kaldurup başın deve ol dem durar

Sürer anı götürür gider didi¹⁴⁴⁶
Hem Süleymān kışşasın yād eyledi

¹⁴³⁶ beyit: - L // rāhib Hālīde: Hālīde rāhib M

¹⁴³⁷ beyit: - L / peygamberüñ: peygamberin T / hem: pes M // içre: - A / vardur: var E

¹⁴³⁸ beyit: - L / anıñ: - M / uzunluğın: uzunluğın T

¹⁴³⁹ beyit: - L / şuʿūd: suʿūd Ç // pes ol dem: ol dem pes A

¹⁴⁴⁰ beyit: - L / kimseyi: kimseni A; kimse anı E

¹⁴⁴¹ beyit: - L / Hālīd naʿam: naʿam Hālīd T

¹⁴⁴² beyit: - L / nitekim: nitekim Ç T / Kādir: Kādir E T // āyet: āyāt E / mişālin: mişāli T

¹⁴⁴³ beyit: - L / görmez misin: görmez misiz Ç T // tutar: dutar T

¹⁴⁴⁴ beyit: - L / zimāmın: zimāmın T / anıñ: anı A // yaturur: yitürür A E M

¹⁴⁴⁵ beyit: - L / ey: ol T / şehsüvār: şāhsivār E // kaldurup: kaldırır T / başın deve ol dem tutar: başını deve ol demde rāz M / durar: durur A; tutar Ç; tutur T

¹⁴⁴⁶ beyit: - L // kışşasın: kışşasını M / yād eyledi: yā eyledi A; söyledi E M

E52b Çünki rāhib diñledi baqdı aña¹⁴⁴⁷
Didi aḥsente Bāreka'llāh pes saña

Sen mi ḥāzıksın ayā ' Oṣmān didi¹⁴⁴⁸
Yine Ḥālīd evvelin teg söyledi

Yine rāhib Ḥālīde didi a yār¹⁴⁴⁹
Bil ki senden bir su'ālim daḥı var

1450 Kim senüñ peygamberüñ yine dimiş¹⁴⁵⁰
Cennet ehli her ne vardur söylemiş

Cennet içre yiyüp içerler kamu¹⁴⁵¹
Bevl [u] gāit eylemezler ey ' amū

Dünyāda anuñ mişālini baña¹⁴⁵²
Söylegil taşdıķ idem şimdi saña

Didi Ḥālīd kim na' am bilmez misin¹⁴⁵³
Ana raḥminde uşak görmez misin

Ç43b Bil ki dört aydan toķuz aya gide¹⁴⁵⁴
Her ne ol ḥatun yir ise dünyāda

1455 Varur ol oğlana olur pes ğıdā¹⁴⁵⁵
Aç gözün gel añağıl şun' -ı Ḥudā

İḥtiyāc olmaz daḥı ol dem aña¹⁴⁵⁶
Bevl ü gā' itmege didüm saña

¹⁴⁴⁷beyit: - L / baqdı: didi T // aḥsente: aḥsenet A E M; aḥsen T / pes: hem M

¹⁴⁴⁸beyit: - L / ' Oṣmān: ' Oṣmā M

¹⁴⁴⁹(M48b; T49a) beyit: - L / rāhib Ḥālīde didi: Ḥālīde didi rāhib A E M / a: ey Ç // bil ki: belki E

¹⁴⁵⁰(A49b) beyit: - L / peygamberüñ: peygamberin T // ehli: içre A E M

¹⁴⁵¹beyit: - L // bevl [u]: bevl-i A Ç E M T

¹⁴⁵²beyit: - L / mişālini: mişālini sen E // idem: - M / saña: aña Ç

¹⁴⁵³beyit: - L / kim: ki A

¹⁴⁵⁴beyit: - L / bil ki: belki E / aydan toķuz aya gide: gün toķuz aya gider A E M // dünyāda: seyr ider A; seyrin ider E M

¹⁴⁵⁵beyit: - L / oğlana: uşaka T / pes: - E M // gözün: gözün T / gel añağıl: pes añağıl Ç / añağıl şun' -ı: aña sen şun' -ı A; aña şun' ıdur E M

¹⁴⁵⁶beyit: - L // bevl ü: bevl-i A Ç E T

Dağı istigrâğa bilgil ol uşak¹⁴⁵⁷
Hâceti olmaz dağı bir hoşca bak

Râhib itdi Bâreka'llâh ey cevân¹⁴⁵⁸
Bu sözünde yok senün şekk ü gümân

Sen mi hâzıksın ' Alî mi söyledi¹⁴⁵⁹
Bu sözi dağı baña bildür didi

1460 Yine Hâlid evvelin teg söyledi¹⁴⁶⁰
Ol râhibe âşikâre eyledi

E53a Yine kaçd itdi ki râhib söyleye¹⁴⁶¹
Dağı bir söz Hâlide ol dem diye

Didi inşâf eylegil Hâlid aña¹⁴⁶²
Dört su 'âl itdün cevâb itdim saña

Bir şü 'âl ben dağı hem şorsam gerek¹⁴⁶³
Sen dağı virgil cevâbın tüzirek

Kendüne râhib pes inşâf eyledi¹⁴⁶⁴
Ne şorarsın sen baña şorgıl didi

1465 Didi Hâlid cennetün miftâhını¹⁴⁶⁵
Şoraram senden baña aytgıl anı

Didi miftâhı getürmekdür yakîn¹⁴⁶⁶

¹⁴⁵⁷ beyit: - L / dağı istigrâğa bilgil: bil ki dağı istigrâğa T

¹⁴⁵⁸ beyit: - L / râhib itdi Bâreka'llâh: Bâreka'llâh râhib itdi T / cevân: cüvân A E; civân M // sözünde: sözünde T / şekk ü: şekk-i Ç T; şek M / gümân: bî-gümân M

¹⁴⁵⁹ beyit: - L // Bu mısra Ç'de yoktur ve bunun yerine yanlışlıkla sonraki beytin ikinci mısrası yazılmıştır.

¹⁴⁶⁰ beyit: - Ç L // Bu mısra T'de yoktur ve bunun yerine yanlışlıkla sonraki beytin ikinci mısrası yazılmış ve kafiyeleşmiştir: "ol râhibe âşikâre eyledi: dağı bir söz Hâlide ol dem didi T" / ol: ol dem A

¹⁴⁶¹ beyit: - L / kaçd itdi ki râhib: râhib kaçdı itdi ki A; kaçd itdi kim ruhân E M // bir söz Hâlide: dağı sözlere Hâlide T

¹⁴⁶² beyit: - L / didi inşâf eylegil: inşâf eylegil didi A E M // itdiñ: itdin T / itdim: virdüm E / saña: aña T

¹⁴⁶³ beyit: - L / şorsam: sorsam T

¹⁴⁶⁴ (M49a; T49b) beyit: - L / kendüne: kendine Ç T / râhib pes: hem dağı T // baña: - T / şorarsın: şorarsañ Ç / şorgıl: şorgıl Ç T

¹⁴⁶⁵ (A50a) beyit: - L // aytgıl anı: bildür didi M; digil anı A E; angıl didi T

Ḥazreti Īsāya īmān ey emīn

Didi Ḥālid ḥalk iden Allāh için¹⁴⁶⁷
Daḥı ol ‘Īsā-yı Ruḥu’llāh için

Ṭoḡrı sözi sen bu dem digil baña¹⁴⁶⁸
Cennetüñ miftāḥı ne direm saña

Çünkü Ḥālid pes yemīn virdi a yār¹⁴⁶⁹
Rāhib inşāf eyledi pes āşikār

1470 Rāhib ol kavme nidā itdi ‘ayān¹⁴⁷⁰
Ey kavüm size direm ben bu zamān

Bu Muḥammediyye and virdük o dem¹⁴⁷¹
Pes işitdi ṭāḳatı bil oldı kem

Ç44a Ol zamānda ḳorḳar iken bizden ol¹⁴⁷²
Ḳoymadı boynında andı bā-uşul

Ḳalkdı bize pes göründi bu kişi¹⁴⁷³
Daḥı ḥal itdi ḳamu müşgil işi

Bu kişi şimdi bize virdi yemīn¹⁴⁷⁴
Ṭoḡrusın söyle didi bize hemīn

E53b 1475 Bizüm andan ḳorḳumuz yok tizirek¹⁴⁷⁵
Līkī inşāf-ı mürüvvet pes gerek

¹⁴⁶⁶ beyit: - L / miftāḥı: miftāḥ A E

¹⁴⁶⁷ beyit: - L / didi Ḥālid ḥalk iden Allāh: Ḥālid didi ḥalk iden Ḥallāḳ T // ol ‘Īsā-yı: ‘Īsā ol E M

¹⁴⁶⁸ beyit: - L / ṭoḡrı sözi: ṭoḡrısın M // miftāḥı ne: miftāḥını Ç

¹⁴⁶⁹ beyit: - L / a yār: aña T

¹⁴⁷⁰ beyit: - L

¹⁴⁷¹ beyit: - L / Muḥammediyye: Muḥammede E / and virdük o dem: pes and virdi baña M / virdük: virdi A; virdim T // işitdi ṭāḳatı bil oldı kem: işidenler ḳamu ḳaldı ṭaña M / işitdi ṭāḳatı: işitdüm ṭāḳatım A / bil: pes E

¹⁴⁷² beyit: - L / zamānda: zamān ki T // ḳoymadı: ḳomadı A Ç E / boynında: boyununda E / bā-uşul: bā-üşul E M T

¹⁴⁷³ beyit: - L / pes göründi bu: göründi bir M

¹⁴⁷⁴ beyit: - L / bu: ol A E M / şimdi bize virdi: virdi bize şimdi T // söyle didi bize: söyle bize didi A E; bize söyledi M; pes bize söyle T

¹⁴⁷⁵ beyit: - L // līkī inşāf-ı: līkin inşāf hem A; leykīn inşāf hem E M

Hem daḥı cā 'iz degildür kim bize¹⁴⁷⁶
Boynumuzda and ƣala ƣamumuza

Bu kişi bil cennetüñ miftāhını¹⁴⁷⁷
İstedi benden disem gerek anı

Ben kitāblarda anı gördüm ' ayān¹⁴⁷⁸
Cennetüñ miftāhını itmeñ gümān

Lā ilāhe bil ki illā'llāhdurur¹⁴⁷⁹
Ol Muḥammed hem Resūlu'llāhdurur

1480 Bu sözi ƣün rāhib anda didi pes¹⁴⁸⁰
Ƣaldurup barmaƣ müselmān oldı pes

Anı yetmiş biñ kişi ƣün gördiler¹⁴⁸¹
Ƣamusı ol dem müselmān oldılar

Dīni erkānı ƣamu ol pehlüvān¹⁴⁸²
Anlara öğretti ol şāhib-ƣırān

Ƣünkü inşāf ehli oldı ol keřiş¹⁴⁸³
Ƣamusı oldı müselmān bitdi iş

Sen de inşāf ehli olğıl ey paşa¹⁴⁸⁴
Bu sözi kāmıl didi başdan başa

1485 Ger torā inşāf āyed der-vücūd¹⁴⁸⁵
Bih ki ' ömri der-rükū' u der-sücūd

¹⁴⁷⁶ beyit: - L // boynumuzda: boynumuzda E / ƣala: ƣala pes M

¹⁴⁷⁷ beyit: - L / bil: pes A E T; ƣün M // benden disem gerek: disem gerek benden A E M; benden gerek disem T

¹⁴⁷⁸ beyit: - L

¹⁴⁷⁹ (M49b; T50a) beyit: - L / bil ki: belki E; - M

¹⁴⁸⁰ (A50b) beyit: - L / ƣün rāhib anda: anda rāhib ƣün M // müselmān: müsilmān A E M T

¹⁴⁸¹ beyit: - L / yetmiş: yitmiş A, M // dem: demde M / müselmān: müsilmān A E M T

¹⁴⁸² beyit: - L / dīni erkānı ƣamu: dīn erkānı ƣamusın A

¹⁴⁸³ beyit: - L / ehli: - Ƣ / keşiş: kişi M // müselmān: müsilmān A T; islām E M

¹⁴⁸⁴ beyit: - L / inşāf ehli: ehl-i inşāf M / olğıl: olğıl Ƣ T

¹⁴⁸⁵ beyit: - E L / Bu beytin altına Ƣ'de şöyle bir açıklama yapılmıştır: "Eger seniñ vücūdıña inşāf gele, ' ömrin içinde olan rükū' u sücūdñ yigrekdir." / torā inşāf āyed: terā inşāf it A, M / inşāf: inşāfi T / der-vücūd: der-vücūda M // der-rükū' u: der-rükū' -ı A Ƣ T

Bu hikāyetden ʿaceb bir hisse sen¹⁴⁸⁶
Nola alsan kendüne ey cān-ı men

Her ne iş kim idesin ey bahtiyār¹⁴⁸⁷
Kendüne inşāfı gel it ihtiyār

Bil ki rahm eyler saña pes ol Aḥad¹⁴⁸⁸
Kim seni kıymaz dāleletde ebed

Ç44b Dilerüz senden İlāhe'l-ʿālemīn¹⁴⁸⁹
Sen bizi inşāf ehli kıl hemīn

E54a 1490 Kıymağıl nār-ı caḥīme sen bizi¹⁴⁹⁰
Muştafā ḥürmetine kıamumuzı

Bu Zāʿifī bī-nevāyı ey Ḥudā¹⁴⁹¹
Sen caḥīme kıymağıl virgil hüdā

Ḥātımede sen bizi kıfz eylegil¹⁴⁹²
Kāmil imān ile bizi kıylağıl

Hem kısāb u hem ʿitāb itme bize¹⁴⁹³
Hem ʿazāb u hem ʿikāb itme bize

Daḥı dīdāruñ bize itgil naşīb¹⁴⁹⁴
Bu recāyı sen kıabül it yā Mucīb

1495 Muştafānuñ ḥürmetiқыün ey Aḥad¹⁴⁹⁵
Ḥātımede sen bize eyle meded

¹⁴⁸⁶ beyit: - L // alsan: alsan T / cān-ı: cān u A E M

¹⁴⁸⁷ beyit: - L / idesin ey bahtiyār: ide ey bahtiyār M // inşāfı gel it: inşāfa gel ey M / inşāfı: inşāf A

¹⁴⁸⁸ beyit: - L M / eyler: ider T // dāleletde: zülāle A; zelāletde Ç; zelāle E / ebed: ol Aḥad A

¹⁴⁸⁹ beyit: - L // inşāf ehli: ehl-i inşāf A E M; inşāfı ehli T

¹⁴⁹⁰ beyit: - L / kıymağıl: kıymağıl Ç; kıyma hem T / nār-ı caḥīme sen: bizi nār u caḥīme M // Muştafā: ol resūl E M / kıamumuzı: cümlemüzi M

¹⁴⁹¹ beyit: - L / bī-nevāyı: bī-nevāya E / ey: yā A // kıymağıl virgil: virmegil kılgıl A E M / hüdā: hidā T

¹⁴⁹² beyit: - L // kıylağıl: kıylağıl Ç E M T

¹⁴⁹³ beyit: - L / Bu beyit A Ç E M'de 4 beyit sonra yazılmıştır. / kısāb u: kısāb Ç T / ʿitāb: kıtāb A Ç E M // ʿazāb u: ʿazāb Ç T / ʿikāb: ʿitāb A

¹⁴⁹⁴ (T50b) beyit: - L / daḥı dīdāruñ bize itgil: qün dīdāruñ bize eyle M / itgil: eyle A E // recāyı: recāmuz E M / kıabül: - M

¹⁴⁹⁵ beyit: - L / ḥürmetiқыün: ḥürmetine A E M

Görmüşem esmā³-i hüsnāda bu dem¹⁴⁹⁶
Bir adın Hâlıkdurur hem dem-be-dem

Hâlık ismün haqqı için ey Vedūd¹⁴⁹⁷
Sen bize urma cehennemlerde od

Muṣṭafānuñ Müctebānuñ hürmeti¹⁴⁹⁸
Ma^ç den-i kân-ı şafānuñ hürmeti

Aşlımız neslimüzi yarlığa¹⁴⁹⁹
Anları buñ günde şalma darlığa

1500 Pür-günāhuz kapuña pes gelmişüz¹⁵⁰⁰
Elleri bağı saña kıl olmuşuz

Gel kapuñdan sen bizi dūr eyleme¹⁵⁰¹
Ol ^ç adū görür bizi hor eyleme

Ol ^ç adūnuñ eline virme bizi¹⁵⁰²
Muṣṭafā hürmetine kāmumuzu

El-emān ey Pād-şāh-ı bī-zevāl¹⁵⁰³
El-emān ey Pād-şāh-ı bī-miṣāl

E54b El-emān ey kāmunuñ ma^ç būdı sen¹⁵⁰⁴
El-emān ey kāmunuñ maḳsūdı sen

1505 El-emān ey Pād-şāhā el-emān¹⁵⁰⁵
Yaḫşılardan kıl bizi itme yaman

¹⁴⁹⁶ (A51a; M50a) beyit: - L / esmā³-i hüsnāda: esmā³-i hüsnāda T // adın: adın T

¹⁴⁹⁷ beyit: - L / Hâlık ismün haqqı için ey Vedūd: Hâlıkun ismi haqqı için ey dede E / haqqı için: haqqıçün A; haqqıçün hem T / ey: yā M // bize: bizi E / urma: od vurma A / cehennemlerde: caḫimlerde A, M / od: oda E

¹⁴⁹⁸ beyit: - L / Muṣṭafānuñ: Muṣṭafā vü A; ol Ḥabīb u E; ol Ḥabibi M

¹⁴⁹⁹ beyit: - L // anları buñ günde şalma darlığa: buñ gün içre şalma çün ıarlığa M / buñ: bu T / darlığa: ıarlığa Ç

¹⁵⁰⁰ beyit: - L / kapuña pes: pes kapuña M

¹⁵⁰¹ beyit: - L / kapuñdan: kapudan T // ^ç adū görür: ^ç adularla T

¹⁵⁰² beyit: - L / ol: gel ol E // Muṣṭafā: ol resül E M / kāmumuzu: cümlemüzi M

¹⁵⁰³ beyit: - L

¹⁵⁰⁴ beyit: - L / kāmunuñ: cümleñ M

¹⁵⁰⁵ beyit: - L // itme: kılma Ç

Ç45a Ehl-i imān olanı sen ey Mu‘in¹⁵⁰⁶
Yarlıgağıl it cahimlerden emīn

Bu kitābuñ şāhibi hem bī-devā¹⁵⁰⁷
Raḥmetiñle kıl müzeyyen vir nevā

Bu du‘āyı sen qabūl it yā Ğafūr¹⁵⁰⁸
Muştafānıñ hürmetine yā Şekūr

Olmağ istersen ḥabibe āşinā¹⁵⁰⁹
Vir şalavāt bul anūnla [rūşenā]

1510 Fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilāt¹⁵¹⁰
Biñ günāhı ‘afv ider bir şalavāt

[Oğuyanı diñleyeni yazanı]¹⁵¹¹
Raḥmetünle yarlığa sen yā Ğanī

Hem bu du‘ā-yı maqbul içün bir za‘if¹⁵¹²
Fatiḥa didüm qabūl it ey Laṭīf

Der-beyān-ı Ḥazret-i ‘Ömer Raḍiya’llāhu ‘Anhu Nıl-i Mübāreke Nāme Virdügi *

Nāle kıl ey ‘andelīb-i murğ-ı dıl¹⁵¹³
Niçe bir sen qalasın böyle zelīl

Bu fenāya i‘tibār itme şağın¹⁵¹⁴

¹⁵⁰⁶ beyit: - L // yarlıgağıl: yarlıgağıl Ç T / cahimlerden: cehennemlerden Ç

¹⁵⁰⁷ beyit: - Ç L T / bu kitābuñ şāhibi hem bī-devā: Şāhıvārızāde Hüseyn ‘abdiñi ey Hüdā E; Molla Aḥmed kuluñı sen ey Hüdā M // raḥmetiñle kıl müzeyyen vir nevā: raḥmet idüp yarlıgağıl vir hüdā E M

¹⁵⁰⁸ beyit: - Ç L T / du‘āyı: du‘āmuz A E M / yā Ğafūr: yā Mu‘in A; ey Mu‘in E M // Muştafānıñ hürmetine yā Şekūr: ol resülün hürmetiçün yā Mubīn E M / Şekūr: Mubīn A

¹⁵⁰⁹ beyit: - Ç L T // şalavāt: şalavat M / [rūşenā]: rūşinā A E M

¹⁵¹⁰ beyit: - A E L M / Bu beyit T’de bu hikayenin son beyti olarak yazılmıştır.

¹⁵¹¹ beyit: - A E L M / [oğuyanı diñleyeni yazanı]: yazanı oğuyanı diñleyeni Ç; oğuyanı diñleyeni yazdurup hem yazanı T // yarlığa sen: yarlıgağıl Ç

¹⁵¹² (T51a) beyit: - A Ç E L M / Birinci mısırda vezin bozuk.

* (A51b; M50b) Der-beyān-ı Ḥazret-i ‘Ömer Raḍiya’llāhu ‘Anhu Nıl-i Mübāreke Nāme Virdügi: Ḥazret-i ‘Ömer Nıl Cānibine Mektüb Göndürdüğüdür Ç; - L; Der-beyān-ı Ḥazret-i ‘Ömer Raḍiya’llāhu ‘Anh Nıl-i Mübāreke Nāme M; Ḥazret-i ‘Ömer Raḍiya’llāhu Te‘ālā ‘Anh Ḥalife Zamānda Mıṣra Ḥalife Gönderdiği T

¹⁵¹³ beyit: - L // sen qalasın böyle: sen böyle qalasın M; qalasın sen böyle T

Kimi kodi kimi koyar bir baķın

1515 Ne gedā koydı ne şultān ey hoca¹⁵¹⁵
 amusın bir bir yidi ucdan uca

Bu fenāya gel şaķın kılma heves¹⁵¹⁶
 ‘Ahdine uyma anuñ peyvendi kes

Kendüñe bir hoş ‘amel kıl bunda sen¹⁵¹⁷
 Ğurre olma bu fenāya cān-ı men

Dāmen-i şer‘ i şaķın elden koma¹⁵¹⁸
 Zıkr-i Haķķı dā ‘imā dilden koma

Ol seni bir menzile bil yitürür¹⁵¹⁹
 Zıřt olan a‘ mālūñi hep yitürür

E55a 1520 Daķı meyl itmez olursın dünyāya¹⁵²⁰
 İ‘tibār itmez olursın kimyāya

Şāni‘ üñ şun‘ ın görürsin pes ‘ayān¹⁵²¹
 Açılur ol dem gözüñ itme gümān

İki ‘ālemde olursın nık-baķt¹⁵²²
 Virilür saña muķaķķaķ tāt u taķt

Gel şerī‘ at sözüni tūt ey cevān¹⁵²³
 Her işiñ āsān ide ol Müste‘ān

Geçe her sözüñ yanında bil anuñ¹⁵²⁴

¹⁵¹⁴ beyit: - L // kodı kimi koyar bir: koydı kimi koyar bil M / koyar bir: koyısar A; kovar bir T

¹⁵¹⁵ beyit: - L / koydı: kodı T // bir bir yidi: bu yir yidi E M; yidi bir bir T

¹⁵¹⁶ beyit: - L / kılma: itme T // ‘ahdine uyma: uyma ‘ahdine T / peyvendi: pes andı M

¹⁵¹⁷ beyit: - L / kıl: pes T // cān-ı men: cān u men A E; ey cān u men M; ey cān sen T

¹⁵¹⁸ beyit: - L // dilden: elden Ç; dilden E M

¹⁵¹⁹ beyit: - L / bir menzile bil: bil menzile hem T / menzile: menzile M / yitürür: iletür Ç // yitürür: itürür Ç

¹⁵²⁰ beyit: - L / meyl: bil A E M / olursın: olursañ M / dünyāya: dünyāda A E M // kimyāya: kimyāda A; kim yāda E M

¹⁵²¹ beyit: - L / pes: bil A; - M // ol dem gözüñ: gözüñ ol dem A / gözüñ: gönlüñ T

¹⁵²² beyit: - L / nık-baķt: nık ü bed-baķt E; nık ü baķt M // tāt u : tāt-ı Ç

¹⁵²³ beyit: - L / sözüni: yolunı M / cevān: cüvān A E; civān M

¹⁵²⁴ beyit: - L / sözüñ: sözün T

Dağı bir ğam çekmeye cânuñ tenüñ

Ç45b 1525 Şer‘ ile buldı bulanlar bil Hakkı¹⁵²⁵
Kamusı şer‘ ile oldı muttakı

Sen dağı gel muttakı ol muttakı¹⁵²⁶
Kanda dilerseñ bulasın ol Hakkı

Kamu işler pes geñez ola saña¹⁵²⁷
Halk-ı ‘ âlem kamusı kıla taña

Pes Hakkı bulan bu dem bilgil ‘ ayân¹⁵²⁸
Böyle buldı eyleme şekk ü gümân

Bir ‘ iber temşil idem saña hemîn¹⁵²⁹
Gözi açıklar nicedür göresin

1530 Kim Şevâhidü’n-Nübüvveden anı¹⁵³⁰
Naql ideyüm bilesin tâ sen seni

Muştafâya Müctebâya bu zamân¹⁵³¹
Gel şalavât virelüm ey merdümân

Kim anuñ hürmetine Kâdir İlâh¹⁵³²
Biz kıla rahmet kıla ol pād-şâh

Ol ‘ Ömerden bir hikâyet idelüm¹⁵³³
Pes rağiya’llâhu ‘ anh söyleyelüm

E55b Kim halife idi ol demde ‘ Ömer¹⁵³⁴

¹⁵²⁵ (T51b) beyit: - L / buldı bulanlar: bunlar buldı M T // Bu mısra Ç’de yoktur. Bunun yerine sonraki beytin ikinci mısrası yazılmıştır: “kamusı şer‘ ile oldı muttakı: kanda dilerseñ bulasın tâ Hakkı ” Ç

¹⁵²⁶ beyit: - L T / mısra: - Ç // ol: tâ Ç; - M

¹⁵²⁷ (A52a; M51a) beyit: - L / geñez: gelür T / ola: olur A E M

¹⁵²⁸ beyit: - L / bilgil: bil Ç // şekk ü: şekk-i M T

¹⁵²⁹ beyit: - L / temşil: temsil A; temşil Ç T / saña: saña çün M // göresin: bilesin A E M

¹⁵³⁰ beyit: - L / kim: hem A E M / Şevâhidü’n-Nübüvveden: Şevâhidi’n-Nübüvveden E M // ideyüm: iderem M / bilesin tâ: tâ bilesin A / seni: anı M

¹⁵³¹ beyit: - L // gel şalavât: gel şalavat M; şalavâtlar T / merdümân: merdimân A

¹⁵³² beyit: - L / Kâdir: Kâdir E T; ol M // kıla rahmet kıla ol: kıluñ rahmet kıl ey E / Bu beyitten sonra T’de “Hikâye” başlığı yazılmıştır.

¹⁵³³ beyit: - L / idelüm: ideyin Ç // söyleyelüm: söyleyin Ç; söylelüm M; diyelim T

¹⁵³⁴ beyit: - L / ol demde: bu demde pes A; ol demde hem M / Mısr: Mısr A E M / fetḥ: fetih A

Ol zamānda Mısr feth oldu meger

1535 ‘ Amr İbn-i ‘ Āşa didi ol pehlüvān¹⁵³⁵
Kim gerekdür varasın Mışra ‘ ayān

Mısr begligin saña virdüm a yār¹⁵³⁶
‘ Ādil ol eyle ‘ adālet āşikār

‘ Amr İbn-i ‘ Āş ol dem söyledi¹⁵³⁷
Yā ḫalīfe cān u baş üzre didi

Ol zamān gördi yarağın pes ‘ ayān¹⁵³⁸
Mısr iline geldi çıkdı pehlüvān

Mısr ḫalkı geldüğini duydılar¹⁵³⁹
Vardılar i‘ zāz ile getürdiler

1540 Zabt itdi Mısrı ol dem pehlüvān¹⁵⁴⁰
‘ Adl u dād itdi Mışırdā bir zamān

Ḳā‘ ideydi Mısr içinde āşikār¹⁵⁴¹
Yılđa bir ay var idi bilgil a yār

Ol ayıñ hem on ikisinde ḫoca¹⁵⁴²
Cem‘ olurđı ḫalk-ı Mısr ucdan uca

Ç46a Begleriniñ ḫatına pes ol zamān¹⁵⁴³
Kim gelüp tedbīr iderlerdi ‘ ayān

Aḳce [vü] altun yığarlardı o dem¹⁵⁴⁴

¹⁵³⁵ beyit: - L / ol: - Ç T // varasın Mışra ‘ ayān: Mışra varasın hemān T

¹⁵³⁶ beyit: - L / Mısr: Mısr E M T / a: ey Ç // ol: - Ç

¹⁵³⁷ beyit: - L / ol dem: ol demde A; ol demde aña E; aña ol demde M // cān u baş: baş u cān Ç; cānı baş T

¹⁵³⁸ beyit: - L / zamān: zamānda A E M / pes: - A E M // pehlüvān: ol zamān A E M

¹⁵³⁹ beyit: - L / Mısr: Mısr A, M / duydılar: bildiler A E; çünkim bildiler M; ṭuydılar T

¹⁵⁴⁰ (T52a) itdi: idüp A E M / dem pehlüvān: dem ol hemān A; dem hemān E; demde hemān M // ‘ adl u: ‘ adl-ı A E M T / itdi: - M

¹⁵⁴¹ beyit: - L / Bu beyit T’de bir sonraki beyitle yer değıştirilerek yazılmıştır. / ḳā‘ ideydi: ‘ ādet idi T // a: ey Ç

¹⁵⁴² (A52b; M51b) beyit: - L / ol ayıñ hem: seneniñ ol T / on: - A E M T // ḫalk-ı Mısr: Mısr ḫalkı A E M

¹⁵⁴³ beyit: - L // iderlerdi: iderdi T

Bākire bir kız alurlar idi hem

1545 Çok emāretler alurlardı kıza¹⁵⁴⁵
Pes bizerlerdi kıızı iydem size

Götürüben ol kıızı bilgil a yār¹⁵⁴⁶
Pes atarlardı çü Nīle āşikār

Nīl taşardı ol zamānda ey hümām¹⁵⁴⁷
İl vilāyet şulanurdu bi't-tamām

E56a İtmez olsalar idi anı o dem¹⁵⁴⁸
Bil ki Nīlīñ şuyı olur idi kem

Ḳā'ide bu idi anda ey püser¹⁵⁴⁹
Bāṭıl olan ne bilür pes ḥayr u şer

1550 Ol ayıñ on ikisi oldu yine¹⁵⁵⁰
Mısr ḥalkı dirilüp geldi yine

‘Amr İbn-i ‘Āṣa ol dem didiler¹⁵⁵¹
Ey emīr diñle bizi söylediler

Mısr içinde ḳā'ide budur ‘ayān¹⁵⁵²
On ikisinde bu ayıñ bu zamān

Aḳcemüzle aluruz bir kız a yār¹⁵⁵³
Aṭasından bu demin pes āşikār

Bizeyüp çok altun incü daḳaruz¹⁵⁵⁴

¹⁵⁴⁴ beyit: - L / altun: altun hem T // bākire: bākīre Ç T / alurlar idi hem: alurlardı idi hem Ç; alurlardı pes hem E; alurlardı pes hemān M; alurlardı nidem T

¹⁵⁴⁵ beyit: - L / çok emāretler: çün ‘imāretler Ç; çok ‘imāretler T / alurlardı: alurlardı ol M; daḳarlardı T // bizerlerdi: bizerirlerdi / iydem: o dem A; diyem E M T

¹⁵⁴⁶ beyit: - L / bilgil: o dem A / a: ey Ç // çü: çün M

¹⁵⁴⁷ beyit: - L / taşardı: daşardı Ç T

¹⁵⁴⁸ beyit: - L / olsalar idi anı o: olsalardı anı ol A; olsalardı pes anı o T // olur idi: pes olurdu Ç; olurdu T

¹⁵⁴⁹ beyit: - L

¹⁵⁵⁰ beyit: - L // dirilüp: bir yire çünkim M

¹⁵⁵¹ beyit: - L / dem: dem anı A E M // söylediler: didiler M

¹⁵⁵² beyit: - L / Mısr içinde ḳā'ide: Mısr içinde E

¹⁵⁵³ beyit: - L / a: ey Ç

Getürüp ol kıızı Nîle ataruz

1555 Nîl taşar ‘ummân olur bil ey hoca¹⁵⁵⁵
Şulanur iklim kamu ucdan uca

Sözümüz budur ki saña didük uş¹⁵⁵⁶
Sen dağı itseñ gerekdür bunu hoş

‘Amr İbn-i ‘Âş ol dem söyledi¹⁵⁵⁷
Ey cemâ‘at ben anı itmem didi

Zîrâ kim ol fahr-ı ‘âlem Muştafa¹⁵⁵⁸
Kim cihâna geldüğünde pür-şafa

Bâtil işler kamusu oldu fesâd¹⁵⁵⁹
Mü’min olanlar kamusu oldu şâd

Ç46b 1560 Pes sizün bu fi‘liñüz bâıldurur¹⁵⁶⁰
Bâtil olandan ne iş hâşıldurur

Taşuran Nîli o bir Settârdurur¹⁵⁶¹
Hem taşurmayan girü Ğaffârdurur

E56b Fikr-i fâsiddür anı ben itmezem¹⁵⁶²
Size dağı idüñüz hem dimezem

Mısr halkı bu sözi işitdiler¹⁵⁶³
Tağılup herkes evine gitdiler

¹⁵⁵⁴ beyit: - L / incü dağaruz: incüler koruz A; incüden koruz E; incü tağarız T // Nîle: - A

¹⁵⁵⁵ (T52b) beyit: - L / Nîl taşar ‘ummân olur bil: pes Nîl taşar ‘ummân olur A; pes taşar ‘ummân olur Nîl E; pes taşar Nîl olur ‘ummân M / taşar: dağar T // kamu: cümle M

¹⁵⁵⁶ beyit: - L // itseñ: itsen T / bunu: anı M

¹⁵⁵⁷ (A53a; M52a) beyit: - L / ‘Amr: dağı ‘Amr A E M

¹⁵⁵⁸ beyit: - L / zîrâ: zîra Ç // cihâna: cihânda Ç / geldüğünde: geldüğünden E

¹⁵⁵⁹ beyit: - L / kamusu: cümlesi M // mü’min: mü’min T

¹⁵⁶⁰ beyit: - L / sizün: sizin T / fi‘liñüz: şugluñuz Ç; fi‘liñiz cümle M // olandan ne iş hâşıldurur: olan işden ne hâşıl olur M; olanda ne iş hâşıldır T

¹⁵⁶¹ beyit: - L / taşuran: taşırın A, M; daşırın Ç T / Nîli o: ol Nîli M / Settârdurur: Settârdur Ç; Settârdırır T // taşurmayan: taşırmayan A, M; daşurmayan Ç T / Ğaffârdurur: Ğaffârdur Ç; Ğaffârdırır T

¹⁵⁶² beyit: - L / fâsiddür anı ben: fâsiddürür ben anı A; fâsiddür ben anı E; fâsid ben anı bil M // dağı idüñüz hem: idiñüz dağı ben A; ben dağı idüñüz E; dağı ben anı idiñiz M

¹⁵⁶³ beyit: - L / Mısr halkı bu sözi: halkı çün bunu M / Mısr: Mısr E T // tağılup: dağılup A Ç T / herkes evine: evlerine çünkim M

Dağı bir kaç gün çü geçdi rüzgār¹⁵⁶⁴
Başladı Nîl kurumaga âşikār

1565 Kıruyup hem dağı akmaz oldu Nîl¹⁵⁶⁵
Bu işe mât oldu kamu şehir ü il

Mısr halkı gördi anı ey ‘ amū¹⁵⁶⁶
Pes tağılmağa yüz urdılar kamu

Didiler Nîl kurıdı pes âşikār¹⁵⁶⁷
Gel gidelüm biz bu ilden pes a yār

İl vilāyet kıtlık olur pes ‘ ayān¹⁵⁶⁸
Bulamazuz dağı kıtlıktan emān

Mısr halkı çünkü anı söyledi¹⁵⁶⁹
‘ Amr İbn-i ‘ Āş gör kim neyledi

1570 Yā kavüm mühlet virün didi baña¹⁵⁷⁰
Bir biti yazam halifeden yaña

Göndereyüm pes halife yanına¹⁵⁷¹
Vākıf olsun bu ilün ahvāline

Ol emîrū’l-mü ’minîn bize ‘ ayān¹⁵⁷²
Görelüm ne dir bu demde bu zamān

Aña göre idelüm tedbîri biz¹⁵⁷³
Virinüz bu demde mühlet baña siz

¹⁵⁶⁴ beyit: - L / çü: - M

¹⁵⁶⁵ beyit: - L / hem: - M / dağı akmaz oldu: akmaz oldu dağı T // oldu: oldu oldu M / şehir ü: şehir Ç M T

¹⁵⁶⁶ beyit: - L / Mısr: Mısr A E M T / gördi: gör M // pes tağılmağa yüz urdılar: tağıldılar tağılmağa yüz urdı M / tağılmağa: dağılmağa A T; dağılmaya Ç

¹⁵⁶⁷ beyit: - L / Nîl: - Ç // ilden: yirden A

¹⁵⁶⁸ beyit: - L / kıtlık: kıtlık Ç E M T / pes: çün T // dağı kıtlıktan: kıtlıktan dağı M / kıtlıktan: kıtlıktan Ç E

¹⁵⁶⁹ beyit: - L / Mısr: Mısr A E M / çünkü: çünkü M // ‘ Āş: ‘ Āş dağı A E

¹⁵⁷⁰ (T53a) beyit: - L / virün: virin T // biti: bütü T

¹⁵⁷¹ beyit: - L / pes: çün T

¹⁵⁷² (A53b M52b) beyit: - L / emîrū’l-mü ’minîn: emîri’l-mü ’minîn A E M / bize: zîrā A; bize didi M

¹⁵⁷³ beyit: - L / tedbîri: tedbir Ç E // virinüz bu demde mühlet baña: viresinüz bu dem baña mühleti M / bu demde mühlet: mühlet bu demde Ç / mühlet baña: baña mühlet E

MıŖır ıalķı rāzı oldılar ķamu¹⁵⁷⁴
Bu sōze bu demde bilgil ey ‘amū

1575 Ol emīrū’l-mū ‘minīne ol zamān¹⁵⁷⁵
Yazdı bir nāme ki sen bilgil ‘ayān

E57a Var imiŖ bir bid‘ at iŖ MıŖır iķre hem¹⁵⁷⁶
Bir ķız alurlar imiŖ her yıl bu dem

Ç47a Bizeyūp bu demde ol ķızı a yār¹⁵⁷⁷
Nīle atarlar imiŖ pes āŖikār

Kim ıaŖa Ŗu ol ile hem bu zamān¹⁵⁷⁸
Çift idūp ekin ideler bī-gümān

Daıı bu bid‘ at iŖe biz ey emīr¹⁵⁷⁹
Rāzı olmaduķ bu dem olıl ıabīr

1580 Ŗatli nā-ıaıdur diyū itdūrmedūk¹⁵⁸⁰
Mū ‘mine lāyık bu iŖi ğōrmedūk

Gūnbeğūn hem ķurudı ğōrdūm ķū Nīl¹⁵⁸¹
Bil ıağılmağā yüz urdı Ŗehr ū il

Ne dirsın sen bize bu dem ‘ayān¹⁵⁸²
Biz anı pes iŖleyelūm bu zamān

Pes ele aldılar ol dem ģāmeyi¹⁵⁸³
Yazdılar Fārūķa bilgil nāmeyi

¹⁵⁷⁴ beyit: - L / MıŖır ıalķı rāzı oldılar: rāzı oldılar bu sōze T / oldılar: oldılar cūmle M // bu sōze: cūmlesi T

¹⁵⁷⁵ beyit: - L / emīrū’l-mū ‘minīn: emīri’l-mū ‘minīn A E M

¹⁵⁷⁶ beyit: - L // yıl: yılda A

¹⁵⁷⁷ beyit: - L / bizeyūp: bizedūp M / bu demde ol ķızı: ol ķızı bu demde E M; o demde bu ķızı T

¹⁵⁷⁸ beyit: - L / ıaŖa: daŖa Ç T // bī-gümān: bu zamān T

¹⁵⁷⁹ beyit: - L // olıl: olıl Ç T / ıabīr: ıabir M T

¹⁵⁸⁰ beyit: - L // mū ‘mine lāyık bu iŖi: mū ‘mine bu iŖi lāyık T

¹⁵⁸¹ beyit: - L / hem: - A, M // ıağılmağā: dağılmağā A; dağılmaya Ç; dağılmağā ķū T / Ŗehr ū: Ŗehr-i Ç M T

¹⁵⁸² beyit: - L / ne: pes ne T / sen bize bu dem: bize bu dem sen A / bize: bize anı E; - M // iŖleyelūm: iŖlemeyelim T

¹⁵⁸³ beyit: - L / ģāmeyi: nāmeyi A E M // nāmeyi: ģāmeyi A E M

Nāmeyi bir ʔul eline virdiler¹⁵⁸⁴
Ol emīre anı ilet didiler

1585 Nāmeyi aldı ʔü ʔul girdi yola¹⁵⁸⁵
Tā ‘Ömer ʔazretini varup bula

Pes ‘Ömer ʔazretine irişdi ol¹⁵⁸⁶
Bir zamān anuñ ile görüşdi ol

Būs idüp ol dem mübārek elini¹⁵⁸⁷
Nāmeyi şundi didi aḥvālını

Ol emīrū’l-mü ’minīn ol pehlüvān¹⁵⁸⁸
Oḡudı pes nāmeyi bildi ‘ayān

Yazdı bir nāme hemān dem ol emīr¹⁵⁸⁹
‘Amr İbn-i ‘Āşa kim olḡıl ḡabīr

1590 Pek şavāb iş işlemişsin bunda sen¹⁵⁹⁰
İtmemişsin bāṭıl işi cān-ı men

E57b Bir kāḡıd yazdım bu dem bilgil ‘ayān¹⁵⁹¹
Nāme içre ʔomışam anı nihān

Atasın ol kāḡıdı Nīle bu dem¹⁵⁹²
Nil ṭaşar ol demde hem sen çekme ḡam

Nāmeyi ol ʔula virdi pehlüvān¹⁵⁹³
‘Amr İbn-i ‘Āşa geldi pes ‘ayān

Nāmeyi virdi eline ʔün o dem¹⁵⁹⁴

¹⁵⁸⁴ beyit: - L // anı: bunı T

¹⁵⁸⁵ (T53b) beyit: - L / ʔü ʔul: ʔün M // ʔazretini: ḡıẓrını T

¹⁵⁸⁶ beyit: - L / pes: ʔün T // anuñ ile: anuñla M; anıñla pes T

¹⁵⁸⁷ (A54a; M53a) beyit: - L / būs: pūs E

¹⁵⁸⁸ beyit: - L / emīrū’l-mü ’minīn: emīri’l-mü ’minīn A E M // pes nāmeyi: nāmeyi pes M

¹⁵⁸⁹ beyit: - L // olḡıl: olḡıl T / ḡabīr: ḡabir M

¹⁵⁹⁰ beyit: - Ç L / pek: pes T / şavāb: şevāb E T // işi cān-ı: ey cān u A E M

¹⁵⁹¹ beyit: - L / kāḡıd: kāḡız Ç T

¹⁵⁹² beyit: - L / kāḡıdı: kāḡızı Ç // ṭaşar: daşar Ç T / sen: - M

¹⁵⁹³ beyit: - L // ‘ayān: hemān Ç

¹⁵⁹⁴ beyit: - L

Açuban sürdi gözine dem-be-dem

Ç47b 1595 Oğudılar nâmeyi pes ol zamân¹⁵⁹⁵
Nâme içre bir kâğıd dağı nihân

Kâğıd içre yazmış idi ol emîr¹⁵⁹⁶
Añla ey Nîl sözümü olgıl habîr

Kendü başına eger sen bu zamân¹⁵⁹⁷
Akar iseñ aqmağıl şimdi tayan

Yoksa ol ‘âlemleri var eyleyen¹⁵⁹⁸
Niçe biñ qalmışlara çâr eyleyen

Hem seni halk eyleyen ol Hâlıkıñ¹⁵⁹⁹
Hem beni halk eyleyen ol Râzıkuñ

1600 Kim anuñ hükmiyle aqarsañ eger¹⁶⁰⁰
Bu demin aqsañ gerekdür şîr-i ner

Yoksa kendü hükmüñ ile bu zamân¹⁶⁰¹
Ger aqarsañ aqmağıl bu dem ‘ayân

Kâğıd içre anı çünkim gördiler¹⁶⁰²
Aluban ol kâğıdı götürdiler

Atdılar ol demde Nîle bil anı¹⁶⁰³
Gör ki Nîli neyledi Rabb-i Ğanî

Taşdı Nîl ol demde oldu âşikâr¹⁶⁰⁴

¹⁵⁹⁵ beyit: - L // kâğıd: kâğız T

¹⁵⁹⁶ beyit: - L / kâğıd: kâğız Ç T // sözümü: sözime A E; sözüme M / olgıl: olgıl Ç T

¹⁵⁹⁷ beyit: - L / zamân: demin M // iseñ: isen T / aqmağıl: aqma Nîl A; aqmağıl Ç T / dayan: tayan A E; ‘ayân M

¹⁵⁹⁸ beyit: - L / niçe: hem nice A / biñ: - A E M / çâr: hem çâr E; çâr hem M

¹⁵⁹⁹ beyit: - L / hem seni halk eyleyen ol: seni hem halk eyleyen pes M // ol: hem M / Râzıkuñ: Râzıkın T

¹⁶⁰⁰ (T54a) beyit: - L / kim: ger A E M / aqarsañ: aqarsın Ç T; aqarsañuz M // aqsañ: aqsan Ç T / şîr-i: şîr ü A E M

¹⁶⁰¹ beyit: - L / kendü: kendi Ç // aqarsañ: aqarsın Ç T / aqmağıl: aqmağıl Ç E

¹⁶⁰² (A54b; M53b) beyit: - L / kâğıd içre: kâğız üzre Ç T / anı: - M // kâğıdı: kâğızı T

¹⁶⁰³ beyit: - L / atdılar: itdiler M // Nîli: Nîl E M / Rabb-i: Rabb ü A E M

Gördiler pes halk-ı Mısr anı a yār

1605 Nıl taşardı çünki her yıl her zamān¹⁶⁰⁵
On iki arşun ziyāde oldı ‘ayān

E58a Giderek ol ili ma‘ mūr eyledi¹⁶⁰⁶
Bātlı olan işleri ħor eyledi

Şun‘-ı Hāḫḫı çünki gördüñ āşikār¹⁶⁰⁷
Gör ‘Ömer niçe ‘Ömerdür pes a yār

Ḥālīḫuñ şun‘ını gör kim neyledi¹⁶⁰⁸
Nıl anuñ ħükmiyle tuğyān eyledi

Ol zamāndan tā olunca bu demin¹⁶⁰⁹
Yıl da bir kez Nıl taşar bilgil hemīn

1610 Kāmu ili köyi ma‘ mūr itdi ol¹⁶¹⁰
Yıl da bir kez daşmasıyla bā-uşul

Kışşadan ħisse gerek ‘ākillere¹⁶¹¹
Gör ne kuvvetler virür ol kullara

Ç48a Dūr kıılma Ḥālīḫa andan bizi¹⁶¹²
Añlarıñla eylegil ħaşrimüzi

İşi ‘adl idi anuñ bil her zamān¹⁶¹³
Sözi ħaḫ idi anuñ her dem ‘ayān

Fı‘lı tāḫvā idi her dem āşikār¹⁶¹⁴

¹⁶⁰⁴ beyit: - L / taşdı: daşdı Ç T / oldı: ol demde E // gördiler pes halk-ı Mısr anı: gördi Mısr halkı anı pes T / Mısr: Mısr A E M / a: ey Ç

¹⁶⁰⁵ beyit: - L / daşardı: taşardı A E M // iki: - A

¹⁶⁰⁶ beyit: - L // ħor: ħor añ T

¹⁶⁰⁷ beyit: - L / gördüñ: gördin T // gör ‘Ömer niçe ‘Ömerdür pes: Ḥālīḫuñ şun‘ını gör ‘Ömer nice ‘Ömerdür M / pes: bil T / a: ey Ç

¹⁶⁰⁸ beyit: - L / kim: ki T // ħükmiyle: ħükmiyle pes M

¹⁶⁰⁹ beyit: - L / zamāndan: zamānda E M / bu: - M / demin: zamān T // daşar: taşar A E M

¹⁶¹⁰ beyit: - L / kamu: cümle M / itdi: ider A; eyledi T // daşmasıyla: taşmak ile A E M; daşma ile T / bā-uşul: bā-üşul E T

¹⁶¹¹ beyit: - L // kuvvetler virür ol kullara: kuvvet virir ol ‘ākillere T

¹⁶¹² beyit: - L / Ḥālīḫa: Ḥālīḫ M / andan: andan sen E // anlarıñla: anlar ile T

¹⁶¹³ beyit: - L / ‘adl: ‘adil A / idi: - T / anuñ bil: pes M // dem ‘ayān: zamān M

Muṣṭafā dimişdi aña kim a yār

1615 Yā ‘Ömer ben gelmeseydüm ‘āleme¹⁶¹⁵
Sen nebī olsañ gerekdi ādeme

Şöyle diye çün Resūlu’līlāh aña¹⁶¹⁶
Gör ‘Ömer kimdür bu dem direm saña

Ol kişiler kim anı sevmez ‘ayān¹⁶¹⁷
Kör olupdur gözleri itme gümān

Anı sevmez kullaruñdan yā İlāh¹⁶¹⁸
Sen bizi dūr eylegil ey pād-şāh

Dāmen-i şer‘ den bizi ayırmağıl¹⁶¹⁹
Size gerekmez işi sen virmegil

E58b 1620 [Zühd ü] taqvāyı bize itgil naşib¹⁶²⁰
Biz garībüz biz garībüz biz garīb

Zīrā kim buldı seni pes her zamān¹⁶²¹
[Zühd ü] taqvā ile buldı ol ‘ayān

Bu Zā‘ ifi kuluña sen rûz u şeb¹⁶²²
Zühd ü taqvā vir aña ey Ferd ü Rabb

Hāş olanlar hāşı Aḥmed ḥürmeti¹⁶²³
Faḥr-ı ‘ālem ol Muḥammed ḥürmeti

Ol ‘Ömer ḥürmetine sen ey Kerīm¹⁶²⁴

¹⁶¹⁴ (L51a) // kim: ki T / a: ey Ç L T

¹⁶¹⁵ (T54b) gelmeseydüm: gelmeyeydüm M // olsañ gerekdi: olsan gerekdin T / ādeme: āleme L

¹⁶¹⁶ diye: - A

¹⁶¹⁷ (A55a; M54a) // olupdur gözleri: gözleri sen A; olur gözleri pes E M

¹⁶¹⁸ Bu beyit A E ve M’de sonraki beyitle yer değiştirilerek yazıya aktarılmıştır. / kullaruñdan: kullarıñdan A, M; kullarından Ç L T / yā: ol Ç // sen bizi: bizi sen T / eylegil: eylemegil M

¹⁶¹⁹ şer‘ den bizi: şer‘ iden bizi A; şer‘ iden E M / ayırmağıl: ayırmagıl Ç L T / ayırma bizi E M // size: saña T / işi sen virmegil: işi virme nā sözi E M; yolu göstermegil L

¹⁶²⁰ beyit: - L / [zühd ü] taqvāyı: zühd-i taqvāyı A Ç E T; zāhid-i taqvā M / itgil: eyle A E M T // garībüz biz garībüz: garībümüz biz garībüz M; garībün biz garībün T

¹⁶²¹ beyit: - L / zīrā: zīra Ç // [zühd ü]: zühd-i A Ç E M T / taqvā: taqvāy A / ol ‘ayān: dü cihān A E M

¹⁶²² beyit: - L / rûz u: rûz-ı Ç E T // zühd ü: zühd-i Ç E T / Ferd ü: Ferd-i Ç T

¹⁶²³ beyit: - L // ol: hem E M

Raḥm kıl biz kullara sensin Raḥīm

1625 Görmüşem esmā-i ḥüsnāda ‘ayān¹⁶²⁵
Bir adın var Bārīdür ey lā-mekān

Bārī sensin Bārī sensin Bārī sen¹⁶²⁶
Kem şıfatlardan münezzeh Tañrı sen

İsm-i Bārī ḥaqqı için yā İlāh¹⁶²⁷
Dü cihānda sen bize çekdürme āh

Ol cehennem āteşin yā Müste‘ān¹⁶²⁸
Bize virme el-emān u el-emān

Ç48b Muştafa’nuñ āb-ı rüyı ḥürmeti¹⁶²⁹
Müctebā’nuñ cismi bûyı ḥürmeti

1630 Kapaña geldük senün biz ey ‘Adīl¹⁶³⁰
Buñ gün içre eyleme bizi zelīl

Yüzümüz kara sözümüz hep ḥaṭā¹⁶³¹
Daḥı senden ğayrı kimde var ‘aṭā

Ḥātmede sen bize eyle meded¹⁶³²
Ol Muḥammed ḥürmetine ey Aḥad

Aşlımuzı neslimüzi yarlıġa¹⁶³³
Dü cihān içinde şalma darlıġa

Daḥı dīdāruñ bize eyle naşīb¹⁶³⁴

¹⁶²⁴ ol ‘Ömer ḥürmetine sen ey: faḥr-ı ‘ālem ḥürmetine yā L // raḥm kıl biz kullara sensin: raḥm kılğıl kullarıña yā L

¹⁶²⁵ esmā-i ḥüsnāda: esmāü’l-ḥüsnāda T // adın var Bārīdür: adın var Bārīyi L T

¹⁶²⁶ Bārī sensin Bārī sensin Bārī: Bārī sensin Bārī sensin Bārī A; Bārī sensin Bārī sensin Bārī M; Bār’ī sensin Bār’ī sensin Bār’ī L T // kem: kim A E L M T / şıfatlardan: şıfatlar M

¹⁶²⁷ ism-i: yā ism-i L; esmā’-i M / Bārī: Bār’ī L T / ḥaqqı için: ḥaqqıçün sen A E M; ḥaqqıçün pes T

¹⁶²⁸ beyit: - L / ol: o T // el-emān u el-emān: el-emān u el-emān el-emān A; el-emān el-emān Ç

¹⁶²⁹ beyit: - L

¹⁶³⁰ (T55a) beyit: - L

¹⁶³¹ beyit: - L

¹⁶³² (A55b; M54b) beyit: - L

¹⁶³³ beyit: - Ç // cihān içinde şalma darlıġa: cihānda şalmağıl sen darlıġa A E; cihānda şalmağıl hem ıarlıġa L; cihānda şalma bizi ıarlıġa M

Bu du‘ âmuz sen qabûl it yâ Mucîb

E59a 1635 Bu kitâbuñ şâhibini toyla sen¹⁶³⁵
 Kıl didârıñla müşerref [Zü’l-minen]

Oqıyanı dînleyeni yazanı¹⁶³⁶
 Raḥmetiñle yarlığağıl yâ Ğanî

Fâ‘ ilâtün fâ‘ ilâtün fâ‘ ilât¹⁶³⁷
 Biñ günâhı ‘afv ider bir şalavât

Der-beyân-ı Bir Oğlan Gözi Yaşı Bir Pâd-şâh Derdine Devâ Oldığı*

Nâle kıl ey ‘andelîb olma melûl¹⁶³⁸
 Çün gidersin sen bu yirden bilmiş ol

Bu fenâ küllhanda gel tutma vaṭan¹⁶³⁹
 Bu fenâyı kendüñe yurd itme sen

1640 Sen gibi çokları bu yâr eyledi¹⁶⁴⁰
 Bir niçe gün güldürüp zâr eyledi

Âh vâh idüp elinden gitdi ol¹⁶⁴¹
 Ağlayuraq menziline yitdi ol

Bir daḥı buldı hemân dem âşikâr¹⁶⁴²

¹⁶³⁴ beyit: - Ç L M / Bu beyit E’de bir sonraki beyitle yer değiştirmiştir. / dîdârıñ: dîdârın T

¹⁶³⁵ beyit: - Ç L T / bu kitâbuñ şâhibini: günâhkâr Hüseyn kuluñı E; Molla Ahmed kuluñı M // kıl didârıñla müşerref: hem dîdârıñ ile müzeyyen A; kıl dîdârıñla müşerref ey E / [Zü’l-minen]: Zü’l-men A E M

¹⁶³⁶ beyit: - A Ç L M / dînleyeni: dînleyeni yazdırup hem T // yarlığağıl: yarlığa sen T

¹⁶³⁷ beyit: - Ç // biñ günâhı ‘afv ider bir: vir Muhammed Muşafâya A, M / ‘afv: maḥv L / şalavât: şalavat M

* Der-beyân-ı Bir Oğlan Gözi Yaşı Bir Pâd-şâh Derdine Devâ Oldığı: Der-beyân-ı Bir Oğlanıñ Gözi Yaşı Bir Pâd-şâhıñ Derdine Dermân A; Bir Oğlanıñ Gözyaşı Pâd-şâha Dermân Olduğıdır Ç; Zamân-ı Eyyâmıda Serîr-i A‘lâda Mülk-i Rûy-ı Zemîne Saltanat Kışşasıdır L; Bir Oğlanıñ Gözyaşı Bir Pâd-şâh Derdine M; Dîbâce T

¹⁶³⁸ ‘andelîb: ‘andelib Ç // çün gidersin sen bu yirden bilmiş ol: işbu bağ çünki hem yurduñ degil L / bilmiş ol: şöyle bil A

¹⁶³⁹ küllhanda: vaṭanda L; küllhanda T // fenâyı kendüñe yurd itme sen: fenâ gülzârını itme vaṭan L

¹⁶⁴⁰ çokları bu yâr: hem çokları terk L // bir niçe gün güldürüp zâr: ey nicesin zâr berbâd L / zâr: şad A E M

¹⁶⁴¹ (L51b) // ağlayuraq: zâlıkla L

¹⁶⁴² beyit: - L // kendüñe eyledi: eyledi kendine Ç T / kendüñe:kendüye M

Anı dahı kendüne eyledi yār

Niçe gün güldürdi anı dahı hem¹⁶⁴³
Yine hem öldürdi anı çekme ğam

Çünki bildüñ sen anuñ ħālin ‘ayān¹⁶⁴⁴
Çok degül güldürdügi pes bir zamān

1645 Gel bu dünyāya gözüm bil bağlama¹⁶⁴⁵
Evvelinden ağla şöñi ağlama

Gözyaşın tōk her zamān ol Hālīka¹⁶⁴⁶
Kulların rızqın viren ol Rāzıķa

E59b İtdügüñ işe peşimān ol bu dem¹⁶⁴⁷
Gözyaşın derdiñe dermān it bu dem

Dir iseñ gözyaşı dermān olamaz¹⁶⁴⁸
Bu sözi dime şaķın ey añlamaz

Gözyaşı çok dertlere dermān olur¹⁶⁴⁹
Gözyaşıyla müşkil iş āsān olur

Ç49a 1650 Gözyaşıyla buldılar çoklar emān¹⁶⁵⁰
Gözyaşıyla buldılar kāmīl īmān

Gözyaşıyla buldılar ol Hālīķı¹⁶⁵¹
Gözyaşıyla buldılar ol Rāzıķı

Gözyaşıyla girdiler hep cennete¹⁶⁵²

¹⁶⁴³ beyit: - L / niçe: bir niçe E / güldürdi: güldür M // hem öldürdi: hem güldürdi Ç; güldürmedi T

¹⁶⁴⁴ bildüñ: bildin T / sen anuñ ħālin ‘ayān: ħāl-i dünyā nice hem L / ħālin: aḥvālīn M; ħālīñ T // çok degül güldürdügi pes bir zamān: niçesini güldürmedi dahı hem L / pes: - E

¹⁶⁴⁵ (T55b) bu dünyāya gözüm: gözüm bu dünyāya M // evvelinden: evveli Ç; evvelinde T / şöñi: şöñi A Ç L M; şöñi hem E

¹⁶⁴⁶ Bu beyit M’de iki beyit sonra yazılmıştır. / gözyaşın: gözyaşını A E M / tōk: - A Ç E L M // kulların: kulların M / rızqın: rızqın T / Rāzıķa: merzūķa L

¹⁶⁴⁷ (A56a) beyit: - L / itdügüñ: itdün T / peşimān: pişmān T // gözyaşın: gözyaşını E M / derdiñe: derd ile A / it: kıl A E M / it bu dem: eyle sen T

¹⁶⁴⁸ (M55a) beyit: - L / dir iseñ: dir isen Ç; pes dir isen T // sözi: kelāmı M

¹⁶⁴⁹ +

¹⁶⁵⁰ beyit: - L // kāmīl: dahı A E; çoklar M

¹⁶⁵¹ beyit: - A Ç E M // ol Rāzıķı: hem Merzūķı L

Gözyaşıyla irdiler hep rahmete

Her günāha tevbedür bil gözyaşı¹⁶⁵³
Olmaz işe tevbedür bil gözyaşı

Her ne dert kim ol seni maḥzūn ider¹⁶⁵⁴
Gözyaşı ol dem seni memnūn ider

1655 Saña bir temşil idem [duygıl] haber¹⁶⁵⁵
Dürr-i Mekkūndan dırem algıl ‘iber

Muştafāya Müctebāya bu zamān¹⁶⁵⁶
Çok şalavāt idüñüz ey merdümān

Kim anuñ ḥürmetine ol Müste‘ān¹⁶⁵⁷
Ḥātmede almaya bizden imān

Bil Süleymān daḥı Dārāyī didi¹⁶⁵⁸
Bu rivāyet pes anuñdur söyledi

Bir melik var idi didi bir zaman¹⁶⁵⁹
‘Āleme meşhūr idi adı ‘ayān

1660 Pehlūvān idi ḫatı şāḥib-hüner¹⁶⁶⁰
Mālı çok hem ḡāyet ile şīr-i ner

E60a Elin ayağın anuñ bilgil a yār¹⁶⁶¹
Renc tıtmışdı anuñ pes āşikār

¹⁶⁵² hep: hem A

¹⁶⁵³ her: ger M / tevbedür bil: tevbe bil Ç; bil tevbedür L // tevbedür: tevbe Ç

¹⁶⁵⁴ beyit: - L // seni: - M / Bu beyitten sonra T’de “Ḥikāye” başlığı yazılmıştır.

¹⁶⁵⁵ temşil: temsil A; temşil Ç T / [duygıl]: duygıl A Ç M T; tıygıl E L // algıl: algıl Ç L / Bu beyit T’de takip eden iki beyitten sonra kaleme alınmıştır.

¹⁶⁵⁶ şalavāt: şalavat M / idüñüz: viriñüz A; virelüm M; idelim T // merdümān: merdimān A

¹⁶⁵⁷ beyit: - L / kim: tā kim T / ol: - T

¹⁶⁵⁸ Süleymān: Süleymānı T / daḥı Dārāyī didi: zer anı söyledi A E; daḥı Dārānī didi L; zār anı söyledi M // pes: hem A E L M / söyledi: ol didi A E M

¹⁶⁵⁹ (T56a) bir: ol T

¹⁶⁶⁰ // mālı çok hem ḡāyet ile: māl ıssı ḡāyetle Ç L; mālı ıssı ḡāyet ile T / şīr-i ner: şīr u ner A Ç E T; nev-cevān M

¹⁶⁶¹ elin: eli A E M; eliñ T / ayağın: ayağı E; ayağıñ T / bilgil: bilgil çün M / a: ey L // tıtmışdı anuñ pes: olupdı anuñ pes A; olupdı hem anuñ pes E; olupdı hem pes M; dutmışdı pes anı T / pes: hem L

Çok hekimler ‘âciz oldılar ‘ayân¹⁶⁶²
Bulmadılar pes ‘ilâcın bî-gümân

Dağı çok altun gümüş harc eyledi¹⁶⁶³
Kimse bir dermân aña pes bulmadı

Şun‘-ı Hâkla bir hekim geldi aña¹⁶⁶⁴
Didi kim iydem bu dem dermân saña

1665 Tutar iseñ sözümi ben söyleyem¹⁶⁶⁵
Derdiñe bu demde dermân eyleyem

Ehl-i hâl idi hekim pes zâhirâ¹⁶⁶⁶
Ol zamân didi melike bî-riyâ

Ger bir oğlan bulasın pes bu zamân¹⁶⁶⁷
Dağı on beş yaşda ola ol cevân

Ç49b Diri iken oğlanın karnını sen¹⁶⁶⁸
Yaruban elin ayağın koyasın

Kurtulursın ol demin ey pād-şâh¹⁶⁶⁹
Bil ki çekmezsın dağı bir demde âh

1670 Gel sözüm tut tâ vücûduñ ola şağ¹⁶⁷⁰
Dağı hem keyfûñ ola bu demde çağ

Ol melik çünkim işitdi bu sözi¹⁶⁷¹

¹⁶⁶² (A56b; M55b) çok: çünkim M / hekimler: hekimler A T / ‘âciz: ‘âciz E // pes: hem L / ‘ilâcın: ‘ilâcın T

¹⁶⁶³ // bir dermân aña pes: aña dermânını L

¹⁶⁶⁴ (L52a) Hâkla bir hekim geldi: Hâk ile bir hekim geldi çün M // kim iydem bu dem dermân: bu dem dermânın iydem A / iydem bu dem: iydem E; bu dem iydem M T

¹⁶⁶⁵ tutar: dutar Ç T / sözümi: sözüm A // bu demde dermân: hem dermânını L

¹⁶⁶⁶ hâl idi: hâl ide T / pes: çün M // zamân: zamân kim E M / didi melike: melike didi L / bî-riyâ: tîz baña T

¹⁶⁶⁷ bir oğlan bulasın pes: bulasın bir oğlan sen M / pes: - E; hem L // yaşda ola: yaşında hem L / ol: - M / cevân: cüvân A E; civân M

¹⁶⁶⁸ oğlanın karnını sen: karnını oğlanın hem L // elin ayağın koyasın: koyasın elin ayağın M / elin ayağın: elin ayağın AT / koyasın: koyasan A E

¹⁶⁶⁹ kurtulursın: kurtulursuñ Ç // bil ki: belki E M / çekmezsın: çekmezsın Ç

¹⁶⁷⁰ vücûduñ: vücûdın T / ola şağ: ola A E M // keyfûñ ola bu demde çağ: keyfûñ bu demde çağ ola A; keyf ile bu demde çağ ola E; keyf ile bu dem çağ ola M

Ḳullarına söyledi pes kendözi

Tîz varuñ bize bir oğlan siz buluñ¹⁶⁷²
Yaşı on beş yaş ola tîz getürüñ

Ḳullar işitdi bu sözi der- zamân¹⁶⁷³
Vardılar pes bulalar bir nev-cevân

Bir faḳîrûñ oğlunu pes buldılar¹⁶⁷⁴
Dağı on beş yaş içinde bildiler

E60b 1675 Mekteb içre pes okurdi ol cevân¹⁶⁷⁵
Yok idi mânendi ḥüsn içre ‘ayân

Ṭutuban getürdiler anı o dem¹⁶⁷⁶
Mât olup baḳardı oğlan dem-be-dem

Pād-şāh oğlanı aldı yanına¹⁶⁷⁷
Ol cevānuñ şaldı odlar cānına

Oğlanuñ atası işitmiş hemân¹⁶⁷⁸
Ol melik ḳatına geldi ol zamân

Ağlayup feryād iderek ol kişi¹⁶⁷⁹
Söyledi pes pād-şāha bu işi

1680 Sen baña niçün idersin ey melik¹⁶⁸⁰
Zulm ile gönölüm idersin sen delik

¹⁶⁷¹ çünkü işitdi: çünkü işitdi A; çün işitdi hem L // pes: hem L / kendözi: keder özi E; kendisi L; kendü özi M; kendizi T

¹⁶⁷² varuñ: varın T / bize bir oğlan: siz bize bir oğlan A E / siz: hem L // tîz: tiz A T / getürüñ: getirin T

¹⁶⁷³ ḳullar işitdi bu sözi der- zamân: ḳulları işitdi emri ol zamân L / ḳullar işitdi bu sözi: bu sözi ḳullar işitdi A, M; bu sözi işitdi ḳullar E // pes bulalar bir: bulalar bir hem L / bulalar: bula M / nev-cevân: nev-cüvân A E; nev-civân M

¹⁶⁷⁴ (T56b) faḳîrûñ: faḳîrin T // beş: - Ç

¹⁶⁷⁵ okurdi ol cevân: okur idi o cīvân M / okurdi: okur idi L / cevân: cüvân A E // mânendi ḥüsn içre: anıñ mânendi dağı bil T / mânendi: manendi A E L; mânend Ç / ‘ayân: hemân L; hem M

¹⁶⁷⁶ anı: anı çün M // baḳardı: baḳar M

¹⁶⁷⁷ (A57a; M56a) aldı: ol dem M // cevānuñ: cüvānuñ A E; cīvānuñ M

¹⁶⁷⁸ // ol zamân: der-zamân A E M

¹⁶⁷⁹ (L52b) iderek: iderdi A E M // pes pād-şāha bu : pād-şāha ol çünkü ol M

¹⁶⁸⁰ idersin: idersiñ Ç L // idersin sen: pes hem M / idersin: idersiñ A E Ç; idesin L / sen: hem A E

Kendü kendümi bu dem ben öldürem¹⁶⁸¹
 Hālümü ben ‘âlem içre bildürem

Yâ virürsin oğlumı bu dem baña¹⁶⁸²
 Virmez iseñ oğlumı didim saña

Atasına ol melik bilgil ‘ayân¹⁶⁸³
 Biş yüz altun virdi ol dem ol zamân

Atasına didi kim vir baña hem¹⁶⁸⁴
 Şatdı oğlun atası ol ‘aqlı kem

Ç50a 1685 Aç idi çıplağ idi pes ol kişi¹⁶⁸⁵
 Râzı oldı gördi ol dem bu işi

Çün işitdi oğlanuñ pes anası¹⁶⁸⁶
 Yügürüp pes geldi oda yanası

Yüzini yırtmış kamu kan eylemiş¹⁶⁸⁷
 Gözyaşın yüzine gâltân eylemiş

Geldi şāhuñ işigine ol dem ol¹⁶⁸⁸
 Ağlayu ağlayu didi vāy oğul

E61a Didiler ey ‘avret erüñ bil senüñ¹⁶⁸⁹
 Râzı oldı şatdı bu dem oğlanuñ

1690 Didi ‘āvret ben qabūl itmem bu dem¹⁶⁹⁰
 Derdini ben çekmişem yâ ben nidem

¹⁶⁸¹ kendü kendümi: kendi kendimi Ç L T/ bu dem: bugün M / ben öldürem: öldirdim T // ‘âlem içre bildürem: ‘âleme bildirirem T

¹⁶⁸² virürsin: virürsiñ Ç L / dem: kez A E M // iseñ: isen T / saña: şaña L

¹⁶⁸³ // virdi ol dem: aña virdi T / ol zamân: hemân L

¹⁶⁸⁴ +

¹⁶⁸⁵ pes: hem E // râzı oldı gördi ol dem bu işi: söyledi hem râzı oldı ol kişi M

¹⁶⁸⁶ oğlanuñ pes: oğlan anesi M // pes geldi oda: geldi oda pes A; geldi o dem pes E M

¹⁶⁸⁷ kamu: cümle M

¹⁶⁸⁸ şāhuñ işigine ol dem: işigine ol dem şāhuñ A E; işigine ol dem şāhıñ M // ağlayu ağlayu: ağlay ağlay Ç L; ağlayı ağlayı T

¹⁶⁸⁹ (T57a) ey ‘avret: ‘avrete L / erüñ bil: bil erüñ E M // bu dem: - T / oğlanuñ: oğuluñ M

¹⁶⁹⁰ ben: ben o işi M // ben çekmişem yâ ben nidem: çeken benem anıñ didi T

Ḥāzır oğlan atasıdur atası¹⁶⁹¹
Öldürür bu dem beni pes tā sesi

Pād-şāh işitdi anı ol zamān¹⁶⁹²
Virdi biş yüz altun aña hem ‘ayān

Anasından dağı hem aldı şatun¹⁶⁹³
Gördi aqce rāzı oldı hem hatun

Rāzı oldı atası hem anası¹⁶⁹⁴
Çıkmadı hiç biriniñ dağı sesi

1695 Didi oğlana o dem pes pād-şāh¹⁶⁹⁵
Bil senüñ hālün bu dem oldı tebāh

Hem atañdan hem anañdan ben seni¹⁶⁹⁶
Şatun aldum ikisinden ben seni

Bil bu dem qarnıñ senüñ yarsam gerek¹⁶⁹⁷
Elüm ayağum aña qoysam gerek

Bu sözi oğlan işitdi pes ‘ayān¹⁶⁹⁸
Zārı zārı ağladı pes ol zamān

Dönüben baqdı atası yüzine¹⁶⁹⁹
Atası baqmadı oğlan yüzine

1700 Şaldı başın aşğa pes atası¹⁷⁰⁰
Bakdı oğlan gördi turur anası

Pes dönüp baqdı anası yüzine¹⁷⁰¹

¹⁶⁹¹ ḥāzır: ḥāzır A T; ḥāzır E // pes tā: öldüresi L; bunuñ sesi T

¹⁶⁹² (A57b; M56b) // altun aña hem: altunı aña pes T / aña hem ‘ayān: aña da hem L / hem: pes E; - M

¹⁶⁹³ hem aldı: aldı hem A E M // hem: ol M T

¹⁶⁹⁴ (L53a) Bu beyit A E ve M’de bir sonraki beyitle yer değıştirmiştir.

¹⁶⁹⁵ dem pes: demde L // bil: pes M / bu dem: bu gün A; bu kez E L M

¹⁶⁹⁶ atañdan hem anañdan: atandan hem anandan T // ben: hem T / seni: dağı L

¹⁶⁹⁷ bil: pes M / qarnıñ senüñ: senüñ qarnıñ A / yarsam: yarşam L // elüm ayağum aña qoysam: elüñi ayağunı kırsam L

¹⁶⁹⁸ pes: bil E; çün T // pes: hem M

¹⁶⁹⁹ // oğlan: anuñ M

¹⁷⁰⁰ pes: hem M // gördi turur: göre turur A E; gördi durur Ç M; turur gördi L

Bakmadı hem dağı ana yüzine

Ç50b Başını aşağı şaldı dağı ol¹⁷⁰²
Gördi oğlan anları hem bā-uşul

E61b Birisi rahm eylemezler gördi pes¹⁷⁰³
Didi anlardan dağı ümîdi kes

Bakdı şāhuñ yüzine pes ol zamān¹⁷⁰⁴
Didi şāha el-emān u el-emān

1705 Şaldı başın aşağı pes ol melik¹⁷⁰⁵
Oğlanuñ bağı delik oldı delik

Başına bir kişiniñ gelse çü derd¹⁷⁰⁶
Atadan anadan ister ol meded

Ger meded irmezse anlardan ‘ayān¹⁷⁰⁷
Ol ilüñ şāhına döner ol zamān

Pes üçünden dağı imdād istedi¹⁷⁰⁸
Hiçbirinden bir meded ol bulmadı

Der-zamān tutdı yüzün ol Hālīka¹⁷⁰⁹
Kulların kaydın gören ol Rāzıka

1710 Didi şıgındım saña ben ey Raḥīm¹⁷¹⁰
Kullarıñ her ḥāline sensin ‘Alīm

Atadan anadan imdād istedim¹⁷¹¹

¹⁷⁰¹ anası: atası M // bakmadı hem dağı ana: bakmadı ana dağı hem A T; ol dağı bakmaz oğlanuñ L / ana yüzine: anası yüzine E; ana yüzine hem yüzine M

¹⁷⁰² aşağı şaldı: şaldı aşağı A E M; şaldı Ç // anları: ağladı E M / bā-uşul: bā-üşul E T

¹⁷⁰³ birisi rahm eylemezler: hiç birisi rahm itmez T / eylemezler: eylemez L / pes: uş E M // didi anlardan dağı ümîdi kes: döndi anlardan ümîd kesdi pes L / dağı ümîdi kes: ümîdi dağı kes Ç; dağı kes ümîdi uş E; dağı kes ümîdi hoş M

¹⁷⁰⁴ (T57b) pes: hem L // el-emān u: el-emān Ç L

¹⁷⁰⁵ pes: - M

¹⁷⁰⁶ kişiniñ: ādemiñ M / gelse çü: çün gelse A E M // ol: - L M

¹⁷⁰⁷ (A58a; M57a) irmezse: olmazsa E M; irmez ise L // şāhına döner ol zamān: şāhından ister emān L

¹⁷⁰⁸ // bir meded ol bulmadı: kendine çār olmadı L

¹⁷⁰⁹ (L53b) tutdı yüzün: yüzün tutdı A L; dutdı yüzün Ç // ol: - M

¹⁷¹⁰ // kullarıñ her: kullarınıñ Ç; kulların L T / sensin ‘Alīm: ma‘lūm Rāzıka L

Dağı bu ilüñ melikine didim

Bakmadı birisi benüm yüzime¹⁷¹²
Bî-kesem nola baqasın yüzime

Bu melik uş öldürür bildüm beni¹⁷¹³
Çare yokdur kırtulam ben yâ Ğanî

Çâresizler çâresi sensin İlâh¹⁷¹⁴
Bir meded ir cânıma ey padişâh

1715 Bî-kesem hem ‘âcizem der-mândeyem¹⁷¹⁵
Gitdi ‘aqlım bilmezem ben kıandayam

Kimesnem yokdur benüm hem ey Kerîm¹⁷¹⁶
Dağı senden ğayrı yok her dem Raĥîm

E62a Anı diyüp zârı zârı ağladı¹⁷¹⁷
Ağlamağ ile yüregın tağladı

Zîrâ ölüm kıorkusundan ol cevân¹⁷¹⁸
İрмаğ oldu gözleri yaşı ‘ayân

Bildi kim hîç kırtuluş yokdur bu dem¹⁷¹⁹
Şâni‘ üñ şun‘ına bak sen çekme ğam

1720 Ol keremler kânı ilhâm eyledi¹⁷²⁰
Pâd-şâhuñ kıalbıne ol dem didi

Ç51a Ey melik bu oğlanuñ gözyaşını¹⁷²¹

¹⁷¹¹ beyit: - M / anadan: anamdan T // dağı bu: bu dağı L / melikine: melikine E L

¹⁷¹² birisi: birisi çün M // baqasın: baqasañ L M

¹⁷¹³ // kırtulam ben: kıutaram çün M

¹⁷¹⁴ çâresizler çâresi: çâresüzlere çâre Ç / sensin: sen yâ E M // ir: kııl L / ey: Kıâdir A; sen T

¹⁷¹⁵ beyit: - Ç / der-mândeyem: der-mândenem T

¹⁷¹⁶ beyit: - Ç / kimesnem yokdur benüm hem ey Kerîm: kimsem yokdur benüm ey kân-ı kerem L / kimesnem: bir kimesnem T / hem: - T // dağı senden ğayrı yok her dem Raĥîm: ümîdüm yok dağı senden ğayrı hem L / yok her dem: yokdur ey T

¹⁷¹⁷ anı: böyle L // ağlamağ ile yüregın: ağlamağla yüregın hem L / tağladı: dağladı A T

¹⁷¹⁸ zîrâ: zîra Ç / cevân: cüvân A E; civân M // ırmağ: ırmağ Ç L T / ‘ayân: revân E M

¹⁷¹⁹ (T58a) hîç kırtuluş yokdur: kırtuluş hîç yok M // şun‘ına bak sen: sen şun‘ına bak T / bak sen: bak da Ç; yok hem L; bakma M

¹⁷²⁰ +

Elüñe ayağıña sürgil anı

Bil anı bu demde şağ olsañ gerek¹⁷²²
Her maraž gidüp de çağ olsañ gerek

Çün melik gönline ilhâm oldı ol¹⁷²³
Ol melik gör neyledi hem bā-uşul

Oğlanuñ gözyaşını ender-zamān¹⁷²⁴
Eline ayağına sürdi ‘ayān

1725 İki eli hem ayağı oldı hoş¹⁷²⁵
Raḥmet-i Haq geldi aña itdi hoş

Oğlanı ol demde āzād eyledi¹⁷²⁶
Ġamlı gönlünü anuñ şād eyledi

Daḥı çok altun gümüş virdi aña¹⁷²⁷
Māt olup oğlan o dem kaldı taña

Atasınuñ anasınuñ bil işi¹⁷²⁸
Pād-şāhuñ oğlanuñ hem teşvīşi

Ḳamusınuñ derdini gözetdi Haq¹⁷²⁹
Gör ne şan‘ atlar kılur bir hoşça baq

1730 Bu ḥikāyetden ġaraž ey merdümān¹⁷³⁰
Budurur hem size hem bize ‘ayān

E62b Bir kişinüñ gözyaşın gördüñ bu dem¹⁷³¹

¹⁷²¹ ey: ol Ç // sürgil anı: sürgil hem anı E; sürgör işi T

¹⁷²² (A58b) anı: hemān L / olsañ: olsa M; olsan T // gidüp de: gider de E M / çağ: pāk L / olsañ: olsan T

¹⁷²³ (L54a; M57b) oldı ol: eyledi A E M; eyledi ol L // gör neyledi hem bā-uşul: hem bā-uşul gör neyledi A; hem bā-uşul gör neyledi E; hem gör neyledi M

¹⁷²⁴ oğlanuñ gözyaşını: gözyaşını oğlanıñ L

¹⁷²⁵ // raḥmet-i Haq geldi aña itdi hoş: raḥmeti geldi Haqḳun pes itdi hoş Ç; Raḥim ü Haq geldi pes aña itdi cüş T / itdi: kıldı A E M

¹⁷²⁶ // gönlünü: gönlün hem M

¹⁷²⁷ // o dem: ol demin M

¹⁷²⁸ anasınuñ: anasınuñ çünkim M / bil: her T // hem: bil M; hep T

¹⁷²⁹ gözetdi: gönderdi L // ne: nice Ç / bir hoşça: kullara L

¹⁷³⁰ merdümān: merdimān A

Âherüñ derdine dermân oldı hem

Yâ senüñ bil gözyaşuñ pes ey hoca¹⁷³²
Kendüñe dermân niçe olmaz nice

Şuçlaruñ fikr eyleyüp sen ağlasañ¹⁷³³
Ağlamağ ile yüregin tağlasañ

Bil seni maḥrûm kıymaz pād-şāh¹⁷³⁴
Ol Kerīm u ol Raḥīm u ol İlāh

1735 Ol keremler kânıdur pes ey hoca¹⁷³⁵
Bil ki cürmüñ ‘afv ider ucdan uca

Dilerüz senden İlāhe’l-‘ālemīn¹⁷³⁶
Gözi yaşlulardan it bizi hemīn

Yoluña biz senden ötri turalum¹⁷³⁷
Gözyaşını yaşımuza tökelüm

Faḥr-ı ‘ālem Muştafānuñ ḥürmeti¹⁷³⁸
Tāc-ı ‘ālem pür-şafānuñ ḥürmeti

Ç51b Ḥātımede sen bize imdād kı¹⁷³⁹
Bu Ża‘ifī bī-nevāyı şād kı

1740 Oḡunur esmā-i ḥüsnā içre hem¹⁷⁴⁰
Bir aduñ vardur Muşavver dem-be-dem

¹⁷³¹ gözyaşın: gözyaşı E M; gözyaşıñ T / gördüñ: görd Ç; gör L; gördin T / bu dem: ‘ayān A E M // âherüñ: cümleñiñ L; âherin T / hem: ān A E M

¹⁷³² senüñ bil gözyaşuñ pes: bizüm bil gözyaşımız L / bil gözyaşuñ: gözyaşıñ bil M; gözyaşın bil T / pes: gördüñ E // kendüñe: derdiñe E M; kendine T

¹⁷³³ suçlaruñ: suçların T / eyleyüp sen: eyleseñ M / sen ağlasañ: pes ağlasan T // ağlamağ ile yüregüñ: ağlamağ ile yüregiñiñ L / yüregin: yüregüñ A Ç E M / tağlasañ: dağlasan T

¹⁷³⁴ (T58b) seni maḥrûm kıymaz: bizi maḥrûm itmez L; seni kıymaz maḥrûm ol T / kıymaz: kıymaz ol A E M // Kerīm u ol Raḥīm u: Kerīm ol Raḥīm Ç L T; Kerīm ol Raḥīm u E

¹⁷³⁵ beyit: - M // bil ki cürmüñ: kıavli cürmin L

¹⁷³⁶ // gözi yaşlulardan it bizi: gözleri yaşlulardan it M

¹⁷³⁷ (A59a) beyit: - Ç L / yoluña biz senden ötri turalum: senden içün yoluña biz dökelüm A E; senden içün yoluña yaş dökelüm M // yaşımuza tökelüm: yüzümüze egelüm A E M

¹⁷³⁸ +

¹⁷³⁹ (M58a) beyit: - L // bī-nevāyı: bī-nevāyı sen E

¹⁷⁴⁰ (L54b) +

Ol Muşavver ad haqqıçün sen bizüm¹⁷⁴¹
Şer işimüz hayr kıl budur sözüm

Bizi ol nâr-ı cahîme koyma sen¹⁷⁴²
Muştafâ hürmetine ey Zü'l-minen

Aslımuzı neslimüzi şâd kıl¹⁷⁴³
Ol cahîmden kâmusın âzâd kıl

Dağı kamu mü'min olan kulları¹⁷⁴⁴
‘Afv idesin kim ki bir bildi seni

E63a 1745 Pür-günâhuz pür-günâhuz pür-günâh¹⁷⁴⁵
Sen bizi ‘afv eylegil ey pâdişâh

Bizi gel ‘afv eyle bu dem bu zamân¹⁷⁴⁶
El-emân didük Hudâyâ el-emân

Çâresizler çâresi bildük seni¹⁷⁴⁷
Gelmişüz pes kapuña Rabb-i Ğanî

Muştafânun Müctebânun hürmeti¹⁷⁴⁸
Ma‘den-i kân-ı şafânun hürmeti

Hürmetiçün âlinun evvâcınun¹⁷⁴⁹
Hürmetiçün şahbinun etbâ‘ınun

1750 Bu kitâbuñ şâhibi hem pür-günâh¹⁷⁵⁰

¹⁷⁴¹ ad haqqıçün: haqqı içün L / bizüm: bu dem E // hayr: hayrı A; hayra M T / sözüm: dem-be-dem E

¹⁷⁴² beyit: - Ç L / bizi ol nâr-ı cahîme koyma: bize ol nâr-ı cahîmi virme A E; bize ol nâre cahîmi virme çün M // Muştafâ hürmetine ey: Muştafânun hürmetine A; ol resülün hürmetine ey E; ol resülün hürmetine M / Zü'l-minen: Zü'l-menin A E M

¹⁷⁴³ beyit: - L / neslimüzi: neslimüzi hem M // cahîmden: cahîmlerden A E M / kâmusın âzâd: âzâd cümle M

¹⁷⁴⁴ beyit: - L / mü'min: mü'min T / olan: olan olan Ç // ‘afv idesin kim ki bir bildi seni: kim ki Haq bildi seni ‘afv eyle anı M; bir bildi: bildi Haq A E

¹⁷⁴⁵ beyit: - L

¹⁷⁴⁶ Bu beyit A E ve M’de bir sonraki beyitle yer değiştirilerek yazıya aktarılmıştır. / beyit: - Ç L / eyle bu dem bu zamân: eylegil bu dem hemân A E M // didük: dirüz A E M

¹⁷⁴⁷ beyit: - L // Rabb-i: Rabb ü A E; ey Rabb ü M

¹⁷⁴⁸ beyit: - L // kân-ı: şıdķ-ı A, M; şıdķ u E

¹⁷⁴⁹ (T59a) beyit: - Ç L // şahbinun: şahbinun hem E

‘Afv idesin cürmini ey pādīṣāḥ

Bu du‘āyı sen qabūl it yā Mucīb¹⁷⁵¹
Biz ġarībüz biz ġarībüz biz ġarīb

Oқuyanı diñleyeni yazanı¹⁷⁵²
Raḥmetiñle yarlıġaġıl yā Ġanī

Olmaқ istersen ḥabībe āṣinā¹⁷⁵³
Vir ṣalavāt bul anuñla [rūṣenā]

Fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilāt¹⁷⁵⁴
Biñ günāhı ‘afv ider bir ṣalavāt

Der-beyān-ı Behrām-ı Mecūsī Īmāna Geldügidür*

1755 Nāle kııl ey ‘andelib nāz eyleme¹⁷⁵⁵
Ḥoş nefessin sözüñi az eyleme

Yavuz işlerde sözüñ az eylegil¹⁷⁵⁶
Yaḥşı sözde ṭurma pervāz eylegil

Şağ iken gel bir ḥaber vir bize sen¹⁷⁵⁷
[Dürr ü] gevher ḥarc ideġör söze sen

Yoksa bu fānī vaṭandan ey cevān¹⁷⁵⁸
Bil gidersin yok aña ṣekk ü gümān

¹⁷⁵⁰ beyit: - Ç L T / bu kitābuñ ṣāḥibi hem: Şāhsivārzāde Ḥüseyn A; Molla Aḥmed ḫuluñdur M // ‘afv idesin cürmini: cürmini ‘afv idesin M

¹⁷⁵¹ (A59b) Bu beyit A E ve M’de bir sonraki beyitle yer deġiştirilerek yazıya aktarılmıştır. / beyit: - Ç L / du‘āyı: du‘āmuz A E M

¹⁷⁵² Bu beyit Ç’de hikāyenin son beyti olarak yazılmıştır. / diñleyeni: diñleyeni yazdırup hem T // raḥmetiñle yarlıġaġıl: raḥmet eyle kııl keremler E M / yarlıġaġıl: yarlıġaġıl Ç E; yarlıġa sen T

¹⁷⁵³ beyit: - Ç L T // ṣalavāt: ṣalavat M / [rūṣenā]: rūṣinā A E M

¹⁷⁵⁴ beyit: - A E L M // biñ günāhı ‘afv ider bir: vir Muḥammed Muṣṭafāya T

* (M58b) Der-beyān-ı Behrām-ı Mecūsī Īmāna Geldügidür: Der-beyān-ı Behrām-ı Mecūsīñün Īmāna Geldügi A; Behrām-ı Mecūsī Peyġāmberi Düñünde Görüp Müselmān Olduġudur Ç; Başlık - L; Der-beyān-ı Behrām-ı Mecūsī Īmāna Geldigi M; Dībāce T

¹⁷⁵⁵ nāz: bāz E // nefessin: nefesin Ç M; nefessiñ L / sözüñi: sözi pes T

¹⁷⁵⁶ sözüñ: sözi T // ṭurma: durma A Ç M T

¹⁷⁵⁷ [dürr ü]: dürr-i A Ç E L M T / şağ iken gel: gel şağ iken T / gel bir ḥaber vir bize: bir ḥaber virgil A // söze: göze A; bize L

¹⁷⁵⁸ cevān: cüvān A; civān M; ḥoca T // gidersin: gidersiñ A Ç / ṣekk ü gümān: ṣekk-i gümān Ç L; ṣekk şübhece T

E63b Çünki bu fānī vaṭandan gidesin¹⁷⁵⁹
Bir ‘amel yok anda daḥı nidesin

1760 Gel bu kez bir hoş ‘amel kı l sen saña¹⁷⁶⁰
Çokları göre anı kıla taña

Ç52a Gel saña bir hoş ‘amel iydem a yār¹⁷⁶¹
Hoş ‘ameldür hoş ‘ameldür âşikār

Her mesākīne yetīme sen bu dem¹⁷⁶²
Şefkat eyle her zamān hem dem-be-dem

Kiminūn başın şığağı l sen a yār¹⁷⁶³
Kiminiñ şor ḥālını ey gül‘ izār

Ger mālın var ise in‘ām idegör¹⁷⁶⁴
Yok ise her demde ikrām idegör

1765 Bil ki rahmet eyledi Ḥālīk saña¹⁷⁶⁵
Sen ki ikrām idesin ol dem aña

Hem şefā‘ at eyleye ol Muştafā¹⁷⁶⁶
Ḥātem-i peygamberān-ı pür-şafā

Görmeyesin daḥı bir derd anda sen¹⁷⁶⁷
Tut sözümi añağı l ey cān-ı men

Ḳurtarur Ḥālīk seni āzād ider¹⁷⁶⁸
Ḳamu dertlerden seni bil şād ider

Ben saña temşīl idem bir hoş ḥaber¹⁷⁶⁹

¹⁷⁵⁹ beyit: - L

¹⁷⁶⁰ beyit: - L // çokları: çoklar A E M / göre anı: anı göreler A E; anı göre M

¹⁷⁶¹ beyit: - L / gel: ger A E M / iydem a yār: kı l sen a yār A E M; eyle ihtiyār Ç

¹⁷⁶² her: hem T // hem: her M

¹⁷⁶³ başın: başını M T / şığağı l: şığağı l Ç L T / a: ey Ç L

¹⁷⁶⁴ // yok ise: yoksa Ç L T

¹⁷⁶⁵ (T59b) bil ki: belki E M / eyledi: eyleye A, M / saña: şaña L

¹⁷⁶⁶ hem: ger T / ol Muştafā: kân-ı şafā A E M // pür-şafā: Muştafā A E; Muhammed Muştafā M

¹⁷⁶⁷ (A60a) daḥı bir derd anda: anda bir derd daḥı A; anda bir dert daḥı E M / derd anda sen: derdi pes

L // añağı l: añağı l Ç L T / cān-ı: cān u A, M

¹⁷⁶⁸ Ḥālīk seni: seni Ḥālīk M / āzād: zār E // ḳamu: cümle M / bil: hem L; ol T

Bu haberden yumşana gönlün meger

1770 Muştāfāya gel şalavāt virelüm¹⁷⁷⁰
Söze andan şoñra pes başlayalum

Ola kim rahmet kıla Hālīk bize¹⁷⁷¹
Muştāfā hürmetine kıamumuza

Rāvīler böyle rivāyet eyledi¹⁷⁷²
Kim eşahdūr bu sözi bilgil didi

E64a Ol Mübārek oğlu ‘Abdu’llāh meger¹⁷⁷³
Ka‘bede idüm didi bir yıl ol er

Kim Hāṭīm-i İsmā‘ilde ben ‘ayān¹⁷⁷⁴
Uyumişdum vaqı‘a gördüm hemān

1775 Düşde gördüm ol Resūlu’l-mürselīn¹⁷⁷⁵
Ey Mübārek oğlu didi pes hemīn

Pes gerekdür varasın Bağdāda sen¹⁷⁷⁶
Ol Mecūsī Behrāmı şād idesin

Çok selām itseñ gerek benden aña¹⁷⁷⁷
Söyle kim pes Muştāfā didi saña

Ç52b Ol beni pes rāzı itdi söylegil¹⁷⁷⁸
Girmezem ben cennete ansuz digil

¹⁷⁶⁹ (L55a; M59a) ben saña temşil idem: temşil idem ben saña A E; temşil idem ben saña M / temşil: temşil Ç; bir temşil T // yumşana gönlün: yumşaya gönlün A E M; yumşanasın T

¹⁷⁷⁰ Muştāfāya: ol resūle E M / şalavāt: şalavat M // andan şoñra pes başlayalum: şoñra başlayalum girelüm L / pes başlayalum: bünyād uralum A E M

¹⁷⁷¹ // Muştāfā: Muştāfānuñ A / hürmetine: hürmetine hem E / kıamumuza: cümlemüze L / Bu beyitten sonra T’de “Mecūsiniñ İslāma Geldiği” başlığı atılmıştır.

¹⁷⁷² rāvīler: rāviler A / rivāyet: rivāyet E

¹⁷⁷³ meger: didi M // ol er: meger E M

¹⁷⁷⁴ kim Hāṭīm-i İsmā‘ilde: ol mübārek beyt içinde L

¹⁷⁷⁵ // ey Mübārek oğlu didi pes hemīn: buyurdılar bize ol demde hemīn L / ey Mübārek oğlu: ol Mübārek oğlu ne T

¹⁷⁷⁶ // Behrāmı: Behrām E L M

¹⁷⁷⁷ çok: çün Ç / itseñ: itsen T // pes: hem L; - M / saña: şaña L; baña M

¹⁷⁷⁸ pes: - E / pes rāzı itdi: rāzı itdi hem L // ben cennete ansuz: ansız cennete pes T

Uykudan çünküm uyandum ol zamân¹⁷⁷⁹
Gördüğüm düşe ‘aceb kaldım hemân

1780 Hey ‘aceb rahmânî ola bu düşüm¹⁷⁸⁰
Yâhû şeytânî ola bu teşvîşim

Çün şabâh oldu yine ben Ka‘ beye¹⁷⁸¹
Bil ki vardum pes tavâfî itmeye

Yine geldüm ol maķâma ben a yâr¹⁷⁸²
Uyudum gördüm uykuda âşikâr

Fahr-ı ‘âlem geldi yine ol demin¹⁷⁸³
Yine ol sözi baña didi yakîn

Muştafâya ben didim ki ey hümâm¹⁷⁸⁴
Bu ‘aceb sözdür Mecûsiye selâm

1785 Yâ Resûla’llâh bu niçe söz ola¹⁷⁸⁵
Yâhûd ol bu devleti kıandan bula

Pes Resûlu’llâh o dem didi baña¹⁷⁸⁶
Yâ Mübârek oğlu iydem ben saña

E64b Ümmetümden bir hatun oğlanları¹⁷⁸⁷
Üç gün idi aç idi bil anları

Dağı çıplağ hem yalıncağ idi bil¹⁷⁸⁸
Dün tâ‘ am virdi olara bâ-uşûl

Hağ Te‘ âlâ ol Mecûsiye ‘ayân¹⁷⁸⁹

¹⁷⁷⁹ (T60a) uyandum: uyandı A E M T // gördüğüm: gördi ki T / hemân: didi M; hayrân T

¹⁷⁸⁰ hey ‘aceb rahmânî ola bu: ‘aceb rahmânî ola mı bu L; ey ‘aceb rahmân ola bu dem T / rahmânî: rahmânî A E; rahmân M // şeytânî ola bu teşvîşim: şeytân ola mı bu işim L / yâhû: yâhûd A T / şeytânî: şeytânî A, M

¹⁷⁸¹ (A60b) // bil ki vardum pes: çünki vardım ben T / pes: hem L / tavâfî: tavâfın A; tavâfa Ç; tavâğ L

¹⁷⁸² a: ey Ç L // uykuda: uykuda ben M

¹⁷⁸³ geldi yine: yine geldi T // yakîn: hemîn L

¹⁷⁸⁴ (L55b; M59b) Muştafâya: ol resûle A E M / kim: ki A Ç E L M // Mecûsiye: Mecûsiyye T

¹⁷⁸⁵ Resûla’llâh: resûl E / niçe: niçesi A E // kıandan: kıanda A E L M T

¹⁷⁸⁶ pes Resûlu’llâh: Resûla’llâh hem L // iydem: diyem A E M / saña: şaña L

¹⁷⁸⁷ oğlanları: uşakları T // bil: - M / anları: cânları E M

¹⁷⁸⁸ // bâ-uşûl: bâ-üşûl E M T

Rûzî kıldı pes bu dem aña imân

1790 Dağı niçe hem maqâmlar ol İlâh¹⁷⁹⁰
Cennet içre virdi aña pād-şāh

Ben didim ol demde ey faḥr-ı cihān¹⁷⁹¹
Ol maqām kim aña virdi Müste‘ân

Gösteresin ben dağı görem anı¹⁷⁹²
Dilerem ben bu işi cānım cānı

Pes anı gösterdi gördüm Muştafa¹⁷⁹³
Her ne vardur bildüm anı pür-şafā

Seyr idüp gezdüm oları her yaña¹⁷⁹⁴
Kim görür olsa kamu kalur taña

Ç53a 1795 Ol demin çün ben uyandum uykudan¹⁷⁹⁵
Gönlümi gördüm feraḥ her korkudan

Ḥaccumı ol demde ben itdüm tamām¹⁷⁹⁶
Yönelüp Bağdâda geldüm ey hümām

Ol Mecûsiye buluşdum ol zamân¹⁷⁹⁷
Bir koca kâfir anı gördüm ‘ayân

Didim aña kim ayâ Behrām sen¹⁷⁹⁸
Pes fülân gice ‘amellerden di sen

Ḥayr işlerden ne itdün ol gice¹⁷⁹⁹
Söyle sen anı baña ucdan uca

¹⁷⁸⁹ ol Mecûsiye ‘ayân: Mecûsiye ol zamân A E M // rûzî kıldı pes bu dem aña: rûzî kıldı Mecûsiye hem A; rahmı kıldı Mecûsiye hem E M

¹⁷⁹⁰ +

¹⁷⁹¹ // kim: ki L T

¹⁷⁹² dağı: - E / anı: ‘ayân L // ben bu işi cānım cānı: bu işi ben dağı hemân L

¹⁷⁹³ pes: çün A E M / anı: hemân L // bildüm anı pür-şafā: bildürdi kân-ı şafā L / bildüm: gördüm T

¹⁷⁹⁴ (T60b) // görür olsa kamu: kamu görür olursa A

¹⁷⁹⁵ çün ben: ben çün A E M T // her: - A

¹⁷⁹⁶ ben itdüm: itdüm ben M // geldüm: vardum L

¹⁷⁹⁷ (A61a) Mecûsiye buluşdum: Mecûsiyi buldum L; Mecûsiye buluşdı T // gördüm: gördi T

¹⁷⁹⁸ kim: - L // di sen: diyese Ç; disen L T

¹⁷⁹⁹ (L56a; M60a) ḥayr: ḥayır A / işlerden ne itdün: işden sen ne itdin T / itdün: itdiñ dün M

1800 Ol zamān Behrām baña pes söyledi¹⁸⁰⁰
Ben kiçi kızımı ol gice didi

E65a Pes nikāh itdim o demde kendüme¹⁸⁰¹
Toy idüp bil vaqt irişdi ol deme

Girdek içün içerü girdüm ‘ayān¹⁸⁰²
Dağı bir ses geldi bilgil ol zamān

Taşra çıkdum kim görem kim idi ol¹⁸⁰³
Bir hatun gördüm turur hem bā-uşul

Kim sizün dinden idi bilgil ‘ayān¹⁸⁰⁴
Konşu idi dağı bana her zamān

1805 Tul idi hem çok ‘ayāli var idi¹⁸⁰⁵
Kapuda bir mum tutup turur idi

Bildüm anı mumı yandırmağ diler¹⁸⁰⁶
Sözünü pes baña kondurmağ diler

Mumını pes yandurup virdüm aña¹⁸⁰⁷
Aluban gitdi evinden ol yaña

Yine geldi gördüm anı ol zamān¹⁸⁰⁸
Mumı sönmüş bil elinde mum ‘ayān

Yine mumı yandurup virdim aña¹⁸⁰⁹

¹⁸⁰⁰ // kiçi: küçük T

¹⁸⁰¹ nikāh itdim o demde: o demde nikāh itdüm L / o: ol M T / kendüme: kendime Ç L T // idüp bil: idüp A; idüp çün T / ol: o A Ç L; - M

¹⁸⁰² girdek: gerek gerdek M // bilgil: gördüm T

¹⁸⁰³ kim görem kim idi: görem kim idi L; ki görem ki kimdir T // gördüm durur: gördüm turur A L M; turur E; gördüm ki durur T / bā-uşul: bā-üşul Ç E T

¹⁸⁰⁴ sizün dinden idi bilgil ‘ayān: sizin dinde idi bil ol zamān T / dinden: dinde M // konşu: konşu A; komşu E; komşu L; koşu M

¹⁸⁰⁵ tul: ol L // turur: durur Ç T

¹⁸⁰⁶ diler: gerek M // pes baña kondurmağ: dağı hem söylemek L / kondurmağ: kandurmağ T

¹⁸⁰⁷ yandurup: yandırı L // evinden ol: ol evinden A E; evinden M

¹⁸⁰⁸ geldi gördüm anı: gördüm anı geldi M / geldi: geldüm A / gördüm anı ol zamān: ol zamān gördüm ‘ayān T // bil elinde mum ‘ayān: elinde hem ‘ayān A E M; elinden ol zamān L; elinde mum hemān T

¹⁸⁰⁹ (T61a) // geldüğün iydem: geleni diyem A; geldüğün diyem E; geldüğün diyem M / saña: şaña L

Hâtırıma geldüğün iydem saña

1810 Kendü kendüme didim ben ol zamân¹⁸¹⁰

Bu hatun cāsûsa beñzer bî-gümân

Ol harâmî cāsûsıdur hem bu dem¹⁸¹¹

Bildiler taḥkîk beni girdekdeyem

Ç53b Ġâfilîn başup alalar mālumi¹⁸¹²

Kim uyur gördiler imdi ḥālumi

Varayum bu ʿavretüñ ardınca uş¹⁸¹³

Göreyüm kanda gider ḥâlini hoş

Ol hatun ardına düşdüm ben ʿayân¹⁸¹⁴

Gitdi ol hatun eve girdi hemân

E65b 1815 Karşu geldi pes uşakları aña¹⁸¹⁵

Didiler kim muntazır olduk saña

Acımızdan daḥı taḥat kalmadı¹⁸¹⁶

Üç gün oldı bize etmek gelmedi

Etmek etmek diyüben ağlaşdılar¹⁸¹⁷

Ol hatun üstine ol dem düşdiler

Didiler sen konuşuya vardıñ ʿayân¹⁸¹⁸

Pes taʿâm getürmedüñ mi bu zamân

¹⁸¹⁰ kendü kendüme: kendi kendime Ç L T / ben ol: bu gice bu E // bu: kim bu A E M / bî-gümân: hemân A E M

¹⁸¹¹ hem bu: işbu T // taḥkîk beni girdekdeyem: gördükde taḥkîk beni hem L; beni taḥkîk girdekdeyem T / girdekdeyem: girdekde hem A E; girdekde çün hem M

¹⁸¹² (A61b) // uyur gördiler imdi: uyurken görürler hem M / gördiler: göreler E; gördükde T / imdi ḥālumi: aḥvālumi M

¹⁸¹³ bu: - E / ʿavretüñ: ʿavretin T / uş: ben A E M // ḥâlini hoş: ḥâlin esen A; ḥâlin anuñ ben E; ḥâlin bu dem M

¹⁸¹⁴ (L56b; M60b) ben: - M

¹⁸¹⁵ pes uşakları: hem uşaklar pes A E; vardı uşakları pes M // kim: - M / saña: şaña L; pes saña M

¹⁸¹⁶ +

¹⁸¹⁷ diyüben: deyü pes E // ol hatun: hem ol hatun A E M; hatunuñ L / ol: o T

¹⁸¹⁸ sen: - A / konuşuya: konuşuya Ç; konuşuya E L / vardıñ: vardın T // getürmedüñ mi: getürdün mi M; getürmedin mi T

Gördi atun anları ac ađladı¹⁸¹⁹
Ağlamağ ile yüregın ağladı

1820 Anlara didi kim ođlancuđlarım¹⁸²⁰
Ölüme ben rāzıyam cāncuđlarım

Bilürem onşumda nān vāfırdurur¹⁸²¹
Līkī sırrım dimezem kāfırdurur

Rāzıkımdan ben utandım bu zamān¹⁸²²
İstemedüm bil ki andan gūş u nān

Kim Mecūsī kişiden rızķ isteyem¹⁸²³
Dinime lāyık degil anı yiyem

Hālķu’l-halk bizi çün halk eyledi¹⁸²⁴
Kamu rızķa ol kefildür pes didi

1825 Ey uşaklar Tañrı Rāzıkđur size¹⁸²⁵
Oldurur rızķı viren cümlemüze

Çün bu hāli anda gördüm ben ‘ayān¹⁸²⁶
Merhamet gönlüme düşdi ol zamān

Ađlayuraķ geldüm eve ben o dem¹⁸²⁷
Bir abaķ altun gümüş dağı direm

Dağı her dürlü a‘āmdan anlara¹⁸²⁸
Bil getürdüm yiyeler ol cānlara

¹⁸¹⁹ atun anları ac: aē atun oları Ç T; atun aē uşakları L // ağlamağ ile: ağlamağla hem L / ağladı: dağladı T

¹⁸²⁰ didi kim: didi kim ey M // rāzıyam: rāzıyam E / cāncuđlarım: ey cānlarım L

¹⁸²¹ onşumda: onşumda E; onşuda L / vāfırdurur: çoķđurur E // līkī: līki A T; leykin E; leykīn M

¹⁸²² // bil ki: belki E M / gūş u: gūş-ı Ç / Ç’de “gūş nān” kelimelerinin altına anlamları da yazılmıştır: Gūş sözcüğünün altına “et”; nān sözcüğünün altına “etmek” yazılmıştır.

¹⁸²³ kim: bir A E M; -L / rızķ isteyem: rızķım istemem M T; rızķ istemem M T // yiyem: yemem L; nidem T

¹⁸²⁴ (T61b) bizi çün: çün bizi A E M T // kamu rızķa ol kefildür pes didi: kāmumuzu rızķ ile hem oyladı A E; cümlemüzi rızķ ile hem oyladı M / pes didi: hem didi L; söyledi T

¹⁸²⁵ size: bize L // cümlemüze: size bize Ç L T

¹⁸²⁶ ben: pes M / gönlüme düşdi ol: geldi hemān ender L

¹⁸²⁷ (A62a) ađlayuraķ geldüm eve ben: ađlayaraķ ben eve geldim T / o: ol A // direm: nidem T

¹⁸²⁸ // bil: tā T

- Ç54a E66a Dağı ey hatun didim direm saña¹⁸²⁹
İhtiyâc olduḡda her dem gel baña
- 1830 Evime geldüm uyudum der-zamân¹⁸³⁰
Anı gördüm düş içinde ben ‘ayân
- Muṣṭafâ geldi baña pes söyledi¹⁸³¹
Bil ki yâ Behrâm saña direm didi
- Ol yetimlere bu dem virdüñ ta‘âm¹⁸³²
Ac idiler yidiler çünkim [ni‘am]
- Merḥamet kılduñ olara sen ‘ayân¹⁸³³
Merḥamet kıldı saña bil Müste‘ân
- Ol kadar köşk ü sarâylar virdi hem¹⁸³⁴
Senüñ içün cennet içre çekme ġam
- 1835 Ben didim ki yâ Resûlu’llâh baña¹⁸³⁵
‘Arz-ı îmân eylegil direm saña
- Pes didi ol dem Resûlü’l-mürselîn¹⁸³⁶
Bil ki tenbîh eyledüm saña hemîn
- Kim fülân gün yanıña hem bir kiṣi¹⁸³⁷
Gelse gerek ol bitüre bu işi
- Ol selâm getüre hem benden saña¹⁸³⁸
Dağı îmân ‘arz ide cândan saña

¹⁸²⁹ (L57a; M61a) ey hatun didim: didüm ey hatun E L M / direm saña: iydem şaña L; saña direm M / didüm: bu dem T // gel baña: baña bu dem M

¹⁸³⁰ +

¹⁸³¹ geldi baña pes: pes baña çünkim M / pes: hem L // bil ki: belki M / saña: şaña L

¹⁸³² ol: o M / yetimlere: yetimlere Ç L T / virdüñ: virdim E; virdin T // çünkim: çünki T / [ni‘am]: ni‘âm A Ç M T; ta‘âm E L

¹⁸³³ kılduñ: kıldın T // kıldı: kıla A E M / saña: şaña L

¹⁸³⁴ köşk ü: köşki Ç L; köşkler E M / hem: kim T // senüñ içün cennet içre: cennet içre seniñ içün T

¹⁸³⁵ // saña: şaña L

¹⁸³⁶ didi: - A // tenbîh: tenbih M T / eyledüm saña: eyledi şaña L

¹⁸³⁷ fülân: filân M / gün: - T / hem: kim M // ol: hem L / işi: isi A

¹⁸³⁸ saña: yaña A; şaña L // cândan saña: hem ol şaña L

Andan erkân-ı îmânı bilesin¹⁸³⁹
Ne gerekse kıamusın öğrenesin

1840 Anı diyüp ğâ'ib oldu ol zamân¹⁸⁴⁰
Ben dağı uykudan uyandum hemân

Kendimi gördüm şafâ-yı zevk ile¹⁸⁴¹
Muntazırdum ben saña biñ şevk ile

Çün göründi pes mübârek yüziñüz¹⁸⁴²
Dağı işitsem gerekdür sözüñüz

E66b Söyledi ol demde 'Abdu'llâh aña¹⁸⁴³
Kim yâ Behrâm bir kulağ [urgıl] baña

Ol şadağa kim sen itdün ol zamân¹⁸⁴⁴
Gel baña şatgıl şevâbın sen 'ayân

1845 Saña yüz altun vireyüm ben bu dem¹⁸⁴⁵
Râzı olğıl bu söze gel çekme ğam

Râzı olmadı çü Behrâm bu söze¹⁸⁴⁶
Didi râzı ol alam iki yüze

Yine râzı olmadı Behrâm aña¹⁸⁴⁷
Didi biş yüz vireyüm şimdi saña

Ç54b Râzı olmadı çü Behrâm ol zamân¹⁸⁴⁸
Didi biñ altun virem bu dem hemân

¹⁸³⁹ (T62a) îmânı: îmân A / bilesin: bilesiñ L // ne: her ne L / kıamusın öğrenesin: hepsin öğrenesiñ L; cümlesin öğrenesiñ M

¹⁸⁴⁰ ğâ'ib: ğâyib Ç M T // hemân: ol zamân L

¹⁸⁴¹ kendimi: kendimi A, M / şafâ-yı: şafâ vü A, M // muntazırdum: muntazıram L M / saña biñ şevk ile: saña biñ cân ile L

¹⁸⁴² (A62b) +

¹⁸⁴³ ol demde 'Abdu'llâh: 'Abdu'llâh ol demde A E M // kim yâ Behrâm bir kulağ [urgıl]: ki yâ Behrâm kulağ çün sen M / kim: ki A E / [urgıl]: urgıl Ç L; ur sen A E; virgil T

¹⁸⁴⁴ (L57b; M61b) kim sen itdün: ki sen itdin T // şatgıl: şatgıl Ç L T

¹⁸⁴⁵ saña: saña L / ben bu dem: bu zamân L // olğıl: olğıl Ç L T; ol E M / gel çekme ğam: hem bu zamân L

¹⁸⁴⁶ // didi râzı ol alam: didi bil alam ben L; râzı ol alam didi T

¹⁸⁴⁷ // biş yüz vireyüm şimdi: şimdi vireyüm biş yüz A E M / saña: saña L

¹⁸⁴⁸ çü: çün T // virem: vireyüm E

Ol şadağanıñ şevābın vir baña¹⁸⁴⁹
Söyledi Behrām ol demde aña

1850 Kim yā ‘Abdu’llah Resūlū’l-mürselīn¹⁸⁵⁰
Mekke de hoş saña gösterdi hemīn

Ol maqāmı sen ki gördüñ āşikār¹⁸⁵¹
Baña dağı gösterüpdür bil a yār

Rāzı olmam ger bu dünyāyı bütün¹⁸⁵²
Virüben sen baña ger alsañ şatun

Baña imān ‘arz eyle bu zamān¹⁸⁵³
Yirine getür sıfārişi hemān

Çünkü ‘Abdu’llāh işitdi bu sözi¹⁸⁵⁴
Aña imān ‘arzi kıldı kendözi

1855 Bil ki Behrām şıdķ-ı ihlāş ile hem¹⁸⁵⁵
Pes getürdi bil şehādet hem o dem

Dağı ‘Abdu’llāh o demde söyledi¹⁸⁵⁶
Dü cihān fağrı selām itdi didi

E67a Girmeyem didi çü ansuz cennete¹⁸⁵⁷
Bil ki ol irişmeyince raḥmete

Çünkü Behrām ol resūlūñ hem ‘ayān¹⁸⁵⁸
Bil selāmın kim işitdi ol zamān

Ayak üzre tırdı ol demde hemīn¹⁸⁵⁹

¹⁸⁴⁹ // Behrām: Behrām çü A E M / demde: dem M

¹⁸⁵⁰ kim: didi A E M // hoş saña gösterdi hemīn: gösterdi saña hoş yaķın L / gösterdi hemīn: gösterdi yaķın A, M; gösterüpdür yaķın E

¹⁸⁵¹ beyit: - M / sen ki: saña Ç; kendüñ L / gördüñ: gördin T // gösterüpdür bil a: gösterüp bilgil ey Ç L

¹⁸⁵² // ger: - L; eger M / alsañ: alsan T

¹⁸⁵³ eyle: eyle sen A; eyle sen didi E // sıfārişi: emāneti A L; emāneti tız E; emāneti çün M

¹⁸⁵⁴ (T62b) çünkü: çünkim M // ‘arzi: ‘arz u A; ‘arz Ç L T; ‘arza E / kendözi: kendi özi L; kendü özi M

¹⁸⁵⁵ Behrām şıdķ-ı ihlāş ile: şıdķ-ı ihlāş ile Behrām A E; şıdķ-ı ihlāşla Behrām M

¹⁸⁵⁶ o: ol T // selām itdi: selāmını L

¹⁸⁵⁷ (A63a) ansuz cennete: cennete ansuz M // irişmeyince: irmeyince A

¹⁸⁵⁸ hem: pes Ç // selāmın kim: selāmını A E M

Söyledi kim yâ Resûlü'l-mürselîn

1860 Yâ Şefî'ü'l-müznibîn yâ Muştafâ¹⁸⁶⁰
Hâtem-i peygamberân-ı pür- şafâ

Bu sözi diyüp yüzün koydı yire¹⁸⁶¹
Kalmadı şabır o dem 'aqlın dire

Bir muhabbet zâhir oldu ol zamân¹⁸⁶²
Cezbe-i Rabbânî tıtdı pes 'ayân

Ç55a Pes taḥammül idemedi bil hemîn¹⁸⁶³
Teslîm itdi cân-ı pâkin ol demin

Çünkü 'Abdu'llâh anı gördi o dem¹⁸⁶⁴
Tâkati tāk oldu kaddi oldu ḥam

1865 Bu niçe 'âşıkdurur didi İlâh¹⁸⁶⁵
Cânını ma' şûka vire pād-şâh

Kim taḥammül itmedi bir söze ol¹⁸⁶⁶
Bu demin 'azm eyledi pes size ol

Pes şalâ itdürdi Bağdâd ehline¹⁸⁶⁷
Cem' oluñuz yâ kavüm didi yine

Kim ki cennet ehlini görmek diler¹⁸⁶⁸
Yüzünü görsün anuñ söylediler

Daḥı anuñ hem namâzına bu dem¹⁸⁶⁹

¹⁸⁵⁹ (L58a) ayağ: ayak E / demde: dem M

¹⁸⁶⁰ (M62a) Şefî'ü'l-müznibîn: Şefî'i'l-müznibîn E; Şefî'e'l-müznibîn M; Şefî'ü'l-müznibîn T

¹⁸⁶¹ sözi diyüp: kelâmı diyüben M / yüzün koydı: kodı yüzün T // kalmadı şabır o dem 'aqlın: gitdi 'aqlı kalmadı kendin T / o dem: daḥı L

¹⁸⁶² bir: bu A E M // Rabbânî tıtdı pes 'ayân: Raḥmânî tıtdı ol zamân Ç; Raḥmânî düşdi ol zamân L; Raḥmânî tıtdı ol 'ayân T

¹⁸⁶³ // cân-ı pâkin ol demin: cânını ol dem hemîn L / cân-ı: rûḥ-ı M / pâkin: pâkin T

¹⁸⁶⁴ çünkü: çünkü M // ḥam: kem T / Ç'de "ḥam" kelimesinin altına "egri" yazılarak kelime tanımlanmıştır.

¹⁸⁶⁵ // vire: virdi T

¹⁸⁶⁶ bir söze ol: bu söze hem L // pes size ol: size nüzül A / pes: - M / ol: hem L

¹⁸⁶⁷ // kavüm: kavm A

¹⁸⁶⁸ // görsün anuñ söylediler: görüñ bilüñ budur didi L / anuñ: diyü T

Kim gelürse çekmeye ašlā çü ğam

1870 Pes rivāyet böyledür bil ey hoca¹⁸⁷⁰
Geldi Bağdād ehli hep ucdan uca

E67b Pes şalāt-ı Behrām içün bil ‘ayān¹⁸⁷¹
Kırk biñ er tırnış idi pes ol zamān

Pes namāzın kıluban defn itdiler¹⁸⁷²
Her kişi evlü evine gitdiler

Hağ Te‘ālā rahmet ide kamuya¹⁸⁷³
Bizi dağı koymaya ol tamuya

İmdi ey mü’min qarındaşlar size¹⁸⁷⁴
Hoş naşihatdür bu söz size bize

1875 Bir Mecūsī kiřiye Qādir İlāh¹⁸⁷⁵
Ol yetimler şefkatıyçün pād-şāh

Aña İslām ruzı kıldı ol Kerīm¹⁸⁷⁶
Dağı cennetde neler virdi Raḥīm

İmdi sen dağı eger ‘ākıl iseñ¹⁸⁷⁷
Sen dağı miskinlere rahm eyle sen

Pes yetim olanları sen şorasın¹⁸⁷⁸
Luṭf-ı Hağkı bil muḥağkağ bulasın

¹⁸⁶⁹ (T63a) anuñ hem: hem anuñ A / hem namāzına: namāzına hem L M; hem namāzın pes T // gelürse çekmeye ašlā çü: kılursa çekmeye zerrece T

¹⁸⁷⁰ böyledür: eyledür A Ç E M; eyledi T // hep: - M

¹⁸⁷¹ şalāt-ı: şalā-yı L / içün bil ‘ayān: bilgil ‘ayān A E M; içün ey yār T // biñ er tırnış idi pes ol zamān: biñ artuğ ādem olmış bil ‘ayān L; er durmış idi pes āşikār T / tırnış idi pes: tırnışdı M

¹⁸⁷² (A63b) // evlü evine: hem evlerine L; ol evine T

¹⁸⁷³ +

¹⁸⁷⁴ beyit: -L / imdi: şimdi A // naşihatdür: naşihatdir T

¹⁸⁷⁵ (L58b; M62b) Qādir: ol Qādir E; Qādir L T // yetimler: yetimler Ç E M T / şefkatıyçün: şefkiçün M

¹⁸⁷⁶ İslām ruzı kıldı ol: ruzı kıldı dağı o T / İslām: selām L // virdi: virdi Rabb-i E; virür ol M

¹⁸⁷⁷ eger ‘ākıl: ‘ākıl A; eger ‘āşık L; ğāfil M / iseñ: iseñ sen E; isen T // miskinlere: eytamlara L / eyle sen: eylesen A Ç

¹⁸⁷⁸ yetim olanları sen: miskīn olanlara hem L / yetim: yetim T / olanları: olanlara M // luṭf-ı: luṭf u M / bil: hem L / bulasın: bilesin L T

Dağı senden sonra oğlançukların¹⁸⁷⁹
Kim yetim kaldukda ol cāncukların

Ç55b 1880 Her kim olursa esirger anları¹⁸⁸⁰
Dağı zahmet bil ki çekmez cānları

Saña dağı rahmet ide Kird-gār¹⁸⁸¹
Ol Kerīm [u] ol Raḥīm Āmūz-gār

Dünyānuñ mālın bilürsin ey ḥoca¹⁸⁸²
Ḳamusı bunda ḳalur ucdan uca

Pes anuñ bu dem kemāli ne ola¹⁸⁸³
Dünyā nedür dağı mālı ne ola

Hem faḳīr ü miskīne virgil anı¹⁸⁸⁴
Ṭut sözüm saña direm cānım cānı

E68a 1885 Aşşı kılmaz soñ peşimānlık ‘ayān¹⁸⁸⁵
Gel mürüvvet it sözüm ṭut bu zamān

Bu da bir mu‘ciz idi ey diñleyen¹⁸⁸⁶
Muştafānuñ mu‘cizātından ‘ayān

Yā İlāhī Muştafānuñ ḥürmeti¹⁸⁸⁷
Faḥr-ı ‘ālem pür-şafānuñ ḥürmeti

Bu Zā‘ıfı gönlüni sen şād kııl¹⁸⁸⁸
Dü cihānda ḳayḡudan āzād kııl

¹⁸⁷⁹ beyit: - L / oğlançukların: oğlançuklarıñ A; oğlançuklarıñ E; oğlançuklarıñ M // cāncukların: cāncuklarıñ A; cāncuklarıñ E; cāncuklarıñ M

¹⁸⁸⁰ beyit: - L / olursa: olsa E M // bil ki çekmez: çekmez anıñ M; çekmez bil ki T

¹⁸⁸¹ beyit: - L / dağı: - M // [u] : - A Ç E M T / Āmūz-gār: Perverd-gār T

¹⁸⁸² beyit: - L / mālın: mālın T / bilürsin: bilürseñ Ç; bilür E // ucdan uca: ey ḥoca M

¹⁸⁸³ beyit: - L / anuñ bu dem: bu dem anıñ T // dağı mālı: mālı dağı T

¹⁸⁸⁴ (T63b) beyit: - L / hem faḳīr ü miskīne: faḳīre miskinlere T / hem: her Ç // ṭut: dut Ç T / sözüm: sözümi M

¹⁸⁸⁵ beyit: - L / kılmaz: ḳalmaz M / soñ peşimānlık: saña pişimānlık T // sözüm ṭut: it mürüvvet T

¹⁸⁸⁶ beyit: - L // Muştafānuñ: Muştafā T / ‘ayān: inan Ç; uyan T

¹⁸⁸⁷ (A64a) beyit: - L

¹⁸⁸⁸ beyit: - L // ḳayḡudan: ḡuşşadan M

Görmüşem esmâlaruñda bî-mişâl¹⁸⁸⁹
Bir aduñ Ğaffârdurur ey lâ-yezâl

1890 İsm-i Ğaffâruñ haqqıyçün sen bizi¹⁸⁹⁰
Yarlıgağıl bu dem sen şamumuzu

Nâr-ı dūzağden bizi sen şaklağıl¹⁸⁹¹
Halk iden sensin bizi sen beklegil

Şerr-i şeytândan bizi eyle emîn¹⁸⁹²
Dünyâda ‘uqbâda hıfz it yâ Mu‘în

Dînimüz imânımız biz her zamân¹⁸⁹³
Yanuña koyduk emânet el-emân

Her dem anı sen bize şaklayasın¹⁸⁹⁴
Muştafa hürmetine bekleyesin

1895 Hürmetiyçün âlinüñ evlâdınıñ¹⁸⁹⁵
Hürmetiyçün şahbinüñ ezvâcınıñ

Pür-günâhuz yarlıga ey Müste‘ân¹⁸⁹⁶
Dağı dîdâruñ bize göstür ‘ayân

Ç56a Dağı aşl [u] neslimüzi yâ İlâh¹⁸⁹⁷
Umaruz ‘afv idesin ey pād-şâh

Dağı mü ‘min mü ‘minâtı yarlıga¹⁸⁹⁸
Buñ gün içre şalmağıl sen darlıga

E68b Zât-ı pākūñ haqqı içün ey Aḥad¹⁸⁹⁹

¹⁸⁸⁹ esmâlaruñda bî-mişâl: esmâlar içre bir mişâl T / esmâlaruñda: esmâlarında Ç / bî-mişâl: bir za‘îf L

// aduñ: adın T / ey lâ-yezâl: hem Laṭîf L; ey lâ-yezal M

¹⁸⁹⁰ (M63a) Ğaffâruñ: Ğaffâr A // yarlıgağıl: yarlıgağıl Ç T / bu dem sen: rahmetüñle L

¹⁸⁹¹ beyit: - L / sen: gel Ç / şaklağıl: şaklağıl Ç L T // sen: - M

¹⁸⁹² beyit: - L // yâ: ey A E M

¹⁸⁹³ beyit: - L / biz: bizim E

¹⁸⁹⁴ beyit: - L

¹⁸⁹⁵ beyit: - L

¹⁸⁹⁶ beyit: - L // dîdâruñ: dîdârın T

¹⁸⁹⁷ dağı aşl [u]: dağı aşl-ı A Ç E M T; aşlımuza L

¹⁸⁹⁸ beyit: - Ç L / mü ‘min: mü ‘mîn T // buñ: bun T / şalmağıl: şalma T / sen: - M

Bu du‘ âmuz sen abûl it ey Şamed

1900 Bu du‘ â mabûl iç n hem ben zel l¹⁹⁰⁰
F tia did m ab l it ey Del l

Bu kit bu n ş hib-i mer m n ¹⁹⁰¹
Rameti nle yarlıa l y  Ğan 

Da  hayra sa‘ y iden ulları sen¹⁹⁰²
Rameti nle yarlıa ey [Z ‘l-minen]

Olma istersen  hab be  şin ¹⁹⁰³
Vir şalav t bul anu la [r  en ]

Ouyanı di leyeni yazanı¹⁹⁰⁴
Ramet  nle yarlıa l y  Ğan 

1905 F ‘ il t n f ‘ il t n f ‘ il t¹⁹⁰⁵
Vir Muammed Mu tafa   ok şalav t

Der-bey n-  M jde-i Kelime-i Tevh d*

N le  l ey ‘ andel b a  l deh n¹⁹⁰⁶
Sen gidersin alısar bu  n-m n

  n gidersin sen bu f n  d ny dan¹⁹⁰⁷
Pes  n  bil balamalı y  neden

Balar isen  bili ni sen ey oca¹⁹⁰⁸

¹⁸⁹⁹ (T64a) beyit: - L / z t- : da  z t  M / a  i i  n: a  i  n sen A E; a  i  n   M / Aad: oca E M // sen ab l it ey Şamed: ab l it sen Şamed A; ab l it ucdan uca E M

¹⁹⁰⁰ beyit: - A   E L M

¹⁹⁰¹ beyit: -   L T / kit bu n: kit b M / ş hib-i mer m n : ş hibi bi-  re H sey ni E; ş hibi Molla Amedi M // y : y  Rabb-i E

¹⁹⁰² beyit: -   L M T // rameti nle: ramet ile A / [Z ‘l-minen]: Z ‘l-men n A E

¹⁹⁰³ (A64b) beyit: -   E L T / istersen : ister M // şalav t: şalavat M / [r  en ]: r  in  A, M

¹⁹⁰⁴ beyit: - A   M / yazanı: yazanı yazduranı E; yazdırup hem yazanı T // yarlıa l: yarlıa sen T

¹⁹⁰⁵ beyit: - A   E L M

* Der-bey n-  M jde-i Kelime-i Tevh d: M zde-i Kel me-i L il he  lla‘ ll h Muammed Res lu‘ ll h  ; Balık - L; D b ce T

¹⁹⁰⁶ a  l deh n: olma b -deh n T / a  l: a  l   L T / deh n: dih n A E M; // gidersin alısar bu  n m n: sen h m s n perv z idersen  hem n L

¹⁹⁰⁷ gidersin sen bu f n : gidersen  sen bu fen    / f n : - M // balamalı: balama l M

Bākī mülke bağlağıl ucdan uca

Mülk odur kim fānī olmaz daḥı ol¹⁹⁰⁹
Pes ḥarāb olmaz yıkılmaz daḥı bil

1910 Daḥı ölüm anda olmaz ey paşa¹⁹¹⁰
Sağlık ile hep kalur başdan başa

Ben saña ol mülki didim bilesin¹⁹¹¹
Aña göre sen ‘ameller kılasın

Dā’imā zıkr idesin Ğaffārı sen¹⁹¹²
‘Ayb-ı kulu setr iden Settārı sen

Pes şehādet viresin kim ol Başır¹⁹¹³
Birdürür her işe hem oldur Ḥabır

Muṣṭafā’dur ḥātem-i peygamberān¹⁹¹⁴
Hem resūli hem kulu Ḥaḳḳuñ ‘ayān

E69a 1915 Her zamān her dem şehādet idesin¹⁹¹⁵
Bu sözi dilünde ‘ādet idesin

Daḥı taṣdīk idesin kalb ile hem¹⁹¹⁶
Söz budur taḥkīk idesin dem-be-dem

Aña göre pes oturup tırasın¹⁹¹⁷
Daḥı ölmegün yarağın göresin

Ol beḳā mülke girersin pes ‘ayān¹⁹¹⁸

¹⁹⁰⁸ (M63b) iseñ: isen T // mülke: milke A E M / bağlağıl: bağlağıl Ç L T

¹⁹⁰⁹ mülk: milk M / odur: oldır T / kim: ki A E L M // pes: hem L T / daḥı: bellü T

¹⁹¹⁰ ölüm anda: anda ölüm A // sağlık: sağlığı A E M

¹⁹¹¹ saña: şaña L / bilesin: bilesiñ L // sen ‘ameller kılasın: ‘amelüñi kılasıñ L

¹⁹¹² (L59a) idesin: idesiñ L / Ğaffārı Ğaffār Ç // ‘ayb-ı kulu setr iden Settārı: ‘ayb-ı kulu setr ider Ğaffārı L / ‘ayb-ı kulu: ‘ayb-ı kul A; tolu ‘aybı T / Settārı: Settār Ç

¹⁹¹³ beyit: - L // hem oldur: oldurur Ç; hem oldurur M

¹⁹¹⁴ beyit: - M / ḥātem-i: ḥātime A

¹⁹¹⁵ // sözi dilünde: sözi dilinde Ç T; sözümi dilde A E M / ‘ādet: ezber M

¹⁹¹⁶ (T64b) beyit: - L // taḥkīk: taḥkīk T

¹⁹¹⁷ (A65a) beyit: - L / Bu beyit A’da üç beyit, E ve M’de bir beyit sonra yazılmıştır. / tırasın: durasın Ç T; çün tırasın M // ölmegün: mülküñ A; ol mülküñ E; mülküñ M; ol mülkin T

Bu söze hem olmasun şekk ü gümān

Saňa temşil ideyüm bir hoş haber¹⁹¹⁹
Bu haberden alasin tā kim ‘iber

Ç56b 1920 Kim şahih kavı ile anı söylerem¹⁹²⁰
Şanmañuz kendümden anı ben direm

Muṣṭafā’ya pür-şafāya bu zamān¹⁹²¹
Gel şalavāt virelüm ey merdümān

Tā ki raḥmet eyleye ol Müste‘ān¹⁹²²
Ḥātmede almaya bizden imān

Faḥr-ı ‘ālem Muṣṭafā bir gün meger¹⁹²³
Pes şalāt-ı şubḥı kıldı şir-i ner

Yüzünü aşḥāba döndürdi ‘ayān¹⁹²⁴
Pes tebessüm iderek güldi hemān

1925 Çün şaḥābe güldügin gördi anuñ¹⁹²⁵
Didiler her demde şād ola canuñ

Yā Resūlu’llāh atamuz anamuz¹⁹²⁶
Hep fedā olsun saňa hem cānımız

Hem recā oldur Ḥudādan yā resūl¹⁹²⁷
Şād ide her demde sizi bilmiş ol

Līkī nola yā Resūlu’llāh bu dem¹⁹²⁸

¹⁹¹⁸ beyit: - L / mülke: milke A E M / girersin pes: gidersin bil T // hem olmasun şekk ü gümān: şek olmasun hem bī-gümān E M / hem: hīç T / şekk ü: şekk-i Ç T

¹⁹¹⁹ saňa: şaňa L / temşil: temşil T // alasin: alasiñ L

¹⁹²⁰ anı: anı çünkim M // kendümden: kendinimden T / ben: - M

¹⁹²¹ pür-şafāya: Müctebāya T // şalavāt: şalavat M / merdümān: merdimān A

¹⁹²² // Bu beyitten sonra T’de “Ḥikāye” başlığı yazılmıştır.

¹⁹²³ // şir-i: şir ü A Ç E M T

¹⁹²⁴ (M64a) aşḥāba: aşḥā E / döndürdi: döndürdi hem L // iderek güldi hemān: ile güldi daḥı an A; iderek güldi ‘ayān E M

¹⁹²⁵ çün: pes M / güldügin: güldügin T / anuñ: ‘ayān L M // şād ola canuñ: şāz ola zamān L; şād cānıñ hemān M

¹⁹²⁶ atamuz: atamuz hem E M // saňa: şaňa L

¹⁹²⁷ beyit: - L

Bu ferehlik vechini diseñ çü hem

E69b Bizi daħı şād idesin hem ‘ayān¹⁹²⁹
Ger bu işi idesin bize beyān

1930 Ol Resūlü’l-mürselīn kân-ı vefā¹⁹³⁰
Dü cihānuñ faħrı ya‘ nī Muştafa

Didi ben şād olduğum iydem hemīn¹⁹³¹
Siz daħı şād olasız hem bu demin

Bu gice Cibrīl Emīn geldi baña¹⁹³²
Pes beni götürdi ol Ɣudsdan yaña

Ol mübārek Ɣuds Tağında a yār¹⁹³³
Bir mağara gördüm anda āşikār

Ol mağara içre bir yir gördüm uş¹⁹³⁴
Kim ‘ibādet ider imiş anda hoş

1935 Anda bir Ɣandīl aşılımışdı ‘ayān¹⁹³⁵
Nūr idi pes itmeyesiz hīç gümān

Daħı bir seccādesi hem var idi¹⁹³⁶
Nūrı anuñ şöyle berķ urur idi

Ç57a Hem daħı seccāde üzre ol kişi¹⁹³⁷
Pes oturmuşdı ‘ibādetle işi

Bir tabaķ nār hem öñünde ol zamān¹⁹³⁸

¹⁹²⁸ līkī: līki A T; leyki E M / bu: bu hem E // diseñ çü hem: bildür çün neden M; disen çün hem T / diseñ: disen E Ç

¹⁹²⁹ hem: pes A E T; - M // beyān: şikāyet E

¹⁹³⁰ (T65a) // faħrı ya‘ nī: faħr-ı ‘ālem ol Muḥammed M

¹⁹³¹ // olasız hem bu demin: ola hem bu zamān T / hem: çünkü M

¹⁹³² (A65b; L59b) Bu beyit A E ve M’de takip eden iki beyitten sonra yazılmıştır. / Cibrīl Emīn geldi: Cebrā’īl Emīn geldi A Ç E; geldi Cebrā’īl Emīn M // pes: hem A, M / ol: - L T / Ɣudsdan: ğārdan A E; mağaradan M

¹⁹³³ Ɣuds: Ɣudūs E; Ɣudsi M

¹⁹³⁴ +

¹⁹³⁵ aşılımışdı: aşılımış idi M // pes itmeyesiz hīç: pes itmeyesin hīç E; hīç itmeyesiz pes M

¹⁹³⁶ beyit: - L / seccādesi: seccāde Ç // nūrı anuñ şöyle: nūr idi hem anda A E M; nūrı hem şöyle T

¹⁹³⁷ hem daħı: daħı bir L / üzre: üste T // oturmuşdı: oturur hem A E M / ‘ibādetle: ‘ibādetdir T

Var idi gördüm anı çünkim ʿayān

Çün bu hālî gördüm anda ben daḥı¹⁹³⁹
Söyledüm Cebrāʾile bil ey aḥī

1940 Ne kişidür bu kişi söyle baña¹⁹⁴⁰
Bil taʿaccüb içreyüm kaldım taña

Cebrāʾil işitdi sözüm söyledi¹⁹⁴¹
Yâ Muhammed kendüye şorgıl didi

Ne kişidür hālîni itsün beyān¹⁹⁴²
Sen daḥı pes duyasın anı ʿayān

E70a Çün bu sözi söyledi Cibrīl Emīn¹⁹⁴³
Ben daḥı pes ilerü vardum hemīn

Söyledüm aña ki ey ʿābid kişi¹⁹⁴⁴
Hem selām olsun size zāhid kişi

1945 Çün ʿaleyke aldı benden ol zamān¹⁹⁴⁵
Didi kim ey ḥātem-i peygamberān

Daḥı Ḥavz-ı Kevşerūn hem şāḥībī¹⁹⁴⁶
Ümmetine hem şefāʿ āt tālibī

Ḥaḳ peygambersin seni bildüm didi¹⁹⁴⁷
Daḥı ṭurdu ol zamān pes dınmadı

Yine ben didim ki ey ʿābid kişi¹⁹⁴⁸
Tañrınıñ dostı ve hem zāhid kişi

¹⁹³⁸ hem önünde ol: önünde hem ol Ç; önünde ender L // çünkim: ben bil T

¹⁹³⁹ (M64b) gördüm anda: anda gördüm A E; gördüm hem T // bil: ben T / aḥī: saḥī A E M

¹⁹⁴⁰ beyit: - L / söyle: söyle çünkim M // kaldım: kaldım tā kim M

¹⁹⁴¹ beyit: - L / sözüm: sözün T // kendüye şorgıl: kendine şorgıl Ç T

¹⁹⁴² // pes duyasın: pes bilesin A E; bile pes M

¹⁹⁴³ Cibrīl: Cebrāʾil M // pes ilerü vardum: ilerü vardum pes L

¹⁹⁴⁴ ki: kim A E L M // size: saña A E M

¹⁹⁴⁵ (T65b) // ḥātem-i peygamberān: peygamberān-ı peygamberān M

¹⁹⁴⁶ Ḥavz-ı Kevşerūn: hem Ḥavz-ı Kevşer M; Ḥavz-ı Kevşerin T // tālibī: tālibī E

¹⁹⁴⁷ peygambersin: peygambersiñ Ç L // ṭurdu ol zamān pes: durdu ol zamān hem A; durdu ol zamān pes M; durdu bir zamān hiç T / dınmadı: didi E; tınmadı L

¹⁹⁴⁸ // ve: - L

Pes ne vaktiden bu maḳāmdasın ‘ayān¹⁹⁴⁹
Bu ‘ibādet içresin eyle beyān

1950 Didi ol pīr yā Nebīyu’llāh saña¹⁹⁵⁰
Ḥālīmī iydem ḳulaḳ urḡıl baña

İki biñ sekiz yüz yıldur ey güzīn¹⁹⁵¹
Kim ‘ibādet iderem bunda hemīn

İntizāram bil ki yüzüñ görmege¹⁹⁵²
Ayaḡuñ tozına yüzüm sürmege

Şükrüli’llāh kim baña ol Ḥaḳ Ḳalab¹⁹⁵³
Kim naşīb itdi yüzün ḳıldum ṭaleb

Ç57b Hem şehādet iderem bilgil didi¹⁹⁵⁴
Tañrı birdür sen resûlsin hem didi

1955 Bu cihān içinde bilgil aña hoş¹⁹⁵⁵
Kim yüzüñ görmek dilerdüm gördüm uş

Çünkü ḥālin baña bildürdi ‘ayān¹⁹⁵⁶
Hem tamām itdi şehādet bī-gümān

E70b Cān-ı pākin teslīm itdi ol demin¹⁹⁵⁷
Raḡmetu’llāhi ‘aleyhi söyleyin

¹⁹⁴⁹ (A66a) vaktiden: vaḳītiden E; vaḳitde L; vaḳitden M

¹⁹⁵⁰ (L60a) didi: itdi A Ç E L M / saña: şaña L // iydem: diyem A E M / urḡıl:urgıl Ç E L T / baña: baña baña M

¹⁹⁵¹ +

¹⁹⁵² yüzüñ: yüzün L T / görmege: görmeye Ç // ayaḡuñ: ayaḡın L T / tozına: tozın L / sürmege: sürmeye Ç

¹⁹⁵³ şükrüli’llāh: şükür li’llāh E; şükür M / kim baña: ki baña E; ki cemālīñ L / yüzün: yüzüñ A E M; daḡı T

¹⁹⁵⁴ (M65a) // sen resûlsin hem didi: sen peyḡamber söyledi Ç; ḡaḳ peyḡambersiñ didi L; sen peyḡambersin didi T

¹⁹⁵⁵ cihān içinde: cihānda hem M / bilgil aña: ben seni L // yüzüñ görmek dilerdüm: yüzün L; yüzün görmek dilerdüm T

¹⁹⁵⁶ çünkü: çünkim M / ḥālin baña: her ḥālını T // tamām itdi şehādet: şehādeti itdi tamām T / itdi: oldu A / şehādet: şehādet itdi M

¹⁹⁵⁷ ‘aleyhi söyleyin: ‘aleyhi söyleyen E; ‘aleyhim söyleyin L /

Çün bu hâli gördüm anda ben a yâr¹⁹⁵⁸
Yüz tutup ol dem didim ey Kird-gâr

Hikmetiñden kim su 'âl eyler senüñ¹⁹⁵⁹
Dağı şun' uñ kimse hiç bilmez senüñ

1960 Yâ İlâhî hazretünde bu zamân¹⁹⁶⁰
Kim bu pîrden sevgülü ey Müste'ân

Var mıdır kim iki biñ sekiz yüz yıl¹⁹⁶¹
Pes 'ibâdet ide saña ey Celîl

Şağ iken cennet ta'âmın yiye hem¹⁹⁶²
Kim senüñ yolında kıddin ide ham

Dağı var mı 'âlem içre ey Habîr¹⁹⁶³
Böyle bir kûl ey Hudâ-yı bî-naẓîr

Bu sözi ben diyicek ol dem 'ayân¹⁹⁶⁴
Geldi Hâlîkdan baña vahy ol zamân

1965 Yâ Muhammed sen haberdâr ol ki çün¹⁹⁶⁵
Bil ki 'izzim hem celâlüm haqqıçün

Kim senüñ ümmetleründen ger bir er¹⁹⁶⁶
Şıdk ile bir kez dise hem ol eger

Taîrî birdür ğayrı Taîrî yokdurur¹⁹⁶⁷
Gerçi yañlış söyleyenler çokdurur

Hem şerîki yokdurur anuñ 'ayân¹⁹⁶⁸

¹⁹⁵⁸ anda ben: - M / a: ey Ç L // tutup ol dem didim: dutup ol dem didi Ç / ey Kird-gâr: Perverd-gâr T

¹⁹⁵⁹ hikmetiñden: hikmetinden T // kimse: - L / hiç bilmez: bilmez hiç E M T

¹⁹⁶⁰ (T66a) hazretünde: hazretünden A E M; hazretinden T

¹⁹⁶¹ kim: ki E T; -L / yüz: -L // ide saña: ide şaña L; saña ide T

¹⁹⁶² ta'âmın: ta'âmı L; ta'âmın hem M; ta'âmın T // kim: hem T / senüñ yolında kıddin ide: yoluñda senüñ kıddin ide E; rızânda kıddini hem ide L; yoluñda seniñ kıddin çün M

¹⁹⁶³ // Hudâ-yı: Hudâyâ E M / bî-naẓîr: bî-naẓîr T

¹⁹⁶⁴ (A66b) 'ayân: hemân Ç / sözi ben diyicek ol dem: münâcât tamâm olduĝda L // Hâlîkdan baña: baña Hâlîkdan L / vahy: vahyi E M

¹⁹⁶⁵ (L60b) +

¹⁹⁶⁶ // dise hem ol eger: dir ise ger bir er A E M; dirse ol eger Ç; dise ol er L

¹⁹⁶⁷ ğayrı Taîrî yokdurur: hem resûli haqqdurur L

Hem vekîli yokdurur hîç bir zamân

Dağı toğmaz toğmadı bir kimseden¹⁹⁶⁹
Dü cihânı halk iden ol Yaradan

1970 Ne sıfatlar var ise bilgil ebed¹⁹⁷⁰
Pes münezzehdür kâmadan ol Aḥad

Ç58a E71a Hem Muḥammed ḥaḳ peygamberdür dise¹⁹⁷¹
Hem kulıdır hem resûli söylese

Dağı her ne kim getürdi Ḥaḳdan ol¹⁹⁷²
Sözi kamu ḥaḳdurur kendü resûl

Dil ile hem dağı taḳrîr eylese¹⁹⁷³
Dağı kalbi içre taḥḳîḳ eylese

Yâ Muḥammed bu şehâdâtı beyân¹⁹⁷⁴
Kim iderse ol baña yigdür ‘ayân

1975 Ol ‘ibâdet itdügi ol ‘âbidün¹⁹⁷⁵
İki biñ sekiz yüz yıl içre zâhidün

Zâ’id ol ‘âbid şevâbından dağı¹⁹⁷⁶
Bil aña virem şevâbı ey saḥî

Ḳorḳmasın ol ben Kerîmem ben Kerîm¹⁹⁷⁷
Pes ḥarâm itdüm aña nâr-ı caḥîm

Gör ne luṭf itdi bize ol pād-şâh¹⁹⁷⁸

¹⁹⁶⁸ yokdurur: yokdır T / vekîli yokdurur hîç bir: naẓîri yokdurur ender L

¹⁹⁶⁹ (M65b) toğmaz toğmadı: doğmaz doğmadı T / bir: bir bir M

¹⁹⁷⁰ // kâmadan ol: kâmusından L

¹⁹⁷¹ ḥaḳ peygamberdür: resûlidür L / Muḥammed ḥaḳ peygamberdür: ḥaḳ peygamberdür Muḥammed M // resûli: resûlidür M / söylese: söyleye E L

¹⁹⁷² dağı her ne kim getürdi: her ne kim Ḥaḳdan getürdiyse L / getürdi: getürdiyse M // kamu ḥaḳdurur: ḥaḳdurur kamu A / kendü: kendi A Ç L M T

¹⁹⁷³ dağı taḳrîr eylese: ikrâr dağı eyleye M / dağı kalbi içre: kalb içinde dağı L

¹⁹⁷⁴ şehâdâtı: şehâdât L; şehâdeti çünkim M / beyân: ‘ayân A E M // ‘ayân: beyân E M

¹⁹⁷⁵ (T66b) ol ‘ibâdet: hem ‘ibâdât E / ‘âbidün: ‘âbidin T // yüz yıl içre zâhidün: sene ‘ibâdetiñ L / yıl: il Ç; - T

¹⁹⁷⁶ zâ’id: zâyid Ç; ziyâde E; ziyâd L / ‘âbid: ‘âbidün A E M // şevâbı: şevâbı hem E; maḳâmı L

¹⁹⁷⁷ Kerîm: Raḥîm A // pes: ben T / itdüm: itdi L / nâr-ı: nâr u M

Ol Kerīm u ol Raḥīm Ḳādir İlāh

Andan ötri şād oldum bu zamān¹⁹⁷⁹

Andan ötri ben size baḳdum ‘ayān

1980 Ol sebebden size baḳdum güldüm uş¹⁹⁸⁰

Bu gice bu ḥālī tıydum gördüm uş

Bu ne müjdedür bize ey mü ‘minīn¹⁹⁸¹

Daḥı böyle müjde ola mı hemīn

Didi aşḥāb Muştafāya ol zamān¹⁹⁸²

Ḳanda defn oldı o pīr itgil beyān

Pes Resūlu’llāh o demde söyledi¹⁹⁸³

Kim feriştehler bilün anı didi

Buḳ‘a-yı Farḳıyyeye götürdiler¹⁹⁸⁴

Bu demin anda anı yitürdiler

E71b 1985 Biz daḥı ḳalkuñ bu demde varalum¹⁹⁸⁵

Ḳamumuz anuñ namāzın ḳılalum

Ḳalkūban pes gıtdiler bil ol zamān¹⁹⁸⁶

Bir tābūt pes anda gördiler ‘āyān

Ol ‘Alī İbn-i Ebī Ṭālib o dem¹⁹⁸⁷

Yumaḡa meşḡul oldı dem-be-dem

¹⁹⁷⁸ // u: - Ç L T / Raḥīm: Raḥīm u A E M T / Ḳādir: Ḳādir u A; Ḳādir E; ol T

¹⁹⁷⁹ (A67a) andan ötri şād oldum: anuñiçün şād oluram L / ötri: içün M // andan ötri: anuñ içün L

¹⁹⁸⁰ (L61a) güldüm: gördüm A // tıydum gördüm uş: gördüm duydum uş A T; gördüm böyle ḥoş L / tıydum: duydum Ç M

¹⁹⁸¹ müjdedür: müzde A; mücdedür L / bize ey: ey ḳarındaş M // müjde: müzde A; mücde L / hemīn: yaḳīn A E M

¹⁹⁸² // o pīr itgil beyān: bu pīr itgil ‘ayān E M; o pīr eyle beyān T

¹⁹⁸³ // bilün anı bilür anı L; anı bilin T

¹⁹⁸⁴ (M66a) Farḳıyyeye: Furḳıyyeye E

¹⁹⁸⁵ biz daḥı: biz de T / ḳalkuñ bu demde: bu demde ḳalkuñ A E / bu demde ḳalkup L M // ḳamumuz: cümlemüz L

¹⁹⁸⁶ pes gıtdiler bil ol: cümle gıtdiler L / bil: hem A E M // bir tābūt pes anda gördiler ‘āyān: vardılar ölmegene ender-zamān L / pes: var A E M / ‘āyān: -M

¹⁹⁸⁷ ‘Alī İbn-i Ebī: ‘Alī bin Ebī: L; ‘Alī Ebū M / Ṭālib hem E; Ṭālib çünkim M // oldı: oldı hem E M

Ç58b Dağı ‘ Abbâş oğlu şu koydı aña¹⁹⁸⁸
Pes kefenledi direm ‘ Osmân saña

Ol Şeffî ‘ü’l-Müznibîn kân-ı vefâ¹⁹⁸⁹
Kıldı anuñ bil namâzın Muştafâ

1990 Pes ikindi vaqti idi kıldılar¹⁹⁹⁰
Buğ ‘ a-yı Farkıyyede defn itdiler

Bu hikâyet şimdi pes oldu tamâm¹⁹⁹¹
Bize andan hişşe nedür ey hümâm

Hişşe oldur pes şehâdet virelüm¹⁹⁹²
Hağ Te ‘ âlâ bir Hudâdur bilelüm

Dağı andan ğayrı Hâlîk yok ‘ ayân¹⁹⁹³
Dağı andan ğayrı Râzık yok hemân

Hem Muhammed Hağ resûlidür inan¹⁹⁹⁴
Hem kûlıdur hem resûli yok gümân

1995 Pes şehâdet eylemek her dem a yâr¹⁹⁹⁵
Mü ’min olan kal ‘ asıdur âşikâr

Kim şehâdet kal ‘ asına ger gire¹⁹⁹⁶
Dağı düşmânı aña kıanda ire

Ol Hudânuñ pes ‘ azâbından dağı¹⁹⁹⁷

¹⁹⁸⁸ koydı: kodı L

¹⁹⁸⁹ Şeffî ‘ü’l-Müznibîn: Şeffî ‘i’l-Müznibîn E; Şeffî ‘e’l-Müznibîn M // anuñ bil namâzın Muştafâ: namâzını hem kân-ı şafâ L / bil: - A E / namâzın: namâzın çün M

¹⁹⁹⁰ Bu beyit T’de takip eden beyitten sonra yazılmıştır. / ikindi: ilkindi E // Farkıyyede: Farkıyyeye A, M; Furkıyyede E

¹⁹⁹¹ (T67a) şimdi pes: burada A E L M // andan: bundan L

¹⁹⁹² Bu beyit A, E ve M’de takip eden beyitten sonra yazılmıştır. / hişşe oldur pes: pes bu resme biz A E M / oldur pes şehâdet virelüm: budur hülûş-ı kalb idelüm L

¹⁹⁹³ yok: yokdurur L // mısra: - Ç / dağı andan ğayrı Râzık yok hemân: dağı ğayrı Râzık yokdur bî-gümân A E; andan ğayrı Râzık yokdur ey hümâm L; dağı ğayrı Râzık yokdurur bî-gümân M

¹⁹⁹⁴ (A67b) mısra: - Ç / hem Muhammed Hağ resûlidür inan: Muhammed Hağ resûlidür hem ‘ ayân L / inan: ‘ ayân A E M // resûli yok: resûlü Muştafâ E M; resûli yokdur L / gümân: bî-gümân M

¹⁹⁹⁵ beyit: - L / eylemek: eyleseñ A E M // mü ’min: mü ’mîn T / olan: olanıñ M

¹⁹⁹⁶ (L61b) kim: hem Ç; ger T / ger gire: giregör L; kim gire T // düşmânı aña kıanda ire: düşmân-ı ‘ azîm öldüregör L; düşmân kıanda aña ire M; düşmân pes aña kıanda ire T

¹⁹⁹⁷ beyit: - L // bil ki: belki M

Bil ki kırtuldu o kimse ey sağı

Didi zışa kim Resũlũ'l-mũrselĩn¹⁹⁹⁸
Kim cānın virse řehādetle hemĩn

E72a Ol kişi tađķķ giriser cennete¹⁹⁹⁹
Cennet işe pes iriser ni' mete

2000 Lāyķ-ı mü 'min olan ey merdũmān²⁰⁰⁰
Ger şuralum oturalum her zamān

Anı biz kendũmũze vird idelũm²⁰⁰¹
Ėātmede anuĩ ile gidelũm

Yā Ĩlāhĩ ol řabĩbũĩ Ėũrmeti²⁰⁰²
Ėamu dertlere řabĩbũĩ Ėũrmeti

Ol řehādetden bizi dũr eyleme²⁰⁰³
Ėātmede sen bizi şor eyleme

Bu Ŗa' ĩfi derdine sen bu zamān²⁰⁰⁴
Bir devā it yā Ĩlāhĩ el-emān

2005 Dũ cihān fağrı Muğammed Ėũrmeti²⁰⁰⁵
Ya' nĩ ol Mađmũd u Ağmed Ėũrmeti

Ė59a Dağı ol esmā-i Ėũsnāda 'ayān²⁰⁰⁶
Bir aduĩ Ėahhārdurur ey Mũste' ān

Ĩsm-i Ėahhāruĩ Ėađķķıyũn ey Kerĩm²⁰⁰⁷
Sen bizi şahr itme şağm it ey Rađĩm

¹⁹⁹⁸ (M66b) beyit: - L / didi zışa kim: zışa kim didi Ė; zışa kim didi T; didi kim zışa kim M // cānın: cānuĩ Ė T

¹⁹⁹⁹ beyit: - L // cennet işe pes iriser ni' mete: cennet işe iriser Ėũn rağmete M / ni' mete: rağmete A E

²⁰⁰⁰ beyit: - L / mü 'min: mü 'mĩn E / olan: oldır T / merdũmān: merdimān A // şuralum: duralum Ė T

²⁰⁰¹ beyit: - L / kendũmũze: kendimize T // anuĩ ile: anuĩla biz E; pes anuĩla M

²⁰⁰² şamu dertlere řabĩbũĩ: Ağmed Mađmũd Muğammed L / şamu: cũmle M

²⁰⁰³ ol: hem L // bizi şor: řađķķı dũr L

²⁰⁰⁴ beyit: - L / Ŗa' ĩfi: Ŗa' ĩfi T

²⁰⁰⁵ (T67b) beyit: - L / cihān: cihānıĩ da Ė // u: - Ė T

²⁰⁰⁶ ol: -L / esmā-i Ėũsnāda: esmāũ'l-Ėũsnāda T / 'ayān: yine Ė L T // aduĩ: adın T / ey Mũste' ān: kimdũr dine Ė; hem yine L; kimdirir dine T

²⁰⁰⁷ Ėahhāruĩ: Ėahhān T // bizi: bize A E M / rağm: rağmi A

Ol caḥīm-i nāre sen yaḳma bizi²⁰⁰⁸
Pür-günāhuz ʿafv kıl ḳamumuzu

Daḥı dīdāruñ bize eyle naşīb²⁰⁰⁹
El-emān olsun İlāhī yā Mucīb

2010 Pes zaʿifüz hem mesākīn bī-nevā²⁰¹⁰
Ḳapuña geldük senüñ eyle devā

Kimsesüzler kimsesi sen bilmişüz²⁰¹¹
Lāyık-ı raḥmet degilüz bilmişüz

Daḥı senden ḡayrı yoḳ maʿbūdımız²⁰¹²
Daḥı senden ḡayrı yoḳ maḳşūdımız

E72b Daḥı tefvīḳıñ refīk eyle bize²⁰¹³
Muştafāyı hem şeffīʿ eyle bize

Bize hem şorı ḥisābı eyleme²⁰¹⁴
Bize hem nār-ı ʿāzābı eyleme

2015 Gel bize bir böyle luṭf it ey Aḥad²⁰¹⁵
Ḳalmışuz ʿişyān içinde it meded

El-emān olsun eyā Ḡaffarımız²⁰¹⁶
El-emān olsun eyā Settārımız

El-emān ey pād-şāh-ı bī-zevāl²⁰¹⁷
El-emān ey pād-şāh-ı bī-mişāl

²⁰⁰⁸ beyit: - L / caḥīm-i: caḥīm ü A E M; caḥīme T / sen yaḳma: yaḳma sen A // ḳamumuzu: cümlemüzi M

²⁰⁰⁹ (A68a) beyit: - L / daḥı dīdāruñ: didi dīdārın T // İlāhī: İleyhā Ç

²⁰¹⁰ beyit: - L / pes zaʿifüz: hem zaʿif M T

²⁰¹¹ beyit: - L / kimsesüzler kimsesi sen: kimsesizler kimsesi seni E; kimsesizler kimsesi pes M // degilüz: bizi kıl Ç T / bilmişüz: gelmişüz T

²⁰¹² beyit: - L / yoḳ: - A

²⁰¹³ (M67a) beyit: - L // hem: sen T / eyle: eyle çün M

²⁰¹⁴ beyit: - L / ḥisābı: ḥisāb u A; ḥisāb M // hem nār-ı ʿāzābı: hem nār u ʿāzāb u A; nāre hem ʿāzābı M

²⁰¹⁵ beyit: - L / bir: - A / Aḥad: Ḥudā Ç // it meded: ey ḥudā: Ç

²⁰¹⁶ beyit: - L M

²⁰¹⁷ beyit: - L / pād-şāh-ı: pād-şāhım T

El-emân ey kamunuñ Hallâkı sen²⁰¹⁸
El-emân ey kamunuñ Rezzâkı sen

Dağı aşı [u] neslimüzi ey Ğafûr²⁰¹⁹
Raḥmetünden anları sen kıılma dūr

2020 Dağı kamu mü'min olan kulları²⁰²⁰
Raḥm kıl tamuya koyma anları

Bu kitābuñ şāḥibi nā-tüvānı²⁰²¹
Raḥmetiñle yarlıgağıl yâ Ğanî

Muṣṭafânıñ ḥürmetine ey Mu'în²⁰²²
Bu du'âmuz sen qabûl it bu demin

Tevfîkıñı refîk eyle hem bize²⁰²³
Muṣṭafâyı hem şefî' eyle bize

Olmaq istersen ḥabîbe âşinâ²⁰²⁴
Vir şalavât bul anuñla [rüşenâ]

2025 Fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilât²⁰²⁵
Biñ günâhı 'afv ider bir şalavât

Oқуyanı dinleyeni yazanı²⁰²⁶
Raḥmetiñle yarlıga sen anları

Hem bu kışsa burada oldu tamâm²⁰²⁷
Ol resûlün ruḥına yüz biñ selâm

²⁰¹⁸ +

²⁰¹⁹ dağı aşı [u]: dağı aşı-ı A Ç E M T; aşılmuzı L / raḥmetünden: raḥmetinden T / kıılma: eyleme M

²⁰²⁰ (T68a) beyit: - Ç / kamu mü'min olan: mü'min mü'minât hem A; mü'min olan kamu E M / mü'min: mü'min: T // tamuya koyma anları: mücrim günâhkâr kulları L; koyma tamuya anları M

²⁰²¹ beyit: - Ç L T / kitābuñ şāḥibi nā-tüvānı: bu Mîrî Hüseyin kuluñ çokdur günâhı E; kitābıñ şāḥibi Molla Ahmed kuluñı M // raḥmetiñle yarlıgağıl yâ Ğanî: raḥmet it tamuya koyma yâ İlâhî E / yâ: ey M

²⁰²² beyit: - Ç / Muṣṭafânıñ ḥürmetine ey Mu'în: Muṣṭafâ hem Müctebâ ḥürmetine L / Muṣṭafānuñ: ol resûlün E M // bu du'âmuz sen qabûl it bu demin: çâr-yâr-ı bâ-şafâ ḥürmetine L / du'âmuz: du'âyı T / bu demin: ey Raḥîm M

²⁰²³ beyit: - A Ç E M T

²⁰²⁴ beyit: - E Ç L M T / [rüşenâ]: rüşinâ A

²⁰²⁵ beyit: - A E L M / Bu beyit T'de takip eden beyitten sonra yazılmıştır.

²⁰²⁶ beyit: - A E L M / dinleyeni: dinleyeni yazdırup hem T // yarlıga sen anları: yarlıga kııl yâ Ğanî Ç

²⁰²⁷ beyit: - A Ç L T // resûlün ruḥına yüz biñ: resûle hem şalât u hem hem M

Der-beyân-ı Bir Yahûdî Īmāna Gelüp Faķrından Ħalāş Olduğı*

Ç59b Nāle kı1 ey ʿ andelīb-i bā-uşūl²⁰²⁸
Bir ʿ amel kı1 Ħālīķa ide ķabūl

Yiter uyduñ nefis-i şūma ey denī²⁰²⁹
Neye geldiñ sen ʿ ademden bil anı

E73a 2030 Ħalk olunduñ tā ʿ ibādet idesin²⁰³⁰
Birliğine pes şehādet idesin

Aña göre kendüñe tedbīr kı1²⁰³¹
Bu naşīhatdür saña gel hoşca bil

Ṭut müselmānlık yolın iħlāş ile²⁰³²
Ṭurub otur dā ʿ ima sen ħāş ile

Kendüñe ħayr işi pīşe eyle hem²⁰³³
Çekmeyesin dünyāda ʿ uķbāda ġam

Hem tevekkūl yolını elden ķoma²⁰³⁴
Dağı gel bir fikr-i āĥer eyleme

2035 Kimseden bir şey umup māl isteme²⁰³⁵
Ben faķīrem yok mālım hem söyleme

Bir ķuluñ kim Rāzıkı Ħālīķ ola²⁰³⁶

* (A68b) Der-beyân-ı Bir Yahûdî Īmāna Gelüp Faķrından Ħalāş Olduğı: Meclis-i Bir Kişi Müselmān Olup Ħaķķ Celle ve ʿ Alā Bir Ṭabaķ Altun Gōndürdüđüdür Ç; Der-beyân-ı Bir Faķīr Yahūd Īmāna Gelüp Faķrından Ħalāş Oldığı E; Başra Şehrinde Āteş-peres Olan İki Ķardaşuñ Ķışşalarıdır L ; Der-beyân-ı Bir Faķīr Yahûdî Īmāna Gelüp Faķrından Ħalāş Oldığıdır M; Dībāce T

²⁰²⁸ ʿ andelīb-i bā-uşūl: ʿ andelīb ü bā-uşūl M / bā-uşūl: bā-uşūl Ç E T

²⁰²⁹ uyduñ: uydın T // neye: nite A E M; nişe Ç; niçe L / geldiñ: geldin T / sen: siz L

²⁰³⁰ olunduñ: olandan A E M; olundın T / tā ʿ ibādet idesin: ne içün fikr eyle sen L // pes: hem M / idesin: eyle sen L

²⁰³¹ // naşīhatdür saña: naşīhatdır sen T / saña: saña L

²⁰³² (L62a; M67b) ṭut: dut Ç / müselmānlık yolın: bu islām yolunu A E M / müselmānlık: müsilmānlık T // ṭurub: ṭur L; durup T

²⁰³³ eyle: eylesen M // çekmeyesin: çekmeyesin L

²⁰³⁴ elden: elden sen E // fikr-i āĥer: zikr-i ġayrı T

²⁰³⁵ +

²⁰³⁶ // diye dağı bile: bile anı diye T / oldur diye dağı bile: Ħallāķ cümleñin ola L

Halk iden oldur diye dağı bile

Ben faķirem söyleye lāyık mıdur²⁰³⁷
Ol nicesi kul ola ayık mıdur

Gel şaķın sen ey gözüm anı dime²⁰³⁸
Pes mālım yokdur diyüp kaydın yime

Kimsesizler kimsesine söyle sen²⁰³⁹
Derdiñe oldur senüñ dermān iden

2040 Şıdk ile iħlāş ile tut yüziñi²⁰⁴⁰
Zārılıklar eyle söyle sözünü

Gör nice imdād ider ol pād-şāh²⁰⁴¹
Bil seni der-mānde kıymaz ol İlāh

Niçelerin saña muħtāc ider ol²⁰⁴²
Dü cihānda anı taħķık bilmiş ol

Bu söze temşil idem ey şehriyār²⁰⁴³
Diñler iseñ bir hikāyet bende var

E73b Faħr-ı ‘ālem Muştafāya şevķ ile²⁰⁴⁴
Gel şalavāt virelüm pes ‘aşķ ile

Ç60a 2045 Tā bize raħmet kıla ol Müste‘ān²⁰⁴⁵
Hürmetine almaya bizden imān

Kim rivāyetdür eşaķ söylediler²⁰⁴⁶

²⁰³⁷ söylemek: söyleye: L T // ayık mıdur: lāyık mıdur L T

²⁰³⁸ (T68b) gel: pek L / sen ey gözüm: sen gözüm A; ey gözüm sen E M // pes mālım yokdur diyüp kaydın yime: Hālīķuñ var iken halka söyleme L / yokdur: var yok A E; yok M / diyüp: diyü T

²⁰³⁹ beyit: - L // derdiñe oldur senüñ dermān: oldurur pes derdiñe dermān A E M; derdiñe dermān seniñ oldır T

²⁰⁴⁰ tut: dut Ç / yüziñi: söziñi T // söyle sözünü: döndir yüziñi T

²⁰⁴¹ // seni: - E / der-mānde kıymaz: kıymaz der-mānde T / kıymaz: kıymaz M

²⁰⁴² (A69a) niçelerin: niceleri A E M T / saña: şaña L // taħķık: taħķık Ç

²⁰⁴³ söze: sözi M / temşil: temşil A; temşil T // iseñ: isen T

²⁰⁴⁴ // gel: bir T / şalavāt: şalavat M / pes: biz L; hem M; gel T / ‘aşķ ile: zevķ ile M

²⁰⁴⁵ beyit: - L // almaya bizden: bizden almaya T

²⁰⁴⁶ // Mālīk İbn-i Dīnārīñ: naķl-ı Mālīk bin Dīnār L / Dīnārīñ pes: Dīnāruñ A Ç L T; Dīnār pes M / Bu beyitten sonra T’de “Hikāye” başlığı atılmıştır.

Mâlik İbn-i Dînârî'nin pes didiler

Pes zamânında anuñ bil ey cevân²⁰⁴⁷
Başra şehrinde iki er ol zamân

Anuñ ikisi dağı kardeş idi²⁰⁴⁸
Oda tapmakta bile yoldaş idi

Kiçi kardeş ulu kardeşe didi²⁰⁴⁹
Niçe yıldur bundasın sen söyledi

2050 Ulu kardeş kiçiye didi 'ayân²⁰⁵⁰
Yetmiş üç yıldur ki bunda bu zamân

Bu oda ben taparam bilgil 'ayân²⁰⁵¹
Sen niçe yıldur taparsın bu zamân

Kiçi kardeşi didi kim ben dağı²⁰⁵²
Taparam otuz biş yıldur ey ağı

Lîkî destûr isterem senden a yâr²⁰⁵³
Bu söze fikr itmîşem ben âşikâr

Ulu kardeşi kiçiye söyledi²⁰⁵⁴
Ne sözün var bu demin söyle didi

2055 Kiçi kardeşi o dem didi aña²⁰⁵⁵
Bu naşihatdur kulağ [urgıl] baña

²⁰⁴⁷ (M68a) zamânında anuñ bil ey cevân: zamân ile iki kardeş ol zamân L / zamânında: zamânıydı Ç / ey cevân: ey cûvân A E; nev-civân M // iki er ol zamân: idi onlar hemân L

²⁰⁴⁸ dağı: -M

²⁰⁴⁹ (L62b) kiçi: küçük T / ulu: büyük L // bundasın: bundasın A E; bundasın hem L / sen: pes M / söyledi: didi E L

²⁰⁵⁰ ulu: büyük L / kiçiye: küçüye T // ki bunda: burada A E M

²⁰⁵¹ // Bu mısra L'de sonraki mısrayla yer değiştirmiştir. / taparsın: taparsın Ç / ey ağı: tamâm L

²⁰⁵² (T69a) kiçi kardeşi didi kim: küçi kardeşi didi ki T / kardeşi: kardeş E L / dağı: dağı 'ayân L // yıldur: ıldur Ç

²⁰⁵³ lîkî: lîki A T; leyki M / senden: - A / a: ey L

²⁰⁵⁴ kardeşi kiçiye: kardeşi kiçiye pes A; kardeş kiçiye pes E; kardeş kiçiye hem M; kardeşi küçüye T // sözün: sözün T / bu demin söyle didi: bunda bu dem söyledi M

²⁰⁵⁵ kiçi: küçük T / kardeşi: kardeş E / o dem: ol demin E M // naşihatdur: naşihatdır T / [urgıl]: urgıl A Ç E L T; urgıl çün M

Tecrübe gel idelüm bu odı biz²⁰⁵⁶
Şoçalum bu demde oda elümüz

Bize pes hürmet ider mi görelüm²⁰⁵⁷
Yoksa yaçar mı elümüz bilelüm

E74a Ğayriler tek pes yaçar mı bizi ol²⁰⁵⁸
Yoksa yaqmaz mı görelüm bā-uşul

İkisi de ittifaķ itdi o dem²⁰⁵⁹
Kiçi ķardaş uluya didi ki hem

2060 Sen elin şoķ bu demin görem anı²⁰⁶⁰
Ol yaçar mı yāhūd yaqmaz mı seni

Ulu ķardaşı kiçiye söyledi²⁰⁶¹
Sen şoķ elin anı ben görem didi

Ç60b Kiçi ķardaşı elin şoķdı hemān²⁰⁶²
Elini yandurdı od anuñ ‘ayān

Nār içinden çekdi ol dem pes elin²⁰⁶³
Didi ey nār bunca yıllardur hemīn

Tañrı diyüben tapardum bil saña²⁰⁶⁴
Nişe hürmet itmedün bu dem baña

2065 Ulu ķardaşına kiçi söyledi²⁰⁶⁵
Ey ķarındaş ol bir Allāha didi

Tapalum kim halk iden oldur kamu²⁰⁶⁶

²⁰⁵⁶ tecrübe: tecrîbe A; tecrîbe E M / odı: od M // bu: o M

²⁰⁵⁷ (A69b) pes hürmet: hürmet pes A // bilelüm: uralum A; görelüm E; görelüm bā-üşul M

²⁰⁵⁸ beyit: - L / tek pes: gibi A E M // bā-üşul: bā-üşul E M T

²⁰⁵⁹ ikisi de: ikisi M // kiçi: küçük; didi ki hem: didi o dem T / uluya didi ki hem: büyüge didi hem L

²⁰⁶⁰ elin: elin A E L M T / anı: didi L // ol: od T / yāhūd: yāhū M / seni: didi L

²⁰⁶¹ ulu: büyük L / ķardaşı kiçiye: ķardaşı hem kiçiye A; ķardaş kiçiye hem E M; ķardaş küçüğine T //

elin: elin A E L M / anı ben görem: ben görem anı Ç; ben görem M

²⁰⁶² (M68b) kiçi ķardaşı elin: küçük ķardaş elini T / ķardaşı: ķardaş M // yandurdı od: od yandurdı L

²⁰⁶³ ol dem pes elin: elin ol demin Ç / pes: hem M

²⁰⁶⁴ bil: hem L; ben T / saña: şaña L // nişe: nite A E M; nice L / hürmet itmedün: rahmet itmedin T

²⁰⁶⁵ (L63a) ulu: ol Ç / kiçi: kiçi ķardaş E; küçük T // Allāha: Allāhdur A E M; İlāh L

²⁰⁶⁶ // bay u: bay-ı Ç E L M; pay-ı T / yoğsul: gedā L; yoğsul T

Bay u yoğsul her ne kim var ey ‘amū

Biñ günāh eylerse bir kul hem bu dem²⁰⁶⁷
Tevbe itse ‘afv ider ol pür-kerem

Gel senünle bu demin biz varalum²⁰⁶⁸
Mālik-i Dīnār katına irelüm

‘Arz-ı imān eylesün bize a yār²⁰⁶⁹
Biz dağı mü ’min olalum āşikār

2070 Bu söze bil ikisi dağı ‘ayān²⁰⁷⁰
Rāzı olup yola düşdiler hemān

Mālik-i Dīnār katına geldiler²⁰⁷¹
Va‘z iderdi Māliki çün gördiler

E74b Çünkü va‘zın eyledi Mālik tamām²⁰⁷²
Kiçi kardeş uluya dir ey hümām

Ṭur uru bu dem içinde varalum²⁰⁷³
Ol Muḥammed dīnine pes girelüm

Ulu kardeş didi kim ey cevān²⁰⁷⁴
Yitmiş üç yıldur baña pes bu zamān

2075 Ol oda pes taparam bilgil bu dem²⁰⁷⁵
Kim ‘aceblerler beni bu demde hem

Pes diyerler ol Muḥammed dīnine²⁰⁷⁶

²⁰⁶⁷ (T69b) eylerse: iderse A E M T // ol: o T

²⁰⁶⁸ irelüm: varalum L T

²⁰⁶⁹ a: ey Ç L // mü ’min: mü ’mīn E T

²⁰⁷⁰ söze: sözi M / ikisi dağı: dağı ikisi T

²⁰⁷¹ Dīnār katına: İbn-i Dīnāra Ç L; İbn-i Dīnār katına E M; İbn-i Dīnāra pes T

²⁰⁷² (A70a) çünkü va‘zın eyledi Mālik tamām: va‘zını tamām itdi ol pür-hüner L / va‘zın eyledi Mālik: va‘zın Mālik eyledi A E M; Mālik va‘zı eyledi T // kiçi: küçük T / kardeş: kardeş A Ç / uluya dir ey hümām: büyüye dir ki ner L / ey: - Ç

²⁰⁷³ ṭur: dur Ç T / içinde: içre T // ol: hem L / pes: biz L T

²⁰⁷⁴ ulu: o Ç / kim: ki L / ey cevān: pes ey cūvān A; bil ey cūvān E; ey nev-civān M // pes: hem L

²⁰⁷⁵ bu: o T // ‘aceblerler: ‘acebler A

²⁰⁷⁶ diyerler: didiler Ç; diyeler T / ol: - E // ‘ömürde girdi ol āyinine: ‘ömür girdi ol ey dīnine L / ol: ol pes A; - M; anıñ T

Bu ‘ömürde girdi ol āyinine

Ḳavm ü hıışm içinde benüm ey cevān²⁰⁷⁷
‘İzzetim hem hürmetüm ḳalmaz ‘ayān

Ol la‘in şeytān aña pes āşikār²⁰⁷⁸
Daḥı çok iğvālar itdi bil a yār

Ç61a Çok naşihat eyledi kiçi aña²⁰⁷⁹
Olmadı te’sİR pes andan yaña

2080 Zīrā kim bir ḳuluna Ḥālīḳ ‘ayān²⁰⁸⁰
Ger hidāyet itmese bil ol zamān

‘Ālemüñ nuşḥı aña kār eylemez²⁰⁸¹
Ol ḳalāletde ḳalur ‘ār eylemez

Ulu ḳardaşı o dem oldı revān²⁰⁸²
Geldi yine od maḳāmına ‘ayān

Kiçi ḳardaşına pes ol dem Ḥudā²⁰⁸³
Dīn-i İslām rûzı ḳıldı hem hüdā

Uru ṭurdı Mālike ṭoğruldı ol²⁰⁸⁴
Geldi Mālik ḳatına ṭoğruldı yol

2085 Didi yā Şeyḥü’z-zamān anla beni²⁰⁸⁵
Bil otuz biş yıldurur diñle beni

E75a Ben ṭapardum pes oda bil ey ḥoca²⁰⁸⁶
Añladum bāṭıldurur ucdan uca

²⁰⁷⁷ (M69a) ḳavm ü: ḳavm-i Ç T; aḳraba L / hıışm: hıışım A E M / benüm: - L / cevān: cüvān A E; civān M

²⁰⁷⁸ // bil: pes A E M / a yār: ey yār Ç; hemān L

²⁰⁷⁹ naşihat: naşihat T / kiçi: küçük T; kiçi çünkim M // olmadı te’sİR pes: itmedi sözi te’sİR A; itmedi te’sİR sözi E; itmedi te’sİR kelāmı M; olmadı pes te’sİRi T

²⁰⁸⁰ (L63b) // bil: hem L

²⁰⁸¹ // ḳalāletde ḳalur ‘ār eylemez: ḳalāletden daḥı ḥālī olmaz L

²⁰⁸² (T70a) ulu ḳardaşı o dem: büyük ḳardaşı yine L / revān: rivān M

²⁰⁸³ kiçi: küçük; pes ol dem: ol dem çün T / pes: hem T // hüdā: Ḥudā L

²⁰⁸⁴ ṭurdı: ṭurup L; durdı T / ol: yol T // ṭoğruldı yol: hem bā-uşul L; ṭoğruldı ol T

²⁰⁸⁵ didi yā Şeyḥü’z-zamān: didi kim yā Şeyḥe’z-zamān M // yıldurur diñle: yıldur diñle çün M

²⁰⁸⁶ pes: hem L

Pes Muhammed dīnine girsem gerek²⁰⁸⁷
Muṣṭafānīn dīnini bilsem gerek

Gelmişem īmān ‘arz it şimdi sen²⁰⁸⁸
Ḥaḳ dīne girsem gerek bu demde ben

Ol demin Şeyḥ ‘arz-ı īmān eyledi²⁰⁸⁹
Ḳudret-i Settārı gör kim neyledi

2090 Şıdk ile īmāna geldi ol cevān²⁰⁹⁰
Ol cemā‘ at ḳamu şād oldu ‘ayān

Ol cevānuñ ḥatunı daḥı o dem²⁰⁹¹
İşidüp ol dem Müselmān oldu hem

Var idi ma‘ şūm uşacıklar ‘ayān²⁰⁹²
Ḳamusı īmāna geldi ol zamān

Dīni erkānı ḳamu öğrendiler²⁰⁹³
Daḥı erkān-ı şalātı bildiler

Evlerine bil gider çün oldılar²⁰⁹⁴
Mālik-i Dinār oları gördiler

2095 Ol demin pes söyledi bilgil ‘ayān²⁰⁹⁵
Bu cemā‘ atden bu dem [tuyğıl] beyān

Ç61b Ben biraz dünyālık alam uş size²⁰⁹⁶

²⁰⁸⁷ (A70b) pes: hem L; ben M // bilsem: kılsam L

²⁰⁸⁸ īmān: īmānı A E M

²⁰⁸⁹ ol demin Şeyḥ ‘arz-ı īmān: Şeyḥ ol demde īmān ‘arz A E M

²⁰⁹⁰ cevān: zamān A E M // ol: hem L / şād oldu ‘ayān: oldu şād-mān T

²⁰⁹¹ cevān: cüvānuñ A E; civānıñ M // işidüp: gelüp L / dem: demde A Ç E L / Müselmān: Müslimān A E M T

²⁰⁹² (M69b) var idi: vardı M / uşacıklar: uşacıkları A; uşacukları M; uşakları T

²⁰⁹³ ḳamu: cümle M / öğrendiler: hep tıydılar T // Bu mısra L’de yazılmamış olup bunun yerine takip eden beytin ikinci mısrası yazılmıştır. / şalātı: şalātı çün M

²⁰⁹⁴ mısra: - L / bil: pes A E M / gider: gidecek T

²⁰⁹⁵ bilgil: bil T / ‘ayān: aña A E M T // [tuyğıl]: duyğıl A Ç M; tuyğıl E L; işit T / beyān: saña A E M T; hemān L

²⁰⁹⁶ (L64a) dünyālık alam uş size: hem saña dünyālık virem L / alam: - Ç; ala elim T / size: saña A E M // idesiz: idiñiz T / kendüñüze: kendüzüñe A; kendüziñe E; kendiñe hem L; kendü özüñe M

Kim nafağa idesiz kendüñüze

Ol cevân ol demde şeyhe söyledi²⁰⁹⁷
Dünyâ içün dîne gelmedüm didi

Anı diyüp pes götürdi ehlini²⁰⁹⁸
Dağı hem ma' şüm uşacuklarını

Evlerine varuban oturdılar²⁰⁹⁹
Zıkr-i Hakk'a dağı meşgûl oldılar

E75b 2100 Ol arada bir harâbe yir ' ayân²¹⁰⁰
Var idi anda oturdu ol cevân

Zıkre meşgûl oldılar anda a yâr²¹⁰¹
Bir niçe müddet çü geçdi rûzgâr

Pes galebe eyledi fakr anlara²¹⁰²
Pes yiyecek kalmadı ol cânlara

Ĥatunı didi erine aňlağıl²¹⁰³
Hiç nafağa yokdur evde diñlegil

Pes bu ma' şümlar dağı hem acdurur²¹⁰⁴
Nafağa yokdur katı muhtâcdurur

2105 Kim gerekdür bu demin sen ey kişi²¹⁰⁵
Olasın ırğad bilesin bu işi

Pes nafağa getüresin anlara²¹⁰⁶

²⁰⁹⁷ (T70b) cevân: cüvân A E; civân M

²⁰⁹⁸ pes: hem L // hem ma' şüm uşacuklarını: ma' şümlarını hem varını L; ma' şüm hem uşacuklarını T

²⁰⁹⁹ beyit: - L // zıkr-i Hakk'a dağı: dağı zıkr-i Hakk'a A E M

²¹⁰⁰ yir: yir çün M // anda oturdu: oturdu anda M / cevân: cüvân A E; civân M

²¹⁰¹ a: ey Ç L // çü: - L T

²¹⁰² (A71a) fakr: fikr L; fakr çün M // pes: hem L / kalmadı ol cânlara: olmadı miskinlere Ç; kalmadı miskinlere T

²¹⁰³ ĥatunı: ĥatun L / aňlağıl: aňlağıl Ç L T // yokdur evde: yokdurur evde A; yokdurur hem L

²¹⁰⁴ pes: hem A L / bu: - M / dağı hem acdurur: katı aç olurlar L / dağı hem: dağı A; katı hem Ç; dağı çok T // yokdur katı muhtâcdurur: yokdurur muhtâc olurlar L / katı: dağı L

²¹⁰⁵ kim: pes; sen ey: şaňa L // olasın ırğad bilesin: olasın ırğad bulasın E; ola ırğad göresin hem L

²¹⁰⁶ pes: hem; anlara bunlara L / getüresin: getüresin çün M // ten içinde bilesin bu: katı acdur yidüresin L // bu: ol M T

Ten içinde bilesin bu cānlara

Çün şabāḥ oldu o dem bilgil ‘ayān²¹⁰⁷
Vardı ırğad olmaya pes ol cevān

Vardı bāzār içre tırdı bā-uşūl²¹⁰⁸
Bağmadı kimse aña kim ne dir ol

Anda çok ırğad var idi diñle hem²¹⁰⁹
Ol cevānı tutmadı bir kimse hem

2110 Var idi bir mescid anda āşikār²¹¹⁰
Kimse kılmazdı şalāt anda a yār

Ol cevān girdi hemān ol mescide²¹¹¹
Tañrıya ta‘āt kılup hem zıkr ide

Vardı anda çünki ta‘at eyledi²¹¹²
Aḥşām olıcak eve gidem didi

Ç62a Tıruban pes eve geldi ol cevān²¹¹³
Ḥatunı geldi aña karşı hemān

E76a Ey ḥelālüm nesne alduñ mı didi²¹¹⁴
Kim uşaklar ğāyet acdur söyledi

2115 Didi ey ‘avret bugün ben aña hem²¹¹⁵
İşledüm bir pād-şāha çekme ğam

Nesne virmedi bugün bil ol saḥī²¹¹⁶

²¹⁰⁷ (M70a) o: ol L // ırğad olmaya pes: ırğad bāzārına L / ırğad: ırğad E / cevān: zamān A E M

²¹⁰⁸ bā-uşūl: bā-uşūl M T

²¹⁰⁹ ırğad: ırğad E L // cevān: cūvān A E; civān M / tutmadı bir: dutmadı hīç Ç / kimse: kimesne M

²¹¹⁰ āşikār: ḥarābe L // anda a yār: hem anda L

²¹¹¹ cevān: cūvān A E; civān M / hemān ol mescide: mescide anda āşikār L // kılup: kılur A E M / hem zıkr ide: niyāzı āşikār L

²¹¹² (L64b; T71a) anda çünki: çünki anda L; aña çünki T // olıcak: olunca T

²¹¹³ tıruban: duruban Ç T; aḥşāmın L / ol: o L / cevān: cūvān A E; civān M / karşı: karşı çün M / hemān: ‘ayān L

²¹¹⁴ +

²¹¹⁵ ey ‘avret bugün ben aña hem: bugün ey ḥatun hem aña ben L / ‘avret: ḥatun A E M // pād-şāha: pāşāha M / çekme ğam: hem bu dem L

²¹¹⁶ bil: - M / ol: o T // bil: hem A L; çün T

Bil getüreydüm uşaklara dağı

Lîkî iki günlügi ben umaram²¹¹⁷
Vire bir yirden bize ol lâ-cerem

Ol gice yatdı evinde ol cevân²¹¹⁸
Çünkü şubh oldı uru tırdı hemân

Yine ırğad olmaya vardı o dem²¹¹⁹
Gördi ırğad çarşusunda dem-be-dem

2120 Her kişi bir işçi tıtdı âşikâr²¹²⁰
Kimse anuñ yüzine bakmaz a yâr

Bildi kim bakmazlar anuñ yüzine²¹²¹
Tıruban ol mescide vardı yine

Ağşam olıcağ ‘ibâdet eyledi²¹²²
Hakka zıkr idüp iğâmet eyledi

Ağşam oldı yine aç geldi eve²¹²³
Kim göre ma‘ şūmların ive ive

Çünkü ma‘ şūmlar atasın gördiler²¹²⁴
Karşu gelüp pes yanında tırdılar

2125 Didiler kim ey ata dirüz size²¹²⁵
Aş u etmek hiç getürdüñ mi bize

Üç gün oldı yimedük bir loğma nân²¹²⁶

²¹¹⁷ (A71b) lîkî: lakin A E; hem L; leykin M // bir yirden bize: bize bir yirden A / ol: hem L / ol lâ-cerem: lâ-cerem lâ-cerem M

²¹¹⁸ yatdı evinde ol cevân: yatdılar yine hemân L / cevân: cüvân A E; civân M // hemân: ‘ayân E L M T

²¹¹⁹ ırğad: ırkâd L / o: ol A // gördi: tırdı E; durdu M / ırğad çarşusunda: ırkâd bâzârında L; ırğad bâzârında T

²¹²⁰ âşikâr: dem-be-dem Ç; ‘ayân M // bakmaz a yâr: bakmaz ey yâr nidem Ç; bakmadı ‘ayân M

²¹²¹ kim: ki L // tıruban: duruban Ç T // ol mescide vardı: mescide vardı ol A E M

²¹²² (M70b) olıcağ: olunca A E M T // idüp: idüben T

²¹²³ eve: yine L / ma‘ şūmların: ma‘ şūmları L

²¹²⁴ // gelüp: varup M T / pes: hem L / tırdılar: durdılar T

²¹²⁵ // aş u: aş-ı A Ç L T / hiç: hem L / getürdüñ mi: getürdüñ mi hem M

²¹²⁶ // tıkat kalmadı ey ata cân: kalmadı ey ata tıkat u A

Bizde tākāt kalmadı ey ata cān

Ol kişi didi ki ey oğlanlarum²¹²⁷
İki gündür bilesiz ey cānlarum

E76b Adı Rāzık pād-şāha ben ‘ayān²¹²⁸
Hizmet iderem size idem beyān

Umaram andan ki ol yarın bize²¹²⁹
Vire üç günlüğü virem ben size

Ç62b 2130 Dağı bu gice bir şabr idüñüz²¹³⁰
Yarın aḥşam ben gelende görinüz

Bu sözi çünkim işitdiler ‘ayān²¹³¹
Yatdılar ac ol gice hem bī-gümān

Şubḥ oldı ol cevān tırdı yine²¹³²
Vardı pes ırğadlarıñ bāzārına

Āzīne günü idi ol gün a yār²¹³³
Tıtdılar çok ırğad anda āşıkār

Ol cevānı tıtmadı bir merdümān²¹³⁴
Döndi ol mescide geldi pes ‘ayān

2135 Başını açdı tazarru‘ eyledi²¹³⁵
Ḥālını pes Rāzıkına söyledi

Pes ezān okındı vardı ol zamān²¹³⁶

²¹²⁷ (L65a;T71b) ol kişi didi ki ey oğlanlarum: ol didi ki ey oğlanlarım benim Ç; babası didi kim ey oğlanlarım L / ki: kim E M

²¹²⁸ adı: ismi L / Rāzık: Rezzāk E

²¹²⁹ ol: -; bize: size L // virem ben size: ben virem size Ç; bir dem bize L; direm size M

²¹³⁰ bir: bu dem A / idüñüz: ideñüz M // görinüz: göresiz L

²¹³¹ sözi: kelāmı M / çünkim: çün L // ac ol gice: ol gice ac L / ol: - A / hem: - M

²¹³² (A72a) şubḥ oldı: çün şubḥ olup L / oldı: dağı; tırdı: durdı T / cevān: cüvān A E; civān M // ırğadlarıñ: ırğadların T

²¹³³ günü idi: günidi kim E / a: ey L // anda: - M

²¹³⁴ cevānı tıtmadı bir merdümān: kimseyi tıtmadı hiç bir adam L / cevān: cüvān A E; civān M / merdümān: merdimān A // döndi ol mescide geldi pes ‘ayān: andan yine mescide vardı hem L / pes: - A; hem M; bil T

²¹³⁵ açdı: açup L // pes Rāzıkına söyledi: hem Rāzıkı ‘arz eyledi L / Rāzıkına: Ḥālıkına Ç

Cāmi^c de kıldı namāzın pes ^c ayān

Didi kim ey Pād-şāh-ı Ğayb-dān²¹³⁷
Aclık elinden bu dem size emān

Ḳamu ḳullar rızḳını sensin viren²¹³⁸
Ḳamu ḳalmış işi sensin irgüren

Niçe gündür kim uşaklar acdurur²¹³⁹
Nafaḳa yok anlara muhtācdurur

2140 Daḫı üç gün ben gedā-yı bī-nevā²¹⁴⁰
Vardum uş bāzāra ırḡad olmaya

Bulmadum bir kişi işin işleyem²¹⁴¹
Eve varmağa yüzüm yok nişleyem

E77a Bir meded eyle baña ey pād-şāh²¹⁴²
Muştafānıñ ḥürmetine yā İlāh

Kim elüm boş evime bugün beni²¹⁴³
Luṭf idüp göndürme ey Rabb-i Ğanī

Ol cevān bu nālişi çün eyledi²¹⁴⁴
Luṭfı çok Rāzıḳ aña gör neyledi

2145 Bir firiştehe çü emr itdi ^c ayān²¹⁴⁵
Bu demin var cennete sen bu zamān

²¹³⁶ // cāmi^c de: cāmi^c e A E M / kıldı namāzın pes: kıldı şalātın pes A; girdi kıldı namāzın hem E; geldi şalātın pes M; kıldı şalātın ol T

²¹³⁷ (M71a) // aclık elinden bu dem size: aclıḳdan direm size L / emān: ^c ayān Ç

²¹³⁸ ḳamu: cümle M / ḳullar rızḳını sensin viren: ḳullara rızḳını viren sensin E; ḳullar Rāzıḳı sensin ^c ayān L // ḳalmış işi sensin irgüren: ḳalmışları sensin irgüren A, M; ḳalmışları irgüren sensin E; ḳalmış işleri sensin gören L

²¹³⁹ kim: ki L // anlara: hem şaña L

²¹⁴⁰ gün: gündür L // uş bāzāra ırḡad: bāzāra ırḡad L / bāzāra: bazāra T / olmaya: olmağa Ç

²¹⁴¹ // nişleyem: işleyem L

²¹⁴² (T72a) // Muştafānıñ: ol ḥabībūñ E M

²¹⁴³ (L65b) // luṭf idüp: luṭfu A / ey: yā L

²¹⁴⁴ cevān: cūvān A E; civān / bu nālişi çün: çün bu nālişi Ç L / luṭfı: luṭf L T

²¹⁴⁵ firiştehe: ferişteye AL M; ferişhete T / çü emr itdi: emr itdi çün L // bu demin: ^c acele L / var cennete sen: var sen cennete hem E; : var cennete hem L; cennete var hem M

Bir tabaḳ altun getürgil tîz bu dem²¹⁴⁶
Ol kişiniñ evine vir anı hem

Ç63a Ḥatunına söyle kim bil ol cevân²¹⁴⁷
Ḥizmetümüzdedürür bizim ‘ayân

Arturursa ol cevân di ḥizmetin²¹⁴⁸
Biz daḥı çoḳ artururuz ücretin

Ol firişteh cennet içinden hemân²¹⁴⁹
Bir tabaḳ altunı aldı bî-gümân

2150 Gelüben ol kişinüñ evine ol²¹⁵⁰
Dögdi ol dem bil ḳapusın bā-uşûl

Ṭaşraya çıḳdı anuñ pes ḥatunı²¹⁵¹
Ḳapusında gördi ṭurmuş çün anı

Şûreti ḥûb bir yigit gördi o dem²¹⁵²
Maşlaḥat nedür ṭurursın didi hem

Ol firişteh ḥatuna didi ‘ayân²¹⁵³
Ol cevân kim ḥizmet ider her zamân

Bil anuñ itdügi ḥizmet çün bu dem²¹⁵⁴
Pād-şāhı virdi bunı didi hem

2155 Ol cevân ḥizmetin artursa ‘ayân²¹⁵⁵

²¹⁴⁶ tîz: tîz A, M

²¹⁴⁷ (A72b) ḥatunına: ḥatuna A / söyle kim: söylegil T / bil ol: bilsün L / cevân: cüvân A E; civân

²¹⁴⁸ cevân: cüvân A E; civân / di: hem L

²¹⁴⁹ hemân: ‘ayân A // altunı aldı: dînâr aldı andan A E; dînâr aldı Ç; altun aldı hem L; dînârı aldı andan M

²¹⁵⁰ gelüben: gelüp M / ol: çün Ç // dögdi ol dem bil ḳapusın: ḳaḳıdı ol dem ḳapusın hem L / bil: - Ç E L M / bā-uşûl: didi ḥatun Ç; bā-uşûl M

²¹⁵¹ ḥatunı: ḥatun L // gördi ṭurmuş çün anı: görür ṭurmuş anı çün L / pes: - E; hem M

²¹⁵² (M71b) ḥûb: hoş Ç / gördi: gördüm E M / o dem: anı A // ṭurursın: durursın Ç / didi hem: ey denī A

²¹⁵³ // ol cevân kim: ehlüñ çünkim L / cevân: cüvân A E; civân M

²¹⁵⁴ itdügi ḥizmet çün: ḥizmet itdügiyçün A E M; ḥizmetiyçün çün T // pād-şāhı: pād-şāh M / bunı didi: didi bunı Ç

²¹⁵⁵ beyit: - M / cevân: cüvân A E / ol cevân ḥizmetin artursa: daḥı ḥizmetin artursa L; ol cevân artursa ḥizmetin T // biz de ücret: ücretin biz T

Artururuz biz de ücret bî-gümân

E77b Ol firişteh bu sözi çün söyledi²¹⁵⁶
 Hātuna altunı teslīm eyledi

Aldı hātun ol dīnārı geldi pes²¹⁵⁷
 Ol ṭabaḳ yüzün açuban gördi pes

Kim anuñ içinde biñ dīnār var²¹⁵⁸
 Beñzemez dünyā dīnārına a yār

Bir naşārā ḳonşusı hem var idi²¹⁵⁹
 Zer bilürdi ol kişi şarrāf idi

2160 Ol dīnārdan pes birin aldı hātun²¹⁶⁰
 Geldi ol şarrāfa kim ide şatun

Gördi şarrāf ol dīnārı ey ḥoca²¹⁶¹
 Vezneye urdı anı ucdan uca

Bir dīnār gelmez beraber pes aña²¹⁶²
 Naḳşı daḥı beñzemez ḳaldı ṭaña

Bildi pes dīnārı şarrāf ol zamān²¹⁶³
 Ḥālıḳuñ in‘ āmıdur aña ‘ ayān

Ç63b Didi şarrāf hātuna gel söylegil²¹⁶⁴
 Bu saña ḳandandurur şerḥ eylegil

2165 Ḳışşayı hātun aña pes söyledi²¹⁶⁵
 Evvel āḫir ḳamusın şerḥ eyledi

²¹⁵⁶ bu sözi çün: çün bu sözi T

²¹⁵⁷ (T72b) aldı hātun ol dīnārı geldi: aldı hātun pes dīnārı L; altunı aldı hātun geldi M; aldı hātun altunı çü gördi T // ol ṭabaḳ: ṭabaḳ üstüñ T / yüzün açuban: yüzini açup L

²¹⁵⁸ (L66a) içinde: içün M / dīnār: dīnārı A L M T / var: ol E // a: ey A Ç E L M

²¹⁵⁹ ḳonşusı: ḳomşusı E L; ḳonşı T

²¹⁶⁰ +

²¹⁶¹ şarrāf ol dīnārı: ol dīnārı şarrāf A // urdı: çekdi Ç

²¹⁶² (A73a) pes: hem L

²¹⁶³ dīnārı şarrāf: şarrāf dīnārı M // in‘ āmıdur aña: in‘ āmını bildi L

²¹⁶⁴ // saña: şaña L

²¹⁶⁵ ḳışşayı: ḳışşa Ç // ḳamusın: ḳamudan E; cümlesin L

Çaldurup barmaq getürdi pes imân²¹⁶⁶
Oldı İslâm gitdi şekk ile gümân

Ĥatuna virdi dînâruñ kıymetin²¹⁶⁷
Ĥatun aldı aqceyi ol dem hemîn

Vardı bāzāra o dem aldı tã' am²¹⁶⁸
Ne gerekse kamu aldı hem ni' am

Geldi od yandurdi evde âşikâr²¹⁶⁹
Pes bişürdi çok tã' amlar hem a yâr

E78a 2170 Ol uşaklar ac idi pes yidiler²¹⁷⁰
Ĥâlîkuñ in' amını hem bildiler

Geldik imdi ol cevânuñ sözine²¹⁷¹
Ol ĥarâbe mescid içre özine

Oldı meşgûl tã' ate aḥşama dek²¹⁷²
Aḥşam oldı fikr kıldı tîzirek

Utanuram ben evime varmaya²¹⁷³
Uşacukları bu dem aç görmeye

Çarşu gelür ol uşacuklar baña²¹⁷⁴
Niçe gideyüm bu dem evden yaña

2175 Bârî bir ĥile ideyüm bu zamân²¹⁷⁵
Kim ridâma kum koyayum ben ' ayân

Çarşu geldükde baña anlar diye²¹⁷⁶

²¹⁶⁶ çaldurup barmaq getürdi pes: şarrâf ol dem şıdķ ile buldı L / getürdi: getür M

²¹⁶⁷ virdi dînâruñ: hem virdi dînâr L / dînâruñ kıymetin: dînârın kıymetiñ T // ĥatun aldı aqceyi: aldı gitdi L / ol dem hemîn: ol demin M

²¹⁶⁸ (M72a) bāzāra: bazāra T / o: ol L // aldı hem: pes aldı Ç; aldı pes T

²¹⁶⁹ // pes: hem; hem a yâr: âşikâr L / tã' amlar hem: tã' amları T

²¹⁷⁰ idi pes: hep A E M; idiler T

²¹⁷¹ imdi ol cevânuñ: ol cüvânuñ imdi A / cevânuñ: cüvânuñ E; civânıñ M // özine: ĥâline L

²¹⁷² (T73a) tã' ate aḥşama dek: aḥşama dek tã' ate L

²¹⁷³ (L66b) utanuram: uṭanuram; varmaya: varmağa L // uşacukları bu dem aç görmeye: uşacuklarımı hem aç görmege L

²¹⁷⁴ uşacuklar: uşaklar hem A E M // gideyüm bu dem: gidem bu dem Ç; gidem şimdi ben L

²¹⁷⁵ bârî: bâ M // koyayum ben ' ayân: koyam bu zamân Ç

Ey atamız bize nân yok söyleye

Un getürdüm size deyü söyleyem²¹⁷⁷
Anları yine tesellî eyleyem

Bu fikirle pes ridāya kum kodı²¹⁷⁸
Saña şıgındım İlāhî ben didi

Ol kişi geldi evine çün ‘ayân²¹⁷⁹
Gördi evinde tütün tüter hemân

2180 Dağı etmek kokuş ol dem gelür²¹⁸⁰
Ol cevân gördi anı hayrân kalur

Ç64a Geldüğünü ‘avreti gördi o dem²¹⁸¹
Didi hatun aña kim gel çekme ğam

Sen işin işledüğün ol pād-şāh²¹⁸²
Bir tabak altun bize olgıl āgāh

Gönderüpdür hem dağı ısmarlamış²¹⁸³
Ol cevân hizmetin artursın dimiş

E78b Biz dağı ücretin anuñ pes ‘ayân²¹⁸⁴
Arturavuz çekmesün ğam bir zamân

2185 Anı didi altunı virdi bize²¹⁸⁵
Ben dağı bāzāra vardum uş size

²¹⁷⁶ // bize nân yok söyleye: ne getürdünüz diye L; bize nân yok mı diye M

²¹⁷⁷ (A73b) deyü: çü Ç / söyleyem: söyleyeyüm M // yine tesellî eyleyem: yine kim tesellî eyleyeyüm M

²¹⁷⁸ fikirle: fikir ile L; fikri ile T / pes: - M // saña: şaña L

²¹⁷⁹ çün: pes T // hemân: ‘ayân Ç M

²¹⁸⁰ ol dem gelür / gelür o dem L // ol cevân gördi anı hayrân kalur: ol kokuşu gördi çün hayrân olur A; ol kokuşu gördi hayrân olur E; ol kokuşu görüben hayrân olur M // anı hayrân kalur: hayrân oldu ol dem L / kalur: olur T

²¹⁸¹ // hatun aña kim gel: hatunı aña gel A, M; hatun aña gel kim E; hatun gel aña sen L; aña kim hatun sen T

²¹⁸² işin: işin L T / işledüğün: işledüğün Ç // olgıl: olgıl Ç L T

²¹⁸³ (M72b) hem dağı: dağı hem M // cevân: cüvân A E; civân M / hizmetin: hizmetin T

²¹⁸⁴ pes: hem L M

²¹⁸⁵ anı didi altunı virdi: virdi altunı dağı didi A; ol altunı didi virdi E; böyle didi altun virdi L; ol şu altunı didi virdi M // ben dağı: ben de M / bāzāra: bazāra T

Aş u etmek aluban geldüm eve²¹⁸⁶
Çok tã' am itdüm size ive ive

Çün işitdi ol cevân ' avret sözün²¹⁸⁷
Bildi hâli secdeye koydı yüzün

Hak Te' âlāya şenâlar eyledi²¹⁸⁸
Çok şükür Hâlıkum saña didi

Taşra koymışdı ridâyı ol cevân²¹⁸⁹
Fikr kıldı kendüye pes ol zamân

2190 Çıkuban ol kumı dökem âşikâr²¹⁹⁰
Hem ridâmı aluban gelem a yâr

Taşra çıkdı pes ridâsın aldı ol²¹⁹¹
Gördi içinde kumı un olmuş ol

Râzıkına yine çok şükr eyledi²¹⁹²
Kışşayı pes hatuna ol söyledi

Kime hizmet itdüğün kamu ' ayân²¹⁹³
Evvel âhir söyledi pes ol zamân

Hatunuñ ihlâşı imânı o dem²¹⁹⁴
Biñ derece dağı artuğ oldu hem

2195 Meşgûl oldılar ölünce tã' ate²¹⁹⁵

²¹⁸⁶ aş u: aş-ı L T; işbu M

²¹⁸⁷ (T73b) ol: - M / cevân: cüvân A E; civân M / ' avret: hatun A E M // hâli: - M / koydı: kodı T

²¹⁸⁸ (L67a) şenâlar: çok şenâlar T // şükür Hâlıkum saña: şükürler olsun ey Hâlık A; şükür olsun Hâlık E; şükür saña Hâlıkum L; şükür olsun saña Hâlık M

²¹⁸⁹ fikr: fikri A, M, T / kendüye: kendüne A; kendine kendine Ç; kendine L T / pes: hem L

²¹⁹⁰ çıkuban ol kumı dökem: çıkup dökem ol kumı pes L / dökem: tökem T // a: ey Ç L

²¹⁹¹ pes ridâsın aldı ol: ridâyı ol zamân M / pes: hem E L / aldı: ala A // kumı: kum A E M / un olmuş ol: ol olmuş un Ç

²¹⁹² (A74a) yine çok şükr eyledi: çok şükür eyledi yine E; çok şükür kıldı yine M // pes hatuna ol söyledi: hatununa hem ol söylene E; hatunna hem söyle yene M / pes: - A; hem L

²¹⁹³ kamu: cümle M // pes: hem L

²¹⁹⁴ ihlâşı imânı: imânı ihlâş L / o dem: tamâm M // biñ derece dağı artuğ oldu: dağı biñ derece oldu artuğ T / dağı artuğ: artuğ dağı L

²¹⁹⁵ // öluben yitişdiler: soñrası irişdiler T / bil: hem L

Öluben yitişdiler bil rahmete

Haḳ Te‘ālā cennet itdi yirlerin²¹⁹⁶
Rahmetu’llāhi ‘aleyhim söyleyin

Bu rivāyetden ḥikāyetden ġarāz²¹⁹⁷
Pes nedür iydem size bu demde ‘arz

Ç64b E79a

Bilesin iḥlāş ile bir ḳul ‘ayān²¹⁹⁸
Çağırur olsa Ḥudāyı bī-ğümān

Dünyāda uḥrāda ac ḳoymaz anı²¹⁹⁹
Pād-şāhlar pād-şāhı ol Ġanī

2200 Gel tevekkül yolını elden ḳoma²²⁰⁰
Tañrıdan ġayriye derdin söyleme

Her ne istersen Ḥudādan istegil²²⁰¹
Çok ṭarīḳ var sen hüdādan istegil

Kimseye ḥālın şaḳın ‘arz eyleme²²⁰²
Yokdurur mālum benüm sen söyleme

Viren oldur alan oldur ey denī²²⁰³
Ol Ġanīdür ol Ġanīdür ol Ġanī

İş anuñdur güç anuñdur ḳul anuñ²²⁰⁴
Mülk anuñdur rızḳ anuñdur çöl anuñ

2205 Göz açınca bir ḳulı ol şāh ider²²⁰⁵

²¹⁹⁶ cennet itdi: cennetde L // ‘aleyhim: ‘aleyhi A; ‘aleyh E L M; ‘aleyhā T / söyleyin: söyleyeyin A, M; söyleyiñ L

²¹⁹⁷ rivāyetden ḥikāyetden: ḥikāyetden rivāyetden A; rivāyet-i ḥikāyetden L; ḥikāyetden rivāyet ne T // pes nedür iydem size bu demde: hem nedür iydeyüm size ben L / iydem: bizim A; diyem E M

²¹⁹⁸ (M73a) bilesin: bile E M / iḥlāş ile bir ḳul: bir ḳul iḥlāş ile A // Ḥudāyı: Ḥudāya A, M

²¹⁹⁹ uḥrāda: uḳbāda M / ḳoymaz: ḳomaz T // ol: pād-şāh ol E

²²⁰⁰ yolını: yolını sen E; pāyını L / ḳoma: ḳoyma L // derdin: derdün A Ç E L M

²²⁰¹ istersen: ister M; istersin T // var sen hüdādan: var sen Ḥudādan A, M; vardır Ḥudādan T / sen: gel L

²²⁰² (T74a) ḥālın: ḥālīñ T // mālum benüm: ḥālüm benüm Ç L; ḥālīm diyü T

²²⁰³ beyit: - L

²²⁰⁴ beyit: - L // mülk anuñdur rızḳ anuñdur: rızḳ anıñdır mülk T / mülk: milk; çöl: ḳul M

²²⁰⁵ beyit: - L / Bu beyit A’da takip eden beyitten sonra yazılmıştır. / ol şāh: şād A; ol şād M; şāh ol T

Ḳamu ‘ālem ḥāline āgāh ider

Göz yumunca şāhı ol yeksān ider²²⁰⁶
‘Aczi yokdur her işi āsān ider

Böyle bir Ḥālīḳ ola pes Ḥālīḳuñ²²⁰⁷
Böyle bir Rāzīḳ ola pes Rāzīḳuñ

Pes saña lāyīḳ ola mı ey kişi²²⁰⁸
Sen çekesin rızḳ ucundan teşvīşi

Ġayrilerden māl umarsın pes a yār²²⁰⁹
Rāzīḳuñ sen bilmeyesin āşikār

2210 Bu ne işdür hem aduñ mü ’min ola²²¹⁰
Bu işe fīkr idesin bir kez nola

Kendüñe bu demde inşāf eyle sen²²¹¹
Ki ḥāzer kıl ḳalbüñi şāf eyle sen

E79b Pes tevekkül ol bu dem ol Ḥālīḳa²²¹²
Ḳamunuñ rızḳın viren ol Rāzīḳa

Bu şıfat ger sende olsa bu zamān²²¹³
Bu tevekkül yolunı tutsaṅ ‘ayān

Bil ki muḥtāc eylemez Rabb-i Ġanī²²¹⁴
Kendüsinden Ġayriye bir dem seni

Ç65a 2215 Daḥı çokları saña muḥtāc ider²²¹⁵
Dü cihānda geydügüñ dībāc ider

²²⁰⁶ beyit: - L / şāhı ol: ol şāhı A E M

²²⁰⁷ (A74b) beyit: - L

²²⁰⁸ beyit: - L / pes: hem M // çekesin: çekersin A E M

²²⁰⁹ beyit: - L / Ġayrilerden: Ġayriden E; Ġayri yirden M / umarsın pes: umasın pes sen Ç // sen: pes T

²²¹⁰ beyit: - L / aduñ mü ’min ola: mü ’min olasın Ç / mü ’min: mü ’mīn E T // işe: işi M / nola: nolasıñ Ç

²²¹¹ beyit: - L / eyle sen: eylegil E M // eyle sen: eylegil E M

²²¹² beyit: - L / ol bu dem ol: eyle bu dem A E M // ḳamunuñ: ḳamuya A E; cümleye M / rızḳın: rızḳıñ T

²²¹³ (L67b; M73b) sende: senüñ E // tutsaṅ: tüt sen L; tutsaṅ M; tutsan T

²²¹⁴ Rabb-i: Rabb ü A, M / kendüsinden: kendisinden Ç L T / bir: bu T

²²¹⁵ çokları: çokla M / saña: saña L // geydügüñ dībāc: geydügün dībāc Ç; hem seni sulṭān L

Yâ İlâhî bu Zâ'îfî kuluña²²¹⁶
Sen tevekkül yolunu göstür aña

Hâş olanlar hâşî Aḥmed ḥürmeti²²¹⁷
Daḥî ol ism-i Muḥammed ḥürmeti

Görmişem esmâ-i ḥüsnâ içre uş²²¹⁸
Bir aduñ Vehhâbdurur ey adı hoş

İsm-i Vehhâbuñ ḥaḳḳı ey bî-naẓîr²²¹⁹
Biz tegin mücrimlere dîdârı vir

2220 Hem tevekkül yolunu vir biz kula²²²⁰
Bizi iletür her demin toğrı yola

Ol yolu virme bize ey pād-şāh²²²¹
Saña toğrı gelmez ise yâ İlāh

Hâtimede hem bizi ḥıfẓ eylegil²²²²
Kâmil îmān ile bizi [toylağıl]

Daḥî ol nār-ı caḥîme Müste'ân²²²³
Yaḳma bizi el-emān u el-emān

Aşlımuzı neslimüzi ey Aḥad²²²⁴
Koymağıl nār-ı caḥîme sen ebed

2225 Daḥî kamu mü'min olan kulları²²²⁵
Bu demin gel yarlığa sen anları

E80a El-emān ey pād-şāh-ı baḥr u ber²²²⁶

²²¹⁶ beyit: - L / Zâ'îfî: Zâ'îfî bî-nevāyî E / kuluña: kuluña hem kuluña M // aña: oña E M

²²¹⁷ (T74b) hâş: hâşlar Ç // ism-i Muḥammed: Maḥmūd Muḥammed E; Maḥmūd Aḥmed M

²²¹⁸ esmâ-i ḥüsnâ: esmâü'l-ḥüsnâ T / uş: ben E L M // bir aduñ: bir aduñ bir aduñ E / adı hoş: ismi hoş A; Zü'l-minen E M; ismi ben L

²²¹⁹ ḥaḳḳı ey: ḥaḳḳıçün E M // tegin: tegi T / mücrimlere: miskinlere Ç

²²²⁰ biz kula: biz kullara A; virgil bize Ç // her demin: hem L; daḥî T / yola: ize Ç

²²²¹ beyit: - L / yolu virme bize ey: yolını virme bize Ç

²²²² (A75a) beyit: - L // kâmil: küllî T / [toylağıl]: toylağıl A Ç E M T

²²²³ beyit: - L / nār-ı caḥîme: nār u caḥîme ey M // u: - Ç T

²²²⁴ beyit: - L // koymağıl: koymağıl A Ç E T / sen: it M

²²²⁵ beyit: - Ç L / mü'min: mü'min E T // gel yarlığa sen: gel yarlığağıl sen M; sen yarlığa gel T

El-emân ey Hâlık-ı şems u kamer

El-emân ey pād-şāh-ı kün fe-kān²²²⁷

El-emân ey pād-şāh-ı lā-mekân

‘ Ayb-ı kulı setr iden Settār Hū²²²⁸

Cürm-i kulı ‘ afv iden Ğaffār Hū

Ḳul senüñdür sen bizi āzād kıl²²²⁹

Muṣṭafā hürmetine gel şād kıl

2230 Bize sen şorı hisābı eyleme²²³⁰

Cürmümüz çokdur çü ‘ afv it söyleme

Bu kitābuñ şāhibini yā Kerīm²²³¹

Raḥmetiñle yarlıgağıl yā Raḥīm

Bu du‘ āmuz sen ḳabūl it ey Ḥudā²²³²

Muṣṭafā hürmetine eyle hüdā

Oḳuyanı diñleyeni yazanı²²³³

Raḥmetiñle yarlıgağıl yā Ğanī

Fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilāt²²³⁴

Vir Muḥammed Muṣṭafāya şalavāt

2235 İşbu kışşa burada oldı tamām²²³⁵

Ol resülün ruḥına yüz biñ selām

Der-beyân-ı Kötürüm ve Ebraş Münkir Olup İmânsız Oldukları*

²²²⁶ beyit: - L / baḥr u: baḥr-ı M // ey: - M / Hâlık-ı: Hâlık u A E M; pād-şāh-ı T / şems u: şems-i Ç

²²²⁷ beyit: - L // lā-mekân: lā-mân T

²²²⁸ (M74a) beyit: - L

²²²⁹ beyit: - Ç L T

²²³⁰ beyit: - Ç L / çü: sen A; çün T

²²³¹ beyit: - Ç L T / bu kitābuñ şāhibini yā Kerīm: Şāhsıvârzâde Hüseyn günâhkârı E; Molla Aḥmed bu kitābın şāhibi M // raḥmetiñle yarlıgağıl yā Raḥīm: günâhı çokluğına bakmağıl yā İlâhî E; pür-günâhdur yarlıgağıl yā Ğanī M

²²³² ey Ḥudā: yā İlâh A; ey Aḥad T // Muṣṭafā: Muṣṭafānuñ A T; ol resülün E M / eyle hüdā: pād-şāh A; ey Şamed T

²²³³ (T75a) beyit: - A Ç E M / diñleyeni: diñleyeni yazdırup hem T // yarlıgağıl: yarlıga sen T

²²³⁴ beyit: - Ç E L // Muṣṭafāya: Muṣṭafāya çok T

²²³⁵ beyit: - A Ç L M T

Nāle kıl ey ‘andelīb-i cān-ı men²²³⁶
Bu fenā dünyāyı gel tıtma vaṭan

Pīşe eyle kendüñe bir ḥayr işi²²³⁷
Yarın anda çekmeyesin teşvīşi

Ç65b Var ise mālīñ bu dem ḥayr eylegil²²³⁸
Her yetīm miskīni pes hem [ṭoylağıl]

Zīrā Şāni‘ yoluna ḥayr eyleyen²²³⁹
Cenneti anlardurur seyr eyleyen

2240 Her faḳīr u bī-kese vir sen ṭā‘ am²²⁴⁰
Şadaḳa iḥsān içün bil ey hümām

E80b Ol Ḥudā-yı lem-yezel bilgil ‘ayān²²⁴¹
Bil seni maḡfūr ider hem ol zamān

Daḡı rızḳuñ hem ziyāde eyler ol²²⁴²
Mālīñi ‘ömrüñi añla bilmiş ol

Arturur hem ikisin daḡı ‘ayān²²⁴³
Bu söze bu dem gel itme sen gümān

Yoksa mālīñ ger var ise ey ḥoca²²⁴⁴
Yolına ger virmeseñ ucdan uca

* Der-beyān-ı Kötürüm ve Ebraş Münkīr Olup Īmānsız Olduḡları: Der-beyān-ı Kötürüm ve Ebraş Münkīr Olup Īmānsız Olduḡı A; Meclis-i Kötürüm Ebraş Kōr Devlet Buldılar Biri Ḳaldı Ç; Benī Īsrā’īl Ḳavminden Üç Kimesnelerin Olan Ḳıışşalarıdır L; Der-beyān-ı Kötürüm ve Ebraş Münkīr Olup Īmānsız Olduḡları M; Dībāce T

²²³⁶ cān-ı: cān u A E M T // fenā dünyāyı gel tıtma: fenāya gel tıtma çün M

²²³⁷ kendüñe: kendiñe T

²²³⁸ (A75b) // yetīm: yetīm u A E M T / pes hem: sen A E M; hem L T / [ṭoylağıl]: ṭoylağıl A Ç E L M T

²²³⁹ zīrā: zīra Ç // anlardurur: oldurur hem L; anlardurur çün M

²²⁴⁰ faḳīr u: faḳīr-i Ç E; faḳīre L / vir sen: virgil Ç; viresin L // iḥsān içün bil: içün iḥsān eyle A E M; içün iḥsān Ç; hem iḥsān it T

²²⁴¹ (L68a) // bil: pes L / ider: - M

²²⁴² hem: bil M // mālīñi ‘ömrüñi añla: ‘ömrüñi daḡı mālīñi L

²²⁴³ arturur hem ikisin daḡı: arturur hem ikisini bil L // bu söze bu dem gel itme sen gümān: bil seni maḡfūr ider hem ol zamān / bu dem gel itme sen: sen gel bu dem itme A; hem eylemeyesin L

²²⁴⁴ (M74b) mālīñ ger: ger mālīñ A E M // ger virmeseñ ucdan uca: virmez iseñ ey ḥoca L / ger virmeseñ: pes virmesen Ç T / ger: - M

2245 Māl degildür ol muşibetdür saña²²⁴⁵
Pes mālım vardur gurūr olma aña

Bir belāya dūş ider ol malıñı²²⁴⁶
Dağı andan soñra gel gör hālīñi

Dünyāda geçer günün pes zār ile²²⁴⁷
Gel naşihat tut bu dem bir çār ile

Āhirette kızdururlar pes anı²²⁴⁸
Alnuña başarılar anı ey deni

Dağı kurtulmak o dem olmaz saña²²⁴⁹
Āh vāh idüp kalasın pes taña

2250 Şağ iken gel ey gözüm bir çäre kıl²²⁵⁰
Ger ölürseñ çäre yokdur anı bil

Gel naşihat gūş kıl sen ey püser²²⁵¹
Vir mālın Haq yolına sen ser-te-ser

Saňa temşil ideyüm bir hoş haber²²⁵²
Pes Meşarık naqlidür [algıl] ‘iber

Muştafāya gel şalavāt virelüm²²⁵³
Söze andan soñra bünyād uralum

²²⁴⁵ saña: şaña L // pes mālım vardur gurūr olma: hem mālım vardur diyü girre itme L / olma: itme A E M

²²⁴⁶ bir belāya dūş ider ol malıñı: olmaya kim bir belāya qor hem seni L / dūş: tūş A E M // gel gör: görgil çün M; gör kim T

²²⁴⁷ beyit: - L / pes: hoş A; bil T // naşihat: naşihat T / bir: - E

²²⁴⁸ (T75b) pes: çün T // alnuña başarılar anı: tenüñe başarılar cümle L; alnuña başa anı pes M; aynıña başarılar anı T

²²⁴⁹ saña: şaña L // pes: hem L; sen T

²²⁵⁰ gel ey gözüm: gel gözüm A T; ey gözüm gel L // ölürseñ çäre yokdur anı bil: evvelinde çäre yokdur çäre gör L / ölürseñ: ölürsin Ç T

²²⁵¹ naşihat: naşihat T / kıl sen: kıl A E; kılğıl Ç T // mālın: mālın A E L M T / Haq yolına sen: sen Haq yolına A; hem Haq yolına L; Haq yoluna hem M

²²⁵² saña: şaña L / temşil ideyüm: bir temsil idem A; bir temşil idem E; bir temsil ideyim L; temşil ideyim T // pes: hem L / Meşarık: Meşarık T / [algıl] ‘iber: aña haber A E M / [algıl]: algıl Ç L T

²²⁵³ (A76a) Muştafāya: ol resüle E M / şalavāt: şalavat M // soñra bünyād uralum: başlayalum girelüm L / soñra: dağı T

Kim anuñ hürmetine ol pād-şāh²²⁵⁴
Raḥmet ide biz ҡula Җādir İlāh

Ç66a 2255 Pes anuñ hürmetine Җādir İlāh²²⁵⁵
Raḥmet ide biz ҡula ol pād-şāh

E81a Pes rivāyetdür Ebū Hureyreden²²⁵⁶
Hem rāḍiya'llāhu ' anhu söyle sen

Faḥr-ı ' ālem didi bir gün söyledi²²⁵⁷
Kim benī İsrā'ıl içinde didi

Üç kişi var idi ҡavminde a yār²²⁵⁸
Üçi daḥı renclü idi āşikār

Biri kötürüm biri ebraşdı ' ayān²²⁵⁹
Birisi bil daḥı gözsüz ol zamān

2260 Üçi daḥı hem faḥır idi anuñ²²⁶⁰
Pes çekerlerdi bu dünyā mātemüñ

Җudret-i Settārı gör kim ol zamān²²⁶¹
Bir melek geldi olara pes ' ayān

Didi Hālıḳdan ne istersiz bu dem²²⁶²
Baña söyleñ izn ile anı idem

Didi ebraş dilerem ben Tañrıdan²²⁶³

²²⁵⁴ beyit: - L / ol: ey M // ҡula: ol M / Җādir: Җādir E T / Bu beyitten sonra T'de "Hikāye" yazılarak başlık atılmıştır.

²²⁵⁵ beyit: - A E L M T

²²⁵⁶ pes: kim M / rivāyetdür: rivāyetdür E / Ebū: Ebā T

²²⁵⁷ +

²²⁵⁸ a: ey L // renclü: yuḥlu A

²²⁵⁹ (L68b) biri ebraşdı ' ayān: birisi ebraş idi A // bil daḥı gözsüz ol zamān: daḥı gözsüz idi didi A / bil daḥı: daḥı bil Ç; daḥı L / gözsüz: gösüz T

²²⁶⁰ (M75a) hem faḥır idi anuñ: faḥır idi hem anıñ L; bil faḥır idi ' ayān M // pes çekerlerdi bu dünyā mātemüñ: mātemin çekerlerdi dünyānuñ A; mātemin çekerler idi bu dünyānuñ E; mātemin çekerlerdi pes dünyānıñ M / pes: hem L

²²⁶¹ // geldi olara pes ' ayān: olara geldi ol zamān A/ geldi olara pes: olara L

²²⁶² istersiz: istersin T // baña söyleñ izn ile anı idem: hemān söyleñ izn-i Haḳla ben direm L / söyleñ: söylen T / anı: anı ben M

²²⁶³ (T76a) ben Tañrıdan: Tañrıdan ben M

Vire şıhhat kırtula dertden beden

Cismimi yüzümi gökcek eyleye²²⁶⁴
Gide zaımet şıhhat ile toylaya

2265 Bu sözi çünkü işitdi ol melek²²⁶⁵
Pes kanadıyla şıgadı tüzirek

Ol dem içre cismi yüzi oldu hoş²²⁶⁶
Ol melek aña didi kim şimdi uş

Dünyâlıkdan ne gerek söyle baña²²⁶⁷
Râzıkından dileyem bu dem saña

Didi bir köçekli deve isterem²²⁶⁸
Vire baña bu demin ben dilerem

Bir köçekli deve getürdi aña²²⁶⁹
Didi in'âm eyledi Râzık saña

E81b 2270 Ol deveyi pes getürdi ol zamân²²⁷⁰
Hayli māl cem' itdi anuñla 'ayân

Geldi ol kötürüm kişiye ol melek²²⁷¹
Didi söyle Tañrıdan nedür dilek

Ç66b Didi kötürüm Tañrıdan dilek a yār²²⁷²
Söyleyem bu dem saña pes âşikār

Kim şahih ide beni sālīm bu dem²²⁷³

²²⁶⁴ // ile: ile çün M

²²⁶⁵ çünkü: kim çün L M

²²⁶⁶ cismi yüzi: yüzi cismi T // ol melek aña: aña ol melek A E M

²²⁶⁷ dünyâlıkdan: dünyâlıkda A E M / söyle: di L // Râzıkından: Râzıkımdan L; Râzıkından T / bu dem saña: şimdi saña L

²²⁶⁸ köçekli: köşekli A E M // Bu mısra L'de yoktur. Bu mısranın yerine L'de takip eden beyitin ikinci mısrası yazılmıştır. / ben dilerem: pes isterem Ç; ben isterem T

²²⁶⁹ (A76b) beyit: - L / köçekli: köşekli A E M

²²⁷⁰ pes: - A / getürdi: getürdi A, M // cem' itdi anuñla 'ayân: dağı ceme itdi ol zamân L / anuñla: anuñ ile A

²²⁷¹ kötürüm: ötürüm A / ol melek: melek L // Tañrıdan nedür: nedür Tañrıdan M

²²⁷² a: ey L // saña pes: saña hem L

²²⁷³ şahih ide beni sālīm: ide beni şahih sālīm A; beni şahih sālīm ide E M / sālīm: sālīm T //

Gide zahmet görmeyem ben daḥı ğam

Pes ƙanādıyla melek anı daḥı²²⁷⁴
Şığadı pes hoş ola bil ey aḥı

2275 Ol zamān hoş oldu ol daḥı yine²²⁷⁵
Ana didi ol melek daḥı yine

Dünyālıķdan her ne kim ister iseñ²²⁷⁶
Söyle kim virsün saña ol Zü'l-minen

Ol kişi didi sözüm budur ʿayān²²⁷⁷
Bir buzağulı inek pes bu zamān

İsterem vire baña pes ol Muʿīn²²⁷⁸
Faķr elinden ķurtulam olam emīn

Bir buzağulı inek daḥı aña²²⁷⁹
İzn-i Ḥālıķla didi uşda saña

2280 Az zamān içinde ol kişi daḥı²²⁸⁰
Pes ulu māl ıssı oldu ey saḥı

Ol melek gözsüz yanına ol zamān²²⁸¹
Geldi pes ḥālın anuñ şordı ʿayān

Aña daḥı ḥācetin nedür didi²²⁸²
Söyle kim Ḥālıķ vire ol söyledi

İsterem didi bu dem göre gözüm²²⁸³

²²⁷⁴ ƙanādıyla melek: melek ƙanādıyla A // ola bil: oldu bil L; oldu M

²²⁷⁵ (L69a; M75b) // didi ol melek daḥı: daḥı didi ol melek A L / daḥı: ol dem E M

²²⁷⁶ dünyālıķdan: dünyālıķda A E / ister iseñ: ister iseñ kim M; ister isen Ç T // saña ol: şaña hem L / Zü'l-minen: Zü'l-men A E M

²²⁷⁷ didi: didi kim M // pes: ben T

²²⁷⁸ (T76b) vire baña pes: baña vire çün T

²²⁷⁹ beyit: - L / buzağulı: bızağulı T // uşda: isde T

²²⁸⁰ // ıssı oldu ey saḥı: ıssı olur ol daḥı A; peydā ider ol daḥı E M; ıssı oldu ol daḥı L

²²⁸¹ // pes ḥālın anuñ şordı: ḥālını şordı pes hem M; pes anıñ ḥālın T / anuñ şordı: şordı anuñ A E

²²⁸² ḥācetin nedür: ihtiyācuñ ne A; muḥtācuñ nedür E; muḥtācın nedür M // Bu mısra A, E ve M'de takip eden beytin ikinci mısrasıyla yer değiştirilerek yazılmıştır. / ol söyledi: budur sözüm A E M; hem söyledi L T

Gözlerüm açık ola budur sözüm

E82a Ol melek anı dağı bil şıgadı²²⁸⁴
Gözleri gördi aña pes söyledi

2285 Dünyâlıkdan ne dilerseñ sen a yâr²²⁸⁵
Getüreyüm şimdi saña âşikâr

Ol kişi didi dilerem bu zamân²²⁸⁶
Bir koyun ola kuzulu pes ‘ayân

Ol melek pes ızın-i Hâk ile o dem²²⁸⁷
Bir kuzulu koyun aña virdi hem

Az zamân içinde dağı ol kişi²²⁸⁸
Oldı devletlü ‘ayân görgil işi

Ç67a Bir zamân geçdi çü devr-i rûzgâr²²⁸⁹
Ol melege bil didi Perverd-gâr

2290 Ey melek var ol kişiler yanına²²⁹⁰
Ben şadağa dilerem söyle yine

Devletün şükrânesiçün söylegil²²⁹¹
Hem şadağa hem zekâtı dilegil

Ol melek pes emr-i Hâlıkla ‘ayân²²⁹²
Geldi ol ebraş yanına ol zamân

²²⁸³ didi: - M / bu dem göre gözüm: bu dem gözüm görem L; göre bu dem gözüm T // açık ola budur sözüm: ola bu dem didi A; açık ola bu dem didi E M

²²⁸⁴ (A77a) bil: pes: E M // gözleri: gözlerüm M

²²⁸⁵ dilerseñ: dilersin A E M // getüreyüm şimdi saña: getüre saña dağı hem L / saña: saña hem M

²²⁸⁶ // kuzulu: kuzu M / pes: hem L

²²⁸⁷ pes ızın-i Hâk ile o dem: ızın-i Hâk ile pes o dem Ç; pes ızniyle Hâk ile didi T // kuzulu: kuzu M / koyun aña virdi hem: hem koyun aña virdi T

²²⁸⁸ dağı ol kişi: ol kişi dağı Ç; döndi rûzgâr T // Bu mısra T’de takip eden beytin ikinci mısrasıyla yer değiştirilerek yazılmıştır. / ‘ayân görgil işi: dağı görklü başı T

²²⁸⁹ çü devr-i rûzgâr: dağı hem ol kişi T / devr-i: vardı E M // bil didi: didi bil E; didi ol M; çün didi T

²²⁹⁰ (M76a) var: var sen E M // dilerem söyle: isterem söyle E; isterem söyle di M

²²⁹¹ (L69b) şükrânesiçün: şükrânesi için A; şükrânesi çünkim M // zekâtı: zekâtı sen T / dilegil: söylegil L

²²⁹² pes emr-i Hâlıkla: emr-i Hâlıkla pes A E // ol ebraş yanına ol zamân: ol ebraş yanına der-zamân A; ebraş yanına pes der-zamân E M

Girdi ebraş şüretine pes o dem²²⁹³
Ol kişiye didi bizi aña hem

Kim faķır oldum hem ebraş āşikār²²⁹⁴
Hem zelilem miskīnem ben bil a yār

2295 Hāķ Te‘ ālā virdi çok ni‘ met saña²²⁹⁵
Pes anuñ şükrānesin virgil baña

Bir devecük şimdi baña viresin²²⁹⁶
Baña bu in‘ āmı pes irgüresin

Ol kişi aña didi kim ey fülān²²⁹⁷
Bende haķķuñ yok senüñ bu dem inan

E82b Kim virem ben bir deve saña hemīn²²⁹⁸
Virmezem bilgil anı sen bu demin

Ol melek aña didi kim ey fülān²²⁹⁹
Ben seni bildüm ki kimsin bu zamān

2300 Sen fülān ebraş degil misin didi²³⁰⁰
Kim faķır idiñ o demde söyledi

Ol kişi inkār idüp hāşā ki ben²³⁰¹
Ebraş olam yā faķır hūb aña sen

Gördüğün bu māl mülk kamu baña²³⁰²
Bil atamdan hep qalup direm saña

²²⁹³ (T77a) pes o dem: ol zamān T / pes: hem L // aña: aña çün M / hem: sen L

²²⁹⁴ kim faķır oldum hem: kim faķirem hem M; hem faķirem dağı T // zelilem: faķirem E; faķirem hem M; zelil T / miskīnem: miskinem A, M / ben: sen T / a: ey Ç

²²⁹⁵ virdi çok ni‘ met: çok ni‘ met virdi M / saña: şaña L // pes: sen T / şükrānesin: şükrānesi A E

²²⁹⁶ // bu in‘ āmı pes: in‘ āmı şimdi E M / pes: hem A L; sen T

²²⁹⁷ fülān: filān M // yok: - M / senüñ bu dem: bu dem seniñ Ç / bu dem: dağı T

²²⁹⁸ kim: pes E / bir: - A E / saña: şaña L // anı sen: sen anı A E M; anı ben T

²²⁹⁹ (A77b) melek: melik E / aña didi kim: didi kim aña L // kimsin: kimsiñ T

²³⁰⁰ // idiñ: idin T / o demde: didi hem A

²³⁰¹ ebraş olam yā faķır hūb: kim faķirem ebraş olam hod M / faķır hūb: faķiri L / hūb: hod A E

²³⁰² māl: mālī A E L M / mülk: mülki L M // bil atamdan hep qalup direm saña: hem atamdan qaldı baña direm saña L / hep qalup: qalup hep E M

Ol melek aña didi kim ey kişi²³⁰³
Ger yalan söyler iseñ sen bu işi

Ol Hüdānuñ virdügi in' amı sen²³⁰⁴
Anı inkār eyleyüp örter iseñ

2305 Hāḫ Te' ālā yine döndersin 'ayān²³⁰⁵
Hāliñi evvelki hāle bu zamān

Ç67b Ol melek çünkim bu sözi söyledi²³⁰⁶
Hāḫ Te' ālā gör kim aña neyledi

Ebraş oldu mālı gitdi pes kamu²³⁰⁷
Daḫı ne rızķı var ise ey 'amū

Bil faḫīr oldu zelīl oldu ḫatı²³⁰⁸
Renci artdı ḫalmadı hīç ṭākati

Yine devlet bulduḫı yirde 'ayān²³⁰⁹
Kendüsin gördi dilenür ol zamān

2310 Ol melek pes döndi gitdi ol demīn²³¹⁰
Girdi kötürüm şüretine pes hemīn

Geldi ol kötürüm yanına ol zamān²³¹¹
Aña daḫı didi ebraş teg 'ayān

E83a Pes ḫabūl itmedi sözün ol daḫı²³¹²
Virmedi mālın zekātın ey aḫī

Bir du' ā ḫıldı aña daḫı a yār²³¹³

²³⁰³ aña didi kim: didi kim aña M // iseñ: isen T

²³⁰⁴ in' amı: in' am L // iseñ: isen A Ç E T

²³⁰⁵ (M76b) // evvelki: evvelkim M / bu zamān: hem seni L

²³⁰⁶ (L70a) çünkim: çünki E // aña: anı L T

²³⁰⁷ mālı gitdi pes kamu: gitdi kamu mālı pes L / pes: hep T // daḫı ne rızķı var ise: ne rızķı daḫı varsa M / ne: neki; ey: - A / ey 'amū: gitdi pes L

²³⁰⁸ (T77b) bil: pes M // renci artdı: yuḫlu oldu A; renclü oldu E M

²³⁰⁹ bulduḫı yirde: buldı yirde A; gidüp evvelde L // gördi dilenür ol zamān: dilenür gördi hemān L / ol zamān: āşikār Ç

²³¹⁰ pes: - E L M / döndi: ṭıtdı L // pes: ol A

²³¹¹ ol kötürüm yanına: kötürüm yanına çünkim M / yanına: ḫatına T // 'ayān: hemān L

²³¹² // mālın: mālın A E M T / zekātın: zekātın T

Mālî mülkü kamu gitdi âşikâr

Kendüni ol dağı ebraş gibi hem²³¹⁴
Buldı dilendügi yirde pes o dem

2315 Ac şusuz muhtâc oldu ol kişi²³¹⁵
Pes dilenci oldu gördi bu işi

Girdi gözsüz şüretine ol melek²³¹⁶
Vardı gözsüz yanına pes tizirek

Kim fakîrem gözsüzem bu dem didi²³¹⁷
Dağı miskînem zelîlem söyledi

Dilerem Allâh için sen ey kişi²³¹⁸
Bitüresin sen baña pes bu işi

Tağrı virdügi mālîndan sen baña²³¹⁹
Bir koyun virgil direm şimdi saña

2320 Şadağa deyü viresin bu demin²³²⁰
İstedüğüm budurur bilgil hemîn

Ol kişi pes söyledi aña hemân²³²¹
Gözsüz idüm hem fakîr ben ey cevân

Bir pula muhtâc idüm bil ey kişi²³²²
Şimdi hamd olsun Allâha bu işi

²³¹³ du‘â kıldı aña dağı a yâr: dağı kıldı aña du‘â ‘ayân M / a yâr: ‘ayân AE; ey yâr Ç L // kamu gitdi âşikâr: kamu gitdi ol zamân A; gitdi kamu ol zamân E; gitdi cümle ol zamân M

²³¹⁴ (A78a) kendüni ol dağı ebraş gibi: gitdi ebraş dağı ol demde M / kendüni: kendini Ç L T // pes o dem: dağı hem T

²³¹⁵ şusuz: suz M // pes: hem L / gördi: gördi hem T

²³¹⁶ // pes: hem L

²³¹⁷ // miskînem zelîlem söyledi: bî-çâre zelîlem hem didi L / zelîlem: zelîlem hem E M

²³¹⁸ Allâh için sen: sen Allâh için T // sen baña: baña sen M / pes bu işi: bu teşvîşi A T

²³¹⁹ mālîndan: mālından T // saña: baña L

²³²⁰ (M77a) deyü: diyü A Ç M T; idüp L // bilgil hemîn: iki değil L / bilgil: direm Ç; bilgil pes M

²³²¹ (L70b) aña hemân: ki ey hoca T / hemân: ‘ayân A E M // fakîr ben: fakîrem M / ey cevân: ucdan uca T / cevân: cüvân A E; cüvân M

²³²² bil: pes T // hamd olsun Allâha: hamden li’llâhi için A; hamdu’llâh için kim Ç; hamden li’llâh için kim E; hamdili’llâh kim L; hamden li’llâh kim M

Ç68a Çok zamandır çekmezem ben zahmeti²³²³
Kim bize virdi firāvān ni' meti

Biz dağı şimdi virelüm pes size²³²⁴
Lâyık ma' kûl odur bu dem bize

2325 Bu koyunlardan iyüsin al saña²³²⁵
Ger yavuzı var ise kılsun baña

E83b Kankısın diler iseñ götür bu dem²³²⁶
Tañrınıñ haqqı için gel çekme gam

Ger dilerseñ kâmusın götür anuñ²³²⁷
Bu dem içre tâ ki şâd ola cânuñ

Cânımı ger isteseñ bu dem saña²³²⁸
Bil gerek virem gümân itme baña

Ol melek çünkim bu sözi diñledi²³²⁹
Saña pes mâluñ helâl olsun didi

2330 Bil ki mâla ihtiyâcım yok benüm²³³⁰
İmtihân için saña geldüm cânım

Muhtuluk olsun saña bu dem 'ayân²³³¹
Tañrı râzı olsun senden bu zamân

Dağı bil mâlın saña bağışladı²³³²

²³²³ (T78a) çekmezem ben: çekerem ben A; çekerdüm ben E; ben çekerdüm M; çekerem bu T // firāvān: firāvān hem E

²³²⁴ şimdi virelüm pes: hem virelüm şimdi L // odur bu dem bize: budur hem size L

²³²⁵ beyit: - M / iyüsin al saña: a' lâ bul şaña L // yavuzı: alçağı L; yamanı T

²³²⁶ kankısın: kankıyı T / diler iseñ götür: diler isen götür Ç T; dilerseñ anı hem L // haqqı için: haqqı için A E L M / gel: el L

²³²⁷ dilerseñ: diler M / kâmusın götür anuñ: götür bu dem kâmusın A E M; kâmusın götür bu dem L // içre tâ ki şâd ola cânuñ: şâd ol niçün çekersin elem L / şâd ola cânuñ: şâdân olasın A; sen şâd olasın E M

²³²⁸ ger isteseñ bu dem saña: Allâ için itseñ şaña L / isteseñ: istesen T // bil gerek: pes saña Ç; bil gerek bu dem M

²³²⁹ (A78b) çünkim bu sözi: çünki bu sözi A; çün bu sözi hep L // saña pes mâluñ: şaña mâlın ger L; saña mâlın pes M

²³³⁰ benüm: hemîn L // saña geldüm cânım: şaña geldüm hemîn L

²³³¹ muhtuluk olsun saña: müjdeler olsun şaña L // râzı olsun senden bu zamân: râzı oldu senden bî-gümân A; râzı senden bî-gümân E; senden râzı oldu bî-gümân M

Âhîretçün dağı çok iş işledi

Ol iki yoldaşını hem bu zamân²³³³
Ac zelîl kıldı oları bil ‘ayân

Anlara Hâlîk gâzab kıldı bu dem²³³⁴
Mâlin aldı gayra muhtâc itdi hem

2335 İmdi ey mü’min bu sözden bu zamân²³³⁵
Al naşîhat eyleme şekk ü gümân

Mâl-ı dünyâ her kişiye dem-be-dem²³³⁶
Hem ‘adû hem dostdurur sen çekme gam

Şol kişiler kim anuñla hayr ider²³³⁷
Bil ki yarın cenneti ol seyr ider

Mâl-ı dünyâ onlara oldu helâl²³³⁸
Dü cihân içinde çekmezler melâl

Ol kişiler kim bu dünyâ mâlini²³³⁹
Kim sever görmez fakîrûñ hâlini

Ç68b E84a 2340 Mâl-ı dünyâyı o dem bilsün a yâr²³⁴⁰
Kendüne ulu ‘adûdur âşikâr

Zîrâ bu dünyâ-yı gaddâr ey paşa²³⁴¹
Fânîdür fânî olur başdan başa

²³³² bil mâlin saña: bil mâlin saña A E M; mâlin hem saña L; bilin mâlin saña T / bağışladı: bağışladum M T // âhîretçün dağı çok iş işledi: âhîret için dağı ihsân eyledi L / işledi: işledüm M T

²³³³ iki yoldaşını hem: yoldaşını ikisin A; yoldaşını ikisin E M // kıldı oları bil ‘ayân: oları kıldı hem ‘ayân L; kıldı buları bu zamân T

²³³⁴ // mâlin: mâlin T

²³³⁵ (M77b) Bu beyit A E ve M’de takip eden beyitten sonra yazılmıştır. / ey mü’min: - M; ey mü’min T // naşîhat: naşîhat Ç T / şekk ü: şekk-i Ç L M T

²³³⁶ (L71a) // ‘adû hem dostdurur sen: ‘adûdur bir hayâldür L; ‘adûdur hem düşdurur M // dostdurur: düşdurur E

²³³⁷ şol: şu M // bil ki: belki M / yarın cenneti: cenneti dağı T

²³³⁸ (T78b) oldu: olur L // cihân içinde çekmezler: cihânda çekmeyeler hem L

²³³⁹ // kim sever görmez fakîrûñ: ki severler görmez fakîrleñ T

²³⁴⁰ o: ol; bilsün: bil L / a yâr: ey yâr Ç L; ‘ayân A E M // ulu: ol M / âşikâr: bî-gümân A E M

²³⁴¹ zîrâ: zîra Ç // fânî olur başdan başa: hem fânî ey paşa L

Budurur lâıyık olan mü 'minlere²³⁴²
Kim bu dünyāya ħarış olanlara

Anlar ile bir zamān oturmaya²³⁴³
Bir ħadem pes anlar ile tırmaya

Rağbet itmeye olara pes 'ayān²³⁴⁴
Sevmeye ħalb ile anı bī-gümān

2345 Her faķır u miskīne rağbet ħıla²³⁴⁵
Yüzine baķup anuñ ħālin bile

Bil ki Ħālık rağbet ider ol ħula²³⁴⁶
Ķoymaz anı gide bir egri yola

Dünyāda uħrāda anı şād ider²³⁴⁷
Hem caħīmlerden anı āzād ider

Yā İlāhī ol ħabībūñ ħürmeti²³⁴⁸
Ķamu dertlere tabībūñ ħürmeti

Bu Ża' ifi ħuluñı şād eyle sen²³⁴⁹
Tamudan ħamumuz āzād eyle sen

2350 Ol yüzi gül Muşţafānuñ ħürmeti²³⁵⁰
Saçı sünbül pür-şafānuñ ħürmeti

Görmişem esmā-i ħüsnā içre ben²³⁵¹
Bir aduñ Rezzākdur ey rızķı viren

²³⁴² // kim: gel L

²³⁴³ beyit: - A E M / bir zamān oturmaya: oturmak layık degil L // pes anlar ile tırmaya: daħı tırmak degil L; anlar ile pes durmaya T

²³⁴⁴ itmeye: itme L // ħalb ile anı: anı ħalb ile L; ħalbiñle anı T

²³⁴⁵ (A79a) faķır u: faķır-i Ķ L / miskīne: miskine A, M T // anuñ ħālin bile: istihzā eyleme L / ħālin: ħāliñ T / bile: şora A E M

²³⁴⁶ beyit: - L // ħoymaz: ħomaz A E M

²³⁴⁷ anı şād ider: hem şād olasıñ L // hem caħīmlerden anı āzād ider: sen caħīmlerden āzād olasıñ L / anı: daħı E M

²³⁴⁸ // ħamu dertlere tabībūñ: çeħār-yār-ı bā-şafālar L

²³⁴⁹ beyit: - L / ħuluñı: ħuluña M // ħamumuz: ħamumuzı E

²³⁵⁰ beyit: - L // saç: saç T

²³⁵¹ esmā-i ħüsnā: esmāü'l-ħüsnā T // aduñ Rezzākdur ey rızķı: aduñ Rezzākdur ey rızķ A; aduñ Rezzāk ey rızķ Ķ; ism Rezzākdurur rızķı L; adın Rezzākdırır ey rızķ T

İsm-i Rezzākuñ haqqıyçün bize hem²³⁵²
Dünyāda uhrāda sen çekdürme ğam

Māl harışinden gel itme sen bizi²³⁵³
Muştafa hürmetine kamumuzu

E84b Sen bizi hem anlara itme enīs²³⁵⁴
Anlara hem biz kulı itme celīs

2355 Gel kanā‘ at biz kula sen pīşe kıl²³⁵⁵
Kālbimüze hoş ‘amel endişe kıl

Dilerüz senden eyā Ferd ü Aḥad²³⁵⁶
Ḥātmede sen bize eyle meded

Ç69a Daḥı dīdaruñ viresin sen bize²³⁵⁷
Muştafa hürmetine kamumuza

Aşlımuzu neslimüzi daḥı hem²³⁵⁸
Yarlığa bu demde sensin zī-kerem

Bu kitābuñ şāḥibi hem rū-siyāh²³⁵⁹
Dü cihānda çekmeye bir demde āh

2360 Bu du‘āmuz sen qabūl it ey Aḥad²³⁶⁰

²³⁵² (M78a) // uhrāda: uqbāda A E M / sen: - L

²³⁵³ (T79a) māl harışinden: māl-ı harışden T / sen bizi: bizi sen L // Muştafa: ol resūl E M / hürmetine kamumuzu: Müctebā hürmetine sen L / kamumuzu: cümlemüzi M

²³⁵⁴ Bu beyit E nüshasında iki defa yazılmıştır. İlk yazıldığında “anlardan” şeklinde yazılan sözcük ikinci yazılıştta “anlara” şeklinde yazılmıştır. / hem anlara itme enīs: anlardan hem itmeyesiñ L; anlara itme hem enīs T // anlara hem biz kulı itme celīs: anlar ile ḥaşrimüz itmeyesiñ L / biz kulı: bizi kul A E M

²³⁵⁵ (L71b) kula: kulı T / sen pīşe kıl: kamu mü‘minlere L // kālbimüze hoş ‘amel endişe kıl: eyle naşīb isteyen mü‘minlere L

²³⁵⁶ mısra: - L / Ferd ü: Ferd-i Ç L T // Bu mısra bu beyti takip eden ikinci beytin ikinci mısrası olarak yazılmıştır. / sen bize eyle: idesin bize T

²³⁵⁷ beyit: - L / dīdaruñ: dīdarın T

²³⁵⁸ beyit: - Ç / aşlımuzu: aşlımuzuñ E / daḥı hem: ey Aḥad L // yarlığa bu demde sensin zī-kerem: ḥātmede sen bize eyle meded L

²³⁵⁹ beyit: - Ç L T / bu kitābuñ şāḥibi hem rū-siyāh: bu Hüseyin günāh deryāsına ğarğ olup E; Molla Aḥmed kuluña yā İlāh M // dü cihānda çekmeye bir demde āh: günāhın ‘afv oluna rahmete ğarğ idüp E; naşīb eyle dīdarını ey pād-şāh M

Muṣṭafā ḥürmetine gel itme red

Oḡuyanı dīnleyeni yazanı²³⁶¹
Raḥmetiñle yarlıġaġıl yā Ġanī

Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilāt²³⁶²
Vir Muḥammed Muṣṭafāya ṣalavāt

Der-beyān-ı Aḥvāl-i Aṣḥābü'r-Raḡīm*

Nāle ḡıl ey ' andelīb bu dem söze²³⁶³
Bir naṣīḡat var ise söyle bize

Ol naṣīḡat bize te 'ṣīr eyleye²³⁶⁴
Nūr-ı imān ile ḡalbi ṡoylaya

2365 Yoksa te 'ṣīr eylemezse ger bize²³⁶⁵
Daḡı nāle eyleme hīḡ bir söze

Zīrā kim biz pūr-günāhuz pes ' ayān²³⁶⁶
Te 'ṣīr itmez söz bize itme ġümān

ḡalbmüz bu dem olupdur pes siyāh²³⁶⁷
Daḡı söz te 'ṣīr ḡılmaz bu dem āh

E85a Ger günāha tevbeler olsa bu dem²³⁶⁸
Söz bize te 'ṣīr ider pes ḡekme ġam

Daḡı her ġüḡ maṣlaḡatlar bā-uṣūl²³⁶⁹

²³⁶⁰ (A79b) beyit: - ḡ / ey: yā L // Muṣṭafā ḥürmetine gel itme red: āyāt-ı Ḳur'ān-ı mu' cizi itme red L / Muṣṭafā: ol resūl E M

²³⁶¹ beyit: - A E M / dīnleyeni: dīnleyeni yazdırup hem T // yarlıġaġıl: yarlıġaġıl ḡ; yarlıġa sen T

²³⁶² beyit: - ḡ L // Muṣṭafāya: Muṣṭafā-rā E M; Muṣṭafāya ḡok T

* Der-beyān-ı Aḥvāl-i Aṣḥābü'r-Raḡīm: Der-beyān-ı Aṣḥāb-ı Raḡīm Aḥvālī A; Meclis-i Aṣḥābü'r-Raḡīm ḡ; Benī İsrā'īl Ḳavminden Üḡ Kimesneleriñ ṡaġda Maġaraya Ḳapandıkları Ḳışṣa L; Dībāce T

²³⁶³ // naṣīḡat: naṣīḡat T / söyle: eyle M

²³⁶⁴ ol: hem L / naṣīḡat bize te 'ṣīr: bize te 'ṣīr u naṣīḡat A E M / naṣīḡat: naṣīḡat T // nūr-ı: nūr u A E M / ḡalbi: bizi L M

²³⁶⁵ ger bize: gel bizi M // daḡı nāle eyleme hīḡ bir söze: te 'ṣīr itmez söz bize daḡı size T / hīḡ: ger L

²³⁶⁶ zīrā: zīra ḡ / pūr-günāhuz: günāhuz M // te 'ṣīr: te 'ṣir A / söz: - E / itme ġümān: henüz ' ayān L

²³⁶⁷ (M78b) pes: hem L; ḡün T // ḡılmaz: eylemez A E L; itmez M / bu dem: eyle L

²³⁶⁸ (T79b) olsa: olsun L // te 'ṣīr: te 'ṣir A / pes: hem L; sen T

²³⁶⁹ bā-uṣūl: bā-ūṣūl E M T // pes: hem L

Pes bize āsān olur hem bilmiş ol

2370 Her ne hācet var ise ol Müste‘ān²³⁷⁰
Dünyevī ger uḥrevī bu dem ‘ayān

Āsān olur her işimüz daḥı hem²³⁷¹
Tā’ib olan kişi çekmez aṣlā ğam

Ger du‘ā itseñ o dem bilgil a yār²³⁷²
Ḳamusın maḳbūl ider Perverd-gār

Zīrā ağardı çü ḳalb-i rū-siyāh²³⁷³
Her du‘ā maḳbūl olur sen çekme āh

Dünyāda uḳbāda hem Rabb-i Ġanī²³⁷⁴
Bil ki bir darlıkda ḳoymaz ol seni

2375 Tevbeye gel tevbeye ey cān-ı men²³⁷⁵
Çekmeye zaḥmet daḥı bu cān u ten

Tevbe idenler ḳamu mesrūr olur²³⁷⁶
İtmeyenler ol Ḥudādan dūr olur

Tevbe ḳamu bed işüñ işlāḥıdur²³⁷⁷
Daḥı müşkil işlerüñ miftāḥıdur

Bu söze bir hoş haber temşil idem²³⁷⁸
Bu sözi İbn-i ‘Ömer didi direm

Bu rivāyet andan oldu bil ‘ayān²³⁷⁹
Kim eşaḥ tefsīr ile itme gümān

²³⁷⁰ // dünyevī ger uḥrevī: dünyāvī uḥrāvī E; dünyevī uḥrevī ger L

²³⁷¹ beyit: - Ç E L M T

²³⁷² itseñ: itsen T / a yār: ey yār L; ‘ayān M // Perverd-gār: ol Müste‘ān M

²³⁷³ zīrā: zira Ç / rū-siyāh: pür-siyāh E M // olur: - M

²³⁷⁴ beyit: - Ç L / Rabb-i: Rabb u A E M // bil ki: belki E

²³⁷⁵ (A80a) ey cān-ı men: gel tevbeye A E M; ey cān u men Ç; gel cān-ı men L // çekmeye zaḥmet daḥı bu cān u ten: çekmeyesin zaḥmeti gel tevbeye A E M / cān u: cān-ı L T

²³⁷⁶ (L72a) beyit: - A / Bu beyit E ve M’de takip eden beyitten sonra yazılmıştır.

²³⁷⁷ // işlerüñ: işlerin T

²³⁷⁸ temşil: temsil A; temşil T

²³⁷⁹ beyit: - Ç / bu rivāyet: bir rivāyet E / bil: hem L

Ç69b 2380 Muştafāya gel şalavāt virelüm²³⁸⁰
Söze andan şöña bünyād uralum

Kim anuñ hürmetine ol pādīşāh²³⁸¹
Pür-günāhuz ‘afv ide Kādīr İlāh

Ol resūl-i pür-şafā bir gün didi²³⁸²
Kim benī İsrā’ıl içre söyledi

E85b Üç kişi var idi anda ol zamān²³⁸³
Çıkdılar bir tağa üçi hem ‘ayān

İşleri var idi ol tağ üzre hem²³⁸⁴
Gördiler yağmur yağar bilgil o dem

2385 Bir mağara var idi bil ey cevān²³⁸⁵
Üçi dağı girdiler aña ‘ayān

Hikmet-i Settārī gel gör ey hoca²³⁸⁶
Gör neler kıldı o dem ucdan uca

Bir ulu taş kopdı yirinden hemān²³⁸⁷
Ol mağara ağzına geldi ‘ayān

Ol mağara ağzını tutdı a yār²³⁸⁸
Çıkmaya yir kalmadı pes āşikār

Üçi dağı zār idüp ağlaştılar²³⁸⁹
Ağlamağ ile yürek dağlaştılar

²³⁸⁰ // şöña bünyād uralum: başlayalım diyelim T / bünyād: bünyāda M / uralum: idelüm L

²³⁸¹ beyit: - L / Kādīr İlāh: hem ol İlāh A; ol pād-şāh E; ol İlāh M; Kādīr İlāh T / Bu beyitten sonra T’de “Hikāye” başlığı atılmıştır.

²³⁸² resūl-i: resūl u A E M / gün: gün meger L

²³⁸³ (M79a; T80a) // tağa: dağa Ç T / üçü hem: hem üçü Ç

²³⁸⁴ dağ: tağ A E L M / üzre: içre L; üste T

²³⁸⁵ cevān: cūvān A E; civān M; hoca L T // Bu mısra T’de takip eden beytin ikinci mısrasıyla yer değiştirilerek yazıya aktarılmıştır. / aña ‘ayān: ucdan uca L

²³⁸⁶ Settārī: Rabbānī L / gel gör: görgil M / hoca: cevān L T // o dem ucdan uca: anlara hem ‘ayān L

²³⁸⁷ taş: daş T // ol mağara ağzına geldi: görenler kıldı anlara hem L / ağzına geldi: ağzını tutdı M / Bu mısra M’de sonraki beytin ikinci mısrası olarak yazılmıştır.

²³⁸⁸ a yār: ‘ayān M / a: ey Ç L // yir kalmadı: yol bulmadı A / pes āşikār: pes çünkim hemān M

²³⁸⁹ // ağlamağ ile yürek dağlaştılar: birbirine söyleşüp tanışdılar L / ağlamağ ile: ağlamağla M; ağlamak ile T / dağlaştılar: tağladılar E

2390 Birbiriyle söyleşüben didiler²³⁹⁰
 Hâk için şâlih ‘amel söylediler

Kim idüpdür bunda disün âşikâr²³⁹¹
 Ol ‘amel belki bize bu dem yarar

Kim şefî‘ ola ümîddür bu zamân²³⁹²
 Bu kapuyı açâ Hâlîk pes ‘ayân

Birisi ol dem didi kim yâ İlâh²³⁹³
 Size ma‘lûmdur kamu ey pād-şâh

Bir anam var idi ölmüşdür bu dem²³⁹⁴
 Çok yaşamış kaddi hem olmuşdı ham

2395 ‘Ādetüm bu idi her dem her zamân²³⁹⁵
 Sağduğum südi develerden ‘ayân

Ehlüme evlāduma ben her demin²³⁹⁶
 Virmez idüm anı anam yimedim

Ç70a E86a Maşlahat düşdi baña bir gün yine²³⁹⁷
 Gitmiş idüm maşlahatçün beryeye

Bir dem eglendüm yine geldüm hemân²³⁹⁸
 Südi sağdum eve vardum ol zamân

Gördüm anam uyumışdı ol demin²³⁹⁹

²³⁹⁰ (A80b) söyleşüben: söyleşüben çün M // Hâk için şâlih ‘amel söylediler: Hâlîk için bir ‘amel pes didiler L / söylediler: eylediler Ç

²³⁹¹ beyit: - L // ol ‘amel belki bize bu dem: ola belki hoş ‘amel bu dem A; ola belki bu dem ‘amel bize E; ola kim bu dem ‘amel bize M / yarar: a yâr A Ç E M

²³⁹² şefî‘ ola ümîddür: şefî‘ dür ola ümîd L // pes: hem L

²³⁹³ (L72b) ol dem didi kim: didi kim ol dem M / kim: ki L T // size: saña T

²³⁹⁴ anam: atam L

²³⁹⁵ ‘âdetüm: ‘âdeti E // südi: süd M / ‘ayân: hemân T

²³⁹⁶ // anam: atam L

²³⁹⁷ baña bir gün: bir gün baña T // maşlahatçün: muşâlağa L; maşlahat için M / beryeye: beriyyeye Ç E; ben yine L; berine T

²³⁹⁸ (M79b; T80b) hemân: uş L // eve vardum ol zamân: atama ben virdüm uş L; eve vardum hemân M

²³⁹⁹ gördüm anam uyumışdı: bir dem gördüm anam uyumışdı E / anam: atam L / uyumışdı: uyumış pes T // uyaram anı: uyardum anı pes T

Ḳıyamadum uyaram anı hemīn

2400 Daḥı bir yirde oturmadum ʿayān²⁴⁰⁰
Ḳomadum elden südi hem ol zamān

Hem uşacuklar daḥı çok ağladı²⁴⁰¹
Bize süd vir içelüm baba didi

Anama ḥürmet için ben virmedüm²⁴⁰²
Daḥı size süd virem hem dimedüm

Şubḥ olunca tutdum el üzre anı²⁴⁰³
Tā uyanup dimeye kim süd ḳanı

Çün şabāḥ oldu uyandı pes anam²⁴⁰⁴
Ol südi virdüm eline ber-devām

2405 Ol südi içdi anam pes ol zamān²⁴⁰⁵
Şoñra virdüm ben uşaklara ʿayān

Ḥürmet itdüm anam için ey Ğanī²⁴⁰⁶
Virmedüm uşaklara evvel anı

Tā ṭaʿ āmlandurmayınca anamı²⁴⁰⁷
Gitmedi ol demde göñlümün ğamı

Yā İlāhī ger senün ḳatuñda pes²⁴⁰⁸
Bu ʿāmel maḳbül ise ey dest-res

Bu ṭaşı açğıl bu dem sen yā İlāh²⁴⁰⁹
Bizi bu dertden ḥalāş it pād-şāh

²⁴⁰⁰ // elden südi hem ol zamān: südi elden ol zamān L; elden südi ol dem hemān M / hem: ben T

²⁴⁰¹ uşacuklar daḥı: uşacuklarum L // bize süd vir içelüm baba: bizi süd virelüm içelüm babana M / içelüm baba: baba içelüm L

²⁴⁰² anama: atama L // size süd virem hem: size size süd virem E / virem: vireyim T / hem: - M

²⁴⁰³ tutdum el üzre: el üzre tutdum L

²⁴⁰⁴ çün: çünkim; pes: hem M / uyandı: unadı T / pes: - E // ber-devām: hem o dem L

²⁴⁰⁵ (A81a) anam: atam L // ben: - M / uşaklara: uşaklar T

²⁴⁰⁶ anam için: atam için L; anama çün T

²⁴⁰⁷ anamı: hem anam E; atamı L; çünkim anı M // ğamı: Ğanī T

²⁴⁰⁸ (L73a) ḳatuñda: ḳatında T

²⁴⁰⁹ ṭaşı: daşı Ç T / açğıl: açıl Ç T L / bu dem: - A

- 2410 Bu du^ç â oldu^ğda bilgil ol Kerîm²⁴¹⁰
Pes biraz açdı o taş^ı hem Raḥîm
- E86b Ol kadar açılmadı kim çıkalar²⁴¹¹
Çāre bulmadılar anı yı^ğalar
- Ol kişilerden birisi hem ^ç ayān²⁴¹²
Didi ma^ç lūmdur saña ey Ğayb-dān
- Bir ^ç ammūm kı^zı var idi āşikār²⁴¹³
Sever idūm ben anı ey Kird-gār
- Ç70b Mübtelā olmuş idūm ol dem aña²⁴¹⁴
İltifāt itmezdi ol benden yaña
- 2415 Çāre bulmadum aña ey Müste^ç ān²⁴¹⁵
Geldi bir dem kıtlık oldı nāgehān
- Gördüm ol ^ç ammūm kı^zın pes āşikār²⁴¹⁶
Ac u muhtāc anı ey Perverd-gār
- Geldi ol dem yanıma gördüm benüm²⁴¹⁷
Baña ḥarcılık vir didi pes ey cānum
- Yüz yigirmi altun aña ben daḥı²⁴¹⁸
Şart idüben aña virdüm ey saḥı
- Kim muṭı^ç a ola ol demde baña²⁴¹⁹
Sözimi tuta ne dirsem ben aña

²⁴¹⁰ du^ç â: niyâz L / bilgil: bil hem T // o: ol A E / taş^ı: daşı Ç T / hem: ol A E M T

²⁴¹¹ // anı: kim M

²⁴¹² kişilerden: kişiler M / hem: daḥı E M // didi: itdi E M / ma^ç lūmdur saña ey Ğayb-dān: saña ma^ç lūmdur Ğayb-dāna L / ey: - T

²⁴¹³ (M80a; T81a) var idi: var idi hem M // anı: -T

²⁴¹⁴ olmuş idūm ol dem: idūm pes ol dem ben L / olmuş idūm: olmuşdum M // itmezdi ol benden yana: itmez idi ol dem baña T / ol: - A

²⁴¹⁵ // kıtlık: kıtlık L / nāgehān: nāgihān A

²⁴¹⁶ // ac u: ac-ı Ç L T / anı ey: ben anı T / ey Perverd-gār: eyle āşikār L

²⁴¹⁷ // pes ey: hem ey L M; cānı T

²⁴¹⁸ yigirmi: - A, M / altun aña ben: dirhem aña hem L / daḥı: daḥı hem A E M // idüben: idüp; saḥı: mehem A E M

²⁴¹⁹ muṭı^ç a ola ol demde: muṭı^ç ola baña didüm L; muṭı^ç a ola baña ol demde M // tuta ne dirsem: tut dirdüm L / tuta: tut T / ne: - E

2420 Pes muḥaṣṣal ‘avretine er ‘ayān²⁴²⁰
Ne iderse ben daḥı idem hemān

Altunı virdüm aña ben ey Ğanī²⁴²¹
Pes cimā‘ itmekde iken ben anı

Ey ‘ammūm oğlu baña pes söyledi²⁴²²
Yaḥşı iş degil anı itme didi

Yüzümüz kara olur zīrā bizüm²⁴²³
Degülem daḥı ḥelālūñ tüt sözüm

Çün bu sözi andan işitdüm o dem²⁴²⁴
Tāḳatim ḳalmadı ol dem oldu kem

E87a 2425 Ḳalkdum üstünden anuñ ben ol zamān²⁴²⁵
İtmedüm ben ol yaman işi ‘ayān

Almadum altunı daḥı yā İlāh²⁴²⁶
Bu ‘amel maḳbūl ise ey pād-ṣāh

Pes gerek bu taş açıla bu zamān²⁴²⁷
Ḳurtarup bize viresin sen emān

Ol kişi çünkim bu sözi söyledi²⁴²⁸
Ḥaḳ Te‘ālā pes aña raḥm eyledi

Açdı taşı hem biraz daḥı ‘ayān²⁴²⁹
Gördiler üçü daḥı pes ol zamān

²⁴²⁰ (A81b) ‘avretine: ḥatunına A E; ḥatunına çünkim M / ‘ayān: hemān Ç // hemān: ‘ayān A Ç E M;
pes hemān T

²⁴²¹ altunı: aḳçeyi A/ aña ben: ben aña T // pes: biz; ben: pes T

²⁴²² +

²⁴²³ (L73b) yüzümüz: yüzümüze; bizüm: direm L // daḥı ḥelālūñ tüt sözüm: ben hem ḥelālūñ bu dem L
/ daḥı: - E M / tüt: dut Ç; tüt çün M

²⁴²⁴ çün: çünkim M / işitdüm o: işitdi bu E // oldu kem: ben nidem L

²⁴²⁵ ḳalkdum üstünden anuñ ben: hemān ḳalkdum oradan pes L / üstünden: üzerinden E

²⁴²⁶ altunı: aḳçeyi L

²⁴²⁷ taş: daş T // ḳurtarup: ḳurtaṭurup Ç / bize viresin sen: viresin sen bize L / sen: pes T

²⁴²⁸ (M80b; T81b) beyit: - L / çünkim: kim çün M // pes aña: aña pes A E M

²⁴²⁹ açdı taşı hem: açıldı taş hem A; açıldı hem taş E M / taşı: daşı T // daḥı: anı T

- 2430 Hem üçüncisi daḥı geldi dile²⁴³⁰
Ol işi Ḥālīk bilür kimdür bile
- Ç71a Didi ma^ç lumdur saña ben yā İlāh²⁴³¹
Kim fülān demde bilürsin pād-şāh
- Çok kimesne ücret ile ol zamān²⁴³²
İrgad için tutmuş idüm ben ^ç ayān
- Her kişi ḥaqqın çü aldı gitdi pes²⁴³³
Bir kişi almağa kılmadı heves
- Ol kişinin ücretin pes āşikār²⁴³⁴
Ben uzatdum bir zamān ey Kird-gār
- 2435 Bir süri öküz anuñçün oldu pes²⁴³⁵
Berküdücü kıl daḥı ey dest-res
- Bir zamāndan soñra ol kişi ^ç ayān²⁴³⁶
Gelüben baña didi kim ey fülān
- Ḥizmet itmişdüm saña bir demde ben²⁴³⁷
Kaldı ḥaqqum vir anı hem şimdi sen
- Ben daḥı bir süri öküz pes aña²⁴³⁸
Berküdücü kıl daḥı didüm saña
- E87b Ücretünden ḥāşıl oldu bil bular²⁴³⁹
Söyledüm bu sözi ol baḳdı güler

²⁴³⁰ +

²⁴³¹ saña: şaña L / ben: pes T // fülān: filān M

²⁴³² kimesne: kimseyi L / ol zamān: tutmuşam M // tutmuş idüm ben ^ç ayān: ben de anları tutmuşam M

²⁴³³ ḥaqqın çü aldı gitdi: ḥaqqını alup gitdi A, M; ḥaqqın alup gitdi E; gelüben ḥaqqın aldı L; ḥaqqın aluban gitdi T

²⁴³⁴ pes: ben M // uzatdum: unuttum T

²⁴³⁵ (A82a) öküz anuñçün: öküz çü anuñ Ç; öküzü anuñ L; öküz anıçün T // berküdücü: bir gürūh A E M

²⁴³⁶ // kim: - L / fülān: filān M

²⁴³⁷ ḥizmet itmişdüm saña bir demde: saña ḥizmet eyledüm hem bir gün L // vir anı hem: isterem vir T

²⁴³⁸ aña: ^ç ayān T // berküdücü: bir gürūh A E M / didüm: hem didüm A; didüm hem E; direm M / saña: şaña L

²⁴³⁹ (L74a) ücretünden: ücretinden T / bular: bunlar L // bu: ol A E M

2440 Üstüme gülme benüm didi baña²⁴⁴⁰
Hakķımı vir söylerem didi saña

Didim aña ey ʿākılsuz kişi ben²⁴⁴¹
Bil ki taḥķıkdür sözüm hoş aña sen

Bu süri bu kul daḥı kamu a yār²⁴⁴²
Ücretündendür senün bil āşikār

Gel götür virem saña bu dem anı²⁴⁴³
Gülerem ben üstüne şanma beni

Bu sözüme hem inandı ol kiři²⁴⁴⁴
Kim yalān söylemezem ben bu işi

2445 Sürüyü kuli götürdi gitdi ol²⁴⁴⁵
Bu ʿamel ger oldı ise yā Rab kabül

Bu taşı açgıl bu dem ey pād-şāh²⁴⁴⁶
Bizi bu dertden ḥalāş it yā İlāh

Bunı didi ol zamān hem ol kiři²⁴⁴⁷
Taş açıldı gör diler hem bu işi

Ç71b Ol demin pes Ḥālıka ḥamd itdiler²⁴⁴⁸
Üçi daḥı evlerine gitdiler

Söyledi Tefsīr-i Kaḍı bil anı²⁴⁴⁹
Sūre-yi Kehf içre buyurdı Ğanī

²⁴⁴⁰ didi: didi çün M // saña: baña L

²⁴⁴¹ // taḥķıkdür sözüm hoş: taḥķık sözümdür L / taḥķıkdür: taḥķıkdür Ç

²⁴⁴² süri: sözi Ç T; şağır L / bu kul daḥı: kul bu öküzler M / kamu a yār: şubḥ tıyar T / a: ey Ç L // ücretündendür: ücretindendür T

²⁴⁴³ (M81a; T82a) gel: hem L; saña: şaña L / götür: getür M / virem saña bu dem: bu dem saña virem A E M; didüm bu dem saña T // ben üstüne: üstüne L; üstüne ger T

²⁴⁴⁴ hem: çün T // ben: hem L

²⁴⁴⁵ sürüyü: şağır L / kuli: - E // ger oldı ise yā Rab kabül: kabül oldı ise yā Rab ol E / ger: ger maḥbül M / oldı ise yā Rab: yā Rab olduysa T / yā Rab: - L

²⁴⁴⁶ taş: daşı Ç T / açgıl: açgıl Ç L T // bizi bu dertden ḥalāş it: bu maḥalden ḥalāş eyle L

²⁴⁴⁷ bunı: anı A E M / hem: pes T // taş: daş; hem: - T

²⁴⁴⁸ pes: hem L / Ḥālıka: Ḥallāka T // evlerine: çıkup andan L

²⁴⁴⁹ Tefsīr-i: Tefsīr u E / bil anı: hem anı L; anı bil M // Ğanī: anı A E; bil M

2450 Ol Ġanī üçin daħı yād eyledi²⁴⁵⁰
Ve'r-Raķīm bu üçine ad eyledi

*Enne aşhābe'l-kehfi ve'r-raķīmi kânū min āyātīnā 'acebân**

Bu hikāyetden ġaraż nedür bize²⁴⁵¹
Añlayasız söyleyem bu dem size

E88a Sen daħı bir 'amel itseñ 'ayān²⁴⁵²
Haķ Te' ālā yolına hem bī-gümān

Żāyī' olmaz itdüġüñ a' māli bil²⁴⁵³
Dünyāda uķbāda saña uş delīl

Eyüler şuġlın bu dem gel pīşe kı1²⁴⁵⁴
Yaħşiler yaħşi olur endīşe kı1

2455 Gel yavuz olma şaķın sen ey aħī²⁴⁵⁵
Zīrā kim iflāh olamazsın daħı

Umaruz senden İlähe'l-'ālemīn²⁴⁵⁶
Yaħşilerden idesin bizi hemīn

Yaman olan ķullarından sen bizi²⁴⁵⁷
İtmeyesin umaruz sen bizi

Dü cihānuñ faħrı Aħmed ħürmeti²⁴⁵⁸
Ya' nī maħbūbuñ Muħammed ħürmeti

²⁴⁵⁰ (A82b) Ġanī: Ĥudā A E M / üçin: üçüñ T

* enne aşhābe'l-kehfi ve'r-raķīmi kânū min āyātīnā 'acebân: Kalellāhu te' ālā inne aşhābe'l-kehfi ve'r-raķīmi kânū min āyātīnā 'acebân A; Ķavlihi te' ālā enne aşhābe'l-kehfi ve'r-raķīmi kânū min āyātīnā 'acebân Ç; inne aşhābe'l-kehfi ve'r-raķīm kânū min āyātīnā 'acebân E; - L T; (Kehf ve Raķīm ashabı bizim şaşılacak ayetlerimizdendir. Kehf Suresi 9)

²⁴⁵¹ bize: size T // añlayasız söyleyem bu dem: añlayalum söylenen sözi L / bu dem: daħı AE M

²⁴⁵² sen daħı bir 'amel itseñ: sen ger bir 'amel daħı itseñ E; ger sen itseñ bir 'amel daħı M / itseñ: itsen T // yolına: yoluña L / hem bī-gümān: itme gümān A / hem: pes T

²⁴⁵³ olmaz: qalmaz L / itdüġüñ: itdigin T // saña uş: uş saña A E M; hem saña L; saña ol T

²⁴⁵⁴ beyit: - L / şuġlın: şuġulın E; şuġluñ T / gel: sen Ç; saña M // yaħşiler yaħşi olur: yaħşilerden yaħşi ol A E M / kı1: bil A

²⁴⁵⁵ beyit: - L / yavuz: yaman T // zīrā: zīra Ç

²⁴⁵⁶ beyit: - L / umaruz: dilerüz M

²⁴⁵⁷ beyit: - A Ç E L M

²⁴⁵⁸ (L74b; M81b; T82b) cihānuñ: cihan M / faħrı Aħmed: faħr-ı 'ālem L // ya' nī: ya' nī ol E / maħbūbuñ: Maħmūd M

Bu Ża' ifi kuluñı ey Müste' an²⁴⁵⁹
Yahşilerden eylegil itme yaman

2460 Muştafānuñ āb-ı rüyı hürmeti²⁴⁶⁰
Ol muṭahhar cismi būyı hürmeti

Dağı var esmālar içre ey hümām²⁴⁶¹
Bir aduñ Fettāhdurur ey lā-yenām

İsm-i Fettāhuñ haqqıyçün sen bizi²⁴⁶²
Gözi açuqlardan it kāmumuzu

Pür-günāhuz cürmümüze [bakmağıl]²⁴⁶³
Sen bizi nār-ı caḥıme [yakmağıl]

Evvel āḥir şer' iden dūr eyleme²⁴⁶⁴
Rüz-ı maḥşerde bizi ḥor eyleme

2465 Hem naşīb it dağı dīdāruñ bize²⁴⁶⁵
Muştafā hürmetine kāmumuza

Aşlımuzu neslimüzi yarlığa²⁴⁶⁶
Koymağıl düşe oları darlığa

Ç72a Dağı mü 'min olan kamu kulları²⁴⁶⁷
Koymağıl nār-ı caḥıme anları

Şerr-i a' dādan bizi hıfz eylegil²⁴⁶⁸
Kāmil imān ile kamu toylağıl

²⁴⁵⁹ bu Ża' ifi kuluñı ey: cümle mü 'min kullarıñı L / kuluñı: kulıyı T

²⁴⁶⁰ beyit: - A L / āb-ı: āb u E M T

²⁴⁶¹ // aduñ Fettāhdurur: Fettāḥ aduñ vardır E M / aduñ: adın T / Fettāhdurur: Fettāhdur Ç L

²⁴⁶² sen bizi: ey Mu'ın E // E'de bu mısranın yerine takip eden dokuzuncu beytin ikinci mısrası yazılmıştır: "gözi açuqlardan it kāmumuzu: şerr-i a' dādan bizi eyle emīn E" / it kāmumuzu: eyle hem bizi L

²⁴⁶³ beyit: - Ç L T / [bakmağıl]: bakmağıl A E // [yakmağıl]: yakmağıl A E

²⁴⁶⁴ beyit: - Ç E L T // rüz-ı: rüz u M

²⁴⁶⁵ (A83a) beyit: - E L / dağı dīdāruñ bize: bize dīdāruñ dağı A, M / dīdāruñ: dīdārın T // Muştafā: Muştafānuñ A / kāmumuza: ey sağı A, M

²⁴⁶⁶ beyit: - E L // koymağıl: koymağıl Ç

²⁴⁶⁷ beyit: - E L / mü 'min olan kamu: kamu mü 'min olan T / kamu: - M // koymağıl: koymağıl Ç

²⁴⁶⁸ beyit: - E L // kamu: bizi M / toylağıl: toylağıl A Ç T

Ƙapuña geldük senün biz ey Delîl²⁴⁶⁹
Dü cihânda eyleme bizi zelîl

2470 Pād-şāha pād-şāha el-emân²⁴⁷⁰
Ĥâtîmede almağıl bizden îman

Muştafânın ĥürmetine ey Mu‘în²⁴⁷¹
Şerr-i a‘dâdan bizi eyle emîn

Bize hem şorî ĥişâbı eyleme²⁴⁷²
Bize hem nâr-ı ‘azâbı eyleme

Rû siyâhuz yâ İlâhe’l-âlemîn²⁴⁷³
Raĥmet it ey ente Ĥayrû’r-Raĥimîn

Ƙaşd idüp yazaruz anı za‘îfe²⁴⁷⁴
Hep günâhın ‘afv idesin hemîşe

2475 Bu du‘âmuz sen ƙabûl it yâ İlâh²⁴⁷⁵
Ol ĥabîbüñ ĥürmetine pād-şāh

Bu du‘â maĥbûl içün ben ey ĥümâm²⁴⁷⁶
Fâtîĥa didüm [oĥuñ] bu dem tamâm

Oĥuyanı diñleyeni yazanı²⁴⁷⁷
Raĥmetiñle yarlığağıl yâ Ġanî

Fâ‘ ilâtün fâ‘ ilâtün fâ‘ ilât²⁴⁷⁸

²⁴⁶⁹ beyit: - E // eyleme bizi: bizi eyleme A, M

²⁴⁷⁰ beyit: - E L // ĥâtîmede almağıl: almağıl ĥâtîmede M / almağıl: almağıl Ç

²⁴⁷¹ beyit: - E L // Bu mısra E’de, bundan dokuz beyit önce yazılmıştır.

²⁴⁷² beyit: - L / ĥişâbı: ĥişâb A // hem nâr-ı ‘azâbı: hem nâr u ‘azâb A; hem nâr u ‘azâb u E; nâr-ı ‘azâbı çün M

²⁴⁷³ (M82a; T83a) beyit: - L // it: it bize A / ente Ĥayrû’r-Raĥimîn: Ĥayrû’r-Raĥimîn M

²⁴⁷⁴ beyit: - Ç L T / ƙaşd idüp yazaruz anı za‘îfe: ƙaşd idüp yazıldı bî-çâre Ĥüseyne bu E; küçük Molla Aĥmed ƙaşdıyla yazıldı bu M // hep günâhın ‘afv idesin hemîşe: raĥmetiñle yarlığağıl anı yâ ‘Afüvv yâ Hû E; raĥmetiñle yarlığağıl yâ ‘Afüvv yâ Hû M

²⁴⁷⁵ beyit: - Ç L T

²⁴⁷⁶ beyit: - A Ç E L M // [oĥuñ]: oĥun T

²⁴⁷⁷ beyit: - A Ç E M / diñleyeni: diñleyeni yazdırup hem T // yarlığağıl: yarlığağıl sen T

²⁴⁷⁸ beyit: - E L // biñ günâhı ‘afv ider bir şalavât: ol Muĥammed Muştafâ-râ şalavât A; ol Muĥammed Muştafâya şalavat M; vir Muĥammed Muştafâya çok şalavât T

Biñ günāhı ‘afv ider bir şalavāt

E88b Hem bu kıışsa dağı burada oldu tamām²⁴⁷⁹
Ol resūlün ruḥına yüz biñ selām

Der-beyān-ı Ahvāl-i Ahmedü'l-Cevād*

2480 Nāle kıl ey ‘andelīb-i murğ-ı cān²⁴⁸⁰
Bil ecelden bulamazsın çün emān

Anuñ ile başa çıkmaz kimse hīç²⁴⁸¹
Ne gedā koydı ne sulṭān itdi hīç

Olmadı bir kimseye ol pāy-dār²⁴⁸²
Pes gūşād it göñlüñi gel tutma dar

Kendüñe pes ‘aczi virme ey ḥoca²⁴⁸³
Bil naşīb olan gelür ucdan uca

Ben ‘ayāl-i pāy-bendim dimegil²⁴⁸⁴
Anlaruñ fikrin şaḳın sen yimegil

2485 Anlara rızqın viren bilgil a yār²⁴⁸⁵
Sen degilsin Rāzıqıdur āşikār

Sen bahānesin olara ey deni²⁴⁸⁶
Anları bil aç ḳomaz Rabb-i Ġanī

Sen dağı muḥtācsın bilgil aña²⁴⁸⁷

²⁴⁷⁹ beyit: - A Ç L M T / İlk mısradā vezin bozuk.

* Der-beyān-ı Ahvāl-i Ahmedü'l-Cevād: Der-beyān-ı Ahmedi'l-Cevād Ahvālī A; Meclis-i Ahmedü'l-Cevād On Sekiz Kızı ve Bir Oğlu Var İdi Ç; Benī İsrā'ıl Ḳavmi Zamānında Olan Peyğamber ‘Aleyhisselāmuñ Kıışsıdır L; Der-beyān-ı Ahmedü'l-Cevād M; Dībāce T

²⁴⁸⁰ ‘andelīb-i: ‘andelīb ü M // ecelden bulamazsın çün: ecelden bulmazsın sen Ç; ecelden ḳurtulamaz çün L; ecelden bulamazsın M; ki bulamazsın ecelden hīç T

²⁴⁸¹ anuñ ile: anuñla M // koydı ne sulṭān: ḳor ne gedā ḳor L / hīç: pīç A Ç E M

²⁴⁸² (A83b) bir kimseye ol: hīç bir kimseye A; hīç kimseye bir E L M // it göñlüñi gel tutma dar: göñlüñi it gel tutma dar A; it göñlını gel dutma var Ç; it göñlüyi gel itme dar T

²⁴⁸³ pes: hem L; gel T

²⁴⁸⁴ pāy-bendim: bendim M // anlaruñ: anların T / sen: gel M

²⁴⁸⁵ rızqın: rızqı Ç L T / a: ey L // Rāzıqıdur: Rāzıqıdur bil M

²⁴⁸⁶ bahānesin: bahānesiñ L // bil: - M / ḳomaz: ḳoymaz Ç / Rabb-i: Rabb ü E M

²⁴⁸⁷ sen: pes M / muḥtācsın: muḥtācsın T // naşihatdūr: naşihatdūr T / saña: saña L

‘Aczi çekme bu naşihatdūr saña

Dağı bir söz söylerem saña bu dem²⁴⁸⁸
Bil ki taḥkīk söz budur gel çekme ğam

Ger ‘ayālūñ çok olursa ey paşa²⁴⁸⁹
Bil ki rızkuñ çok olur başdan başa

Ç72b 2490 Az olursa ger ‘ayālīñ bil bu kez²⁴⁹⁰
Dağı rızkuñ az olur ey añlamaz

Pes gerekdūr şükr idesin ey aḥī²⁴⁹¹
Kim ‘ayālūñ çok ise rızkuñ dağı

E89a Çok olurmuş pes aña ḥamd idesin²⁴⁹²
Toğrı yolu tutuban pes gidesin

Çekmeyesin ‘aczi dağı ey cevān²⁴⁹³
Rızkı viren Rāzık imiş bī-gümān

Saña temşīl ideyüm ben bir ḥaber²⁴⁹⁴
Bu ḥaberdan alasin sen bir ‘iber

2495 Kim eşaḥḍur bu ḥaber ey cān-ı men²⁴⁹⁵
Pes kulaḳ tut diñle gel bu demde sen

Faḥr-ı ālem Aḥmede gel bu zamān²⁴⁹⁶
Pes şalavāt virelüm ey merdümān

²⁴⁸⁸ beyit: - L / saña bu dem: bu dem a yār A; ben ay aḥī E; ben aḥī M // söz budur gel çekme ğam: söz durur hem āşikār A; söz durur bu ey seḥī E; söz durur ey seḥī M

²⁴⁸⁹ (L75a; M82b) olursa: ise hem L // çok: - A

²⁴⁹⁰ (T83b) az olursa ger ‘ayālīñ bil: ger ‘ayālīñ az olursa bil sen A E; ger ‘ayālīñ az olursa M / ‘ayālīñ: ‘ayālīñ Ç / bil: hem L

²⁴⁹¹ idesin: idesiñ L // kim: ki T / ‘ayālūñ: ‘ayālīm; rızkuñ: rızkım Ç L

²⁴⁹² pes: sen E M / idesin: idesiñ L // tutuban pes gidesin: hem tutuban gidesiñ L / tutuban: dutuban Ç / pes: - M

²⁴⁹³ beyit: - L / ‘aczi dağı ey cevān: dağı ‘aczi bī-gümān A / ‘aczi dağı bī-gümān E M // bī-gümān: ey cūvān A E; ey civān M

²⁴⁹⁴ saña temşīl ideyüm ben: saña bir temşīl ideyüm L / temşīl: temsil A; temşīl T / ideyüm: idem E M // alasin sen bir: belki alasiñ L / sen bir: bil kim A E; belkim M; belki T

²⁴⁹⁵ cān-ı: cān u A E M // pes: kim A E M; hem L / bu demde sen: ey cān-ı men L

²⁴⁹⁶ // pes şalavāt virelüm ey merdümān: hem şalavāt idiñ selāmı ey hümām L / şalavāt: şalavat M / merdümān: merdimān A

Kim anuñ hürmetine ol Müste^c ān²⁴⁹⁷
Nār-ı dūzahden bize vire emān

Hem benī İsrā'ıl içre āşikār²⁴⁹⁸
Bir peygamber var idi bilgil a yār

Adı anuñ Aḥmedü'l-Cevād idi²⁴⁹⁹
On sekiz kıızı bir oğlu var idi

2500 Altı yüz altmış yaşamışdı 'ayān²⁵⁰⁰
Kesbi balıḡ avlamakdı her zamān

Nışfını Ḥaḡ yolına virürdi ol²⁵⁰¹
Nışfını uşaklarına bā-uşul

Getürüben virür idi bil 'ayān²⁵⁰²
Kendüsi şā'im idi hem her zamān

Ḳızcuḡazlarına bir gün söyledi²⁵⁰³
Rızkıñız ecli içün ben hem didi

Rūz u şeb zaḥmet çekerem āşikār²⁵⁰⁴
Bu sözi çün söyledi ol şehsüvār

2505 Geldi Cebrā'il Emīn hem ol zamān²⁵⁰⁵
Didi yā Aḥmed bu dem durḡıl hemān

E89b İki rek^c at sen namāz kılgıl didi²⁵⁰⁶
Saña emr-i Ḥaḡḡı iydem söyledi

²⁴⁹⁷ (A84a) Bu beyitten sonra T'de "Ḥikāye" başlığı atılmıştır. / kim: hem L / ol: ey Ç

²⁴⁹⁸ hem: pes L; kim T // bir peygamber var idi: var idi bir peygamber A E M / a: ey L; sen a M

²⁴⁹⁹ adı: ismi L / Aḥmedü'l-Cevād: Aḥmedü'l-Cevād A E M // sekiz: - A

²⁵⁰⁰ // avlamakdı: avlamaḡ idi A E M; avlamaḡdı T

²⁵⁰¹ Ḥaḡ yolına virürdi ol: virir idi Ḥaḡ yolına T / ol: 'ayān M // uşaklarına bā-uşul: götürdi uşaklarına T / bā-uşul: pes hemān M

²⁵⁰² getürüben virür idi bil: getürür idi anı pes çünkim M // idi hem her: olurdu her A; idi gel T

²⁵⁰³ kıızcuḡazlarına: çü çocuklarına L // ecli içün ben hem didi: içün siziñ ben hemīn L / ecli içün: çün Ç; ecliçün E M T

²⁵⁰⁴ (M83a; T84a) rūz u: rūz-ı A Ç E L T // şehsüvār: şāhsüvār E

²⁵⁰⁵ (L75b) hem ol: ol dem L; pes ol T // durḡıl: turgıl L

²⁵⁰⁶ rek^c at: rik^c at E / sen: hem L / namāz kılgıl: namāzı kııl M / kılgıl: kılgıl Ç L T // saña: şāña hem L / iydem: diyem A; diyem hem E; söyleyem çün M

Aḥmedü'l-Cevād çün işitdi anı²⁵⁰⁷
Pes namâz idüp sevindi çün cānı

Ç73a Didi Cebrâ 'îl aña kim ey kişi²⁵⁰⁸
Her ne kim itmiş idüñ yahşı işi

Ḳamusın red eyledi ol Müste'ân²⁵⁰⁹
Cümle a' mālūñ senüñ gitdi 'ayān

2510 Aldı başıñdan nübüvvet tâcını²⁵¹⁰
Şoydı hem taḳvâ libâsın ol Ğanî

Çünkü Aḥmed pes işitdi bu sözi²⁵¹¹
Ağlamaḳdan ḳan ile ṭoldı gözi

Başına ol dem urup itdi figân²⁵¹²
Yoluban saçın şaḳalın ol zamân

Ağlamaḳ ile yüregın taḡladı²⁵¹³
Cebrâ 'îl daḡı anuñla aḡladı

Pes cemî' i yirde gökde her ne var²⁵¹⁴
Anuñ içün aḡladılar âşikâr

2515 Didi Cebrâ 'île Aḥmed ol zamân²⁵¹⁵
Kim şuḳum nedür baña digil 'ayān

Bu muşîbet pes bize niçün ola²⁵¹⁶
Ağlamaḳdan gözlerime kan ṭola

²⁵⁰⁷ Aḥmedü'l-Cevād: Aḥmedi'l-Cevād A, M / çün işitdi: işitdi çün L / çün: çün anı Ç // idüp sevindi çün cānı: idüp çün ḡayâtı Ç; ḳılup sevindi hem cānı L / idüp: itdi M / çün: - E /

²⁵⁰⁸ aña kim: kim aña L; Emîn kim M // itmiş idüñ yahşı işi: ' ibâdetiñ işi L / itmiş idüñ: itdiñ ise M; itmiş idin T

²⁵⁰⁹ ol: ol zamân M // a' mālūñ: a' mālın M

²⁵¹⁰ aldı: aldı eliñden M // şoydı: soydı M / taḳvâ taḳvây T / libâsın: libâsıñ L; libâsını M

²⁵¹¹ çünkü: çünkü T / Aḥmed pes işitdi bu sözi: pes işitdi bu sözi Aḥmed L // ağlamaḳdan ḳan ile ṭoldı gözi: ağlamaḳla yürek taḡladı Aḥmed L

²⁵¹² (A84b) beyit: - M

²⁵¹³ ağlamaḡile: ağlamaḳ ile T / taḡladı: daḡladı A T // anuñla: anuñla bile E

²⁵¹⁴ cemî' i: cemî' A E // âşikâr: zâr u zâr T

²⁵¹⁵ // şuḳum: şuḳım T / digil: digil baña M

²⁵¹⁶ pes bize niçün: daḡı niçün pes T

Didi Cebrā 'īl aña kim pes a yār²⁵¹⁷
Bu muşībet saña bilgil āşikār

Anuñ içün oldı kim sen söyledün²⁵¹⁸
Ol uşaklara bu demde hem didün

Rızķıñızdan ötri sizün ben ' ayān²⁵¹⁹
Çekerem çok zaħmeti ben her zamān

E90a 2520 Bilmedün mi sen cemī' i ħullara²⁵²⁰
Rızķ viren Rāzıķdurur her cānlara

Bir daħı ħac itmedün sen bu zamān²⁵²¹
Kim ġanī idün o demde hem cevān

Pes faķır olduñ bu demde āşikār²⁵²²
Vāķı' aña didiler ħac it a yār

Ben faķīrem şimdicek sen söyledün²⁵²³
Baña ħac itmek yaraşmaz çün didiñ

Bu iki iş hem saña oldı sebeb²⁵²⁴
Aşlı budur kim ġaźab itdi Çalab

Ç73b 2525 Söyledi Aħmed aña yā Cebrā 'īl²⁵²⁵
Bu ġünāha tevbe var mı söylegil

Didi Cebrā 'īl aña kim ey kişī²⁵²⁶

²⁵¹⁷ +

²⁵¹⁸ kim: ki L / söyledün: söyledi E; söyledin T // uşaklara: uşaklarıña; hem: - L / hem didün: sen didin T

²⁵¹⁹ (T84b) rızķıñızdan ötri sizün: rızķıñız içün siziñ pes L / ötri: ötürü; ben: - T / sizün: sizin; ben: -T

²⁵²⁰ (L76a; M83b) bilmedün mi: bilmedin mi T / sen cemī' i: cemī' L // rızķ: rızķı M / Rāzıķdurur: Rāzıķdur L

²⁵²¹ ħac itmedün sen bu: sen ħac itmedin hem ol T // idün: idin T / cevān: cūvān A E M

²⁵²² olduñ: oldın T // vāķı' aña: vāķı' da T / a: ey L

²⁵²³ şimdicek sen söyledün: şimdilik sen söyledin T / sen: pes L // çün: sen A E M; hem L T / didiñ: didin T

²⁵²⁴ hem: pes A Ç E / saña: şaña L // kim: ki A E M T

²⁵²⁵ // ġünāha: ħaťaya L

²⁵²⁶ Bu beyit E ve M'de takip eden beyitten sonra yazılmıştır. / didi Cebrā 'īl aña: Cebrā 'īl aña didi M // emr itdi çü Ĥālıķ: Ĥālıķ emr eyledi A / çü Ĥālıķ: Ĥālıķ E M; Ĥālıķ hem L

Saňa emr itdi çü Hālîk bu işi

Kim varasın sen tavâf-ı Ka‘beye²⁵²⁷
Bu işün bâ‘ iş ola bil tevbe

Ahmedü’l-Cevâd kuşandı ol zamân²⁵²⁸
Ka‘beye gitmeklik için pes ‘ayân

Kızcuğazları işitdi pes o dem²⁵²⁹
Ağlaşuban didiler kim ey dedem

2530 Rızkımuz bizim niçe olsa gerek²⁵³⁰
Sen gidicek hâlimüz nolsa gerek

Didi Ahmed anlara kim ey ‘ayâl²⁵³¹
Rızkıñızı bil virür ol bî-zevâl

Bu sözi pes söyleyüp kıldı sefer²⁵³²
Gider iken yolunu azdı meger

Yedi gün aç hem şusuz gitdi ol²⁵³³
Görmemişdi hiç sefer ol bâ-uşûl

E90b Ağrıdı ayakları anuñ o dem²⁵³⁴
Çekdi zahmet tâkati pes oldu kem

2535 Yedi gün gitdi bu zahmetle ‘ayân²⁵³⁵
Şoñra bir şehre yitişdi ol zamân

²⁵²⁷ (A85a) varasın sen tavâf-ı Ka‘beye: vara tavâfı hem Mekkeye M / Ka‘beye: Mekkeye A E // bil: bilgil Ç; - T

²⁵²⁸ Ahmedü’l-Cevâd: Ahmedü’l-Cevâdân A; Ahmedü’l-Cevâd M // gitmeklik için pes ‘ayân: gitme kaydın ol zamân L

²⁵²⁹ kızcuğazları işitdi pes o dem: hem çocukları ağladı ol zamân L // ağlaşuban didiler kim ey dedem: didiler kim ahvâlimüz pes yaman L / kim: - Ç

²⁵³⁰ +

²⁵³¹ anlara: anlar T // bil: ol E L M / ol: bil L

²⁵³² pes söyleyüp: söyledi pes A; söyledi hem L; pes söyledi E M T

²⁵³³ hem şusuz gitdi: şusuz gitdi hem A E L; şusuz gitdi M T / ol: meger T // görmemişdi: görmemiş; ol bâ-uşûl: hem ol bâ-uşûl M / hiç sefer ol bâ-uşûl: ‘ömr içinde çün sefer T / ol bâ-uşûl: zahmeti ol L

²⁵³⁴ (T85a) // pes: hem L T / kem: ham E

²⁵³⁵ (L76b; M84a) gitdi: -L // şoñra bir şehre yitişdi ol zamân: sekizinci bir şehre vardı hemân L / yitişdi: irişdi T

Pes ʔaʿām getürdiler ol dem aña²⁵³⁶
Nefsine didi kim ey nefsim saña

Virmezem bir loğma nân bil ey deni²⁵³⁷
Geçmeyince tā günāhımdan Ğanī

Anı diyüp yedi gün dağı tamām²⁵³⁸
Gitdi yol pes yimedi hergiz ʔaʿām

Ṭāḳatı ṭāk oldı anuñ ey ḥoca²⁵³⁹
Düşdi bir ʔaş dibine ḥālī nice

2540 Öyle vaḳti idi anda uyudı²⁵⁴⁰
Uru ṭurdı pes namāz idem didi

Görđi kim gün batmış anda der-zamān²⁵⁴¹
Didi kim tevbem İläḥ pes ʿayān

Ç74a

Ger ḳabūl oldı ise ey pād-şāḥ²⁵⁴²
Yine gün yirine gelsün yā İläḥ

Kim namāzım ḳılmadum ben ey Ğafūr²⁵⁴³
Ḳılayım bu dem namāzım ey Şekūr

Ḥaḳ Teʿālā emri ḳıldı pes ʿayān²⁵⁴⁴
Gün yirine geldi görđi ol zamān

2545 Ḳıldı Aḥmed pes namāzını o dem²⁵⁴⁵
Yolunı ṭutup o demde gitdi hem

Gider iken bir ṭoğan görđi a yār²⁵⁴⁶

²⁵³⁶ getürdiler ol dem: gitdiler getürdiler M / aña: ʿayān T // saña: şaña L; hemān T

²⁵³⁷ nân bil: tā A / nân pes E M //

²⁵³⁸ yedi: sekiz; tamām: taʿām L // yol pes yimedi hergiz ʔaʿām: yola hirgiz yimedi pes A; yola yimedi hergiz tamām L; pes yimedi hergiz hem ʔaʿām T

²⁵³⁹ // ʔaş: daş T

²⁵⁴⁰ // ṭurdı: ṭur A; durdı T

²⁵⁴¹ kim: - M // tevbem: tevbe T / pes ʿayān: der-zamān A E M

²⁵⁴² (A85b) pād-şāḥ: İläḥ A // yine gün yirine gelsün: gele gün öyle yirine L / yā İläḥ: pād-şāḥ A

²⁵⁴³ ey: yā Ç // bu dem namāzım: namāzım bu dem A E; namāzımı ben M

²⁵⁴⁴ emri: emr Ç L / pes ʿayān: der-zamān AE M // görđi ol zamān: ol demde ʿayān A E M

²⁵⁴⁵ pes namāzını: namāzını pes A, M; hem namāzını L // o demde gitdi hem: gitdi hem o dem M

²⁵⁴⁶ ṭoğan: doğan; a: ey L // göğercini ḳovardı: göğercini ḳovardı L M; göğercin ḳovar idi T

Bir gögercini kovardı âşikâr

Ol gögercin didi yâ Aḥmed meded²⁵⁴⁷
Beni kırtar bu toğandan itme red

E91a Anı diyüp çıkına kondı ‘ayân²⁵⁴⁸
İrişüp ardınca geldi ol toğan

Didi yâ Aḥmed ki üç gündür ki ben²⁵⁴⁹
Bu gögercini kovaram diñle sen

2550 Gel paḥıllık eyleme direm saña²⁵⁵⁰
Ben açam avumdurur virgil baña

Didi Aḥmed ol toğana ey fülân²⁵⁵¹
Mazlûma yardım gerekdür her zamân

Sen ki bir mazlûma imdâd itmesen²⁵⁵²
Saña imdâd eylemez ol Zü’l-minen

Daḥı her tâ‘at ki itmişsin a yâr²⁵⁵³
Hem kabûl itmez anı Perverd-gâr

Bu gögercin çünkü şıgındı baña²⁵⁵⁴
Gel anı âzâd kııl direm saña

2555 Ger sözümi tutmaz isen âşikâr²⁵⁵⁵
Kendi etimden virem saña a yâr

Aḥmede pes ol toğan hem söyledi²⁵⁵⁶

²⁵⁴⁷ gögercin: gövercin L M / didi yâ Aḥmed: Aḥmede geldi L // toğandan: doğandan L / itme red: it meded A

²⁵⁴⁸ // ol: o T / toğan: doğan L

²⁵⁴⁹ (T85b) ki üç: üç A T // gögercini: gövercini L M / diñle: aña M

²⁵⁵⁰ (L77a; M84b) saña: şaña L // avumdurur: avumdur sen L

²⁵⁵¹ ol toğana: doğana kim L / fülân: toğan Ç

²⁵⁵² bir: - A E M / imdâd: yardım T / itmesen: itmesen A Ç E T // saña: şaña L / Zü’l-minen: Zü’l-men A E M

²⁵⁵³ her tâ‘at ki itmişsin: tâ‘at her ne kim itmiş A E; tâ‘at her ne kim itmiş ola M; her tâ‘atını itmişsin L; tâ‘at eyledigini pes T / a: ey Ç

²⁵⁵⁴ gögercin: gövercin L M / çünkü: çün M // anı âzâd kııl: âzâd kııl bu dem E M / direm: direm bu dem A; didüm Ç / saña: şaña L

²⁵⁵⁵ isen: isen T // kendi: kendü A, M / saña: şaña L

Diledüğüm yirden et virgil didi

Râzı oldu bu söze Aḥmed hemân²⁵⁵⁷
 ẖandan istersin didi söyle ‘ayân

Ol toğan aña didi kim ey kişi²⁵⁵⁸
 Gözleriñ oy çekmegil hiç teşvîşi

Ç74b Gözleriñden ğayrı yiri almazam²⁵⁵⁹
 Budurur sözüm daḥı söz bilmezem

2560 Aḥmed eline bıçaḳ aldı ‘ayân²⁵⁶⁰
 Gözlerin oydu aña virdi hemân

Gözleriñüñ acısından şehsüvâr²⁵⁶¹
 Götürüp atdı gögercini a yâr

E91b Didi eyvâh Ka‘beye yitişmedüm²⁵⁶²
 Gözlerüm gitdi tavâfın itmedüm

Ka‘beyi nice tavâf idem çü ben²⁵⁶³
 Tâ ki ‘afv ide günâhum Zü‘l-minen

Bu işi itdi gögercin hem toğan²⁵⁶⁴
 Aḥmede pes söylediler ey fülân

2565 Muştuluk saña getürdük işbu dem²⁵⁶⁵
 Kim günâhıñ ‘afv olundı çekme ğam

Cebra‘ıldür birimüz bilgil ‘ayân²⁵⁶⁶
 Hem Mîkâ‘ıldür birimüz bî-gümân

²⁵⁵⁶ ol toğan hem: hem ol toğan M / toğan: doğan L // virgil: vir M

²⁵⁵⁷ (A86a) // istersin: istersiñ L / söyle: digil T

²⁵⁵⁸ toğan: doğan L / aña didi: didi aña E M // gözleriñ oy çekmegil: gözlerin oyını çekme T

²⁵⁵⁹ gözleriñden ğayrı yiri: gözlerinden ğayrı yir T

²⁵⁶⁰ bıçaḳ: pıçaḳ A // aña: - M

²⁵⁶¹ şehsüvâr: şâhsüvâr E // atdı gögercini: atdı gövercini L; gövercini atdı M / a: ey Ç L

²⁵⁶² eyvâh: eyvây A E M / yitişmedüm: yitişmedin Ç; irişmedüm T // tavâfın tavâfı L T / itmedüm: itmedin Ç; kılmadum T

²⁵⁶³ çü ben: bu dem A E M; çün L // Zü‘l-minen: Zü‘l-kerem A E M

²⁵⁶⁴ (T86a) gögercin: gövercin M / toğan: doğan L // pes söylediler: söylediler hem A E M / ey: yâ T

²⁵⁶⁵ (L77b; M85a) saña getürdük: getürdük saña A / saña: şaña L / getürdük: getürdüm M

²⁵⁶⁶ // bî-gümân: bu zamân Ç L T

Gelmişüz kim tecrübe idek seni²⁵⁶⁷
Hem selâm itdi saña Rabb-i Ğanî

Tevbeñi maḳbûl kıldı ol İlâh²⁵⁶⁸
Pâd-şâhlar pâd-şâhı pâd-şâh

Aḥmedüñ açıldı gözleri o dem²⁵⁶⁹
Ṭurmayup kıldı sefer hem dem-be-dem

2570 Çün irişdi Ka‘ beye ol nâ-murâd²⁵⁷⁰
Pes ṭavâf-ı Ka‘ be kıldı göñlü şâd

Dönüben ol dem vaṭan arzuladı²⁵⁷¹
Bu fenâ dünyâ aña gör neyledi

Eviniñ ḳapusına geldi çün ol²⁵⁷²
Gördi kızlarını ol dem bâ-uşûl

Zâr iderler başları açık olar²⁵⁷³
Ḳandasın sen ey atamız didiler

Gözümüzüñ nûrı ol [oğlan] ḳanı²⁵⁷⁴
Gitdi dünyâdan pes ol cânlar cânı

2575 Anı diyüp zâr zâr ağladılar²⁵⁷⁵
Ağlamağ ile yürek ṭağladılar

Ç75a E92a Bilüben Aḥmed işitdi anı çün²⁵⁷⁶

²⁵⁶⁷ tecrübe: tecrîbe A E M / idek: itdük L T // saña: şaña L / Rabb-i: Rabb ü A E M

²⁵⁶⁸ tevbeñi: bû beyi T / kıldı: kılupdur A E M

²⁵⁶⁹ Aḥmedüñ: Aḥmedin T // ṭurmayup: durmayup Ç

²⁵⁷⁰ Ka‘ beye: - Ç // pes: hem L / göñlü şâd: şâh-vâr T

²⁵⁷¹ dönüben: döben T // aña gör: gör aña E M

²⁵⁷² (A86b) // bâ-uşûl: bâ-üşûl M T

²⁵⁷³ iderler başları açık: ider başları açık hem A E; ider başlarını açık hem M / açık: açık T // sen ey atamız: ey atamız pes A E M; ey atamız sen L

²⁵⁷⁴ Bu beyit A’da takip eden beyitle yer değiştirilerek yazıya aktarılmıştır. / gözümüzüñ nûrı ol [oğlan]: gözümüz nûrı ol oğluñ pes A E M; gözümüz nûrı pes ol oğluñ Ç; gözümüz nûrı ol oğluñ L / [oğlan]: oğluñ T // pes ol: hem o L; o M

²⁵⁷⁵ zâr zâr: zâre zâre A; zâr u zâr M // ağlamağ ile yürek: ağlamağ ile yürekler L; ağlamağ ile yürek T / ṭağladılar: dağladılar M T

²⁵⁷⁶ anı çün: çün anı M

Ağlamağdan gözleri pes oldu hūn

Hatunı evden çıkup geldi o dem²⁵⁷⁷
Ağlamağdan kaddi olmuşdı çü ham

Didi yā Aḥmed sözüm diñle ‘ayān²⁵⁷⁸
Ben oğulsuz k̄alabilmem bu zamān

Āḥiret ḥaqqın baña itgil ḥelāl²⁵⁷⁹
Dünyā zindān oldu baña yā ḥelāl

2580 Anı didi şayḥa urdı pes hemān²⁵⁸⁰
Eyledi teslīm-i cānın ol zamān

Anasını çünki kızlar gördiler²⁵⁸¹
Āh idüben başlarına urdılar

Bir kıyāmet k̄opdı ol dem pes a yār²⁵⁸²
Ağladılar yirde gökde her ne var

Bu ḥikāyetden ġaraž timşāldurur²⁵⁸³
Bu fenā dünyā işi hep aldurur

Aḥmedi gördüñ peygamberken ‘ayān²⁵⁸⁴
Kim nübüvvet tācı gitdi ol zamān

2585 Bā‘ işi ol oldu k̄ahr itdi o dem²⁵⁸⁵
Uşacuğlarına didi kim nidem

²⁵⁷⁷ çıkup geldi o dem: çıkuban geldi o dem A; çıkup geldi çü hem Ç // kaddi olmuşdı çü: gözleri çün oldu T / çü: - L

²⁵⁷⁸ didi yā Aḥmed sözüm diñle ‘ayān: didi yā Aḥmed sözümi diñle sen A; yā Aḥmed sözüm didi diñle sen E; yā Aḥmed sözüm çünkim diñle sen M; diñle yā Aḥmed sözüm didi ‘ayān T // ben oğulsuz k̄alabilmem bu zamān: k̄alabilmem pes oğulsuz aña sen A E M / oğulsuz: oğulsız Ç

²⁵⁷⁹ (T86b) ḥaqqın: ḥaqqıñ T / itgil: eyle A E M T // zindān oldu baña: baña zindān oldu M

²⁵⁸⁰ (L78a; M85b) şayḥa urdı: urdı şayḥa A // eyledi teslīm-i cānın: teslim eyledi cānını A / cānın: cānını E M; cānıñ T

²⁵⁸¹ anasını çünki kızlar: çünki kızlar anasını L / çünki: çünki M // idüben başlarına: idüp başlarına el A

²⁵⁸² ol dem pes: pes ol dem A E M

²⁵⁸³ timşāldurur: timşāledur L // bu: eyledür bu M / aldurur: aldadır T; böyledür L

²⁵⁸⁴ gördüñ: gördin T / peygamberken: peygamber iken A E; peygamberiñ iken M

²⁵⁸⁵ bā‘ işi: bā‘ iş A E L M / ol oldu k̄ahr itdi: oldu ol k̄ahrı itdi A; ol itdi kim k̄ahrı L // uşacuğlarına didi kim: uşaklarına didi kim pes ben E; uşaklarına didi kim ben M / kim: kim pes A / nidem: ne idem T

Sizüñ içün çekerem dürlü belâ²⁵⁸⁶
Rızkıñız eclinden oldum mübtelâ

Başına bunca belâlar geldi pes²⁵⁸⁷
Görmedi sözün revâ ol ferd-res

Sen dağı bu dem hâzer kıl ey hoca²⁵⁸⁸
Bu sözi dime şağın ucdan uca

Hâlıkıñdan olmaya dūr olasın²⁵⁸⁹
Kim cehennemlerde mehcūr olasın

E92b 2590 Sen seni bil rızkı kimsin viresin²⁵⁹⁰
Şani‘ uñ hikmetlerine iresin

Gel bu fikr-i fāsidi pes eyleme²⁵⁹¹
Kendüñe qahr-ı ‘azābı dileme

Bir dağı mālñ var ise hacca var²⁵⁹²
‘İbret algıl bu hikāyetden a yār

Ç75b Hacca gitmez olur iseñ bil gözüm²⁵⁹³
Hışm ider Halık saña budur sözüm

Mālñ alır bil eliñden ol Mu‘İN²⁵⁹⁴
Qaldı farz boynuñda bilgil pes hemİN

2595 Hem faķır eyleye dünyāda seni²⁵⁹⁵
Hem zelil eyleye ‘uķbāda seni

²⁵⁸⁶ beyit: - L / sizüñ: sizin T

²⁵⁸⁷ (A87a) beyit: - L // ferd-res: ferd u res A E M; ferd-i res T

²⁵⁸⁸ hoca: cevān T // dime şağın: şağın dime Ç / ucdan uca: ey merdümān T

²⁵⁸⁹ beyit: - L

²⁵⁹⁰ beyit: - L / kimsin: sen kim T // şani‘ uñ: şani‘ in T / iresin: giresin E M

²⁵⁹¹ beyit: - L / gel: pes T / pes: sen M T // kendüñe: kendine M T / ‘azābı: ‘azābın E; ‘azābı çün M / Hudāyı T

²⁵⁹² mālñ: hālñ A Ç M T // algıl: algıl Ç L T / a: ey Ç L

²⁵⁹³ olur iseñ: olur isañ E M / olur ise L; olursan T / bil: ey A E L M // saña: saña L

²⁵⁹⁴ (T87a) Bu beyit A’da takip eden beyitle yer değiştirilerek yazıya aktarılmıştır. / beyit: - L / mālñ: mālın; eliñden: elinden T / ol Mu‘İN: ey gözüm A; pes a yār E; bil a yār M // bilgil pes hemİN: budur pes sözüm A; bil hem āşikār E; bu dem āşikār M / pes: - T

²⁵⁹⁵ (M86a) beyit: - L / dünyāda: dünyāda hem E; dünyāda çünkim M // ‘uķbāda: ‘uķbāda ol E

Pes revā görme bu işi sen saña²⁵⁹⁶
 ‘İbret alğıl ‘ibret al didüm saña

Bu şıfatlardan İlāhī sen bizi²⁵⁹⁷
 Dūr [kılğıl] dilerüz kamumuzu

Görmişem esmā-i hüsnā içre ben²⁵⁹⁸
 Bir adın vardır ‘Alīm ey pür-kerem

Ol ‘Alīm ismün haqqıyçün ey ‘Alīm²⁵⁹⁹
 Bu şıfatlardan bizi eyle selīm

2600 Bu Zā‘ifî kuluñı ey Müste‘ān²⁶⁰⁰
 Koymağıl nār-ı caḥīme el-emān

Muştafānuñ Müctebānıñ hürmeti²⁶⁰¹
 Kamu derlere devānıñ hürmeti

Hürmetiyçün ālinün evlādınun²⁶⁰²
 Hürmetiyçün şaḥbinün etbā‘ınun

Biz yazuklu kullara luṭf eyle sen²⁶⁰³
 Hem caḥīme koymağıl ey Zü’l-minen

E93a Hem bize şorı ḥisāb itdürmegil²⁶⁰⁴
 Hem bize nār-ı ‘azāb itdürmegil

2605 Atamuzı anamuzı ey Raḥīm²⁶⁰⁵
 Yarlığağıl yā İlāhī yā Kerīm

²⁵⁹⁶ beyit: - L // alğıl: alğıl Ç L T / ‘ibret al didüm: ‘ibreti direm T

²⁵⁹⁷ şıfatlardan: şıfatdan E; şıfatlardan T // [kılğıl]: kılasın A E M; kılğıl Ç L T / kamumuzu: cümlemüzi M

²⁵⁹⁸ esmā-i hüsnā: esmāü’l-hüsnā T / hüsnā içre: hüsnāda çü Ç // vardır ‘Alīm: ‘Alīmdurur L / pür-kerem: Zü’l-minen Ç

²⁵⁹⁹ ismün haqqıyçün ey: haqqıyçün ismiñ L / şıfatlardan: şıfatlardan E; şıfatlarda T

²⁶⁰⁰ beyit: - L / kuluñı: kuluña T // koymağıl: koymağıl Ç E T / nār-ı: nār u M

²⁶⁰¹ beyit: - L / Muştafānuñ Müctebānıñ: Müctebānıñ Muştafānıñ Ç

²⁶⁰² (A87b) beyit: - L

²⁶⁰³ beyit: - L // koymağıl: koymağıl A E T; koyma sen Ç / Zü’l-minen: Zü’l-menen A E M

²⁶⁰⁴ beyit: - L / ḥisāb itdürmegil: ḥisāb eyleme T // nār-ı: nār u A, M / ‘azāb itdürmegil: ‘azābı eyleme T

²⁶⁰⁵ beyit: - L // yarlığağıl: yarlığağıl Ç T / Kerīm: Raḥīm Ç

Sen keremler kânısın pes ey Mu‘î²⁶⁰⁶
Bilürüz sensin çü Hayrû‘r-Râhîmîn

Bu kitābuñ şāhibi hem bî-nevā²⁶⁰⁷
Kamu dertlerine eyle sen devā

Bu du‘āmuz sen kabul it yâ Ğafûr²⁶⁰⁸
Biñ bir ismüñ haqqı içün ey Şekûr

Bî-nevā kâtibini ‘afv eyle sen²⁶⁰⁹
Pür-günâhdur rahmetiñle toyla sen

2610 Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilât²⁶¹⁰
Bin günâhı ‘afv ider bir şalavât

Oğıyanı diñleyeni yazanı²⁶¹¹
Rahmetiñle yarlıgağıl yâ Ğanî

Ç76a **Der-beyân-ı Çobanuñ Toğrı Söyleyüp Vezîr Olduğıdır ***

Nâle kıl ey ‘andelîb-i faşl-ı garîb²⁶¹²
Toğrı söz söyle bize ola ‘acîb

Toğrı sözden bil saña gelmez zarar²⁶¹³
Ger yalan diseñ olursın pes şerer

²⁶⁰⁶ beyit: - L / sen keremler kânısın pes: hem keremler kânı sensin A, M / hem keremler kânısın E; sen keremler kânı sensin T

²⁶⁰⁷ beyit: - Ç L T / bu kitābuñ şāhibi hem bî-nevā: şāhib-i kitāb Hüseyn kuluñı E; şāhib-i kitāb Molla Aḥmed kuluñı M // kamu dertlerine eyle sen devā: rahmetiñle yarlıga günâhın yâ Ğanî E; rahmetiñle yarlıgağıl yâ Ğanî M

²⁶⁰⁸ beyit: - L // haqqı içün: haqqıyçün sen A E; haqqıyçün M; haqqıyçün pes T

²⁶⁰⁹ beyit: - Ç L T

²⁶¹⁰ (M86b) beyit: - L T // bin günâhı ‘afv ider bir: vir Muhammed Muştafâ-râ A; vir Muhammed Muştafâya M / ‘afv ider: giderür E

²⁶¹¹ beyit: - A E M / diñleyeni: diñleyeni yazdırup hem T // yarlıgağıl: yarlıgağıl Ç; yarlıga sen T

* Der-beyân-ı Çobanuñ Toğrı Söyleyüp Vezîr Olduğıdır: Der-beyân-ı Çobanuñ Toğrı Söylemek Mu‘tādı Olup Vezîr Oldığı A; Meclis-i Çoban Doğrı Söyledüğüdür ve Ğayrılardur Ç; Pād-şāhuñ Çoban İle Olan Rivāyât-ı Kışşasıdır L; Der-beyân-ı Çobanıñ Toğrılarıdır M; Dībāce T

²⁶¹² Vezin bozuk / faşl-ı garîb: faşl-ı karîb L // söz söyle bize ola: söyle söz ola M; söyle bize ola ki T

²⁶¹³ (L78b) bil saña gelmez zarar: hem zarar saña gelmez L / zarar: zarar M // ger yalān diseñ olursın pes şerer: pes yalān disen olursın çün şerer T / diseñ olursın pes şerer: söyler olursañ pes zarar A E; söyler olursañ hep zarar M / olursın: olursuñ Ç L / pes: hem L

Hor olursın halk-ı ' âlem içre hem²⁶¹⁴
Rağbet itmezler saña ey ' âklı kem

2615 Her ne söz yalan diseñ bil ey deni²⁶¹⁵
Kamusı bilür yalandur pes anı

Dünyâda hâliñ budur pes ey ahi²⁶¹⁶
Âhiretde hâliñi iydem dağı

Server-i ' âlem didi bir kimse ger²⁶¹⁷
' Özri yoğ iken yalan dise eger

E93b Aña sekiz biñ melâ'ik ol zamân²⁶¹⁸
La'net iderler didi ey merdümân

Tañrı düşmânı olur bil ol kişi²⁶¹⁹
Gel kabûl itme müselmân bu işi

2620 Tıgırı olğıl tıgırılarla sen otur²⁶²⁰
Kendüñi tıgırı olana pes yitür

Gel şağın dime yalanı sen a yâr²⁶²¹
Ger keserlerse başıñı âşikâr

İster iseñ dü cihânda nîk-nâm²⁶²²
Tıgırı sözi ' âdet eyle şubh u şâm

Ger yalandan dilüñi itseñ temîz²⁶²³
Her günâhuñ ' afv ider bil ol ' Azîz

²⁶¹⁴ olursın: olursıñ A // saña: şaña L

²⁶¹⁵ diseñ: diriseñ M; disen T // kâmusı: cümlesi T

²⁶¹⁶ // iydem: iydem hem

²⁶¹⁷ (A88a) // eger: ger E / yalan dise: dise yalan L

²⁶¹⁸ // ey: - M / merdümân: merdimân A

²⁶¹⁹ ol: ey L M // itme müselmân: eyleme imdi sen A; eyleme imdi E M / itme: itmez L / müselmân: müslimân T

²⁶²⁰ olğıl: olğıl Ç E L M T / otur: otur L // kendüñi: kendüñe T / tıgırı olana pes: bil tıgırı sözi hem A E M; hem tıgırılara sen T / olana: oluna Ç

²⁶²¹ yalanı: çünküm M / a: ey L // âşikâr: sen ey yâr A; ey bahtiyâr E

²⁶²² ister iseñ: ister isen T / nîk-nâm: nîkunâm A E M; a' lâ nâm L // şubh u: şubh-ı A Ç E L

²⁶²³ itseñ: sen it L / ol: hem L

Dağı halk yanında merğüb olasin²⁶²⁴
 Hâk katında dağı maḥbûb olasin

2625 Bir hikâyet iydeyüm ben ey püser²⁶²⁵
 Bu haberden añlayasın ḥayr u şer

Olmış işdür ben kitâbda görmişem²⁶²⁶
 Hem eşaḥdur naḫline ben irmişem

Muṣṭafâya Müctebâya ey cevân²⁶²⁷
 Viriñüz hoşca şalavât bu zamân

Ç76b Tâ ki biz mücrimlere ola şeffi^{c 2628}
 Hürmetiyçün bizi ‘afv ide Refi‘

Bu cihânda var idi bir pād-şāh²⁶²⁹
 ‘Ālemi ḥükmiyle itmişdi tebāh

2630 Bir çobanı var idi anuñ a yār²⁶³⁰
 Togrı sözlü idi ḡâyet âşikâr

Doğrulukda yok idi mişli anuñ²⁶³¹
 Şāha medḥin dirler idi çobanuñ

E94a Ol melik hem çok severdi çobanı²⁶³²
 Mîrāḥor idindi kendüye anı

Çok kimesne pes ḥased kıldı aña²⁶³³
 Görüben hem anı kıldılar taña

Niçe niçe tecrübe eylediler²⁶³⁴

²⁶²⁴ halk: Hâk Ç / olasin: olasiñ L // katında: yanında T / olasin: olasiñ L

²⁶²⁵ (M87a; T88a) ben: pes A // añlayasın: añlayasiñ L; añlaya M / ḥayr u: ḥayr-ı Ç

²⁶²⁶ +

²⁶²⁷ cevân: cüvân A E; civân M

²⁶²⁸ (L79a) mücrimlere: mücrimleri Ç // ide: eyle M / Bu beyitten sonra T nüshasında “Hikâye” başlığı atılmıştır.

²⁶²⁹ // ‘âlemi: ‘âlem içre E

²⁶³⁰ anuñ: - L / a: ey Ç L // sözlü idi: söyler idi M

²⁶³¹ yok idi mişli: mişli yok idi A; yoğ idi mişli E M // dirler idi: dirlerdi M; ider idi T

²⁶³² (A88b) melik: - E / severdi: sever M // mîrāḥor: imrāḥor T / idindi: itdiler A; itdi Ç / kendüye: kendine Ç T

²⁶³³ pes: hem L / kıldı: itdi E M // hem anı kıldılar: anı kıldılar hem L

Anı her nesnede toğrı gördiler

2635 Sözin anuñ söylediler bir gice²⁶³⁵
Pes vezîrûñ kıızı didi gör nice

Ben aña bu demde bir iş ideyüm²⁶³⁶
Çâresüz bir işe pes tüş ideyüm

Şâh katında pes yalan ola sözi²⁶³⁷
Çâresüz diye yalanı kendözi

Ṭuyula pes didügi ola yalan²⁶³⁸
Ṭođrulukdan ol düşe ender-zamân

Lâf idüp çünkim bu sözi söyledi²⁶³⁹
Kalkuban kendün müzeyyen eyledi

2640 Girdi oğlan ıonına hem ol deni²⁶⁴⁰
Bir iki hüddâmına didi beni

Götürüñ bu gice anuñ yanına²⁶⁴¹
Şalayum odlar anuñ ben cânına

Getürüp anı o dem yitürdiler²⁶⁴²
Her ne kim dimiş idi ol itdiler

Girdi anuñ odasına âşikâr²⁶⁴³
Mîrâhor gördi anı çünkim a yâr

²⁶³⁴ tecrübe: tecrîbe A; tecrîbe E M T

²⁶³⁵ sözin: sözüñ Ç / söylediler bir gice: bir gice söylediler A E M // didi gör nice: hem gör ne diler A E; gör ne diler M / gör: pes L

²⁶³⁶ aña bu demde bir iş: bu gice bir işaña E / aña: - M / demde: gice A, M // çâresüz bir işe pes tüş: çâresüz bir iş aña tüş Ç / bir işe pes tüş: işe anı tüş A; iş ben aña tüş E M; bir iş aña ben L / ideyüm: göreyüm L

²⁶³⁷ pes yalan ola: dağı pes yalan T // diye yalanı: yalanı diye A / kendözi: kendi özi L; kendü özi M

²⁶³⁸ ola yalan: ender-zamân Ç // ol düşe ender-zamân: düşe pes ola yalan Ç / ol: pes A E M

²⁶³⁹ (T88b) çünkim: çünki A T // kendün: kendin Ç L M T

²⁶⁴⁰ (M87b) hem ol: şüretine L; pes ol T // didi: didi siz E; didi çün M / beni: hemân L

²⁶⁴¹ götürüñ: götürin T / bu gice anuñ: gice pes anuñ A; gice anuñ pes E M // odlar anuñ ben: odın anıñ hem T / anuñ ben: ben anuñ A E L M

²⁶⁴² anı o dem: ol dem anı A E M // dimiş idi ol itdiler: dimişdi pes anı gördiler A E; dimişdi anı gördiler M

²⁶⁴³ (L79b) odasına: oıasına L // mîrâhor: mirehor M / imrâhor T / anı çünkim: çünkim anı A E

Bağdı kim bir âfet-i devr-i zamân²⁶⁴⁴
Nâgehân geldi odaya bir mihmân

Ç77a 2645 Bir şanemdür gözler anı görmemiş²⁶⁴⁵
Çokların ‘aqlını yağma eylemiş

E94b Tutdı elinden çobanuñ ol nigâr²⁶⁴⁶
Gel otur yanımda didi zinhâr

Şivelerle söze âğâz eyledi²⁶⁴⁷
Niçe biñ dürlü dağı nâz eyledi

Gördi kim çobân aña meftûn o dem²⁶⁴⁸
Bildi kim itdi eşer-i efsûn o dem

Söyledi çobana kim ey yâr-ı gâr²⁶⁴⁹
Gönlüm at etin diler bu dem a yâr

2650 Pâdişahuñ haş atından sen hemîn²⁶⁵⁰
Benüm için gel boğazla bu demin

Korğaram didi çoban şâhdan bu dem²⁶⁵¹
Kim benüm ‘ömrümi yarın ide kem

Kız didi toğrı bilüpdür ol seni²⁶⁵²
Söyle kim bu gice öldi sen anı

Dağı ol deñlü çün yalvardı aña²⁶⁵³
Didi çoban ne gelür gelsün baña

²⁶⁴⁴ kim bir: gördi T / bir: - L // nâgehân: nâgihân A E / odaya bir: odasına A E M / bir mihmân: der-zamân T / bir: - L

²⁶⁴⁵ şanemdür: şanâmdur E; şunadur L // çokların: çokların Ç T

²⁶⁴⁶ çobanuñ: çobanı A E M // yanımda didi zinhâr: yanımda ıalma zinhar A; sen ey toğrı yâr T / yanımda: yanımda sen L

²⁶⁴⁷ (A89a) // dağı nâz: dağı sâz Ç; nâz dağı M

²⁶⁴⁸ // eşer-i efsûn: aña eşer L

²⁶⁴⁹ çobana kim: kim çobana L; çobân kim M / yâr-ı: yâr u E // etin: eti A / a: ey L

²⁶⁵⁰ sen: bu A E M; pes T // gel boğazla bu: pes boğazla gel A E

²⁶⁵¹ didi çoban: çoban didi Ç // ‘ömrümi: ‘ömrüm M

²⁶⁵² // bu gice öldi: öldi bu gice A E M / anı: a yâr M

²⁶⁵³ deñlü çün yalvardı: deñlü yalvardı çün A E M; ıadar yalvardı kim hem L / çün: çü T // gelür: - Ç

Pes çoban kığırdı ol dem kuluna²⁶⁵⁴
Tîz bir at boğazla bunun yolına

2655 Kız didi çobana ey benüm gözüm²⁶⁵⁵
Çünkü at boğazladursın bil sözüm

Ol kara atı boğazla pes a yâr²⁶⁵⁶
Kim atı semüzdürür hem âşikâr

Pes çoban and içüben didi aña²⁶⁵⁷
Hâş atıdur şâhuñ ol direm saña

Pes ol atdan sevgülüsü yokdurur²⁶⁵⁸
Ėayrı at boğazladayum çokdurur

Ol çoban boynuna kol şaldı kız²⁶⁵⁹
Bu kara atı boğazla didi tîz

E95a 2660 Pād-şāha söyle oldı bu gice²⁶⁶⁰
Bulmadum derdi ne idi yā nice

Ol çoban miskîn tefekkür eyledi²⁶⁶¹
Cân ile baş saña kırbân bil didi

Ç77b Pes boğazladılar ol atı hemân²⁶⁶²
Kız buyurdı yüregini ol zamân

Getürüñ baña kebâb itsem gerek²⁶⁶³
Gönlüm ister ben anı yisem gerek

²⁶⁵⁴ (T89a) // tîz: tiz A

²⁶⁵⁵ (M88a) // çünkü at boğazladursın bil: çün boğazla atı baña budur M / boğazladursın: boğazladur A
T; boğazladursıñ l

²⁶⁵⁶ ol: şol A E M / kıara: yağız L / boğazla pes: boğaz sen M / a yâr: bu dem E // semüzdurur:
semüzdür anuñ E / hem: bil T

²⁶⁵⁷ pes çobân and içüben didi aña: and içüben didi kim bil ey nigâr A E; anıñ içün didi kim bil ey
nigâr M // şâhuñ ol direm saña: pād-şâhuñ hem çü yâr A E; pād-şâhuñ hem çü er M / saña: şaña L

²⁶⁵⁸ (L80a) ol: bu T // boğazladayum: boğazla çün T

²⁶⁵⁹ çobân: çobânuñ A // tîz: hemân L; - M

²⁶⁶⁰ // bulmadum: bilmedüm A E M / derdi ne idi: derdine dermân T / yâ: hâ L

²⁶⁶¹ // saña kırbân bil: hem şaña kırbân L / bil: pes A

²⁶⁶² (A89b) pes: - L / hemân: hemîn E M // yüregini ol zamân: yüregini hem ol demîn E; yüregiñ bu
demîn M

²⁶⁶³ getürüñ: getürin T

Pes kebāb itdiler anuñ yüregi²⁶⁶⁴
Bir iki loğma yidi kız ol demin

2665 Bir zamān pes yine şöhet itdiler²⁶⁶⁵
Kızdurup huddāmlar ile gitdiler

Pes şabāh oldı çoban kaldı taña²⁶⁶⁶
Bu ne işdür didi itdüm ben baña

Pād-şāh baña atı getür dise²⁶⁶⁷
Tīz anı binsem gerekdür söylese

Ben yalan söyler isem olmaz bu dem²⁶⁶⁸
Çünkü yalan dimezem yā ben nidem

Pes çoban bu derde dermān bulmadı²⁶⁶⁹
Yā kime tanışa anı bilmedi

2670 Vardı bir halvet yire oturdı ol²⁶⁷⁰
Börküni önüne koydı pür-uşul

Didi şāh olsun benüm borküm hemān²⁶⁷¹
Ben dağı bu şāha oldum bir gulām

Anı diyüp yine taşra vardı pes²⁶⁷²
Taşradan yine dönüben geldi pes

Pes edeble viridi borküne selām²⁶⁷³
Yine kendüsi selām aldı gulām

²⁶⁶⁴ anuñ: atıñ L // kız: tīz A E M

²⁶⁶⁵ bir zamān pes yine şöhet: şöheti hem anıñ ile L // kızdurup: kızturup E / huddāmlar ile: huddāmlarına Ç; huddāmıyla L

²⁶⁶⁶ +

²⁶⁶⁷ // anı binsem gerekdür: binsem gerekdür anı E M

²⁶⁶⁸ yalan: hilāf L //

²⁶⁶⁹ (T89b) çobān bu derde: bu derde bir A; bu dem derde E; bu derde M // tanışa: tanışa E; söyleye L / bilmedi: bilmedi bilmedi M

²⁶⁷⁰ (M88b) // koydı: kodı T / pür-uşul: bā-uşul Ç; pür-uşul M T

²⁶⁷¹ şāh olsun benüm borküm: şāha diyem ki ben L / hemān: bu dem Ç // bu: bir L

²⁶⁷² pes: ol A E M // pes: ol A E M

²⁶⁷³ (L80b) pes edeble viridi borküne: edeb ile borküne viridi L / viridi borküne: borküne viridi A E M // kendüsi: kendisi L

E95b Şāh dilinden kendü didi bōrküne²⁶⁷⁴
Ol ara etı eyerle var yine

2675 Kim anuñla ben şikār itsem gerek²⁶⁷⁵
Hāzır eyle anı baña tızirek

Pes oban ey şāh-ı ālem söyledi²⁶⁷⁶
Yimedi bu gice at yimin didi

Dün yarusı olıca düşdi pes ol²⁶⁷⁷
alkamadı daı yirinden öldi ol

Şāh yirine ol oban yine didi²⁶⁷⁸
Bu ne herze söz dirsın söyledi

78a Dün hoş idi keyfi anuñ noldı pes²⁶⁷⁹
Şa sālīm idi nişe ol öldi pes

2680 Bunca at içinde niün ol öle²⁶⁸⁰
Başına urıñ yalan söyler hele

Pes begenmedi bu sözi ol oban²⁶⁸¹
Didi bu söz āşikāre hem yalan

Bir daı aşra ıkubān geldi ol²⁶⁸²
Yine bōrküne selāmı virdi ol

Bōrki āña didi kim var ey cevān²⁶⁸³
Ol ara atı eyerle bu zamān

²⁶⁷⁴ kendü: kendi  L T // eyerle: egerle  L T

²⁶⁷⁵ kim: ün T / ben şikār itsem: şikāra gitsem L // baña: şimdi L

²⁶⁷⁶ bu gice at: at bu gice A E M T

²⁶⁷⁷ (A90a) düşdi pes: pes düşdi A / pes: - E M; hem T // daı yirinden öldi: yirinden daı şışdı A / öldi. şışdı E M

²⁶⁷⁸ yine: daı  // dirsın söyledi: durur söyler didi L; idi ki söyledin T

²⁶⁷⁹ // nişe ol: nite A E M; noldı L; nice T

²⁶⁸⁰ niün: nice L; bugün E M // söyler: didi  L T

²⁶⁸¹ beyit: - L / bu sözi ol: o sözi pes  / obān: cevān T // söz: sözi A

²⁶⁸² selāmı: selāmı A E M / ol: uşul A E; uşul M //

²⁶⁸³ bōrki āña didi kim var ey cevān: yine kendi kendine didi oban L / cevān: cūvān A E; oban M // ol: var; eyerle: eyerle hem M / ara: yaız L

Kim şikâre ben anı binsem gerek²⁶⁸⁴
 Turmağıl sen getür anı tîzirek

2685 Pes yine bôrküne didi ol çoban²⁶⁸⁵
 Bir sözüm vardur saña şâh-ı cihân

Bu gice bir hâl uğradı baña²⁶⁸⁶
 Bôrkü didi niçe hâl oldu saña

Odam içre otururken bu gice²⁶⁸⁷
 Geldi bir maḥbûb anı iydem niçe

E96a Utanurdu görse yüzün ey anuñ²⁶⁸⁸
 Şîvesinden tākati kalmaz tenüñ

Boynuma şarıldı benden istedi²⁶⁸⁹
 Ol kara atuñ yüregini didi

2690 Niçe kez yalvardum aña söyledüm²⁶⁹⁰
 Ğayrı at boğazlayam saña didüm

Çāre bulmadum elinden bî-gümân²⁶⁹¹
 İsteseydi cān virürdüm ol zamân

Ḳanda ḳaldı ḳara at ey pād-şāh²⁶⁹²
 Pes boğazladum anı itdüm günāh

Hem kebāb itdüm yüregini yidi²⁶⁹³
 Uşda ḳılıç uşda boynum söyledi

Bu sözi fıkr eyledi pes ol cevân²⁶⁹⁴

²⁶⁸⁴ (T90a) şikâre ben anı: anı ben şikâre A E L M; şikâre anı ben T // turmağıl: turmagıl Ç L T / sen getür anı: var anı getür A E M; var getür anı L; anı var getürgil T

²⁶⁸⁵ (M89a) bôrküne didi: didi bôrküne M / çoban: cüvân A E; cüvân M; cevân T // saña: şaña L; ey M

²⁶⁸⁶ gice: gicede M; gice pes T / saña: şaña L

²⁶⁸⁷ // maḥbûb anı iydem: maḥbûba anı diyem A / iydem: iydem çün M

²⁶⁸⁸ +

²⁶⁸⁹ (L81a) boynuma şarıldı benden: gelüben şöḫbetde atı L / şarıldı: şalındı A // kara: - A; yağız L / atuñ: atın T

²⁶⁹⁰ kez: ger L // boğazlayam: boğazladam A; boğazladum E M / saña: şaña L

²⁶⁹¹ +

²⁶⁹² (A90b) ḳara: yağız L // pes: hem L

²⁶⁹³ yüregini: yüre çün M // boynum: ḳılıç Ç

Ṭuruban şāh kıatına geldi hemān

2695 Kışşanuñ hem evvelin hem āhirin²⁶⁹⁵
Nite olmışdı didi şāha hemīn

Ç78b Uşda kıılıç uşda başım söyledi²⁶⁹⁶
Her ne itseñ pād-şāhımsın didi

Çünkü işitdi anı şāh-ı cihān²⁶⁹⁷
Bildı kim hep toğrıdur dimez yalan

Toğruluğı şāha hoş geldi a yār²⁶⁹⁸
Didi çobana o dem bil āşıkār

Ben senüñ yiriñde olsaydum eger²⁶⁹⁹
Cān virürdüm kıara at neye deger

2700 Pes çobana virdi çok hil^c atler ol²⁷⁰⁰
Pā-yı būs idüp o dem kııldı kıabül

Teftiş itdiler bilindi kim gelen²⁷⁰¹
Ol vezir kıızı imiş anı kıılan

E96b Kıızı virüp itdi vezir çobanı²⁷⁰²
Dimedi ^c ömrinde aşlā yalanı

Toğruluk ne güzeldür ey ^c Aziz²⁷⁰³
Toğruluk her şuçdan idermiş temiz

Bu hikāyetden ğaraž nedür size²⁷⁰⁴

²⁶⁹⁴ fikr eyledi pes: fikr itdi dağı L; pes fikr idüben T / cevān: cüvān A E; civān M // geldi: vardı L

²⁶⁹⁵ hem evvelin: pes evvelin T / evvelin hem: evvelin L; evvelin u M // nite: nice L / didi şāha: şāha didi E M

²⁶⁹⁶ beyit: - L / uşda: uşta A // itseñ: itsen T

²⁶⁹⁷ çünkü: çünkü M / işitdi anı: anı işitdi A // kim hep toğrıdur: toğrıdur hiç L

²⁶⁹⁸ +

²⁶⁹⁹ (T90b) senüñ yiriñde: yiriñde senüñ A / yirüñde: yiriñe Ç L; yirinde T // olsaydum: olaydum T // kıara at: yağız L

²⁷⁰⁰ (M89b) pā-yı būs: būs u pāy A / o: ol L

²⁷⁰¹ teftiş: teftiş A E T // vezir kıızı imiş anı kıılan: veziriñ kıızı idi anı hem L

²⁷⁰² kıızı virüp itdi vezir çobanı: bu söz ile pes vezir oldu çoban T / itdi vezir: vezir itdi A Ç L M // ^c ömrinde aşlā yalanı: ol hem yalanı L; ol aşla yalan T

²⁷⁰³ gör: - M // şuçdan: şuçlu T / idermiş: ider imiş E; hem L

Yalıñuz size dimem kamumuza

2705 Bilesüz her yirde toğrı söz gerek²⁷⁰⁵
Hâşıl ola tâ murâduñ tizirek

Toğrı söyle toğrı otur toğrı ol²⁷⁰⁶
Yüzi aqlardan şorarsañ toğrı ol

Toğruluk var iken egri olma sen²⁷⁰⁷
Bu naşihatdür saña ey bû'l-hasen

Ger senüñ başın keserler ey fülân²⁷⁰⁸
Gel şaķın bir kimseye dime yalan

Pes yalan diseñ o kimse ne virür²⁷⁰⁹
Toğrı diseñ yâ eliñden ne alur

2710 Viren alan Hâlıkdurur ey deni²⁷¹⁰
Dü cihânda bil ki aç kıymaz seni

Her umûrın sen aña tevfiż kııl²⁷¹¹
Ne dilerse ol ider sen bellü bil

Her işünde ger rızası olmaya²⁷¹²
Bil ki taḥķik çöp başı depretmeye

Ç79a Çünkü taḥķik añladuñ bu sözi sen²⁷¹³
Gayrıdan bir nesne umma cân-ı men

²⁷⁰⁴ size: bize A L / size dimem: dimem size M / size: bize L

²⁷⁰⁵ (L81b) bilesüz: bilürüz M // murâduñ: murâdın T

²⁷⁰⁶ ol: dur Ç L T // yüzi aqlardan şorarsañ toğrı ol: yüzi aqlardan şorarsın toğrıdur Ç T; seni aqladan sözini tutı gör L / yüzi: yüz E / aqlardan şorarsañ: aqlardan olursın E M

²⁷⁰⁷ (A91a) // naşihatdür: naşihatdır T / saña ey bû'l-hasen: şaña ebû'l-hasen L

²⁷⁰⁸ keserler ey fülân: keserlerse ey filân M // gel: ger A E L M T / bir kimseye dime: kimseye dime hem L

²⁷⁰⁹ diseñ: disen T / o: - L / kimse: kimesne M // diseñ yâ eliñden ne: disen yâ elinden nen T / ne: hem L / alur: gelür M

²⁷¹⁰ viren alan Hâlıkdurur: anlara viren Hâlık pes T / Hâlıkdurur: Hâlıkındur Ç L // bil ki ac kıymaz: ac kıymaz bil ki T / kıymaz: kıymaz Ç

²⁷¹¹ umûrın: umûruñ A E L M / sen aña tevfiż kııl: Hâķķa tevfiż eylegil L / tevfiż: tevfiż T // dilerse: iderse A E M

²⁷¹² işünde: işinde Ç T / olmaya: Hâķ ola L // çöp başı depretmeye: her işiñ âsân ola L / başı: başını E

²⁷¹³ añladuñ: añladın T / sözi sen: sözün L // cân-ı: cân A E M; ey cân-ı T

Umaruz senden İlähe'l-²⁷¹⁴ âlemîn
Her ne var halk eyleyen sensin hemîn

2715 Toğrı sözden sen bizi ayırmağıl²⁷¹⁵
Egri olan sözi bize virmegil

E97a Dü cihānda ğayrı kapuya bizi²⁷¹⁶
Kılma muhtāc ey Ğanī kāmumuzu

Görmüşem esmā-i hüsnā içre çok²⁷¹⁷
Bir aduñ Kābıddurur ey mişli yok

İsm-i Kābıd hākkıyçün ey Kird-gār²⁷¹⁸
Şoñ nefesde sen bizi gel itme zār

Ol Muḥammed hürmetine ey Hūdā²⁷¹⁹
Bu Zā' ifi kuluña eyle hüdā

2720 Nār-ı dūzaḥdan bizi eyle emîn²⁷²⁰
Hep recāmuz budurur senden hemîn

Dağı her kim saña getürdi imān²⁷²¹
Şuçların 'afv eylegil ey Müste'ân

Atamuzı anamuzı yarlığa²⁷²²
Şalmağıl hiçbirini sen darlığa

Pür-ḥaṭādur bu kitābuñ şāḥibi²⁷²³
Sen 'atā it rahmetiñle ey Saḥī

²⁷¹⁴ (T91a) // var halk eyleyen: varsa halk iden T

²⁷¹⁵ (M90a) beyit: - L / ayırmağıl: ayırmagıl Ç T

²⁷¹⁶ beyit: - L

²⁷¹⁷ esmā-i hüsnā: esmāü'l-hüsnā T // aduñ: adın T /

²⁷¹⁸ Kābıd hākkıyçün ey: Kābıdın hākkıyçün L; Kābıd hürmetiyçün T // şoñ: şon T / gel: - M; hem T

²⁷¹⁹ Muḥammed: ḥabībün A / hürmetine ey Hūdā: hürmetiyçün ey Aḥad M // bu: biz Ç L T / hüdā: meded M

²⁷²⁰ beyit: - L / hep: hem M

²⁷²¹ beyit: - L / dağı her kim saña: her kim saña dağı A; dağı saña her kim M

²⁷²² (A91b) beyit: - L / anamuzı: anamumuzı M // şalmağıl: şalmagıl Ç T

²⁷²³ beyit: - Ç L T / bu kitābuñ şāḥibi: Hüseyin kuluñ dağı E; Seyyid Aḥmed kuluñ dağı M // Saḥī: Ğanī E M

Muṣṭafānīn ḥürmetiyçün ey Aḥad²⁷²⁴
Bu du' āmuzı bizüm gel itme redd

2725 Ālinüñ evlādınuñ ezvācınıñ²⁷²⁵
Ḥürmetiyçün hem kamu aşḥābınıñ

Pād-şāhlar pād-şāhı pād-şāh²⁷²⁶
Müstecāb eyle du' āmuz yā İlāh

Oḳuyanı dīnleyeni [yazanı]²⁷²⁷
Raḥmetiñle yarlıgağıl yā Ganī

Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilāt²⁷²⁸
Vir Muḥammed Muṣṭafā-rā şalavāt

Fatiḥa didüm bu dem ben ey hümmām²⁷²⁹
Tā ḳabül ide du' āmuz lā-yenām

2730 Her ki diler kim bula oddan necāt²⁷³⁰
Muṣṭafāya pes diye kim e'ş-şalāt

E97b Der-beyān-ı Aḥvāl-i Harūt ve Mārūt Kışşasıdır*

Nāle ḳıl ey 'andelīb-i şūrīde-ḥāl²⁷³¹
Geçdi 'ömründen senüñ çok mäh u sāl

Ç79b Bir 'amel sen kendüñe hiç ḳılmadıñ²⁷³²

²⁷²⁴ beyit: - L / Muṣṭafānīn: ol ḥabībün E M / ḥürmetiyçün: ḥürmeti içün M // bizüm gel itme: gel itme bizim E

²⁷²⁵ beyit: - L

²⁷²⁶ beyit: - L // yā İlāh: ey Aḥad M

²⁷²⁷ İlk mısradā vezin bozuk. / beyit: - A Ç L M / [yazanı]: yazanı yazduranı E; yazdırup hem yazanı T

²⁷²⁸ beyit: - Ç L T

²⁷²⁹ beyit: - A E M

²⁷³⁰ beyit: - A E L M / Bu beyit Ç'de önceki beyitle yer değiştirilerek yazılmıştır. / her ki diler kim bula: pes diler sin bulasın T

* (T91b) Der-beyān-ı Aḥvāl-i Harūt ve Mārūt Kışşasıdır: Der-beyān-ı Harūt ve Mārūt Yir Yüzine Ḥalife Olduğı A; Meclis-i Harūt u Mārūt Yir Yüzine Ḥalife Olup Zehrāya 'Aşık Ç; Harūt İle Mārūt Rū-yı Zemīne Ḥilāfet Olduğları Kışşadır L; Der-beyān-ı Aḥvāl-i Harūt ve Mārūt M; Dībāce T

²⁷³¹ (L82a) 'andelīb-i: bülbul ü A; bülbul-i E L T // geçdi 'ömründen senüñ çok mäh u sāl: āḥir oldı 'ömründen söyle ḥasb-i ḥāl L / mäh u: mäh-ı A Ç E T

²⁷³² (M90b) sen kendüñe hiç ḳılmadıñ: sen kendüye ḳıl ey yār A; ḳıl sen kendüye ey yār E; ḳıl sen kendüñe ey yār M / kendüñe: kendüye L T / ḳılmadıñ: ḳılmadın T // geldüñ bilmedüñ: geldin bilmedin T / bilmedüñ: şehsüvār A E M

Yâ ne için bunda geldün bilmedün

Bir ‘amel kılmaduñ ola toğrı yâr²⁷³³
Nefs ile şeytāna uyduñ âşikār

Gel bu nefse uymağıl ey yol eri²⁷³⁴
Tâ Hudādan olmayasın sen beri

2735 Çokların dūr eyleyüp bu nefs-i şūm²⁷³⁵
Çokların ħor eyleyüp itmiş zūlūm

Sen şaķın virme eline dāmenūñ²⁷³⁶
Dāmenūñ girse eline bil senūñ

Ne ‘uķūbetler bu başa getüre²⁷³⁷
Bil cehālet menziline yitüre

Rağbetūñ kalmaya ‘ālemde senūñ²⁷³⁸
Daķı ‘uķbāda sözün tutsañ anuñ

Bil caķīmler içre ķalduñ ey deni²⁷³⁹
Gitdi rağbet daķı ‘izzet yok ķanı

2740 İhtiyār elde iken ey şehsüvār²⁷⁴⁰
Dāmeniñ virme eline zinhār

Her ne kim dirse anuñ ‘aķsini ķıl²⁷⁴¹
Ħayr anuñ ‘aksindedür sen anı bil

Ĥutma sözün Ĥutma direm ey cevān²⁷⁴²

²⁷³³ kılmaduñ: kılmadın T / yâr: sen A E M // uyduñ âşikār: uyma cân u men A E M / uyduñ: uydın T

²⁷³⁴ uymağıl: uymağıl Ç L T // tâ Hudādan olmayasın: tâ Hudādan olmayasın L / beri: bizi E

²⁷³⁵ çokların dūr eyleyüp: çokları dūr eyleyüpdür A E / çokların: çokları M T / eyleyüp: eyledi L // çokların: çokları A E L M T / zūlūm: zebūn M

²⁷³⁶ // senūñ: anuñ A

²⁷³⁷ getüre: getirür A E M // bil: hem L / yitüre: yitürür A E M

²⁷³⁸ // sözün dutsañ anuñ: ne gelür hem seniñ L / sözün: sözüñ Ç; - M / dutsan: tutsan T / anuñ: seniñ Ç M

²⁷³⁹ (A92a) ķalduñ: ķaldık L; ķaldın T // yok: - M

²⁷⁴⁰ ihtiyār elde iken ey: İhtiyārın elde iken L / şehsüvār: şahsıvār E // dāmeniñ virme eline: dāmeniñ eline virme L / eline: eline çü T

²⁷⁴¹ kim dirse: dirse sen A E M / dirse anuñ: dilerse sen T / ķıl: Ĥut Ç // ‘aksindedür sen: ‘aksindedirir T / sen: bil M / bil: it Ç

Kim sözün tutdıysa didi el-emân

Aşşı kılmaz şoñ peşimân olasin²⁷⁴³
Ne geliser tâ başıña bilesin

E98a Bir ‘iber temşil idem şimdi saña²⁷⁴⁴
Yalıñuz dimem saña direm baña

2745 Hem eşağdur anı ben naql eylerem²⁷⁴⁵
Bil ki Tefsîr-i Me‘ âlimden direm

Ûā ‘ide evvel budur ey merdümân²⁷⁴⁶
Muştafâya hoş şalavât bu zamân

İdelüm rahmet ide Celle Celâl²⁷⁴⁷
Muştafânın hürmetine bî-zevâl

Ol zamân kim ol Hudâvend-i cihân²⁷⁴⁸
Pes halife diledi kıla ‘ayân

Ç80a Pes melâ’ikler dirilüp geldiler²⁷⁴⁹
Hâzret-i Hâkka recâlar kıldılar

2750 Didiler pes âdem oğlu ey Ğani²⁷⁵⁰
Yiryüzinde pes dökerler çok kıanı

Dağı çok dürlü fesâdlar yâ İlâh²⁷⁵¹
Yiryüzinde hem iderler çok günâh

²⁷⁴² beyit: - L / sözün: sözün Ç / cevân: cüvân A E; civân M // tutdıysa: dutdıysa Ç L / sözün: sözün Ç

²⁷⁴³ peşimân olasin: peşimânlık a yâr E M / olasin: olasin L // tâ başıña bilesin: başıña ey kâm-kâr E; başımuza bilesin L; başıña ey tâc-dâr M / başıña: başıña sen A

²⁷⁴⁴ temşil: temsil A; temşşül T / saña: şaña L // saña: şaña L / direm: direm hem M

²⁷⁴⁵ (T92a) hem: kim Ç / anı ben: ben anı T // bil ki: belki M / Tefsîr-i Me‘ âlimden direm: Tefsîr u Mu‘ âlimden söylerem E; tefsîr me‘ âli söylerem L

²⁷⁴⁶ evvel budur: budur evvel A L / ey: - L / merdümân: merdimân A // Muştafâya: Muştafâ-ra E M / şalavât: şalavât virelüm E; şalavat M

²⁷⁴⁷ (L82b; M91a) idelüm: virelüm L // Muştafânın: ol habîbün A E M / T’de bu beyitten sonra “Hikâye-i Hârût İle Mârût” başlığı yazılmıştır.

²⁷⁴⁸ kim: ki L

²⁷⁴⁹ pes melâ’ikler dirilüp: hem melekler dirilüben L / melâ’ikler: melekler E // Hâzret-i: Hâzrete M

²⁷⁵⁰ // pes: hem; çok çün L / dökerler: döker A, M / tökerler T

²⁷⁵¹ dürlü fesâdlar: fesâdlar dağı hem A E; dürlü fesâdı L; fesâdlar çünkim M // hem: pes L / günâh: fesâd A

Yiryüzine sen bizi ey Müste‘ân²⁷⁵²
Pes ıalife eyleseydüñ bu zaman

Biz fesād iş itmez idük ey Aıad²⁷⁵³
Daıı bir şer olmaz idi tā ebed

Pes meleklerle o dem kıldı nidā²⁷⁵⁴
Gör ne dir anlara ol dem ol Hüdā

2755 Arañuzda ihtiyār idüñ birin²⁷⁵⁵
Varuban olsun ıalıfesi yirin

Pes melekler varuban görüşdiler²⁷⁵⁶
ıamusı söz bir idüp tanışdılar

Hāzret-i Cembrā ‘ili Mıkā ‘ili²⁷⁵⁷
İhtiyār itdiler ikisin veli

E98b Likin anlar yiryüzinde didiler²⁷⁵⁸
Biz ıalife olmazuz söylediler

Buldılar ‘Azrā ‘ili hem ol zamān²⁷⁵⁹
Daıı Hārūt ile Mārūtı ‘ayān

2760 İhtiyar itdiler ol dem anları²⁷⁶⁰
Kim ıalife ideler ol cānları

Pes kabūl itdiler ol daıı a yār²⁷⁶¹
Kim hilāfet ideler hem āşikār

Ol dem içre pes ıalife oldılar²⁷⁶²

²⁷⁵² yüzine: yüzinde A, M // eyleseydüñ: eyleseñ L; eyleseydin T

²⁷⁵³ biz: bir Ç // olmaz idi: olmazdı L

²⁷⁵⁴ (A92b) o: ol L / kıldı: oldu M // ol: - A E M; bir L

²⁷⁵⁵ arañuzda: ara yirde Ç L T / idüñ: itdüñ L; itdüñ T // varuban: varup A / yirin: yiriñ Ç M

²⁷⁵⁶ // tanışdılar: danışdılar A Ç T

²⁷⁵⁷ Cembrā ‘ili: Cembrā ‘il u A // ihtiyār itdiler ikisin: ikisin ihtiyār itdiler A; ikisini ihtiyārılar itdiler T / ikisin veli: ikisini hem L

²⁷⁵⁸ liken: liken A; leykin E; likin T

²⁷⁵⁹ (T92b) ‘Azrā ‘ili: ‘Azrā ‘il L // Hārūt ile Mārūtı: Hārūtla Mārūt L / ‘ayān: hemān E M

²⁷⁶⁰ ol dem anları: anları o dem A E M // kim: ki T / ol cānları: anları hem A; cānları hem E M

²⁷⁶¹ itdiler ol daıı: itdi daıı anlar L / itdiler ol: itdi oları A E T; itdi olar M // hem: pes T

Dünyâ göğine üç hem geldiler

‘Azra ’ıl ol dem münâcât eyledi²⁷⁶³
Hâlîka biñ dürlü hâcât eyledi

İdemem dir yiryüzinde ey Ğanî²⁷⁶⁴
Ben hâlîfelik bu dem kırtar beni

2765 Pes kabûl itdi du‘ âsın yaradan²⁷⁶⁵
Yine vardı işine ol aradan

Ç80b İkisi pes yiryüzine indiler²⁷⁶⁶
Çok hîlâfet eyleyüp ‘adl itdiler

Ol zamânda var idi bil ey hoca²⁷⁶⁷
Bir güzel ‘avret saña iydem nice

Hüsn içinde yok idi manendi hîç²⁷⁶⁸
Kaşları mihrâba beñzer zülfi pîç

Kamu ‘âlem hüsnüne hayrân anuñ²⁷⁶⁹
Gözlerinde sihrî ser-gerdân anuñ

2770 Adı Zührâ idi anuñ ey hümâm²⁷⁷⁰
Çokları olmuş idi aña gulâm

Hüsn ile meşhûr idi ey yol eri²⁷⁷¹
Var idi ol ‘avretüñ hem bir eri

E99a Kim kazâ-yı nâgehânî geldi pes²⁷⁷²
Biribiriyle ikisi çekişdi pes

²⁷⁶² (L83a; M91b) pes: hem L T // hem: - M

²⁷⁶³ // biñ: - L / hâcât: hâcet E

²⁷⁶⁴ idemem: ide hem M / dir: ben; Ğanî: Ğabîr A E M / ey: - T // beni: Başîr A E M

²⁷⁶⁵ pes: hem L // aradan: oradan A

²⁷⁶⁶ yiryüzine: yiryüzine pes M // çok: çün A E L M

²⁷⁶⁷ bil ey: hem bil L; bir ey M // saña: şaña L / iydem: diyem A E M T

²⁷⁶⁸ yok idi: yoğ idi A; yoğudi M / manendi: manend Ç // zülfi: yüzi A E; gözleri M

²⁷⁶⁹ (A93a) // gözlerinde sihrî: gözleri sihrine A / sihrî: sihr Ç L

²⁷⁷⁰ Zührâ: Zehrâ A L M // aña: aña hem E

²⁷⁷¹ beyit: - A E M / hüsn ile: hüsnle Ç L // ol ‘avretüñ hem: hem ol ‘avretüñ T / ‘avretüñ: hatunuñ L

²⁷⁷² nâgehânî: nâgihânî A; nâgihân E / geldi pes: geldiler Ç // çekişdi pes: çekişdiler Ç M

Ḳazāya ol dem ikisi vardılar²⁷⁷³
Hārūta Mārūta ḥālīn didiler

Çünkü anlar gördi Zührāyı a yār²⁷⁷⁴
‘Āşık oldılar aña ey şehsüvār

2775 Ġalib oldu ‘aşkı anlar gördiler²⁷⁷⁵
Birbirine pes işāret itdiler

Didiler bu ‘avreti kıymak gerek²⁷⁷⁶
Bu gice bunda kıala pes tizirek

Didiler ‘avret erine bu gice²⁷⁷⁷
Bu ḥatūn kıalsun varun siz ey ḥoca

Şubḥ olduğda gelünüz bunda siz²⁷⁷⁸
Dinleyevüz sözünüzi anda biz

Anlara pes i‘timād eyledi ol²⁷⁷⁹
Ġitdi kendü kıaldı ‘avret bā-uşul

2780 Aḥşam oldu ‘avrete söylediler²⁷⁸⁰
Gel bize bu dem muṭī‘ ol didiler

Didi ‘avret ben muṭī‘ olmam size²⁷⁸¹
İtmeyince tā ki bir nesne bize

Yā erim öldüresiz şimdi a yār²⁷⁸²
Yā ṭaparsız puta bu dem āşikār

²⁷⁷³ // ḥālīn: ol dem Ç; ḥālīn T

²⁷⁷⁴ (T93a) çünkü: çünkü M / anlar gördi Zührāyı: anlar gördi Zührāyı A; anlar Zührāyı gördi L; gördiler Zührāyı M / a: ey Ç L // şehsüvār: şāhsüvār E

²⁷⁷⁵ // itdiler: kııldılar A E M

²⁷⁷⁶ // pes: hem L; - M

²⁷⁷⁷ (L83b; M92a) kıalsun varun siz ey ḥoca: burada kıalsun bu gice M / kıalsun varun siz: kıalsun burada A; burada kıalsun M / varun: varın L / siz: hem T //

²⁷⁷⁸ olduğda: olınca L; olanda M / bunda: hem bunda L // dinleyevüz sözünüzi anda biz: dinleyelim söziñizi daḡı siz T

²⁷⁷⁹ i‘timād: i‘timādı T // kendü: kendi Ç L T / bā-uşul: yā uşul L; bā-uşul M T

²⁷⁸⁰ // bize bu dem muṭī‘ ol: bize muṭī‘ ol bu dem A; bu dem bize muṭī‘ ol Ç

²⁷⁸¹ // ki bir nesne: bir nesne çünkü M

²⁷⁸² erim: kerīm E / şimdi: bu dem L // puta: puta A; dem: demde L / āşikār: zinhar Ç L T

Ç81a Yâ daḥı ḥamr içesiz pes ey cevân²⁷⁸³
Ben muṭî' a oluram bil bî-gümân

Çünkü Zührâ bu sözi ol dem didi²⁷⁸⁴
İkisi birbirine pes söyledi

2785 Kâtl itmek ulu işdür pes 'ayân²⁷⁸⁵
Putâ tapmak hem küfürdür bu zamân

E99b Ḥamr içevüz anuñ ile ey aḥı²⁷⁸⁶
Kim muṭî' a ola bize ol daḥı

Hâşılı ḥamr içdiler ey şehsüvâr²⁷⁸⁷
Sarhoş olup kalmadı çün ihtiyâr

Didiler ol ḥatuna şimdi hemân²⁷⁸⁸
Gel muṭî' a ol bize hem bu zamân

Anlara pes yine ḥatun söyledi²⁷⁸⁹
Bir su'âlim daḥı var size didi

2790 Göklere niçe çıkarsız diñ bize²⁷⁹⁰
Daḥı söz yokdur muṭî' olam size

İsm-i a' zam okuruz biz didiler²⁷⁹¹
Çıkaruz pes göklere söylediler

Ögredüñ didi ol ismi siz bize²⁷⁹²
Ger muṭî' a olmak istersiz size

²⁷⁸³ pes ey cevân: hem ey paşa L / pes: hem L; - M / cevân: cüvân A E; civân M // muṭî' a oluram bil bî-gümân: size muṭî' olam başdan başa L

²⁷⁸⁴ (A93b) Zührâ: Zührây A L // pes: hem L / ol dem M

²⁷⁸⁵ kâtl itmek ulu işdür pes: kâtl-ı nefis itmek ulu işdür Ç / itmek: eylemek M / pes: - M; çün T // puta: puta; bu zamân: bî-gümân A

²⁷⁸⁶ Anuñ ile: anuñla M // ol: ol hem L

²⁷⁸⁷ ḥamr: hem M / şehsüvâr: şâhsüvâr E // olup: oldu T

²⁷⁸⁸ hemân: 'ayân T // bize hem: hem Ç; hem bize sen L

²⁷⁸⁹ (T93b) // daḥı var size didi: var daḥı bu dem size M / daḥı var: var daḥı L

²⁷⁹⁰ niçe çıkarsız diñ: diñ nice çıkarsız A; di nice çıkarsız E M / diñ: di Ç T // muṭî' olam: muṭî' am ben L; muṭî' a olam M

²⁷⁹¹ // pes göklere: biz göklere çün M / pes: biz A; - E

²⁷⁹² (L84a; M92b) ögredüñ didi ol: ol didi ögrediñ L / ögredüñ: ögredüñüz M; ögredin T // size: bize A L T

Hâşılı öğrettiler ol ismi hem²⁷⁹³
İsmi öğrendi okudu çünkü tam

Göklere çıkdı ağuban ol zamân²⁷⁹⁴
Anlar okudu çıkamadı ‘ayân

2795 Kâdir-i Qahhârı gör kim neyledi²⁷⁹⁵
‘Avretün pes şüretin mesh eyledi

Gökde anı yıldız itdi âşikâr²⁷⁹⁶
Gör ne şan‘ atlar kıılır ol Kird-gâr

Adı Zührâdur anuñ pes ey cevân²⁷⁹⁷
Kim şehir vaktinde ol bilgil ‘ayân

Ol maħalde toğar ol yıldız a yâr²⁷⁹⁸
Rengi anuñ aqdurur pes âşikâr

Geldük imdi Hârût ile Mârûta²⁷⁹⁹
Pes olar hâli ‘aceb nola nite

Ç81b E100a 2800 Çok zamân tevbe idüp ağlaşdılar²⁸⁰⁰
Ağlamağ ile yürek tağlaşdılar

Ol zamân peygamberine geldiler²⁸⁰¹
Sen bize Hâkdan haber vir didiler

Tevbemüzi kıldı mı Hâlîk kabûl²⁸⁰²
Çok zamândur olmuşuz bilgil melûl

²⁷⁹³ // okudu: oturdu M / çünkü: çünkü E / tam: hem L

²⁷⁹⁴ // ‘ayân: hemân L

²⁷⁹⁵ Kâdir-i Qahhârı: Kâdir u Ğaffâr E; Kâdir-i Ğaffârı M; Kâdir u Qahhârı T // ‘avretün: ‘avretin Ç L / pes şüretin: şüretini M / mesh: nesh E T

²⁷⁹⁶ yıldız: yıldız Ç / itdi: itdi çünkü M / âşikâr: Kird-gâr T

²⁷⁹⁷ Zührâdur: Zührâydur A; Zührâdur L / anuñ pes: pes anuñ A; anuñ hem L / cevân: cüvân A E; civân M

²⁷⁹⁸ toğar: toğrı M / yıldız: yıldız Ç / a: ey L // anuñ: - E / aqdurur pes: aqdurur bil E M T

²⁷⁹⁹ (A94a) geldük: geldi E M / Mârûta: Mâruta T // Pes: hem M / olar: olaruñ A E M / nola: noldı E M

²⁸⁰⁰ zamân: - Ç // ağlamağ ile: ağlamağla L; ağlamak ile T / yürek: yürekler L / tağlaşdılar: dağlaşdılar A, M, T

²⁸⁰¹ zamân: zamânuñ E // sen: pes L

²⁸⁰² kıldı mı: kıldı mı ol A // bilgil: ğâyet Ç

Ol resûle vahyi kıldı Müste‘ân²⁸⁰³
Sen olara söylegil bu dem ‘ayân

Kim ‘azâb-ı âhiret mi pes gerek²⁸⁰⁴
Yoksa dünyânun ‘azâbı tîzirek

2805 Didiler duyamazuz biz yâ İlâh²⁸⁰⁵
Pes caḥîm-i nâre biz ey pād-şâh

Dünyâda her ne gerekse it Mu‘în²⁸⁰⁶
Âhirette sen bizi eyle emîn

Bâbil ilinde var idi bir kuyu²⁸⁰⁷
Ol kuyunun vardurur hem çok şuyu

Ḥaḳ Te‘âlâ emri kıldı anları²⁸⁰⁸
Ol kuyuya aşdılar ol cânları

Tâ kıyâmet günü olunca a yâr²⁸⁰⁹
Baş aşğa aşılurlar âşikâr

2810 Pes ‘işâdan soñra her dem anları²⁸¹⁰
Vaḳti oldur aşalar cânları

Şubh olunca aşılı ḳalur bular²⁸¹¹
Şubḥ olduḳda necât bulur olar

Anuñ içün bil ‘işâyı ey cevân²⁸¹²
Giç kılan bulur şevâb-ı râygân

Pes ‘azîzler anuñ içün giç kılr²⁸¹³

²⁸⁰³ vahyi: daḥı M // olara: bunlara E; bulara M

²⁸⁰⁴ (T94a) kim: pes A E M / pes: kim A; - E M // tîzirek: yigrek L

²⁸⁰⁵ duyamazuz biz: biz duyamazuz A / duyamazuz: tıramazız T // caḥîm-i nâre biz ey: caḥîme ḳoyma bizi A E M

²⁸⁰⁶ it: it yâ E

²⁸⁰⁷ (L84b; M93a) kuyu: kuyı Ç T // ol: hem Ç / şuyu: şuyı A Ç M T

²⁸⁰⁸ aşdılar: şaldılar L M /

²⁸⁰⁹ günü: gün A // baş: başı E

²⁸¹⁰ pes: hem L // oldur: olur A

²⁸¹¹ bular: bunlar E // olduḳda: olunca A E; olunca hem M / necât: necâtın L / olar: bular A T; anlar E

²⁸¹² ey: ol E / cevân: cüvân A E; cüvân M // râygân: râyigân AE M; anı gân T

Bir rivāyetdür bu dağı dinilür

E100b Bu hikāyetden ğaraž ey kāmran²⁸¹⁴
Neyledi nefsi bu dem gördün ‘ayān

2815 Çokları bu nefsi ser-gerdān idüp²⁸¹⁵
Nice ‘akl-ı kāmili hayrān idüp

Var ise ‘aqluñ senüñ ey yol eri²⁸¹⁶
Uyma bu nefse berī olğıl berī

Ç82a Her ne dirse ‘aqsini eyle anuñ²⁸¹⁷
Dü cihānda tā ki şād ola cānuñ

Dilerüz senden Hudāyā sen bizi²⁸¹⁸
Nefs elinde kımağıl kıamumuzi

Sözine anuñ bir dem uymayalum²⁸¹⁹
Bir nefes bir dem kıulağ urmayalum

2820 Ey Hudāyā ey Hudāyā ey Hudā²⁸²⁰
Sen bizi bu nefs elinden kıl cüdā

Kamunuñ ma‘būdı sensin ey Hakīm²⁸²¹
Sen bize göster şırağ-ı mustakīm

Dü cihānda sen bizi şād eylegil²⁸²²
Kamu kıayğulardan āzād eylegil

Ol habībūñ pür-şafā hürmetine²⁸²³

²⁸¹³ içün ğiç kıılır: çün ğiç kıılar T // rivāyetdür bu dağı: rivāyetde bu dem hem A E; rivāyetde budur hem M / rivāyetdür: rivāyetde T

²⁸¹⁴ (A94b) // bu dem gördün: gördün bu dem T / gördün: gördin T

²⁸¹⁵ nefsi: nefis Ç L M // kāmili: kāmil E

²⁸¹⁶ // olğıl: olğıl Ç E T; ol hem L

²⁸¹⁷ // ola: ide A

²⁸¹⁸ // elinde kımağıl kıamumuzi: eline virmegil kıamumuzi E; eline virmegil cümlemüzi M; elinden kıfz kıl kıamumuzi T / kımağıl: kımağıl Ç L

²⁸¹⁹ (T94b) beyit: - L

²⁸²⁰ beyit: - L / bu nefis: nefsiñ T / bu: - M

²⁸²¹ beyit: - Ç L // göster: gösterme M

²⁸²² (M93b) beyit: - Ç L

Ya' nî Aḥmed Muṣṭafā ḥürmetine

Ālinüñ evladınıñ ezvâcınıñ²⁸²⁴

Hürmetiyçün hem kamu aşḥâbınıñ

2825 Görmüşem esmâlar içre ben ḡulâm²⁸²⁵

Bâsiṭ ismüñ vardurur ey lâ-yenâm

Bu Ża' ifi kuluñı hem ey Ğanî²⁸²⁶

Gözi açuqlardan idesin anı

Āb u ecdâdımız hem ey Ğafûr²⁸²⁷

Her günâhlarını 'afv it yâ Şekûr

Saṇa kim îmân getürmiş ey 'Alîm²⁸²⁸

Pes 'azab-ı nâr ile itme elîm

Yüz karasıyla kapuña gelmişüz²⁸²⁹

Sen bizüm Ğaffârımızsın bilmişüz

2830 Tekyemüz sensin bizüm pes ey Aḥad²⁸³⁰

Ḥâtîmede sen bize eyle meded

Ol 'adûnuñ eline virme bizi²⁸³¹

Biñ bir ismüñ ḥaḳḳıyçün kamumuzu

Ḥalk iden sensin İlâhe'l-'âlemîn²⁸³²

Ara yirde ol 'adû neyler hemîn

²⁸²³ beyit: - L / ḥabîbüñ: ḥabîb-i Ç / pür-şafâ: pür-şafânıñ M // ya' nî: yâ ya' nî M / Aḥmed Muṣṭafâ: Aḥmed-i pür-şafâ T

²⁸²⁴ beyit: - L / evladınıñ ezvâcınıñ: ezvâcınıñ evladınıñ M // hem: hep T

²⁸²⁵ esmâlar: esmâyı L // ismüñ: - E

²⁸²⁶ beyit: - L / hem: sen T // gözi açuqlardan idesin anı: göz açuqlardan idesin ey denî A / gözi: göz M / anı: denî E M

²⁸²⁷ beyit: - Ç L / âb u: âb-ı A T / ecdâdımız: ecdâdımız T // günâhlarını 'afv it yâ Şekûr: günâhın kamu 'afv idegör A; günâhın kamusun sen 'afv idegör T

²⁸²⁸ (A95a) beyit: - L / kim îmân getürmiş: îmân getürmüş A; îmân getürenler E M / 'Alîm: Ḥalîm Ç // 'azab-ı nâr ile: nâr ile 'azab E M

²⁸²⁹ beyit: - L

²⁸³⁰ beyit: - L / pes ey Aḥad: sin ey Ğafûr / pes: sen A // bize: bize hem E / meded: meded yâ Şekûr M

²⁸³¹ beyit: - L // kamumuzu: cümlemüzi M

²⁸³² beyit: - L // hemîn: bizi M

Biz ḵuluz Mevlā çü sensin ey Mu‘in²⁸³³
Sen bizi şerrinden anuñ it em̱n

Pür-ḥaṭādur bu şāḥib-i kitāb daḥı²⁸³⁴
Raḥmetiñle ‘afv kıl sen ey Saḥi

2835 Zāt-ı pākūñ ḥaḳḳıçün ey Zü’l-minen²⁸³⁵
Bu du‘āmuz gel ḳabūl it şimdi sen

Hem bu kışşa burada oldu tamām²⁸³⁶
Ḥabībūñ ruḥına yüz biñ selām

Oḳuyanı diñleyeni yazanı²⁸³⁷
Raḥmetiñle yarlıgağıl yā Ğanī

Fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilāt²⁸³⁸
Biñ günāhı ‘afv ider bir şalavāt

Bu du‘ā maḳbūlı içün ben ḥaḳīr²⁸³⁹
Fātiḥa didüm ḳabūl ide Ḥabir

E101b **Der-beyān-ı Aḥvāl-i Zenbilci ve Aḥvāl-i Ḥatun***

2840 Nāle kıl ey ‘andelib ḥoş-büy ile²⁸⁴⁰
Tā zā‘if olmaya ḳuluñ ol yola

İşiden mü’min ḳula pes kār ide²⁸⁴¹
Luṭf-ı Ḥaḳḳı görüben ol ‘ār ide

²⁸³³ (T95a) beyit: - Ç L / çü: - M // anuñ it: it anuñ E M

²⁸³⁴ beyit: - Ç L T / pür-ḥaṭādur bu şāḥib-i kitāb: cümleden ‘işyānı çokdur Ḥüseynüñ E; pür-ḥaṭādur Molla Aḥmed ḳuluñ M // raḥmetiñle ‘afv kıl sen: raḥmetiñle ḡarḳ eyle ‘afv kıl E

²⁸³⁵ beyit: - Ç L / pākūñ: pāki M / Zü’l-minen: Zü’l-men A E M // gel: hem A; sen E M / şimdi sen: ey Mu‘in M

²⁸³⁶ beyit: - A Ç L M T

²⁸³⁷ beyit: - A L M / yazanı: yazanı yazduranı E; yazdırup hem yazanı M // yarlıgağıl: yarlıgağıl hem E; yarlıga sen T

²⁸³⁸ (M94a) beyit: - Ç // biñ günāhı ‘afv ider bir: vir Muḥammed Muṣṭafā-ra A E M / ‘afv: maḥv L

²⁸³⁹ beyit: - A Ç E L M

* Der-beyān-ı Aḥvāl-i Zenbilci ve Aḥvāl-i Ḥatun: Zenbilci Aḥvāl-in ve Ḥatunı Aḥvāl-in Beyān İder A; Meclis-i Zenbilci ve Ḥatun Ç; Sırr-ı Ḳazī Ebū’l-leys Raḥmetu’l-laḥi Te‘ālā Benī İsrā’il Ḳavminden Zenbilci Kışşasıdır L; Dībāce T

²⁸⁴⁰ (L85a) ḥoş-büy ile: ḥoş ile L; ḥoş-ḥüy ile T // ol yola: o yile Ç; o yola T

²⁸⁴¹ mü’min: - E; mü’min T / pes: hem L M // ol: hem A E M

Ç82b Kalmaya dağı cehālet içre ol²⁸⁴²
Kendüye fikr eyleye bir toğrı yol

Tā kim ol Ma^c būdına ola yađın²⁸⁴³
Görüben hikmetlerin bile Hađđın

Nefsini bu dünyāda fānī ide²⁸⁴⁴
Toğrı yol buldı dağı nefsi nide

2845 Anı egri yollara iletürdi çün²⁸⁴⁵
Buldı toğrı yolu pes bağmak niçün

Sen dağı toğrı yola pes ey deni²⁸⁴⁶
Varagör kim egri itmeye seni

Her işinde Hālıkı gör arada²⁸⁴⁷
Bil senün kalmış işün ol dem ide

Anı egri yollara yilterdi çün²⁸⁴⁸
Buldı toğrı yolu pes bağmak niçün

Ėayrıya dağı temennā eyleme²⁸⁴⁹
Her ne derdiñ var ise gel söyleme

2850 Ger olasın böyle sen dağı a yār²⁸⁵⁰
Bil ki öldürdüñ bu nefsi āşikār

Ol yanında pes za^c īf oldı katı²⁸⁵¹
İş idemez kalmadı hīç tākati

²⁸⁴² Bu beyit T'de takip eden beşinci beyitten sonra yazılmıştır. // kendüye: kendine Ç L T

²⁸⁴³ kim ol: ki A // bile Hađđın: kendiñ şağın L

²⁸⁴⁴ beyit: - L // yol buldı dağı nefsi: yolu buldı nefsi dağı M / yol: - T / buldı: di A

²⁸⁴⁵ beyit: - L M T / iletürdi: yilterdi E / Bu beyit A ve E'de takip eden ikinci beyitten sonra yazılmıştır.

²⁸⁴⁶ (A95b) beyit: - L / toğrı yola pes: pes toğrı yola E; hem toğrı yola M // varagör: varagöre E

²⁸⁴⁷ işinde: işinde T / Hālıkı: Hālıkı E / gör: bil L // bil senün kalmış işün ol dem: bil ki kalmış işine hem çār A E M / bil: hem L / ide: nide Ç

²⁸⁴⁸ beyit: - Ç L M T

²⁸⁴⁹ temennā: temennā çünkim M // derdiñ: derdin T / gel: ger M

²⁸⁵⁰ beyit: - L / böyle sen dağı: sen dağı böyle T // öldürdüñ: öldürdin T

²⁸⁵¹ (T95b) beyit: - L / yanında: yanında T

Ġālib olduñ nefse pes ey yol erī²⁸⁵²
Egri yollardan kamu olduñ berī

Bir ‘ aceb söz saña temşil iderem²⁸⁵³
Anı Tenbīh içre gördüm söylerem

E102a ‘ Ālemūñ faḥrı içün sen bu zamān²⁸⁵⁴
Gel şalavāt virūñüz ey merdümān

2855 Bā‘ iş-i raḥmet ola bize bu dem²⁸⁵⁵
Dü cihānda çekmeyelüm daḥı ğam

Pes Ebū’l-leys-i Semerḳandī didi²⁸⁵⁶
Muştafādan ben işitdüm söyledi

Kim benī İsrā’ıl içre ol zamān²⁸⁵⁷
Var idi bir ḥüsni hoş ‘ ābid ‘ ayān

Hem güzellikde nazīri yok idi²⁸⁵⁸
Ḥūyı hoş daḥı şalāḥat çok idi

Daḥı zenbīl toḳur idi her dem ol²⁸⁵⁹
Bir kaç aḳceye şatardı bā-uşul

Ç83a 2860 Virür idi Ḥaḳ yolına yarusın²⁸⁶⁰
Ehline evlādına hem yarusın

Pes kifāf iderler idi ey hümām²⁸⁶¹

²⁸⁵² olduñ: olsañ L; oldın T / pes: hem L // kamu: berī A, M / olduñ: eyler L; oldı T

²⁸⁵³ temşil: temsil A; temşil Ç T / iderem: ideyüm A L T; idelüm E M // Tenbīh: Tenbih A, M, T / söylerem: söyleyüm A; söyledüm E T

²⁸⁵⁴ ‘ ālemūñ faḥrı içün: faḥr-ı ‘ ālem içün hem T // virūñüz ey merdümān: vir göresin bu zamān T / virūñüz: viregör A E M; virelüm L / merdümān: merdimān A

²⁸⁵⁵ (M94b) bize bu dem: bu dem bize Ç T // dü cihānda çekmeyelüm daḥı ğam: çekdürmeye dü cihānda ğam bize Ç / çekmeyelüm daḥı ğam: gelmeye hem ğam bize T / Bu beyitten sonra T’de “Ḥikāye” başlığı atılmıştır.

²⁸⁵⁶ // söyledi: didi M

²⁸⁵⁷ +

²⁸⁵⁸ yok idi: yoğ idi L // çok idi: çoğ idi L

²⁸⁵⁹ zenbīl: zenbil Ç T / her dem: dā’im T // şatardı bā-uşul: şatar idi uşul E / bā-uşul: bā-üşul L T

²⁸⁶⁰ virür idi Ḥaḳ yolına: Ḥaḳ yoluna virür idi M / Ḥaḳ yolına yarusın: yarusın Ḥaḳ yolına T // ehline evlādına hem yarusın: yarusın evlādına ‘ ayāline T

²⁸⁶¹ (A96a; L85b) iderler idi: iderlerdi E L M // anuñ ile: hem anuñla M / her demin: her demin her demin A / şubḥ u: şubḥ-ı A Ç E L

Anuñ ile her demin her şubḥ u šām

Yine bir zenbīl toḡudı ol cevān²⁸⁶²
Anı gezdürdi ki şata pes ‘ayān

Ol melik ḡapusına geldi o dem²⁸⁶³
Bir kenīzek anı gördi çünki hem

Varuban ḡatuna pes kıldı ḡaber²⁸⁶⁴
Didi ey ḡatun gelüpdür bir ḡoş er

2865 Ḥapuda zenbīl şatar gördüm anı²⁸⁶⁵
Öyle maḡbūb dünyāda yokdur ḡanı

Söyledi ḡatun aña kim ṭurma sen²⁸⁶⁶
Tīz getürgil anı baña cān-ı men

Ol kenīzek varuban pes söyledi²⁸⁶⁷
Ey kişi sen zenbīli al gel didi

E102b Gördük anı bil ki senden alavuz²⁸⁶⁸
Aḡcesin anuñ bu dem biz virevüz

Çün işitdi bu sözi bil ol kişi²⁸⁶⁹
Didi şatdum ḡalmadı hīç teşvīşi

2870 Getürüp zenbīli geldi bā-uşūl²⁸⁷⁰
Gördi ḡatun oturmuş anda ol

²⁸⁶² zenbīl: zenbil Ç T / cevān: cūvān A E; civān M // gezdürdi: gezdür A / pes: - M / ‘ayān: hemān M
²⁸⁶³ o dem: pes ‘ayān M // Bu mısradaki “kenīzek” sözcüğü Ç nüshasında der-kenār yazılarak şu şekilde anlamlandırılmıştır: “Kenīzek cāriye dimekdir.” / kenīzek: kenīze T / anı gördi: gördi anı L / çünki hem: çün ‘ayān M

²⁸⁶⁴ ḡatuna pes: ḡatuna A; pes ḡatuna E M; ḡatunına L; ḡanıma T // ey: - A / ḡatun: ḡanı T

²⁸⁶⁵ (T96a) zenbīl: zenbil Ç T // öyle: böyle L / maḡbūb dünyāda yokdur ḡanı: bir maḡbūbdırır yok aḡrānı T

²⁸⁶⁶ ḡatun aña kim ṭurma sen: ḡatunıña aña ṭurma tīz L; aña ḡatun ki durma sen T / ḡatun aña: aña ḡatun Ç // tīz: hem / cān-ı men: cān u men A E M; cān-ı men: şimdi tīz L; ey cān u men T

²⁸⁶⁷ kenīzek: kenīze T // zenbīli: zenbili Ç T

²⁸⁶⁸ gördük: zenbil gördük T / alavuz: aluruz A E L T // anuñ bu dem: bu dem anıñ Ç / virevüz: virürüz A E L M T

²⁸⁶⁹ ol: ey M

²⁸⁷⁰ (M95a) zenbīli geldi: geldi zenbīli E L M / zenbīli: zenbili Ç T / bā-uşūl: bā-üşūl M T

Çünkü gördi ʕatun anuñ yüzünü²⁸⁷¹
Oldı ser-gerdān yitürdi özünü

‘ Āşık oldı cān ile ol dem aña²⁸⁷²
‘ Ābide pes söyledi direm saña

Bu ne zenbıldür eliñde ey kişi²⁸⁷³
Gezdürüp her dem çekersin teşvîşi

Didi ‘ ābid aña kim ey görklü cān²⁸⁷⁴
İhtiyācım var gerek şatam ‘ ayān

2875 Didi ʕatun aña kim ey şehsüvār²⁸⁷⁵
İhtiyācuñ ben virem her dem a yār

Sen daħı pes hācetim eyle ʕabūl²⁸⁷⁶
Vireyüm ne kim dilersin bā-uşul

Ç83b İhtiyācum vir benüm ben hem senüñ²⁸⁷⁷
Böyledür hāli bilürsin ‘ ālemüñ

Ol kenizekden birine söyledi²⁸⁷⁸
Var ʕapuyı bu demin bağla didi

ʕapuyı çün bağladılar ey cevān²⁸⁷⁹
Gördi ‘ ābid bulamaz daħı emān

2880 Sen didi pes öyle itme ey ʕatun²⁸⁸⁰

²⁸⁷¹ // yitürdi: itürdi Ç T

²⁸⁷² // ‘ ābide pes: ol kişiye; saña: şaña L

²⁸⁷³ zenbıldür: zenbildür Ç L T / eliñde: elinde T / ey: ol M // çekersin teşvîşi: çekersin zahmeti L

²⁸⁷⁴ ey: - E // gerek şatam: şatam pes gerek M

²⁸⁷⁵ ʕatun aña kim ey şehsüvār: aña kim ey şehsüvār ol ʕatun A; aña ey şahsüvār ol ʕatun E; baña şehsüvār ol ʕatun M // ihtiyācuñ: ihtiyācın T / ben virem her dem a yār: vireyüm her dem bütün A E M

²⁸⁷⁶ (A96b; L86a) pes hācetim eyle: hācetim eyle hem L / pes: hem E M // ne: her ne T / dilersin: dilersen A E M; isterseñ L / bā-uşul: bā-uşul M T

²⁸⁷⁷ ihtiyācum vir benüm: ihtiyācuñ vireyüm A E M / vir benüm ben: var benüm ve L // bilürsin: bilürüz M; dünyā-yı L

²⁸⁷⁸ ol kenizekden birine: ol kenizek yine ol dem L; cāriyelerden birine pes T

²⁸⁷⁹ çün bağladılar ey: bağladılar çün ey A E; bağladılar çünküm ol M / cevān: cüvān A E; civān M // daħı: andan hiç L

²⁸⁸⁰ (T96b) sen didi pes öyle itme: pes didi kim öyle tut pes A E; sen didi kim öyle tut pes Ç; sen daħı öyle it kim L; pes didi kim eyle tut M // gel: ger; alduñ: aldın T / kıl: kıl sen E

Gel beni āzād kııl alduñ şatun

Ağladı hālın aña ‘ arz eyledi²⁸⁸¹
Bu işi ben idemem Bi’llāh didi

E103a Didi hatun aña kim ey toğrı yār²⁸⁸²
Her ne dirseñ bil ki olmaz aña çār

Göñlümi alduñ benüm sen tüzirek²⁸⁸³
İhtiyācım sen benüm itseñ gerek

‘ Ābidi pes içerü aldı gider²⁸⁸⁴
Ne gelür ‘ ābid elinden yā nider

2885 Gördi kim kār eylemez hīç yalvarış²⁸⁸⁵
Didi eyvāh katı düşvār oldu iş

Döndi ‘ ābid pes kenīzeke didi²⁸⁸⁶
Var mıdur bir yir benümçün söyledi

Kim kazā-yı hācāt idem anda ben²⁸⁸⁷
Tā ki ‘ ayş u nüş idem ferhunde ben

Pes kenīzeke didi hatun yūri²⁸⁸⁸
Göster aña ol diledügi yiri

Bir tam üstüne çıkarup didiler²⁸⁸⁹
Budurur ol yir diyüben geldiler

2890 Bağdı ‘ ābid ol tamuñ dört yanına²⁸⁹⁰

²⁸⁸¹ hālın: hālīñ T

²⁸⁸² hatun aña kim: kim hatun aña L // dirseñ: dirsın Ç T / dirseñ bil ki: kim dirseñ M

²⁸⁸³ alduñ: aldın T // itseñ: itsen T

²⁸⁸⁴ pes içerü aldı: hem aldı içerü L; içerü pes aldı T / içerü: içeri A E M // ‘ ābid elinden: elden ‘ ābid L

²⁸⁸⁵ (M95b) // eyvāh: ey vāy A Ç E M / düşvār oldu: oldu düşvār T

²⁸⁸⁶ pes kenīzeke: kenīzeke pes A E M / kenīzeke: kenīzeeye T // var mıdur bir yir benümçün söyledi: var hele benim için söyle didi L / benümçün: benim için M

²⁸⁸⁷ // ‘ ayş u: ‘ ayş-ı Ç L M / idem ferhunde ben: olalım kanda hem L

²⁸⁸⁸ kenīzeke didi hatun: kenīzeeye didi hanım T / yūri: bunı A E M // diledügi: diledügi hem M; didigi sen T

²⁸⁸⁹ tam: dam T / üstüne çıkarup: üzre çıkarup hem L // budurur: budur L / yir: - A / diyüben: didügün yir L; didigiñ T / geldiler: geleler M

²⁸⁹⁰ tamuñ: damıñ T / dört yanına: etrāfına L // yok: - M

Ḳurtuluş yok düşdi odlar cānına

Öyle ‘ālī yirdürür yok aña çār²⁸⁹¹
Kim düşerse olısdur pāre pār

Ḥālını pes nefesine ‘arz eyledi²⁸⁹²
Bu muşibetler baña senden didi

Niçe niçe yirde yalvardum saña²⁸⁹³
Sen muṭī‘ a olmaduñ bir dem baña

Ç84a Ḥāzır ol kim seni öldürsem gerek²⁸⁹⁴
Erligi ben saña bildürsem gerek

2895 Anı diyüp kendüni hem ol cevān²⁸⁹⁵
Atdı ṭamdan aşığa itme gümān

E103b Şun‘-ı Ḥaqqı gözle gör kim ey ḥoca²⁸⁹⁶
Gör ne şan‘ atlar kıllur ucdan uca

Geldi Cebrā’ile pes fermān-ı Ḥaḳ²⁸⁹⁷
İn ḳulumı bu demin ṭut ḥoşca baḳ

İndi Cebrā’il bi-iẓn-i Müste‘ān²⁸⁹⁸
Ḳomadı düşe yire ender-zamān

Ata ana hem uşağını a yār²⁸⁹⁹
Merḥametle niçe ṭutsa āşikār

2900 Bil ziyāde ṭutdı Cebrā’il anı²⁹⁰⁰
Yire ḳodı ağrımaz [cān u] teni

²⁸⁹¹ (A97a; L86b) öyle: böyle A E M / ‘ālī: bir L // olısdur: olur idi T / pār: pāre E

²⁸⁹² +

²⁸⁹³ saña: şaña L // olmaduñ: olmadın T

²⁸⁹⁴ ḥāzır: ḥāzır A L T // ben saña: saña ben; gerek: didi M / saña: şaña L

²⁸⁹⁵ (T97a) kendüni: kendini Ç L T; kendüyi M / cevān: cüvān A E; civān M // aşığa: aşığı T

²⁸⁹⁶ gözle gör kim: gör ki gözle A E M; gör kim sen T / ḥoca: civān M // ucdan uca: ol Müste‘ān M

²⁸⁹⁷ beyit: - L // ṭut: sen T

²⁸⁹⁸ indi Cebrā’il bi-iẓn-i: geldi Cebrā’il bi-emri L

²⁸⁹⁹ uşağını: uşağı bil L / a: ey Ç L // niçe dutsa: ṭutarlar hem L / dutsa: ṭutsa A E M

²⁹⁰⁰ (M96a) bil: pes A E M / ziyāde ṭutdı Cebrā’il: Cebrā’il ziyāde ṭutdı M // ḳodı: ḳoydı T / [cān u]: cānı AÇ E L M; cānı ve T / ağrımaz cānı: ağrımadı hem L

Gördi ‘ābid hīç ziyān irmedi çün²⁹⁰¹
Evine pes kaçuban gitdi o gün

‘Avreti ol ‘ābide pes söyledi²⁹⁰²
Bir ʔa‘ām bize getürdün mi didi

Ḥatunına söyledi pes ol hümām²⁹⁰³
Nesne bulmadum alayum ben ʔa‘ām

Līkī bizi ḥalk iden Ḥālīk bu gün²⁹⁰⁴
Rızķımız elbet viriser günbegün

2905 Sen varup tennüre bir od şal bu dem²⁹⁰⁵
Ḳonşucuklar tā bize dimeye kem

Bizim için kayğulu olmayalar²⁹⁰⁶
Hem ʔa‘ām olmaduğın bilmeyeler

Pes ḥatun tennüre varup urdı od²⁹⁰⁷
Ol evi hep kapladı ol demde dūd

Geldi ʔaşra ‘ābidün yanına ol²⁹⁰⁸
Söyleşürlerdi ikisi bā-uşul

Ḳomşunuñ biri duḥānı gördi pes²⁹⁰⁹
Āteş için kızını gönderdi pes

E104a 2910 Geldi ol ḥatuna āteş istedi²⁹¹⁰

²⁹⁰¹ hīç ziyān irmedi çün: çün ziyān irmedin E; çün ziyāne irmedin M / hīç: hem A / irmedi: olmadı L
// evine pes: pes evine A / o gün: hemīn E M

²⁹⁰² ol ‘ābide pes: pes ol ‘ābide T / pes: hem L // bir ʔa‘ām bize getürdün mi: bize ʔa‘ām getürdün mi
hem E; bize pes ʔa‘ām getürdün mi M / bize: pes A / getürdün mi: getürdin mi T

²⁹⁰³ // alayum ben: ben alayum A / alayum: alayu E

²⁹⁰⁴ līkī: līki A E M // elbet viriser: viriser elbet E; virür elbetde L; viriserdür M

²⁹⁰⁵ bir od şal: bu dem od M // Ḳonşucuklar tā bize: Ḳonşular hem bize tā T / Ḳonşucuklar: Ḳomşucuklar
E

²⁹⁰⁶ (A97b) kayğulu: ğayğulu A // olmaduğın: olmadığının M; olmadığın T

²⁹⁰⁷ (L87a) pes: hem L / ḥatun tennüre varup urdı od: ḥatun urdı varup tennüre od Ç; varup tennüre
virdi ol odı T // hep kapladı ol demde dūd: kapladı pes anıñ dūdı T / hep kapladı: kapladı hep L / hep:
hem A E M

²⁹⁰⁸ ‘ābidün: ‘ābidin T // bā-uşul: bā-uşul T

²⁹⁰⁹ Ḳonşunuñ: Ḳomşunuñ E L; Ḳonşunun M / pes: çün A E M // āteş için kızını gönderdi pes: kızını
gönderdi ol āteş için A E M

²⁹¹⁰ (T97b) +

Ḥatun aña tennüre var al didi

Ç84b Vardı kız âteş için ol dem ‘ayân²⁹¹¹
Gördi dört yanı tennüruñ cümle nân

Ḳıpķızıl olmış kamu nân ey ulu²⁹¹²
Geldi ḥatuna didi ey baḥtlu

Sen oturmuşsin erünle âşikâr²⁹¹³
Yandı tennür içre etmek pes a yâr

Geldi ḥatun tennüre gördi yakîn²⁹¹⁴
Ṭolu etmek kıpķızıl olmış hemîn

2915 Ḥālīķuñ ihsânına şükr eyledi²⁹¹⁵
Geldi ‘âbid yanına hem söyledi

Ḥaķ severmiş ey kişi bildüm seni²⁹¹⁶
Ḥayli nân virdi bize gördüm anı

Gel münâcât eyle sen ol Ḥālīķa²⁹¹⁷
Ḳamunuñ rızķın viren ol Râzīķa

Rızķı vâsî‘ vire bize dünyâda²⁹¹⁸
İtmeye muḥtâc bilişe hem yâda

Didi ‘âbid sen taḥammül eyle sen²⁹¹⁹
Bu du‘âyı iderem her demde ben

2920 Gice oldı yidiler çün nân-ı Ḥaķ²⁹²⁰
Böyle iḥlâş var mı sende ḥoşca baķ

²⁹¹¹ kız âteş için ol dem: ol kız âteş için pes T // dört yanı tennüruñ: tennür dört yanı A; kim tennüruñ içi L // tennüruñ: tennür E M; tennürin T

²⁹¹² // ḥatuna: ḥatun M / baḥtlu: baḥtiyâr E

²⁹¹³ oturmuşsin erünle: erünle oturmuşsın L / erünle: erinle T // pes: - M; çün T / a yâr: ‘ayân L

²⁹¹⁴ gördi: oldı E; çün M // ṭolu: cümle M

²⁹¹⁵ (M96b) // hem: çün T

²⁹¹⁶ +

²⁹¹⁷ kamunuñ: cümleñ L M / rızķın: rızķın: rızķıñ T / ol: - M

²⁹¹⁸ beyit: - L

²⁹¹⁹ // her: bir A E L M T

²⁹²⁰ // sende: sende bir T

Var ise sende bu ihlâş ey emîn²⁹²¹
Ne çekersin dahı bu dünyâ gâmin

Meyl kılma bu tütünsüz külhâna²⁹²²
‘Âr idegör gülşene gel gülşene

Yidiler nânı o gice yatdılar²⁹²³
Şükr-i minnet ol Hudâya itdiler

E104b Nışf-ı leyl olduğda ‘âbid tırdı çün²⁹²⁴
Tâ ‘ibâdet eyleye ol Hâk için

2925 Hâlıkâ dürlü şenâlar eyledi²⁹²⁵
Hatunuñ didügi sözi söyledi

Didi ey ‘âlemlerüñ hâlin bilen²⁹²⁶
Kullarınun hâline göre kılan

Vâsî‘ eyle sen bizüm rızkımuza²⁹²⁷
Kimseye muhtâc kılma sen bizi

Ç85a ‘İzzetün haqqı için ey pād-şāh²⁹²⁸
Dünyâda ‘uqbâda sen çekdürme âh

Çünkü ‘âbid bu sözi hem söyledi²⁹²⁹
Şun‘-ı Hâk kı gör ki anda neyledi

2930 Zâhir oldı anda bir el âşikâr²⁹³⁰
Şeb-çırâk tutmışdı elde pes a yâr

Gördi ‘âbid şeb-çırâğı ey cevân²⁹³¹

²⁹²¹ (A98a) bu: - L // bu dünyâ: dünyâda M

²⁹²² kılma bu tütünsüz: bu tütünsiz A E / tütünsüz: tütünlü L / külhâna: külhâna L T // ‘âr: meyl T

²⁹²³ beyit: - L // şükr-i minnet ol: şükr ü minnet ol E; şükr idüp minnet T

²⁹²⁴ (L87b) nışf-ı: nışf u M / olduğda: oldı L / tırdı: durdı T // ol Hâk: Tañrı L

²⁹²⁵ (T98a) beyit: - L / şenâlar: şenâlar ol E; şenâlar hem M

²⁹²⁶ beyit: - L / ‘âlemlerüñ hâlin: ‘âlemlerin hâliñ T

²⁹²⁷ beyit: - L / eyle sen: eyleyesen T / bizüm: bizüm çün M // muhtâc kılma sen: sen kılma muhtâc A; kılmayasın muhtâc E / sen: sen hem M

²⁹²⁸ haqqı için: haqqıyçün sen E; haqqıyçün L M; haqqıyçün hem T // ‘uqbâda: uqrâda T / sen: - M

²⁹²⁹ çünkü: çünkim M / hem: pes T // ki: kim Ç L M T / anda: aña L; anı T

²⁹³⁰ (M97a) // şeb-çırâk: şeb-çırâğ; a: ey L / tutmışdı: dutmışdı T / elde pes: anda hem A; anda E M

Bağdı kim hatunı uyğuda ‘ayān

Ğıgıruban pes uyandı hatunı²⁹³²
Didi rızķı vāsi‘ istedüm Ğanī

Gör ne gönderdi Ğudāvend-i cihān²⁹³³
Al elinden tuymasun kimse nihān

Didi hatun ‘ābide cānım cānı²⁹³⁴
Nice uyğudan uyarduñ sen beni

2935 Düşde gördüm pād-şāh-ı baħr u ber²⁹³⁵
Kim neler virmiş bize gördüm neler

Niçe kürsī niçe taħtlar hem a yār²⁹³⁶
Kim bizimçün eylemiş Perverd-gār

Ķamusı anuñ münakķaş bil ‘ayān²⁹³⁷
Daħı niçe nesne gördüm bī-gümān

E105a Dile gelmez kim anı iydem saña²⁹³⁸
‘Aķla girmez işiden ĳalur taña

Bu temāşāyı iderken hem a yār²⁹³⁹
Ķomaduñ beni uyarduñ āşikār

2940 Baña dirsın şeb-ķırāğı al bu dem²⁹⁴⁰
Almazam ben şeb-ķırāğı kim nidem

²⁹³¹ şeb-ķırāğı: ķırāğı M / ey cevān: ol zamān L T / cevān: cūvān A E; civān M // hatunı uyğuda: uyğuda hatun çün T

²⁹³² ĳıgıruban pes uyandı hatunı: ĳıgırub hatun uyardı idi L / pes: hem M // istedüm: itdi ol L; eyledi T

²⁹³³ // al elinden: al eliñ A; eliñe al E M / tuymasun kimse: kimse duymasun T

²⁹³⁴ hatun ‘ābide: ‘ābide hatun E; ‘ābide hatun ey M // nice: nite A E M; nişe Ç T / uyğudan uyarduñ sen: uyarduñ çü uyğudan Ç; uyardın uyğudan sen T / uyğudan: uyğudan E M / uyarduñ: uyandurduñ A

²⁹³⁵ baħr u: baħr-ı Ç L M // kim neler virmiş bize: bize virmiş kim neler L

²⁹³⁶ (A98b) hem: - A / a: ey L // bizimçün: bizüm içün Ç L T / Perverd-gār: ol Perverd-gār Ç

²⁹³⁷ ĳamusı: cümlesi M / bil ‘ayān: hem a yār A E M // daħı nice nesne gördüm: daħı nice nesneler ey M; nice nesne gördüm daħı T / bī-gümān: bī-şikār A; kāmķār E M

²⁹³⁸ kim: ki A T / iydem saña: vaşf idem saña L / iydem: diyem A E M

²⁹³⁹ a: ey Ç L // ĳomaduñ: ĳomadın; uyarduñ: uyardın T / beni uyarduñ: uyarduñ beni E; uyarduñ çün M

²⁹⁴⁰ (T98b) dirsın: dirseñ Ç L // ben: - L / kim: hem T

Alsavuz dünyā içinde ger anı²⁹⁴¹
Gördüğüm noķşan ider Rabb-i Ğanī

Ol daħı ‘ uķbā içün ҡalsun a yār²⁹⁴²
Dünyā içün māl gerekmez zinhār

Çünkü ol ‘ ābid işitdi bu sözi²⁹⁴³
Ağlamağdan ҡan ile ıoldı gözi

Zāhir olan ele pes ҡığırdı ol²⁹⁴⁴
Çek elin bize gerekmez bā-uşūl

Ç85b 2945 Dünyā fānī mālī ҡaldı ҡanda pes²⁹⁴⁵
Āḥiret bākī gerek māl anda pes

Zāhir olan el çekildi ol zamān²⁹⁴⁶
Er u ‘ avret oldılar pes şād-mān

Bu ḥikāyetden ğaraż nedür saña²⁹⁴⁷
Yalıñuz dimem saña direm baña

Gör ne ҡullar ḥalk idüpdür pes Mucīb²⁹⁴⁸
Ol da ҡuldur biz de ҡuluz vāy ‘ acīb

Şeb-çırāğı virseler bize bu dem²⁹⁴⁹
Daħı ‘ uķbā fikri gelmez bize hem

2950 Nefse uyup sözi ile gidesin²⁹⁵⁰
Kendüñi dergāh-ı Ḥaḫdan idesin

Dünyāda pes ḥor olursın ‘ āķıbet²⁹⁵¹

²⁹⁴¹ alsavuz: alsañuz L // Rabb-i: Rabb u A E M; yarın T

²⁹⁴² (L88a) ‘ uķbā içün ҡalsun a: ‘ uķbāda ҡalsun pes M / a: ey L // zinhār: hem zinhar L; āşikār T

²⁹⁴³ çünkü ol: çünkü M

²⁹⁴⁴ ele pes: ele A; ol ele E M; ele hem L // elin: eliñ A E L M T / bā-uşūl: bā-üşūl M T

²⁹⁴⁵ (M97b) ҡaldı ҡanda: ҡanda ҡaldı A E M // māl: ḥāl E M

²⁹⁴⁶ çekildi: çekilüp E // er u: er M

²⁹⁴⁷ saña: şaña L // saña direm: saña ve hem L; saña direm hem M

²⁹⁴⁸ idüpdür pes: ider pes ol L / pes: - M / Mucīb: ‘ aceb A E M // vāy ‘ acīb: hem neseb A E M / vāy: ki

L; ey T

²⁹⁴⁹ virseler: dişeler E M

²⁹⁵⁰ nefse: nefsiñe Ç / sözi ile: sözine hem A E M; söziyle Ç L / gidesin: gidesiñ L // idesin: idesiñ L

Âhiretde dūr olursın ʿākıbet

E105b Dü cihānda çünki ħor eyler seni²⁹⁵²
Sözine uyma anuñ sen ey denī

Gel naşīhat gūş kıl ey cān-ı men²⁹⁵³
Dü cihānda ta ki maĥbūb olasın

Budurur senden temennā ey Çalab²⁹⁵⁴
Nefse uydurma bizi ey Ferd ü Rabb

2955 Faĥr-ı ʿālem ol Muĥammed ħürmeti²⁹⁵⁵
Yaʿnī ol Maĥmūd Aĥmed ħürmeti

Görmişem esmā-i ħüsnā içre ben²⁹⁵⁶
Bir aduñ Ĥāfızdurur ey Zü'l-minen

Ĥāfız ismüñ ĥaĥkıçün sen yā İlāh²⁹⁵⁷
Ĥātimedde sen bize çekdürme āh

Bu Zāʿifî kuluñı sen ey Delīl²⁹⁵⁸
Eyle ġālib nefsinı maġlūb kıl

Ey Ĥudāvendā Ĥudāvendā bize²⁹⁵⁹
Sen hidāyet eylegil ħamumuza

2960 Nefs elinde ħoma bizi ey Aĥad²⁹⁶⁰
Nefs elinden al bizi eyle meded

Biz ġarīb-i miskīne imdād kıl²⁹⁶¹

²⁹⁵¹ (A99a) beyit: - L / olursın: olursañ Ç

²⁹⁵² beyit: - L / dü: bu Ç / çünki ħor eyler: ħor eyler çün T // anuñ sen: sen anuñ A E M T

²⁹⁵³ beyit: - L / naşīhat: naşīhat T / gūş kıl: kıl gūş M / cān-ı: cān u E M

²⁹⁵⁴ beyit: - L / budurur: budur E // Ferd ü: Ferd-i Ç T

²⁹⁵⁵ (T99a) beyit: - L // Maĥmūd: maĥbūb u A E M

²⁹⁵⁶ esmā-i ħüsnā: esmāü'l-ħüsnā T // aduñ: ismiñ L; adın T / Zü'l-minen: Zü'l-men A E M

²⁹⁵⁷ ĥaĥkıçün sen: ĥürmetiyçün L // sen bize çekdürme: çekdürme sen bize E / sen: pes Ç

²⁹⁵⁸ beyit: - L // eyle ġālib: eyleme ġālib bu T / nefsinı: nefsimüzi E M

²⁹⁵⁹ beyit: - L / Ĥudāvendā Ĥudāvendā: Ĥudāvendi Ĥudāvenda E / bize: bizi T // ħamumuza: ħamumızı T

²⁹⁶⁰ (M98a) beyit: - Ç L / ħoma: ħoyma E M

²⁹⁶¹ beyit: - L / miskīne: miskine A; bī-kese T / imdād: imdād u A; imdādı hem M; imdādı T // cihān içinde: cihānda sen E M / şād: şād u A; şādi M

Dü cihân içinde bizi şād kıł

Pes anuñ hürmetine kim söyledüñ²⁹⁶²
Aña levlâke çü levlâke didiñ

Ç86a Hem daħı ğayrı kuluñdan ey Ğanî²⁹⁶³
Pes güzide halk idüpsin sen anı

Gel anuñ hürmetine ey Zü'l-minen²⁹⁶⁴
Koymağıl nâr-ı caħîme bizi sen

2965 Ālinüñ evlâdınıñ hürmetine²⁹⁶⁵
Şahbinüñ ezvâcınıñ hürmetine

E106a Umaruz şorı ħişâb itme bize²⁹⁶⁶
Anlaruñ hürmetine kâmunuza

Aşlımuzı neslimüzi ey Şekûr²⁹⁶⁷
Kâmusını yarlıgağıl ey Ğafûr

Pâd-şâhlar pâd-şâhı el-emân²⁹⁶⁸
Ĥâtımede almağıl bizden imân

Bu kitâbuñ şâhibini ey Aħad²⁹⁶⁹
‘Afv idüp mağfûr idesin tâ ebed

2970 Bu du‘âmuz sen kabûl it yâ Mu‘în²⁹⁷⁰
Bilürüz sensin çü Ĥayrû'r-Râħimîn

Hem bu kışşa burada oldu tamâm²⁹⁷¹
Ĥabîbüñ ruħına yüz biñ selâm

²⁹⁶² beyit: - L / söyledüñ: söyledin T // aña: sen aña; çü – A E M / levlâke çü levlâke: levlâkı çü levlâkı T

²⁹⁶³ beyit: - L / hem: hem; kuluñdan: kulından T / Ğanî: aħı A

²⁹⁶⁴ beyit: - L / Zü'l-minen: Zü'l-menin A E M // koymağıl: koymağıl Ç T / nâr-ı: nâr ı E M

²⁹⁶⁵ beyit: - L M // ezvâcınıñ: etbâ'ınıñ T

²⁹⁶⁶ (A99b) beyit: - Ç L // anlaruñ: anların T

²⁹⁶⁷ ey: yâ L // kâmusını: kâmunuzı L / yarlıgağıl: yarlıgağıl Ç T; yarlıga kıł M / ey: yâ A E L

²⁹⁶⁸ beyit: - Ç L

²⁹⁶⁹ beyit: - Ç L T / bu kitâbuñ şâhibini ey: Mîrî Ĥüseyn kuluñı sen yâ E; Molla Aħmed kuluñı daħı M // tâ: - A; ey M

²⁹⁷⁰ beyit: - Ç L / yâ: ey M // sensin çü: çü sensin E M

²⁹⁷¹ beyit: - A Ç L M T

Oğuyanı dinleyeni yazanı²⁹⁷²
Raḥmetiñle yarlıgağıl yâ Ğanî

Fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilât²⁹⁷³
Ol ḥabîbüñ ruḥına vir şalâvat

Tâ du' âmuz maḳbûl ide ol Ğanî²⁹⁷⁴
Fâtiḥa didüm size [oḳuñ] anı

Ḥikāye-i Sa' d ve Şa' lebe Raḥmetu'l-lahi ' Aleyh *

2975 Nāle ḳıl ey tūṭi-i şeker-şiken²⁹⁷⁵
Tevbeye gel tevbeye gel sağ iken

Bu cihāna sen şaḳın olma ğurūr²⁹⁷⁶
Ger ğurūr olsañ olursın Ḥaḳḳa dūr

Gel ğurūr olma bu dünyāya şaḳın²⁹⁷⁷
Gör ki kimler geldi gitdi bir baḳın

Fānî Cem Cemşid Rüstem Pehlüvān²⁹⁷⁸
Sen daḥı gitseñ gerekdür ey cevān

Ol yol içün götüregör bir azıḳ²⁹⁷⁹
Tâ ki anda dimeyesin vāy yazuḳ

²⁹⁷² (T99b) beyit: - A E M / dinleyeni: dinleyeni yazdırup hem T // yarlıgağıl: yarlıgağıl Ç; yarlıga sen T

²⁹⁷³ beyit: - Ç E L // ol ḥabîbüñ ruḥına vir: Muḥammed Muştafāya çok T / ḥabîbüñ: Muḥammed M

²⁹⁷⁴ beyit: - A Ç E L M / [oḳuñ]: oḳun T

* Ḥikāye-i Sa' d ve Şa' lebe Raḥmetu'l-lahi ' Aleyh: Der-beyān-ı Sa' id ve ' Abdurrahmanuñ Ḳarındaş Olduğıdır A; Meclis-i Sa' id ve ' Abdurrahman Ḳarındaş Olup Ç; Der-beyān-ı Sa' id ve ' Abdurrahman İle Ḳarındaş Olduğıdır E; Sa' d bin ' Abdurrahman Ḳarındaş Şa' lebe İle Ḥazret-i ' Aliden Rivāyet Ḳışşasıdır L; Der-beyān-ı Sa' id ve ' Abdurrahman Ḳarındaş Olduğıdır M; Dībāce T (Bu hikāyenin başlığı T nüshasından alınmıştır. Çünkü konuya en uygun başlık budur. T nüshasında öncelikle “Dībāce” başlığı atılsa da 17 beyit sonra mezkûr başlık yazılmıştır.)

²⁹⁷⁵ şeker-şiken: şeker-şiken L

²⁹⁷⁶ (L88b) bu cihāna: şu cihānda L // olsañ: olsan T / olursın: olursıñ Ç / Ḥaḳḳa: Ḥaḳdan A

²⁹⁷⁷ // baḳın: baḳıñ L

²⁹⁷⁸ (M98b) fānî: fānî A L / Cem: - A E M // sen daḥı gitseñ gerekdür ey cevān: niçe emşāl-i pād-şāhlar-ı şāhān L / cevān: cüvān A E; cüvān M / gitseñ: gitsen T

²⁹⁷⁹ ol yol içün götüregör bir azıḳ: cümlesi gitdi cihāndan ey cevān L / ol: o Ç T / azıḳ azuḳ A Ç // tâ ki anda dimeyesin vāy yazuḳ: sen daḥı gitseñ gerekdür ey cevān L / ki: kim Ç M / yazuḳ: yazıḳ T

- 2980 Kendi kendüñe bu dem kıl endiše²⁹⁸⁰
Hoş ‘ ameller kendüñe eyle pîşe
- Çirkin a‘ mālîñ dağı varsa bu dem²⁹⁸¹
Tevbeler eyle anuñçün bunda hem
- E106b Şubḥ u şām ṭurma pes ağla ey deni²⁹⁸²
Tā ki ‘ afv ide senüñ cürmüñ Ğanī
- Kimsesizler kimsesi pes oldurur²⁹⁸³
Diri kılur ger dilerse öldürür
- Her ne ‘ işyān eylese bir kıl a yār²⁹⁸⁴
İtdügi ‘ işyānı bilse āşikār
- 2985 Ol günāhı añuban pes ağlasa²⁹⁸⁵
Āh idüb her dem yüreğın tağlasa
- Bil günāhın ‘ afv ider anuñ Ğanī²⁹⁸⁶
Anadan toğmış gibi ider anı
- Şübhe kılma bu söze ey yol eri²⁹⁸⁷
Tevbeye gel olasıñ tā kim arı
- Ç86b Bir ‘ iber temşil idem ger diñle sen²⁹⁸⁸
Sözümü ger işidüben añla sen
- Muṣṭafāya gel şalavāt virelüm²⁹⁸⁹
Söze andan başlayalum girelüm
- 2990 Bā‘ iş-i rahmet ide bu dem bizi²⁹⁹⁰

²⁹⁸⁰ kendi kendüñe bu dem kıl endiše: kendüñe kıl bir hoş endiše sen A E M // eyle pîşe: kıl pîşe sen A E M

²⁹⁸¹ a‘ mālîñ: a‘ mālîñ Ç / dağı varsa: dağı var ise A; var ise kıl L; var ise dağı M; var ise sen T // tevbeler eyle anuñçün: tevbe eyle sen anuñçün A E M; anuñçün: bunda hem: bu demde bunda sen T

²⁹⁸² şubḥ u: şubḥ-ı Ç L / ṭurma: durma T // ki: kim M

²⁹⁸³ (A100a) beyit: - Ç L

²⁹⁸⁴ beyit: - L / a yār: ‘ ayān A E M; ey yār Ç // āşikār: bī-gümān A E M

²⁹⁸⁵ añuban: bilüben A E M; pes: hem L / tağlasa: dağlasa A T

²⁹⁸⁶ (T100a) bil günāhın: biñ günāhıñ; anuñ: seniñ L; bil günāhı T // gibi: gibi çünküm M / anı: seni L

²⁹⁸⁷ beyit: - Ç L / söze: sözi T // olasıñ tā kim: tā kim olasıñ M / arı: berī T

²⁹⁸⁸ temşil: temsil A; temeşşül T // işidüben: işidürseñ A; işidüp ben M / añla sen: añlasañ L

²⁹⁸⁹ şalavāt: şalavat M

Lāyık-ı cennet ide kāmumuzu

Bu hikāyet pes eṣaḥdur bil a yār²⁹⁹¹
Şübhe yokdur bu sözümde âşikār

Şāh-ı merdān ol ‘Alī naql eyledi²⁹⁹²
Muştafā geldi Medīneye didi

Mü ’min olan kullaruñ her ikisin²⁹⁹³
Kardaş itdi birbiriyle kāmusun

Sa‘ d ibn-i ‘Abdurrahmānı daḥı²⁹⁹⁴
Şa‘ lebeye kardaş itdi ey aḥī

2995 Bil ġazā-yı hem Tebük oldu o dem²⁹⁹⁵
Faḥr-ı ‘ālem söyledi anlara hem

E107a Kardaş olanıñ biri gelsün didi²⁹⁹⁶
Birisi ev üstüne kalsun didi

Hem iki kardaş olanlardan biri²⁹⁹⁷
Ol ġazāya gitdiler ey dīn eri

Sa‘ d gitdi Şa‘ lebe kaldı a yār²⁹⁹⁸
Sa‘ duñ evi ḥizmetinde iḥtiyār

Arkasıyla çeker idi ol odun²⁹⁹⁹
Getürürdi Sa‘ d evine dün ü gün

²⁹⁹⁰ beyit: - Ç / ide: ola; bizi: bize T // cennet: rahmet M / kāmumuzu: cümlemüze M / kāmumıza T

²⁹⁹¹ hikāyet: hikāye T / a: ey L // Bu beyitten sonra T’de “Hikāye-i Sa‘ d ve Şa‘ lebe Raḥmetu’llahi ‘Aleyh” başlığı atılmıştır.

²⁹⁹² ol: o T // Medīneye: Medīneye hem M

²⁹⁹³ (M99a) mü ’min: mü ’mīn E T / kullaruñ: kulları Ç L; kulların T / her: - M // birbiriyle: birbirine A; birbiriyle hem E / kāmusun: herisin T

²⁹⁹⁴ (L89a) Sa‘ d ibn-i: Sa‘ id bin M / ‘Abdurrahmānı: ‘Abdurrahmanı hem E L; ‘Abdurrahmanı M T // Şa‘ lebeye: Şa‘ lebeyi L

²⁹⁹⁵ bil: ol E M / o dem: tamām A E M // söyledi anlara: anlara söyledi M

²⁹⁹⁶ // kalsun: dursun T

²⁹⁹⁷ hem: her A E M T // dīn: yol T

²⁹⁹⁸ (A100b) Sa‘ d: Sa‘ di A E L T // Sa‘ duñ: Sa‘ dın; iḥtiyār: âşikār T

²⁹⁹⁹ arkasıyla: arka ile A E M / odun: oḍun L // getürürdi Sa‘ d evine dün u gün: getürür idi Sa‘ dıñ evine odun M / getürürdi: getürür Ç; getürdi E / dün ü: dün-i Ç E L T

3000 Dağı hem şu getürürdi ol emîr³⁰⁰⁰
İçmege hem dağı itmege hamîr

Hizmet itdi anlar için niçe dem³⁰⁰¹
Kardaş için çekmeyeler dağı gam

Geldi bir gün gördi iblîs anı pes³⁰⁰²
Gör ne kıldı Tañrınıñ düşmânı pes

Şa' lebeye didi iblîs ey deni³⁰⁰³
Çok ' aqılsuz kişi gördüm ben seni

Bunca demdür bunda hizmet idesin³⁰⁰⁴
Kaldurup bu perdeyi görmeyesin

3005 Kim ne vardur anda didi bu sözi³⁰⁰⁵
Gözün ile göresin tâ sen özi

Ç87a

Şa' lebe çünkim işitdi bu sözi³⁰⁰⁶
Kaldurup ol perdeyi bir gün özi

Gördi Sa' duñ ' avretin ol bî-ğaber³⁰⁰⁷
Pek cemîle ' avret idi ol meger

Aña pes biñ cân ile meyl eyledi³⁰⁰⁸
Ol müselmâna ' adû gör neyledi

İhtiyarsız tutdı anı ol demin³⁰⁰⁹

³⁰⁰⁰ (T100b) getürürdi: getürdi E; getürür M

³⁰⁰¹ anlar için niçe dem: nice dem anlar için M // kardaş için: kardaşı çün Ç L; kardaşı için T // dağı gam: gamı çün M

³⁰⁰² gördi İblîs anı pes: gördi İblîs pes anı A E M; anı gördi İblîs pes Ç; İblîs anı gördi pes T // gör ne kıldı Tañrınıñ düşmânı: Tañrınıñ düşmânı gör ne kıldı T / düşmânı pes: pes düşmeni A, M / pes düşmânı E

³⁰⁰³ Şa' lebeye Şa' lebe E / İblîs: İblis A // ' aqılsuz: ' aqılsız Ç L

³⁰⁰⁴ bunda: bunca A E M / hizmet: hidmet Ç / idesin: idesiñ L // görmeyesin: görmeyesin L

³⁰⁰⁵ ne vardur anda didi bu sözi: ne var ardında anıñ bu zamân Ç; ne var anıñ ardında bu zamân L; vardur anda bir göresin didi M; var ardında anıñ pes bu zamân T // gözün: göz T / göresin tâ sen özi: göresin tâ kim ' ayân Ç; göresiñ tâ kim ' ayân L; göresin hem didi M; tâ kim göresin bu zamân T

³⁰⁰⁶ bu sözi: ol zamân A E M // ol perdeyi bir gün özi: perdeyi ol demde ' ayân A E M; perdeyi bir gün kendi özi M

³⁰⁰⁷ Sa' duñ ' avretin ol: ' avretin Sa' duñ ol A; ol dem Sa' dıñ ' avretin M / Sa' duñ: Sa' din T / ' avretin: ' avretini L / ol: o Ç // pek cemîle ' avret: hem cemîle hatun L / pek: pes M

³⁰⁰⁸ (M99b) aña pes: pes aña L // müselmâna: müslimâna A E M; müslimâna Ç T

Şıkuban öpdî yüzinden bil hemîn

E107b 3010 H̱atun aña söyledi ey şehsüvâr³⁰¹⁰
Kim yigitlik böyle mi olur a yâr

Pes ğazāya vardı senüñ kardaşuñ³⁰¹¹
Evi üstüne kōdı hem yoldaşuñ

Bu niçe işdür ki sen itdün aña³⁰¹²
Fikri kıl kim neyledün nitdün aña

Şa' lebe çünkim bu sözi diñledi³⁰¹³
Āh idüp zârı kılup pes ağladı

Kendü kendüne didi ben nişledüm³⁰¹⁴
Dünyāda olmamış işi işledüm

3015 Anı diyüp başına urdı a yâr³⁰¹⁵
Kaçuban tağlara çıkıdı âşikâr

Gice gündüz āh iderdi tırmadın³⁰¹⁶
Bu ne işdür işledüm ben bilmedin

Bir zamân geçdi aradan ey püser³⁰¹⁷
Kim ğazādan geldi ' asker ser-be-ser

Her kişi kardaşını karşıladı³⁰¹⁸
' İzzet ile hoş şafā geldün didi

Gelmedi Sa' duñ karındaşı o dem³⁰¹⁹
Pes melûl oldu anuñçün çekdi ğam

³⁰⁰⁹ (L89b) // öpdî yüzinden bil: yüzün būs idüp ol T / bil: - M

³⁰¹⁰ söyledi: didi kim A E M / şehsüvâr: şāhsüvār E // olur: olur hem L

³⁰¹¹ vardı: gitdi E L M / senüñ: gitdi A // üstüne: üste T / kōdı: koydı Ç / hem: seni T /

³⁰¹² sen itdün: itdiñ sen M; sen itdin T // neyledün nitdün: neyledin nitdin T / aña: saña A; şaña L

³⁰¹³ (A101a) sözi: kelāmı M // zârı kılup pes ağladı: zârı pes iñledi Ç; pes zârı kılup ağladı T / kılup: kılup hem L; kıluban M

³⁰¹⁴ kendü kendüne: kendi kendine Ç L T / ben: - E // olmamış: olmadık L

³⁰¹⁵ (T101a) anı: bunı A E M / a: ey Ç // tağlara: dağlara A, M, T / çıkıdı: düşdi L; gitdi hem M

³⁰¹⁶ gündüz: gündiz T / tırmadın: tırmadı L T // bilmedin: hem didi L; neyledüm M; bilmedim T

³⁰¹⁷ // ğazādan: ğazā M / ser-be-ser: ser-te-ser L

³⁰¹⁸ // hoş şafā geldün: şafā geldünüz L / geldün: geldin T

³⁰¹⁹ Sa' duñ: Sa' dın T // anuñçün: anuñiçün L

3020 Evine geldi o Sa^c d-ı bahtiyār³⁰²⁰
 ‘ Avretine didi kim ey ğam-ğüsār

Ğardaş olan ğardaşına geldi hem³⁰²¹
 ‘ İzzet ile hātırını şordı hem

Gelmedi hīç ğardaşım benüm ğanı³⁰²²
 Ne sebebden görmedüm bu dem anı

Ç87b Didi hatun Sa^c de kim ey yol erī³⁰²³
 Ğardaşuñ senden olupdur bil berī

E108a Baħr-ı ‘ işyāna bırağdı kendüni³⁰²⁴
 Böyle bir iş itdi baña ol denī

3025 Ğaçuban tağlara vardı ol kişi³⁰²⁵
 Bu günāh için çeker bil teşvīşi

Çünkü Sa^c d işitdi anı ey aħī³⁰²⁶
 Tağa vardı ğardaşıyçün ol daħı

Hayli gezdi anuñ için intizār³⁰²⁷
 Buldı bir yirde anı ki ħor u zār

Başı üzre ellerin koymış o dem³⁰²⁸
 Yire düşmüş yüzi üzre daħı hem

Zārı zārı ağlayuban dād ider³⁰²⁹
 Derd ile āh idüben feryād ider

3030 Sa^c d anuñ hālını gördi bil ğatı³⁰³⁰

³⁰²⁰ +

³⁰²¹ olan ğardaşına geldi: ğardaşa gelmedi L // hātırını şordı: hātırın şormadı L / şordı: şordı çünkü M

³⁰²² hīç ğardaşım benüm: benim ğarındaşım L / ğardaşım: ğarındaşım A

³⁰²³ (M100a) // bil berī: pes berī Ç; ol didi E

³⁰²⁴ (L90a) kendüni: kendini Ç L T //

³⁰²⁵ ğaçuban tağlara vardı: çıkuban tağlara gitdi L / tağlara: dağlara A,M, T / çıkdı: vardı Ç // bil: - M

³⁰²⁶ çünkü Sa^c d işitdi anı: çünkü işitdi Sa^c d M / Sa^c d: - A // tağa: dağa A Ç M T / ğardaşıyçün:

ğardaşı için E M T / ol: - E

³⁰²⁷ anuñ için: anuñ için hem T // ħor u: ħor-ı Ç E L T

³⁰²⁸ (A101b) koymış o: komış bu A E M; koymış o T // yire düşmüş yüzi üzre: yüzi özin yire tutmuş L

³⁰²⁹ +

Ḳaddi ḥam olmış daḥı yok tākati

Didi ey ḳardaş yiriñden tır uru³⁰³¹
Tā gidelüm pes eve gelgil berü

Didi Sa^ç da gitmezem tā şimdi ben³⁰³²
Ellerüm bağlamayınca şimdi sen

Daḥı boynuma benüm tāk bir kemend³⁰³³
Ol kemendle pes beni sen eyle bend

Kim ḳaçan ḳulı niçe bağlayalar³⁰³⁴
Ḥasret ile yüreğin tāklayalar

3035 Beni daḥı bağla anuñ gibi sen³⁰³⁵
Bağlamazsañ gitmezem ol semte ben

Sa^ç d anuñ bağladı ol dem elini³⁰³⁶
Niçe kim bağlar efendi ḳulını

Anı daḥı bil anuñ gibi ^ç ayān³⁰³⁷
Bağlayup öğine şaldı ol zamān

E108b Şa^ç lebenüñ bir ḳızı hem var idi³⁰³⁸
Adına Ḥamşān anuñ dirler idi

Atası geldüğine oldu ḥabır³⁰³⁹
Ḳarşu vardı ağlayuraḳ ol faḳır

Ç88a 3040 Atasın gördi o demde bā-uşul³⁰⁴⁰

³⁰³⁰ (T101b) anuñ ḥālını gördi bil: anıñçün ḥālını bildi M // ḥam: ḥām E

³⁰³¹ ey: - M / yiriñden: yirinden T

³⁰³² Sa^ç da: Sa^ç dı L // şimdi: bil ki A Ç T

³⁰³³ tāk: daḳ A, M // kemendle: kemend ile A L / pes: - L

³⁰³⁴ // tāklayalar: daḳlayalar A, M

³⁰³⁵ daḥı bağla anuñ gibi: anuñ gibi daḥı bağla A E M // bağlamazsañ: bağlamasan Ç; bağlamazsın T / gitmezem: gitmez A E

³⁰³⁶ bağladı ol dem: ol dem bağladı M // niçe kim bağlar efendi: hem daḥı bağladı muḥkem L / kim: - E M / bağlar: bağlaya T

³⁰³⁷ Anı daḥı bil anuñ gibi: bende çeküp tākdan indürdi L

³⁰³⁸ (M100b) hem: daḥı L // anuñ: - M

³⁰³⁹ (L90b) geldüğine: geldüğüne çünkim M // ağlayuraḳ: ağlayarak L T

³⁰⁴⁰ beyit: - M / bā-uşul bā-üşul T // baḳlu çün ol: çü baḳlu ḳul T

Sa‘ d öñünde elleri baĝlu çün ol

Aĝlayu ol dem didi vā ḥasretā³⁰⁴¹
Ne içün taĝlara varduñ ey ata

Üçi daĝı aĝlayuraĝ geldiler³⁰⁴²
Pes Ebū Bekrūñ ḳatına vardılar

Ol Ebū Bekre didi kim ey emīr³⁰⁴³
Saña bir nesne direm olĝıl ḥabīr

Fī sebīlī’llāh ğazāya ḳardaşum³⁰⁴⁴
Varmış idi bil benüm hem yoldaşum

3045 Ben anuñ ‘avretini pes ey emīn³⁰⁴⁵
Şıḳuban öpdüm yüzinden bil hemīn

Daĝı tevbe var mıdur baña bu dem³⁰⁴⁶
Tevbe itsem pes ḳabūl olur mı hem

Bū Bekir pes söyledi ol dem aña³⁰⁴⁷
Ḳaç yanımdan ṭurmaĝıl direm saña

Āteşīñden bize daĝı zinhār³⁰⁴⁸
Kim ṭoḳunmasun direm hem ṭurma var

Şa‘ lebe āh iderek döndi hemān³⁰⁴⁹
Pes ‘Ömer ḥazretine geldi ‘ayān

3050 Aña daĝı ḥālını ‘arz eyledi³⁰⁵⁰

³⁰⁴¹ beyit: - M / vā: vāh T // ne içün taĝlara varduñ ey ata: baba mı gördüñ mi bu dem ey ana L / taĝlara: daĝlara A Ç T / varduñ: vardın T

³⁰⁴² aĝlayuraĝ: aĝlayaraĝ T // Ebū: - E / vardılar: geldiler T

³⁰⁴³ (A102a) Bekre: Bekīre E // saña: şaña L / nesne: temsil T / direm: diyem M / olĝıl: olĝıl Ç E L T

³⁰⁴⁴ // hem: bu A; pes L; ol T

³⁰⁴⁵ (T102a) ben: pes; pes ey emīn: bil ey hemīn M / ‘avretini: ‘avretine L / emīn: emīr T // öpdüm yüzinden bil hemīn: yüzünden öpdüm ey emīn M; ben būs eyledim sen bil ḥabīr T / bil: pes A; - E

³⁰⁴⁶ bu dem: didi T // tevbe itsem pes ḳabūl olur mı: pes ḳabūl olur mı itsem tevbe Ç / hem: didi T

³⁰⁴⁷ Bū Bekir pes söyledi ol dem: Ebū Bekir daĝı söyledi L; Ebū Bekir söyledi pes ol dem T / Bekir: Bekīr E // ṭurmaĝıl: durmaĝıl Ç; ṭurmaĝıl L T / saña: şaña L

³⁰⁴⁸ āteşīñden bize daĝı zinhār: āteşinden biz daĝı hem ey cevān T / daĝı: daĝı hem L // ṭoḳunmasun direm hem ṭurma var: doḳunmasın baña direm ‘ayān T / direm: - A; ve E M

³⁰⁴⁹ iderek: idüben L T / hemān: yine T // ‘ayān: hemān M

Bil ‘Ömer hâzretleri aña didi

Kaç yanımdan tırmağıl sen ey cevân³⁰⁵¹
Pâre pâre eylerem seni ‘ayân

E109a Āh idüp pes Şa‘ lebe döndi yine³⁰⁵²
Geldi andan pes ‘Alīnün yanına

‘Arz kıldı hâlini dağı aña³⁰⁵³
İşidüp anı ‘Alī kaldı taña

Didi kim tevbeñ senün olmaz kabûl³⁰⁵⁴
Tırmağıl git bu aradan bâ-uşûl

3055 Şa‘ lebe āh idüben zâr eyledi³⁰⁵⁵
Bârī ben peygambere varam didi

Bil ki ol peygamber-i āhîr zamân³⁰⁵⁶
Derdime dermân ide pes bu zamân

Ç88b Muştafânın yanına geldi a yâr³⁰⁵⁷
Hâlini ‘arz eyledi pes âşikâr

Muştafâ dağı ‘Alī teg söyledi³⁰⁵⁸
Bil senün tevbeñ kabûl olmaz didi

Şa‘ lebenün kıızı çün gördi anı³⁰⁵⁹
Atasına söyledi kim ey denī

3060 Çünkü maqbûl olmadı tevbeñ senün³⁰⁶⁰

³⁰⁵⁰ // bil: hem L

³⁰⁵¹ tırmağıl: durmagıl Ç T; tırmağıl L / sen: - M / cevân: cüvân A E; cıvân M

³⁰⁵² āh: vâh E / idüp pes: idüben T //

³⁰⁵³ ‘arz: ‘arza A E; ‘arzi T / dağı ol dem T // işidüp: işidüben E / anı ‘Alī: ‘Alī anı T

³⁰⁵⁴ (L91a) tevbeñ: tevben T // tırmağıl: durmagıl Ç T; tırma L / bâ-uşûl: bâ-üşûl M T

³⁰⁵⁵ (M101a) // bârī ben peygambere varam: bârī peygambere ben varam M; varuban peygambere gidem T

³⁰⁵⁶ bil ki: belki T / ol peygamber-i: peygamber-i ol E // dermân ide pes: bir dermân olur L / Bu beyit A, E ve M’de takip eden beyitten sonra yazılmıştır.

³⁰⁵⁷ geldi: varup A; vardı E M // hâlini ‘arz eyledi pes: ‘arz idüben hâlini hem E; ‘arz idüben hâlini ol M

³⁰⁵⁸ (A102b) teg: gibi E; - M // tevbeñ: tevben T

³⁰⁵⁹ çün: çünkim M

Bil ki kıznı olmazam hem ben senün

Şa' lebe āh eyleyüp pes ol zamān³⁰⁶¹
Yine kaçup çıkdı tağlara 'ayān

Ḥazret-i Ḥaḳḳa münācāt eyledi³⁰⁶²
Nāliş idüp 'arz-ı ḥacāt eyledi

Didi kim ey Ḥālīk-ı 'arz u semā³⁰⁶³
Daḥı senden ğayrı yok derde devā

Yanına vardum Ebū Bekriñ bu dem³⁰⁶⁴
İtmedi derdime dermān ben nidem

3065 Pes 'Ömer ḥazretine vardum yine³⁰⁶⁵
İtmedi dermān anı gördüm yine

E109b Hem 'Alīye daḥı vardum ey Saḥī³⁰⁶⁶
Dimedi derdime dermān ol daḥı

Çāresiz vardum resūlün yanına³⁰⁶⁷
Baña dermān dimedi bilmem niye

Çāresizler çāresi bildüm seni³⁰⁶⁸
Raḥm idenler Rāḥimi gördüm seni

Ḳapuña geldüm senün ben ey Aḥad³⁰⁶⁹
Buñ günümdür pes gerek baña meded

3070 Ḥalk iden Ḥallāk sensin ey Ğani³⁰⁷⁰

³⁰⁶⁰ (T102b) tevbeñ: tevben T // hem ben: daḥı M

³⁰⁶¹ āh eyleyüp pes: pes āh eyleyüben T / pes: çünkim M // çıkdı dağlara: tağlara çıkdı L; dağlara çıkdı M / çıkdı: gitdi M / dağlara: tağlara Ç E T / 'ayān: hemān E

³⁰⁶² // nāliş: nālīş E M / 'arz-ı: 'arz u A, M

³⁰⁶³ Ḥālīk-ı: Ḥālīk u A E M / 'arz u: 'arz-ı Ç L T // yok: yokdur M

³⁰⁶⁴ Bekriñ: Bekrin T / bu: o M

³⁰⁶⁵ // itmedi dermān anı gördüm: baña dermān dimedi hem ol A E M / dermān anı gördüm yine: derdime dermān hem nidem L; derdime dermān ben nidem T

³⁰⁶⁶ daḥı vardum: vardum daḥı L / ey: ol T // derdüme dermān: dermān baña hem A E; dermān baña M

³⁰⁶⁷ // dermān: der dermān M / niye: yine A E

³⁰⁶⁸ // gördüm: bildüm hem M

³⁰⁶⁹ (L91b) // buñ günümdür pes gerek baña meded: bugün 'ināyet eyle hem Şamed L / buñ: bun T / gerek baña: baña eyle M

Pür-günāhım Hālīkā ‘afv it beni

Şa‘ lebe çünkim münācāt eyledi³⁰⁷¹
Ol Kerīm u ol Raḥīm gör neyledi

Cebrā ‘ile pes nidā itdi ‘ayān³⁰⁷²
Muştafāya söylegil sen bu zamān

Halk iden kullarımı ben mi digil³⁰⁷³
Yoksa kendü mi yaratdı söylegil

Ç89a Daḥı baña mı iderler tevbeler³⁰⁷⁴
Yoksa aña mı iderler tevbeler

3075 ‘Ālemün pes Hālīkī bilsün benem³⁰⁷⁵
Kimsesizler kimsesi tuysun benem

Kimseyi kimseye muhtāc itmezem³⁰⁷⁶
Kimsenün rızqın kesüp ac itmezem

Ben Raḥīmem kullarıma söylegil³⁰⁷⁷
Ben Ġafūram kullarıma pes digil

Ben anuñ cürmin bu dem ‘afv eyledüm³⁰⁷⁸
Yarlıgadum şuçunı maḥv eyledüm

Anı bu demde getürse pes gerek³⁰⁷⁹
Çok beşāret kuluma virse gerek

E110a 3080 Geldi Cebrā ‘il didi peygambere³⁰⁸⁰
İki ‘ālem fahrına ol servere

³⁰⁷⁰ (M101b) halk iden Hallāk: halk Hallāk çü Ç / sensin: sensiñ L // Hālīkā: Hālīkım T / it: it hem E

³⁰⁷¹ çünkim: çünki T // Kerīm u: Kerīm Ç L / Raḥīm: Raḥīm u A E M

³⁰⁷² ‘ayān: hemān E M

³⁰⁷³ (A103a) ben mi: ben M // kendü: kendi Ç M T

³⁰⁷⁴ daḥı: yoksa T

³⁰⁷⁵ (T103a) benem: beni L // kimsesi: kimse Ç / tuysun: duysun A Ç L M T / benem: beni L

³⁰⁷⁶ kimseyi kimseye: kimseye kimseyi A // rızqın: rızqın T / kesüp: virüp L

³⁰⁷⁷ // ben Ġafūram kullarıma: hem Ġafūram hem ‘Aṭūfam L / pes digil: söylegil M; sen digil T

³⁰⁷⁸ cürmin: cürmiñ T

³⁰⁷⁹ // beşāret: beşā M

³⁰⁸⁰ Cebrā ‘il: Cebrā ‘ile E

Her ne kim Hâlık didiyse pes ‘ayân³⁰⁸¹
 Kâmusın didi resûle bî-gümân

Muṣṭafâ itdi nidâ bil âşikâr³⁰⁸²
 Hem ‘Alîye Selmâna didi a yâr

Şa‘ lebeye siz bu dem varmağ gerek³⁰⁸³
 Anı baña getürüp gelmek gerek

Hâlıkına ‘arz-ı hâcât eylemiş³⁰⁸⁴
 Zârı zârı çok münacât eylemiş

3085 Şuçunı ‘afv eylemiş ol Kird-gâr³⁰⁸⁵
 Ol Kerîm u ol Raḥîm Âmûzgâr

Pes ‘Alî vardı o dem Selmân ile³⁰⁸⁶
 Gezdiler tağları bil fermân ile

Şa‘ lebeyi buldılar bir tağda çün³⁰⁸⁷
 Ağlamağdan gözleri olmuşdı hûn

Qaldurup anı o dem getürdiler³⁰⁸⁸
 Muṣṭafâya pes anı yitürdiler

Gördiler kim hem namâz kıılır anı³⁰⁸⁹
 Hem imâmlık ider ol cânlar cânı

3090 Üçi dağı uydılar Maḥmûda pes³⁰⁹⁰
 Tâ ‘ibâdet ideler Ma‘bûda pes

³⁰⁸¹ Hâlık didiyse pes: didiyse Hâlık pes E M; emr-i Hâk oldıysa L // kâmusın: cümlesin M / didi resûle: resûle didi E / bî-gümân: itme gümân L

³⁰⁸² bil: pes A T; bil hem M

³⁰⁸³ // getürüp gelmek: tiz getürmek hem L

³⁰⁸⁴ (L92a) ‘arz-ı: ‘arz u A E / hâcât: hâcet T / eylemiş: eyledi M // zârı zârı: hûlûş üzre L / eylemiş: eyledi M

³⁰⁸⁵ (M102a) suçunı: günâhın L / ol Kird-gâr: Perverd-gâr A E M // Kerîm u: Kerîm Ç L / Raḥîm: Raḥîm u A E M T / Âmûzgâr: Âmîdgâr L

³⁰⁸⁶ // tağları: dağları A, M / bil: hem L

³⁰⁸⁷ tağda: dağda A, Ç, M // olmuşdı: çün oldı M

³⁰⁸⁸ (A103b) o: bu E M // pes anı: anı pes L / yitürdiler: getürdiler E

³⁰⁸⁹ hem namâz kıılır: namâz kıılır hem A / hem: çün T // imâmlık: imâmlık L T / ider ol: eylemiş L

³⁰⁹⁰ (T103b) +

Ç89b Lem yekün okurdı ol dem Muştafa³⁰⁹¹
Ma' den-i şıdık u vefā kân-ı şafā

Şa' lebe çünkim işitdi oldı şād³⁰⁹²
Bir kez içkırdı o dem bil nā-murād

Çünkü sūre yarı oldı ey aḥī³⁰⁹³
Şa' lebe bir içkıruk virdi daḥı

E110b Rūḥını teslīmu'llāh ol eyledi³⁰⁹⁴
Gör ne kıldur neyledi gör neyledi

3095 Çün namāzdan fāriğ oldılar tamām³⁰⁹⁵
Gördiler kim Şa' lebe pes ol hümām

Kim ikinci içkırukda ol zamān³⁰⁹⁶
Bu fenādan intikāl itmiş 'ayān

Kızı işitdi atası geldüğün³⁰⁹⁷
Görmege geldi anı bilgil hemīn

Gördi cāmi' kapusunda oturur³⁰⁹⁸
Faḥr-ı 'ālem yüzi nūrı berķ urur

Ḳandadur didi atam yā Muştafa³⁰⁹⁹
Kim görem yüzini hem bulam şafā

3100 Didi atañ cāmi' içre ey kızum³¹⁰⁰
Varuban gör anı pes diñle sözüm

³⁰⁹¹ okurdı ol dem: sūresin okurdı E; sūresin okur L // şıdık u vefā kân-ı şafā: şıdık-ı şafā kân-ı vefā T / şıdık u: şıdık-ı M

³⁰⁹² şād: - T // o: ol A / bil: ol A E M

³⁰⁹³ yarı: yaru M // bir içkıruk virdi: yine içkırdı bir A E M; bir daḥı içkırdı L T

³⁰⁹⁴ teslīmu'llāh ol: teslīmu'llāh A Ç L M; teslīmu'llāh çün M // neyledi: nişledi E L M / gör: hem E

³⁰⁹⁵ namāzdan: namāzından Ç // kim Şa' lebe pes ol: Şa' lebe pes kim ol A; kim pes Şa' lebe ol E; kim Şa' lebeyi ol L; kim Şa' lebeyi ey M

³⁰⁹⁶ içkırukda: içkırukda E; içkırdı M

³⁰⁹⁷ atası: atasın T / geldüğün geldüğünü M // anı bilgil hemīn: çün hem sevdiğin T

³⁰⁹⁸ // yüzi nūrı: ki yüzi hem A; yüzi hem E; yüzi M

³⁰⁹⁹ (L92b) didi atam: atam didi E M; diñ atamı L // hem bulam: bulam hem A; buluban E; bulam ben M

³¹⁰⁰ (M102b) atañ: atan T // anı pes: pes anı T / pes: hem A L

İçerü girdi atasın gördi ol³¹⁰¹
Kim uyur pes yüzün açdı bā-uşul

Bu fenādan gördi rıhlet eylemiş³¹⁰²
Didi ey vāy katı düşvār oldu iş

Başına urdı o dem āh eyledi³¹⁰³
Bu ne işdür ey ata gördüm didi

Sen beni bu dem yetim itdüñ ata³¹⁰⁴
Ne kılam vā ḥasretā vā fırkatā

3105 Muştafā geldi o kıza söyledi³¹⁰⁵
Şimdiden girü baña kız ol didi

Bacı olsun Fāṭıma bu dem saña³¹⁰⁶
Yiter ağlatduñ bizi didi aña

Pes kabāsın arkasından soydılar³¹⁰⁷
Yuyuban anı kefene koydılar

Ç90a E111a Götürüben gitdiler pes ey cevān³¹⁰⁸
Hem namāzın kıldılar ender-zamān

Muştafāyı bil ki gördiler o dem³¹⁰⁹
Kim ayak barmaqları üstine hem

3110 Yürür idi gördiler anı a yār³¹¹⁰
Ayağın başmazdı yire āşikār

Şa' lebeyi ol zamān defn itdiler³¹¹¹

³¹⁰¹ içerü: içeri E M // pes: - L / bā-uşul: bā-üşul T

³¹⁰² // didi: itdi E M / ey vāy: eyvāh T

³¹⁰³ (A104a) başına: başını M // ne: - T

³¹⁰⁴ beni: bizi L / yetim itdüñ ata: ata itdüñ yetim A E M; yetim itdin ata T // vā: vāy; vā: vāy T / vā fırkatā: bu ben le'im A E M

³¹⁰⁵ (T104a) Muştafā: Muştafā yine M // şimdiden: şimden L / ol: ol sen L; olduñ M

³¹⁰⁶ dem: demde T / saña: şaña L // ağlatduñ bizi didi aña: ağladuñ direm bu dem saña M

³¹⁰⁷ kabāsın: libāsın T // kefene: kefene hem E; kefene çün M / koydılar: kodılar L; şardılar T

³¹⁰⁸ pes: - A / ey: - L / cevān: cüvān A E; civān M

³¹⁰⁹ o dem: a yār M // hem: a yār M

³¹¹⁰ a yār: o dem M // ayağın: ayakıñ T / āşikār: bir kadem M

³¹¹¹ +

Girü dönüp evlerine gitdiler

Pes ‘Ömer ol dem resûle söyledi³¹¹²
Ey gözüm nûrî baña söyle didi

Biz cenāze götürende ey emîn³¹¹³
Yire başmazduñ ayağın sen hemîn

Ol mübârek barmağın ucunu sen³¹¹⁴
Yire başardın anı gördüm çü ben

3115 Ne idi aşlı bu dem söyle baña³¹¹⁵
Kim atam anam fedâ olsun saña

Söze geldi söyleye ol dūr-feşân³¹¹⁶
Ya‘ nî kim ol hâtem-i peygamberân

Kā ‘inātuñ serveri pes ol hâbîb³¹¹⁷
Fâhr-ı ‘âlem ya‘ nî her derde tabîb

Ma‘ den-i hîlm u vefâ kân-ı şafâ³¹¹⁸
Kamu ‘âlem tâcî ya‘ nî Muştafâ

Yâ ‘Ömer didi kulağ urğıl baña³¹¹⁹
Ben dağı bir nesnede kaldım taña

3120 Gökden inmişdi melâ ‘ik bî-şümâr³¹²⁰
Anlara bil yok idi hadd u kenâr

Yir bulamazdım ki başam ayağım³¹²¹
Anuñ içün bil başardım barmağım

³¹¹² // nûrî: bunı A E M

³¹¹³ // ayağın: ayağın A E L M T

³¹¹⁴ (L93a) barmağın: barmağın Ç L T // başardın: başmadın A / anı gördüm çü: çü gördüm anı T / çü ben: çün L

³¹¹⁵ (M103a) aşlı bu dem söyle: bu dem söylegil A; bu dem söyle aşlı M // saña: şaňa L

³¹¹⁶ dūr-feşân: dūr-fişân A E // kim ol: ol kim M / peygamberân: aḥir zamân L

³¹¹⁷ beyit: - L / kā ‘inātuñ serveri: kā ‘inuñ rehberi T

³¹¹⁸ (A104b) beyit: - L / hîlm u: ‘ilm-i A T; hîlm-i Ç M // ya‘ nî: a‘ nî A

³¹¹⁹ beyit: - T / urğıl: urğıl Ç E L M // bir: bu A E; - M

³¹²⁰ beyit: - T // bil yok idi hadd u: yok idi hadd u bil A / hadd u: hadd-i L

³¹²¹ // başardım: başar idüm T

Şa' lebe için kâmusı geldiler³¹²²
Pes anuñ bilgil namâzın kıldılar

E111b Gör niçe maqbûl-ı Hâk oldu yakîn³¹²³
Raḥmetu'llâhi 'aleyhi söyleyin

Bu hikâyetden ğaraž ey merdümân³¹²⁴
Bilesin kim böyledür ḥâl-i cihân

Ç90b 3125 Bir günâh ider olursañ zinhâr³¹²⁵
Ağla derdün turmağıl leyl ü nehâr

Tâ günâhuñ 'afv ide ol Kird-gâr³¹²⁶
Kamu 'âlem ḥalığı Perverd-gâr

Sen saķın dime ki 'afv itmez anı³¹²⁷
Pes Raḥîmdür hem Ğafûrdur ol Ğanî

Lîkî 'âdet eyle sen her şubḥ u şâm³¹²⁸
Derd-i dilden ağlasañ sen ey hümâm

Her ne cürmüñ var ise bil ey aḥî³¹²⁹
Kamu bağışlar saḥîdür ol Saḥî

3130 Nola yâ Rab bu Ża' ifî kûlî sen³¹³⁰
Ol cehennemlerde mağbûn itme sen

Görmişem esmâ-i ḥüsnâ içre hem³¹³¹
Râfî' ismüñ var senüñ ey pür-kerem

İsm-i Râfî' ḥaḳḳıçün ey Müste'ân³¹³²

³¹²² (T104b) kâmusı: kâmusı hep L // pes: hem L

³¹²³ // söyleyin: söyleyiñ L

³¹²⁴ merdümân: merdimân A

³¹²⁵ olursañ: olursın Ç; olsañ E; olursın ki T / zinhâr: hem a yâr L // derdün turmağıl leyl ü: derdin turma leyl-i L / derdün: derdin Ç T / turmağıl: turmağıl Ç; durmağıl T / leyl ü: leyl-i M

³¹²⁶ // kamu: cümle M

³¹²⁷ // hem: ol T

³¹²⁸ lîkî: lîki A, M T; lakîn E / eyle sen: eyleseñ Ç / şubḥ u: şubḥ-ı E L // derd-i dilden ağlasañ sen ey hümâm: cân-ı dilden ağlamağı sen hemân L / dilden: dilden E M

³¹²⁹ var ise: varsa M

³¹³⁰ (M103b) beyit: - L / Ża' ifî kûlî: za' if kûlîñ T / kûlî: kula E // cehennemlerde: cehenneminde T

³¹³¹ esmâ-i ḥüsnâ: esmâü'l-ḥüsnâ T // Râfî': Râfî' T / pür-kerem: Zü'l-menên A E M

‘ Ālī kıl kıdrimüzi itme yamān

Muṣṭafānuñ hürmetine ey Aḥad³¹³³
Buñ gün içre sen bize eyle meded

Ey Hudāvendā Hudāvendā bu dem³¹³⁴
Bize virme dünyāda uḥrāda gam

3135 Bize şorı hem ḥisābı itme sen³¹³⁵
Bize hem nār-ı ‘ azābı virme sen

Daḥı kıamu mü ’min olan kıulları³¹³⁶
Evvel āḥir yarlığa sen anları

Baḥr-ı raḥmetden ne noḡşān ola pes³¹³⁷
Yā ġazāb itseñ ne sūd ey dest-res

E112a Gel bize kıyma ḥabībün hürmeti³¹³⁸
Kıamu dertlere ṭabībün hürmeti

Yüz kıarasıyla kıapuña gelmişüz³¹³⁹
Līkī birsin şıdķ ile bir bilmişüz

3140 Aña ṭayanduk İlāhī geldük uş³¹⁴⁰
Kıamu ‘ ālem pādīşāḥı bildük uş

‘ Irzımuızı yirlere urma bizüm³¹⁴¹
Kıul senün ‘ ırzı senün Mevlā bizüm

Atamuzu anamuzu yarlığa³¹⁴²

³¹³² (L93b) ḥaḡķıçün ey: ḥaḡķı içün L

³¹³³ (A105a) // buñ gün içre: bu gün L / buñ: bun; sen: - T / gün: - M

³¹³⁴ beyit: - L M / bu dem: meded A E // virme dünyāda uḥrāda gam: dünyāda uḥrāda virme derd E / gam: derd A

³¹³⁵ beyit: - L / şorı hem ḥisābı itme: hem şorı ḥisābı şorma Ç T // ḥisābı: ḥisāb A, M // hem nār-ı ‘ azābı virme: nār u hem ‘ azāb itme A / nār-ı: nār u; ‘ azābı: ‘ azāb u E M

³¹³⁶ beyit: - L / kıamu mü ’min olan: mü ’min olan kıamu A / kıamu: cümle M / mü ’min: mü ’mīn E T

³¹³⁷ (T105a) beyit: - L / ne: - E // itseñ: itsen T / sūd: - M / ey: - E

³¹³⁸ beyit: - L / hürmeti: hürmetine E // kıamu: cümle M / hürmeti: hürmetine E

³¹³⁹ beyit: - Ç L / kıapuña: kıapuña hem M / gelmişüz: geldük uş Ç // mısra: - Ç / līkī: daḥı E M

³¹⁴⁰ beyit: - L / aña ṭayanduk İlāhī: yüz kıarasıyla kıapuña Ç / ṭayanduk: dayandık T / geldük: itdük M

³¹⁴¹ beyit: - L // ‘ ırzı: ‘ ırz A E M

³¹⁴² beyit: - L // kıamu: cümle M / darlığa: ṭarlığa Ç

Ꞑamu mü 'minleri şalma darlığa

Ç91a Ol 'adū iblīs eline virme sen³¹⁴³
Yaꞓamuzı ey Hūdā-yı Zū'l-minen

Şerr-i şeytāndan bizi sen yā İlāh³¹⁴⁴
Ꞑamumuzı şaklağıl ey pād-şāh

3145 Bu kitābuñ şaḥibin yarlığa³¹⁴⁵
Buñ gün içre şalma anı darlığa

Biñ bir ismüñ ḥaḳḳı içün ey Mu'ın³¹⁴⁶
Dü cihānda sen bizi eyle emīn

Oꞓuyanı diñleyeni yazanı³¹⁴⁷
Raḥmetiñle yarlığağıl yā Ğanī

Olmaḳ isterseñ ḥabībe āşinā³¹⁴⁸
Vir şalavāt bul anuñla [rūşenā]

Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilāt³¹⁴⁹
Biñ günāhı 'afv ider bir şalavāt

Der-beyān-ı Ḥazret-i Mūsā 'Aleyhisselāmuñ Cennetde Olan Ꞑomşusun Gördüğü*

3150 Nāle kıl ey 'andelīb-i dūr-feşān³¹⁵⁰
Çün gidersin ḳala senden bir nişān

³¹⁴³ beyit: - L M / 'adū: - E / İblīs: İblis A // Hūdā-yı: Hūdāyā T / Zū'l-minen: Zū'l-menen A E

³¹⁴⁴ beyit: - Ç L // şaklağıl ey: şaklağıl sen T

³¹⁴⁵ beyit: - Ç L T / bu kitābuñ şaḥibin: Şāhsüvārzāde Hüseyn ḳuluñı E; Molla Aḥmed ḳuluñı sen M // buñ gün içre şalma anı: rüz-ı maḥşerde şalma A; rüz-ı maḥşerde şalma anı E

³¹⁴⁶ ḥaḳḳı içün: ḥaḳḳıyçün A E M T

³¹⁴⁷ (M104a) beyit: - Ç / oꞓuyanı diñleyeni yazanı: oꞓu yazanı yazduranı dinleyeni M / yazanı: kätibini A; yazanı yazduranı E; yazdırup hem yazanı T // raḥmetiñle yarlığağıl: kıl müşerref dīdāruñla A; kıl dīdāruñla müşerref E M; raḥmetiñle yarlığa sen T

³¹⁴⁸ (A105b) beyit: - Ç E L T // [rūşenā]: rūşinā A, M

³¹⁴⁹ beyit: - A L M / fā' ilātün fā' ilātün fā' ilāt: fā' ilātün fā' ilāt Ç / biñ günāhı 'afv ider bir: biñ bir Ç; vir Muḥammed Muştafā-ra E

* Der-beyān-ı Ḥazret-i Mūsā 'Aleyhisselāmuñ Cennetde Olan Ꞑomşusun Gördüğü: Meclis-i Mūsā 'Aleyhisselāma Ꞑonşu Olan Cennetde Ç; Der-beyān-ı Ḥazret-i Mūsā Cennetde Olan Ꞑomşusu E; Ḥazret-i Mūsā 'Aleyhisselāmuñ Cennetde Ꞑomşısı İle Görüşdigi Kışşadur L; Der-beyān-ı Ḥazret-i Mūsā 'Aleyhisselām Cennetde Olan Ꞑomşısı M; Dībāce T

³¹⁵⁰ dūr-feşān: dūr-fişān A E M // gidersin: gider Ç

Bil ki saña bā³¹⁵¹ iş-i rahmet ola
Luṭfı çokdur rahmet itse yā nola

Yoksa bu dünyā-yı deniye ey fülān³¹⁵²
Gel gönül virme kamu sözi yalan

E112b Ger elünden gelür ise ey paşa³¹⁵³
‘İzzet eyle kamuya başdan başa

Dime yoḥsuldur bu baydur ey deni³¹⁵⁴
Bay olandan hem ziyāde tüt anı

3155 Zīrā yitmiş biñ yıl öñdin ey hümām³¹⁵⁵
Baydan evvel cennete girür tamām

Daḥı her kavm u kabīleñ kim ki var³¹⁵⁶
‘İzzetin tüt anlaruñ ey baḥtiyār

Atañ anañ var ise hem ey gözüm³¹⁵⁷
‘İzzetin tüt ‘izzetin budur sözüm

Ṭurmağıl anlara ta³¹⁵⁸ zīm eyle sen³¹⁵⁸
Kim saña ta³¹⁵⁸ zīm ide ol Zū’l-minen

Pes saña yardım ide her işde ol³¹⁵⁹
Derdiñe dermān ide kalmışda ol

3160 Sen kığırma anlaruñ hem yüzine³¹⁶⁰
Her ne kim dirler kulaḫ tüt sözine

³¹⁵¹ saña: şaña L // yā: - M T / nola: ne ola T

³¹⁵² dünyā-yı deniye: dünyā niye A; dünyā-yı fāniye E; fānī dünyāyā L; dünyāda niye M /

ey: yā T / fülān: filān M // kamu sözi: kamusı hep L

³¹⁵³ (T105b) elünden: elinden T // kamuya: cümleye M

³¹⁵⁴ // hem: - ; tüt: gör L

³¹⁵⁵ zīrā: zīra; biñ: - Ç / öñdin: evvel A E; aḫdem M

³¹⁵⁶ her: hem M // kavm u kabīleñ: kavm-ı kabīleñ Ç; kavm-ı kabīle T L // ‘izzetin: ‘izzetiñ M / tüt anlaruñ ey: anların hem tüt T

³¹⁵⁷ atañ anan: atan anan T // ‘izzetin tüt ‘izzetin budur: şaḫın anlardan ziyāde bil L; ‘izzetiñ tüt ‘izzetiñ budur T / ‘izzetin: anlarıñ Ç; ‘izzetin tüt M

³¹⁵⁸ ṭurmağıl: ṭurmağıl Ç L; durmağıl T / anlara: her demin L / ta³¹⁵⁸ zīm: ta³¹⁵⁸ zīm T // kim saña ta³¹⁵⁸ zīm ide: hem şaña ta³¹⁵⁸ zīm ider L / ide: içre E / ol: ey M / Zū’l-minen Zū’l-menen A E M

³¹⁵⁹ // kalmışda: kalmışlara E

³¹⁶⁰ sen kığırma anlaruñ hem: pes çağırma anlarıñ pes L / anlaruñ: anların T // kulaḫ: kamu L

Söyleşür olsañ olarla sen a yâr³¹⁶¹
Söyle gözüm söyle cânım âşikâr

Tâ ki Hâk katında mergûb olasin³¹⁶²
Her ne dilerseñ Hüdâdan bulasin

Anlaruñ yüzine çağırsañ eger³¹⁶³
Bil ki rahm itmez saña ol Dâd-ger

Ç91b Sözlerini tutmasañ sen ey emîn³¹⁶⁴
Dağı tutmaz bil senüñ sözün Mu'în

3165 Beddu'â iderler olsa ger saña³¹⁶⁵
Ey denî gör ne geliser başña

Bu fenâ dünyâda yüzüñ gülmeye³¹⁶⁶
Ne dilerseñ âhîretde olmaya

Dûzağ içre kalasın hem ey cevân³¹⁶⁷
Gel şağın alma du'â-yı bed emân

E113a Pes du'âsın anlaruñ tırma alın³¹⁶⁸
Cennet içinde dağı tırma salın

Saña bir temşîl idem çün görmişem³¹⁶⁹
Mu' teber adlu kitâbda bulmuşam

³¹⁶¹ (L94a) söyleşür: söylenür Ç / olsañ: olsan T / olarla sen: anlar ile sen E; vâlideyne sen L; olar M

³¹⁶² (M104b) ki: kim M / Hâk / olasin: olasın L // ne: - A / dilerseñ: dilersen T / bulasin: bilesin L

³¹⁶³ (A106a) beyit: - L / anlaruñ: anların; çağırsañ: çağırsan T // rahm itmez saña ol: itmez saña rahmet E M / Dâd-ger: Kird-gâr M

³¹⁶⁴ beyit: - L / sözlerini tutmasañ sen: sözlerin tutmazsañ M; sözlerin tutmaz olursın T // tutmaz: tutmaz T / senüñ sözün: senüñ sözün A Ç E; sözün ol M

³¹⁶⁵ iderler olsa ger saña: ider olurlarsa saña L // geliser: geliser hem M; gelür hem T

³¹⁶⁶ dünyâda yüzüñ: gülzarında hiç L / yüzüñ: yüzün Ç T // ne dilerseñ âhîretde: âhîretde ne dilerseñ A E M / dilerseñ: dilersen T / olmaya: bolmaya L

³¹⁶⁷ kalasın: kalasın L / hem: sen M; pes T // gel şağın alma du'â-yı bed: vâlideyn inkisârın alma L / du'â-yı bed emân: bed-du'âyı el-emân T

³¹⁶⁸ (T106a) beyit: - L / anlaruñ: anların T / tırma: durma A T / alın: alın M // içinde dağı tırma: dağı tırma hem A E M

³¹⁶⁹ saña: saña L / temşîl idem çün: temsil idem hem A; temşîl idem çü T / çün: ben M // kitâbda: kitâbda hem M

3170 Bu demin siz Aḥmed u Maḥmūd için³¹⁷⁰
Çok şalavât viriñüz iydem niçün

Ol şalavât bâ^c ĩş-i raḥmet ola³¹⁷¹
Tâ ki raḥmet ide Ḥālîk biz kula

Bir zamân pes Ḥazret-i Mūsâ meger³¹⁷²
Ṭur Ṭağına varuban çıkdı ol er

Ḥazret-i Ḥaḳḳa münâcât eyledi³¹⁷³
Derd-i dilden ^c arz-ı ḥacât eyledi

Çok tekellüm eyledi ol Ḥālîḳa³¹⁷⁴
Ḳullaruñ rızķın viren ol Râzıḳa

3175 Didi ol dem yâ ĩlâhe'l-^c âlemîn³¹⁷⁵
Bir su 'âlim var saña iydem hemîn

Cennet içinde baña sen ey Ğanî³¹⁷⁶
Kimi ḳonşu eyledüñ söyle anı

Söyledi Mūsâya Fettâḥu'l-^c Alîm³¹⁷⁷
Cennet içindeki ḳonşuñ yâ Kelîm

Kim fülân şehr içre ḳaşâblıķ ider³¹⁷⁸
Pes aña ḳonşu olan kârı nider

Daḥı vardur bu nişânı bil anuñ³¹⁷⁹

³¹⁷⁰ siz: - L / Aḥmed u: Aḥmed-i A Ç L M // çok şalavât viriñüz iydem niçün: şalavât virelüm peygamber için L; çok şalavât virelim o dem için T

³¹⁷¹ // raḥmet ide Ḥālîk: Ḥālîk raḥmet ide T / kula: ḳullara L / Bu beyitten sonra T'de "Ḥikâye" başlığı atılmıştır.

³¹⁷² bir: bu M / pes: - L // Dağı'na: Ṭağı'na A Ç E L / varuban çıkdı: çıkdı varuban A L

³¹⁷³ Ḥazret-i Ḥaḳḳa: Ḥaḳḳa Ḥazrete T // derd-i: derd u; ^c arz-ı: ^c arz u A E M / dilden: dilden E M

³¹⁷⁴ eyledi: eyledi eyledi Ç / Ḥālîḳa: Ḥālîḳına E / ḳullaruñ rızķın: ḳulların rızķın Ç; ḳulların rızķıñ T / ol: hem M

³¹⁷⁵ // saña: saña L

³¹⁷⁶ içinde: içre L // ḳonşu: ḳonşı Ç; ḳomşu E L / eyledüñ: eyledin T / söyle: buyur L; söyle baña M

³¹⁷⁷ (M105a) söyledi Mūsâya Fettâḥu'l-^c Alîm: ḥitâb itdi Mūsâya Fettâḥ-ı ^c Alîm L // ḳonşuñ: ḳomşuñ E L; ḳonşun T

³¹⁷⁸ (A106b) kim fülân şehr içre: fülân şehirde kim L / fülân: filân M / içre: içinde A // aña: saña A E M / ḳonşu olan kârı nider: cennetde ḳomşı pes yir L / ḳonşu: ḳomşu E

³¹⁷⁹ (L94b) bu: bir A E M / nişânı: nişân L // duy ki cennet içre ḳonşuñdur: dut ki ḳonşuñdur cennet içre M / duy ki: tut ki; ḳonşuñdur: ḳomşuñdur E

Duy ki cennet içre kōnşuñdur senüñ

3180 Görmek isterseñ aña var şimdi sen³¹⁸⁰
Anı kōnşu itmişem bil anı ben

Ç92a Çünkü Mūsā kōnşusın tıydı ‘ayān³¹⁸¹
Tır Tağından indi pes ender-zamān

Bir zamān gezdi o şehri buldı çün³¹⁸²
Varuban ol şehir içine girdi çün

E113b Buluban kaşşābı gördi pes a yār³¹⁸³
Ol nişānlar anda gördi āşikār

Karşusunda pes oturdu anuñ ol³¹⁸⁴
Aḥşam oluncaya teg ol pür-uşul

3185 Çünkü aḥşam oldu gördi ol cevān³¹⁸⁵
Bağladı dükkānını ol pehlevān

Eline bir pāre et aldı gider³¹⁸⁶
Yanına düşdi anuñ Mūsā yider

Gördi Mūsāyı yanınca söyledi³¹⁸⁷
Ey yigit konuk olur mısın didi

Ḥazret-i Mūsā didi yā niderem³¹⁸⁸
Pes bu dem yanınca niçün giderem

³¹⁸⁰ isterseñ: istersin Ç T // kōnşu: kōnşı Ç; kōmşu E L / bil anı: hem şaña L; bil M; şaña şimdi T

³¹⁸¹ kōnşusın tıydı: kōmşusın tıydı E; tıydı kōmşusın L // Tağından: Dağından Ç L T

³¹⁸² (T106b) gezdi: geçdi E M / çün: ol A E M // ol şehir içine girdi: su’āl eyledi anı L / ol: o M / içine: içre E / çün: ol A E M

³¹⁸³ gördi pes a: pes gördi ey Ç / pes a yār: ol ‘ayān E; pes ey yār L; hem ‘ayān M; çün a yār T // āşikār: kāmukān E M

³¹⁸⁴ oturdu: oṭurdu L // oluncaya teg ol: olunca anuñ A, M; anuñ olunca E; olunca anıñ ol L; olunca anıñ o T / pür-uşul: pür-uşul E M T

³¹⁸⁵ çünkü: çünkim M / aḥşam oldu gördi: gördi aḥşam oldu A / ol: - E; o M / cevān: cūvān A E; cīvān M // ol: hem L / pehlevān: pehlūvān A, M

³¹⁸⁶ bir pāre et aldı: aldı bir pāre eti T / aldı: aldı hem M // anuñ Mūsā: Mūsā anuñ E T / yider: nider A E M; gider L

³¹⁸⁷ // yigit: yigid Ç L T; yigit baña E

³¹⁸⁸ didi: didi kim M T / niderem: ben nidem E; nidem M // pes bu dem yanınca: kimseyi bilmem yanınca E / bu: - M / yanınca: yanınca A, M

Varmaya ben dağı bir yir bilmezem³¹⁸⁹
Sen tegin bir konuk ıssı bulmazam

3190 Çünkü bu sözi işitdi ol kişi³¹⁹⁰
Didi Mūsāya ki çekme teşvîşi

Evine Mūsāyı götürdi hem ol³¹⁹¹
Mūsā bir yirde oturdi bā-uşûl

Söyledi Mūsāya kim bilgil ey yār³¹⁹²
Şorba bişürdüm saña ben âşikâr

Yir misin şimdi getürem anı ben³¹⁹³
Yoksa ben varup gelince şimdi sen

Ol kadarca eglenür misin baña³¹⁹⁴
Danışuram bu sözi bilgil saña

3195 Hâzret-i Mūsā aña didi a yār³¹⁹⁵
Eglenürem sen gelince şehsüvâr

Vardı kaşşâb şuğlına ol dem hemîn³¹⁹⁶
Gördi Mūsā anı kim pes ol demin

Aşağa indürdi bir zembîl ‘ayân³¹⁹⁷
Bir karıcuğ var içinde bî-gümân

Ç92b E114a Pes gögercin yavrusına beñzer ol³¹⁹⁸
Kim çıkardı kaşşâb anı bā-uşûl

³¹⁸⁹ ben dağı bir yir: bir yir dağı ben Ç // tegin: tegi A E M T / konuk: konağ T / bulmazam: bilmezem M

³¹⁹⁰ +

³¹⁹¹ (M105b) Mūsāyı götürdi hem: pes Mūsāyı götürdi T / götürdi: getürdi M // Mūsā: Mūsāy Ç / bā-uşûl: bā-üşûl Ç T / Bu beyit M’de mükerrer yazılmıştır.

³¹⁹² kim: ki T / a: ey Ç L // şorba: çorba; saña: şaña L / saña ben: ben saña A

³¹⁹³ (A107a) yir misin: yir iseñ; anı ben: ben anı L

³¹⁹⁴ (L95a) // danışuram bu sözi: bu sözi tanışuram E / saña: şaña L

³¹⁹⁵ didi: didi kim E // şehsüvâr: şâhsüvâr E; âşikâr T

³¹⁹⁶ kaşşâb şuğlına: işine kaşşâb E; şuğlına kaşşâb M / şuğlına ol dem: anasına ol L // Mūsā anı kim: anı kim pes A / demîn: dem hemîn M

³¹⁹⁷ (T107a) zembîl: zembîl A Ç L M

³¹⁹⁸ // bā-uşûl: bā-üşûl T

Yuyuban arıtdı ƙaşşāb anı pes³¹⁹⁹
Pāk idüp giderdi hem ol cānı pes

3200 Hem ƙa'ām yidürdi aña ol ƙişi³²⁰⁰
Kendü eliyle hem itdi bu işi

Çün ƙa'ām yidi çekildi ol beri³²⁰¹
Yuğaru ƙaldurdi ellerin ƙarı

İñil inil inleyüp itdi du'ā³²⁰²
Sesi çıkmaz sözünü kimdür ƙuya

Öyle ƙa'f olmış teni yok ƙākatı³²⁰³
'Ömri geçmiş bili bükülmüş ƙatı

Çok du'ā itdi göge ƙıtdı yüzün³²⁰⁴
Kimse anda yok idi bile sözün

3205 Pes ƙarıcuğı yine ƙaşşāb hem³²⁰⁵
Ƙoydı ol zenbıl içine hem o dem

Anı bir yirden aşı ƙoydı dağı³²⁰⁶
Bağdı Mūsā anı gördi ey ağı

Girü hem aldı ƙa'āmı ol cevān³²⁰⁷
Geldi Mūsā yanına pes ol hemān

Ĥazret-i Mūsā ile yidi ƙa'ām³²⁰⁸
Çün ƙa'āmdan fāriğ oldılar tamām

³¹⁹⁹ arıtdı ƙaşşāb: ƙaşşāb arıtdı A // hem: - E M / ol cānı: cānını L

³²⁰⁰ // kendü: kendi Ç L T / eliyle: eliyle hem A; eline M

³²⁰¹ çün: çünkü E M / ƙa'ām: - A E M / yidi: yindi Ç

³²⁰² inleyüp: inleyü T // ƙuya: duya A Ç L M T

³²⁰³ ƙa'f: ƙa'if E

³²⁰⁴ // anda: andan M

³²⁰⁵ ƙarıcuğı: ƙarıcığı T // ƙoydı ol zenbıl içine hem o dem: ƙoydı ol zenbıl içine der-zamān T / zenbıl: zenbıl Ç L M / hem o dem: anı hem A E M

³²⁰⁶ (M106a) yirden: yirde L / aşı ƙoydı: aşı ƙodı T // anı: - A / gördi: gördi didi M

³²⁰⁷ girü hem: girüye L / aldı ƙa'āmı: ƙa'āmı aldı A / cevān: cūvān A E; cīvān M // pes ol hemān: hem ol cūvān A pes ol hūmām A E M; hem ol zamān T

³²⁰⁸ (A107b) ile: ile ile Ç // fāriğ: fāriğ T

Ḥazret-i Mūsā aña pes söyledi³²⁰⁹
Ol ıarıcuı ey yigit kimdür didi

3210 Didi ey ıonuk anamdur ol benüm³²¹⁰
Ne anam bil ki tenüm iıre cānum

‘ Ādetimdür pes benüm bil bī-gümān³²¹¹
Yuyuban arıduram ben her zamān

Daıı aña virmeyince ben ıa‘ ām³²¹²
Yimezem ölse ger acdan ey hümām

E114b Ḥazret-i Mūsā aña didi a yār³²¹³
Depredürdi ol ıudağın āşıkar

Ne dir idi ol ıarı bilsem ‘ aceb³²¹⁴
Göge ıutardı yüzün nedür sebeb

Ç93a 3215 Didi ıaşıāb ol ıarı ider du‘ ā³²¹⁵
Pes du‘ āsında ider yā Rabbenā

Ḥoşnūdam oğlumdan ey Ferd u Aḥad³²¹⁶
Pes du‘ ām budurur saña kim ey Şamed

Cennet içinde benüm oğlumu sen³²¹⁷
Ḥazreti Mūsāya ıonşu idesen

Ey ıonuk anuñ du‘ āsı her zamān³²¹⁸
Benüm için budurur bilgil ‘ ayān

Ḥazreti Mūsā işitdi çün anı³²¹⁹

³²⁰⁹ (L95b) // ey yigit kimdür: kimdür ey yigit A E M / yigit: yigid Ç

³²¹⁰ didi: didi aña A / ıonuk: yigid Ç / ol: bu M // anam: ana T

³²¹¹ bī-gümān: ey cevān T

³²¹² (T107b) // yimezem ölse ger: yimesem gerek T / ölse ger acdan: ger acdan ölse A E; ger ölse acdan L; acdan ölse ben M / ey hümām: hemān L

³²¹³ a: ey Ç L // ol ıudağın: ol dudağın Ç L; dudağın ol A; ol dudağı M; ıudağını T

³²¹⁴ +

³²¹⁵ // pes: hem L / ider yā: Rabbenā dir E M; dir yā L

³²¹⁶ Ferd u: Ferd-i Ç L T // saña: saña L / kim ey Şamed: bil ey Şamed A; ey Çalab E

³²¹⁷ // ıonşu: ıonşı Ç; ıonşu E L / idesen: eyle sen T

³²¹⁸ //içün budurur: içündür bu M

Didi ey kişi bu dem bilgil beni

3220 Benem ol Mūsā peygamber bil a yār³²²⁰
Seni qonşu itdi baña Kird-gār

Anuñ emriyle bu dem sen ey cevān³²²¹
Kim benüm qonşum olursın bī-gümān

Çünkü qaşşāb gördi göz ile anı³²²²
Didi hamd olsun saña pes ey Ğanī

Bu sözi bunda qoyalum ey cevān³²²³
Ger kulaq urur iseñ ey merdümān

Söyledi Süfyān-ı Şevrī bil hemīn³²²⁴
Raḥmetu'llāhi 'aleyhi söyleyin

3225 Ben tavāf-ı Ka' bede gördüm didi³²²⁵
Bir kişinūñ arkasında söyledi

Var idi bir zenbīl anı gezdürür³²²⁶
Arkasından yire qoymaz pes yürür

Ol kişiye ben didim ki ey kişi³²²⁷
Bu ne işdür görmedüm ben bu işi

E115a Sen utanmazsın tavāf-ı Ka' bede³²²⁸
Gezdürürsın zenbīli hem arqada

³²¹⁹ işitdi çün: işitdi çün Ç T // ey kişi bu dem bilgil beni: kişi sen beni bil ey denī A; kişi sen beni bilgil ey denī E; kişi sen beni bilgil denī M

³²²⁰ bil: - E L M / a: ey Ç L // qonşu: qonşı Ç; qonşu E L

³²²¹ (M106b) cevān: cūvān A E; civān M // qonşum olursın bī-gümān: qonşuñ oldun itme gümān L / qonşum: qonşım Ç; qonşum E / olursın: olupsın Ç

³²²² gördi göz ile: göz ile gördi L // saña pes ey: şaña yār-ı L / pes: hem A E M

³²²³ (A108a) cevān: cūvān A E; civān M // urur iseñ: urursañuz Ç; urur isen T / merdümān: merdimān A, M / Bu beyitten sonra T'de "Hikāye-i Diger" başlığı atılmıştır.

³²²⁴ (L96a) söyledi: söyleyem; Şevrī: Sevre L // söyleyin: söyleyeyin A E M; söyleyiñ L

³²²⁵ ben: bil Ç / Ka' bede: Ka' be M //

³²²⁶ (T108a) zenbīl: zenbil Ç T // arkasından: arkasında M T / qoymaz: qomaz E L M T / yürür: durur T

³²²⁷ // ne işdür: işidir T

³²²⁸ utanmazsın: utanmazsıñ Ç; utanmaz mısın L // gezdürürsın: gezdürürsıñ Ç L / zenbīli: zenbili A Ç E T / hem: bil T

Ol kişi döndi baña çün söyledi³²²⁹
Bu omuzumdaki yâ şeyh pes didi

3230 Bil anamdur Şāmdan öte anı ben³²³⁰
Yedi kez bunda getürdüm diñle sen

Ben tavāf-ı Haccı itdürdüm aña³²³¹
Ödedüm mi haqqını digil baña

Ç93b Didi Süfyān aña kim ey bahtiyār³²³²
Dünyānuñ ucından anı pes a yār

Āhır ucına götürseñ ey emīr³²³³
Dağı yitmiş kerre direm ol habīr

Hem tavāf-ı Ka^c beyi itdüresin³²³⁴
Bir gicenüñ haqqı olmaz bilesin

3235 Bil atanuñ ananuñ haqqın a yār³²³⁵
Ger bilürseñ turmağıl leyl u nehār

Anlara hürmet idüp ta^c zīm kı^l³²³⁶
Dü cihānda olmayasın tā zēlil

Naql itdi anı Tenbīh āşikār³²³⁷
Kim buyurmuşdur resūl-i gül^c izār

Vālideyne ^c āşī olsa ger bir er³²³⁸

³²²⁹ kişi döndi baña çün: dağı çün döndi baña M / kişi: - E // yâ şeyh pes: benim yâ şeyh A; bil yâ şeyh E M

³²³⁰ bil: hem L / anamdur: anañ atamdur M

³²³¹ // digil: digil hem E; bilgil T

³²³² // ucından anı pes a: bir ucından sen ey L

³²³³ āhır: āher A E; āhır T / götürseñ: götürsen T / emīr: ağı A E M; emīn L // kerre direm ol: kez direm diñle T / ol habīr: ey sağı A E M; ol hemīn L

³²³⁴ itdüresin: itdüresin L // bilesin: bilesin L

³²³⁵ bil: pes Ç / ananuñ haqqın: haqqını hem sen A E M / haqqın: haqqın T / a: ey L // bilürseñ turmağıl leyl u nehār: bilürseñ durmağıl zinhār A; bilürsin durmağıl zinhār Ç; bilegör haqlarını hem ^c ayān L; bilürsin durma sen eyle zinhār T / turmağıl: durmağıl M

³²³⁶ (M107a) hürmet idüp: dā'im rızā-yı L // olmayasın tā: olmayasın hem L

³²³⁷ itdi anı Tenbīh: vardur Tenbih içre A; Tenbīh içre hem bu E M / Tenbīh: Tenbih içre Ç; Tenbih T // buyurmuşdur resūl-i: buyurdu ol resūl u A E M / resūl-i gül^c izār: Resūlü'l-mürselin L

Ol kiři bil dūzaħa elbet girer

Cennete girmek anuñçün daħı yok³²³⁹
Her ne deñlü tã' at itse sūdı yok

3240 Vālideyni rāzı kılsa pes bir er³²⁴⁰
Ol kişi pes cennete elbet girer

Dūzaħa girmek anuñçün daħı yok³²⁴¹
Her ne deñlü pes günāh iderse çok

Bu ħadīši daħı tıyduñ ey cevān³²⁴²
Ataya anaya olğıl mihribān

E115b Şağ ise ger ħaqlarını öde sen³²⁴³
Ölmiş ise daħı añla nidesen

Anlar içün eyle istiğfār pes³²⁴⁴
Bil ħabul ider anı Ġaffār pes

3245 Daħı mālīndan olarçün ey cevān³²⁴⁵
Ĥağ yolına viresin direm hemān

Anlaruñ pes ħaqqını bilgil a yār³²⁴⁶
Bil ki ödemiş olasın toğrı yār

Bizim içün vālideynüñ ħaqqını³²⁴⁷
Sen ödemişden kılasın yā Ġanī

³²³⁸ (A108b) olsa ger: olmasa A E M / ger: pes Ç L // bil dūzaħa: cennete A; cennete pes E; cennete hem M

³²³⁹ cennete: dūzaħa A E L M / anuñçün: anıñ içün L // tã' at itse sūdı yok: pes günāh iderse çok A E L M / sūdı: ıışsı T

³²⁴⁰ beyit: - L / vālideyni rāzı kılsa pes: vālideyne ' āşī olsa ger A E M T // pes cennete: düzeħe pes A; pes düzeħe E; cennete hem M; bil düzeħe T

³²⁴¹ (L96b; T107b) beyit: - L / dūzaħe: cennete A E M T / anuñçün: anıñ içün T // pes günāh iderse çok: tã' at itse sūdı yok A E M

³²⁴² tıydun: duyduñ A Ç M; tıydın T / cevān: cüvān A E; cıvān M // olğıl: olğıl Ç L T

³²⁴³ ger: gel M / ħaqlarını: ħaqların A

³²⁴⁴ pes: sen A // pes: sen E M T

³²⁴⁵ mālīndan: mālından Ç T / olarçün: olar içün A E L / cevān: cüvān A E; cıvān M

³²⁴⁶ anlaruñ: anların T / a: ey L // olasın: olursın L

³²⁴⁷ // kılasın: kılasıñ L; olasın M T

Muṣṭafānuñ ḥürmetine ey Mu[‘] in³²⁴⁸
Nār-ı dūzahdan bizi eyle emīn

Ç94a İsm-i pākūñ içre gördüm ey Ğanī³²⁴⁹
Ol Muṣṭill ismūñ senūñ cānlar cānı

3250 Pes Muṣṭill ismūñ ḥaḳḳıyçün şād kııl³²⁵⁰
Bizi her ğamdan bu dem āzād kııl

Bu Ża[‘] ifi ḳuluñı sen ey Delīl³²⁵¹
İtmegil nār-ı caḥīmlerde zelīl

Biñ bir ismūñ ḥaḳḳı içün ey Refī[‘] 3252
Muṣṭafāyı sen bize eyle Şefī[‘]

Daḥı anuñ ḥürmetine ey Mu[‘] in³²⁵³
Nār-ı dūzahdan bizi eyle emīn

Bize sen şorı ḥisābı eyleme³²⁵⁴
Muṣṭafā ḥürmetine sen söyleme

3255 Aşlımuzı neslimüzi ey Aḥad³²⁵⁵
Yarlıġaġıl ḳamusına kııl meded

El-emān ey pād-şāh-ı lā-mekān³²⁵⁶
El-emān ey pād-şāh-ı kün fe-kān

Ḥālıḳı sensin ḳamu [‘]ālemlerūñ³²⁵⁷
Rāzıḳı sensin ḳamu her cānlaruñ

³²⁴⁸ ḥürmetine: bā-şafānıñ L // nār-ı dūzahdan bizi: ḥürmetine bizi sen L

³²⁴⁹ ism-i pākūñ içre gördüm: e’l-müṣṭill e’s-semī[‘] ḥürmetine L / pākūñ: pākin T // Muṣṭill ismūñ senūñ: isimleriñ ḥürmeti L; Mu[‘] izz ismiñ seniñ T

³²⁵⁰ pes Muṣṭill ismūñ ḥaḳḳıyçün şād: sen bizi ḥaḳḳ-ı vālideynden rāzı L / Muṣṭill: Mu[‘] izz T // her ğamdan bu dem: hemdem ğamdem T / her: bu A E M

³²⁵¹ (M107b) beyit: - L / Ża[‘] ifi: za[‘] ikī M; za[‘] if T / ey: eylegil M // caḥīmlerde: cehennemlerde Ç

³²⁵² beyit: - L / bir: - E / ḥaḳḳı içün: ḥaḳḳıyçün A; ḥaḳḳıyçün sen E M

³²⁵³ (A109a) beyit: - Ç L // dūzahdan: dūzahadan M

³²⁵⁴ beyit: - Ç L / ḥisābı: ḥisāb A / eyleme: eylemese M // Muṣṭafā ḥürmetine sen: Muṣṭafānıñ ḥürmetine T

³²⁵⁵ beyit: - L // yarlıġaġıl: yarlıġaġıl Ç T / ḳamusına: ḳamusını T / kııl: it M

³²⁵⁶ (T109a) beyit: - L

³²⁵⁷ beyit: - L / [‘]ālemlerūñ: [‘]ālemlerin T // her cānlaruñ: hep cānların T

E116a Ol ʿadūnuñ eline virme bizi³²⁵⁸
Şakla buñ günde bizim kamumuzu

Pes bizüm imānumuzu şaklağıl³²⁵⁹
Yanıña koyduk emānet beklegil

3260 Kimsesizler kimsesi sensin ʿayān³²⁶⁰
Dağı senden ğayrı yoğdur bī-gümān

Ķapuña geldük senün biz ey Ķalab³²⁶¹
Umacağ çok nesne var itdük taleb

Dağı dīdāruñ bize ey Müsteʿān³²⁶²
Gösteregör gösteregör el-emān

Miskīnüz dağı hağīrüz ey Ğafūr³²⁶³
Hem zaʿīf u bī-nevāyuz ey Şekūr

Ac u muhtācuz kapuña gelmişüz³²⁶⁴
Seni Mevlā hem bizi kul bilmişüz

3265 Pes gerekdür toyrasın sen bizi³²⁶⁵
Muştafa hürmetine kamumuzu

Dağı senden ğayrı kapu bilmezüz³²⁶⁶
Dağı senden ğayrı tapu bilmezüz

Biz ʿazīz bī-kese imdād kıl³²⁶⁷
Zāt-ı pākūn hağkıcıñ hem ey Celīl

Bu kitābuñ şāhibini ey Ğafūr³²⁶⁸

³²⁵⁸ beyit: - L // buñ: bun T

³²⁵⁹ beyit: - L / şaklağıl: şaklagıl Ç E M T

³²⁶⁰ beyit: - L // ğayrı yoğdur: ğayrımız yok A E M

³²⁶¹ beyit: - L / Ķalab: Ağad T // çok: - A E M / itdük taleb: vir ey Şamed T

³²⁶² beyit: - L / dīdāruñ: dīdārın T // gösteregör gösteregör: gösteresin gösteregör A E M

³²⁶³ beyit: - Ç L / miskīnüz: miskinüz A E M // zaʿīf u: zaʿīf-i A, M T

³²⁶⁴ beyit: - L / ac u: ac-ı Ç M T

³²⁶⁵ (M108a) beyit: - L / pes: hem M // hürmetine: hürmetine yā Rab E / kamumuzu: cümlemüzi M

³²⁶⁶ beyit: - Ç L

³²⁶⁷ (A109b) beyit: - Ç L / ʿazīz: ğarīb A // hem: sen A E M

Vālideyn ḥaḳḳın edā idenlere ırgür

Bu du‘āmuz sen ḳabūl it yā İlāh³²⁶⁹
Dü cihānda sen bize çekdürme āh

3270 Çün bu meclis burada oldu tamām³²⁷⁰
Ol resūlūñ ruḥına yüz biñ selām

Fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilāt³²⁷¹
Biñ günāhı ‘afv ider bir şalavāt

Oḳuyanı diñleyeni [yazanı]³²⁷²
Raḥmetiñle yarlıḡa sen yā Ğanī

Pes tamām oldu bu söz hem ey hümām³²⁷³
Muştafāya e’ş-şalāt u e’s-selām

E116b Der-beyān-ı Bir Kişi Cenneti Şatun Alduğı*

Nāle ḳıl ey ‘andelīb ḥoş şavt ile³²⁷⁴
Ḳamu ‘ömrüñ zāyī‘ oldı fevt ile

3275 Kendüñe bir ḥoş ‘amel yād itmedüñ³²⁷⁵
Dü cihānda sen seni şād itmedüñ

Ç94b Kendi kendiñe bu dem inşāf ḳıl³²⁷⁶
Pes ḥayā it ḳalbüñi gel şāf ḳıl

Her ḳapuya varmaḡıl sen ey deni³²⁷⁷

³²⁶⁸ beyit: - Ç L T / bu kitābuñ şāḥibini ey Ğafūr: ata ana ḥaḳḳını itmiş hem edā E M // Bu mısra vezne uymuyor. / vālideyn ḥaḳḳın edā idenlere ırgür: MİRİ Hüseyne raḥm idesin ey Hudā E; Mollā Aḥmede raḥm idesin ey Hudā M

³²⁶⁹ beyit: - Ç L T

³²⁷⁰ beyit: - Ç L T

³²⁷¹ beyit: - A Ç L M / biñ günāhı ‘afv ider bir: vir Muḥammed Muştafā-ra E

³²⁷² beyit: - A Ç E L M / Bu mısradā vezin bozuktur. / [yazanı]: yazdırup hem yazanı T

³²⁷³ (T109b) beyit: - A E M / pes: çün L T / söz hem: sözüm T

* Der-beyān-ı Bir Kişi Cenneti Şatun Alduğı: Meclis-i Almaḳ Şatun Cennet Bir Kişi Ç; ‘Abd-i Vāḥid Ğazāya Gıtdükde Zamānında Şehid Bir Kimseniñ Cennete Gıtdığı L; Başlık - M; Dībāce T

³²⁷⁴ // ‘ömrüñ: ‘ömrin T

³²⁷⁵ ḥoş ‘amel: ‘amel ḥoş M / itmedüñ: itmedin T // itmedüñ: itmedin T

³²⁷⁶ beyit: - L / kendi kendiñe: kendü kendüñe A Ç; kendüñe M T / dem: demde T // şāf: inşāf M

³²⁷⁷ varmaḡıl: varmaḡıl Ç L T // eyler: ider L / bil: bil çün M

Dü cihānda alçaķ eyler bil seni

Pes Hudānuñ ķapusına varagör³²⁷⁸
Vāsıta it bir ‘amel sen çāre gör

Bir ‘amel var vāsıta saña ‘ayān³²⁷⁹
Nefs ile ıurma ğazā ķıl her zamān

3280 Cenk idegör anuñ ile sen a yār³²⁸⁰
Ulu düşmāndur saña bil āşikār

Daķı böyle bir ğazā olmaz saña³²⁸¹
Cenk idegör ğālib olasın aña

Zīrā kim geldi ğazādan Muştafa³²⁸²
Söyledi aşķābına kām-ı vefā

Döndük uş kiçi ğazādan didi ol³²⁸³
Varalum ulu ğazāya bā-uşul

Yā Resūlu’llāh didiler söylegil³²⁸⁴
Ķanķıdur ulu ğazā anı digil

3285 Söyledi aşķāba ol ħayrū’l-beşer³²⁸⁵
Olmaya şeytāna tābi‘ bir beşer

Anuñ ile ıurmadın cenk eyleye³²⁸⁶
Pes arar cennet anı ol neyleye

Zīrā kim kāfirle cenk itse bir er³²⁸⁷

³²⁷⁸ (L97a) varagör: varıgör E // vāsıta it bir ‘amel sen çāre gör: ancaķ işiñi Hudā ķaydın görür L

³²⁷⁹ saña: şaña L // ıurma: durma T

³²⁸⁰ cenk: çenge L // saña: bize L

³²⁸¹ beyit: - Ç L / böyle bir: bir böyle T

³²⁸² (M108b) +

³²⁸³ uş: ol Ç / kiçi: küçük T // bā-uşul: bā-üşul E T

³²⁸⁴ (A110a) // ķanķıdur: ķanķısıdur E M / ulu ğazā anı digil: ulusu hem söylegil L / anı digil: söylegil M

³²⁸⁵ ħayrū’l-beşer: ħayre’l-beşer M

³²⁸⁶ ıurmadın: ıurmaya A; durmadın Ç T; ıurmayup L // arar cennet anı: arar anı cennet L; anı cennet arar T / ol: çün Ç; gör E M

Ger öle öldüre ol cennet bulur

E117a Lîkî iblîs ile cenk itse bir er³²⁸⁸
Cennet arar ol kişiyi bil bulur

Ger anuñ gönlünü iblîs öldüre³²⁸⁹
Pes cehennemdür yiri anda tura

3290 Faḥr-ı ‘âlem anlara bil söyledi³²⁹⁰
Ġâyeti ulu ġazâdur bu didi

Pes kiçi olan ġazâdan bu demin³²⁹¹
İydeyüm saña bilesin kim hemîn

Ḳanda ḳaldı ulusı pes ey denî³²⁹²
İşidüp pes kendüñe fikr it anı

Muştafâya gel şalavât virelüm³²⁹³
Pes ġazâ sözine andan girelüm

Tâ anuñ ḥürmetine bil ol Delîl³²⁹⁴
Bizi ḳılmaya caḥîmlerde zelîl

3295 Tenbîh içre söyledi bilgil ‘ayân³²⁹⁵
‘Abd-i vâḥid didi bize bir zamân

Ç95a Vâki‘ oldı pes ġazâ itmek bize³²⁹⁶
Bir ‘iberdür söyleyem anı size

Cem‘ idüp ḥalkı o dem pes söyledi³²⁹⁷

³²⁸⁷ (T110a) zîrâ: zîra Ç / kim: ki T // Bu mısra A’da yazılmamıştır, bunun yerine takip eden beytin ikinci mısrası yazılmıştır: ger öle öldüre ol cennet: cennet arar ol kişiyi bil A / ol cennet: cenneti T / ol: - E M

³²⁸⁸ beyit: - Ç / mısra: - A / lîkî: leyki E; lîki M // bil: hem L

³²⁸⁹ ger: gem M / İblîs İblis A // tura: dura Ç T

³²⁹⁰ bil: hem L // ġâyeti ulu ġazâdur bu: ġâyet ulu ġazâ budur A

³²⁹¹ kiçi: küçük T / ġazâdan: ġazâyı A E M // saña: şaña L / kim: kim anı E

³²⁹² ḳanda ḳaldı ulusı pes: bizde ḳaldı cümle günâh L / pes: - M // işidüp: işidüben E / anı: ḳanı L

³²⁹³ Muştafâya: ol resûle E M // pes: gel T / sözine andan girelüm: sözine gel başlayalım Ç; sözünü taḳrîr idelim L; sözine hem başlayalım T

³²⁹⁴ beyit: - Ç L / bil: ey E M // Bu beyitten sonra T’de “Ḥikâye” başlığı atılmıştır.

³²⁹⁵ (L97b) Tenbîh: Tenbih A Ç M T

³²⁹⁶ // söyleyem anı: anı söyleyem E M

Pes ğazāya gidecek olduĝ didi

Kim tedārik idüñüz ey merdümān³²⁹⁸

Pes fülān günde giderem ben ‘ayān

Halk içinde bir kişi ol dem a yār³²⁹⁹

Oĝudı bu āyeti bil āşikār

(A110b) *İnne’llāhe’şterā mine’lmü’mināne enfusehum ve emvālehum bienne lehumu’l-cenneh* āyet *

3300 Ma‘ nāsı bil ki bu ola ey cevān³³⁰⁰

Cennet almak ger diler bir pehlevān

Mālını nefsinı pes virsin bu dem³³⁰¹

Hak yoluna çekmesün ol daĝı ĝam

E117b

Şatun aldı cenneti bil ol kiři³³⁰²

Dü cihānda daĝı çekmez teşvīři

Ol kişi çün oĝudı bu āyeti³³⁰³

Çokları pes arzuladı cenneti

Halk içinde var idi bir nev-cevān³³⁰⁴

On beş on altı yaşında pehlevān

3305 Atası anuñ yeñi ölmüş idi³³⁰⁵

Bī-hisāb māl pes aña ĝalmış idi

³²⁹⁷ (M109a) pes söyledi: ben söyledim T / pes: - M // pes: hem L / olduĝ: oldum T

³²⁹⁸ tedārik: tedārik E / merdümān: merdimān A, M; cān-ı men L // giderem ben: gidelim bil L; gidesin sen M

³²⁹⁹ // āyeti: āyātı E / bil: pes A E M; hem L

* *İnne’llāhe’şterā mine’lmü’mināne enfusehum ve emvālehum bienne lehumu’l-cenneh* āyet (Meali: Şüphesiz Allah, mü’minlerden canlarını ve mallarını, kendilerine vereceĝi cennet karşılığında satın almıştır.): Ellezine yunfıküne bi emvālihı ve enfusihı fı sebili’llāhi ilā āĝiri A E M; Āyet: - Ç L

³³⁰⁰ (T110b) ma‘ nāsı: ma‘ nasını; bu: - L / bil ki: bil kim A; bu ki E M / cevān: nev-cüvān A; cüvān E M // almak ger diler: ger diler E M / pehlevān: pehlüvān A, M

³³⁰¹ pes virsin: virsün pes A E M; hem vire L / bu: - M // ol: bir L

³³⁰² +

³³⁰³ // pes arzuladı: pes arzuladı A; arzuladı ol T //

³³⁰⁴ nev-cevān: nev-cüvān A E M // pehlevān: pehlüvān A, M

³³⁰⁵ yeñi ölmüş: merĝüm ölmüş L // māl pes: pes māl T / pes aña: ana pes A, M; aña hem E; hem aña L

Ḥüsn içinde hem nazîri yok idi³³⁰⁶
Devletinde her ne dirseñ çok idi

Çün işitdi ol cevān bu āyeti³³⁰⁷
Arzu kıldı kendüne ol cenneti

Uru tırdı ol cevān pes söyledi³³⁰⁸
Öyle midür ‘abd-i vāḥid hem didi

Nefsini mālını bir kişi ‘ayān³³⁰⁹
Ḥaḳ yolına virür olsa bu zamān

3310 Cenneti şatun alur mı ol kişi³³¹⁰
Çekmeye hem cennet için teşvîşi

Ol cevāna ben daḥı didüm ‘ayān³³¹¹
Şübhe yokdur öyledür hem bî-gümān

Çün işitdi bu sözi benden a yār³³¹²
Kıgırub ol dem didi bil āşikār

Ç95b Şāhid oluñ ey kavüm hem bu zamān³³¹³
Mālımı nefsimi virdüm ben ‘ayān

Ḥaḳ yolına şatun aldım cenneti³³¹⁴
Geldi āsān baña bu iş pek kıatı

3315 ‘Abd-i vāḥid didi kim didüm aña³³¹⁵
İdemezsin bu işi direm saña

Şa‘ b olur kılıç acısı ey cevān³³¹⁶

³³⁰⁶ hem: pes A / yok idi: yoğ idi L // dirseñ: dirsen T

³³⁰⁷ ol cevān: nev-cüvān A; cüvān E M // kendüne: kendüne L T

³³⁰⁸ uru tırdı: uru durdı Ç / pes: hem E // öyle midür: eyle midür A E M

³³⁰⁹ kişi: kişi hem E // Ḥaḳ yolına virür olsa bu zamān: şübhe yokdur öyledür itme gümān L

³³¹⁰ (L98a) +

³³¹¹ (M109b) ben daḥı didüm: yine didi L / cevāna: cüvāna A E; civāna M // şübhe yokdur öyledür hem bî-gümān: Ḥaḳ yolına virür ise bu zamān L

³³¹² benden a yār: bilgil ‘ayān L; benden ‘ayān M // ol dem didi bil āşikār: didi ol dem hem L

³³¹³ oluñ: olun T / hem: - E // virdüm: virdi A / ben: - M

³³¹⁴ (A111a) baña bu iş: bu iş baña T / baña: aña M / pek: key A E M T; hem L

³³¹⁵ (T111a) didüm aña: didüm ben aña Ç; direm saña L // idemezsin: idemezsñ; direm saña: didüm saña L

Dağı cān virmek olur andan yaman

E118a Görmemişsin sen uşaksın ey oğul³³¹⁷
Sözümü bu dem benüm eyle kabûl

Fâriğ olğıl sen bu sevdâdan didüm³³¹⁸
Dağı niçe niçe sözler söyledüm

Çâre bulmadum aña didi a yâr³³¹⁹
Söz bir olur dîn içinde âşikâr

3320 Ne muşîbet var ise gelsün baña³³²⁰
Şâbirem ben her işe direm saña

Ol cevân çünkim bu sözi söyledi³³²¹
Ol zamân pes varuban gör neyledi

Hâk yolına mâlını virdi bütün³³²²
Öz eliyle cenneti aldı şatun

Dağı bir pul hârlığın koydı ‘ayân³³²³
Dağı bir at hem silâh bil bî-gümân

Andan artuğ komadı bir nesne ol³³²⁴
Hâk yolına virdi kamu pür-uşûl

3325 Geldi ol gün kim gideler ser-te-ser³³²⁵
Kamudan evvel çü geldi ol püser

Pür-silâh olmuş atına binmiş ol³³²⁶

³³¹⁶ beyit: - L / cevân: cüvân A E // andan: anda A E M

³³¹⁷ görmemişsin: görmemişsin L / sen: - M // sözümü bu dem benüm: sözüm budur benim ey oğul M / sözümü: gel sözüm A; sözümüz E

³³¹⁸ olğıl: olğıl Ç L // dağı nice nice sözler: sözler dağı niçe niçe A; didüm niçe niçe sözler E

³³¹⁹ a: ey Ç L

³³²⁰ var ise: varsa M // saña: saña L

³³²¹ cevân çünkim: cıvân kim çün M / cevân: cüvân A E / kim: ki Ç // zamân pes varuban gör: zamân kim varuban gör kim M

³³²² mâlını virdi: virdi mâlını L // aldı: aldı hem M

³³²³ dağı bir pul hârlığın koydı: sefer hârlığın koydı hem L / hârlığın koydı: hârlığın kodı T / ‘ayân: hemân M // dağı bir: bir dağı M / silâh bil: şilâh bil A; silâhı bil L; silâhı T

³³²⁴ // virdi kamu: kamu virdi L / kamu: - M / pür-uşûl: pür-üşûl E M T

³³²⁵ gideler: giderler A E M // kamudan evvel çü: cümleden aqdem çünki M / çü: - L

Ol zamān geldi yanıma bilmiş ol

Hem o dem ‘ asker geldi kamu ‘ ayān³³²⁷
Ol zamān gitdük ġazāya šād-mān

Niçe gün gitdük yola ey yol eri³³²⁸
Gördüm ol ‘ asker içinde ol eri

Ƙamuya ħizmet ider ol pehlevān³³²⁹
Şu getürüp at görür ol nev-cevān

Ç96a 3330 Gündüzi šā’im gice ƙā’im daħı³³³⁰
Ol cevānı öyle gördüm ey saħı

Rūm iline çün iriştük kām-rān³³³¹
Bir gice ƙalduk o yirde bī-gümān

E118b Şubħ oldı gördüm ol yigit a yār³³³²
Ƙıġıruban başına ol dem urur

Zār ile āħ eyleyür gördüm anı³³³³
Çaġırur ‘ Aynā-yı Marđiyye ƙanı

Daħı ġayrı söz dimezdi ol cevān³³³⁴
Çaġırur ‘ Aynā-yı Marđiyye hemān

3335 Ƙamu ‘ asker bu işe ƙaldı taña³³³⁵
Ƙıġırub ol yigidi didüm aña

Bu ne sözdür çaġırursın ey cevān³³³⁶

³³²⁶ (L98b; M110a) pür-silāħ: pür-şilāħ A / atına binmiş ol: ata binmiş an A; ata binmiş ol an E M // Bu mısra A E ve M’de yoktur. Bunun yerine takip eden beytin ikinci mısrası yazılmıştır.

³³²⁷ Mısra: - A E M / o dem ‘ asker geldi kamu: dem geldi hem ‘ asker T // ġazāya: ƙazāya T

³³²⁸ niçe: bunca A E M // gördüm ol: görmişem A E M / ol eri: ben anı L

³³²⁹ ƙamuya: cümle M / ħizmet ider ol: ħizmetler ider L / pehlevān: pehlüvān A, M // getürüp: götürür L M / görür: götürür T / nev-cevān: nev-cüvān A E; cevān L; civān M

³³³⁰ (A111b; T111b) šā’im: şayim T // cevānı: cüvānı A E; civānı M / seħı: aħı L M

³³³¹ // bir: hem ol; o yirde: andan L

³³³² şubħ: şabāħ L / oldı: olanda M / gördüm ol yigit: ol yigit gördüm A, M; oldı ol yigit E / yigid: yigit T // başına ol dem: ol demde başına M

³³³³ āħ: idüp L / eyleyür: eyleyüp T // çaġırur: çağur ki L

³³³⁴ beyit: - L / söz: kelām M / dimezdi ol cevān: dimez ol nev-cüvān A E; dimez ol nev-civān M

³³³⁵ kamu: cümle M // yigidi: yigide Ç; yigiti T

Bu işi bu dem baña eyle beyân

Söyledi ol demde baña ol emîr³³³⁷

‘ Abd-i vâhid bu işe olgıl habîr

Uykuda yatmış idüm bu gice ben³³³⁸

Bir kişi geldi baña ey bû’l-ḥasen

Söyledi ‘ Aynâ-yı Marḍiyye ‘ ayân³³³⁹

Gel seni ister gidelüm bu zamân

3340 Ol gelen kişiye pes ben söyledüm³³⁴⁰

Kindürür ‘ Aynâ-yı Marḍiyye didüm

Dimedi beni götürüp gitdi ol³³⁴¹

Bir ‘ aceb yire beni ilettdi ol

Anı gördüm bir çay aḳardı ‘ ayân³³⁴²

İtmek olmaz dil ile anı beyân

Çay kenârında kenîzekler a yâr³³⁴³

Var idi hem çok oturmuş âşikâr

Ḥüsn içinde bil nazîri anlaruñ³³⁴⁴

Yok idi mânendi gördüm cânlaruñ

3345 Ol arada çünkim beni gördiler³³⁴⁵

Birbirine pes hemân söylediler

E119a Bu kişi pes kendüni itdi arı³³⁴⁶

³³³⁶ çağırursın: çağırursıñ L / cevân: cüvân A E; civân M // beyân: ‘ ayân Ç

³³³⁷ ol: bu; ol: ey M // olgıl: olgıl Ç L T

³³³⁸ uykuda: ol uykuda E / bu gice ben: ben bu gice L M // geldi baña: baña geldi E / ey bû’l-ḥasen: pes bu gice M / ey: a L

³³³⁹ +

³³⁴⁰ pes ben: andan L // kindürür: kimdir T

³³⁴¹ dimedi: dinmedi L // beni ilettdi: ilettdi beni Ç

³³⁴² (L99a; M110b) gördüm: gördi M // itmek: demek T

³³⁴³ kenîzekler: nâzeniler L; kenîzeler T / a: ey Ç L // çok oturmuş: çok otur A; bî-şümârân L / âşikâr: - T

³³⁴⁴ bil: hem A E M // yok idi: yokdurur L / cânlaruñ: anlaruñ A; bunlaruñ T

³³⁴⁵ (A112a; T112a) ol arada çünkim beni gördiler: oradan daḥı beni götürdiler L / ol: o Ç / çünkim: çünki A, M / çünkim beni: beni çünkim T

Budurur ʿ Aynā-yı Marḍiyye eri

Ç96b Ben daḥı ḥayrān ḳaldum anlara³³⁴⁷
Söyledüm sözüm hemān ol cānlara

Pes didüm ʿ Aynā-yı Marḍiyye ḳanı³³⁴⁸
Gösterün bize görem bu dem anı

Didiler kim yuḳaru var ey cevān³³⁴⁹
Görünür ʿ Aynā-yı Marḍiyye ʿ ayān

3350 Pes yine anlara ol dem söyledüm³³⁵⁰
Siz nesiz bu arada söyleñ didüm

Söylediler pes baña kim ey emīr³³⁵¹
Ḥālimüzden sen bizüm olḡıl ḥabīr

Ḳamumuz aña ḳaravaş olmışuz³³⁵²
Biz ḳamu ḳul aḡa anı bilmişüz

Çünkü bildüm yuḳaru vardum a yār³³⁵³
Süd aḳar bir çayı gördüm âşikār

Öyle maḥbūblar hem anda oturur³³⁵⁴
Biri kim burḳaʿ yüzinden götürür

3355 Ḳamu ʿ ālem ḥalkını ḥayrān ider³³⁵⁵
Ne ki ḥayrān belki ser-gerdān ider

³³⁴⁶ pes: hem L / kendüni: kendini Ç L

³³⁴⁷ ḳaldum: oluban A E M

³³⁴⁸ pes: ben T // gösterün: gösterin; görem bu dem: bu dem görem T / bize görem: görem bize A E M / bu dem anı: görem hem ḳanı L

³³⁴⁹ kim yuḳaru var: yuḳaruya var A; yuḳaru var E; yuḳarı vāy M / var: o er Ç / cevān: cūvān A E M // ʿ ayān: hemān A E L M

³³⁵⁰ pes: ben T / yine anlara ol dem: o dem yine anda L / söyledüm: söyledi M // bu arada: burada A E M / söyleñ: söylen Ç T; ben L

³³⁵¹ pes baña kim: baña pes L // olḡıl: olḡıl Ç L T; ol E

³³⁵² // aḡa anı: anı aḡa L

³³⁵³ // süd aḳar bir çayı gördüm: bir çay gördüm süd aḳardı A

³³⁵⁴ // biri kim burḳaʿ yüzinden: bir kez in burkaʿ ın yüz in L; birisi ger burkaʿ ı yüz den T / kim: ger Ç M / yüzinden: yüz inde Ç

³³⁵⁵ +

Anlaruñ birine şorardum yine ben³³⁵⁶
Göster ol ʿ Aynā-yı Marḍiyyeyi sen

Didiler var yuḡaruda ol ḡatun³³⁵⁷
Biz kenīzeküz bizi aldı şatun

Çün işıtdüm bu sözi daḡı ʿ ayān³³⁵⁸
Giderek vardum yuḡaru ol zamān

Daḡı bir çay gördüm anda bil a yār³³⁵⁹
Ḥamr idi aḡar idi ol āşikār

E119b 3360 Daḡı anda çok kenīzek gördüm uş³³⁶⁰
Evvelin teg anlara hem şordum uş

Yine evvel teg cevāb itdi baña³³⁶¹
Didiler yuḡaru var didük saña

Biz daḡı kamu ḡaravaş ey emīr³³⁶²
Ol ḡatuna bilüben olḡıl ḡabīr

Daḡı vardum ben yuḡaru ey hümām³³⁶³
Gördüm anda bir çay aḡar bil tamām

Ç97a Şāf ʿ aselden gördüm anı ey aḡī³³⁶⁴
Görmemiş mişlin anuñ kimse daḡı

3365 Hem kenārında oturmuşlar ʿ ayān³³⁶⁵
Ol ḡadar ḡatun ki dil itmez beyān

Anlara ʿ Aynā-yı Marḍiyye didüm³³⁶⁶

³³⁵⁶ yine ben: ben yine A // göster: göstür A E M / sen: yine T

³³⁵⁷ (L99b; M111a) didiler var yuḡaruda ol: vardılar kim yuḡaruda bir M / didiler var: vardılar A E // biz kenīzeküz bizi: biz aña kenīzeyüz L / kenīzeküz kenīzeyiz T

³³⁵⁸ // ol zamān: ben hemān M

³³⁵⁹ bil: ben T // aḡar idi ol: ol aḡar idi A E; ol aḡar idi hem M

³³⁶⁰ (A112b; T112b) kenīzek: maḡbūblar L; kenīze T // evvelin: evvelin; hem şordum: ben sordum T

³³⁶¹ itdi: virdi A // yuḡaru var: var yuḡaru A; yuḡaru o er Ç / didük: didük hem M

³³⁶² kamu: cümle L M // olḡıl: olḡıl Ç T; olmuş L

³³⁶³ // anda bir çay aḡar: bir çay aḡar anda M / anda: - E

³³⁶⁴ anı: anda L // mişlin: mişlin T

³³⁶⁵ // ḡatun ki dil: ḡatun ki lisān A; ḡatunlar kim dil Ç; lisān ḡatun kim lisān E M; ḡatun kim dil L

³³⁶⁶ // ben: pes Ç; hem L

Ꞥanda olur ol demin ben söyledüm

Didiler ol ꞥatunuñ bizler ꞥamu³³⁶⁷
Pes ꞥaravaşıyuz añla ey ˆ amū

Yuꞥaru varğıl anı pes göresin³³⁶⁸
Ꞥoş vişāline anuñ hem iresin

Yuꞥaru vardum hemān yine o dem³³⁶⁹
Görmedüğüm nesneler gördüm nidem

3370 İncüden bir ꞥayme gördüm āşikār³³⁷⁰
Kim ꞥamu yir incü idi bil a yār

Anuñ içi pes mücevvefdi ˆ ayān³³⁷¹
Bil ki bir incü idi itme gümān

Ꞥapusında çok ꞥaravaş var idi³³⁷²
Ꞥamusı pes aña toğrı yār idi

Geldüğümü gördiler anlar o dem³³⁷³
Didiler ˆ Aynā-yı Marđiyyeye hem

E120a Pes erüñ geldi senüñ ey kām-rān³³⁷⁴
Ne tırursın geldi ol şāhib-kırān

3375 Hem içerü aldılar ol dem beni³³⁷⁵
Baꞥuban çün gördüm ol dem ben anı

Oturur köşk üzre gördüm anı ben³³⁷⁶

³³⁶⁷ ol ꞥatunuñ: kim ol ꞥatun E; kim ol ꞥatuna M

³³⁶⁸ varğıl: varğıl Ç L T / göresin: göresiñ L // hem: pes T / iresin: iresiñ L

³³⁶⁹ o: ol A // nesneler: nesneleri M

³³⁷⁰ // bil: bilgil M / a: ey Ç L

³³⁷¹ pes: hem L / mücevvefdi: mücevvef idi L M T // bil ki bir incü idi itme: bu sözüme itme hem şekk L / bil ki: yiñe A, M T; anlar E; yiy ki M

³³⁷² (L100a; M111b) +

³³⁷³ gördiler anlar o dem: cümle gördiler hem a yār M / o dem: a yār E // Marđiyyeye: Marđiyye L / hem: yār E M

³³⁷⁴ erüñ: yārüñ A, M; mübārek E; erin T / senüñ ey: didiler L / ey: - M // tırursın: durursın A L M; tırursuñ Ç T / geldi ol: işde A, M; işde ol E

³³⁷⁵ (A113a; T113a) hem içerü aldılar ol dem: ol demin içerü aldılar L / dem: dem çünkim M // çün gördüm gördüm çün; anı: beni T / ben: - M

Hem fedā olsun aña bu cān u ten

Pes taḥammül ḳalmadı bende ʿayān³³⁷⁷
Ḳolumı ṣaldum çü boynuna hemān

Ḳomadı bil ḳolumı tutdı benüm³³⁷⁸
Didi kim ḳurbān saña cān u tenüm

Sen benümsin ben senüñ bil ey cevān³³⁷⁹
Līkī ḳaldı arada pes bir zamān

3380 Hem gelesin yanıma bilgil benüm³³⁸⁰
Kim saña ḳurbān idem cānum tenüm

Ç97b İvme az ḳaldı yanıma gelmege³³⁸¹
Hem viṣālīme benüm sen irmege

Çünkü bu sözi baña didi a yār³³⁸²
Ben dahı çekdüm elümi āṣikār

Kim uyandum uyḳudan ben ey emīr³³⁸³
Ḳālūmi saña didüm olḡıl ḥabīr

Niçe biñ cānım olursa bu zamān³³⁸⁴
Ben aña virsem gerekdür bī-gümān

3385 Bu sözi çünkim bize ol söyledi³³⁸⁵
Durmadın zārı idüben aḡladı

³³⁷⁶ oturur: otururken E M; oturur L / üzre: üstüne L; üste T / anı ben: ben anı A // bu cān u ten: cān u teni A; cān-ı ten L T

³³⁷⁷ +

³³⁷⁸ tutdı: tutdı çün M // didi kim ḳurbān saña: kim saña ḳurbāndurur A E; kim saña ḳurbāndurur bu M / cān u: cān-ı Ç L M

³³⁷⁹ benümsin: benümsiñ L // līkī: līki A; leyki M T / ḳaldı: ḳalmış T / bir zamān: ey ḥoca M

³³⁸⁰ gelesin: gelesiñ L / bilgil: bilgil hem M // kim saña ḳurbān idem cānum tenüm: ki ḳurbān idem saña cān u tenüm A; kim saña ḳul ḳurbān ideyim cānım L / idem: iderem M / cānum: cān u E M

³³⁸¹ yanıma: yanıma çünkim M

³³⁸² baña didi: didi baña M

³³⁸³ // saña: saña L / saña didüm: didüm saña M / olḡıl: olḡıl Ç L T

³³⁸⁴ +

³³⁸⁵ çünkim bize ol: çünki bize L // durmadın zārı idüben: durmayup zār eyleyüben A; durmadın zārı zār M; durmayup zār eyleyüp çok T / durmadın: tırmadı Ç L

Çağırur ‘ Aynā-yı Marḍiyye yine³³⁸⁶
Varuram anuñ bu dem ben yanına

Çağırurken bu sözi pes ol cevān³³⁸⁷
Anı gördüm geldi düşmān ol zamān

E120b Ḥayli atlu bize çapḡun eyledi³³⁸⁸
Ol cevānı gördüm anda neyledi

Atı üste bindi gördüm ol emīr³³⁸⁹
Şanki oldı ‘ aşker içre bir dilīr

3390 Gözüml ile ol cevānı gördüm uş³³⁹⁰
Toḡuz er öldürdi anı bildüm uş

Pes onuncı kendüsi oldı şehīd³³⁹¹
Vardum üstine anuñ ben ey sa‘ īd

Ḳana ḡarḡ olmış yatur gördüm anı³³⁹²
Yüzüme baḡdı o dem gördi beni

Ḳahḡaha idüp gülerdi ol cevān³³⁹³
Daḡı bir nesne dimezdi pehlevān

Cān-ı pākin gülerek virdi hemīn³³⁹⁴
Raḡmetu’llāhi ‘ aleyhi söyleyin

3395 Bu ḡikāyetden ḡaraḡ ey cān-ı men³³⁹⁵
Oldurur bu dem bize gel añla sen

³³⁸⁶ çağırur: çağırurp A E M / Marḍiyye: Marḍiyyeye E / yine: ḡanı L // varuram anuñ bu dem ben yanına: varuban bu dem anıñ yanına ḡanı L / anuñ bu dem ben: bu dem anuñ ben A; bu dem bu dem anuñ ben E; bu dem ben anuñ M T

³³⁸⁷ (L100b; M112a) çağırurken bu sözi pes ol: bu sözi hem söyler iken L / pes ol cevān: ol pehlüvān A/ pes: hem T / cevān: cüvān M

³³⁸⁸ çapḡun: şabḡun Ç // cevānı: cüvānı A E M / gördüm: gör kim L T

³³⁸⁹ atı üste: at üstüne A E M / gördüm: hem L // şanki: şankim A Ç E L M / ‘ aşker: cennet T

³³⁹⁰ (A113b; T113b) cevānı: cüvānı A E M

³³⁹¹ // üstine anuñ ben: üstine ben anda L; üste ben anıñ T

³³⁹² // baḡdı: baḡup A E M

³³⁹³ cevān: cüvān A E M // pehlevān: pehlüvān A, M

³³⁹⁴ cān-ı: cān u E M // söyleyin: söyleyeyin A E M; söyleyeyiñ L

³³⁹⁵ cān-ı men: cān u dīl A, M; cān-ı dīl Ç T; cān u men E // bize gel: - M / añla sen: añlaḡıl A, M; añlaḡıl Ç T; çekme ḡam E

Ol yigit kiçi ġazā itdi a yār³³⁹⁶
Gör neler virdi aña Perverd-gār

Pes ulu olan ġazāyı ey denī³³⁹⁷
Ger idesin göresin kim ol Ġanī

Ç98a Pes neler virse gerekdür ol saña³³⁹⁸
Görmedi göz hem irişmez ‘aql aña

Zīrā Hālīk düşmeniyle bir kişi³³⁹⁹
Cenk ider olursa gel gör baħşışi

3400 Zīrā kim Qur’ānda didi Müste‘ān³⁴⁰⁰
Yā benī ādem bilesin pes ‘ayān

Ulu düşmāndur size şeytān bilūn³⁴⁰¹
Fitnesinden siz anuñ pek şaķınuñ

Atañuz cennet içindeyken anı³⁴⁰²
Fitne idüben çıkardı ol denī

Pes bu āyetden bilindi kim bize³⁴⁰³
Andan düşmān imiş kamumuza

*İnne’ş-şeytāne lekum ‘aduvvun fetteħizūhu ‘aduvven**

Yeñiden düşmān degilmiş bize ol³⁴⁰⁴

³³⁹⁶ yigit: yigid Ç L T / kiçi: gibi E; küçük T

³³⁹⁷ beyit: - L // ol Ġanī: ey denī A / ol: o M

³³⁹⁸ beyit: - L / ol: o M

³³⁹⁹ zīrā: zīra Ç / düşmeniyle: düşmān ile E L T // olursa gel gör baħşışi: oldu ise ger gör ey işi T / olursa gel gör: olsa gel gör A; olsa gör imdi E M

³⁴⁰⁰ zīrā: zīra Ç / Qur’ānda didi: Qur’ānda içinde T / Qur’ānda: Furķānda A E M // bilesin: bilesiñ L; bile T / pes: pes anı M

³⁴⁰¹ beyit: - E / düşmāndur size: düşmāndurur L / bilūn: bilün T // siz anuñ pek: anuñ key A / pek: hem L; key M / şaķınuñ: şaķınun T

³⁴⁰² (M112b) beyit: - E / içindeyken: içinde iken Ç; içreken hem L; içindeken T / anı: ‘ayān M // denī: zamān A, M; e’l-Mu‘īn L

³⁴⁰³ beyit: - E

* Ayet: - A Ç E L M / (Meali: Şüphesiz şeytan sizin için bir düşmandır. Öyle ise (siz de) onu düşman tanıyın. (Fatır, 6)

³⁴⁰⁴ (T114a) beyit: - E L / yeñiden: tāzedden T // pes: bil M T

Eskiden düşmān imiş pes ey oğul

3405 Cenk kılmak anuñ ile pes ‘ayān³⁴⁰⁵
Bil ġazā-yı ekber olmış bī-gümān

Pes bilesin nice eyler bil ata³⁴⁰⁶
Kim ġazā idüp gidesin cennete

Hem cefā-yı miḥnet ile gidesin³⁴⁰⁷
Yā ġazā itmeyesin yā idesin

Ol daḥı kiçi ġazā ola sana³⁴⁰⁸
Bunca miḥnetler çekersin pes aña

Pes niçün ulu ġazā itmeyesin³⁴⁰⁹
Ne cefā ne miḥnete yitmeyesin

3410 Ulu düşmānuñ yanında āşikār³⁴¹⁰
Yā niçün cenk itmeyesin pes a yār

E121a Uyma sözine anuñ bil ey aḥī³⁴¹¹
Ṭurmağıl cenk eyle anuñla daḥı

Cenk ile ger başsar olsañ bil anı³⁴¹²
Bī-gümān arzu ider cennet seni

Yā İlāhi faḥr-ı ‘ālem ḥürmeti³⁴¹³
Ya‘nī ‘ālem tācı ādem ḥürmeti

İsm-i pākūñ içre gördüm ey Ġanī³⁴¹⁴

³⁴⁰⁵ (A114a; L101a) beyit: - E

³⁴⁰⁶ beyit: - E L / bilesin nice eyler bil: bize daḥı nice bil ey A, M / bilesin: bizsiz Ç // gidesin: girevüz A; gireyüm Ç; gireyüz M

³⁴⁰⁷ beyit: - E L / miḥnet ile: zaḥmet ile A, M // itmeyesin yā idesin: idesin yā itmeyesin A / idesin: nindesin M

³⁴⁰⁸ beyit: - E L / kiçi: küçük T // pes: sen A T; hem M

³⁴⁰⁹ beyit: - E L / pes: sen A, M T // miḥnete yitmeyesin: ve ne miḥnet itmeyesin T

³⁴¹⁰ beyit: - L / yanında: yanıñda A E M // pes: sen A E M; çün T

³⁴¹¹ beyit: - L // ṭurmağıl: durmagıl Ç; durmağıl T

³⁴¹² beyit: - L / olsañ: olsan Ç; iseñ T // arzu ider: arzu idüp Ç

³⁴¹³ beyit: - L / yā: faḥr-ı ‘ālem yā Ç

³⁴¹⁴ ism-i pākūñ içre gördüm ey Ġanī: görmişem esmā-i ḥüsnā içre ben L / pākūñ pākin T // ol Muzıll aduñ senüñ cānlar cānı: bir adıñ Başırdurur işbu dem L / aduñ: adın T

Ol Muzill aduñ senüñ cânlar cânı

Ç98b 3415 Pes Muzill ismüñ haqqıyçün şād kı³⁴¹⁵
Bizi her ğamdan bu dem āzād kı

Bu Ğa'ıfı kuluñı kıılma zebün³⁴¹⁶
Ol 'adūnuñ pes elinde dün ü gün

Muştafānuñ hürmetiyçün ey Mu'ın³⁴¹⁷
Sen anuñ şerrinden it bizi emīn

Ol giden yolu bize gösterme sen³⁴¹⁸
Muştafā hürmetine ey Zü'l-minen

Ğankı yol kim saña gelür ey Ğudā³⁴¹⁹
Ol yolu göster bize eyle hüdā

3420 Ğapuña geldük senüñ biz ey Aħad³⁴²⁰
Kimsemüz yok ğayrı senden bir meded

Gel bizi sen eyleme aña esir³⁴²¹
Ğamu 'ālem dest-ğir-i dest-ğir

Ğayr u şerriñ Ğālıkısın ey Ğafūr³⁴²²
Ğayrı vir şerden bizi sen eyle dūr

Bilürüz sensin Kerīm-i lem-yezel³⁴²³
Çirkin a' mālümüzi eyle güzel

³⁴¹⁵ Muzill: Başır L // ğamdan bu dem: ğamıñdan L

³⁴¹⁶ beyit: - L / kuluñı: bī-nevāyı A E M // Bu mısra Ç'de yoktur. Bunun yerine takip eden beytin ikinci mısrası yazılmıştır: ol 'adūnuñ pes elinde dün ü gün: sen anuñ şerrinden it bizi emīn Ç / dün ü: dün-i E M T

³⁴¹⁷ (M113a) mısra: - Ç / hürmetiyçün: hürmeti içün T / Mu'ın: emīn A // sen anuñ şerrinden it bizi: nefis ile şeytān elinden L

³⁴¹⁸ beyit: - L / ol: oña Ç / yolu bize: yola bizi M / gösterme sen: gösteresin T / Muştafā: ol resül E M / ey Zü'l-minen: ey Zü'l-menin A E M; gösteresin T

³⁴¹⁹ (T114b) beyit: - L / Bu beyit A'da takip eden yedinci beyitten sonra yazılmıştır. / Ğudā: Aħad T // göster: göstür A / hüdā: meded T

³⁴²⁰ beyit: - L / biz: - E M // ğayrı senden bir: sen bize eyle M

³⁴²¹ (A114b) beyit: - Ç L / sen eyleme: eyleme sen A E

³⁴²² beyit: - L / ğayr u: ğayr-ı A Ç M T / şerriñ: şerrin T / Ğālıkısın: Ğālıkısın sen Ç // şerden bizi: sen şerden T / sen: - M

³⁴²³ beyit: - L / sensin Kerīm-i: senden ğayrı yok T / Kerīm-i: Kerīm u A E M // çirkin: çirkin E; çirkin T

Ƙalmıřuz ƣayretde ƣamu ey Delîl³⁴²⁴
[Ƙoymağıl] bize bizi itme zelîl

E121b 3425 Muřtafānuñ āb-ı rûyı ģürmeti³⁴²⁵
Müctebānuñ cismi bûyı ģürmeti

Sen bizi nār-ı caģîme ƣoymağıl³⁴²⁶
Çirkin a‘ mâli bize hîç şormağıl

Aşlımuızı neslimüzi ey řekûr³⁴²⁷
Ƙamusın yarlığa kim sensin Ğafûr

Bize hem şorı ģisâbı itme sen³⁴²⁸
Bize hem nār-ı ‘azâbı itme sen

Raģmetüñ deryasına ģarğ it bizi³⁴²⁹
Muştafâ ģürmetine ƣamumuızı

3430 El-emân olsun Ĥudâyâ el-emân³⁴³⁰
Ĥâtimedede almağıl bizden îmân

Yanıña ƣoyduğ emānet ey Aĥad³⁴³¹
şağla îmānı bizimçün it meded

Ol ‘adûdan şaklayagör gel anı³⁴³²
Zât-ı pâküñ ģağğı içün ey Ğanî

şerr-i şeytāndan necât vir yâ İlâh³⁴³³

³⁴²⁴ beyit: - L / ƣamu: cümle M // [ƣoymağıl] bize: ƣamu ƣoymağıl A; şamuya ƣoymağıl E M / [ƣoymağıl]: ƣoymağıl Ç T / bize bizi itme: bizi bize eyle T

³⁴²⁵ beyit: - L / āb-ı: āb u A E M

³⁴²⁶ beyit: - L / ƣoymağıl: ƣoymağıl Ç E T // çirkin: çirkîn E; çirkîn Ç T / hîç: sen A E M / şormağıl: şormağıl Ç E T

³⁴²⁷ beyit: - L // ƣamusın: cümlesin M / kim sensin: sensin A; sensin hem E; ey M

³⁴²⁸ beyit: - L / ģisâbı: ģisâb M // hem nār-ı ‘azâbı: nârı hem ‘azâbı Ç; hem nâr u ‘azâbı E; hem nâr u ‘azâb M

³⁴²⁹ beyit: - L // ƣamumuızı: cümlemüzi M

³⁴³⁰ beyit: - L // almağıl: almağıl Ç; sen almağıl M

³⁴³¹ beyit: - L / Aĥad: Ĥudâ M // îmānı bizimçün it meded: îmānımuızı eyle ĥudâ M

³⁴³² (M113b) beyit: - L / anı: beri Ç // pâküñ: pâkin T / ģağğı içün: ģağğıyçün A Ç; ģağğıyçün sen E M / ey Ğanî: ƣamumuızı A

Bu kitābuñ şāhibine pād-şāh

Bu du‘āmuz sen qabūl it yā Mu‘īn³⁴³⁴
Bilürüz sensin çü Hayrū’r-Raḥimīn

3435 Oқуyanı dīnleyeni yazanı³⁴³⁵
Raḥmetiñle yarlıgağıl yā Ğanī

Ç99a Fa‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilāt³⁴³⁶
Biñ günāhı ‘afv ider bir şalavāt

Der-beyān-ı Ḥazret-i Mūsā Bir Yahūdīye Selām Virdigidür*

Ç103a Nāle kııl ey bülbul-i ḥayrān-ı gül³⁴³⁷
‘İşveler kııl tā ki mest ola gönül

E122a Nağmesin gāhī şabā kııl geh nevā³⁴³⁸
Tā ki dertlüler bula andan devā

Sāmīrī sihrin unudup lāl ola³⁴³⁹
‘Ālemūñ aklı kamu pāy-māl ola

3440 Bileler ol Ḥālīkuñ tā ḥikmetin³⁴⁴⁰
Añlayup pes tıyalar her şan‘atın

Kime neler ider imiş ol pād-şāh³⁴⁴¹
Padişāhlar pād-şāhı ol İlāh

³⁴³³ beyit: - Ç L T / yā: - A // bu kitābuñ şāhibine: Mīrī Ḥüseyn kuluñı sen ey E; Mollā Aḥmed kuluña ey M

³⁴³⁴ beyit: - L / yā: ey M // sensin çü: çü sensin A E; sensin M / Hayrū’r-Raḥimīn: Ḥayre’r-Raḥimīn M

³⁴³⁵ (T115a) beyit: - A Ç M / yazanı: yazanı yazduranı E; yazdırup hem yazanı T // yarlıgağıl: toylağıl E; yarlıgağıl T

³⁴³⁶ (A115a) beyit: - L // biñ günāhı ‘afv ider bir: ol resūlūñ ruḥına vir A, M; ol Muḥamed Muştafa-ra E

* Der-beyān-ı Ḥazret-i Mūsā Bir Yahūdīye Selām Virdigidür: Ḥazret-i Mūsā ‘Aleyhi’s-selām Bir Yahūdīye Selām Virdigidür A; Ḥazret-i Mūsā Tūr Dağına Giderken Bir Yahūdīye Söyledi Ç; Yahūdīniñ Ḥazret-i Mūsā ‘Aleyhi’s-selāma Söylediği Kıışşadır L; - M; Dībāce T

³⁴³⁷ bülbul-i: ‘andelīb u M // ki: geçe Ç / ola: ide M

³⁴³⁸ geh: gāh A E M T // bula andan: bulalar hem L / devā: nevā M

³⁴³⁹ Sāmīrī: Sāhīrī L; Sāhīrī M // aklı: ḥalkı T / pāy-māl: pā-māl Ç L T

³⁴⁴⁰ ol Ḥālīkuñ tā: tā Ḥālīkuñ M / ol: - E / Ḥālīkuñ: Ḥālīkın Ç / tā ḥikmetin: ḥikmetlerin L // añlayup pes tıyalar her: añlayuban pes duya hem A; añlayuban pes tıyalar E; añlayuban hem duyarlar M / tıyalar: duyarlar Ç T / şan‘atın: şan‘atın T

³⁴⁴¹ ider imiş: virür imiş L // ol İlāh: pād-şāh L

Sen daḥı aqlıñ var ise ey cevān³⁴⁴²
 Ḥoş ‘amel kı l bulasın tā kim amān

Her yetīm ü öksüze ey şehsüvār³⁴⁴³
 Rağbet eyle tā olasın toğrı yār

Ohşayup başlarını şığa anuñ³⁴⁴⁴
 Rāḥat ola dü cihān içre cānuñ

3445 Ḥātırını anlaruñ alğıl ‘ayān³⁴⁴⁵
 Qalmış işlerin bitürgil her zamān

Tā ki her qalmış işüñ Rabb-i Ğanī³⁴⁴⁶
 Bitürüp kırtara her derdden seni

Görmeyesin dünyāda ‘uqbāda renc³⁴⁴⁷
 Dü cihānda ḥāşıl ola saña genc

Bir ‘iber temşıl idem gel dinle sen³⁴⁴⁸
 Ḥoş kılaḳ urğıl aña ey cān-ı men

Söyledi faşl-ı ḥiṭāb içre anı³⁴⁴⁹
 Kim işitse terk ider cān u teni

3450 Muştafāya gel bu dem ey toğrı yār³⁴⁵⁰
 Ḥoş şalavāt idelüm hem āşikār

Kim anuñ ḥürmetine ol pād-şāh³⁴⁵¹

³⁴⁴² sen daḥı: sende M / var ise: var ise hem E / cevān: nev-cüvān A; cüvān E; civān M // bulasın: bulasın L / tā kim: sen M

³⁴⁴³ her: ger A / yetīm ü: yetīm-i Ç L; yetim-i T / şehsüvār: şāhsüvār E; şehivār T // tā olasın: ola tā sen Ç; hem bulasın L

³⁴⁴⁴ ohşayup: oğşayup T // cihān içre: cihānda pes L / cānuñ: cān M

³⁴⁴⁵ beyit: - L / anlaruñ: anların T / alğıl: algıl Ç T / ‘ayān: hem İlāh M // işlerin: işlerini; her her zamān: hele M / bitürgil: bitüre T

³⁴⁴⁶ (M114a) qalmış işüñ Rabb-i: kalmışlara ey Rabb u E / işüñ: işin Ç / Rabb-i: Rabb u A, M // her: her demde M

³⁴⁴⁷ beyit: - L // dü: dünyāda dü M / ḥāşıl: ḥāşıl E

³⁴⁴⁸ (L101b) temşıl: temsil A; temşıl T / gel: pes T // urğıl: dutgil Ç; tütgil L; tüt kim T / cān-ı: cān u A E M

³⁴⁴⁹ (T115b) faşl-ı: faşl-ı E L // cān u: cānı Ç L T

³⁴⁵⁰ (A115b) ey: - E // ḥoş: çok A E M / idelüm: virelim E L T / hem: pes T

‘ Afv ide almaya bizde h gnh

52b E122b Hzret-i Ms meger kim ol hmm³⁴⁵²
İydelm amu aa b-ad selm

r aına gider iken ol resl³⁴⁵³
Hal ile pes tekellm ide ol

Bir Yahd grdi anda ol Nebi³⁴⁵⁴
addi bklmş gren dir kim şabi

3455 Yrmeye almamş h at³⁴⁵⁵
uvveti yok hem a if olmş at

Oturup yol stine bekler a yr³⁴⁵⁶
Hzret-i Msı gre şikr

nki grdi Hzret-i Msı ol³⁴⁵⁷
Aul aul didi aa y resl

Bir vaşyyet iyderem saa bu dem³⁴⁵⁸
Bil szm itse gerekdr dem-be-dem

Bilrem sen a peygmbersin ‘ ayn³⁴⁵⁹
r aına pes gidersin bu zamn

3460 Sylegil benm dilimden Tarua³⁴⁶⁰
Ger beni sever ise direm san

Ben an h sevmezem syle ‘ ayn³⁴⁶¹
Sevmesn ol hem beni pes bu zamn

³⁴⁵¹ // bizde h: h bizde L; anda bir T / Bu beyitten sonra T’de “kye” başlı atılmştır.

³⁴⁵² // amu aa: aa amu A E L M

³⁴⁵³ aına: Daına A  L M T // Hal ile: Halına L

³⁴⁵⁴ Yahd: Yahd ; Yahdu A E M / grdi anda: anda grdi L // kim: - L; ki M T

³⁴⁵⁵ yrmeye: yrmege L // a if: a if A / at: teni L

³⁴⁵⁶ stine: zre L / bekler: beklerdi  L T // gre: gre hem E; grdi L

³⁴⁵⁷ grdi Hzret-i Msı: Hzret-i Msı grdi A // didi aa: aa didi M

³⁴⁵⁸ saa: saa L // itse: itsem L; utsan T

³⁴⁵⁹ a peygmbersin: peygmber-i asn A E M / peygmbersin: peygmbersin L // Daına: aına E L / pes gidersin: hem gidersin L

³⁴⁶⁰ sylegil benm dilmnden Tarua: syle benim dilimden hem Tarıya M // san: şan L

³⁴⁶¹ (M114b) // hem beni pes: beni hem pes L; beni hem M

Dağı hem rızkım virürse ol Aḥad³⁴⁶²
Baña hem rızkı gerekmez tâ ebed

Ol benüm mevlâm degildür pes a yâr³⁴⁶³
Ben aña kul olmazam hem âşikâr

Dağı çok beyhûde sözler söyledi³⁴⁶⁴
Dimek olmaz gör ki Ḥâlîk neyledi

3465 Didi Mūsāya o dem ki yâ resûl³⁴⁶⁵
Beklerem bunda seni sen bilmiş ol

E123a Sözümi diyüp benüm tîz gelesin³⁴⁶⁶
Her ne kim dirse baña hem diyesin

Ḥazret-i Mūsā çün işitdi anı³⁴⁶⁷
Fıkr idüp didi eyâ Rabb-i Ğanî

Ol Yahūdî bu ne sözdür söyledi³⁴⁶⁸
Ben anı saña diyebilmem didi

Ç100a Vardı Tūr Tağına Mūsā hem o dem³⁴⁶⁹
Çok tekellüm itdi anda dem-be-dem

3470 Evine gelmek diledi ol resûl³⁴⁷⁰
Söyledi Ḥâlîk aña hem bâ-uşûl

Didi yâ Mūsā Yahūdî ne didi³⁴⁷¹
Hem saña niçe vaşiiyyet eyledi

³⁴⁶² hem rızkım virürse: rızkım virür ise A E M / Aḥad: Şamed A // rızkı gerekmez tâ: dağı gerekmez rızkı M / hem rızkı: rızk hem L / hem: hiç T / tâ: hem Ç

³⁴⁶³ (T116a; L102a) pes: hem A E M // hem: di T

³⁴⁶⁴ beyhûde sözler: sözler beyhûde T // gör ki Ḥâlîk: Ḥâlîkı gör L

³⁴⁶⁵ (A116a) // seni sen: beni sen E; seni hem L; seni ben M

³⁴⁶⁶ sözümi diyüp benüm tîz gelesin: bu sözümi yine diyüp gelesiñ L / diyüp: tıyup; tîz: tiz T // dirse baña hem: dir anı baña T / dirse: dir Ç // diyesin: diyesiñ L

³⁴⁶⁷ çün işitdi: işitdi çün A E M // eyâ: yâ L / Rabb-i: Rabb u A E M

³⁴⁶⁸ Yahūdî: Yahûdu A E M / saña: şaña L

³⁴⁶⁹ Tağına: Dağına A, M, T

³⁴⁷⁰ // bâ-uşûl: bâ-uşûl E M T

³⁴⁷¹ Yahūdî: Yahûdâ A Ç E; Yahûdu M // saña niçe vaşiiyyet: nice vaşiiyyet saña kim E M

Dimedün sen ol Yahūdī sözünü³⁴⁷²
Şimdi varup hem görürsin yüzünü

Didi Mūsā ben utandum yā İlāh³⁴⁷³
Görmedüm lāyık saña ey pād-şāh

Sen hod a^c lemsin İlāhi ne didi³⁴⁷⁴
Ol Yahūdī çok ^cabeş söz söyledi

3475 Hāḫ Te^c ālā didi ey Mūsā Kelīm³⁴⁷⁵
Ol Yahūdā söylegil olsun selīm

Sevmez ise ol Yahūdī ger beni³⁴⁷⁶
Çok severem söylegil pes ben anı

Daḫı benden dilemezse rızķını³⁴⁷⁷
Ben virürem rızķın adımdur Ğanī

Daḫı kulumdur benüm bilsün bu dem³⁴⁷⁸
Ben anuñ mevlāsiyam tuysun bu dem

Ben Kerīmem ben Rahīmem hem Ğafūr³⁴⁷⁹
Kul benimdür itmezem bil anı ḫor

E123b 3480 Ṭurma yā Mūsā yetişgil sen aña³⁴⁸⁰
Vaḫtidür bu dem geliserdür baña

Ḥāzır olğıl anda sen ey toğrı yār³⁴⁸¹
Hem cevābum aña söyle āşikār

Yuyuban ḫoyğıl kefene anı sen³⁴⁸²

³⁴⁷² beyit: - L / Yahūdī: Yahūdā A Ç E; Yahūduñ L; Yahūda M // varup hem: varuban M / görürsin: görürsün L

³⁴⁷³ didi: - M // saña: şaña L

³⁴⁷⁴ a^c lemsin: a^c lemsiñ L // Yahūdī: Yahūdā A Ç E M

³⁴⁷⁵ // ol Yahūdā: Yahūdiye T / Yahūdā: Yahūda Ç; Yahūdī L / söylegil: söyledi M L

³⁴⁷⁶ (M115a) // pes: sen M

³⁴⁷⁷ +

³⁴⁷⁸ (L102b; T116b) bu dem: ol L // tuysun: duysun A, M T / bu dem: ol L

³⁴⁷⁹ ben Rahīmem hem: ben Rahīmem ben A E M T; hem Rahīmem hem L // bil: ben M

³⁴⁸⁰ (A116b) ṭurma: durma A, M T // bu dem geliserdür: hem geliser bu dem T

³⁴⁸¹ ḫāzır: ḫāzır E / olğıl: olğıl Ç; ol kim L / ey: hem A E; - M // söyle: söyleye M

Ꞑıl namāzın defn Ꞑıl ol cānı sen

Çün işitdi Hāzret-i Mūsā anı³⁴⁸³
Tīz irişüp geldi gördi ol cānı

Didi yā Mūsā didügümü Tañrıña³⁴⁸⁴
Ol vaşıyyet kim dimişdüm ben saña

3485 Söyledi bilgil aña Mūsā Kelīm³⁴⁸⁵
Didi Tañrım söyledi olsun selīm

Ç100b Ger beni sevmez ise bilsün ‘ayān³⁴⁸⁶
Ben anı çok severem hem bi-gümān

Dağı rızķın dilemezse ol deni³⁴⁸⁷
Virürem rızķın adımdur çün Ğanī

Dağı mevlāsı benem hem bilsün ol³⁴⁸⁸
Pes Ꞑulumdur ol benüm hem tuysun ol

Bu sözi çünkim işitdi ol Yahūd³⁴⁸⁹
Ꞑalbine ol dem anuñ pes düşdi od

3490 Didi yā Mūsā senüñ Tañrıñ ‘ayān³⁴⁹⁰
Hāķdurur girçekdürür pes bu zamān

Ben aña böyle direm ol böyle dir³⁴⁹¹
Bu ne sırdur bu ne sırdur bu ne sır

Pes baña telķīn-i imān eylegil³⁴⁹²

³⁴⁸² koygıl kefene anı: anı kefene koygıl dağı T / koygıl: koygıl Ç L / anı sen: sen anı A E M // ol: - M / cānı sen: cān u teni A E M

³⁴⁸³ Hāzret-i: Hāzr M // tīz: tiz T / ol: o M

³⁴⁸⁴ didügümü: diyeyim mi T // ben saña: kendüñe Ç / saña: saña L

³⁴⁸⁵ söyledi bilgil aña Mūsā: söyledi Mūsā bilgil L; söylegil aña Mūsā didi M / aña: ayā T // söyledi: söylegil A E M

³⁴⁸⁶ +

³⁴⁸⁷ // adımdur: adumdurur Ç / çün: -Ç M; bil T

³⁴⁸⁸ Mevlāsı benem: Mevlāsiyam ben L / ol: beni A // hem: -E / tuysun: duysun A, M; bilsün T

³⁴⁸⁹ // anuñ pes: pes anıñ T

³⁴⁹⁰ yā: -M // hāķdurur: hāķdurur kim M / girçekdürür: gerçekdür Ç / pes: hem L; -M / bu: her A

³⁴⁹¹ (M115b) böyle: öyle T // sırdur bu ne sır: sır bu ne sır M

³⁴⁹² telķīn-i imān: imān telķīn T // birligin gel: birligini A E L M

Haḳ Te‘ālā birligin gel söylegil

Ol Hudādan daḥı ben el ıoymazam³⁴⁹³
Andan artuḳ ğayrı Tañrı bilmezem

E124a Bilmemişdim ben anı bildüm ‘ayān³⁴⁹⁴
Kılmazam ayruḳ daḥı aña gümān

3495 Hażret-i Mūsā aña bil ey Hoca³⁴⁹⁵
Telḳīn itdi ne ki var ucdan uca

Saña bir didim İlāhī pes didi³⁴⁹⁶
Cānını ol dem Haḳḳa ışmarladı

Yudı ol dem Hażret-i Mūsā anı³⁴⁹⁷
Hem kefene ıoydı ol arı cānı

Hażret-i Mūsā imāmet eyledi³⁴⁹⁸
Haḳ Te‘ālā gör ne hikmet eyledi

Çok melā’ikler o demde indiler³⁴⁹⁹
Ḳamusı anuñ namāzın ııldılar

3500 Bil güneş yüzini tutdı hem melek³⁵⁰⁰
Bu işe ḥayrān olup çerḥ u felek

Defn ııldılar anı pes ey paşa³⁵⁰¹
Söylegil sen yef‘alu’llāh mā yeşā

Didi Mūsā ey Hudā-yı Zü’l-minen³⁵⁰²

³⁴⁹³ (T117a; L103a) daḥı ben el ıoymazam: bir daḥı ben dönmezem L / ıoymazam: ıomazam A E M
T // ğayrı Tañrı: daḥı kimse Ç; ğayrı kimse L

³⁴⁹⁴ // ayruḳ: ğayrı L; ayriḳ T /daḥı aña: aña daḥı A

³⁴⁹⁵ (A117a) +

³⁴⁹⁶ saña bir didim İlāhī pes: pes baña birdir İlāhī hem T / saña: şaña L

³⁴⁹⁷ // ıoydı ol: ıoydılar M

³⁴⁹⁸ +

³⁴⁹⁹ melā’ikler: melekler E // ıamusı anuñ namāzın: ıamu daḥı namāzını L / anuñ: anı M / namāzın: namāzın hep E

³⁵⁰⁰ yüzini: yüzün L / tutdı hem: hem tutdı T // işe: işi M / olup çerḥ u: olur çerḥ-i Ç; oldı çerḥ-i L; olup çerḥ-i M T

³⁵⁰¹ defn: defn A E M / anı pes: pes anı T // yef‘alullāh mā yeşā: yef‘alullāhü mā yeşā’ A E; yef‘alullāhi mā yeşā M; yef‘alullāhü mā yeşā T

Bu ne şan‘ atdur ki itdün bunda sen

Ç101a ‘Ömri şirk ile anuñ geçmiş idi³⁵⁰³
Emriñi hem tutmayup kaçmış idi

Şimdi ne oldı ki imān buldı bu³⁵⁰⁴
Dertlerine kamu dermān buldı bu

3505 Kullaruñ hāşından oldı bu saña³⁵⁰⁵
Dilerem bildüresin anı baña

Birliğün haqqı için ey Ferd ü Rabb³⁵⁰⁶
Bu cevābı eylerem senden taleb

Haq Te‘ālā söyledi pes ey Kelīm³⁵⁰⁷
İydeyüm aşlı nedür olgıl selīm

E124b Bu kişi müşrik idi dağı deni³⁵⁰⁸
Līkī haşlet tutar idi bil anı

Yā şabī görseydi yā öksüz yetim³⁵⁰⁹
Tıramazdı dir idi aña yetim

3510 İrişüp tutardı anuñ elini³⁵¹⁰
Şıgayup başın şorardı hālını

Oḡşayup göñlini alurdu anuñ³⁵¹¹

³⁵⁰² Hudā-yı: Hudāyā T / Zü’l-minen: Zü’l-menen A E M // itdün: itdin T / bunda: baña L

³⁵⁰³ ‘ömrü: ‘ömrü M / şirk ile anuñ: anıñ şirkle L

³⁵⁰⁴ şimdi ne oldı ki imān buldı: kerem olup ehl-i imān boldı L / bu: ol A E M // dertlerine: derdlerine Ç L / bu: ol A E M

³⁵⁰⁵ kullaruñ: kulların T / saña: saña L // bildüresin anı: bildüresiñ bunı L / Bu mısra M’de bir sonraki beytin ikinci mısrasıyla karıştırılarak yazıya aktarılmıştır.

³⁵⁰⁶ (M116a) birliğün: birliğin T / haqqı için: haqqı için Ç T / Ferd ü: Ferd-i L T

³⁵⁰⁷ söyledi pes: hitāb itdi L; çün buyurdu T // iydeyüm aşlı nedür olgıl: iydelim aşlı olgıl hem T / olgıl: olgıl A Ç E L T

³⁵⁰⁸ (L103b; T117b) Bu sayfada, L nüshasında, der-kenār olarak şöyle yazılmıştır: “Nidā-yı Ḥamdī ‘Oşmān Efendi” // līkī haşlet tutar idi bil anı: līk haşlet tutar idi ol deni T / līkī: līkī A, M; leyki E / tutar: dutar M

³⁵⁰⁹ görseydi: görse idi A E L M: görse T / yetim: yetim Ç M T // Bu mısra L’de yazılmamıştır. Bunun yerine sonraki beytin ilk mısrası yazılmıştır. / tıramazdı: duramazdı A Ç L M; duramaz idi T

³⁵¹⁰ (A117b) // mısra: - L / başın şorardı: şorardı anuñ A E M

³⁵¹¹ göñlini alurdu anuñ: alurdu göñlini ele E M; sever idi anı hemin L // hem şorardı hālını der-māndenüñ: göñlin alup şorardı hem hālın L / der-māndenüñ: her dem hele E M; dūrmādeniñ T

Hem şorardı hâlini der-mândenüñ

Çalmış işi her ne varsa âşikâr³⁵¹²
Çamusın anuñ görürdi bil â yâr

Bu idi hâli anuñ pes yâ resûl³⁵¹³
Haşleti bu idi anuñ bâ-uşûl

‘Ömri geçmişdi bu hâl ile ‘ayân³⁵¹⁴
Şefkat iderdi yetîme bî-gümân

3515 Ben keremler kânı şefkat eyledüm³⁵¹⁵
Nûr-ı îmân ile rahmet eyledüm

Hażret-i Mûsâ işitdi bu sözi³⁵¹⁶
Ağlamakdan kan ile tıldı gözi

Didi kim ey Kâdir ü Settâr Hû³⁵¹⁷
Bu ne hikmetdür ne şan‘ atdur ne bu

Bu ne şefkatdür idersin kuluña³⁵¹⁸
Bu ne rahmetdür idersin kuluña

Bu ne lutf u bu ne fazl u bu ne iş³⁵¹⁹
‘İlmüne irmez senüñ hîç bir biliş

Ç101b 3520 Var iden sensin ‘ademden ‘âlemi³⁵²⁰
Saña bir diyen çü mahrûm kıala mı

³⁵¹² çalmış: çalmış idi E // çamusın: çamusı T / bil â yâr: âşikâr L

³⁵¹³ hâli anuñ: anıñ hâli L T / pes: hem L // haşleti: haşlet E / bu idi anuñ: anıñ bu idi Ç; çok işlerdi L / bâ-uşûl: bâ-üşûl T

³⁵¹⁴ // yetîme: yetime T / bî-gümân: her zamân L

³⁵¹⁵ // nûr-ı: nur u E M

³⁵¹⁶ +

³⁵¹⁷ Kâdir ü: Kâdir-i A Ç L; Kâdir ü E; Kâdir-i T // hikmetdür: hikmetdür bu A / ne şan‘ atdur ne: hem ne şan‘ atdur L

³⁵¹⁸ idersin: idersin Ç; İlâhî L // Bu beyit A, E ve M nüshalarında takip eden beyitle yer değiştirilerek yazıya aktarılmıştır./ idersin: idersin Ç L

³⁵¹⁹ lutf u bu ne fazl u: lutf bu ne fazl Ç L T // ‘ilmüne irmez senüñ hîç bir biliş: hikmetüne irmez ‘aql fikr iş L / biliş: buluş Ç; böyle iş T

³⁵²⁰ sensin: sensin L // saña: şaña L / çü mahrûm kıala mı: çü mahrûm kıalmadı L; çün mahrum kıala mı M; kıalur mı mahrûmı T

Bu hikāyetden ġaraż ey cān-ı men³⁵²¹
Çok ‘ıberdür çok ‘ıberdür aña sen

E125a Bundan artuğ ola mı dağı ‘ıber³⁵²²
Bundan artuğ ola mı dağı haber

Bir Yahūdā kişi iken hem a yār³⁵²³
Şirk ile geçmişti ‘ömri āşikār

Her yetīm ü öksüze şefkat için³⁵²⁴
Her şabī olanlara hürmet için

3525 Ol Hudā-yı lem-yezel gör neyledi³⁵²⁵
Nūr-ı imān ile anı toyladı

Sen ki anı bir bilürsin ey deni³⁵²⁶
Böyle bir Rabbüñ ola adı Ġanī

Emrini anuñ tutasın sen ‘ayān³⁵²⁷
Kaçasın nehyinden anuñ her zamān

Şefkat idesin yetīm u öksüze³⁵²⁸
Ne direm saña kulağ tut bu söze

Bil ki girdüñ cennete şeksüz a yār³⁵²⁹
Ne gezersin bu fenāda durma var

3530 Dağı ten kaldı bu fānī dünyāda³⁵³⁰
Ne bakarsın mala mülke ey dede

Ķamusını bu demin çal hāke sen³⁵³¹

³⁵²¹ (M116b) cān-ı men: cān u men A Ç E; cān u sen M // ‘ıberdür çok ‘ıberdür: ‘ıberdür diñle anı L

³⁵²² beyit: - L

³⁵²³ (T118a) Yahūdā kişi iken hem: Yahūdī iken ol kişi T / Yahūdā: Yahūda E; Yahūdī L

³⁵²⁴ yetīm ü: yetim-i Ç L; yetime M; yetim-i T / için: eyleñ L // için: eyleñ L

³⁵²⁵ (A118a; L104a) // nūr-ı imān ile anı: nūr u imān ile anı hem E

³⁵²⁶ bir bilürsin: bir bilesin Ç; birleyesiñ L; bir bilüpsin M // adı: ismi L

³⁵²⁷ tutasın: tatarsın E M; tutasıñ L / sen: pes A Ç E M; hem L // kaçasın: kaçasıñ L; kaça M

³⁵²⁸ beyit: -L / yetīm ü: yetim-i Ç; yetim ü hem E; yetim-i T

³⁵²⁹ bil ki girdüñ cennete şeksüz a yār: şüphe yoğdur girersiñ sen cennete L / girdüñ: girdin T / şeksüz: şeksiz M // gezersin bu fenāda durma var: gezersiñ serseri sen dünyāda L / fenāda durma: fenā dünyāda T / durma: turma: A Ç

³⁵³⁰ beyit: -Ç L / ten: teñ A E M // mala mülke ey dede: mālīña mülke yā arada T

Ger dilerseñ çıkasın hem pāke sen

Yā İlāhī Muştafānuñ hürmeti³⁵³²

Yā İlāhī Müctebānıñ hürmeti

Ālīnūñ etba^ç ınuñ aḥbābınuñ³⁵³³

Şaḥbinūñ ezvācınuñ evlādınuñ

Hürmetiyeün bize luṭf it ey Kerīm³⁵³⁴

Eylegil nār-ı caḥīmlerden selīm

3535 Görmüşem esmā-i ḥüsnā içre ben³⁵³⁵

Bir aduñ vardır Semī^ç ey Zü'l-minen

E125b

Ol Semī^ç ismüñ ḥaḳḳıyeün ey Semī^ç³⁵³⁶

Hâtımede sen bizi eyle şeci^ç

Bu Zâ^ç ifi bî-nevâı şād kı1³⁵³⁷

Ḳamu dertlerden bu dem āzād kı1

Muştafānuñ yüzi nûrı hürmeti³⁵³⁸

Ol Kelīmüñ daḥı Tûrı hürmeti

Ç102a

El-emān ey pād-şāh-ı kün fekān³⁵³⁹

El-emān ey padişāh-ı lâ-mekān

3540 El-emān ey cümleñüñ Settārı sen³⁵⁴⁰

El-emān ey cümleñüñ Ğaffārı sen

Ḳapuña geldük senüñ biz ey Aḥad³⁵⁴¹

³⁵³¹ beyit: -Ç L // dilerseñ: dilersin T

³⁵³² // yā İlāhī Müctebānuñ: Müctebānıñ yā Rabbenā L / Müctebānuñ: Müctebānıñ hem E

³⁵³³ etba^ç ınuñ: etba^ç ınuñ hem E // şaḥbinūñ: aḥbābınuñ L

³⁵³⁴ hürmetiyeün: hürmeti içün T / luṭf: luṭfı A / it ey: eyle L / Kerīm: -Ç // eylegil: eyle bizi A E M / selīm: emīn L M

³⁵³⁵ esmā-i ḥüsnā: esmā-i ḥüsnāda A E M; esmāü'l-ḥüsnā T / içre ben: çü sen A E; çün ben M // bir aduñ vardır Semī^ç ey: E's-Semī^ç ü'l-Başır ismiñ L / aduñ: adın T / Zü'l-minen: Zü'l-menin A E M

³⁵³⁶ (M117a) Semī^ç ismüñ ḥaḳḳıyeün ey Semī^ç: isimlerin ḥaḳḳıyeün ey Kerīm L // bizi: bize L T / şeci^ç: seci^ç Ç; şeci^ç L

³⁵³⁷ beyit: -L // ḳamu: cümle M / āzād: āzādu A E; āzādı M

³⁵³⁸ (T118b) beyit: -L // Kelīmüñ: Kelimiñ T / Tûrı: Tûru E M

³⁵³⁹ beyit: -L // lâ-mekān: bî-mekān Ç T

³⁵⁴⁰ (A118b) beyit: -Ç L / ey: ey pād-şāhı M // cümleñüñ: ḳamunuñ A E M

Ḳuluñuz biz sözümüzi ḳılma red

Saña lâıyık bizde bir tâḳat ḳanı³⁵⁴²
Pür-günâhuz yarlıgağıl yâ Ğanı

Daḫı dîdâruñ bize göster ‘ayân³⁵⁴³
Görelüm anı ḳamu biz bî-gümân

Atamuzı anamuzı yarlıga³⁵⁴⁴
Anları buñ günde şalma darlıga

3545 Ehl-i imâna ḳamu raḥm eyle sen³⁵⁴⁵
Şâniña layık odur raḥm eyle sen

Daḫı dîdâruñ naşib it ey Kerîm³⁵⁴⁶
Bu kitâbuñ şâhibini sen yâ Raḥîm

Müstecâb it bu du‘âmuz ey Aḥad³⁵⁴⁷
Eyle ḳalmış ḳullara her dem meded

Oḳuyanı diñleyeni [yazanı]³⁵⁴⁸
Raḥmetiñle [yarlıgağıl] anları

Hem bu ḳışsa burada oldu tamâm³⁵⁴⁹
Ol resûlün ruḫına yüz biñ selâm

3550 Fâ‘ ilâtün fâ‘ ilâtün fâ‘ ilât³⁵⁵⁰
Vir Muḫammed Muştafâya şalavât

³⁵⁴¹ beyit: -L // ḳuluñuz biz sözimizi ḳılma: ḳuluñuzuk gel bizi sen eyleme A; ḳuluñuz gel sözümüzi ḳılma Ç; ḳuluñuz gel itme sözümüzi E M

³⁵⁴² beyit: -Ç L / bir: pes A E M // yâ: ey A / yarlıgağıl: yarlıgağıl T

³⁵⁴³ beyit: -L / daḫı: didi M / dîdâruñ: dîdârin T // ḳamu biz: ḳamumuz A E M

³⁵⁴⁴ beyit: -L / anamuzı: anamuzı hem E // buñ: bu T / günde: gün içre E

³⁵⁴⁵ beyit: -Ç L / ḳamu: cümle M // layık odur: layıkdurur E

³⁵⁴⁶ beyit: -Ç L T / ey: yâ E // Bu mısra da vezin bozuk. / bu kitâbuñ şâhibini sen yâ: Mîri Ḥüseyniñe daḫı göster yâ E; Molla Aḫmed ḳuluñı sen ey M

³⁵⁴⁷ beyit: -Ç L // ḳalmış ḳullara her dem: her dem ḳalmışlara cümle M

³⁵⁴⁸ beyit: -A Ç E L M / [yazanı]: yazdırup hem yazanı T // Bu mısra da vezin bozuk. / [yarlıgağıl]: yarlıgağıl T

³⁵⁴⁹ beyit: -A Ç L M T

³⁵⁵⁰ fâ‘ ilâtün fâ‘ ilâtün fâ‘ ilât: fâ‘ ilâtün fâ‘ ilât Ç // vir Muḫammed Muştafâya: biñ günâhı ‘afv ider bir Ç; biñ günâhı maḫv ider bir L / Muştafâya: Muştafâya çok T

E126a Der-beyân-ı Hâzret-i 'Îsâ 'Aleyhi's-selâm Bir Yahûdiyle Refîk Olduğu*

Nâle kıl ey 'andelîb-i gül-feşân³⁵⁵¹
Dünyâdan gitdükde kıla bir nişân

Ol nişân ile seni yâd ideler³⁵⁵²
Raḥmet ile cânunî şâd ideler

Ger nişânın kalmasa dünyâda bil³⁵⁵³
Âdemîlerden değilsin anlağıl

Yoksa bu külhan tıracağ yir değil³⁵⁵⁴
Bu fenâ 'uqbâ ile hem bir değil

3555 Çokları güldürdi bu fânî vaṭan³⁵⁵⁵
Âhiri ağlatdı bu dem anla sen

Evvelinden ol saña virür şeker³⁵⁵⁶
Tuyamazsın zehr imiş şeker meger

Sen tıyunca zehr imiş ol dem anı³⁵⁵⁷
Ḥâk ile yeksân ider bilgil seni

Pes bu zehri içmegil sen ey ḥoca³⁵⁵⁸
Çokları zâr eyleyüp ucdan uca

Kes tama' bu dünyâya meyl eyleme³⁵⁵⁹

* Der-beyân-ı Hâzret-i 'Îsâ 'Aleyhi's-selâm Bir Yahûdiyle Refîk Olduğu: Hâzret-i 'Îsâ Seferde Yoldaş Oldı Bir Yahûdâya Ç; Der-beyân-ı Hâzret-i 'Îsâ 'Aleyhi's-selâm Bir Yahûdu ile Refîk Olduğu E; Hâzret-i 'Îsâ 'Aleyhi's-selâm ile Bir Yahûdîniñ Olan Kıssasıdır L; -M; Dîbâce T

³⁵⁵¹ gül-feşân: gül-fişân E M; dür-feşân T

³⁵⁵² (M117b) +

³⁵⁵³ kalmasa: kalmaya A E M // değilsin: değilsin L / anlağıl: anlağıl Ç L T

³⁵⁵⁴ (T119a) külhan: külhân L T / tıracağ: duracağ A, M, T // fenâ 'uqbâ ile hem: fenâdır 'uqbâ ile L / değil: degül A, M

³⁵⁵⁵ (L104b) Bu beyit A'da yedi beyit sonra gelmektedir. / fânî: fân L // bu dem anla: hem anla L; anla anı T

³⁵⁵⁶ evvelinden: evvelinde Ç / ol: hem A / saña: şaňa L // tuyamazsın zehr imiş şeker meger: tuyamazsın zehirmiş ol şeker L / tuyamazsın: duyamazsın A, M; duymaz isen T / şeker meger: meger şeker E M

³⁵⁵⁷ (A119a) beyit: -Ç / sen: hem T / tıyunca: tıyunca E L / zehr imiş: zehir imiş A / ol dem: sen bil T // ḥâk ile: ḥâkla L

³⁵⁵⁸ pes: sen M // eyleyüp: eyledi E M T

³⁵⁵⁹ tama' bu dünyâya: bu dünyâda tama' Ç / meyl: meyl sen E // görseñ: görseñ T / benim: baňa L

Her ne görseñ bu benüm olsun dime

3560 Fıkr-i fāsiddür aña bil bağlama³⁵⁶⁰
Kendü elünle döğünüp ağılama

Bir haber temşil idem ey cān-ı men³⁵⁶¹
Çok naşihatdür bize gel aña sen

Bil eşağ kavlı ile anı söylerem³⁵⁶²
Şanma kim kendümden anı ben direm

Dü cihān fahrına bu dem ey paşa³⁵⁶³
Gel şalavāt virelüm başdan başa

Ç102b E126b Kim anuñ hürmetine ol Müste‘ān³⁵⁶⁴
Vire bize tamu odundan emān

3565 Söze bu dem başlayalum şîr-i ner³⁵⁶⁵
Bir zamān bil Hâzret-i ‘İsâ meger

Bir sefer düşdi aña ol arı cān³⁵⁶⁶
Yoldaş oldu bir Yahūdîye ‘ayān

İki girde var idi ‘İsâ ile³⁵⁶⁷
Var idi üç girde ol tersâ ile

Katdılar azukların pes bir yire³⁵⁶⁸
Kanda kim ikisi hem anuñ ire

Oturup azuklarını yiyeler³⁵⁶⁹

³⁵⁶⁰ beyit: -Ç / fāsiddür: fāsitdir L // kendü: kendi L T / elünle: elinle T / döğünüp: döğünüp hem E

³⁵⁶¹ temşil: temşil T / cān-ı men: cān u men A E; cān u sen M

³⁵⁶² bil: hem L / anı: anı ben A; bunı L // şanma kim: şanmañuz E / kendümden anı ben: anı kendümden ben A; ben anı kendümden L / kendümden: kendimden T

³⁵⁶³ +

³⁵⁶⁴ beyit: -L / hürmetine: hürmetiyçün T / ol: hem A, M; hem ol E // Bu beyitten sonra T’de “Hikāye” başlığı atılmıştır.

³⁵⁶⁵ şîr-i ner: arı cān A E M ; şîr u ner Ç T // bir zamān bil Hâzret-i ‘İsâ meger: Hâzret-i ‘İsâ meger pes bir zamān A E M; zamānında Hâzret-i ‘İsâ meger L

³⁵⁶⁶ ol arı cān: ey şîr u ner A E M // Yahūdîye ‘ayān: Yahūdî hem meger A E M

³⁵⁶⁷ (M118a) +

³⁵⁶⁸ (T119b) azukların pes: azukların hem L; azıklarını M // ikisi anuñ: menzillerine L / hem anuñ: anuñ hem L T

Çok şükürler Hâlıkâ bil diyeler

3570 Ol Yahūdī didi gönlünden ‘ayān³⁵⁷⁰
Üçdürür girdem benüm pes bu zamān

Biri artuğdur anı bu dem yiyem³⁵⁷¹
Şoricağ hem ikidür girdem diyem

Girdenüñ birini uğrın yidi ol³⁵⁷²
Bir zamān pes gitdi anlar bā-uşul

Pes ta‘āmuñ vaḳti oldı hem ‘ayān³⁵⁷³
Azuğı getürdiler çün ol zamān

Ol zamān ‘İsā Yahūda söyledi³⁵⁷⁴
Girdenüñ biri ḳatı getür didi

3575 Ol Yahūdī didi ‘İsāya o dem³⁵⁷⁵
Evvelinde ikidür yā ben nidem

Didi ‘İsā sen yalan [didüñ] anı³⁵⁷⁶
Girde pes üç idi ḳanı ey denī

Pes Yahūdī and içüp didi aña³⁵⁷⁷
Evvelinde bu idi direm saña

Daḥı ‘İsā dınmadı pes gitdiler³⁵⁷⁸
Gözleri bir a‘ mā ādem gördiler

³⁵⁶⁹ azuğlarını: azıkların M T; azıkların E // bil diyeler: pes diye T

³⁵⁷⁰ gönlünden: gönlünde Ç / ‘ayān: a yār M // girdem benüm pes: benim girdelerim L / bu zamān: bil a yār M

³⁵⁷¹ (A119b; L105a) anı bu dem: bu dem anı: A T // şoricağ: şoricuğ M

³⁵⁷² birini: birin M / uğrın: uğrun A Ç L; uğrı T // pes: -A; hem Ç / pes gitdi anlar bā-uşul: gitdi pes anlar ūşul E M; gitdiler anlar bā-uşul L / bā-uşul: bā-üşul T

³⁵⁷³ oldı: geldi L / hem ‘ayān: pes ‘ayān A // azuğı: azığı M; azuğı T / çün ol zamān: pes ez-meyān A E L M; pes der-miyān Ç

³⁵⁷⁴ // getür: noldı L

³⁵⁷⁵ Yahūdī didi ‘İsāya: Yahūda ‘İsāya didi L; Yahūdī ‘İsāya didi T // evvelinde: evvelinden A L

³⁵⁷⁶ beyit: -A Ç E L M / [didüñ]: didin T

³⁵⁷⁷ Yahūdī: Yahūda L / Yahūdī and içüp: Yahūdu andan içün M // evvelinde: evvelinden A L / saña: şaña L

³⁵⁷⁸ ‘İsā dınmadı pes: Hâzret-i ‘İsā dınmadı çün M / dınmadı: dımedi Ç; tınmadı L // bir a‘ mā: a‘ mā bir L T / ādem gördiler: ere yitdiler A; ādem yitdiler L

E127a Bil du‘ ā kıldı aña ‘İsā o dem³⁵⁷⁹
Gözleri açıldı a‘ mānuñ çü hem

3580 Yine ‘İsā ol Yahūda söyledi³⁵⁸⁰
Kim bu a‘ mānuñ gözin açan didi

Ben bilürem sen yalan didüñ anı³⁵⁸¹
Girde pes üç idi kanı ey denī

Ç103a Ol Hudā haqqı içün direm saña³⁵⁸²
Girdenüñ biri katı söyle baña

Ol Yahūdī yine and içdi ‘ayān³⁵⁸³
Didi evvelden bu idi pes hemān

Yine andan göçüben bil gitdiler³⁵⁸⁴
Dağı bir kötürüm kişiye yitdiler

3585 Hāzret-i ‘İsā du‘ ā kıldı a yār³⁵⁸⁵
Ol dağı buldı şifā hem āşikār

Yine ‘İsā söyledi bil ey denī³⁵⁸⁶
Kötrüme viren şifā haqq-ı Ğanī

Girdenüñ birisini direm saña³⁵⁸⁷
Neyledüñ bu demde gel söyle baña

Ol Yahūdī yine and içdi a yār³⁵⁸⁸

³⁵⁷⁹ bil du‘ ā kıldı aña ‘İsā o dem: hem du‘ ā eyledi ‘İsā ādeme L / bil: bir T // çü hem: o dem L M

³⁵⁸⁰ // açan: açan Hāqq

³⁵⁸¹ beyit: -L T

³⁵⁸² ol Hudā haqqı içün direm saña: ol Hāqq içün direm ben hem saña A E M; anıñ haqqıyçün ben direm saña L / haqqı içün: haqqıyçün Ç // söyle baña: direm saña T

³⁵⁸³ (L105b; M118b) Yahūdī: Yahūda L / yine and içdi: and içdi yine A / and içdi ‘ayān: içdi baña M / and: anda T // evvelden: evvelde T / pes hemān: diyem saña M

³⁵⁸⁴ (T120a) andan göçüben bil: göçüben bil andan A / bil: hem L // dağı: -L / kişiye: kişiye hem L / yitdiler: yitdi yār E

³⁵⁸⁵ a: ey Ç // şifā hem: şifālar L

³⁵⁸⁶ // viren şifā: şifā viren E L M / haqq-ı Ğanī: ol Ğanī L

³⁵⁸⁷ (A120a) birisini direm saña: birini direm ben saña L // neyledüñ: neyledin T / gel söyle: söyle gel T

³⁵⁸⁸ Yahūdī: Yahūda L // evvelinden: evvelinde E M T / şehsüvār: şāhsüvār E

Evvelinden bu idi ey şehsüvār

Bir ulu çaya olar pes geldiler³⁵⁸⁹
Kim geçilmez bakup anı gördiler

3590 Didi Bismi'llāh o dem bil āşikār³⁵⁹⁰
Çayın üstünden o dem geçdi a yār

Ol Yahūdī giçemez gördi anı³⁵⁹¹
Didi 'Īsā geçürem şimdi seni

Ben didigüm sözi sen de söylegil³⁵⁹²
Bil geçersin çayı bu dem añağıl

E127b Didi 'Īsā didügin ender-zamān³⁵⁹³
Geçdi çayı hem Yahūdī bī-gümān

Yine 'Īsā ol Yahūda söyledi³⁵⁹⁴
Bizi çaydan giçüren haqqı didi

3595 Girdenün biri xanı pes ey Yahūd³⁵⁹⁵
Yine inkār eyledi bil ol hasūd

Bir zamān gitdi acıkdı şîr-i ner³⁵⁹⁶
Geldi bir keklik aña ol dem meger

Bişürüben yidiler ol dem anı³⁵⁹⁷
Gör ne mu' ciz gösterür aña Ğanī

Kekligün süñüklerin ol dem a yār³⁵⁹⁸
Cem' kıldı ucdı gitdi āşikār

³⁵⁸⁹ olar pes: dağı hem L / geldiler: yetdiler Ç

³⁵⁹⁰ dem bil: demde L // çayın: çayın L T / üstünden: üstünde E M / geçdi a yār: geçdiler M

³⁵⁹¹ Yahūdī: Yahūda L; yehūdu M

³⁵⁹² // bil: kim A; hem L / geçersin: geçersin Ç L; giçesin T / çayı: çay E L / bu dem: -M

³⁵⁹³ ender: hem ol L // çayı hem Yahūdī bī-gümān: çay ol zamān itme gümān L / Yahūdī: yürüdi E M / bī-gümān: ol zamān T

³⁵⁹⁴ // çaydan giçüren haqqı: geçüren haqqı bu çaydan E

³⁵⁹⁵ pes: hem M // bil: pes A Ç E; hem L; -M

³⁵⁹⁶ zamān gitdi acıkdı şîr ü ner: zamānda gitdi acıkdı bular E / şîr-i ner: şîr ü ner A E; hem bular M

³⁵⁹⁷ // mu' ciz: mu' cizdür E M / aña Ğanī: Rabb-i Ğanī L; anı Ğanī M

³⁵⁹⁸ (M119a) süñüklerin ol dem a yār: süñüklerini hem o dem L / süñüklerin ol dem: ol dem süñüklerin A E; ol dem süñükleri M; sevmeklerin ol dem T // gitdi: gitdi hem M

Ç103b Yine didi ol Yahūda ol zamān³⁵⁹⁹
Anı dirilden Hūdā haqqı ‘ayān

3600 Girde xanı söylegil şimdi anı³⁶⁰⁰
Yine inkār eyledi hem ol denī

Söylenü söylenü yine gitdiler³⁶⁰¹
Ac oluban bir yire çün yitdiler

Anları bir kimse da‘vet eyledi³⁶⁰²
Bir buzağı anlara boğazladı

Bişürüben ol dem anı yidiler³⁶⁰³
Zā‘id itsün Haq Te‘ālā didiler

Yine ‘İsā ol dem söyledi aña³⁶⁰⁴
Ol kişinün nānı haqqı di baña

3605 Girdenün pes birisi xanı didi³⁶⁰⁵
Ol Yahūdī yine inkār eyledi

Giderek bir şehre anlar geldiler³⁶⁰⁶
İkisi bir yire yine xondılar

E128a Ol vilāyet pād-şāhı kim meger³⁶⁰⁷
Hasta imiş tıydılar anlar haber

Uyudı ‘İsā peygamber ol zamān³⁶⁰⁸

³⁵⁹⁹ (T120b) // dirilden: dirildüren M

³⁶⁰⁰ xanı söylegil şimdi anı: noldı söylegil şimdi xanı L / şimdi anı: gel şimdi sen A E; şimdi sen M // hem ol denī: hem ol degen A E; ol zamān M

³⁶⁰¹ söylenü söylenü: söyleyü söyleyü E T; söyledi söyleyü M / yine: yine hem M // yire çün: mekāna L / yitdiler: gitdiler M

³⁶⁰² (A120b) // buzağı: buzağı M

³⁶⁰³ (L106a) dem anı: demin hem L // zā‘id: zāyid Ç; ziyād L

³⁶⁰⁴ // nānı: nān L / di: didi Ç

³⁶⁰⁵ pes birisi: birisi pes A E M // Yahūdī: Yahūdu A, M

³⁶⁰⁶ anlar geldiler: anda vardılar L / anlar: anlar hem M // bir yire yine: dağı hem anda L / yire: yire hem M

³⁶⁰⁷ pād-şāhı kim: begisi anda L // tıydılar anlar haber: duyalar anlar meger Ç; tıydılar andan meger L / tıydılar: duydılar A, M, T

Ol Yahūdī didi gönülden ‘ayān

Bu ‘aşādur bu kişiye iş iden³⁶⁰⁹
Her ne mu‘ciz kim ider budur iden

3610 Bu ‘aşāyı şimdi ben uğurlayam³⁶¹⁰
Anuñ itdügi işi ben eyleyem

Bu fikirle ol denī bil āşikār³⁶¹¹
Ol ‘aşāyı aluban gitdi a yār

Pād-şāhuñ kapusına geldi ol³⁶¹²
Cümle halka ben hekīmem didi ol

Her ne hasta var ise ben bu zamān³⁶¹³
Kim sağalduram göricek ben hemān

Ol kavm çün bu sözi pes işitdiler³⁶¹⁴
Varuban ol pād-şāha didiler

3615 Pād-şāh anı çü tıydı pes ‘ayān³⁶¹⁵
Getürüñ anı didi tiz bu zamān

Ç104a Ol Yahūdayı varup getürdiler³⁶¹⁶
Pād-şāha bil anı yitürdiler

Pād-şāhı gördi hasta ol ‘ayān³⁶¹⁷

³⁶⁰⁸ uyudu ‘İsā peygamber ol zamān: uyur iken ‘İsā peygamber hemān L / ol: anı E // Yahūdī: Yahūdu M / didi gönülden: gönünden didi L / gönülden: gönünden A, M; gönünde Ç E

³⁶⁰⁹ // mu‘ciz kim ider budır: mu‘cizdür kim bu M / iden: gören L

³⁶¹⁰ // itdügi işi ben eyleyem: eyledügi işi ben göreyim L / eyleyem: işleyem M

³⁶¹¹ fikirle: fikir ile L T / bil: pes A; hem L

³⁶¹² pād-şāhuñ kapusına: pād-şāh kapusına çün T // cümle: kamu A Ç E L M / ben hekīmem didi: hekīmem söyledi L

³⁶¹³ (M119b) bu: -M

³⁶¹⁴ (T121a) ol kavm çün: kapuda halk L / kavm: kavüm A E M // pād-şāha: halıfeye L

³⁶¹⁵ pād-şāh anı çü tıydı pes ‘ayān: pād-şāh duydu anı çün pes ‘ayān A; pād-şāha tıydı anı çün ‘ayān E; halıfe anı getürüñ pes hemān L; pād-şāh duydu anı pes hemān M / tıydı: duydu Ç // getürüñ anı didi tiz bu zamān: tizirek (...) ‘ayān L / getürüñ: getürin T // anı didi: didi anı Ç

³⁶¹⁶ Yahūdayı varup getürdiler: Yahūdiyeyi alup gitdiler L / Yahūdayı varup: Yahūda varuban A; Yahūdī varuban E; Yahūdu varuban M; Yahūdī varup T // pād-şāha bil anı yitürdiler: halıfeyi (...) vardılar L / anı: -M

³⁶¹⁷ (A121a) pād-şāhı gördi hasta ol: ol meliki hasta gördi hem L / gördi hasta ol: hasta gördi ol A; gördi ol hasta T / ol: - M // ‘aşāyile: ‘aşā ile A, M T / pes: çün T; - L

Ol ʿaşâyile şıgadı pes hemân

Pād-şāhuñ derdi hem ey şehsüvār³⁶¹⁸
Bedter oldı evvelinden pes a yār

Ol Yahūdı aşmağa buyurdı ol³⁶¹⁹
Ol zamân irişdi pes ʿİsâ resûl

3620 Şıgadı bilgil ʿaşâ ile anı³⁶²⁰
Pes diriltdi pād-şāhı ol Ğanī

E128b Ol Yahūdı getürüp ʿİsâ hemân³⁶²¹
Yine yola girdiler hem ol zamân

Yine ʿİsâ ol Yahūda söyledi³⁶²²
Gördüğün mu ʿciz haqqıyçün hem didi

Girdenün xanı birisi di baña³⁶²³
Yine inkâr eyledi ol dem aña

Yine gitdiler ikisi âşikâr³⁶²⁴
Bir harâbe yire geldiler a yār

3625 Gördiler kim canavarlar pes ʿayân³⁶²⁵
Bir yiri eşmiş çü gördiler hemân

Çıkmış üç kerpiç o yirden âşikâr³⁶²⁶
Üçü dağı anlarıñ altun a yār

Gördiler ol dem anı bilgil ʿayân³⁶²⁷

³⁶¹⁸ (L106b) pād-şāhuñ derdi hem ey: ol melikiñ derdi dağı L / şehsüvār: şāhsüvār E // bedter: biter A
E L T; biter M

³⁶¹⁹ ol: - T / Yahūdı: Yahūdu A, M; Yahūdīyi E L T // pes ʿİsâ: ʿİsâ-yı L

³⁶²⁰ ʿaşâ ile: ʿaşâ ile hem E // pes diriltdi: hem dirildi L

³⁶²¹ Yahūdı: Yahūdu A, M; Yahūd L; Yahūdīyi T

³⁶²² // gördüğün: gördiğin T / haqqıyçün: haqqı çün Ç T / hem: - L M

³⁶²³ girdenün xanı birisi di: girdeyi taqrir eyle sen L / girdenün: girdenün A; gerdeniñ M // eyledi ol
dem: ol dem eyledi A

³⁶²⁴ gitdiler ikisi: ikisi gitdiler T / ikisi: ikisi ol dem E; ikisi hem M // geldiler: geldiler çün M / a: ey Ç
L

³⁶²⁵ // bir yiri eşmiş çü gördiler: birbiriyle oynaşur anda L

³⁶²⁶ çıkmış üç kerpiç o yirden: var idi üç kerpice anda L / yirden: yirde Ç E L M // anlarıñ: anların T /
a yār: hemân L

‘İsā taḫsīm eyledi ender-zamān

Didi bu kerpiçlerüñ biri baña³⁶²⁸
Birini daḥı direm bu dem saña

Girdeyi yiyen kişiyi diñlegil³⁶²⁹
Hem birisi senüñ olsun añağıl

3630 Ol Yahūdī söyledi kim ey paşa³⁶³⁰
Girdeyi ben yimişem başdan başa

Söyledi ‘İsā o dem bilgil aña³⁶³¹
Üçi daḥı kerpicüñ olsun saña

Daḥı yoldaş olmazam saña didi³⁶³²
Ol Yahūda қақıyuban söyledi

Ç104b Hāzret-i ‘İsā revān oldı hemān³⁶³³
Ol Yahūdī anda qaldı ol zamān

Zabt kıldı pes Yahūdī ol mālī³⁶³⁴
Gör ne oldı ol Yahūdīnūñ ḥālī

E129a 3635 Çalışurken mālā ol dem pes a yār³⁶³⁵
Üç kişi geldi hemān bil āşıkār

Gördiler üç kerpiç anda ol zamān³⁶³⁶
Şāfī altun қамusı gördi ‘ayān

³⁶²⁷ ol dem anı: anı ol dem M // ender-zamān: anda hemān L

³⁶²⁸ (M120a) bu: bir E / kerpiçlerüñ: üç kerpiciñ L / biri: biri hem M // direm: virem M / saña: şaña L

³⁶²⁹ (T121b) girdeyi: biri girdeyi E; gerdeyi M / kişiyi: kişiyi A E M T / diñlegil: olsun diğil T // hem birisi senüñ olsun añağıl: biri daḥı aña olsun şöyle bil L / añağıl: añağıl Ç E M T

³⁶³⁰ Yahūdī: Yahūdu A, M / kim: ki L // girdeyi: gerdeyi M

³⁶³¹ ‘İsā o dem bilgil aña: ol dem ‘İsā bilgil a yār A E M / o dem bilgil: ol dem L // kerpicüñ olsun saña: olsun bekār A, M; senüñ olsun bikār E; olsun şaña L

³⁶³² (A121b) saña: şaña L // ol Yahūda қақıyuban: қақıyup da ol Yahūda L; ol Yahūdīye қақıyup T / Yahūda: Yahūdī M

³⁶³³ (L107a) // Yahūdī: Yahūdu A; Yahūda L / ol: bir M

³⁶³⁴ pes Yahūdī: ol Yahūdu A; ol Yahūda L / mālī: zamān T // Yahūdīnūñ: Yahūdanuñ: A Ç; Yahūduñ M; Yahūdīye T / ḥālī: ‘ayān T

³⁶³⁵ dem pes: dem E; demde T // bil: pes A

³⁶³⁶ // şāfī: şāfī A / қамusı: cümlesi M

Ol Yahūdı ol zamān öldürdiler³⁶³⁷
Aña mālūñ zabtını bildürdiler

Yine ol üç kerpici bilgil a yār³⁶³⁸
Taḫsīm itdi üç daḫı āşikār

Ol üçünden birini göndürdiler³⁶³⁹
Bu zaman sen şehre varḡıl didiler

3640 Bize pes azuḡ getürgil sen bu dem³⁶⁴⁰
Beklerüz biz sen gelince çekme ḡam

Ol kişi geldi çü şehre şīr-i ner³⁶⁴¹
Bir ḡazā gökden ine kimdür görür

Ol ikisi meşveret eylediler³⁶⁴²
Ol kişi bunda gelicek didiler

Anı daḫı öldürelüm bu zamān³⁶⁴³
İkimüz bölüşelüm mālı ‘ayān

Sözlerini bir yire pes ḡoydılar³⁶⁴⁴
Altını kendülerine yordılar

3645 Ol kişi kim şehre varmışdı meger³⁶⁴⁵
Ol daḫı fīkr eyledi ey şīr ü ner

Azuḡ alam anlara bu dem ‘ayān³⁶⁴⁶

³⁶³⁷ Yahūdı: Yahūd A, M

³⁶³⁸ ol üç kerpici bilgil: üç daḫı bilgil hem A; üç kerpici bilgil hem E; üç kerpici bilgil hem M / a: ey L // itdi: idüp L / āşikār: aña kār A; yādigār E M

³⁶³⁹ birini: birin A // varḡıl: varḡıl Ç E L M T

³⁶⁴⁰ pes: - ; sen: sen hem L / pes azuḡ: azıḡ pes M; pes azıḡ T // gelince çekme ḡam: gelende bunda hem L

³⁶⁴¹ geldi çü şehre: çü şehre geldi Ç; çün geldi şehre L / çü: çün T / şīr-i: şīr ü A E M // ine: inince A E M; iner L

³⁶⁴² // gelicek: gelince hem M

³⁶⁴³ (M120b) öldürelüm: öldürelüm biz M // mālı: mālı mālı M

³⁶⁴⁴ (T122a) ḡoydılar: ḡo didiler Ç // kendülerine: hep kendüleri L; kendülerüne çün M / yordılar: uyurdılar A E L M

³⁶⁴⁵ meger: ‘ayān L // eyledi: eyledi pes T / itmiş idi M / ey şīr ü ner: hem ol zamān L

³⁶⁴⁶ azuḡ: azıḡ M T / anlara bu dem: bu dem anlara T / anlara: bunlara A E M / azıḡa: azıḡa M; azıḡa T / pes aḡu ḡatam: aḡu ḡatayım L

Azuğa pes ağu kıatam bu zamān

İkisi dağı yiyüben öleler³⁶⁴⁷
Ol mālñ zabtını ol dem bileler

Ķalayum ben anda ancak hem a yār³⁶⁴⁸
Ķamu mālñ zabt idem ben āşikār

E129b Anı fıkı eyledi bilgil ey ĥoca³⁶⁴⁹
Ağu katdı azuğa ucdan uca

Ç105a 3650 Geldi anlaruñ kıatına ol kışı³⁶⁵⁰
Tā ki meger ide olara bu işi

Çünkü anuñ geldüğünü gördiler³⁶⁵¹
İkisi dağı anı öldürdiler

Azuğı getürdiler kim yiyeler³⁶⁵²
Şoñrası ol mālñ ol dem böleler

Ac idiler yidiler ender-zamān³⁶⁵³
İkisi dağı vefāt itdi ‘ayān

Geldi ‘İsā ol seferden şır-i ner³⁶⁵⁴
Ol Yağūduñ öldüğün gördi meger

3655 Dağı ol üç kışıyi bilgil a yār³⁶⁵⁵
Biribirin kıatl eylemişler āşikār

Yine ol kerpiçler anda hem yatur³⁶⁵⁶
‘İsā peygamber ģazabla pes iydür

³⁶⁴⁷ (A122a) yiyüben: yiyüben pes M // ol dem bileler: anlar göreler L

³⁶⁴⁸ (L107b) ben anda ancak: ben ancak anda E; ancak ben anda M / a: ey Ç // kamu: cümle M / idem ben: idem pes E; ideyim L

³⁶⁴⁹ // azuğa: azuğuma Ç; azığa T

³⁶⁵⁰ anlaruñ: anların T / ol: bu M // tā ki: sāki A / meger ide olara: anlara eyleye L / olara: bulara T

³⁶⁵¹ çünkü: çünkü A L // dağı anı: anı dağı T

³⁶⁵² azuğı: azığı L / kim: - L // ol dem: anlar L / böleler: alalar A E M

³⁶⁵³ // itdi ‘ayān: itdi hemān E; itdiler M

³⁶⁵⁴ şır-i: şır A E M // Yağūduñ: Yağūda A Ç E M; Yağūdın T

³⁶⁵⁵ kışıyi: kışı L

³⁶⁵⁶ kerpiçler anda hem: kerpiçleri gördi T // ģazabla pes iydür: ģazab ile gelür T / iydür: ötür A, M; ötürür M

Sen ne dünyāsın seni seven ʿayān³⁶⁵⁷
Bunda hāli bu ola pes bu zamān

Ahirette niçesi olsa gerek³⁶⁵⁸
Anı diyüp geçdi gitdi tizirek

Bu hikāyetden ġaraẓ timşāldurur³⁶⁵⁹
Ehl-i ħal olan bilür ne ħāldürür

3660 Sen daĥı gel geç bu dünyādan a yār³⁶⁶⁰
Tut ulular sözünü ey nām-dār

Pes nedür dünyā metāʿ ı ne ola³⁶⁶¹
Kethudāsı kim anuñ şeytān ola

Gel muĥabbet eyleme dünyāya sen³⁶⁶²
Rızķıñı virür senüñ ol Yaradan

E130a Ėorķma aclıķdan bu dem pes ey deni³⁶⁶³
Ac ķomaz bilgil seni Rabb-i Ėanī

Andan iste ne dilerseñ āşıkār³⁶⁶⁴
Gel tevekkül ķapusına sen a yār

3665 Meyl itme kimseye dünyā için³⁶⁶⁵
Ger giderseñ eylegil ʿuķbā için

Şerʿ imüz zīrā budurur diñle sen³⁶⁶⁶
Bir Ėanīye māl için ikrām iden

Ol ķişinüñ dir dīninden ol zamān³⁶⁶⁷

³⁶⁵⁷ ne dünyāsın seni seven: dünyāsın seni sevenler L // bu ola pes: böyle ola T / pes: hem L

³⁶⁵⁸ (M121a) // anı: böyle L / gitdi: hem E; andan M

³⁶⁵⁹ (T122b) timşāldurur: timşaldurur L; temşildirir T

³⁶⁶⁰ gel geç: geç gel L // nām-dār: nām-vār T

³⁶⁶¹ pes: hem L // kim: bil M

³⁶⁶² (A122b) // ol: hem L; bil T

³⁶⁶³ (L108a) pes: sen A E L M // Rabb-i: Rabb u A E M

³⁶⁶⁴ dilerseñ: dilerdin T

³⁶⁶⁵ beyit: - A E L M / itme: ķılma T // giderseñ: idersin T

³⁶⁶⁶ şerʿ imüz: şerʿ imüzde; budurur: budur A Ė L T // māl: mal M

Olsa üç hisse gider biri 'ayān

Ç105b Dilerüz senden İlähe'l-'ālemīn³⁶⁶⁸
Muştafānuñ hürmetine ey Mu'īn

Ol 'amel kim pes gerekmez size hem³⁶⁶⁹
Sen bize virme anı ey Zü'l-kerem

3670 Görmüşem esmā-i hüsnāda 'ayān³⁶⁷⁰
Bir aduñ vardır Başır ey Müste'ān

Ol Başır ismüñ haqqıyçün ey Başır³⁶⁷¹
Nefs elinde sen bizi itme esir

Bu Za'ifī bī-nevāyī ey Aḥad³⁶⁷²
Koymağıl nār-ı caḥīme it meded

Bir didük saña dirüz biz her zamān³⁶⁷³
El-emān nār-ı caḥīmden el-emān

Luṭfuñ ile bizi āzād eylegil³⁶⁷⁴
İki 'ālemde bizi şād eylegil

3675 Āb u ecdādımızu hep yarlığa³⁶⁷⁵
Dünyāda 'uqbāda şalma darlığa

Daḥı kamu mü'min olan kulları³⁶⁷⁶
Şuçlarını 'afv kıl sen anları

³⁶⁶⁷ dir: dört T / dīninden: dīninüñ L // olsa üç hisse gider biri: üç bölük hisşeden biri gider A; olsa üç hisşeden biri gider E; üç bölükden biri gider bil M

³⁶⁶⁸ +

³⁶⁶⁹ ol 'amel kim pes gerekmez size: ol kötü 'amelleriñden bize L // sen bize virme anı ey: virmeyesiñ anı bize L / Zü'l-kerem: Zü'l-minen T

³⁶⁷⁰ // aduñ: adın T / vardır Başır ey Müste'ān: e'l-Ḥakemdür ey Ḥakem L / Başır ey: Başırī M

³⁶⁷¹ Başır ismüñ haqqıyçün ey Başır: Ḥakem ismiñ haqqıyçün yā 'Adl L // elinde sen bizi itme esir: elinden sen bizi eyle 'Adl L / elinde: elinden M / sen: seni E

³⁶⁷² beyit: - L / bī-nevāyī: bī-nevāya E // koymağıl: koymağıl Ç E T

³⁶⁷³ beyit: - L

³⁶⁷⁴ (T123a) beyit: - Ç L M / luṭfuñ: luṭfun T

³⁶⁷⁵ (M121b) āb u: āb-ı Ç T; ābā' u E L // darlığa: ırlığa L

³⁶⁷⁶ beyit: - L / mü'min: mü'mīn T // suçlarını 'afv kıl sen: suçların hem 'afv kıl sen A; suçların sen 'afv kıl E; suçlarını 'afv idesin M / suçlarını: suçlarını Ç / anları: anlarıñ T

Dağı şorı hem hışāb gösterme sen³⁶⁷⁷
Bunları kimdür iden sensin iden

E130b Muştāfānuñ āl u evlādı hāḳḳı³⁶⁷⁸
Müctebānuñ yārı etbā'ı hāḳḳı

Bu kitābuñ şāhibin eyle ḥalāş³⁶⁷⁹
Hep günāhından anı hem eyle ḥāş

3680 Bu du'āmuz sen ḳabūl it ey Mu'īn³⁶⁸⁰
Raḥmet it ey ente Ḥayrū'r-Raḥimīn

Oḳuyanı diñleyeni yazanı³⁶⁸¹
Raḥmetüñle yarlıgağıl yā Ğanī

Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilāt³⁶⁸²
Biñ günāhı 'afv ider bir şalavāt

Der-beyān-ı Bir Ḥatun İplik Egirüp Nafaḳa Eyledügi*

Nāle ḳıl ey 'andelīb olma ḥamūş³⁶⁸³
Bize bir zibā rivāyet eyle ḥoş

Zirā fānīdür bilürsin bu kühen³⁶⁸⁴
Eyleme sen kendüñe anı vaṭan

3685 Sen tegi çoḳlar bunı yurd eyledi³⁶⁸⁵
Dönüben ol çoḳları ḥor eyledi

³⁶⁷⁷ beyit: - Ç E L M / dağı şorı hem hışāb: şorı hışābı anlara T // bunları: bunlara T

³⁶⁷⁸ (A123a) beyit: - L / Muştāfānuñ: Muştāfā A / āl u: āli A Ç T // etbā'ı: ezvācı A E M

³⁶⁷⁹ beyit: - Ç L T / bu kitābuñ şāhibin eyle ḥalāş: Şāhsüvār-zāde ḳuluñ eyle ḥalāş E; Mollā Aḥmed ḳuluñı sen eyle ḥāş M // hep: cümle E / hem eyle ḥāş: eyle ḥalāş M

³⁶⁸⁰ beyit: - Ç / du'āmuz sen ḳabūl it: du'ā maḳbūlı içün L // raḥmet it ey ente Ḥayrū'r-Raḥimīn: fātiḥā didim oḳuñ ey mü'minīn L

³⁶⁸¹ beyit: - A E L M / diñleyeni: diñleyeni yazdırup hem T // yarlıgağıl: yarlıgağıl sen T

³⁶⁸² beyit: - Ç L // biñ günāhı 'afv ider bir: ol ḥabībūñ ruḥına vir A E M

* Der-beyān-ı Bir Ḥatun İplik Egirüp Nafaḳa Eyledügi: Der-beyān-ı Bir Ḥatun İplik Egirüp Nafaḳa Eyledigidür A; Meclis-i Bir 'Avret İplik Egirüp Kışısı Götürüp Şatardı Ç; Benī İsrā'ıl Zamānında Bir Şālih Kimesneniñ Kışşasıdır L; Der-beyān-ı Bir Ḥatun İplik Egirüp Nafaḳa Eyledi M; Dībāce T

³⁶⁸³ ḥamūş: ḥāmūş E L

³⁶⁸⁴ bilürsin: bilür misin E; bilürsiñ L / kühen: cihān T // kendüñe: kendiñe T / anı: bunı M

³⁶⁸⁵ bunı yurd: vaṭanlar L // ol çoḳları: çoḳları ol Ç / ḥor: ḥāk A

Kim ki bil bağladı bilgil âşikâr³⁶⁸⁶
Bilini kırdı anuñ bu dem a yâr

Sâhiredür sen aña bir hoşca bak³⁶⁸⁷
Var ise ‘aqluñ aña virgil talāk

Ger talāk virmez iseñ bilgil aña³⁶⁸⁸
Pes muḥakkak viriserdür ol saña

Ç106a Pes bu dem başuña dermân eyle sen³⁶⁸⁹
Sevmegil bu fânîyi ey cân-ı men

3690 Varuñı bezl eyle direm sen bu dem³⁶⁹⁰
Artar eksilmez şaķın çekme elem

Ol Hudānuñ yolına ḥarc eyle sen³⁶⁹¹
Dünyāda ‘uḳbāda olursın ḥasen

E131a Her faķir u miskine vir sen ta‘ām³⁶⁹²
Şātun alduñ cenneti bil ey hümām

Var ise ‘aqluñ başuñda ey ḥoca³⁶⁹³
Mālını vir Şāni‘ a ucdan uca

Bir ḥaber iydem size bu dem beyān³⁶⁹⁴
Kim ‘iberdür dinleñüz ey merdümān

3695 Kim şaḫīḥ naḳl iledür pes âşikâr³⁶⁹⁵
Dünyāda olmışdurur taḫḫīḳ a yâr

³⁶⁸⁶ bilgil: bunda T // anuñ bu dem: bu dem anuñ E L / bu dem a yâr: Perverd-gâr A / a yâr: ey yâr Ç; ‘ayān T

³⁶⁸⁷ beyit: - L

³⁶⁸⁸ (T123b) beyit: - L // ger: kim A

³⁶⁸⁹ (L108b) pes bu dem: bu dem pes T / pes: hem L // cān-ı: cān u A E M

³⁶⁹⁰ varuñı: var iken M / direm sen bu dem: sen direm bu dem A; sen bu dem direm E M; sen direm şaña L; pes direm şaña T // çekme elem: cānım ḥāna L; öñdin şoña T

³⁶⁹¹ (M122a) // ‘uḳbāda: uḫrāda M / olursın: olursın L

³⁶⁹² beyit: - L / faķir u miskine: faķire miskine A; faķir-i miskine Ç; faķir-i miskine T // alduñ: aldın; bil: sen T

³⁶⁹³ (A123b) beyit: - L / başuñda: başında Ç T

³⁶⁹⁴ iydem size bu dem: şaña bu dem iydem L; iydem bu dem size T / beyān: ‘ayān E M // dinleñüz ey merdümān: dinleyiñ ey cān-ı men L / dinleñüz: dinleyin Ç; dinle sen T / merdümān: merdimān A, M

³⁶⁹⁵ şaḫīḥ: şaḫīḥ M // a yâr: ḥaber M

Muṣṭafāya gel ṣalavāt virelüm³⁶⁹⁶
Söze andan başlayalum girelüm

Tā ki anuñ hürmetine Müste‘ān³⁶⁹⁷
Ḥātmede almaya bizden imān

Pes benī İsrā’ıl içre var idi³⁶⁹⁸
Bir kişi kim şāliḥ u dindār idi

Ol kişinüñ var idi bir ḥatunı³⁶⁹⁹
Şāliḥaydı zāhideydi bil anı

3700 Her gün iplik egirürdi āşikār³⁷⁰⁰
Erine virürdi dir idi a yār

Götürüp bāzāra şatğıl bu zamān³⁷⁰¹
Kim bahāsına ṭa‘ām alğıl ‘ayān

Götürürdi eri anı ey ḥoca³⁷⁰²
Şatar idi pes anı iydem nice

Virür idi her zamān bir dirheme³⁷⁰³
Şākir idi ikisi hem bu deme

Virür idi yarusın bil penpeye³⁷⁰⁴
Yarusın daḥı virürdi ṭa‘āma

3705 Bu idi ‘ādetleri her dem ‘ayān³⁷⁰⁵
Ḳāni‘ olmışlardı bu ḥāle hemān

³⁶⁹⁶ +

³⁶⁹⁷ beyit: - L / ki: kim Ç E M // Bu beyitten sonra T’de “Ḥikāye” başlığı atılmıştır.

³⁶⁹⁸ var idi: vardı M // şāliḥ u: şāliḥ A Ç E T; şāliḥa L

³⁶⁹⁹ // şāliḥaydı zāhideydi: şāliḥdi zāhid idi Ç; şāliḥ id zāhid idi L; şāliḥaydı zahideydi M

³⁷⁰⁰ // virürdi dir idi a: virür dir idi ey A E M; virür de dirdi ey Ç; virir idi dir idi a T

³⁷⁰¹ bāzāra: bazāra T / şatğıl: şatğıl Ç T; şatlık L // alğıl: alğıl Ç L T / ‘ayān: a yār M

³⁷⁰² (T124a) götürürdi: götürür idi ‘ābid A; götürürdi ‘ābid E M / eri anı: anı eri L // pes: ‘ābid A / iydem nice: ucdan uca M

³⁷⁰³ dirheme: dirheme T // ikisi hem: ikisi de T

³⁷⁰⁴ yarusın bil: bil yarusın L; yarusın T // yarusın daḥı virürdi ṭa‘āma: yarusını virür idi ṭa‘maya M / daḥı virürdi: virürdi daḥı A; daḥı virür idi Ç; virür idi hem E; daḥı virürdi L / ṭa‘āma: ṭa‘maya A Ç E L

³⁷⁰⁵ ‘ayān: müdām T // hemān: ‘ayān M; tamām T

Ç106b E131b Yine bir gün ol ʕatun ey yol eri³⁷⁰⁶
İpligi virdi ki şata pes eri

Nışfına penpe ala bilgil a yār³⁷⁰⁷
Nışfına daʕı ʕaʕām pes āşikār

İpligi götürdi eri bil o dem³⁷⁰⁸
Bir kişiye şatuban aldı direm

Yarusın virdi ʕaʕāma ol zamān³⁷⁰⁹
Yarusın daʕı iydem saña ʕayān

3710 Diledi kim penpeye hem vire ol³⁷¹⁰
İki kişi gördi ol dem bā-uşul

Çekişürler birbiriyle āşikār³⁷¹¹
Birisi birisine dir kim a yār

Sende bir dirhem ʕaḫḫım vardur benüm³⁷¹²
Yā virürsin yā tökersin bil ʕanum

Ol birisi iydür aña virmezem³⁷¹³
Seni bu dem bil ki diri ʕoymazam

Anları gördi bu şālih kişi ʕün³⁷¹⁴
Cigeri yandı olara oldu ḥün

3715 Didi anlara çekişmeñ bu demin³⁷¹⁵

³⁷⁰⁶ (M122b) ey: ol T // pes: ol T

³⁷⁰⁷ (L109a; L109a) bilgil: bilgil hem E / a: ey L // daʕı ʕaʕām pes: ʕaʕām bigil M / pes: bil A L; al T

³⁷⁰⁸ (A124a) götürdi eri bil: hem götürdi eri hem L / bil: pes Ç / o: bu A E M // direm: dirhem L

³⁷⁰⁹ zamān: dem L // yarusın daʕı iydem saña ʕayān: yarusını daʕı pes şerḥ eyleyem L; yarusın idem daʕı saña beyān T

³⁷¹⁰ kim: ki E / hem vire: vire hem Ç // ol dem: anda M / bā-uşul: bā-üşul: M T

³⁷¹¹ çekişürler birbiriyle: çekişür birbiriyle hem E; çekişü birbiriyle hem M // birisine dir: didi birine L; birine dir M / kim: ki T

³⁷¹² vardur: var M // virürsin yā tökersin bil: virürsiñ yāḥūd girersin L / virürsin virür E / tökersin: dökersin A E M; tökersiñ Ç

³⁷¹³ birisi iydür aña: biri iydür aña ben E; iyder aña ben M; birisi aña iydür T // bu dem bil ki diri: bil ki diri pes M / ʕoymazam: ʕomazam A E T

³⁷¹⁴ // yandı: yanup T

Vireyüm ben bir direm bu dem hemîn

Ol diremi virdi anlara ‘ayân³⁷¹⁶
Ol şamāta def^c olundı ol zamān

Ol kişiler evlerine gitdi pes³⁷¹⁷
Ol kişi daḥı evine geldi pes

Ḥatunı ol kişiye didi a yār³⁷¹⁸
Pes getürdün mi bizümçün âşikār

Penbe hem daḥı ta‘ām ey yol eri³⁷¹⁹
Ḳoyma ayruḳsı yire getür beri

E132a 3720 Ol kişi aḥvālî ḥatuna didi³⁷²⁰
Ne ḳāziyye geḫmiş idi söyledi

Ḥatunı ol dem didi bil erine³⁷²¹
Ne güzel iş eylemişsin sen yine

Taḥrî Ḳādirdür kişi bilgîl ‘ayân³⁷²²
Bereket virür bize itme gümân

Ç107a Gözlerin öpdi erinün âşikār³⁷²³
Ḳatı şād oldu bu işden dir a yār

Gezdi ḥatun evinün içinde hem³⁷²⁴
Kim dīvār dibinde bucaḳda o dem

³⁷¹⁵ // ben bir direm bu dem: bir dirhem bu dem ben A; bir dirhem bu dem E M; size bir dirhem L; bu dirhemi bu dem T

³⁷¹⁶ ol: ol demîn L; ol bir M / diremi: dirhemi A Ç E L M / ‘ayân: müdām T // olundı: oldu A / ol: bu L

³⁷¹⁷ (T124b) // kişi: - T / pes: res E M

³⁷¹⁸ kişiye didi: kişiler evlerine gitdi E // bizümçün: bizüm için L

³⁷¹⁹ hem daḥı: daḥı hem E; hem M // ḳoyma ayruḳsı yire getür: getürmedi şimdi anı al L / ayruḳsı yire: ayrıḳ yire sen T / getür: hem al A E M

³⁷²⁰ kişi aḥvālî ḥatuna didi: daḥı ḥatuna ḥālî söyledi A / didi: söyledi E M // geḫmiş idi: geḫdi ise L / söyledi: hem didi A; hep didi E M

³⁷²¹ (M123a) ḥatunı ḥatun A / ol: o E M / didi bil: bil didi A; didi pes L // eylemişsin: işlemişsin L / sen yine: sevine A, M; didi E

³⁷²² (L109b) Ḳādirdür: Ḳādirdür E T // bereket: berekât A E L M

³⁷²³ (A124b) gözlerin öpdi erinün: erinün gözlerin öpdi A; gözlerinden öpdi anın L / erinün: erin bil T // işden dir: işde E; işden M; işe ben T

³⁷²⁴ evinün: evin M // bucaḳda o dem: bucaḳlarda hem L / o: bu T

3725 Eski yiñi penpeden buldı ‘ayān³⁷²⁵
Oturup egirdi anı ol zamān

Erine virdi o dem bil āşikār³⁷²⁶
Kim iletüp şata anı hem a yār

Pes bahāsına ta‘ām ol dem ala³⁷²⁷
Dağı panbuğ aluban eve gele

Ol kişi ipligi getürdi o dem³⁷²⁸
Şatamadı ‘āciz oldı dem-be-dem

Zirā gāyet çirkin idi ol kelef³⁷²⁹
Kim alursa ider idi hem telef

3730 Gezmeden hem ‘āciz oldı hem ol er³⁷³⁰
Gördi kimse yokdurur anı diler

Bir balıkcı var idi anda ‘ayān³⁷³¹
Turdı balıkcı önünde bir zamān

Issı idi gāyet ile hem o gün³⁷³²
Koğusu ol balıguñ gelürdi çün

Gördi balıkcı anı didi aña³⁷³³
Ne tırursın guşşalu direm saña

E132b Söyledi balıkcıya kim ey hümam³⁷³⁴
İpligim şatılmadı alam ta‘ām

3735 Dağı penbe almadum bil ey hoca³⁷³⁵

³⁷²⁵ // oturup: kim oturup M

³⁷²⁶ erine: ehline L / o dem: anı M T; yine A E L / bil: bil pes M // kim iletüp şata anı hem: hem getürüp şata anı pes L / kim: ki T / iletüp: iletđi; a yār: āşikār M

³⁷²⁷ pes bahāsına ta‘ām ol dem: bahāsına yine ta‘ām ol L / ala: ila E // panbuğ: penpe T

³⁷²⁸ ipligi: penpeyi T

³⁷²⁹ zirā: zıra Ç // ider idi hem: hep olurđı L; iderđi anı T

³⁷³⁰ gezmeden hem: gezmeden A E M / hem: pes L T // yokdurur: yokđır T

³⁷³¹ anda: anda pes M

³⁷³² (T125a) +

³⁷³³ görđi: gör A // tırursın guşşalu: tırursuñ guşşalı L; dirirsın kışşayı T / saña: şaña L

³⁷³⁴ kim: ki L T // alam: alam hem E

Nice ğuşşa çekmeyem yā ben nice

Didi balıkcı aña kim ey kişi³⁷³⁶
Gel bu dem çekme ğam ile teşvîşi

Bir balık kalmışdurur bilgil bu dem³⁷³⁷
İplik ile idelüm bāzār hem

Ķā'ıl oldı ipligi virdi 'ayān³⁷³⁸
Bir balık aldı eve geldi hemān

Ĥatuna aĥvāli ĵamu söyledi³⁷³⁹
İpligi bu balığa virdüm didi

Ç107b 3740 Ĥatunı aña didi kim ey kişi³⁷⁴⁰
Ol sebebden çekmegil sen teşvîşi

Bereket vire umaram ol Ĥudā³⁷⁴¹
Ķamu ĵullara oldur viren hüdā

Anı didi uru ĵırdı ol zamān³⁷⁴²
Balığı yuyub arıtdı bī-gümān

Ķarnını yardı o dem pes balıĥuñ³⁷⁴³
Ĥikmetinden kim şorar ol Ĥālıķuñ

Gördiler bir lü'lü' içinde a yār³⁷⁴⁴
Er ü 'āvret ĵaldı ĥayrān āşikār

3745 Bilmediler lü'lüyi ne nesnedür³⁷⁴⁵

³⁷³⁵ bil: ben L // ğuşşa çekmeyem: çekmeyem alam L

³⁷³⁶ (M123b) // ile: hem T

³⁷³⁷ (L110a) bilgil: bilgil hem L // bāzār: bunda L

³⁷³⁸ (A125a) Ķā'ıl: rāzı A E M / 'ayān: aña T // hemān: saña T

³⁷³⁹ aĥvāli ĵamu: ĵamu aĥvāli L; aĥvāli cümle M // bu: bir L / balığa: balıķa T

³⁷⁴⁰ +

³⁷⁴¹ bereket: berekāt A E L M T // hüdā: hidā T

³⁷⁴² didi: diyüp T // balığı: balıķı Ç T

³⁷⁴³ yardı o dem pes balıĥuñ: balıĥuñ ol dem yardı ol E; balıĥıñ ol dem yardılar M; yırtıdı o dem o balıķıñ T // ĥikmetinden kim şorar ol Ĥālıķuñ: çıķdı bir lü'lü içinden bā-uşul E; çıķdı bir lülü içinden bildiler M

³⁷⁴⁴ // er ü: eri Ç L

Ḳıymetini daḡı bilmezler nedür

Pes kişi lü 'lüyi aldı bā-uşul³⁷⁴⁶
Vardı bāzār içre girdi ol dem ol

Āşināası var idi hem bir kiři³⁷⁴⁷
Bil ki şarrāflık idi anuñ işi

E133a Lü 'lüyi gösterdi aña āşikār³⁷⁴⁸
Didi şarrāf ol kişiye pes a yār

Bir faḳīr kişi bilürdüm ben seni³⁷⁴⁹
Ḳanda bulduñ söylegil baña anı

3750 Ol demin virdi ḡaber şarrāfa ol³⁷⁵⁰
Maḡzen-i sırr-ı Ḥudādan bilmiş ol

Yine şarrāf ol kişiye söyledi³⁷⁵¹
Ḳırḳ biñ aḳce pes bahāsıdur didi

Līkī anı sen fülān kişiye hem³⁷⁵²
Gel ilet bilür bahāsın ol bu dem

Aldı ol kişiye ilette hemān³⁷⁵³
Ol kişi daḡı görüp didi ' ayān

Sen tegi faḳr ehline ḡandan bu dürr³⁷⁵⁴
Sen ki bilmezsin anuñ ḡadri nedür

³⁷⁴⁵ lü 'lüyi ne nesnedür: lü 'lü ne nesnedür A E; lü 'lü ne nesnedür M // nedür: kim nedür E; nedür M

³⁷⁴⁶ pes: ol L / bā-uşul: bā-üşul M T // bāzār içre girdi ol dem: bāzār içre daḡı girdi M / ol dem ol: pür-uşul A / ol dem: daḡı E

³⁷⁴⁷ (T125b) // idi: her dem M

³⁷⁴⁸ aña: aña bir M

³⁷⁴⁹ bilürdüm: şanurdum A // bulduñ: buldın T / anı: didi L; bunu T

³⁷⁵⁰ ḡaber şarrāfa ol: şarrāfa ol ḡaber E M / ḡaber: - Ḳ // bilmiş ol: bu meger E M

³⁷⁵¹ (M124a) şarrāf ol kişiye: ol kişiye şarrāf L // pes: pek T

³⁷⁵² (L110b) līkī: līki A E; leyki M; lākin T / kişiye daḡı M // ilet bilür bahāsın ol: getür bilür bahāsını L / ol: hem T

³⁷⁵³ (A125b) ilette: götürdi L; ilette anı M // didi: - A / ' ayān: hemān M

³⁷⁵⁴ faḳr: faḳīr Ḳ L M / ḡandan bu dür: ḡanda budur M T // bilmezsin anuñ: bilmezsiñ bunuñ L / ḡadri: ḡadır T

3755 Ol kişi didi baña virdi İlah³⁷⁵⁵
 ‘ Ālemüñ rızķın viren ol pād-şāh

Didi şarrāf aña kim pes ey kiři³⁷⁵⁶
 Tañrı Qādirdür bitirür her işi

Ç108a Lîkî yüz yigirmi biñ dirhem bu dem³⁷⁵⁷
 Vireyüm saña bahāsın şanma kem

Rāzı oldu ol kişi aña ‘ ayān³⁷⁵⁸
 Aķcesin aldı anuñ ender-zamān

Ol kişi geldi evine āşikār³⁷⁵⁹
 Hātunına söyledi bilgil a yār

3760 Bu qadar mālî bu dem biz nidelüm³⁷⁶⁰
 Bil hîsābı var çü hergiz nidelüm

Hātunı tırdı namāza hem o dem³⁷⁶¹
 Geldi bir sâ’il qapuya açdı fem

E133b Kığıruban nesne istedi faķır³⁷⁶²
 Kişi anuñ hālîne oldu hābîr

Pes kişi ol dem faķîre söyledi³⁷⁶³
 Gel biraz şabr eylegil dınma didi

Çün namāzın kıldı hātun ol zamān³⁷⁶⁴
 Eri didi ‘ avrete bilgil ‘ ayān

³⁷⁵⁵ +

³⁷⁵⁶ beyit: - M // Qādirdür: Qādirdür E T

³⁷⁵⁷ lîkî: lîki A E T; leyki M / biñ: - L // saña bahāsın: bahāsın saña sen A E M / saña: şaña L / şanma: dime L; olma T

³⁷⁵⁸ // ender: hem ol L

³⁷⁵⁹ // hātunına söyledi: söyledi hātunına A E M / bilgil: bilgil hem E

³⁷⁶⁰ // bil hîsābı var çü hergiz: hem hîsābı vardır anı L / hîsābı: hîsāb A / var çü hergiz: vardır çün T / hergiz: hirgiz A, M; hirgîz E

³⁷⁶¹ tırdı: durdı T / o: bu A // açdı fem: dem-be-dem A E; hem dem-be-dem M

³⁷⁶² (T126a) beyit: - M // oldu: oldılar E

³⁷⁶³ kişi: kişiye T / faķîre: faķîre çün M // gel biraz şabr eylegil dınma: şimdilik bir şabr kıl tınma L / eylegil: eyle sen A E M

³⁷⁶⁴ // didi ‘ avrete: ‘ avretine didi A; ‘ avrete didi E M / ‘ avrete bilgil: ‘ avretine bil L / ‘ ayān: a yār T

3765 Ey ʕatun bir söz direm saña bu dem³⁷⁶⁵
Bu sözümden gel benüm çekme elem

Didi ʕatun söyle sözün işidem³⁷⁶⁶
Her ne sen dirsın anı ben iş idem

Eri didi ʕatuna pes âşikâr³⁷⁶⁷
Bu ʕelâl māl kim virüpdür Kird-gār

Bu faķire virelüm pes bu zamān³⁷⁶⁸
Biz daḡı Allah içün bilgil ‘ayān

Birbiriyle ikisi tanışdılar³⁷⁶⁹
Yarusın anuñ virelüm didiler

3770 Bu faķire ʔaḡ yolına bil a yār³⁷⁷⁰
ʔā bize raḡmet ide Perverd-gār

Virdiler altmış biñ dirhem ol zamān³⁷⁷¹
Tañrı içün ol faķire bil ‘ayān

Aldı ol faķir çü mālı gitdi hem³⁷⁷²
Yine anlar uru ʔurdılar o dem

Hem namāza başladılar âşikâr³⁷⁷³
Kim ‘ibādet itmeye ʔaḡḡa a yār

Ç108b Yine geldi sâ’ıl ol dem ey aḡı³⁷⁷⁴
Kıḡıruban diledi nesne daḡı

³⁷⁶⁵ direm: didüm T / saña: şaña L // benüm: bu dem A E M

³⁷⁶⁶ ʕatun söyle: söyle ʕatun M / sözün: bu dem T // sen dirsın anı ben iş idem: dirseñ ben de anı işidem A/ sen dirsın anı ben: dirseñ ben de anı E M; dirseñ anı ben hem L / sen: - T

³⁷⁶⁷ (L111a) eri didi ʕatuna pes: ehline ol zamān didi L / pes: bil T // māl kim virüpdür: maldur ki virdi L

³⁷⁶⁸ (A126a; M124b) pes bu zamān: ey dil-fiḡār T / pes: hem L // bilgil ‘ayān: eyle ʔarār T

³⁷⁶⁹ tanışdılar: tanışdılar E L // didiler: âşikâr T

³⁷⁷⁰ faķire: faķir M / a: ey Ç L // ide: - T

³⁷⁷¹ biñ dirhem: biñini L; piniñ hem T

³⁷⁷² aldı ol faķir māl: aldı faķir çü ol māl A; aldı faķir ol çü māl E M; aldı māl ol faķir de L; ol faķir aldı māl T // uru ʔurdılar: ʔurdılar uru A; uru durdılar T

³⁷⁷³ // kim: hem Ç / a yār: olar T

³⁷⁷⁴ // nesne: nesneyi E

3775 Er ile ‘avret yine tanışdılar³⁷⁷⁵
Bākī kalan māl için pes didiler

E134a Anı daḥı virelüm aña a yār³⁷⁷⁶
Tā ki raḥm ide bize Perverd-gār

Anı diyüp kamu māl virdiler³⁷⁷⁷
Aķce ile cenneti pes aldılar

Gitdi sā’il pes girü geldi ‘ayān³⁷⁷⁸
Öñlerine koydı māl ol zamān

Anlara didi o dem kim bilüñüz³⁷⁷⁹
Size ben direm ki āgāh oluñuz

3780 Melekem ben bu demin ey merdümān³⁷⁸⁰
Gelmişem yedinci kat gökden ‘ayān

İmtihān itmek için sizi İlāh³⁷⁸¹
Beni göndürdi size ol pād-şāh

Ol çekişenleri faķr içre ‘ayān³⁷⁸²
Aķce ile şulḥ kılduñ ol zamān

Māl virüp bu dem sizi kıldı ġanī³⁷⁸³
İmtihān için çü gönderdi beni

Tañrı rāzı oldu sizden āşikār³⁷⁸⁴
Maluñuz size ḥelāl oldu a yār

³⁷⁷⁵ tanışdılar: danışdılar A Ç M T // māl için pes didiler: māl danışdılar M / pes didiler: barışdılar A E

³⁷⁷⁶ aña: aña hem M / a: ey Ç L

³⁷⁷⁷ (T126b) +

³⁷⁷⁸ ‘ayān: yine L // koydı: kodı A Ç E L T / ol zamān: yine L

³⁷⁷⁹ o dem kim: ki o dem siz A; kim o dem L / kim: ki M T // ben direm ki āgāh: direm ki āgāh pes T

³⁷⁸⁰ melekem ben: ben melekem A E M T / merdümān: merdimān A, M // kat gökden: gökden pes A; gökden ben E M

³⁷⁸¹ itmek için sizi: için sizi daḥı A, M; için itmek sizi L

³⁷⁸² (L111b) ol: o; faķr: faķīr L / çekişenleri: çekişenler T // ile şulḥ kılduñ: şulḥ kıldıñ idi L / kılduñ: kıldın T

³⁷⁸³ (A126b; M125a) bu dem sizi: size bu dem L / sizi: size E Ç M

³⁷⁸⁴ +

3785 Dağı size āhirette ey hoca³⁷⁸⁵

Kim neler virdi size ucdan uca

Görmemişdür gözleri bir kimsenün³⁷⁸⁶

Dile gelmez medhi kim ide anuñ

Anı diyüp gâ'ib oldu ol zamân³⁷⁸⁷

Er ile 'avret sevindiler 'ayân

Bu hikâyet burada oldu tamâm³⁷⁸⁸

Muṣṭafānuñ rûhına yüz biñ selâm

Bize andan hişşe budur pes a yâr³⁷⁸⁹

Bir fakîr gelse kapuya âşikâr

E134b 3790 Ol zamân göndürme maḥrûm sen anı³⁷⁹⁰

Göndürürseñ anı maḥrûm bil seni

Ç109a Dünyâda 'uḳbâda bil ol pād-şâh³⁷⁹¹

Seni maḥrûm idiserdür ol İlâh

Ol Resûlü'l-mürselîn hem söyledi³⁷⁹²

Bir fakîr bir kapuya gelse didi

Şey'en li'llâh bil çağırsa ol zamân³⁷⁹³

Aña nesne virmeseler pes 'ayân

Dileyene virmeyene hem o dem³⁷⁹⁴

Ol Hudâ hışm ide ikisine hem

³⁷⁸⁵ // virdi size: virdi o dem A; virse gerek T / size: o dem E

³⁷⁸⁶ görmemişdür: görmemişdi E / gözleri bir kimsenün: kimseniñ hem gözleri T // kim ide anuñ: anıñ sözleri T

³⁷⁸⁷ anı: böyle L

³⁷⁸⁸ hikâyet burada oldu tamâm: hikâyetden bize hişşe var bilelim T // Muṣṭafānuñ rûhına yüz biñ selâm: Muṣṭafāya çün şalavât virelim T / yüz biñ: bî-ḥad L

³⁷⁸⁹ beyit: - L

³⁷⁹⁰ beyit: - L / göndürme maḥrûm: maḥzûn gönderme A, M // göndürürseñ: gönderürsin Ç T

³⁷⁹¹ beyit: - L // maḥrûm: maḥrum M

³⁷⁹² (T127a) beyit: - L

³⁷⁹³ beyit: - L / bil: - M // pes: bil T

³⁷⁹⁴ beyit: - L M / dileyene virmeyene: isteyene virmeyene T / dileyene: dilenene E // ide: eyleye A; ider E

3795 Ey ‘aceb bu söz naşihat ola mı³⁷⁹⁵
Kimse bundan bir naşihat bula mı

Ger naşihat tutar iseñ ey hoca³⁷⁹⁶
Haq yolına vir mālın ucdan uca

Tā ki yarın göresin sen cenneti³⁷⁹⁷
Cennetüñ içinde dürlü ni‘ meti

Eyle inşaf eyle inşaf merdümān³⁷⁹⁸
Tamu odından bulasın tā emān

Saňa şıgındım İlähe’l-‘ âlemīn³⁷⁹⁹
Muştafānuñ hürmetiyçün ey Mu‘ in

3800 Görmişem esmā-i hüsnāda ‘ayān³⁸⁰⁰
Bir adın vardur Hakem ey Müste‘ ān

Ol Hakem ismüñ haqqıyçün ey Hakem³⁸⁰¹
Yaşşı kullardan bizi it itme kem

Bu Za‘ ifi bī-nevāyı dahı sen³⁸⁰²
Koymağıl tamularda ey Zü’l-minen

Muştafānuñ āb-ı rüyı hürmeti³⁸⁰³
Ol muṭahhar cismi büyı hürmeti

E135a Koymağıl nār-ı caḥīme sen bizi³⁸⁰⁴

³⁷⁹⁵ bu söz: söz bu L / naşihat: naşihat T // bir: yig Ç E M / naşihat: naşihat Ç T / bula mı: ala mı AL T

³⁷⁹⁶ ger: kim A E L M / naşihat: naşihat Ç T / tutar: dutar A Ç L M T // mālın: mālın A E L M T

³⁷⁹⁷ göresin sen cenneti: cenneti sen göresin A E M / göresin: bileşin L // cennetüñ içinde dürlü ni‘ meti: cennet içre ni‘ mete hem iresin A; cennet içre ni‘ mete sen iresin E M; cennet içre dürlü dürlü ni‘ meti T

³⁷⁹⁸ (A127a) beyit: - L / merdümān: merdimān A, M

³⁷⁹⁹ (M125b) beyit: - Ç L / şıgındı: şıgındım yā E; şıgındım M // Muştafānuñ hürmetiyçün: Muştafā hürmetine sen E / hürmetiyçün ey: hürmetine yā A, M

³⁸⁰⁰ esmā-i hüsnāda: esmāü’l-hüsnāda T / ‘ayān: ‘ayān M // bir adın vardur Hakem ey: e’l-‘Adl e’l-Latıf durur Müste‘ ān L / adın: adın T / Hakem: Hakīm E T

³⁸⁰¹ Hakem ismüñ haqqıyçün ey Hakem: isimleriñ haqqıyçün ey Latıf L / Hakem: Hakīm E T / Hakem: Hakīm T / haqqıyçün: içün A // yaşşı kullardan bizi it itme kem: luṭf ihsān eylegil hem yā Halīm L; yaşşılardan biz kulu eyle Halīm T / kem: Hakem M

³⁸⁰² beyit: - L M // koymağıl: koymağıl Ç T / Zü’l-minen: Zü’l-men A E

³⁸⁰³ āb-ı āb u A E M // muṭahhar cismi büyı: cismi büyı mübārek E / muṭahhar: ḥabībīn M

³⁸⁰⁴ beyit: - L / koymağıl: koymağıl Ç T // birliğin: birliğin T / haqqı için: haqqıyçün A, M T

Birliğün hakkı için kâmunızı

3805 On sekiz biñ ‘âlemi her dem hemîn³⁸⁰⁵
Halk iden Hallâk sensin ey Mu‘în

Çapuña geldük senün biz ey Çalab³⁸⁰⁶
Raḥmetünden eylerüz her dem taleb

‘Âleme senden irer çünkim ğinā³⁸⁰⁷
Umaruz senden bu dem yā Rabbenā

Sen dīdāruñ gösteresin biz kula³⁸⁰⁸
Böyle bir luṭf idesin yā Rab nola

Raḥmetün deryāsına ğarķ eyle sen³⁸⁰⁹
Kāmil imān ile bizi toyla sen

3810 Raḥmetiñ deryāsınuñ pâyânı yok³⁸¹⁰
Kim ğazabdan raḥmetün her demde çok

Sen Hudā-yı lem-yezelsin lem-yezel³⁸¹¹
Hiç şerikün yokdurur ey bî-bedel

Biz daḥı ‘âşilerüz hem kuluñuz³⁸¹²
‘Âşiler bağışlamaķdur yoluñuz

Mücrimüz bu dem Hudâyâ el-emān³⁸¹³
Eyledük saña nidā yā el-emān

El-emān ey kâmunuñ Settârı hū³⁸¹⁴
El-emān ey kâmunuñ Ğaffârı hū

³⁸⁰⁵ beyit: - Ç L / ‘âlemi: ‘âlemün E // iden: - A

³⁸⁰⁶ beyit: - L // raḥmetünden: raḥmetinden T / eylerüz: iderüz A E M

³⁸⁰⁷ (T127b) beyit: - Ç L / çünkim: çünki T / ğinā: ğināy M // bu dem: biz T

³⁸⁰⁸ beyit: - L / dīdāruñ: dīdārın T // yā Rab nola: kim nola A; yā Rabbenā E M

³⁸⁰⁹ beyit: - Ç L

³⁸¹⁰ beyit: - L M // kim ğazabdan raḥmetiñ her demde çok: nola biz kulları ey bû’l-ḥasen T / Bu beyit T’de takip eden yedinci beyitten sonra yazılmıştır.

³⁸¹¹ beyit: - Ç E L / sen: pes A, M

³⁸¹² beyit: - Ç L // ‘âşiler: ‘âşileri T / bağışlamaķdur: bağışlamaķdur hem A

³⁸¹³ (A127b) beyit: - L / mücrimüz: mücrimüz E M T / bu: her A / Hudâyâ: Hudâyâ M

³⁸¹⁴ beyit: - Ç E L M

Ç109b 3815 Mücrimüz bu dem bizi [bağışlağıl]³⁸¹⁵
Yağşı kullardan bizi [şağışlağıl]

Hâtimedede sen bize imdād kıl³⁸¹⁶
Kamu dertlerden bizi gel şād kıl

Atamuzı anamuzı ey Aḥad³⁸¹⁷
Yarlıgağıl kâmusın eyle meded

Muştafānuñ Müctebānuñ hürmeti³⁸¹⁸
Faḥr-ı ‘ālem pür-şafānun hürmeti

E135b Ālinüñ evlādınuñ aşḥābınuñ³⁸¹⁹
Şaḥbinüñ ezvācınuñ etbā‘ınuñ

3820 Daḥı kamu enbiyālar hürmeti³⁸²⁰
Daḥı kamu evliyālar hürmeti

Bu kitābuñ şāḥibi hem bī-nevā³⁸²¹
Kıl dīdāruñla müşerref ey Hudā

Pür-günāhdur kâtibi sen vir hüdā³⁸²²
Kārī’ ü sāmī’ına daḥı Hudā

Bu du‘āmuz sen qabūl it ey Kerīm³⁸²³
Çün keremler kânı sensin yā Raḥīm

Oқuyanı dīnleyeni yazanı³⁸²⁴
Raḥmetiñle [yarlıgağıl] yā Ġanī

³⁸¹⁵ beyit: - L M / Mücrimüz: mücrümüz Ç; mücrimüz T / bu: her A / bizi: bize T / [bağışlağıl]: bağışla sen A E; bağışlağıl Ç T // [şağışlağıl]: şağışla sen A E; şağışlağıl Ç T

³⁸¹⁶ // dertlerden bizi gel: kullardan bizi sen T / gel şād: āzād A

³⁸¹⁷ (M126a) // yarlıgağıl: yarlıgağıl Ç T

³⁸¹⁸ beyit: - L

³⁸¹⁹ beyit: - Ç L // şaḥbinüñ: aşḥābınuñ A

³⁸²⁰ beyit: - Ç L / enbiyālar: enbiyānuñ T // evliyālar: evliyālar hem E

³⁸²¹ beyit: - Ç L T / bu kitābuñ şāḥibi hem: Mīrī Hüseyn kuluñdur E; Molla Aḥmed kuluñdur M / bī-nevā: nevā A

³⁸²² beyit: - Ç L T // kārī’ ü: kārī-yi A; kārī’ u M

³⁸²³ beyit: - L // çün: hem A E M; sen Ç

³⁸²⁴ (T128a) beyit: - A E M / dīnleyeni: dīnleyeni yazdırup hem T // [yarlıgağıl]: yarlıgağıl Ç; yarlıgağıl L; yarlıgağıl sen T

3825 Bu du‘ā maḳbūl için hem bu zamān³⁸²⁵
Fātiha didüm [okuñ] ey merdümān

Fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilāt³⁸²⁶
Vir ḥabībūñ ruḥına hoş şalavāt

Der-beyān-ı Süfyān-ı Şevrī Bir Yigidüñ Ka‘bede Her Maḳāmda Şalavāt Virdügidür*

Nāle kıl ey tütī-yi gül-çehre sen³⁸²⁷
Yā ne için geldüñ işbu dehre sen

Kendü kendiñe bu dem fikr eylegil³⁸²⁸
Ol Hudāya dā‘imā şükr eylegil

Muştafāya seni ümmet eyledi³⁸²⁹
Gör ne feyz itdi ne himmet eyledi

3830 Çok peygamberler du‘ā kıldı yakīn³⁸³⁰
Bizi aña ümmet eyle yā Mu‘īn

Añla gör kimdür Muḥammed pes ‘ayān³⁸³¹
Didigüni tutagör pes her zamān

Ḳoma diliñden gice gündüz a yār³⁸³²
Vir şalavāt aña her dem aşikār

Gitdügi yola bu dem gitseñ anuñ³⁸³³

³⁸²⁵ beyit: - A Ç E L M / [okuñ]: oqın T

³⁸²⁶ beyit: - Ç L // ḥabībūñ ruḥına hoş şalavāt: Muḥammed Muştafāya çok şalavāt T / ḥabībūñ: ḥabību’llāh A E

* (L112a) Der-beyān-ı Süfyān-ı Şevrī Bir Yigidüñ Ka‘bede Her Maḳāmda Şalavāt Virdügidür: Meclis-i Süfyān-ı Şevrī Ka‘bede Tavāf İderken Gördüm Bir Yigit Şalavāt Ç; Der-beyān-ı Süfyān-ı Şevrī Ka‘be-i Şerīfde Her Maḳamda Bir Yigidüñ Şalavātı E; Ebū Süfyān-ı Şevrī Raḥmetu’llāhi ‘Aleyh Beyt-i Şerīfe Vardığında Kışşasıdur L; Süfyān-ı Şevrī Ka‘be-i Şerīfde Bir Yigidüñ Şalavātı M; Dībāce T

³⁸²⁷ // geldüñ: geldin T

³⁸²⁸ kendü kendiñe bu dem: geldi göge M / kendü kendiñe: kendü kendiñe A T; kendi kendüñe Ç; kendi kendiñe L

³⁸²⁹ (A128a) Muştafāya seni: ol ḥabībe beni E / Muştafāya: ol ḥabībe M // itdi: itdi seni M

³⁸³⁰ çok peygamberler: bunca peygamber; yakīn: hemīn A E M // eyle: eyle hem E / yā: ey T

³⁸³¹ // didigüni tutagör pes: emr itdügin tutagör L / pes her zamān: sen pes hemān E / tutagör: dutagör M / her zamān: ey hümām A; ‘ayān M

³⁸³² diliñden: dilinden T / a yār: ‘ayān E M // aşikār: sen hemān E M

³⁸³³ (M126b) gitseñ: gitseñ T // sözlerini: sözleri hem L / tutsañ: tutsan T

Didügi sözlerini tutsañ anuñ

E136a Bil ki sen lâyıķ olursın cennete³⁸³⁴
Şübhe yoķdur kim irersin ni‘ mete

3835 Dünyāda ger añar olsañ sen anı³⁸³⁵
Buñ günüñde pes añar bil ol seni

Ol zaman kim nefsi nefsi diyeler³⁸³⁶
Yā Ebā’l-Ḳasım meded söyleyeler

Ç110a Atalar oğullara yüz virmeye³⁸³⁷
Dağı oğullar atayı bilmeye

Ol şefā‘ at idiserdür ol zamān³⁸³⁸
Ṭamu odından bulasın tā emān

Pes aña virgil şalavāt sen dağı³⁸³⁹
‘ Ādet eyle qoyma dilden ey saḥī

3840 Tā yüzi aqlardan olasın a yār³⁸⁴⁰
Bu cihānda ol cihānda āşikār

Pes gelüñ bu dem şalavāt virelüm³⁸⁴¹
Söze andan başlayalum girelüm

Tā bizi Ḥālīķ bu dem ey merdümān³⁸⁴²
Yüzi aķ qullardan ide bu zamān

Saña bir temşil idem tütğil kulaķ³⁸⁴³

³⁸³⁴ olursın: olasın A E M; olursıñ L // kim: hem L / irersin ni‘ mete: iresin cennete A / irersin: irersıñ Ç L; iresin M

³⁸³⁵ olsañ: olursañ L; olsan T // buñ: bun; bil ol: bilgil T / günüñde pes: günüñde hem L

³⁸³⁶ kim: ki T / diyeler: hem diyeler M // meded: meded deyü E; meded hem L

³⁸³⁷ virmeye: virmeyeler E // atayı bilmeye: ata bilmeyeler A E

³⁸³⁸ (T128b) // bulasın: bulasız L

³⁸³⁹ sen dağı: ey ağı L // qoyma: qoma A Ç E M T / ey saḥī: sen dağı L

³⁸⁴⁰ aqlardan ağılardan Ç M T // ol: o T

³⁸⁴¹ (L112b) pes: hem L / gelüñ gelin T

³⁸⁴² beyit: - Ç / bizi: yüzi M / Ḥālīķ bu dem: bu dem Ḥālīķ A / Ḥālīķ: Ḥāllāķ T / merdümān: merdimān A, M; merd-i cān L // aķ: ağı M T

Şir‘ adan naql eylerem pes yüzi aq

Çok ‘ iberdür diñlegil anı a yâr³⁸⁴⁴
Söyledi Süfyân-ı Şevrî âşikâr

3845 Ka‘ beye varmış idüm dir bir zamân³⁸⁴⁵
Pes tavâf ider iken gördüm ‘ ayân

Bir yigit tırmış o demde âşikâr³⁸⁴⁶
Ka‘ benüñ örtüsini tutmuş a yâr

Turmayup her dem şalavât virür ol³⁸⁴⁷
Gözlerinden yaş akar hem bâ-uşûl

Zârı zârı dağı ağılar ol yigit³⁸⁴⁸
Ol yigide söyledüm ben ey yigit

E136b Tañrının beytidürür bu beyt çün³⁸⁴⁹
Bu maqâmuñ çok du‘ âsı var niçün

3850 Okumazsın pes du‘ âsın bu zamân³⁸⁵⁰
Turmayup akar gözüñden yaş revân

Ka‘ benüñ örtüsünü pes ey ağı³⁸⁵¹
Tutup anı nite tırsın dağı

Bu demin çok çok şalavât ey cevân³⁸⁵²
Turmayup her dem virürsin pes ‘ ayân

³⁸⁴³ saña: şaña L / temşil: temsil A; temessül T / dutğıl kulaq: ey mü’min bu dem E / tutğıl: dutğıl E M // Şir‘ adan naql eylerem pes yüzi aq: yüzi aq kullardan hem Şir‘ adan naql eylerem E / Şir‘ adan: şer‘ iden L; şer‘ iden M / pes yüzi aq: hem baña baq L

³⁸⁴⁴ (A128b) a: ey L // Şevrî: Şevrî T / Bu beyitten sonra T’de “Hikâye” başlığı atılmıştır.

³⁸⁴⁵ dir: ben T // ider iken: iderken L

³⁸⁴⁶ beyit: - E / yigit: yigid Ç L / tırmış: gördüm T // tutmuş: dutmış T / a yâr: ‘ ayân L

³⁸⁴⁷ turmayup: durmayup A E M T // akar hem: akardı M / bâ-uşûl: bâ-üşûl T

³⁸⁴⁸ (M127a) dağı ağılar: ağılar idi A; ağıladı hem E M / yigit: yigid L // ol: o T / yigit: yigid T

³⁸⁴⁹ beytidürür bu beyt çün: bu beytidür bu beyti A / bu: - M

³⁸⁵⁰ pes: hem L / bu: ol A // turmayup: durmayup A, M T / akar gözüñden: gözünden akar T / revân: ‘ ayân Ç

³⁸⁵¹ pes: sen T // tutup: dutup Ç T / nite: nişe Ç; nice L / tırsın: durursın Ç M T; tırsın L

³⁸⁵² (T129a) cevân: cüvân A E; civân M // turmayup: durmayup T / virürsin: irür E; virürsin L / pes: - L; hem M; sen T

Bu işi bildür bana sen ey yigit³⁸⁵³
Bu cevâbı isterem baña bir it

Ol yigit didi anı şorma baña³⁸⁵⁴
Çünkü şorduñ hâlimi iydem saña

Ç110b 3855 [Añlağıl] çok çok şalavâtı ‘ayân³⁸⁵⁵
Virürem bu dem saña iydem beyân

Çokdurur derdim dile gelmez velî³⁸⁵⁶
Lîkî şorduñ söyleyem saña belî

Atam ile hacca gelürdüm bu dem³⁸⁵⁷
Hasta oldu bil atam bu yolda hem

Niçe gün geçdi aradan pes hemân³⁸⁵⁸
Çün ecel geldi atama bil ‘ayân

Cân çıkıcak yüzi oldu bil siyâh³⁸⁵⁹
Bu işi gördüm o demde kıldum âh

3860 Başî hınzîr başî gibi oldu hem³⁸⁶⁰
Atamı çün öyle gördüm ben o dem

Pes muşîbet yir yir oldu âşîkar³⁸⁶¹
Kendü kendüme didüm ki ben a yâr

Bildürürsem hâlka hem bu dem anı³⁸⁶²
Kamusı rüsvây iderler pes beni

³⁸⁵³ sen ey: ey sen A / yigit: yigid L // isterem baña bir: it baña sen baña A / baña bir: sen baña E M; baña gel L

³⁸⁵⁴ yigit: yigid L // şorduñ: şordın T / iydem: diyem A E M T / saña: şaña L

³⁸⁵⁵ [añlağıl]: añlağıl A Ç E L M T / çok: - Ç / şalavâtı: şalavât E // saña: şaña L / iydem: iydem pes M

³⁸⁵⁶ (L113a) // lîkî: lîki A E T; leyki M / şorduñ: şordın T / saña: hem L

³⁸⁵⁷ gelürdüm: vardum idi M // hem: - E

³⁸⁵⁸ // ecel: - E / bil: pes: A, M; hem E / ‘ayân: beyân T

³⁸⁵⁹ (A129a) çıkıcak: gidicek A E M / bil: - L T; pes M // gördüm o demde: o demde gördüm Ç / âh: tebâh M

³⁸⁶⁰ // atamı çün öyle gördüm ben: atamı ben eyle gördüm çün A, M; atamı ben öyle gördüm çün E / atamı çün: atam için Ç / öyle: böyle L

³⁸⁶¹ yir yir: yir imiş T / oldu: oldu hem M // kendü kendüme: kendi kendüme Ç; kendi kendime L T

³⁸⁶² hâlka hem bu dem: bu dem hâlka ben A; hâlka bu dem ben E M T / anı: - T // pes: hem L

E137a Zārı zārı ağladum ol dem ʿayān³⁸⁶³
Ne muşibetdür didüm yā Rab emān

Fikr iderken bu işe ol demde ben³⁸⁶⁴
Uyku almış gözlerim ey cān-ı men

3865 Uyumışam bir zaman çünkim a yār³⁸⁶⁵
Gördüm uyku içre hem bil âşikar

Geldi bir ay yüzlü kişi ol zamān³⁸⁶⁶
Yüzi nūrı berķ ururdı hem ʿayān

Āşikāre gördüm anuñ yüzini³⁸⁶⁷
ʿArşa dek irmiş idi gördüm anı

Atamuñ başı ucunda âşikār³⁸⁶⁸
Geldi oturdı anı gördüm a yār

Atamuñ yüzünü açdı pes o dem³⁸⁶⁹
Şıgadı yüzün anuñ gördüm çü hem

3870 Atamuñ başı yüzi hem ol zamān³⁸⁷⁰
Dağı gökcek oldı evvelden ʿayān

Yüzini anuñ yine örtdi a yār³⁸⁷¹
Gördüm anı gitmek ister âşikār

Ç111a Tañrınıñ ey haş kulu didüm aña³⁸⁷²
Sen bu dem kimsin haber virgil baña

³⁸⁶³ (M127b) +

³⁸⁶⁴ ol: bu T // ey cān-ı: ey cān u A Ç E M; eyā cān L

³⁸⁶⁵ // hem bil: bil hem E M

³⁸⁶⁶ ay: aķ Ç T / yüzlü: yüzli Ç // hem: bil T

³⁸⁶⁷ (T129b) âşikāre gördüm anuñ yüzini: geldi âşikāre gördüm anuñ nūrunı E / yüzini:: nūrunı A L M // dek: - Ç / irmiş idi: irişmiş idi Ç; irişmiş M; çıkmışdı T / gördüm: gördüm ben T

³⁸⁶⁸ ucunda: ucundan L T; ucunda pes M // oturdı: oturdu L / anı gördüm: gördüm anı M

³⁸⁶⁹ yüzünü: yüzün M // yüzün anuñ gördüm çü: yüzini gördüm anı L; yüzini çü gördüm anı T

³⁸⁷⁰ Bu beyit E'de takip eden beyitten sonra yazılmıştır. / atamuñ başı yüzi hem ol zamān: atamuñ yüzünü açdı pes o dem A; atam evvelkinden ziyāde oldı o dem E; atamuñ yüzi dağı başı hemān L; atamuñ yüzün açdı pes o dem M // evvelden ʿayān: hem dem-be-dem A E M

³⁸⁷¹ (L113b) yüzini: atamuñ yüzini E / a yār: ʿayān E L M // gitmek ister âşikār: gitmek ister pes hemān E; gözüm ile ben hemān L; götürmek ister pes hemān M

³⁸⁷² ey haş kulu didüm: haş kulu didüm bil E / aña: ʿayān T // haber virgil baña: baña eyle beyān T

Sen ne sevgülü kişisin bu dem uş³⁸⁷³
Bu muşibet kim bana gelmişdi uş

Kim bu demde beni kırtarduñ ‘ayān³⁸⁷⁴
Bu muşibet bu belādan bu zamān

3875 Ol kişi pes ol zaman bil söyledi³⁸⁷⁵
Ben kim olduğum saña iydem didi

Dü cihān faḥrı benem bilgil bu dem³⁸⁷⁶
Ḥātem-i peygamberānam aña hem

E137b Senüñ atañ bil ki her dem ey ḥoca³⁸⁷⁷
Çok günāh işler idi ucdan uca

Līkī baña çok şalavāt her zamān³⁸⁷⁸
Virür idi bu kişi aña ‘ayān

Çünkü naql itdi bu dünyādan o dem³⁸⁷⁹
Ol ‘azāb melekleri ol demde hem

3880 Gelüben yüzün o dem kılmış siyāh³⁸⁸⁰
Başını ḥınzır gibi bilgil tebāh

İtdügi çok çok günāh için aña³⁸⁸¹
Böyle itmişler gören kıla taña

Başı ḥınzır başına dönmiş anuñ³⁸⁸²
Dağı yüzi kapkıara olmuş anuñ

³⁸⁷³ sevgülü kişisin bu dem uş: sevgülü kişisiñ bu dem baña L // bu: ol A E M / muşibet kim bana gelmişdi uş: eylügen eylediñ öñdin şoña L / muşibet: muşibet Ç / uş: ḥoş M

³⁸⁷⁴ (A129b) bu: - A/ kim: hem L / kırtarduñ: kırtardın T

³⁸⁷⁵ pes: bil Ç; hem L / bil: pes L // saña: şaña L / iydem: diyem A E M T

³⁸⁷⁶ cihān: cihānda L / faḥrı benem bilgil: faḥrı bilgil ben A E M; faḥrıyım bilgil L T

³⁸⁷⁷ atañ: atan T //

³⁸⁷⁸ (M128a) līkī: līkī A T; leyki leyki M // ‘ayān: hemān Ç; beyān T

³⁸⁷⁹ o: bu E L M

³⁸⁸⁰ yüzün o dem kılmış: anuñ yüzün kılmış A; kılmış anuñ yüzün E M; yüzünü kılmışlar L; yüzün anuñ kılmış T // gibi: başı A E M

³⁸⁸¹ çok çok günāh için: çün çok günāhlardan L

³⁸⁸² (T130a) beyit: - L

Lîkî vardur çok melâ'îkler 'ayân³⁸⁸³
Kim şalavât üzre anlar her zamân

Pes mü'ekkillerdürür anlar bilür³⁸⁸⁴
Kim şalavât virse baña dinilür

3885 Kim fülân kişi şalavât bu zamân³⁸⁸⁵
Kim şalavât virdi saña ey cân-ı cân

Ol melâ'îkler yine pes geldiler³⁸⁸⁶
Anuñ aḥvâlin baña çün didiler

Ben daḥı çünkim işitdüm bu demin³⁸⁸⁷
Ṭurmadum geldüm aña bilgil hemîn

Şıḡadum anuñ yüzünü âşikâr³⁸⁸⁸
Ḥoş şıfat virdi aña pes Kird-gâr

Anı didi yine ḡâ'ib oldu ol³⁸⁸⁹
Uyḡudan ben de uyandum bâ-uşûl

Ç111b 3890 Atamuñ yüzünü açdum ey ḥoca³⁸⁹⁰
Berḡ ururdu nûrı hem ucdan uca

E138a Çün bu ḥâli böyle gördüm âşikâr³⁸⁹¹
Bu işe ḥayrân olup ḡaldum a yâr

Biñ dil ile Ḥâlîḡa şükr eyledüm³⁸⁹²

³⁸⁸³ lîkî: lîkî A T; leyki M / melâ'îkler: melâ'îk A // anlar: - Ç / şalavât üzre anlar her zamân şalavât-ı yakîn anlara hemân L

³⁸⁸⁴ pes: hem L / mü'ekkillerdürür: mü'ekkillerdürür E M // virse baña dinilür: itse anlar pes bilür T / virse: itse L / baña aña Ç

³⁸⁸⁵ beyit: - Ç / fülân: filân M // Bu mısradâ vezin bozuk / kim şalavât virdi saña ey cân-ı cân:

bil saña virdi dirler cân u cân A E M; bil saña virdi çün dirler âşikâr L

³⁸⁸⁶ yine pes: bu zamân L; yine çün T // anuñ aḥvâlin baña çün didiler: anuñ aḥvâlin çün baña bildirdiler M; ataññ aḥvâlini bildirdiler L; anñ aḥvâlin baña bildirdiler T / baña çün: çün baña E

³⁸⁸⁷ (L114a) // ṭurmadum: durmadum A Ç M T / geldüm aña bilgil: yetişdim bu demîn L

³⁸⁸⁸ yüzünü: yüzün hem M // ḥoş şıfat virdi aña pes Kird-gâr: bu işe ḥayrân olup ḡaldum a yâr M; eylüge pes aña virdi Kird-gâr T / pes: ol A E; hem L

³⁸⁸⁹ (A130a) yine: - T // uyḡudan ben de uyandum: ben de uyḡudan uyandum A; uyḡudan uyandum ben de Ç; uyḡudan uyandı kendim L / bâ-uşûl: bâ-uşûl M T

³⁸⁹⁰ yüzini: yüzün M // nûrı: yüzi Ç

³⁸⁹¹ // ḥayrân: seyrân E

³⁸⁹² (M128b) şükr: ḥamd E M // iḥsândur: luḡfdur L / itdün: itdin T

Bu ne iḥsāndur baña itdün didim

Bir niçe kişilere ol dem ‘ayān³⁸⁹³
Söyledüm pes ṭuruñuz ey merdümān

Atam öldi ḥaḳḳına pes ḳoyavuz³⁸⁹⁴
Şoñrası yolcu oluban gidevüz

3895 Geldiler çün ḥaḳḳına ḳoyduḳ anı³⁸⁹⁵
Umaruz kim raḥmet ide ol Ğanī

Ol zamāndan berü yā şeyḥ añla sen³⁸⁹⁶
Pes şalavāt oḳuram her demde ben

Anuñ içün Ka‘ bede ben bu zamān³⁸⁹⁷
Ṭurmayup direm şalavātı ‘ayān

Bu sözi Süfyān-ı Şevrī dinledi³⁸⁹⁸
Bu söze ḥayrān oluban söyledi

Kim ne mu‘ cizdür bu mu‘ ciz pes a yār³⁸⁹⁹
Gösterüp saña Muḥammed āşikār

3900 Bize daḥı lāzım oldu didi hem³⁹⁰⁰
Anı her iḳlīme yazam gönderem

Tā ki her mü ‘min olanlar ey ‘amū³⁹⁰¹
Alalar bundan ‘iber ey nīk-ḥū

³⁸⁹³ Bu beyit M’de beş beyit, E’de iki beyit önce yazılmıştır. / kişilere ol dem: kişiler ol dem hem L / ol dem: oldum M // pes: ben A E M / ṭuruñuz: duruñuz A, M T; duyuñuz L / merdümān: merdimān A

³⁸⁹⁴ Bu mısra L’de sonraki beytin ilk mısrasıyla karıştırılmıştır. / ḳoyavuz: ḳoyduḳ anı L; ḳoyalım T // Bu mısra L’de yoktur. Bunun yerine sonraki beytin ikinci mısrası yazılmıştır. / gidevüz: gideyüz E M; gidelim T

³⁸⁹⁵ mısra: - L / çün ḥaḳḳına ḳoyduḳ: ḥaḳḳına ḳoyduḳ çün T // kim: ki E M T

³⁸⁹⁶ berü: berlü T

³⁸⁹⁷ (T130b) // ṭurmayup: durmayup A, M T / direm şalavātı: e’ş-şalāt direm L / şalavātı: şalavā E

³⁸⁹⁸ sözi: kelāmı M / dinledi: söyledi T // bu: hem bu; oluban: olup L / söyledi: anladı T

³⁸⁹⁹ Bu beyit T’de takip eden üçüncü beyitten sonra yazılmıştır. / bu mu‘ ciz: - E // gösterüp: göstürüp A E / saña: şaña L

³⁹⁰⁰ lāzım oldu: lāzım olan T // her iḳlīme yazam gönderem: daḥı her iḳlīme bildürem L / yazam gönderem: yazam göndürem A E M; yazup getürem T

³⁹⁰¹ tā ki: daḥı M / mü ‘min: mü ‘mīn; ‘amū: hümām T / olanlar: olanlara A, M / ey nīk-ḥū: ḳamu ‘amū L; ey merdümān T

Yazuban gönderdi anı ey paşa³⁹⁰²
Niçe iklîme o dem başdan başa

Bu ne mu‘ cizdür eyā ġāfil olan³⁹⁰³
Bir tefekkür eyle ey ‘ ākil olan

Dağı buyurdi Resūlu’llāh şariḥ³⁹⁰⁴
Kim gümān itme aña bilgil şaḥiḥ

E138b 3905 Çok şalavāt itse bir kişi didi³⁹⁰⁵
Her zamān her demde baña söyledi

Pes kıyāmet kopardığı gün hem ‘ ayān³⁹⁰⁶
Bil yakīn olur baña itme gümān

Ç112a Dağı dünyāda faḡirlik görmez ol³⁹⁰⁷
‘ Ömri oldukça cihānda bā-uşul

Dağı bundan var mıdur yigrek ḡaber³⁹⁰⁸
Dağı bundan ġayrı var mı bir ‘ iber

Ġāfil olmañuz bu sözden bu zamān³⁹⁰⁹
Çok şalavāt viriñüz ey merdümān

3910 Ola kim raḡmet kıla Perverd-gār³⁹¹⁰
Muştafānıñ ḡürmetine Kird-gār

Çirkin olan fi‘ limüzi ol Kerīm³⁹¹¹
Umaruz yaḡşı kıla oldur Raḡīm

Muştafāyı hem Şefi‘ ide bize³⁹¹²

³⁹⁰² gönderdi anı: gönder anı sen A / anı: bunu L // iklîme o dem: iklîmlere hem L / o: bu T

³⁹⁰³ (L114b) ġāfil: ġāfil A E // ‘ ākil: ‘ ākil A E; ġāfil L

³⁹⁰⁴ (A130b) şariḥ: şaḥiḥ L; hemīn T // itme aña bilgil: itmeye aña bil L / şaḥiḥ: şaḥiḥ M; hemīn T

³⁹⁰⁵ // söyledi: didi M

³⁹⁰⁶ pes: hem L; çün T / gün hem: günde A E M; gün çün T // olur: oldır T

³⁹⁰⁷ // bā-uşul: bā-üşul M T

³⁹⁰⁸ (M129a) bundan: bunda E / yigrek: güzel L // ġayrı var mı bir ‘ iber: var mıdır bir de ‘ iber T

³⁹⁰⁹ ġāfil: ġāfil E / olmañuz bu sözden bu zamān: olmayalum bu sözden hemān L // viriñüz ey merdümān: virelüm ey cān-ı men L / merdümān: merdimān A

³⁹¹⁰ kim: - E M; ki T

³⁹¹¹ fi‘ limüzi: fi‘ limüz M

Birliği hakkı için kamumuza

Görmüşem esmâlar içre ben gedâ³⁹¹³

‘Adl aduñ vardur senüñ hem ey Hudâ

‘Adl olan ismüñ hakkıyçün ey ‘Adil³⁹¹⁴

Hâtimedede sen bize gel ol delîl

3915 Ol ‘adū iblīs eline sen bizi³⁹¹⁵

Ey Hudāyā virmegil kamumuzu

El-emān ey pād-şāh-ı baḥr u ber³⁹¹⁶

El-emān ey Ḥālīk-ı her ḥayr u şer

Bu Zā‘ ifī bī-nevāyī şād kıl³⁹¹⁷

Kamu korkudan anı āzād kıl

Zerre lūtfuñ ger irerse yā İlāh³⁹¹⁸

Dü cihānda çekmezüz daḥı bir āh

E139a

Zerre lūtfuñ irmese pes yā Ğanī³⁹¹⁹

Bilmişüz kalduḡ ṭamularda anı

3920 Zīrā bizde bir ‘amel yokdur ‘ayān³⁹²⁰

Saṇa lāyık ola ol yā Müste‘ān

Çün saṇa lāyık ‘amel hem bizde yok³⁹²¹

Līkī lūtfuñ bilmişüz pāyānı yok

³⁹¹² (T131a) beyit: - L / Muşafāyī: ol resūl E; ol resūle M // hakkı için: hakkıyçün hem E; hakkıyçün M / kamumuza: cümlemüze M T

³⁹¹³ esmâlar içre ben gedâ: esmâ-i ḥüsnâ içre ben M // ‘Adl aduñ vardur senüñ hem: e’l-Ḥabîrū’l-‘Alîmdür L / vardur: var M / hem ey Hudâ: ey ‘Adla T

³⁹¹⁴ ‘Adl olan ismüñ hakkıyçün ey ‘Adil: ol isimlerin ḥürmetiyçün ey Hudâ L / olan: ola T / ‘Adil: ‘Adil Ç // sen bize gel: bize gel sen A E M / gel ol delîl: eyle hüdâ L

³⁹¹⁵ beyit: - L / İblīs: İblis A / kamumuzu: cümlemüzi M

³⁹¹⁶ beyit: - L / baḥr u: baḥr-ı M // her: hem A E M / ḥayr u: ḥayr-ı M

³⁹¹⁷ beyit: - L

³⁹¹⁸ (A131a) beyit: - L // daḥı bir: biz daḥı A, M

³⁹¹⁹ beyit: - L

³⁹²⁰ beyit: - L / zīrā: zīra Ç

³⁹²¹ beyit: - L / Bu beyit A, E ve M’de takip eden iki beyitten sonra yazılmıştır. / çün saṇa lāyık ‘amel hem bizde yok: lāyık ‘amel saṇa bizde hem yok A; zīrā bizde lāyık ‘amel yok saṇa E M; çok saṇa lāyık ‘ameller bizde yok T // līkī: līki A E; leyki M; līk T / pāyānı yok: ümid aña E M

Luṭfuñ ümidiyle geldük kapuña³⁹²²
Halk iden sensin çü geldük tapuña

Server-i ʿālem Muḥammed ḥürmeti³⁹²³
Yaʿ nī gözler nūrı Aḥmed ḥürmeti

Ç112b Kıymağıl nār-ı caḥīme sen bizi³⁹²⁴
Birliğüñ ḥaqqı için kāmumuzu

3925 Daḥı dīdāruñ bize eyle naşīb³⁹²⁵
İsm-i aʿzam ḥürmetiyçün ey Muḥīb

Bize şorı hem ḥisāb itdürme sen³⁹²⁶
Hem ʿazāb hem ʿitāb itdürme sen

Cedd cedd atamuza kāmı bile³⁹²⁷
Sen naşīb itseñ dīdāruñ pes nola

Daḥı kāmı müʿmin olan kulları³⁹²⁸
Yarlığa sen nola yā Rab anları

Ol ḥabībūñ āb-ı rüyı ḥürmeti³⁹²⁹
Ol ṭabībūñ cismi būyı ḥürmeti

E139b 3930 Ālinūñ evlādınuñ hem ḥürmeti³⁹³⁰
Yārınuñ aşḥābınuñ hem ḥürmeti

Bu kitābuñ kātibini sen ey Ġafūr³⁹³¹

³⁹²² beyit: - L M / ümidiyle: ümid ile E

³⁹²³ beyit: - L /

³⁹²⁴ (M129b) beyit: - L / kıymağıl: kıymağıl A Ç E T // birliğüñ: birliğin Ç T / ḥaqqı için: ḥaqqıyçün A, M / kāmumuzu: cümlemüzi M

³⁹²⁵ beyit: - L / dīdāruñ: dīdārın T // ḥürmetiyçün: ḥürmetine M / ey: yā A E M

³⁹²⁶ beyit: - L / şorı hem ḥisāb: hem şorı ḥisābı T // ʿitāb: ʿikāb E M

³⁹²⁷ beyit: - L T / cedd cedd atamuza kāmı bile: cedd ü ceddādımuza kāmı bile A; cedd ü ceddādımuza hem kāmumuza E; cedd ü cedd atamuza cümlemüze M // sen naşīb itseñ dīdāruñ pes nola: naşīb itseñ dīdāruñ size sezā E M / pes: - A

³⁹²⁸ (T131b) beyit: - L / kāmı: cümle M / müʿmin: müʿmīn E T // yarlığa sen nola yā Rab: yarlığasañ daḥı nola A; yarlığasañ daḥı nola hep E; daḥı yarlığasañ nola hem M

³⁹²⁹ beyit: - L / ḥabībūñ: ḥabībı T / āb-ı āb u A E M // ṭabībūñ: ḥabībūñ M / cismi: cism ü E

³⁹³⁰ beyit: - L

³⁹³¹ beyit: - L

Raḥmet idüp hep şamudan eyle dūr

Bu du‘āmuz sen qabūl it ey Mu‘īn³⁹³²
Raḥmet it ey ente Ḥayru’r-Rāḥimīn

Oқuyanı dīnleyeni yazanı³⁹³³
Raḥmetiñle yarlıgağıl yā Ğanī

Ḥazret-i Hızır ‘Aleyhi’s-selāmuñ Sā’ile Şadaқа Virdigi Beyān*

Nāle kıl ey ‘andelīb-i murğ-ı dīl³⁹³⁴
Bir ‘amel kıl gitme bundan bellü bil

3935 Gel şaқın meyl eyleme bu fāñiye³⁹³⁵
Çün fenādur meyl itmek yā niye

Sen birin bu fāñide gördüñ mi hiç³⁹³⁶
Ölmedi qaldı aña irdüñ mi hiç

Yāḥūd ölüp dünyādan gitdügi dem³⁹³⁷
Māl emlākin bile götürdü mi hem

Böyle bir iş bu fenāda olmadı³⁹³⁸
Görmedüñ işitmedüñ dinilmedi

Pes aña bil bağlamak bilsem neden³⁹³⁹
Gel beқa gözle odur ḥubbu’l-vaṭan

³⁹³¹ beyit: - Ç L T / Bu kitābuñ kātibini sen ey Ğafūr: Şāhsüvārzāde Ḥüseyn kuluñı yarlığa E; Mollā Aḥmed kuluñı hem sen yarlığa M // raḥmet idüp hep şamudan eyle dūr: dü cihānda şalmağıl sen darlığa E; dü cihānda şalmağıl hem darlığa M

³⁹³² beyit: - L / ey: yā A, M // it: - A

³⁹³³ beyit: - A, M / yazanı: yazanı yazduranı E; yazdırup hem yazanı T // yarlıgağıl: yarlıgağıl Ç; yarlığa sen T

* Ḥazret-i Hızır ‘Aleyhi’s-selāmuñ Sā’ile Şadaқа Virdigi Beyān: Der-beyān-ı Ḥazret-i Hızır ‘Aleyhi’s-selām Bir Faқır Ḥasbeten Li’llāhi Şadaқа Ṭaleb İdüp Qul Olduğı A; Meclis-i Hızır ‘Aleyhisselām Sā’ile Şadaқа Ç; Hızır ‘Aleyhi’s-selāmıñ Ğulām Diyü Şatıldığı Qışşasıdur L; Hızır ‘Aleyhi’s-selām Sā’ile Şadaқа Virdügidür M; Dībāce T

³⁹³⁴ dīl: hoş Ç L T // gitme bundan: gitmedin sen E; gitmeden sen M / bellü bil: eli boş Ç L T

³⁹³⁵ // itmek: eylemek L / niye: neye A E

³⁹³⁶ (L115a) sen birin: bir qalur L / gördüñ mi: gördün mi T // aña: - M / irdüñ mi: irdin mi M

³⁹³⁷ (M130a) // māl emlākin bile: mālī emlākin A E M; mālın alup bile L; mālī emlākı bile T / götürdü mi: götür dimedi E M; götürdi T

³⁹³⁸ olmadı: oldu mı A // dinilmedi: dinildi mi A

³⁹³⁹ pes aña: dünyā: dünyāya L / bilsem: bilmem A E M // odur: oldur L

- 3940 Hâk Te' âlâ emrini tutğıl bu dem³⁹⁴⁰
Dağı nehyinden kaçagör turma hem
- Ç113a Ger mâlîñ var ise elde ey paşa³⁹⁴¹
Şâni' üñ yolına vir başdan başa
- Zîrâ Şâni' yoluna kim hayr ider³⁹⁴²
Bil ki taḥkîk cenneti ol seyr ider
- E140a Pes gerekdür mü 'min olan kullara³⁹⁴³
İde te'sîr söz ğanî olanlara
- Zîrâ mâlî size Hâlık virdi çün³⁹⁴⁴
Siz niçün virmeysesiz anuñ içün
- 3945 Virmek ile bil ki mâluñ arturur³⁹⁴⁵
Bunca devletlere seni yitürür
- Ey qarındaş kıl taṣadduḡ yoluna³⁹⁴⁶
Göresin neler virür ol kûluna
- ' Aḡl irişmez görmemiş gözler anı³⁹⁴⁷
Göresin ol dem neler vire Ğanî
- Çün işitdün bu sözi bildün ' ayân³⁹⁴⁸
Bir faḡîr gelse ḡapuña nâgehân
- Ger az ola ger çok ola vir aña³⁹⁴⁹
Anı boş göndürme kulaḡ tut baña

³⁹⁴⁰ (T132a) tutğıl: tutğıl Ç L T // dağı nehyinden: dünyâ şirkinden L / kaçagör turma: kaçça durma T

³⁹⁴¹ mâlîñ: mâlın Ç

³⁹⁴² zîrâ: zira Ç / Şâni' yolına kim hayr: kim Şâni' yolına ḡarc L

³⁹⁴³ pes: hem L / mü 'min: mü 'mîn E T / olan: ola T

³⁹⁴⁴ zîrâ: zira Ç / mâlî size Hâlık: Hâlık size mâlî T // virmeysesiz anuñ: virmeysesiniz Hâk L

³⁹⁴⁵ bil ki mâluñ arturur: hem mâlını arturur L // bunca: nice E M

³⁹⁴⁶ // göresin neler virür ol: görenler virür bil hem L

³⁹⁴⁷ (A132a) // göresin ol dem neler vire: göresin neler virür ol dem A; görenler virür aña ol dem E M; göresin neler virür Rabb-i L

³⁹⁴⁸ işitdün: işitdin; bildün: bildin T // faḡîr gelse ḡapuña: ḡapuya gelse faḡîr L / nâgehân: nâġihân A E M

³⁹⁴⁹ // anı: eli A Ç L T / tut: tut sen E; vir M; dut T

3950 Bir ‘iber saña bu dem ben söylerem³⁹⁵⁰
Bil eşahdur şanma kendümden direm

Gelünüz bu dem şalavāt virelüm³⁹⁵¹
Muştafāya söze andan girelüm

Bā‘ iş-i rahmet kıla ol pād-şāh³⁹⁵²
Ol Kerīm ü ol Raḥīm ü ol İlāh

Bir zamānda ol Resūlū’l-mürselīn³⁹⁵³
Ma‘ den-i şıdk u şafā kân-ı emīn

Mescid içre otururdu Muştafā³⁹⁵⁴
Ḳamu aşḥābı bile hem pür-şafā

3955 Didi yārenler size ben bu zamān³⁹⁵⁵
Bir ḥaber virem Hızırdan ben ‘ayān

Didiler çün Ḥaḳ bize itdi hüdā³⁹⁵⁶
Atamuz hem anamuz saña fedā

E140b Ol mübārek ağzuñı açğıl bize³⁹⁵⁷
Ol şadefden dürleri şaçğıl bize

Dü cihān faḥrı söze geldi o dem³⁹⁵⁸
Dür şaçıldı çün açıldı genc-i fem

Ç113b Didi bir vaḳtın Hızır pes āşikār³⁹⁵⁹
Kim benī İsrā’il ilinde a yār

³⁹⁵⁰ saña bu dem: bu dem saña M / saña: şaña L / söylerem: söyleyem T // kendümden: kendimden T

³⁹⁵¹ (L115b) // Muştafāya söze andan: söze andan başlayalum L / söze: - T

³⁹⁵² (M130b) beyit: - Ç L / bā‘ iş-i rahmet: rahmete bā‘ iş A E M // Raḥīm ü: Raḥīm T / Bu beyitten sonra T’de “Ḥikāye” başlığı atılmıştır.

³⁹⁵³ // şıdk u: şıdk-ı Ç L T

³⁹⁵⁴ (T132b) // aşḥābı bile hem pür-şafā: aşḥāb bile kân-ı şafā L / aşḥābı bile hem: aşḥāb bile idi A E M; aşḥābıyla hem T

³⁹⁵⁵ yārenler size ben: ey yārenler size pes A E; size yārenlerim L; size ey yārenler Ç T // virem Hızırdan ben: Hızırdan virem ben A / Hızırdan Hızırdan L

³⁹⁵⁶ çün Ḥaḳ bize itdi: bize Ḥaḳ itdi çün A; çün bize Ḥaḳ itdi E M T // atamuz hem anamuz saña: atamız anamız yolıña L / hem: hep Ç

³⁹⁵⁷ açğıl: açğıl Ç L T // dürleri şaçğıl: ağzuñı açğıl Ç / şaçğıl: şaçğıl L T

³⁹⁵⁸ // genc-i fem: genç ü fem A E; genc hem M

³⁹⁵⁹ Hızır: Hızır A Ç // ilinde: içinde A E M / a yār: ‘ayān L

3960 Bir şoḡaḡda yürür iken hem ‘ayān³⁹⁶⁰
Bir kitābete kesilmiş ḡul hemān

Gördi Hızır ol zamān dād eyledi³⁹⁶¹
Aḡlayup zār ile feryād eyledi

Didi bu dem bir şadaḡa vir baña³⁹⁶²
Eli boş göndürmegil direm saña

Hızır aña didi ey kişi bu dem³⁹⁶³
Nesne yoḡdur ben saña şimdi virem

Didi sâ’il Hāḡ içün direm ‘ayān³⁹⁶⁴
Bir güzel yüzlü kişisin bu zamān

3965 Dilerem ki baña bir nesne daḡı³⁹⁶⁵
Viresin Allāh içün sen ey saḡı

Kim mübârekdür senüñ nesneñ baña³⁹⁶⁶
Gel beni göndürme boş direm saña

Yine didi sâ’ile ol dem a yār³⁹⁶⁷
Bil elimde nesne yoḡdur âşikār

Lîkî baña sen Hāḡ içün söyledün³⁹⁶⁸
Baña bir nesne bu dem virgil didün

Hāḡ içün didükde sâ’il ey cevān³⁹⁶⁹

³⁹⁶⁰ şoḡaḡda: şoḡaḡda T // kitābete kesilmiş ḡul: faḡır kimesne L

³⁹⁶¹ beyit: - L / zamān: zen M // zār: derd A E M T

³⁹⁶² (A132b) bir: - A E // boş: - ; saña: şaña L

³⁹⁶³ Hızır: Hızır A Ç / didi: didi ki A, M T; didi kim E // ben saña şimdi: şimdi ben saña Ç / saña: şaña L

³⁹⁶⁴ // yüzlü: yüzli Ç L / kişisin: kişisiñ Ç L

³⁹⁶⁵ dilerem ki: pes didüm T / nesne: nesne vir L // viresin: viresiñ L

³⁹⁶⁶ kim: - E // gönderme boş: boş göndürme A E M / saña: şaña L

³⁹⁶⁷ (M131a) yine didi sâ’ile ol dem a yār: didi yine ol dem sâ’ile ‘ayān M / yine didi: didi yine A E // âşikār: bu zamān M

³⁹⁶⁸ (L116a) lîkî: lîki A; leyki M; lîk T / sen Hāḡ içün: Hāḡ içün sen L / sen: - M // baña bir nesne bu dem virgil didün: baña bu dem nesne virgil hem didi L; bir nesne baña bu dem virgil didin T / didün: didi M

Dağı men' itmek revā olmaz 'ayān

3970 Gel beni ilet bu dem bāzāra sen³⁹⁷⁰
Şatuban algıl baḥām ey bū'l-ḥasen

E141a Ol kişi Hızrı götürdi ol zamān³⁹⁷¹
Kim şata bāzār içinde pes 'ayān

Virdi dört yüz dirheme Hızrı a yār³⁹⁷²
Aḳcesin aldı anuñ bil āşikār

Ol kişi Hızrı alup ḳul eyledi³⁹⁷³
Ḥaḳ için gitmeklige yol eyledi

Hızr anuñ yanında ḳaldı bil 'ayān³⁹⁷⁴
Hızra bir iş dimedi hīç bir zamān

3975 Hızr ağasına didi kim ey ağa³⁹⁷⁵
Ḳuluñam ḥizmet itsem gerek saña

Ç114a Ben ḳulum ḳoşgıl beni bir ḥizmete³⁹⁷⁶
Sen baña bir iş dimezsın yā nite

Ol kişi Hızra hemān dem söyledi³⁹⁷⁷
Pīr kişisin hem za'īfsin sen didi

Utanuram saña bir ḥizmet diyem³⁹⁷⁸

³⁹⁶⁹ (T133a) didükde sā'il: virgil didükde M / cevān: cūvān A E M; ḥoca T // 'ayān: pes 'ayān M; nice T

³⁹⁷⁰ beni ilet: getir beni L / bu dem bāzāra: bāzāra bu dem A // baḥām: baḥāmı A / ey bū'l-ḥasen: ebū'l-ḥasen L

³⁹⁷¹ // bāzār: bazār M

³⁹⁷² +

³⁹⁷³ // Ḥaḳ için gitmeklige yol eyledi: Hızr alup o yine hem yolladı L

³⁹⁷⁴ bil 'ayān: bir zamān Ç / bil: hem L; - M // Hızra bir iş dimedi hīç bir: bir iş dimiyor ki ender L / dimedi: dime M / hīç bir: pes hīç Ç

³⁹⁷⁵ // ḳuluñam: ḳulunam T / ḥizmet itsem gerek saña: işim benüm saña du'ā Ç L; benüm işim saña du'ā T / gerek: ben M

³⁹⁷⁶ ḳoşgıl: ḳuḳgıl Ç; ḳoşgıl L; ḳoygıl T // sen baña bir iş dimezsın: pes baña dimezsiñ hīç sen L

³⁹⁷⁷ (A133a) ol: pes A / kişi Hızra hemān dem: hemān dem Hızr ağası A E M // pīr kişisin hem za'īfsin sen: pīrsin dağı hem za'īfsin Ç; pīrsiñ dağı hem za'īfsiñ L; pīrsin za'īfsin sen T / sen: - M

³⁹⁷⁸ ḥizmet: ḥidmet Ç // saña: saña L

Dağı saña kıl diyüben söyleyem

Hızr ağasına didi kim ey kişi³⁹⁷⁹
Bil kayırma söyle baña her işi

3980 Hızra pes didi o demde ol cevân³⁹⁸⁰
Şimdicek bu taşları taşı ‘ayân

Kim fülân yire direm ey yâr-ı ğâr³⁹⁸¹
Kamusını götürüp yığ âşikâr

Ol kişi çünkim bu sözi söyledi³⁹⁸²
Hızr ol sâ‘ atde gör kim neyledi

Taşdı ol demde pes taşları ol³⁹⁸³
Didügi yire iletđi bā-uşûl

Altı ırğad olsa idi âşikâr³⁹⁸⁴
Ol işi hem idemezdi pes a yâr

E141b 3985 Çün efendisi gelüp gördi anı³⁹⁸⁵
Didi senden râzı olsun ol Ğanî

Kimse görmemiş senün tek dağı kıl³⁹⁸⁶
Lîkî bir sözüm dağı var ey oğul

Ben sefere gider oldum şimdi uş³⁹⁸⁷
Sen emîn kişi imişsin bildüm uş

Evimi virdim emânet ben saña³⁹⁸⁸

³⁹⁷⁹ // kayırma: kayırmaz Ç M; kayırmam L

³⁹⁸⁰ pes didi: didi pes L / cevân: cüvân A; cıvân M // taşları taşı: taşları daşı A T; taşları daşı Ç M

³⁹⁸¹ fülân: filân M / yire: yirde L // götürüp yığ: taşıyasın L / yığ: yığ hem E; yığ pes M

³⁹⁸² (M131b) çünkim: çün L T / sözi: sözi hem L // ol sâ‘ atde gör kim: gör kim hem aña pes L

³⁹⁸³ (L116b) taşdı: daşıdı A Ç L M T / ol demde pes taşları ol: ol taşları ol demde ol A E M; taşları ol dem pes ‘ayân L / taşları: taşları T // yire iletđi bā-uşûl: mahalle getürdi hemân L; iletđi yire bā-uşûl T

³⁹⁸⁴ (T133b) âşikâr: ideni M // Bu mısra M’de yoktur. Bunun yerine sonraki beytin ilk mısrası yazılmıştır. / hem idemezdi pes a yâr: pes idemezdi âşikâr T / hem: - A E / idemezdi: idemez Ç; idemez idi E

³⁹⁸⁵ // mısra: - M / didi: dağı Ç

³⁹⁸⁶ // lîkî: lîki A; leyki M

³⁹⁸⁷ şimdi: dağı E M // emîn: imîn A E M / kişi imişsin: kişi imişsin L / bildüm: bildüd M

³⁹⁸⁸ // olasin: olasin L

Kim gerek tâbi^c olasın sen baña

Mâl [u] emlakim kamu zabt idesin³⁹⁸⁹

Dağı bir sözüm saña yok nidesin

3990 Ol kişiye Hızır ol dem söyledi³⁹⁹⁰

Baňa dağı hizmetün var mı didi

Ol işi dağı yine ben başlayam³⁹⁹¹

Sen gelince tâ tamâmı işleyem

Ne işün var ise digil bu zamân³⁹⁹²

Tâ avâre kalmayam ben de hemân

Ol kişi Hızra didi bilgil a yâr³⁹⁹³

Bu aracı kim görürsin âşikâr

Ç114b

Anda yapmak dilerem bir ev hemîn³⁹⁹⁴

Ben gelince tırmağıl sen bu demin

3995 Kim gerek kerpiç kesesin ey ulu³⁹⁹⁵

Budurur sözüm saña ey bahtlu

Anı diyüp pes sefer kıldı o dem³⁹⁹⁶

Gör ne kullar halk idüp ol Zü'l-kerem

Az zamân geçdi aradan ey hümâm³⁹⁹⁷

Ol kişi geldi seferden şad-kâm

Gördi kerpiçler kesilmiş hem 'ayân³⁹⁹⁸

Dağı evler bil yapılmış hem-çünân

³⁹⁸⁹ mâl [u]: mâl-ı A Ç E L M T / kamu: kamu virdüm M / zabt: A E // saña: saña L; - M

³⁹⁹⁰ ol kişiye Hızır ol dem: Hızır ol dem ol kişiye A E M // var mı: vardı T

³⁹⁹¹ başlayam: işleyem L M // gelince tâ: gelende hem L

³⁹⁹² (A133b) ne işün var ise digil: görececek iş var ise di L / işün: işi M // tâ: hem; ben de: bunda L / avâre kalmayam ben de: kalmayayım ben A; kalmayayım ben dir E; olmayam ben M

³⁹⁹³ ol kişi Hızra didi: ağası didi Hızra L // aracı kim: aracı bir T

³⁹⁹⁴ anda: bunı L // tırmağıl: tırmağıl Ç L; durmağıl T / sen: pes A

³⁹⁹⁵ kesesin: dökesin L // saña: saña L

³⁹⁹⁶ o: bu M // idüp ol: idüpdür A; ider ol L T / ider M

³⁹⁹⁷ +

³⁹⁹⁸ (L117a; M132a) // bil yapılmış hem-çünân: hem yapılmış bil çünân T

E142a B yle bir ev yapmış ol dem b -uř l³⁹⁹⁹
H rr olan anı idemez ne ki  ul

4000 Ol kişi anı g r p  aldı  a a⁴⁰⁰⁰
H zra didi kim  ula  ur ıl ba a

Ol H d nu   a  ı  n gel s ylegil⁴⁰⁰¹
Ne kişisin sen ba a bu dem digil

H zr a asına yine hem s yledi⁴⁰⁰²
Sen ba a All h i  n didi  didi

  n bu andı sen hem n virdi  ba a⁴⁰⁰³
Ben da ı bild rey m kend m sa a

H zret-i H zram a am bilgil beni⁴⁰⁰⁴
Kim ba a virdi neb lik ol  an 

4005 Da ı ol H zram beni bil ey h ca⁴⁰⁰⁵
Kim gezerem   lemi ucdan uca

Ol H d nu  emri ile ey kiři⁴⁰⁰⁶
Ben m el mle biter  almış işi

Ol kişi   nkim işitdi bu s zi⁴⁰⁰⁷
A lamakdan  an ile  oldı g zi

Nite  ul oldu  didi s yle   ceb⁴⁰⁰⁸
şatdılar seni ba a ned r sebep

³⁹⁹⁹ (T134a) b -uş l: b - ş l T // h rr olan anı idemez ne ki  ul: mişli yok bir evd r r   n g rdi ol L / olan anı idemez: olanlar idemez her T

⁴⁰⁰⁰ anı: evi L / kim: hem L / ur ıl: ur ıl   L T / ba a: a a M //

⁴⁰⁰¹ H d nu   a  ı  n: H d   a  ı  n A T;  a  -ı H d  i  n  ;  a  ı   n L // kişisin sen ba a bu dem digil: kişisin sen ba a hem s ylegil L

⁴⁰⁰² yine hem: bu dem pes T / hem: pes   // didi : s yle L; didin T

⁴⁰⁰³ sen hem n virdi  ba a: sen ba a vird   hem n E M; sen ba a virdin hem n T; virdi  sen ba a hem n L // ben da ı bild rey m kend m sa a:   grus n da ı eydey m ben   y n L / kend m sa a: kend m inan E M; kendim bey n T

⁴⁰⁰⁴ a am: a a   L T // kim: hem L

⁴⁰⁰⁵ beni: a a T / bil ey: bilgil M // kim: hem L

⁴⁰⁰⁶ ol: bir L // el mle: ile hem A; ile hep E M

⁴⁰⁰⁷ Bu beyit A'da takip eden beşinci, E ve M'de takip eden d rd nc  beyitten sonra yazılmıştır.

⁴⁰⁰⁸ (A134a) nite: nice; didi s yle   ceb:   ceb s yle didi L / oldu  didi: old n ba a T

Hzır aña yine didi kim ey paşa⁴⁰⁰⁹
Anı dağı naql idem başdan başa

4010 Kim fülân soķaķda iydem ben saña⁴⁰¹⁰
Gezer iken geldi bir sâ 'il baña

Ç115a Şey 'en li'llāh nesne virgil söyledi⁴⁰¹¹
Beni boş göndürmegil şimdi didi

Yokdurur nesnem didüm ben sâ 'ile⁴⁰¹²
Didi baña Hâķ içün direm hele

E142b Pes gerekdür viresin nesne baña⁴⁰¹³
Hâķ yolına söylerem didi saña

Çünkü sâ 'il Hâķ yolına söyledi⁴⁰¹⁴
Nesnecik bu dem baña virgil didi

4015 Dağı bildüm men' olunmaz ol zamân⁴⁰¹⁵
Sâ 'ile didüm beni şatgıl hemân

Kul oluram Hâķ yoluna ben a yâr⁴⁰¹⁶
Şatdı ol kişi beni bil âşikâr

Zîrâ kim Allāh içün bir kul ' ayân⁴⁰¹⁷
Bir kişiyne nesne virse pes hemân

Ol kişinün her murâdı pes ' ayân⁴⁰¹⁸

⁴⁰⁰⁹ yine didi kim: didi yine kim Ç; didi kim yine L // dağı naql idem: naql idem dağı A L / dağı: didi E

⁴⁰¹⁰ fülân: fîlân M / saña: şaña L // gezer iken: gider iken L

⁴⁰¹¹ +

⁴⁰¹² nesnem: nesne A / didüm: didi A

⁴⁰¹³ (L117b; M132b) viresin nesne: nesne viresin A; nesne viresiñ L // didi: didüm A E M / saña: şaña L

⁴⁰¹⁴ (T134b) // nesnecik bu dem baña virgil: nesneçuk virgil baña bu dem M / bu dem baña: baña bu dem Ç

⁴⁰¹⁵ dağı: didi E / bildüm men' olunmaz: men' olunmaz bildüm L // şatgıl: şatgıl Ç L T

⁴⁰¹⁶ A: ey L // ol kişi beni bil: beni ol kişi hem L

⁴⁰¹⁷ zîrâ: zîrâ Ç L // kişiyne: - E; kişi M / virse pes hemân: virse ol zamân L / virse pes: virdiyse Ç; vir didi T

⁴⁰¹⁸ beyit: - Ç L T /

Maqbûl olur dergâhında her zamân

Ol kişi bir nesne virmese aña⁴⁰¹⁹
Gel kulağ tut iydeyim anı saña

4020 Ol kişiniñ aña bil sen âşikâr⁴⁰²⁰
Pes kıyâmet günü olduğda a yâr

Gevdesinde et deri olmaz anuñ⁴⁰²¹
Kemügi çıknaşı çıknaşı tenüñ

Çopusardur bu muşibetle didi⁴⁰²²
Hızr aña bu sözi ol dem söyledi

Ol kişi Hızr olduğın bildi o dem⁴⁰²³
Tâkati kalmadı kaddi oldu ham

Didi ol dem yâ Nebîyu'llâh emân⁴⁰²⁴
Gel beni 'afv eylegil pes bu zamân

4025 Bilmedüm seni saña emr eyledüm⁴⁰²⁵
Zahmet olan her işi saña didüm

E143a Hızr ol dem didi aña ey kişi⁴⁰²⁶
Kul olan işleyegelmiş her işi

Ol kayırmaz hoş tutarduñ sen beni⁴⁰²⁷
Râzıyam senden bilür pes ol Ğanî

Ol kişi Hızra didi pes âşikâr⁴⁰²⁸

⁴⁰¹⁹ bir nesne virmese aña: dahı Allâh için virmez 'ayân L / bir: - A // gel: kim T / anı saña: saña beyân L

⁴⁰²⁰ kişiniñ aña bil sen âşikâr: kişi şadağa virmeyen kişi L / kişiniñ: kişiyi T / aña bil sen: bil pes aña E M // pes kıyâmet günü olduğda a yâr: hem kıyâmetde olur anıñ işi L / pes: ol E M

⁴⁰²¹ // kemügi: kemüğe T / çıknaşı çıknaşı: çıkşası çıkşası A

⁴⁰²² (A134b) // aña bu sözi ol dem: bu sözi aña pes Ç / ol dem: böyle A; hem L

⁴⁰²³ Hızr: - A / olduğın bildi o: olduğın bildi bu A // kaddi oldu: oldu kaddi A

⁴⁰²⁴ ol dem yâ Nebîyu'llâh emân: yâ Nebîyu'llâh ol dem el-emân L / Nebîyu'llâh: Nebîyu'llâh A, M // pes: hem L

⁴⁰²⁵ saña: şaña L // saña: şaña L

⁴⁰²⁶ didi aña: aña didi A E M T

⁴⁰²⁷ Ol kayırmaz: ben kayırmam L / ol kayırmaz hoş tutarduñ: evvelinden kayırırdıñ T // pes ol: Rabb-i L T

Yâ Nebîyu'llâh benüm mâlım ki var

Ç115b Hep senüñ olsun saña virdim didi⁴⁰²⁹
Ne ki dilerseñ bu dem itgil didi

4030 Didi mâlın pes helâl olsun saña⁴⁰³⁰
Lîkî sözüm var kulağ [tutğıl] baña

Çamu mâlından beni âzâd kıl⁴⁰³¹
Kul iken hür it beni gel şâd kıl

Hizmetine tâ varam ol Hâlîkuñ⁴⁰³²
Kullaruñ rızqın viren ol Râzîkuñ

Ol kişi çünkim bu sözi dinledi⁴⁰³³
Hâzret-i Hızır pes âzâd eyledi

Hamd idüben ol nebî ey merdümân⁴⁰³⁴
Vardı Hâkkuñ hizmetine der-zamân

4035 Bu hikâyetden ğaraž timsâldurur⁴⁰³⁵
Ehl-i hâl olan bilür ne hâldurur

Siz dağı ey merdümân şükr eyleñüz⁴⁰³⁶
Kim sizi kılmış Ğanî fîkr idüñüz

Bir fağîr Allâh için gelse saña⁴⁰³⁷
Nesnecük ger virmeseñ bilgil aña

Başña yarın neler gelse gerek⁴⁰³⁸

⁴⁰²⁸ (M133a) Hızır: - M // benüm mâlım: mâlım her ne A E M

⁴⁰²⁹ (L118a) saña: şaña L // ki: - A / dilerseñ: dilersin T

⁴⁰³⁰ (T135a) didi mâlın pes helâl olsun saña: Hızır aña didi helâl cümle şaña L / pes: hep // lîkî: lîk A
T; lîkî E M / [tutğıl]: tutğıl A Ç E L M T

⁴⁰³¹ mâlından: mâlından T // gel: sen T / şâd: şâz L

⁴⁰³² tâ varam ol: varayım bir L // kullaruñ: kulların Ç L T / rızqın: rızqın T

⁴⁰³³ çünkim: çünki L / dinledi: söyledi A L

⁴⁰³⁴ hamd: cehd A / merdümân: merdimân A, M; cân-ı men L // der-zamân: ol zamân L

⁴⁰³⁵ timsâldurur: timsâldurur A; hem olur L; timsâldurur M; temşildirir T // olan bilür: bilür dağı T

⁴⁰³⁶ merdümân: merdimân A, M / eyleñüz: idüñüz Ç; eyleyin T // eyleñüz: idiñüz Ç; eyleyin T

⁴⁰³⁷ (A135a) Allâh için gelse saña: ehl-i hâl gelse hem saña L // nesnecük: nesne Ç / ger virmeseñ
bilgil aña: virgil hem baña L / ger: - A

⁴⁰³⁸ // anı: - A / şanma uzak bil: zann itme uzak L

Sen anı şanma uzak bil tizirek

Küllü âtin pes qarîbin didiler⁴⁰³⁹
Bu sözi taḥḳîḳ idüp söylediler

E143b 4040 Ey ğanîler ne sözüñüz vardurur⁴⁰⁴⁰
Mâluñuz ol günde size mârdurur

Qızdururlar zîrâ kim anı ‘ayân⁴⁰⁴¹
Alnuñuza başalar pes ol zamân

Gel bu sözden al naşîhat ey ḥoca⁴⁰⁴²
Mâlîñi bezl idegör ucdan uca

Zîrâ mâlîñdan eger ḥayr idesin⁴⁰⁴³
Bil ki dîdâr-ı Ḥaḳḳı seyr idesin

Yâ İlâhî Muştafânuñ ḥürmeti⁴⁰⁴⁴
Bize daḥı vieregör ol ni‘ meti

4045 Görmişem esmâlarıñda ben za‘îf⁴⁰⁴⁵
Bir aduñ vardur daḥı güzel Laṭîf

Ç116a Ol Laṭîf ismüñ ḥaḳḳıyçün ey Laṭîf⁴⁰⁴⁶
Ḥâtîmede luṭfuñ it bize naşîb

Muştafânuñ ḥürmetiyçün ey Aḥad⁴⁰⁴⁷
Daḥı Hızruñ ḥürmetiyçün it meded

Sen bizi şorı ḥişâbı eyleme⁴⁰⁴⁸

⁴⁰³⁹ pes qarîbin: pes qarîbun Ç; qarîbun pes L; pek qarîb T / didiler: dir didiler T // idüp söylediler: idüben didiler Ç

⁴⁰⁴⁰ sözüñüz: sözüñ A // ol günde size: size ol gün L / mârdurur: yârdurur A

⁴⁰⁴¹ kim: ki M // alnuñuza: annuñuza; pes: hem L

⁴⁰⁴² // idegör: eyle gör T

⁴⁰⁴³ (M133b) beyit: - L / zîrâ: zira Ç / mâlîñdan eger: mâlîñdan bu dem T // bil ki: belki T

⁴⁰⁴⁴ // ol: - L

⁴⁰⁴⁵ (L118b; T135b) esmâlarıñda: esmâlarıñda Ç T; esmâ içinde L // bir aduñ vardur daḥı güzel: e‘l-Ḥabîrü‘l-‘Alîm ismiñ L / daḥı güzel: güzel daḥı A E M

⁴⁰⁴⁶ Laṭîf ismüñ ḥaḳḳıyçün ey Laṭîf: isimleriñ ḥaḳḳıyçün ey Ḥudâ L / Laṭîf: Laṭîf M // ḥâtîmede luṭfuñ it bize naşîb: dü cihânda sen bize eyle ḥudâ L / naşîb: Laṭîf T

⁴⁰⁴⁷ beyit: - L / Muştafânuñ ḥürmetiyçün: ḥürmetiyçün Muştafânuñ A E M; ḥürmet-i peygamber içün T // Hızruñ ḥürmetiyçün it meded: Hızırın ḥürmetiyçün ey Şamed T

Pür-günāhuz cürmümüzi söyleme

Setr idesin cürmümüzi yâ Ğanî⁴⁰⁴⁹
Birligün ḥaqqı ki bir bildük seni

4050 Sen meded eyle bize şāh-ı cihān⁴⁰⁵⁰
Koymağıl nārı caḥīme el-emān

El-emān her suçlarıñ Settārı sen⁴⁰⁵¹
El-emān her kullarıñ Ğaffārı sen

El-emān ey cā' il-i [şayf u] bahār⁴⁰⁵²
El-emān ey cā' il-i leyl ü nehār

Bu Ża' ifi bī-nevāyı ey Ğanî⁴⁰⁵³
Koymağıl nār-ı caḥīme sen anı

E144a Aşlımuzı neslimüzi yarlığa⁴⁰⁵⁴
Daḥı her mü 'min kulu yâ Rab nola

4055 Daḥı şāḥib-i kitāb 'afv it İlāh⁴⁰⁵⁵
Pād-şāhlar pād-şāhı pād-şāh

Ḳamusın bu demde āzād eylegil⁴⁰⁵⁶
Muştafā ḥürmetine şād eylegil

Āliniñ ezvācınıñ etbā' inuñ⁴⁰⁵⁷
Ḥürmetiyeñ hem ḳamu āşḥābınıñ

Daḥı ol şadreyñ-i bedreyñ ol hümām⁴⁰⁵⁸

⁴⁰⁴⁸ beyit: - Ç L

⁴⁰⁴⁹ beyit: - L / idesin: eyle Ç T; iden sensin M / yâ: ey T // ḥaqqı: ḥaqqıyçün A E M; ḥaqqı içün T

⁴⁰⁵⁰ beyit: - L // koymağıl: koymağıl Ç T

⁴⁰⁵¹ beyit: - L / Bu beyit E ve M'de takip eden beyitten sonra yazılmıştır. / suçlarıñ: suçlular T / Settārı sen: Settārısın M // kullarıñ: kulların T / Ğaffārı sen: Ğaffārısın M

⁴⁰⁵² (A135b) beyit: - Ç L / cā' il-i: cā' il u A E M / [şayf u]: şayf-ı A E M T // cā' il-i: cā' il u A E M / ü nehār: - A

⁴⁰⁵³ beyit: - L / Ża' ifi: za' if u E // koymağıl: koymağıl Ç T / caḥīme: caḥīme çün M

⁴⁰⁵⁴ // daḥı: - A / her mü 'min kulu yâ Rab nola: mü 'min olan kulları şalma darlığa T / mü 'min: mü 'min E / kulu: kula M

⁴⁰⁵⁵ beyit: - Ç L T / daḥı şāḥib-i kitāb: daḥı Ḥüseyn kuluñ E; Seyyid Aḥmed kuluñı M

⁴⁰⁵⁶ beyit: - L // şād eylegil: sen şād kıl T

⁴⁰⁵⁷ beyit: - L // hem: hep T

Anlaruñ hürmetine ey lâ-yenām

Şuçumuzdan geç bizüm bu dem hemīn⁴⁰⁵⁹
 Kāmu kōrkudan bizi itgil emīn

4060 Bu du‘āmuz sen kâbül it ey ‘Azīz⁴⁰⁶⁰
 Pür-günāhuz gel bizi eyle temīz

Oқуyanı dīñleyeni yazanı⁴⁰⁶¹
 Raḥmetiñle yarlıgağıl yā Ğanī

Fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilāt⁴⁰⁶²
 Vir Muḥammed Muṣṭafāya şalavāt

Ger amān bulmaḳ dilerseñ āşikār⁴⁰⁶³
 Fātiḥa didüm oқuñ bu dem a yār

Der-beyān-ı Bir Ḥatun Günāh-ı Kebā’ire Tevbe Eyleyüp Luṭfuñ İrmesi*

Ḥāmūş olma nāle kıl ey ‘andelīb⁴⁰⁶⁴
 Çünki düşdün bu diyāre sen ğarīb

4065 Pes ilüñden sen cüdā düşdün a yār⁴⁰⁶⁵
 Kendüñe bir pīşe itgil ihtiyār

Bu cihānuñ lehv [u] lu‘bından şaḳın⁴⁰⁶⁶
 Lehv u lu‘b idenlere bu dem baḳın

⁴⁰⁵⁸ (M134a) beyit: - L T / şadreyn-i bedreyn ol: şadreyn-i bedreynin A

⁴⁰⁵⁹ beyit: - L M // kōrkudan bizi itgil: kullaruñı eylegil A; kōrkulardan eylegil E

⁴⁰⁶⁰ beyit: - Ç L / Bu beyit A ve M’de takip eden beyitle yer değıştirmiştir. / du‘āmuz: du‘āyı T / ey: yā A // gel bizi: sen A

⁴⁰⁶¹ beyit: - L / oқуyanı dīñleyeni yazanı: kārī vü kātibini sāmi‘ini A / yazanı: yazanı yazduranı E M; yazdırup hem yazanı T // yarlıgağıl: yarlıgağıl Ç; yarlıga sen T

⁴⁰⁶² (T136a) beyit: - Ç L // vir Muḥammed Muṣṭafāya şalavāt: pek günāhı ‘afv ider bir şalavāt T / Muṣṭafāya: Muṣṭafā-rā E

⁴⁰⁶³ beyit: - A Ç E M // dilerseñ: dilersin T

* Der-beyān-ı Bir Ḥatun Günāh-ı Kebā’ire Tevbe Eyleyüp Luṭfuñ İrmesi: Der-beyān-ı Bir Ḥatun Günāh-ı Kebāyirden Tevbe Eyledügi A; Meclis-i Ḥatun Ç; Benī İsrā’ıl Zamānında Bir Maḥbūbe Ḥatunuñ Vāḳi‘ Olan Kışşasıdır L; Bir Ḥatun Günāh-ı Kebāyirden Tevbe Eyledigi M; Dībāce T

⁴⁰⁶⁴ ‘andelīb: ‘andelib M // düşdün: düşdün T / ğarīb: karīb A

⁴⁰⁶⁵ ilüñden: ilinden Ç T / sen cüdā düşdün: cüdā düşdün sen L / düşdün: düşdün T / a yār: ‘ayān Ç // kendüñe bir pīşe itgil: kendiñe bir şey pīşe it T

⁴⁰⁶⁶ lehv [u] lu‘bından: lehv-i lu‘bından A Ç E L M; lu‘b-ı lehvin T // lehv u lu‘b idenlere bu dem baḳın: yarın kıyāmetde idene yaḳın L / lehv u: lehv-i A Ç M T

Evveli kamu nedāmetdür ‘ ayān⁴⁰⁶⁷
 Āhiri dahı peşimānlık hemān

E144b Evveli bu āhiri bu bildūñ uş⁴⁰⁶⁸
 İşleme anı olasın tā ki hoş

Ç116b İşlemiş olur iseñ bir bed işi⁴⁰⁶⁹
 Tevbe itgil dahı çekme teşvīşi

4070 Bir dahı idici olmasañ anı⁴⁰⁷⁰
 Bil günāhuñdan geçer Rabb-i Ġanī

Zīrā bir kul eylese zārī añā⁴⁰⁷¹
 Ol Raḥīmdür pes olur yārī añā

Bir kul añā zārī kılsa bil ‘ ayān⁴⁰⁷²
 Derdini hem eylese añā beyān

Derdine dermān ider bilgil anuñ⁴⁰⁷³
 Bu sözüm añla bu dem şād it cānuñ

Dahı ġayrı fīkr-i āḡer eyleme⁴⁰⁷⁴
 Derdime dermān olur mı söyleme

4075 Çünkü bildūñ luṭfını ol Ḥālīkuñ⁴⁰⁷⁵
 Şükrini kııl dā ‘imā ol Rāzıkuñ

Tevbeye gel tevbeye gel tevbeye⁴⁰⁷⁶
 Geçdi ‘ ömrüñ tevbeye gel tevbeye

Tevbeye gel tevbeye cānım cānı⁴⁰⁷⁷

⁴⁰⁶⁷ (A136a) // peşimānlık: peşimānlıkdur E

⁴⁰⁶⁸ evveli: evvel E / bildūñ: bildin T // olasın: olasıñ L

⁴⁰⁶⁹ olur iseñ bir bed: işlemiş olursañ dahı bu L / iseñ: isen T

⁴⁰⁷⁰ idici olmasañ anı: işlemeseñ günāh dahı L / olmasañ: olmasan A E M; olsan sen T // günāhuñdan: günāhından T / Rabb-i: Rabb u A E M

⁴⁰⁷¹ zīrā: zīra Ç // Raḥīmdür: Ġanīdür M / pes olur yārī: hem Raḥīm ider L / añā: - A

⁴⁰⁷² beyit: - M / zārī: yārī Ç // hem eylese añā: hem añā eylese Ç; eylese añā çün T

⁴⁰⁷³ // sözüm: sözi Ç M T

⁴⁰⁷⁴ (L119a) beyit: - Ç / fīkr-i: - M

⁴⁰⁷⁵ (M134b) bildūñ: bildin T // şükrini: şükrin A / kııl dā ‘imā: dā ‘imā bil T

⁴⁰⁷⁶ (T136b) beyit: - L // ‘ ömrüñ: ‘ ömrin T

Kim kamu ‘afv ide cürmün ol Ġanī

Tevbe itgil her günāha şubḥ u şām⁴⁰⁷⁸
Tā ki her işün ola maḳbūl-ı ‘āmm

Saṇa bir aḥbār iydem ey şehsüvār⁴⁰⁷⁹
Anı Tenbīḥden direm ey yār-ı ġār

4080 Gelünüz bu dem şalavāt virelüm⁴⁰⁸⁰
Söze andan başlayalum girelüm

Muştafā ḥürmetine pes bu zamān⁴⁰⁸¹
Koymaya nār-ı caḥīme Müste‘ān

E145a Kim benī İsrā’ıl içre ey cevān⁴⁰⁸²
Bir ḥatun var idi ġāyet mihribān

Öyle bir maḥbūb idi ‘ālemde ol⁴⁰⁸³
Yok idi anuñ naẓīri bilmiş ol

Gözleri siḥr öğredürdi sāḥire⁴⁰⁸⁴
Dürlü ṭonlar hem giyerdi fāḥire

4085 Boyı serve benzer idi bil anuñ⁴⁰⁸⁵
Ṭāḳ iderdi ṭāḳatin gören cānuñ

Ol zamānda yok idi mānendi hiç⁴⁰⁸⁶
Şaçı hem zülfi anuñ olmışdı pīç

⁴⁰⁷⁷ Beyit: - Ç L // ide cürmün ol Ġanī: eyleye cürmün Ġanī A; ide cürmün Ġanī M; ide ol cānlar cānı T

⁴⁰⁷⁸ beyit: - L / tevbe: tevbeye gel M / şubḥ u: şubḥ-ı E // her: - M / maḳbūl-ı ‘āmm: maḳbūl tamām T / maḳbūl-ı: maḳbūl u A E M

⁴⁰⁷⁹ saṇa: şaṇa L / aḥbār: ḥaber T / şehsüvār: şāhsüvār E // direm: iydem A E M / direm ey yār-ı ġār: söylerem āşikār L / yār-ı ġār: dīrīġār T

⁴⁰⁸⁰ virelüm: iydelüm A // girelüm: gidelüm A

⁴⁰⁸¹ beyit: - Ç L // M’de bu mısra ile takip eden beytin ikinci mısrası yer değiştirilerek yazılmıştır. / koymaya: koymağıl T / nār-ı caḥīme: caḥīme bizi ey E / caḥīme: caḥīme çün M / Bu beyitten sonra T’de “Ḥikāye” başlığı atılmıştır.

⁴⁰⁸² (A136b) cevān: cūvān A E; civān M // mihribān: maḥbūbān M

⁴⁰⁸³ öyle: eyle E M / maḥbūb idi: maḥbūbe idi A, M; maḥbūbeydi E // yok idi: yok A; yoğ idi L

⁴⁰⁸⁴ siḥr öğredürdi: siḥr idi hem M // ṭonlar: donlar T / hem giyerdi: giyer idi L

⁴⁰⁸⁵ serve: serviye Ç // iderdi ṭāḳatin: olurdı ṭāḳati M

⁴⁰⁸⁶ // şaçı: saç E M / hem zülfi: zülfi hem A E M

Yüzünü gören anuñ hayrân olur⁴⁰⁸⁷
 ‘Aklı virür dağı ser-gerdân olur

Lîkî anuñ ay yüzi açuğ idi⁴⁰⁸⁸
 Kim murâd itse irerdi çok idi

Ç117a Virür idi on beş altun pes aña⁴⁰⁸⁹
 Bil şafâsın itmege direm saña

4090 Dağı on altun virürdi az viren⁴⁰⁹⁰
 Bil ki çok idi aña ol dem iren

Altun ile aña iren hem a yâr⁴⁰⁹¹
 Yok idi hîşâbı iydem âşîkâr

Var idi hem bir sarâyı pes anuñ⁴⁰⁹²
 Kapısı yol üzre ol nâzûk tenüñ

İki kanatlu idi kapu ‘ayân⁴⁰⁹³
 Ol kapu içre tûrurdi her zamân

Ol sarây içre var idi hem a yâr⁴⁰⁹⁴
 Bir münakkaş taht-ı zîver pây-dâr

E145b 4095 Ol münakkaş taht üzre pes hatun⁴⁰⁹⁵
 Oturup kendüyi iderdi şatun

Çok kenîzekleri dağı var idi⁴⁰⁹⁶

⁴⁰⁸⁷ +

⁴⁰⁸⁸ lîkî: lîki A E; leyki M; lîk T / ay yüzi açuğ idi: pek yüzi açıkdı hem Ç T; yüzi açıkdı hem L // çok idi: çoğ idi A, M; dem-be-dem Ç L T

⁴⁰⁸⁹ virür idi: virürler idi L / pes: hem L M // bil şafâsın itmege direm saña: hem şafâsın sürmege direm saña L

⁴⁰⁹⁰ (M135a; T137a) // çok idi: çoğ idi E M / aña ol dem: vişâline L

⁴⁰⁹¹ altun ile aña iren hem: bil ki çok altun viren aña Ç; çok altun viren aña L; çok idi altun viren aña T // yok idi: yoğ idi A, M / hîşâbı: şânî kim Ç; saña L; şânî kim T / iydem: iydeyim L

⁴⁰⁹² var idi hem: her maâlde L // kapısı: kamusı Ç

⁴⁰⁹³ iki kanatlu idi kapu: hep iki kanatlu kapısı L / idi kapu: kapu idi A E M // kapu içre tûrurdi her zamân: kapular içre tûrurdi hemân L / tûrurdi: dururdi A Ç T

⁴⁰⁹⁴ (L119b) beyit: - Ç T / sarây: kapular L // pây-dâr: yapular L

⁴⁰⁹⁵ beyit: - L / Bu beyit A, E ve M’de takip eden beyitten sonra yazılmıştır. // kendüyi: kendüni A; kendini Ç T

Kendünün hem hizmetinde yâr idi

Ol zamânda var idi hem bir kişi⁴⁰⁹⁷
Şâlih idi yok idi hiç şer işi

Bir meşâlih vâki^c oldu şîr-i ner⁴⁰⁹⁸
Ol kapudan geçmelü oldu ol er

Oturur gördi o taht üzre anı⁴⁰⁹⁹
Gözi tuş oldu aña yandı cânı

4100 Tâkati kalmadı kim ‘aqlın dire⁴¹⁰⁰
Geçüp andan menziline hem ire

Ol hâtun çün gördi anda bu işi⁴¹⁰¹
Söyledi aña ne turduñ ey kişi

Altunuñ var ise dañı di baña⁴¹⁰²
Yok ise turma direm şimdi saña

Ol kişi pes kendine fikr eyledi⁴¹⁰³
Bu belâdan kurtulamam ben didi

Yâ İlâhî bundan uş kurtar beni⁴¹⁰⁴
‘İzzetüñ haqqı için pes ey Ğanî

4105 Niçe niçe mâh u sâldur ey Mu‘îñ⁴¹⁰⁵
Kim ‘ibâdet iderem saña hemîn

Ç117b Şimdiden girü benüm hâlim nola⁴¹⁰⁶

⁴⁰⁹⁶ kenîzekleri: kenizekler T / dañı: dañı hem A T // kendünün: kendinüñ Ç L T

⁴⁰⁹⁷ (A137a) // hiç: - M

⁴⁰⁹⁸ şîr-i: şîr ü A Ç E M T

⁴⁰⁹⁹ beyit: - M / oturur gördi o: otururken gördi A E; otururdu gördi L // tuş: duş; aña: anıñ T

⁴¹⁰⁰ kim: ki T // menziline: menziline M

⁴¹⁰¹ hâtun: hâtun kim M / çün gördi: gördi çün L // aña: - A / turduñ: durduñ Ç; durdın T

⁴¹⁰² // yok ise turma direm şimdi saña: yoksa turma direm git şimdi saña A; yoksa turma direm ben şimdi saña L / yok ise: yoğ ise M / turma: durma Ç T

⁴¹⁰³ kişi pes kendine fikr eyledi: biraz kendine fikr eyledi hem A; kişi kendüne fikr eyledi hem E M / pes kendine: kendine pes T // kurtulamam ben didi: ben didi kurtulamam A E; ben kurtulamam M; hâlâş olmam ben didi T

⁴¹⁰⁴ // ‘İzzetüñ: ‘İzzetin Ç / haqqı için: haqqıyçün A L M T / pes ey: sen ey A; olsun yâ L

⁴¹⁰⁵ (T137b) mâh u: mâh-ı A Ç E L T // saña: saña L

Bu   m rde gitmed m bir  er yola

Anı diy p  ok m n c t eyledi⁴¹⁰⁷
Ni e ni e   arz-ı h c t eyledi

Kend ne bir   re bulmadı   ay n⁴¹⁰⁸
Fikr id ben  apudan d ndi hem n

Didi varup bir  a  altun bulayum⁴¹⁰⁹
T  katim  almadı anı g reyim

E146a 4110 Her ne e y sı var ise b -u  l⁴¹¹⁰
 atuban altun id p pes gitdi ol

Ol  apunun   n ne geldi o dem⁴¹¹¹
T  kati t   oluban  addi    ham

Ba dı ol  atun y zine b -u  l⁴¹¹²
G rdi kim bir  fet-i devr ndur ol

 abri gitdi  almadı hi  t  kati⁴¹¹³
Didi ey v y m  gil oldu pek  atı

Vardı ol  atun yanına b - ic b⁴¹¹⁴
 atuna ol dem didi ey m h-t b

4115 Gelmi em olam m   rref bu zam n⁴¹¹⁵
 o bet itmege sen nle bil   ay n

Didi  atun a a kim sen ey ki i⁴¹¹⁶

⁴¹⁰⁶ (M135b) //     m rde:     mr mde   T

⁴¹⁰⁷ //   arz-ı:   arz u A E

⁴¹⁰⁸ kend ne: kendine   L T // fikr: z kr;  apudan:  apuda M

⁴¹⁰⁹ +

⁴¹¹⁰ b -u  l: b -   l T // Bu mısra L'de yoktur. Bunun yerine takip eden ikinci beytin ikinci mısrası yazılmıştır. / pes: ol E; hem T / gitdi: geldi A

⁴¹¹¹ beyit: - L //  addi   :     addi T

⁴¹¹² (A137b) mısra: - L / ol  atun y zine:  atun y zine hem A E M / b -u  l: b -   l T // devr ndur: devr ndurur  

⁴¹¹³ (L120a) // ey v y: eyv h T / pek: pes A E M; i  T

⁴¹¹⁴ // ol dem didi: didi o dem L

⁴¹¹⁵ bu: bir T

⁴¹¹⁶ sen: pes L // ken zek: ken ze T / bil r: bit r A

Var kenîzek yanına bilür işi

Kesiş anuñla bahâmı sen benüm⁴¹¹⁷
Yanıma gel şād olasın tã cānım

Ol kişi vardı kenîzek yanına⁴¹¹⁸
Ağlayup düşdi anuñ dāmānına

Barışup pes hayli altun virdi ol⁴¹¹⁹
Geldi hatun yanına hem bā-uşul

4120 Yine hatun ol kişiye söyledi⁴¹²⁰
Kim fülān vaqt yanına gelgil didi

Senüñ ile pes müşerref olalum⁴¹²¹
Her ne kim gönlün dilerse kılalum

Ol kişi zār eyleyüben gitdi pes⁴¹²²
Bir niçe sâ' at çü geçdi geldi pes

Ç118a Gördi hatun geldi ol kişi 'ayān⁴¹²³
Bir evi pes halvet itdi der-zamān

E146b Aluban ol kişiyi girdi eve⁴¹²⁴
Kişi dağı ol işe ive ive

4125 Vardılar ol dem müşerref olalar⁴¹²⁵
Pes murādı ne ise hem bulalar

Hak Te'ālā gör o dem pes neyledi⁴¹²⁶
'Ābidün qalbine ilhām eyledi

⁴¹¹⁷ kesiş: kes pes T // yanına gel: gel yanuma A / olasın tã cānım: olasın yā cānum L; ola cānın teniñ T

⁴¹¹⁸ kenîzek: kenîz T

⁴¹¹⁹ pes: - T // bā-uşul: bā-üşul T

⁴¹²⁰ (T138a) +

⁴¹²¹ (M136a) senüñ ile: hem seniñle T // gönlün: gönlün Ç

⁴¹²² eyleyüben: eyleyüp hem L / pes: ol T // pes: ol T

⁴¹²³ geldi ol kişi 'ayān: o kişiyi geldi pes A; ol kişiyi geldi pes E M; ol kişi geldi 'ayān T // bir evi pes halvet itdi der-zamān: ol zamān bir evi halvet kıldı pes A E M / evi pes: evi L; evini T

⁴¹²⁴ // dağı: - Ç / işe: işi T / ive ive: ire ire M

⁴¹²⁵ // hem: anı T

⁴¹²⁶ o: ki; pes: - T / dem: demde L // 'ābidün: 'ābidin T

Lerze düşdi cānına ol ʿābidūn⁴¹²⁷
Ditredi beñzi şarardı zāhīdūn

Bu ne işdür didi kim ben işledüm⁴¹²⁸
Hak rızası bunda yokdur nişledüm

Ol ʿibādet kim ben itdüm pes aña⁴¹²⁹
Zāyiʿ olur kamusı noldı baña

4130 Bu zamāna hem gelicek āşikār⁴¹³⁰
Pes bu işi kılmadum ben ihtiyār

ʿAklı gitdi bir zamān kaldı taña⁴¹³¹
Yā İlāhī didi şıgındım saña

Ol hatun gördi ki titrer ol kişi⁴¹³²
Didi turma it benümle bu işi

Ne bakarsın böyle ser-gerdān olup⁴¹³³
Çokları sen tek baña hayrān olup

Sīm ü zer hādsüz virürler hem baña⁴¹³⁴
Rāzı olmam herkese direm saña

4135 Līkī saña ben muṭiʿ oldum bu dem⁴¹³⁵
Gel senünle kavuşaḡ ey ʿaklı kem

Ḥatuna ʿābid didi ey baḥtiyār⁴¹³⁶
Ben senün virdüm bahānı ey nigār

⁴¹²⁷ (A138a) ʿābidūn ʿābidin T // ditredi: titrerdi Ç; titredi T / zāhīdūn: zāhīdin T

⁴¹²⁸ (L120b) didi kim: kim didi A // nişledüm: neyledüm A E L M T

⁴¹²⁹ ʿibādet kim: ʿibādetin A / ben: pes; pes ben T // baña: saña L

⁴¹³⁰ hem gelicek: gelicek hem A E M // pes: hem A E L M / ben ihtiyār: ben āşikār A; ben baḥtiyār Ç L; ey kāmukār E M

⁴¹³¹ Bu beyit A'da takip eden dördüncü beyitten sonra yazılmıştır. // şıgındım: şıgındım ben E / saña: saña L

⁴¹³² gördi ki titrer: kim gördi ditrer A E M; gördi ki ditrer Ç; kim ditrer gördi L // turma: durma T

⁴¹³³ bakarsın: bakarsın L // sen tek: tek sen M

⁴¹³⁴ hādsüz: hādsiz Ç L T // rāzı: razı M / herkese: her ādeme E / saña: saña L

⁴¹³⁵ (T138b) līkī: līkī A E M; līk T / saña ben: ben saña A // kavuşaḡ ey: kavuşalum L

⁴¹³⁶ (M136b) ey: kim T // bahānı: bahāyı T

Virdügüm altun kamu olsun saña⁴¹³⁷
Baña vir destür gideyüm bir yaña

E147a Didi hatun aña kim ey 'aklı kem⁴¹³⁸
Yokdurur 'aqluñ senüñ bil dem-be-dem

Ben teki maḥbūb ile ḥalvet ola⁴¹³⁹
Böyle yirde kimdürür anı bula

Ç118b 4140 Aña fırsat kim ola bu dem vire⁴¹⁴⁰
Kuçmayup gönüñ murādına ire

Ne turursın gel senüñle yatalum⁴¹⁴¹
Şarmaşup pes cānı cāna katalum

Didi 'ābid hatuna diñle beni⁴¹⁴²
Umaram Tañrı sevindürsin seni

Baña destür dilerem senden a yār⁴¹⁴³
Ben bu fi'li idebilmem āşikār

Ol 'ibādet kim Hudāya itmişem⁴¹⁴⁴
Hem bu deñlü rütbeye bil yitmişem

4145 İşler olsam bu işi bir kerre uş⁴¹⁴⁵
Cümleten gider 'ibādet aña hoş

Dilerem destür senden bu zamān⁴¹⁴⁶
Virdügüm olsun senüñ baña emān

Dağı ben bu işi itmey ey hatun⁴¹⁴⁷

⁴¹³⁷ saña: şaña L

⁴¹³⁸ kem: kim M

⁴¹³⁹ teki: tegin Ç / maḥbūb ile: maḥbūbla Ç M // anı: beni L

⁴¹⁴⁰ kim ola bu dem: ola bu dem kim A E M // kuçmayup: kuçmayur A / gönüñ: gönül A L T

⁴¹⁴¹ turursın: turursuñ A L; durursın T // şarmaşup: şarışup T / pes: hem L

⁴¹⁴² (A138b) diñle beni: söyledi hem L / diñle: diñle hem E // sevindürsin: sevindürür M; sevindüre T / sevindürsin seni: sevindüre bizi hem L

⁴¹⁴³ (L121a) // fi'li: fe'li A

⁴¹⁴⁴ Bu beyit A'da takip eden beyitten sonra yazılmıştır. // rütbeye: tevbye L / bil: kim T / yitmişem: ırmışem A

⁴¹⁴⁵ uş: ben T // cümleten: cümlesi A E M; cümle T / gider: gider pes T

⁴¹⁴⁶ destür senden: senden çü destür Ç // senüñ: şaña L / baña: bu dem A E M

Gel beni āzād kııl alduñ şatun

Ol ʔatun pes söyledi yine aña⁴¹⁴⁸
Ey kişi aduñ nedür söyle baña

Dağı ne yirden olursın hem a yār⁴¹⁴⁹
Söyle bu iki su'ālī āşikār

4150 Didi adımdur benüm hem bil fülān⁴¹⁵⁰
Hem fülān köyden oluram bu zamān

Ol ʔatun ol demde aña söyledi⁴¹⁵¹
Ey kişi ʔurma işüñe var didi

Ol kişi geldi evine pes hemān⁴¹⁵²
Hālīka itdi du'ālar çok 'ayān

E147b Geldük imdi ʔatunuñ hāline biz⁴¹⁵³
Hāḡ Te'ālā ḡikmetin tā bilesiz

Ol kişi çün ol aradan gıtdi pes⁴¹⁵⁴
Ol ʔatun kendüsine fikr itdi pes

4155 Didi bu 'ābid kişi 'ömrinde çün⁴¹⁵⁵
İşlemiş degildi bu işi bugün

Aña bu deñlü çü ilhāḡ eyledüm⁴¹⁵⁶
Gel benümle bu işi işle didüm

Ç119a Bu işi bir kez nolur itseñ baña⁴¹⁵⁷

⁴¹⁴⁷ // beni āzād kııl: āzād kııl beni sen A E M / alduñ: aldın T

⁴¹⁴⁸ ʔatun: - T / söyledi yine aña: söyledi aña yine Ç; yine söyledi aña L // söyle: eyle Ç

⁴¹⁴⁹ yirden: yirde Ç L / olursın: olursın L; hem: di T // su'ālī: su'ālī hem E

⁴¹⁵⁰ (M137a; T139a) hem: - L; ey T // köyden: köyde Ç E L M / bu zamān: ben hemān L

⁴¹⁵¹ // ey: berī; var: var gıt L / kişi: - ; var: vargıl Ç / ʔurma: durma T

⁴¹⁵² geldi evine: evine geldi L // du'ālar: şenālar L M / çok 'ayān: her zamān A E M; çok zamān L

⁴¹⁵³ ʔatunuñ hāline biz: hāline ʔatunuñ uş A // Te'ālā ḡikmetin tā bilesiz: Te'ālānuñ ḡudretin gör imdi uş A / tā: hem L / bilesiz: bilesin M

⁴¹⁵⁴ çün ol aradan: ol aradan çün A, M; ol arada çün E // ol ʔatun kendüsine fikr itdi pes: didi bu 'ābid kişi 'ömrinde çün A E M / kendüsine: kendine L; kendisine T / itdi: eyledi L

⁴¹⁵⁵ Beyit: - A / Bu beyit E ve M'de takip eden dördüncü beyitten sonra yazılmıştır. / 'ābid kişi: kişi hem L / kişi: - Ç // bugün: çün L

⁴¹⁵⁶ bu deñlü çü: çün bu deñlü A / çü: çün E M T; hem L // gel: ol; işle: itmedi A, M

Söyledüm pes ol kişi didi baña

Ƙorƙaram pes ol Ƙudādan ey ƙatun⁴¹⁵⁸
Gel beni āzād ƙıl alduñ şatun

Bunca yıllar ben ʿ ibādet eyledüm⁴¹⁵⁹
Tañrıya biñ dürlü ƙāʿ at eyledüm

4160 Bilür mi ki ƙamusı maħv olısar⁴¹⁶⁰
İtmez olsam bu işi ʿ afv olısar

Yā benüm ħālüm İlähī pes nola⁴¹⁶¹
Daħı senden ğayrı yok imdād ola

Ben bu işi bunca yıllardur ʿ ayān⁴¹⁶²
İşlerem her gice gündüz her zamān

Bu ğunahı bilmedüm ben ey ħoca⁴¹⁶³
Umaram ʿ afv idesin ucdan uca

Ʀoĝrı yoldan azmışam ben yā İläh⁴¹⁶⁴
Tevbe yüz biñ tevbe olsun pād-şāh

4165 Egri olan yollara ben varmayam⁴¹⁶⁵
Egrilerle oturup hem ƙırmayam

El-emān ey pād-şāhā el-emān⁴¹⁶⁶
Şuçumı ʿ afv eylegil ender-zamān

Anı didi zārī zārī aĝladı⁴¹⁶⁷

⁴¹⁵⁷ kez nolar itseñ: kerre itseñ sen L / itseñ: itse T // pes ol kişi: ol kişi çün T

⁴¹⁵⁸ (A139a; L121b) pes: ben T / ol: - L / ey ƙatun: didi ol Ç L // beni āzād ƙıl alduñ şatun: beni āzād ƙıl alduñ sen şatun A; beni āzād ƙıl alduñ şatun ƙul Ç; beni ƙıl āzād sen alduñ şatun E; āzād ƙıl beni hem alduñ L; beni ƙıl āzādıduñ şatun M

⁴¹⁵⁹ ʿ ibādet: duʿ ālar A // ƙāʿ at: şenālar A

⁴¹⁶⁰ // olısar: uysar L

⁴¹⁶¹ nola: ne ola L // ola: ƙıla A T

⁴¹⁶² yıllardur: yıllar pes A // gündüz her zamān: gündüz der-zamān A; her gündüz hemān E M

⁴¹⁶³ // idesin: idesiñ L

⁴¹⁶⁴ Ʀoĝrı: doĝrı T / azmışam: azmayam L / yā: - M // pād-şāh: yā İläh Ç; ad şāh L

⁴¹⁶⁵ (M137b; T139b) yollara: yollar T // oturup hem: hem oturup L

⁴¹⁶⁶ pād-şāhā: pād-şāhı T

⁴¹⁶⁷ zārī zārī: zārı zārı A / anı: böyle L / didi: diyüp T //

Yâ İlâhî tevbeler olsun didi

E148a Pād-şāhlar pād-şāhı bil ‘ayān⁴¹⁶⁸
Şuçunı ‘afv eyledi pes ol zamān

Çok münācāt itdi ḥatun dem-be-dem⁴¹⁶⁹
Kendüne bir fikr-i āḥer itdi hem

4170 Varuban bulam didi şimdi anı⁴¹⁷⁰
Ol kişi irşād kıldı çün beni

Nem var ise getürem andan yaña⁴¹⁷¹
Kul kenīzek gümüş altun hep aña

Daḥı ansuz mālī mülki istemem⁴¹⁷²
Ol bile olmayıcaḡ ben nān yimem

Kendümi aña nikāḥ idem bu dem⁴¹⁷³
Çün baña ol ‘āşık oldu yâ nidem

Ç119b ‘Ömrüm olduḡca ḡalam yanında ben⁴¹⁷⁴
İydeyüm çün ‘āşık olduñ baña sen

4175 Ben daḥı tevbeler itdüm ey kişi⁴¹⁷⁵
İtmeyem bir daḥı nā-meşrū‘ işi

Sen beni irşād kılduñ bil ‘ayān⁴¹⁷⁶
Saña kul olup da ḡalam der-cihān

⁴¹⁶⁸ // suçunı: suçun A / pes: hem L

⁴¹⁶⁹ çok: çün Ç L; pes T // kendüne: kendine Ç L T / fikr-i āḥer itdi: fikr itdi M; fikr itdi āḥir u T

⁴¹⁷⁰ bulam: bu dem Ç L T // ol kişi irşād kıldı çün: ol kişi çün kıldı irşād A E M; irşād kıldı ol kişi çün L / irşād: irşād Ç

⁴¹⁷¹ // kenīzek gümüş altun hep: kenīzek altun gümüş Ç; kenīzek altun gümüş hep L; kenīze altun gümüş hem T

⁴¹⁷² (A139b) ansuz mālī mülki: mālī mülki ansız L T / ansuz: ansız Ç // bile: ile; ben nān: nānı T / olmayıcaḡ: olmayınca A / ben: - L

⁴¹⁷³ (L122a) kendümi: kendimi Ç L T / aña nikāḥ idem bu dem: aña bu dem nikāḥ idem Ç; bu dem aña nikāḥ idem L // ol ‘āşık oldu yâ: oldu ‘āşık yâ ben T / ol: - M

⁴¹⁷⁴ // olduñ: oldu L; oldın T

⁴¹⁷⁵ // nā-meşrū‘: meşrū‘ M; nā-meşru‘ T

⁴¹⁷⁶ irşād: irşād E L / kılduñ: kıldı M; kıldın T // olup da ḡalam: oldum da ḡaldum A E M; oldum ḡalam tā T

Anı diyüp vardı ol günde a yār⁴¹⁷⁷
Ol kişi kendün dimişdi âşikār

Her ne kim var ise götürdi bile⁴¹⁷⁸
Ol işi Hâlık kılar kimdür kıla

Arayuban kapusını buldı çün⁴¹⁷⁹
Dögdi anuñ kapusın ol bağı hün

4180 Ol kişi çıkdı evinden gördi pes⁴¹⁸⁰
Kapusın dögen hatundur bildi pes

Yüzünü gördi anuñ çün ol kişi⁴¹⁸¹
Havf-ı Hâk gör neyledi noldı işi

Eyledi teslim-i cân bil ol demin⁴¹⁸²
Raḥmetu'llâhi 'aleyhi söyleyin

E148b Bu işi çün gördi hatun ol zamân⁴¹⁸³
Deng u hayrân oluban kaldı hemân

Didi ey vây bu kişiye geldüğüm⁴¹⁸⁴
Kim 'âbeş oldu aña ben irdüğüm

4185 Bu arada bārī bir kişi bulam⁴¹⁸⁵
Bu kişi neslinden anı ben bilem

Kendümi aña nikâh idem hemîn⁴¹⁸⁶
Daḥı andan ğayrı yok söz bu demin

Hatun ol köy halkına pes söyledi⁴¹⁸⁷
Bu kişinin hışmı var mı hiç didi

⁴¹⁷⁷ ol günde: hem anda L // kendün: kendin A Ç L T

⁴¹⁷⁸ +

⁴¹⁷⁹ // dögdı: geldi L; kapusın ol: kapusunda L

⁴¹⁸⁰ (M138a; T140a) +

⁴¹⁸¹ yüzünü: yünü M // Hâk gör neyledi: Hudâ itdi noldı hem L / Hâk gör: Hâkdur M

⁴¹⁸² teslim-i cân: teslim cânın Ç // söyleyin: söyleyeyin A E M; söyleyeyin L

⁴¹⁸³ // deng u: deng-i A L; dengi E M T

⁴¹⁸⁴ ey vây: ey vâh L T // aña ben: ben aña A

⁴¹⁸⁵ +

⁴¹⁸⁶ kendümi: kendimi Ç L T // daḥı andan ğayrı yok söz: andan ğayrı söz daḥı yok T

⁴¹⁸⁷ (A140a) pes: anı E // var mı hiç: hiç var mı A E M

Didiler vardur anuñ bir ardaşı⁴¹⁸⁸
Ata ana bil anuñla yoldaşı

Līkī faqr ehlidürür hem ol cevān⁴¹⁸⁹
Zerre yodur anuñ iün gūş u nān

4190 Ol atun ünkü kim iitdi bu sözi⁴¹⁹⁰
Daı o göyümdi aña kendözi

120a Varuban ol kiiyi buldı ‘ayān⁴¹⁹¹
Gördi bir faqr ehli kii der-cihān

Ol kiiye söyledi bil āşikār⁴¹⁹²
Gel nikā eyle beni saña a yār

Ol kii atuna ol dem söyledi⁴¹⁹³
Ey atun dūnyālīgim yodur didi

Ben faīr-i miskīnem aña beni⁴¹⁹⁴
Bil ki nesnem yo ki alayam seni

4195 Ol kiiye didi atun aña sen⁴¹⁹⁵
‘Özri oygıl istemem bir nesne ben

Altun u gümüş benümle odurur⁴¹⁹⁶
Dūnyānuñ mālına meylim yodurur

Her ne deñlü māl dilerseñ bende var⁴¹⁹⁷
Tā ölünce bize yiter āşikār

⁴¹⁸⁸ (L122b) bir ardaşı: ey kii L // bil: bir T / anuñla: anuñla hem E

⁴¹⁸⁹ līkī: līki A E M; līk T / faqr ehlidürür hem ol cevān: faīr ehlidür hem ol kii L / faqr: faīr A, M T / ehlidürür: ehlidir T / cevān: cūvān A E M // zerre yodur anuñ iün gūş u: yiyecek yo zerrece hem gūş-ı T / anuñ iün gūş u nān: nān daı yiyigüsi L / gūş u: gūş-ı  M

⁴¹⁹⁰ ünkü kim: ünkü E T // kendözi: özi A; kendi özi L

⁴¹⁹¹ // bir faqr ehli kii der-cihān: bir faīr ehli kiidür der-cihān A; kim bir faīr ehlidür hemān L

⁴¹⁹² // saña a yār: saña āşikār L

⁴¹⁹³ +

⁴¹⁹⁴ faīr-i miskīnem: faqr-ı miskinem M / miskīnem: miskinem A E L //

⁴¹⁹⁵ (M138b; T140b) didi atun: atun didi T // oygıl: oygıl  L T

⁴¹⁹⁶ altun u gümüş: gümüş altun A E M; altun gümüş T / benümle: benüm ile A, M; benimle pes T

⁴¹⁹⁷ māl dilerseñ bende var: benüm ile odurur M / dilerseñ: dilerseñ T // yiter: yiter hem E

E149a Mālumuñ bil ḥaddi yoḵdur ey kişi⁴¹⁹⁸
Māldan ötri çekmegil hîç teşvîşi

Gel ḳabûl eyle beni direm saña⁴¹⁹⁹
Yoḵdurur nesnem şaḳın dime baña

4200 Ol ḥatun çünkim bu sözi söyledi⁴²⁰⁰
Ol kişinüñ gönline yir eyledi

Ol kişi ḥatuna didi pes size⁴²⁰¹
El virürse gel gidelüm pes bize

Aluban ol ḥatunı geldi eve⁴²⁰²
Pes nikâḥ itdi anı ive ive

Ol kişiyle ḳaldı ḥatun ey hümâm⁴²⁰³
‘Ömri olduḳca ikisi hem tamâm

Ol kişiden ol ḥatundan ey cevân⁴²⁰⁴
Yedi oḒlan oldu bî-şek bî-gümân

4205 Ḳamusı anuñ peygamber oldılar⁴²⁰⁵
Ol Ḥudâdur işleyen her ne diler

Sen aña tut yüzüñi bil ey kişi⁴²⁰⁶
Ol bitürür hep ḳamu ḳalmış işi

Dest-gîr olur saña ol her zamân⁴²⁰⁷
Her muşîbetden bulursın sen emân

Ç120b Bu ḥikâyetden gözüm nûrı bize⁴²⁰⁸

⁴¹⁹⁸ yoḵdur: yoḵdurur M // māldan ötri çekmegil: māl içün sen itmegil L / ötri: içün A E M

⁴¹⁹⁹ beni direm: direm beni A E M

⁴²⁰⁰ çünkim: çünki T // gönline: ḳalbine A E M

⁴²⁰¹ (L123a) beyit: - M / pes: hem L // pes: hem E; sen T

⁴²⁰² (A140b) // pes: hem L

⁴²⁰³ kişiyle: kişi ile T // hem tamâm: her zamân L

⁴²⁰⁴ kişiden ol: kişi ile o T / cevân: cüvân A E; cıvân M // bî-gümân: gümân L

⁴²⁰⁵ // Ḥudâdur işleyen her ne diler: Ḥudâdur neler virdi gördiler L / Ḥudâdur işleyen: Ḥudâdan isteyen A E M

⁴²⁰⁶ sen aña tut yüzüñi bil: sen yüzüñi tütuban bil A; sen Ḥudâya tut yüzün E; ol Ḥudâya tut yüzün bil M / bil: hem L // hep ḳamu ḳalmış: cümle ḳalmış her A E M

⁴²⁰⁷ dest-gîr: destigir M T / saña: şaña L // bulursın: bulursın L

Hişşe nedür bilesiz kamumuza

Kim o hatun bunca ' işyân eyledi⁴²⁰⁹
' Āleme meşhūr iken gör neyledi

4210 Yüzünü tutup münâcât eyledi⁴²¹⁰
Hâlıkına ' arz-ı hâcât eyledi

Eyülerle oturup tıururđ pes⁴²¹¹
Gör aña hem neyledi ol dest-res

Yedi peygamber anası itdi Hâk⁴²¹²
Luţfına sen ol Hâkkuñ bir hoşca bak

E149b Ne keremler kânıdur ol pād-şāh⁴²¹³
Ol Kerīm u ol Raḥīm Ḳādir İlāh

Bir kıl iderse eger yüz biñ günāh⁴²¹⁴
Şıdk ile ger ider olsa bir gün āh

4215 Pes günāhın ' afv ider anuñ o dem⁴²¹⁵
Luţfinuñ pāyānı yok ey ' aklı kem

Pād-şāhlar pād-şāhı oldurur⁴²¹⁶
Hem dirildür kulların hem öldürür

Gelüñüz biz daḥı tevbe idelüm⁴²¹⁷
Tutuban şer' üñ yolunı gidelüm

Tevbe yüz biñ tevbeler pes yā İlāh⁴²¹⁸
Pür-günāhuz ' afv kıl ey pād-şāh

⁴²⁰⁸ // bilesiz: bilesin M T

⁴²⁰⁹ kim o hatun bunca: ol hatun kim bunca A; ol hatun bunca ki T / o: ol E L M

⁴²¹⁰ (T141a) eyledi: itdi ol T // Hâlıkına: Hâlıkına pes T / ' arz-ı: ' arz u A E

⁴²¹¹ (M139a) eyülerle oturup tıururđ: eyü olup eyülerle oldı L; eyülerle oturban dururđ T / tıururđ: tıurđ M // hem: kim A E M

⁴²¹² // sen ol Hâkkuñ: ihsânına L

⁴²¹³ // u: - Ç L / Ḳādir: u ol A E M; Ḳādir L T

⁴²¹⁴ eger: aña L // ger ider olsa: iderse A; ider ise E M / gün: gün bir A

⁴²¹⁵ günāhın: günāhıñ T

⁴²¹⁶ beyit: - Ç L // kulların: kulları E M

⁴²¹⁷ (A141a) beyit: - L // tutuban: dutuban Ç L T

⁴²¹⁸ beyit: - L / yā: tevbe M

Ol Muḥammed Muṣṭafānuñ ḥürmeti⁴²¹⁹
Ya' nī Aḥmed pür-şafānuñ ḥürmeti

4220 Pes recā oldur Zā' īfī ḵuluña⁴²²⁰
Tevbeler her dem naşīb eyle aña

Ben gedā esmālarıñda görmişem⁴²²¹
Bir Ḥabīr aduñ senüñ var bilmişem

Ol Ḥabīr ismüñ ḥaḳḳıyçün ey Ḥabīr⁴²²²
Biz ḵuluñ raḥmetlere ğarḳ eyle bir

Daḫı bu meclisdeki olanları⁴²²³
İki 'ālem içre şād it anları

Dünyāda 'uḳbāda şalma darlıġa⁴²²⁴
'Afv ḵıl ḵamumuzı sen yarlıġa

4225 Ḥürmetiyçün dü cihānuñ faḫrınıñ⁴²²⁵
Ḥürmetiyçün ālinüñ ezvācınıñ

Görklü yüzine gel sen bizi⁴²²⁶
Na' lını tozına hem ḵamumuzı

Ç121a Sen bizi āzād ḵıl ey Müste' ān⁴²²⁷
Kim şeff' idindüñ anı bu zamān

E150a El-emān ey pād-şāhā el-emān⁴²²⁸
Ḥātirmede vir bize kāmīl īmān

⁴²¹⁹ beyit: - L

⁴²²⁰ beyit: - L M

⁴²²¹ esmālarıñda: esmālarında T // bir Ḥabīr aduñ senüñ: e'l-'Aẓīmu'l-Ġafūr L / aduñ: adın T / var: ben E M

⁴²²² (L123b) Ḥabīr ismüñ ḥaḳḳıyçün ey Ḥabīr: isimler ḥürmetiçün Müste' ān L / Ḥabīr: - E // biz ḵuluñ raḥmetlere ğarḳ eyle bir: tevbelerimüzi 'afv eyle hemān L

⁴²²³ meclisdeki: meclisde A

⁴²²⁴ beyit: - Ç L / 'uḳbāda: 'uḫrāda A E // sen: gel A E M

⁴²²⁵ (T141b) beyit: - L

⁴²²⁶ beyit: - L

⁴²²⁷ (M139b) beyit: - L // idindüñ: idindin T

⁴²²⁸ beyit: - L // vir bize kāmīl: bize virgil E / kāmīl: kāmīl A

Dağı kavm u hışm u qardaş kim ki var⁴²²⁹
Ger hayâtda ger memâtdadur olar

4230 Qamusını yarlıgağıl ey 'Azîz⁴²³⁰
Şuçların 'afv eyleyüp eyle temîz

Dağı kamu mü'min olan kulları⁴²³¹
Dilerüz 'afv idesin sen anları

Dağı şâhib-i kitâbı yâ Ğafûr⁴²³²
Raḥmetiñle yarlığa gel itme dūr

Ol Ğafûr ismüñ haqqıyçün ey Ğanî⁴²³³
Pes recâ budur qabûl eyle anı

Oquyanı diñleyeni yazanı⁴²³⁴
Raḥmetüñle yarlıgağıl yâ Ğanî

4235 Fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilât⁴²³⁵
Biñ günâhı 'afv ider bir şalavât

Oquyun bu dem qabûl ide Mu'în⁴²³⁶
Fâtiḥa didüm size ey tâbi'în

Der-beyân-ı Şeyḥ Şehâbeddîn Mısır Şâhıyla Mu'ârazası Şehîd Olduğı*

Gül açıldı nâle kıl ey 'andelîb⁴²³⁷

⁴²²⁹ beyit: - L / kavm u hışm u: kavm hışmı Ç; hışm kavm u E; kavmı hışmı T // hayâtda ger: hayâtda M

⁴²³⁰ beyit: - L / yarlıgağıl: yarlıgağıl Ç T / ey: yâ A

⁴²³¹ beyit: - Ç L / kamu mü'min olan: mü'min olan kamu A / mü'min: mü'mîn E T // sen: hem A E M

⁴²³² (A141b) beyit: - Ç L T / dağı şâhib-i kitâbı yâ Ğafûr: Şâhsıvârzâde Hüseyn şâhib-i kitâb E; dağı Seyyid Ahmed şâhib-i kitâb M // raḥmetiñle yarlığa gel itme dūr: 'afv idüp itmeyesin hiçbir 'azâb E; 'afv idesin itmeyesin hiç 'azâb M

⁴²³³ beyit: - Ç L / ol: -; haqqıyçün: haqqıyçün sen T / ey: yâ A // budur: budurur M

⁴²³⁴ beyit: - L / Bu beyit Ç'de takip eden beyitten sonra yazılmıştır. / oquyanı diñleyeni yazanı: qârî vü sâmi' ini kâtibini A / yazanı: yazdırup hem yazanı T // yarlıgağıl yâ Ğanî: yarlığa sen anları T / yarlıgağıl: yarlığa sen A; yarlıgağıl: Ç

⁴²³⁵ beyit: - L / fâ' ilâtün fâ' ilâtün: fâ' ilâtün Ç // biñ günâhı 'afv ider bir: vir Muhammed Muştafâya A E M

⁴²³⁶ beyit: - A Ç E M / oquyun: oquyun; ide: it yâ T

* Der-beyân-ı Şeyḥ Şehâbeddîn Mısır Şâhıyla Mu'ârazası Şehîd Olduğı: Der-beyân-ı Mısır Şâhı ve Şeyḥ Bahâ'üddîn Kışşaları A; Meclis-i Mısır Şâhı Şehâbeddîn Seyhu'l'Alîm Ç; Şeyḥ Şehâbeddîn İle Mısır Sultânınuñ Kışşasıdır L; Şeyḥ Şehâbeddîn Mısır Şâhıyla Mu'ârazasıdır M; Dîbâce T

Kim geçer faşlı olursın bî-naşîb

Dağı girmez elüne bil ey hoca⁴²³⁸
Böyle şöhet böyle dem ucdan uca

Şun^c -ı Hakkı gel temâşâ eylegil⁴²³⁹
Saña hamd olsun Hudâyâ söylegil

4240 Muştafâyı dağı göndürdün ‘ayân⁴²⁴⁰
Birliğin bildürdi bize bî-gümân

Dağı emr ü nehyi pes bildürdi ol⁴²⁴¹
Ne gerekse cümleten kıldurdi ol

Dağı buñ günde bize kıldıñ şeffi^c 4242
Bu ne ihsân idi kılduñ ey Refi^c

E150b Hem aña bir ân içinde ey Mu^c in⁴²⁴³
Yedi kat gökleri gösterdiñ hemîn

Hem behiştî dūzahı kamu tamām⁴²⁴⁴
Tarfetü’l-‘ayn içre gezdi ol imâm

4245 Dağı toksan biñ kelâmı söyledün⁴²⁴⁵
Bu ne ihsândur sen aña eyledün

Hem şıcağdı döşegi pes geldi ol⁴²⁴⁶
Akmamış şu ibriğinden gördi ol

⁴²³⁷ // geçer faşlı olursın bî-naşîb: faşlı olursın sen ğarîb A / olursın: olursın L

⁴²³⁸ elüne: ele kim M

⁴²³⁹ eylegil: eylegil eylegil M // saña: saña L / Hudâyâ: Hudâya M

⁴²⁴⁰ (T142a) göndürdün: gönderdin T // birliğin: birliğin A E M / bildürdi bildirdin T

⁴²⁴¹ emr ü nehyi: emr-i nehyi Ç L M; emr-i nehyde T / pes: - T / ol: hemân L // cümleten kıldurdi ol: cümlesin kıldı ‘ayân L / cümleten: cümleyi A E M

⁴²⁴² (M140a) buñ: bun; kılduñ: kıldın T / dağı buñ günde bize kılduñ: buñ gününde hem bize oldu L // bu ne ihsân idi kılduñ ey: ne ihsândı hem itdi L / ihsân idi kılduñ: ihsâne idi kıldın T

⁴²⁴³ hem aña bir ân içinde ey: hem bir ân içinde aña ey E; aña bir ân içinde ol L // gösterdiñ: gösterdi L T

⁴²⁴⁴ behiştî: bihiştî A, M / kamu: cümle T // gezdi: dağı T / imâm: hümâm A; imâm L M

⁴²⁴⁵ söyledün: söyledin T // bu ne ihsândur sen aña: tarfetü’l-‘ayn bu ne ihsân M / sen aña: aña sen L T / eyledün: eyledin T

⁴²⁴⁶ şıcağdı döşegi pes geldi: şıcağ idi döşegi geldi E; gelüp döşegi şıcağ buldı L / şıcağdı: şıcağdı T / pes: beş M // akmamış şu ibriğinden gördi ol: akmamışdı ibriğinden gördi şu T / akmamış: akmamışdı şu A E / ibriğinden: ibriğinden Ç / gördi: bildi A

Ç121b Biz aña taḥkîk ü taşdıḳ eyledik⁴²⁴⁷
Kim eşaḥḍur şun^ç -ı Ḥaḳḳı söyledik

Daḥı âyet içre gördük biz anı⁴²⁴⁸
Sûre-yi Sübhân içinde ey Ğanî

Vây aña kim anı inkâr eyleye⁴²⁴⁹
Münkir olsa Ḥaḳ anı kâr eyleye

4250 Ey gözüm nûrı sen inkâr eyleme⁴²⁵⁰
Ol münâfıḳ işidür kâr eyleme

Budurur senden recâmuz ey Mu^ç ĩn⁴²⁵¹
Bizi ḳılma sen münâfıḳdan hemîn

Saña temşîl ideyüm bir hoş ḥaber⁴²⁵²
Ol ḥaberdan alasin tâ kim ^çiber

Bu rivâyât-ı eşaḥḍur ey ulu⁴²⁵³
Gel ḳulaḳ tut diñlegil ey baḥtlu

Tâ ki gönîlünde anı yir idesin⁴²⁵⁴
Ḥâlîḳuñ şun^ç ın görüp seyr idesin

4255 Gelüñüz bu dem şalavât virelüm⁴²⁵⁵
Muştafâ sözine andan girelüm

Tâ ki raḥmet eyleye ol Müste^ç ân⁴²⁵⁶
Muştafâ ḥürmetine ender-zamân

⁴²⁴⁷ (A142a) taḥkîk ü taşdıḳ: taḥkîḳ taşdıḳ Ç E L M; taḥkîḳ-i ĩmân T // kim: hem L / söyledik: söyledi M

⁴²⁴⁸ biz anı: bizi M

⁴²⁴⁹ (L124a) eyleye: eyledi M // olsa: olur; kâr: dūr L

⁴²⁵⁰ sen: gel L // münâfıḳ işidür kâr eyleme: münâfıḳlar işidür söyleme L

⁴²⁵¹ senden recâmuz: recâmuz senden L

⁴²⁵² saña: şaña L / temşîl: temsil A; temeşşül T // alasin tâ kim: tâ kim alasin L

⁴²⁵³ beyit: - Ç / rivâyât-ı: rivâyet-i A // diñlegil ey baḥtlu: diñle ey baḥtulu M

⁴²⁵⁴ gönîlünde: gönülde E; gönüle T / idesin: idesin L // şun^ç ın görüp seyr idesin: ḥikmetin görüp bilesin L

⁴²⁵⁵ (T142b) // Muştafâ sözine: Muştafâya söze A

⁴²⁵⁶ beyit: - Ç L / ol: ey M // Muştafâ ḥürmetine ender-zamân: Muştafânın ḥürmetine der-zamân T / Bu beyitten sonra T'de "Ḥikâye" başlığı atılmıştır.

Didiler kim Mıŝr sultānı a yār⁴²⁵⁷
Getürüp ‘ālimleri pes āŝikār

E151a Kāmusına pes ziyāfet itdiler⁴²⁵⁸
‘İlm baĥşin iderek pes didiler

Muŝtafā mi‘ rācını ol dem ‘ayān⁴²⁵⁹
Söylediler birbirine ol zamān

4260 Didiler kim yedi kāt gökleri ol⁴²⁶⁰
Hem behiŝti ŧamuyı pes ol resūl

Daĥı ŧoĥsān biñ kelīmāt ol İlāh⁴²⁶¹
Anuñ ile söyledi ol pād-ŝāh

Anları kāmı gezüp geldi resūl⁴²⁶²
İbriĝin aĥar kōmıŝ gitdikde ol

Geldi gördi aĥar idi ibriĝi⁴²⁶³
Hem sıcaĥdı dōŝegi gördi anı

Kāmu ‘ālimler bu sözi söyledi⁴²⁶⁴
Gel gör imdi Mıŝr ŝāhı neyledi

4265 Didi ol ‘ālimlere ol dem ‘ayān⁴²⁶⁵
İbriĝi bir kişi dōkse pes hemān

Ç122a Kāmı ābı dōkülür anuñ bu dem⁴²⁶⁶

⁴²⁵⁷ (M140b) kim: ki M / a: ey L // getürüp ‘ālimleri pes: dirdi hep ālimleri bil A Ç M; buyurdi hep ālimleri bil E; söyler ‘ālimlere bil hem L

⁴²⁵⁸ pes: hem L; hep M / itdiler: eyledi M // ‘ilm baĥşin iderek pes didiler: ‘ilmü baĥş iderek pes yitdiler E; ‘ilm baĥş iderek anı söyledi M / ‘ilm baĥşin: ‘ilmü baĥşe A; ‘ilmi baĥşı Ç; ‘ilm baĥşin T

⁴²⁵⁹ mi‘ rācını: mi‘ rācın A // birbirine: birbirine hem Ç E; birbiriyle L

⁴²⁶⁰ // behişti: bihişti A, M / ŧamuyı pes: hem ŧamuyı A E M

⁴²⁶¹ kelīmāt: kelām L // anuñ ile: anuñla E; ĥabībine L

⁴²⁶² (A142b) // ibriĝin: ibriĝin Ç; ibriĝi T

⁴²⁶³ ibriĝi: ibriĝi Ç T; ibriĝini M // sıcaĥdı dōŝegi gördi anı: sıcaĥ buldı dōŝegin özi L / sıcaĥdı: ıssıdı T / anı: daĥı A; resūl M

⁴²⁶⁴ // Mıŝr: Mışır E

⁴²⁶⁵ (L124b) // ibriĝi bir kişi dōkse pes hemān: ibriĝini bir kişi pes dōkse ‘ayān M / ibriĝi: ibriĝi Ç T / dōkse: tōkse T

⁴²⁶⁶ ābı dōkülür: şuyı tōkülür T // ey: kim A E L M / ‘aĥlı: ‘aĥla L

Gel bu sözi dimeñüz ey ‘aqlı kem

Hem didüñüz yidi kat gök vardurur⁴²⁶⁷
Aralığı biş yüz yıllık yoldurur

Ṭulı daḥı şimdi ol miḳdârdurur⁴²⁶⁸
Daḥı uçmaḳ daḥı ṭamu vardurur

Anlaruñ pes ḳamusını gördi ol⁴²⁶⁹
Daḥı ṭoḳsan biñ kelimât itdi ol

4270 Gelüben ibriḡini gördi aḳar⁴²⁷⁰
Bu ba‘ıddür ‘aqla ‘aqlı pes yıḳar

Bu söze inkâr ḳıldı Mıṣrı şāh⁴²⁷¹
Kendü kendüyi o dem ḳıldı tebāh

Didi ‘ālimler aña kim ey deni⁴²⁷²
Her işe Ḳādirdür Rabb-i Ġanī

E151b Niçe biñ çok mācerā eylediler⁴²⁷³
Mümkin olmadı aña söylediler

Geldi ḥān yiyüp içildi ol zamān⁴²⁷⁴
Ḳamu ‘ālimler ṭaḡıldı pes ‘ayān

4275 Var idi Mıṣır içinde bir ulu⁴²⁷⁵
Şeyḥ Şehābeddīn Maḳtūl bilgülü

Hem veliyu’llāh idi bil ol kişi⁴²⁷⁶

⁴²⁶⁷ +

⁴²⁶⁸ ṭulı daḥı şimdi ol: ini daḥı ol hemān T

⁴²⁶⁹ (T143a) anlaruñ: anların T / pes: hep L // kelimât: - E

⁴²⁷⁰ gelüben ibriḡini gördi aḳar: gelüp ibriḡini aḳar gördi ol L / ibriḡini: ibriḡi A E; ibriḡini Ç T / gördi: gördi hem A E M // ‘aqla ‘aqlı pes yıḳar: söylemeñüz herḡiz ol L / ‘aqlı: ‘akıl E / yıḳar: yiter A

⁴²⁷¹ söze inkâr: sözi inkârı L / inkâr: inkârı T / Mıṣrı: Mıṣır E // kendü kendüyi: kendü kendüni A, M; kendi kendüni Ç; kendi kendini L T

⁴²⁷² (M141a) ‘ālimler aña kim: ‘ālimler ki aña A; ‘ālimlere her kim E M // Ḳādirdür: Ḳādirdür ol Ç L; Ḳādirdür E T

⁴²⁷³ niçe biñ çok mācerā eylediler: nice nice ilzām sözi söylediler L / çok mācerā: mācerācuḳ M; dürlü cevāb T / çok: çün Ç // mümkin: mümkin T / söylediler: hem didiler L

⁴²⁷⁴ // ḳamu: cümle M / ṭaḡıldı: daḡıldı A Ç M T

⁴²⁷⁵ var idi: var idi pes T // Maḳtūl bilgülü: Maḳtūl ey ulu Ç; isimlü L

Zıkr idi hem şükr idi anuñ işi

Bu haber degdi kulağına anuñ⁴²⁷⁷
Cânına od düşdi ol nâzûk tenüñ

Öyle ıssısında vardı şehsüvâr⁴²⁷⁸
Şâh sarâyı kapusına pes ol er

Şâha i' lām eylediler bil anı⁴²⁷⁹
Şâh işidüben sevindi pes cânı

4280 Gelüben karşıısına şeyhüñ o dem⁴²⁸⁰
Aluban köşke çıkardı şeyhi hem

Şeyhe ol dem Mısr şâhı söyledi⁴²⁸¹
Pes kadem-rencide kılduñuz didi

Bir mürîd göndürseñiz nola a yâr⁴²⁸²
Her ne hâcet kim dilerdün âşikâr

Ç122b Kim bu dem taķşır olunmazdı ' ayân⁴²⁸³
Size zaḥmetdi çü gelmek bu zamân

Şeyh ol dem şâh-ı Mışra söyledi⁴²⁸⁴
Daḥı bi'l-kaşd yanıña geldim didi

4285 Şoḥbet idelüm siziñle bir zamân⁴²⁸⁵
Anuñ içün gelmişem bu dem ' ayân

Şâh işitdi çünki andan bu sözi⁴²⁸⁶

⁴²⁷⁶ bil: bilgil L; pes T // zıkr idi hem şükr idi anuñ: zıkr şükr idi gıce gündüz işi L / şükr: fikr T / anuñ: dâ'im A E M

⁴²⁷⁷ (A143a) degdi kulağına: kulağına degdi L // ol: - L M / nâzûk: nâzik A Ç /

⁴²⁷⁸ ıssısında: ıssısından L / şehsüvâr: şâhsüvâr E // sarâyı kapusına pes: kapusına hem sarâya A E; kapusunda sarâya M / pes ol er: ender-zamân L

⁴²⁷⁹ bil anı: ol eri T // işidüben sevindi pes: işidüp şādī oldı T

⁴²⁸⁰ (L125a) karşıısına şeyhüñ: şeyhiñ karşıısına L T

⁴²⁸¹ // kadem-rencide: kadem rencinde T //

⁴²⁸² mürîd: mürîd L / göndürseñiz: gönderseñüz Ç L M T // hâcet hâcât A / dilerdün: dilerdin T

⁴²⁸³ kim: hem L / ' ayân: ayâr A E M // zaḥmetdi çü gelmek: zaḥmet çü gelmek hem L / gelmek bu zamân: gelmekde ne var A; gelmekden ne var E; gelmekdi ne var M

⁴²⁸⁴ (T143b) ol dem şâh-ı Mışra: hemân Mısr şâhına L // bi'l-kaşd: maḥşûş T

⁴²⁸⁵ // anuñ içün: anıñçün M

Ayağına döşedi minnet yüzi

Şeyhe ol dem çok tevāzu⁴²⁸⁷ eyledi⁴²⁸⁷
Gör kerāmāt-i velī kim neyledi

E152a Çün oturdılar o köşk içre a yār⁴²⁸⁸
Dört [deriçe] vardı köşkde âşikār

Şāh-ı Mışra Şeyh ol dem söyledi⁴²⁸⁹
Ne [deriçe] varsa örtsünler didi

4290 Şāh buyurdi kullara ol dem hemīn⁴²⁹⁰
Kıpayı koydılar ol dem ol demin

Bir zamān şeyh ile şöhet itdiler⁴²⁹¹
Şeyh buyurdi bir [deriçe] açdılar

Ol [deriçe] açılurdi pes ‘ayān⁴²⁹²
Cebel-i Aḥmere toğrı der-miyān

[Deriçeden] şāh-ı Mışır bakdı kim⁴²⁹³
Bir ulu ‘asker sipāhī gördi kim

Hep yalın kılıç tutarlar ol demin⁴²⁹⁴
Tağı taşı bürümüş şol u yemīn

4295 Pes yirinden tıruban kığırdı ol⁴²⁹⁵

⁴²⁸⁶ çünkü: çünkü Ç E L M // döşedi: düşdi M / minnet: minnetle A, M; minnetli E; minneti T / yüzi: eyledi L

⁴²⁸⁷ (M141b) beyit: - L // kim: - Ç T

⁴²⁸⁸ // [deriçe]: derece A Ç E L M; pencere T / vardı: var idi A Ç E L M / köşkde: hem L M

⁴²⁸⁹ şāh-ı Mışra şeyh ol dem: Mısr şāhına ol dem Şeyh L // [deriçe]: derece A Ç E L M; pencere T / varsa: var ise Ç E L; var T / örtsünler: kıpañ L

⁴²⁹⁰ // kıpayı koydılar ol dem ol demin: kıpağların kıpadılar ol hemīn L / kıpayı koydılar ol dem: kıpuyı kıpadılar ol dem M; kıpadılar pencereyi T / koydılar: kıdılar Ç

⁴²⁹¹ // [deriçe]: derece A Ç E L M; pencere T

⁴²⁹² (A143b) [deriçe]: derece A Ç E L M; pencere T / pes ‘ayān: der-‘ayān T // der-miyān: der-‘ayān A; pes ‘ayān Ç; der-beyān E M

⁴²⁹³ [deriçeden]: dereceden A Ç E L M; pencereden T / Mışır Mışır E; Mışır T / kim: çün L // ulu ‘asker: ‘azīm leşker; kim: çün L

⁴²⁹⁴ hep: pes T / tutarlar: dutarlar M // Bu mısra M’de yoktur. Bunun yerine takip eden beytin ikinci mısrası yazılmıştır. / tağı taşı: dağı taşı A L; dağı taşı T / şol u yemīn: şol-ı yemin Ç T; cümle demin L

⁴²⁹⁵ mısra: - M / tıruban: duruban T // deyü çağırdı: çağırdı dağı T

Hey vezîr begler deyü çağırdı ol

Görüñüz kim bu ne ‘askerdür ‘ayân⁴²⁹⁶
Çāre tedbîr eyleñüz siz bu zamân

Şeyh ol dem şāh-ı Mışra söyledi⁴²⁹⁷
Gel otur yirüñde korkma pes didi

Şeyh buyurdi yine ördiler anı⁴²⁹⁸
Ne kerāmet eyledi gör ol cānı

Şeyh buyurdi anı açdılar yine⁴²⁹⁹
Gördiler hîç nesne yokdur kim dine

4300 Şeyh buyurdi dağı bir gayrı yaña⁴³⁰⁰
Bir [derîçe] açdılar iydem saña

Ç123a Ol [derîçe] şehre karşı idi hem⁴³⁰¹
Bağdı şāh ol pencereden gördi hem

Şehr içi âteşle olmuş hem dolu⁴³⁰²
Yalını çıkmış semāya ey ulu

Pes uru tırdı yirinden yine ol⁴³⁰³
Çağırup begler vezîrlrine ol

E152b Şeyh Mısır şāhına pes yine didi⁴³⁰⁴
Korkma gel otur yirüñde söyledi

⁴²⁹⁶ (L125b) // siz bu zamân: bu dem hemân

⁴²⁹⁷ Şeyh: Şeyh hemân L // yirüñde korkma pes: yirümde pes korkma Ç; yiriñde hem korkma L; yirinde pes korkma T / pes: sen M

⁴²⁹⁸ beyit: - A E L M / ördiler: oturtdılar L

⁴²⁹⁹ (T144a) beyit: - M / anı açdılar yine: yine anı açdılar L // gördiler hîç nesne yokdur kim dine: hîç ‘asker kalmamış anda gördiler L / yokdur kim: yok kimdür Ç; yokdur kimdür E; kimdir T

⁴³⁰⁰ dağı bir: anı dağı A; bir dağı E M; yine bir L // [derîçe]: derece A Ç E L M; pencere T / saña: şaña L

⁴³⁰¹ [derîçe]: derece A Ç E L M; pencere T // şāh ol pencereden: şād oldı pencereden A; şāh dereceyi E M / pencereden: pencereden çü T

⁴³⁰² olmuş hem dolu: olmuş ey ‘amū T / olmuş: olmuş A E M / hem: - L // yalını: yalını A, M / çıkmış: çıkar A E L M T

⁴³⁰³ // begler vezîrlrine ol: beglere vezîre ve kul A / vezirlrine: vezirlere L

⁴³⁰⁴ Şeyh Mısır şāhına pes yine: Şeyh Mısırın şāhına ol dem Ç; Mısır şāhına Şeyh yine L; Şeyh Mısırın şāhına yine T / yiriñde: yirinde Ç T

4305 Gelmişem şöhet idem senünle ben⁴³⁰⁵
Gel otur fikr eyleme ey cān-ı men

Yine şāh ile çü şöhet itdiler⁴³⁰⁶
Bir zamān geçdi aradan gördiler

Var idi bir pencere Nilden sarı⁴³⁰⁷
Şeyh buyurdi açdılar pes ol deri

Şāh bakuban Nili gördi hem ‘ayān⁴³⁰⁸
Kim taşup almakda şehri bī-gümān

Allāh Allāh bu ne işdür söyledi⁴³⁰⁹
Şeyh buyurdi kapuyı yapuñ didi

4310 Kapayup hem yine açdılar a yār⁴³¹⁰
Gördiler nesne görünmez āşikār

Var idi bir pencere daḥı ‘ayān⁴³¹¹
Ol beriyyeden saru ey merdümān

Şeyh buyurdi açdılar anı daḥı⁴³¹²
Şāh bakuban gör ne gördi ey aḥī

Ol beriyye bāğ u baḳce ser-te-ser⁴³¹³
Çok şecerler çok çiçekler ey puser

Tūtī kumrı hep öterler nāz ile⁴³¹⁴
Sesli kuşlar kamosı āvāz ile

⁴³⁰⁵ (M142a) şöhet idem senünle: seniñle şöhet idem M // otur fikr eyleme ey cān-ı men: otur fikr-i Ḥālīk eyle sen L / otur: - M / cān-ı: cān u A Ç E M

⁴³⁰⁶ çü: çün L T

⁴³⁰⁷ bir pencere Nilden: Nilden pencere M / pencere: manzara L / sarı: şarı T // pes ol deri: pes ol dāri A Ç E; anı daḥı L; ol dāri M

⁴³⁰⁸ (A144a) hem: pes A T; - M // taşup almakda şehri: daşup almakda Nili T

⁴³⁰⁹ // Şeyh: Şāh M

⁴³¹⁰ kapayup: kapa A / hem: - A E L M / yine açdılar: açdılar yine T / a: ey Ç L // nesne: nesneler E / görünmez: görünmez hem M

⁴³¹¹ (L126a) // saru ey: aña rü ey E; yaña idi L; taraf ey T / merdümān: merdimān A

⁴³¹² Şeyh buyurdi: Şāh buyur M

⁴³¹³ bāğ u: bāğ-ı Ç L // çok: çün L

⁴³¹⁴ (T144b) tūtī: tūdī A // sesli kuşlar kamosı: kamu kuşlar her ne ki var L; ses қоşarlar kamosı T

4315 Ol beriyye cennet olmuş âşikâr⁴³¹⁵
Çünkü şâh gördi anı didi a yâr

Örtmesünler bu deri pes bir zamân⁴³¹⁶
Şun^ç -ı Hâkķı seyr idüñ bir dem ^ç ayân

Mısr şâhı bir zamân seyr eyledi⁴³¹⁷
Şeyh kapañ deyü yine emr eyledi

Ç123b Şeyh buyurdi şâha kim ey bahtiyâr⁴³¹⁸
Bir legen bu dem getürsünler a yâr

E153a Şu ile toptolu kılsunlar anı⁴³¹⁹
Niçe fen var gösterem görgil anı

4320 Ne ki şeyh didiyse hâzır eyledi⁴³²⁰
Mısr şâhına o dem şeyh söyledi

Nola ger bir fûta tutsañ sen bu dem⁴³²¹
Bu legende şuya girseñ ben direm

Nice fenler vardurur pes göresin⁴³²²
Dü cihânı şimdicek anılayasın

Pād-şâh bir fûtaya girdi ^ç ayân⁴³²³

⁴³¹⁵ // anı: - M

⁴³¹⁶ bu deri pes bir: pes bu dârı bir A E; pes dârı bu M; bu demin pes bu T // bir dem ^ç ayân: hem bir zamân L

⁴³¹⁷ Mısr şâhı: şâh-ı Mısr L // kapañ deyü yine emr eyledi: kapañ deyü yine hem söyledi A; kapañ deyü o dem yine didi Ç; kapañ o dem yine çün söyledi T

⁴³¹⁸ buyurdi şâha kim: buyur şâha M // bu dem getürsünler: getürsünler bu dem L

⁴³¹⁹ şu ile toptolu kılsunlar anı: hem içine şu toldursunlar anıñ L / şu ile: söylegil Ç / toptolu kılsunlar: toldursunlar hem A // var gösterem görgil anı: göstürem bilgil anı A; gösterem bilgil sen anı E; var göreceksin sen anıñ L; gösterem bilgil a yâr M; var gösterem bu dem anı T

⁴³²⁰ (M142b) eyledi: itdiler A E M // o dem şeyh söyledi: şeyh ol dem ne diyer A; şeyh didi kim ey yâr E; şeyh didi kim ey er M / şeyh: hem T

⁴³²¹ nola ger bir fûta tutsañ sen bu dem: nola bir fûta tutasın sen didi A E M; gel berü bir fûta dutan sen bu dem L; nola ger bir fûta tutasın bu dem T // legende şuya girseñ ben: legendeki şuya girseñ T / girseñ ben direm: girseñ söyledi A; giresin didi E; giresen direm L; giresin söyledi M

⁴³²² Bu beyit T’de takip eden üçüncü beyitten sonra yazılmıştır. / pes: sen E M / göresin: göresin L // şimdicek: şimdi sen A / anılayasın: anılayasın L

⁴³²³ (A144b) // düşdi ol teş pes ender: düşdi bu teş bil ender A; girdi ol legen şuyına ol L / düşdi: düşdi T / ol: bu; pes: bil E M

Düşdi ol teş̄t içre pes ender-zamān

Didi şāhım bir kezin hem şuya ʔal⁴³²⁴
Başını çıkar yine taşraya gel

4325 Başını baturuban ʔaldı aña⁴³²⁵
Didi şeyh başın çıkar direm saña

Çün çıkardı başını ol pād-şāh⁴³²⁶
Kendüni bir ʔağda gördi kıldı āh

Bir ısızlık ʔağ etegi üzre hem⁴³²⁷
Çün görüp āh eyledi didi nidem

Ne iş idi eyledi ol şeyh baña⁴³²⁸
Kim işide bu işi kıla ʔaña

Tahtımı ister imiş almak benüm⁴³²⁹
Bu ne işdür eyledi ben neyleyüm

4330 Āh vāh idüp biraz hem ağladı⁴³³⁰
Ağlamağ ile yüregın ʔağladı

ʔağda bir kaç kişiler gördi ‘ayān⁴³³¹
Anlaruñ ʔatına vardı pes hemān

Ol kişiler şāha didiler hemīn⁴³³²
Ne kişisin bunda geldüñ bu demin

⁴³²⁴ şāhum bir kezin hem şuya ʔal: bir kezin hem şāhım şuya dal A / şāhum: şāha M / ʔal: dal E M // çıkar yine: çıkar direm M; yine çıkar T

⁴³²⁵ başını baturuban: başını şokup L; başı ʔalduruban T // şeyh başın çıkar direm: başın çıkar direm hem A E M / başın: başın Ç L / saña: şaña L

⁴³²⁶ (L126b) başını: başı T // kendüni: kendini Ç L T / ʔağda: dağda T / gördi: gör A

⁴³²⁷ ısızlık: ıssızlık T / üzre: gördi L

⁴³²⁸ iş idi eyledi ol şeyh: işi idi eyledi şeyh pes T / idi: itdi L / şeyh: şeyh hem M //

⁴³²⁹ (T145a) Bu beyit A, E ve M’de takip eden beyitten sonra yazılmıştır. / tahtımı ister imiş: tahtım ister imiş ol E M / almak: ala L T // eyledi: işleyem T / ben neyleyüm: ben neyledüm A; çünkü ben nidem M

⁴³³⁰ vāh: - ; hem: hem çünkü M // ağlamağ ile yüregın: ağlamakla yüregini L / ağlamağ: ağlamak T / yüregın: yüregın hem E / ʔağladı: dağladı T

⁴³³¹ ʔağda: dağda A Ç // anlaruñ: anların T / ʔatına: yanına A E M

⁴³³² // kişisin: kişisiñ L / geldüñ: geldin T

Anlara şāh söyledi kim ey kavüm⁴³³³
Ben ġarībem bī-kesem yokdur evüm

E153b Tācir idüm gemümüz batdı kamu⁴³³⁴
Bu deñiz içre direm ben ey ' amū

Ç124a 4335 Ac u şusuz kalmışam ' üryān beden⁴³³⁵
Bu belā bilmem neden geldi neden

Ol kişiler bu sözi iştdiler⁴³³⁶
Aña göre aña bir iş itdiler

Raħm idüben virdiler iydem saña⁴³³⁷
Eski pāpūç eski kaftān pes aña

Ol kişilere yine şāh söyledi⁴³³⁸
Ne iş idersiz bu tağ üzre didi

Didiler odun keseriz ey deni⁴³³⁹
Götürüp şehre giderüz biz anı

4340 Şāh didi yā şehrüñüz kandaşur⁴³⁴⁰
Gösterüp pes didiler andadurur

Bekledi şāh anları hem bir zamān⁴³⁴¹
Anlar ile gitdi şehre bil ' ayān

Gördi bir ulu şehirdür anı şāh⁴³⁴²
Oldı ser-gerdān gezüp hem kıldı āh

Gezerek pes bir dükkāna vardı ol⁴³⁴³

⁴³³³ kavüm: kavīm A //

⁴³³⁴ // ben ey: ey ben M

⁴³³⁵ (M143a) ac u: ac-ı Ç L M T

⁴³³⁶ beyit: - M // aña göre: tedbīr idüp L / aña bir iş: pes bir iş A; pes bir işi E

⁴³³⁷ Bu beyit A, E ve M'de takip eden ikinci beyitten sonra yazılmıştır. / iydem: diyem A E M / saña: şāña L // pes: hem M; çün T

⁴³³⁸ kişilere yine şāh: kişiler yine şāha A; kişiler yine şāha hem M // idersiz: iderüz A / tağ: dağ A Ç T

⁴³³⁹ (A145a) didiler: burada A / odun: oğun A L

⁴³⁴⁰ // pes didiler andadurur: didiler kim andadur A / didiler: didi M

⁴³⁴¹ (L127a) // gitdi şehre: şehre gitdi A L / bil ' ayān: bir zamān T

⁴³⁴² şehirdür: şeherdür A, M // gezüp hem: gezüben A E M

Gördi bir pîri oturmuş bâ-uşûl

Na^ç lbend imiş o kişi âşikâr⁴³⁴⁴
 Tırdı anuñ qarşusunda pes a yâr

4345 Pîr aña ol dem didi ey nâm-ver⁴³⁴⁵
 Ne kişisin gel baña virgil haber

Tâcirem ben bu demin pes söyledi⁴³⁴⁶
 Mâlımuz batdı deñizde hem didi

Ben dañı bir tahta üzre hem ^ç ayân⁴³⁴⁷
 Çıkdım işbu sözüme itme gümân

Lîkî senden bir naşîhat dilerem⁴³⁴⁸
 Ne ki sen dirsın ben anı eylerem

Bir yirim yok tırmaya pes ey kişi⁴³⁴⁹
 Kâr u kesbüm yok ki işleyem işi

E154a 4350 Dañı ac u şusuzam bu demde ben⁴³⁵⁰
 Dañı çıplak [u] yalıncağ hem beden

Bir naşîhat vir baña ben nişleyem⁴³⁵¹
 Her ne kim dirsın bu dem ben işleyem

Ç124b Pîr aña pes söyledi ey ^ç âklı kem⁴³⁵²
 Tırma var hammâm kapısına bu dem

⁴³⁴³ pes bir dükkâna vardı: bir dükkâna pes vardı A; bir dükkâna vardı pes E M // pîri oturmuş: pîr oturmuş A, M; pîr oturmuş hem L; pîr pes oturmuş T / bâ-uşûl: bâ-uşûl M T

⁴³⁴⁴ (T145b) na^ç lbend imiş o kişi âşikâr: çünkü na^ç lbend imiş ol kişi a yâr T / na^ç lbend imiş: na^ç lbând imiş E / o kişi: ol kişi hem L; o kişi hem M // tırdı: durdı Ç / pes: - M

⁴³⁴⁵ aña ol dem didi ey nâm-ver: aña didi kim ol dem ey nâmuvar E; ol dem aña didi kim ey nâmvâr T / nâm-ver: nâmuvar A, M ;nâmuver: L // kişisin: kişisiñ L

⁴³⁴⁶ tâcirem: tâcîrem L // hem: çün T

⁴³⁴⁷ dañı bir tahta üzre hem: bir tahta üzre hem dañı A / üzre: üste Ç // işbu: uşbu Ç L T

⁴³⁴⁸ lîkî: lîki A T; leykin E; leyki M / senden: sizden L / naşîhat: naşîhat T // sen dirsın ben anı eylerem: dirseñ anı pes hem eylerem L; var dirsın ben kılam M / ben anı: anı ben Ç / eylerem: kılarım A; pes kılam E

⁴³⁴⁹ bir yirüm yok: ne yirüm var L / tırmaya: durmaya T // kâr u: kâr-ı A Ç L M T

⁴³⁵⁰ beyit: - M / ac u: ac-ı Ç L; ac hem T / demde ben: demin ben A; dem dañı L // [u]: - A Ç E L T / yalıncağ hem beden: yalıncağım ey ağı L / hem: ^ç üryân E

⁴³⁵¹ nişleyem: işleyem A E M T // dirsın: dirseñ E L / işleyem: başlayam A E M T

⁴³⁵² (M143b) pes söyledi: söyledi pes L / pes: - M // tırma: durma T

Ƙanƙı ‘avret kim ƙıƙar ƙorğıl aña⁴³⁵³
Kim erüñ var mı yâ yok mı di baña

Ƙanƙı ‘avret yokdurur dise ‘ayân⁴³⁵⁴
Bu şehirde pes nikâh oldur hemân

4355 Evine var bilesince sen anuñ⁴³⁵⁵
Ev senüñ ‘avret senüñ şād it cānuñ

Ev olıcağ rızķı virür yaradan⁴³⁵⁶
Giyürür seni bil ağ u ƙaradan

Şāh işitdi bu sözi andan ‘ayân⁴³⁵⁷
Vardı ol ħammām ƙapusına hemân

Niçe ħatundan su ’āl itdi anı⁴³⁵⁸
Didiler vardur erimüz ey denī

Nāgehān bir ulu ħatun gördi şāh⁴³⁵⁹
Tizce tizce gider ol hem gördi āh

4360 Pes aña dağı ħuruban söyledi⁴³⁶⁰
Ol ħatun benüm erüm yokdur didi

Bu sözi söyleyüben hem gitdi ol⁴³⁶¹
Şāh anuñ ardına düşdi bā-uşul

Dil açup ħatun yine itdi cevāb⁴³⁶²
Sen ħelālümsin benüm ender şavāb

⁴³⁵³ kim ƙıƙar ƙorğıl: ƙıƙarsa ƙor L / kim: - M / ƙorğıl: ƙorğıl Ç T // erüñ: erin T / baña: aña A, M

⁴³⁵⁴ (A145b) ‘avret: ‘avret kim A / yokdurur dise ‘ayân: yok dir ise aña M / ‘ayân: aña E // şehirde: şherden M / hemân: saña E M

⁴³⁵⁵ evine var: var evine A / sen: pes A Ç; hem L

⁴³⁵⁶ (L127b) ev olıcağ rızķı virür: olıcağ rızķı viren E M / olıcağ: olıcağ A; olınca L // seni bil: bil seni Ç T / ağ u: ağı Ç L T

⁴³⁵⁷ işitdi bu sözi andan: anda işitdi bu sözi M / andan: - Ç // ol: - M

⁴³⁵⁸ // erimüz: ƙocamuz L

⁴³⁵⁹ (T146a) nāgehān: nāgihān; şāh: uş A E M // tizce tizce gider ol hem gördi āh: tizce tizce pes gider oldı rāh T / tizce tizce: tizce tizce A, M; tizce tizce L / hem gördi āh: gördi ħoş A E M

⁴³⁶⁰ ħuruban: duruban T // erüm: ƙocam L

⁴³⁶¹ söyleyüben hem: hem söyleyüben L T; söyleyen hem M // bā-uşul: bā-üşul T

⁴³⁶² // şavāb: şevāb E

Ol  atundan   nkim i itdi anı⁴³⁶³
 ok   k rler sa a didi ey  an 

Yedi yıl   h  atun ile  ald  pes⁴³⁶⁴
Bir  ızı bir o lu andan oldu pes

E154b 4365  atunu  pes  almad  hi  nesnesi⁴³⁶⁵
Yidiler t ketdiler  amu nesi

 atun ol   ha hem n dem s yledi⁴³⁶⁶
Ey ki i bir nesne  almad  didi

 ur aya a yiyesi get r bize⁴³⁶⁷
U acu lar a durur direm size

  nki   h  atundan i itdi anı⁴³⁶⁸
 anasın kim odlara d  di c n 

 125a  alk p ol p r  atına pes geldi ol⁴³⁶⁹
  lin a a s yledi hem b -u  l

4370   nki p r ol dem  ula  urd  a a⁴³⁷⁰
 ki a ce vir ben didi sa a

T z bir ip al bunu  ile  imdi sen⁴³⁷¹
Eylegil  amm ll k ey eb 'l- asen

 cret ile g t r rl r hem seni⁴³⁷²

⁴³⁶³ //   k rler:   k r   / sa a didi ey:  a a ey   l k L / ey  an : Rabb-i  an  M

⁴³⁶⁴ yıl: sene L /   h: ol A; pes M T / pes:   h T

⁴³⁶⁵ pes  almad  hi :  almad  da ı L // yidiler: didiler A / t ketdiler  amu nesi: d kendi  amu her nesi A; d kendi  amu-y  bisi  ; d ketdiler  amu her nesi E; t kendi  amu yiy  si L; t kendi  amu-y  bisi T

⁴³⁶⁶   ha hem n dem: dem   ha hem n L //  almad  didi: da ı  almad  L

⁴³⁶⁷ (M144a)  ur: dur T / yiyesi: yiyecek L // size: bize M

⁴³⁶⁸ (A146a)   h  atundan i itdi:  atundan i itdi   h A;   h i itdi  atundan M // d  di: yand  T

⁴³⁶⁹  al p ol p r  atına pes:  alk ban ol p r  atına A E M / pes:   n T //   lin a a s yledi:   lini  arz eyledi M /   lin:   li ; b -u  l: b -   l T

⁴³⁷⁰   nki p r ol dem  ula  urd :   nki ol dem  ula  urd  p r A;   nki ol dem  ula  urd  pes  ;   nkim ol dem  ula  urd  hem L;   nki ol dem p r  ula  urd  T // sa a:  a a L

⁴³⁷¹ (L128a) t z: t z M / bunu : a ce L // eb 'l- asen: b 'l- asen A E M T

Rızkını korqma virür Rabb-i Ğanī

Çün işitdi bu sözi şāh ey cevān⁴³⁷³
Vardı bāzāra bir ip aldı hemān

Bir zamān ol arada pes tırdı ol⁴³⁷⁴
Bir kişi geldi o demde aıla bil

4375 Virdi bir aqce eline ey güzīn⁴³⁷⁵
Bir çuval un yükledüp aña hemīn

Gel kerāmāt-ı veliyi diñlegil⁴³⁷⁶
Aña inkār eyleme pek [aılağıl]

Zīrā kim Hākdur kerāmāt-ı velī⁴³⁷⁷
Kim aña inkār ider oldur deli

Mısr şāhı iken ol kişi ‘ayān⁴³⁷⁸
Gör neler geldi başına ol zamān

İp omuzunu qamu kesdi anuñ⁴³⁷⁹
Mısr şāhı iken ol nāzük tenüñ

E155a 4380 Niçe biñ miñnetle iletđi anı⁴³⁸⁰
Āh idüben odlara yandı cānı

Ol melāetle düşünüp vardı ol⁴³⁸¹
Seyr idüp ol tağ dibine geldi ol

Çıkduğı yire ta‘ accüb eyledi⁴³⁸²

⁴³⁷² götürürler hem: hem götürürler L; götürürler çünkim M // korqma virür: virür korqma A / Rabb-i: Rabb u A E M

⁴³⁷³ işitdi bu sözi şāh: bu sözi şāh işitdi A E M; işitdi şāh bu sözi T / cevān: cüvān A E; cıvān M

⁴³⁷⁴ (T146b) ol arada pes: pes ol arada T / pes: - E / tırdı: durdı Ç // o demde aıla bil: aña hem bā-üşül T

⁴³⁷⁵ bir aqce eline: eline bir aqce L / ey: yā T // yükledüp: yükledi Ç L T

⁴³⁷⁶ // pek: pes A; hoş T / [aılağıl]: aılağıl A Ç E L M T

⁴³⁷⁷ zīrā: zīra Ç // ider oldur: iden oldur Ç; ider odur E; idendür M

⁴³⁷⁸ Mısr: Mısr E / şāhı iken ol kişi: şāhıken o kişi bil Ç; şāhı iken o kişi bil T //

⁴³⁷⁹ // Mısr: Mısr E / şāhı iken ol nāzük: şāhıyken gör ol nāzük Ç; şāhı iken gör ol nāzık T

⁴³⁸⁰ biñ miñnetle iletđi: miñnet ile getürdi L / biñ: bir M / miñnetle: miñnet ile A E M // āh idüben odlara: odlara yandı āh idüben M / idüben: idüp T

⁴³⁸¹ // idüp ol tağ dibine geldi: idüben ol tağ dibine vardı M / dağ: tağ E L

Kendü kendine o dem pes söyledi

Ġusl lâzımdur bana hem bu demin⁴³⁸³
Gireyüm Ġusl ideyüm bu dem hemîn

Çıkduğı yire yine girdi ‘ayân⁴³⁸⁴
Tâ ki pâk olup çıқа ender-zamân

4385 Bir iki kez yuyunuban taldı ol⁴³⁸⁵
Başını şudan çıkardı gördi ol

Ç125b Pes hemân çıkdı legenden şehsüvâr⁴³⁸⁶
Mısr içinde kendü köşki âşikâr

Şeyh Şehâbeddin oturmuş anda hem⁴³⁸⁷
Kaldı hayrân didi şeyhe ben nidem

Pes Ġazabla şeyhe ol dem söyledi⁴³⁸⁸
Korkma mısın sen Hudâdan bil didi

Mısr şâhına didi şeyh ey hümâm⁴³⁸⁹
Pes başıñ bu dem şuya batdı tamâm

4390 Yine başuñı bu dem çıkarduñ uş⁴³⁹⁰
Sen inanmazsañ eger bu söze hoş

Beglerüñden kullaruñdan şor ‘ayân⁴³⁹¹
Tâ ki sözümde bilesin yok yalan

Kamu begler kullar ol dem söyledi⁴³⁹²

⁴³⁸² (M144b) ta‘ accüb: ta‘ accüb hem M // kendü kendine: kendü kendüne A, M; kendi kendine Ç L T / o: ol A E

⁴³⁸³ (A146b) // bu dem: bunda T

⁴³⁸⁴ yire yine: yirine şuya L

⁴³⁸⁵ yuyunuban: yâ yıkanup L; yuyunuban hem T / taldı: daldı A, M

⁴³⁸⁶ (L128b) şehsüvâr: şâhsüvâr E // kendü köşki: köşki var hem M / kendü: kendi Ç L T

⁴³⁸⁷ beyit: - T // şeyhe: yâ şeyh L / ben: - M

⁴³⁸⁸ pes: hem L // korkma mısın: korkmasın L; korkmaz mısın T / bil: hem L; pes M

⁴³⁸⁹ beyit: - M / Mısr şâhına didi şeyh: şeyh Mısr şâhına didi A E // başıñ: başın T / bu dem şuya batdı tamâm: çıkardıñ bu dem hemân L / bu dem şuya batdı: şuya bu dem batdı A; şuya batdı bu dem E

⁴³⁹⁰ (T147a) yine başuñı bu dem çıkarduñ: taldıñ idi şimdi yine çıkdıñ L / çıkarduñ: çıkardıñ T // inanmazsañ eger bu söze: inanmaz iseñ dağı bize L; inanmazsan eger bu sözi M

⁴³⁹¹ beglerüñden kullaruñdan: begleriñden kullarıñdan T / şor: sen A E M // bilesin: bile T

Pād-şāhım öyledür kim şeyh didi

Mısr şāhı anlara didi a yār⁴³⁹³
Yedi yıldur kim bilünüz āşikār

Mısr tahtından cüdā düşdüm hemīn⁴³⁹⁴
Ne belālar başa geldi ol demin

E155b 4395 Her ne kim görmışdi şāh kamu didi⁴³⁹⁵
Bu ne işdür yine şeyhe söyledi

Bu legen içre didi şeyh ben dahı⁴³⁹⁶
Kim gerek girem göresin sen dahı

Şeyh o dem bir fūta tutdı āşikār⁴³⁹⁷
Ol legen içine girdi şehsüvār

Şāh cellāda işāret eyledi⁴³⁹⁸
Başını ger çıkarursa çal didi

Şeyh başın batırup taldı aña⁴³⁹⁹
Gör kerāmāt-ı velīyi kal taña

4400 Pes legen içinde ol görünmedi⁴⁴⁰⁰
Niçe oldu kimse anı bilmedi

Şehr-i Şāma bil ki çıkdı ol zamān⁴⁴⁰¹
Bu söze eylemegil şekk ü gümān

Beklediler kim legenden çıka ol⁴⁴⁰²

⁴³⁹² // öyledür: eyledür A E M / kim: ki E M

⁴³⁹³ a: ey Ç L // kim bilünüz: bilünüz kim T / kim: ki A

⁴³⁹⁴ Mısr: Mısr A E / tahtından: tahtında M // başa geldi: geldi başa A E M

⁴³⁹⁵ görmışdi şāh: gör teşāh M // yine şeyhe: yine şāh M / şeyhe yine T

⁴³⁹⁶ // göresin: göresiñ L / dahı: didi M

⁴³⁹⁷ şeyh o dem bir fūta tutdı: bir fūta tutundu hem şeyh A E; şeyhe bir fūta tutdılar L; bir fūta tutundu şeyh hem M; Ş-şeyh dahı fūta dutundu T // şehsüvār: āşikār A / şāhsüvār E

⁴³⁹⁸ (A147a; M145a) cellāda işāret: dahı cellāda işmār A E M; dahı cellāda işāret T // ger: - L

⁴³⁹⁹ başın: başını Ç / batırup taldı: batıruban daldı A, M / batıruban taldı E

⁴⁴⁰⁰ pes: hem L // kimse anı: anı kimse L

⁴⁴⁰¹ (L129a) şehr-i: şehr ü A E / bil ki çıkdı: çıkdı bil ki T // eylemegil şekk ü: gel eylemegil şekki vü Ç; gel eyleme şekk-i L T; eylemegil şekk-i M

⁴⁴⁰² +

Ura cellād boynunu hem baқа ol

Ç126a Şām ilinden şeyh yazdı pes selām⁴⁴⁰³
Nāme içre Mısr şāhına kelām

Kim eyā şāh-ı Mısr pes añla söz⁴⁴⁰⁴
Sen ve ben ol Hālıkuñ maḥlūkıyuz

4405 Ān-ı sâ‘ at içre gördüñ neyledüm⁴⁴⁰⁵
Saña bunca işleri ben eyledüm

Bir kezin talduñ şuya gördüñ beni⁴⁴⁰⁶
Yedi yıl göründi saña ey deni

Ol ki kamu şāhlaruñ pes şāhıdır⁴⁴⁰⁷
Kamu ‘ālem ḥalkınuñ Allāhıdır

Pes niçe Kādir degildür her işe⁴⁴⁰⁸
Yā niçün inkār idersin bu işe

Muştafānuñ gitdügin mi‘ rāca pes⁴⁴⁰⁹
Yedi kāt gök göstere ol dest-res

E156a 4410 Hem behiştı dūzaḥı seyr eyleye⁴⁴¹⁰
Daḥı tıksan biñ kelāmı söyleye

Gele göre ibriğinden şuyı ol⁴⁴¹¹

⁴⁴⁰³ Şām ilinden şeyh yazdı pes: Şār ilinden yazdı nāme şeyhe M / şeyh yazdı pes: yazdı şeyh hem E / pes: - A / selām: kelām T // Mısr: Mışır E / kelām: çünkim kelām M; selām T

⁴⁴⁰⁴ kim eyā şāh-ı Mısr pes: ki eyā şehir-i şāh T / Mısr: Mışır E // sen ve ben ol Hālıkuñ maḥlūkıyuz: ol Hālıkdurur yaratdı hem cümlesin L / sen ve ben ol: sen de ben de T / sen: seni A

⁴⁴⁰⁵ (T147b) gördüñ neyledüm: gör neyledi ol L; gördin neyledin T // saña bunca işleri ben eyledüm: saña nice işleri hep kıldı ol L

⁴⁴⁰⁶ talduñ: daldım A, M; taldım E L; taldın T / şuya: - Ç / gördüñ: görgil Ç L; gördin T // yedi yıl göründi saña ey deni: saña daḥı yeddi yıl gibi daḥı L

⁴⁴⁰⁷ kamu: cümle M / şāhlaruñ pes: şāhların çün T / pes: hem L // Allāhıdır: Ḥallākıdır L

⁴⁴⁰⁸ Kādir: Kādīr; her: ol T // niçün inkār idersin bu işe: nice inkār idersiñ yā nice L / bu işe: yā nişe Ç; her nişe T

⁴⁴⁰⁹ gitdügin: gitdügi Ç T / pes: sen L // gök göstere ol dest-res: göge çıkardığını sen L; gökleri gösterdi M / gök: göklere A; gökleri E

⁴⁴¹⁰ behiştı: bihiştı A, M // tıksan biñ kelāmı söyleye: tıksa biñ kelimāt hem eyleye M // kelāmı: kelimāt E / söyleye: eyleye Ç

Kim dükenmemiş aķardı bā-uşûl

Ol sebebden bu işi itdüm saña⁴⁴¹²
Muţma ’in ola çü ķalbün pes aña

Çünkü mektûb degdi ol demde kelâm⁴⁴¹³
Oķuyup pes ańladı bildi tamām

Tevbe yüz biń tevbe didi bil hemîn⁴⁴¹⁴
İ’ tîķādı muķkem oldu ol demin

4415 Mısr şāhı yazdı bir mektûb ‘ayān⁴⁴¹⁵
Şām melîkine didi virme emān

Kesüben başın o şeyhün tîz baña⁴⁴¹⁶
Göndüresin hüküm kıldım ben saña

Şām begine çünkü nām degdi pes⁴⁴¹⁷
Oķuyup mefhûmını ańladı pes

Bir mağara var idi iydem niçe⁴⁴¹⁸
Kim şehirden taşra hem ucdan uca

Şeyh anda tutmuş idi pes maķām⁴⁴¹⁹
Kim ‘ibādet içre idi şubh u şām

Ç126b 4420 Bir niçe âdem aña göndürdi ol⁴⁴²⁰
Tuţuban şeyhi getüre bā-uşûl

⁴⁴¹¹ ibriğinden: ibriğinden Ç; ibriğinde L; ibriğinde T / şuyı: şuya T / ol: aķar E M // dükenmemiş aķardı bā-uşûl: dükenmemişdi ol şuya baķar E; tükenmeye hem olşuyı aķar M / dükenmemiş: tükenmemiş L / bā-uşûl: bā-uşûl T

⁴⁴¹² itdüm saña: kıldım saña L // ķalbün: ķalbin T

⁴⁴¹³ (A147b; M145b) çünkü: çünkim M / kelâm: hemān L; aña T // pes ańladı bildi: ańladı bildi pes L / bildi tamām: diyem saña T / tamām: kelām A, M

⁴⁴¹⁴ bil: pes A // ol demin: bil hemîn L

⁴⁴¹⁵ Mısr: Mışır E / ‘ayān: hemān A // melikine: melikine L M

⁴⁴¹⁶ (L129b) o şeyhün: uş M / tîz: pes A E M // göndüresin: gönderesiñ L / hüküm: çünkim M / saña: şana L

⁴⁴¹⁷ çünkü: çünkim E

⁴⁴¹⁸ // şehirden: şeherden M

⁴⁴¹⁹ Şeyh anda tutmuş idi pes: anda hem şeyh tutmuş idi pes A; anda şeyh tutmuş idi pes hem E; anda şeyh tutmuşdı hem bir M // şubh u: şubh-ı Ç L

⁴⁴²⁰ (T148a) aña gönderdi: gönderdi aña M // bā-uşûl: hem bā-uşûl M; bā-uşûl T

Çün mağaraya yakın pes geldiler⁴⁴²¹
Pür-silāḥ çok ‘ asker anda gördiler

Şām begine pes haber eylediler⁴⁴²²
Ḥayli ‘ asker var yanında didiler

Şām begi çünkim haber bildi o dem⁴⁴²³
Pür-silāḥ biñ yigidi göndürdi hem

Çünkü anlar daḥı geldiler yakın⁴⁴²⁴
‘ İlm-i simyā kuvvetine bir baḥın

E156b 4425 Gördiler taḡı taşı tutmuş kamu⁴⁴²⁵
Pür-silāḥlu cümle ‘ asker ey ‘ amū

Varamayup ol araya gitdiler⁴⁴²⁶
Mısr şāhına pes i‘ lām itdiler

Mısr sulṭānı işitdi bu sözi⁴⁴²⁷
Meşveret kıldı ulularla özi

Ḥile oldur aña dostluḡ idelüm⁴⁴²⁸
Bir niçe maḥbūb aña göndürelüm

Şoralar maḥbūbeler andan ‘ ayān⁴⁴²⁹
Kim bu ḥāl senden gider kanḫı zamān

4430 Ḥile budur aña yok pes daḥı çār⁴⁴³⁰
Bu sözi andan tıyalum āşikār

⁴⁴²¹ çün: çünkim M // ‘ asker anda: anda ‘ asker T

⁴⁴²² pes: hem L // yanında: yanında hem M

⁴⁴²³ Şām begi: Şām şāhı E; Şām u şāh M / o: bu A E M // biñ: hem biñ T / yigidi: yigid Ç L; yigit T

⁴⁴²⁴ çünkü: çünkim M / daḥı geldiler: geldiler daḥı T // ‘ ilm-i: ‘ ilm ü E / simyā: simāya T / kuvvetine bir baḥın: hem kerāmāta baḥıñ L

⁴⁴²⁵ taḡı taşı: taḡı taş A; taḡ taş L; daḡı daşı M; daḡı daş T // pür-silāḥlu cümle ‘ asker: pür-silāḥ ‘ asker olmuş L

⁴⁴²⁶ varamayup: varmayuban A E M / gitdiler: geldiler L // şāhına pes: sulṭānına L

⁴⁴²⁷ Mısr sulṭānı: sulṭān-ı Mısr L / Mısr: Mısr A E / işitdi: işitdi çün M // ulularla: anda kendi L

⁴⁴²⁸ (A148a; M146a) // maḥbūb: maḥbūba A Ç E / gönderelüm: göndürelüm A Ç E T

⁴⁴²⁹ şoralar: şora A; hem şoralar L / maḥbūbeler: maḥbūbe M / andan: andan pes T // gider: - M

⁴⁴³⁰ beyit: - L / aña yok pes daḥı: aña pes yok daḥı Ç; pes aña daḥı yok T // tıyalum: duyalum A Ç M T

Dostluk itdi şeyh ile çün Mısrı şāh⁴⁴³¹
Niçeler ‘avret ālinden çekdi āh

Bir niçe maḥbūb kenīzekler o dem⁴⁴³²
Armağandır şeyhe gönderdi çü hem

Anları şeyh aluban kıldı qabūl⁴⁴³³
Zevk iderdi anlar ile her dem ol

Dahı ol maḥbūblardan bir gice⁴⁴³⁴
Şeyhe bu ḥālī su’āl itdi ḥoca

4435 Kim bu da‘vete ne vakt ey şehsüvār⁴⁴³⁵
Kādir olmazsın baña di āşikār

Men‘ kıldı şeyh virmedi cevāb⁴⁴³⁶
Ne yavuz didi aña ne ḥod şavāb

Ç127a Çünkü şeytāndur bu ‘avretler hemīn⁴⁴³⁷
Er kişiye pes kamu ey mü’minīn

Şeyhe çok ilḥāḥ kıldı pes hemān⁴⁴³⁸
Şeyh ḥālīn anlara kıldı ‘ayān

Didi kim vakt-i cenābetde a yār⁴⁴³⁹
Bil bu ḥāl benden gider hem āşikār

E157a 4440 Çünkü ‘avretler bu sözi tıydılar⁴⁴⁴⁰

⁴⁴³¹ çün: pes T / Mısrı: Mısrı E // niçeler: niçe E M

⁴⁴³² (L130a) maḥbūb: maḥbūbe A Ç E M / kenīzekler: kenīzeler T // armağandır: armağan L / gönderdi çü: çü göndürdi A; göndürdi çü Ç T

⁴⁴³³ +

⁴⁴³⁴ maḥbūblardan bir: maḥbūbelerden biri A E M T

⁴⁴³⁵ (T148b) şehsüvār: şāhsüvār E // Kādir: Kādīr E L T / olmazsın: olmazsın L M

⁴⁴³⁶ kıldı: kılmadı A / şeyh: aña A E M / virmedi: aña virmez L // Ne yavuz didi aña ne: bir kelām dahı virmedi L / aña ne ḥod: aña ḥod ne M; yāḥūd aña T

⁴⁴³⁷ şeytāndur bu ‘avretler: ‘avret şeytānlarındur L

⁴⁴³⁸ çok ilḥāḥ: ilḥāḥ çok A; pes ilḥāḥ M / kıldı pes hemān: itdiler hemīn L // şeyh: şeyhe E / ḥālīn: ḥālīn; ‘ayān: beyān T / kıldı: kıldı hem A; kıldı pes E M / ‘ayān: hemīn L

⁴⁴³⁹ a: ey Ç L // hem: - M; pes T

⁴⁴⁴⁰ çünkü: çünkü M / tıydılar: duydılar Ç T // melīgine ḥaberler: begine pes ḥaberler Ç; begine hem ḥaberler L; begine dahı ḥaber T

Şām melîkine haberler virdiler

Kim fülân vaqtin yaqınlık eylerüz⁴⁴⁴¹
Siz dağı hâzır olun kim söylerüz

Şeyh ‘âdet itmiş idi kendüne⁴⁴⁴²
Kim yaqınlık gicesi maḥbûbına

İki desti tolu şu koyardı ol⁴⁴⁴³
Fâriğ olduğda ğusl iderdi ol

Şūyı dökdi ol gice maḥbûbesi⁴⁴⁴⁴
Neylesün şeyh gitdi elden çâresi

4445 Çün cimâ‘ dan fâriğ oldı ol zamân⁴⁴⁴⁵
Turmayup ğusl itmege geldi hemân

Gördi boşdur destiler şu yokdurur⁴⁴⁴⁶
Didi ‘avret tur getürem çokdurur

Elbette aldı çü desti yügürür⁴⁴⁴⁷
Gördi taşrada yidi âdem turur

Didi ‘avret anlara kim bilünüz⁴⁴⁴⁸
Şeyh cenâbet üzredür pes gelünüz

Ol sözi bilüp içerü girdiler⁴⁴⁴⁹
Şeyh göricek ḥâli ol dem didiler

4450 Şeyh Şehâbeddîni pes ol dem a yâr⁴⁴⁵⁰

⁴⁴⁴¹ vaqtin: vaqtiñ T / yaqınlık: yaqın L // siz dağı: dağı siz T / hâzır: yaqın A; - M

⁴⁴⁴² Şeyh ‘âdet itmiş idi: dağı şeyh ‘âdet idinmiş A; dağı ‘âdet idinmiş şeyh E M / kendüne: kendine Ç L T

⁴⁴⁴³ (A148b; M146b) tolu şu koyardı: şu tolu kordı T / koyardı: koydı L

⁴⁴⁴⁴ dökdi ol: tökdi o T / maḥbûbesi: maḥbûbe hem E M // şeyh: çün T / çâresi: çâre kim E; çâre hem M

⁴⁴⁴⁵ oldı: - M // turmayup: durmayup A Ç M T / geldi: - A

⁴⁴⁴⁶ // tur: dur T

⁴⁴⁴⁷ (L130b) // turur: durur M T

⁴⁴⁴⁸ bilünüz: durıñız T // üzredür pes gelünüz: üzredür pes giriñüz A; içredür pes durmañuz Ç; içredür pes turmañuz L; üzredür giriñüz M; içredür hem bilünüz T

⁴⁴⁴⁹ ol sözi bilüp içerü: onı duyup içerüye T // şeyh göricek ḥâli ol dem didiler: şeyhi görüp aḥvâle vâkıf oldılar L / didiler: duyıldar Ç; bildiler T

Bil şehîd eylediler çün âşikâr

Dünyānuñ hâli budur ey mü 'minîn⁴⁴⁵¹
Raḥmetu'llāhi 'aleyh söyleyeyin

Bu hikāyetden ġaraż üç nesne var⁴⁴⁵²
Evveli budur anuñ ey toġrı yār

Pād-şāhlar pād-şāhı ol İlāh⁴⁴⁵³
Kādir u Qayyūmdurur ol pād-şāh

Ç127b Her ne kim dilerse bil ider anı⁴⁴⁵⁴
Öldürür hem girü dirildür seni

E157b 4455 Çünkü 'ālem ḥalkınıñ Ḥallākıdır⁴⁴⁵⁵
Pes kamu bī-keslerüñ Rezzākıdır

Tarfetü'l-'ayn içre bir kılın eger⁴⁴⁵⁶
Gezdürürse yedi kât gökleri ger

Hem behiştî dūzaḥı gezdürse ol⁴⁴⁵⁷
Daḥı toḡsan biñ kelīmāt itse ol

İbriġin aḡar qoyup gitmiş ola⁴⁴⁵⁸
Gelse görse yine aḡardı hele

Bu işe mü 'minler inkār eylemez⁴⁴⁵⁹
Ger münāfiḡsa bu söz kār eylemez

4460 Gel şaḡın bu söze inkār eyleme⁴⁴⁶⁰
Söyle taḥḡıkdur daḥı ġayrı dime

⁴⁴⁵⁰ (T149a) Şehābeddīni: Şehābeddīn E L M T / pes: hem E; - M T // çün: hem A E M

⁴⁴⁵¹ dünyānuñ: dünyā M

⁴⁴⁵² ġaraż üç nesne: üç nesne ġaraż A // evveli: evvel E / anuñ: ey merdümān M

⁴⁴⁵³ // Kādir: Kādīr E T / u: - Ç L / Qayyūmdurur: Qayyūmdur Ç

⁴⁴⁵⁴ bil ider: ider bil L // hem girü dirildür: girü dirildür bil L

⁴⁴⁵⁵ beyit: - L / çünkü: çünkim M // bī-keslerüñ: bī-keslerin T

⁴⁴⁵⁶ beyit: - L / kılın: kılunı E M; kılun T

⁴⁴⁵⁷ beyit: - L / behiştî: bihiştî A, M // daḥı toḡsan biñ kelīmāt itse ol: gelse görse şu aḡardı bā-üşül T

⁴⁴⁵⁸ (A149a; M147a) beyit: - L / ibriġin: ibriġin Ç; ibriġi T // hele: hem ol T

⁴⁴⁵⁹ beyit: - L

⁴⁴⁶⁰ şaḡın bu söze: kerāmāt şaḡın L // taḥḡıkdur daḥı: taḥḡıkdurur L / dime: eyleme T

Pes recāmuz budurur ey Müste‘ân⁴⁴⁶¹
Pes münâfıkdan bizi kıılma amân

Bil ikinci hışşe budur pes bize⁴⁴⁶²
Hem gerek bilmek anı kıamumuza

Pes kerāmât-ı velî bil hâkdurur⁴⁴⁶³
Bu sözümü aña şübhe yokdurur

Gel şaķın daķı aña söz söyleme⁴⁴⁶⁴
Kim münâfıkdur diyenler sen dime

4465 Umaruz senden İlähe’l-‘âlemîn⁴⁴⁶⁵
Sen bizi Hâķ söyleyenden kııl hemîn

Hem üçünci hışşe bize ey gözüm⁴⁴⁶⁶
Budurur kim iydeyüm diñle sözüm

Gizlü sözün ‘avrete hiç dimegil⁴⁴⁶⁷
Daķı sen ‘avret sözine [uymaķıl]

Her ne kim söz dirse ‘aksin eyle sen⁴⁴⁶⁸
Ėayırılısı ‘aksidür ey bû’l-Ėasen

Bu naşığatler kim itdüm ey paŗa⁴⁴⁶⁹
ŗer‘imüz sözi budur baŗdan baŗa

E158a 4470 Ger dilerseñ olasın maķbûl-ı Hâķ⁴⁴⁷⁰
ŗut sözüm gel aña hem bir Ėoŗca baķ

⁴⁴⁶¹ beyit: - L // pes: sen T

⁴⁴⁶² bil: hem L; pes T / pes: hem M T // hem: pes T / bilmek: bilmez L

⁴⁴⁶³ pes kerāmât-ı velî bil: Hâķ Te‘âlânın emr-i nehyi L // sözümü aña şübhe: sözden Ėayrı dñime L

⁴⁴⁶⁴ beyit: - L / daķı aña: aña daķı L

⁴⁴⁶⁵ (T149b) beyit: - L

⁴⁴⁶⁶ // budurur: budur L

⁴⁴⁶⁷ gizlü: gizli L / sözün: sözün A E L M // sen ‘avret sözine: ‘avret sözine sen T / sen: - A / [uymaķıl]: uymaķıl A Ė E L M T

⁴⁴⁶⁸ kim söz dirse ‘aksin: söz kim dise ‘aķsı T / kim: - A E M / ‘aksin: ‘aķsını Ė / eyle sen: eylegil L // Ėayırılısı: Ėayırılısı Ė T / ‘aksidür: ‘aksindedür A Ė / ey bû’l-Ėasen: hem ańlagıl L

⁴⁴⁶⁹ naşığatler: naşığatler T / itdüm: eyledüm E M; direm T // sözi budur: sözidirir T

⁴⁴⁷⁰ (L131a) dilerseñ: dilersin Ė T / olasın: olasın L // řut: dut Ė / gel aña: ańlagıl E M / hem: - A E M T

Ç128a Dilerüz senden İlāhe'l-ālemīn⁴⁴⁷¹
 Bizi maqbūl kullarūndan idesin

Ol Ebā'l-Ḳasīm Muḥammed ḥürmeti⁴⁴⁷²
 Ol şefī^c -i iṣm-i Aḥmed ḥürmeti

Görmişem esmālārında ben za^c if^c⁴⁴⁷³
 Bir Ḥalīm ismūñ senūñ var ey Laṭīf

Ol Ḥalīm ismūñ ḥaḳḳıyçün ey Ḥalīm⁴⁴⁷⁴
 Ḳamu dertlerden bizi eyle selim

4475 Bu Zā^c ifi bi-nevāyı şād kı1⁴⁴⁷⁵
 Ol caḥīmlerden anı āzād kı1

Bu cihānda ol cihānda sen bizi⁴⁴⁷⁶
 Her belādan şād kı1 göñlümüzü

‘ Aybımız Settārı sensin ey Aḥad⁴⁴⁷⁷
 Cürmümüz Ğaffārı sensin ey Şamed

Bī-nevāyuz ḳapuña geldük senūñ⁴⁴⁷⁸
 Bī-devāyuz ṭapuña geldük senūñ

Kim ḳapuñdan ğayrı ḳapu yokdurur⁴⁴⁷⁹
 Hem ṭapuñdan ğayrı ṭapu yokdurur

4480 El-emān ey Ḥālīḳ-ı [şayf u] bahār⁴⁴⁸⁰
 El-emān ey cā^c il-i leyl ü nehār

El-emān ey pād-şāh-ı dü cihān⁴⁴⁸¹

⁴⁴⁷¹ Beyit: - L / senden: senden yā E // ḳullarūndan: ḳullarından T

⁴⁴⁷² Beyit: - L / Ebā'l-Ḳasīm: Ebā'l-Ḳasīm T // iṣm-i: müznib T

⁴⁴⁷³ (A149b; M147b) esmālārında: esmālarından Ç T / ben za^c if: e's-Şekūru'l-‘Alī L // bir Ḥalīm ismūñ senūñ var ey laṭīf: ol isimler ḥürmetine ey ‘Alī L / senūñ var ey: vardur senūñ ey A; senūñ vardur E M

⁴⁴⁷⁴ beyit: - L / ḥaḳḳıyçün: ḥürmetiyçün E

⁴⁴⁷⁵ beyit: - L // anı: bizi T

⁴⁴⁷⁶ ol: o T // belādan: belālardan L / şād: şāz L / göñlümüzü: ḳamumızı T

⁴⁴⁷⁷ beyit: - L / Settārı sensin: Settārısın sen T / Settārı: Settā M

⁴⁴⁷⁸ beyit: - L

⁴⁴⁷⁹ beyit: - L / ḳapuñdan: ḳapundan T // ṭapuñdan: ṭapundan T

⁴⁴⁸⁰ (T150a) beyit: - L / [şayf u]: şayf-ı A Ç E M T / bahār: nehār T // leyl ü: leyl-i M

El-emân ey pād-şâh-ı ins ü cân

Sen bize dîdâruñ eylegil naşîb⁴⁴⁸²
Gel bu dem recâmuזı tüt ey Mucîb

Dağı aşı [u] neslimüzi yarlığa⁴⁴⁸³
Koymağıl anları düşe darlığa

Dağı mü 'min mü 'minâtı ey Ğanî⁴⁴⁸⁴
Luţf idüp yarlığağıl sen anı

E158b 4485 Bu kitâbuñ şâhibi ol derd-mendi⁴⁴⁸⁵
Kıl dîdâruñla müşerref sen anı

Bu du'âmuz sen qabûl it yâ Mu'în⁴⁴⁸⁶
Muştafânuñ hürmetine bu demin

Oğuyanı dinleyeni [yazanı]⁴⁴⁸⁷
Rağmetiñle yarlığa sen yâ Ğanî

Fa' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilât⁴⁴⁸⁸
Biñ günâhı afv ider bir şalavât

Hem bu meclis burada oldu tamâm⁴⁴⁸⁹
Muştafâ ruhına yüz biñ selâm

4490 Qamu îmân ehli içün bâ-uşûl⁴⁴⁹⁰
Fâtîha didüm Hudâ ide qabûl

⁴⁴⁸¹ beyit: - L // ins ü: ins-i Ç

⁴⁴⁸² beyit: - L / dîdâruñ: dîdârin T // gel bu dem recâmuזı: bu recâmız gel bu dem T / recâmuזı tüt: tüt recâmuz A / tüt: dut Ç / ey: yâ M

⁴⁴⁸³ beyit: - L M / aşl [u]: aşl-ı AÇ E T // koymağıl: koymağıl AÇ T / düşe: bu dem A; dağı T

⁴⁴⁸⁴ beyit: - L / mü 'min: mü 'mîn E T // idüp: idüben M T / yarlığağıl: yarlıgağıl Ç T / anı: anları Ç

⁴⁴⁸⁵ beyit: - Ç L T / bu kitâbuñ şâhibi ol derd-mendi: Şâhsüvâr-zâde Hüseyn kuluñ yâ İlâh E; bu kitâbuñ şâhibi Seyyid Aşmedi M // kıl dîdâruñla müşerref sen anı: rağmetiñle yarlığa pür-ân kendi A; kıl dîdâruñla müşerref ey pād-şâh E

⁴⁴⁸⁶ beyit: - Ç L / bu: pes; yâ Mu'în: bu demin T // Muştafânuñ hürmetine: ol habîbüñ hürmetine E; kıl dîdâruñla müşerref M / bu demin: ey Mu'în T

⁴⁴⁸⁷ beyit: - A Ç E L M / [yazanı]: yazdırup yazanı T

⁴⁴⁸⁸ beyit: - L T

⁴⁴⁸⁹ beyit: - A Ç E L M // Bu mısradâ vezin eksik.

⁴⁴⁹⁰ beyit: - A Ç E M / îmân ehli: ehl-i îmân L / bâ-uşûl: bâ-üşûl T

Der-beyân-ı Hâzret-i 'İsâ 'Aleyhi's-selâmuñ Muşluk İle Su'âl Cevâb*

Nâle kıl ey 'andelîb dâd eylegil⁴⁴⁹¹
Buñ günün geldi bu dem yâd eylegil

Ç128b Fikr ider misin 'aceb ey yol eri⁴⁴⁹²
Kim koyup gitseñ gerek kamu zeri

Çünkü kamu varlığını elden gider⁴⁴⁹³
Merd olanlar pes giden varı nider

Varlık oldur senün ile kala ol⁴⁴⁹⁴
Buñ gününde hem seni kurtara ol

4495 Merd olan kişilerin ey merdümân⁴⁴⁹⁵
Varlığı böyle gerek didüm 'ayân

Yoksa dünyâ varlığı nolsa gerek⁴⁴⁹⁶
Yâ senünle niçesi kalsa gerek

Dü cihânun hâlini bildün a yâr⁴⁴⁹⁷
Merdi nâ-merdi çü didün âşikâr

Bu fenâya meyl kılmaz merd olan⁴⁴⁹⁸
Meyl ider var ise bil nâ-merd olan

Pes niçe nâ-merdliği sen ey oğul⁴⁴⁹⁹

* (A150a) Der-beyân-ı Hâzret-i 'İsâ 'Aleyhi's-selâmuñ Muşluk İle Su'âl Cevâb: Der-beyân-ı Hâzret-i 'İsâ 'Aleyhi's-selâm Muşluk İle Su'âli ve Cevâb A; Meclis-i 'İsâ Peyğamber Muşlukdan Şu İçdi Ç; Hâzret-i 'İsâ 'Aleyhi's-selâmın Bir Şu Muşluğu İle Olan Kıssasıdır L; Der-beyân-ı Hâzret-i 'İsâ 'Aleyhi's-selâm Muşluk İle Su'âl Cevâb M; Dîbâce T

⁴⁴⁹¹ (M148a) 'andelîb: 'andelîbi M / dâd: zâr A Ç E M // buñ: bun T / dem: demde E / yâd: yâr E; şâd T

⁴⁴⁹² ider misin: ider misiñ L // koyup gitseñ gerek kamu: koyu gitsen cümle T / gitseñ: gitsen Ç / zeri: varı Ç L T

⁴⁴⁹³ varlığını: varlığın T // varı: mâli T

⁴⁴⁹⁴ varlık: varlığı A / senün ile: seniñle M // buñ: bun T / gününde: güninde Ç L T

⁴⁴⁹⁵ kişilerin ey merdümân: kişiniñ ey cân-ı men L / kişilerin: kişilerin T / merdümân: merdimân A // gerek didüm: gerekdir bil T

⁴⁴⁹⁶ (T150b) beyit: - L // senünle nicesi: nicesi seniñle T

⁴⁴⁹⁷ dü: çün; bildün: bildin T / a yâr: 'ayân A E M // didün: tıyduñ L; gördin T / âşikâr: bu zamân A E M

⁴⁴⁹⁸ // ider: iden E M / var ise bil: bil var ise L T

⁴⁴⁹⁹ // ihtiyârınla: ihtiyârınla T / idersin: idesin Ç L T

İhtiyārıyla idersin sen qabul

4500 Gel bu fikr-i fāsidi terk eyle sen⁴⁵⁰⁰
Merd olan merd işlerin derk eyle sen

Sen şaḡın dünyā mālın kılnı taleb⁴⁵⁰¹
Tā ki şād ide seni Qādir Çalab

E159a Kimsenün mālına hem meyl eyleme⁴⁵⁰²
Bu benüm olsaydı anı söyleme

Bil senün olsa ḥisāb ider Ğanī⁴⁵⁰³
Ger ḥelāl olsa o dem bilgil anı

Ger ḥarām oldu ise bil ey paşa⁴⁵⁰⁴
Ne geliser başına başdan başa

4505 Kim ‘azāb-ı Ḥaḡḡa lāyık olasin⁴⁵⁰⁵
Kendü kendüne çün itdün bulasin

Bir ‘iber temşil idem ey ‘aḡl-ı dūr⁴⁵⁰⁶
Ḥaḡḡ-ı ‘abdi bilesin tā kim nedür

Mu‘ teberde görmişem naḡl eylerem⁴⁵⁰⁷
Pes kulaḡ [urḡıl] saña ne söylerem

Kim bu fānide neler olmuş a yār⁴⁵⁰⁸
‘Aḡlı olan bunda ider mi qarār

Ç129a Muştafāya Müctebāya ey gözüm⁴⁵⁰⁹

⁴⁵⁰⁰ // işlerin derk eyle: işini hem işle L / işlerin: işleri A E M / derk: terk Ç M / eyle: eyleme Ç

⁴⁵⁰¹ beyit: - L / mālın: mālını Ç; mālın T // Qādir: Qādir T

⁴⁵⁰² beyit: - L / mālına hem: hem mālına T

⁴⁵⁰³ // olsa o: ise bu T

⁴⁵⁰⁴ (L131b) ger ḥarām oldu ise bil: gel ḥarām ise mālın hem L / oldu ise: oldıysa M T / bil: bilgil E M

⁴⁵⁰⁵ (A150b) beyit: - L // kendü kendüne: kendi kendüne Ç; kendi kendine T / çün: çü E / itdün: itdin T

⁴⁵⁰⁶ (M148b) temşil: temsil A; temşil T // Ḥaḡḡı ‘abdi bilesin tā: Ḥaḡ ‘abdi tā bilesin M / bilesin: bilesin L

⁴⁵⁰⁷ // pes: hem L; sen T / [urḡıl]: urḡıl A Ç E L M T / saña: şaña L; baña T / ne söylerem: neylerem M / ne: ben A

⁴⁵⁰⁸ // ider mi: ider mi hıç E

⁴⁵⁰⁹ Muştafāya Müctebāya: Müctebāya Muştafāya E M // hoş: çok; virünüz: virelim T / evvel: budur A E M T

Hoş şalavāt virüñüz evvel sözüm

4510 Ola kim maqbūl ide Hālīk bizi⁴⁵¹⁰
Kıgıra dīdārına kamumuzu

Luṭfi çokdur luṭfi çokdur luṭfi çok⁴⁵¹¹
Luṭfinuñ deryāsınuñ pâyānı yok

Daḥı ol ‘İsā peygamber ol hümām⁴⁵¹²
Bizden olsun hem aña bī-ḥad selām

Bir zamānda gider iken ol resūl⁴⁵¹³
Uğradı bir musluğa pes tā ki ol

Irmağ üzre gördi bir muşluğ a yār⁴⁵¹⁴
Muşluğı alup şu içdi aşikār

4515 Bağdı kim acıdırır şuyı anuñ⁴⁵¹⁵
Daḥı hīç hoş gelmedi būyı anuñ

Hāzret-i ‘İsā o dem kaldı ṭaṇa⁴⁵¹⁶
Didi yā Rabbi çü ma‘ lūmdur saña

E159b Muşluğ içinde olan şu bu zamān⁴⁵¹⁷
Irmağ içindendürür bildüm ‘ayān

İçdüm uş ırmağ şuyın ben yā İlāh⁴⁵¹⁸
Muşluğnuñ şuyın daḥı ey pād-şāh

⁴⁵¹⁰ beyit: - L // kıgıra dīdārına: kıgıruban dīdārına hem E

⁴⁵¹¹ beyit: - L // deryāsınuñ: deryāsına T / pâyānı: payānı E / Bu beyitten sonra T’de “Hikāye” başlığı atılmıştır.

⁴⁵¹² (T151a) Bu mısra A, E ve M’de yoktur. Bunun yerine sonraki beytin ilk mısrası yazılmıştır: daḥı ol ‘İsā peygamber ol hümām: bir zamān gider iken ‘İsā hümām A E M / daḥı ol: hem daḥı T // hem aña: aña hem L; aña T

⁴⁵¹³ bir zamānda gider iken: hem daḥı rāh-ı dīrāzda A E M / zamānda: zamān T / gider iken: gider iken hem T // bir musluğa pes tā ki: pes bir muşluğa nāgāh T / pes: hem L

⁴⁵¹⁴ muşluğ: muşluğ Ç // muşluğı alup şu içdi aşikār: muşluğı gördi şu içdi şehsüvār Ç; varup andan şu içdi a yār L; muşluğu gördi şu içdi şehsüvār T

⁴⁵¹⁵ bağdı kim acıdırır şuyı: gördi kim şuyı acıdurur A Ç E L M / anuñ: ‘ayān L // hīç hoş gelmedi: hoş gelmedi hem A E M / hoş gelmedi būyı anuñ: gelmedi hoş hem ‘ayān L

⁴⁵¹⁶ o: ol A // Rabbi çü: Rab çünki A, M; Rab çünkim M / çü: çün; saña: şaṇa L

⁴⁵¹⁷ muşluğ: muşluğ Ç // içindendürür: üstündendürür L; içindedürür M

⁴⁵¹⁸ uş ırmağ şuyın ben: ırmağ şuyın uş ben A E; ırmağ şuyunu ben M / şuyın ben: şuyından L; şuyun ben T // muşluğnuñ: muşluğun Ç / şuyın daḥı ey: şuyunu daḥı M; daḥı şuyun ey T

Irmağun şuyı çü tatludur bu dem⁴⁵¹⁹
Muşluğun şuyı acıdur yâ nidem

4520 Bu ne hikmetdür İlâhî di baña⁴⁵²⁰
Pes kamu işler çü ma' lûmdur saña

Ḥazret-i 'İsāya Ḥaḳ vahy eyledi⁴⁵²¹
Muşluğa şor ḥālî yâ 'İsâ didi

Kendü ḥālîn pes saña itsün beyân⁴⁵²²
Bilesin ḥālîn anuñ pes bu zamân

Şordı 'İsâ muşluğa ol dem anı⁴⁵²³
Kim şuyun acı neden kıldı Ğanî

Bilmişem şuyun bu ırmaqdandurur⁴⁵²⁴
Pes acı olmaḳ saña ḳandandurur

4525 Ḥaḳ Te' âlâ gör ne hikmet işledi⁴⁵²⁵
Muşluğa dil viridi ol dem söyledi

Ç129b Bir ḳulaḳ tut yâ Resûlu'llâh baña⁴⁵²⁶
Ḥālîmi ma' lûm idem şimdi saña

Dünyâda bir kimse idüm ben daḥı⁴⁵²⁷
Çün ölüm geldi baña bil ey saḥî

'Azrâ 'îl pes rûḥumı ḳabz eyledi⁴⁵²⁸

⁴⁵¹⁹ ırmağun: ırmağun Ç T / çü tatludur: tatludur hem L // muşluğun: muşluğun Ç; muşluğun T

⁴⁵²⁰ (A151a) di: bildür L // pes kamu işler çü ma' lûmdur saña: cümle işlere hep Ḳâdirdür aña L / çü ma' lûmdur: 'ibâdetdür hem Ç; 'ibâdetdir çün T

⁴⁵²¹ (M149a) vahy: va' d T // muşluğa: muşluğa Ç; muşluğa T

⁴⁵²² (L132a) kendü ḥālîn pes saña itsün beyân: kendi ḥālîn hem saña itsün 'ayân L; kendi ḥālîn çün saña itsün 'ayân T / kendü: kendi Ç / pes saña: hem aña M // bilesin ḥālîn anuñ pes: bilesin şuyun ḥālîn hem L; bilesin anıñ ḥālîn pes T / pes: sen Ç; hem M

⁴⁵²³ 'İsâ: Mūsâ E / muşluğa: muşluğa Ç; muşluğa T / anı: hemîn M // neden kıldı: kıldı neden T

⁴⁵²⁴ şuyun: şuyun T // saña: saña L / ḳandandurur: ḳandandurur E

⁴⁵²⁵ (T151b) işledi: eyledi L // dil viridi ol dem söyledi: dil virüben ol dem didi A Ç E M; hem dil virüben söyledi L / muşluğa: muşluğa Ç; muşluğa T

⁴⁵²⁶ Resûlu'llâh: Resûla'llâh M / baña: saña A // saña: ṭaña A; saña L

⁴⁵²⁷ // bil: hem L / saḥî: aḥî A T

⁴⁵²⁸ // fenâdur: fenâdan M / mülke: milke E M

Bu fenâdur bâkî mülke gel didi

Öluben yatdum çü yirde bâ-uşûl⁴⁵²⁹
Kim tamâm üç yüz yıl oldı yâ resûl

4530 Çünki üç yüz yıl baña oldı tamâm⁴⁵³⁰
Kesdiler kerpiç beni pes ey hümâm

Kerpiç iken hem beni getürdiler⁴⁵³¹
Şâh sarâyına o dem yitürdiler

E160a Dağı üç yüz yıl sarây oldum a yâr⁴⁵³²
Pes sarây oldı ħarâb u târ-mâr

Toprak oldum dağı üç yüz yıl ‘ayân⁴⁵³³
Yirde yatdum bu söze itme gümân

Bir kişi geldi beni gördi o dem⁴⁵³⁴
Balçık itdi toprağum yâ ben nidem

4535 Yaptı bir küp toprağumdan şehsüvâr⁴⁵³⁵
Koydı bu ırmağ başına âşikâr

Kalmışam yüz yıldurur hem bunda uş⁴⁵³⁶
Her gelen içer şuyumdan diñle hoş

Budurur ħâlim benüm pes yâ resûl⁴⁵³⁷
Cümleten başdan başa hem bâ-uşûl

Ĥazret-i ‘İsâ o dem kaldı taña⁴⁵³⁸
Ki ta‘accüb eyledi bağıdı aña

⁴⁵²⁹ yatdum: tatdum M / çü yirde: yirde çü E M / bâ-uşûl: bâ-üşûl T // yüz: biñ A E M / oldı: olupdur Ç

⁴⁵³⁰ yüz: biñ E M / baña oldı: oldı baña A E M // pes: - E; bil T

⁴⁵³¹ // şâh sarâyına o dem yitürdiler: Şâm sarâyına beni iletdiler T

⁴⁵³² sarây oldum: hem sarâyda L // pes sarây oldı ħarâb: dağı sarây ħarâb oldı L / pes: çün T / ħarâb u: ħarâb Ç E T

⁴⁵³³ toprak: toprak A E T

⁴⁵³⁴ geldi beni gördi: beni gördi geldi A // balçık: balçığ T / toprağum: toprağum A E T

⁴⁵³⁵ (A151b) toprağumdan: toprağımından A E T // başına: üzre L

⁴⁵³⁶ (M149b) yıldurur hem: senedür ki L // gelen: geçen L / diñle: bunda A E

⁴⁵³⁷ (L132b) ħâlim benüm pes: benüm ħâlim pes E; aĥvâlim benim L / pes: bil T // cümleten: cümlesi E M / bâ-uşûl: bâ-üşûl T

⁴⁵³⁸ beyit: - L M

Didi Rūḥu'llāh aña kim yā niçün⁴⁵³⁹
Şuyuñ acıdur senüñ ey bağı hūn

4540 Didi 'Azrā'ıl alanda cānımı⁴⁵⁴⁰
Şaldı çengālın kırutdı kânımı

Ol acıdur çıkmadı hergiz tamām⁴⁵⁴¹
Kim biñ yıldur toprağımdan ey hūmām

Şuyuñ acısı ol acıdur a yār⁴⁵⁴²
Bu sözümdür ki didim bil āşikār

Ç130a Hāzret-i 'İsā o dem şordı aña⁴⁵⁴³
Ne günāh itmiş idüñ digil baña

Didi yā 'İsā günāhum bil benüm⁴⁵⁴⁴
Budurur iydem saña bil ey cānım

4545 Gezerek bāzāra vardum bā-uşul⁴⁵⁴⁵
Girdüm ol bāzār içine yā resul

Çün oturdum bir kişi geçerdi pes⁴⁵⁴⁶
'Ādeti anuñ diken biçerdi pes

E160b Arkasında götürürdi diken ol⁴⁵⁴⁷
Kim şatup kıt idine hem bā-uşul

Bir diken aldum yükünden ben dağı⁴⁵⁴⁸

⁴⁵³⁹ beyit: - L // bağı: bağı-ı Ç

⁴⁵⁴⁰ (T152a) didi 'Azrā'ıl alanda cānımı: şaldı çengālın kırutdı kânımı L / alanda: elinde A E M; elinden T // şaldı çengālın kırutdı kânımı: ol vakiñde aldı benim cānımı L / çengālın: çengālın T / kânımı: cānımı Ç

⁴⁵⁴¹ hergiz: hergiz E L // kim biñ yıldur toprağımdan: ki toprağımdan biñ yıldur A / kim: ki M / yıldur: yıl T / toprağımdan: toprağımdan E T; toprağımda M

⁴⁵⁴² acısı ol acıdur: acı oldığı andan L / ol: ol ol Ç // bu sözümdür ki didim bil: budurur sözüm direm ki L; budurur sözüm ki didüm T

⁴⁵⁴³ // itmiş idüñ: itmişdün M; itmiş idin T

⁴⁵⁴⁴ bil: pes T // budurur iydem saña bil ey: iydeyüm budurur saña hem bil L

⁴⁵⁴⁵ bāzāra: bāzara M; bāzāra T / bā-uşul: bā-üşul T // içine: içinde T

⁴⁵⁴⁶ // diken: tiken L

⁴⁵⁴⁷ diken: tiken L // idine hem: ide hem A E; ider idi L; iderdi M / bā-uşul: pür-uşul A E M; bā-üşu T

⁴⁵⁴⁸ diken: tiken L // kim: ki Ç; - E

Kim dişim kırdamak içün ey saĥı

Görmedi alduĥımı pes ol kiři⁴⁵⁴⁹
Kim rızası yok ben itdüm bu işi

4550 ‘Azrā ’ıl cānım alanda yā resūl⁴⁵⁵⁰
Öyle şiddet eyledi baña çün ol

Biñ yıl oldu ol acı çıkmaz henüz⁴⁵⁵¹
Ol acıdur eyleyen şuyı yavuz

Ol dikenden oldu baña bu belā⁴⁵⁵²
Ol sebebden olmuşam ben mübtelā

Ĥazret-i ‘İsā işitdi çün anı⁴⁵⁵³
Aĥlamaķdan odlara yandı cānı

Yirlere sürdi yüzün ĥāk eyledi⁴⁵⁵⁴
Yaķasın yırtup o dem çāk eyledi

4555 El-emān ey pād-řāĥā pes didi⁴⁵⁵⁵
Ĥamunuñ ma‘būdi sensin söyledi

Biñ yıl oldu bu acı çıkmaz tamām⁴⁵⁵⁶
Bir diken ola sebep ey lā-yenām

Ĥālıķa çok zārı kıldı ol demin⁴⁵⁵⁷
Ĥutuban yolını gitdi pes hemīn

Bu ĥikāyetden ‘iber noldı bize⁴⁵⁵⁸
Yalıñız bize diyem daĥı size

⁴⁵⁴⁹ pes: hem E // kim rızası yok ben itdüm bu: çün rızası yok idi itdim T / ben itdüm bu: idi itdim M
⁴⁵⁵⁰ (A152a) alanda: alınca L // öyle řiddet eyledi baña çün ol: eyle řiddet ile aldı yā resūl L / öyle:
eyle; baña çün: çün baña A E M
⁴⁵⁵¹ henüz: hemīn A E M // acıdur: cıdur M / yavuz: kemīn A E M; yavız L
⁴⁵⁵² (M150a) bu: bir M // ben: - E
⁴⁵⁵³ (L133a) +
⁴⁵⁵⁴ // yırtup: yırtup L
⁴⁵⁵⁵ (T152b) beyit: - L / pād-řāĥā: pād-řāĥı T
⁴⁵⁵⁶ beyit: - L / çıkmaz: çıkmaz didi M // diken: tiken Ç
⁴⁵⁵⁷ beyit: - L // ĥutuban: dutuban Ç T / pes hemīn: ol demin E M
⁴⁵⁵⁸ ‘iber: ĥaber Ç

Pes Һarām nesne daһı alma a yār⁴⁵⁵⁹
Hem Һarāmdan yiyesi yime zinhār

Ç130b 4560 Ol Һarāmdan zīrā alsañ bil hemīn⁴⁵⁶⁰
Pes ʿibādet ider olsañ ol demin

İtdügün ٲāʿ at Һevābından saña⁴⁵⁶¹
Aşşı yoқdur pes işit ҡalgıl ٲaña

E161a Tā ki üstünde senün olmaya ol⁴⁵⁶²
ٲāʿ atün bil ol zamān oldı ҡabūl

Ol Һarāmdan yiyecek olsañ eger⁴⁵⁶³
Қırқ güne dek bilesin ol Dād-ger

ٲāʿ atñ itmez Һevābını ҡabūl⁴⁵⁶⁴
İtdügün žāyiʿ olur ey pūr-uşūl

4565 Hey ʿ aceb kār ide mi bu söz saña⁴⁵⁶⁵
Kār iderse daһı meyl itme aña

Bir dikenden daһı kemter nesne yoқ⁴⁵⁶⁶
Vāy eger andan daһı olursa çok

Һālimüz pes niçesi olsa gerek⁴⁵⁶⁷
Cān acısın niçesi görse gerek

Mü ʿmin iseñ gel şaқın ey merdümān⁴⁵⁶⁸
Bil Һarāmdan nesne yoқdur hīç yaman

⁴⁵⁵⁹ pes: bir M // Һarāmdan yiyesi yime zinhār: Һarām yiyesi yimerüz nehār L; Һarām yimesi yimesin zinhār T / Һarāmdan: Һarām Ç

⁴⁵⁶⁰ zīrā: zīra Ç / alsañ: alsan T // olsañ: olsan T

⁴⁵⁶¹ itdügün ٲāʿ at Һevābından: itdigin ٲāʿ atlarından bil T / saña: şaña L // aşşı: assı T / ҡalgıl: ҡalgıl Ç T; ol dem L

⁴⁵⁶² beyit: - L / üstünde: üstünde Ç T // oldu: olur T

⁴⁵⁶³ olsañ: olsan T // dek bilesin ol Dād-ger: cek ٲāʿ atñ cümle eger L / dek: cek Ç

⁴⁵⁶⁴ ٲāʿ atñ itmez Һevābını: dergāh-ı ʿ izzetinde hem olmaz L / Һevābını: şavābını A, M; Һevābını hem E // itdügün: itdigin T / žāyiʿ olur ey: žāyiʿ durur ey L; žāyiʿ olurdu M / pūr-uşūl: pūr-uşūl T

⁴⁵⁶⁵ (A152b) hey: ey T / ide mi: ҡala mı; saña: şaña L

⁴⁵⁶⁶ dikenden: tikenden Ç L; diken M / daһı kemter: kemterin hīç L T // vāy: vāh T / eger andan daһı olursa: bize işimize günāhım L

⁴⁵⁶⁷ (M150b) beyit: - L / niçesi: niçe M // acısın: acısı M

⁴⁵⁶⁸ beyit: - L / mü ʿmin iseñ: mü ʿmīn isen T / merdümān: merdimān A, M

Kendüñi niçün giriftâr idesin⁴⁵⁶⁹
Ol Һarâmla yirüñi nâr idesin

4570 Muştafânuñ Һürmetine yâ İlâh⁴⁵⁷⁰
Müctebânuñ Һürmetine pâd-şâh

Sen Һarâmdan biz Һulu dūr eylegil⁴⁵⁷¹
Nefsümüzi sen bizim kör eylegil

Budurur senden recâmuz ey Ğani⁴⁵⁷²
Ne gerekse saña vir bize anı

Bu Zâ‘ ifi bî-nevâya Һıl meded⁴⁵⁷³
Koymağıl nâr-ı caħîme ey Aħad

Görmişem esmâ-i Һüsnâda ‘ayân⁴⁵⁷⁴
Bir aduñ vardır ‘Azîm ey Müste‘ân

4575 Ol ‘Azîm ismüñ Һaĸĸıyçün ey ‘Azîm⁴⁵⁷⁵
Gel bize göster didâruñ ey Raħîm

Böyle bir luţf eylegil ey Tañrımız⁴⁵⁷⁶
Böyle bir luţf eylegil ey Bârîmüz

Ç131a E161b Baħr-ı ‘işyân içre Һalduĸ ey Aħad⁴⁵⁷⁷
Baħr-ı raħmet içre şal eyle meded

Bir didik saña eyâ Allâhımız⁴⁵⁷⁸
Daħı senden ğayrı yoĸdur şâhımız

⁴⁵⁶⁹ beyit: - L / kendüñi: kendiñe T // Һarâmla: Һarâma Ç E M T

⁴⁵⁷⁰ (T153a) Bu beyit L’de kurduğumuz metin üzerinden takip eden on birinci beyitten sonra yazılmıştır. // Һürmetine: Һürmetine ey E

⁴⁵⁷¹ beyit: - L / sen Һarâmdan: Һarâmlardan M

⁴⁵⁷² beyit: - L M // gerekse saña vir bize: gerekse bize vir yâ Rab A; yarar saña vir bize hem E

⁴⁵⁷³ beyit: - L // koymağıl: koymağıl Ç T

⁴⁵⁷⁴ esmâ-i Һüsnâda: esmâlar içinde L; esmâ‘ü’l-Һüsnâda T // bir aduñ vardır ‘Azîm ey Müste‘ân: e’l-Kebîrü’l-Һafîzdür itmem gümân L / adın: adın T

⁴⁵⁷⁵ ‘Azîm ismüñ Һaĸĸıyçün ey ‘Azîm: isimleriñ Һaĸĸıyçün ey Һudâ L // gel bize göster didâruñ ey Raħîm: raħmetiñle yarlıĸa itme cüdâ L / didâruñ: didârın T

⁴⁵⁷⁶ beyit: - M // luţf eylegil ey Bârîmüz: bir raħmet eyle Һuluñuz L

⁴⁵⁷⁷ // raħmet içre şal: ‘işyândan çıkar A E M

⁴⁵⁷⁸ beyit: - L // senden: - A / yoĸdur: yoĸdurur E

On sekiz biñ ‘âlemüñ Hallâkı sen⁴⁵⁷⁹
On sekiz biñ ‘âlemüñ Rezzâkı sen

4580 Sen Aḥadsın hem Şamedsin her zamân⁴⁵⁸⁰
Lem yelidsin hem ve lem yüled ‘ayân

Hem ve lem yekun lehu küfüven Aḥad⁴⁵⁸¹
Mülk senüñdür ḡul senüñdür tâ ebed

Pād-şāh-ı baḡr u bersin baḡr u ber⁴⁵⁸²
Ḥālîk-ı şems ü ḡamer şems ü ḡamer

Gel bizi bizlik odına şalmaḡıl⁴⁵⁸³
‘İrzîmuz ayaḡlara gel ḡalmaḡıl

Pür-günāhuz cürmümüz baḡışla sen⁴⁵⁸⁴
Yaḡşı ḡullardan bizi şaḡışla sen

4585 Daḡı tevḡıkuñ refîḡ eyle bize⁴⁵⁸⁵
Muşṭafâ ḡürmetine ḡamumuza

Sen keremler kânısın pes ey ‘Alîm⁴⁵⁸⁶
Dü cihānda gel bizi eyle selîm

Atamuzı anamuzı bu demin⁴⁵⁸⁷
Yarlîḡaḡıl ḡamusın hem ey Mu‘în

Mü’min hem mü’minâtı ey ḡoca⁴⁵⁸⁸

⁴⁵⁷⁹ beyit: - L

⁴⁵⁸⁰ (A153a) Aḥadsın: Aḥadsıñ L / hem: sen A / Şamedsin: Şamedsiñ Ç L // lem yelidsin hem ve lem yüled: lem yelid hem ve lem yüledsiñ L

⁴⁵⁸¹ (L133b) Bu beyit E ve M’de takip eden ikinci beyitten sonra yazılmıştır. // tâ ebed: bî-ebed A; ey ebed M

⁴⁵⁸² beyit: - L / baḡr u bersin baḡr u: baḡr-ı bersin baḡr-ı A Ç T // şems ü ḡamer şems ü: şems-i ḡamer şems ü A; şems-i ḡamer şems-i Ç T; şems-i ḡamersin şems ü M

⁴⁵⁸³ beyit: - L / şalmaḡıl: şalmaḡıl Ç T // ‘İrzîmuz ayaḡlara gel: ‘İrzîmuzı ayaḡlara M / ḡalmaḡıl: ḡalmaḡıl Ç T

⁴⁵⁸⁴ (M151a) beyit: - L

⁴⁵⁸⁵ (T153b) beyit: - L // ḡürmetine: ḡürmetine hem E

⁴⁵⁸⁶ beyit: - L / kânısın: kânısıñ Ç / pes: - E; sen M T / ey: yâ M // gel: sen E M

⁴⁵⁸⁷ beyit: - L / anamuzı: anamuzı hem E // yarlîḡaḡıl: yarlîḡaḡıl Ç T / ḡamusın: ḡamusını M / hem: - E M; sen T

Ḳamusın pes yarlığa ucdan uca

Ol Muḥammed ḥürmetine ey Aḥad⁴⁵⁸⁹
Bu du‘ âmuz sen bizüm gel itme red

4590 Daḥı ol ‘İsâ peygamber ḥürmeti⁴⁵⁹⁰
Daḥı ol Mūsâ peygamber ḥürmeti

Bu kitābuñ şāḥibidür bî-nevâ⁴⁵⁹¹
Eyleyesin derdine her dem devâ

E162a Müstecâb it bu du‘ âmuz bu demin⁴⁵⁹²
Bilürüz sensin çü Ḥayrû’r-Raḥimîn

Fâ‘ ilâtün fâ‘ ilâtün fâ‘ ilât⁴⁵⁹³
Biñ günâhı ‘afv ider bir şalavât

Oḳuyanı diñleyeni yazanı⁴⁵⁹⁴
Raḥmetiñle yarlıgağıl yâ Ğanî

4595 Ger dilersin bulasın oddan necât⁴⁵⁹⁵
Vir Muḥammed Muştafâya çok şalât

Fâtiḥa didüm oḳı ey sâmi‘ in⁴⁵⁹⁶
Müstecâb ola du‘ âmuz bu demin

Ç131b **Der-beyân-ı Câbir Raḍiya’llâhu Te‘âlâ ‘Anhu Ḥazret-i Ḥabîb-i Ekreme Su’âli ***

⁴⁵⁸⁸ beyit: - L / mü’min: mü’mîn E; mü’mîni T / hem mü’minâtı: mü’minâtı hem E // pes yarlığa: yarlığa pes A / pes: sen T

⁴⁵⁸⁹ beyit: - L // du‘ âmuz: du‘ âmuzı A, M / sen bizüm gel: bu demde A E M; sen ḳabûl it T

⁴⁵⁹⁰ peygamber: peygamberiñ L // ol Mūsâ peygamber: cümle peygamberân L

⁴⁵⁹¹ beyit: - Ç L T / bu kitābuñ şāḥibidür: ecdād u Mîr u Mîrân Mîri Ḥüseyn E; küçük Aḥmed Zâ‘îfî M

⁴⁵⁹² beyit: - L / it bu: eyle A E M

⁴⁵⁹³ beyit: - E L T / fâ‘ ilâtün fâ‘ ilâtün fâ‘ ilât: fâ‘ ilâtün fâ‘ ilât Ç

⁴⁵⁹⁴ beyit: - A, M / yazanı: yazanı yazduranı E; yazdırup yazanı T // raḥmetiñle yarlıgağıl yâ: raḥmetüñe ḡarḳ eyle yâ Rab u E / yarlıgağıl: yarlıgağıl Ç; yarlığa sen T

⁴⁵⁹⁵ beyit: - A Ç E L M

⁴⁵⁹⁶ Beyit: - A Ç E L M

* Der-beyân-ı Câbir Raḍiya’llâhu Te‘âlâ ‘Anhu Ḥazret-i Ḥabîb-i Ekreme Su’âli: Meclis-i Câbir Ç; Der-beyân-ı Câbir Raḍiya’llâhu ‘Anhu Resûlu’llâhu Şalla’llâhu ‘Aleyhiden Su’âli E; Efendimüz Şalla’llâhu Te‘âlâ ‘Aleyhi ve Sellem Ḥazretlerine Ḥaber Virdükleri Ḳışşadur L; Der-beyân-ı Câbir Raḍiya’llâhu ‘Anh Resûlu’llâha M, Dîbâce T

Nāle kıl ey ʿandelīb-i hoş-şıfāt⁴⁵⁹⁷
Bu fenā dünyāya itme iltifāt

Bir iki gün çokları güldürdi bu⁴⁵⁹⁸
ʿAķıbet bir zehr ile öldürdi bu

Ne gedā koydı ne sulţān ey hoca⁴⁵⁹⁹
Ŗamusın çaldı yire ucdan uca

4600 Ŗanı Cemşīd u İskender māh-tāb⁴⁶⁰⁰
Ŗanı Keykāvus u yā Efrāsiyāb

Ŗanı enbiyā-yı server ʔanı ol ādem-i evvel⁴⁶⁰¹
Ŗanı ol şāhib-i Ŗurʿānlar mülāhaza gerek evvel

Ŗamusın bir ɔarb ile itdi helāk⁴⁶⁰²
Şimdi nāzūk tenleri hep oldı hāk

ʿĀkil iseñ sen daħı ey yol eri⁴⁶⁰³
Bu fenāyı yurd idinme gel beri

Gözle ol bākī olan mülki ʿayān⁴⁶⁰⁴
Daħı faẓl-ı Hākķı gözle her zamān

4605 Tekye itme itdügün aʿ mālī sen⁴⁶⁰⁵
Bu sözüm hoş aňlagıl ey cān-ı men

Daħı Hākķı tekye kıl sen kendüñe⁴⁶⁰⁶
Daħı faẓl u raħmetin direm saña

⁴⁵⁹⁷ (A153b) // fenā: fenāya T / itme: itme sen E

⁴⁵⁹⁸ bu: ol A L M // bu: ol L M

⁴⁵⁹⁹ +

⁴⁶⁰⁰ Cemşīd u İskender: İskender ü hem ol L / Cemşīd u: Cemşīd-i Ŗ M T // u: - Ŗ E L

⁴⁶⁰¹ beyit: - A Ŗ E M T / Bu beyitte vezin bozuk.

⁴⁶⁰² (M151b; T154a) itdi: itdi hem M // nāzūk: nāzik A / hep: - M

⁴⁶⁰³ ʿākil: ʿākil Ŗ T / iseñ: isen T

⁴⁶⁰⁴ // faẓl-ı Hākķı: Hākķı faẓlı E M

⁴⁶⁰⁵ itdügün: itdügin L / aʿ mālī: aʿ mālī Ŗ L // sözüm: sözi A E L M T / aňlagıl: aňlagıl Ŗ L T / cān-ı: cān u A E

⁴⁶⁰⁶ daħı: luţf-ı L T / kendüñe: kendiñe T // faẓl u: faẓl-ı Ŗ T; faẓlın L / raħmetin: raħmetiñ T / saña: saña L

Yoksa bizde ne ‘amel vardır a yār⁴⁶⁰⁷
Kim Hakkā lāyık ola hem āşikār

Gel bu fıkı-i fāsidi terk it bu dem⁴⁶⁰⁸
Hālīkuñ faẓlın dile sen dem-be-dem

Zīrā kim luṭf-ı Hūdā faẓl-ı Hūdā⁴⁶⁰⁹
Kullaruñ hep ƣalmışın eyler edā

E162b 4610 Pes anuñ luṭfın dile faẓlın dile⁴⁶¹⁰
Tā saña raḥm eyleyüp raḥmet ƣıla

Bir ‘iber temşil idem gel diñle sen⁴⁶¹¹
Gör neler olmış cihānda añla sen

İki ‘ālem faḥrına ey merdümān⁴⁶¹²
Çok şalavāt virelüm pes bu zamān

Bā‘ iş-i raḥmet ola bil ki bize⁴⁶¹³
Kim şefā‘ at eyleye ƣamumuza

Ç132a Naḳli Tenbīh içredür Cābir didi⁴⁶¹⁴
Hem atası adı ‘Abdu’llāh idi

4615 Didi geldim mescide ben bir seḥer⁴⁶¹⁵
Muşṭafā miḥrāb içindeydi meger

Otururdu ƣün beni gördi hemān⁴⁶¹⁶
Didi ey Cābir bu dem içre ‘ayān

⁴⁶⁰⁷ (L134a) // kim: ki; hem: ƣün T

⁴⁶⁰⁸ // faẓlın: faẓlın T / sen: hem L

⁴⁶⁰⁹ zīrā kim luṭf-ı Hūdā faẓl-ı Hūdā: zīra kim faẓl-ı Hūdā luṭf-ı Hūdā Ç // kullaruñ hep: kulların her Ç T; ƣullarıñ her L / eyler: ider Ç L T; eyle M

⁴⁶¹⁰ beyit: - L / luṭfın dile faẓlın: luṭfuñ dile faẓlın T / dile faẓlın dile: ve faẓlını dile A; ve faẓlın dile sen E; ve faẓlın diñle sen M // saña raḥm eyleyüp: raḥm eyleyüp saña T / eyleyüp raḥmet ƣıla: eyleye ey bñ’l-ḥasen E M

⁴⁶¹¹ temşil: temsil A; temşil T / gel: tā T / sen: hem E // sen: hem E

⁴⁶¹² merdümān: merdimān A E M; cān-ı men L // çok: hem L

⁴⁶¹³ (A154a) beyit: - L // eyleye: eyleye hem E

⁴⁶¹⁴ Tenbīh: Tenbihe A; Tenbih M T // adı: anıñ L / Bu beyitten sonra T’de “Hikāye” başlığı atılmıştır.

⁴⁶¹⁵ ben bir: bir gün T // miḥrāb içindeydi: miḥrab içindedi M

⁴⁶¹⁶ (T154b) otururdu: otururdu L / hemān: ‘ayān T // ey: Cābir A / ‘ayān: hemān T

Dağı sen gelmezden evvelce hemîn⁴⁶¹⁷
Gelmiş idi bize Cebrâ'îl Emîn

Bir haber virdi bize bilgil a yâr⁴⁶¹⁸
Mü'min olanlar bileler âşikâr

Ben didim ki ey resûl-i müste'ân⁴⁶¹⁹
Hep fedâ olsun saña bu cism ü cân

4620 Ne haberdür ol haber söyle bize⁴⁶²⁰
Ne didi Cibrîl Emîn bu dem size

Ol şadefden dür döküp pes açdı fem⁴⁶²¹
Ğuşşa gitdi kâmadan kalmadı ğam

Didi ey Câbir çü geldi Cebrâ'îl⁴⁶²²
Söyledi kim yâ Muhammed şöyle bil

Bir cezîre var idi deryâda pes⁴⁶²³
Ne vuḥûş var idi anda ne meges

Âdemîden dağı yok idi eşer⁴⁶²⁴
Ol arada dağı deyyâr-ı beşer

E163a 4625 Bir uşak var idi anda bil a yâr⁴⁶²⁵
Hem ulaldı bildi kendin âşikâr

Ḥaḳ Te'âlâ kudretiyle hem anı⁴⁶²⁶
Mü'min itdi dağı ol nâzûk teni

Kimseden hem görmedi işitmedi⁴⁶²⁷

⁴⁶¹⁷ (M152a) // idi bize Cebrâ'îl: ide bize Cibrîl T

⁴⁶¹⁸ bilgil: virgil T // mü'min olanlar: mü'minler hem T / mü'min: mü'mîn E

⁴⁶¹⁹ resûl-i: resûl u A E // cism ü: cism-i L T

⁴⁶²⁰ // Cibrîl: Cebrâ'îl A / bu dem: söyle E M; bu demin T

⁴⁶²¹ döküp pes: döküp A E; döküldi M; töküp çün T // kâmadan: kâmada A; gönülde E M

⁴⁶²² +

⁴⁶²³ +

⁴⁶²⁴ (L134b) yok idi eşer: eşer yok idi A / eşer: eşer M // dağı deyyâr-ı beşer: dağı beşer yok idi A; yok idi ṭeyyâr-ı beşer T

⁴⁶²⁵ // ulaldı: büyüdi E T; ulaldan M

⁴⁶²⁶ // mü'min: mü'mîn T / nâzûk: nâzik A

⁴⁶²⁷ // rızâsız dağı: rızâsın ğayrı L

Ḥaḳ rızāsız daḥı bir iş itmedi

Bir aḳar şu hem yaratdı anda Ḥaḳ⁴⁶²⁸
Gel anuñ şan'atlarına hoşca baḳ

Daḥı bir nār ağacı ol Müste'ân⁴⁶²⁹
Şu yaşında hem yaratdı bil 'ayân

4630 Emr-i Ḥālıḳla ol ağaç hem a yār⁴⁶³⁰
Bir çiçek açardı her gün âşikār

Ç132b Ol çiçek bir nār olur teder ile⁴⁶³¹
Ol işi Ḥālıḳ bilür kimdür bile

Ol ağacdan aḥşamın düşerdi ol⁴⁶³²
Daḥı ol nārı alurdi bā-uşul

Ekl iderdi günde bir nār ol kişi⁴⁶³³
İtmiş idi Ḥaḳ aña bu baḥşişi

Daḥı ol aḳar şudan bilgil ol er⁴⁶³⁴
İçüben ol nārı yirdi nām-ver

4635 Yalıñuzdı ol cezire içre ol⁴⁶³⁵
Ḥāline hem şükr iderdi bā-uşul

Ol arada daḥı biş yüz yıl tamām⁴⁶³⁶
Pes 'ibādet itdi Ḥaḳḳa ol hümām

Çünkü biş yüz yıl tamām oldı hemān⁴⁶³⁷
Gördi rü'yāsı içinde pes 'ayân

⁴⁶²⁸ (A154b) // şan'atlarına: şan'atlarına bir E

⁴⁶²⁹ +

⁴⁶³⁰ hem a: ey L

⁴⁶³¹ (T155a) ol: o M / olur teder ile: virür gücle L // bilür: kıılır A / bile: kııla A E M

⁴⁶³² (M152b) aḥşamın: aḥşamın T // daḥı: - M / alurdi: alurdi hem E / bā-uşul: bā-üşul T

⁴⁶³³ itmiş idi Ḥaḳ aña bu baḥşişi: Ḥaḳ Te'ālā virmiş idi bu işi L

⁴⁶³⁴ ol er: a yār M // ol nārı yirdi: nārı yirdi ol E M / nām-ver: nāmuvār A E M; nāmıvār T

⁴⁶³⁵ yalıñuzdı ol: yaleñuz ol E; yalıñuzdı L; yalıñız M // hem şükr iderdi: meşğul idi M / hem: - E / bā-uşul: bā-üşul T

⁴⁶³⁶ tamām: 'ayân E M // Ḥaḳḳa ol: ol Ḥaḳḳa L / hümām: hemān E

⁴⁶³⁷ tamām: tamā M / hemān: tamām E M // pes 'ayân: hem 'ayân A; ol anam E; anam M

Enbiyâlardan biri didi aña⁴⁶³⁸
Bir sözüm var iydeyüm şimdi saña

Her ne şuğl iderse dünyâda bir er⁴⁶³⁹
Meyli ol işde olursa ser-te-ser

E163b 4640 Hâtimedde olusar ol işle hem⁴⁶⁴⁰
Meyli ol işde idi pes dem-be-dem

Şoñ nefesde dağı ne itse bir er⁴⁶⁴¹
Haşr gününde anuñla hem kopar

Ol kişi düşde işitdi çün anı⁴⁶⁴²
Uyanup düşden didi kim ey Ğanî

Umaram senden benüm cânım hemîn⁴⁶⁴³
Secde içre alasin pes bu demin

Hağ kabûl itdi du'âsını anuñ⁴⁶⁴⁴
Secde içre virdi Hağğa ol cânın

4645 Rûhını teslîmu'llâh eyledi⁴⁶⁴⁵
Fâniden göçdi beğâyı diledi

Şer'-i Ahmedde dağı ey merdümân⁴⁶⁴⁶
Budurur söz gel şağın itme gümân

Dünyâda Qur'ân okursa bir kişi⁴⁶⁴⁷
Anuñ ile kopısardur bil işi

⁴⁶³⁸ // saña: şaña L

⁴⁶³⁹ (L135a) bir er: a yâr A // meyl: meyl M

⁴⁶⁴⁰ işle: iş ile Ç T; işde E M // pes: hem A E; - M

⁴⁶⁴¹ şoñ: şon T / ne: - L // anuñla hem: anıñ ile T

⁴⁶⁴² düşde işitdi çün: çün düşde işitdi L; düşde çün işitdi T / çün: pes A; hem E; - M // uyanup düşden didi kim ey: ol düşünden uyanuban didi A; ol düşünden uyanup didi yâ E; ol düşünden uyanup didi M / ey: yâ T

⁴⁶⁴³ (A155a) hemîn: didi M // alasin pes bu: alasıñ pes ol L / pes bu demin: hem didi M

⁴⁶⁴⁴ kabûl itdi du'âsını: du'âsını kabûl itdi T // virdi Hağğa ol cânın: aldı cânın hem anuñ A E M / cânın: cânıñ Ç T

⁴⁶⁴⁵ teslîmu'llâh: teslîma'llâh M // beğâyı: bākîyi T

⁴⁶⁴⁶ (T155b) beyit: - L / merdümân: merdimân A, M // gel şağın: dağı gel A E M

⁴⁶⁴⁷ (M153a) bir: ol E // kopısardur bil: kopısar oldur Ç L; kopısar aña T

Ç133a Mevl iderse kankı hayr işe daḥı⁴⁶⁴⁸
Anuñ ile kópıardur ol saḥı

Zānī olsa bir kişi dünyāda bil⁴⁶⁴⁹
Ol çatışmış kópısar ‘uḡbāda bil

4650 Ḥamr iḡer olsa bu fānīde ‘ayān⁴⁶⁵⁰
Destisi boynunda kópar ol zamān

Hem livāṭā ider olsa ger bir er⁴⁶⁵¹
Pes çatışmış kópusar ol nām-ver

Bu şıfatla ḥaṣre anlar geeler⁴⁶⁵²
Bu işi mü ’min olan niçe diler

Yā İlāhī bu şıfatlardan bizi⁴⁶⁵³
Dūr kılasın ey Ḥudā kāmumuzu

Ḥürmetiyçün Muṣṭafānuñ ey Aḥad⁴⁶⁵⁴
Buñ gün iḡre sen bize eyle meded

E164a 4655 Pes yine evvelki söze geelüm⁴⁶⁵⁵
Bāḡī söz nedür anı hem bilelüm

Muṣṭafā didi kāmı aşḥābına⁴⁶⁵⁶
Bir sözüüm var sizlere bu dem yine

Ol kişi gitdi cihāndan tüzirek⁴⁶⁵⁷
Yarın anda niçesi olsa gerek

⁴⁶⁴⁸ işe: işi T // kópıardur: kópıardur hem A; kópısar hem Ç

⁴⁶⁴⁹ zānī: zāni A // çatışmış kópısar ‘uḡbāda: çatışmış kópusar hem eyle L

⁴⁶⁵⁰ Bu beyit L’de takip eden beyitten sonra yazılmıştır. / iḡer: iḡen; fānīde: fānīde pes L // boynunda: boyında M / kópar: kópa T

⁴⁶⁵¹ // pes çatışmış kópusar ol nām-ver: ol daḥı çatışmış kópar L / nām-ver: nāmuver A; nāmuvār E; muver M; nāmvrār T

⁴⁶⁵² şıfatla: şıfatlar M // mü ’min: mü ’mīn T

⁴⁶⁵³ şıfatlardan: şıfatlardan sen E // kılasın: kılgıl Ç L; kııl sen T

⁴⁶⁵⁴ beyit: - L / ḥürmetiyçün Muṣṭafānuñ: Muṣṭafānuñ ḥürmetiyçün T

⁴⁶⁵⁵ // söz nedür anı hem bilelüm: sözi daḥı andan diyelüm L / anı hem: hem anı A E M; anı pes T

⁴⁶⁵⁶ (L135b) Muṣṭafā: ol resūl A E M // bir sözüüm var sizlere bu dem: sizlere bir sözüüm vardur L / var sizlere bu dem: sizlere budur A; sizlere didi E M

⁴⁶⁵⁷ // anda niçesi olsa: olsa anda niçesi A / niçesi: ol niçesi E; olinca M

Didiler Allāhu a' lem hem resūl⁴⁶⁵⁸
Bilmezüz niçe olısdur o kul

Muṣṭafā pes didi ey ṣaḥābeler⁴⁶⁵⁹
Ol kişi yarın neler göre neler

4660 Aña Hālîk vaḥy ide ol demde hem⁴⁶⁶⁰
İtdügün a' māl için mi sen bu dem

Cennete girmek dilersin pes 'ayān⁴⁶⁶¹
Yoksa fażlum raḥmetüm birle hemān

Ol kişi iyde İlāhī cennete⁴⁶⁶²
Girürem a' mālüm için ni' mete

Emr idüp ol demde bil hem Müste'ān⁴⁶⁶³
Ol ḥisāb iden meleklerle hemān

Ey melekler bu demin eyleñ ḥisāb⁴⁶⁶⁴
Bu kişi itdügi a' māl-i ṣevāb

Ç133b 4665 Daḥı ben nitdümse aña her demin⁴⁶⁶⁵
Anı daḥı pes ḥisāb idün hemīn

Pes ḥisāb ide melekler nev-be-nev⁴⁶⁶⁶
Ol kişi a' mālını hep cev-be-cev

Daḥı ol Qādir İlāhuñ virdüğün⁴⁶⁶⁷
Ni' metine fażlına hem irdüğün

Pes 'ademden anı hem ḥalk eyledi⁴⁶⁶⁸

⁴⁶⁵⁸ (A155b) // o: ol T

⁴⁶⁵⁹ pes didi: didi pes A E L M / ṣaḥābeler: aṣḥābeler A E; aṣḥāblar Ç M aṣḥābiler T

⁴⁶⁶⁰ // itdüğün a' māl için mi sen bu dem: 'aql irmez ḥadden efzün hem L / itdüğün: itdügin Ç / a' māl için mi: a' mālīn için T

⁴⁶⁶¹ (T156a) cennete girmek dilersin pes 'ayān: Hālîk aña yine vaḥy ide hemān L / pes: hem M; sen T // yoksa fażlum raḥmetüm birle: a' mālīmle yāḥūd fażlımla L

⁴⁶⁶² (M153b) kişi: - M / İlāhī: İlāhī ben E

⁴⁶⁶³ idüp: ide L T / bil hem: pes bil A; bil E M // iden: idin T / meleklerle: melekler Ç

⁴⁶⁶⁴ eyleñ: idün Ç L; idin T // a' māl-i ṣevāb: a' māl ü ṣavāb A E; a' māl-i ṣavāb M

⁴⁶⁶⁵ ben: - M / nitdümse: nitdim ise T // pes: siz; idün: idin T

⁴⁶⁶⁶ nev-be-nev: nev' anev' L // kişi a' mālını hep cev-be-cev: kişiniñ a' mālīni hep nev' anev' L

⁴⁶⁶⁷ Qādir: Qādīr T / virdüğün: virdügi Ç L T // hem: - T / irdüğün: irdüğini Ç; irdügi L; irdüdügi T

Ana rahmine şalup gör neyledi

E164b Et ü süñük eyleyüp ƙan virdi hem⁴⁶⁶⁹
Ƙamu a' zāsın virüp cān virdi hem

4670 Ana ƙarnında daƣı her ni' meti⁴⁶⁷⁰
Yidürüp aña alurdı lezzeti

Hem anası alduğı demden a yār⁴⁶⁷¹
Ol daƣı alur idi hem āşikār

Daƣı dünyāya gelende hem ' ayān⁴⁶⁷²
El ayak hem göz virüpdür ol zamān

Ol Ĥudānuñ virdüğünü pes ƙamu⁴⁶⁷³
Hep ĥisāb ide melekler ey ' amū

Ol kişi gözin yumup açduƣları⁴⁶⁷⁴
' Āleme ol göz ile baƣduƣları

4675 İtdügi a' mālī ƙamu ey ĥoca⁴⁶⁷⁵
Ol kişinüñ añağıl ucdan uca

Göz yumup bir kez açardı ol kişi⁴⁶⁷⁶
Pes görürdi ' ālem içre her işi

Aña daƣı pes berāber gelmeye⁴⁶⁷⁷
Yā niçün ƙul kendü ĥālīn bilmeye

Ol kişiyi emr ide Ĥālīƣ ' ayān⁴⁶⁷⁸

⁴⁶⁶⁸ pes: hem; hem: pes L //

⁴⁶⁶⁹ et ü: et-i Ç E M / süñük: sümük T // a' zāsın: a' zāsın T / virüp: dirüp L / cān: cānı M

⁴⁶⁷⁰ +

⁴⁶⁷¹ (L136a) demden: demde hem M; demde T // Bu mısra M'de yoktur. Bu mısra sonraki beytin ikinci mısrasıyla karıştırılarak burada şöyle yazılıp kafiyelemiştir: el ayak hem göz virüpdür āşikār M / alur idi hem: alurdı hem E; hem alur idi T

⁴⁶⁷² mısra: - M / gelende hem ' ayān: gelenden hem a yār E // hem: - E / virüpdür: virürdi L; virüpdü T

⁴⁶⁷³ (A156a) Ĥudānuñ: Ĥudanun M

⁴⁶⁷⁴ gözin: gözüñ Ç L / açduƣları: açduƣların A E // ol göz ile: göz ile hem L / baƣduƣları: baƣduƣların A E

⁴⁶⁷⁵ // añağıl: añağıl Ç L T

⁴⁶⁷⁶ (T156b) bir kez açardı: açardı bir kez L / bir kez: birden A E M; bir dem T // her: bu Ç

⁴⁶⁷⁷ aña daƣı pes: daƣı aña hem L // ƙul: ƙul ƙul E / kendü: kendi A Ç L T / ĥālīn: ĥālīñ T

Götürüñ nār-ı caḥīme bu zamān

Tekye kıldı bu kişi a' mālīni⁴⁶⁷⁹
Pes ğurūr itdi çü görsün ḥālīni

4680 Raḥmetüm faẓlum benüm yād itmedi⁴⁶⁸⁰
Kendü a' mālī anı şād itmedi

Bu kişinüñ pes cezāsı bu zamān⁴⁶⁸¹
Ey melā'ikler budur bilüñ 'ayān

Ç134a Kim caḥīm içre ẓala zār u zelil⁴⁶⁸²
Göre a' mālī olur mı hīç delīl

Pes melā'ikler iydeler ey Ğanī⁴⁶⁸³
Çünkü tekye kıldı bu a' mālīni

E165a Ol kişinüñ pes cezāsı bu ola⁴⁶⁸⁴
Tā ki faẓluñ raḥmetüñ nedür bile

4685 Pes melā'ikler götüreler anı⁴⁶⁸⁵
Kim caḥīme şalalar hem ol cānı

Ol kişi ol demde feryād eyleye⁴⁶⁸⁶
Zār idüp pes Ḥālīka dād eyleye

İyde kim ey bī-kesüñ ḥālīn bilen⁴⁶⁸⁷
Ḳullarına raḥm iden ey Zü'l-minen

Ben yañılmaşam sözümde ey Mu'īn⁴⁶⁸⁸

⁴⁶⁷⁸ (M154a) kişiyi: kişiyē L / emr ide Ḥālīk: Ḥālīk emr ide E M T // götürüñ: götürin T

⁴⁶⁷⁹ // pes: hem L / görsün: gördi T

⁴⁶⁸⁰ // kendü: kendi Ç L M T

⁴⁶⁸¹ // melā'ikler: melekler L / budur bilüñ: biliñ budır T / budur: bu dem A E M

⁴⁶⁸² göre a' mālī: gör a' mālīni T / hīç: hem L

⁴⁶⁸³ +

⁴⁶⁸⁴ cezāsı: ḥarābı Ç

⁴⁶⁸⁵ pes: hem L / götüreler: getüreler çün M // hem: - M

⁴⁶⁸⁶ (L136b) eyleye: eyledi L M // pes: - M / eyleye: eyledi L M

⁴⁶⁸⁷ ey: -; bilen: bileyilen M / ḥālīn: ḥālīñ T // raḥm iden ey: iden raḥm L / iden: eyleyen A / Zü'l-minen: Zü'l-menēn A E M

⁴⁶⁸⁸ (A156b) yañılmaşam: yañılmaşdum Ç; yañılmaşdum T / Mu'īn: Metīn Ç L T // kim: hem T / raḥmetüñ: raḥmetin E Ç

Kim senüñ lütfüñ gerek hem raḥmetüñ

Raḥmetüñ lütfüñ senüñ çokdur bilem⁴⁶⁸⁹
Ben niçe a' mālimi tekye kılam

4690 Līkī bu sözde yañıldım yā İlāh⁴⁶⁹⁰
' Afv kıl cürmüm benüm ey pād-şāh

Emr ide ol dem o Settāru'l-' uyüb⁴⁶⁹¹
Emr ide ol dem o Ğaffāru' z-zunüb

Ya' nī kullar Ḥālīkī ol bir Aḥad⁴⁶⁹²
Ya' nī kullar Şāni' i ol bir Şamed

Ol kişinüñ ' afv ide cürmin kamu⁴⁶⁹³
Göndüre cennetlerine ey ' amū

Bu ḥikāyet ne ' iberdür ne ' iber⁴⁶⁹⁴
Bu ḥikāyet ne ḥaberdür ne ḥaber

4695 Añladuñsa bu sözi ey diñleyen⁴⁶⁹⁵
Bil ki senden ğayrı yok söz añlayan

Gör bizüm Allāhımız kimdür bu dem⁴⁶⁹⁶
Gör bizüm pes Şāhımız kimdür bu dem

Bil caḥīme lāyık iken ol kişi⁴⁶⁹⁷
Cennete koydı o dem gör baḥşışi

Añladuñsa sen daḥı a' mālīñi⁴⁶⁹⁸
Yād kıлма sen şaḥın gör ḥālīñi

Ç134b

Luṭfını fazlını yād eyle anuñ⁴⁶⁹⁹

⁴⁶⁸⁹ raḥmetüñ: raḥmetin Ç / lütfüñ: fazlın L T

⁴⁶⁹⁰ līkī: līki A; leykin E; liyki M; līk T / bu: bir Ç / sözde: söze A // cürmüm: şuçum A E M

⁴⁶⁹¹ (T157a) ol: o E M // ol: o E M

⁴⁶⁹² // bir Şamed: Aḥad T

⁴⁶⁹³ (M154b) cürmin: cürmün T // cennetlerine: cennetine hem L

⁴⁶⁹⁴ // ḥikāyet: ḥikāye T

⁴⁶⁹⁵ beyit: - L / añladuñsa: añladınsa T // senden: sende M

⁴⁶⁹⁶ // pes şāhımız: şāhımız pes A; Ḥālīkımız L

⁴⁶⁹⁷ bil: hem; ol: bir L // cennete koydı o dem gör baḥşışi: raḥm idüp cennete koydı gör işi L

⁴⁶⁹⁸ añladuñsa: añladınsa T // sen şaḥın gör ḥālūñi: gör şaḥın aḥvālīñi T / sen: ki L / ḥālūñi: ḥālīni Ç

Dü cihānda tā ki şād ola cānuñ

E165b 4700 Raḥmeti fazlı anuñ çoḳdur ‘ayān⁴⁷⁰⁰
Her kim isterse virür bil her zamān

İtdügüñ a‘ māli direm ben saña⁴⁷⁰¹
Tekyelenme tekyelenme sen aña

Raḥmetini fazlını gel ey gözüm⁴⁷⁰²
Tekye eyle sen saña budur sözüm

Yā İlāhī ol ḥabībūñ ḥürmeti⁴⁷⁰³
Ya‘ nī ol Aḥmed ṭabībūñ ḥürmeti

Raḥmetüñ deryāsına ğarḳ it bizi⁴⁷⁰⁴
Kimsesizler kimsesi ḳamumuñ

4705 Bu Zā‘ ifi ḳuluñı sen ey Ḥabīb⁴⁷⁰⁵
Raḥmetüñ deryāsına ğarḳ eyle bir

Görmişem taḥḳīḳ esmālarda ben⁴⁷⁰⁶
Bir Ġafūr ismüñ senüñ ey Zü‘l-minen

Ol Ġafūr ismüñ ḥaḳḳıyçün ey Ġafūr⁴⁷⁰⁷
Raḥmetüñden sen bizi gel itme dūr

Biz ḳula bir böyle luṭf it ey Melik⁴⁷⁰⁸
Azmışuz yoldan bizi eyle yelik

Ḳul senüñdür ey Ḥudā-yı Ġayb-dān⁴⁷⁰⁹

⁴⁶⁹⁹ fazlını yād eyle: yād eyle fazlını hem E // tā ki şād ola: şād ola daḥı T

⁴⁷⁰⁰ raḥmeti: raḥmet E/ fazlı anuñ çoḳdur: iḥsān çoḳdurur L

⁴⁷⁰¹ beyit: - L / itdügüñ: itdügin Ç; itdigi L // tekyelenme tekyelenme: tekyelenme tekye hem M / aña: saña Ç

⁴⁷⁰² beyit: - L / raḥmetini fazlını gel: raḥmetin fazlın gel iste A E; raḥmetin fazlın M // sen saña budur: sen saña bu dem Ç; sen budur saña M; kendiñe budur T

⁴⁷⁰³ (A157a) beyit: - L // ol Aḥmed ṭabībūñ: Aḥmed ol ḥabībūñ A; Aḥmed ol ṭabībūñ E M

⁴⁷⁰⁴ beyit: - L // kimsesizler: kimsesüzler E

⁴⁷⁰⁵ beyit: - L

⁴⁷⁰⁶ (T157b) taḥḳīḳ esmālarda ben: esmālaruñ içinde A E; taḥḳīḳ esmālariñda Ç; esmālariñda M // bir Ġafūr ismüñ senüñ: e‘l-Muḳītu‘l-Ḥabīb L / Zü‘l-minen: Zü‘l-menen A E M

⁴⁷⁰⁷ (L137a) Ġafūr ismüñ: isimleriñ L // raḥmetüñden: raḥmetinden T / gel itme: eyleme L

⁴⁷⁰⁸ (M155a) beyit: - L / bir böyle: böyle bir E / it: - A // bizi eyle yelik: bize it eylük T

Biz ҡuluñ ҡoyma caḥīme el-emān

4710 Ҙapuña geldük senüñ ey Ferd ü Rabb⁴⁷¹⁰
Raḥmetüñden iderüz her dem taleb

Raḥmetüñ pâyânı yokdur bilmişüz⁴⁷¹¹
Daḥı faẓluñ dile ezber ҡılmışuz

Hem emānet virmişüz saña ‘ayān⁴⁷¹²
Dīnimüz imānımız biz her zamān

Bizim içün şaḳla anı ey Aḥad⁴⁷¹³
Ol ‘adūya sen anı virme meded

El-emān olsun eyā Allāhımız⁴⁷¹⁴
El-emān olsun eyā ey Şāhımız

4715 El-emān ey Ḥālīḳ-ı ‘arz u semā⁴⁷¹⁵
El-emān ey şāḥib-i faḳr u ğınā

Ç135a E166a Raḥmetüñle gel bizi sen yarlıġa⁴⁷¹⁶
Atamuzı anamuzı hem bile

Daḥı mü ’min ҡullaruñ vardurur⁴⁷¹⁷
Yarlıġaġıl bir aduñ Ğaffārdurur

Hem bize şorı ḥisābı eyleme⁴⁷¹⁸
Hem bize nār u ‘azābı eyleme

Cennet içre bir azacuk yir bize⁴⁷¹⁹

⁴⁷⁰⁹ beyit: - L // ҡoyma: atma T

⁴⁷¹⁰ beyit: - L / Ferd ü: Ferd Ç T // raḥmetüñden: raḥmetinden T

⁴⁷¹¹ beyit: - L / bilmişüz: bilmişem T // dile ezber ҡılmışuz: dilde ezber ҡılmışam T

⁴⁷¹² beyit: - L

⁴⁷¹³ beyit: - L // ‘adūya sen anı virme: ‘adūya virme fırsat it A; ‘adūdan ḥıfz idüp eyle E M; ‘adūya sen virme anı L T

⁴⁷¹⁴ beyit: - L

⁴⁷¹⁵ beyit: - L / Ḥālīḳ-ı Ḥālīḳ u A E / arz u: ‘arz-ı Ç // şāḥib-i: şāḥib ü A E M / faḳr u: faḳr-ı T

⁴⁷¹⁶ beyit: - L / gel bizi sen: sen bizi gel T // atamuzı anamuzı hem bile: vālideynimizi şalma darlıġa T / hem: hep E M

⁴⁷¹⁷ beyit: - L / mü ’min ҡullaruñ: mü ’mīn ҡulların T // yarlıġaġıl: yarlıġaġıl Ç T / aduñ: adın T

⁴⁷¹⁸ (A157b) beyit: - L / ḥisābı: ḥisāb A E // nār u: nār-ı Ç T / ‘azābı: ‘azāb A; ‘azāb u E

Dağı dīdāruñ bizüm şamumuza

4720 Gel bize bir böyle lutf it ey Ḥasīb⁴⁷²⁰
Gel bize bir böyle raḥm it ey Mucīb

Ḳalmışuz ‘ işyān içinde nidelüm⁴⁷²¹
Dağı senden ğayrı kim var gidelüm

Bī-kese sensin Mu‘īn pes ey Mu‘īn⁴⁷²²
Pes bize göster dīdāruñ sen hemīn

Bu kitābuñ şāḥibi ḳuluñ ey Ḥudā⁴⁷²³
Vir dīdāruñ itmegil anı cüdā

Bu du‘āmuz sen ḳabūl it ey Mecīd⁴⁷²⁴
Faḥr-ı ‘ālem ḥürmetine ey Reşīd

4725 Muştafānuñ Murtaḳānuñ ḥürmeti⁴⁷²⁵
Raḥmetiñle yarlığağıl yā Ğanī

Oḳuyanı dīñleyeni yazanı⁴⁷²⁶
Raḥmetiñle yarlığağıl yā Ğanī

Fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilāt⁴⁷²⁷
Biñ günāhı ‘afv ider bir şalavāt

⁴⁷¹⁹ beyit: - L / bir azacuk yir: ḥūriler virgil Ç; bir aracık yir T // dağı dīdāruñ bizüm: hem dīdāruñ viresin A E M / dīdāruñ: dīdārın T

⁴⁷²⁰ beyit: - L M / Ḥasīb: Ḥabīb T // bir böyle raḥm: böyle bir kerem E / raḥm: lutf A T / Mucīb: Ṭabīb T

⁴⁷²¹ (T158a) beyit: - L // kim var: yokdur E; yir yok M

⁴⁷²² beyit: - L / Mu‘īn pes: Mu‘īnsin Ç T; Mu‘īn E M // pes: sen; sen: - M / göster: göstür A / dīdāruñ: dīdārın T

⁴⁷²³ beyit: - Ç L T / bu kitābuñ şāḥibi ḳuluñ ey Ḥudā: ecdād u cedd ü Mīr-i Mīrān Ḥüseyn E; hem dağı Seyyid Aḥmed ḳuluñ ey Ḥudā M // vir dīdāruñ itmegil anı cüdā: günāhların ‘afv it sen ey Mu‘īn E / itmegil: itme anı M

⁴⁷²⁴ beyit: - L / Bu beyit A’da kurulan metinde takip eden ikinci beyitten sonra yazılmıştır. / Mecīd: Mucīd A; Mucīb M

⁴⁷²⁵ beyit: - A Ç E M T

⁴⁷²⁶ (M155b) beyit: - Ç / Bu beyit L’de takip eden beyitten sonra yazılmıştır. / oḳuyanı dīñleyeni yazanı: ḳārī vü sāmī‘ini kātibini A, M; oḳuyanı dīñleyeni yazanı yazduranı E; oḳuyanı dīñleyeni yazdırup hem yazanı T // yarlığağıl: yarlığa ḳıl L; yarlığa sen T

⁴⁷²⁷ beyit: - Ç // biñ günāhı ‘afv ider bir: vir Muḥammed Muştafārā A E; vir Muḥammed Muştafāya M / ‘afv: maḥv L

[Mü'min] olan kullara direm hemîn⁴⁷²⁸
Fâtîha [oķuñ] ķabûl ide Metîn

Der-beyân-ı Ebu'l-leys-i Semerķandî Raķmetu'llâhi 'Aleyhi Kışşası*

Nâle kıl ey tûti-yi şirîn-zebân⁴⁷²⁹
Çün bilürsin fânîdür hem bu cihân

4730 Yâ niçün meyl idesin daķı aña⁴⁷³⁰
Niçe bir iydem naşîhat ben saña

Aña meyl iden Ĥudâdan oldu dūr⁴⁷³¹
İtmeyenler bil ki oldu bî-ķuşūr

E166b Var ise 'akluñ senüñ daķı a yâr⁴⁷³²
Meyl itme bu fenâya zinhâr

Lehv u lu' bından daķı direm řaķın⁴⁷³³
Ol Ĥudânuñ [zîkr ü] fikrine baķın

Tevbe it ķirkin olan a' mâle sen⁴⁷³⁴
Tâ olasın dü cihânda bû'l-ķasen

4735 Tevbeden bir hoş 'amel yok ey denî⁴⁷³⁵
Tevbe it kim 'afv ide cürmüñ Ğanî

Tevbeler bil yüz ķarasın giderür⁴⁷³⁶
Tevbeler gönül yarasın giderür

Ç135b Tevbeler çok dertlerüñ dermânıdur⁴⁷³⁷

⁴⁷²⁸ beyit: - A Ç E L M / [mü'min]: mü'mîn T // [oķuñ]: oķun T

* Der-beyân-ı Ebu'l-leys-i Semerķandî Raķmetu'llâhi 'Aleyhi Kışşası: Der-beyân-ı Kışşa-i Ebu'l-leys-i Semerķandî Raķmetu'llâhi 'Aleyhi A; Meclis-i Ebu'l-leys-i Semerķandî Ç; Kefen Şoyıcı Olan Kimseniñ Vâķi' Olan Kışşası Beyân Olunur L; Der-beyân-ı Ebu'l-leys-i Semerķandî Raķmetu'llâhi 'Aleyh M; Dîbâce T

⁴⁷²⁹ şirîn-zebân: şirîn-zübân A E; şirîn-zübân M // çün: kim; hem bu: işbu T / bilürsin: bilürsiñ Ç L

⁴⁷³⁰ idesin: idesiñ L // iydem naşîhat ben saña: naşîhat iydem hem saña L / naşîhat: naşîhat T / ben: - A

⁴⁷³¹ +

⁴⁷³² daķı a yâr: ey nâm-dâr T // meyl: řaķın meyl A E M / fenâya: fenâya gel L; fenâya sen T

⁴⁷³³ beyit: - L / lehv u: lehv-i; direm daķı: daķı direm Ç T // ol: gel A E M / [zîkr ü]: zîkr-i A Ç E M T

⁴⁷³⁴ (A158a) beyit: - L / tevbe it: tevbeler it A; tevbe eyle M / olan: - A E M

⁴⁷³⁵ tevbeden: tevbe A // cürmüñ: cürmin L

⁴⁷³⁶ ķarasın: ķarası L

Tevbeler ölmüş gönüller cânıdur

Tevbe ile buldılar hem Hâlîkî⁴⁷³⁸
Tevbe ile buldılar hem Râzîkî

Tevbe kıl sen dahı gel ey yol eri⁴⁷³⁹
Tâ ki cürmünden olasın sen arı

4740 Saña bir temşil idem ey murğ-ı cân⁴⁷⁴⁰
Bil eşaḥ sözdür şaḥın itme gümân

Muştafâya Müctebâya ey gözüm⁴⁷⁴¹
Çok şalavât virüñüz budur sözüm

Ḥaḫ Te‘ âlâ tâ ki raḥm ide bize⁴⁷⁴²
Muştafâ hürmetine ḫamumuza

Pes Ebû’l-leys-i Semerḫandî didi⁴⁷⁴³
Bil ki Tenbîh içre anı söyledi

Ol ‘Ömer Ḥazretleri dir bilesin⁴⁷⁴⁴
Hem râḫiya’llâhu ‘ anhu diyesin

4745 Ol emîrû’l-mü’minîn dir ağlayu⁴⁷⁴⁵
Geldi mescid içre yürek taḡlayu

Mescid içre idi ol dem Muştafâ⁴⁷⁴⁶
Gördi kim ağlar ‘Ömer ol pür-şafâ

E167a Söyledi kim yâ ‘Ömer digil a yâr⁴⁷⁴⁷
Aḡladan nedür seni pes âşîkâr

⁴⁷³⁷ (T158b) beyit: - L / dertlerüñ: dertlerin T

⁴⁷³⁸ beyit: - L // Râzîkî: Râzîkî L

⁴⁷³⁹ beyit: - L / gel: - A E M // cürmünden: cürminden T / olasın: ola olasın M / pes: sen Ç

⁴⁷⁴⁰ (M156a) baña: şaña L / temşil: temsil A; temşil L T // bil: key T

⁴⁷⁴¹ // virüñüz: virelim T

⁴⁷⁴² beyit: - Ç // ḫamumuza: ḫamuza M

⁴⁷⁴³ pes: hem L // Tenbîh: Tenbih A, M T / anı söyledi: kitâbdan didi L / T’de bu beyitten sonra “Ḥikāye” başlığı atılmıştır.

⁴⁷⁴⁴ beyit: - L

⁴⁷⁴⁵ (L137b) // taḡlayu: daḡlayu A T

⁴⁷⁴⁶ +

⁴⁷⁴⁷ a yâr: pes ‘Ömer T

Söyledi ol dem ‘Ömer kim yâ resûl⁴⁷⁴⁸
Bir yigit vardur apuda bilmiş ol

Öyle alar kim anuñ alaması⁴⁷⁴⁹
Bil benüm albümi yandurdı sesi

4750 Didi peygamber aña kim ey emîr⁴⁷⁵⁰
Ol yigidi var getür baña dilîr

Pes ‘Ömer Hâzretleri ırdı ‘ayân⁴⁷⁵¹
Ol yigidi aluban geldi hemân

Pes aña didi Resûlü’l-mürselîn⁴⁷⁵²
Ya‘nî Amed ol Şefî‘ü’l-müznibîn

Ey yigit nedür seni pes aladan⁴⁷⁵³
Bu arâretle cigerüñ aladan

Ol yigit didi saña urbân cânım⁴⁷⁵⁴
Aladan büyük günâhımdur benüm

136a 4755 Hâşr günü oraram ben bî-edeb⁴⁷⁵⁵
Kim baña Cebbâr ide ol dem aab

Ey yigid didi peygamber pes aña⁴⁷⁵⁶
Şirk getürdüñ mi Hudâya di baña

⁴⁷⁴⁸ ol dem ‘Ömer kim: kim ol dem ‘Ömer L // yigit: yigid  L / bilmiş ol: bā-üşûl ; yâ resûl L

⁴⁷⁴⁹ (A158b) // bil benüm albümi yandurdı sesi: albü bil yandurupdur besî A; albümi bil yandurdı besî E; albü bil yandururdu hem besî M / sesi: besi 

⁴⁷⁵⁰ peygamber aña kim: kim peygamber aña  / ey: yâ L M // dilîr: dilîr M

⁴⁷⁵¹ (T159a) ırdı: durdu  T // geldi: geldi pes M

⁴⁷⁵² Didi: didi ol E M // Şefî‘ü’l-müznibîn: Şefî‘î’l-müznibîn A; Şefî‘e’l-müznibîn M

⁴⁷⁵³ yigit: yigid A  L T / nedür seni pes: di nedür seni hem M // cigerüñ: ciğerin pes M / cigerüñ: irkîn T / aladan: daqladan A, M T

⁴⁷⁵⁴ yigit: yigid  L T / saña: şaña L

⁴⁷⁵⁵ (M156b) M nüshası 156b ve 157a’da yazılanlar 158b ve 159a’da mükerrer yazılmıştır. Biz nüsha farklarını gösterirken 156b ve 157a’da yazılanları esas aldık. 158b ve 159a mükerrer olarak yazıldığı için bu sayfalarda yazılanlar görmezden gelinerek sonraki sayfalar takip edilip numaralandırmaya devam edilmiştir.

⁴⁷⁵⁶ ey yigid didi peygamber pes aña: didi peygamber aña pes ey yigit A E; didi peygamber aña kim ey yigit M // getürdüñ mi: getürdün mi T / di baña: baña it A E M

Didi lâ va'llâhi ben şirk itmedüm⁴⁷⁵⁷
Kim anuñ vardur şeriki dimedüm

Muştafâ yine aña didi o dem⁴⁷⁵⁸
Katl-i nefis itdün mi nâ-ḥaḳ yire hem

Didi lâ va'llâhi ben katl itmedüm⁴⁷⁵⁹
Kimseyi nâ-ḥaḳ yire darb itmedüm

4760 Didi peygamber aña pes bil 'ayân⁴⁷⁶⁰
Ne günâhuñ var ise hem bu zamân

Yedi kat göklerce yirlerce daḥı⁴⁷⁶¹
Olsa Ḥâlîḳ 'afv ider bil ey saḥî

E167b

Ol yigid didi eyâ faḥr-ı cihân⁴⁷⁶²
Yedi kat gökden de yirden de 'ayân

Bil büyükdür pes günâhum hem benüm⁴⁷⁶³
Kim fedâ olsun saña cânım tenüm

Didi peygamber ki kürsiden daḥı⁴⁷⁶⁴
Pes büyük midür günâhuñ ey aḥî

4765 Yine didi yâ Resûlü'l-mürselîn⁴⁷⁶⁵
Kürsiden daḥı büyükdür bil hemîn

Faḥr-ı 'âlem yine didi âşikâr⁴⁷⁶⁶

⁴⁷⁵⁷ va'llâhi: va'llâh ki Ç; va'llâh E M / şirk: şerk M // vardur şeriki: şeriki vardur Ç / vardur: vardur hem E; vardur ben M

⁴⁷⁵⁸ Bu beyit ve bundan sonraki beyit T'de takip eden dördüncü beyitten sonra sırayla yazılmıştır. / yine aña didi: didi yine aña A; aña yine didi Ç; didi aña yine E M // itdün mi: itdin mi T / hem: sen A; - T

⁴⁷⁵⁹ va'llâhi: va'llâh M // yire: yire ben T / darb itmedüm: incitmedüm L

⁴⁷⁶⁰ (L138a) +

⁴⁷⁶¹ göklerce yirlerce: yirlerce göklerce Ç // saḥî: aḥî L

⁴⁷⁶² yigid didi eyâ faḥr-ı: didi eyâ faḥr-ı dü E; didi ey ayâ faḥr-ı M // yidi: yedi E / gökden de yirden de: gökden ve yirden çok T

⁴⁷⁶³ bil büyükdür pes günâhum hem: hem büyükdür pes günâhım daḥı L / pes: hem; hem: pes Ç // fedâ olsun saña: şaḥa olsun fedâ L

⁴⁷⁶⁴ (A159a) büyük midür günâhuñ ey aḥî: büyükdür bil günâhım hem daḥı T / büyük midür: büyük miydi M

⁴⁷⁶⁵ Resûlü'l-mürselîn: Resûle'l-mürselîn M

⁴⁷⁶⁶ (T159b) beyit: - L / yine didi: didi yine E M // a yâr: 'ayân Ç

‘Arş-ı ‘alâdanbüyük midür a yâr

Didi ‘arşdan hem büyükdür yâ resûl⁴⁷⁶⁷
Ben günâhım bilürem sen bilmiş ol

Ol Resûlü’l-mürselîn didi aña⁴⁷⁶⁸
Bir sözüm dağı bu dem kaldı saña

İtdüğün cürmün günâhuñ mı senün⁴⁷⁶⁹
Pes büyükdür bil İlähuñ mı senün

4770 Ol yigit pes Muştafâya söyledi⁴⁷⁷⁰
Kim İlähımdur büyük bildüm didi

Ol yigid söyledi ol dem habîb⁴⁷⁷¹
Pes uludur çünki bildün ol Hâsîb

Ç136b Pes ‘azîm olan günâhı ol ‘Azîm⁴⁷⁷²
‘Afv ider fikr eyleme olgıl selîm

Dağı didi Muştafâ kim ey emîr⁴⁷⁷³
Gel günâhuñ di baña olam habîr

Ol yigid didi resûle bî-riyâ⁴⁷⁷⁴
Dimege ben iderem anı hayâ

4775 Bir dağı şordı aña yine resûl⁴⁷⁷⁵
Ol yigit didi iydem ben bâ-uşûl

Yedi yıl idi sözüm bil diñle sen⁴⁷⁷⁶
Kim kefen şoyar idim hoş aña sen

⁴⁷⁶⁷ didi: dağı L // günâhım bilürem: bilürem günâhım A

⁴⁷⁶⁸ Resûlü’l-mürselîn: Resûle’l-mürselîn M // sözüm: sözüm var M / saña: şaña L

⁴⁷⁶⁹ cürmün: cürm-i A; cürm ü E M / günâhuñ mı: günâhın mı T // pes büyükdür bil: yâhûd büyük L; çün büyükdür pes T

⁴⁷⁷⁰ (M157a) yigit: yigid Ç L T / pes Muştafâya: ol resûle L

⁴⁷⁷¹ habîb: habib M // bildün: bildin T / ol: - M / Hâsîb: Mucib A; Habîb L; Habib M; Tabîb T

⁴⁷⁷² ‘azîm: ‘azam Ç // olgıl: olgıl Ç L T / selîm: habîr Ç

⁴⁷⁷³ kim: ki L T // olam: olgıl T

⁴⁷⁷⁴ yigid didi resûle: didi kim hem A; resûle didi kim hem E M / yigid: yigit T // ben iderem anı: anı iderem ben T

⁴⁷⁷⁵ aña: - M // yigit: yigid Ç L T / iydem: diyem A E M / ben: - M / bâ-uşûl: yâ resûl A; bâ-uşûl T

⁴⁷⁷⁶ (L138b) yıl idi sözüm bil: sene oldı özüm L // şoyar idim: şoyardım T / hoş: - L / aña: diñle A L

E168a Dağı enşār içre bir hatun bu dem⁴⁷⁷⁷
 Hâk Te‘âlâ rahmetine gitdi hem

Vardum anuñ dağı bil ey yâr-ı gâr⁴⁷⁷⁸
 Qabrın açup kefenin şoydum a yâr

Çün dönüp geldim biraz yirin ‘ayân⁴⁷⁷⁹
 Baña iğvâ eyledi iblîs hemân

4780 Yine varup qabrine girdim hemîn⁴⁷⁸⁰
 Pes cimâ‘ itdüm anuñla ol demin

Andan ayrıldum biraz gitdüm a yâr⁴⁷⁸¹
 Ol hatun baña çağırdı âşikâr

Vây ki olsun ey yigit kim sen beni⁴⁷⁸²
 ‘Asker-i mevtâ içinde bu teni

Şoyuban ‘üryân-beden itdün beni⁴⁷⁸³
 Hem kıyâmet koparduğı günde teni

Bil ki Allâhuñ huzûrında ‘ayân⁴⁷⁸⁴
 Hem cünüb koyduñ beni ey bî-emân

4785 Çün Resûlu’llâh işitdi bu sözi⁴⁷⁸⁵
 Pes yirinden şıçradı ol dem özi

⁴⁷⁷⁷ +

⁴⁷⁷⁸ dağı: yanına T / yâr-ı: yâr u A E // açup: açdum M / kefenin: kefeniñ T

⁴⁷⁷⁹ (A159b) dönüp: tutup A; turup E; durup M / yirin: yirin ben A; ben L; ben yir T / ‘ayân: a yâr A E
 M // iğvâ eyledi iblîs hemân: iblîs itdi iğvâ âşikâr A; iblîs iğvâ itdi âşikâr E; iblîs iğvâ itdi hem âşikâr
 M

⁴⁷⁸⁰ varup: vardum L

⁴⁷⁸¹ (T160a) gitdüm: kenâre çıkdım E

⁴⁷⁸² ki: - A E L M; saña T / ey: - L / yigit: yigit Ç L T / kim: - A

⁴⁷⁸³ itdün: itdin T / beni: bu dem A Ç L // hem kıyâmet koparduğı günde: dağı koparduğı kıyâmet günü A;
 dağı koparduğı kıyâmet günde E / hem: dağı M / günde gün L / teni: hem A; o dem Ç L; seni M; anı T

⁴⁷⁸⁴ // cünüb: cünüb A / koyduñ: koydın T / ey: - L

⁴⁷⁸⁵ (M157b) / M nüshası 157b ve 158a sayfaları da 159b ve 160a’da mükerrer yazılmıştır. Burada nüsha farkları gösterilirken 157b ve 158a’da yazılanlar esas alınmıştır. 159b ve 160a sayfaları mükerrer olarak yazıldığı için bu sayfalarda yazılanlar görmezden gelinerek sonraki sayfalar takip edilip sayfa başı numaralandırmasına devam edilmiştir. / Resûlu’llâh: resûl Ç // ol dem özi: kendi özi M; kendü özi T

Đarb ile urdı afasına didi⁴⁷⁸⁶
ık uz rumdan be hey f sık didi

Ol ne iş idi anı bilsem bu dem⁴⁷⁸⁷
Kim seni mut c ide bu c rme hem

Ol yigit pes auban gitdi a y r⁴⁷⁸⁸
ıkdı tağlar başına hem  şik r

137a Tevbe id p kırk gice ol ađladı⁴⁷⁸⁹
Ağlamağ ile y reğin tağladı

4790  nki kırk gice tam m oldu   ay n⁴⁷⁹⁰
Başını aldurdu yirden ol zam n

G ge t td  y z ni dir ey Mu   n⁴⁷⁹¹
Sen Muammed Ta r s n n pes hem n

E168b Dağı  dem dağı avv  Ta r s ⁴⁷⁹²
Bil rem sensin amunu  B r s 

Ger ben m tevbem ab l oldu bu dem⁴⁷⁹³
Muştaf ya dağı aş b na hem

şimdi bild r anlara sen ey Met n⁴⁷⁹⁴
Ger ab l olmad  ise bu dem n

4795 Bir  teş d k başına g kden ben m⁴⁷⁹⁵
Bu dem içre yandura c n m ten m

Z r    ub   teşinden ey Mu   n⁴⁷⁹⁶

⁴⁷⁸⁶ didi: anu  A // be hey: b  hey E; y  T / didi: ten  n A; s yledi T

⁴⁷⁸⁷ beyit: - L / iş idi: işd r A E M // ide: idem E

⁴⁷⁸⁸ yigit: yigid  L T // tağlar başına: dağlara yine M / tağlar: dağlar A T

⁴⁷⁸⁹ ol: hem A E M T // ağlamağ ile: ağlamağla y reğini L; ağlamağ ile T / tağladı: dağladı A, M T

⁴⁷⁹⁰ kırk gice tam m oldu: gice kırka irdi hem A E M // aldurdu yirden: yirden aldurdu A E M

⁴⁷⁹¹ y z ni: başını  T // sen: pes A / Ta r s n n: Ta r s n n L / pes: bil T

⁴⁷⁹² (L139a) Bu beyit M'de takip eden sekizinci beyitte yazılmıştır. / dağı  dem dağı avv :  dem   avv  v  c mle L / dağı avv  dağı  dem T // bil rem sensin amunu : dağı bil rem c mlen n M / sensin: sens n L / B r s : B r s  A, M T; Rabbisi L

⁴⁷⁹³ beyit: - L / oldu: ise A E M // dağı aş b na: aş b na dağı T

⁴⁷⁹⁴ (A160a) beyit: - L / Met n: Mu   n A E M

⁴⁷⁹⁵ beyit: - L / d k: t k T // c n m: c n-ı T

Dağı yanmayam o dem olam em̄n

Anı didi çok münacāt eyledi⁴⁷⁹⁷
Hālîkına ‘arz-ı hâcât eyledi

Didi ey ‘âlimlerüñ hem Tañrısı⁴⁷⁹⁸
Didi ey ‘âlimlerüñ hem Bārîsi

Gel beni ‘afv eyle geldüm kapuña⁴⁷⁹⁹
Gel beni ‘afv eyle geldüm tapuña

4800 Bilürem ben kim günâhım çokdurur⁴⁸⁰⁰
Dağı senden ğayrı Tañrı yokdurur

Biñ bir ismüñ haqqıyçün pes ey Ğanî⁴⁸⁰¹
‘Abdiñem âzâd kıl bu dem beni

Tevbeler olsun saña ey bir Aḥad⁴⁸⁰²
Pes rücû‘ itdüm işimden it meded

Ol Hudâ-yı lem-yezel gör neyledi⁴⁸⁰³
Ol Hudâ-yı bî-bedel gör neyledi

Ya‘nî ol ‘âlemleri var eyleyen⁴⁸⁰⁴
Ya‘nî her der-mândeğe çâr eyleyen

4805 Ya‘nî her bî-keslerüñ hem-râhı ol⁴⁸⁰⁵
Ya‘nî kamu maḥlûkuñ Allâhı ol

Ç137b Söyledi Rûḥu’l-emîne ol zamân⁴⁸⁰⁶

⁴⁷⁹⁶ (T160b) beyit: - L / zîrâ zira Ç // o dem olam: olam bu dem M

⁴⁷⁹⁷ anı didi: dağı didi anı M // ‘arz-ı: ‘arz u A E M; hem ‘arz-ı L / hâcât: hâcet T

⁴⁷⁹⁸ beyit: - L / ‘âlimlerüñ: ‘âlimlerin T // ‘âlimlerüñ hem: cümle maḥlûkuñ A, M; cümle maḥlûk E / Bārîsi: Bārîsi M

⁴⁷⁹⁹ beyit: - L / geldüm: geldüm çün M // geldüm: geldüm çün M

⁴⁸⁰⁰ (M158a) beyit: - L // Tañrı: ne kim Ç

⁴⁸⁰¹ beyit: - L / pes: bil A; - M; çün T // dem: dem sen A E M

⁴⁸⁰² saña: saña L / ey bir: pes yâ T // it: kıl M

⁴⁸⁰³ +

⁴⁸⁰⁴ beyit: - L // der-mândeğe: derde dermân T

⁴⁸⁰⁵ beyit: - L / her: - M / ol: ola A // kamu maḥlûkuñ: maḥlûkuñ kamu T / maḥlûkuñ: kullaruñ A E M / ol: ola A

⁴⁸⁰⁶ // pes ‘ayân: ol zamân A

Geldi Cebrâ 'îl resûle pes ' ayân

E169a Didi ol dem yâ Muḥammed bil kelâm⁴⁸⁰⁷
Ḥaḳ Te' âlâ eyledi saña selâm

Ḳullarımıñ Ḥâlîḳı dir sen misin⁴⁸⁰⁸
Ḳullarımıñ Râzîḳı dir sen misin

Ḳullarımıñ her günâhın ' afv iden⁴⁸⁰⁹
Sen misin daḥı didi ol Zü'l-minen

4810 Didi peygamber benüm hem anlaruñ⁴⁸¹⁰
Ḥâlîḳı hem Râzîḳı her cânlaruñ

Hem benüm cürmüm daḥı hem anlaruñ⁴⁸¹¹
' Afv iden Allâhdurur ḳamularuñ

Pes didi ol demde Cebrâ 'îl a yâr⁴⁸¹²
Ḥaḳ Te' âlâ emr ḳıldı âşîkâr

Yâ Muḥammed ol ḳulu didi ' ayân⁴⁸¹³
Göndürüp tağdan getürsin bu zamân

Müjde virsün ḳuluma didi bu dem⁴⁸¹⁴
Ne günâh itmişse ol ḳul dem-be-dem

4815 Ḳamusın ' afv eyledüm digil hemîn⁴⁸¹⁵
Lâyîḳ-ı cennet pes itdüm bu demin

Bu arada pes tamâm oldı ḥaber⁴⁸¹⁶

⁴⁸⁰⁷ ol dem yâ Muḥammed: yâ Muḥammed ol dem A // Ḥaḳ Te' âlâ eyledi saña: Te' âlâ'llâh saña eyledi L

⁴⁸⁰⁸ beyit: - L / sen misin: sen misin Ç // sen misin: sen misin Ç

⁴⁸⁰⁹ (A160b) günâhın: günâhın T // sen misin: ol mîdur L / daḥı didi ol Zü'l-minen: didi daḥı ol Zü'l-menin A E; didi daḥı Zü'l-menin M

⁴⁸¹⁰ anlaruñ: cümleñin L; anların T // hem Râzîḳı: hem Râzîḳıdur Ç; Râzîḳıdur L / cânlaruñ: cânın Ç L; cânların T

⁴⁸¹¹ (T161a) beyit: - L / benüm cürmüm daḥı: daḥı cürmüm benüm A E M / anlaruñ: anların T // ḳamularuñ: ḳamu hemîn Ç; hep cânların T

⁴⁸¹² ol demde Cebrâ 'îl: Cebrâ 'îl ol demde Ç / a yâr: emîn M // âşîkâr: ol emîn M

⁴⁸¹³ ol ḳulu didi: didi ol ḳulu Ç // tağdan: dağdan A, M T / getürsin: getüresin M

⁴⁸¹⁴ müjde virsün ḳuluma didi: ḳuluma virsin didi müjde T / didi: - M // ḳul: ḳulu A; - M

⁴⁸¹⁵ (M158b) // pes itdüm: itdüm pes T

Var mıdur bundan daḥı yigrek ʿiber

Ol kişi didi günāhın ol zamān⁴⁸¹⁷
Kürsiden ʿarşdan uludur pes ʿayān

Pes ḥaḳīkatde baḳarsın ey aḥī⁴⁸¹⁸
Kürsiden ʿarşdan uludur hem daḥı

Līkī vardur ḳullar içün bir ulu⁴⁸¹⁹
Tevbe itse aña bir yüzi şulu

4820 ʿAfv ider cürmin ḳamu başdan başa⁴⁸²⁰
Añlayagör bu sözüm sen ey paşa

ʿĀḳil olanlar bilür ben ne didim⁴⁸²¹
Ġāfil olan ne bilür ne söyledüm

E169b ʿĀkil iseñ añlaḡıl sözüm ḳamu⁴⁸²²
ʿĀkil iseñ olma ġāfil ey ʿamū

Ç138a Gözüñi aç uyḳudan bu dem uyan⁴⁸²³
Añlaḡıl ne sözler itdüm ben beyān

Söz budur kim ṭurmaḡıl her şubḥ u şām⁴⁸²⁴
Tevbe eyle tevbe eyle sen müdām

4825 Yā İlāhī ism-i Aḥmed ḥürmeti⁴⁸²⁵
Yā İlāhī cism-i Aḥmed ḥürmeti

Bize daḥı tevbeler eyle naşīb⁴⁸²⁶

⁴⁸¹⁶ pes: pes ḥaber M // ʿiber: ḥaber A E L M

⁴⁸¹⁷ beyit: - L / didi günāhın: daḥı günāhın T // pes ʿayān: hem daḥı A; ey aḥī T / pes: - E M

⁴⁸¹⁸ beyit: - A L / ḥaḳīkatde: ḥaḳīkatden T // hem: ey T

⁴⁸¹⁹ līkī: līki A; leykin E; leyki M; līk T / bir ulu: ey aḥī T

⁴⁸²⁰ ider: ide A Ç E / cürmin ḳamu: ḳamu cürmin M; cürmün ḳamu T // sözüm sen: sözümi A E M; sözi sen L; sözi sen hem T

⁴⁸²¹ (L139b) ʿāḳil: kāmīl L; ʿāḳil T / ne: - A // ġāfil: ġāfil E T

⁴⁸²² iseñ añlaḡıl sözüm ḳamu: isen añlaḡıl ḳamu sözi T / añlaḡıl: añlaḡıl Ç L; aña bil E M // ʿāḳil: ġāfil E T; insān L; ġāfil M / iseñ: isen T

⁴⁸²³ gözüñi aç: aç gözüñi A E M // añlaḡıl: añlaḡıl Ç E L T / beyān: ʿayān E L

⁴⁸²⁴ beyit: - L / kim: ki A Ç / ṭurmaḡıl: durmaḡıl Ç T / şubḥ u: şubḥ-ı A E T // müdām: bu dem M

⁴⁸²⁵ (A161a) beyit: - L / Aḥmed: aʿzām M // Aḥmed: būyī E

⁴⁸²⁶ (T161b) beyit: - L

Cürmümüz çokdur bize itme ğazīb

Yüz kırasıyla kapuña geldük uş⁴⁸²⁷
Bizi göndürme Hudāya eli boş

Bu Ža‘ ifi kuluña bir çäre kı⁴⁸²⁸
Tevbeyi mūnis kılup ğam-ğār kı

Görmüşem esmālarıñda ben gedā⁴⁸²⁹
Bir Şekūr ismūñ senūñ var ey Hudā

4830 Ol Şekūr ismūñ haqqıyçün ey Şekūr⁴⁸³⁰
Tevbeden hem şākirinden kılma dūr

Her demin şükr iderüz biz ey Mu‘ in⁴⁸³¹
Kim senūñ gibi Hudāmuz var hem in

Biñ bir ismiñ vardurur ey bir Aḥad⁴⁸³²
Bir Aḥadsın bir Aḥadsın tā ebed

Evvelūñ hem ibtidāsı yokdurur⁴⁸³³
Āḥirūñ hem intihāsı yokdurur

Çünkü böyle bilmişüz her dem seni⁴⁸³⁴
Gel bizi koyma caḥīme ey Ğanī

4835 Şuçumuz çokdur bizim ey Ferd ü Rabb⁴⁸³⁵
Raḥmetiñden iderüz her dem taleb

Tevbeler biñ tevbeler her suçlara⁴⁸³⁶
‘ Afv kı gel şalma bizi güçlere

⁴⁸²⁷ beyit: - L

⁴⁸²⁸ beyit: - L // kılup: idüp T / ğam-ğār: ğam-ğāre A E M

⁴⁸²⁹ esmālarıñda: esmālarından T // senūñ var: var seniñ M

⁴⁸³⁰ (M159a) ol Şekūr ismūñ haqqıyçün ey Şekūr: hem daḥı e’l-Kerīmü’l-Raḥībü’l-Mucīb L / Şekūr ismūñ haqqıyçün: ismūñ haqqıyçün senūñ A

⁴⁸³¹ her: hem E / şükr iderüz biz: biz şükr iderüz E M T

⁴⁸³² Bu beyit A, E ve M’de takip eden beyitten sonra yazılmıştır. / vardurur ey bir Aḥad: ḥürmetiyçün ey Aḥad L; vardurur ey M // tā ebed: bir Aḥad A E M

⁴⁸³³ // āḥirūñ hem: āḥiriñiñ L

⁴⁸³⁴ beyit: - L / bilmişüz: bilmişim M

⁴⁸³⁵ suçumuz: suçumuz Ç / Ferd ü: Ferd-i Ç L // raḥmetiñden: raḥmetinden T / her dem: biz hem L

⁴⁸³⁶ beyit: - L / biñ: hem E M / suçlara: suçumuza Ç // gel şalma bizi: şalma bizi sen T

E170a Tevbe yüz biñ tevbeler ey Müste^c ān⁴⁸³⁷
 Tevbe yüz biñ tevbeler bu dem emān

Tevbeler olsun eyā Tevvābımız⁴⁸³⁸
 Tevbeler olsun eyā Vehhābımız

Tevbemüzi gel qabūl eyle bu dem⁴⁸³⁹
 Muştafā hürmetine ey pür-kerem

4840 Daḥı ol nār-ı caḥīme sen bizi⁴⁸⁴⁰
 El-emān olsun bizüm qamumuzı

Qoymağıl ey berr ü baḥruñ Ḥālıķı⁴⁸⁴¹
 Qoymağıl zī-rūḥ olanlar Rāzıķı

Daḥı [aşl u] neslimüzi dilerüz⁴⁸⁴²
 Anlaruñ daḥı recāsın eylerüz

Daḥı qamu mü 'min olan qulları⁴⁸⁴³
 Yarlığasañ nola bu dem anları

Ḥaddi yokdur raḥmetüñ deryāsınuñ⁴⁸⁴⁴
 Qul senüñdür hem yine deryā senüñ

4845 Yarlığağıl bu kitābuñ şāḥibin⁴⁸⁴⁵
 Raḥmetüñ deryāsına ğarķ it hemīn

Bu du^c āmuz sen qabūl it ey Aḥad⁴⁸⁴⁶
 Ol ḥabībüñ hürmetine itme red

⁴⁸³⁷ beyit: - L // tevbe: tevbeler; bu dem emān: her dem ^c ayān M

⁴⁸³⁸ beyit: - L

⁴⁸³⁹ beyit: - L / tevbemüzi: Tevvābımız E

⁴⁸⁴⁰ (A161b) beyit: - L / nār-ı: nār u M

⁴⁸⁴¹ (T162a) beyit: - L / ey berr ü: (...) A / berr ü baḥruñ: baḥr-ı berriñ T / berr ü: berr-i Ç E L // qoymağıl: qoymağıl Ç T; qoymağıl bizi E / Rāzıķı: Rāzıķı T

⁴⁸⁴² beyit: - Ç / daḥı [aşl u]: aşlımızı L / [aşl u]: aşl u A Ç E M T // eylerüz: dilerüz T

⁴⁸⁴³ beyit: - Ç / mü 'min: mü 'mīn T / qulları: qullara L // yarlığasañ: yarlığasañ L; yarlığa sen M T

⁴⁸⁴⁴ beyit: - Ç / deryāsınuñ: deryāsına L // hem yine deryā senüñ: ğarķ kıl deryāsına L

⁴⁸⁴⁵ (M159b) beyit: - Ç L T / yarlığağıl bu kitābuñ şāḥibin: günāḥ deryāsına ğarķ olan Hüseyni sen E; raḥmet eyle Seyyid Meḥemmede sen M // raḥmetüñ deryāsına ğarķ it hemīn: raḥmetiñle kıl müşerref ey Zü'l-menēn E; raḥmetüñle kıl müşerref Zü'l-menēn M

⁴⁸⁴⁶ beyit: - Ç L // ḥabībüñ: Muḥammed T / itme red: it meded E M

Oğuyanı dînleyeni yazanı⁴⁸⁴⁷
Raḥmetiñle yarlığa sen yâ Ğanî

Ç138b Fâ‘ ilâtün fâ‘ ilâtün fâ‘ ilât⁴⁸⁴⁸
Biñ günâhı ‘afv ider bir şalavât

Hem bu ‘iber burada oldu tamâm⁴⁸⁴⁹
Muştafânuñ ruḥına yüz biñ selâm

4850 Fâtiḥa didüm size bil ey gözüm⁴⁸⁵⁰
[Oğuyuñ] tâ kim ola maḳbûl sözüm

Der-beyân-ı ‘Alḳame Raḍiya’llâhu ‘Anhu Ḥazretlerinüñ Āḥir Nefesde Ḥalâşı*

Nâle kıl ey ‘andelîb yine söze⁴⁸⁵¹
Bir ‘amel söyle bizim ḳamumuza

Tâ ki biz daḥı anı işidelüm⁴⁸⁵²
Aña göre baḳuban iş idelüm

E170b Bu fenâdan hem daḥı gitdükde biz⁴⁸⁵³
Bil ki raḥmet ide bize bir temîz

Gel gönül çekme bu fânî ğayretin⁴⁸⁵⁴
Merd olanlar ṭutmaz anuñ rağbetin

4855 Var ise mâluñ bu dem ey baḥtiyâr⁴⁸⁵⁵

⁴⁸⁴⁷ beyit: - A Ç M / yazanı: yazanı yazduranı E; yazdırup hem yazanı T // raḥmetiñle yarlığa sen: raḥmetiñ deryâsına ğarḳ it E; raḥmetiñle yarlığa kıl L

⁴⁸⁴⁸ beyit: - L T / biñ günâhı ‘afv ider bir şalavât: ol Muḥammed Muştafâ-râ şalavât A, M / ol ḥabîbüñ rûḥına yüz biñ şalât E

⁴⁸⁴⁹ beyit: - A Ç E L M

⁴⁸⁵⁰ beyit: - A Ç E L M // [oğuyuñ]: oğuyun T

* Der-beyân-ı ‘Alḳame Raḍiya’llâhu ‘Anhu Ḥazretlerinüñ Āḥir Nefesde Ḥalâşı: Der-beyân-ı ‘Alḳame Āḥir Nefesde Ḥalâşıdır A; Meclis-i ‘Alḳame Ç; ‘Alḳamenîñ Āḥir Nefesde Dili Ṭutulduğı Kışşadır L; Der-beyân-ı ‘Alḳame H. Raḍiya’llâhu ‘An M; Dîbâce T

⁴⁸⁵¹ +

⁴⁸⁵² (L140a) // iş idelüm: işidelüm M

⁴⁸⁵³ beyit: - L / hem daḥı: daḥı hem A E M // bil ki: belki E / bir: - M

⁴⁸⁵⁴ // ṭutmaz: dutmaz Ç T; ṭutma M / rağbetin: ğayretin A E L M; ğayretiñ T

⁴⁸⁵⁵ beyit: - L / mâluñ bu dem: bu dem mâluñ T / mâluñ: mâlm Ç // faḳîr ü: faḳîr-i Ç T; faḳîre E M / miskine: miskine A T

Vir fakîr ü miskîne leyl ü nehâr

Ger mâluñ yoḡsa senüñ ey nev-cüvân⁴⁸⁵⁶
Yaḡsılık kıl fânîdür bil bu cihân

Herkese ḡadrince eylik eyle sen⁴⁸⁵⁷
Ḳavmüñe ḡardaşña ey bû'l-ḡasen

Ḳamusına eylik eyle ey gözüñ⁴⁸⁵⁸
Söz budur taḡkîḡ bil budur sözüñ

Ger atañ var ger anañ daḡı bu dem⁴⁸⁵⁹
Anlaruñ çıkma sözinden dem-be-dem

4860 Ulu eylik budurur bilgil 'ayân⁴⁸⁶⁰
Gidesin anlar söziyle her zamân

Sen şaḡın anlara ta'zîm ideḡör⁴⁸⁶¹
Her ne dirlerse söziyle gideḡör

Tâ ki ḡaḡḡın yirine getüresin⁴⁸⁶²
Cennet içre şalınup oturasın

Yoḡsa senden olmasa ḡoşnûd olar⁴⁸⁶³
İtdüḡüñ a' mâlden ne soralar

Bil ki ḡaldıñ sen caḡîmlerde 'ayân⁴⁸⁶⁴
Saña imdâd eylemez ol Müste'ân

4865 Bir 'iber temşîl idem saña bu dem⁴⁸⁶⁵

⁴⁸⁵⁶ beyit: - L / mâluñ: mâlin Ç / nev-cüvân: civân Ç T; cüvân E // kıl fânîdür bil: fânîdirir çün T / bu cihân: nev-cüvân A; dü cihân E

⁴⁸⁵⁷ (A162a; T162b) herkese: herkesiñ T // ḡardaşña ey bû'l-ḡasen: aḡrabâña hem dostu sen L

⁴⁸⁵⁸ eylük: eylik A E M // bil budur: budur bil bu A E; budur bil M

⁴⁸⁵⁹ atañ var ger anañ: atan var ger anan Ç T; atañın ananın L / daḡı bu dem: var ey gözüñ A // dem-be-dem: bu sözüñ A

⁴⁸⁶⁰ beyit: - L // gidesin: tutasın T / söziyle: sözine M; sözini T

⁴⁸⁶¹ beyit: - L / şaḡın: hemân T // söziyle: sözine M

⁴⁸⁶² (M160a) ḡaḡḡın: ḡaḡḡıñ T // oturasın: hem turasın L

⁴⁸⁶³ senden olmasa ḡoşnûd: ḡoşnûd olmasa senden A, M; olmasa ḡoşnûd senden E // ḡoşnûd olar: ḡoşnûd anlar A; ḡoşnûdiler T / itdüḡüñ: itdüḡini Ç / a' mâlden: a' mâlden T / soralar: fâ'ide bular A E M; sûd ider T

⁴⁸⁶⁴ ḡaldıñ: ḡaldın Ç T / 'ayân: a yâr A E M // saña: saña L / Müste'ân: Kird-gâr A E M

Naqli Tenbîh içredür hem dem-be-dem

Ç139a Ol ḥabîbe ol ṭabîbe bu demin⁴⁸⁶⁶
Çok şalavât viriñüz yine hemîn

Tâ ki anuñ ḥürmetine Müste‘ân⁴⁸⁶⁷
Koymaya bizi caḥîme el-emân

E171a Naql ider anı Enes ol sözidür⁴⁸⁶⁸
Atasınuñ adı bil Mâlikdürür

Kim Resûlu’llâh zamânında didi⁴⁸⁶⁹
‘Alqame adlu bir er hem var idi

4870 Dînini edyânını hem bilici⁴⁸⁷⁰
Her zamânda hem şadağa virici

Ekşeri gündüzleri şâ’im idi⁴⁸⁷¹
Giceler tâ şubḥa dek kâ’im idi

Çok ‘ibâdet ehli idi ol kişi⁴⁸⁷²
Tâ‘at idi her demin anuñ işi

Ḥasta oldu ol yigit bir gün ‘ayân⁴⁸⁷³
Ḥâleti nez‘ine yaklaştı hemân

Çün Resûlu’llâh işitdi anı hem⁴⁸⁷⁴
Ḥaydâra Selmâna ‘Ammâra o dem

4875 Hem Bilâle söyledi kim siz a yâr⁴⁸⁷⁵

⁴⁸⁶⁵ temşil: temsil A; temşil L T / saña: şaṇa L // Tenbîh: Tenbihe A; Tenbih M T //

⁴⁸⁶⁶ // çok: gel L / viriñüz: viresiz A / yine hemîn: ey mü’minîn A E; ey mü’min M; direm hemîn T

⁴⁸⁶⁷ beyit: - L / anuñ ḥürmetine: ḥürmetine anuñ A / ḥürmetine: ḥürmetine ey E // bizi: nâr-ı T / Bu beyitten sonra T’de “Ḥikâye” başlığı atılmıştır.

⁴⁸⁶⁸ // bil: hem L; bir T

⁴⁸⁶⁹ zamânında: zamânında hem E // hem: pes A E M

⁴⁸⁷⁰ beyit: - L / hem bilici: hem bilür idi E; bilür idi M // zamânda hem: zamân her dem T / hem şadağa virici: şadağa virür idi E M

⁴⁸⁷¹ (T163a) beyit: - L / şâ’im: şâyım T

⁴⁸⁷² (A162b) +

⁴⁸⁷³ ol yigid bir gün: bir gün ol yigit T / yigit: yigid Ç L T // nez‘ine yaklaştı: nez‘inde idi L

⁴⁸⁷⁴ işitdi anı: anı işitdi T // o dem: hem L

⁴⁸⁷⁵ (L140b) hem Bilâle söyledi kim: Bilâle söyledi hem T // varuñ: varuñ hem E; varın T

‘ Alkame yanına varuñ âşikâr

Halini bu dem anuñ siz şoriñuz⁴⁸⁷⁶
Dağı telkîn-i şehâdet viriñüz

Dördü dağı vardılar pes ol zamân⁴⁸⁷⁷
‘ Alkamenüñ yanına ey merdümân

Gördiler hâli anuñ yavlağ katı⁴⁸⁷⁸
Hâlet-i nez‘ inde hem yok tākati

Aña telkîn-i şehâdet itdiler⁴⁸⁷⁹
‘ Alkame dili çü dönmez gördiler

4880 Muştafâya geldiler pes ol zamân⁴⁸⁸⁰
Didiler kim ey resûl-i müste‘ân

Dili dönmez ‘ Alkamenüñ bilmiş ol⁴⁸⁸¹
Kim şehâdet itmege hem bâ-uşûl

Pes olardan şordı yine Muştafâ⁴⁸⁸²
Fahır-ı ‘âlem ya‘nî ol kân-ı şafâ

Ç139b E171b ‘ Alkamenüñ var mıdur pes atası⁴⁸⁸³
Dağı var mıdur bu demde anası

Atası yokdur didiler pes a yâr⁴⁸⁸⁴
Bir karıcuğ anası var âşikâr

4885 Muştafâ anı işitdi ol demin⁴⁸⁸⁵
Pes Bilâle söyledi [vargıl] hemîn

⁴⁸⁷⁶ (M160b) bu dem anuñ: anuñ bu dem A E M T / siz: hem L // telkîn-i: telkîn u E / Bu beyit A, E ve M’de takip eden beyitten sonra yazılmıştır.

⁴⁸⁷⁷ pes: hem Ç; - M // ‘ Alkamenüñ: ‘ Alkame E / merdümân: merdimân A, M

⁴⁸⁷⁸ hâli anuñ: anuñ hâli A E T; anuñ M // hem yok: yok hem L T

⁴⁸⁷⁹ telkîn-i: telkîn u A E

⁴⁸⁸⁰ geldiler pes: didiler hem L // kim: ki L; pes T / resûl-i: resûl u A E M

⁴⁸⁸¹ // bâ-uşûl: bâ-üşûl T

⁴⁸⁸² olardan: oradan E; anlardan L / şordı yine: yine şordı L T // şafâ: vefâ E

⁴⁸⁸³ +

⁴⁸⁸⁴ // karıcuğ: karıcığ M

⁴⁸⁸⁵ anı işitdi: işitdi anı L // [vargıl]: vargıl A Ç E L M T

‘ Alķamenüñ anasına söyle hem⁴⁸⁸⁶
Kim didi saña Muḥammed dem-be-dem

Ger gelürse yanıma bu dem ‘ ayān⁴⁸⁸⁷
Gelmez ise ben varayım bu zamān

Pes Bilāl işidüben tırdı uru⁴⁸⁸⁸
Ol ıarıdan řaru gitdi nık-ḥū

Didi kim bilgil saña didi resūl⁴⁸⁸⁹
Ger gelürse yanıma pes gelsün ol

4890 Ger gelebilmezse bu dem ben gelem⁴⁸⁹⁰
Ne ḥaber kim dilerem andan alam

Ol ıarıcuķ çün işitdi bu sözi⁴⁸⁹¹
Ol didi lāyık mı ḥabībe özi

Kim benüm ayağuma bu dem gele⁴⁸⁹²
Ne ḥaber dilerse ol benden ala

Pes anuñ ayağına ben varayum⁴⁸⁹³
Yüzüm anuñ ayağına süreyüm

Ben kim olam Tañrının peygamberi⁴⁸⁹⁴
Bu demin gele baña ol dīn eri

4895 Pes ayağa tıruban geldi ‘ ayān⁴⁸⁹⁵
Ol resūlün ıatına ender-zamān

Muřtafā ol dem aña pes söyledi⁴⁸⁹⁶

⁴⁸⁸⁶ (T163b) // saña Muḥammed: saña resūl hem A E M; Muḥammed řaña L

⁴⁸⁸⁷ (A163a) +

⁴⁸⁸⁸ işidüben: işitdi ben M / tırdı: durdı T / uru: hemān A E M // ıarıdan: ıarının L / şarı gitdi nık-ḥū: řaru gitdi hem revān A E M; yanına vardı uru L; yaña gitdi baştlu T

⁴⁸⁸⁹ saña: řaña L // ger gelürse yanıma pes gelsin ol: söyleyiñ gelsün didi řimdi resūl L / pes: - Ç

⁴⁸⁹⁰ (L141a) ger gelebilmezse bu dem: gelmez ise bu demin hem L // kim dilerem: dilerem kim E; dilerse kim M

⁴⁸⁹¹ // didi lāyık mı ḥabībe: ḥabībe didi lāyık mı T / ḥabībe: ḥabībe ki Ç

⁴⁸⁹² (M161a) bu dem: özi L

⁴⁸⁹³ pes anuñ ayağına ben: hem anuñ pes ayağına L; ben anuñ ayağına pes T

⁴⁸⁹⁴ beyit: - L / ben kim olam: ol ki ola Ç; ben kim olan M // demin: demin T

⁴⁸⁹⁵ tıruban: duruban T / geldi: gele M

Ey h̄atun saña sözüm vardur didi

‘ Alkamenüñ h̄ālını söyle baña⁴⁸⁹⁷
Bu su ’ālīme cevāb direm saña

E172a Çok namāz kılıcı oruc t̄utucı⁴⁸⁹⁸
Hem kazancı çok şadaқа virici

Böyle bir kişi idi ol şehsüvār⁴⁸⁹⁹
Şimdi pes noldı aña ey ihtiyār

Ç140a 4900 Kim dili dönmez şehādet ide ol⁴⁹⁰⁰
Buñ gününde anı ‘ ādet ide ol

Ey karıcuķ t̄oğrı söyle bu işi⁴⁹⁰¹
Kim senüñle niçe idi ol kişi

Rāzı mısın bu demin andan ‘ ayān⁴⁹⁰²
Ger degilseñ rāzı söyle bu zamān

Ol karıcuķ didi kim ey gül-‘ izār⁴⁹⁰³
Hoş degildür h̄atırım andan a yār

‘ Avretin ol ba‘ zı yirlerde baña⁴⁹⁰⁴
İhtiyār ider idi direm saña

4905 ‘ Avretinüñ ba‘ zı sözün didi ol⁴⁹⁰⁵
T̄utar idi bilmiş olğıl yā resūl

Ol sebebden h̄atırım qalmışdurur⁴⁹⁰⁶

⁴⁸⁹⁶ pes: çün T // saña: şaña L / vardur: vardurur E

⁴⁸⁹⁷ // saña: şaña L

⁴⁸⁹⁸ +

⁴⁸⁹⁹ şehsüvār: şāhsüvār E // pes noldı aña: geldi oldı böyle L

⁴⁹⁰⁰ dönmez: t̄utmaz L // buñ: bun T

⁴⁹⁰¹ (T164a) t̄oğrı: doğrı Ç // ol: bu T

⁴⁹⁰² (A163b) rāzı mısın bu demin: rāzı mısın t̄oğrı söyle L / demin: demiñ T // degilseñ: degilsin Ç T / rāzı: t̄oğrı A E; doğrı M

⁴⁹⁰³ +

⁴⁹⁰⁴ ‘ avretin ol ba‘ zı yirlerde: ‘ avretini ba‘ zı maħalde L / ‘ avretin: ‘ avretiñ; baña: ‘ ayān T // direm saña: ben şaña L; bu ol zamān T

⁴⁹⁰⁵ // t̄utar idi: dutar idi Ç T / olğıl: olğıl Ç L T

⁴⁹⁰⁶ (L141b) // yoksa baña neylemiş nitmişdürür: yoħsa baña ğayrı neylemişdürür L

Yoksa baña neylemiş nitmişdürür

Pes Resûlu'llâh didi bu dem 'ayân⁴⁹⁰⁷
Ol sebebdan dili dutmaz bu zamân

Kim vire bu dem şehâdet ber-devâm⁴⁹⁰⁸
İşide anı kamu hâş ile 'âmm

Ey karıcuğ didi itgil gel helâl⁴⁹⁰⁹
Çekmeye pes 'Alkame bu dem melâl

4910 Söyledi kim ey resûl-i kâ'inât⁴⁹¹⁰
Ben helâl itmam anı yok mümkünât

Çün Resûlu'llâh işitdi bu sözi⁴⁹¹¹
Pes Bilâle söyledi hem kendözi

Tur ayağa pes nidâ it bu demin⁴⁹¹²
Kim işide anı kamu mü'minîn

E172b Hayli odun cem' ideler pes 'ayân⁴⁹¹³
Yağuban âteş ideler bu zamân

Âteşe yakşam gerek ben ol eri⁴⁹¹⁴
Çün helâl itmez anı pes bu karı

4915 Ben anı yandurmaz olsam bunda hem⁴⁹¹⁵
Kim çağimde yandırur ol pür-kerem

Bârî şimdi yandırayum ben anı⁴⁹¹⁶
Kim çağimde yanmaya [cân u] teni

⁴⁹⁰⁷ (M161b) pes: ol M / bu: ol L // dutmaz: tutmaz L

⁴⁹⁰⁸ vire bu dem: bu dem vire T / ber-devâm: bir zamân L // işide anı kamu hâş ile 'âmm: kamu derdine ire andan dermân L

⁴⁹⁰⁹ didi itgil gel: imdi itgil L; didi gel itgil T

⁴⁹¹⁰ resûl-i: resûl ü A, M // anı yok: hem anı L

⁴⁹¹¹ // pes: çün T / Bilâle söyledi hem: Resûlu'llâh Bilâle A E M / kendözi: kendi özi L

⁴⁹¹² tur: dur A Ç M T // işide: işiden A

⁴⁹¹³ odun: odun A L M / pes: hem M // âteş ideler: âteşle anı E M

⁴⁹¹⁴ gerek ben: gerekdür A E M // çün: kim A E M / anı pes: - T

⁴⁹¹⁵ anı yandurmaz olsam bunda: yandırmasam anı bu demde L / bunda hem: bu zamân A // yandırur: yandura Ç

⁴⁹¹⁶ (T164b) şimdi yandırayum: dünyâda yanduram L // [cân u]: cânı A Ç E L M T

Pes Bilāl tırdı ayāğa āşikār⁴⁹¹⁷
Kim nidā ide o demde pes a yār

Ç140b Kırıcuk çünkim işitdi bu sözi⁴⁹¹⁸
Ağlamakdan kan ile tıldı gözi

Yā Resūlu'llāh didi oğlum benüm⁴⁹¹⁹
Bilmiş ol kim hem tenimdür hem cānum

4920 Dağı gönlüm hem surūrıdur 'ayān⁴⁹²⁰
Dağı 'ömrüm hāşılıdur bu zamān

Rāzı olmam yandurasın sen anı⁴⁹²¹
Niçe görem āteş içre ben anı

Didi peygamber aña ey 'aqlı kem⁴⁹²²
'Alkameyi bunda ben ger yakmayam

Āhiretde bil cehennem içre ol⁴⁹²³
Yanısdur sözüm aña bā-uşūl

Dağı bu oddan cehennemler odi⁴⁹²⁴
Bil katıdur dağı artuğ ebedi

4925 'Alkamenün kılduğı her dem namāz⁴⁹²⁵
Bil ki Hākka itdügi dağı niyāz

Hem oruc tıutup şadağa virdügi⁴⁹²⁶
Hem dağı tesbīh [ü] tehlil itdügi

⁴⁹¹⁷ (A164a) tırdı: durdı Ç // kim: çün T / pes a yār: āşikār L

⁴⁹¹⁸ +

⁴⁹¹⁹ +

⁴⁹²⁰ gönlüm hem: gönlün E; hem gönlüm L; gönlüm T / 'ayān: a yār M

⁴⁹²¹ (L142a) yandurasın: yandurasın L / sen anı: anı sen L T // ben anı: anı ben L T

⁴⁹²² (M162a) peygamber aña: aña peygamber Ç; peygamber aña kim T // ben ger: ben kez L; ger ben T / yakmayam: yakmasam A E L M

⁴⁹²³ cehennem içre: cehennemde hem A E M // yanısdur sözüm aña bā-uşūl: dağı artuğ yaqarlar idi ol L / bā-uşūl: bā-üşūl T

⁴⁹²⁴ beyit: - L

⁴⁹²⁵ // bil ki Hākka itdügi dağı: dağı Hāk için virdügi L

⁴⁹²⁶ // hem dağı: dağı hem T / tesbīh [ü]: tesbīh-i A Ç E L M T

Ḳamusınıñ yoḳdurur ey pîre-zen⁴⁹²⁷
Fâ'idesi bil aña pes aña sen

E173a Tâ ki râzı olmayınca sen hemîn⁴⁹²⁸
‘ Alḳameden söz budur hem bu demin

Ol ḳarıcuḳ çünki işitdi anı⁴⁹²⁹
Ellerin ḳaldurdı didi ey Ğanî

4930 Tanuḳ ol kim ‘ Alḳameden bu zamân⁴⁹³⁰
Râzı oldum daḫı hoşnûdam ‘ ayân

Her ne itmiş ben helâl itdüm anı⁴⁹³¹
Ḳoymaḡıl ṭamuya ol nâzûk teni

Pes didi ol dem Bilâle Muştafâ⁴⁹³²
‘ Alḳamenüñ yanına var bâ-şafâ

Gör dili açıldı mı anuñ bu dem⁴⁹³³
Hem şehâdet getürür mi dem-be-dem

Pes Bilâl vardı o dem gördi anı⁴⁹³⁴
Kim açılmış dili gördi ol cânı

Ç141a 4935 Lâ ilâhe daḫı illâ'llâh diyer⁴⁹³⁵
Hem Muḫammeddür Resûlu'llâh diyer

Geldi ol dem Muştafâya söyledi⁴⁹³⁶
‘ Alḳamenüñ dili açılmış didi

⁴⁹²⁷ ey pîre-zen: fâ'ideden L / ey: - M // fâ'idesi bil aña pes aña: pes aña bil aña fâ'idesi E; cümlesinden fâ'idesi yoḳ aña L; pes aña yoḳdur aña fâ'idesi M / bil aña pes: pes aña bil A; aña hîç bil T

⁴⁹²⁸ sen: aña T // hem bu: pes bu A; bu dem Ç; pes E; - M / demin: hemîn T

⁴⁹²⁹ çünki: çünkim Ç L // ey: yâ M

⁴⁹³⁰ tanuḳ: tanıḳ A, M

⁴⁹³¹ (T165a) itmiş ben: itmişse T / ben helâl itdüm: helâl itdüm ben L // ḳoymaḡıl: ḳoymaḡıl Ç L T / nâzûk: nâzik A

⁴⁹³² (A164b) +

⁴⁹³³ anuñ: anı Ç

⁴⁹³⁴ // dili gördi ol cânı: gördi dili ol cânı Ç; dili ol nâzik teni T

⁴⁹³⁵ daḫı: - L / diyer: hem diyer E; didi T // Muḫammeddür: Muḫammed L T / diyer: didi T

⁴⁹³⁶ ol: o T /

Ṭurmadın her dem şehâdet virür ol⁴⁹³⁷
Buncılayın gördüm anı yâ resûl

Bir zamân geçdi aradan ol cevân⁴⁹³⁸
Virdi cânın ol şehâdetle ‘ayân

Rûhunu teslîm kıldı ol emîn⁴⁹³⁹
Raḥmetu’llâhi ‘aleyhi söyleyin

4940 Ğasl idüp techiz ü tekfîn itdiler⁴⁹⁴⁰
Getürüben anı ol dem gitdiler

Pes namâzın kıldı anuñ hem resûl⁴⁹⁴¹
Ḳabrine koydılar anı bilmiş ol

Faḥr-ı ‘âlem defn iderken söyledi⁴⁹⁴²
Yâ muhâcirler ve enşârlar didi

E173b Bir kimesne ‘avretini ger göre⁴⁹⁴³
Anası üstünde artuḳ ol ere

Ḥaḳ Te‘âlâ hem melâ’ikler a yâr⁴⁹⁴⁴
Ol kişiye la‘net ider âşikâr

4945 Daḥı şavmın hem şalâtını ‘ayân⁴⁹⁴⁵
Bil ḳabûl itmez anuñ ol Müste‘ân

Daḥı buyurdı Resûlü’l-mürselîn⁴⁹⁴⁶
‘Âlemüñ faḥrı Muḥammed ol emîn

⁴⁹³⁷ (L142b; M162b) ṭurmadın: durmadın A, M; ṭurmayup L; durmayup T / dem: demin T // yâ resûl: bâ-uşûl A E M

⁴⁹³⁸ cevân: cüvân A E; cıvân M // cânın ol şehâdetle: cânın hem şehâdetle A; hem şehâdetle cânın E M / cânın: cânıñ T

⁴⁹³⁹ emîn: demin A E M T // söyleyin: söyleyeyin A E M T; söyleyiñ L

⁴⁹⁴⁰ ğasl: ğuşl E M / techiz ü: (...) A; techiz-i Ç L M; techiz-i T

⁴⁹⁴¹ hem: ol T

⁴⁹⁴² // muhâcirler: muhâcîrler E

⁴⁹⁴³ ‘avretini: ‘avretin M / ger: gel T // üstünde: üstine Ç E M T; üzre L / ol ere: göre E; ol öre T

⁴⁹⁴⁴ melâ’ikler: melekleri T

⁴⁹⁴⁵ şavmın: şavmıñ Ç; şavmı T / şalâtını: şalâtın A E M; zekâtın L // anuñ ol Müste‘ân: Ḥudâ pes ol cânıñ T

⁴⁹⁴⁶ (T165b) +

Ḥaḳ Te‘ālānuñ rızāsı hem ‘ayān⁴⁹⁴⁷
Valideynüñ bil rızāsıdur hemān

Daḫı didi Ḥālıkuñ ḫısmı a yār⁴⁹⁴⁸
Vālideynüñ ḫısmıdur bil āşikār

Bu ḥadīsi daḫı ey cānım cānı⁴⁹⁴⁹
Añlayup fehm eyledüñ mi sen anı

4950 Añladuñsa ġāfil olma ey cevān⁴⁹⁵⁰
Vālideyne sen cefā itme amān

Bir ḥadīs daḫı buyurdı ol resūl⁴⁹⁵¹
Anı daḫı añlayagör bilmiş ol

Ç141b

Çok olursa bir ḫuluñ dir tā‘atı⁴⁹⁵²
Vālideyne ‘āşī olsa ol ḫatı

Cennete girmek anuñçün olmaya⁴⁹⁵³
Ḳala ṭamularda yüzi ġülmeye

Bir ḫuluñ dir olmasa ger tā‘atı⁴⁹⁵⁴
Valideyni rāzı itse pek ḫatı

4955 Ṭamuya girmek anuñçün yok daḫı⁴⁹⁵⁵
Şalına cennetler içre ol saḫī

Bu ḥadīsi daḫı ṭuyduñ cān-ı men⁴⁹⁵⁶
Ṭut rızā-yı vālideyni ṭurma sen

Pes rızāsından olaruñ çıḳmağıl⁴⁹⁵⁷

⁴⁹⁴⁷ (A165a) +

⁴⁹⁴⁸ daḫı didi: didi daḫı L / a yār: ‘ayān L M // ḫısmıdur bil āşikār: ḫısmıdur bilgil hemān L; bil rızāsıdur hemān M

⁴⁹⁴⁹ // eyledüñ mi: eyledin mi T

⁴⁹⁵⁰ cevān: cüvān A E; civān M // vālideyne: vālideyneñ M / amān: ‘ayān A; hemān L

⁴⁹⁵¹ +

⁴⁹⁵² (L143a; M163a) // olsa: oldı Ç

⁴⁹⁵³ +

⁴⁹⁵⁴ beyit: - M / ger: dir T // pek: ol A E

⁴⁹⁵⁵ anuñçün: anıñ içün L T // cennetler içre: cennet içre E; cennetlerde M; cennete içinde T / saḫī: aḫī L

⁴⁹⁵⁶ ṭuyduñ: duyduñ A; duyduñ T / cān-ı cān u A E M // ṭurma: durma A T / sen: hem L

Yüzlerine dağı egri bakmağıl

E174a Anları hoşnūd kıl ey yol eri⁴⁹⁵⁸
Dü cihānda olmağ isterseñ arı

Vālideyniñ sağ ise bil ey cevān⁴⁹⁵⁹
Tut sözüm bu dem didim saña emān

4960 Yoksa gitmişler bu fānī dünyādan⁴⁹⁶⁰
Bir naşihat dağı iydem diñle sen

Vir şadağa anlar içün dağı hem⁴⁹⁶¹
Her fakır [ü] miskine sen dem-be-dem

Dağı rahmet dile anlarçün ‘ayān⁴⁹⁶²
Dağı istiğfār kılğıl her zamān

Hakların tā yirine getüresin⁴⁹⁶³
Cennet içre şalınup oturasın

‘Ākıl iseñ bu ‘iber oldı tamām⁴⁹⁶⁴
Kışşadan hişşe dimişler pes hümām

4965 Yā İlāhī Muştafānuñ hürmeti⁴⁹⁶⁵
Derde dermān pür-şafānuñ hürmeti

Ya‘ nī ol Aḥmed ki levlāke didiñ⁴⁹⁶⁶
Olmasaydı ‘ālem olmaz söyledüñ

⁴⁹⁵⁷ rızāsından olaruñ: rızālarından aşla Ç / rızāsından: rızāsında M / olaruñ: oların T / çıkmagıl: çıkma sen A E M; çıkmagıl Ç T// bakmağıl: bakma sen A E M; bakmagıl Ç T

⁴⁹⁵⁸ anları hoşnūd kıl ey: vālideyniñ hoşnūd eyle L // isterseñ: T / arı: didi M

⁴⁹⁵⁹ bil: - E L / cevān: cüvān A E M; nev-cevān L // bu dem didim saña: didim saña bu dem L; didim saña bu dem T; budur didüm saña M

⁴⁹⁶⁰ // naşihat: naşihat T

⁴⁹⁶¹ (T166a) hem: - T // her fakır [ü] miskine sen: niyyet eyle anlar içün L / fakır [ü]: fakır-i A Ç T; fakire E M / miskine: miskine T / sen: pes M

⁴⁹⁶² (A165b) anlarçün: anlar içün A E; anlara L // kılğıl: kılğıl Ç L T

⁴⁹⁶³ tā yirine getüresin: hem yirine getüresin L

⁴⁹⁶⁴ // kışşadan hişşe dimişler pes: kāmīl iseñ kışşadan hişşedür L / pes: çün ey T / hümām: hemān A; ‘ayān Ç

⁴⁹⁶⁵ +

⁴⁹⁶⁶ beyit: - L / didiñ: didin T // olmasaydı: olmasayduñ E M / söyledüñ: söyledin T

Ƙıl bizi ol ƙullaruñdan ey Mu⁴⁹⁶⁷ in⁴⁹⁶⁷
Vālideyn haƙƙın ödemişler hem in

Bu Za⁴⁹⁶⁸ ifi ƙuluñı hem ey Ğanī⁴⁹⁶⁸
Vālideyne ‘āƙƙ ƙılmağıl anı

Ç142a Görmışem esmālar içre ben ğulām⁴⁹⁶⁹
Bir ‘Alī ism in sen in var ey hümām

4970 Ol ‘Alī ism in haƙƙıyçün sen bizi⁴⁹⁷⁰
Ol caħıme ƙoymağıl ƙamumuzı

Biz günāhkāruz eyā Settārımız⁴⁹⁷¹
Līkī var sen in gibi Ğaffārımız

Tekyemiz sensin eyā ma⁴⁹⁷² būdımız⁴⁹⁷²
Tekyemiz sensin eyā maƙşūdımız

E174b Dağı tekye yoğdurur bu dem bize⁴⁹⁷³
Sen Ğanīsın raħmet it ƙamumuza

Ƙapuña geldük sen in ‘üryān u zār⁴⁹⁷⁴
Gel bizi buñ günde itme şerm-sār

4975 Sen ‘ademden bizi icād eylediñ⁴⁹⁷⁵
Hil⁴⁹⁷⁵ at-i İslām ile şād eylediñ

Ol haħıbe dağı ümmet eylediñ⁴⁹⁷⁶

⁴⁹⁶⁷ (M163b) Bu beyit A, E ve M’de takip eden beyitten sonra yazılmıştır. / ƙullaruñdan: ƙullarından Ç
T // vālideyn: vālideyn in T / ödemişler: ödemişden L

⁴⁹⁶⁸ beyit: - L / hem: sen T // ‘āƙƙ ƙılmağıl: ƙılmağıl ‘āƙƙ sen E M; ‘āşī ƙılmağıl T / ƙılmağıl: ƙılmağıl
sen A; ƙılmağıl Ç

⁴⁹⁶⁹ (L143b) // bir ‘Alī ism in sen in var ey hümām: e’l-Vāsi‘ü’l-Ĥakīmü’l-Vedūd L

⁴⁹⁷⁰ ol ‘Alī ism in haƙƙıyçün sen bizi: hem Mecīd yā Bā‘isü’ş-Şehīd L // ol caħıme ƙoymağıl
ƙamumuzı: bu isimler hürmetiyçün ey Aħad L / ƙoymağıl: ƙoymağıl Ç T /

⁴⁹⁷¹ biz günāhkāruz eyā Settārımız: pür-günāhuz eyā Settār Ğaffārımız L // līkī: līkī A; leykin E; liyki
M; līk T / var sen in gibi: var hem sen tegin Ç; vardur sen gibi L M

⁴⁹⁷² beyit: - L

⁴⁹⁷³ beyit: - L // it: - A

⁴⁹⁷⁴ beyit: - L / ‘üryān u zār: ‘üryān zār Ç; ‘üryān ne var T // buñ: bun T

⁴⁹⁷⁵ ‘ademden bizi: bizi ‘ademden L / eylediñ: eyledin T // eyledüñ: eyledin T

⁴⁹⁷⁶ (T166b) Bu beyit E ve M’de takip eden ikinci beyitten sonra yazılmıştır. / eylediñ: eyledin T //
hımnet: ihsān L / eylediñ: eyledin T

Pür-keremsin gör ne himmet eylediñ

‘ Irzımız nāmūsımız oldu tamām⁴⁹⁷⁷
Sen Aḥadsın söyledüñ biz bir ğulām

Pes gerek kullar ḥaṭālar ideler⁴⁹⁷⁸
Lāyık-ı Mevlā ‘ aṭālar ideler

Ne ki cürm itdük kamu bağışla sen⁴⁹⁷⁹
Yaḥşı kullardan bizi sağışla sen

4980 Daḥı aşl u neslimüzi kılma dūr⁴⁹⁸⁰
Cennetüñden ey Ḥudāyā ey Ğafūr

Eyleme daḥı bize şorı ḥisāb⁴⁹⁸¹
Dü cihānda gel bize kıl feth-i bāb

Daḥı dīdārın bize eyle naşīb⁴⁹⁸²
Muştafānuñ ḥürmetine ey Mucīb

Mü ’min hem mü ’minātı ey Şamed⁴⁹⁸³
Yarlığağıl kamosın eyle meded

Gel bizüm kamosuza ey Müste‘ ān⁴⁹⁸⁴
Böyle bir luṭf eyle didik el-emān

4985 Raḥmetüñ pâyânı yokdur bilmişüz⁴⁹⁸⁵
Söyledüñ lâ-taknetu hem görmişüz

Ç142b Dertliyüz bu dem bize dermān kıl⁴⁹⁸⁶
Ac u muḥtācuz bize iḥsān kıl

Ğayrı kim var bize dermān idici⁴⁹⁸⁷

⁴⁹⁷⁷ (A166a) beyit: - L

⁴⁹⁷⁸ beyit: - L

⁴⁹⁷⁹ beyit: - L M // bizi: bir T

⁴⁹⁸⁰ beyit: - L / aşl u: aşl-ı A E L M T // Ḥudāyā: Ḥudāya M

⁴⁹⁸¹ beyit: - L / daḥı bize: biz daḥı T // bize: bizi T

⁴⁹⁸² beyit: - L / dīdārın: dīdārın T

⁴⁹⁸³ beyit: - L / mü ’min: mü ’min ü A E / Şamed: Aḥad T // yarlığağıl: yarlığağıl Ç; yarlığa sen T

⁴⁹⁸⁴ (M164a) beyit: - L / bizüm kamosuza: kamosuza bizüm A // didik: sen pes T

⁴⁹⁸⁵ // söyledüñ: söyledin T

⁴⁹⁸⁶ bu dem bize: bize bu dem E M // ac u: ac-ı Ç L T

Dağı kim var bize ihsân idici

E175a ‘ Ālemün pes Hâlıkı sensin ‘ ayân⁴⁹⁸⁸
El-emân olsun Hudâyâ el-emân

Vâlideyn haqqın edâ idenden it⁴⁹⁸⁹
Bu kitâb şâhibi kuluñı yâ Mucîb

4990 Bu du‘ âmuz sen qabûl it lâ-yenâm⁴⁹⁹⁰
Muştafânuñ hürmetine bi’t-tamâm

Oğuyarı dînleyeni yazanı⁴⁹⁹¹
Raḥmetiñle yarlığağıl yâ Ğanî

Fâ‘ ilâtün fâ‘ ilâtün fâ‘ ilât⁴⁹⁹²
Vir Muhammed Muştafâya şalavât

Bu du‘ â maqbûlına ey mü ‘minîn⁴⁹⁹³
Fâtîha didüm oquñ siz bu demîn

Der-beyân-ı Selîm İbn-i Yahyânın Haber Virdigi*

Nâle kı l ey bûlbül-i bâğ-ı İrem⁴⁹⁹⁴
Gül açıldı vaşlına dirdün irem

4995 Çün bahâr oldı çiçekler zâr ider⁴⁹⁹⁵
Hârı gel gör ara yirde ‘âr ider

Sen dağı hâr olmayagör ey gönül⁴⁹⁹⁶

⁴⁹⁸⁷ beyit: - L // idici: kılıcı T

⁴⁹⁸⁸ beyit: - L / pes: - A E M / sensin: sensin hem E M // Hudâyâ: Hudâya M

⁴⁹⁸⁹ beyit: - Ç L T / idenden: idende E // Bu mısradâ vezin bozuk. / bu kitâb şâhibi kuluñı: Mîrî Hüseyin kuluñı E; Seyyîd Aḥmed kuluñı sen M

⁴⁹⁹⁰ beyit: - L / sen qabûl it lâ-yenâm: sen qabûl ey Hudâ A; hem qabûl ide Hudâ E M // Muştafânuñ hürmetine bi’t-tamâm: vir Muhammed resûle kı l edâ A; vir Muhammed resûle hoş edâ E M

⁴⁹⁹¹ beyit: - A E L M / yazanı: yazdırup hem yazanı T // yarlığağıl yâ Ğanî: yarlığa sen anları T

⁴⁹⁹² (T167a) beyit: - A E L M // Muştafâya: Muştafâya çok T

⁴⁹⁹³ beyit: - A Ç E M / mü ‘minîn: ğâfilîn T // oquñ: okun T

* Der-beyân-ı Selîm İbn-i Yahyânın Haber Virdigi: Bu Hikâye A nüshasında yoktur; Başlık: - Ç L; Der-beyân-ı Selîm İbn-i Yahyânın Haberidür M; Dîbâce T

⁴⁹⁹⁴ bûlbül-i bâğ-ı İrem: bûlbül sen bâğ u Arâm E; bûlbül ü bâğ u Arâm M / bûlbül-i ‘andelîb-i L // vaşlına: faşlına E; faşlına M / dirdün: dirdin Ç T; didin L; dağı M

⁴⁹⁹⁵ // ‘âr: ar T

Dü cihânda olmaya ƣadrüñ yũñül

Hâr odur kim bil begenmez kim seni⁴⁹⁹⁷
Dağı bilmez kim begendi kim seni

Sen şaƣın gel ey göñül olma ğurūr⁴⁹⁹⁸
Göñlü alçaƣ âdemiden olma dūr

Şıla-i rahm eyle her dem ey gözüm⁴⁹⁹⁹
Gel naşîhat ğuş ƣıl budur sözüm

5000 Ƙavmüñi ƣardaşuñı gel gözle sen⁵⁰⁰⁰
Dü cihânda tâ olasın bũ'l-ħasen

Hem rızâ-yı Hâƣ saña vâşıl ola⁵⁰⁰¹
Ƙamu maƣşûduñ dağı ģâşıl ola

Dağı ƣamu tâ' atıñ ola ƣabûl⁵⁰⁰²
Râzı ola senden Allâh u resûl

Yoksa sen bu fânide nolsağ gerek⁵⁰⁰³
Dağı biğ yıl yaşasağ ölseğ gerek

Çün gidersin bu fenâdan zâr ile⁵⁰⁰⁴
Ğideğör bir büyücek bâzâr ile

E175b 5005 Tâ ki râzı olalar senden ' ayân⁵⁰⁰⁵
Ƙavm u ģışm u ģalk-ı ' âlem her zamân

Ç143a İdeler rahmet saña ey cân-ı men⁵⁰⁰⁶

⁴⁹⁹⁶ beyit: - M // olmaya ƣadrüñ: ƣadriñ olmaya E / ƣadriñ yũñül: ƣadriñ yügür T

⁴⁹⁹⁷ beyit: - L / hâr odur kim: ' âr odur ki E M / kim: gör T

⁴⁹⁹⁸ sen şaƣın gel ey göñül olma: ey göñül hem olmayasğ sen L / sen: gel T // dūr: dur M

⁴⁹⁹⁹ // naşîhat: naşîhat T

⁵⁰⁰⁰ beyit: - L // tâ: - M / olasın: olasın hem E M

⁵⁰⁰¹ beyit: - L / vâşıl: ģâşıl Ç T // maƣşûduñ: maƣşûdın T / dağı ģâşıl: saña vâşıl Ç T

⁵⁰⁰² (M164b) // râzı ola senden Allâh u: dağı râzı ola Allâh hem L

⁵⁰⁰³ beyit: - L / nolsağ: nolsan T // yıl yaşasağ ölseğ: yaşı yine ölsen E M; yıl yaşasağ ölsen T

⁵⁰⁰⁴ beyit: - L / gidersin: giderseğ Ç // bir büyücek bâzâr ile: pes bir yükücek bâr ile Ç; pes bir yükücek bâr ile T

⁵⁰⁰⁵ beyit: - L / senden: sendenden M // ƣavm u ģışm u ģalk-ı ' âlem: ƣavm ģışmile hep ƣabile T / ƣavm u ģışm u: ƣavm-ı ģışm-ı Ç; ƣavm u ģışm-ı M

⁵⁰⁰⁶ (T167b) beyit: - L / cân-ı: cân u E M

Kimse râzı olmasa kimdür diyen

Pes gerek kavm u kabîleñ kim ki var⁵⁰⁰⁷
Yād idesin anları leyl ü nehār

Ḥaḳ atında bil ulu işdür  ayān⁵⁰⁰⁸
Anları yād eylemek pes her zamān

Diñler iseñ bir ikāyet eylerem⁵⁰⁰⁹
Anı Tenbīh içre gördüm söylerem

5010 Tāc-ı  ālem Muṣṭafāya bu demin⁵⁰¹⁰
Gel alavāt idelüm bu dem hemīn

Tā ṣeff ola bizümçün ol abīb⁵⁰¹¹
Dertlüler dermānına oldur abīb

Ol Selīmūñ oğlu Yaḥyā söyledi⁵⁰¹²
Kim Ḥorāsān mülki içinde didi

Var idi bir ālīḥ ü zāhid kii⁵⁰¹³
Zīkr [ü] ükr idi anuñ her dem işi

Her ne kim var idi mālī bī-ümār⁵⁰¹⁴
amusın cem eyledi ol baḥṭiyār

5015 Mekke ehriner o dem  azm itdi ol⁵⁰¹⁵
[Ehl ü] evlādı ile hem bā-uṣūl

Ka be ehrinde mekān utdı ol er⁵⁰¹⁶
Anda her andan gelürse acılar

⁵⁰⁰⁷ beyit: - L / kavm u kabîleñ: kavm-ı kabîleñ ; kavm-ı kabile T // leyl ü: leyl-i 

⁵⁰⁰⁸ beyit: - L T / bil: bir E M // pes: bil E M

⁵⁰⁰⁹ (L144a) diñler iseñ: diñle imdi T / eylerem: söylerem  // Tenbīh: Tenbih M T

⁵⁰¹⁰ tāc-ı: tāc u M // idelüm: virelim T / bu dem hemīn: hem bu demin E

⁵⁰¹¹ beyit: - L / ol: ola E / abīb: abib M // Bu beyitten sonra T'de "Ḥikāye" başlıı atılmıştır.

⁵⁰¹² // Ḥorāsān: Ḥorāṣān L / içinde: içindeydi E

⁵⁰¹³ ālīḥ ü zāhid: ālīḥ  ābid ; ālīḥ zāhid L M T // [ü]: -  E L M T / ükr: ükür M

⁵⁰¹⁴ her ne kim var idi mālī: var idi anıñ mālī hem T // amusın cem eyledi ol: amusını cem kıldı L /

amusın: amusı T

⁵⁰¹⁵ [ehl ü]: ehli  E L M T // bā-uṣūl: bā-uṣūl T

⁵⁰¹⁶ mekān: mekā T // anda her andan gelürse: anda her anda gelürdi M; aña her anda gelürse T

Ğıgırurdu yanına bil anları⁵⁰¹⁷
Yidürüp hem içirüp ol cānları

Dağı dürlü ' izzet [ü] ta' zīm ile⁵⁰¹⁸
Göndürürdi anları tekrīm ile

Hem emānet şaklar idi ol cevān⁵⁰¹⁹
Kim dilerse virür idi şād-mān

E176a 5020 Her ne hoş ta' at dilerseñ āşikār⁵⁰²⁰
Ol kişide var idi bilgil a yār

Ol kişinin yanına bir gün meger⁵⁰²¹
Geldi bir devletlü hoca nām-ver

On biñ altun pes emānet koydı ol⁵⁰²²
Ol kişi gitdi evine bilmiş ol

Ç143b Ol Horāsānī kişi ol mālī hem⁵⁰²³
Dimedi evlādına bil dem-be-dem

Zīrā çok māl idi korıdı dimedi⁵⁰²⁴
Dağı bir zāhir yire hem koymadı

5025 Pes evi içinde bir yir ol cevān⁵⁰²⁵
Kazdı pes ol mālī koydı ol zamān

Bir zamān geçdi aradan pes a yār⁵⁰²⁶
Bil ecel geldi irişdi āşikār

Rıhlet idüp bu fenādan gitdi ol⁵⁰²⁷

⁵⁰¹⁷ (M165a) ıgırurdu: ıgırdı M / bil: hem L // yidürüp hem: yidirirdi T / hem içirüp ol: hep içürürdi L; hem içirür ol M

⁵⁰¹⁸ ' izzet [ü] ta' zīm: ' izzet-i ta' zīm Ç E L M; ta' zīm ü vākar T

⁵⁰¹⁹ cevān: cūvān E M

⁵⁰²⁰ dilerseñ: dilersin T // bilgil a yār: bil āşikār Ç E M

⁵⁰²¹ (T168a) // hoca: - M / nām-ver: nāmuvār E; nāmuver M; nām-vār T

⁵⁰²² on: ol Ç / koydı: kodı T // evine: iline E M; işine L T

⁵⁰²³ Horāsānī: Horāşānī L

⁵⁰²⁴ zīrā: zīra Ç // koymadı: komadı L M

⁵⁰²⁵ (L144b) pes evi içinde bir yir ol cevān: hem içre bir nihān yir ol zamān L / cevān: cūvān E M // kazdı pes: kazıdı T / koydı: kodı Ç E T

⁵⁰²⁶ +

Ol beḳāya yönelüben yitdi ol

Ol ḥalāyık ḳamusı oldu melûl⁵⁰²⁸
Defn ḳıldılar anı pes bā-uşûl

Bir zamān geçdi yine bil aradan⁵⁰²⁹
Çıḳuban geldi ol altunı ḳoyan

5030 Pes emānet ḳoyduḡı ol kimseyi⁵⁰³⁰
Şordı didiler ölüpdür bil anı

Ol ḳişinüñ var idi oḡulları⁵⁰³¹
Bil emānet ıssı hem çok ḳulları

Ta^ç ziye virdi olara pes ḥoca⁵⁰³²
Didi sözüñ işidüñ iydem nice

Ey yigitler atañuz yanında hem⁵⁰³³
Ḥayli māl ḳoydum emānet ben o dem

Ḳanda ise ol emānet getürüñ⁵⁰³⁴
Kim benüm bil şāḥibi bu dem virüñ

E176b 5035 Didiler anlar kim ol dem ey ḥoca⁵⁰³⁵
Bilmedük biz anı pes ucdan uca

Her ne deñlü ol ḳişi pes söyledi⁵⁰³⁶
Bilmezüz biz ey ḥoca anlar didi

‘ Āciz oldu ol ḥoca daḡı ‘ ayān⁵⁰³⁷

⁵⁰²⁷ // yitdi: gitdi L M

⁵⁰²⁸ // pes bā-uşûl: hem bā-üşûl T

⁵⁰²⁹ yine bil aradan: aradan bil ‘ ayān E M; aradan bil hemān T // ḳoyan: viren L

⁵⁰³⁰ +

⁵⁰³¹ var idi: vardırır T // hem: - M

⁵⁰³² (M165b) virdi olara pes: idüp anlara ol L / pes: ol T // işidüñ iydem nice: işidüñ ucdan uca E M; işidin diyem nice T

⁵⁰³³ yigitler: yigidler Ç L T / atañuz yanında: atañuza bunda L; atañuz ḳatında T

⁵⁰³⁴ ol emānet: māl hem L / getürüñ: getürin T // kim benüm bil şāḥibi bu dem: hem benüm şāḥibi bil bu dem E M; kim benüm şāḥibi bu demin L / virüñ: virin T

⁵⁰³⁵ // biz anı pes: biz anı M; anları biz T

⁵⁰³⁶ (T168b) +

⁵⁰³⁷ ‘ āciz: ‘ āciz E

Bu işe māt oldu gezdi bir zamān

Zīrā oğlanlar atasınuñ hemīn⁵⁰³⁸
Hem emīn şālīhler idi ol demin

Yok idi anlarda hayınlık a yār⁵⁰³⁹
Hep halāyık bilür idi āşikār

Ç144a 5040 Ol hoca pes dünkü hayrān oldu hem⁵⁰⁴⁰
Vardı ‘ālimler kıtına pes o dem

Kıışsayı başdan başa hep söyledi⁵⁰⁴¹
Cem‘ olup ‘ālimler aña pes didi

‘İlm içinde şöyle gördük biz hemīn⁵⁰⁴²
Bir kişi cennetlik olsa ol demin

Hak Te‘ālā buyurur cānın anuñ⁵⁰⁴³
Pes şehīd cānı ile ol kimsenüñ

Ka‘beye karşı koyarlar bil a yār⁵⁰⁴⁴
Āb-ı zemzem kıuyusı hem āşikār

5045 Aşlı cennetdendürür anuñ dañı⁵⁰⁴⁵
Anda olur cennet ehli ey sañı

Gicenüñ nışında sen var ey hoca⁵⁰⁴⁶
Zemzemiñ pes çāñına sen üç gice

Līkī yedi kez tavāf-ı Ka‘be kııl⁵⁰⁴⁷

⁵⁰³⁸ zīrā: zīra Ç // hem: pes L

⁵⁰³⁹ anlarda hayınlık: hayınlarda anda L // hep: hem E M

⁵⁰⁴⁰ (L145a) +

⁵⁰⁴¹ başdan başa hep: hep evvel āñır L // cem‘ olup ‘ālimler aña pes didi: cem‘-i ‘ālimler aña hem söyledi L

⁵⁰⁴² biz hemīn: hemān T // demin: zamān T

⁵⁰⁴³ cānın: cānıñ T // pes: hem L / cānı ile: cānıyla hem T

⁵⁰⁴⁴ bil: pes T / a yār: hemīn L // āb-ı: āb u E M / kıuyusı hem āşikār: anda kıuyusı hemīn L / hem: var M

⁵⁰⁴⁵ +

⁵⁰⁴⁶ sen var: var sen M; hem sen T // pes çāñına sen üç gice: pes çāñına ucdan uca E; çāñına pes ucdan uca M; sen var çāñına üç gice T

İki rek^c at hem namāz it anda bil

Haḡ Te^c ālāya du^c ālar it hemīn⁵⁰⁴⁸
Zemzemiñ pes çāhına var ol demin

Zemzem ağızından çağır sen ol pesi⁵⁰⁴⁹
Ol ḡod cennetlikdürür virür sesi

E177a 5050 Söylegil ḡanı benüm mālum a yār⁵⁰⁵⁰
Ḳanda ḡoyduñ ise söyle āşikār

Niçe ^c ālimler didiyse ol kişi⁵⁰⁵¹
Üç gice hem vardı itdi bu işi

Çāḡ-ı zemzemden aña ses gelmedi⁵⁰⁵²
Ḥocā ḡayrān oldı kendin bilmedi

Nā-ümīd oldı yine ol nām-ver⁵⁰⁵³
Geldi ^c ālimler ḡatına ol meger

Anlara virdi ḡaber ağlaşdılar⁵⁰⁵⁴
Ol kişi içün yürek ḡağlaşdılar

5055 Yine ^c ālimler didiler bā-uşūl⁵⁰⁵⁵
Biz bilürüz ḡanḡı cān kim bilmiş ol

Ey ḡoca ger olmasa bu ḡuyuda⁵⁰⁵⁶
Pes Yemende vardurur bir derede

Ç144b Ol derede vardurur bir ḡuyu hem⁵⁰⁵⁷

⁵⁰⁴⁷ (M166a) līkī: leykin E; līki M; līk T / yidi: yedi E / kez: - E M // iki rek^c at hem namāz it anda bil: hem iki rek^c at namāzı anda ḡıl L

⁵⁰⁴⁸ // pes cāhına var: cāhına var sen T

⁵⁰⁴⁹ pesi: kişi Ç L T // ḡod: ḡo Ç E L M

⁵⁰⁵⁰ benüm mālum: mālım benüm Ç / a: ey L // ḡoyduñ ise söyle: ḡoyduñ ise vir bil Ç; ḡoydıysa bil ol dir E M; ḡoydıysa dir bil T

⁵⁰⁵¹ (T169a) // hem: - E M

⁵⁰⁵² +

⁵⁰⁵³ nām-ver: nāmuvār E T; nāmuvēr M

⁵⁰⁵⁴ // kişi içün: kişiyçün hem L / ḡağlaşdılar: dağlaşdılar M T

⁵⁰⁵⁵ (L145b) didiler: didi ki L / bā-uşūl: bā-üşūl T // cān kim: cāh ki L

⁵⁰⁵⁶ // bir: bir yir E

⁵⁰⁵⁷ // cānı: cāhı L

Dūzaḥīler cānı dirler dem-be-dem

Bilmiş ol kim anda olurlar kamu⁵⁰⁵⁸
Gāḥ u gāh hem ṭamunuñ ey ‘amū

Tütüni hem ol kuyudan āşikār⁵⁰⁵⁹
Bil çıkar ṭamu odı dirler a yār

5060 Ol kuyunuñ adına bil ey ḥoca⁵⁰⁶⁰
Çāh-ı Berhūt didiler ucdan uca

Varagör sen ol kuyunuñ ağzına⁵⁰⁶¹
Gicenüñ nışfı olanda sen yine

Çağır anda üç gice yine ‘ayān⁵⁰⁶²
Ses gelürse kanı mālım di fülān

Yol yarağın eyledi pes ol kişi⁵⁰⁶³
Yola düşdi hem çekerdı teşvīşi

Varup e’l-kışşa Yemende buldı ol⁵⁰⁶⁴
Ol dere içinde çāhı gördi ol

E177b 5065 Ol kuyu başında kaldı ol ḥoca⁵⁰⁶⁵
Çok ‘ibādet eyledi hem ol gice

Gicenüñ nışfı çün oldı āşikār⁵⁰⁶⁶
Kuyı ağzına başın koydı a yār

Yā fülān ibn-i fülān çağırdı ol⁵⁰⁶⁷
Geldi ses lebbeyk daḥı hem bilmiş ol

⁵⁰⁵⁸ olurlar kamu: olur ey ḥoca L // gāḥ u gāh hem ṭamunuñ ey ‘amū: gāhi gāhi ṭamūnuñ hem ey ‘amū Ç; tütün hem kuyunuñ ucdan uca L; gāhi gāhi ṭamūnuñ bil ey ‘amū T

⁵⁰⁵⁹ tütüni hem ol kuyudan āşikār: çıkar yalañu kamu oddur a yār L // bil çıkar ṭamu odı dirler: bil : bil ṭamu odu çıkar dirler E M; dūzaḥīler cānı anda hem L

⁵⁰⁶⁰ adına: ağzına L // didiler: dirler imiş E; dirler hem M

⁵⁰⁶¹ varagör sen ol: daḥı var gör sen T / ol: - E M // sen: hem E M / yine: hemin L

⁵⁰⁶² (M166b) +

⁵⁰⁶³ yarağın: yarağın T

⁵⁰⁶⁴ +

⁵⁰⁶⁵ ol: çün T

⁵⁰⁶⁶ (T169b) nışfı çün oldı: çün nışfı oldı E; çün nışfına ol M // koydı: kodı T

⁵⁰⁶⁷ ibn-i fülān çağırdı: ibn-i çağır dilerdi M // bilmiş ol: bā-uşul E M

Hoca korkdı ol zamān pes gāyeti⁵⁰⁶⁸
Ditredi kalmadı ašlā tākati

‘ Aqlını dirdi yine pes söyledi⁵⁰⁶⁹
Ey ‘ azīz sen bunda neylersin didi

5070 Ne sebep oldı ki geldüñ bunda sen⁵⁰⁷⁰
Bir ‘ azīz kimse idiñ ey bû’l-ḥasen

Niçe tã‘ atler iderdüñ sen ‘ ayān⁵⁰⁷¹
Hem zekāt ü şadaқа pes her zamān

Sen virürdüñ her faķire ne ‘ aceb⁵⁰⁷²
Şimdi bunda olmağa nedür sebep

Didi ol zāhid kişi kim bil a yār⁵⁰⁷³
Kim sebep nedür iydeyüm āşikār

Ç145a Bil Ḥorāsān içre var idi benüm⁵⁰⁷⁴
Kavm u ḥıṣm u hem kabīle kardaşum

5075 Mekke içre ben gelenden berü hem⁵⁰⁷⁵
Anları ben añmadum bil dem-be-dem

Ol sebebden Ḥaķ Te‘ ālā bil ‘ itāb⁵⁰⁷⁶
Eyledi bilgil baña bu dem ‘ azāb

Kim şıla sen itmedüñ pes anları⁵⁰⁷⁷
Yā niçün sen görmedüñ ol cānları

Ben daḥı şimdi kabūl itmem didi⁵⁰⁷⁸

⁵⁰⁶⁸ zamān pes: zamānda E; zamān M

⁵⁰⁶⁹ // neylersin: neylersin L

⁵⁰⁷⁰ (L146a) geldüñ: geldin T / kimse idiñ: kimse idin T / ey bû’l-ḥasen: hem ebû’l-ḥasen L

⁵⁰⁷¹ iderdüñ: iderdin T // zekāt ü: zekāt-ı Ç E / ü şadaқа pes: hem şadaқа L /pes: çün T

⁵⁰⁷² virürdüñ: virirdin T

⁵⁰⁷³ // Bu mısra M’de yoktur. Bunun yerine takip eden beytin ikinci mısrası yazılmıştır.

⁵⁰⁷⁴ Mısra: - M / benüm: a yār E // kavm u ḥıṣm u: kavm ḥıṣm Ç L; kavm u ḥıṣm-ı M / kardaşum: bī-şümār E M

⁵⁰⁷⁵ gelenden berü: geleli bellü bil T / gelenden: gelende M // añmadum bil: añlamadum bir T

⁵⁰⁷⁶ bil: pes L T // dem: dem hem E

⁵⁰⁷⁷ kim şıla sen itmedüñ: şılāyı sen itmedin T // sen görmedüñ: görmedüñ sen E M; sen görmedin T

Ol ‘amel kim işler idüñ söyledi

Raḥmetimden dir saña ben virmezem⁵⁰⁷⁹
Daḥı dīdārum saña göstermezem

E178a 5080 Budurur bā‘ iş baña ey yār-ı gār⁵⁰⁸⁰
Kim bu yirde qalmışam ben şerm-sār

Ol kişi çünkim işitdi bu sözi⁵⁰⁸¹
Ağlamakdan qan ile tıldı gözi

Ol ḥoca yine didi kim ey fülān⁵⁰⁸²
Saña virmişdüm emānet ben ‘ayān

Neyledüñ anı bu dem digil baña⁵⁰⁸³
Ola kim raḥmet kıla Ḥālīq saña

Didi ḥoca mālūñı itdüm nihān⁵⁰⁸⁴
Kim fülān yirde ev içinde hemān

5085 Zīrā çok māl idi ben gördüm a yār⁵⁰⁸⁵
Dimedüm bir kimseye ben āşikār

Kim ḥıyānet ideler belki aña⁵⁰⁸⁶
Pes cevābın viremezem ben saña

Ol kişi çünkim işitdi bu sözi⁵⁰⁸⁷
Mekkenen şaru yöneldi kendözi

⁵⁰⁷⁸ Bu beyit E ve M’de takip eden beyitten sonra yazılmıştır. / ben daḥı şimdi qabūl itmey didi: qabūl itmedi cümle t̃a‘ at ey aḥı L / didi: seni M // işler idüñ: işler idin T / söyledi: sen anı M

⁵⁰⁷⁹ (M167a) saña: şaña L // saña: şaña L / göstermezem: göstürmezem E

⁵⁰⁸⁰ bā‘ iş baña: baña sebep T / yār-ı: yār u M // ben: - E M

⁵⁰⁸¹ (T170a) çünkim: çünki E

⁵⁰⁸² yine didi kim: çün didi kim pes Ç; didi yine L // saña: şaña L

⁵⁰⁸³ neyledüñ: neyledin T // kim: - E M; ki T / kıla L T / saña: şaña L

⁵⁰⁸⁴ didi ḥoca mālūñı itdüm: didi ḥoca mālñ itdüm ben E M; didi mālñ ey ḥoca itdüm L; didi mālñ yine ey ḥoca T // yirde ev içinde: ev içinde yirdedür E; ev içinde yirdedür M / içinde: içre L

⁵⁰⁸⁵ (L146b) zīrā: zīra Ç / ben gördüm: gördüm E; gördüm pes M; gördüm ben L T / dimedüm: virmedim M / a yār: ‘ayān Ç // ben āşikār: ben de ‘ayān Ç

⁵⁰⁸⁶ // pes: hem E M / cevābın viremezem: cevābñ viremezdüm L T / saña: şaña L

⁵⁰⁸⁷ kişi: ḥoca E M // Mekkenen şaru yöneldi kendözi: Mekkeye sürdi yolu hem kendi özi L / şaru: yaña E; şaraf T

Mekkeye çün ol demin irişdi pes⁵⁰⁸⁸
Varup oğlanlar ile görüşdi pes

Ev içinde didügi yirde ‘ayān⁵⁰⁸⁹
Kazuban pes buldılar ender-zamān

5090 Kendü mühri ol emānetde hemīn⁵⁰⁹⁰
Göruben şükr itdi Hakkā ol demin

Ç145b Ol kişi aḥvālını hep söyledi⁵⁰⁹¹
Niçe kim görmiş idi kamu didi

Pes aña ağlaştılar ol dem kamu⁵⁰⁹²
Anı kim tanur bilürdi ey ‘amū

Didiler kim bu ne sırdur ey Aḥad⁵⁰⁹³
Böyle bir şālih kişi kala ebed

Ol caḥīmler içre pes zār u zelīl⁵⁰⁹⁴
Yā İlāhī sen aña [olğıl] delīl

5095 Ey gözüüm nūrı nedür bundan ġaraż⁵⁰⁹⁵
Anı daḡı iydeyüm ben saña ‘arż

E178b Bil ġaraż oldur bize ey merdümān⁵⁰⁹⁶
Ger dilersiz bulasız oddan emān

Ḳavm u ḡışm u ḡardaşuña ey aḡī⁵⁰⁹⁷
Hem ḡabīle tābi‘ine sen daḡı

⁵⁰⁸⁸ Mekkeye çün ol demin: bir zamāndan Mekkeye L // varup oğlanlar ile görüşdi: varuban oğlanlarına gördi L / varup: varuban M / oğlanlar ile: oğlanlarına E M

⁵⁰⁸⁹ +

⁵⁰⁹⁰ kendü: kendi Ç E L T / mühri: mührin T // Bu mısra E’de yoktur. Bunun yerine takip eden beytin ikinci mısrası yazılmıştır.

⁵⁰⁹¹ mısra: - E / aḥvālını hep: aḥvāl-i cümle L // kamu: kamusun L / didi: didi ol demin E

⁵⁰⁹² // anı kim tanur: bunu böyle kim L

⁵⁰⁹³ (M167b) kim: - Ç; ki L

⁵⁰⁹⁴ u : - Ç L T // yā İlāhī sen aña [olğıl]: sen aña yā İlāhī olğıl T / yā İlāhī raḡmet eyle ol E M / [olğıl]: olğıl Ç L

⁵⁰⁹⁵ // saña: şaña L

⁵⁰⁹⁶ (T170b) bize: saña M / merdümān: cān-ı men L; merdimān M // dilersiz bulasız: dilersiz bulasın Ç M; dilersin bulasın T

⁵⁰⁹⁷ ḡavm u: ḡavm Ç L T / ḡışm u: ḡışm Ç E L M / ḡardaşuña: ḡardaşına Ç

Varuban her dem göresin anları⁵⁰⁹⁸
Aç mıdur ‘uryân mıdur yâ tenleri

Anlaruñ hâli nedür pes bilesin⁵⁰⁹⁹
Ey gözüm bu hoş ‘ameldür kılasın

5100 Bil ki nâr-ı dūzaḥından ol seni⁵¹⁰⁰
Buñ gün içre kırtara Rabb-i Ğanî

Añladuñsa ne didüm nedür sözüm⁵¹⁰¹
Tutar iseñ bil gözümsin bil gözüm

Bil ki senden ğayrı bir er olmaya⁵¹⁰²
Daḥı senden ğayrı bir ner olmaya

İki ‘âlemde olasın baḥtiyâr⁵¹⁰³
Bu sözüm [tutğıl] benüm it ihtiyâr

Yâ İlâhî ol Muḥammed ḥürmeti⁵¹⁰⁴
Ya‘nî ol Maḥmūd u Aḥmed ḥürmeti

5105 Biz kula daḥı naşib it ey Metîn⁵¹⁰⁵
Şıla-i raḥm idelüm her dem hemîn

Bu Za‘îfî kuluña sen ey Mucîb⁵¹⁰⁶
Hoş ‘ameller eylegil her dem naşib

Görmişem esmâ-i ḥüsnâ içre ben⁵¹⁰⁷

⁵⁰⁹⁸ göresin: göresin L

⁵⁰⁹⁹ anlaruñ: cümlesiniñ L; anların T / pes: sen T / bilesin: bilesin L // gözüm: gönül T / kılasın: duyasin L; idesin T

⁵¹⁰⁰ (L147a) nâr-ı: Tañrı T / dūzaḥından: dūzaḥdan E // buñ gün: bun T / Rabb-i: Rabb u E M

⁵¹⁰¹ añladuñsa: añladınsa T / didüm: didün E M // tutar iseñ bil gözümsin bil: tutar olsañ şād olursın ey L / tutar iseñ: dutar olsan T

⁵¹⁰² beyit: - L / bil ki: belki E

⁵¹⁰³ iki: bu sözüm iki E / olasın: olasın L // bu sözüm [tutğıl] benüm it: bu şöḥbeti tutagör gel L; yüzüm tutğıl benüm it M; bu sözüm dutğıl olasın T / [tutğıl]: tutğıl Ç E

⁵¹⁰⁴ beyit: - L // u: - Ç T

⁵¹⁰⁵ beyit: - L / Metîn: Mu‘în E

⁵¹⁰⁶ beyit: - L

⁵¹⁰⁷ esmâ-i ḥüsnâ içre ben: esmâü'l-ḥüsnâ içre hem T // bir Kebîr ismiñ senün var ey Ḥakem: e'l-Vekilü'l-Ḳavîyyü'l-Metîn L / var ey Ḥakem: ey Zü'l-menên E M

Bir Kebîr ismiñ senüñ var ey Hâkem

E'l-Velîyyü'l-Hamîdü'l-Muḥşî⁵¹⁰⁸

E'l-Mübdîyü'l-Mu'îdü'l-Muḥyî

Ç146a Ol Kebîr ismüñ ḥaḳḳıyçün ey Kebîr⁵¹⁰⁹
Ṭamular içre bizi itme esîr

5110 Bu isimlerüñ ḥaḳḳıyçün ey Hüdâ⁵¹¹⁰
Ḳapuñdan hem itme bizi sen cüdâ

Sen bize raḥm eyle 'âciz bendeyüz⁵¹¹¹
Pür-günâhuz hem ḳamu şermendeyüz

Bu günâh ile niçe biz geelüm⁵¹¹²
Ne yüz ile ḥazretüñe varalum

Pür-günâhuz pür-günâhuz pür-günâh⁵¹¹³
Biñ günâha çekmezüz hîç bir gün âh

E179a Lîkî raḥmuñ ḡâyeti çok bilmişüz⁵¹¹⁴
Kendümüze anı tekye ḳılmışuz

5115 Pes gerek sen raḥm idesin ey Hüdâ⁵¹¹⁵
Ṭoğrı yolu idesin bize hüdâ

Ol 'adûdan şaklayasın sen bizi⁵¹¹⁶
Ey Hüdâyâ ey Hüdâ ḳamumuzı

Dinimüz îmânımız ḳamu 'ayân⁵¹¹⁷
Yanıña ḳoyduk emânet her zamân

⁵¹⁰⁸ beyit: - Ç E M T / Bu beyitte vezin bozuk.

⁵¹⁰⁹ (M168a) ol Kebîr ismüñ ḥaḳḳıyçün: e'l-Hayyu'l-Ḳayyûmdur L // esîr: zelîl M

⁵¹¹⁰ beyit: - Ç E M T

⁵¹¹¹ beyit: - L / eyle: eyle eyle M / 'âciz: 'âciz E // hem: - E M; hep T

⁵¹¹² beyit: - E L / geelüm: geleyüz M // varalum: varayuz M

⁵¹¹³ (T171a) beyit: - L

⁵¹¹⁴ lîkî: leykin E; liyki M; lîk T / raḥmuñ: raḥmetüñ Ç / ḡâyeti: ḡâyet E // kendümüze: kendimize T

⁵¹¹⁵ Bu beyit L'de bundan dokuz beyit öncesinde yazılmıştır. / sen raḥm idesin: raḥm idesin sen E; raḥm idesiñ sen L // idesin: idesiñ L

⁵¹¹⁶ beyit: - L / sen: hem Ç

⁵¹¹⁷ // yanıña ḳoyduk emânet: ṭapuñda emânetdür L

Virmeyegör ol ‘adūya sen anı⁵¹¹⁸
Şaklayagör bizim için ey Gānī

‘Ālemūn hem Ḥāfızı sensin hemān⁵¹¹⁹
‘Ālemūn hem Ḥāfıdı sensin ‘ayān

5120 Daḥı senden ğayrı kim var ey Aḥad⁵¹²⁰
Kim emānet şaklayup ide meded

Pes meded kıl bizi koyma tamuya⁵¹²¹
Raḥmetūn çokdur senūn vir kamuya

Aşlımuzı neslimūzi daḥı hem⁵¹²²
Dilerüz raḥmet kılasın pes bu dem

Daḥı her kim bir dimişdür pes saña⁵¹²³
Yarlıgağıl kamusun yā Rabbenā

Bu du‘āmuz sen qabūl it ey Şamed⁵¹²⁴
Muştāfānuñ hürmetine it meded

5125 Oқuyanı dinleyeni [yazanı]⁵¹²⁵
Raḥmetiñle yarlıga sen anları

Fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilāt⁵¹²⁶
Biñ günāhı ‘afv ider bir şalavāt

Hem bu ‘iber burada oldu tamām⁵¹²⁷
Ol ḥabībūn rūḥına yüz biñ selām

⁵¹¹⁸ beyit: - L / virmeyegör: virmeyesin E // şaklayagör: şaklayasın E M

⁵¹¹⁹ beyit: - L / hem: sen M / hemān: ‘ayān Ç // Ḥāfıdı: Nāsırı E; Nāzırı M; Rāzıkı T

⁵¹²⁰ beyit: - L // kim: pes T

⁵¹²¹ pes: sen T / bizi koyma: koyma bizi L

⁵¹²² beyit: - L // pes: hem M; sen T

⁵¹²³ beyit: - L / dimişdür pes: dimişdi pes Ç; dimişdürür M; dimişdir çün T // yarlıgağıl kamusun: yarlıgağıl Mīrī Ḥüseyn kuluñ E; Seyyid Ahmed kuluñ yarlıga M / yarlıgağıl: yarlıgağıl Ç; yarlıga sen T

⁵¹²⁴ beyit: - Ç L / sen: gel; Şamed: Aḥad E M // Muştāfānuñ hürmetine it meded: Muştāfā hürmetine sen itme red E M

⁵¹²⁵ beyit: - Ç L M / [yazanı]: yazanı yazduranı E; yazdırup hem yazanı T // yarlıga sen anları: kıl müşerref a yā Rabb u Gānī E

⁵¹²⁶ (M168b) beyit: - T / fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilāt: fā‘ ilātün fā‘ ilāt Ç // ‘afv ider: - Ç; maḥv ider L

⁵¹²⁷ beyit: - Ç E L M

Ger dilersiz bu du⁵¹²⁸ ā ola ab l
F tia did m [ou n olma n] mel l

Der-bey n-ı Bir Fa r a be Bir Fa r a beyi Da vet Eyled gi*

N le ıl ey b lb l-i b g-ı bihi t⁵¹²⁹
Bir  amel ıl gel bu dem olmaya zı t

146b E179b 5130 Kim sa a kalmaz bu g nler fevt olur⁵¹³⁰
 hiri   nkim bil rsin mevt olur

  nki bild  n  hiri  lse n gerek⁵¹³¹
Her ne itmi sin anı bulsa n gerek

Ya şılı ger eyled  nse ey oca⁵¹³²
amu ra met iydeler ucdan uca

Ger yamanlı eyled  nse sen a y r⁵¹³³
Dimeye bir kimse ra met   ik r

alasın z r   zel l    k-s r⁵¹³⁴
Bu cih nda ol cihanda  erm-s r

5135   n yamanlı or olurmu  ey cev n⁵¹³⁵
Ya şılardan ol yaman olma yaman

Ya şılı amu  ameller ba ıdur⁵¹³⁶

⁵¹²⁸ beyit: -  E L M // [ou n olma n]: ou olman T

* (T171b) Der-bey n-ı Bir Fa r a be Bir Fa r a beyi Da vet Eyled gi: Bu Hik ye A n shasında yoktur; Meclis-i Fa r ; - L; Der-bey n-ı Bir Fa r a be Bir Fa r a beyi Da vet Eyled gi M; D b ce T

⁵¹²⁹ b lb l-i b g-ı: b lb l   b g   ;   andel b-i hem L / bihi t: behi t E T // ıl gel bu dem olmaya zı t: s yle ki hem olmaya zı t L; ıl olmaya hem t  ki zı t T / olmaya: olma E

⁵¹³⁰ sa a: a a L // bil rsin: bil rsi n L

⁵¹³¹ (L147b) bild  n: bildin T /  lse n:  lmek L;  lsen T // itmi sin anı bulsa n: itmi   r ki i bulsa L / bulsa n: bilsen T

⁵¹³² eyled  nse: eyledinse T // iydeler: diyeler E; iyde M

⁵¹³³ eyled  nse: eyledinse T // kimse: kimseye  / ra met: sa a T

⁵¹³⁴ z r  : z r-ı  L /  k-s r:   ik r L // ol: o T

⁵¹³⁵   n yamanlı or olurmu  ey cev n:   nki or olurmu sin ey c v n E M;   nki yamanlar or olmu  ey cev n T // ol yaman olma yaman: olag r ender-zam n L

⁵¹³⁶ amu: hem L // pes: hem E; hep L

Yahşılık pes hâş olanlar işidür

Herkese sen yahşılık kıl ey gözüm⁵¹³⁷
Herkese kem bakmağıl budur sözüm

Ger ğanī vü ger faķīr olsa ‘ayān⁵¹³⁸
Kamusına eylik eyle her zamān

Dağı mālūñ var ise bezl it anı⁵¹³⁹
Her faķīr ü miskīne cānum cānı

5140 Şadaķa diyüben ihsān kılasın⁵¹⁴⁰
Her faķīr ü miskīne hem bilesin

Zīrā buyurđı Resūlū’l-mürselīn⁵¹⁴¹
Dü cihān faķrı Muħammed ol Emīn

Bir kişi ger şadaķa virse didi⁵¹⁴²
Her belā redd olur andan söyledi

Dağı anuñ ‘ömrü olur izdiyād⁵¹⁴³
Ol kişi olur iki ‘ālemde şād

Var ise ‘aķluñ senüñ dağı bu dem⁵¹⁴⁴
Her faķīr ü miskīne vir dem-be-dem

E180a 5145 Kimine aķce kimine dağı nān⁵¹⁴⁵
Viregör redd eyleme olma yaman

⁵¹³⁷ herkese: her kişiye T // kem bakmağıl: yit bakmağıl Ç; eyelük it T / kem: kim M

⁵¹³⁸ ğanī vü ger faķīr: faķīr ger ğanī L / vü: - Ç T / olsa: olsun M; olsa bil T // her: bu T

⁵¹³⁹ beyit: - L / mālūñ var ise bezl it: mālın var ise vir T // faķīr ü: faķīr-i Ç T / miskīne: miskīne hem bile E; miskine T

⁵¹⁴⁰ şadaķa diyüben ihsān kılasın: şadaķa diyüp anı ihsān kıl Ç; hem şadaķa diyü ihsān eylegil L; Haķ yolına sen anı ihsān kıl T // faķīr ü miskīne hem bilesin: faķīr-i miskīne gel aňlagıl Ç; demin fırsatı şağ iken bil L; faķīr-i miskine hem de digil T

⁵¹⁴¹ zīrā: zīra Ç // cihan faķrı Muħammed ol: cihanıñ faķrı Muħammed L / faķrı: faķrı Ç

⁵¹⁴² (M169a) ger şadaķa virse: şadaķa virürse L // her belā redd olur andan söyledi: her belā każā redd olur didi L; hep belālar redd olur çün söyledi T

⁵¹⁴³ (T172a) // şād: şāz M

⁵¹⁴⁴ ‘aķluñ senüñ dağı: mālın seniñ L // her faķīr ü miskīne vir: hem faķīre viregör sen L / faķīr ü: faķīr-i Ç T / miskīne: miskine T / vir: gel E M

⁵¹⁴⁵ beyit: - L / kimine dağı: dağı kimine T

Ger haqqında çok müjdeler vardurur⁵¹⁴⁶
Yazmak olsa bir kitâbı taldurur

Sözden alana bu cevâb yetişür hem⁵¹⁴⁷
Almayana biñ kelâmı söyle hem

Birisi gelmez ‘aqlına añlamaz⁵¹⁴⁸
Şeytân ‘aqlın almışdur kâr eylemez

Dü cihanda tâ olasin nîk-nâm⁵¹⁴⁹
Cennet içre ‘ayş u ‘işretde müdâm

Ç147a 5150 Görmüşem Tenbîh içinde bir haber⁵¹⁵⁰
Anı bu dem diñlegil ey mu‘teber

Ol şefî‘-i ümmete siz ey hümâm⁵¹⁵¹
Çok şalavât idüñüz dağı selâm

Kim anuñ hürmetine Celle Celâl⁵¹⁵²
Cürmümüzden itmeye bizden su’âl

Ol Hasan ibn-i Ziyâd naql eyledi⁵¹⁵³
Kim Resûlu’llâh zamânında didi

Var idi bir kimse didi ey ağı⁵¹⁵⁴
Faqr içinde yok idi mişli dağı

5155 Şâ’im ü kâ’im idi leyl ü nehâr⁵¹⁵⁵
Hulûk u hûyî hoş idi hem bahtiyâr

Oldı ağışam ide iftâr ol cevân⁵¹⁵⁶

⁵¹⁴⁶ beyit: - Ç E M T

⁵¹⁴⁷ beyit: - Ç E M T / Bu mısırada vezin bozuktur.

⁵¹⁴⁸ (L148a) beyit: - Ç E M T

⁵¹⁴⁹ tâ olasin nîk-nâm: olasin hem nîkûnâm E M / olasin: olasin L // ‘ayş u: ‘ayş-ı Ç L T

⁵¹⁵⁰ Tenbîh içinde bir: Tenbîh kitâbından L; Tenbih içinde bir M; Tenbih içre bir T // bu dem: dağı L

⁵¹⁵¹ şefî‘-i: şefî ü E

⁵¹⁵² anuñ hürmetine: hürmetine anuñ E // cürmümüzden: suçumuzdan L / bizden: bize E M / Bu beyitten sonra T’de “Hikâye” başlığı atılmıştır.

⁵¹⁵³ ziyâd: Ziyâde M

⁵¹⁵⁴ didi: dağı L

⁵¹⁵⁵ sâ’im ü: şâ’im-i Ç L / leyl ü: leyl-i L // hulûk u: hulûk-ı Ç L T

⁵¹⁵⁶ oldı ağışam: ağışam oldı E L M T / cevân: cüvân E

Bulmadı bir nesne yine pes ʿayān

İllâ kim şu buldı içdi ol güzîn⁵¹⁵⁷
Dağı bir şey bulmadı yiye hemîn

Țaňlası ol şu ile bilgil ol er⁵¹⁵⁸
Yine şavmı tıtdı pes ol nām-ver

Yine aḥşām oldı iftār eyleye⁵¹⁵⁹
Bulmadı bir şey dağı ol neyleye

5160 Şu ile iftār kıldı yine ol⁵¹⁶⁰
Yok idi bir şey yiye hem bā-uşûl

Yine yarın oruç oldı ol kişi⁵¹⁶¹
Ol şu ile çekmedi hîç teşvîşi

Çünkü üç gün üç gice oldı tamām⁵¹⁶²
Var idi enşarîlerden bir hümām

E180b Muṭṭalıʿ oldı o kimse ḥāline⁵¹⁶³
Ol kişiyi pes kığırdı yanına

Țutup elinden eve getürdi anı⁵¹⁶⁴
Bu gice mihmān idem didi seni

5165 Şavmuñı açsañ bu dem bizde gerek⁵¹⁶⁵
Daʿ vete eyle icābet tizirek

Anı aldı evine geldi o dem⁵¹⁶⁶

⁵¹⁵⁷ kim: ki T

⁵¹⁵⁸ ṭaňlası ol şu ile bilgil: irtesi gün şu ile dağı L / ṭaňlası ol: diñle sen T / şu ile: şuyıla Ç / bilgil ol er: bil ol eri E; bil eri M // yine şavmı tıtdı pes ol nām-ver: iftārını yine ol şuyıla er L / yine: yine ol E M / ol nām-ver: nāmuverī E; nāmeri M; ol nām-vār T

⁵¹⁵⁹ beyit: - L / eyleye: eyledi M // neyleye: neyledi M

⁵¹⁶⁰ (M169b; T172b) beyit: - L / iftār kıldı: kıldı iftār E M T // yiye: yine M / bā-uşûl: bā-üşûl T

⁵¹⁶¹ +

⁵¹⁶² // enşarîlerden: enşarîlerde Ç E T

⁵¹⁶³ o: ol L // kişiyi pes: kişi kim hem L / kığırdı: kığıruban E M

⁵¹⁶⁴ tıtdı: dutup; getürdi: getürdi pes T / elinden eve getürdi anı: evine getürdi hem anı E M; elinden getürdi evine L // mihmān idem didi seni: mihmānımsıñ hemile L / idem: didüm M

⁵¹⁶⁵ (L148b) açsañ: açsan T // eyle icābet: icābet gerek L

⁵¹⁶⁶ // didi konuk pes bunda: konuksın bunda pes E; konuksın bunda M

Sen otur didi konuḡ pes bunda hem

Ç147b Ben varam bu dem uşakları görem⁵¹⁶⁷
Yine tızcek atıña bil ki irem

Ol kişı geldi evine pes a yār⁵¹⁶⁸
‘Avretine söyledi bil āşikār

Bu gice bizüm içün bilgil ‘ayān⁵¹⁶⁹
Bir müsāfır geldi oldu mihmān

5170 Bulunur mı didi bir şey biz anı⁵¹⁷⁰
Kim a‘āmlanduralum pes ol cānı

atunı didi aña kim ey kişı⁵¹⁷¹
İydeyüm hālī saña pes bil işi

Vardurur bir ādemīce pes a‘ām⁵¹⁷²
Bil ki bir ādem oya pes ey hümām

Biz daḡı hem šā’imüz bu dem hemīn⁵¹⁷³
Vardurur küçük uşaklar bu demin

Açdurur pes amusı bilgil ‘ayān⁵¹⁷⁴
Söz budur didüm saña pes bu zamān

5175 Didi enşārī aña kim ey ḡelāl⁵¹⁷⁵
Bir sözüm vardur saña çekme melāl

Ne a‘ām var ise virelüm anı⁵¹⁷⁶

⁵¹⁶⁷ bu dem uşakları: uşakları bu dem E M; bunda uşakları T // bil ki irem: şimdi gelem L; bunda gelem T

⁵¹⁶⁸ a: ey L // bil: hem L

⁵¹⁶⁹ // geldi oldu: oldu geldi E M / oldu mihmān: hem oldu mihmān L; bize bu zamān T

⁵¹⁷⁰ // pes: biz E M T

⁵¹⁷¹ aña kim: kim aña L // hālī saña: saña hālī T / saña: şaña L / pes bil: bil bu E M

⁵¹⁷² ādemīce pes: ādem yiyecek T // bil ki: belki M / pes: çün T

⁵¹⁷³ hem: pes E M / šā’imüz bu dem hemīn: şāyimüz bunda daḡı T // bu demin: ey aḡī T

⁵¹⁷⁴ açdurur pes amusı: pes amusı açdurur E M / pes: hem L / ‘ayān: a yār L T // didüm saña pes bu zamān: didüm şaña pes āşikār L; saña didüm pes āşikār T / pes bu zamān: ey ‘āşikān E M

⁵¹⁷⁵ (M170a; T173a) // saña: şaña L

⁵¹⁷⁶ virelüm anı: bu dem biz anı L T // bu demin miḡmāna pes oysun: virelim miḡmāna oysun çün T / miḡmāna pes oysun cānı: miḡmān oysun cān M

Bu demin miḥmāna pes ʔoysun cānı

Biz daḥı gel açlığa şabr idelüm⁵¹⁷⁷

Bize gerekmez ʔaʿām hem nidelüm

E181a Līkī bir söz daḥı vardur hem a yār⁵¹⁷⁸
Ol şabīler ac ʔalursa āşıkār

Pes ʔaʿām yimezden evvel anları⁵¹⁷⁹
Yaturalum ten içinde cānları

5180 Uyḡuya bu dem çün anlar varalar⁵¹⁸⁰
Yidiler yimediler ne bileler

Sen ʔaʿāmı getürüp gel ol zamān⁵¹⁸¹
Pes müsāfir önüne ʔoyḡıl ʿayān

Pes ʕırāğ ile o dem sen [oynaḡıl]⁵¹⁸²
Anı iflāḥ ideyüm ben söylegil

Ol ʕırāğı söndüregörgil hemīn⁵¹⁸³
ʔarañuluḡ ola ev bil ol demin

Ç148a Bizi daḥı pes ʔıyās eyler ki ol⁵¹⁸⁴
Bile yirüz hem ʔaʿāmı bilmiş ol

5185 Çünki ol ḡatun bu sözi diñledi⁵¹⁸⁵
Her ne ol kişi didiyse añladı

Ol şabīler yanına geldi o dem⁵¹⁸⁶
Biñ dil ile anları yaturdı hem

⁵¹⁷⁷ daḥı: - T / gel: hem E M // ʔaʿām hem: hem ʔaʿāmı L / hem: pes E M T

⁵¹⁷⁸ līkī: leykin E; liyki M; līk T / daḥı vardur: vardur daḥı L

⁵¹⁷⁹ // ten içinde: uyusunlar L

⁵¹⁸⁰ (L149a) beyit: - M

⁵¹⁸¹ beyit: - L / Bu beyit E’de takip eden beyitten sonra yazılmıştır. / sen ʔaʿāmı: daḥı sen T / ol: o Ç //

ʔoyḡıl: ʔoyḡıl Ç T

⁵¹⁸² beyit: - L / sen: - M / [oynaḡıl]: oynagıl Ç E M T // ben: pes E

⁵¹⁸³ beyit: - L / ol: daḥı ol Ç / söndüregörgil: sen söyündürgil E M // ol: o Ç

⁵¹⁸⁴ beyit: - L / ki: kim E M // hem: çün T

⁵¹⁸⁵ ol ḡatun bu sözi: ḡatun bu sözi hem E L M // her ne ol kişi: ol kişi her ne L

⁵¹⁸⁶ Bu beyit E ve M’de takip eden beyitten sonra yazılmıştır.

Dağı bir miqdār et şuyı ʿ ayān⁵¹⁸⁷
Gayrı niʿ met dağı yoğdur pes inan

Getürüp koydı müsāfir öñüne⁵¹⁸⁸
Üçi dağı pes oturdılar yine

Ḳamusı bile yiyeler pes taʿ ām⁵¹⁸⁹
Ol ḥatun gör neyledi bil ey hümām

5190 Ol ʿırāğa pes yakın oldu hemīn⁵¹⁹⁰
Tā ide iflāḥ ʿırāğı ol demin

Oynayup söndürdi anı ey aḥī⁵¹⁹¹
Pes ḳaraṅgu oldu bilgil ey saḥī

Şāḥib-i ḥāne elini bil ʿ ayān⁵¹⁹²
Şunar idi ol ʿanağa ol zamān

E181b Ol müsāfir öyle şanurdı o dem⁵¹⁹³
Kim anuñla bile yir ol dem-be-dem

Yimedi ev şāḥibi aṣlā a yār⁵¹⁹⁴
Ol taʿ āmdan sen anı bil āşikār

5195 Yidi ḳamu ol kişi bilgil anı⁵¹⁹⁵
Şükr ḳıldı Rāzıḳa toydı cānı

Ol zamān vardı işine pes ol er⁵¹⁹⁶
Kendü fikrine dağı ol nām-ver

⁵¹⁸⁷ miqdār: miqdārca L / şuyı: şu yidi E M / ʿ ayān: hemān T // niʿ met: nesne; pes: sen T / dağı yoğdur pes inan: yoğ idi dağı ʿ ayān L / yoğdur: yoğdı Ç

⁵¹⁸⁸ // Bu mısra L'de takip eden altıncı beyitin ilk mısrasıyla karıştırılmış ve şöyle yazılmıştır: üçü dağı pes oturdılar yine: yimedi ev şāḥibi aṣlā yine L / yine: bile Ç

⁵¹⁸⁹ beyit: - L

⁵¹⁹⁰ (T173b) beyit: - L // ʿırāğı: ʿırāğ E / ol: bu M

⁵¹⁹¹ (M170b) beyit: - L / oynayup: oynayu T // ḳaraṅgu: ḳarañu E M T

⁵¹⁹² beyit: - L / şāḥib-i ḥāne elini bil: ḥāne şāḥibi bil elini T

⁵¹⁹³ beyit: - L / öyle: eyle E Ç // ol: bile E

⁵¹⁹⁴ // mısra: - L

⁵¹⁹⁵ bilgil: bilgil hem E

⁵¹⁹⁶ zamān: demin L T / pes: - E; hem M // kendü: kendi Ç L T / fikrine dağı ol nām-ver: zikrine meşgūl oldu ol er L / dağı yine T / nām-ver: nāmuvār E M; nām-vār T

Ol gice aç kaldı enşārī ‘ayān⁵¹⁹⁷
Hem uşaklar daḥī ‘avret ol zamān

Hem şabāḥın yine tıtdılar oruç⁵¹⁹⁸
Gelmedi bu iş olara daḥī güç

Çün şehir oldu ol enşārī ‘ayān⁵¹⁹⁹
Vardı cāmi‘ içre girdi bī-gümān

5200 Kim kıla ol dem şalāt-ı şubḥ ol⁵²⁰⁰
Gördi cāmi‘ içre idi pes resūl

Ç148b Muştafā ile gelüp kıldı namāz⁵²⁰¹
Gör ne raḥm itdi aña ol kār-sāz

Çün selām virdi namāzdan Muştafā⁵²⁰²
Ol kişiye söyledi ol pür-şafā

Bu ne işdür işledüñüz bu gice⁵²⁰³
Olmamışdı böyle bir ucdan uca

Ol ‘Azīmü’ş-Şān Allāh size hem⁵²⁰⁴
İtdügüñüz şan‘ata bilün o dem

5205 Kim ta‘accüb eylemişdür ol Aḥad⁵²⁰⁵
Ya‘nī sizden rāzı olmuşdur Şamed

Daḥī gönderdi size āyet delīl⁵²⁰⁶
Gör ne luṭf itdi size daḥī Celīl

Kavluhu Te‘[ā]lā “*ve yu şirūne ‘alā enfusihim ve lev kâne bihim ḥaşāsetun*”*

⁵¹⁹⁷ aç kaldı enşārī: enşārī aç kaldı Ç // ‘avret: ḥatun L / ol zamān: bī-gümān E M T

⁵¹⁹⁸ beyit: - M / şabāḥın: şabāḥıñ T

⁵¹⁹⁹ beyit: - M

⁵²⁰⁰ kıla ol dem şalāt-ı: ol dem şalavāt L / ol: hem E M // idi pes resūl: Resūl ü pür-kerem E M

⁵²⁰¹ Muştafā: ol Resūl E M

⁵²⁰² // kişiye: kişi T / ol pür-şafā: kân-ı şafā L

⁵²⁰³ işdür: işdi Ç / işledüñüz: işlediñ sen L ; işledin sen T // bir: iş T

⁵²⁰⁴ ‘Azīmü’ş-Şān Allāh: ‘Azīmü’ş-Şān eline Ç; Allāhu ‘Azīmü’ş-Şān E M // şan‘ata bilün: bu şan‘ata bilün T / o dem: bu dem E M; tamām L

⁵²⁰⁵ (T174a; L149b) // olmuşdur: olmuşdırır T

⁵²⁰⁶ beyit: - L // daḥī Celīl: Rabb-ı Celīl T

E182a Pes bu âyet geldi bil ey merdümân⁵²⁰⁷
Ben anuñ ma‘ nāsını iydem beyân

Bil ki ma‘ nāsı anuñ pes bu ola⁵²⁰⁸
İşiden kullar kamu hisşe ala

Hak Te‘ âlâ Muştafâya söyledi⁵²⁰⁹
Yâ Muhammed bir kulum benüm didi

5210 Yiyecek kendü ta‘ âmından a yâr⁵²¹⁰
Bezî itse bir faķire âşikâr

Kendüsi aç kalsa bilgil yâ resûl⁵²¹¹
Ol faķire virse anı bilmiş ol

Bilmiş ol kamu belâlardan anı⁵²¹²
Kim kıyâmet günü kurtuldı cânı

Hem ‘ azâb-ı dūzahımdan bilmiş ol⁵²¹³
Ol kişi kurtulacakdur ba-uşûl

Muştafâ çün okudı bu âyeti⁵²¹⁴
Ol kişi buldı feraḥ hem ğâyeti

5215 Yine didi ol kese Aḥmed ‘ ayân⁵²¹⁵
Müjde olsun bil size ey merdümân

* Ayet: - L T / Kavluhu Te‘[â]llâ “ve yu’sirüne ‘alâ enfusihim ve lev kâne bihim ḥaşāsetun(Kendileri son derece ihtiyaç içinde bulunsalar bile onları kendilerine tercih ederler. Haşr: 9)”: “Ve yut‘ immune’t-ta‘ âme alâ ḥubbihi miskînen ve yetîmen ve esîran (Onlar seve seve yiyeceği yoksula, yetime ve esire yedirirler. İnsan Suresi: 8) E M

⁵²⁰⁷ (M171a) pes bu âyet geldi bil ey: hem bu âyet ḥaḳḳınıızda L / merdümân: merdimân E M // ma‘ nāsını: ba‘ zısını E M / beyân: ‘ ayân Ç E M

⁵²⁰⁸ beyit: - Ç / bil ki ma‘ nāsı anuñ pes: ma‘ nāsı anıñ daḥı hem L / ma‘ nāsı anuñ: anuñ ma‘ nāsı E M / pes: - M

⁵²⁰⁹ söyledi: hem didi L // Bu mısra L’de sonraki beytin ilk mısrasıyla yer değiştirilerek yazılmıştır.

⁵²¹⁰ kendü ta‘ âmından a yâr: ta‘ âmından seniñ didi L / kendü: kendi Ç T // itse bir faķire âşikâr: idüp Allâh fi’llâh didi L / itse: iderse E M

⁵²¹¹ beyit: - L / kendüsi: kendisi T

⁵²¹² +

⁵²¹³ ‘ azâb-ı: ‘ azâb u E // ba-uşûl: bilmiş ol T

⁵²¹⁴ // ğâyeti: key katı Ç

⁵²¹⁵ // bil size ey: size E; size ey M; çün size ey T / merdümân: cân-ı men L; merdimân M

Size rah̄met eyledi bu dem Mu‘ ın⁵²¹⁶
 Āteş-i dūzaḥdan itdi pes emīn

Çünkü rah̄m itdi size Ḥālīk a yār⁵²¹⁷
 Şalınuñ cennetler içre āşīkār

Ç149a Sen daḥı tıyduñ mı ey ‘ ākıl olan⁵²¹⁸
 Bu ḥikāyetden ġaraż kāmīl olan

Nedürür bildüñ ise ey görklü cān⁵²¹⁹
 Eylegil sen daḥı terk-i ḥān-mān

5220 Her faḳīre miskīne bezl it anı⁵²²⁰
 Ḳamu kim sen kendüñ içün ey denī

Şaḳlamışduñ vir faḳīre dem-be-dem⁵²²¹
 Kim gerek aḳce gerek nān çekme ġam

E182b Gör neler virür saña ol Müste‘ ān⁵²²²
 Bil yalan yoḳdur sözümde bī-gümān

Mālī kim virdi saña pes ey denī⁵²²³
 Ol viren yolına vir yine anı

Vir ḳamu yoḳsullara sen [tırmaḡıl]⁵²²⁴
 Götürüp ḥammāl gibi yorulmaḡıl

5225 Yol uzaḳdur yük ağır ey merdümān⁵²²⁵

⁵²¹⁶ Mu‘ ın: ‘ ayān M

⁵²¹⁷ // şalınuñ: şalınup E

⁵²¹⁸ ben: biz L / tıyduñ mı: duyduñ mı E M T // kāmīl: kāmīl M

⁵²¹⁹ (T174b) nedürür bildüñ ise ey görklü cān: sen daḥı nedür bildünse ey gönlü cihān M / bildüñ ise: bildinse sen T / görklü cān: aḥī cān L // sen daḥı terk-i ḥān-mān: in‘ ām-ı iḥsān hemān L

⁵²²⁰ beyit: - L / her: hem M / faḳīre miskīne bezl it anı: faḳīr miskīne baḥs it ḳamu Ç; faḳīr miskine bezl it ḳamu T // ḳamu kim sen kendüñ içün ey denī: anı kim sen kendin içün ey ‘ amū Ç T / denī: ġanī M

⁵²²¹ şaḳlamışduñ vir faḳīre: sağ selāmet ḥālīnde L / şaḳlamışduñ: şaḳlamışdın T // kim gerek aḳce gerek nān: gerek aḳce vü nān virem hem L

⁵²²² (M171b) virür saña ol: iḥsānlar ider L // bil yalan yoḳdur sözümde bī-gümān: bil ki yoḳdur bu sözümde bir gümān E; bu sözlerde aṣlā yoḳdurur gümān L; bil ki yoḳdur bu sözde bir gümān M

⁵²²³ (L150a) saña: saña L // vir yine: yine vir E M

⁵²²⁴ beyit: - L / [tırmaḡıl]: tırmaḡıl Ç E M; durmaḡıl T // götürüp: getirüp E / yorulmaḡıl: yorulmaḡıl Ç T

⁵²²⁵ beyit: - L / ağır ey: aḡırdır T / merdümān: merdimān M

Bulamazsın bu yük ile sen emān

Gel bu dem bir çāre kıl ey ʿ aklı az⁵²²⁶
Bu yüki boynuñdan at ol şāh-bāz

Vir faķīr ü miskīne tırma daķı⁵²²⁷
Görmeyesin tā ki yarın dūzaķı

Bu fenāda alasın pes cenneti⁵²²⁸
Bulasın cennetler içre niʿ meti

Pes sözüm tūt çekme mālā zahmeti⁵²²⁹
Vir faķīr [ü] miskīne bol raķmeti

5230 Pes gerekdür kār ide bu söz size⁵²³⁰
Raķmet ide Hāķ bizüm ķamumuza

Raķmetüñ çokdur senüñ ey Pād-şāh⁵²³¹
Muşţafānuñ hürmetine yā İlāh

Bizi daķı yaķşılarından kılasın⁵²³²
Bī-nihāyet raķmetüñden viresin

Görmişem esmālar içre ben figār⁵²³³
Bir aduñ vardur Hāfız ey Kird-gār

E'l-Vāhidü'l-Aḥadü's-Şamed⁵²³⁴
E'l-Ḳādirü'l-Muķtedirü'l-Muķaddem

5235 Ol Hāfız ismüñ ḥaķķıyçün ey Kebīr⁵²³⁵

⁵²²⁶ beyit: - L // boynuñdan: boynından T

⁵²²⁷ beyit: - L / faķīr ü miskīne tırma: faķīr-i miskine durma T / faķīr ü: faķīr-i Ç // tā ki: daķı T

⁵²²⁸ beyit: - L / fenāda: fenādan M / alasın pes: pes alasın E; sen alasın M; alasın sen T // bulasın cennetler içre: bula cennetler içre sen E

⁵²²⁹ beyit: - L / pes: sen T // faķīr [ü] miskīne bol raķmeti: faķīre miskīne bula niʿ meti E; faķīre miskine bul niʿ meti M / faķīr [ü]: faķīr-i Ç T / miskīne: miskine Ç

⁵²³⁰ beyit: - L

⁵²³¹ çokdur senüñ ey: çok seniñ Hālķ L // Muşţafānuñ hürmetine: Muşţafā hürmetine sen E M; Muşţafā hürmetine L

⁵²³² beyit: - Ç L // bī-nihāyet: bī-nihāye E M / raķmetüñden: raķmetinden T

⁵²³³ esmālar içre ben figār: esmālarıñda ben āşikār E / esmālar içre: esmālarıñda Ç // bir aduñ vardur Hāfız ey Kird-gār: isimleriñ e'l-Vācidü'l-Mācid L / aduñ: adın T

⁵²³⁴ beyit: - Ç E M T / Bu beyitte vezin bozuk. Bu beyit kafiyeli değil.

Şuçumuz bağışla ey ʿözür-pezir

Bu Żaʿîfî kuluña sen ey Hâkîm⁵²³⁶
Her zamân göster şırât-ı mustakîm

Ç149b Egri yolu dilerüz virme bize⁵²³⁷
Sen hidâyet eylegil kamumuza

E183a Ol Muḥammed ḥürmetiycün ey Aḥad⁵²³⁸
Sen bizi koyma caḥîme it meded

Ālinüñ ezvâcınıñ aḥbâbınıñ⁵²³⁹
Ḥürmetiycün olsun ol aşḥâbınıñ

5240 Pes bizi koyma caḥîmlerde zelîl⁵²⁴⁰
Gel delîl ol sen bize pes ey Delîl

El-emân ey Ḥâlîk-ı her şubḥ u şâm⁵²⁴¹
El-emân ey Râzîk-ı her her ḥâş u âmm

Gel bizi âzâd kııl âzâd kııl⁵²⁴²
Dü cihan içinde bizi şâd kııl

Atamuzı anamuzı daḥı sen⁵²⁴³
Dilerüz âzâd kııl ey Zü'l-minen

Daḥı her kim var ise ehl-i imân⁵²⁴⁴
Kamusın koyma caḥîme el-emân

5245 Şâhib-i kitâb [kuluñı ey] Aḥad⁵²⁴⁵
Buñ gün içre eylegil aña meded

⁵²³⁵ (T175a) ol Ḥafîz ismüñ: isimler L // ʿözür-pezir: ʿöz pezir M

⁵²³⁶ bu Żaʿîfî kuluña sen: kullarını bu Żaʿîfî L / Hâkîm: Kerîm E

⁵²³⁷ beyit: - L / egri yolu dilerüz: dilerüz egri yolu E; dilerüz egri M

⁵²³⁸ (M172a) beyit: - L / ḥürmetiycün: ḥürmetine M

⁵²³⁹ beyit: - L

⁵²⁴⁰ beyit: - L / pes: sen T // ey: - M

⁵²⁴¹ beyit: - L / Ḥâlîk-ı: Ḥâlîk u E M // Râzîk-ı: Râzîk u E M; Ḥâlîk-ı T / ḥâş u: ḥâş-ı Ç

⁵²⁴² beyit: - L / bizi âzâd kııl: âzâd kııl bizi E // cihan içinde: cihanda hem M

⁵²⁴³ beyit: - L / sen: hem E M // kııl ey Zü'l-minen: kılasın hem bu dem E M

⁵²⁴⁴ beyit: - L / her kim: kim ki E M // el-emân: vir emân T

⁵²⁴⁵ beyit: - Ç L T / şâhib-i kitâb [kuluñı ey]: nâm ü Şâhsüvârzâd Hüseyin kuluñ E / [kuluñı ey]:

Seyyid Aḥmed kuluñ M / aña: - M

Bu du‘ âmuz gel kabûl it ey Vekîl⁵²⁴⁶
Muştafânuñ hürmetine ey Celîl

Oğuyanı dinleyeni yazanı⁵²⁴⁷
Raḥmetüñle yarlıgağıl yâ Ğanî

Fâ‘ ilâtün fâ‘ ilâtün fâ‘ ilât⁵²⁴⁸
Biñ günâhı ‘afv ider bir şalavât

Ger dilersiz bulasız oddan necât⁵²⁴⁹
Vir Muḥammed Muştafâya çok şalât

5250 Bu du‘ â maḳbûlını her kim diler⁵²⁵⁰
Fâtiḥa didüm oğur ol şîr-i ner

Der-beyân-ı Mânî‘ üñ Ebû Hureyre Raḍiya’llâhu ‘Anhü Ḥazretinden Su’âli*

Nâle kıl ey bülbül-i ğam-ḥâr sen⁵²⁵¹
Çün olupsın ḥâr elinden zâr sen

Niçe bir ḥâr ile hem-zâr olasın⁵²⁵²
Ḥârı terk it tâ güle yâr olasın

Sen ki yâr olduñ güle pes ey cevân⁵²⁵³
Daḥı bilmezsin nedür hem bu cihân

E183b ‘Aql u fikrûñ ol beḳâ mülke gider⁵²⁵⁴

⁵²⁴⁶ beyit: - L / gel: sen Ç // Muştafânuñ hürmetine: Muştafâ hürmetine sen E M

⁵²⁴⁷ beyit: - Ç / oğuyanı dinleyeni yazanı: kâri’ vü sâmi‘ ü hem kâtibini E M / yazanı: yazdırup hem yazanı T // raḥmetüñle yarlıgağıl yâ: raḥmetüñle ğarḳ eyle yâ Rabb ü E / yarlıgağıl: yarlıga sen T

⁵²⁴⁸ beyit: - L T / fâ‘ ilâtün fâ‘ ilâtün fâ‘ ilât: fâ‘ ilâtün fâ‘ ilât Ç // mısra: - Ç / biñ günâhı ‘afv ider bir: vir Muḥammed Muştafârâ M

⁵²⁴⁹ beyit: - Ç E L M // Bu mısra da vezin bozuk.

⁵²⁵⁰ beyit: - Ç E L M

* Der-beyân-ı Mânî‘ üñ Ebû Hureyre Raḍiya’llâhu ‘Anhü Ḥazretinden Su’âli: Der-beyân-ı Mânî‘ üñ Ebû Hureyre Raḍiya’llâhu ‘Anh Ḥazretlerinden Su’âli A; Başlık: - Ç L; Der-beyân-ı Mânî‘ üñ Ḥazret-i Ebû Hureyre Raḍiya’llâhu ‘Anh M; Dîbâce T

⁵²⁵¹ (A166b; T175b) ğam-ḥâr: ğam-ḥâre A // olupsın ḥâr elinden zâr sen: oluban cevri elinden gidesin L / olupsın: olursın M / zâr: zâre A E; zar M

⁵²⁵² hem-zâr: hem-râh A, M; hem-râz Ç; zâr T / olasın: olasıñ L // tâ: hem; olasın: olasıñ L

⁵²⁵³ beyit: - L / olduñ güle pes ey cevân: oldın güle ey nev-cevân T / ey: - M / cevân: cüvân A E M // hem bu: bu hem M

Çün beķā bulduñ fenāyı kim nider

5255 Çün beķā bulmaķ dilersen pes a yār⁵²⁵⁵
Hoş ‘ ameller var bu dem kıl āşikār

‘ İlm okı Allāh için ey kām-rān⁵²⁵⁶
Halk için olmaya ‘ ilmün pes ‘ ayān

Dağı ger var ise mālın ey gözüm⁵²⁵⁷
Haķ yolına vir anı budur sözüm

Ç150a Bir dağı itseñ gazālar zinhār⁵²⁵⁸
Fī sebīli’llāhı kıl ey nām-dār

Bu ‘ ameller kim saña didim bu dem⁵²⁵⁹
Haķ için ger ider olsañ dem-be-dem

5260 Lāyık-ı cennet olursın bī-gümān⁵²⁶⁰
Bil bu sözümde benüm yokdur yalan

Yoksa halk için idersen ger anı⁵²⁶¹
Lāyık-ı dūzağ pes olduñ ey denī

Kalduñ ol nār-ı caħīm içre figār⁵²⁶²
Haķ katında dağı olduñ şerm-sār

Diñler iseñ bir ‘ iber saña direm⁵²⁶³
Anı Tenbīh içre gördüm söylerem

Ol Ĥabību’llāh için pes bu demin⁵²⁶⁴

⁵²⁵⁴ (M172b) beyit: - L / ‘ aql u: ‘ aqlı A Ç L T / fikrūñ: fikrin T / ol beķā mülke: hem beķā milke E M
// bulduñ: buldı T

⁵²⁵⁵ dilersen pes: dilersin sen T / a yār: āşikār L // var bu dem kıl āşikār: vardurur kıl hem a yār L

⁵²⁵⁶ ey: - L // ‘ ilmün pes: ‘ amel bil L / pes: - M; bil T

⁵²⁵⁷ ger var ise mālın: ger mālın var ise A; var ise mālın pes T

⁵²⁵⁸ itseñ gazālar zinhār: itsen gazālar āşikār T / gazālar: gazāları L // fī sebīli’llāhı: fī sebīli’llāh E M

⁵²⁵⁹ saña didim: didüm saña A / saña: şaña L // Haķ için ger ider olsañ: halk için ider olursañ L / ger: -
A E M

⁵²⁶⁰ beyit: - L / lāyık-ı: lāyık u E

⁵²⁶¹ (L150b) yoksa halk için idersen ger anı: ‘ azāba lāyık olursın ey ağı L // lāyık-ı dūzeğ pes olduñ ey
denī: dūzağ içre hem kalursın bākī L / pes olduñ: oldın T

⁵²⁶² beyit: - L / ol nār-ı caħīm içre: nār-ı caħīm içre ol E / ol: - M // olduñ: oldın T

⁵²⁶³ iseñ: isen T / saña: şaña L // anı: anı dağı; gördüm: - L / Tenbīh: Tenbīhe A; Tenbih T

Çok şalavât virelüm ey mü 'minîn

5265 Tâ anuñ hürmetine ol Müste'ân⁵²⁶⁵
Bizi kıymaya caħıme el-emân

Aşbaħı oğlu anı bil söyledi⁵²⁶⁶
Kendü adı Mâni' idür ol didi

Dâhil oldum ben Medîne şehrine⁵²⁶⁷
Mescid-i peygambere vardum yine

Gördüm anda cem' olmuş bî-şümâr⁵²⁶⁸
Kim Muhammed ümmetinden hem çok er

E184a Bir kişinüñ başına anlar kamu⁵²⁶⁹
Ol kişi pes va' z iderdi ey ' amû

5270 Anlara dirdi hadîşi hem resûl⁵²⁷⁰
Diñler idi halk anı hem bâ-uşûl

Anlara didüm bu va' z iden kişi⁵²⁷¹
Kindürür söyleñ baña siz bu işi

Bir kimesne söyledi ol dem a yâr⁵²⁷²
Ol kişi kindür bu dem bil âşikâr

Ol Ebû Hureyredür va' z eyleyen⁵²⁷³
Hep eħâdiş-i Nebîdür ol diyen

Ol kişidir çün didi anı baña⁵²⁷⁴

⁵²⁶⁴ Ĥabîbu'llâh içün pes bu demin: ĥabîbe hem şalavât virelüm L // çok şalavât virelüm ey mü 'minîn: söze andan başlayalum girelüm L

⁵²⁶⁵ beyit: - Ç L // kıymaya: kıyma sen T / Bu beyitten sonra T'de "Ĥikāye" başlığı atılmıştır.

⁵²⁶⁶ (A167a; T176a) kendü: kendi Ç L T / Mâni' idür: Mâni' dür L / ol: bil A E M

⁵²⁶⁷ +

⁵²⁶⁸ // kim: bu A E M

⁵²⁶⁹ (M173a) anlar: anlar hem E // kişi pes va' z iderdi: kişinüñ va' zını diñlerler E / iderdi ey ' amû: ider bil ey ' amû A; ider ben bâ-uşûl M

⁵²⁷⁰ dirdi: virdi L // bâ-uşûl: bâ-uşûl T

⁵²⁷¹ anlara: ben L // söyleñ: söyleyîñ L; söyleyin T / siz: - L M

⁵²⁷² kindür: - A / bu dem bil: bilgil L / bil: - M //

⁵²⁷³ Ebû: Ebâ T

⁵²⁷⁴ kişidir çün: kişi çünkü A / didi anı: anı didi T // vardum: varup L / oldum aña: andan yaña A

Ben daḥı vardum ḡarīb oldum aña

5275 Va^ç zını çün diñledüm ben ey hümām⁵²⁷⁵
Va^ç zını pes ol daḥı itdi tamām

Ç150b Ben didim ol dem aña ey cān-ı men⁵²⁷⁶
Ol ḡadīşler kim işitdün anı sen

Muştafānuñ kendü ağızından ^ç ayān⁵²⁷⁷
Ol ḡadīşden baña idesin beyān

Pes murādım budurur senden a yār⁵²⁷⁸
İşidüp tutam anı ben dil-figār

Çün Ebū Ḥureyre beni diñledi⁵²⁷⁹
Pes ḡulaḡ urḡıl baña iydem didi

5280 Didi bilgil Muştafānuñ bir zamān⁵²⁸⁰
Meclisinde otururdum ey cevān

Muştafādan ḡayrı benden ḡayrı bil⁵²⁸¹
Yok idi bir kimse anda [añlaḡıl]

Anı dirken urdı bir na^ç ra ḡatı⁵²⁸²
Yire düşdi kalmadı hiç ṭāḡatı

Geldi ^ç aḡlı başına pes söyledi⁵²⁸³
Ol ḡadīşi iydeyüm saña didi

E184b Yine bir şayḡa o dem urdı ^ç ayān⁵²⁸⁴
Yire düşdi gördüm anı bī-gümān

⁵²⁷⁵ çün diñledüm ben: ben diñledüm çün A E M // va^ç zını pes ol daḥı: ol daḥı va^ç zını hem L / pes ol daḥı itdi: daḥı pes itdi ol A E; daḥı ol itdi pes Ç; daḥı pes itdi M;

⁵²⁷⁶ ben didim ol dem: ba^ç de didüm L / cān-ı: cān u A E M // işitdün: işitdür L

⁵²⁷⁷ Muştafānuñ: ol resūlūñ A E M / kendü: kendi Ç L T // baña idesin: idesiñ baña L; idesin baña T

⁵²⁷⁸ (L151a) pes: bil L T / a yār: ^ç ayān L // tutam anı: anı tutam T / dil-figār: āşikār A; hem ^ç ayān L

⁵²⁷⁹ Ebū: Ebā T // ḡulaḡ: ḡulaḡ A, M / urḡıl: urḡıl Ç L T / iydem: diyem A E M; ol dem T

⁵²⁸⁰ (T176b) bir: bu M // cevān: cūvān A E M

⁵²⁸¹ (A167b) // yok: yoḡ A / [añlaḡıl]: añlaḡıl A Ç E L M T

⁵²⁸² urdı bir na^ç ra: bir urdı na^ç ra E; na^ç ra urdı bir M

⁵²⁸³ geldi ^ç aḡlı: ^ç aḡlı geldi A // ḡadīşi: ḡadīş kim E M / saña: şaḡa L

⁵²⁸⁴ (M173b) ^ç ayān: hemān A L; a yār M // gördüm anı: anı gördüm T

5282 Yine ‘aqlı başına geldi hemîn⁵²⁸⁵
Pes hadîşî baña dirken ol demin

Yine bir şayha o dem urdı a yâr⁵²⁸⁶
Hasret ile gördüm anı âşikâr

Hayli dem bî-hûş olup kaldı o dem⁵²⁸⁷
Bil yine başına geldi ‘aqlı hem

Didi baña Muştâfâ bil söyledi⁵²⁸⁸
Yâ Ebâ Hureyre bilgil sen didi

Haşr olan gün ol Allāhu Te‘âl⁵²⁸⁹
Kamudan evvel o dem Celle Celâl

5290 Bir kişiyi da‘vet ide ol Aḥad⁵²⁹⁰
Kim hisâb itmek için bilgil Şamed

Ol kişiye aňlagıl pes bâ-uşûl⁵²⁹¹
Ümmetüm ‘âlimlerinden ola ol

Yine bir kûl da‘vet ide dem-be-dem⁵²⁹²
Fî sebîli’llâh ğazâ itmişdi hem

Ç151a Olmuş idi ol ğazâda hem şehîd⁵²⁹³
Aña dahı pes hisâb ide Mecîd

Bir kişiyi dahı da‘vet eyleye⁵²⁹⁴
Gel hisâbın bu demin vir söyleye

5295 Kim ‘azîm mâl virmiş idi aña Hâk⁵²⁹⁵

⁵²⁸⁵ hemîn: hemân T // demin: zamân T

⁵²⁸⁶ beyit: - M

⁵²⁸⁷ // başına geldi ‘aqlı: başına ‘aqlı geldi A; ‘aqlı başına geldi E M

⁵²⁸⁸ // sen didi: söyledi T

⁵²⁸⁹ gün: günde A L T / Allāhu: Allāh A Ç L T / Te‘âl: Te‘âlâ L M // o: bu A E M

⁵²⁹⁰ da‘vet ide ol Aḥad: Hâk Te‘âlâ da‘vet ide L // bilgil: bil ol A E M / Şamed: ide L

⁵²⁹¹ kişiye aňlagıl pes: kimesne aňlagıl pes L; kimesne aňlagıl hem T / kişiye: kişiyi E M / aňlagıl: aňlagıl Ç E M / pes: bil M / bâ-uşûl: bâ-uşûl T // ola: olsa T

⁵²⁹² +

⁵²⁹³ (L151b) hem: ol T // pes: hem A E M

⁵²⁹⁴ // hisâbın: hisâbın T / bu demin vir: vir bu demin A

⁵²⁹⁵ (T177a) kim: ki T / ‘azîm: - L / aña Hâk: Hâk aña E M // hoşca bak: bak taña E M

Sen anuñ şan‘ atlarına hoşca bak

Pes hıṭāb-ı ‘ izzet ola ol demin⁵²⁹⁶
‘ Ālim olan ol kişiye pes hemīn

Ben saña çok ‘ ilm bildürdüm diye⁵²⁹⁷
Ne ‘ amel kılduñ anuñla söyleye

Ol kişi ol dem iyde kim yā Īlāh⁵²⁹⁸
Giceler tā şubḥa dek ey pād-şāh

E185a Kim ḥarām itdüm uyḡuyı ben baña⁵²⁹⁹
Eyledüm zıkr ü ‘ ibādet ben saña

5300 Gündüzün daḡı ma‘ ıṣet itmedüm⁵³⁰⁰
Ṭā‘ atüñden ḡayrı yola gitmedüm

Zıkr ü tesbīḥiñi her dem söyledüm⁵³⁰¹
‘ Ömrümi bu yolda ifnā eyledüm

Pes hıṭāb-ı ‘ izzet ola ol zamān⁵³⁰²
Bil ki bu sözi yalan didiñ yalan

Ġarazuñ ol idi andan diyeler⁵³⁰³
Eyü şāliḥ kişidür bu diyeler

Ḥaşrde olan melā ‘ ikler daḡı⁵³⁰⁴
İydeler sözüñ yalandur ey aḡī

5305 Ḥalk içün ṭā‘ at iderdüñ sen a yār⁵³⁰⁵
Kim saña yaḡşı diye her kim ki var

⁵²⁹⁶ (A168a) hıṭāb-ı: hıṭāb u A E / ola: gele hem T // ol: - M

⁵²⁹⁷ saña: şaña L // kılduñ: kıldın T

⁵²⁹⁸ ol: o A / kim: ki L T // şubḥa dek ey: şubḥ olunca L

⁵²⁹⁹ uyḡuyı uyḡumı Ç; uyḡum L // zıkr ü: zıkr-i Ç L T / ben: pes L T / saña: şaña L

⁵³⁰⁰ (M174a) itmedüm: itmedüñ M // ṭā‘ atüñden: ṭā‘ atinden T

⁵³⁰¹ zıkr ü: zıkr-i E Ç L M T / tesbīḥiñi: tesbīḥi T // ifnā: ifnād M

⁵³⁰² hıṭāb-ı: hıṭāb u A // bil ki bu sözi: söziñi hem L / didiñ: didüñ hem L; didin T

⁵³⁰³ andan: anda T // eyü: güzel; bu: hem L / diyeler: bileler T

⁵³⁰⁴ ḥaşrde: ḥaşre dek T // sözüñ: sözün T / aḡī: saḡī A E M

⁵³⁰⁵ sen: pes E / a yār: ‘ ayān L // saña yaḡşı diye her kim ki var: şaña yaḡşı diyeler ḡaş ‘ ayān L / saña: -

Pes ʕitāb-ı ʕ izzet ola yine hem⁵³⁰⁶
Şāhib-i mālā diye ol pūr-kerem

Dünyāda çok māl virdüm ben saña⁵³⁰⁷
Neye ʕarc itdün anı söyle baña

Ne ʕ amel kılduñ anuñla pes diye⁵³⁰⁸
Ol ʕudā-yı lem-yezel çün söyleye

Ol kişi iyde İlāhe'l ʕ ālemīn⁵³⁰⁹
Şıla-i raḥm itdüm anuñla hemīn

Ç151b 5310 Daḥı çok faḥr ehline virdüm ʕ ayān⁵³¹⁰
Hem zekāt virdim daḥı ey Müsteʕ ān

Çok taşadduklar daḥı virdüm o dem⁵³¹¹
Daḥı ḥayr işler çok itdüm dem-be-dem

Pes ʕitāb-ı ʕ izzet ola ol demin⁵³¹²
Bil ki ḫamusın yalan diduñ hemīn

Bil ḡaraḫ ol idi andan kim saña⁵³¹³
Her kişi cömerd diyüp seni aña

E185b Pes melā'iklerine söyleyeler⁵³¹⁴
Ol idi ḫaşduñ ki cömerd diyeler

5315 Pes ʕitāb-ı ʕ izzet ola yine hem⁵³¹⁵
Ol şehīdi daʕ vet ide ol Ḥakem

Ol kişiye iyde kim dünyāda sen⁵³¹⁶

⁵³⁰⁶ ʕitāb-ı: ʕitāb u A E M / şāhib-i mālā: māl şāhibine T / şāhib-i şāhib ü A E M //

⁵³⁰⁷ virdüm: virdüm idi A E M // itdün: itdin T

⁵³⁰⁸ (L152a) kılduñ anuñla pes diye: kıldın diye anuñla pes T // E'de ikinci mısra sonraki beytin ilk mısrası olarak yazılmıştır. / çün söyleye: gör neyleye L

⁵³⁰⁹ E'de bu mısra önceki beytin ikinci mısrasının yerinde yazılmıştır. / iyde: iyde yā E / İlāhe'l ʕ ālemīn: İlāhu'l ʕ ālemīn A // şıla-i: şıla-i M

⁵³¹⁰ (T177b) faḥr ehline virdüm: faḥr ehline hem L // hem: pes; daḥı ey: idi L

⁵³¹¹ (A168b) çok: hem; o dem: ʕ ayān T // ḥayr işler çok: çok ḥayr işler T / çok: çoğ A, M; - L

⁵³¹² ʕitāb-ı: ʕitāb u A E M // diduñ: didin T

⁵³¹³ andan kim: kim andan A E M / saña: şaña L // diyüp: bilüp Ç T; diyü M

⁵³¹⁴ // ḫaşduñ: ḫaşdın T / ki: - A E M / cömerd: cömer E

⁵³¹⁵ (M174b) ʕitāb-ı: ʕitāb u A E M / Ḥakem: meger M

Niye atlı olup da virdüñ cân u ten

Ol kişi iyde o dem ey Müste‘ân⁵³¹⁷
Dîn için baş oynadum ben der-cihân

Eyledüm kâfirle cenk yoluñda ben⁵³¹⁸
Ol sebebdan atlı olundım anda ben

Pes itâb-ı ‘izzet ola ey kiři⁵³¹⁹
Bil ki yalan söyledüñ sen bu işi

5320 Kim murâduñ ol idi bil ey denî⁵³²⁰
Bir şeci‘ kişi diyeler çün seni

Pes yine o dem melâ’ikler amu⁵³²¹
Hep şehâdet ideler bil ey ‘amû

Faıır-ı âlem çün bu sözi söyledi⁵³²²
Ellerin hem dizi üzre pes odı

İki eliyle mübârek dizlerin⁵³²³
Ol demin gördüm ki döğdi ol Emîn

Yâ Ebâ Hureyre didi pes baña⁵³²⁴
İydeyüm ol kişiler hâlin saña

5325 Niçesi olsa gerek pes bilesin⁵³²⁵
Hâlıkun şan‘atların anıayasın

Kim kıyâmet günü sen bilgil a yâr⁵³²⁶

⁵³¹⁶ // niye: nişe Ç; nice L; nite T / olup da: olduda Ç L; oldun ki T / cân u ten: cân ten Ç; cânı sen L

⁵³¹⁷ o: ol A E M / dem: demin A / ey: yâ A E M T // ben der-cihân: yâ Müste‘ân A; ben dü cihân E; ben dem M

⁵³¹⁸ kâfirle cenk yoluñda: kâfir yolında cengi T / yoluñda: yolında L // anda: yoluñda E M

⁵³¹⁹ itâb-ı: itâb u A E M / ey: ol A // yalan söyledüñ sen: sen yalan didin bil T / yalan: ilâf L / söyledüñ sen: didüñ hem A; didüñ sen hem E M

⁵³²⁰ murâduñ: murâdın Ç T / ol idi bil: bu idi hem L; bu idi bil T // çün: pes A E M; bil Ç; - L

⁵³²¹ yine o dem melâ’ikler: o demde melâ’ikler hep L; melâ’iklere o dem yine T / o: ol A E M // hep: kim; bil ey: cümle L

⁵³²² çün: hem A // hem: pes L / dizi: dizim Ç E M / pes: hem E L M

⁵³²³ (L152b) // gördüm ki döğdi ol: döğdi gördüm ki L

⁵³²⁴ yâ: eyâT / baña: aña M // hâlin: hâlin T / saña: saña L

⁵³²⁵ (T178a) pes: hem A E L M / bilesin: bilesin L // anıayasın: anıayasın L

Emr ide ol Hâlık-ı leyl ü nehâr

Ç152a Dûzahı bu üç kişilerle ‘ayân⁵³²⁷
Kim gerekdür kızdura ol Müste‘ân

Ṭutruğı pes dûzahıñ anlar ola⁵³²⁸
Ne bilür ҡul başına pes ne gele

E186a Bu hadîşi hem Mu‘âviye tıyup⁵³²⁹
Çok zamân urdı başına ağlayup

5330 Faḥr-ı ‘âlemden didi kim ben daḥı⁵³³⁰
Bu hadîşi bil işıtdüm ey aḥı

Var ise ‘âlim bu sözi diñledi⁵³³¹
Ma‘nâsı nedür bunuñ hep añladı

Pes tedârik eylesün ol kendüne⁵³³²
Yoksa ol günde daḥı kimdür dine

Bil ki ol ‘âlim ki var ol öliser⁵³³³
Ol gün içre daḥı ol neyleyiser

Bu demin pes başına çâr eylesün⁵³³⁴
Hoş ‘ameller kendüne bâr eylesün

5335 Yoksa tamu ṭutruğı olur ‘ayân⁵³³⁵
Bu sözümde yokdurur şekk ü gümân

Daḥı mâldâr var ise bu arada⁵³³⁶

⁵³²⁶ (A169a) sen bilgil: olduğda L // ide ol: idelüm M / Hâlık-ı: Hâlık u A E M

⁵³²⁷ kişilerle: kişilere A E M // Bu mısra M’de yoktur. Bunun yerine takip eden on dördüncü beytin ikinci mısrası yazılmıştır: kim gerekdür kızdura ol Müste‘ân: hey ‘aceb kâr ider mi ey merdimân M

⁵³²⁸ beyit: - M / ṭutruğı: ṭutruğı Ç L; dutruğı T / pes: - L // pes ne: neler T

⁵³²⁹ beyit: - M / tıyup: diyüp A; duyup M T

⁵³³⁰ beyit: - M / kim: ki T

⁵³³¹ beyit: - M // ma‘nâsı: ma‘nisi A Ç E L / nedür bunuñ: nedür bunı A E; ola ne ola L

⁵³³² beyit: - M / kendüne: kendine Ç L T // kimdür dine: hem kendine L

⁵³³³ beyit: - M / bil ki ol ‘âlim ki var ol öliser: dünyâda iken tedârik göriser L / ‘âlim: ‘âlem E / var ol: ol var A E // içre daḥı: içinde A E / daḥı ol neyleyiser: sen daḥı ne kılsar L

⁵³³⁴ beyit: - L M // kendüne: kendine Ç T

⁵³³⁵ beyit: - M / ṭutruğı: ṭutruğı Ç; dutruğı T // şekk ü: şekk-i Ç L T

⁵³³⁶ beyit: - L M // bil ki bu sözler: belki bu sözler de T

Bil ki bu sözler aña hem kâr ide

Mâlmı Allâh için harc eyleye⁵³³⁷
Ġayrı yola virse kime neyleye

Bil ki ol üç kişinüñ biri dağı⁵³³⁸
Ol ola kızdura yarın düzağı

Dağı var ise ġazâ kılan kişi⁵³³⁹
Fî sebîli'llâh itsün ol işi

5340 Yoksa kalur şamularda ol zelîl⁵³⁴⁰
Ol Hudâdan ġayrı olmaz bir delîl

Bu hadîşler kim size kıldum beyân⁵³⁴¹
Hey ' aceb kâr ide mi ey merdümân

Kâr iderse pes gerek ey mü'minîn⁵³⁴²
Tevbeler it tevbeler biñ bu demin

Ne idersiz Hağ için idiñ anı⁵³⁴³
Tâ ki cürmüñ ' afv ide Rabb-i Ġanî

Ç152b E186b Hağ iden zîrâ kim Hâlıkdur ol⁵³⁴⁴
Kullarına rızık viren Râzıkdur ol

5345 Luğfi çokdur rahmeti pâyânı yok⁵³⁴⁵
Ol Ġanîdür ne dilerseñ anda çok

Yâ İlâhî Muştafânuñ hürmeti⁵³⁴⁶

⁵³³⁷ beyit: - L M

⁵³³⁸ beyit: - L M / üç: - A // kızdura yarın: kızdurmaya hem A

⁵³³⁹ beyit: - M // itsün ol: işlesün hem ol A E; ola ġazâ L; itsün bu T

⁵³⁴⁰ (A169b; T178b) Bu beyit A ve E'de takip eden beyitten sonra yazılmıştır. / ol: - A, M; o T // Ol Hudâdan ġayrı olmaz bir: Hağdan ġayrı olamaz kimse Ç; Hağdan ġayrı olmaz aña hem L; ġayrı Hağdan olmaya aña T

⁵³⁴¹ mısra: - M / size: siz E / beyân: ' ayân Ç E L // hey: ey T / merdümân: merdimân A, M; cân-ı men L

⁵³⁴² (L153a) // tevbeler: tevbe A / it tevbeler biñ: biñ tevbeler it L T

⁵³⁴³ (M175a) idersiz: iderse E / idiñ: idin T // Rabb-i: Rabb ü A E M

⁵³⁴⁴ beyit: - L / hağ iden zîrâ kim Hâlıkdur: hağ iden Hâlıkdurur zîrâ kim A E M; zîrâ hağ eyleyen Hâlıkdur T / zîrâ: zîrâ Ç // kullarına rızık: kulların rızıkım T

⁵³⁴⁵ beyit: - L / rahmeti: rahmetüñ M T // dilerseñ: dilerse E; dilerdin T

Çokdurur luṭfuñ bize it raḥmeti

Koymağıl nār-ı caḥīme sen bizi⁵³⁴⁷
Muṣṭafā ḥürmetine ḳamumuzu

Görmişem esmālaruñda bī-gümān⁵³⁴⁸
Bir aduñ vardur Muḳīt ey Müste‘ ān

Ol Muḳīt ismüñ ḥaḳḳıyçün ey Muḳīt⁵³⁴⁹
Ḥātmede sen bizi gel ḥıfz it

5350 E’l-Muḳaddemü’l-Mu’ahirü’l-Āḥir⁵³⁵⁰
E’l-Evvelü’l-Āḥirü’z-Zāhir

E’l-Bāṭınu’l-Veliyyü’l-Müte‘ ālī⁵³⁵¹
Ḥaḳlarıyçün meded eyle yā Ğanī

Bu Zā‘ ifi ḳuluñı hem ey Ğanī⁵³⁵²
Koymağıl nār-ı caḥīme sen anı

El-emān olsun eyā Perverd-gār⁵³⁵³
El-emān olsun Ḥudāyā Kird-gār

El-emān ey Ḥālīḳ-ı vaḥş u tuyūr⁵³⁵⁴
El-emān ey ḳulına her dem Ğayūr

5355 Sen bizi ḳılma zelīl ü ḥaḳ-sār⁵³⁵⁵
Āteş-i duzaḥlar içre dil-figār

Sen bize raḥm eyleyüp iḥsān ḳıl⁵³⁵⁶
Cürmümüzden geḳüben fermān ḳıl

⁵³⁴⁶ // luṭfuñ bize it: luṭfuñ bize vir A; bize vir E; bize de vir M

⁵³⁴⁷ beyit: - L M / ḳoymağıl: ḳoymağıl Ç T // Muṣṭafā: ol ḥabīb E

⁵³⁴⁸ esmālaruñda: esmā-i ḥüsnāda E; esmālarında T / bī-gümān: ben gedā A E M // aduñ: adın T / vardur: varduñ Ç / ey Müste‘ ān: sen ey Ḥudā A E M

⁵³⁴⁹ beyit: - L / sen bizi gel: gel bizi sen Ç / gel: - A, M; hem E

⁵³⁵⁰ beyit: - A Ç E M T // Bu mısradā vezin bozuk.

⁵³⁵¹ beyit: - A Ç E M T

⁵³⁵² ḳuluñı hem ey Ğanī: bī-nevāyı velī L // ḳoymağıl: ḳoymağıl Ç L T

⁵³⁵³ beyit: - L

⁵³⁵⁴ beyit: - L / Ḥālīḳ-ı: Ḥālīḳ u A E M / vaḥş u: vuḥuş-ı Ç; vaḥş-ı T // Ğayūr: Ğafūr A E M

⁵³⁵⁵ beyit: - L / ḥaḳ-sār: ḥaḳisār A E M // āteş-i: ātāş-ı E

⁵³⁵⁶ beyit: - L / bize: bizi Ç // fermān: dermān A E M

Variñuz cennetlerime gidiñüz⁵³⁵⁷
 Hür u ğılmānuñ şafāsın idiñüz

Hem hisāb hem kitāb yokdur size⁵³⁵⁸
 Söyleyüp rahm eyleseñ kamumuza

Bu senüñ yanıñda āsāndur ‘ayān⁵³⁵⁹
 Zīrā çok hikmetlerüñ vardur nihān

5360 Sen Hudā-yı lem-yezelsin lem-yezel⁵³⁶⁰
 Mişl-i cinsüñ yokdurur ey bī-bedel

E187a Böyle luṭfuñ ger bize ihsān ola⁵³⁶¹
 Raḥmetüñ baḥrine ne noḳsān ola

Ḳapuña geldük senüñ ey kār-sāz⁵³⁶²
 Sen efendi biz ḳuluz ey bī-niyāz

Ḳullaruñ her dem işi ‘iṣyāndurur⁵³⁶³
 Sen ki Mevlāsın işüñ Ğufrāndurur

Ç153a Tekye sensin yarlığa bu dem bizi⁵³⁶⁴
 Muştafā ḥürmetine ḳamumuzı

5365 Daḡı dīdāruñ bize göster ‘ayān⁵³⁶⁵
 El-emān ey pād-şāh-ı ins ü cān

Hem ḳuluñdur bu kitābuñ şāḫibi⁵³⁶⁶
 Ḥazret-i Şu‘ aybe it musāḫibi

⁵³⁵⁷ (T179a) beyit: - L / gidiñüz: giriñüz M // hür u: hür-ı A Ç M T

⁵³⁵⁸ (A170a) beyit: - L / hisāb: hisāb u A E M // eyleseñ: eyleyüp rahm A; eylesen T

⁵³⁵⁹ beyit: - L / yanıñda yanında T // zīrā: zīra Ç / hikmetlerüñ: ni‘metlerüñ M; hikmetlerüñ T

⁵³⁶⁰ beyit: - L // mişl-i: mişl ü A E M / yokdurur: yokdır T

⁵³⁶¹ (M175b) beyit: - L / luṭfuñ ger: bir luṭfuñ A E M // baḥrine: baḥrinde A; baḥrinden E M

⁵³⁶² beyit: - L

⁵³⁶³ beyit: - L / ḳullaruñ her dem işi ‘iṣyāndurur: ḳulların işi dā’im ‘iṣyānīdir T // Ğufrāndurur: Ğufrānīdir T

⁵³⁶⁴ beyit: - L // ḥürmetine: ḥürmetine hem E

⁵³⁶⁵ beyit: - L / bize göster: göstür bize E / göster: göstür A; itgil naşīb Ç // pād-şāh-ı: pād-şāh u E

⁵³⁶⁶ beyit: - Ç L T / hem ḳuluñdur bu kitābuñ şāḫibi: bu günāh deryāsına ğarḳ olmuş Mīrī Ḥüseyn E; Seyyid Aḫmed ḳuluñdur ey Mu‘in M // Ḥazret-i Şu‘ aybe it musāḫibi: ḳıl dīdāruñla müşerref ey Mu‘in E; ḳıl dīdāruñla müşerref yā Metin M

Hâzırât-ı meclis olanları daḥı⁵³⁶⁷
Mü'minîn mü'minât hem daḥı

Vâlideyn ecdâdımız hep yarlığa⁵³⁶⁸
Daḥı kıyâmetde şalma darlığa

Bu du'âmuz sen kabûl it ey Refî'⁵³⁶⁹
Biñ bir ismüñ haqqıçün sen ey Semî'

5370 Oğuyanı diñleyeni yazanı⁵³⁷⁰
Raḥmetiñle yarlığağıl yâ Ğanî

Fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilât⁵³⁷¹
Biñ günâhı 'afv ider bir bir şalavât

Fâtiḥa didüm [oğuyun] her zamân⁵³⁷²
Du'âyı maḥbûl ide ol Müste'ân

Der-beyân-ı Hâzret-i Mûsâ 'Aleyhi's-selâm Bir Faḳîre Selâm Virüp Almaduğı *

Söylegil ey bülbül-i bâğ-ı fenâ⁵³⁷³
Halk iden Ḥallâka it her dem şenâ

Olmaḳ istersen eger sen mu'teber⁵³⁷⁴
'Akl u fikrün vir aña şâm u seḥer

5375 Zikrini şükrini ṭurma it anuñ⁵³⁷⁵

⁵³⁶⁷ beyit: - A Ç E M T / Bu beyitte vezin bozuk.

⁵³⁶⁸ beyit: - A Ç E M / vâlideyn ecdâdımız hep yarlığa: vâlideyn-i mü'minîn ey Şekûr L // daḥı kıyâmetde şalma darlığa: raḥmetiñle yarlığağıl yâ Ğafûr L

⁵³⁶⁹ beyit: - L // sen: hem Ç / Semî': Semî' M

⁵³⁷⁰ beyit: - A Ç M / yazanı: yazanı yazduranı E; yazdırup hem yazanı T // yarlığağıl yâ Ğanî: yarlığa cümlesini T

⁵³⁷¹ beyit: - L

⁵³⁷² beyit: - A Ç E L M / [oğuyun]: oğıyn T

* Der-beyân-ı Hâzret-i Mûsâ 'Aleyhi's-selâm Bir Faḳîre Selâm Virüp Almaduğı: Der-beyân-ı Hâzret-i Mûsâ 'Aleyhi's-selâm Bir Faḳîre Selâm Virdüğü A; - Ç L; Der-beyân-ı Hâzret-i Mûsâ 'Aleyhi's-selâm Bir Faḳîre Selâm Virdi M; Dübâce T

⁵³⁷³ (T179b) söylegil ey bülbül-i bâğ-ı fenâ: nâle kıl ey 'andelîb-i dil-fetâ L / bülbül-i bâğ-ı fenâ: bülbül ü bâğ u fenâ A, M; bülbül-i bâğ u bustân E // halk iden Ḥallâka it her dem şenâ: hezârân bülbüller öter gülüstân E / Ḥallâka it her dem şenâ: Ḥallâkî eyle medḥetâ L

⁵³⁷⁴ istersen: istersen T / sen: - L // 'akl u: 'akl-ı Ç L T / fikrün: fikrin T / şâm u: şâm-ı Ç L

⁵³⁷⁵ şükrini: fikrini L / ṭurma: durma T // cân u: cân-ı Ç; cânıñ L T

Dü cihānda şād ola cān u tenüñ

Sen daḥı kāmīl kulundan olasın⁵³⁷⁶
Niçe bir sen bu fenāda qalasın

Bu fenāya i‘ tibār itme şaḥın⁵³⁷⁷
İ‘ tibār idenlere bu dem baḥın

E187b Xanı Deḥḥāk u Sikender Pehlūvān⁵³⁷⁸
Kim diyerlerdi bizümdür bu cihān

İkisin bir ḍarb ile ḥürd eyledi⁵³⁷⁹
Kara toprağa koyup yurd eyledi

5380 Ne umarsın daḥı sen bu fāniden⁵³⁸⁰
Sen anı yurd eyledüñ bilmem neden

Yoksa ‘akluñ yok mıdur ey kem-şinās⁵³⁸¹
Yā tūtop göñlüñ senüñ bu demde pas

Gel gider pāsı göñülde vir cīlā⁵³⁸²
Bu fenāyı terk kıl idüp şalā

Bir daḥı baḥma bu fānī yüzine⁵³⁸³
Kim fenādur özi nedür sözi ne

Pes eger terk itdüñ anı sen a yār⁵³⁸⁴
Bil qarīb olduñ Ḥudāya āşikār

Ç153b 5385 Dü cihānda şād-kām olduñ daḥı⁵³⁸⁵

⁵³⁷⁶ (A170b) olasın: olasıñ L // sen bu fenāda qalasın: bu fenāya sen baḥasıñ L / sen: yā T / bu: - M

⁵³⁷⁷ beyit: - L // bu: bir Ç

⁵³⁷⁸ (L153b) Deḥḥāk u: Deḥḥāk A Ç E L T / Sikender: İskender A Ç E L M // diyerlerdi: dirler idi E

⁵³⁷⁹ (M176a) ḥürd eyledi: itdi helāk L // kara toprağa koyup: toprak içre anları L / toprağa: toprağa T

⁵³⁸⁰ umarsın daḥı sen: umarsıñ ey aḥī L // sen anı yurd eyledüñ: biz anı yurd eyledük L / sen: sen daḥı M / eyledüñ: eylemek Ç; eyledin T

⁵³⁸¹ ‘akluñ yok mıdur ey kem-şinās: fikrimüz yok mıdur et nās L // yā tūtop göñlüñ senüñ bu demde: yā dutup bu demde göñlüñ seniñ Ç; yāḥūd tūtop göñlümüz bu dem L / tūtop: dutup T

⁵³⁸² pāsı göñülde: göñülde pāsı Ç L; göñülde M // kıl idüp: idüben vir A E M

⁵³⁸³ bir daḥı baḥma bu fānī: biz daḥı baḥmayalum biz L // sözi: yüzi L

⁵³⁸⁴ pes: hem M / eger terk itdüñ anı: gerek terk ider iseñ L / itdüñ: itdin T // bil qarīb olduñ Ḥudāya: qarīb olduñ Ḥudāya sen L / qarīb olduñ: ğarīb oldı E / olduñ: oldın T

Ṭutar iseñ sözümi bil ey aḥī

Saṇa temşil ideyüm ben bir ḥaber⁵³⁸⁶
Didi Bedrū'l-Vā' izinde bir 'iber

Līkī lāyık budurur ey mü 'minīn⁵³⁸⁷
Muştafāya iydelüm biz bu demin

E's-şalāt u ve's-selām olsun aña⁵³⁸⁸
Kim Şeffī' olup bizi daḥı aña

Ḥazret-i Mūsā peygamber ol hümām⁵³⁸⁹
Aña daḥı iydelüm bī-ḥad selām

5390 Gider iken bir zamān Ṭūr Ṭağına⁵³⁹⁰
Kim münācāt ide Yezdāna yine

Bir faḳīr gördi yol üzre ol resūl⁵³⁹¹
Başın aşāğa şalup ṭurmuşdı ol

Bir 'aşāsı var elinde ṭurmayup⁵³⁹²
Ṭoprağı ḳurdardı ol yorulmayup

E188a Pes Kelīm ol dem selām itdi aña⁵³⁹³
Almadı Mūsā görüp ḳaldı ṭaṇa

Bir daḥı virdi selām aña 'ayān⁵³⁹⁴
Almadı yine selāmın ol cevān

5395 Kendü kendüne o dem Mūsā didi⁵³⁹⁵

⁵³⁸⁵ Bu beyit M'de takip eden beşinci beyitten sonra yazılmıştır. / olduñ: olsuñ E; oluñ L; oldın T // ṭutar iseñ sözümi bil ey aḥī: ṭutar olsañ sözümi benüm daḥı L / ṭutar iseñ: dutar olsan T

⁵³⁸⁶ saṇa temşil ideyüm ben: bir temşil ideyüm M / temşil: temsil A; temşil L T

⁵³⁸⁷ līkī: līki A; leykin E; - M // iydelüm biz bu demin: lüm bu dem hemīn A; iydelüm bu dem hemīn E; iydelüm budur hemīn M

⁵³⁸⁸ // daḥı: ya' nī M / Bu beyitten sonra T'de "Ḥikāye" başlığı atılmıştır.

⁵³⁸⁹ (T180a) hümām: zamān E M // bī-ḥad selām: şalavāt bu zamān E M

⁵³⁹⁰ bir zamān Ṭūr Ṭağına: Ṭūr Ṭağına bir zamān L / Ṭağına: Ṭağında E; Dağına M T

⁵³⁹¹ üzre: üstinde Ç; üste T // başın: başın T

⁵³⁹² (A171a) ṭurmayup: durmayup A T // ṭoprağı: toprağı E; toprağı T / ol: - M

⁵³⁹³ (L154a) itdi: virdi E L M // Mūsā görüp: görüp Mūsā Ç

⁵³⁹⁴ (M176b) // selāmın: selāmı L; selāmın T / cevān: cüvān A E M

⁵³⁹⁵ kendü kendüne: kendi kendine Ç L T

Ne ‘acebdür bu kişi işitmedi

Bir dağı virdi selām ol şîr-i ner⁵³⁹⁶
Almadı yine selāmın hem ol er

Pes ğazāb-nāk oldu Mūsā bu işe⁵³⁹⁷
Kim selāmum almadı benüm nişe

Dimedi bir söz dağı gitdi o dem⁵³⁹⁸
Çünkü Tūr Tağına yitdi dem-be-dem

Hālîka hem çok münacāt eyledi⁵³⁹⁹
Derd-i dilden ‘arz-ı hācāt eyledi

5400 Ol ğazab fikrinde kalmışdı anuñ⁵⁴⁰⁰
Kaplamışdı pes kamu cān u tenüñ

Çün Kelīm idi kelāmın söyledi⁵⁴⁰¹
Ba‘ dehu pes Hālîka ol dem didi

Didi yā Rab ben Kelīmüñ olayım⁵⁴⁰²
Yā niçesi hāmdiñi ben kılayım

Ç154a Bilürem sensin çü Rabbü’l-‘ālemîn⁵⁴⁰³
Kamulardan ulu sensin pes hemîn

Ululukla her kelāmı sen ‘ayān⁵⁴⁰⁴
Benüm ile söyleşürsin her zamān

5405 Sen ‘alîmsin ol kişiye pes didi⁵⁴⁰⁵
Üç kezin virdüm selāmum almadı

Söyledi Mūsāya ol Celle Celāl⁵⁴⁰⁶

⁵³⁹⁶ şîr-i: şîr ü A Ç E M T // selāmın: selāmın T / hem: - L

⁵³⁹⁷ // selāmum almadı benüm nişe: selām-ı Tañrıdur almaz nice L / benüm: bu er A

⁵³⁹⁸ bir söz: Mūsā T / dağı: - Ç // Tağına: Dağına A L M T

⁵³⁹⁹ // dilden: dilden E / ‘arz-ı: ‘arz u A E

⁵⁴⁰⁰ // cān u: cān-ı Ç L M T

⁵⁴⁰¹ idi: itdi L // kelāmın: kelāmın T // pes Hālîka ol dem: Hālîka ol demîn L / pes: ol E M T

⁵⁴⁰² (T180b) // hāmdiñi ben kılayım: ben hāmdiñi kılmayayım T

⁵⁴⁰³ sensin çü: çün sensin Ç // ulu sensin pes: ulusın sen A

⁵⁴⁰⁴ ululukla: ululuğla A E M // söyleşürsin: söyleşür A

⁵⁴⁰⁵ ‘alîmsin: ‘alîmsin L / pes: hem M // selāmum: selāmı Ç L T

Ya' nî mişl-i cinsi yok ol bî-zevâl

Ey Kelîm ol dervîşe üç kez selâm⁵⁴⁰⁷
Virdüñ almadı selâmuñ ey hümâm

E188b Yoksa sen ğayret mi çekdüñ bu işe⁵⁴⁰⁸
Çekme ğayret dahı düşme teşvîşe

Ben ki her dem ' âlemüñ Ğaffâriyam⁵⁴⁰⁹
Kamu kullar ' aybınuñ Settâriyam

5410 ' Âlemi halk eyleyen Hâlîk benem⁵⁴¹⁰
Kamunuñ rızkın viren Râzık benem

Hem seni hem anı halk iden ' ayân⁵⁴¹¹
Ey Kelîm bil ki benem itme gümân

Yedi gündir ol kişi bil ey Kelîm⁵⁴¹²
Söylemez dimez benümle ol selîm

Ben anı çok sevdüğümçün yâ resûl⁵⁴¹³
Dilerem sözün anuñ hem bilmiş ol

Kim tekellüm eyleye leyl ü nehâr⁵⁴¹⁴
Benüm ile ol dilîr ü nâm-dâr

5415 Sen elem çekme Kelîm bu zamân⁵⁴¹⁵
Bil benümle söyleşimez ol ' ayân

Çün işitdi anı Mûsâ-yı Kelîm⁵⁴¹⁶
Pes ğazab gitdi hemân oldı selîm

⁵⁴⁰⁶ (A171b) Mûsâya: Mûsâ L // cinsi yok ol bî-zevâl: cism-i cinsi yok zevâl L / ol: - Ç

⁵⁴⁰⁷ // virdüñ: virdin T

⁵⁴⁰⁸ (L154b) çekdüñ: çekdin T // dahı düşme: düşme dahı L / teşvîşe: teşvîşe M

⁵⁴⁰⁹ (M177a) dem: dü M

⁵⁴¹⁰ // kamunuñ rızkın: rızkınu kamu Ç L T / Râzık: Hâlîk L

⁵⁴¹¹ // ki: - L T; kim M

⁵⁴¹² yedi: yidi A, M; yeddi Ç T / ol kişi bil ey Kelîm: ey Kelîm bilgil elim A E M

⁵⁴¹³ +

⁵⁴¹⁴ kim: hem Ç / eyleye: eyle M / leyl ü: leyl E L // dilîr: dilâver T

⁵⁴¹⁵ // bil benümle söyleşimez ol: hem benümle bil söyleşmez bil T / söyleşimez: hem söyleşmez Ç L

⁵⁴¹⁶ // gitdi hemân: hemân gidüp L

Bil edeple didi yâ Rabb bu ‘azîz⁵⁴¹⁷
Niçe kuldur kim ola böyle temîz

Sen ki Rabbü’l-‘âlemînsin ey Ğafûr⁵⁴¹⁸
Kim saña ‘âşî olursa ola ħor

Sen seversin daħı ol söylemeye⁵⁴¹⁹
Söylemeye dimeye söyleşmeye

Ç154b 5420 Bu ne sırdur yâ İlâhe’l-‘âlemîn⁵⁴²⁰
Böyle kıl kim gördi olur mı hemîn

Muştafânuñ ħürmetiyçün ey Ğanî⁵⁴²¹
Bu ne sözdür gel baña bildür anı

Bu ne işdür ey Ĥudâ-yı Zü’l-minen⁵⁴²²
Ben kuluñ mât eylediñ bu işde sen

E189a Pes ħitâb-ı ‘izzet oldu bil hemân⁵⁴²³
Ey Kelîm iydeyüm saña beyân

Dostumuzdur bil bizim hem ol faķîr⁵⁴²⁴
Lîkî olmayan sözi ol bize dir

5425 Uymayan ħikmetlerime çok du‘â⁵⁴²⁵
Ol faķîr bilmez anı ider baña

“Cehennem kıldur ara yirden yâ Rab⁵⁴²⁶
Cümlesin ehl-i cennet eyle yâ Rab”

⁵⁴¹⁷ (T181a) bil: pes A E M

⁵⁴¹⁸ Rabbü’l-‘âlemînsin: Rabbü’l-‘âlemînsiñ L // saña: şaña; ola: olur L

⁵⁴¹⁹ sen seversin daħı ol söylemeye: sevesin seniñle ol hem söyleye Ç; seversin sen ol şaña söylemeye L; sevesin seniñle ol söyleşmeye T / seversin: sevesin E M // söylemeye dimeye söyleşmeye: tazallüm itmeye hem söylemeye L

⁵⁴²⁰ // gördi: böyle L

⁵⁴²¹ (A172a) beyit: - L / Bu beyit T’de takip eden beyitten sonra yazılmıştır. / ħürmetiyçün: ħürmetine M // sözdür: sırdur E

⁵⁴²² beyit: - L / Zü’l-minen: Zü’l-menin A E M // ben: bu A / eylediñ: eyledin T

⁵⁴²³ ħitâb-ı: ħitâb u A E M / bil: pes Ç / hemân: hümâm M // saña: şaña L

⁵⁴²⁴ (M177b) bil bizüm hem: bizim hem bil A; hem bizim bil E M / ol: bu Ç T // lîkî: lîki A; leykin E; liki M / ol: bu T

⁵⁴²⁵ (L155a) +

⁵⁴²⁶ beyit: - A Ç L M T

Sözini tutmaduğumçün hem bu dem⁵⁴²⁷
Küsmek ister benüm ile dem-be-dem

Ḥazret-i Mūsā işitdi çün anı⁵⁴²⁸
Yine ḥayrân oldı bil cān u teni

‘ Aqlını dirüp didi kim ya İlāh⁵⁴²⁹
Pād-şāhlar pād-şāhı pād-şāh

5430 Ol kişi ne vech ile ider du‘ ā⁵⁴³⁰
Anı bildür sen baña yā Rabbenā

Kim bu deñlü ola ol dostuñ senüñ⁵⁴³¹
Olmaya maqbûl du‘ āsı hem anuñ

Ḥazret-i Mūsāya didi ol Ğanī⁵⁴³²
Yā Kelīm iydeyüm nedür anı

Dir baña yā Rabbi ortadan ‘ ayān⁵⁴³³
Ḥakk kıl kamu caḥīmi bu zamān

Mü’min ü kāfır ki var ey Kird-gār⁵⁴³⁴
Ḳamusın sen ḥalk idüpsin āşikār

5435 Hep senüñ ḳuluñdurur yahşı yaman⁵⁴³⁵
Ḳamusın ḳoy cennete ey Müste‘ ān

Bu sözi dir bil baña ol nām-dār⁵⁴³⁶
Bu du‘ āyı hem ider leyl ü nehār

Daḥı bilmez var benüm ḥikmetlerüm⁵⁴³⁷

⁵⁴²⁷ hem bu dem: anı hem T // benüm ile: benüm ile hem E; benüm ile her T

⁵⁴²⁸ işitdi çün: çün işitdi T / cān u: cān-ı Ç L T

⁵⁴²⁹ +

⁵⁴³⁰ ne: bu Ç / ne vech ile ider: ider ne vech ile L // bildür sen: bildürsiñ L / baña: baña hem E

⁵⁴³¹ ol dostuñ: dostuñ ol T

⁵⁴³² // nedir anı: dir ol Ğanī A

⁵⁴³³ (T181b) // ḥakk kıl: ḥakk kıl sen A, M; ḥal it sen E / caḥīmi: caḥīmü A E

⁵⁴³⁴ mü’min ü: mü’mīn Ç L; mü’mīn T / ki: ki ne T / ey Kird-gār: yā Rabbenā Ç; Kird-gār T //

idüpsin: idüpsiñ L / āşikār: ey Ḥudā Ç

⁵⁴³⁵ senüñ ḳuluñdurur yahşı: seniñdür ḳuluñ yahşı ger L

⁵⁴³⁶ baña: - T // leyl ü: leyl-i Ç L M

Her işimde niçe biñ şan' atlarum

Ç155a E189b

Niçe kulum var benüm muhtâc u ac⁵⁴³⁸
Niçesi ' âlemden alurlar harâc

Niçesi yatur cefâda tok ile⁵⁴³⁹
Niçesi dâ'im şafâda zevk ile

5440 Niçesi vardır anuñ ' uryân beden⁵⁴⁴⁰
Niçesi ' âciz kabâsın şaymadan

Her birinde niçe hikmet dahı var⁵⁴⁴¹
Kindürür hikmetlerüm benden şorar

Ol fakîre ben direm hem bâ-uşul⁵⁴⁴²
Kim Cemâlüm var Celâlüm bilmiş ol

Pes Celâlümünden kamu küfr ehlini⁵⁴⁴³
Kim yaratdum kamusun bilgil anı

Kim ki küfr ehlidürür ol cennete⁵⁴⁴⁴
Yokdurur girmek irişmek rahmete

5445 Tâ ki igne yıldızından bil deve⁵⁴⁴⁵
Geçmeyince ol deve ive ive

Yokdurur cennet olar çün bileler⁵⁴⁴⁶
Dünyâda ne kim kılurlar kılalar

Ehl-i küfrün cenneti dünyâdurur⁵⁴⁴⁷

⁵⁴³⁷ (A172b) benüm: hem T // biñ: bir L T

⁵⁴³⁸ muhtâc u ac: muhtâc ac Ç L; ac muhtâc T // ' âlemden alurlar: alurlar ' âlemden E M / ' âlemden: ' âlemde T

⁵⁴³⁹ niçesi: niçe M // şafâda: şafâ-yı L T

⁵⁴⁴⁰ (M178a) +

⁵⁴⁴¹ (L155b) dahı var: var dahı L // kindürür hikmetlerüm benden şorar: vardurur hikmetlerim hem çok dahı L / kindürür hikmetlerüm: hikmetlerimden kindürür Ç

⁵⁴⁴² bâ-uşul: bâ-uşul T // Cemâlüm var Celâlüm: Celâlüm var Cemâlüm A E M

⁵⁴⁴³ +

⁵⁴⁴⁴ ol: - L

⁵⁴⁴⁵ yıldızından: - T / bil: bir L

⁵⁴⁴⁶ +

⁵⁴⁴⁷ küfrün: küfrin T / kamu: gidecek T

Âhiretde kamu dūzaḥdadurur

Mü 'min olanı cemālimden direm⁵⁴⁴⁸
Bil yaratdum kamuşın ey muḥterem

Çalmaz anlar şamularda bil ebed⁵⁴⁴⁹
Çün baña anlar didi Ferd [ü] Aḥad

5450 Kim banā bir söyledi bilgil 'ayān⁵⁴⁵⁰
Ol caḥīmlerden çıkar hem bī-gümān

Daḥı dünyā mü 'minūñ zindānıdır⁵⁴⁵¹
Zīrā mü 'minler bilür kim fānīdür

Âhiretdür anlaruñ hep cenneti⁵⁴⁵²
İdeler zevkı göreler ni' meti

E190a Daḥı bilgil yā Kelīmüm ol faḫīr⁵⁴⁵³
Kim du' ā ider baña bu sözi dir

Budurur tekliḫi bil her dem baña⁵⁴⁵⁴
Anuñ için hem küser benden yaña

Ç155b 5455 Çün anı Mūsā işitdi hem 'ayān⁵⁴⁵⁵
Deng ü ḫayrān oldu ḫaldı bir zamān

Bir zamān geçdi aradan pes a yār⁵⁴⁵⁶
'Aḫlı geldi başına hem dil-figār

Yalvarup yine münācāt eyledi⁵⁴⁵⁷
Derd ile zār ile gör ne söyledi

Didi ey 'ālemleri var eyleyen⁵⁴⁵⁸

⁵⁴⁴⁸ mü 'min: mü 'mīn M / olanı: olanu E; olan L M // yaratdum kamuşın: kamuşın yaratdum A

⁵⁴⁴⁹ (T182a) şamularda bil: bil şamularda T // Ferd [ü] Aḥad: Ferd ü Rabb A E M; Ferd-i Aḥad Ç L T

⁵⁴⁵⁰ // caḥīmlerden: caḥīmlerde M / çıkar hem: çıkardum T

⁵⁴⁵¹ +

⁵⁴⁵² (A173a) âhiretdür: âhiretde A Ç E M / hep: bil T

⁵⁴⁵³ +

⁵⁴⁵⁴ bil: - E M // hem: hem pes T

⁵⁴⁵⁵ (M178b) // deng ü: dengi A Ç M T

⁵⁴⁵⁶ (L156a) bir zamān geçdi: geçdi bir zamān A E // hem: - Ç

⁵⁴⁵⁷ +

Ey niçe bî-keslere çâr eyleyen

Bir sözüm var iydeyüm bu dem saña⁵⁴⁵⁹
Ol Muḥammed ḥürmetiyçün di baña

5460 Ne ‘amel kıldı bu dervîş ey Ḥudā⁵⁴⁶⁰
Böyle dost olmuş saña bulmuş ḥudā

Hem saña nâzı geçer nâz eyler ol⁵⁴⁶¹
Daḥı olmaz iş ne varsa söyler ol

Pes recā oldur saña ey kâr-sâz⁵⁴⁶²
Bu işi bildür baña ey bî-niyâz

Bir ḫuluñ olsa taḥayyürde ‘ayân⁵⁴⁶³
Hem aña sensin delîl ey Müste‘ân

Ben daḥı ḫaldum taḥayyürde bu dem⁵⁴⁶⁴
Baña bildür bu işi sen dem-be-dem

5465 Ol şeffi‘-i ‘âşî-ümmeṭ ḥürmeti⁵⁴⁶⁵
Ya‘nî ol dostuñ Muḥammed ḥürmeti

Ḥazret-i Mūsā o dem bil ey ḥümām⁵⁴⁶⁶
Pes münâcâtın ḫamu kıldı tamām

Bil ḫiṭâb-ı ‘izzet oldı ol demin⁵⁴⁶⁷
Ey Kelîmim añlayup bilgil hemîn

E190b Ol kişünñ ḫaşlet [ü] a‘mālını⁵⁴⁶⁸
Bildürem saña nitedür ḫālını

⁵⁴⁵⁸ +

⁵⁴⁵⁹ // ḥürmetiyçün: ḥürmetine A

⁵⁴⁶⁰ // saña bulmuş: saña bu iş L

⁵⁴⁶¹ saña: şaña L / eyler: ider A E M // varsa: var hem E M; var L

⁵⁴⁶² beyit: - L

⁵⁴⁶³ olsa: ḫalsa L T // hem aña: aña hem T

⁵⁴⁶⁴ (T182b) bu dem: ‘ayân Ç // sen dem-be-dem: ey bî-gümân Ç

⁵⁴⁶⁵ beyit: - L / şeffi‘-i: şeffi‘ ü E // ol dostuñ: dostuñ ol A E M

⁵⁴⁶⁶ // münâcâtın ḫamu: münâcâtın tamām T

⁵⁴⁶⁷ (A173b) ḫiṭâb-ı: ḫiṭâb u; oldı: itdi A E M

⁵⁴⁶⁸ ḫaşlet [ü]: ḫaşlet-i A Ç E L M T // saña nitedür ḫālını: saña niyedür nedür anı Ç; saña nedür nişler anı L; niyedür nedir saña anı T

Ol fakîrûñ 'ömri oduqça a yâr⁵⁴⁶⁹
Bir kezin bu fânîye ol âşikâr

5470 Kim muhabbetle dönüp bir bakmadı⁵⁴⁷⁰
Zerre deñlü aña gönli akmadı

Bil huşû'-ı şevkımuздan yâ resûl⁵⁴⁷¹
Degmedi bir kez eli bilmiş ol

Ç156a Kim bağa ol fânî dünyāya 'ayân⁵⁴⁷²
Meyl ide yâhûd aña hem bir zamân

Budurur 'ameli hemân bilmiş ol⁵⁴⁷³
Emr-i nehy 'amelini işler ol

Bil huşû'-ı şevkidür hem aña kâr⁵⁴⁷⁴
Bu fenāda bilmedi leyl ü nehâr

5475 Hâzret-i Mûsâ işitdi bu sözi⁵⁴⁷⁵
Ağlamakdan kan ile tıldı gözi

Didi kim ey Hâlık-ı ins ü melek⁵⁴⁷⁶
Virme dünyâyı bize 'uqbâ gerek

Anı didi Tûr Tağından indi pes⁵⁴⁷⁷
Bu 'iber yiter saña dinildi pes

Var ise 'aqluñ senüñ hem ey hoca⁵⁴⁷⁸
Bu fenāya bakmağıl ucdan uca

Merd iseñ meyl eyleme dahı aña⁵⁴⁷⁹

⁵⁴⁶⁹ // bu fânîye ol: ol fânîye hem L / fânîye: fenāya Ç / ol: bil T

⁵⁴⁷⁰ (M179a) // aña gönli: gönli aña A E L M

⁵⁴⁷¹ huşû'-ı: huşû' u A E // degmedi bir kez eli bilmiş: dünyā ile meyli olmadı hem L

⁵⁴⁷² ol: bu L // aña: bağa A / hem: hîç T

⁵⁴⁷³ (L156b) beyit: - A Ç E M T // Bu mısradan vezin bozuk.

⁵⁴⁷⁴ beyit: - L / şevkidür hem aña kâr: şevkederdür aña kâr A E M; nite şevkımdur hem aña kâr Ç

⁵⁴⁷⁵ beyit: - L / Bu beyit A E ve M'de iki beyit önce yazılmıştır.

⁵⁴⁷⁶ beyit: - L / ey: yâ T / Hâlık-ı ins ü melek: Hâlıkı sen ins ü cân A E M // dünyâyı bize: bize dünyâyı A / gerek: emân A E M

⁵⁴⁷⁷ beyit: - L / Tağından: Dağından A, M, T

⁵⁴⁷⁸ // bakmağıl: bakmağıl Ç T; bakma kıl L

Gel sözüm tut bu naşihatdür saña

5480 Ger ‘ayālūñ var ise ey göñlü şād⁵⁴⁸⁰
Ol kadar çalış dañı itme ziyād

Tā ki muhtāc olmayalar bir zamān⁵⁴⁸¹
Herkes budur sözüm ey merdümān

Yoksa artuğ çalışup dirseñ anı⁵⁴⁸²
Bil ki senden ğayrı yokdur bir denī

Zīrā kim ğayrılara qalur da yir⁵⁴⁸³
Dañı biñ beyhūde sözler saña dir

E191a Āhiretde dañı hālūñ bilesin⁵⁴⁸⁴
Ger helāl dirdiñ ise anılayasın

5485 Kim hisābın ister anuñ ol Çalab⁵⁴⁸⁵
Şanma kolaydur anı bilgil ta‘ ab

Ger haramdan dirmiş iseñ sen anı⁵⁴⁸⁶
Ne geliser başıña bil sen seni

Dūzañ-ı nāruñ içinde qalduñ uş⁵⁴⁸⁷
Tamular içre giriftār olduñ uş

Çünkü hālūñ bu ola pes ey aḥī⁵⁴⁸⁸
Māl-ı dünyāyı nidersin ey saḥī

Gel dañı bakma bu dünyāya a yār⁵⁴⁸⁹
Zīrā bağan ğor olur hep aşikār

⁵⁴⁷⁹ beyit: - L / iseñ: isen T // naşihatdür: tā haqdur A; dem haqdur E M

⁵⁴⁸⁰ (T183a) +

⁵⁴⁸¹ // herkes: birkes A E / merdümān: merdimān A, M

⁵⁴⁸² çalışup: hırş-ı māl L / dirseñ: dirsen T // senden ğayrı yokdur bir: nāre müsteḥakıñ L

⁵⁴⁸³ (A174a) zīrā: zīra Ç / ğayrilere qalur da: mālın qalur hem ğayrı L // dañı: - A / biñ: bil M / saña: dañı E M; saña L

⁵⁴⁸⁴ hālūñ: hālīn Ç / bilesin: göresiñ L // dirdiñ ise anılayasın: ise hisābın diresiñ L / dirdiñ: dirdin T

⁵⁴⁸⁵ beyit: - L / hisābın: hisābın T

⁵⁴⁸⁶ (M179b) sen: pes Ç L T // sen seni: sen anı A; ey denī E M

⁵⁴⁸⁷ dūzañ-ı: dūzañ u M / nāruñ içinde qalduñ: nārın içinde qaldın T // olduñ: oldın T

⁵⁴⁸⁸ beyit: - L / aḥī: saḥī A E M // saḥī: aḥī A E M

⁵⁴⁸⁹ beyit: - L // zīrā: zīra Ç / hep: bil Ç

Ç156b 5490 Pes bu kez şun⁵⁴⁹⁰ -ı Hudâyı gözle sen⁵⁴⁹⁰
 Kılbüni pâk eyle bu dem düzle sen

Tâ bulasın kırb-ı Hakkâ sen de yol⁵⁴⁹¹
 Hâş olasın her sözün ola kabûl

Dü cihânda yüzün ola mâh-ı tâb⁵⁴⁹²
 Söz budur Vallâhu a⁵⁴⁹² lem bi's-şavâb

Yâ İlâhî Müctebânun hürmeti⁵⁴⁹³
 Ya⁵⁴⁹³ nî Ahmed Muştafânun hürmeti

Sen bize dağı hidâyet eylegil⁵⁴⁹⁴
 Toğrı yoldan egri yola kıymağıl

5495 Bu Za⁵⁴⁹⁵ 'ıfı kıul senündür kıul senün⁵⁴⁹⁵
 ' Afv kııl geçüp günâhından anun

Görmişem esmâlar içre ben hakkır⁵⁴⁹⁶
 Bir adun vardır Hâbîb ey bî-nazîr

Ol Hâbîb ismün hakkıyçün ey Hâbîb⁵⁴⁹⁷
 Sen bize lutf eyle ol dem yâ Mucîb

E'l-Berrü't-Tevvâbu'l-Muntaķim⁵⁴⁹⁸
 E'l-' Afuvvu'r-Ra 'ûfu'l-Mâlikü'l-Mülk

Zü'l-Celâli ve'l-İkrâm⁵⁴⁹⁹
 Hürmetine yarlıgağıl pür-kerem

5500 Bu isimlerün hakkıyçün ey pür-kerem⁵⁵⁰⁰

⁵⁴⁹⁰ beyit: - L / pes: sen T / bu kez: - A // bu: - M

⁵⁴⁹¹ beyit: - L // sözün: sözün T

⁵⁴⁹² beyit: - L / yüzün: yüzün T // Vallâhu: Allâhu T

⁵⁴⁹³ Bu beyit L'de bir sonraki beyitten sonra yazılmıştır. / Müctebânun: Müctebânun hem E

⁵⁴⁹⁴ sen bize dağı hidâyet: yâ İlâhî hâş ' ameller L // egri yola: eğriye A / kıymağıl: kıymağıl Ç L M T

⁵⁴⁹⁵ (T183b) beyit: - L

⁵⁴⁹⁶ esmâlar içre ben hakkır: esmâ-i hüsnâ içre ben L // Hâbîb: Hâsîb A E T / bî-nazîr: bî-nazîr A T

⁵⁴⁹⁷ beyit: - L / Hâbîb: Hâsîb; Hâbîb: Hâsîb A E T // yâ: ey A E M

⁵⁴⁹⁸ beyit: - A Ç E M T / Bu mısradâ vezin bozuk.

⁵⁴⁹⁹ beyit: - A Ç E M T / Bu mısradâ vezin bozuk.

⁵⁵⁰⁰ beyit: - A Ç E M T / lutf [u]: lutf-ı L // Bu mısradâ vezin bozuk.

Luṭf [u] ʿ ināyet kıl yâ Kerem

Bizi sen şorı hisâbsız cennete⁵⁵⁰¹
 Koyuban daḥı irişdür raḥmete

E191b Daḥı dîdâruñla maʿ mûr it bizi⁵⁵⁰²
 El-emân ey Ferd ü Rabb ḳamumuzu

Aşlımuzı neslimüzi şâd kıl⁵⁵⁰³
 Kûl senüñdür ḳamusın âzâd kıl

Daḥı ḳamu müʾmin olan ḳulları⁵⁵⁰⁴
 ʿ Afv idüp koy cennete sen anları

5505 Biz ḳuluz her dem ḥaṭâdur işimüz⁵⁵⁰⁵
 Sen ki Mevlâsın ʿ aṭâdur işiñüz

Pes gerek bizden ḥaṭâ senden ʿ aṭâ⁵⁵⁰⁶
 Buñ gün içre sen bize eyle rehâ

Daḥı dîdâruñ naşîb it ey Ğanî⁵⁵⁰⁷
 Bu göz ile görelüm daḥı anı

Ey Hudâ-yı lem-yezîl ey bî-niyâz⁵⁵⁰⁸
 Ey Hudâ-yı Ğayb-dân ey kâr-sâz

Ḳapuña geldük senüñ biz el-emân⁵⁵⁰⁹
 Yaḥşilerden kıl bizi itme yaman

Ç157a 5510 El-emân sensin Ḥakem sensin Ḥakem⁵⁵¹⁰
 İki ʿ âlemde bizi gel itme kem

Sen Aḥadsın gel bizi ḳılma melûl⁵⁵¹¹

⁵⁵⁰¹ (A174b; L157a) +

⁵⁵⁰² beyit: - L / dîdâruñla: dîdârınla T // Ferd ü: Ferd-i Ç T

⁵⁵⁰³ beyit: - L / şâd: şâd u A E // âzâd: âzâd u A

⁵⁵⁰⁴ (M180a) beyit: - L // idüp: kıl T

⁵⁵⁰⁵ beyit: - L

⁵⁵⁰⁶ beyit: - L // buñ: bun T / bize: bizi A E

⁵⁵⁰⁷ beyit: - L / dîdâruñ: dîdârın T // daḥı anı: anı daḥı E M; daḥı seni T

⁵⁵⁰⁸ beyit: - L

⁵⁵⁰⁹ beyit: - L // kıl: it Ç

⁵⁵¹⁰ beyit: - L / Ḥakem: Ḥakîm Ç

Her du‘âmuz bu demin eyle kabûl

Hürmetiyeün olsun ol kân-ı gevher⁵⁵¹²
Ya‘nî ol kimse ki şakķ itdi kamer

Na‘leyn-i tozına anuñ sen bizi⁵⁵¹³
Gel bağışla ey Hudâ kamumuzu

Bu kitâbuñ şâhibi didâruñ⁵⁵¹⁴
Görmek ister kıl müşerref ey Ğanî

5515 Oğuyarı dînleyeni [yazarı]⁵⁵¹⁵
Raĥmetiñle yarlıgağıl yâ Ğanî

Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilât⁵⁵¹⁶
Biñ günâhı ‘afv ider bir şalavât

Ger kabûl olmaķ dilersen bu du‘â⁵⁵¹⁷
Fâtîha didüm [oķuñ iydüñ] senâ

Der-beyân-ı Muĥammed Şallâ‘llâhu ‘Aleyhi ve Sellem Cennet Ehlin Ĥaber Virdigi*

E192a Nâle kıl ey ‘andelîb-i şâd-kâm⁵⁵¹⁸
Turma ĥamd it Ĥâlîķa her şubh u şâm

Kim seni ol dîn-i İslâm eylemiş⁵⁵¹⁹
Gör ne luţf itmiş saña gör neylemiş

⁵⁵¹¹ beyit: - L / gel: pes Ç // du‘âmuz bu demin: demin du‘âmuzı A E M

⁵⁵¹² beyit: - L / ol: - A // ol: o T / ki: kim A E M

⁵⁵¹³ (T184a) beyit: - L / na‘leyn-i: na‘leni T

⁵⁵¹⁴ beyit: - Ç L T / bu kitâbuñ şâhibi: Şâhsüvâr-zâde Mîrî Ĥüseyn senüñ A; Seyyîd Aĥmed umar senüñ M // ey: yâ M

⁵⁵¹⁵ beyit: - A Ç L M / [yazarı]: yazarı yazduranı E; yazdırup hem yazarı T // yarlıgağıl: yarlıga sen T

⁵⁵¹⁶ beyit: - Ç E // biñ günâhı ‘afv ider bir: vir Muĥammed Muştâfâya çok T / ‘afv: maĥv L

⁵⁵¹⁷ beyit: - A Ç E L M / [oķuñ iydüñ]: oķın iydin T

* (A175a) Der-beyân-ı Muĥammed Şallâ‘llâhu ‘Aleyhi ve Sellem Cennet Ehlin Ĥaber Virdigi: Der-beyân-ı Ĥazret-i Resûl-i Ekrem Şallâ‘llâhu ‘Aleyhi Te‘âlâ ve Sellem Ehl-i Cennetden Ĥaber Virmesi A; Meclis-i Resûl-i Ekrem Cennet Ehlin Beyân İtdügidür Ç; - L; Der-beyân-ı Muĥammed Şallâ‘llâhu ‘Aleyhi ve Sellem Cennet Ehlin Ĥaber M; Dîbâce T

⁵⁵¹⁸ ‘andelîb-i: ‘andelîb ü A // turma: durma T / şubh u: şubh-ı Ç E L T

⁵⁵¹⁹ kim seni ol dîn-i İslâm: daĥı hem dîn-i İslâmdan A; dîn-i İslâmdan seni ol E M / eylemiş: eyledi L // saña gör neylemiş: gör neyledi L / gör: ol Ç

5520 Ümmet itmiş bir güzeller şâhına⁵⁵²⁰
Kim güzellikde güneş ne mâh ne

Halk olup kamu anuñçün her ne var⁵⁵²¹
Yirde gökde ger nihân ger âşikâr

Çün senüñ bir böyle ser-dâruñ ola⁵⁵²²
Buñ gün içre dañı ğam-ğâruñ ola

Pes gerekdür tutasın her sözünü⁵⁵²³
Görmek isterseñ anuñ sen yüzünü

Bir kesin hakkında dime sen yalan⁵⁵²⁴
Furşatın bulsañ bu dem virgil emân

5525 Tevbe eyle itmegil şağın hemân⁵⁵²⁵
Çün naşihat söylerem tutğıl emân

Dañı sū-i zan ider olsañ a yâr⁵⁵²⁶
Fikr-i fāsiddür gel itme âşikâr

Bir kese eylik olursa ey ağı⁵⁵²⁷
İstemez olsañ eger anı dañı

Hak Te'âlâ kenzini bil ey deni⁵⁵²⁸
Korumağdur ol dañı itme anı

Ger ider olsañ bu fi'li dem-be-dem⁵⁵²⁹
Sen bağılsın her işin bil oldı kem

5530 Pes kıyâmetde sen olduñ şerm-sâr⁵⁵³⁰

⁵⁵²⁰ (M180b) bir: ol E M

⁵⁵²¹ olup: idüpdür A / anuñçün: anuñ içün A L T // yirde gökde ger nihân ger: yir gökde ger nihân u L

⁵⁵²² bir böyle: böyle bir A / serdâruñ: serdârın T // buñ gün: bugün; ğam-ğâruñ: ğam-ğârın T

⁵⁵²³ tutasın her: tutasın hem L / her: sen A E M // isterseñ: istersen M / anuñ sen: sen anuñ A E; anıñ hem L; anuñ M

⁵⁵²⁴ dime sen yalan: sen dime yaman T // furşatın: furşatın L T / bulsañ: bulsan T

⁵⁵²⁵ beyit: - A Ç E M T

⁵⁵²⁶ beyit: - L / olsañ: olsan T / a yâr: eger Ç // gel: ger Ç

⁵⁵²⁷ beyit: - L / olursa: iderse Ç // olsañ: olsan T / eger: eger sen E

⁵⁵²⁸ beyit: - L // korumağdur: korumağdan T

⁵⁵²⁹ (T184b) ider olsañ: iderseñ / olsañ: olsan T // işin: işin L / bil: pes Ç; -E

⁵⁵³⁰ sen olduñ: olduñ sen L / sen: ne Ç // çağımler içre kaldıñ: cehennemler içre kaldın T

Hem caḥīmler içre ḳaldıñ dil-figār

Ç157b Zīrā kim didi resūl-i müste‘ān⁵⁵³¹
Cennete girmek baḥīle yoḳ ‘ayān

Daḥı ger zāhid olursa hem didi⁵⁵³²
Cennete girmek aña yoḳ söyledi

Bu ḥadıṣı çün işitdün ey gözüm⁵⁵³³
Gel baḥıl olma şaḳın budur sözüm

E192b Bir ḥikāyet iydeyüm saña beyān⁵⁵³⁴
Bu sözüm hem çok münāsib bī-gümān

5535 ‘Ālemün tācı kamu göz nūrına⁵⁵³⁵
Çok şalavāt idünüz bu dem yine

Kim Şefi‘ü’l-müznibīn ol gül-‘izār⁵⁵³⁶
İyde bizimçün şefā‘at ihtiyār

İydeyüm bir söz saña gel tut ḳulaḳ⁵⁵³⁷
Naḳl-ı Tenbīh içredür bir hoşca baḳ

Didi bir gün ol Resūlü’l-mürselīn⁵⁵³⁸
Ya‘nī Aḥmed ol Muḥammed ol emīn

Ḳamu aşḥābı ile ol [görklü] cān⁵⁵³⁹
Otururdu cem‘ olup bilgil ‘ayān

5540 Ol mübārek aḡzın açdı söyledi⁵⁵⁴⁰

⁵⁵³¹ zīrā: zīra Ç / resūl-i: resūl ü A E M

⁵⁵³² daḥı ger: ger daḥı Ç // aña yoḳ: yoḳ aña T

⁵⁵³³ (A175b; L157b) // baḥıl olma şaḳın: bu şıfat olmaḡıl L

⁵⁵³⁴ ḥikāyet: ḥikāye T / saña: şaña L // sözüm: söze T / hem çok: hem çün L; çok M

⁵⁵³⁵ // idünüz: idelüm L

⁵⁵³⁶ (M181a) beyit: - Ç / Şefi‘ü’l-müznibīn: Şefi‘ü’l-müznibīn A E; Şefi‘ü’l-müznibīnsin M // iyde bizimçün şefā‘at ihtiyār: ol bizim çün şefā‘at ḳıla fuḥtār L

⁵⁵³⁷ bir söz saña gel tut: söz saña gel tutıl Ç; şaña sözi tut L; sözi saña gel tut T // Tenbīh: Tenbīhe A; Tenbīh M / Bu beyitten sonra T’de “Ḥikāye” başlığı atılmıştır.

⁵⁵³⁸ // ol emīn: pür-emīn L

⁵⁵³⁹ ol: - A / [görklü]: görklü A Ç E L M T // otururdu: oturur M / olup: - T

⁵⁵⁴⁰ // bir söz iydeyüm bu dem: bu dem bir söz diyem L / iydeyüm bu dem: diyeyüm şimdi A; iydeyüm şimdi E M

Size bir söz iydeyüm bu dem didi

Vardurur bir cennet ehli biliñüz⁵⁵⁴¹
Şimdicek gelse gerekdür görinüz

Bu sözi kim söyledi hem ol resül⁵⁵⁴²
Ol demin bir kimse geldi bā-uşul

Ol kişi enşārīdendi bil ‘ayān⁵⁵⁴³
Gördiler anı kamu her merdümān

Ol kişinün hem şakālından a yār⁵⁵⁴⁴
Bil vuzū şuyı aqardı āşikār

5545 Şol elinde daḥı na‘leyni anuñ⁵⁵⁴⁵
Aya beñzerdi yüzi ol kimsenün

Pes selām virdi kamuca ey aḥī⁵⁵⁴⁶
Bir bucaḳda hem oturdı ol saḥī

Birbirine baḳdılar her ḥāşş u ‘āmm⁵⁵⁴⁷
Didiler devletlü başmış bu ḡulām

Kim şehādet eyleye faḥr-ı cihān⁵⁵⁴⁸
Ol kişi ḥaḳḳında pes ol görklü cān

Ç158a E193a Ehl-i cennetdür o kişi söyleye⁵⁵⁴⁹
Ne beşāretdür bu söz kim ol diye

5550 Ol cemā‘ at bu sözi söylediler⁵⁵⁵⁰
İrtesi gün kamu yine geldiler

⁵⁵⁴¹ // görinüz: gözünüz A

⁵⁵⁴² // bā-uşul: bā-uşul T

⁵⁵⁴³ (T185a) Bu beyit M’de takip eden beyitten sonra yazılmıştır. / enşārīdendi: enşārdandı L // her merdümān: ey merdimān A, M; cān ‘ayān L

⁵⁵⁴⁴ +

⁵⁵⁴⁵ na‘leyni: na‘lını A T // ol: o T

⁵⁵⁴⁶ // hem oturdı: oturup hem A; çün oturdı T

⁵⁵⁴⁷ ḥāşş u: ḥāşş Ç T // devletlü başmış: devletlü başdur E M T; ki devletli baş L

⁵⁵⁴⁸ (A176a; L158a) +

⁵⁵⁴⁹ o: ol M // bu: o T / ol diye: söyleye M

⁵⁵⁵⁰ söylediler: söyleyeler M // kamu yine: yine kamu A E M

Faḥr-ı ʿālem yine buyurdu hemîn⁵⁵⁵¹
Bir kişi gelse gerekdür bu demin

Cennet ehlidür o kişi bilesiz⁵⁵⁵²
Şimdicek anuñ yüzünü göresiz

Yine geldi ol kişi ey nām-dār⁵⁵⁵³
Dünki hey'etle o dem kıldı qarār

Ol cemā' at kamu bağışdı aña⁵⁵⁵⁴
Kaldılar cümle taḥayyürde taña

5555 Kim ne devletlü kişidür bu kişi⁵⁵⁵⁵
Eylemiş Hâlık aña bu bağışışı

Pes üçünci gün hem oldı Muştafa⁵⁵⁵⁶
Yine aşḥāb ile hem ol pür-şafā

Otururdu yine ol cān-ı cihān⁵⁵⁵⁷
Kim aña ḳurbān kamu hep ḥān-mān

Ol mübārek ağzını açdı yine⁵⁵⁵⁸
Dürr şadefden döküle kimdür dine

Dürr nedür dürr ma' denidür kânıdur⁵⁵⁵⁹
Kim kamu cānsızlaruñ cānānidur

5560 Müctebādur pür-şafādur Muştafa⁵⁵⁶⁰
Kim sözün tutsa anuñ görmez cefā

Yine aşḥābına didi ol güzîn⁵⁵⁶¹

⁵⁵⁵¹ (M181b) +

⁵⁵⁵² o: ol L / bilesiz: bilesin M // göresiz: göresiñ L; göresin M

⁵⁵⁵³ +

⁵⁵⁵⁴ kamu: yine L // taña: aña A; baña E; yaña M

⁵⁵⁵⁵ // eylemiş: eyle müşerref E / aña bu bağışışı: baña yahşı işi L

⁵⁵⁵⁶ hem oldı: çü oldı A; oldı Ç; çün oldı E M; günü yine T // hem: - Ç

⁵⁵⁵⁷ cān-ı: cān u E M // aña ḳurbān kamu: kamu ḳurbān aña A E M

⁵⁵⁵⁸ (T185b) beyit: - L // döküle: töküle Ç T

⁵⁵⁵⁹ beyit: - L / dürr ma' denidür: dürrü ma' denidür Ç; dürr ma' deni M; ma' denidür hem T // cānsızlaruñ: cānsızların T

⁵⁵⁶⁰ Muştafa: Müctebā A // sözün tutsa anuñ: anuñ sözün tuta M / tutsa: dutsa Ç

⁵⁵⁶¹ +

Cennet ehlinden bilün ey mü 'minîn

Bu araya bir kişi gelse gerek⁵⁵⁶²
Şimdicek bu hâl içinde tüzirek

Ol kişi yine çıkup geldi o dem⁵⁵⁶³
Yine evvel tek oturdu dem-be-dem

E193b Ol şahābe kâmusı yine 'ayān⁵⁵⁶⁴
Didiler ne hoş kişidür bî-gümân

5565 Kim 'aceb bu ne 'amel ider a yār⁵⁵⁶⁵
Anı biz dağı bileydük âşikâr

Ç158b Ol kişi hem ol aradan ey 'amū⁵⁵⁶⁶
Kalkuban vardı evine diñlenü

Ol şahābe içre var idi 'ayān⁵⁵⁶⁷
Bir şahābe iydeyüm saña beyān

Adı 'Abdu'llāh atası adı hem⁵⁵⁶⁸
'Amr ibn-i 'Āş idi anuñ direm

Kendü kendüne o dem fikr eyledi⁵⁵⁶⁹
Aña bir hîle idem ben hem didi

5570 Ol kes ile varayum ben dil-figār⁵⁵⁷⁰
Tâ bilem a' mālın anuñ kim ne var

Ne 'amel ider o kişi cennete⁵⁵⁷¹
Gire hem dağı irişe rahmete

⁵⁵⁶² // içinde: içre L

⁵⁵⁶³ (A176b) geldi o dem: geldi yine A, M; geldim yine E // dem-be-dem: yirine A E M

⁵⁵⁶⁴ kâmusı yine: yine kâmusı A E M

⁵⁵⁶⁵ 'amel ider: 'ameldür hem L // biz dağı bileydük: biz bileydük dağı hem E; dağı biz bileydük L; biz bileydük dağı M

⁵⁵⁶⁶ (L158b; M182a) 'amū: aḡī A // diñlenü: ol dağı A

⁵⁵⁶⁷ 'ayān: hemān T // saña: şaña L

⁵⁵⁶⁸ // 'Amr: 'Amr u A Ç E M T / idi anuñ: adı anuñ hem M; idi anı T //

⁵⁵⁶⁹ kendü kendüne: kendi kendine Ç L T // ben hem: hem ben L

⁵⁵⁷⁰ kes ile: kişiyle E M // tâ bilem a' mālın anuñ kim: hem bilem aḡvālin anuñ hem A / a' mālın: a' mālın T

⁵⁵⁷¹ o kişi: kişi ol A E M // rahmete: ni' mete T

Anuñ ol a^c mālını ben de idem⁵⁵⁷²
Raḥmete irem behište hem gidem

Çün anı fıkır eyledi ol baḥtlu⁵⁵⁷³
Pes ayağa tırdı ol yüzi şulu

Ol kişi ardına düşdi bā-uşūl⁵⁵⁷⁴
Añul añul varuban hem bilmiş ol

5575 Çün evi ḳapusına yitişdiler⁵⁵⁷⁵
İkisi hem ḳapuda görüşdiler

Didi ‘Abdu’llāh aña kim ey fülān⁵⁵⁷⁶
Gelmişem olam saña ben mihmān

Kim atamla arada bu dem a yār⁵⁵⁷⁷
Ba^c zı sözler oldı bil ey nām-dār

Ben daḥı bilgil ğaḫab ḳıldum aña⁵⁵⁷⁸
Pes yemīn itdüm o dem direm saña

E194a Gelmeyem ben eviñe üç gün didim⁵⁵⁷⁹
Daḥı üç gice yine hem söyledüm

5580 Bil ki bir yirim benüm yoḳdur varam⁵⁵⁸⁰
Üç gün üç gice o yirde ben tıram

Daḥı senden hem münāsib bil ki ben⁵⁵⁸¹
Bulmadum bir yir ḳalam ey bû’l-ḫasen

Dilerem redd itmeyesin sen beni⁵⁵⁸²

⁵⁵⁷² ol: - ; ben de: ben daḥı L / ben de idem: ben iydeyüm Ç // hem: ben L

⁵⁵⁷³ (T186a) baḥtlu: baḥtulu A E M // pes: beş L / tırdı: durdı Ç

⁵⁵⁷⁴ ardına: evine A E M / bā-uşūl: bā-üşūl T

⁵⁵⁷⁵ // hem ḳapuda: daḥı o dem A E M; bir ḳapuda T

⁵⁵⁷⁶ kim: ki T // olam saña ben: ben de saña olam A; ben olam saña vü L / ben: ben de E M

⁵⁵⁷⁷ kim atamla arada bu dem: atam ile hem aramızda A E M

⁵⁵⁷⁸ (A177a) // o dem direm: direm bu dem E M / saña: saña L

⁵⁵⁷⁹ ben: - M // üç: - ; söyledüm: söyledi T / hem: ben A

⁵⁵⁸⁰ // gün üç gice: gice üç gün L / ben: - A / tıram: duram Ç T

⁵⁵⁸¹ (L159a; M182b) hem: bil T // ey bû’l-ḫasen: ey ebû’l-ḫasen Ç; ebû’l-ḫasen L

⁵⁵⁸² beyit: - L // Rabb-i: Rabb ü A, M

Tā saña raḥmet kıla Rabb-i Ġanī

Ç159a Ol kişi çünkim işitdi bu sözi⁵⁵⁸³
Ol cevāna didi ol dem kendözi

Huş ola geldün şafā sen ey konuḡ⁵⁵⁸⁴
Üç gün olmazsa daḡı ḡal bunda çoḡ

5585 Ḳaldı ‘Abdu’llāh anuñla ey ḡoca⁵⁵⁸⁵
Bir arada daḡı üç gün üç gice

Pes naḡar kıldı anuñ aḡvāline⁵⁵⁸⁶
Añladı bildi o kişi ḡālī ne

Ol kişi yatsu namāzın hem kıılır⁵⁵⁸⁷
Ḥāba varur şubḡa dek anı bilür

Gice iḡyā eylemek yoḡ anda hem⁵⁵⁸⁸
Kim teheccüd nāfile yā ḡanda hem

Līkī ḡābdan uyananda ol kişi⁵⁵⁸⁹
‘Ādet itmiş kendüye hem bu işi

5590 Lā ilāhe bil ki illā’llāh diyer⁵⁵⁹⁰
Hem Muḡammeddür Resūlu’llāh diyer

Daḡı āb-destin namāzın ol ḡümām⁵⁵⁹¹
Çoḡ ri‘ āyetle kıılır ider tamām

Daḡı her söz kim dir idi ol zamān⁵⁵⁹²
Şer dimezdi ḡayr idi sözi ‘ayān

⁵⁵⁸³ // cevāna: cūvāna A E M / kendözi: kendi özi L

⁵⁵⁸⁴ geldün: geldin T // gün olmazsa daḡı ḡal bunda çoḡ: günden ziyāde ḡalup keyfe baḡ L / ḡal: sen A E M / çoḡ: ḡod M

⁵⁵⁸⁵ ḡaldı: geldi E M T / anuñla: anuñ ile A

⁵⁵⁸⁶ o kişi: ol kişinüñ A; kişinüñ T

⁵⁵⁸⁷ kişi: - Ç / hem: pes T // dek anı bilür: deḡin hem uyur A E M

⁵⁵⁸⁸ (T186b) // yā ḡanda: yaḡında E

⁵⁵⁸⁹ līkī: līki A; leykin E; leyki M; līk T // kendüye: kendine Ç L T / bu: ol A

⁵⁵⁹⁰ bil ki illā’llāh: belki illā’llāh hem E; belki illā’llāh M; illā’llāh L // Muḡammeddür: Muḡammed Ç L T

⁵⁵⁹¹ // ri‘ āyetle: ri‘ āyet ile E

⁵⁵⁹² +

Gördi anı kendözi şâ'im degil⁵⁵⁹³
Bildi anı giceler kı̄a'im degil

E194b Üç gün üç gice dağı anı a yâr⁵⁵⁹⁴
Bu tarîkde gördi pes ol nâm-dâr

5595 Görmedi artuğ 'amel ol kişide⁵⁵⁹⁵
Kim ide anı hem andan işide

Tâ ki bildi nesne yokdur anda ol⁵⁵⁹⁶
Gidecek oldu evine bâ-uşûl

'Âkıbet ol kişiye pes söyledi⁵⁵⁹⁷
Bir sözüm vardur saña iydem didi

Üç gün üç gice bu dem her ni' metin⁵⁵⁹⁸
Bil yidüm Hâk vire saña kıymetin

Birine biñ vire direm ol Ğani⁵⁵⁹⁹
Her murâduñ vire şâd ide seni

Ç159b 5600 Bil ki atamla aramızda gözüm⁵⁶⁰⁰
Didüğüm hâl yok idi aña sözüm

Lîkî didi ol resûl-i müste'ân⁵⁶⁰¹
Bil ki üç gün dağı üç def'a 'ayân

Ķamu aşhâbı içinde söyledi⁵⁶⁰²
Cennet ehlinden size bu dem didi

Bir kişi gelse gerekdür şimdicek⁵⁶⁰³

⁵⁵⁹³ (A177b) kendözi: kendözin A // anı giceler: gicesi L

⁵⁵⁹⁴ // pes ol: anı T

⁵⁵⁹⁵ artuğ: artıq T // andan: anda M / işide: iş ide A

⁵⁵⁹⁶ (M183a) // bâ-uşûl: bâ-üşûl T

⁵⁵⁹⁷ (L159b) ol kişiye pes: pes ol kişiye L T // saña: şaña L

⁵⁵⁹⁸ gice: - E / ni' metin: ni' meti A E M; ta'amıñ L; ni' metiñ T // saña: şaña L / kıymetin: kıymeti A E M; kıymetiñ T

⁵⁵⁹⁹ beyit: - L // murâduñ: murâdın T

⁵⁶⁰⁰ atamla aramızda: atamla aramızda ey Ç; atamızla benüm ey L // yok idi: yoğ idi A L M

⁵⁶⁰¹ lîkî: lîki A; leykin E; liyki M; lîk T // def'a: gice L / 'ayân: hemân A

⁵⁶⁰² aşhâbı: aşhâb A; aşhâblar L // size bu dem: bu dem size T

Bu sözi ol faḥr-ı ‘ālem diyicek

Sen çıķup gelür idüñ ey pür-hüner⁵⁶⁰⁴
Ol bucaķda otururduñ şîr-i ner

5605 Daḥı senden ğayrı bilgil hem direm⁵⁶⁰⁵
Gelmedi bir kimse gördüñ lā-cerem

Çünkü üç gün pes tamām oldı yaķın⁵⁶⁰⁶
Kamumuz kaldıķ taḥayyürde hemîn

Kim ‘aceb ne fî’l ider ol arı cān⁵⁶⁰⁷
Pes bula kamu caḥîmlerden emān

Kendü kendüme o dem ben ey aḥî⁵⁶⁰⁸
Fıkr idüp bir ḥîle düzem ey saḥî

E195a Didüm anda bir ‘amel vardur ulu⁵⁶⁰⁹
Ol kişi anuñla olmış baḥtlu

5610 Ger su’āl itsem anuñ a’ mālîni⁵⁶¹⁰
Ol kişi dimez baña pes ḥālîni

Aña bir şan‘at bu dem itmek gerek⁵⁶¹¹
Duymaya ol daḥı anı tîzirek

Tā kalam yanında üç gün üç gice⁵⁶¹²
Bilem a’ mālîni daḥı nedür nice

Kalkūban tırdum yirimden ben uru⁵⁶¹³

⁵⁶⁰³ (T187a) gerekdür: gerek A // ol: hem A E M; - L

⁵⁶⁰⁴ sen çıķup: der-‘aķab; ey: - M / gelür idüñ: gelür idin T // otururduñ: otururdun T / şîr-i: şîr ü A Ç E M T

⁵⁶⁰⁵ hem: ben T // gördüñ: gördüm A E M; direm T

⁵⁶⁰⁶ pes: bil L; - M / yaķın: tamām E // kaldıķ taḥayyürde: taḥayyürde kaldıķ L / hemîn: hümām E

⁵⁶⁰⁷ // bula kamu caḥîmlerden: bu caḥîmlerde M

⁵⁶⁰⁸ (A178a) kendü kendüme: kendi kendime Ç L T / o dem ben: ben o dem T / o: bu A E M / ey aḥî: ey saḥî A; daḥı E // düzem: düzdüm A E M T

⁵⁶⁰⁹ // baḥtlu: baḥtulu A E M

⁵⁶¹⁰ // dimez baña: baña dimez L / pes ḥālîni: hem ḥālîni M; aḥvālîni T

⁵⁶¹¹ (M183b) şan‘at: ḥîle T // duymaya: tıymaya T

⁵⁶¹² // a’ mālîni daḥı nedür: a’ mālîni nedür daḥı Ç; a’ mālî nedür daḥı L; a’ mālî nedir diyem T

⁵⁶¹³ (L160a) tırdum: durdum A Ç M T / yirimden: yürüdüm L // saña: şaña L / ben: hem A Ç

Geldim irişdim saña ben yögürü

Ol idi atam sözini ben saña⁵⁶¹⁴
Söyledüm ol demde sen ıalduñ ıaña

5615 Pes beni ol demde mihmān eyledüñ⁵⁶¹⁵
Üç gün üç gice dağı hem ıoyladıñ

Üç gün üç gice bu dem oldu tamām⁵⁶¹⁶
Ne kim itdüñ ıamu gördüm ey hümām

Ç160a Bir ‘amel ben görmedüm leyl ü nehār⁵⁶¹⁷
Ol ‘amel artuğ ola sende a yār

Bil ki ben ıayretde ıaldum bu işe⁵⁶¹⁸
Kim bu ihsān bil saña oldu nişe

Ol Resūlu’llāh buyura cennete⁵⁶¹⁹
Kim girer bu kişi irer ni‘ mete

5620 Hoş mübārek olsun ol cennet size⁵⁶²⁰
Hağ müyesser eyleye ıamumuza

Līkī bu işi bu dem söyle baña⁵⁶²¹
Muřtafānıñ müjdesin didim saña

Sen dağı a‘ mālīñi digil bu dem⁵⁶²²
Nola ben dağı anı her dem idem

Ne sebebden müsteħağ olduñ ‘ayān⁵⁶²³
Cennete girmeklige gel it beyān

⁵⁶¹⁴ idi: yigidi E / saña: řaña L // sen ıalduñ: ıalduñ sen L; sen ıaldın T

⁵⁶¹⁵ beni: anı M / eyledüñ: eyledin T // ıoyladıñ: ıoyladın T

⁵⁶¹⁶ beyit: - L // kim itdüñ: ki itdın T

⁵⁶¹⁷ leyl ü: leyl-i E L // ol ‘amel artuğ ola sende: ol artuğ ola sende ‘amel A; artuğ ola ol ‘amel sende E
M

⁵⁶¹⁸ (T187b) // bil saña oldu: saña ne ola T / saña: řaña L / oldu: ol dem M

⁵⁶¹⁹ kim girer bu kişi irer ni‘ mete: kim bu kişi girer irer rağmete A E M

⁵⁶²⁰ Bu beyit A, E ve M’de takip eden beyitten sonra yazılmıştır.

⁵⁶²¹ līkī: līki A; leykin E; liyki M; līk T // saña: řaña L

⁵⁶²² +

⁵⁶²³ (A178b) olduñ: oldın T // girmeklige gel it: girmek ile itsen L

- E195b Ol kişi aña didi kim ey oğul⁵⁶²⁴
Bir ‘amel yok bende kim ola qabul
- 5625 Liki bir haslet bu dem bil bende var⁵⁶²⁵
Kim tutup benümle her dem ol qarar
- Bil ki gönlüm şafidür itme gümân⁵⁶²⁶
Şanmazam hiç bir müselmâna yaman
- Sû-i zann itmem dağı ben bir kıla⁵⁶²⁷
Tâ ki ol iş olmaya bühtân ola
- Devletine kimsenün ben ey sağı⁵⁶²⁸
Bil bağıllık bilmezem anı dağı
- Dağı ‘ömrüm olduğunca bil ki ben⁵⁶²⁹
Bilmezem buğlı nedür ey bû’l-ğasen
- 5630 Dilerem kamu kıla ol Müste‘ân⁵⁶³⁰
Her ne kim gönlü diler vire ‘ayân
- Qomaya bir kimseyi hayrân u zâr⁵⁶³¹
Qamusın vire murâdın ide çâr
- Ola devletlü görem ‘âlem kamu⁵⁶³²
Ben şafalar eylerem bil ey ‘amû
- Kendüme her ne şanursam ey gözüm⁵⁶³³
Şanuram bil ‘âleme budur sözüm

⁵⁶²⁴ kim: ki L // bir: bil Ç / bende: dağı M / kim: ki L

⁵⁶²⁵ bu dem bil: budur bil A, M; bu demin L // tutup benümle her dem ol: tutupdur benümle her dem A / tutup: dutup Ç / her dem ol: ol dem hem L / ol: hem M

⁵⁶²⁶ (M184a) gönlüm şafidür: qalbüm şafidür E M; gönlümle T // hiç bir müselmâna: bir müslimâna ben T

⁵⁶²⁷ // tâ: bil T / iş: - E M

⁵⁶²⁸ sağı: ağı A E M // bağıllık: bağıllık A L T

⁵⁶²⁹ (L160b) olduğunca: oldukça T // bû’l-ğasen: ebû’l-ğasen L

⁵⁶³⁰ ol: ey Ç // vire: virir T

⁵⁶³¹ hayrân u: hayrân-ı Ç L // qamusın vire murâdın ide çâr: qamunun murâdın vire Perverd-ğâr A, M; qamunun murâdın vire Perverd-ğâr E

⁵⁶³² beyit: - L // eylerem: iderem T

⁵⁶³³ (T188a) kendüme: kendime Ç L T // şanuram bil ‘âleme: şanaram ‘âleme bil A E M

Ç160b Yoksa bende yokdurur ey şehsüvār⁵⁶³⁴
Bir ‘amel kim Hālīka bu dem yarar

5635 Līkī bu haşlet ki didüm ey cevān⁵⁶³⁵
Bende vardur kāmūsı bil bī-gümān

Didi ‘Abdu’llāh aña ey toğrı yār⁵⁶³⁶
Añladum a‘ mālīñi hep ne ki var

Bu ‘ameldür sende oldum pes habīr⁵⁶³⁷
Kim saña raḥm eylemiş ol bī-naẓīr

Bu ‘ameldür bā‘ iş-i ol Müste‘ān⁵⁶³⁸
Ehl-i cennet kim seni kılmış ‘ayān

E196a Bu ‘ameldür devlete bil yitüren⁵⁶³⁹
Çirkin a‘ mālīñ ne kim var itüren

5640 Dileğim bu idi anı ben bilem⁵⁶⁴⁰
Ol ‘amel nedür daḥı hem añlayam

Añladum bildüm kamu ben ey beşīr⁵⁶⁴¹
Buḥl imiş her dem iden kulu esīr

Anı didi tırdı pes ol şāh-bāz⁵⁶⁴²
Evine geldi idüp Ḥaḫka niyāz

Añlanan pes bu ḥikāyetden ‘ayān⁵⁶⁴³
Ol ola zāhir bu dem ey merdümān

Bir kişinüñ olsa a‘ mālī ḫalīl⁵⁶⁴⁴
Ol kişi olmaz olursa ger baḥl

⁵⁶³⁴ yoksa bende yokdurur: yokdurur bende pes A E M / şehsüvār: şāhsüvār E // bu dem: budur M

⁵⁶³⁵ līkī: līki A; leykin E; liyki M; līk T // kāmūsı bil: bil kāmūsı A E M

⁵⁶³⁶ ey: kim A E L M // hep: her A E M T

⁵⁶³⁷ beyit: - M / oldum pes: sende kim oldum A E; oldum ben T // saña: saña L / bī-naẓīr: bī-naẓīr L T

⁵⁶³⁸ (A179a) // kim: gibi T

⁵⁶³⁹ beyit: - L / bil: pes T / yitüren: yitürür M // itüren: yitüren A, M; yitürür M

⁵⁶⁴⁰ +

⁵⁶⁴¹ (M184b) beşīr: beşir T // her dem iden kulu: iden kulu her dem T / kulu: kul E

⁵⁶⁴² anı didi tırdı pes ol: böyle didi durdı pes ol L; anı didi daḥı tırdı T / tırdı: durdı Ç // geldi: gelüp T

⁵⁶⁴³ añlanan: añlatıñ T / pes: - M // merdümān: merdimān A, M; cān-ı men L

⁵⁶⁴⁴ olsa: ola Ç L

5645 Ol resûlün cennet ehli didügi⁵⁶⁴⁵
Müjde virüp rahmete irgürdügi

Ol kişi dağı olısar şād-kām⁵⁶⁴⁶
Cennet ehlinden bu demde ey hümām

Ya' nī çok tã' at kılsa bir kişi⁵⁶⁴⁷
Buğl olursa da 'imā anuñ işi

Ğamu tã' ati anuñ mağv olısar⁵⁶⁴⁸
Buñ gün içinde eli boş ıalısar

Pes gönül şāf eylemek bilgil kıla⁵⁶⁴⁹
Tã' ati çok eylemekden yig ola

5650 Bu hikāyet çok ' iberdür ey gözüm⁵⁶⁵⁰
Mü 'min iseñ gel işit bu dem sözüm

Ç161a Sende dağı var ise ger buğl [u] kīn⁵⁶⁵¹
Tevbe kıl ağıluñ başındaken hemīn

İtme dağı kimseye bu dem ħased⁵⁶⁵²
Şalma nāra yanmaya cism ü cesed

Kimseye buğz eyleme ey cān-ı men⁵⁶⁵³
Gönlüñi şāf eyle bu dem şāf sen

Tā olasın ol Ĥudāya sen ħarīb⁵⁶⁵⁴
Hem şeffi' üñ ola Aĥmed ol ħabīb

⁵⁶⁴⁵ +

⁵⁶⁴⁶ beyit: - L / olısar: olursa A E M

⁵⁶⁴⁷ (L161a) // olursa: olur A

⁵⁶⁴⁸ (T188b) tã' ati: tã' atin T // buñ: bun T / gün içinde eli boş ıalısar: gününde anuñ eli boş olısar A

⁵⁶⁴⁹ pes gönül: gönli T / bilgil: pes bir E M // tã' ati çok: tã' at için L / yig: çok T

⁵⁶⁵⁰ hikāyet çok ' iberdür: hikāyetden ' iber bu M // mü 'min: mü 'min E T / iseñ: isen T / bu dem: budur E M; benüm L

⁵⁶⁵¹ buğl [u]: buğl-ı A Ç E L M T // kııl: it A E M / başındaken: yanında iken A E; başında iken Ç; başında iken L; yanındayken M

⁵⁶⁵² bu dem: dağı Ç T; gözüm L // yanmaya cism ü: yana bu cism-i Ç L T

⁵⁶⁵³ Bu beyit A, E ve M'de takip eden ikinci beyitten sonra yazılmıştır. / cān-ı: cān u A E M

⁵⁶⁵⁴ (A179b) olasın ol: olasın bir L

E196b 5655 Giresin cennetlere zevk idesin⁵⁶⁵⁵
Kucasın hürileri şevk idesin

Bu fenâ dünyâyı neylersin daḥı⁵⁶⁵⁶
Geç bu sevdâdan direm gel ey aḥî

Her umûrın Ḥaḳḳa tefvîz eylegil⁵⁶⁵⁷
Mâsivâyı koy rızâsın dilegil

Yâ İlâhî Muştafânuñ hürmeti⁵⁶⁵⁸
Biz kula vir daḥı ol keyfiyeti

Bu Zâ'îfî kuluñı itme melûl⁵⁶⁵⁹
Bî-nevâdur her du'âsın it ḳabûl

5660 Görmüşem esmâ-i ḥüsnâda keşîr⁵⁶⁶⁰
Bir aduñ vardur Celîl ey Bî-naẓîr

E'l-Muḡniyü'l-Mâni' ü'ḍ-Ḍâr⁵⁶⁶¹
E'l-Nâfi' ü'n-Nûr yâ Nûr

Ol Celîl ismüñ ḥaḳḳıyçün ey Celîl⁵⁶⁶²
Gel bizi itme ṭamularda zelîl

Daḥı itme sen bize şorı ḥisâb⁵⁶⁶³
Muştafâ hürmetine vir feth-i bâb

Aşlımuza neslimüze rahmet it⁵⁶⁶⁴
Yakma anları caḥîme şefḳat it

5665 Mü'min hem mü'minâtı yarlıḡa⁵⁶⁶⁵

⁵⁶⁵⁵ beyit: - L // kucasın hürileri: kuca hürileri sen E M

⁵⁶⁵⁶ (M185a) beyit: - L

⁵⁶⁵⁷ umûrın: umûruñ A Ç E L M // dilegil: diñlegil A E M; eylegil L

⁵⁶⁵⁸ İlâhî: İlâhî ol E // kula vir daḥı: kula daḥı vir E M kuluña bu L

⁵⁶⁵⁹ beyit: - L // her: hem T

⁵⁶⁶⁰ görmüşem esmâ-i ḥüsnâda keşîr: esmâ-i ḥüsnâ hürmetine Müste'ân L / bir aduñ vardur Celîl ey bî-naẓîr: e'l-Muḳsitü'l-Câmi' ü'l-Ganî L

⁵⁶⁶¹ beyit: - A Ç E M T / Bu beyitte vezin bozuk.

⁵⁶⁶² ismüñ: isimlerüñ L // ṭamularda: ṭamularda sen E

⁵⁶⁶³ beyit: - L // feth-i feth ü E

⁵⁶⁶⁴ (T189a) aşlımuza neslimüze rahmet it: aşlı neslimiz daḥı her kim ki var T // yakma anları caḥîme şefḳat it: sen caḥîme koymaḡıl ey Kird-gâr T

Çul senüñdür şalmağıl bir darlığa

El-emân ey bî-niyaz ey bî-niyâz⁵⁶⁶
El-emân ey kâr-sâz ey kâr-sâz

El-emân ey nesl-i Âdem hürmeti⁵⁶⁷
Ya' nî Aḥmed faḥr-ı ' âlem hürmeti

Çapuña geldük senüñ biz şerm-sâr⁵⁶⁸
' Arzımız gel yakma itme târ-mâr

Ç161b Halk iden sensin bizi pes ey Aḥad⁵⁶⁹
Biz ḥaḳîre pes gerek senden meded

E197a 5670 Bize dîdâruñ virüp şâd idesin⁵⁶⁷⁰
Çamu ḳayğulardan âzâd idesin

Bu kitâbuñ şâḥibin şâf idesin⁵⁶⁷¹
Hem cemâlün virüben ' afv idesin

Bu du' âmuz gel kabul it ey Mu' id⁵⁶⁷²
Muştafânîñ hürmetine ey Ḥamîd

Oḳuyanı dînleyeni [yazanı]⁵⁶⁷³
Raḥmetiñle yarlığa sen anları

Fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilât⁵⁶⁷⁴
Biñ günahı ' afv ider bir şalavât

5675 Çamu mü 'min mü 'minâta hem bu dem⁵⁶⁷⁵

⁵⁶⁶⁵ beyit: - L / mü 'min: mü 'mîn T // şalmağıl bir darlığa: şalmağıl hîç ıarlığa T / şalmağıl: şalmağıl Ç / bir: sen E; - M

⁵⁶⁶⁶ beyit: - L / bî-niyaz ey: bî-niyaz u ey T // kâr-sâz ey: kâr-sâz u T

⁵⁶⁶⁷ beyit: - L / ey: ol A

⁵⁶⁶⁸ beyit: - L // târ-mâr: târümâr A E M T

⁵⁶⁶⁹ (A180a) beyit: - L / pes: hem M // pes gerek: ger ola T

⁵⁶⁷⁰ beyit: - L / dîdâruñ: dîdârın T // ḳayğulardan: ḳayğulardan Ç M

⁵⁶⁷¹ beyit: - Ç L T // bu kitâbuñ şâḥibin şâf idesin: Mîrî Ḥüseyn ḳuluñı ' afv eyleyüp E; küçük Aḥmed ḳuluñı ' afv eyleyüp M // hem cemâlün virüben ' afv idesin: ḳıl dîdâruñla müşerref maḥv eyleyüp E; çamu suçların anuñ maḥv eyleyüp M

⁵⁶⁷² (M185b) beyit: - T / gel: sen E M / Mu' id: Aḥad L // ey Ḥamîd: yâ Şamed L

⁵⁶⁷³ beyit: - A Ç E L M / [yazanı]: yazdırup hem yazanı T / Bu mısradâ vezin bozuk.

⁵⁶⁷⁴ beyit: - L // biñ günahı ' afv ider bir: vir Muhammed Muştafâya A, M

Fatiha didüm okuñ siz dem-be-dem

Der-beyân-ı Bir Şabî İle Şeytân-ı ‘Aleyhi’l-la‘nenüñ Mâcerası*

Nâle kıl ey bülbül-i dâr-ı firâk⁵⁶⁷⁶
Kendüñe bir hoş ‘amel eyle yarağ

Ol ‘amel tâ kim senüñle yâr ola⁵⁶⁷⁷
Buñ gün içre ol saña ğam-ğâr ola

Luţf-ı Hağ çokdur sebeb ide anı⁵⁶⁷⁸
Kurtara kamu belâlardan seni

Zîrâ kim bir vâsiṭa ister hemân⁵⁶⁷⁹
Pür-günâhı pāk ide ol Müste‘ân

5680 Sen dağı pāk olmak isterseñ a yâr⁵⁶⁸⁰
Pes vuzûsız gezmegil sen zinhâr

‘Ādet eyle kendüñe her dem anı⁵⁶⁸¹
Bu sözüm tutğıl benüm cânım cânı

Ṭurma oturma vuzûsız ey ağı⁵⁶⁸²
Ger yüzerseñ sen vuzû al bir dağı

Bu işi pîşe idin sen ey oğul⁵⁶⁸³
Hûb naşîhatdür saña olma melûl

Ey gözüm nûrî benüm ey bû’l-ḥasen⁵⁶⁸⁴

⁵⁶⁷⁵ (L161b) beyit: - A E M / mü’min: mü’mîn T / mü’minâta: mü’minât L // okuñ: okun T / dem-be-dem: hem bu dem L

* Der-beyân-ı Bir Şabî İle Şeytân-ı ‘Aleyhi’l-la‘nenüñ Mâcerası: Başlık - Ç L; Der-beyân-ı Şeytân-ı ‘Aleyhi’l-la‘ne Bir Şabî İle Olan Mâcerası E; Der-beyân-ı Şeytân-ı ‘Aleyh Bir Şabîyle Olan Mâcerası M; Dîbâce T

⁵⁶⁷⁶ bülbül-i dâr-ı bülbül ü dâr ü A,M; bülbül-i dâr ü E

⁵⁶⁷⁷ tâ kim: kim tâ A E M // buñ gün: bugün T / ol saña: dağı ol A E M / saña ğam-ğâr: saña hem yâr L

⁵⁶⁷⁸ anı: saña A E M // seni: yaña A E M

⁵⁶⁷⁹ zîrâ: zîra Ç // pür-günâhı: pür-günâhuz A / pāk: ‘afv A E M / ide: ider L

⁵⁶⁸⁰ (T189b) pāk: pak L / isterseñ: istersin T / a yâr: ‘ayân A E M // gezmegil sen zinhâr: gezme sen ez-nihân A E M / sen: sen ve L; - T

⁵⁶⁸¹ // tutğıl: dutğıl Ç; tutğıl L T / sözüm: sözi T / benüm: eyâ A; ey E M; - L

⁵⁶⁸² dur: ṭurma A E L M // ṭurma: dur Ç; durma T // yüzerseñ: yüzer isen T

⁵⁶⁸³ pîşe idin sen: sen pîşe idin A E M // naşîhatdür: naşîhatdür T / saña: saña L

Gel kabûl eyle ne direm aña sen

5685 Zîrâ çok haslet vuzûda var ‘ayân⁵⁶⁸⁵
Şerh idemez biñde birin bil dehân

E197b Lîkî bir ‘iber iydem bu dem saña⁵⁶⁸⁶
İşidüp anı kalasın tâ taña

Ç162a Ravzadan bilgil anı naql eylerem⁵⁶⁸⁷
Şanma kim kendümden anı söylerem

Ol güzeller şâhına direm hemîn⁵⁶⁸⁸
Ol Hudâ maḥbûbına hem bu demin

Gel şalavât idüñüz direm size⁵⁶⁸⁹
Kim şefî‘ ola bizim kamumuza

5690 Hâlid ibn-i hem Velîd naql eyledi⁵⁶⁹⁰
Faḥr-ı ‘âlem Muştafâ dir söyledi

Hâzret-i ‘Îsâ zamânında meger⁵⁶⁹¹
Bir ḥatun var idi gâyet mu‘teber

Kendü ehline ‘ayâline a yâr⁵⁶⁹²
Tennûr içre nân yapardı ol nigâr

Nâgehân gördi okurlar bil ezân⁵⁶⁹³
Ḳodı tennûr içre nânı ol zamân

Ḳamu eşğâlin unuttı ol esîr⁵⁶⁹⁴

⁵⁶⁸⁴ Bu beyit M’de takip eden beyitten sonra yazılmıştır. / ey: - L // gel: ger T

⁵⁶⁸⁵ (A180b) // bil dehân: her zebân A, M; aña sen E / bil: hem L

⁵⁶⁸⁶ Lîkî: lîk A T; leykin E; liyki M / ‘iber: ‘ibret A E / bu dem saña: saña beyân T / saña: şaña L; ‘ayân M // anı kalasın tâ taña: o dem kalasın sen taña A; o dem kalasın taña E; ol dem kalasın taña M; taña kalasın bu zamân T / kalasın: kalasın L

⁵⁶⁸⁷ bilgil anı naql eylerem: naql iderem bilgil A E M // kendümden: kendimden T / anı söylerem: direm ben A; direm ben anı E M; anı ben direm L

⁵⁶⁸⁸ (M186a) direm: bu dem E M // hem: - M

⁵⁶⁸⁹ (L162a) gel: ger T // Bu beyitten sonra T’de “Hikâye” başlığı atılmıştır.

⁵⁶⁹⁰ ibn-i hem Velîd: ibn-i Hâmid A E M; ibn-i hem Hâmid Ç; bin Velîd hem L

⁵⁶⁹¹ +

⁵⁶⁹² kendü: kendi Ç L T // ol nigâr: âşikâr E / ol: hem A; - M

⁵⁶⁹³ nâgehân: nâgihân A Ç

Çaldı orta yirde bilgil ol hamir

5695 Uru tırdı ol şalâta başladı⁵⁶⁹⁵
Ol la'ın iblis aña gör nişledi

Girdi ' avret şüretine ol deni⁵⁶⁹⁶
Tâ şalâtından ide dır ol zenı

Ol nigâre söyledi pes ol la'ın⁵⁶⁹⁷
Sen şalâtuñ boz bu dem saña hemın

Yandı tennür içre etmekler bu dem⁵⁶⁹⁸
Sen şalâtuñ pes kılersin dem-be-dem

Ol hatun bakmadı anuñ yüzine⁵⁶⁹⁹
İltifât itmedi hiç bir sözine

5700 Kendü kalbinden anı yâd eyledi⁵⁷⁰⁰
Bu söz ile cânını şâd eyledi

E198a Ol kese kim kıluram didi namâz⁵⁷⁰¹
Her işe Kâdirdürür ol bî-niyâz

Nanı ol tennür içinde hıfz ider⁵⁷⁰²
Ol ki hıfz ider kamu ' âlem nider

Bakdı iblis aña kim hiç söylemez⁵⁷⁰³
' Aşk-ı Bâriden çü kendin bilemez

Ç162b Nâ-ümîd oldu la'ın döndi hemân⁵⁷⁰⁴
Geldi tennür başına hem ol zamân

⁵⁶⁹⁴ (T190a) eşgâlin: eşgâlin T // çaldı: dağı T / bilgil ol: hem bilgil Ç; çaldı bil T

⁵⁶⁹⁵ uru tırdı: uru durdı Ç; abdest alup L // aña gör: gör aña T

⁵⁶⁹⁶ // Bu mısra M'de takip eden beytin ikinci mısrasıyla yer değiştirilerek yazılmıştır. / dır: tır T

⁵⁶⁹⁷ beyit: - L // sen: tâ M / bu dem saña: direm bu dem T

⁵⁶⁹⁸ beyit: - L / tennür içre etmekler: etmekler tennür içre Ç T // şalâtuñ: namâzın A E M / pes kılersin: çün kılersin T

⁵⁶⁹⁹ yüzine: sözine A // hiç bir sözine: anuñ yüzine A; anuñ sözine M / bir: - T

⁵⁷⁰⁰ (A181a) kendü: kendi Ç L T

⁵⁷⁰¹ // Kâdirdürür: Kâdiridir T

⁵⁷⁰² nânı: nârı A / ol tennür içinde: tennür içinde ol E / ol: - M / içinde: içre Ç // ki: - L

⁵⁷⁰³ (M186b) kim hiç söylemez: hiç kâr eylemez L / aña kim: kim aña A E M // kendin: kendün A, M

⁵⁷⁰⁴ +

5705 Ol nigārīn bir şabīsi var idi⁵⁷⁰⁵
Çok severdi mūnis-i ğam-ḥār idi

Ol şabīyi ol la‘īn tutdı o dem⁵⁷⁰⁶
Atdı tennūr içre anı dem-be-dem

Ḥatuna feryād idüben söyledi⁵⁷⁰⁷
Kim uşak tennūra düşdi bil didi

Şimdicek iḥrāk olup olur helāk⁵⁷⁰⁸
Yine kalbinden didi ol aşlı pāk

Ol kese kim ben namāzım kıluram⁵⁷⁰⁹
Her işe kādirdür ben bilürem

5710 Ḥāfız oldur hıfz iden oldur hemīn⁵⁷¹⁰
Ol şabīyi hıfz ider pes bu demin

Gördi iblīs-i la‘īn çünkim anı⁵⁷¹¹
Pes çıkup oddan yügürdi ol denī

‘Avretün zevcine ol virdi ḥaber⁵⁷¹²
Ne tūrursın didi bunda şīr-i ner

Ol şabī tennūra düşdi ey kişi⁵⁷¹³
Varagör sen ḥāneḥe gör bu işi

Ol kişi geldi evine bā-uşūl⁵⁷¹⁴
Ol uşagı gördi tennūr içre ol

⁵⁷⁰⁵ nigārīn: nigārın T

⁵⁷⁰⁶ (L162b) tutdı: atdı A; dutdı E // atdı: ol A

⁵⁷⁰⁷ idüben: idüp ben M

⁵⁷⁰⁸ olur: oldı L // kalbinden: kalbinde L

⁵⁷⁰⁹ (T190b) // kādirdür ben: kādirdür anı Ç L T

⁵⁷¹⁰ hıfz iden oldur: nāzır oldurur L / iden: - T // ider: - A / pes: hem L / bu: ol M

⁵⁷¹¹ çünkim: çünki Ç // yügürdi: kendi T / ol: - L; o M

⁵⁷¹² ol virdi: virdi ol A E M; hem virdi L // tūrursın: durursın Ç T; tūrursın L / bunda: bunda ey Ç; bunda didi T

⁵⁷¹³ sen ḥāneḥe: ḥāneḥe sen A E M; ḥāniña T //

⁵⁷¹⁴ kişi geldi evine: geldi evine kişi E; ol geldi evine hem M / bā-uşūl: bā-üşūl T // ol: hem A E M / uşagı: uşakı T / gördi tennūr içre: tennūr içre gördi Ç

- 5715 Ol uşak közlerle oynar şād-kām⁵⁷¹⁵
Çün kişi gördi anı pes ey hümām
- E198b Pes Hakkıñ şun'ına hayrān oldı ol⁵⁷¹⁶
Sen dahı olmak dilerseñ aña kul
- Kendüñe fikr eylegör şun'-ı Hakkı⁵⁷¹⁷
Sen dahı olmak dilerseñ muttaķı
- Gör neler ider senüñ ol Rāzıķuñ⁵⁷¹⁸
Gör ne şan'atlar ider ol Hālıķuñ
- Her ne dilerse ider ol bī-gümān⁵⁷¹⁹
Niçe niçe hikmeti vardur nihān
- 5720 Hāzret-i Ya'ķūbı hem zār iden ol⁵⁷²⁰
Yine derdine anuñ çār iden ol
- Ç163a Yūsufı kul iken āzād iden ol⁵⁷²¹
Mışra şāh idüp yine şād iden ol
- Hāzret-i Mūsā 'aşāsın mār iden⁵⁷²²
Ol Halile āteşi gül-zār iden
- Ol Hudādur kamusın iden 'ayān⁵⁷²³
Birdür ol yoķdur aña şekk ü gümān
- Şükr idelüm pes anuñ birliğine⁵⁷²⁴
Gelelüm söz başına bu dem yine

⁵⁷¹⁵ (A181b) Bu beyit Ç'de takip eden beyitten sonra yazılmıştır. / Ol uşak: uşak hem L / közlerle: āteşle T

⁵⁷¹⁶ pes: hem A; bil T // dilerseñ: dilersin T

⁵⁷¹⁷ kendüñe kendiñe T // dilerseñ: dilersin T

⁵⁷¹⁸ (M187a) ider senüñ ol Rāzıķuñ: virür Rāzıķıñ hem seniñ L / Rāzıķuñ: Hālıķuñ A // ider ol Hālıķuñ: kılur ol Rāzıķuñ A

⁵⁷¹⁹ +

⁵⁷²⁰ Ya'ķūbı: Ya'ķūb E L / iden: ider M // E ve M'de bu mısra yerine sonraki beytin ikinci mısrası buraya yazılmıştır.

⁵⁷²¹ (L163a) mısra: - E M

⁵⁷²² Mūsā: 'İsā A Ç

⁵⁷²³ // şekk ü: şekk-i Ç L T

⁵⁷²⁴ (T191a) pes anuñ: anuñ pes E; hem anuñ L; anuñ M; tā anuñ T

5725 Ol kişi gördi uşağın pes a yâr⁵⁷²⁵
Ol sıcağ tennûr içinde âşikâr

Oynayup közlerle yokdur zađmeti⁵⁷²⁶
Ki ‘ aceb geldi bu iş aña ıatı

Ĥânesinden ol kişi ıurdı urı⁵⁷²⁷
Ĥâzret-i ‘ İsâya geldi yügürü

Didi kim ey Tañrınıñ peygamberi⁵⁷²⁸
Toğrı yoluñ serveri hem rehberi

ıur uru pes varalum bu dem bize⁵⁷²⁹
Bir ‘ aceb ĥâl uğradı iydem size

5730 Ĥâzret-i ‘ İsâ uru ıurdı hemân⁵⁷³⁰
Geldiler ol ĥâneye ender-zamân

E199a Gördiler tennûr içinde âşikâr⁵⁷³¹
Dağı bir nâr ağacı bitmiş a yâr

Ol şabî tennûr içinde hem dađı⁵⁷³²
Ol ağacuí meyvesin yir ey ağı

Dağı ol tennûr içinde köz yanık⁵⁷³³
Kimi lü’lü kimisi olmuş ‘ açık

Çünkü gördi Ĥâzret-i ‘ İsâ anı⁵⁷³⁴
Oldı ĥayrân bu işe cânlar cânı

5735 Fikr idüp bu ıudreti ıaldı ıaña⁵⁷³⁵

⁵⁷²⁵ uşağın: uřađıñ T / pes: - E // tennûr içinde: tennûrın içre T

⁵⁷²⁶ közlerle: âteşle T / yokdur: ol dem E M // ki ‘ aceb geldi bu iş aña: yok ‘ aceb geldi buña bu iş E M / bu iş aña: buña bu iş A

⁵⁷²⁷ +

⁵⁷²⁸ ey Tañrınıñ: Tañrınıñ ol L // yoluñ: - M

⁵⁷²⁹ ıur: dur Ç L / bu dem bize: bize bu dem L // iydem size: göreğ bu dem L

⁵⁷³⁰ (A182a) +

⁵⁷³¹ +

⁵⁷³² // meyvesin: meyvâsın E

⁵⁷³³ (M187b) yanık: yanuk A Ç L

⁵⁷³⁴ gördi Ĥâzret-i ‘ İsâ: Ĥâzret-i ‘ İsâ gördi A // oldı ĥayrân bu işe: bu işe ĥayrân olup A

⁵⁷³⁵ // saña: şaña L

Ol kişiye söyledi direm saña

Kim bu hâlet sende yokdur ey kiŝi⁵⁷³⁶

‘Avretine Hâk virüp bu bahşışı

Da‘vet eyle hatunuñ gelsün baña⁵⁷³⁷

Bu kerâmet göreyüm kıandan aña

Ol kişi ol dem kığırdı ‘avretin⁵⁷³⁸

Hâzret-i ‘İsâya geldi ol demin

Ç163b

Hâzret-i ‘İsâ didi kim ey nigâr⁵⁷³⁹

Bu kerâmet kıandan oldu saña yâr

5740 Anı bildürsen baña tâ göreyüm⁵⁷⁴⁰

Bu ‘amel pes ne ‘ameldür bileyüm

Hâzret-i ‘İsâya ‘avret söyledi⁵⁷⁴¹

Yâ Resûlu’llâh beyân idem didi

Bil bulûğa irdüğüm den berü ben⁵⁷⁴²

Üç ‘amel terk itmedüm ey bû’l-ḥasen

Evveli budur ki iydem ben saña⁵⁷⁴³

Ger vuzûsız gezmedüm hiç bir yaña

Ger oturur ger tırur olsam a yâr⁵⁷⁴⁴

Ben vuzûsız olmadum leyl ü nehâr

5745 Bil vuzû bozsam hemân dem yâ resûl⁵⁷⁴⁵

Yine tızcek aluram hem bilmiş ol

⁵⁷³⁶ (L163b) kim: - L // virüp bu: virüpdür L

⁵⁷³⁷ // kerâmet göreyüm kıandan aña: kerâmât görelüm aña neden L / kıandan: kıanda T / aña: yaña M

⁵⁷³⁸ ‘avretin: ‘avretiñ T // ‘İsâya geldi ol demin: ‘İsâ yanına geldi hemîn A E M

⁵⁷³⁹ (T191b) // kerâmet: kerâmât; saña: şaña L

⁵⁷⁴⁰ // pes: hem L / bileyüm: bilelim T

⁵⁷⁴¹ ‘avret: ḥatun A E M // Resûlu’llâh: resûl L / idem: eyle M

⁵⁷⁴² bil:ben L / berü ben: dağı ben A E M; ben hemân L; bürülü ben T // ey: - L / bû’l-ḥasen: ebû’l-ḥasen Ç L

⁵⁷⁴³ Ki: kim T / saña: şaña L // ger: hem L / gezmedüm hiç bir yaña: gezmezem ben bir zamân T

⁵⁷⁴⁴ oturur ger tırur olsam: otursam ger tırur isem T / tırur: durur A Ç M // olmadum: olmazam L / leyl ü: leyl-i Ç L

⁵⁷⁴⁵ (A182b) bil: hem L; kim T // tızcek: tızcek T

E199b Hem ikinci haşletim budur ‘ayān⁵⁷⁴⁶
 ẖanda bir mevtā görürsem her zamān

Kendümi ‘add eylerem ben ey Nebī⁵⁷⁴⁷
 Şanuram pes kendümi mevtā gibi

Dünyāda qalmaz ‘alaqam daḥı hem⁵⁷⁴⁸
 El çekerem qamu işden dem-be-dem

Çāresüz dünyā içinde yürürem⁵⁷⁴⁹
 Līkī ben kendümi mevtā bilürem

5750 Hem üçünci haşletim bil ey saḥī⁵⁷⁵⁰
 İydeyüm işidesin anı daḥı

Her ne deñlü ihtiyācım ger ola⁵⁷⁵¹
 Ḥālīkımdan ğayrı bilgil bir qula

Bil dimem hem istemem ey arı cān⁵⁷⁵²
 Ol Ḥudādan dilerem anı hemān

Ḥālīkımdan el koyup maḥlūqdan⁵⁷⁵³
 İstemedüm istemem merzūqdan

Budurur bende ‘amel kim söyledüm⁵⁷⁵⁴
 Yā Nebī qamu saña şerḥ eyledüm

5755 Ḥazret-i ‘İsā çün işitdi a yār⁵⁷⁵⁵
 Söyledi ol ‘avrete kim ey nigār

⁵⁷⁴⁶ +

⁵⁷⁴⁷ kendümi: kendimi Ç T / ‘add eylerem ben: mevtā bilürem L // mevtā gibi pes kendimi Ç / pes kendümi: hem kendimi L; ben kendimi T

⁵⁷⁴⁸ (M188a) dünyāda qalmaz ‘alaqam daḥı: didi dünyāda aşla ‘alaqam qalmaz M / qalmaz ‘alaqam: ‘alaqam qalmaz E // işden: işde M

⁵⁷⁴⁹ // līkī: līk A T; leykin E; liyki M / kendümi: kendimi L T

⁵⁷⁵⁰ bil: bu T

⁵⁷⁵¹ (L164a) // ğayrı: ğayrı bir T

⁵⁷⁵² +

⁵⁷⁵³ beyit: - L // istemem: istemem ben M

⁵⁷⁵⁴ (T192a) kim: ki T / söyledüm: söylerem L // Nebī qamu saña şerḥ eyledüm: Nebīyü’llāh saña ben şerḥ eylerem L

⁵⁷⁵⁵ a yār: anı M // ‘avrete: ḥatuna L

Bu fi' iller kim beyān itdūñ baña⁵⁷⁵⁶
Enbiyālar fi' lidür direm saña

[Ç164a] Anlara maḥşūşdurur hem bilmiş ol⁵⁷⁵⁷
Ḥaşlet-i hem enbiyādur bā-uşūl

Ger olayduñ sen ricālden bil ' ayān⁵⁷⁵⁸
Enbiyālardan olurduñ bī-gümān

Līkī ' avretten peygamber olmadı⁵⁷⁵⁹
Daḥı olmaz hem peygamber gelmedi

5760 Anı didi gitdi andan ey hümām⁵⁷⁶⁰
Bu ḥikāyet daḥı bil oldı tamām

E200a Pes bize ḥişşe nedür andan a yār⁵⁷⁶¹
Bilesin kim budurur leyl ü nehār

Olmayalum pes vuzūsız bir zamān⁵⁷⁶²
Bu naşīḥatdūr bize ey merdümān

' Ādet idiñ bu işi siz ey aḥı⁵⁷⁶³
Görmeyesiz tā ki yarın dūzaḥı

Daḥı mevtādan olasız her demin⁵⁷⁶⁴
Āḥiri ölseñ gerekdür sen yaḥīn

5765 Ya' nī kim ölmezden evvel ölesin⁵⁷⁶⁵
Bu fenādayken beḳāyı bulasın

⁵⁷⁵⁶ kim: ki T // enbiyālar: enbiyālar evliyālar L / saña: saña L

⁵⁷⁵⁷ Ç'de 164a-164b sayfası yırtıktır. / maḥşūşdurur: maḥşūşdur L // bā-uşūl: bilmiş ol E M; bā-üşūl T

⁵⁷⁵⁸ beyit: - Ç / olayduñ: olaydın T / bil: - M // olurduñ: olurdın T

⁵⁷⁵⁹ beyit: - Ç / līkī: līki A; leykin E; liyki M; līk T

⁵⁷⁶⁰ (A183a) beyit: - Ç / anı didi gitdi andan ey hümām: bunu didi gitdi peygamber hemān L / ey: ol A E M // ḥikāyet daḥı bil oldı tamām: ḥikāyetden daḥı bil ey hümām L

⁵⁷⁶¹ beyit: - Ç / pes bize ḥişşe nedür andan a: pes ḥişşe nedür bundan ey L // kim: ki A E M / leyl ü: leyl-i E L

⁵⁷⁶² beyit: - Ç / Bu beyit A, E ve M'de dört beyit sonra yazılmıştır. / bir: her L // naşīḥatdūr: naşīḥatdır T / bize: size A E M / merdümān: merdimān A, M

⁵⁷⁶³ beyit: - Ç / idiñ: idin T

⁵⁷⁶⁴ (M188b) beyit: - Ç / her demin: siz hemīn E M // ölseñ: ölseñ T / yaḥīn: şaḳīn L; daḥı T

⁵⁷⁶⁵ beyit: - Ç // fenādayken: fenā iken A; fenāda sen T

Fāniden fānī bilesin sen seni⁵⁷⁶⁶
Gel naşīḥat gūş kıl ey cānım cānı

Bir daḥı her ne dilerseñ cān-ı men⁵⁷⁶⁷
Ḥalk iden Ḥallaḳdan iste anı sen

Ġayriden bir şey temennā eyleme⁵⁷⁶⁸
Kimsenüñ in‘āmını sen dileme

Pes ferāmūş eyleme sen ma‘būduñı⁵⁷⁶⁹
Dile andan hem ḳamu maḳşūduñı

5770 Zīrā ḳul bir ḳula in‘ām itse bil⁵⁷⁷⁰
Ḳul degildür hem viren oldur Delīl

Bil ḳuluñ ḳalbine ilhām ider ol⁵⁷⁷¹
İhtiyācın ḳula in‘ām ider ol

Çünkü ḳamuya viren oldur ‘ayān⁵⁷⁷²
Umma ḳuldan ‘ār kıl bir dem utan

Ol seni muḥtāc itmez bir kese⁵⁷⁷³
Pes eliñ açma direm bir nā-kese

Tekye eyle ḳamu işde sen anı⁵⁷⁷⁴
Bil seni maḥrūm ḳomaz oldur Ġanī

[Ç164b] 5775 Yā Rab ol şāḥib-livānuñ ḥürmeti⁵⁷⁷⁵

⁵⁷⁶⁶ beyit: - Ç L // naşīḥat: naşīḥat; ey: -T

⁵⁷⁶⁷ beyit: - Ç / dilerseñ: dilersin T / cān-ı: cān u A E // Ḥallaḳdan iste anı: Ḥudādan iste L; Ḥallaḳiden gel iste T

⁵⁷⁶⁸ (L164b) beyit: - Ç / şey: nesne L // in‘āmını: ni‘metini T

⁵⁷⁶⁹ (T192b) beyit: - Ç / pes: pes dā‘im L; sen T / sen: - L // dile andan hem: diñle andan hep T / maḳşūduñı: maḳşūdıña E

⁵⁷⁷⁰ beyit: - Ç / zīrā: zīra L / ḳul: bir ḳul A E M T // ḳul degildür hem viren oldur: degil viren Ḥudādur ol hem L; ḳul degil viren viren oldır T

⁵⁷⁷¹ beyit: - Ç / bil: hem L // ihtiyācın: ihtiyāciñ T

⁵⁷⁷² beyit: - Ç // bir dem utan: itmege gümān L

⁵⁷⁷³ beyit: - Ç / ol seni muḥtāc itmez: ol muḥtāc itmez seni hiç E; daḥı muḥtāc itmez seni M / itmez: ḳomaz T // pes: hem L; sen T / direm bir nā-kese: direm hem bir kese E / nā-kese: kese M

⁵⁷⁷⁴ beyit: - Ç // bil seni maḥrūm ḳomaz: bil ki maḥrūm ḳomaz seni A / bil ki maḥrūm ḳomaz E M / oldur Ġanī: Rabb-i Ġanī L

Ya' nî Aḥmed Muṣṭafānuñ ḥürmeti

E200b Bizlere daḥı umaruz bu zamān⁵⁷⁷⁶
Vir bu üç ḥaşletleri ey Müste' ān

Bizi daḥı ḥāş ḳuluñdan it bu dem⁵⁷⁷⁷
Pād-şāha cürmümüz çok it kerem

Bu Ża' ifi bî-nevāyı daḥı sen⁵⁷⁷⁸
İt ḥabībūñ ḥürmetine bū'l-ḥasen

Görmişem esmā-i ḥüsnā içre ben⁵⁷⁷⁹
Bir Kerīm aduñ senūñ ey Zü'l-minen

5780 Ol Kerīm ismūñ ḥaḳḳıyçün ey Kerīm⁵⁷⁸⁰
Cürmümüz ' afv it bizi eyle selīm

Şoñ nefesde gel bize iḥsān ḳıl⁵⁷⁸¹
Ol günü biz ḳullara āsān ḳıl

Şaḳlağıl imānumuz ol demde hem⁵⁷⁸²
Ol ' adūdan ey Kerīm-i pür-kerem

Ḳul senūñdür pes gerek ey Kird-gār⁵⁷⁸³
Ḥıfz idesin olmaya tā şerm-sār

Atamuzı anamuzı ey Kerīm⁵⁷⁸⁴
Ḳoyma cehenneme sensin çün Raḥīm

5785 Ḥālıḳa her dem münācāt eylerüz⁵⁷⁸⁵

⁵⁷⁷⁵ (A183b) beyit: - Ç / ol: - T // Muṣṭafānuñ: Maḥmūduñ L

⁵⁷⁷⁶ beyit: - Ç / bizlere daḥı umaruz: bizler daḥı umaruz hem L // ey: yā L

⁵⁷⁷⁷ beyit: - Ç / ḳuluñdan: ḳulundan T

⁵⁷⁷⁸ (M189a) beyit: - Ç L // ḥürmetine: ḥürmetine ey E

⁵⁷⁷⁹ beyit: - Ç / esmā-i ḥüsnā: esmāü'l-ḥüsnā T // bir Kerīm aduñ senūñ ey Zü'l-minen: e'l-Ḥādiyü'l-Bediü'l-Bāḳī L / aduñ: adın T / ey: - M / Zü'l-minen: Zü'l-men A E M

⁵⁷⁸⁰ beyit: - Ç M / ol Kerīm ismūñ ḥaḳḳıyçün ey Kerīm: Bāḳī Bedī' Hādī sensin ey Kerīm L // cürmümüz ' afv it bizi eyle selīm: raḥmetiñden ayırma sen yā Raḥīm L

⁵⁷⁸¹ beyit: - Ç // günü: gün L

⁵⁷⁸² beyit: - Ç L / şaḳlağıl: şaḳlağıl T // Kerīm-i: Kerīm ü A E M

⁵⁷⁸³ beyit: - Ç // idesin olmaya tā şerm-sār: idesiñ olmaya ki semsār L / olmaya: olmayāḳ A

⁵⁷⁸⁴ (T193a) beyit: - A Ç E L M

⁵⁷⁸⁵ beyit: - Ç / dilden: dilden E L

Derd-i dilden ‘arz-ı hâcât eylerüz

Ḳādīyü’l-Hâcâtsın ey bî-niyâz⁵⁷⁸⁶
Dağı senden dilerüz ey kâr-sâz

Bize gösterme ‘azâb-ı nâruñı⁵⁷⁸⁷
Ey Hudâ göster bize dîdâruñı

Dağı aşı [u] neslimüze it meded⁵⁷⁸⁸
Yarlıgağıl sen kâmusın Ferd ü Rab

Dağı mü’min mü’minâtı ey Çalab⁵⁷⁸⁹
Yarlıgağıl iderüz senden taleb

5790 El-emân ey kâmunuñ Ḥallâkı sen⁵⁷⁹⁰
El-emân ey kâmunuñ Rezzâkı sen

Ey Hudâyâ ey Hudâyâ ey Hudâ⁵⁷⁹¹
Hâdî sensin gel bize eyle hüdâ

E201a Yâ İlâhî bu kitâbuñ şâhibin⁵⁷⁹²
Raḥmetiñle yarlıgağıl yâ Mu‘în

Ç165a Muştafânîñ hürmetine ey Şabûr⁵⁷⁹³
Sen kabûl it bu du‘âmuz itme dūr

Oğuyanı diñleyeni [yazanı]⁵⁷⁹⁴
Raḥmetiñle yarlıga sen yâ Ğanî

5795 Fâ‘ ilâtün fâ‘ ilâtün fâ‘ ilât⁵⁷⁹⁵

⁵⁷⁸⁶ beyit: - Ç L

⁵⁷⁸⁷ beyit: - Ç L / gösterme: göstürme A E M // göster: göstür A E M

⁵⁷⁸⁸ beyit: - Ç L / aşl [u]: aşl-ı A E M T / neslimüze: neslimüzi M // yarlıgağıl: yarlıgağıl T / sen: - A E M / kâmusın: kâmusın ey M / Ferd ü: Ferd-i T

⁵⁷⁸⁹ beyit: - Ç L // yarlıgağıl: yarlıgağıl T

⁵⁷⁹⁰ beyit: - Ç L / Ḥallâkı: Ḥallâkı E M // Rezzâkı: Rezzâkı E

⁵⁷⁹¹ (A184a) beyit: - Ç L // gel: sen T

⁵⁷⁹² beyit: - Ç L T // yâ İlâhî bu kitâbuñ şâhibin: Şâhsüvâr-zâde Mîrî Hüseyni hem E; bu kitâbuñ şâhibi Aḥmedi hem M

⁵⁷⁹³ (L165a) Muştafânîñ: ol ḥabîbüñ E M / ey: yâ Ç // dūr: redd L; dur M

⁵⁷⁹⁴ beyit: - A Ç L M / [yazanı]: yazanı yazduranı E; yazdırup hem yazanı T // raḥmetiñle yarlıga sen yâ: raḥmetüñle ğarķ eyle yâ Rabb-i T

⁵⁷⁹⁵ beyit: -E L // biñ günâhı ‘afv ider bir: vir Muḥammed Muştafâya çok T

Biñ günāhı ‘afv ider bir şalavāt

Ḳamu mü ’min mü ’mināta ey gözüm⁵⁷⁹⁶
Fatiḥa didüm oḳuñ budur sözüm

**Der-beyān-ı Mu‘cizāt-ı Muḥammed Sallā’līlāhu ‘Aleyhi ve Sellem Kerāmet-i
Ḥazret-i ‘Alī Kereme’llāhu***

Nāle ḳıl ey ‘andelīb-i ber-murād⁵⁷⁹⁷
Bu fenā dünyā elinden dād u dād

Bu kühendür gel aña yüz virmegil⁵⁷⁹⁸
İki yüzlüdür daḥı söz virmegil

Kim seni aldar yalancu zendürür⁵⁷⁹⁹
Her işi ḳamu anuñ bil fendürür

5800 Kimseler çıḳmadı anuñla başa⁵⁸⁰⁰
Var ise ‘aḳluñ bu dem gel ey paşa

Ṭut sözüm direm naşihatdür saña⁵⁸⁰¹
Zıkr-i Ḥaḳḳı pīşe eyle kendüñe

Ḥaḳ Te‘ālā birliğin yād eylegil⁵⁸⁰²
Hem Muḥammeddür resüli söylegil

Var ise malıñ zekātın vir anuñ⁵⁸⁰³
Daḥı hac it ḳuvvetüñ yitse senüñ

Şavmuñı ṭut hem namāzın ḳıl ‘ayān⁵⁸⁰⁴

⁵⁷⁹⁶ beyit: - A E M / mü ’min: mü ’mīn T // oḳuñ: oḳı T

* (M189b) Der-beyān-ı Mu‘cizāt-ı Muḥammed Sallā’līlāhu ‘Aleyhi ve Sellem Kerāmet-i Ḥazret-i ‘Alī Kereme’llāhu: Der-beyān-ı Mu‘cize-i Resūlu’llāh Sallā’līlāhu Te‘ālā ‘Aleyhi ve Sellem Kerāmet-i ‘Alī Rāḍiyā’llāhu ‘Anhu A; Meclis-i Mu‘cizāt-ı Ḥazret-i Peyḡamber ve ‘Alinüñ Ç; -L; Der-beyān-ı Mu‘ciz-i Resūl ‘Aleyhi’s-selām ve Kerāmāt-ı ‘Alī M; Dībāce T

⁵⁷⁹⁷ // dād u dād: dāde dād A E; dād dād Ç; dād bidād L

⁵⁷⁹⁸ // söz virmegil: inanmagil L; yüz virmegil T

⁵⁷⁹⁹ (T193b) // ḳamu anuñ bil: anuñ ḳamu bil A E M; ḳamu bil anuñ T / ḳamu: cümle L

⁵⁸⁰⁰ çıḳmadı anuñla: hiç çıḳmadı bunda L // gel: - M

⁵⁸⁰¹ ṭut: ṭuta A; dut Ç / naşihatdür: naşihatdür T / saña: saña L // eyle: ḳıl hem L / kendüñe: kendiñe T

⁵⁸⁰² birliğin: birliğin sen L / eylegil: eyledi M // resüli: resūl A Ç E / söylegil: söyledi M

⁵⁸⁰³ zekātın: zekātın T

Bî-namâz olma şaķın hîç bir zamân

5805 Hâlıkıñdan dūr olursın bilmiş ol⁵⁸⁰⁵
Her ne tâ^c at eyleseñ olmaz ķabûl

Pes direm terk eyleme ķılğıl namâz⁵⁸⁰⁶
Her işiñ maķbûl ide ol kâr-sâz

Ey gözüñ bir hoş^c iber var bende gör⁵⁸⁰⁷
Kim yaķar cism ile cānı sen de gör

E201b Ravzada gördüm anı naķl eylerem⁵⁸⁰⁸
Bil eşaķdur bu sözi ben söylerem

Ol şeffi^c -i ümmete bu dem^c ayān⁵⁸⁰⁹
Çok şalavât idesiz ey merdümān

Ç165b 5810 Tā anuñ hürmetine ol Kird-gār⁵⁸¹⁰
Bizi ķomaya caķıme yaķa nār

Ol^c Alī ibn-i Ebī Tālīb hemīn⁵⁸¹¹
Pes rađiyā'llāhu anhu söyleyin

Didi kim ben bir sofrada āşikār⁵⁸¹²
Yoldaş oldum Muştafāya hem a yār

Kim güneş ıssısı ğāyet bil didi⁵⁸¹³
Çok ĥarāret bize virdi söyledi

Bil şusuzluķdan ciger oldu kebāb⁵⁸¹⁴
Girmedi dir elime bir ķatre āb

⁵⁸⁰⁴ hem namāzın: namāzuñ hem L / namāzın: namāzuñ A Ç E M // şaķın hîç: ķarındaş L / hîç bir zamân: ey müslimān T

⁵⁸⁰⁵ olursın: olursiñ L // eyleseñ: eylesen T

⁵⁸⁰⁶ beyit: - L / pes: ben T; ķılğıl: sen ķıl T // ide: - Ç / ol kâr-sâz: kâr itme sen M; o bî-niyāz T

⁵⁸⁰⁷ (A184b) // cism ile: cisminile Ç

⁵⁸⁰⁸ // ben: hem L

⁵⁸⁰⁹ // ey: bu dem T / merdümān: merdümān A, M

⁵⁸¹⁰ (L165b) tā: belki; ol: - L // T'de bu beyitten sonra "Hikāye" başlığı atılmıştır.

⁵⁸¹¹ (M190a) // söyleyin: söyleyeyin A E L M

⁵⁸¹² // yoldaş oldum Muştafāya: yoldaş oldum ol resûle E; yoldaş idim ol resûle M / hem: pes T

⁵⁸¹³ (T194a) didi: idi A, M // bize virdi: virdi bize A E M

⁵⁸¹⁴ bil: hem L

5815 Ol Hudā maḥbūbına ben söyledüm⁵⁸¹⁵
Kim şusuzluḡdan kebāb oldum didim

‘ Ālemūñ ol rehberi ol Muştafa⁵⁸¹⁶
Söyledi kim yā ‘ Alī ey Murtaza

Ḳarşumuzda gürünen ol taḡa var⁵⁸¹⁷
Yā ‘ Alī ol daḡa söyle āşikār

Biz bu şaḥrada ḡarībüz bilūñüz⁵⁸¹⁸
Bir içim şu dilerüz pes viriñüz

Çünkü Ḥaydār bu sözi bildi ‘ ayān⁵⁸¹⁹
Gitdi ol taḡ dibine ender-zamān

5820 Her ne kim dimişdi aña ol resūl⁵⁸²⁰
Didi ol taḡa ḡamusın bā-uşul

Bu da bir mu‘ cizdürür ey diñleyen⁵⁸²¹
Muştafañuñ mu‘ cizātından ayān

Taḡ daḡı hīç söylesin mi ey ulu⁵⁸²²
Gör Muḥammed mu‘ cizin ey baḡtlu

Ol Hudā kim ‘ āleme viridi lisān⁵⁸²³
Pād-şāh-ı lem-yezel ol Müste‘ ān

E202a Viridi ol taḡa o dem dil söyledi⁵⁸²⁴
Yā ‘ Alī bu dem beni diñle didi

⁵⁸¹⁵ // oldum: olduḡ A

⁵⁸¹⁶ ol rehberi ol: rrehberi ol dem A; rehberi hem ol E M; ol rehberi bir L; çün rehberi ol T // ‘ Alī ey Murtaza: ‘ Alīyü’l-Murtaza L

⁵⁸¹⁷ ḡarşumuzda: ḡarşumuz A / daḡa: taḡa A Ç E L M // taḡa: daḡa T / söyle: var it A E M

⁵⁸¹⁸ ḡarībüz: ḡarībüz L // pes: biz M

⁵⁸¹⁹ çünkü: vardı; bildi: didi L / çünkü: çünkü E // taḡ: daḡ T

⁵⁸²⁰ // daḡa: taḡa A Ç E L M / bā-uşul: bā-üşul T / ḡamusın: ḡamusını L

⁵⁸²¹ ey dinleyen: ey diñle sen Ç; cân-ı men L // mu‘ cizātından ayān: mu‘ cizidür diñle sen L / ayān: uyan T

⁵⁸²² beyit: - A E M / daḡa: taḡa A Ç E L M // mu‘ cizin: mu‘ cizātın Ç

⁵⁸²³ (A185a) +

⁵⁸²⁴ viridi ol taḡa o dem dil: ol taḡ hemān lisānla L / taḡa: daḡa T / o dem dil: dil o dem A E M // bu: ol A

5825 Ol zamān kim ben işitdim ol İlāh⁵⁸²⁵
Ya' nī mişl-i cinsi yok ol pād-şāh

Ol buyurdı buyruk anıñdur 'ayān⁵⁸²⁶
Ne dilerse ol ider bil bī-gümān

Ç166a Pes kıyāmet günü içre söyledi⁵⁸²⁷
Kim cehennem tutruğı bilüñ didi

Ba' zı ādem oğlıdur buyurdı ol⁵⁸²⁸
Dağı dünyā tağıdur hem sağ u şol

Hem buyurdı āyet içre bileler⁵⁸²⁹
Tutruğı didi caħimüñ olalar

5830 İşideli bu sözi ben dil-figār⁵⁸³⁰
Ol kadar bil ağladum ey nām-dār

Bil derūnumda benüm te'şīr-i nem⁵⁸³¹
Kalmadı pes yā 'Alī şu kanda hem

Çünkü Haydar hem işitdi bu sözi⁵⁸³²
Ağlamakdan kan ile tıldı gözi

Muştafa kātına geldi şīr-i ner⁵⁸³³
Ol işi naql eyledi ol pūr-hüner

Fıkr iderken bu işe hem Muştafa⁵⁸³⁴
Bir deve gördi o demde pūr-şafa

5835 Elleri bağılu za' if olmuş teni⁵⁸³⁵

⁵⁸²⁵ (L166a) // ol: ey M

⁵⁸²⁶ 'ayān: hemān A E M // bil bī-gümān: itme gümān L

⁵⁸²⁷ (M190b) günü: gün L // tutruğı: dutruğı Ç; tutruğı T

⁵⁸²⁸ (T194b) ba' zı: ya' nī A E M // tağıdur: dağıdur Ç / sağu: sağ-ı Ç L

⁵⁸²⁹ // tutruğı: dutruğı Ç; tutruğı T

⁵⁸³⁰ bu sözi ben: ben bu sözi E // bil: ben L

⁵⁸³¹ bil: hem L / te'şīr-i: te'şīr ü A E M // pes yā 'Alī şu: yā 'Alī pes L

⁵⁸³² bem: pes T // kan: yaş L T / tıldı: doldı Ç

⁵⁸³³ şīr-i: şīr ü A E M T // ol işi: bu sözi A / ol: o T

⁵⁸³⁴ işe hem: işi çün T

⁵⁸³⁵ elleri: kolları T // zār zār: zār ider A E M

Zār zār ağlar daḥı gördi anı

Pes lisān-ı ḥāl ile virdi selām⁵⁸³⁶
Muştafāya ol deve bil ey hümām

Çün anuñ aldı selāmın ol resūl⁵⁸³⁷
Ol ba'īre söyledi hem bā-uşul

Dest [ü] pāyuñ kim senüñ bend eylemiştir⁵⁸³⁸
Hem za'īf kılmış seni tünd eylemiştir

E202b Pes deve ol dem resūle söyledi⁵⁸³⁹
Şāḥibim itdi kamu bilgil didi

5840 Şāḥibimden pes su'āl it yā resūl⁵⁸⁴⁰
Söylesin ḥālim saña hem bilmiş ol

Da'vet itdi şāḥibin bil söyledi⁵⁸⁴¹
Bu ba'īri nişe bend itdün didi

Ol kişi didi resūle ey emīr⁵⁸⁴²
Bu deve olmuşturur ḡāyet şerīr

Kaşdı oldur katl ide bizi a yār⁵⁸⁴³
Anuñ için bağladum ben dil-figār

Ç166b Ol deve geldi dile pes ey aḥī⁵⁸⁴⁴
Muştafāya söyledi bil ey saḥī

5845 Hāḳ peygāmbersin eyā faḥr-ı cihān⁵⁸⁴⁵
Dimedüm bil dimezem aṣlā yalan

Ben bu zālīm gibi ḥāṣā olayum⁵⁸⁴⁶

⁵⁸³⁶ selām: ḥaber A // Muştafāya ol deve: Muştafā ol deveyi L / bil ey hümām: ey pür-hüner A

⁵⁸³⁷ selāmın: selāmın T // bā-uşul: bā-üşul T

⁵⁸³⁸ (A185b) dest [ü]: dest-i A Ç E L M T / pāyuñ: pāyin T // seni: - Ç

⁵⁸³⁹ // kamu: beni T

⁵⁸⁴⁰ (L166b) pes: sen T // saña: saña L / hem: tā T

⁵⁸⁴¹ itdi: idüp; bil: hem L / şāḥibin: şāḥibiñ T // ba'īri: deveyi L / nişe: nite M; niye T / itdün: itdin T

⁵⁸⁴² (M191a) didi resūle: resūle didi A / emīr: emīn Ç E // şerir: şerīn A; şirīn E

⁵⁸⁴³ (T195a) // için: için hem T

⁵⁸⁴⁴ // söyledi bil: bil söyledi T / bil: hem L; pes M

⁵⁸⁴⁵ peygāmbersin: peygāmbersiñ L // aṣlā: daḥı L

Kim efendime hıyānet kılayum

Şuşadukda bu kişinüñ şuyını⁵⁸⁴⁷
İçerem dağı şusız kıymaz beni

Ac olanda bu kişi virür ‘alef⁵⁸⁴⁸
Yirem anı itmezem dağı telef

Niyyetim budur direm dā’im anı⁵⁸⁴⁹
Hayr vire şer vermeye aña Ğanī

5850 Līkī vardur bir sözüm bil yā resūl⁵⁸⁵⁰
İydeyim bu dem saña hem bā-uşūl

Bu kişi hem ol İlāhuñ ni‘metin⁵⁸⁵¹
Ekl ider hem şurb ider şuyın hemīn

Oturur mülkinde dağı bu haķır⁵⁸⁵²
Bil hıyānet ider aña bu faķır

Faķır-ı ‘ālem ol ba‘īre söyledi⁵⁸⁵³
Nice hāyındur baña digil didi

E203a Dile geldi ol deve yine a yār⁵⁸⁵⁴
Muştafāya söyledi ol āşikār

5855 Yā Resūlu’llāh bular bilgil ‘ayān⁵⁸⁵⁵
Kaç refiklerdür iydem saña beyān

Aḥşām olduḡda ḡamusı yā resūl⁵⁸⁵⁶

⁵⁸⁴⁶ zālīm: zālīm T // kim: ki T

⁵⁸⁴⁷ // dağı şusız kıymaz: kıymaz dağı şusız T

⁵⁸⁴⁸ // yirem: yimezem A E / dağı: anı T

⁵⁸⁴⁹ budur direm dā’im: budurur dā’im direm A Ç E M; dā’im budur direm T // aña: Rabb-i L

⁵⁸⁵⁰ līkī: līk A T; leykin E; liyki M / bir sözüm bil yā resūl: dā’imā direm anı A E M / bil: hem L // saña hem bā-uşūl: enbiyālar sulṭānı A E M / saña: şaña L / bā-uşūl: bā-uşūl T

⁵⁸⁵¹ hem ol İlāhuñ ni‘metin: çün İlāhuñ ol ni‘metin T // ekl: ekle M / şuyın: şuyın T

⁵⁸⁵² haķır: faķır A E M // faķır: haķır A E M

⁵⁸⁵³ (A186a) ba‘īre: deveye L

⁵⁸⁵⁴ dile geldi ol deve yine: deve dile gelüp söyledi L / deve: dere E

⁵⁸⁵⁵ (L167a) bular: bunlar L // refiklerdür iydem saña: refiklerdürür iydem L; refiklerdür saña iydem M T / beyān: ‘ayān Ç

⁵⁸⁵⁶ // hem: pes L

Cem' olurlar bir yere hem bilmiş ol

Ġıybet ü bühtân iderler kâmusı⁵⁸⁵⁷
Unudurlar 'ârı bil hem nâmûsı

Nice mālāya' nî dirler hem bular⁵⁸⁵⁸
Ķahķaha ider kâmusı hep güler

Bil şalâtı hem ' işāyı ey saĥı⁵⁸⁵⁹
Birisi kılmaz bulardan bir daĥı

5860 Ben daĥı ĥamle iderem anlara⁵⁸⁶⁰
Ĥamleden ġaraż budur ol cānlara

Ç167a Kim benüm ĥavfımdan anlar yâ resûl⁵⁸⁶¹
Ĥaġıla anı görüben saġ u şol

Ma' şıyetden kâmusı men' olalar⁵⁸⁶²
Ĥuruban anlar namāzın kılalar

Ĥālķuñ emri yerine hem gele⁵⁸⁶³
Her ne kim emr eylemiş Ĥālķ ola

Lîkî kendü ĥâyın olmışdur Ĥaķķa⁵⁸⁶⁴
Bir yarar şuġlı anuñ yok Ĥālķa

5865 Kendüsi Mevlāya ĥâyınlık kıılır⁵⁸⁶⁵
Ben za' îfî daĥı kendünüñ bilür

Ĥāşā ben ĥâyın olam bu er gibi⁵⁸⁶⁶

⁵⁸⁵⁷ (M191b) ġıybet ü: ġıybet-i A Ç E L / iderler: iderler hep L // unudurlar 'ârı bil hem nâmûsı: oturur bil hem hep göreler A / unudurlar: otururlar T

⁵⁸⁵⁸ (T195b) dirler hem bular: dirler bular hem L; iderler bular M // ider kâmusı hep güler: iderler bular hem L

⁵⁸⁵⁹ bil şalâtı hem: hem şalâtı pes T / hem ' işāyı: ' işāyı hem T

⁵⁸⁶⁰ // ĥamleden: ĥamle A; cümleden E M / ol: bu M

⁵⁸⁶¹ // taġıla anı görüben: taġıurlar anı gören L / görüben: görüp hem T / saġ u: saġ-ı Ç L

⁵⁸⁶² olalar: olurlar L // ĥuruban: duruban Ç T; soñradan L

⁵⁸⁶³ hem: pes A E // emr eylemiş Ĥālķ: Ĥālķ emr eylemiş L

⁵⁸⁶⁴ lîkî: lîk A T; leykin E; liyki M / kendü: kendi Ç L T // şuġlı anuñ yok: fi' li yokdurur L / anuñ yok: yokdur anuñ E M; yok anuñ T

⁵⁸⁶⁵ (M192a) Bu beyit A, Ç, E ve M'de takip eden yedinci beyitten sonra yazılmıştır. Fakat Ç'de bu beyitin üzeri çizilmiştir.

Ḳul olan ḥāyın olur mı yā Nebī

Çün işitdi bu sözi faḥr-ı cihān⁵⁸⁶⁷
Ol ba'ırūñ çözdü bendin ol zamān

Ol Resūlü'l-mürselīn hem söyledi⁵⁸⁶⁸
Ḳamu aşḥābına anda bil didi

Bu şekil ḥayvān bilūñ taḥḳīḳ a yār⁵⁸⁶⁹
Ġāfil erden yigdürür leyl ü nehār

E203b 5870 Yine aşḥābına didi Muṣṭafā⁵⁸⁷⁰
Bir ḥadīṣ daḥı o dem kān-ı şafā

Bir evūñ ḥalkı didi bilūñ yine⁵⁸⁷¹
Ya' nī meşḡūl olsa mālāya' nīye

Birbiri ardınca daḥı üç namāz⁵⁸⁷²
Ḳılmasa anlar cemā' atle niyāz

Bilūñüz ol Ḥālīḳ-ı leyl ü nehār⁵⁸⁷³
Ol kişiler üstüne Perverd-gār

Üç nefer şeyṭān musallaṭ eyler ol⁵⁸⁷⁴
Bu sözi bir ḥoşca añla ey oḡul

5875 Birisi bil ekl [ü] şurb ider 'ayān⁵⁸⁷⁵
Ol kişilerle bile itme gümān

Hem ikincisin daḥı iydem saña⁵⁸⁷⁶
İşidüp bu dem daḥı ḳalgıl ṭaña

⁵⁸⁶⁶ // ḥāyın olur mı: olur mı ḥāyın E M / ḥāyın: - A

⁵⁸⁶⁷ // ba'ırūñ: deveniñ L; ba'ırın T / çözdü: çizdi A E L M

⁵⁸⁶⁸ +

⁵⁸⁶⁹ (A186b) a yār: ḥaber M // erden yigdürür leyl ü nehār: insāndan yigdür a yār L / leyl ü: leyl-i Ç

⁵⁸⁷⁰ (L167b) // ḥadīṣ: ḥadīṣi M

⁵⁸⁷¹ bilūñ: bilin T // meşḡūl olsa mālāya' nīye: mālāya' nīye meşḡūl ola M

⁵⁸⁷² üç: üç vakt L // cemā' atle: cemā' atle hem E

⁵⁸⁷³ (T196a) Bu beyit A'da takip eden beyitten sonra yazılmıştır. / leyl ü: leyl-i Ç // Ḥālīḳ-ı: Ḥālīḳu A

E M // kişiler: kişiniñ Ç

⁵⁸⁷⁴ +

⁵⁸⁷⁵ ekl [ü]: ekl-i Ç E L M T / ekl: añla A

⁵⁸⁷⁶ ikincisin daḥı iydem saña: ikincisini nakl idem saña L // bu dem: anı L / ḳalgıl: ḳalgıl Ç L T

- Anlaruñ rızķı ne kim var ey ‘ amū⁵⁸⁷⁷
Berekātın ķaldurur añlar ķamu
- Ç167b Pes üçüncisi anuñ ey bā-uşūl⁵⁸⁷⁸
İydeyüm ammā olursın bil melūl
- Līkī şer‘-i Muştafāda pes yaķın⁵⁸⁷⁹
Bil utanmaķ yokdurur ey mü ‘minīn
- 5880 Ol kişiler ‘avret ile her zamān⁵⁸⁸⁰
Bile yaturlar döşekde hem ‘ayān
- Anlaruñ ‘avretleriyle bilmiş ol⁵⁸⁸¹
Cem‘ olur didi döşekde ol resūl
- Daķı bundan biter olur mı ‘iber⁵⁸⁸²
Kim Resūlu’llāh diye böyle ħaber
- Mü ‘minem bir ķul diye pes kendüne⁵⁸⁸³
Terk ide şalātı daķı ol yine
- E204a Niçesi mü ‘min olur pes ol ğulām⁵⁸⁸⁴
Kim şalātın terk ide ol ķul müdām
- 5885 Tevbesi anuñ niçe maķbūl ola⁵⁸⁸⁵
Yā Ħaķķuñ raķmetin ol ķanda bula
- Zīrā bir ķul Ħālīķa ķılsa namāz⁵⁸⁸⁶

⁵⁸⁷⁷ anlaruñ: anların T / ‘ amū: ulu E M // ķaldurur: ķaldurup M / anlar: añla Ç

⁵⁸⁷⁸ ey bā-uşūl: hem bā-uşūl T // olursın bil: olursuñ hem L / bil: pek T

⁵⁸⁷⁹ līkī: līk A T; leykin E; liyki M

⁵⁸⁸⁰ ol: o L / her: ol E M // hem ‘ayān: her zamān L / hem: bil T

⁵⁸⁸¹ anlaruñ: anların T / ‘avretleriyle: ‘avretleri ile E T // olur didi döşekde ol: olurdı döşeginde ol L; olurlardı döşekde yā M / didi döşekde: döşekde didi A

⁵⁸⁸² biter: bidter T

⁵⁸⁸³ (A187a) mü ‘minem bir ķul diye: diye bir ķul mü ‘minem A E M / kendüne: kendine Ç L T; kendüye E M // şalātı daķı: şalātın L; daķı şalātın T

⁵⁸⁸⁴ mü ‘min olur pes: pes mü ‘min olur E M / pes ol ğulām: hem ey oğul L / mü ‘min: mü ‘mīn T // şalātın: şalātın T / ide ol ķul: ider ol A; ide ol hem E M / ol ķul: daķı o ķul L

⁵⁸⁸⁵ (L168a) anuñ niçe: nicesi anuñ Ç / ola: olur A E M // raķmetin ol: raķmetin Ç; ol raķmetūñ T / bula: bulur A E M

⁵⁸⁸⁶ zīrā: zīra Ç

Secdeye başın koyup itse niyâz

İblīs anı görüben feryād ider⁵⁸⁸⁷
Derd-i ğamla ol demin bil dād ider

Dir ki ādem oğlu pes secde kıılır⁵⁸⁸⁸
Hâş olur ol Hâlıkā cennet bulur

Ben sücūd itmedüğüm çün ol zamān⁵⁸⁸⁹
Tamuya girsem gerek elbet ‘ayān

5890 Pes helākı iblīsīñ oldur a yār⁵⁸⁹⁰
Göre bir kıl secde içre âşikār

Dağı bir kıl kim namāzın terk ide⁵⁸⁹¹
Görüben iblīs anı gör kim nide

Ol kadar hazz [u] şafālar ider ol⁵⁸⁹²
Kim namāz kıılmaz sücūd itmez bu kıl

Dir baña yoldaş olısar bu dağı⁵⁸⁹³
Benüm ile görisedür düzağı

Ç168a Añladuñ mı bu sözi ey şāh-bāz⁵⁸⁹⁴
Añlağıl bilgil nedür gör bu namāz

5895 Hakk Te‘ālāya yakınlıkdur ‘ayān⁵⁸⁹⁵
Gel şağın terk itme anı bir zamān

Zirā bir kıl kim namāza başlasa⁵⁸⁹⁶
Evveli Allāhu ekber bil dise

⁵⁸⁸⁷ (M192b) İblīs: İblis A // derd-i: derd ü A E M / bil: hem L

⁵⁸⁸⁸ (T196b) pes: bil A E M // ol Hâlıkā cennet bulur: hem cennete lāyık olur L / ol: - M

⁵⁸⁸⁹ +

⁵⁸⁹⁰ İblīsīñ: İblisün; a yār: ‘ayān A // âşikār: ol zamān A

⁵⁸⁹¹ dağı bir: bir dağı; ide: ider L // İblīs: İblis A / gör kim nide: kim gör nider L

⁵⁸⁹² hazz [u]: hazz-ı A Ç E L M T / ider: ide E M // namāz: namāzın A

⁵⁸⁹³ // benüm ile: benümle E

⁵⁸⁹⁴ añladuñ mı: añladun mı T / ey: sen L // añlağıl: añlağıl A Ç L T / gör bu: kıl sen L

⁵⁸⁹⁵ // anı: - M / bir: her Ç; hiç bir E

⁵⁸⁹⁶ zirā: zira Ç / bir kıl kim: kim bir kıl L / başlasa: başlaya A E M // evvelin: evvelin T / dise: diye A

E M

Ol Hudā-yı lem-yezel ider nidā⁵⁸⁹⁷
Ol kıl anuñla çün itdi ibtidā

Ey firiştehler bilün dir ol kulum⁵⁸⁹⁸
Bildi kıl kendin ululuğum benüm

E204b Siz dağı şaklañ anuñ tekbirini⁵⁸⁹⁹
Bā' iş-i tekbir için bilün anı

5900 Kıldum ulu hem ululuğ virdüm uş⁵⁹⁰⁰
Çün beni bildi ulu pes gördüm uş

Gör Hudānuñ luṭfını ihsānını⁵⁹⁰¹
Aña lāyık bir 'amel bizde kanı

Yā Rab ol derde devānuñ hürmeti⁵⁹⁰²
Ya' nī Aḥmed Muṣṭafānıñ hürmeti

Rūzī kıl biz kullara her dem namāz⁵⁹⁰³
Andan ayırma bizi ey bī-niyāz

Kılalum biş vaḳti vaḳt ile 'ayān⁵⁹⁰⁴
İdelüm saña şenālar her zamān

5905 Kim bizi İslām kıldıñ ey Aḥad⁵⁹⁰⁵
Kımaduñ ṭamular içre sen ebed

Bu ne luṭf u bu ne iḥsāndur bize⁵⁹⁰⁶
Eyledüñ sen ey Ğanī kamumuza

Pes gerekdür bu Ža' ifi kıl dağı⁵⁹⁰⁷

⁵⁸⁹⁷ ol: o M / lem-yezel: bī-zevāl L // kıl: - A E M / çün: çün ki M

⁵⁸⁹⁸ (A187b) bilün dir: dir bilün T // kıl kendin ululuğum benüm: benüm ululuğumı hemīn L / kıl kendin: kendü kıl A E M

⁵⁸⁹⁹ şaklañ: şaklan T // tekbir: raḥmet T

⁵⁹⁰⁰ (L168b) kıldum: kıldum E

⁵⁹⁰¹ // 'amel: 'amel yok L

⁵⁹⁰² (M193a) Rab ol derde: İlāhī derdi T // Muṣṭafānıñ: Maḥmūd Muḥammed L

⁵⁹⁰³ (T197a) +

⁵⁹⁰⁴ vaḳti vaḳt ile: vaḳt-i namāz L // saña: size Ç; saña L

⁵⁹⁰⁵ İslām kıldıñ: İslāmdan itdüñ A E M / kıldıñ: kıldın T // kımaduñ ṭamular içre sen ebed: koyma ṭamular içine sen meded A E M; koma bizi ṭamular içre ebed T

⁵⁹⁰⁶ beyit: - L / luṭf u: luṭf-ı Ç E L T // eyledüñ: eyledin T

Saňa bir dimiřdür itme dūzahī

Görmişem esmālar içre ben figār⁵⁹⁰⁸
Bir aduñ gördüm Raķīb ey Kird-gār

Ol Raķīb ismüñ ĥakkıyçün ey Raķīb⁵⁹⁰⁹
Biz ķulı dūr itme senden ey Ķarīb

5910 Hem şeffi^c it Muřtafāyı sen bize⁵⁹¹⁰
Ey Ĥudāyā ey Ĥudā ķamumuza

Ç168b Eyleme şorı ĥisābı ey Ķādīr⁵⁹¹¹
Ķullaruñ her ĥāline sensin Ĥabīr

Daĥı cedd ü cedd atamız her kim ki var⁵⁹¹²
Ķamusına raĥmet it ey Kird-gār

Bu kitābuñ řāĥibine vir hüdā⁵⁹¹³
Hem namāzı hem dīni kāmīl edā

E205a Muřtafānıñ na^c lını tozına hem⁵⁹¹⁴
Bu du^c āmuz gel ķabūl it pes bu dem

5915 Oķuyanı dīñleyeni yazanı⁵⁹¹⁵
Raĥmetiñle yarlıĥaĥıl yā Ġanī

Fā^c ilātün fā^c ilātün fā^c ilāt⁵⁹¹⁶

⁵⁹⁰⁷ beyit: - L // dimişdür: dimişüz A E M

⁵⁹⁰⁸ görmişem: zīrā kim A E L M / zīrā: zīrā Ç // bir aduñ gördüm Raķīb ey: e'l-Vāriřü'r-Reřidü'l-Adl L / aduñ: adın T

⁵⁹⁰⁹ ol Raķīb ismüñ ĥakkıyçün ey Raķīb: ol isimlerüñ ĥakkıyçün ey Ĥudā L // biz ķulı dūr itme senden ey Ķarīb: ķapuñdan ĥayrıya eyleme cüdā L / dūr: dur A / Ķarīb: Raķīb Ç

⁵⁹¹⁰ // Ĥudā: Ĥudā hem E

⁵⁹¹¹ Bu beyit L'de üç beyit önce yazılmıştır. / ĥisābı: ĥisābın L // ķullaruñ: ķulların T / Ĥabīr: Ķādīr M

⁵⁹¹² cedd ü cedd atamız her: cedd cedd dimez A; cedd ü cedd atamızı E M; ceddıye cedd her L // raĥmet it ey: eyle raĥmet L

⁵⁹¹³ (A188a) beyit: - Ç L T / bu kitābuñ řāĥibine vir hüdā: řāĥsüvār-zāde ĥünāĥkār Ĥüseyni yā Rab E; Seyyid Aĥmed ķuluña daĥı yā Rab M // hem namāzı hem dīni kāmīl edā: raĥmete ĥarķ idüp vir dīdārıñ Ferd ü Rab E; raĥmet idüp vir dīdārıñ Ferd ü Rab M

⁵⁹¹⁴ beyit: - L / na^c lını: na^c leyni Ç T // pes: sen T

⁵⁹¹⁵ Bu beyit Ç'de takip eden beyitten sonra yazılmıştır. / oķuyanı dīñleyeni yazanı: ķāri vü sāmī^c ini kātibini A E / dīñleyeni yazanı: yazanı dīñleyeni L; dīñleyeni yazdırup hem yazanıT // yarlıĥaĥıl: yarlıĥa ķıl L; yarlıĥa sen T

⁵⁹¹⁶ beyit: - L T // biñ ĥünāĥı ^c afv ider bir: vir Muĥammed Muřtafārā A E M

Biñ günāhı ‘afv ider bir şalavāt

Ger dilersin bulasın oddan necāt⁵⁹¹⁷

‘Aşk ile derd ile idin e’ş-şalāt

Fātiha didüm okı ey mü ‘mināt⁵⁹¹⁸

Kim qabūl ola du‘ālar bu zamān

Der-beyān-ı Hāzret-i ‘İsānıñ Kaşşār İle Olan Mācerāsı*

Nāle kıl ey ‘andelīb gül vaqtidür⁵⁹¹⁹

Kim gezer faşlı anuñ bil vaqtidür

5920 Ger gezer olursa vaqti bil anuñ⁵⁹²⁰

Dağı kim diñler bu dem zāruñ senüñ

Ey gönül zār eyleyegör sen dağı⁵⁹²¹

Gitmedin fırsat eliñden ey ağı

Fıkr idüben kendüñe bir çāre kıl⁵⁹²²

Şaç şakāl ağardı kamu ‘ār kıl

Bağ bu dem aqrānuña emşālüñe⁵⁹²³

Gel tayanma gel tayanma māluña

Zīrā şāh ile gedā hep ey püser⁵⁹²⁴

Hak dīvānında beraber tırsar

5925 Bārī bir hayr idegör qala saña⁵⁹²⁵

⁵⁹¹⁷ beyit: - A Ç E L M

⁵⁹¹⁸ beyit: - A Ç E L M

* (M193b) Der-beyān-ı Hāzret-i ‘İsānıñ Kaşşār İle Olan Mācerāsı: Der-beyān-ı Hāzret-i ‘İsā ‘Aleyhi’s-selām Kaşşār İle Olan Mācerāsı A; Meclis-i Kaşşār Münacāt-ı Hāzret-i ‘İsā Ç; -L; Hāzret-i ‘İsānuñ Kaşşār İle Olan Mācerāsı M; Dībāce T

⁵⁹¹⁹ (T197b) +

⁵⁹²⁰ ger: kim A / vaqti bil anuñ: anuñ vaqti bil E M / bu dem zāruñ senüñ: zāruñı esdi bil E M / zāruñ: zārın T

⁵⁹²¹ (L169a) // gitmedin: gitmeden A / eliñden ey: eldeyken L; elinden ey T

⁵⁹²² idüben kendüñe: idüp hoş kendiñe L / idüp pes kendiñe T / idüben: idüp A // ‘ār: ‘āre A E; ‘ārı M T

⁵⁹²³ // tayanma gel tayanma: dayanma gel dayanma A Ç M T; güvenme hem tayanma L

⁵⁹²⁴ zīrā: zīra Ç / gedā hep: gedālar A E M; gedā pes Ç // tırsar: durısar Ç T

⁵⁹²⁵ saña: taña E M; şaña L

Tā ki raḥmetle seni herkes aña

Var ise mālūñ taşadduḡ eyle sen⁵⁹²⁶
Raḥmet ide tā saña ol Zü'l-minen

‘Ömrüñi zā’id ide hem ol Ğanī⁵⁹²⁷
Hıfz ide kamu belâlardan seni

Bil benüm sözüm degil bu hem a yâr⁵⁹²⁸
Pes ḥadīs-i Muştafâdur âşikâr

Kim saña didüm anı ey şîr-i ner⁵⁹²⁹
Vir taşadduḡ tut sözüm ey pür-hüner

Ç169a E205b 5930 Bir ‘iber temşil idem bu dem ‘ayân⁵⁹³⁰
Naql-ı Tenbîh içredür yoḡdur yalan

Lîkî budur pes edeb ey mü’minîn⁵⁹³¹
Sözden evvel Muştafâya biz hemîn

Virelüm bu dem şalât ile selâm⁵⁹³²
Tā ki raḥm ide bize ol lâ-yenām

Bû’l-Müferreḡ Ezderî naql eyledi⁵⁹³³
Faḥr-ı ‘âlem didi bir gün söyledi

Ḥazret-i ‘İsâ nebî didi a yâr⁵⁹³⁴
Kim selâm olsun aña leyl ü nehâr

⁵⁹²⁶ // raḥmet ide tā saña ol Zü'l-minen: raḥmetle seni herkes aña E / tā saña: saña tā A; hem şaña L / ol: ey M; o T / Zü'l-minen: Zü'l-menen A, M

⁵⁹²⁷ beyit: - L / ‘ömrüñi: var ise ‘ömrüñi; hem: - E // belâlardan: belâdan M

⁵⁹²⁸ +

⁵⁹²⁹ (A188b) saña didüm anı: anı şaña L / şîr-i: şîr ü A Ç E M T // tut: dut Ç

⁵⁹³⁰ bu dem ‘ayân: saña inan T / ‘ayân: inan L // Tenbîh: Tenbih T / içredür yoḡdur yalan: kitâbından hem inan L

⁵⁹³¹ lîkî: lîk A T; leykin E; liyki M / budur pes ebeb: bu dem pes edeble E M // sözden evvel Muştafâya: söz budur ki Muştafâya A; söz budur ki ol ḥabîbe E; söz budur ki evvel ḥabîbe M / sözden: söz-i Ç

⁵⁹³² ile: hem L

⁵⁹³³ (M194a) Bû’l-Müferreḡ: Ebû’l-Müferreḡ E // ‘âlem: - T / Bu beyitten sonra T’de “Ḥikāye” başlığı atılmıştır.

⁵⁹³⁴ (T198a) // kim: bil A / leyl ü: leyl-i Ç L

5935 Ol bu dünyāda murād u lezzetin⁵⁹³⁵
Almadı tutmadı anuñ rağbetin

Kendüye yurd itmedi hîç bir vañan⁵⁹³⁶
Bu fenāya ol kühen didi kühen

Çanda kim aḥşam olursa ol resûl⁵⁹³⁷
Ol arada pes çalurdı bā-uşûl

Bil seyāḥat üzre idi ol emîr⁵⁹³⁸
Bir köye geldi gezerken ol dilîr

Ol köy içre bir kişi hem var idi⁵⁹³⁹
Ehl-i ḥile şan' atı çaşşâr idi

5940 Çarye ehli ol resûli gördiler⁵⁹⁴⁰
Çamusı söz bir idüben didiler

Geldiler 'İsâ katına bî-cefa⁵⁹⁴¹
Didiler 'İsâya hoş geldün şafâ

Meşveret itdi çamusı ey aḥî⁵⁹⁴²
Derde dermândur didiler bu saḥî

Ḥâlimüz bu dem aña bildürelüm⁵⁹⁴³
Bu bize dermân ider hem görelüm

Didiler 'İsâya kim ey nām-dâr⁵⁹⁴⁴
Aramuzda bil ki bir çaşşâr var

E206a 5945 İşi her dem ḥiledür pes yâ Nebî⁵⁹⁴⁵

⁵⁹³⁵ dünyāda: dünyādan T / murād u: murādın Ç; murâdı L T / lezzetin: lezzeti M // tutmadı: tuymadı A; dutmadı E / anuñ: bunuñ L

⁵⁹³⁶ kendüye: kendüñe M / itmedi: tutmadı L

⁵⁹³⁷ (L169b) // pes çalurdı: çalur idi A E M / bā-uşûl: bā-üşûl T

⁵⁹³⁸ bil: hem L

⁵⁹³⁹ +

⁵⁹⁴⁰ gördiler: geldiler E // idüben: idüp L / didiler: durdılar T

⁵⁹⁴¹ // geldün: geldin T

⁵⁹⁴² +

⁵⁹⁴³ aña: buña L // hem: - L

⁵⁹⁴⁴ (A189a) // çaşşâr: çaşşâr u A E M; çaşşârı L çaşşâre T

⁵⁹⁴⁵ pes: hem L; bil T

Görmedük bir hîle-bâz anuñ gibi

Ḳarye ehlinüñ kamu esbâbını⁵⁹⁴⁶
Ṭurmayup tebdîl ider her dem anı

Ç169b Ḡayriler şevbin bize virür ‘ayân⁵⁹⁴⁷
Bil bizim şevbi daḡı ḡayra hemân

Ḥabs ider esbâbımız hem ol kişi⁵⁹⁴⁸
Çok zamân virmez daḡı budur işi

Pes temennâmuz budur şimdi saña⁵⁹⁴⁹
Beddu‘ â sen idesin bu dem aña

5950 Bir daḡı esbâb ile bu ḡaryeye⁵⁹⁵⁰
Kim naşîb itmeye Ḥâlîḡ gelmeye

Ḥazret-i ‘İsâ çün işitdi anı⁵⁹⁵¹
Ḳarye ehline o dem yandı cânı

Beddu‘ â itdi aña pes ol resûl⁵⁹⁵²
Beddu‘ âsın eyledi Ḥâlîḡ ḡabûl

Geldi Cibrîl-i Emîn virdi ḡaber⁵⁹⁵³
Didi bilgil ey resûl-i mu‘teber

Ḥaḡ ḡabûl itdi sözüñ ey aşlı pāk⁵⁹⁵⁴
Ol kişi bu dem olısardur helāk

5955 İrtesi gün yine ḡaşşâr ey ‘amû⁵⁹⁵⁵
Götürüp esbâbını bilgil ḡamû

⁵⁹⁴⁶ // ṭurmayup: durmayup Ç T / her dem: hem M

⁵⁹⁴⁷ şevbin: şevbiñ T // bil: hem L / şevbi daḡı ḡayra: şevbimüz ḡayrıya E

⁵⁹⁴⁸ (M194b; T198b) // virmez daḡı: daḡı virmez E M

⁵⁹⁴⁹ şimdi saña: sizden aña E M / saña: şaña L // sen idesin bu dem aña: idesin bu dem ḡala taña E / sen: - L M / dem: demde M

⁵⁹⁵⁰ // itmeye: itme M

⁵⁹⁵¹ +

⁵⁹⁵² (L170a) +

⁵⁹⁵³ Cibrîl-i: Cebrâ’il-i A E // ey: ol L

⁵⁹⁵⁴ sözüñ: sözün T

⁵⁹⁵⁵ // esbâbını bilgil: esbâb u bilgil hem E

Yimek içün kendüye üç pâre nân⁵⁹⁵⁶
Götürüp şu başına geldi hemân

Gelür iken gördi tağdan dem-be-dem⁵⁹⁵⁷
İndi bir ‘âbid kişi geldi o dem

Didi bir sözüm saña vardur a yâr⁵⁹⁵⁸
Bil ki hâlüm yok fakîrem âşikâr

Ger ta‘âm var ise yanında gözüm⁵⁹⁵⁹
Gel baña ihsân kıl budur sözüm

E206b 5960 Yâhû göstergil bana ey cân-ı men⁵⁹⁶⁰
Göruben ala ğidâ bu cân u ten

Yâ anuñ koğusını bu dem alam⁵⁹⁶¹
Ol ğidâ ola baña çekmem elem

Çünkü ol kaşşâr işitdi bu sözi⁵⁹⁶²
Şıdķ ile göyüñdi aña kendözi

Etmegüñ bir pâresin virdi aña⁵⁹⁶³
Kaldurup ‘âbid elin itdi du‘â

Ç170a Didi ‘afv itsün kamu cürmüñ Ğani⁵⁹⁶⁴
Yarlığasın bu dem içre hem seni

5965 Kâlbüñi pâk eylesün dağı a yâr⁵⁹⁶⁵
Ğıll ü ğıışdan umaram Perverd-gâr

Bu du‘â kaşşâra hoş geldi ‘ayân⁵⁹⁶⁶

⁵⁹⁵⁶ kendüye: kendine L T; kendüne M // götürüp: götürüp esbâb u E / hemân: ‘ayân E L M T

⁵⁹⁵⁷ tağdan: dağdan A Ç M T

⁵⁹⁵⁸ saña: şaña L / vardur: vardur pes T //

⁵⁹⁵⁹ (A189b) yanında: yanında T // kıl: eyle A; eylegil E M

⁵⁹⁶⁰ yâhû: yâhûd M / göstergil: göstürgil A / cân-ı: cân u A E M // ala ğidâ: ğidâ ala A E M / cân u: cân-ı Ç L / ten: men E

⁵⁹⁶¹ // elem: ğam E

⁵⁹⁶² +

⁵⁹⁶³ (M195a; T199a) etmegüñ: etmegin L; etmegi T // ‘âbid elin itdi du‘â: elin itdi ‘âbid du‘â A; elin du‘â itdi aña E M / aña: elin T

⁵⁹⁶⁴ +

⁵⁹⁶⁵ // ğıll u: ğıll-ı A L T

Pes ikinci pâre nânı ol zamân

Virdi ol ‘âbid eline bâ-uşûl⁵⁹⁶⁷
Aldı etmegi hem bilmiş ol

Ellerin kaldırdı yine söyledi⁵⁹⁶⁸
Hak Te‘âlâdan recâm budur didi

Gelecek geçmiş günâhuñ ol Ğanî⁵⁹⁶⁹
Yarlıgasın ‘afv idüp bu dem seni

5970 Gördi çün kaşşâr ider yine du‘â⁵⁹⁷⁰
Bu du‘â bil dağı hoş geldi aña

Pes üçüncü pâre nânı ol güzîn⁵⁹⁷¹
Anı dağı ‘âbide virdi hemîn

Bir dağı kaldırdı ‘âbid ellerin⁵⁹⁷²
Dilerem didi Hudâdan bu demin

Kim saña cennetler içre bu zamân⁵⁹⁷³
Kaşr u köşk itsün binâ ol Müste‘ân

Çünkü kaşşâr etmegin virdi aña⁵⁹⁷⁴
Gitdi ‘âbid işine kaldı taña

E207a 5975 Hak Te‘âlânuñ rızasıyçün a yâr⁵⁹⁷⁵
Ol günün açlığın itdi ihtiyâr

Ahşâm oldı götürüp şevbin yine⁵⁹⁷⁶

⁵⁹⁶⁶ +

⁵⁹⁶⁷ (L170b) ‘âbid eline: ‘âbide anda L / bâ-uşûl: ol zamân A E M; bâ-uşûl T // hem bilmiş ol: dağı açdı dehân A; eline açdı dehân E M

⁵⁹⁶⁸ yine: ol dem T // budur: oldur Ç

⁵⁹⁶⁹ // seni: anı M

⁵⁹⁷⁰ çün kaşşâr ider yine du‘â: kaşşâr çün yine ider du‘â E M; kaşşâr çün du‘â ider yine L // bil dağı hoş geldi: dağı hoş geldi bil E; ider hoş bil M / dağı hoş: hoş dağı L; yine hoş T

⁵⁹⁷¹ +

⁵⁹⁷² kaldırdı: kaldırdı dağı A

⁵⁹⁷³ saña: şaña L / cennetler: cennet A // kaşr u: kaşr-ı Ç E L M T

⁵⁹⁷⁴ (A190a) +

⁵⁹⁷⁵ rızasıyçün: rızası çün E // açlığın: açlığın T

⁵⁹⁷⁶ oldı götürüp şevbin: oldı götürdi şevbi T // şağ: şağ u T

Geldi bilgil şağ selāmet evine

Ḳarye ehli çünki anı gördiler⁵⁹⁷⁷
Şağ selāmet geldüğini bildiler

Geldiler ‘İsāya kamu bā-uşul⁵⁹⁷⁸
Didiler ‘İsāya bilgil yā resul

Ol kişi çün beddu‘ āsın eyledün⁵⁹⁷⁹
Ol helāk olur bu demde söyledün

5980 Götürüp esbābını her gün gibi⁵⁹⁸⁰
Ḥānesine geldi şimdi yā Nebī

Ç170b Ḥāzret-i ‘İsā ta‘ accüb eyledi⁵⁹⁸¹
Bu işe ḥayrān ḳaluban söyledi

Ḳıgıruñ anı bu dem gelsün baña⁵⁹⁸²
Kim ‘aceb işdür bu iş ḳaldum taña

Varuban ḳıgırdılar ol dem anı⁵⁹⁸³
Didiler ‘İsā diler bilgil seni

Ol kişi tırdı ayağa pes a yār⁵⁹⁸⁴
Geldi ‘İsā ḳatına ender-zamān

5985 Didi ‘İsā aña kim ey şīr-i ner⁵⁹⁸⁵
Bir su’ālim var saña ey pūr-hüner

Ṭoğrusın diseñ gerekdür sen baña⁵⁹⁸⁶
Bu ne işdür kim ‘aceb ḳaldum taña

⁵⁹⁷⁷ beyit: - L

⁵⁹⁷⁸ (M195b; T199b) bā-uşul bā-üşul M T

⁵⁹⁷⁹ çün: kim A; - T / eyledün: eyledin T // söyledün: söyledin T

⁵⁹⁸⁰ // geldi şimdi: şimdi geldi A E M

⁵⁹⁸¹ +

⁵⁹⁸² baña: didi A E M // ‘aceb işdür bu iş ḳaldum taña: işidüp bu ‘aceb işdür didi A E; işidün bu ‘aceb işdür didi M

⁵⁹⁸³ (L171a) // bilgil: şimdi L

⁵⁹⁸⁴ tırdı: durdı Ç T / a yār: ‘ayān A E M; hemān L

⁵⁹⁸⁵ şīr-i: şīr ü A E M T // saña ey pūr-hüner: saña virgil ḥaber L

⁵⁹⁸⁶ diseñ: disen T // ḳaldum: ḳaldı M

Nişledün şâlih ‘ amellerden bu gün⁵⁹⁸⁷
Söylegil anı baña ey fi‘ li dūn

Yā Resūlu’llāh didi pes ol kişi⁵⁹⁸⁸
İydeyüm kamu ben itdügüm işi

Geldi bir ‘ ābid banā muhtāc idi⁵⁹⁸⁹
Turdı qarşumda benüm key ac idi

E207b 5990 Var idi bende o dem üç pāre nān⁵⁹⁹⁰
Diledi virdim aña hem ol zamān

Çok du‘ ālar eyledi dahı baña⁵⁹⁹¹
Yaşşı a‘ mālīm budur direm saña

Ḥazret-i ‘ İṣā didi kim turma var⁵⁹⁹²
Kamu esbābın getür ey nām-dār

Vardı esbābın getürdi ol cevān⁵⁹⁹³
Açdılar esbābını anuñ ‘ ayān

Gördiler esbābı içre hem katı⁵⁹⁹⁴
Bir demür fülādı kim gör kudreti

5995 Gördiler ağzına urmuşlar hemin⁵⁹⁹⁵
Bir siyāh ‘ akreb yılan anda yakın

Ḳuvvet-i mu‘ cizle ‘ İṣā söyledi⁵⁹⁹⁶
Kim sen ol ‘ akreb degil misin didi

⁵⁹⁸⁷ nişledün: nişledin T // baña: - T / ey fi‘ li: fi‘ li ey M

⁵⁹⁸⁸ Resūlu’llāh: Resūla’llāh M // iydeyüm kamu ben: ben iydeyüm kamu A E M / iydeyüm: diyeyim T

⁵⁹⁸⁹ (A190b) // turdı: durdı Ç T / key: pek T

⁵⁹⁹⁰ bende o dem: bunda E // hem: - E; ben T

⁵⁹⁹¹ // yaşşı: güzel T / direm saña: didüm saña L; didüm saña T

⁵⁹⁹² turma: durma Ç T // esbābın: esbābuñ A E M T

⁵⁹⁹³ (M196a; T200a) esbābın: esbābıñ T / cevān: cūvān A, M // esbābını: esbābın E

⁵⁹⁹⁴ esbābı içre hem: esbāb içinde ey A / esbābı: esbāb E / katı: yakın L T // L’de bu mısra yazılmamıştır. Bunun yerine sonraki beytin ikinci mısrası yazılmıştır. Ayrıca bu mısra T’de sonraki beytin ikinci mısrasıyla yer değiştirilerek yazılmıştır. / fülādı: pülādı E

⁵⁹⁹⁵ gördiler ağzına urmuşlar hemin: ağzına urmuşlar anuñ hem katı L T / hemin: anuñ A E M // anda yakın: ol bendenüñ A E M; anuñ hemin L

⁵⁹⁹⁶ +

Bu kişinüñ sen helâkiyçün bu dem⁵⁹⁹⁷
Göndürülmüşdüñ dağı hem dem-be-dem

Ç171a Ol Hudâ kim ' âleme ol virdi dil⁵⁹⁹⁸
Ol yılana nuṭṭı virdi añla bil

Didi ol dem yâ resûl-i müste' ân⁵⁹⁹⁹
Didügün hizmet için bilgil ' ayân

6000 Yâ Nebî irsâl olundum ben şerîr⁶⁰⁰⁰
Lîkî bu kaşşâr o demde ey emîr

Kim rızâ-yı Hâḡ için ey mihribân⁶⁰⁰¹
Bir faḡîre virdi ol üç pâre nân

Dağı her bir pârede hem ol faḡîr⁶⁰⁰²
Eyledi aña du' âlar ol esîr

Bir melek yanında anuñ var idi⁶⁰⁰³
Ne du' â itse ol amîn dir idi

Dağı bir âḡer melek hem yâ resûl⁶⁰⁰⁴
Bize olmışdı musallaṭ bilmiş ol

E208a 6005 Hem demürden ağzıma bir gem dağı⁶⁰⁰⁵
Ol melek urmuş idi bil ey saḡî

İzn-i Ḥâlîḡla beni ol dem ' ayân⁶⁰⁰⁶
Bend kılmışdı melek pes ol zamân

Her ne deñlü olur idim ṭâlibi⁶⁰⁰⁷

⁵⁹⁹⁷ helâkiyçün: helâki çün T // göndürülmüşdüñ: göndürülmüşdür E; gönderilmişdin T / hem: sen T

⁵⁹⁹⁸ (L171b) ol virdi: virdi o T // nuṭṭı: nuṭṭı E M

⁵⁹⁹⁹ resûl-i: resûl ü A E M // didügün: didügin L T / bilgil: - E

⁶⁰⁰⁰ // lîkî: lîk A T; leykin E; liyki M / o: ol T

⁶⁰⁰¹ mihribân: mihricân Ç L // ol üç: virdi üç ol M

⁶⁰⁰² pârede: pâreden T / faḡîr: faḡîre Ç // ol: ey T / esîr: esîre Ç

⁶⁰⁰³ yanında anuñ: anuñ yanında A T // ol: ol ol A

⁶⁰⁰⁴ (A191a) bir: her E; ol M

⁶⁰⁰⁵ demürden: timürden L

⁶⁰⁰⁶ Ḥâlîḡla: Ḥâlîḡ ile E M // bend kılmışdı melek pes ol: bend kılmışdır melek hem bu T / kılmışdı: kılmış M

Kim helāk idem anı ben yā Nebī

Aña Qādir olamazdum ey dilr⁶⁰⁰⁸
Emr-i Hālīk olmayınca ben faķır

Nideyüm daḥı elümden ne gelür⁶⁰⁰⁹
Ol işi ol ide hem kimdür bilür

6010 Anuñ emri olmayınca her demin⁶⁰¹⁰
Bir çöpün bil başı deprenmez yaķın

Anı çün ‘İsā işitdi pes a yār⁶⁰¹¹
Didi ol qaşşāra bilgil āşikār

Ol güzel a‘ māli kim sen işledün⁶⁰¹²
Ol faķire çünki nān bağışladuñ

Kendü nefsünden o dem kesdün ğidā⁶⁰¹³
‘Ābide virdün anı itdi du‘ ā

Açlığı çün eyledün sen ihtiyār⁶⁰¹⁴
Müjde olsun kim saña baḥt oldu yār

Ç171b 6015 Daḥı tevfiķi refiķ oldu Haķķuñ⁶⁰¹⁵
Yarlığadı ‘afv idüp her yazıķuñ

Bir daḥı işle anı ey nām-dār⁶⁰¹⁶
Hem seni āḥir nefesde Kird-gār

Hātirmede qorqulardan ol Ğani⁶⁰¹⁷

⁶⁰⁰⁷ deñlü: qadar M // ben: - Ç

⁶⁰⁰⁸ (M196b; T200b) Qādir: Qādīr A T

⁶⁰⁰⁹ // işi ol ide hem kimdür: kişi kim ol işi ide L / ol ide hem: kim ol ider T / ide: işler Ç / kimdür: kim A

⁶⁰¹⁰ // bil başı deprenmez: başı deprenmez bil E M / bil: - L

⁶⁰¹¹ çün ‘İsā işitdi pes: ‘İsā işitdi çün L // ol qaşşāra bilgil: qaşşāra ol bil A / qaşşāra: qaşşāra kim T

⁶⁰¹² kim sen işledün: ki sen işledin T // çünki: çünkim E / bağışladuñ: bağışladın T

⁶⁰¹³ (L172a) kendü: kendi Ç L T / nefsünden: nefsinden; kesdün: kesdin T // virdün: virdin T / du‘ ā: gitdi A E M

⁶⁰¹⁴ açlığı çün eyledün: açlığıçün eyledin T / eyledün sen: sen eyledün E M // saña baḥt oldu yār: sen olduñ baḥtiyār E M; saña hem baḥtiyār L / oldu: oldu a T

⁶⁰¹⁵ // her yazıķuñ: hem Rāzıķuñ A E M

⁶⁰¹⁶ işle: işit: A E M // seni: - L

Bil ki āzād eyledi bu dem seni

Kāmil īmān virüben hem toyladı⁶⁰¹⁸
Gör ne luṭf itdi aña gör neyledi

Bu arada pes tamām oldı ‘iber⁶⁰¹⁹
Daḥı bundan var mıdur yig bir ḥaber

E208b 6020 Kim o qaşşāruñ elinden ey ‘amū⁶⁰²⁰
Ehl-i ḳārye ‘āciz olmışken ḳamu

Ḥazret-i ‘Īsā tegin peygambere⁶⁰²¹
İdeler şekvā ḳamu ol servere

Beddu‘ ālar ide ol daḥı a yār⁶⁰²²
Gele hem Cibril Emīn pes āşikār

İde kim sözüñ ḳabül oldı ‘ayān⁶⁰²³
Hem aña oldı musallaṭ bir yılan

Anı şimdi bil helāk itse gerek⁶⁰²⁴
Ol Ḥudānuñ emri ile tizirek

6025 Şağ selāmet ḳārye içre ol kişi⁶⁰²⁵
Bil ki gelmez daḥı çekme teşvīşi

Ol sözi diyüp gide hem Cebrā’il⁶⁰²⁶
Ol Ḥaḳḳuñ şan‘atların gel aña bil

Vire qaşşār ol demin üç pāre nān⁶⁰²⁷
Kim rızā-yı Ḥaḳ içün pes bī-gümān

⁶⁰¹⁷ ḳorḳulardan: ḳorḳularda M

⁶⁰¹⁸ +

⁶⁰¹⁹ (A191b) pes: hem L // var mıdur yig bir ḥaber: ziyāde bir mu‘teber L

⁶⁰²⁰ o: ol L / qaşşāruñ: qaşşārın T // ‘āciz: ‘āciz E

⁶⁰²¹ tegin: gibi A E M; tegi T // şekvā: şekvāy M / servere: rehber T

⁶⁰²² ide ol daḥı a yār: ideler ol daḥı ‘ayān A // Cibril Emīn pes āşikār: Cebrā’il aña ide beyān A;

Cebrā’il pes aña āşikār E; Cebrā’il aña pes āşikār M / Emīn: Emīn hem Ç

⁶⁰²³ (M197a; T201a) sözüñ: sözün T / ‘ayān: a yār A // yılan: siyāh mār A

⁶⁰²⁴ +

⁶⁰²⁵ içre: içün T

⁶⁰²⁶ ol: bu L // gel: - A / aña bil: gel añağıl L

⁶⁰²⁷ vire: daḥı A // kim: pes T

Ol faķır u ac u muhtāc u o dem⁶⁰²⁸

Kendü rızķın virüben ac ķaldı hem

Ol faķır aña du‘ ālar eyleye⁶⁰²⁹

Ėaķ seni maĖfūr itsün söyleye

6030 Ol Ėudā cürmin anuñ maĖfūr ide⁶⁰³⁰

Şağ selāmet Ėānesine hem gide

Gör ne Ėikmetdür ne şan‘ atdur bu iş⁶⁰³¹

‘ Aķl irişmez bu işe ķanı şayış

Ç172a

Ėut sözüm gel Ėut sözüm ey mü‘minān⁶⁰³²

Gör taşadduķ ne imiş ey sāmi‘ in

Vir taşadduķ Ėaķ yolına merd iseñ⁶⁰³³

Virmez olsañ anı bil nāmerd iseñ

Var iken mālın senün pes ey gözüm⁶⁰³⁴

Vir taşadduķ bu demin [ĖutĖıl] sözüm

E209a 6035 Tā ki her dürlü belā senden daķı⁶⁰³⁵

Redd ide Ėālķ sözüm Ėut ey aķı

Hem daķı ‘ ömrün ziyād ide AĖad⁶⁰³⁶

Şoñ nefesde ide hem daķı meded

Yā Rab ol şāķib-ridānuñ Ėürmeti⁶⁰³⁷

⁶⁰²⁸ (L172b) faķır u ac u muhtāc u o dem: faķır ‘ ac muhtāc u o dem Ç; faķır-i ac u muhtāc u o dem E; faķır ki aç muhtāc o demin L; faķır-i ac muhtāca o dem T // kendü: kendi Ç L T / rızķın: rızķın T / ķaldı hem: ķala hemin M

⁶⁰²⁹ Bu beyit A, E ve M’de iki beyit sonra yazılmıştır. / eyleye: eylese L // itsün: ide dir A E M / söyleye: diye L

⁶⁰³⁰ cürmin: cürmün T / ide: ider L // hem gide: ol gider L; gide hem M; ol gide T

⁶⁰³¹ beyit: - L // şayış: sayış E M

⁶⁰³² Ėut: dut; Ėut: dut Ç // gör taşadduķ ne imiş ey: ne taşadduķ ne imiş L / sāmi‘ in: şāmi‘ in M

⁶⁰³³ iseñ: isen T // olsañ: olan; iseñ: isen T

⁶⁰³⁴ (A192a) pes: - Ç L // [ĖutĖıl]: diñle A E M; dutĖıl Ç; ĖutĖıl L T

⁶⁰³⁵ tā ki: daķı T / belā senden daķı: belādan Ėaķ seni L / belā senden: belāsından E // redd ide Ėālķ sözüm Ėut ey aķı: virmeye hem görmeyesin ey saķı L / ide: - A / sözüm Ėut: seni bil M / Ėut: dut Ç

⁶⁰³⁶ ziyād: ziyāde A L // şoñ: şon T / ide hem daķı: daķı hem ide Ç; hem daķı ide T

⁶⁰³⁷ beyit: - L / Rab: İlāhi T / şāķib-ridānuñ: şāķib-devānuñ Ç; şāķib-rīdānuñ T

Ya' nī Aḥmed Muṣṭafānuḥ ḥürmeti

Ḳalbmüz bu fi' l ile ābād kı⁶⁰³⁸
Şoñ nefesde hem bize imdād kı⁶⁰³⁹

Görmişem esmālar içre ben kemīn⁶⁰³⁹
Bir aduñ vardır Mucīb bildim hemīn

6040 Ol Mucīb ismüñ ḥaḳḳıyçün ey Mucīb⁶⁰⁴⁰
Sen bize nār-ı caḥīm itme naşīb

Bu Za' ifi bī-nevā ḳuluñ senüñ⁶⁰⁴¹
Pür-ḥaṭādur eyle maḳbülün senün

Buñ günü biz ḳullara āsān kı⁶⁰⁴²
Ey Ḥudāyā nolısar iḥsān kı⁶⁰⁴³

Sen bizüm Yezdānımızsın ey Aḥad⁶⁰⁴³
Sen bizüm Raḥmānımızsın ey Şamed

Sensin ol Kerīm yoḳdan var iden⁶⁰⁴⁴
Sensin ol dertlülere tīmār iden

6045 Daḥı senden ğayrı Tañrı yoḳdurur⁶⁰⁴⁵
Daḥı senden ğayrı Bārī yoḳdurur

Sen Aḥadsın sen Aḥadsın sen Aḥad⁶⁰⁴⁶
Dertlüyüz dermāna geldük it meded

Pes gerekdür bize in' ām idesin⁶⁰⁴⁷
Bizde eksük çoḳdur itmām idesin

Hem bize şorı ḥisābı ey ' Alīm⁶⁰⁴⁸

⁶⁰³⁸ (M197b; T201b) ḳalbmüz: ḳalbümüzi E

⁶⁰³⁹ // bir aduñ vardır Mucīb bildim hemīn: vardurur adıñ yā Rabbu's-Şabūr L / aduñ: adın T

⁶⁰⁴⁰ ol Mucīb: Şabūr L // caḥīm: cehennem T

⁶⁰⁴¹ beyit: - L / Bu beyit A'da bir sonraki beyitten sonra yazılmıştır. // maḳbülün: maḳbüllün M

⁶⁰⁴² Bu beyit E ve M'de iki beyit sonra yazılmıştır. / buñ: bun T /

⁶⁰⁴³ beyit: - L

⁶⁰⁴⁴ beyit: - L / Kerīm yoḳdan: ketm-i ' ademden A Ç M T // dertlülere: dertlüləri T

⁶⁰⁴⁵ beyit: - L // Bārī: Bārī A

⁶⁰⁴⁶ beyit: - L / sen Aḥadsın sen Aḥadsın sen: sende Aḥadsın sen Aḥadsın sen M

⁶⁰⁴⁷ beyit: - L

İtmeyesin rahm idesin ey Raḥīm

Ç172b İdesin biz kullara sen rahmeti⁶⁰⁴⁹
Viresin biz kullara sen ni' meti

E209b 6050 Viresin dīdāruñı hem ol zamān⁶⁰⁵⁰
Görelüm biz ey Ḥudāyā el-emān

Ḳul senüñdür ḳamunuñ Ğaffarı sen⁶⁰⁵¹
Ḳul seniñdür cürmi çok Settārı sen

Ḳapuña geldük senüñ biz ağlayu⁶⁰⁵²
Şerḥa şerḥa hem yürekler tağlayu

Vāy eger rahm itmeseñ ey Müste' ān⁶⁰⁵³
Ḥālimüz nite olısar el-emān

Līkī rahmüñ baḥrini biz bilmişüz⁶⁰⁵⁴
Yokdurur pāyānı ezber kılmışuz

6055 Pes gerekdür rahmet idesin bize⁶⁰⁵⁵
Sen keremler kânısın ḳamumuza

Daḥı ḳavm u hem ḳabile kim ki var⁶⁰⁵⁶
Raḥmet it ḳamusına ey Kird-gār

Daḥı mü 'min mü 'minātı hem bu dem⁶⁰⁵⁷
Yarlıgağıl ey Ḥudā-yı pür-kerem

Şāḥib-i kitāb ḳuluñı ey Ḥudā⁶⁰⁵⁸
Yarlıgağıl pür-günāhdur bī-nevā

⁶⁰⁴⁸ beyit: - L

⁶⁰⁴⁹ (A192b) beyit: - L // ni' meti: cenneti T

⁶⁰⁵⁰ beyit: - L / dīdāruñı hem: hem dīdāruñı Ç

⁶⁰⁵¹ beyit: - L / ḳamunuñ: cürmi çok E // Settārı: Ğaffarı E M

⁶⁰⁵² beyit: - L / geldük senüñ biz: senüñ biz geldük E // tağlayu: dağlayu A Ç T

⁶⁰⁵³ (M198a; T202a) beyit: - L / itmeseñ: itmesen T

⁶⁰⁵⁴ beyit: - L / līkī: līk A T; leykin E; liyki M / baḥrini: baḥrin E // yokdurur: yokdır T

⁶⁰⁵⁵ beyit: - L / gerekdür: gerekdürür E / rahmet idesin: idesin rahmet T

⁶⁰⁵⁶ beyit: - L / ḳavm u: ḳavm-ı Ç T // ey: sen A E M

⁶⁰⁵⁷ beyit: - L / mü 'min: mü 'mīn T // yarlıgağıl: yarlıgağıl Ç T / Ḥudā-yı: Ḥudāyā M

⁶⁰⁵⁸ beyit: - Ç L T / şāḥib-i kitāb ḳuluñı ey Ḥudā: Şāḥsüvār-zāde bu ednā ḳuluña E; şāḥib-i kitāb Seyyid Aḥmed ḳuluña M // yarlıgağıl pür-günāhdur bī-nevā: rahmet eyle kim ' azābdan ḳurtula E M

Ol Muḥammed ḥürmetiyçün el-emân⁶⁰⁵⁹
Daḥı Aḥmed ḥürmetiyçün bu zamân

6060 İki ‘ âlemde bizi itme melûl⁶⁰⁶⁰
Bu du‘ âmuz gel ḳabûl it sen ḳabûl

Fâ‘ ilâtün fâ‘ ilâtün fâ‘ ilât⁶⁰⁶¹
Biñ günâhı ‘ afv ider bir şalavât

Oḳuyanı diñleyeni yazanı⁶⁰⁶²
Raḥmetiñle [yarlıgağıl] yâ Ğanî

Der-beyân-ı Aḥvâl-i Ḥazret-i Bilâl-i Ḥabeşî Raḍiyâ’llâhu Te‘ âlâ ‘ Anhu*

Nâle ḳıl ey bûlbûl-i şubḥ-ı nesîm⁶⁰⁶³
Sen müsâfirsın degilsin bil muḳîm

Çün bilürsın kim sefer itseñ gerek⁶⁰⁶⁴
Bu fenâyı terk idüp gitseñ gerek

E210a 6065 Pes ḳanâ‘ at yolını elden ḳoma⁶⁰⁶⁵
Şükr-i Ḥaḳḳı dâ’imâ dilden ḳoma

Ç173a Cevr-i dünyâyı bu dem eyle ḳabûl⁶⁰⁶⁶
Zîrâ gâh şâd olur gâhî melûl

Her muşîbet kim saña gelse bu dem⁶⁰⁶⁷
Ḳıl taḥammûl gel sözüñ tüt çekme ğam

Ger olasın şağ iken bîmâr sen⁶⁰⁶⁸

⁶⁰⁵⁹ // Aḥmed: âli L / bu zamân: el-emân L M

⁶⁰⁶⁰ melûl: maḥzûn L // gel: sen A E M / sen: gel E M

⁶⁰⁶¹ Bu beyit T’de iki beyit sonra yazılmıştır. // ‘ afv: maḥv L

⁶⁰⁶² beyit: - A E L M / yazanı: yazdırup hem yazanı T // [yarlıgağıl]: yarlıgağıl Ç; yarlıga sen T

* Der-beyân-ı Aḥvâl-i Ḥazret-i Bilâl-i Ḥabeşî Raḍiyâ’llâhu Te‘ âlâ ‘ Anhu: Der-beyân-ı Ḥazret-i Bilâl-i Ḥabeşî Raḍiyâ’llâhu ‘ Anhu Aḥvâlî A; Meclis-i Bilâl-i Ḥabeşî Ç; - L; Aḥvâl-i Bilâl-i Ḥabeşî Raḍiyâ’llâhu ‘ Anhu M; Dîbâce T

⁶⁰⁶³ (L173a) bûlbûl-i şubḥ-ı: bûlbûl ü şubḥ u A, M // bil: - E T; hem L

⁶⁰⁶⁴ (A193a) bilürsın: bilürsîñ L / kim: ki A E M; - L / itseñ: itmek A; itsen T

⁶⁰⁶⁵ yolını: bulunur E // şükr-i: zîkr-i E M

⁶⁰⁶⁶ // zîrâ: zîra Ç / gâh: gâhi A E M; geh L / gâhî: gâhi A E M; gâh L

⁶⁰⁶⁷ kim saña gelse: ki şaña gelür L // gel: - E M / tüt çekme ğam: eyle bu dem L / tüt: dut Ç

Şabrı kı l Hâkdan dile tîmâr sen

Ger malîñ gitse eliñden âşîkâr⁶⁰⁶⁹

Şabr kı l Hâkdan dile yine a yâr

6070 Ger kı l olup şatalar dağı seni⁶⁰⁷⁰

Şabr kı l kim çâr ider saña Ğanî

Zîrâ kim ol Hâlîk-ı leyl ü nehâr⁶⁰⁷¹

İmtihân ider kı lün ol Kird-gâr

Her muşîbet kim bu   âlemde olur⁶⁰⁷²

Sevdüğü kı llarına bil kim virür

Sevmedüğü kı llara ol Müste  an⁶⁰⁷³

Bil ki virmez hîç muşîbet bir zamân

Çünkü bildüñ sevdüğü kı llara ol⁶⁰⁷⁴

Her demin virür muşîbet bâ-uşûl

6075 Şâbir olursa kı lı bil ey ağı⁶⁰⁷⁵

Pes harâm ider aña ol düzağı

Şabr ile ol şatun alur cenneti⁶⁰⁷⁶

Dü cihânda dağı çekmez zağmeti

  Âķil iseñ dağı sen ey mihribân⁶⁰⁷⁷

Bir muşîbetler saña gelse   ayân

Şabr kı l kim muttakîler işidür⁶⁰⁷⁸

⁶⁰⁶⁸ (M198b; T202b) bîmâr: bîmâre E M // tîmâr: tîmâre E M

⁶⁰⁶⁹ eliñden: elinden T // Bu mısra L’de yazılmamıştır. Bunun yerine sonraki beytin ikinci mısrası yazılmıştır. / kı l: - A / a yâr: yebârT

⁶⁰⁷⁰ mısra: - L / kı l: - A / olup şatalar dağı: idüp şatalar yine T // kim çâr: çâre T / saña: şaña L

⁶⁰⁷¹ zîrâ: zîra Ç / leyl ü: leyl-i Ç L // kı lün: kı luñ Ç T

⁶⁰⁷² // sevdüğü: sevdüğüm E / bil kim: ol L / kim: ki T

⁶⁰⁷³ beyit: - L

⁶⁰⁷⁴ bildüñ: bildin T // virür: vir; bâ-uşûl: bâ-uşûl T

⁶⁰⁷⁵ olursa kı lı bil: olsa kı l bil sen A; olsa kı lu sen bil E M; olsa bir kı lı hem L / ağı: dağı Ç // aña ol düzağı: düzağı ey sağı A E; düzağı ey sağı M

⁶⁰⁷⁶ ol: - L

⁶⁰⁷⁷   âķil iseñ:   âķil isen T / dağı sen: sen dağı E M / mihribân: mihribân E; mihricân L // bir: pes A E M / muşîbetler saña: muşîbet ger şaña L

Şabr kılmak hoş ‘ ameller başıdur

Şābir iseñ gel kulağ [urğıl] baña⁶⁰⁷⁹
Bir meşel temşil idem bu dem saña

E210b 6080 Ravzadan naql eylerem ey ihtiyār⁶⁰⁸⁰
İşidüp tutsañ olur bil bahtiyār

Bū Bekr-i Şıddīk anı hem söyledi⁶⁰⁸¹
Rāvīsi oldur anuñ hem ol didi

Ç173b Kim veliler ulusıdur ol hemīn⁶⁰⁸²
Pes rāḍiya’llāhu ‘ anhu söyleyin

Zīrā buyurdi resūl-i pūr-şafā⁶⁰⁸³
Ya‘ nī Aḥmed ol Muḥammed Muştafā

Didi anuñ şıdkını vezn eyle sen⁶⁰⁸⁴
‘ Ālemūñ şıdkı ile ey bū’l-ḥasen

6085 Bil anuñ şıdkı daḥı ağır gelür⁶⁰⁸⁵
Bilmez echel bu sözi ‘ ālim bilür

Zīrā müjde virdi aña Müste‘ ān⁶⁰⁸⁶
Didi cennetlük kulumısın pes ‘ ayān

Severüz biz daḥı cān ile anı⁶⁰⁸⁷
Bizi anlardan ayırma yā Ğanī

⁶⁰⁷⁸ kıl kim: kılmak T / muttakiler: muttakiler L // başıdur: işidür L

⁶⁰⁷⁹ (A193b; L173b) iseñ: isen T / [urğıl]: urğıl A Ç E L M T // meşel: hikāyet E / temşil: temsil A; temşil T / idem bu dem saña: ideyüm ben saña L / bu dem: şimdi L

⁶⁰⁸⁰ eylerem: iderem Ç // tutsañ olur bil: tutanlar olur T / olur bil: olursın E L M

⁶⁰⁸¹ Bū Bekr-i Şıddīk anı: Ebū Bekrī’ş-Şıddīk bunı L / Bū: Ebū E / Bekr-i: Bekir-i E // oldur: - Ç / ol: bil L

⁶⁰⁸² ol: bil L // pes: hem L / söyleyin: söyleyeyin A E M

⁶⁰⁸³ (M199a; T203a) zīrā: zīra Ç / resūl-i pūr-şafā: Resūlü’l-mürselin L // ol Muḥammed Muştafā: Maḥmūd Muḥammed hemīn L

⁶⁰⁸⁴ vezn: vezne M / eyle sen: eylesen A E M / ey bū’l-ḥasen: ebū’l-ḥasen L //

⁶⁰⁸⁵ daḥı: hem L // ‘ ālim: ‘ ālim T

⁶⁰⁸⁶ zīrā: zīra Ç / müjde virdi aña: aña müjde virdi E M // kulumısın: kulsın L / pes: sen T

⁶⁰⁸⁷ biz daḥı cān ile anı: biñ cān ile pes biz daḥı L; biz cān ile her dem anı T // anlardan ayırma: ayırma anlardan L

Söz başına gelüben pes irelüm⁶⁰⁸⁸
Muştafāya çok şalavāt virelüm

Kim şeffī‘ ola bizimçün ol ḥabīb⁶⁰⁸⁹
Olalum biz dahı tā Ḥaḫḫa ḫarīb

6090 Bū Bekr-i Şıddīḫ bilgil söyledi⁶⁰⁹⁰
Kim Ḳureyşden bir kişi vardı didi

Ümmeye ibn-i Ḥalef dirlerdi ad⁶⁰⁹¹
Şāḥib-i māl idi ḡāyet göñli şād

Kim şanādīd-i Ḳureyş içre ‘ayān⁶⁰⁹²
Yok idi aḫrānı anuñ bī-gümān

On iki ḫulı anuñ bilgil a yār⁶⁰⁹³
Var idi iydem saña pes āşikār

Aḫce virüp ḫamusın almışdı ol⁶⁰⁹⁴
Ḥizmet iderlerdi aña bā-uşūl

E211a 6095 On iki ḫulı içinde ol kişi⁶⁰⁹⁵
Yig severdi ol Bilāl-i Ḥabeşī

Sevgülüsi ol idi bilgil anuñ⁶⁰⁹⁶
Kim bilür ḫadrin Ḥabeşler ḥālinüñ

Ta‘yīn itmişdi anı ey gül‘izār⁶⁰⁹⁷
Kendünüñ ol ḥānesinde āşikār

Ç174a Bil ‘ibādet itdügi putuñ ‘ayān⁶⁰⁹⁸

⁶⁰⁸⁸ beyit: - M / pes irelüm: hem diyelüm L

⁶⁰⁸⁹ beyit: - L / ol: Muştafā vü Ç; o T

⁶⁰⁹⁰ Bū Bekr-i Şıddīḫ: Ebū Bekri’ş-Şıddīḫ L / Bū: Ebū Ç T / Bekr-i: Bekīr-i E // kim Ḳureyşden bir kişi vardı: ki Ḳureyşde bir kişi vardır T / T’de bu beyitten sonra “Ḥikāye” başlığı atılmıştır.

⁶⁰⁹¹ ibn-i: bin; dirlerdi: dirler idi L // māl idi ḡāyet: ḡāyet māl idi T / ḡāyet göñli: göñli dahı L

⁶⁰⁹² +

⁶⁰⁹³ anuñ bilgil: var idi anuñ A / a: ey L // saña: şaña L / pes: ben T

⁶⁰⁹⁴ (A194a) virüp ḫamusın almışdı: söyle hem şatun almış idi L // iderlerdi aña: iderler idi pes / bā-uşūl bā-üşūl T

⁶⁰⁹⁵ (L174a) iki ḫulı içinde: ḫul içinde hem A / ḫulı: ḫullar E M // yig: çün T / ol: hem E M

⁶⁰⁹⁶ +

⁶⁰⁹⁷ (T203b) ta‘yīn: ta‘yin E L T / ey: ol E M // kendünüñ: kendinüñ Ç L T

Hizmetinde ol Bilâli her zamân

Her kaçan gelseydi Ümeyye eve⁶⁰⁹⁹
Putına yüz sürmege ive ive

6100 Kim ‘ibâdet itmek içün ol denî⁶¹⁰⁰
Çün Bilâl görürdi ol demde anı

Kaçuban giderdi tenhâ yire ol⁶¹⁰¹
Hâlıkâ secde iderdi pür-uşûl

Hem hülûş-ı kalb ile dirdi ‘ayân⁶¹⁰²
Dağı senden gayrı yok ey Müste‘ân

‘Âlemi halk eyleyen sensin Aḥad⁶¹⁰³
Yok iken var eyleyen sensin ebed

Müsteḥak sensin saña secde idem⁶¹⁰⁴
Dağı senden gayrı ma‘bûdı nidem

6105 Anı dirdi secdeler iderdi ol⁶¹⁰⁵
Hâlıkına Râzıkına bil o kul

Bir zaman geçdi aradan ey püser⁶¹⁰⁶
Bildi Ümeyye Bilâli ser-te-ser

Hâlıkına secdeler iderdi ol⁶¹⁰⁷
Oldı Ümeyye aña ğâyet melûl

Qıgırup ol dem Bilâli söyledi⁶¹⁰⁸

⁶⁰⁹⁸ // hizmetinde: hizmetine L T

⁶⁰⁹⁹ (M199b) gelseydi Ümeyye: Ümeyye gelseydi A E M

⁶¹⁰⁰ ol: - A // görürdi: gördi M / anı: anı T

⁶¹⁰¹ // pür-uşûl: pür-üşûl E M; bâ-uşûl L

⁶¹⁰² // yok ey: yok E; yokdur M

⁶¹⁰³ halk eyleyen sensin Aḥad: sensin halk eyleyen Hudâ L / sensin Aḥad: Hallâk sen A E M // yok: yoğ L T / sensin ebed: Rezzâk sen A E M / ebed: Hudâ L

⁶¹⁰⁴ saña: şaña L

⁶¹⁰⁵ // Hâlıkına Râzıkına bil o kul: Hâlıkla Râzıka hülûşla ol L / Hâlıkına Râzıkına: Râzıkına Hâlıkına A E M

⁶¹⁰⁶ aradan: aradan pes Ç // bildi Ümeyye: Ümeyye bildi Ç E L M T / ser-te-ser: ser-be-ser A E

⁶¹⁰⁷ iderdi ol: ider ol M; ider o kul T // oldı Ümeyye: Ümeyye oldı Ç L T

⁶¹⁰⁸ Bilâli: Bilâle A // saña: şaña L

Ey Habeş ‘abdi saña direm didi

Benüm ilāhum için mi secde hem⁶¹⁰⁹
Kim idersin yoksa digil dem-be-dem

E211b 6110 Ol Muḥammed Ḥālîkî çün mi nihân⁶¹¹⁰
Secdeler her dem idersin bî-gümân

Seyyidine pes ğazab kıldı Bilâl⁶¹¹¹
Didi kim çekme ne dirsem ben melâl

Pîr-i gümrâhsın daḥı hem ihtiyâr⁶¹¹²
Ol Ḥudâdan ğayrıya bil zinhâr

Secde itmek yokdurur Ḥālîk odur⁶¹¹³
‘Āleme rızkın viren Râzîk odur

Ç174b Yirleri hem gökleri var iden ol⁶¹¹⁴
Kullarıñ derdine tîmâr iden ol

6115 Dilese sulṭânları ‘uryân ider⁶¹¹⁵
Dilese ‘uryânları sulṭân ider

Mîsl-i cinsi yokdurur oldur Aḥad⁶¹¹⁶
Toğmadı toğurmadı oldur Şamed

Hem Muḥammed Ḥālîkî oldur ‘ayân⁶¹¹⁷
Anı irsâl iden oldur bî-gümân

Hem senüñ var ise ‘aqluñ ey denî⁶¹¹⁸

⁶¹⁰⁹ (A194b) ilāhum: Allāhum A Ç E M T / hem: sen A E M // idersin yoksa digil dem-be-dem: idersin yoksa ğayrıya hem L

⁶¹¹⁰ (L174b) ol: yoksa L / çün mi: için mi T // her dem idersin bî-gümân: hem idersin söyle hemân L

⁶¹¹¹ // ne dirsem ben: ne direm E M / ben: sen T

⁶¹¹² (T204a) pîr-i gümrâhsın daḥı hem: pirsın hem gümrâhsın L // bil: bil ki A E M

⁶¹¹³ Ḥālîk odur: Ḥālîkdurur L // ‘āleme: ‘ālemüñ; Râzîk odur: Râzîkdurur L / rızkın: rızkıñ T

⁶¹¹⁴ (M200a) ol: oldur L // kullarıñ: kulları Ç L / tîmâr: çâr A / iden ol: eyleyen oldur L

⁶¹¹⁵ dilese: dilerse L // dilese: dilerse E

⁶¹¹⁶ mîsl-i: misl-i A // toğmadı toğurmadı: doğmadı doğurmadı Ç / toğurmadı oldur: hem toğurmaz bir L

⁶¹¹⁷ hem: ol M / Ḥālîkî oldur: hem kulu hem resûli L // irsâl: îrsâl E

⁶¹¹⁸ var ise ‘aqluñ: ‘aqluñ var ise L // bir bil kim yarattı hem: bil kim hem yarattı bil L / kim: - E M / hem: ol T

Anı bir bil kim yaratdı hem seni

Ümeyye çünkim işitdi bu sözi⁶¹¹⁹
Pes yirinden uru tırdı kendözi

6120 Gör Bilālūñ ol mübârek başına⁶¹²⁰
Uruban bilgil didi dağı yine

Ey siyâh zâğ bir ihânet ben saña⁶¹²¹
İdeyüm kim kıla ‘ âlemler taña

Pes buyurdi kıllarına ol çoğol⁶¹²²
Ol demin egninden anuñ bilmiş ol

Şoydılar kamu anuñ esbâbını⁶¹²³
Çıp yalıncağ itdiler dağı anı

Kaldı pes ‘ üryân-beden ol nâzenîn⁶¹²⁴
Ol mübarek cism-i cânı ol demin

6125 Ellerin bağlayup itdiler esîr⁶¹²⁵
Hem ayakların dağı bil ol şerîr

E212a Başına hem zift yağını dökdiler⁶¹²⁶
Nâ-sezâ sözler diyüben dögdiler

Mekkenüñ taşları üzre hem anı⁶¹²⁷
Uzadup yaturdılar pes ol cânı

Taş sıcağı ol demin bilgil a yâr⁶¹²⁸
Hem güneş ıssısı dağı âşikâr

⁶¹¹⁹ çünkim: çünki E M // tırdı: durdı E M / kendözi: kendü özi L

⁶¹²⁰ gör: hem A E M

⁶¹²¹ (M200b) Bu beyit A Ç E ve M’de takip eden sekizinci beyitten sonra yazılmıştır. / saña: şaña L //

kim: ki A E M T

⁶¹²² pes buyurdi kıllarına ol: kıllarına pes buyurdi ol L; kıllarına pes buyurdi o T

⁶¹²³ kamu anuñ: anuñ kamu A E L M

⁶¹²⁴ kaldı pes: oldı L / ol nâzenîn: nâzik ten T // ol demin: pür-beden T

⁶¹²⁵ (A195a; L175a) // ol: bu E; hem L

⁶¹²⁶ hem zift: zit Ç; hem zit L; zeytün T / yağını: yağı M / dökdiler: tökdiler T // nâ-sezâ: nâ-seza M

⁶¹²⁷ (T204b) taşları: daşları Ç T / hem anı: anı hem L // pes ol cânı: ol cânı hem L / pes: hem A E M

⁶¹²⁸ taş: daş Ç T / sıcağı: sıcağı M / bilgil: bil L

Ol Habeş sultânına kâr itdi pes⁶¹²⁹
 ‘ Aklı başından o demde gitdi pes

Ç175a 6130 Ol kişi çünkim aña cebr eyledi⁶¹³⁰
 ‘ Aklı geldi ol aña şabr eyledi

Dilemedi kimseden hîç bir meded⁶¹³¹
 Çağırurdu yâ Aḥad hem yâ Aḥad

Bil dimezdi daḥı bir söz ol cevân⁶¹³²
 Yâ Aḥad hem yâ Aḥad dirdi hemân

Bū Bekr-i Şiddîk anı gördi a yâr⁶¹³³
 Tırmayup dâ ’im Aḥad dir ol figâr

Hâlîka bildi anı ‘ âşık imiş⁶¹³⁴
 Ol ne ‘ âşık ‘ âşık-ı şâdık imiş

6135 Bir zamân pes dinledi ol yâr-ı ğâr⁶¹³⁵
 Yandı cânı kalmadı şabr u qarâr

Bir beyâz kıl pes getürdi ol saḥî⁶¹³⁶
 İki hoşka daḥı altun ey aḥî

Götürüp gitdi hemân ol bû’l-ḥasen⁶¹³⁷
 Ümeyye katına vardı cân-ı men

Ol kılı hem altunı virdi kamu⁶¹³⁸
 Ol Bilâli şatun aldı ey ‘ amû

Geldi ol dem pes Bilâle söyledi⁶¹³⁹

⁶¹²⁹ // demde: dem T

⁶¹³⁰ çünkim aña: çün aña kim L / çünkim: çünki E // ol aña: aña ol E / şabr: seyr A E M

⁶¹³¹ kimseden hîç: hîç kimseden L // hem yâ Aḥad: yâ Şamed T

⁶¹³² beyit: - L / cevân: cüvân A E M // Aḥad dirdi hemân: Şamed dirdi müdâm T

⁶¹³³ Bū Bekr-i Şiddîk: Ebū Bekr-i’ş-Şiddîk L / Bū: Ebū T / Bekr-i: Bekîr-i E // tırmayup: durmayup Ç
 T / figâr: nigâr L M

⁶¹³⁴ // şâdık: şâdık L M T

⁶¹³⁵ pes: - A, M // kalmadı şabr u: şabrı kalmadı T / şabr u: şabr-ı A L; şabra Ç

⁶¹³⁶ beyâz: beyâz A Ç E M T / pes: hem T // hoşka: okka A; vaḳiyye E; kıyye L

⁶¹³⁷ götürüp: getürüp M / hemân ol: hemân hemân ey Ç / bû’l-ḥasen: ebū’l-ḥasen L // vardı: vardı ol A

⁶¹³⁸ +

⁶¹³⁹ (A195b) pes: ol M T // seni ben aldum şatun bilgil: ol dem şatun seni ben L / seni ben: ben seni T

Seni ben aldum şatun bilgil didi

E212b 6140 Çün Bilāl işitdi anı ol zamān⁶¹⁴⁰
Didi ḥamd olsun saña ey Müste‘ān

Kim beni sen küfr evinden bu demin⁶¹⁴¹
Ḳurtarup virdün baña İslām u dīn

Dertlüler derdine dermān eyledün⁶¹⁴²
Sen baña luṭf itdün iḥsān eyledün

Şabr kıldum şād kılduñ sen beni⁶¹⁴³
Bir aduñ Şābir bilürem ey Ğanī

Hem Ebū Bekre beni ḳul eyledün⁶¹⁴⁴
Ḳul degül Billāhi makbūl eyledün

6145 Yār-ı ğarım ol idi bu dem benüm⁶¹⁴⁵
Aña ḳurbān eylerem cān u tenüm

Ç175b Zīrā kim ol Muştafānıñ yāridür⁶¹⁴⁶
Hem velīler ulusı hem eridür

Muştafāya beni iletür ‘ayān⁶¹⁴⁷
Bende bir ğam kalmadı pes bu zamān

Şād kılduñ sen beni ey Ferd ü Rab⁶¹⁴⁸
Ḳalmadı ḳalbümde daḥı bir ta‘ab

Didi anı Bū Bekir gördi hemān⁶¹⁴⁹
Açdı kamu bendin anuñ ol zamān

⁶¹⁴⁰ // ḥamd olsun saña ey: ḥamden şümme ḥamden L

⁶¹⁴¹ (L175b) evinden: evinde M // virdün baña İslām u dīn: virdin baña İslām dīnin T /

⁶¹⁴² (T205a) dertlüler: dertliler Ç; dertlünün L / eyledün: eyledi T // itdün: - L; itdin T / eyledün: eyledin T

⁶¹⁴³ kılduñ: kıldın T // aduñ: adın T / bilürem: bilürdüm A E M T / ey Ğanī: ben seni L

⁶¹⁴⁴ (M201a) eyledün: eyledin T // eyledün: eyledin T

⁶¹⁴⁵ ol idi bu dem: bu idi bu dem ol T / cān u: cān-ı Ç T; cānım L

⁶¹⁴⁶ zīrā: zīra Ç

⁶¹⁴⁷ beni iletür: iletür beni A E M; ol beni iletür Ç; beni götürür L // bende: gitdi A / pes: hem T

⁶¹⁴⁸ kılduñ: kıldın T / Ferd ü: Ferd-i L T // daḥı bir: bir daḥı L

⁶¹⁴⁹ anı Bū Bekir: Bū Bekir anı A, M; Bū Bekir anı E; böyle Ebū Bekr L; anı Ebū Bekir T // kamu bendin anuñ: anuñ kamu bendin T

6150 Gördi kim ʿüryân-bedendür ol hemîn⁶¹⁵⁰
Arkasından pes ridâsın ol demin

Çıkarup şaldı Bilâlün çignine⁶¹⁵¹
Pes Bilâl giydi ridâyı egnine

Hânesine götürüp geldi o dem⁶¹⁵²
Kaldı Bū Bekriñ katında dem-be-dem

Ümeyye bir gün Ebū Bekre didi⁶¹⁵³
Key ʿaceb yañlış iş itdün söyledi

Ger vireydün bir direm sen sîm baña⁶¹⁵⁴
Virür idüm ben Bilâli bil saña

E213a 6155 Bū Bekir didi aña ey ʿaqlı kem⁶¹⁵⁵
Mâl [u] emlâkim benüm bilgil o dem

Ol Bilâl için kâmusın dilesen⁶¹⁵⁶
Virür idüm bil alurdum anı ben

Bū Bekir çün bu sözi didi ʿayân⁶¹⁵⁷
Hâlîka hoş geldi bu söz ol zamân

Sûre-i Ve'l-leyli nâzil itdi ol⁶¹⁵⁸
Bil Ebū Bekriñ haqqında pür-uşûl

Kim buyurdi Hâlîk-ı leyl ü nehâr⁶¹⁵⁹
Yaʿ nî Hallâk-ı cihân ol Kird-gâr

⁶¹⁵⁰ gördi kim: gördiler M // ol demin: hemin L

⁶¹⁵¹ şaldı Bilâlün: giyürdi Bilâl L // ridâyı: ridâsın L

⁶¹⁵² // Bū: Ebū Ç L T / Bekriñ: Bekir M / katında: yanında L

⁶¹⁵³ bir gün Ebū Bekre: Bū Bekre bir gün M // key ʿaceb yañlış iş itdün: ki yañlış iş itdün ʿaceb A / key ʿaceb: ʿaceb key E M / itdün: itdin T / söyledi: didi M

⁶¹⁵⁴ (A196a) direm sen sîm: dirhem sîm sen E L T / direm sîm sen M // virür idüm ben Bilâli bil saña: pes virür idüm Bilâli hem ben saña L

⁶¹⁵⁵ Bū Bekir: Bū Bekîr E; Ebū Bekr L T // mâl [u]: mâl-ı A Ç E L M T / o: bu M T

⁶¹⁵⁶ (L176a) dilesen: dilesen A, M T; dilesin E // bil alurdum: hem aluram L; bil alur idüm A

⁶¹⁵⁷ (T205b) Bū Bekir çün: çün Ebū Bekr T / Bū Bekir: Bū Bekîr E; Ebū Bekir L // geldi: gelür M

⁶¹⁵⁸ ol: hem T // bil: hem L / Bekriñ: Bekr; pür-uşûl: pür-üşûl T / haqqında: haqqında ol A E

⁶¹⁵⁹ (M201b) Hâlîk-ı: Hâlîk u A E M / leyl ü: leyl-i Ç

6160 Yâ Muḥammed dir ʔasem yâd eylerem⁶¹⁶⁰
Giceler ʔulmetleriçün ben bu dem

Daḥı gündüzler ʃu^ç â^ç ıyçün a yâr⁶¹⁶¹
Hem ʔasem yâd eylerem ey nâm-dâr

Ç176a Daḥı yirler daḥı gökler çün ^çayân⁶¹⁶²
Pes ʔasem yâd eylerem hem bu zamân

Mâlını benden dirîg ol itmese⁶¹⁶³
ʔorḳsa benden egri yola gitmese

Daḥı taṣdîḳ ider olursa hemîn⁶¹⁶⁴
Âḥirette cennetim hem olduḡın

6165 Ol kişi taḥḳîḳ bilsün bu zamân⁶¹⁶⁵
Diledügi cenneti aña ^çayân

İderüz iḥsân aña ol ni^ç meti⁶¹⁶⁶
İderüz âsân aña ol cenneti

Ol kişi görmez cefâlar söyledi⁶¹⁶⁷
Yâ Muḥammed bil saña direm didi

Bû Bekir çünkim işitdi hem a yâr⁶¹⁶⁸
Sûre-i Ve'l-leyl geldi âşikâr

E213b Kendünün ḥaḳḳında nâzil olduḡın⁶¹⁶⁹
Çok şenâlar itdi Ḥaḳḳa ol demin

⁶¹⁶⁰ eylerem: iderem A E M // giceler: gicenün L T / ʔulmetleriçün: ʔulmetlerin T / bu dem: direm A E M T

⁶¹⁶¹ daḥı: dir daḥı E / ʃu^ç â^ç ıyçün: şehâbıyçün L / a yâr: ^çayân T // ey nâm-dâr: hem bu zamân M; ben bu zamân T

⁶¹⁶² yirler daḥı gökler çün ^çayân: gökler daḥı yirler çün a yâr T // pes: bil L; ben M / hem bu zamân: ey nâm-dâr T

⁶¹⁶³ dirîg ol: ol dirîg L / ol itmese: itmese ol A E M // ʔorḳsa: ʔorḳa L; ʔorsa M

⁶¹⁶⁴ olursa: olur ise A // hem: hem ^çazâbum L

⁶¹⁶⁵ // cenneti: cennet M; cennete T

⁶¹⁶⁶ iḥsân aña: aña iḥsân Ç / ol: - L // ol: biz A E L M

⁶¹⁶⁷ kişi görmez cefâlar: cefâlar daḥı görmez A / kişi: daḥı E M // saña direm: şaña dir L

⁶¹⁶⁸ (A196b) Bû Bekir çünkim: çünki Ebû Bekr T / Bû: Ebû Ç L / Bekir: Bekîr E // geldi: nâzil oldı L

⁶¹⁶⁹ kendünün: kendiniñ Ç L T // Ḥaḳḳa: aña Ç

6170 Sen daḡı ger merd iseñ ey dilir⁶¹⁷⁰
Tut naşihat aña söz olğıl Ḥabir

Vir mālīñ Allāh içün ey şāh-bāz⁶¹⁷¹
Tā saña cennet vire ol bī-niyāz

Daḡı her derde belāya şābr kııl⁶¹⁷²
Dü cihānda bil ki olmazsın ḥacil

Her muşibet kim saña gelse ‘ayān⁶¹⁷³
Şabr kııl eyle taḥammül çok zamān

Kimseye şekvā idüp dime anı⁶¹⁷⁴
Kim saña dermān ider elbet Ġanī

6175 Ol keremler kânıdur ḡulun bilür⁶¹⁷⁵
Her ne derdi var ise dermān ḡılur

Görmedüñ mi ol Bilāl şabr eyledi⁶¹⁷⁶
Pād-şāh-ı lem-yezel gör neyledi

Ç176b Muştafāya Müctebāya āşikār⁶¹⁷⁷
Pes mü‘ezzīn oldu bil ol kām-kār

Niçe müjdeler aña virdi resūl⁶¹⁷⁸
Kim velilerden olupsın bilmiş ol

Gör ne devletlere irdi ol Bilāl⁶¹⁷⁹
Dü cihānda çekmez oldu bil melāl

6180 Şabr ile buldı ḡamu bu devleti⁶¹⁸⁰

⁶¹⁷⁰ (L176b) ger merd iseñ ey dilir: ger dimez iseñ dil-pezir L; gel merd isen ey dil-pezir T // tut: dut Ç / naşihat: naşihat T / olğıl: olğıl Ç L T

⁶¹⁷¹ (T206a) // tā saña cennet vire ol bī-niyāz: hem saña cennet vire bir Müste‘ān L / ol: ol ol A

⁶¹⁷² derde: derd-i A Ç L T // bil: sen L

⁶¹⁷³ (M202a) saña: saña L // şabr kııl: kııl şabr A Ç E M / eyle: eylemeye T

⁶¹⁷⁴ şekvā: şükr Ç // kim: kime M / saña: - E M; saña L / elbet: Rabb-i T

⁶¹⁷⁵ ḡulun bilür: biz ḡullara L / ḡulun: ḡuluñ T // ḡılur: kııla L

⁶¹⁷⁶ +

⁶¹⁷⁷ Muştafāya Müctebāya: Müctebāya Muştafāya T // pes: hem; ol: - L / bil ol: oldu M

⁶¹⁷⁸ // olupsın: ol dem hem L

⁶¹⁷⁹ // bil: bir E M; ol L

⁶¹⁸⁰ // çü Ḥaḡdan: ḡamu ḡaḡ M

Şabr ile buldı çü Hâkdan rahmeti

Yâ Rab ol kân-ı şafânuñ hürmeti⁶¹⁸¹

Ya' nî Aḥmed Muştafânuñ hürmeti

Şabrı hem biz kullara erzâni kı1⁶¹⁸²

Ey Hudâ-yı lem-yezel ihsân kı1

Ḳanķı yol kim ol saña gelür 'ayân⁶¹⁸³

Biz kula göster anı ey Müste'ân

E214a Ḳanķı yol kim toğrı gelmez ol saña⁶¹⁸⁴

Anı virme biz kula yâ Rabbenâ

6185 Bize toğrı yol virüben kı1 bizi⁶¹⁸⁵

Toğrılardan ey Hudâ ḳamumuzu

Hem caḥîmlerde bizi itme esîr⁶¹⁸⁶

Hâtîmede sen bize virgil beşîr

Bu Zâ' ifî ḳuluñı hem ey Aḥad⁶¹⁸⁷

Ḳoymađıl nâr-ı caḥîme sen ebed

Görmişem esmâlar içre ben ğulâm⁶¹⁸⁸

Vâsi' ismüñ vardurur ey lâ-yenâm

Vâsi' ismüñ ḥaḳķıçün ey pād-şâh⁶¹⁸⁹

Dü cihânda sen bize çekdürme âh

6190 Biz senüñ bir 'âşî kemter ḳuluñuz⁶¹⁹⁰

'Âşîler bağışlamağdur yoluñuz

⁶¹⁸¹ ol: - Ç

⁶¹⁸² // ey Hudâ-yı lem-yezel ihsân kı1: ol Hudâ-yı lem-yezelsin ol delil T / ihsân kı1: sen ol delil A E M; lemmâ yezel itme zelîl L

⁶¹⁸³ (A197a) saña: şaña L

⁶¹⁸⁴ kim: - E / toğrı gelmez ol saña: ol saña gelmez 'ayân M; ol saña toğrı gelmez saña T / saña: şaña L

⁶¹⁸⁵ (L177a) yol: - E // Hudâ: Hudâyâ E

⁶¹⁸⁶ (T206b) caḥîmlerde: caḥîmlerden M // bize: - T / virgil: itgil L

⁶¹⁸⁷ beyit: - L / ḳuluñı: ḳuluña E // ḳoymađıl: ḳoymađıl Ç E M T

⁶¹⁸⁸ (M202b) ğulâm: 'ayân L // Vâsi' ismüñ vardurur ey lâ-yenâm: e'l-lezzî teḳaddeset 'ani'l-eşbâhidür 'ayân L

⁶¹⁸⁹ Vâsi' ismüñ ḥaḳķıçün ey: ism-i şerîfuñ ḥaḳķıçün L

⁶¹⁹⁰ kemter: maḥrem L // 'âşîler: 'âşîler; yoluñuz: işiñüz L

Mücrimüz biz kulları bağışla sen⁶¹⁹¹
Yahşilerden sen bizi sağışla sen

Pür-günāhuz kapuña geldük senün⁶¹⁹²
Raḥmetün pâyânı yok bildük senün

Ç177a Ulu suçlar örtücü Settār sen⁶¹⁹³
Sen ulusun ḳamudan Ğaffār sen

Pes uluḥiyyet saña lāyıkdurur⁶¹⁹⁴
Ḥalk iden sensin aduñ Ḥālıkdurur

6195 Gel bizi ḳoyma caḥīme ey ulu⁶¹⁹⁵
Hem dīdāruñ bize vir it baḥtlu

Daḥı ata ana ḳavm her kim ki var⁶¹⁹⁶
Ḳamusın ‘afv it suçın ey Kird-gār

Daḥı mü ’min mü ’minātı hem yine⁶¹⁹⁷
‘Afıv [ḳılğıl] suçların kimdür dine

El-emān ey Ḥālık-ı levh ü ḳalem⁶¹⁹⁸
Ey ḳamu ḥükm idene sensin Ḥakem

E214b Bu ḳuluñ şāḥib-i kitāb ey Aḥad⁶¹⁹⁹
Şābir ü tā’iblerden eyle meded

6200 Bu du‘āmuz gel ḳabūl it ey Aḥad⁶²⁰⁰

⁶¹⁹¹ Bu beyit A’da takip eden beyitten sonra yazılmıştır. // sağışla: hem eyle L

⁶¹⁹² +

⁶¹⁹³ Settār: Settāre E M // ulusun: ulu sen Ç / ḳamudan Ğaffār: ḳamunuñ Ğaffārı T / Ğaffār: Ğaffāre Ç E M

⁶¹⁹⁴ pes: hem; saña: şaḥa L // sensin: sensiñ L / aduñ Ḥālıkdurur: adın Ḥālıkıdur T

⁶¹⁹⁵ beyit: - L / ey ulu: el-emān A E M // dīdāruñ: dīdārın T / bize vir it baḥtlu: vir bize ey Müste‘ān A E M; it bize ey baḥtlu T

⁶¹⁹⁶ beyit: - L / her: - E M T

⁶¹⁹⁷ beyit: - L / mü ’min: mü ’mīn T // [ḳılğıl]: ḳıl A E M; ḳılğıl Ç; ḳıl kim T

⁶¹⁹⁸ (A197b) levh ü: levh-i Ç L T

⁶¹⁹⁹ bu ḳuluñ şāḥib-i kitāb ey: bu Mīrī Ḥüseyn ecdād u Mīr ü Mīrāna E; Seyyid Aḥmed ḳuluña sen yā M // şābir ü tā’iblerden eyle: vir dīdāruñ ḳıl müşerref it E M

⁶²⁰⁰ it ey Aḥad: eyle bizüm A E M // Muştāfānuñ ḥürmetine itme red: ‘ālemüñ Ğaffārısın budur sözüm A E M

Muṣṭafānuñ hürmetine itme red

Oḳuyanı dinleyeni [yazanı]⁶²⁰¹
Raḥmetünle yarlığa sen yâ Ğanī

Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilāt⁶²⁰²
Biñ günāhı 'avf ider bir şalavāt

Ger dilersiz bulasız oddan necāt⁶²⁰³
'Işık ile derd ile [iydün] e's-şalāt

Fātiḥa didüm oḳı ey mü 'mināt⁶²⁰⁴
Mevtālara dem-be-dem hem bu zamān

Der-beyān-ı Şa'lebenün Şerī' ate İtā' at İtmeyüp İmānsuz Olduḡı*

6205 Nāle ḳıl ey bülbul-i şīrīn-cevāb⁶²⁰⁵
Bir 'amel ḳıl ḥāşılı ola şevāb

Var ise mālūñ bu demde ey cevān⁶²⁰⁶
Vir zekātın olmayasın tā yaman

Yoksa aldanma bu fānī ḥaneye⁶²⁰⁷
Yā niçün aldanasın bilmem neye

Sen bilürsin bu fenā mekkāredür⁶²⁰⁸
'Āleme hem sihr ider seḥḥāredür

Fānī Soḳrāt ile Boḳrāt ey 'amū⁶²⁰⁹

⁶²⁰¹ (T207a) beyit: - A Ç L M / [yazanı]: yazanı yazduranı E; yazdırup hem yazanı T // yarlığa sen: yarlıgağıl hem E

⁶²⁰² beyit: - E L T // biñ günāhı 'avf ider bir şalavāt: ol ḥabībe 'ışık ile vir A; vir Muḥammed Muṣṭafāya M

⁶²⁰³ beyit: - A Ç E L M // [iydün]: iydin T

⁶²⁰⁴ beyit: - A Ç E L M

* Der-beyān-ı Şa'lebenün Şerī' ate İtā' at İtmeyüp İmānsuz Olduḡı: Der-beyān-ı Ahvāl-i Şa'lebe Şer'a Muḥālifetden İçün İmāndan Müberrāy A; Meclis-i Şa'lebe Ç; - L; Şa'lebenün İmānsuz Gıtdügidür M; Dībāce T

⁶²⁰⁵ (M203a) // şevāb: tā şavāb A; hem şavāb E M; bu şevāb T

⁶²⁰⁶ (L177b) mālūñ bu demde: bu demde mālūñ T / cevān: cūvān A E M // zekātın: zekātın T / olmayasın: olmayasın L / tā: yā E M; hem L

⁶²⁰⁷ yoksa: yokşa L / fānī: fāni A E L // aldanasın: aldanasın L

⁶²⁰⁸ // hem sihr ider: sihr ider hem L / hem: - A Ç E M /

Anları bisleyüben yidi kamu

6210 Bū ‘ Alī Sīnāya bir kaç sihrini⁶²¹⁰
Ögredüben dağı yidi bil anı

Başa baş bir kimse anuñla ‘ ayān⁶²¹¹
Çıkmadı bil çıkamaz hīç bir zamān

Ç177b Çünki bildüñ bu fenāyı sen a yār⁶²¹²
Aña yüz virme şaķıñıl zinhār

Kim seni bil dağı aldar māl ile⁶²¹³
Dergāh-ı Hāğdan ider hem al ile

Virmeseñ mālñ zekātın ey emīr⁶²¹⁴
Bil caħīmler içre ıalduñ hem esīr

6215 Dağı altun hem gümüş her ne ki var⁶²¹⁵
Kızdururlar kamosın bil āşikār

E215a Alnına başarlar anı ey denī⁶²¹⁶
Bil ki raħm itmez saña Rabb-i Ğanī

Dağı her a‘ mālī kim sen bilmiş ol⁶²¹⁷
İşlemişdüñ birisi olmaz kabūl

Şoñ nefesde dağı korķu var ‘ ayān⁶²¹⁸
Vir zekātın bu söze itme gümān

Saña bir temşil idem ben ey dilīr⁶²¹⁹
Nağl ider Tefsīr-i Kağı it pezīr

⁶²⁰⁹ fānī: fānī A L M

⁶²¹⁰ Bū: Ebū Ç T // dağı yidi: yine yidi L; yidi dağı T

⁶²¹¹ // bil: hem L / çıkamaz: çıkmaz E M

⁶²¹² bildüñ: bildiñ ki E; bildin T // virme şaķıñıl: virmegil şaķın T / şaķıñıl: şaķıñıl Ç L

⁶²¹³ bil dağı aldar: aldar dağı bil T / bil: - Ç // Hāğdan: Hāğka T

⁶²¹⁴ virmeseñ: virmesen; zekātın: zekātñ T / mālñ zekātın: zekātın mālñ M // ıalduñ: ıaldın T

⁶²¹⁵ (A198a) +

⁶²¹⁶ (T207b) alnına başarlar anı ey denī: alnuña bir bir başarlar hem anı L / alnına: alnuña T / başarlar:

başar E // bil ki raħm itmez saña: hem dağı raħm eylemez L / raħm: raħmet; saña: ol A E M

⁶²¹⁷ her: ol A E M / kim: - M // işlemişdüñ: işlemişdür M; işlemişsin T

⁶²¹⁸ şoñ: şon T // zekātın: zekātñ L T

⁶²¹⁹ saña: şaña L / temşil: temsil A; temsil T

6220 Pes gerekdür ol Hudā maḥbûbına⁶²²⁰
Çok şalavât virelüm maṭlûbına

Ta şeffîc ola bize pes ol Habîb⁶²²¹
Dertlüler derdine çün oldur ṭabîb

Şa' lebe hem ibn-i Hâṭib dir bir er⁶²²²
Muştafâ devrinde var idi meger

Ac u muhtâc idi gâyet hem faḳîr⁶²²³
Mâlî emlâki daḥı yok bir esîr

Lîkî biş vaḳt namâzını ol kişi⁶²²⁴
Pes cemâ' atle kıldı bu işi

6225 Mescide gelmekde ol kişi 'ayân⁶²²⁵
Bir demin olmazdı ḥâli bir zamân

Râḡıb idi mescide çün ol kişi⁶²²⁶
Aña dirlerdi laḳab mescid ḳuşı

Muştafâya ol kişi bir gün a yâr⁶²²⁷
Faḳr elinden kıldı şekvâ dil-figâr

Ç178a Bir du' â itgil baña didi bu dem⁶²²⁸
Dünyâmı bol ide ol Şâḥîb-Kerem

Pes Resûlü'l-mürselîn didi aña⁶²²⁹
Dünyâ az olmaḳ güzeldür bil saña

⁶²²⁰ (M203b) // maṭlûbına: maḥbûbına E M T

⁶²²¹ // çün: - M / Bu beyitten sonra T'de "Hikâye" başlığı atılmıştır.

⁶²²² (L178a) +

⁶²²³ ac u: ac-ı L T

⁶²²⁴ lîkî: lîk A T; leykin E; liyki M / vaḳt namâzını: vaktin namâzı Ç; vaḳtın namâzın L; vaḳt-i namâzı T // pes: hem L; bil T / kıldı: kıldır bil A E M

⁶²²⁵ gelmekde: gelmekden L // ḥâli: ḥâli ḥiç A; ḥâlî ḥiç Ç; ḥâlî E

⁶²²⁶ // mescid: cennet Ç L T

⁶²²⁷ ol kişi bir gün: bir gün ol kişi L / a yâr: meger M // faḳr elinden kıldı şekvâ dil-figâr: faḳirlikden ḥâlini itdi 'ayân L

⁶²²⁸ +

⁶²²⁹ // bil: pes A / saña: şaña L

6230 Zîrâ kim şükriñ edâ itmek kıatı⁶²³⁰
Pek kolaydur dağı olmaz zaḥmeti

E215b Çok olursa bil anuñ ḥaqqın edâ⁶²³¹
İtmede ‘âciz olursın ey gedâ

Dağı ol Ḥālîk ki ḥalk itdi beni⁶²³²
Kim anuñ ḥaqqı içün bil ol Ğanî

Dilesem bir tağ yanımca bâ-uşûl⁶²³³
Bil ki altundan yürürdi bilmiş ol

Dağı bir tağ hem gümüşden bu demin⁶²³⁴
Dağı yürürdi yanımca dir kemîn

6235 Lîkî mâlî sevmedüm ben ey kişi⁶²³⁵
Çekmedüm dünyâ içün hîç teşvîşi

Fağrı sevdüm her dem anı diledüm⁶²³⁶
Dağı ben el-fakru fağrî söyledüm

Ol kişi bildi resûlün sözünü⁶²³⁷
Almadı ḥişşe bu sözden ol denî

Muṣṭafâya yine ilḥâḥ eyledi⁶²³⁸
Yâ Resûlu’llâh sözüm bilgil didi

Ol Ḥudâ kim Ḥağ peygamber hem seni⁶²³⁹
Göndürüb anuñ ḥaqqıyçün bil beni

6240 Mâl virürse bu demin bilgil baña⁶²⁴⁰

⁶²³⁰ (A198b; T208a) zîrâ: zîra Ç // pek: hem L

⁶²³¹ ḥaqqın: ḥaqqıñ T / edâ: aña Ç // ‘âciz: ‘âcîz E

⁶²³² beni: anı L // ḥaqqı içün: ḥaqqıyçün A E L M

⁶²³³ tağ: dağ Ç T / bâ-uşûl: bu demîn A E M; hem uşûl L; bâ-uşûl T // yürürdi: yürüdür L / bilmiş ol: bil hemîn A E M

⁶²³⁴ tağ: dağ Ç T / bu demin: bâ-uşûl A E M // dağı yürürdi yanımca dir kemîn: yürüdürdi dağı yanımca hemîn L; yürür idi dağı yanımca kemîn T / dir kemîn: bilmiş ol A E M

⁶²³⁵ (M204a) lîkî: lîk A T; leykin E; liyki M // hîç teşvîşi: her dem zaḥmeti L / hîç: ben L T

⁶²³⁶ diledüm: dilemedüm E

⁶²³⁷ (L178b) ḥişşe bu sözden ol: bu sözden ḥişşe ey A E M

⁶²³⁸ // Resûlu’llâh: Resûla’llâh M

⁶²³⁹ // ḥaqqıyçün: ḥaqqı L / beni: didi M

İderem ھاڭڭın edā direm saña

Dağı bir ğayrı bahāne itmezem⁶²⁴¹
 Toğrı yolu koyup egri gitmezem

Muṣṭafā ol kişinüñ ibrāmına⁶²⁴²
 Qaldı ‘āciz duymayup aḥvāline

Pes Hudāya ol du‘ ā itdi hemīn⁶²⁴³
 Dilerem senden didi kim ey Mu‘īn

Ç178b Bu arada dünyā mālın ey Hākīm⁶²⁴⁴
 Viresin mālđār ola çekmeye ğam

6245 Çün Resūlu’llāh du‘ ā kıldı a yār⁶²⁴⁵
 Bil qabūl oldu anuñçün āşikār

E216a Ol kişi varup heves kıldı o dem⁶²⁴⁶
 Kim koyun şaklaya dağı dem-be-dem

Pes bu işi kendüne itdi oyun⁶²⁴⁷
 Ol demin bil şakladı niçe koyun

Az zamān içinde koyunlar ‘ayān⁶²⁴⁸
 Hayli çok oldu şakın itme gümān

Virgüsine bağ Hudānuñ emrine⁶²⁴⁹
 Şığmaz oldu bil Medīne şehrine

6250 Götürüp şahrāya çıđdı bā-uşūl⁶²⁵⁰
 Mescide az gelmeye başladı ol

⁶²⁴⁰ // ھاڭڭın: ھاڭڭıñ T / saña: saña L

⁶²⁴¹ ğayrı: ğayrıya L

⁶²⁴² kişinüñ: kişi L // ‘āciz: ‘āciz E / duymayup: kim anuñ L; durmayup T

⁶²⁴³ ol du‘ ā itdi hemīn: itdi du‘ ā ol emīn T // ey: yā L

⁶²⁴⁴ bu arada: bu kimse L / mālın: mālın sen Ç; mālın sen T / Hākīm: Hākem Ç T // çekmeye ğam: hem bu delim A; hem bu dā’im E; çekme ğamın L; bu delim M

⁶²⁴⁵ (A199a; T208b) a yār: aña M // bil: hem L

⁶²⁴⁶ kişi: - A / o: bu E

⁶²⁴⁷ pes bu işi: bu işi pes L; pes işi pes T / kendüne: kendine Ç L T

⁶²⁴⁸ +

⁶²⁴⁹ Bu beyit E’de iki beyit sonra yazılmıştır. / bağ: ol L // bil: ol A E M

⁶²⁵⁰ (M204b) götürüp: getirüp M / bā-uşūl: bā-uşūl T

Kim şalât-ı zuhr ile ‘aşra hemîn⁶²⁵¹
Bil gelürdi ğayra gelmezdi kemîn

Bil dağı çok oldu koyun ey ağı⁶²⁵²
Gelmedi pes cum‘adan ğayra dağı

Şoñrası bilgil şalât-ı cum‘aya⁶²⁵³
Aña dağı gelmez oldu kılmaya

Pes Resûlü’l-mürselîn bir gün didi⁶²⁵⁴
Şa‘ lebe niçün görünmez söyledi

6255 Didiler kim yâ resûl-i müste‘ân⁶²⁵⁵
Şa‘ lebenûñ hâli bil oldu yaman

Ol kadar çok oldu anuñ koyunı⁶²⁵⁶
Şıgmaz oldu ol Medîneye anı

Şimdi şahrâlarda sâkin oldu ol⁶²⁵⁷
Hem şalât-ı cum‘aya gelmez o kul

Bu sözi çünkim işitdi Muştafa⁶²⁵⁸
Didi hayf olmış aña ol pür-şafa

Mâlinuñ bārî zekâtın virse ol⁶²⁵⁹
Ol şevâb-ı hem ‘azîme irse ol

Ç179a 6260 Anı diyüp iki er bilgil hemîn⁶²⁶⁰
Ol cemâ‘atden o demde bil emîn

⁶²⁵¹ zuhr ile ‘aşra: ‘aşra zuhr ile E / zuhr ile: zühreyle Ç // gelürdi: gelür M / ğayra: ğayriye Ç / kemîn: hemîn L

⁶²⁵² (L179a) bil: hem L

⁶²⁵³ şoñrası bilgil: şoñra bilgil hem L // kılmaya: ne diye T

⁶²⁵⁴ +

⁶²⁵⁵ +

⁶²⁵⁶ ol kadar çok oldu: oldu ol kadar çok L / çok: çün T // ol Medîneye: Medîneye hem L; bil Medîneye T

⁶²⁵⁷ sâkin: sâkîn E / ol: hem M // gelmez o kul: gelmezdi hem M / o: ol L

⁶²⁵⁸ // olmış: oldu M / ol: o T

⁶²⁵⁹ zekâtın virse: zekâtın virsün T // şevâb-ı: sevâb-ı A / hem ‘azîme irse: ‘azîme hem irsin Ç T; ‘azîme hem irse L

⁶²⁶⁰ (A199b; T209a) anı: böyle L // bil: - T

E216b Anları hoş görüp irsâl eyledi⁶²⁶¹
Şa' lebeye kim zekât virsün didi

Şa' lebe katına geldi pes olar⁶²⁶²
Muştafānuñ sözini söylediler

Şa' lebe didi olara pes a yār⁶²⁶³
Kim zekât virsün dimiş ol gül' izār

Bu bahāneyle müsilmānlardan ol⁶²⁶⁴
Pes harāc almak dilerler bā-uşul

6265 Hele varuñ siz gidüñ şimdi selīm⁶²⁶⁵
Ben dağı hem kendüme fikr ideyüm

Anlaruñ hem geldügin dağı ' ayān⁶²⁶⁶
Şa' lebe hoş görmedi bil ol zamān

Ol kişiler uru tırdılar hemīn⁶²⁶⁷
Geldiler resüle dağı ol demin

Şa' lebe ne kim dimişdi ey cevān⁶²⁶⁸
Muştafāya didiler kamu ' ayān

Ol zamān içinde pes bilgil a yār⁶²⁶⁹
Ol Huda-yı lem-yezel ol Kird-gār

6270 Şa' lebe hakkında pes bu āyeti⁶²⁷⁰
Gönderüp itdi resüle minneti

⁶²⁶¹ hoş: - Ç // Şa' lebeye: Şa' lebe L

⁶²⁶² pes: hem L / olar: bular A

⁶²⁶³ +

⁶²⁶⁴ bahāneyle: bahāne ile A Ç L T / müsilmānlardan: müsilmānlardan T // bā-uşul: bā-üşul T

⁶²⁶⁵ (M205a) varuñ: varın; gidüñ: gidin T // ben: ben de L / hem kendüme: kendüme hem M / kendüme: kendime Ç L T

⁶²⁶⁶ anlaruñ: anların T / geldügin: hem geldigi L // Şa' lebe hoş görmedi bil ol: Şa' lebeye hoş gelmedi bir L

⁶²⁶⁷ (L179b) tırdılar: durdılar T // resüle dağı: dağı resüle A L T

⁶²⁶⁸ ey: ol M / cevān: cüvān A E M // didiler kamu: kamu didiler L / kamu: kamu hep E

⁶²⁶⁹ a yār: ' ayān M // ol: o T

⁶²⁷⁰ Şa' lebe hakkında pes bu āyeti: Şa' lebeniñ hakkında indi āyet T / āyeti: āyātı E // gönderüp: göndürüp A Ç E / minneti: minnet T

“Ve minhum men ‘āheda’l-lāhe le’in ātānā min faḍlihi lene’s-şeddekenne ve le nekūnenne mine’s-şāliḥin”*

Ya‘ nī kim ol Hālık-ı leyl ü nehār⁶²⁷¹
Pes buyurdu yā Muḥammed bil a yār

Ol münāfiqlardan olan ba‘ zısı⁶²⁷²
Bil ne kimselerdurur hem ẓanḳısı

‘ Ahd iderler kim olar Allāh ile⁶²⁷³
Yalvarup daḥı dilerler āh ile

Kim eger māl viresin bu dem bize⁶²⁷⁴
Çok taşadduḳ iderüz yoluñuza

Ç179b E217a 6275 Daḥı şāliḥ ẓullarından pes bu dem⁶²⁷⁵
Oluruz dirler olar hem dem-be-dem

Anlara Allāhı pes bilgil ‘ ayān⁶²⁷⁶
Diledügi mālı virdükde hemān

Unudup ‘ ahdi olurlar hem baḥīl⁶²⁷⁷
Kendüsin bilmez olurlar hem ḥacīl

Daḥı virmezler o mālдан bā-uşūl⁶²⁷⁸

* Ayet: - L T / Ve minhum men ‘āheda’l-lāhe le’in ātānā min faḍlihi lene’s-şeddekenne ve le nekūnenne mine’s-şāliḥin (Yine onlardan bir takımı “Allah bize bol lütufta bulunursa mutlaka zekatını veririz ve dürüstlerden oluruz.” diye söz vermişlerdi. Tevbe, 9/75) Ç: E’l-lezzine yenḳūdune ‘ahda’l-lāhi min ba‘di mişāḳihi ve yeḳte‘üne mā emera’l-lāhu bihi en yūşale ilā āḥirihi (Onlar ki söz verip anlaştıktan sonra Allah’a verdikleri sözü bozarlar. Allah’ın birleştirmesini emrettiği şeyi (iman ve akrabalık bağlarını) keserler ve yeryüzünde bozgunculuk yaparlar. İşte zarara uğrayanlar onlardır. Bakara, 2/27) A; E’l-lezzine yenḳūdune ‘ahede’l-lāhi min ba‘di mişāḳihi ve yeḳte‘üne mā emera’l-lāhu bihi E; E’l-lezzine yenḳūdune ‘ahede’l-lāhi min ba‘di mişāḳihi ve yeḳte‘üne mā emera’l-lāhu ilā M

⁶²⁷¹ ol: - Ç / leyl ü: leyl-i Ç L

⁶²⁷² // kimselerdurur: kimselerṭurur E

⁶²⁷³ ile: içün L // āh ile: Allāh içün L

⁶²⁷⁴ (A200a) māl: māl T // taşadduḳ: taşadduḳlar Ç

⁶²⁷⁵ (T209b) ẓullarından: ẓullaruñdan A E M // olar: olara E; anlar L

⁶²⁷⁶ Allāhı: Rabbisi A E M; İlāhı L / pes: - M

⁶²⁷⁷ ‘ ahdi olurlar hem baḥīl: olurlar ‘ ahdi pes ḥacīl T / hem: hep A / baḥīl: ḥacīl Ç // kendüsin: kendisin Ç / olurlar hem ḥacīl: olur hem baḥīl T

⁶²⁷⁸ bā-uşūl: bā-uşūl T // zekātın: zekātın T

Hem zekâtın daḥı anlar bilmiş ol

Daḥı hem didükleri tâ⁶²⁷⁹ atleri⁶²⁷⁹
İdemezler daḥı bilgil anları

6280 Çünkü Ḥaḳḳu'llâhı virmezler 'ayân⁶²⁸⁰
Daḥı şālîḥ olmazlar bir zamân

Sözlerinden çünkü dönerler olar⁶²⁸¹
Ḳalpleri içre nifâkı bulalalar

Tâ ölünce ḳalbi içre ol ḳalur⁶²⁸²
Tâ kıyâmet günine dek ol bulur

Nitekim Allâh ile itdükleri⁶²⁸³
Va⁶²⁸³ deye itdi muḥâlîf her biri

Aña daḥı söyledi her ḥâlini⁶²⁸⁴
Bildi 'Osmân çün hem ḳâlini

6285 Ol daḥı redd itdi anı almadı⁶²⁸⁵
Şa⁶²⁸⁵ lebe ol derde dermân bulmadı

Ḥazret-i 'Osmân zamânında a yâr⁶²⁸⁶
Şa⁶²⁸⁶ lebe itdi vefât ey yâr-ı ğâr

Bil imânsız öldi gitdi ol denî⁶²⁸⁷
Zîrâ kim âyet içinde ol Ğanî

Aña dimişdi münâfîḳ ol zamân⁶²⁸⁸

⁶²⁷⁹ (M205b) +

⁶²⁸⁰ // bir: hîç L

⁶²⁸¹ olar: anlar L // ḳalpleri içre nifâkı: ḳalpleri nifâḳ içinde A; ḳalplerin nifâḳ içinde E M

⁶²⁸² (L180a) ol ḳalur: ḳalur ol Ç L T // tâ: hem L / günine dek ol bulur: içre deġin ol çoġol T / bulur: çoġol T

⁶²⁸³ nitekim: ya⁶²⁸³ nî kim A E M / ile: içün L / itdükleri: itdüklerin M // itdi: itdiler; her biri: anları L

⁶²⁸⁴ aña daḥı söyledi her ḥâlini: böyle itdiler söyledi Rabb-i Ğanî L // bildi 'Osmân çün hem ḳâlini: bildi resûl hem şaḥâbe emrini L

⁶²⁸⁵ ol daḥı redd itdi anı almadı: bir Ḥudâ yâ redd kıldı bunları L // ol: hem L

⁶²⁸⁶ 'Osmân zamânında a yâr: 'Ömer 'Osmân daḥı T

⁶²⁸⁷ öldi gitdi: vefât itdi L // zîrâ: zîrâ Ç / kim âyet içinde ol: âyet derûnında ol A; âyet içinde hem ol E; âyet içre ol Rabb-i L / kim: - Ç; hem M

⁶²⁸⁸ (T210a) // 'ayân: hemân T

Pes imānsız gitdi dünyādan ‘ayān

Pes tamām oldı ‘iber gel hisse al⁶²⁸⁹
Giyme kemhā bir ‘abā ki ola şāl

E217b 6290 Tek hemān virgil zekātın tırma sen⁶²⁹⁰
Dergāh-ı Hāḡdan bu dem dūr olma sen

Rivāyet āḡir oldı bunda a yār⁶²⁹¹
Diñlegil bu daḡı [saña] bir ‘iber

Ç180a Zīrā kim ol Hāzret-i Mūsā ‘ayān⁶²⁹²
Çok selām olsun aña hem bu zamān

Bir kişi gördi namāz içinde ol⁶²⁹³
Pek huşū‘ ile kılurdi bā-uşul

Didi ol dem bir kişi ey bī-niyāz⁶²⁹⁴
Ne güzel gökcek kılor saña namāz

6295 Hāḡ Te‘ālā pes buyurdi ol demin⁶²⁹⁵
Ey Kelīmüm bu kişi bilgil hemīn

Günde biñ rek‘at namāz kılsa eger⁶²⁹⁶
Daḡı āzād itse biñ kul mu‘teber

Biñ kezin ḡac ider olsa hem ‘ayān⁶²⁹⁷
Biñ kezin gitse ḡazāya bu zamān

Birisi anuñ qabul olmaz didi⁶²⁹⁸

⁶²⁸⁹ (A200b) pes: hem L // bir ‘abā ki: key bir ‘abā T

⁶²⁹⁰ hemān virgil zekātın tırma: virgil hemān zekātın virme E / zekātın: zekātın L T / tırma: durma Ç
T // dūr olma: olma dūr L

⁶²⁹¹ beyit: - A Ç E M T // [saña]: saña L

⁶²⁹² Bu beyit M’de takip eden beyitten sonra yazılmıştır. / zīrā kim ol Hāzret-i Mūsā: zīrā ki Hāzret-i
Mūsā Ç; zīrā kim Hāzret-i Mūsā pes L; Hāzret-i Mūsā zīrā ki ol T // hem bu zamān: bizden selām L;
her zamān M

⁶²⁹³ // bā-uşul: bā-uşul T

⁶²⁹⁴ bir kişi ey: ol kişiye L // kılor saña: kılırsın sen L / namāz: niyāz E

⁶²⁹⁵ (M206a) +

⁶²⁹⁶ eger: ger Ç

⁶²⁹⁷ (L180b) hem: -E

⁶²⁹⁸ // zekātın: zekātın T

Tā zekātın virmeyince söyledi

Muṣṭafā daḥı anı didi a yār⁶²⁹⁹
Bil ḥadīṣ-i Muṣṭafādur aşikār

6300 Didi bir kes virmese bilgil zekāt⁶³⁰⁰
Pes anuñçün yoḡdurur ılmaḡ şalāt

Bu ḥadīṣden añlanan ey merdümān⁶³⁰¹
Budurur kim bilesin hem bu zamān

Kim zekātın virmez olsa bir kişi⁶³⁰²
Bil hebā imiş anuñ ḡamu işi

İtdügi her ṭā' ati pes ol ḡuluñ⁶³⁰³
Daḥı ḡayr eyledügi bilgil anuñ

Olmaz imiş ṭā' ati anuñ ḡabūl⁶³⁰⁴
ḡayr iderse uluya hem daḥı ol

6305 Çünki bildüñ bu zekāti ey ḡoca⁶³⁰⁵
Daḥı baḡma vir anı ucdan uca

Tā saña raḡm eyleye ol bī-zevāl⁶³⁰⁶
Dü cihānda virmeye hiç bir melāl

E218a Ṭā' atüñ ḡayruñ ḡabūl ide senüñ⁶³⁰⁷
Ṭamudan āzād ide cānuñ tenüñ

Ç180b Vir zekātın şaḡlama sen ey gözüñ⁶³⁰⁸
Ṭut naşīḡat budurur her dem sözüñ

Ḥavf idüp dime şaḡın mālum benüm⁶³⁰⁹

⁶²⁹⁹ +

⁶³⁰⁰ bir kes virmese bilgil: virmese bir kes bil E M / virmese: virmeye L // anuñçün: anıçün T

⁶³⁰¹ ḥadīṣden: ḥadīṣden A / merdümān: merdimān A, M

⁶³⁰² zekātın: zekātın T // bil: hem L / ḡamu: daḥı M

⁶³⁰³ pes ol ḡuluñ: anuñ ḡabūl A E M // daḥı ḡayr eyledügi bilgil anuñ: ḡayr olursa hem daḥı ol A E M

⁶³⁰⁴ (T210b) beyit: - A E M // uluya hem: cümle şeyi L

⁶³⁰⁵ bildüñ: bildin T // baḡma vir: virmelü A E M / vir anı: viregör L

⁶³⁰⁶ (A201a) tā saña: hem saña L / ol bī-zevāl: bī-niyāz M // hiç bir melāl: saña zevāl L

⁶³⁰⁷ ḡayruñ: ḡayrın T // cānuñ: cān u E

⁶³⁰⁸ zekātın: zekātın A E L M T // ṭut: dut Ç / naşīḡat budurur: naşīḡatdır budır T

Dağı her kim ki saña birdür didi⁶³¹⁹
Sen Aḥadsın yok şerikün söyledi

6320 Anları rahm eyle koyma şamuya⁶³²⁰
Raḥmetün çokdur senün vir şamuya

Şehr-i Vanun hem dağı a' lāsını⁶³²¹
Ey Hudā-yı lem-yezel ednāsını

[Koymağıl] nār-ı caḥīme anları⁶³²²
Raḥmet itgil yarlığa ol cānları

Anlara şori ḥisābı eyleme⁶³²³
Yüzlerine suçların hīç söyleme

Ç181a E218b Anların vir şamusına cenneti⁶³²⁴
Dağı cennet içre olan ni' meti

6325 Dağı dīdāruñ senün eyle naşib⁶³²⁵
Kullaruñdur halk iden sen ey Mucib

El-emān ey Ḥālīk-ı kevn ü mekân⁶³²⁶
El-emān ey Ḥālīk-ı her ins ü cān

Dertlüyüz dermān kıl biz kullara⁶³²⁷
Toğrı yol vir koyma egri yollara

Biz kuluñ koyma zelil ü ḥāk-sār⁶³²⁸
Biz kuluñ koyma za' if ü şerm-sār

Kapuña geldük senün ey bir Aḥad⁶³²⁹

⁶³¹⁹ (T211a) beyit: - L / ki: - E

⁶³²⁰ beyit: - L / koyma: koma A E M // senün vir: viresin A E M

⁶³²¹ beyit: - L // Hudā-yı: Hudāyā Ç E M

⁶³²² (A201b) beyit: - L / [koymağıl]: koymağıl A Ç E M T

⁶³²³ beyit: - A E L M / anlara: bizlere T // yüzlerine suçların: yüzimize suçumuz T

⁶³²⁴ beyit: - L / anların vir şamusına: vir kamu kullaruña hem A E M; cümlemize sen naşib it T

⁶³²⁵ beyit: - L / dīdāruñ: dīdārın T / senün: bize A E M // kullaruñdur: kullaruñuz A E M; kulları hem T / sen ey: sensin E M

⁶³²⁶ beyit: - L / Bu beyit A, E ve M'de takip eden beyitten sonra yazılmıştır. / kevn ü: kevn-i A Ç T // ey: - Ç / Ḥālīk-ı: Râzık-ı; ins ü: ins T

⁶³²⁷ beyit: - L

⁶³²⁸ (M207a) beyit: - L / kuluñ: kuluz A / zelil ü: zelil Ç // kuluñ: kuluz A / za' if ü: za' if Ç T

Sen keremler kânısın it bir meded

6330 Muştafânun na' lını tozına hem⁶³³⁰
Gel bağışla bizleri ey Zü'l-minen

Ālinüñ aşhābınuñ ezvācınıñ⁶³³¹
Yārinüñ aḥbābınıñ etbā' ınıñ

Ḥürmetine rahmet eyle pād-şāh⁶³³²
Şāhib-i kitāb kuluña yā İlāh

Ḥürmetiçün bu du' ā-yı āhımız⁶³³³
Gel qabūl it ey bizüm Allāhımız

Oқуyanı dīñleyeni [yazanı]⁶³³⁴
Raḥmetiñle yarlıgağıl yā Ğanī

6335 Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilāt⁶³³⁵
Biñ günāhı ' afv ider bir şalavāt

Hak Te' ālā ol kişi dil-şād ide⁶³³⁶
Kim yazanı Fātiḥa ile yād ide

Bu du' ā maqbūl içün hem ol yakīn⁶³³⁷
Fātiḥa didüm oқı ey mü 'minīn

Der-beyân-ı A' mānuñ Maḥzūn Olup Ba' dehu Efendimüz Ḥatırın Ṭayyib Eyledüğü*

Nāle kıl ey bülbul-i āzāde sen⁶³³⁸
Nāleñi terk itme ' aşık-zāde sen

⁶³²⁹ beyit: - L / bir: biz E M / Aḥad: Ḥudā A E M // meded: devā A E M

⁶³³⁰ hem: sen L T // gel: hem L / Zü'l-minen: Zü'l-kerem A E M

⁶³³¹ // yārinüñ: yārin L

⁶³³² beyit: - Ç L T // şāhib-i kitāb: Mīrī Ḥüseyn E; Aḥmed Seyyid M

⁶³³³ beyit: - A E M // gel qabūl it ey bizüm Allāhımız: sen qabūl eyle bizüm İlāhımız L

⁶³³⁴ beyit: - A Ç L M / [yazanı]: yazanı yazduranı E; yazdırup hem yazanı T // yarlıgağıl: yarlıga sen T

⁶³³⁵ (T211b) beyit: - E L // biñ günāhı ' afv ider bir: ol Muḥammed Muştafāya A, M

⁶³³⁶ beyit: - A Ç E M T

⁶³³⁷ beyit: - A Ç E L M

* Der-beyân-ı A' mānuñ Maḥzūn Olup Ba' dehu Efendimüz Ḥatırın Ṭayyib Eyledüğü: Meclis-i A' mā-yı Maḥzūn Ç; Der-beyân-ı A' mānuñ Maḥzūn Muṭayyeb Ḥatır Eyle Deyü Emir Geldüğü E; -L; Der-beyân-ı A' mānuñ Maḥzūn Olup Muṭayyeb Ḥatır İle M; Dībāce T

⁶³³⁸ // nāleñi: nāleyi T / itme ' aşık-zāde: eyleme L

Söylegil sözün bile her hâşş u ʿāmm⁶³³⁹
Kim saña rahmet kıla ol lā-yenām

6340 Yoksa bu fānī cihāna zinhār⁶³⁴⁰
Meyl idüp itme ğurūr ey nām-dār

Herkese qadrince raġbet eylegil⁶³⁴¹
Ṭatlu dil vir daḥı ʿizzet eylegil

E219a Bu büyükdür bu küçük dime şaḫın⁶³⁴²
Ḳamusına bir göz ile pes baḫın

Ç181b Zīrā kim ol Ḥālīḳ-ı Perverd-ġār⁶³⁴³
Ḳamusın ḥalḳ iden oldur āşīkār

Çünkü ḥalḳ iden odur pes ey deni⁶³⁴⁴
Ne bilürsin sen beni yā ben seni

6345 Ger yamandır yaḥşıdır pes ol bilür⁶³⁴⁵
Her ne dilerse anı bu dem kılar

Ger dilerseñ bu demin sen daḥı hem⁶³⁴⁶
Yaḥşilerden olasin bil dem-be-dem

Kendüñi faḳr ehline yoldaş kı1⁶³⁴⁷
Ger küçük ger sen büyük qardaş kı1

Raġbet eyle ḳamusına ey gözüm⁶³⁴⁸
Daḥı yumşaq söylegil budur sözüm

Tā saña raḥm eyleye Ḳādir İlāh⁶³⁴⁹

⁶³³⁹ sözün: sözün T / hâşş u: hâşş Ç L T // saña: şaña; ol: bir L

⁶³⁴⁰ fānī: fānī A, M // itme: olma L T / ğurūr: ʿözür A E M

⁶³⁴¹ (A202a) eylegil: idegör L // ṭatlu: datlu Ç T / eylegil: idegör L

⁶³⁴² büyükdür: büyük L / küçük: küçükdür L T // göz ile pes baḫın: bir gözüñle baḫ hemin L / pes: bir baḫ T / baḫın: baḫın Ç

⁶³⁴³ (L181b) // oldur: odur A

⁶³⁴⁴ odur pes: oldur A E L M

⁶³⁴⁵ yaḥşıdır pes: ger yaḥşıdır L // anı bu dem: daḥı anı L

⁶³⁴⁶ (M207b) beyit: - L / dilerseñ: dilersin Ç L M T // bil: sen T

⁶³⁴⁷ kendüñi: kendüñi L; kendiyi T // ger sen: görseñ L; görse T / kı1: bil L

⁶³⁴⁸ raġbet eyle ḳamusına: ḳamusına raġbet eyle E; ḳamusına raġbet kı1 E M

Dü cihânda olmaya hâliñ tebâh

6350 Bir meşel temşil idem bu dem saña⁶³⁵⁰
İşidüben kalasın bilgil taña

Anı Tefsîr-i Me' âlim içre ben⁶³⁵¹
Görmüşem iydem saña gel diñle sen

Pes gerekdür Muştafâya siz dahı⁶³⁵²
Viresiz kamu şalavât ey ahî

Bâ' iş-i rahmet ola bil ki bize⁶³⁵³
Raḥmet ide ol Raḥîm kamumuza

Ḥak Te' âlānuñ ḥabîbi pür-şafâ⁶³⁵⁴
Ya' nî ol Maḥmuḍ Aḥmed Muştafâ

6355 Otururdu cāmi' içre bir gün ol⁶³⁵⁵
Kim şanādîd-i Ḳureyşden ol resûl

Ol Ḳureyşüñ ya' nî hep a' yānını⁶³⁵⁶
Küfr ehli kim ki vardı anları

E219b Ḳamusın dirdi getürdi mescide⁶³⁵⁷
Anlara İslāmı ol telkîn ide

Bir şaḥābe var idi iydem saña⁶³⁵⁸
Hem güzide nâ-tüvân pîr nâ-bînâ

⁶³⁴⁹ tā saña: hem saña L / Ḳādir: Ḳādîr L T

⁶³⁵⁰ (T212a) temşil idem: idem temşil Ç / temşil: temsil A; temşil T // işidüben: işidüp M

⁶³⁵¹ Tefsîr-i: Tefsîr-i T // saña: saña L

⁶³⁵² pes: hem; siz: biz L / Muştafâya: ol ḥabîbe A // viresiz kamu şalavât: viresin çokça şalavâtı T / viresiz: virevüz L; viresin M

⁶³⁵³ bize: size A E M // Raḥîm: Aḥad Ç L T / T'de bu beyitten sonra "Ḥikāye" başlığı atılmıştır.

⁶³⁵⁴ beyit: - M // ol: - L / Muştafâ: pür-şafâ T

⁶³⁵⁵ Bu beyit T'de takip eden ikinci beyitten sonra yazılmıştır. / otururdu: otururdu L; olur idi T // şanādîdi: şanādîdîñ T / Ḳureyşden: Ḳureyşle A / ol resûl: cümle ol L

⁶³⁵⁶ (A202b) Ḳureyşüñ: Ḳureyşin T / hep: ol M / a' yānını: a' mālîni L; aḥbābını T // vardı: vardur L; anları: bil anı T

⁶³⁵⁷ // İslāmı ol telkîn: İslām hem tekvin L; ol İslāmı telkîn M

⁶³⁵⁸ saña: saña L // nâ-tüvân pîr nâ-bînâ: bahādîr idem saña L / nâ-tüvân: nâ-tüvâne E / nâ-bînâ: tüvân A

Ç182a Adını iydem saña bil ey ‘ amū⁶³⁵⁹
İbn-i Ümmi Mektûm dirlerdi kamu

6360 Gözleri a‘ mā idi görmezdi hîç⁶³⁶⁰
Katına her kim gelür bilmezdi hîç

Lîkî cān ile severdi ol dilîr⁶³⁶¹
Muştafâyı Müctebâyı ol emîr

Muştafâ kankı tarafda olsa bil⁶³⁶²
Koşusuyla hem bulurdu añağıl

Dağı her dem Muştafâya âşikâr⁶³⁶³
Dir idi kim her ne dirse Kird-gâr

Gel baña hem anı ta‘ lîm eyle sen⁶³⁶⁴
Kim anı bende bilem ey bû‘l-ḥasen

6365 Muştafâ dağı aña her gün ‘ ayân⁶³⁶⁵
Ḥālîkuñ her sözün iderdi beyân

Pes Kureyş a‘ yānı ile ol resûl⁶³⁶⁶
Söyleşürken mescid içre bā-uşûl

Ol kişi bil mescide geldi o dem⁶³⁶⁷
Muştafânın koşusuyla dağı hem

Buldı bilgil Muştafâyı ol hemîn⁶³⁶⁸
Yanına geldi oturdı ol demin

Didi ol dem yâ Resûlu’llah baña⁶³⁶⁹
Söylegil her ne didi Ḥālîk saña

⁶³⁵⁹ (L182a) iydem saña bil ey: söyleyem bil dağı L / iydem: diyem A // dirlerdi: dirler idi A

⁶³⁶⁰ +

⁶³⁶¹ lîkî: lîk A T; leykin E; liyki M // emîr: dilîr M

⁶³⁶² (M208a) bil: ol L // koşusuyla: koşusu E / añağıl: añağıl A Ç L T

⁶³⁶³ her dem Muştafâya: Muştafâya her dem L

⁶³⁶⁴ (T212b) // ey bû‘l-ḥasen: ebû‘l-ḥasen L

⁶³⁶⁵ // sözün iderdi: sözünü ider T

⁶³⁶⁶ bā-uşûl: bā-üşûl T

⁶³⁶⁷ beyit: - M // Muştafânın: Muştafâ; dağı hem: dem-be-dem T

⁶³⁶⁸ +

⁶³⁶⁹ Resûlu’llah: Resûla’llah M // saña: şaña L

6370 Muştafâdan gelmedi hiç bir nidâ⁶³⁷⁰
Bir dağı itdi kelâmın ol edâ

Virmedi aña Resûlu'llâh cevâb⁶³⁷¹
Ol kişiye yine bilgil ey şebâb

E220a Pes üçüncü kez kığırup söyledi⁶³⁷²
Ya Resûlu'llâh saña direm didi

Hak Te'âlâ ne ki buyurmuş saña⁶³⁷³
Bu demin sen dağı bildürgil baña

Pes Resûlü'l-mürselîn ol dem a yâr⁶³⁷⁴
Dağı ibrâmından anuñ âşikâr

Ç182b 6375 Ol mübarek kaç kabağın yıkdı ol⁶³⁷⁵
Pes şanâdiden yaña hem bağıdı ol

Ya' nî kim döndürdi yüzün ol emîn⁶³⁷⁶
Bil şanâdîd semtine hem ol demin

Zîrâ ol a' mâ cevâbın bil 'ayân⁶³⁷⁷
Ger vireydi ol resûl-i müste'ân

Sözünü kesmek gerekdür ol sağı⁶³⁷⁸
Söz kesilse pes 'ayândur bir dağı

Çok zamân ister dağı ol söz gele⁶³⁷⁹
Ol kişi a' mādur anı ne bile

⁶³⁷⁰ // kelâmın: kelâmın T

⁶³⁷¹ (A203a) // ey: ol T

⁶³⁷² kığırup: kığırdı Ç L T // Resûlu'llah: Resûla'llah M

⁶³⁷³ buyurmuş: bildirmiş T / saña: şaña L

⁶³⁷⁴ (L182b) // ibrâmından anuñ: anıñ ibrâmından L

⁶³⁷⁵ kaç kabağın: kabağın kaçın E; kabağın kaç M // pes şanâdiden yaña hem: pes şanâdilere L; hem Şanâdî Kureyş pes T

⁶³⁷⁶ kim: - Ç / emîn: demîn A; hemîn M // bil şanâdîd semtine hem: hem şanâdiler semtine L / şanâdîd: şanâdî Ç; şanâdîdi T

⁶³⁷⁷ cevâbın: cevâbın Ç // ger: kim M

⁶³⁷⁸ (M208b) // pes: bil A / dağı: ey ağı T

⁶³⁷⁹ (T213a) ister dağı ol: isterdi dağı L

6380 Bir daḥı ol Muṣṭafānıñ ḳalbıne⁶³⁸⁰
Geldi bu söz iydeyüm anı yine

Kim baña hep ‘ ayb iderler āşikār⁶³⁸¹
Anuñ içün ḳamu kāfırlar a yār

Ṭurduğı oturduğı dirler ‘ ayān⁶³⁸²
Kim ṣaḳıl kişidür a‘ mālār hemān

Hem Ḥabeşī kölelerdür bil ḳamū⁶³⁸³
Daḥı hem alçaḳ ādemler ey ‘ amū

Bu sözi fıkr itdi bilgil Muṣṭafā⁶³⁸⁴
Virmedi a‘ mā cevābın Müctebā

6385 İbn-i Ümmi Mektūm anı bildi a yār⁶³⁸⁵
Bil kerāmet ḳuvvetiyle āşikār

Ḥātır-ı maḥzūn ile hem pür-uşul⁶³⁸⁶
Muṣṭafā ḳatından ol dem gitdi ol

E220b Çıkdı mescidden evine hem gide⁶³⁸⁷
Ağlayu ağlayu bilmez kim nide

Ol demin gör neyledi Celle Celāl⁶³⁸⁸
Ya‘ nī Ḥallāk-ı cihān ol bī-zevāl

Vaḥy ḳıldı Cibrīle hem söyledi⁶³⁸⁹
Kim ḥabībüme selām itgil didi

6390 Hem ‘ Abese Sūresin daḥı digil⁶³⁹⁰

⁶³⁸⁰ ol Muṣṭafānıñ: anuñ ol Muṣṭafā M

⁶³⁸¹ baña: aña A E M / hep: hem A, M; her E // içün: için hem T

⁶³⁸² ṭurduğı: durduğı Ç T / dirler: yirler Ç

⁶³⁸³ bil ḳamū: ey ‘ amū L // hem alçaḳ ādemler: alçaḳ ādem hem E M / ādemler ey ‘ amū: ādemler bil ḳamu L

⁶³⁸⁴ fıkr itdi bilgil: ol dem fıkr itdi L / bilgil: ol dem E M // a‘ mā cevābın Müctebā: a‘ māya cevāb pür-ṣafā L / cevābın: cevābın T

⁶³⁸⁵ Ümmi: - ; anı: anı hem A E M / Mektūm: Mektüb M // bil: hem L

⁶³⁸⁶ (A203b) pür-uşul: pür-üşul L

⁶³⁸⁷ hem gide: gide hem A // kim nide: nide kim A

⁶³⁸⁸ gör neyledi: neyledi gör E M / gör: pes T

⁶³⁸⁹ (L183a) Cibrīle: Cebrā’ile L T / hem: ol M // kim: hem E M

Muṣṭafāya nāzil itdim söylegil

Ç183a Yā Muḥammed nite itdüñ bu işi⁶³⁹¹
Kim benüm a' mālaramdan bir kişi

Bu demin ol kişi gele ʔatına⁶³⁹²
Dağı faqr ehli ola hem bī-riyā

Şora senden Hāḫ Te' ālā sözünü⁶³⁹³
Gösteresin sen aña turş yüzünü

Baḫmayasın hem yüzine sen o dem⁶³⁹⁴
Hem cevābın virmeysesin dem-be-dem

6395 Sen ne bildüñ ol şınıḫ gönülleri⁶³⁹⁵
Yapmak evlā ola ol ḫatırları

Yoksa ol kāfirlere telḫin-i dīn⁶³⁹⁶
Eylemek yig ola mı andan hemīn

Bu peyāmı çün getürdi Cebrā'il⁶³⁹⁷
Didi kim saña ' itāb itdi Celīl

Bu sözi çünkim işitdi ol ḫabīb⁶³⁹⁸
Dertlüler cānına oldur hem ṭabīb

Uru ṭurdu mescid içinde ' ayān⁶³⁹⁹
Ol kişinüñ ardına düşdi hemān

6400 Yügürüb gitdi o demde Muṣṭafā⁶⁴⁰⁰
Ol kişiye irdi ol kân-ı vefā

⁶³⁹⁰ +

⁶³⁹¹ nite: nişe Ç; nice L / itdüñ: itdin T // a' mālaramdan: a' mālūmden E

⁶³⁹² ʔatına: ʔatıña L T

⁶³⁹³ (M209a) // gösteresin: göstüresin E M /sen aña turş: aña turşu M / aña: - E

⁶³⁹⁴ (T213b) hem yüzine sen: sen yüzine hem T // hem cevābın virmeysesin: cevābıñ virmeysesin hem T

⁶³⁹⁵ bildüñ: bildin T // evlā ola: ola evlā T / evlā: - L

⁶³⁹⁶ dīn: diyin T // hemīn: emīn M

⁶³⁹⁷ // saña: şaña L / ' itāb: selām A E M

⁶³⁹⁸ Bu mısra L'de ikinci mısra olarak yazılmıştır. / bu sözi çünkim işitdi ol ḫabīb: hem buyurdi irsāl itdi Sūre-i Raḫīm L / ol: - A // dertlüler cānına oldur hem ṭabīb: bu sözi çünkim işitdi ol ḫabīb L

⁶³⁹⁹ ṭurdu: durdu Ç T / içinde: içinden A T

⁶⁴⁰⁰ o: ol T

Gördi anı hānesinüñ yolunı⁶⁴⁰¹
Kim yitürmiş bulamaz bildi anı

E221a Dağı bir yirde oturmuş ağlayu⁶⁴⁰²
Ağlamağ ile yürekler tağlayu

Muştafa dağı o dem pes ağladı⁶⁴⁰³
Göz yaşın seyl idübeni çağladı

Ṭutdı a' mānuñ pes öpdı gözlerin⁶⁴⁰⁴
Ḥatırın alup işitdi sözlerin

6405 Öñüne katup anı geldi ' ayān⁶⁴⁰⁵
Cāmi' içre ol resūl-i müste' ān

Çünkü cāmi' içre girdiler a yār⁶⁴⁰⁶
Gördiler kāfırları pes aşıkār

Ç183b Gitmemişler dağı bir ayruğ ile⁶⁴⁰⁷
Cāmi' içre otururlar pes hele

Ḥaḡ Te' ālā gör ne luṭf itdi o dem⁶⁴⁰⁸
Ḥatır-ı a' mā içün ol pür-kerem

Muştafa pes ḥatırın aldı anuñ⁶⁴⁰⁹
Kim şınıḡ gönü yapıldı ol cānuñ

6410 Çün şınıḡ gönlin anuñ yapıldı resūl⁶⁴¹⁰
Gitdi ḡam ḡalmadı ḥatırda melūl

Dağı ol kāfırlere Celle Celāl⁶⁴¹¹

⁶⁴⁰¹ (A204a) // yitürmiş: itürmiş Ç / bulamaz bildi: bulamazdı bil T / bildi: gördi L

⁶⁴⁰² // ağlamağ ile yürekler: ağlamakla yüregini L / yürekler: yüregi A E M / tağlayu: dağlayu A Ç T

⁶⁴⁰³ // yaşın: yaşının T / idübeni: idüben A E L T; idüp ben M

⁶⁴⁰⁴ (L183b) ṭutdı: dutdı Ç L T

⁶⁴⁰⁵ +

⁶⁴⁰⁶ girdiler: gördiler A E // gördiler kāfırları pes: gördi pes kāfırları hem A; gördiler pes kāfırları hem E M / gördiler: gördiler hem T

⁶⁴⁰⁷ ayruḡ: ḡayrı A / ile: yire L; yola M // pes hele: hem yine L / pes: çün T

⁶⁴⁰⁸ (M209b) // ol: ey M; o T

⁶⁴⁰⁹ (T214a) pes: hem L

⁶⁴¹⁰ çün: kim M / gönlin: gönlin T // ḡam: hem A E M

Raḥmeti çok ҡuluna ol bī-zevāl

Virdi inşāf anlara ol dem a yār⁶⁴¹²
 Ҷamu inşāf itdiler hem āshikār

Muṣṭafāyī chunkim anlar gördiler⁶⁴¹³
 Ҷamu bir dilden şehādet virdiler

Didiler birdür Hudā bu dem ‘ayān⁶⁴¹⁴
 Sen resūlisin anuñ hem bī-gümān

6415 Yā Resūlu’llāh bize telķīn ҡıl⁶⁴¹⁵
 Her ne kim Ḥālīķ dimiṣḍür söylegil

Dīn-i İslāmı bize ‘arz eyle sen⁶⁴¹⁶
 Bilelüm ҡamu anı ey bū’l-ḥasen

E221b Muṣṭafā öğretti anlara ҡamu⁶⁴¹⁷
 Dīn-i İslāmı o demde ey ‘amū

Ol demin ҡamu müselmān oldılar⁶⁴¹⁸
 Küfri ṣalup ehl-i imān oldılar

Añladuñ mı bu sözi ey cān-ı men⁶⁴¹⁹
 Ḥāṭır-ı a‘ mā içün ol Zü’l-minen

6420 Gör ne raḥm itdi resūline ‘ayān⁶⁴²⁰
 Ҷıldı rūzī kāfire ol dem imān

Ҷamusına ol sebeb oldı a yār⁶⁴²¹

⁶⁴¹¹ // ҡuluna ol: ҡullarına L

⁶⁴¹² ol: o T // itdiler: anlara itdi E / hem: hep L

⁶⁴¹³ chunkim: chunki A E M // bir dilden: birden hem L

⁶⁴¹⁴ birdür: budur M // resūlisin: resūsın E M / anuñ: daḥı T / hem bī-gümān: yoḡdur gümān L

⁶⁴¹⁵ Resūlu’llāh: Resūla’llāh M

⁶⁴¹⁶ (A204b) // ҡamu anı: anı ҡamu E M / ey bū’l-ḥasen: ebū’l-ḥasen L

⁶⁴¹⁷ +

⁶⁴¹⁸ ol demin ҡamu müselmān: ҡamu ol demin müsilmān A E M / ҡamu müselmān: hep ҡamu İslām L; ҡamu müsilmān T // ṣalup: ҡoyup L

⁶⁴¹⁹ (L184a) // Zü’l-minen: Zü’l-menen A E M

⁶⁴²⁰ raḥm: luṭf T / resūline ‘ayān: resūle Müste‘ān L // ҡıldı rūzī kāfire ol: rūzī ҡıldı kāflere ol A; rūzī ҡıldı kāflere o E M

⁶⁴²¹ // bil: hem T

Kim şınık gönlü anuñ bil aşikār

Çün yapıldı gönlü anuñ bā-uşul⁶⁴²²
Anlara telkīn-i dīn itdi resul

Ç184a Muştafāya hem ‘itāb itdi o dem⁶⁴²³
Ol şınık göñül için bil dem-be-dem

Hem ‘Abese Sūresi geldi ‘ayān⁶⁴²⁴
Ol şınık göñül için itdi beyān

6425 Çün ‘Abese nāzil oldı bā-şafā⁶⁴²⁵
Dağı andan şoñra bilgil Muştafā

Çanda bir kemter kişi görseydi ol⁶⁴²⁶
Yā bir ednā yā faķir bilseydi ol

Anlara rağbet iderdi ol güzīn⁶⁴²⁷
Tutar idi anlaruñ kamu sözün

Dağı bir a‘ mā ġarīb her çanda var⁶⁴²⁸
Yā bir öksüz yā yetim bir bende var

Anlaruñ başın şıġardı ol şaġı⁶⁴²⁹
Gönlünüñ pāsın alurdi ey aġı

6430 Görse idi dağı bir tul ‘avreti⁶⁴³⁰
İder idi hem aña çok şefkati

Destisin anuñ alurdi aşikār⁶⁴³¹
Götürürdi aña şu ol gül‘ izār

⁶⁴²² çün: çü Ç / bā-uşul: bā-üşul T

⁶⁴²³ (M210a) ‘itāb: selām A E M // bil dem-be-dem: itdi o dem L

⁶⁴²⁴ (T214b) beyit: - A E M / Sūresi: Sūresin T // itdi beyān: itme gümān L

⁶⁴²⁵ çün ‘Abese nāzil oldı bā-şafā: hem ‘Abese Sūresi geldi şafā A E M; çün ‘Abese Sūresi geldi hemān L // Muştafā: hem ‘ayān L

⁶⁴²⁶ // yā: bir L / bilseydi: görseydi L T

⁶⁴²⁷ beyit: - T // tutar: dutar Ç

⁶⁴²⁸ ġarīb: qarīb L // yā yetim bir bende: yetim hem çanda L

⁶⁴²⁹ beyit: - L T

⁶⁴³⁰ görse idi: görseydi T / tul: dul E // hem aña çok şefkati: aña dürlü ‘izzeti L

⁶⁴³¹ destisin: testisin L / anuñ alurdi: alurdi anuñ A E M // aña şu: şu aña T

Gönlü alçağdı anuñ gökcek hulu⁶⁴³²
Yumşak idi yüzi hem dağı şulu

E222a ‘Ömri içre dağı bil ol Muştafa⁶⁴³³
Bir kese cevritmedi ol hiç cefa

Sen dağı ger diler iseñ ey gözüm⁶⁴³⁴
Aña ümmet olasin budur sözüm

6435 Kanda görseñ sen de bir kemter kişi⁶⁴³⁵
Yâ gedâ yâhûd fakîr ol kardaşı

Ey gözüm sen aña ta‘ zîm eylegil⁶⁴³⁶
Hâtırın [yapğıl] anuñ hem [toylagıl]

Yâ bir a‘ mâ yâ ğarîb görseñ ‘ayân⁶⁴³⁷
Yâ bir öksüz yâ yetim ey merdümân

Şığâ anlaruñ başın ey nâm-dâr⁶⁴³⁸
Var ise bir eksügi hem eyle çâr

Ç184b Dağı anlardan birisi dîl-i melûl⁶⁴³⁹
Gelseler her sözlerin eyle kabûl

6440 Dağı ta‘ zîm eyle tekrîm eylegil⁶⁴⁴⁰
Anlaruñla yumşacuk hem söylegil

Tâ saña rahm eyleye ol bî-niyâz⁶⁴⁴¹
Her günâhuñ ‘afv ide ol kâr-sâz

İtmeye cürminden aşlâ şorular⁶⁴⁴²

⁶⁴³² (A205a) beyit: - L / alçağdı: alçağ idi A E M // yumşak idi yüzi hem dağı: yumşak idi dağı yüzi hem A; yumşak idi yüzi dağı hem E M

⁶⁴³³ içre dağı bil ol: içinde dağı bil L // ol hiç cefa: hiç ol şafa A E M; hem cefa L; dağı şafa T

⁶⁴³⁴ diler isen: diler isen T // ger diler iseñ: ümmet iseñ gel L // aña ümmet olasin: işini kıla hem kıla L

⁶⁴³⁵ sen de bir kemter: bir kemteri ey L / sen de bir: bir dağı A; dağı bir E M // yâhûd: yâ T / ol kardaşı: yetim bu kişi L

⁶⁴³⁶ (L184b) sen: - M // [yapğıl]: yapğıl; [toylagıl]: toylagıl A Ç E L M T / anuñ: anı A E M

⁶⁴³⁷ yâ ğarîb: ğarîb Ç; yâ ğarîb L / görseñ: görseñ T // ey: - L / merdümân: merdimân A E M

⁶⁴³⁸ anlaruñ: anların T / başın ey: başını L // eyle çâr: âşikâr T

⁶⁴³⁹ (M210b) // her: hem M

⁶⁴⁴⁰ // anlaruñla yumşacuk hem: anlar ile hem mülâyim L; anlar ile yumşacuk T / yumşacuk: yumşak E

⁶⁴⁴¹ (T215a) saña: şaña; bî-niyâz: bî-zevâl L // ide ol kâr-sâz: ola hem lâ-mekân L / ide: eyleye E

Göndüre cennete vire hüriler

Ḳamu mü 'min ḳullara bu haşleti⁶⁴⁴³
Eyle erzānī viregör cenneti

Yā Rab ism-i pür-şafānuñ hürmeti⁶⁴⁴⁴
Ya' nī Aḥmed Muşţafānuñ hürmeti

6445 Bu Żā' ifi ḳuluñı hem ey Mu' in⁶⁴⁴⁵
Dü cihānda her belādan it emīn

Görmişem esmālar içre bī-mişāl⁶⁴⁴⁶
Bir aduñ vardır Vedūd ey bī-zevāl

Ol Vedūd ismüñ haḳḳıyçün ey Vedūd⁶⁴⁴⁷
Sen bizi ḳoyma caḥīme yaḳa od

E222b Gel bizi bu dem esirge yā Ğıyās⁶⁴⁴⁸
Yā Ğıyāse'l-Müstegişine'l-Ğıyās

Ḥātımēde şaḳla imānımużı⁶⁴⁴⁹
Ol ' adūdan pes bizim ḳamumużı

6450 Yüzi aḳlardan bizi itgil bu dem⁶⁴⁵⁰
Bize virme bir cefā derd ü elem

Bizi hem şorı ḥisābsız ol zamān⁶⁴⁵¹
Cennete göndür Ḥudāyā el-emān

⁶⁴⁴² cürminden: cürmünden A E L M / aşlā: daḥı L / şorılar: şorıla T // göndüre cennete vire hüriler: cennete ilete zira çok hüriler Ç ; cennetde hem alasıñ sen de hüriler L; ilete cennet vire hem hür ile T / cennete: cennetde M

⁶⁴⁴³ Bu beyit L ve T'de takip eden beyitten sonra yazılmıştır. / ḳamu: biz ḳula ḳamu L / mü 'min ḳullara: mü 'mīn olanlara T // erzānī viregör cenneti: erzān viresin raḥmeti L / eyle: idüp; viregör: viresin M / cenneti: raḥmeti T

⁶⁴⁴⁴ Rab ism-i: İlāhī T / Rab: Rab ol A // Muşţafānuñ: hem Muḥammed L
⁶⁴⁴⁵ hem: sen T

⁶⁴⁴⁶ beyit: - L // aduñ: adın T / vardır: - E / bī-zevāl: lā-yezāl A E M

⁶⁴⁴⁷ (A205b) beyit: - L / ey: yā A E M // od: oda E

⁶⁴⁴⁸ beyit: - L / bu dem esirge: esirge bu dem A E M

⁶⁴⁴⁹ şaḳla: şaḳlaḡıl; şaḳla sen T

⁶⁴⁵⁰ beyit: - L / bizi itgil: it bizi A // derd ü: derd-i A Ç T

⁶⁴⁵¹ beyit: - L / ḥisābsız: ḥisābsuz A, M // göndür: götür T

Dağı dīdāruñ bize ihsān kı⁶⁴⁵²
Derdimüz oldur hemīn dermān kı

Aşl u neslimüz içün hem bir elem⁶⁴⁵³
Virmegil ey Hālīk-ı levh ü qalem

Dağı mü'min mü'minātı ey Hābīr⁶⁴⁵⁴
Yarlığa qamusın ey [‘özür- pezīr]

Ç185a 6455 Vir dīdāruñ çekmesünler teşvīşī⁶⁴⁵⁵
Sen keremler kânısın it bahşışı

Luṭfı çok Perverd-gār bu dem emān⁶⁴⁵⁶
Raḥm çok ey Perverd-gār bu dem emān

El-emān ey pād-şāhā el-emān⁶⁴⁵⁷
El-emān ey pād-şāhā lā-mekān

Sen bizi koyma caḥīme hīç ebed⁶⁴⁵⁸
Kul senüñdür ‘ırz senüñdür ey Aḥad

Raḥmetüñ deryāsına ğark it Raḥīm⁶⁴⁵⁹
Kim kuluñdur bu şāḥib-kitāb ey Muḳīm

6460 Bu du‘āmuz gel qabūl itgil bu dem⁶⁴⁶⁰
Muştafā ḥürmetine ey pür-kerem

Fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilāt⁶⁴⁶¹

⁶⁴⁵² beyit: - L / dīdāruñ: dīdārın T // oldur: odur E M / hemīn: virüp T

⁶⁴⁵³ aşl u: aşl-ı A E T M; aşlımuzı L / neslimüz: neslimüzi E / hem bir: hiçbir A E M; biz L // virmegil: virme Ç / levh ü: levh-i Ç L T

⁶⁴⁵⁴ (M211a) beyit: - L / mü'min: mü'min T / Hābīr: Başır T // ey: -M / [‘özür- pezīr]: ‘özür-i pezīr A Ç E M T

⁶⁴⁵⁵ beyit: - L / dīdāruñ: dīdārın T

⁶⁴⁵⁶ (T215b) beyit: - A Ç E L M

⁶⁴⁵⁷ beyit: - L / ey pād-şāhā el-emān: yüz biñ emān yüz biñ emān Ç T // pād-şāhā lā-mekān: pād-şāh-ı Müste‘ān Ç T

⁶⁴⁵⁸ beyit: - L // kul senüñdür: kul seniñ Ç T / ey Aḥad: tā ebed T

⁶⁴⁵⁹ beyit: - Ç L T / Raḥīm: anı M // Bu mısradā vezin bozuk. / kim kuluñdur bu şāḥib-kitāb ey Muḳīm: Mīrī Hüseyn kuluñı ‘afv it yā Kerīm E; Seyyid Aḥmed kuluñı sen yā Gānī M

⁶⁴⁶⁰ gel: sen E L M / itgil: it sen T // Muştafā ḥürmetine ey: Muştafānuñ ḥürmetine L / Muştafā: ol resūl E M / pür-kerem: zı-kerem T

⁶⁴⁶¹ beyit: - L T

Biñ günāhı ‘afv ider bir şalavāt

Oğuyarı dñleyeni yazanı⁶⁴⁶²
Raḥmetiñle yarlıgağıl yā Ġanī

Bu ‘iber hem burada oldı tamām⁶⁴⁶³
Ol resūlūñ ruḥına yüz biñ selām

Der-beyān-ı Ebū Zekerıyyānuñ Sāvetü’l-Keştī İle Olan Aḥvālī*

Nāle kııl ey bülbül-i şūrīde sen⁶⁴⁶⁴
Olmaya kim sözüñi şūr idesin

E223a 6465 Bu fenā dünyāya pes kıılma heves⁶⁴⁶⁵
Ol fenādur ‘ahd ile peyvendi kes

Ol Ḥudāyı dā ’imā zıkr eylegil⁶⁴⁶⁶
Şoñ nefesde ḥālīñi fıkır eylegil

Kāmil imān ile mi gitseñ gerek⁶⁴⁶⁷
Yok imānsız gidesin nitseñ gerek

Fıkır ider misin ‘aceb sen bu işi⁶⁴⁶⁸
Yā çeker misin ‘aceb bu teşvīşi

Muştafādan bir ḥadīş iydem saña⁶⁴⁶⁹
İşidüp anı bu dem ıalğıl taña

6470 Didi Mes‘ūd oğlu ‘Abdu’llāh a yār⁶⁴⁷⁰
Muştafa aşḥābına bil āşıkār

⁶⁴⁶² beyit: - A E M / yazanı: yazdırup hem yazanı T // yarlıgağıl: yarlıga sen T

⁶⁴⁶³ beyit: - A Ç E L M

* Der-beyān-ı Ebū Zekerıyyānuñ Sāvetü’l-Keştī İle Olan Aḥvālī: Der-beyān-ı Aḥvāl-i Ebū Zekerıyyā ve Sāvetü’l-Keştī A; Meclis-i Zekerıyyā Sāvetü’l-Keştī Ç; - L; Der-beyān-ı Ebū Zekerıyyānuñ Sāvetü’l-Keştī İle Olan M; Dībāce T

⁶⁴⁶⁴ (A206a; L185a) sen: ḥāl M // kim: ki T / idesin: ide ḥāl M

⁶⁴⁶⁵ pes kıılma heves: hem bil bağlama L / pes kıılma: kıılma pes E M; gel kıılma T // ‘ahd ile peyvendi kes: ‘ahdine hiç güvenme L

⁶⁴⁶⁶ ol: bir L // şoñ: şon T

⁶⁴⁶⁷ kāmil: kāmīl M / gitseñ: gitsen T // yok: yoksa E L M / gidesin nitseñ: gitsevüz L / nitseñ: nitsen T

⁶⁴⁶⁸ ider misin ‘aceb sen: ider misiz ‘aceb hiç L // çeker miyüz hiç L

⁶⁴⁶⁹ iydem: diyem A / saña: şana L // anı bu dem ıalğıl: bu dem anı ıalın T / ıalğıl: ıalğıl Ç L; kılgıl E

⁶⁴⁷⁰ oğlu: ibni L / a yār: aña T // bil āşıkār: didi saña T

Didi bir gün ey şaḥābe bilüñüz⁶⁴⁷¹
Ḥāl-i mevtüñ pes yarağın kıluñuz

Ḥâtimededen kórkuñuz daḥı ‘ayān⁶⁴⁷²
Zirā çok kâmil kişiler ol zamān

Ç185b Daḥı niçe ‘âlim [ü] fâzıl o dem⁶⁴⁷³
Bil taḥayyürde qalurlar dem-be-dem

Daḥı ḥüsn-i ḥâtimeye iremez⁶⁴⁷⁴
Bir kimesne anı bilgil bulamaz

6475 İllâ kim ol Ḥālîkuñ fazlı ile⁶⁴⁷⁵
Ḳamu qullar bil olurlar nâ’ile

Didiler şaḥâbeler kim sen daḥı⁶⁴⁷⁶
Ol Ḥudānuñ fazlı ile ey saḥî

Kim necât bulsañ gerekdür ol demin⁶⁴⁷⁷
Bize bildür bu sözi sen ey emîn

Pes buyurdı ol resûl-i müste‘ân⁶⁴⁷⁸
Ben daḥı fazl-ı Ḥudâ ile ‘ayān

Ol demin bulsam gerekdür ben necât⁶⁴⁷⁹
Böyle buyurdı resûl-i pâk-zât

E223b 6480 Muştafa böyle didi çün ol demin⁶⁴⁸⁰
Ümmet iseñ aña çek buñ gün ğamın

⁶⁴⁷¹ (M211b) şaḥābe: şaḥâbeler T // pes yarağın: hem yarağın L; siz yarağın T / kıluñuz: görüñüz E

⁶⁴⁷² (T216a) ḥâtimededen: ḥâtimedede M / kórkuñuz daḥı: ḥavf idüp kórkuñ L

⁶⁴⁷³ niçe ‘âlim [ü] fâzıl: ‘âlim-i fâzıl nice T / ‘âlim [ü]: ‘âlim-i A Ç E L M / fâzıl: kâmil Ç // bil: hem L

⁶⁴⁷⁴ // anı bilgil: daḥı anı T

⁶⁴⁷⁵ kim: ki T / ol: - Ç; bir L // qullar bil olurlar nâ’ile: qullarına hidâyet ile L

⁶⁴⁷⁶ didiler şaḥâbeler kim sen: didiler kim ol şaḥābe sen A; şaḥâbeler didiler kim sen E; şaḥâbeler didiler sen kim ol M / şaḥâbeler: aşḥâbeler Ç; aşḥâbeleri T

⁶⁴⁷⁷ kim: ger A E M / demin: zamān E M // bildür bu sözi sen ey emîn: bildür yâ resûl bu dem hemîn L / bildür bu sözi sen: bildürdi bu sözi Ç / emîn: emân E M

⁶⁴⁷⁸ ol resûl-i müste‘ân: resûlü’l-müste‘ân L

⁶⁴⁷⁹ (A206b; L185b) ben: bir L // böyle: eyle A

⁶⁴⁸⁰ böyle didi çün: çün böyle didi E M // iseñ aña çek buñ gün ğamın: iseñ anuñ yarağın hemîn L; isen çek aña bugün ğamın T

[Göresin] irken başına ey fülân⁶⁴⁸¹
Bu sözi hiç ağmaz itme ey tüvân

Dağı bir temşil idem bu dem saña⁶⁴⁸²
Ger kulağ ursañ qalursın bil taña

Ol Hakkıñ çok sevdügi maḥbûbına⁶⁴⁸³
Çok şalavât idüñüz bu dem yine

Tâ anuñ hürmetine Celle Celâl⁶⁴⁸⁴
Bizlere imdâd ide ol bî-zevâl

6485 Ravzadan bilgil anı naql eyledi⁶⁴⁸⁵
Bu ḥadîş şâriḥleri hem söyledi

Kim Semerḳand ‘âliminden var idi⁶⁴⁸⁶
İki kimse şâlih ü dindâr idi

Birisinüñ adını iydem saña⁶⁴⁸⁷
Bû Zekerıyyâ dirler idi aña

Ol birin dağı diyem gel şakla yâd⁶⁴⁸⁸
Şâvetü’l-Keştî aña dirlerdi ad

Birbiriyle ikisi pes ol zamân⁶⁴⁸⁹
Âḥiret ḳardaşı olmışdı ‘ayân

⁶⁴⁸¹ beyit: - A Ç E M T / [göresin]: göresin L

⁶⁴⁸² dağı: saña E / temşil: temsil A; temşil M T // ursañ: ursan T / qalursın: qalursuñ Ç L / bil: sen L / taña: aña A; saña E

⁶⁴⁸³ Bu beyit M’de takip eden beyitten sonra yazılmıştır. / ol Hakkıñ çok sevdügi maḥbûbına: bir Hakkıñ maḥbûbı çün sevdigine L // çok: hoş E M / bu dem yine: iydelüm öñdin şoña L

⁶⁴⁸⁴ tâ anuñ: hem anuñ L; ol Hakkıñ M

⁶⁴⁸⁵ Ravzadan: Ravzada A / eyledi: eylerem L // ḥadîş şâriḥleri hem söyledi: ḥadîş-i şer yoḳdur ben söylerem L / ḥadîş şâriḥleri: ḥadîş-i şâriḥler A / ḥadîş: ḥadîse E / Bu beyitten sonra T’de “Ḥikāye” başlığı atılmıştır.

⁶⁴⁸⁶ Semerḳand: Semerḳanda Ç; Semerḳandî L M / ‘âliminden: ‘âliminde T // şâlih ü: şâlih Ç T / dindâr: dindâr E

⁶⁴⁸⁷ (M212a; T216b) birisinüñ adını iydem: birinüñ adın iydem bilgil A Ç E M T / saña: ‘ayân A E M; şaña L // Bû: hem L / dirler idi: dirlerdi M / aña: pes hemân A E M

⁶⁴⁸⁸ diyem: iydem Ç E M T; iydeyüm L / gel: - L // aña dirlerdi: dirler idi aña A / aña: - E

⁶⁴⁸⁹ pes: hem L

Ç186a 6490 H̱asta oldu Bū Zekerıyya ol er⁶⁴⁹⁰
Müddet-i ‘ömri tamām olmış meger

Göregeldi Şāvetü’l-Keştī anı⁶⁴⁹¹
Niçe ẖastadur şora pes ẖālını

Görđi anı ẖātime vaqtinde ol⁶⁴⁹²
Ḵodı başın dizi üzre bā-uşul

Çağırup adın didi kim söylegil⁶⁴⁹³
Lā ilāhe dağı illa’llāh digil

Bū Zekerıyyā bu sözden bil hemīn⁶⁴⁹⁴
Yüzünü döndürdi andan hem yaqın

6495 Şāvetü’l-Keştī anuñ başın o dem⁶⁴⁹⁵
Şol dizi üzre ḵodı hem dem-be-dem

E224a Ol tarafdan didi kim söyle a yār⁶⁴⁹⁶
Lā ilāhe dağı illa’llāh var

Yine bu sözden yüzün döndürdi ol⁶⁴⁹⁷
Şāvetü’l-Keştī o demde bā-uşul

Başını ḵodı yire ol bahtlu⁶⁴⁹⁸
Ḵarşu geçdi ḵalkup ol gökcek ẖulū

Yine didi aña kim söyle ‘ayān⁶⁴⁹⁹
Lā ilāhe dağı illa’llāh hemān

6500 Bū Zekerıyyā o demde söyledi⁶⁵⁰⁰

⁶⁴⁹⁰ // olmış: olmışdı L

⁶⁴⁹¹ // ẖastadur şora pes: ẖasta şora pes hem L

⁶⁴⁹² ẖātime vaqtinde: ẖātime anı E; ẖātime vaqtı M // başın: başın; bā-uşul dizi üzre bā-uşul T

⁶⁴⁹³ çağırup: çağıruban A / söylegil: söyledi M // lā ilāhe dağı illa’llāh: lā ilāhe illa’llāh Muḥammed Resūlu’llāh L / illa’llāh: illa’llāh hem E / digil: di didi M

⁶⁴⁹⁴ (L186a) hemīn: ‘ayān T // andan: - E M / hem yaqın: der-zamān T / hem: bil A

⁶⁴⁹⁵ (A207a) Şāvetü’l-Keştī: Sāvetü’l-Keştī A; Şāvetü’l-Keştī E; Şāvetü’l-Keşt M / o: bu T

⁶⁴⁹⁶ // dağı illa’llāh: Allah dağı L

⁶⁴⁹⁷ Şāvetü’l-Keştī: Sāvetü’l-Keştī A; Sāvetü’l-Keştī E; Sāvetü’l-Keştī M / bā-uşul: bā-üşul M

⁶⁴⁹⁸ // ḵalkup ol: ḵalkuban A E M

⁶⁴⁹⁹ kim söyle: söyle kim L // lā ilāhe dağı illa’llāh: lā ilāhe illa’llāh L / illa’llāh hemān: dağı hem bu zamān A / illa’llāh: dir E

Lā eķūlu lā eķūlu pes didi

Ehl-i meclis anı gördiler o dem⁶⁵⁰¹
 Ƙamusı ğeş oldılar hem dem-be-dem

Ağlayuban didiler yā Müste‘ān⁶⁵⁰²
 Kim bizüm ‘ālimlerimiz bu zamān

Ĥālī bu sâ‘atde böyle pes ola⁶⁵⁰³
 Yā bizüm aĥvālimüz daĥı nola

Bir zamān ƙamu taĥayyür ƙaldılar⁶⁵⁰⁴
 El götürüp çok du‘ālar ƙıldılar

6505 Bū Zekerıyyā o demde gözünü⁶⁵⁰⁵
 Açuban gördi ƙamunuñ yüzünü

Ç186b Didi bir şey didüñüz mi siz baña⁶⁵⁰⁶
 Didiler üç kerre bu demde saña

Teklif itdük biz şehâdet bil a yâr⁶⁵⁰⁷
 Dimedüñ i‘râz itdün âşikâr

Pes üçüncide bize sen söyledün⁶⁵⁰⁸
 Lā eķūlu lā eķūlu hem didün

Didi kim ĥâşā ben i‘râz eyleyem⁶⁵⁰⁹
 Daĥı ol sözden degül ben söyleyem

⁶⁵⁰⁰ demde: demde hem E // lā eķūlu lā eķūlu: lā eķūle lā eķūle T; lā ilāhe lā eķūlu L

⁶⁵⁰¹ // oldılar hem: oluban hep L / hem: - M

⁶⁵⁰² (M212b; T217a) // ‘ālimlerimiz: aĥvālimüz nola A; aĥvālimüz nola hem E M

⁶⁵⁰³ (M213a) Bu beyit A’da takip eden beşinci beyitten sonra; E ve M’de on dört beyitten sonra yazılmıştır. / böyle pes: bunun böyle M; pes böyle T

⁶⁵⁰⁴ bir zamān ƙamu taĥayyür: pes ƙamusı taĥayyürde A; pes ƙamu taĥayyürde anlar E; bir zamān pes taĥayyürde L; pes ƙamu taĥayyür üze M / ƙaldılar: ƙıldılar A T // ƙıldılar: itdiler Ç T

⁶⁵⁰⁵ +

⁶⁵⁰⁶ şey didüñüz mi: şey didüñüz A E M ; söz didüñüz kim L // kerre bu demde: demde bu kerre T / kerre: kez; saña: saña L

⁶⁵⁰⁷ biz şehâdet bil a yâr: şehâdet biz saña A / bil: pes E; hem L; bir M; di T // dimedün: dimedin; itdün: itdin T / itdün âşikâr: idüben sen aña A / itdün: idüben E M

⁶⁵⁰⁸ söyledün: söyledin T // hem: sen L / didün: didin T

⁶⁵⁰⁹ (L186b) // ol: - A / sözden: söz sö

6510 Çün benüm gögsümde olan pes ʿayān⁶⁵¹⁰
Bil ölüm şusuzlığıydı ol zamān

Pes benüm şusuzluğum ey yār-ı ġār⁶⁵¹¹
Derk idüp iblīs anı ol şerm-sār

E224b Dağı bir kāse şovuk şu tutmuş ol⁶⁵¹²
Şağ tarafından didi ol dem bā-uşul

İhtiyācuñ yok mıdur bu dem baña⁶⁵¹³
Bu şuyı içmek içün direm saña

Ben dağı iblīse ol dem söyledüm⁶⁵¹⁴
İhtiyācum var benüm ġāyet didüm

6515 Virmezem şuyı didi bu demde ben⁶⁵¹⁵
Dimeyince Hāzret-i Īsāya sen

Kim Hudānuñ oğludur ʿĪsā ʿayān⁶⁵¹⁶
Bu sözi bil dimeyince bu zamān

Çünki işitdüm bu sözi ben a yār⁶⁵¹⁷
Yüzüm iʿrāz itdüm andan āşikār

Şol tarafından yine geçdi söyledi⁶⁵¹⁸
Ol şuyı kāseyle teklīf eyledi

Hāyretimden meyl kıldum ben dağı⁶⁵¹⁹
Ol şuyı içmeklige bil ey ağı

⁶⁵¹⁰ (A207b) çün benüm gögsümde olan: bu sinemde nār-ı iḥrāk A E M / çün benüm: pes Ç; kim L // şusuzlığıydı: şusuzlığıdır L; şusuzlığı idi T / ol zamān: āşikār M

⁶⁵¹¹ şusuzluğum: şusuzlığımı T // derk: terk Ç / idüp iblīs anı ol: idüben anı ol dem A E M / ol: o T

⁶⁵¹² bir kāse: kāse bir Ç; bir kese E / şovuk şu tutmuş: şu tutmuş eline L / şovuk: şavuk Ç / tutmuş: dutmuş Ç T // ol dem bā-uşul: hem bā-üşul T

⁶⁵¹³ // şuyı: şudan A; suʿālī E; suʿālī M / direm: şimdi A; hem E M / saña: baña E; şaña L

⁶⁵¹⁴ +

⁶⁵¹⁵ şuyı didi bu demde: şuyı bu dem didi L; bu demde şuyı didi T / şuyı didi: didi şuyı E M // ʿĪsāya: ʿĪsāyī L / sen: ben M

⁶⁵¹⁶ Hudānuñ oğludur ʿĪsā: oğludur ʿĪsā Hudānuñ A; Hudānuñ ʿĪsā oğludur T // bil: hem L

⁶⁵¹⁷ (T217b) çünki: çünkim A Ç E L M / bu sözi: sözini L // yüzüm: yüzümü A E / iʿrāz itdüm: dönderdüm M

⁶⁵¹⁸ // teklīf: teklif T

⁶⁵¹⁹ hāyretimden: hāreāretiden L // içmeklige bil: içmege pes L; içmekde ben T

6520 Baña didi yine ol dem hem la' in⁶⁵²⁰
Virmezem bilgil saña şuyı hemîn

Dimeyince ol Yahūdā dīnini⁶⁵²¹
Hakdurur girçekdürür şimdi anı

Ç187a Bu sözi çünkim işitdüm ben ' ayān⁶⁵²²
Yine i' rāz itdüm andan ol zamān

Yine gāfil eyledi ol dem beni⁶⁵²³
Geldi karşı uru tırdı ol denī

Kāseyi tıtdı eline yine ol⁶⁵²⁴
Ben daḥı meyl itdüm aña bā-uşūl

6525 Zīrā olmışdı ciger ol dem kebāb⁶⁵²⁵
Kim şusuzluḡ eyledi ḥālim ḥarāb

E225a Şuya meyl itdüm didi kim şuyı ben⁶⁵²⁶
Virmezem pes dimeyince şimdi sen

Kim Muḥammed daḥı bāṭıldur bu dem⁶⁵²⁷
Diyessin virem şuyı bil dem-be-dem

Ol zamān içinde Ḥallāḡ-ı cihān⁶⁵²⁸
Ya' nī ḡullar şāḥibi ol Müste' ān

Gör ne luṭf itdi baña ol nişledi⁶⁵²⁹
Ḡayrı andan bu işi kim işledi

⁶⁵²⁰ hem: ol A T / dem hem la' in: demde hemîn M // saña şuyı: şuyı saña L / saña: şaña L

⁶⁵²¹ Yahūdā: Yahūda L; Yahūdī T // şimdi: bilgil T

⁶⁵²² ' ayān: hemān E

⁶⁵²³ (L187a) // tırdı: durdı Ç T

⁶⁵²⁴ kāseyi tıtdı eline yine ol: yine gāfil eyledi ol dem beni L / tıtdı: dutdı Ç // bā-uşūl: pür-uşūl M; bā-uşūl T

⁶⁵²⁵ (A208a) Bu beyit T'de takip eden beyitten sonra yazılmıştır. / zīrā: zīra Ç / olmışdı ciger ol dem: ciger olmuş idi hem E M // şusuzluḡ eyledi: şusuzluḡdan oldu L

⁶⁵²⁶ kim: ki A T // pes dimeyince şimdi: şimdi pes dimeyince E M; hem dimeyince şimdi L

⁶⁵²⁷ daḥı: dīni A // virem şuyı bil: şuyı virem bil A; şuyı virem ben E M / şuyı bil dem-be-dem: şudan şimdi ben L

⁶⁵²⁸ // şāḥibi: yardımcı A Ç L T / Müste' ān: Perverd-gār L

⁶⁵²⁹ ol: - L // bu işi kim: kim bu işi A

6530 Fazlı çokdur kullara hem rahmeti⁶⁵³⁰
Luṭfı çokdur kullara hem şefkati

Raḥmetüñ deryāsına yoḡdur kenār⁶⁵³¹
Ḳamu ‘ālem rahmeti andan umar

Zīrā andan ġayrı Tanrı yoḡdurur⁶⁵³²
Daḡı andan ġayrı Bārī yoḡdurur

Mülk anuñdur ḥükm anuñ sultān odur⁶⁵³³
Ḳul anuñdur suçuna Ġufrān odur

Niçesin ol ḥāk ile yeksān ider⁶⁵³⁴
Niçesine buñ günü āsān ider

6535 Nişledi dir gör baña Ferd ü Aḥad⁶⁵³⁵
Ol dem içre neyledi Ferd ü Şamed

Niçe kimse ol zamānda pes yaḡīn⁶⁵³⁶
Gözüme göründiler gördüm hemīn

Pes su ‘āl itdüm olardan ben daḡı⁶⁵³⁷
Size kim dirler baña diñ ey aḡī

Ç187b Didiler kim ol Ḥudā bilgil bizi⁶⁵³⁸
Size gönderdi esirgedi sizi

Biz firiştehler Ḥudādan gelmişüz⁶⁵³⁹
Ḥaḡ bize bildürdi ḥālīñ bilmişüz

⁶⁵³⁰ +

⁶⁵³¹ rahmetüñ: rahmet-i A Ç E M

⁶⁵³² (M213b; T218a) zīrā: zīra Ç // andan ġayrı Bārī yoḡdurur: ḡamu ‘ālem muḥtācdurur L / ġayrı Bārī: ġayrı Allah M; Bārī Allah ġayrı E; Bārī Allah M

⁶⁵³³ anuñ: anuñdur L M // suçuna: suçlara T

⁶⁵³⁴ Bu beyit A’da takip eden beyitten sonra yazılmıştır. // niçesine buñ günü āsān: nicesin hem buñ güninde şād L / buñ: bun T

⁶⁵³⁵ dir gör: gör ol T / Ferd ü: Ferd-i Ç L T // neyledi Ferd ü: nişledi gör ol T / neyledi: nişledi E M / Ferd-i Ç L

⁶⁵³⁶ +

⁶⁵³⁷ itdüm: itdi E // diñ: din T

⁶⁵³⁸ ol: ey M // gönderdi: göndürdi E / sizi: bizi M

⁶⁵³⁹ (L187b) firiştehler: firiştehlerden L

6540 Bil ki buyurđı bize Celle Celāl⁶⁵⁴⁰
Ya‘ nī mişl-i cinsi yok ol bī-zevāl

E225b Ol kişi didi hayatında beni⁶⁵⁴¹
Pes ferāmūş itmedi gördüm anı

Lāyık olan pes celālime didi⁶⁵⁴²
Ol kişi çün budurur pes söyledi

Buñ gün içre ben anı unutmayam⁶⁵⁴³
Çamu āfetden anı hıfz eyleyem

Bizi dağı hem size gönderdi Hağ⁶⁵⁴⁴
Bil saña imdād içün bir hoşca bağ

6545 Pes didiler kim baña bilgil a yār⁶⁵⁴⁵
İblisñ reddi içün ey nām-dār

Dağı lâ lâ söylegil sen dem-be-dem⁶⁵⁴⁶
Tā ki iblis kaçuban gide bu dem

Ben dağı lâ lâ didüm pes ol zamān⁶⁵⁴⁷
İblisün reddi içün ey merdümān

Lā ekūlu lâ ekūlu didüğüm⁶⁵⁴⁸
Redd-i iblis çün idi söyledüğüm

Ol kadeğ kim dağı iblisde idi⁶⁵⁴⁹
Yere çaldı anı ol dem ağladı

6550 Didi kim ol Hālīkuñ fağlı ‘ ayān⁶⁵⁵⁰

⁶⁵⁴⁰ (A208b) bil ki buyurđı bize: hem bize buyurđı bir L // ol: hem L

⁶⁵⁴¹ hayatında: hayatından M

⁶⁵⁴² // pes söyledi: hem buyurđı L / pes: hem E

⁶⁵⁴³ buñ gün: bun T // anı: anı ben L / ben anı T

⁶⁵⁴⁴ hem: - L / gönderdi: göndürdi E // saña imdād içün: imdād içün saña A E M / saña: saña L

⁶⁵⁴⁵ didiler kim baña: didi kim baña sen M / kim baña: baña kim A E

⁶⁵⁴⁶ söylegil sen dem-be-dem: didüm pes ol zamān M // bu dem: hemān M

⁶⁵⁴⁷ (T218b) +

⁶⁵⁴⁸ (M214a) beyit: - L

⁶⁵⁴⁹ +

⁶⁵⁵⁰ Hālīkuñ: Hālīkı L // hilemden: hālimde A

Ḳamu ḥilemden benüm bil her zamân

Kim ḳavîdür bilürem her dem anı⁶⁵⁵¹
Ḳomadı kim azduram ben bu cânı

Bû Zekerıyyâ bu sözi söyledi⁶⁵⁵²
Bir zamân eglendi daḥı dınmadı

Geçdi bir sâ‘ at aradan âşikâr⁶⁵⁵³
Barmağın ḳaldurdu pes ol nâm-dâr

Ç188a Ol zamân içre şehâdet eyledi⁶⁵⁵⁴
Lâ ilâhe daḥı illâ‘llâh didi

6555 Daḥı hem didi Muḥammeddür resûl⁶⁵⁵⁵
Cân u dilden ḳılmışam anı ḳabûl

E226a Bu sözi çünkim bu demde söyledi⁶⁵⁵⁶
Ruḥını teslîmu‘llâh hem eyledi

Raḥmetu‘llâhi ‘aleyhi söyleyin⁶⁵⁵⁷
Ḳamuñuz ol kişıye ey sâmi‘in

Daḥı bir böyle ḥikâyet ḳanda var⁶⁵⁵⁸
Daḥı bir böyle rivâyet ḳanda var

Çok ‘iberdür bu ‘iber pes al ḥaber⁶⁵⁵⁹
Çok ḥaberdür bu ḥaber gel al ‘iber

6560 Bil gönüller yaḳıcıdur yaḳıcı⁶⁵⁶⁰
Tünd olan dîl şaḳıcıdur şaḳıcı

⁶⁵⁵¹ // azduram ben: azduraydum L

⁶⁵⁵² Bû: - L / sözi: sözi pes E; sözi hem L // eglendi daḥı dınmadı: geçdi aradan tınmadı L / eglendi: eglendi T

⁶⁵⁵³ // barmağın: barmağın T

⁶⁵⁵⁴ // daḥı illâ‘llâh: illâ‘llâh Muḥammed Resûlu‘llâh L

⁶⁵⁵⁵ (A209a) beyit: - L / daḥı hem didi: didi hem daḥı A E M; daḥı didi hem T // cân u: cân-ı Ç E M T

⁶⁵⁵⁶ (L188a) // ruḥını: ruḥun E M / hem: - A Ç L M T

⁶⁵⁵⁷ beyit: - L / söyleyin: söyleyeyin A E M

⁶⁵⁵⁸ bir böyle: böyle bir A E M / ḥikâyet: rivâyet L // bir böyle: böyle bir A E M / rivâyet: ḥavâdiş L; ḥikâyet M

⁶⁵⁵⁹ // ḥaber: ḥaberdür L / gel al: algıl T

⁶⁵⁶⁰ beyit: - L

Fıkr ider misin   aceb sen ey kiři⁶⁵⁶¹
 H    eker misin   aceb bu teŗv  i

Ni e bir bu f  iye meyl idesin⁶⁵⁶²
 Gel fen  ol t  be  ya gidesin

D ny dan y z  n sen  n d nmez mi h  ⁶⁵⁶³
 Ol ecel c m n sa a Şunmaz mı h  

H ccet  n var mı el  nde di ba a⁶⁵⁶⁴
 Bu cef lar olmaya yar n sa a

6565 Bil rem yokdur el  nde h ccet  n⁶⁵⁶⁵
 Gel esirge n zen n c nu  ten  n

Meyl k lma bu fen ya c n-ı men⁶⁵⁶⁶
 Kim iŗitd  n di led  n bu demde sen

G z m z bizim neler g rse gerek⁶⁵⁶⁷
 Ne bel lar baŗa hem gelse gerek

Pes gerekd r sen sa a   r idesin⁶⁵⁶⁸
 Kend  ne bir y r-i   m-  r idesin

A layas n Őub a dek her giceler⁶⁵⁶⁹
 Z r  hayr ndur bu iŗde ni eler

 188b 6570 Bil ki g zyaŗı sa a derm n ola⁶⁵⁷⁰

⁶⁵⁶¹ ider misin   aceb sen ey kişi: ider miy z   aceb biz bu iŗi L //  eker misin   aceb bu: ge er miy z Ő n na s L / bu: sen M

⁶⁵⁶² (T219a) bir: biz; idesin: idev z L // gel fen  koy ol be  ya gidesin: Ő n na su  h lini fikr idey z L / ol t : koy ol  

⁶⁵⁶³ (M214b) y z  n sen  n: sen  n y z  n A E M // c m n sa a: c m n  bize L / c m n: c m  n T

⁶⁵⁶⁴ el  nde: elinde T // sa a: Őa a L

⁶⁵⁶⁵ yokdur el  nde: el  nde yokdur A E M / el  nde: elinde T // n zen n c nu : n z n  c n   ; n zen n c n  T

⁶⁵⁶⁶ fen ya: fen ya ey E // iŗitd  n di led  n: iŗitdin dinledin T

⁶⁵⁶⁷ // baŗa hem gelse: hep baŗa olsa L; baŗ na gelse M

⁶⁵⁶⁸ pes: hem; sa a: Őa a; idesin: ides n L // kend  ne bir y r-i   m-  r idesin: kend  n i  n bir arma an ides n L / kend  ne: kendi ne T

⁶⁵⁶⁹ beyit: - L // z r : z ra  

Ol Hüdādan luṭf ola iḥsān ola

E226b Kim seni itmeye buñ günde zelīl⁶⁵⁷¹
Pes delīl ola saña ol dem delīl

Yā İlāhī elf-i Aḥmed ḥürmeti⁶⁵⁷²
Ya' nī ol Maḥmūd Muḥammed ḥürmeti

Ḥātirmede sen bize imdād it⁶⁵⁷³
Ol 'adūdan bizi kırtar şād it

Bir Mecīd ismüñ senüñ ben bilmişem⁶⁵⁷⁴
Anı esmālar içinde görmişem

6575 Ol Mecīd ismüñ ḥaḳkıyçün ey Mecīd⁶⁵⁷⁵
Sen bizi kıılma şaḳīden it sa' id

Dinimüz imānımız gel şaḳla sen⁶⁵⁷⁶
Yanıña koyduk emānet bekle sen

Ol 'adūdan sen anı ḥıfz eylegil⁶⁵⁷⁷
Kāmil imān ile bizi [toylagıl]

Daḡı senden ḡayrı yoḡdur yir 'ayān⁶⁵⁷⁸
Kim emānet şaḳlaya pes her zamān

Sen bize imdād kııl imdād kııl⁶⁵⁷⁹
Sen efendi biz kuluz āzād kııl

6580 Gel bizi itme caḡīmlerde zelīl⁶⁵⁸⁰
Gel bize olḡıl delīl sensin Delīl

⁶⁵⁷⁰ (A209b) bil ki gözyaşı saña dermān ola: gözyaşı saña dermān ola hem L / bil ki: belki T / ola: olur

A E M // luṭf ola iḥsān ola: luṭf ile iḥsān olur A E M; luṭf-ı iḥsān ola hem L

⁶⁵⁷¹ beyit: - L / buñ: bun T // delīl ola saña ol dem: ola delil saña oldır T

⁶⁵⁷² // ol Maḥmūd: Maḥmūd ol L / ol: - T

⁶⁵⁷³ imdād it: imdād kııl A; eyle meded L // bizi kırtar şād it: biz kıılı kırtar meded L / it: kııl A

⁶⁵⁷⁴ beyit: - L / bilmişem: bulmuşam T

⁶⁵⁷⁵ beyit: - L

⁶⁵⁷⁶ +

⁶⁵⁷⁷ (L188b; T219b) // [toylagıl]: toylagıl A Ç E L M T

⁶⁵⁷⁸ (M215a) beyit: - L / yoḡdur yir: yir yoḡdur Ç

⁶⁵⁷⁹ beyit: - L

⁶⁵⁸⁰ beyit: - L // olḡıl: olḡıl Ç T

‘ Irzımız yıkma bizüm ol demde sen⁶⁵⁸¹
 Kul senüñdür ‘ ırz senüñ ey Zü’l-minen

Bize hem şorı hisâbı eyleme⁶⁵⁸²
 Nitdüñüz yâ nişledüñüz söyleme

Biz kuluz kemterlerüz dağı gedâ⁶⁵⁸³
 Sen efendisin Hudâyâ ey Hudâ

Qullara lâıyık olan ‘ işyân olur⁶⁵⁸⁴
 Sen efendi lâıyıkı ğufrân olur

6585 Biz senüñ ğapuñda ‘ âciz bendeyüz⁶⁵⁸⁵
 Kara yüzlü her demin şermendeyüz

Ç189a E227a Pes gerekdür ğaramuz ağı idesin⁶⁵⁸⁶
 Her çürük fi‘ limüzi sağı idesin

Lâyık-ı raĥmet idesin sen bizi⁶⁵⁸⁷
 Ey Hudâyâ ey Hudâ ğamumuzu

Atamuza anamuza raĥmet it⁶⁵⁸⁸
 Sen keremler kânısın pes şefkât it

Dağı mü ’min mü ’minâtı ey Mu‘ in⁶⁵⁸⁹
 Yarlığağıl dilerem senden hemîn

6590 Bu Zâ‘ ifi kul ğaĥırüñdür senüñ⁶⁵⁹⁰

⁶⁵⁸¹ yıkma bizüm ol demde: ol demde bizüm yıkma A E M / demde sen: demin L // senüñdür seniñ Ç
 T / kul senüñdür ‘ ırz senüñ ey Zü’l-minen: ‘ ırz senüñdür kul senüñdür her demin L / Zü’l-minen:
 Zü’l-men A E M

⁶⁵⁸² beyit: - L / bize hem: hem bize A / hem şorı hisâbı: sen şorı hisâb E / hem: sen M // söyleme:
 şoylama T

⁶⁵⁸³ beyit: - L / kemterlerüz: kemteriñiz T // ey: yâ T

⁶⁵⁸⁴ beyit: - L

⁶⁵⁸⁵ (A210a) beyit: - L / senüñ ğapuñda: ğapuñda senüñ E M / ğapuñda: ğapunda T / ‘ âciz: ‘ âciz E //
 ğara yüzlü: yüzü ğara A E M

⁶⁵⁸⁶ beyit: - L / ağı: ağı A E M

⁶⁵⁸⁷ beyit: - L // Hudâ: Hudâ hem E

⁶⁵⁸⁸ // kânısın: kânısın L / pes: - A E; hem L M

⁶⁵⁸⁹ mü ’min: mü ’mîn T // yarlığağıl: yarlığağıl T

⁶⁵⁹⁰ beyit: - L / ğaĥırüñdür: ğaĥırindir T // bir: bil A E M / esirüñdür: esirindir T

Ğullar içre bir es r nd r sen  

Suçların anu  dağı gel yarlığı⁶⁵⁹¹
Bu  g n içre anı  alma darlığı

P r-g n huz    mr m z oldu heba⁶⁵⁹²
Ra met eyle bu  ulu a ey  ud 

Bu kit bu     ibine ra met it⁶⁵⁹³
 ıl g n hından m berr   ef at it

El-em n   lık-ı arz u felek⁶⁵⁹⁴
El-em n ey   lık-ı ins   melek

6595 Bu du   amuz gel  ab l eyle bu dem⁶⁵⁹⁵
Mu ta a   rmetine ey p r-kerem

O uyanı dinleyeni yazanı⁶⁵⁹⁶
Ra meti le yarlı ağıl y   an 

F   lil t n f   il t n f   il t⁶⁵⁹⁷
Bi  g n h    afv ider bir  alav t

Der-bey n-ı Eyy b En  r   ı  sas  ve  md d-ı  ud *

N le  ıl ey b lb l-i g kcek  ulu⁶⁵⁹⁸
Ger dilersin kim olas n ba tlu

Kesmegil  a dan  m din bu zam n⁶⁵⁹⁹
Dağı  avfindan em n olma   ay n

⁶⁵⁹¹ beyit: - A E L M // su ların: su laru    / anı  alma:  alma anları T

⁶⁵⁹² beyit: -   L T / oldu: oldu hep E M

⁶⁵⁹³ beyit: -   L T / bu kit bu     ibine:    s v r-z de bu edn    seyne E; A med Seyyid  uluna M

⁶⁵⁹⁴ (M215b; T220a) beyit: - E L / arz u: arz-ı  ;   arz-ı T //   lık-ı: S n  -i A, M / ins  : ins-i   T

⁶⁵⁹⁵ // Mu ta a   rmetine ey: Mu ta  nu    rmetine L

⁶⁵⁹⁶ beyit: -   / o uyanı dinleyeni yazanı:   ri v  s mi    hem k tibini A / yazanı: yazanı yazduran  E; yazdırup yazanı T // yarlı ağıl y   an : yarlı a sen anları T

⁶⁵⁹⁷ beyit: - L // bi  g n h    afv ider bir  alav t: vir  alav t ol res le n ra bat A E; vir  alav t Mu ta  ya n ra bat M

* Der-bey n-ı Eyy b En  r   ı  sas  ve  md d-ı  ud : Der-bey n-ı Eyy b En  r   ı   a Ra metu'll hi   Aleyh A; Meclis-i Eyy b En  r   ; -L; D b ce T

⁶⁵⁹⁸ // dilersin: dilersin A; dilerse  M

⁶⁵⁹⁹  m din:  m di  A   E L M / bu: her A // em n olma: olma em n E M

6600 Hıv ile dā'im recānuñ sen a yār⁶⁶⁰⁰
İkisinüñ arasın kıl ihtiyār

Līkī anuñ raḥmetinden ey gözüm⁶⁶⁰¹
Pes ümīdin kesmegil budur sözüm

E227b Hem rivāyetde gelüpdür söyledi⁶⁶⁰²
Bil Ebū Eyyūb Enşārī didi

Ol zamān kim Mekkenen dir Muştafā⁶⁶⁰³
Hicret itdi Medīneye kân-ı şafā

Ç189b Pes Medīne şehrine geldi o dem⁶⁶⁰⁴
Şehre girdüğü zamānda kamu hem

6605 Kim Medīne ehli kamuı 'ayān⁶⁶⁰⁵
Çıkdılar karşı aña bilgil hemān

Yir yirin kamu temennā itdiler⁶⁶⁰⁶
Kim müsāfir ol baña söylediler

Muştafā ol dem buyurdi kim a yār⁶⁶⁰⁷
Nākamuñ bu dem yuların aşikār

Koyayum elden bu demde bā-uşul⁶⁶⁰⁸
Her kimüñ ḥānesine giderse ol

Bilünüz anda müsāfir oluram⁶⁶⁰⁹
Daḥı ol ḥāne içinde kaluram

6610 Hikmet-i Hālīkla ol nāka didi⁶⁶¹⁰

⁶⁶⁰⁰ (A210b) dā'im: daḥı M

⁶⁶⁰¹ līkī: līk AT; leykin E; līyki M // ümidin: ümīdün A Ç E L M

⁶⁶⁰² // bil Ebū: ol Ebā L

⁶⁶⁰³ // kân-ı şafā: ol şafā A; pür-şafā L

⁶⁶⁰⁴ pes: hem L // zamānda: zamān Ç / kamu hem: dem-be-dem T / kamu: cümle A

⁶⁶⁰⁵ ehli kamuı: ehlişi kamu T // çıkdılar: çıkdı T / bilgil hemān: hep ḥaşş 'āmm L

⁶⁶⁰⁶ (L189a) itdiler: kıldılar L // müsāfir ol baña: baña ol müsāfir T / ol baña söylediler: ola bize didiler L

⁶⁶⁰⁷ kim: ki Ç L

⁶⁶⁰⁸ (M216a; T220b) elden: - M / bā-uşul: bā-üşul T // giderse: gider A

⁶⁶⁰⁹ // içinde: içre ben A E; içre Ç M T

Benüm evüme teveccüh eyledi

Çün konuğ oldu baña ol dem resül⁶⁶¹¹
Yüzümi pâyine sürdüm bilmiş ol

Gice oldu ol resül-i müste‘ân⁶⁶¹²
Çok naşihat eyledi baña ‘ayân

Yâ Ebâ Eyyüb didi direm saña⁶⁶¹³
Hak Te‘âlâ vahy kıldı pes baña

Ol mübârek vahyi el‘ân kimseye⁶⁶¹⁴
Bil beyân itmemişem dahı duya

6615 Lîkî saña söylerem şimdi anı⁶⁶¹⁵
Pâd-şâhlar pad-şâhı ol Ğanî

Pes buyurdı âdem oğlu dir baña⁶⁶¹⁶
Kamusı olsa muṭī‘ direm saña

E228a Olmasaydı hîçbiri ‘âşî bu dem⁶⁶¹⁷
Anları bil kim niderem dem-be-dem

Yir yüzinden kaldururdum yâ resül⁶⁶¹⁸
Anlaruñ kâmusını pes bilmiş ol

Yirlerine dahı bir maḥlûk bil⁶⁶¹⁹
Getürürdüm anlaruñ ben [aḥlağıl]

Ç190a 6620 Kim olardan kâmusı dahı ‘ayân⁶⁶²⁰
İşleyeydi ma‘şîyet pes her zamân

⁶⁶¹⁰ // teveccüh: teveccüh hem E

⁶⁶¹¹ ol dem: gördüm Ç T // yüzümi pâyine: pâyine yüzüm A / yüzümi: yüzüm E M

⁶⁶¹² oldu: ol T // naşihat: naşihat T

⁶⁶¹³ direm saña: hem direm şaḥa L // vahy kıldı pes: dahı kıldı hem M

⁶⁶¹⁴ vahyi: dahı M // bil beyân itmemişem dahı duya: hem anı beyân itmedüm bir kimseye L

⁶⁶¹⁵ (A211a) lîkî saña: dahı E / lîkî: lîki A; liyki M; lîk T / saña: şaḥa L

⁶⁶¹⁶ // saña: şaḥa L

⁶⁶¹⁷ // bil kim niderem: kim niderem ben L / kim: ki E M T

⁶⁶¹⁸ kaldururdum: kaldururum Ç // anlaruñ: anların T / pes: hem E; bil T

⁶⁶¹⁹ maḥlûk: maḥlûk dahı T // anlaruñ ben [aḥlağıl]: aḥlağıl sen dahı bil L / anlaruñ: anları A, M; anların T / ben: pes A E; bil M / [aḥlağıl]: aḥlağıl A Ç E M T

⁶⁶²⁰ olardan: anlardan L //

Anlaruñ kamu suçın ben yā resūl⁶⁶²¹
Bil ki ğufrān ide idüm bā-uşul

Muştafādan çün işitdüm anı ben⁶⁶²²
Pes aña didim ki ey hulķı hasen

Haķ Te' ālānuñ murādı ne ola⁶⁶²³
Bu işinden gel baña söyle hele

Pes buyurdı ol resūl-i müste' ān⁶⁶²⁴
Yā Ebā Eyyūb bu dem bilgil 'ayān

6625 Haķ Te' ālānuñ şıfātından a yār⁶⁶²⁵
Kamusından sevgülü hem āşıkār

Ol şıfāt-ı mağfiret kim anda var⁶⁶²⁶
Kamusından Haķ anı yigrek sever

Öyle olduķdan şoñra pes ey aħı⁶⁶²⁷
Ādem oğlu itmese bir suç daħı

Kime itsün mağfiret pes ol Hudā⁶⁶²⁸
Bir kişi bundan şoñra bil ebedā

Pes günāhum çokdurur ol dimesün⁶⁶²⁹
Nā-ümīd hem raħmetinden olmasun

6630 Muştafa böyle buyurdı dir baña⁶⁶³⁰
Bu sözi bildüm daħı kaldum taña

Ol Hudānuñ fazlını iħsānını⁶⁶³¹

⁶⁶²¹ (L189b) anlaruñ: anların T / suçın: suçların L // ğufrān ide idüm bā-uşul: mağfūr ide anı bā-üşul T / ide: ider L / bā-uşul: bilmiş ol A

⁶⁶²² +

⁶⁶²³ (M216b; T221a) // işinden: işinde L T

⁶⁶²⁴ +

⁶⁶²⁵ şıfātından: murādı ne M // hem: çün T

⁶⁶²⁶ +

⁶⁶²⁷ olduķdan şoñra: olduķda daħı A E M / pes: bil T // itmese: itmeye L

⁶⁶²⁸ pes: hem L / Hudā: Aħad L T // bil ebedā: bilgil ebed L T / ebedā: edā A E M

⁶⁶²⁹ // nā-ümīd: nā-ümīdem Ç / hem raħmetinden olmasun: raħmet olmaz dimesün L

⁶⁶³⁰ (A211b) // bildüm: tıydum T

İşidüp gördün mi bu demde anı

E228b Lîkî havfı koymağıl dağı a yâr⁶⁶³²
Luṭfî içre ḳahrı dağı bil ki var

Bu söze vardur münāsib bir meşel⁶⁶³³
Hoş ‘ iberdür bil anı olma kesel

Ṭamudan bulmaḳ dilerseñ ger amān⁶⁶³⁴
Muşṭafāya Müctebāya bu zamān

6635 Çok şalavāt idelüm ey yol eri⁶⁶³⁵
Ḳamu suçlardan olalum tā arı

Ç190b Anı Tefsîr-i Me‘ âlimde didi⁶⁶³⁶
Dağı ‘ Abdu’l-vāḥid anı söyledi

Ger Resûlu’llāh didi bir gün ‘ ayān⁶⁶³⁷
Ol benî İsrâ’îl içre bir zamān

Bir kişi var idi bil ṭoḳsan ṭoḳuz⁶⁶³⁸
Ḳatlı itmişdi anuñ ḥālî yavuz

Lîkî ḳamu itdügi a‘ mālê ol⁶⁶³⁹
Hep peşimān oldu ol dem bā-uşûl

6640 Geldi bir ‘ âlim katına pes a yâr⁶⁶⁴⁰
Söyledi ol ‘ âlime ey şehriyâr

Kim bu deñlü ḳatlı itdüm ben fuzûl⁶⁶⁴¹

⁶⁶³¹ // gördün mi: gördüm ki Ç; gördün mi T

⁶⁶³² lîkî: lîki A T; leykin E; liyki M / havfı: ḥarfı E // bil ki: belki A E

⁶⁶³³ Bu beyit M’de mükerrer yazılmıştır. Burada yazıldığı gibi takip eden beyitten sonra bir daha yazılmıştır.

⁶⁶³⁴ dilerseñ ger: isterseñ sen E / dilerseñ: dilerdin T / ger: pes M

⁶⁶³⁵ // suçlardan: suçlar A; suçlarından M / tā: biz L

⁶⁶³⁶ (L190a) anı: bunu L // anı: bunu L

⁶⁶³⁷ (M217a) ger: kim; Resûlu’llāh didi: Resûlu’l-mürselîn M // Bu beyitten sonra T’de “Ḥikāye” başlığı atılmıştır.

⁶⁶³⁸ (T221b) bil: hem L // anuñ anı T / ḥālî: ḥālî hem L

⁶⁶³⁹ lîkî: bil ki A; lîk T; leykin E; liyki M / itdügi: itdi T // oldu: - A / bā-uşûl: bā-üşûl T

⁶⁶⁴⁰ // ol ‘ âlime ey: ‘ âlime ol dem T

⁶⁶⁴¹ itdüm: eyledüm A // tevbem: ‘ aceb L

Tevbe itsem ola mı tevbem kabûl

Söyledi ‘âlim aña kim ey kişi⁶⁶⁴²
Yokdur kim işlemişsin bu işi

Kim idüpdür sen tegin bir ma‘ şiyet⁶⁶⁴³
Dağı olsun mı aña hiç mağfiret

Ol kişi çünkim işitdi bu sözi⁶⁶⁴⁴
Bil ğazab-nâk oldu kan tıldı gözi

6645 Dağı ol ‘âlîme gör kim neyledi⁶⁶⁴⁵
Anı dağı ol zamân katl eyledi

Vardı bir ‘âlim katına yine ol⁶⁶⁴⁶
Aña dağı söyledi hem bâ-uşûl

E229a Didi ben katl yüz itdüm âşikâr⁶⁶⁴⁷
Tevbe var mıdur baña söyle a yâr

Tevbe itsem Hâlîk ider mi kabûl⁶⁶⁴⁸
Çokdurur cürmüm benüm oldum melûl

Didi ol ‘âlim aña kim ey kişi⁶⁶⁴⁹
Ma‘ şiyetçün dağı çekme teşvîşi

6650 Hâk Te‘ âla rahmeti bil çokdurur⁶⁶⁵⁰
Cürm-i ‘âlemden kamu artukdurur

Dağı nice ma‘ şiyet ola katı⁶⁶⁵¹
Anı mahv eyleye Hâkkuñ rahmeti

⁶⁶⁴² kim: ki T // kim: ceh T

⁶⁶⁴³ tegin: gibi A E M; tegi Ç L // aña: şaña L; saña T

⁶⁶⁴⁴ çünkim: çünki A // bil: hem L / tıldı: doldı Ç

⁶⁶⁴⁵ (A212a) dağı ol ‘âlîme gör kim: pes dağı gör ol ‘âlîme L / kim: - Ç; bu T

⁶⁶⁴⁶ ‘âlim katına: ğayrı ‘âlîme L / ‘âlim: ‘âlîm T / yine ol: dağı a yâr A E; dağı ol M // bâ-uşûl: âşikâr A E M; bâ-uşûl T

⁶⁶⁴⁷ katl yüz itdüm: ben yüz katl kıldım T / âşikâr: ey hümâm A E M // a yâr: tamâm A E M

⁶⁶⁴⁸ +

⁶⁶⁴⁹ ‘âlim: ‘âlim kim L; ‘âlîm T // dağı: sende L

⁶⁶⁵⁰ // cürm-i ‘âlemden kamu: cemî‘ ‘âlemde dağı L

⁶⁶⁵¹ (L190b) +

Ç191a Çün ümîdüñ kaṭ⁶⁶⁵² olınmamış a yār⁶⁶⁵²
Ol Hakkıñ rahmetlerinden āşikār

Ṭurma şimdi var fülān karyeye sen⁶⁶⁵³
Añda şālih çokdurur hem bû'l-ḥasen

Ola kim anlar du⁶⁶⁵⁴ ālar ide pes⁶⁶⁵⁴
İtdügüñ cürmüñ kamusu gide pes

6655 Çün kişi 'ālimden işitdi anı⁶⁶⁵⁵
Didi kim mağfūr kıldı Hakk seni

Bu beşāret kim baña sen eyledüñ⁶⁶⁵⁶
Bu beşāretle beni bil toyladuñ

Uru ṭurdu ol zamān pes ol cevān⁶⁶⁵⁷
Ṭutdı karye yolunu gitdi hemān

Yoluñ orta yirine geldükde ol⁶⁶⁵⁸
Ḥasta oldu qaldı anda dil-melül

Ġālib oldu ḥastalık daḥı aña⁶⁶⁵⁹
Ḥālet-i nez' a düşüp qaldı taña

6660 Pes 'azāb iden firîştehler o dem⁶⁶⁶⁰
Bir taraftan geldiler pes dem-be-dem

Pes hücüm eylediler aña hemîn⁶⁶⁶¹

⁶⁶⁵² (M217b; T222a) ümîdüñ: ümidin T / olınmamış: olmamış A E M // ol: hem L / Hakkıñ rahmetlerinden āşikār: rahmetlerinden āşikāre ne var A / Hakkıñ rahmetlerinden: Allāhuñ rahmetinden E M

⁶⁶⁵³ ṭurma: durma Ç // hem: - L; ey T / bû'l-ḥasen: ebû'l-ḥasen Ç L

⁶⁶⁵⁴ // itdügüñ: itdigin T

⁶⁶⁵⁵ 'ālimden işitdi: işitdi 'ālimden T // kim: ki Ç / mağfūr kıldı Hakk: kıılır ol Hakk mağfūr M / kıldı: kıılır ol A E

⁶⁶⁵⁶ bu: ol M / eyledüñ: eyledin T // bil: sen A E M; hem L / toyladuñ: toyladın T

⁶⁶⁵⁷ ṭurdu: ṭurup; pes: hem L / cevān: cüvān A E M // ṭutdı: dutdı Ç

⁶⁶⁵⁸ yoluñ: yolın L // qaldı anda: anda qaldı T / dil-melül: zī-melül A, M; di melül E / anda dil-melül: anuñ hem melül L

⁶⁶⁵⁹ ḥastalık: ḥastalık A E L M

⁶⁶⁶⁰ (A212b) pes 'azāb iden firîştehler o dem: hem 'azāb firîştehleri ol zamān L // pes dem-be-dem: ol dem hemān L / pes: hem A; bil T

⁶⁶⁶¹ hemîn: ol demin L

Rûhunu kabz itmek için ol demin

E229b Bir taraftan dağı geldiler a yâr⁶⁶⁶²
Raḥmet için çok melâ'ik bî-şümār

İki cānibden melek pes geldiler⁶⁶⁶³
Birbirine bil ḥuşūmet kıldılar

Ol 'azāb iden firiştehler didi⁶⁶⁶⁴
Bu kişi çok ma'şiyetler işledi

6665 Böyle cürmün şāhibi pes tîzirek⁶⁶⁶⁵
Destimüzde pes bizüm olsa gerek

Kim giriftār idelüm anı 'ayān⁶⁶⁶⁶
Cürmi çok idi anuñ dağı yaman

Raḥmet için pes gelenler didiler⁶⁶⁶⁷
Bu kişi bu demde hem söylediler

Ç191b Raḥmet ümīdiyle gelmişdi bu dem⁶⁶⁶⁸
Böyle ümīd ıssı olan dağı hem

Destimüzde pes bizüm bu dem 'ayān⁶⁶⁶⁹
Ḥatm olunsa hem gerekdür bu zamān

6670 Bu nizā' içre iken anlar a yâr⁶⁶⁷⁰
Gör ki nitdi Ḥālīk-ı leyl ü nehār

Ya' nī ol 'ālemleri var eyleyen⁶⁶⁷¹
Ḳamu bî-kes ḳullara çār eyleyen

⁶⁶⁶² +

⁶⁶⁶³ cānibden: cānibinden E / melek pes: melekler T // birbirine: birbiriyle T / bil: hem; kıldılar: oldılar
L

⁶⁶⁶⁴ +

⁶⁶⁶⁵ pes: hem L M

⁶⁶⁶⁶ (L191a) +

⁶⁶⁶⁷ (M218a; T222b) // hem: pes E M

⁶⁶⁶⁸ ümīdiyle: ümidi ile M / bu dem: 'ayān L // ıssı: uşşı T / hem: 'ayān L

⁶⁶⁶⁹ bizüm bu dem: bu dem bizim T // hem: pes A E M

⁶⁶⁷⁰ bu: pes A / a yâr: 'ayān L // leyl ü nehār: pür-Müste'ān L / leyl ü: leyl-i Ç

⁶⁶⁷¹ +

Ya' nî ol kim yirde gökde her ne var⁶⁶⁷²
Kim anuñ hükminde tutmuşlar qarār

Ya' nî ol HālİK ki yok iken bizi⁶⁶⁷³
Cān virüp halk eyleyen kamumuzu

Vahy idüp ol dem buyurdi anlara⁶⁶⁷⁴
Ol kişi çün pes nizā' idenlere

6675 Hāstanuñ yatduğı yirden bu zamān⁶⁶⁷⁵
Ölçüñüz şehre varınca siz 'ayān

Dağı ölçüñ yatduğı yirden girü⁶⁶⁷⁶
Gıtdügi ol kıyeden dağı berü

Çıkduğı şehre yakın olursa ol⁶⁶⁷⁷
Ol 'azāb iden melekler sağ u şol

E230a

Pes giriftār itseler gerek anı⁶⁶⁷⁸
Kim 'azāb ile vire pes ol cānı

Kıryeye ger yakın olur söyledi⁶⁶⁷⁹
Rağmet iden ol fıriştehler didi

6680 Zabt kılsunlar anı pes bu zamān⁶⁶⁸⁰
Ruğını kabz ideler bu dem 'ayān

Ölçdiler ol demde anı ey ağı⁶⁶⁸¹
Bir kıriş kırye yakın geldi dağı

⁶⁶⁷² ol: - E M / yirde gökde: gökde yirde L // tutmuşlar: dutmuşlar Ç T

⁶⁶⁷³ beyit: - L / iken: iden A E M // eyleyen: iden ol Ç

⁶⁶⁷⁴ // ol kişi: anuñ T / pes: hem L

⁶⁶⁷⁵ (A213a) // siz 'ayān: bu zamān E M

⁶⁶⁷⁶ Bu beyit A'da takip eden dördüncü beyitten sonra; Ç, E ve M'de takip eden üçüncü beyitten sonra yazılmıştır. / dağı: hem dağı; girü: - L / ölçüñ: ölçün T // gıtdügi ol kıyeden dağı berü: dağı berü gıtdügi yirden L

⁶⁶⁷⁷ olursa ol: olsa 'ayān L // sağ u şol: hemān L / u: -Ç

⁶⁶⁷⁸ itseler: ideler T // ol: - T

⁶⁶⁷⁹ olur söyledi: olsa hem o dem L // ol fıriştehler didi: melā'iklerden hem L

⁶⁶⁸⁰ pes: hem T // kabz ideler bu dem 'ayān: hem kabz kılsunlar hemān T / kabz ideler: kabz idüp hem Ç; hem kabz idüp L

⁶⁶⁸¹ ol demde anı: anı o demde T // kırye: kıryeye L / geldi dağı: bilgil o dem M

Bir rivāyetde bir igne boyı hem⁶⁶⁸²
 Karyeye oldı yakın bilgil o dem

Haḳ Te‘āla emr kıldı ol zamān⁶⁶⁸³
 Raḥmet iden ol firiştehler ‘ayān

Ç192a Rūḥunı pes ḳabẓ ḳılsunlar anuñ⁶⁶⁸⁴
 Kāmil īmān ile şimdi ol cānuñ

6685 Rūḥunı ḳabẓ itdiler anuñ hemīn⁶⁶⁸⁵
 Kāmil īmān üzre bil ey mü ‘minīn

Ruḥını teslīmu’llāh eyledi⁶⁶⁸⁶
 Raḥmetu’llāh ile anı toyladı

Ol zamān peygamberine ol Ḥudā⁶⁶⁸⁷
 Vaḥy kıldı daḥı hem itdi nidā

Kim benüm ol ‘abdimi bil yā Nebī⁶⁶⁸⁸
 Anasından oldı hem toğmış gibi

Raḥmetüm ümīdini itdi taleb⁶⁶⁸⁹
 Daḥı ol ümīd aña oldı sebeb

6690 Kim ḳıyāmet günü içre bā-uşūl⁶⁶⁹⁰
 Hem ḥisābsız hem ‘azābsız bilmiş ol

Her belādan ḳurtuluban bil ‘ayān⁶⁶⁹¹
 Cennetime giriserdür bī-gümān

⁶⁶⁸² (L191b; M218b; T223a) // oldı yakın: yakın oldı L / bilgil: bil L

⁶⁶⁸³ +

⁶⁶⁸⁴ rūḥunı: rūḥın E / pes ḳabẓ ḳılsunlar: ḳabẓ itsünler hem L // Bu mısra Ç ‘de yoktur bunun yerine sonrakı beytin ikinci mısrası yazılmıştır. / ile: üzre T

⁶⁶⁸⁵ mısra: - Ç // T’de bu mısra sonrakı beytin ikinci mısrası olarak yazılmıştır. Sonrakı beytin ikinci mısrası da burada yazılmıştır. / kāmīl: kāmīl A / üzre: ile L

⁶⁶⁸⁶ eyledi: itdi çün T // raḥmetu’llāh ile anı toyladı: raḥmetu’llāhi ‘aleyhi söyleyin T

⁶⁶⁸⁷ ol: hem L // daḥı hem itdi nidā: nidā idüp hem edā A; daḥı nidā hem edā E M / hem: pes L

⁶⁶⁸⁸ bil: gör T // toğmış: doğmış Ç T

⁶⁶⁸⁹ // ümīd aña oldı: ümīdi oldı aña Ç

⁶⁶⁹⁰ (A213b) kim: hem L / bā-uşūl: ‘ayān L; bā-uşūl T // ‘azābsız: ‘azābsız A

⁶⁶⁹¹ belādan ḳurtuluban bil ‘ayān: belālardan daḥı hem ḳurtulur L // giriserdür bī-gümān: girüben hem oturur L / giriserdür: giriser hem T

E230b Bu hikāyetden bu demde pes gerek⁶⁶⁹²
Hişşe nedür bilesiz hem tîzirek

Nā-ümîd olmayasız daḥı a yâr⁶⁶⁹³
Ol Hakkıñ raḥmetlerinden âşikâr

Her ne deñlü pür-günâh olsañ katı⁶⁶⁹⁴
‘Afv ider kamu anuñ çok raḥmeti

6695 Raḥmetinden nā-ümîd olma anuñ⁶⁶⁹⁵
Raḥmeti çokdur günāhuñdan senüñ

Yedi kat yirler kadar gökler kadar⁶⁶⁹⁶
Ger günāhuñ var ise hem ey püser

Zerre deñlü raḥmeti anuñ hemîn⁶⁶⁹⁷
‘Afv ider cürmüñ bu demde ol emîn

Kesme ümîdin şaḥın ey yâr-ı ğâr⁶⁶⁹⁸
Ol Hudānuñ raḥmetinden tırma var

Lîkî cürmüñ sen ferāmüş eyleme⁶⁶⁹⁹
Ġayrı ‘abda hem şuçuñı söyleme

6700 Ağla derdin Hâlîka her dem nihân⁶⁷⁰⁰
Bil ki ‘afv ider anı ol Müste‘ân

Ç192b Zîrâ her müşgilleri âsân ider⁶⁷⁰¹
Zîrâ çokdur raḥmeti ihsân ider

⁶⁶⁹² gerek: hemîn L // tîzirek: ey mü‘minîn L

⁶⁶⁹³ daḥı a yâr: hem tîzirek A E M // raḥmetlerinden âşikâr: raḥmetlerin bilmek gerek A; raḥmetinden bilmek gerek E M / âşikâr: zinhâr Ç

⁶⁶⁹⁴ beyit: - L / olsañ: olsa T

⁶⁶⁹⁵ beyit: - L // günāhuñdan: günāhından Ç T

⁶⁶⁹⁶ yedi: yidi A, M / yirler: gökler; gökler: yirler A E L M // günāhuñ: günāhın Ç / hem: bil A E M; - Ç

⁶⁶⁹⁷ (M219a; T223b) raḥmeti: raḥmet E // ider: ide Ç; idüp L / bu demde ol emîn: bil bu demde hem seniñ T / bir demîn: hem seniñ L

⁶⁶⁹⁸ ümîdin: ümîdiñ A Ç E L M / şaḥın: seniñ T // raḥmetinden: raḥmetine M / tırma: durma Ç T

⁶⁶⁹⁹ (L192a) lîkî: lîki A; leykin E; lîk L T; daḥı M / eyleme: eylemeye L // hem şuçuñı: şuçuñı hem L; şuçuñı T

⁶⁷⁰⁰ derdin: derdiñ A Ç E L M

⁶⁷⁰¹ zîrâ: zîra Ç // zîrâ: zîra Ç

Başladılar tür bahāne bā-uşul⁶⁷⁰²
 Kullarına ide rah̄met tā ki ol

Pes gerek ʿarz idesin ḫālũñ añã⁶⁷⁰³
Luṭf idüp raḥm ide tā kim saña

Kesme ümîdin direm pes ey gözüm⁶⁷⁰⁴
Ol Hakkũñ rahmetlerinden tut sözüm

6705 Dü cihānda olasın tā nīk-nām⁶⁷⁰⁵
 Fazl ide raḥmet kıla ol lā-yenām

Yā İlāhī cān-ı Aḥmed ḥürmeti⁶⁷⁰⁶
Ya' nī maḥbūbuñ Muhammed ḥürmeti

E231a Biz kuluñ dañı esirge ey Hâbîr⁶⁷⁰⁷
Rahmetinden dilerüz her demde dir

Kesmezüz senden ümīdi ey ulu⁶⁷⁰⁸
 Āyetüñde sen didüñ lā-taknetū

Görmüşem esmālar içre ben gulām⁶⁷⁰⁹
 Bir adıñ Bā' isdurur ey lā-yenām

6710 Bā' is ismüñ haqqıyçün ey bî-mişāl⁶⁷¹⁰
Cürmümüzden sen bize itme su'āl

Luṭf idüp biz kullara vir raḥmeti⁶⁷¹¹
Faẓl idüp biz kullara vir cenneti

Raḥmetiñden dūr kıılma sen bizi⁶⁷¹²

⁶⁷⁰² beyit: - L / tür bahāne: ol tür bahāne Ç; çü bahāne T // ide rahmet tā ki: tā ki rahmet ide A E M

⁶⁷⁰³ gerek 'arz idesin: gerekdür 'arz idüp A; gerekdür 'arz ide E M / idesin: idesiñ Ç L // raḥm: raḥmet
M / saña: ol saña L

⁶⁷⁰⁴ ümīdin: ümīdüñ A Ç E L M // tut: dut Ç

6705 (A214a) beyit: - L

$$6706 +$$

⁶⁷⁰⁷ Habîr: Habir M // rahmetüñden: rahmetinden Ç T

⁶⁷⁰⁸ kesmezüz: kesmeyüz L // âyetüñde: âvâtüñde E; âyetüñden M; âyetinde T / didüñ: didin T

⁶⁷⁰⁹ beyit: - L // adn̄: adın T / Bā^ʕ isdurur ey: vardur Bā^ʕ is M

⁶⁷¹⁰ beyit: - L / ey: - M // sen bize itme: itme bize sen A / bize itme su'āl: itme bize sen A / bize: bizi E

⁶⁷¹¹ beyit: - L / vir: it A

Ey Hudā-yı bî-bedel kamumuzu

Bu Zâ'îfî kulunuñ yok tã'ati⁶⁷¹³
Sen keremler kânısın it rahmeti

El-emân olsun eyâ Ferd ü Ahâd⁶⁷¹⁴
El-emân olsun Hudâyâ it meded

6715 Dağı aşı u neslimüzi hep bile⁶⁷¹⁵
Kamusına rahmet it lutfuñ ile

Biz fakîrüz hem zâ'îfüz hem kesâd⁶⁷¹⁶
Gel bizi rahmetlerüñle eyle şâd

193a İrızımız yıkma bizüm hor eyleme⁶⁷¹⁷
Ol cahîmlerde bizi zâr eyleme

Kamu mü'min mü'minâtı bu demin⁶⁷¹⁸
Rahmetüñ deryâsına gark it hemîn

Dağı dîdâruñ bize eyle naşîb⁶⁷¹⁹
Ey Hudâyâ ey Hudâyâ ey Mucîb

6720 Ol resûlün pür-şifâtı hürmeti⁶⁷²⁰
Ya' nî Ahmed Muştafânun hürmeti

Şâhib-i kitâb kuluña yâ İlâh⁶⁷²¹
Dü cihânda rahm idesin pād-şâh

E231b Bu du' amuz gel bizüm sen itme red⁶⁷²²

⁶⁷¹² (M219b; T224a) beyit: - L / rahmetiñden: rahmetinden T // bî-bedel: bî-zevâl T

⁶⁷¹³ beyit: - L / kulunuñ: kuluñuñ A T; kuluñ E M / tã'ati: tã'ati Ç

⁶⁷¹⁴ beyit: - L / Ferd ü: Ferd-i Ç T

⁶⁷¹⁵ beyit: - L / aşı u: aşı-ı A Ç L M T / bile: bize M // it: - A

⁶⁷¹⁶ beyit: - L / hem: biz; hem: biz T // rahmetlerüñle eyle: rahmetlerinle it T

⁶⁷¹⁷ beyit: - L

⁶⁷¹⁸ beyit: - L / mü'min: mü'mîn T

⁶⁷¹⁹ beyit: - L / dîdâruñ: dîdârın T // ey Mucîb: yâ Mucîb E M

⁶⁷²⁰ (A214b) beyit: - L / pür-şifâtı: pür-şifâtın T

⁶⁷²¹ beyit: - Ç L T / şâhib-i kitâb kuluña yâ İlâh: bu günâhkâr ednâ Hüseyn nâmı Şâhsüvâr E; Seyyid Ahmed kuluñı ey yâ İlâh M // dü cihânda rahm idesin pād-şâh: senüñ ismüñ Gaffârdur eyle âzâd E; rahmetüñle yarlığa ey pād-şâh M

Gel kabûl it ey Şamed sensin Aḥad

Oḡıyanı dıñleyeni yazanı⁶⁷²³
Raḡmetiñle yarlıḡaḡıl yâ Ġanı

Fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilât⁶⁷²⁴
Biñ günâhı 'afv ider bir şalavât

6725 Ger dilersiz bu du' â ola kabûl⁶⁷²⁵
Fâtiḡa didüm oḡuñ pes bâ-uşûl

Der-beyân-ı Ḥazret-i 'İsâ 'Aleyhi's-selâm Anṡâḡiyye Ḳavmine Da' veti*

Nâle ḡıl ey bûlbûl-i zâr-ı ḡazın⁶⁷²⁶
Bir 'amel ḡıl olasın tâ pür-güzin

Gel ṡarîḡ-i Ḥaḡda ol şâbit-ḡadem⁶⁷²⁷
Olasın tâ dü cihânda muḡterem

Ḥaḡ ṡarîḡında ne gelse başıña⁶⁷²⁸
Şanma miḡnetdür belâdur ol saña

Zîrâ bir 'abdin sever olsa Ġanı⁶⁷²⁹
ṡuş ider her dem belâya pes anı

6730 Pes gerekdür sen daḡı şabr idesin⁶⁷³⁰

⁶⁷²² beyit: - L / bizüm sen: kabûl it bizim E / sen: - A // kabûl it ey Şamed sensin Aḥad: raḡmet it ey Ferd ü Şamed E

⁶⁷²³ Bu beyit Ç ve L'de takip eden beyitten sonra yazılmıştır. / oḡıyanı dıñleyeni yazanı: ḡâri vü sâmi' ini kâtibini A / yazanı: yazanı yazduranı E; yazdıruban yazanı T // yarlıḡaḡıl yâ Ġanı: yarlıḡa sen anları T

⁶⁷²⁴ beyit: - E L

⁶⁷²⁵ beyit: - A E L M // oḡuñ pes bâ-uşûl: oḡı hem bâ-üşûl T

* Der-beyân-ı Ḥazret-i 'İsâ 'Aleyhi's-selâm Anṡâḡiyye Ḳavmine Da' veti: Der-beyân-ı Ḥazret-i 'İsâ 'Aleyhi's-selâm Anṡâḡiyye Ḳavmine Da' vete Gıtdüḡi A; - Ç L; Der-beyân-ı Ḥazret-i 'İsâ 'Aleyhi's-selâm Anṡâḡiyye Ḳavm İle Da' vet M; Dîbâce T

⁶⁷²⁶ // olasın tâ pür-güzin: ola ber-güzin A; olasın bir güzın E; hem olasıñ ber-güzin L / pür-güzin: ber-güzin M T

⁶⁷²⁷ (M220a; T224b) olasın tâ: tâ olasın A E M / tâ dü cihânda muḡterem: dü cihânda baḡtiyâr ḡadem L

⁶⁷²⁸ // miḡnetdür belâdur ol saña: kim miḡnetdürür hem ol saña L

⁶⁷²⁹ zîrâ: zîra; 'abdin: 'abdi Ç / 'abdin sever olsa: 'abdi severse L // ṡuş: duş Ç T / her dem belâya ol Ġanı: belâyı hem dem aña L / pes anı: ol Ġanı Ç; ol seni T

⁶⁷³⁰ (L192b) // olasıñ: olsan T / nidesin: nidesin L

İtmez olsañ Hâk yolunda nidesin

Hem buyurmuşdur kelâmında ‘ayân⁶⁷³¹
‘Ālemi halk eyleyen ol Müste‘ân

*Vedrib lehum meşelen aşhābu’l-karyeh**

Ç193b Ol habîbi Muştafāya söyledi⁶⁷³²
Yâ Muhammed bil sözüm bu dem didi

Sen bu dem darb-ı meşel eyle a yâr⁶⁷³³
Dağı ol kullar için ey nām-dār

Kim tarîk-i Hâk içinde gideler⁶⁷³⁴
Dağı şābit-ka-dem şabr ideler

6735 Ol tarîkde ne belâ gelse ‘ayân⁶⁷³⁵
Şabr ideler ol belāya bî-gümān

Gör neler virsem gerekdür anlara⁶⁷³⁶
Yâ Muhammed vir haber ol cānlara

Pes gerekdür sen dağı ey yol eri⁶⁷³⁷
Hâk tarîkında olasın pāk arı

Ol tarîkde dağı hem şābit-ka-dem⁶⁷³⁸
Her belâ gelse saña bil dem-be-dem

⁶⁷³¹ // ol: bir L

* Ayet: - L / Vedrib lehum meşelen aşhābu’l-karyeh (Ve onlara, o karye sahiplerini temsil getir. Yasin Sûresi, 36/13): Kāle’l-lāhu Te‘ālā ‘innemā yu’effi’s-şābirüne ecrahüm bi ğayri hisāb. şadağa’llāhu’l-‘azīm A; ‘İnnemā yu’effi’s-şābirüne ecrahüm bi ğayri hisāb (...Ancak sabredenlere mükafatları hesapsız ödenecektir. Zümer, 39/10) E M

⁶⁷³² Muştafāya söyledi: söyledi sözün ‘ayân L / bil sözüm bu dem didi: tut sözüm söyle beyân L / didi: didim E

⁶⁷³³ Bu beyit M’de takip eden beyitten sonra yazılmıştır. / sen bu dem: kim tarîk-i M / a yâr: bu dem L // ol kullar için ey nām-dār: kullarıçün söyle bu dem L

⁶⁷³⁴ (A215a) kim tarîk-i Hâk: sen bu dem tarîk M / içinde: içre hem L // şābit-ka-dem: şābit-ka-dem hem L; şābit-ka-dem T

⁶⁷³⁵ beyit: - E / ne: ne ne M // ol: o M

⁶⁷³⁶ beyit: - E / virsem: virse T

⁶⁷³⁷ beyit: - E / sen: biz L / ey: ol M // Hâk tarîkında olasın pāk: tarîk-i Hâkda olasın tā M / pāk: tā A

⁶⁷³⁸ beyit: - E L / dağı hem: hem dağı A T // her: ne T / bil: bir M

Şabr idesin ol belāya ey gözüm⁶⁷³⁹
Hoş ‘ ameldür hoş ‘ ameldür bu sözüm

6740 Diñler iseñ bir ‘ iber ben söylerem⁶⁷⁴⁰
Anı Tefsîr-i Me‘ âlimden direm

Muştafāya Müctebāya tizirek⁶⁷⁴¹
Hem şalavāt hem selām itmek gerek

E232a Tā şeffi‘ ola bize ol arı cān⁶⁷⁴²
Kurtara bizi caḥîmden Müste‘ ān

Ka‘bū’l-Aḥbār bu sözi naql eyledi⁶⁷⁴³
Muştafādan böyle işitdim didi

Ḥazret-i ‘İsā zamānında hemîn⁶⁷⁴⁴
Çok selām olsun aña ey mü’minîn

6745 Şehr-i Anṭakiyye kavmi bil a yār⁶⁷⁴⁵
Puṭa ṭapardı ḳamusı âşikār

Da‘vet-i İslām içün ‘İsā o dem⁶⁷⁴⁶
İki kimse anlara göndürdi hem

Şehre çünkim pes yakın oldu olar⁶⁷⁴⁷
Karşudan bir şeyḫ geldi gördiler

Ç194a Şeyḫ su’āl itdi olardan ol zamān⁶⁷⁴⁸
Ne kavümsiz baña iydüñüz ‘ayān

Biz Ḥavāriyyūndanuz pes didiler⁶⁷⁴⁹
Bizi ‘İsā göndürüp söylediler

⁶⁷³⁹ beyit: - E / ol: her L

⁶⁷⁴⁰ iseñ: isen T // Me‘ âlimden: Me‘ âlimden ben E

⁶⁷⁴¹ (M220b; T225a) // şalavāt hem selām: şalāt u selām E; şelām itmek hem şalāt M

⁶⁷⁴² Şeffi‘: Şeffi‘ M // bizi: nār-ı T / caḥîmden: caḥîmlerden A

⁶⁷⁴³ Bu beyitten sonra T’de “Ḥikāye” başlığı atılmıştır.

⁶⁷⁴⁴ +

⁶⁷⁴⁵ Anṭakiyye: Anṭakiyye Ç L T // ṭapardı ḳamusı: ṭapar idi hep L / âşikār: bil ‘ayān E (L193a)

⁶⁷⁴⁷ pes: hem L / olar: o dem M // bir şeyḫ geldi: geldi bir şeyḫ A E M

⁶⁷⁴⁸ olardan ol zamān: anlara hemîn L // iydüñüz ‘ayān: iydüñ bu zamān L; iydin siz beyān T

⁶⁷⁴⁹ (A215b) pes: çün T // bizi: bizi Ḥazret-i Ç / gönderüp söylediler: irsāl itdi didiler L

6750 Tâ ki puṭlara daḥı ṭapmayasız⁶⁷⁵⁰
Ṭoḡrı yoldan egriye ṣapmayasız

Bilesiz ‘ âlemlerüñ ol Ḥālîḳın⁶⁷⁵¹
Ṭutasız zî-rûḥ olanlar Râzîḳın

Çün işitdi şeyḥ anı didi a yâr⁶⁷⁵²
Bir ‘ alâmet sizde var mı âşîkâr

Didiler vardur ‘ alâmet bizde bil⁶⁷⁵³
Ḥastayî saġ eylerüz budur delîl

Bir kişi var niçe yıllardurur ol⁶⁷⁵⁴
Derdine dermân anuñ bulmadı yol

6755 Şeyḥ ile pes ḥasta üzre geldiler⁶⁷⁵⁵
Ellerin ol ḥastaya meşḥ itdiler

İzn-i Ḥaḳ ile o dem buldı şîfâ⁶⁷⁵⁶
Gitdi derdi ḳalmadı daḥı cefâ

E232b Şehre çâr oldı olaruñ şan‘ atı⁶⁷⁵⁷
Kime el ursa gidermiş zaḥmeti

Anlaruñ bir pād-şāhı var idi⁶⁷⁵⁸
Put-perestdi Anṭaḥuşdı hem adı

Didiler şāha bu ḳışşa nolduġın⁶⁷⁵⁹
Daḥı anlar şehre niçün geldüġin

⁶⁷⁵⁰ puṭlara daḥı: daḥı puṭlara T / daḥı: daḥı hem L / ṭapmayasız: ṭapmayalar A // ṭoḡrı: doġrı Ç / ṣapmayasız: gitmeyesiz Ç E L M T

⁶⁷⁵¹ bilesiz: bileler A / ‘ âlemlerüñ ol Ḥālîḳın: âlemlerin ol Ḥālîḳı T / âlemlerin ol: hem âlemlerüñ L // ṭutasız: bileler A; dutasız Ç T; ṭuyasız L / olanlar Râzîḳın: olanuñ Râzîḳı T

⁶⁷⁵² anı didi: didi anı E M

⁶⁷⁵³ // eylerüz: iderüz E M

⁶⁷⁵⁴ bir kişi var niçe yıllardurur ol: nice yıllardır ki bîmâr oldı ol T // yol: ol M

⁶⁷⁵⁵ (T225b) pes: hem L / üzre: - T // ol: - Ç / ḥastaya meşḥ itdiler: ḥasta üzre urdılar T

⁶⁷⁵⁶ (M221a) // gitdi derdi: kendü ṭurdı A E M / derdi: durdı T / daḥı cefâ: buldı şîfâ L

⁶⁷⁵⁷ olaruñ: oların T // ursa: vursa T

⁶⁷⁵⁸ anlaruñ: anların T // put-perestdi: put-peresdi L M / Anṭaḥuşdı: Anṭaşuşdı A E M; Anṭaḥuş idi T

⁶⁷⁵⁹ +

6760 Kığırub getürdi anları o dem⁶⁷⁶⁰
Didi kimlersiz baña iydüñ görem

Didiler biz gelmişüz ğayret için⁶⁷⁶¹
Pes bātıldan ol Hākka da' vet için

Didi var mıdur benüm ol rû-siyāh⁶⁷⁶²
Kim ilāhımdan dağı ğayrı İlāh

Didiler kim aña ol dem ey deni⁶⁷⁶³
Putuñı hālķ eyleyen dağı seni

Ç194b Ol Hūdādur kim şeriki yokdurur⁶⁷⁶⁴
Sen tegi yañlış diyenler çokdurur

6765 Kim dimezse aña kim oldur Aħad⁶⁷⁶⁵
Kaldı tāmular içinde tā ebed

Çün işitdi şāh olaruñ bu sözün⁶⁷⁶⁶
Hüküm kıldı kullarına kendözin

Her birine yüz degnek urdılar⁶⁷⁶⁷
Götürüp zindāna hem haps itdiler

Hāzret-i 'İsāya irdi bu haber⁶⁷⁶⁸
Pes Hāvāriyyūn içinde mu' teber

Şem' ūn adlu var idi bir er dağı⁶⁷⁶⁹
Anlara göndürdi anı ol sağı

6770 Antaķiyye şehrine geldi ol er⁶⁷⁷⁰

⁶⁷⁶⁰ // iydüñ: iydin T / görem: bu dem A E M T

⁶⁷⁶¹ (L193b) Bu beyit M'de takip eden beyitten sonraki beyitle yer değiştirilerek yazılmıştır. // pes: hem; ol: bir L

⁶⁷⁶² didi var mıdur: didiler kim var mı A / ol: - A E M // ğayrı: ğayrı yok E

⁶⁷⁶³ kim aña ol dem ey deni: ol dem aña ki ey deli T / deni: deli L // putuñı hālķ eyleyen dağı: putı dağı hālķ iden hem bil T / putuñı: putuñuz A, M

⁶⁷⁶⁴ (A216a) ol Hūdādur kim: bir Hūdādur ki L // tegi: gibi A E M

⁶⁷⁶⁵ oldur: budur L // kaldı: kaldılar M

⁶⁷⁶⁶ çün: kim Ç / olaruñ: anlaruñ L / bu: - M // kendözin: kendi özin Ç L; kendüzi T

⁶⁷⁶⁷ // hem haps itdiler: hapse koydılar A E; haps kıldılar M / hem: - T

⁶⁷⁶⁸ // pes: hem L

⁶⁷⁶⁹ // anı: dağı M T / ol sağı: hem dağı L

Pes haber aldı ki zindānda olar

Geldi zindāncı katına söyledi⁶⁷⁷¹
Baña destūr viresin nolur didi

E233a Gireyüm zindān içine bir zamān⁶⁷⁷²
Vireyüm maḥbūslara bir pāre nān

Virdi destūr girdi zindāna o dem⁶⁷⁷³
Gördi dostların kuçuşdı dem-be-dem

Anlara Şem‘ūn didi bilūñ hemīn⁶⁷⁷⁴
Siziñ için bunda geldüm bu demin

6775 Sa‘y idem tā ki ḥalāş ola size⁶⁷⁷⁵
Ḥaḳ Te‘ālā yār olursa hem bize

Līkī işūñ samtını bilmedüñüz⁶⁷⁷⁶
Kim muṭī‘ olmaz olur görmedüñüz

Pes gerek luṭf ile yumşakla ‘ayān⁶⁷⁷⁷
İyde idüñüz olara siz beyān

Mişliñüz şol ‘avrete beñzer a yār⁶⁷⁷⁸
‘Ömrinüñ çoğı anuñ geçdi figār

Kim toğurmadı daḥı hīç bir veled⁶⁷⁷⁹
Şoñra bir oğlan aña virdi Aḥad

⁶⁷⁷⁰ (T226a) Antakiyye: Antakiyye A Ç L T / ol er: o dem L // pes: hem; olar: o dem L

⁶⁷⁷¹ (M221b) +

⁶⁷⁷² içine bir: içre bu L / içine: içinde A // pāre: pārece L

⁶⁷⁷³ girdi zindāna: zindāna girdi L

⁶⁷⁷⁴ // siziñ için: sizden ötri T / bunda geldüm bu demin: bu demin geldüm didi L / bu demin: ben hemīn A

⁶⁷⁷⁵ idem: - Ç; idüp L T / ola size: idem sizi L // yār olursa hem: yārī olursa A T; yārī kılsa Ç; yārī kıla hem L

⁶⁷⁷⁶ (L194a) līkī: līki A; leykin E; liyki M; līk T / samtını: şamtını E // muṭī‘ olur olmaz bilmedüñüz: muṭī‘ olur olmaz bilmedüñiz Ç; muṭī‘ a olmadı pes gördüñüz L / olmaz olur: olur mı olmaz A; olur olmaz E M

⁶⁷⁷⁷ yumşakla: leyyin L; şefkatle T // iyde idüñüz olara: öyle iydediz T / iyde: diye; beyān: aña A E M

⁶⁷⁷⁸ şol: ol L / ‘avrete: tevrete M / a yār: ‘ayān T // çoğı: çoğı T / figār: a yār M

⁶⁷⁷⁹ (A216b) beyit: - L / toğurmadı: doğurmadı Ç

Ç195a 6780 Terbiyet itmek anı pes bilmedi⁶⁷⁸⁰
Virdi etmek dağı vaḳtı olmadı

Ḳaldı boğazında anuñ ol zamān⁶⁷⁸¹
Ḥaḳ Te' ālā emri ile virdi cān

Siz dağı ol şāhı da' vet itdünüz⁶⁷⁸²
Bu mişillü işdürür hem ḳılduñuz

Şem' ün anı söyledi ṭurdu uru⁶⁷⁸³
Geldi ol puthāneye yüzi şulu

Tā oturdu pes aña dek anda hem⁶⁷⁸⁴
Kim olar geldi ḳamusı dem-be-dem

6785 Putlar öñünde ' ibādet itdiler⁶⁷⁸⁵
Yirlü yirine tağılup gitdiler

Anlar ile dağı Şem' ün ol zamān⁶⁷⁸⁶
Put öñünde bile ṭurdu pes hemān

E233b Göñlü bütün Ḥālīḳa bilgil a yār⁶⁷⁸⁷
Döndürüben düşdi Şem' ün āşikār

Dağı hem secde iderdi Ḥālīḳa⁶⁷⁸⁸
Ḳullarına rızḳ viren ol Rāzīḳa

Öyle zann iderler idi ol dağı⁶⁷⁸⁹
Putlara secde ider hem ol saḥī

⁶⁷⁸⁰ beyit: - L / itmek: virmek A / terbiyet: terbiye M

⁶⁷⁸¹ beyit: - L // emri ile: emriyle M

⁶⁷⁸² // işdürür hem: işdür anı T / ḳılduñuz: ḳalduñuz A E M

⁶⁷⁸³ anı söyledi ṭurdu: böyle anlara söyledi L / ṭurdu: durdu Ç // Şem' ün anı söyledi: şöyle Şem' ün anı A
// ol: - E; o L

⁶⁷⁸⁴ tā oturdu pes: pes oturdu tā L // olar geldi ḳamusı: anlarda ḳamu geldi L; olurlar geldi ḳamu M /
olar: olur E

⁶⁷⁸⁵ (T226b) ' ibādet: niyāz L // tağılup: dağılup A Ç M T; tağılup hep L

⁶⁷⁸⁶ (M222a) // ṭurdu: durdu A Ç; ṭurdu T / pes hemān: her zamān A L / pes: - Ç T

⁶⁷⁸⁷ göñlü bütün: göñlini pes; a yār: ' ayān L / bütün: bütün Ç; bunuñ T // döndürüben düşdi Şem' ün
āşikār: tutuban itdi ey Ḥālīḳ emān L / āşikār: dīd-vār A; māh-vār E M

⁶⁷⁸⁸ // ol: - L M

⁶⁷⁸⁹ öyle: eyle A E M / iderler idi: iderlerdi T // ider hem: iderler idi M / hem ol saḥī: ol hem dağı T

6790 Anlara bir niçe gün ıarışdı ol⁶⁷⁹⁰
Kendülerden şandılar pes sağ u şol

Şāhlarına ol dem anı didiler⁶⁷⁹¹
Şāhları kığırdı geldi gördiler

Şordı kim sen ne kişisin di baña⁶⁷⁹²
Didi Şem' ün bil beni iydem saña

Ol benī İsrā'il içinde ' ayān⁶⁷⁹³
Bir kişiyem anlaruñ ben her zamān

Kılur idüm her işe tedbiri ben⁶⁷⁹⁴
Kimse ıalmadı olardan bil ki sen

6795 Uş senüñ aşhābıña geldim bugün⁶⁷⁹⁵
Siziñ ile eglenem bir niçe gün

Ç195b Niçe nesne şāh aña tanışdı pes⁶⁷⁹⁶
Tedbiri hoş geldi şāha bildi pes

Pes muıarreb oldu şāha bir zamān⁶⁷⁹⁷
Samt ile bir gün didi şāha ' ayān

Pād-şāhum bir haber irdi baña⁶⁷⁹⁸
İki kimse bir zamān gelmiş saña

Da' vet itmişler seni ayruı dine⁶⁷⁹⁹
Hapse koymışsın oları sen yine

⁶⁷⁹⁰ anlara bir niçe gün: bir nice gün anlara E M / bir niçe: bir key kaç L // kendülerden şandılar pes sağ u: kendiler şandılar hep sağ L / kendülerden: kendilerden; sağ u: sağ Ç / pes: hem T / sağ u şol: bā-uşul E

⁶⁷⁹¹ // geldi gördiler: ol dem geldiler L

⁶⁷⁹² şordı kim sen: şordılar kim M T / kim: ki L // beni: daıı E; deni M / iydem: diyem A / saña: şaña L

⁶⁷⁹³ içinde: içinde hem L // anlaruñ: anlara T

⁶⁷⁹⁴ (A217a; L194b) // olardan: anlardan L

⁶⁷⁹⁵ bugün: bu dem T // siziñ: sizin T / nice: gice M

⁶⁷⁹⁶ tanışdı: danışdı A Ç M T // şāha bildi pes: bildiler M / şāha: aña A; - E

⁶⁷⁹⁷ muıarreb oldu şāha bir: maıarreb oldu çü şāhım ol T // samt ile bir gün didi şāha ' ayān: samtı ile şāha itdi ol zamān L

⁶⁷⁹⁸ // saña: şaña L

⁶⁷⁹⁹ ayruı: ğayrı A E M // koymışsın oları sen: koymışsın oları hem L / koymışsın: koymışlar M

6800 Nola getürseñ oları ben görem⁶⁸⁰⁰
Sözleri nedür dağı hem ben bilem

Pād-şāh bir kişi gönderdi hemān⁶⁸⁰¹
İkisin dağı getürdi ol zamān

E234a Gördi Şem'ün anları pes āşikār⁶⁸⁰²
Kendüsin bilmezlige koydı a yār

Şordı anlardan haber kim dem-be-dem⁶⁸⁰³
Di sizüñ Allāhuñuz kimdür bu dem

Didiler oldur bizim Allāhımız⁶⁸⁰⁴
Dilsüze hep dil viren ol şāhımız

6805 Şağıra dağı işitmek ol virür⁶⁸⁰⁵
Çamu dertlere devā andan olur

Dağı andan ğayrı yokdur bir İlāh⁶⁸⁰⁶
Birliğine yer gök anuñ hem güvāh

Anlara Şem'ün didi kim bu demin⁶⁸⁰⁷
Bir 'alāmet var mıdur sizde hemān

Didiler her dertlüye dermān biz⁶⁸⁰⁸
İderüz pes ızın-i Hākla bilesiz

Didi Şem'ün pād-şāha ol zamān⁶⁸⁰⁹
Anadan toğmış bir a' mā pes hemān

⁶⁸⁰⁰ (T227a) getürseñ: getürsen T // nedür dağı hem ben: dağı nedir ben bir T / nedür dağı: dağı nedür A / hem ben: ben bir Ç

⁶⁸⁰¹ (M222b) gönderdi: göndürdi M // getürdi ol zamān: getürdiler hemān L

⁶⁸⁰² Şem'ün anları pes: anları pes Şem'ün T // kendüsin: kendü M / koydı a yār: kodı 'ayān T

⁶⁸⁰³ haber kim: haberler L; kim haber T // di: didi A E M / kimdür: kim E M

⁶⁸⁰⁴ // hep: - E L M; hem T / viren: virir T / ol: oldur E M

⁶⁸⁰⁵ // dertlere devā andan olur: dertlerüñ dermānın ol virür L

⁶⁸⁰⁶ // anuñ hem güvāh: mülk-i İlāh L / hem: bil A; - Ç T

⁶⁸⁰⁷ +

⁶⁸⁰⁸ dertlüye: dertlülere L // pes ızın-i Hākla: ızın-i Hālīkla pes A / pes: - L / Hākla bilesiz: Hālīk ile biz E M

⁶⁸⁰⁹ (A217b; L195a) pād-şāha: pād-şāha hem L // anadan toğmış bir a' mā pes: toğmış idi bir a' mā anda L / toğmış: doğmış Ç / pes: bul T

6810 Buldurup getürdiler bir oğlanı⁶⁸¹⁰
Gördiler yok gözi yüzi hem dağı

Bir päre balçık çü yirden aldılar⁶⁸¹¹
Göz bebegi gibi anı kıldılar

Ç196a Koydılar a' mā gözine ol zamān⁶⁸¹²
Gözleri açıldı a' mānuñ hemān

Didi Şem' ün anlara ben dağı hem⁶⁸¹³
Bu işi bilün dilersem iderem

Ancılayın dağı bir gözsüz yine⁶⁸¹⁴
Buldılar getürdi Şem' ün yanına

6815 Pes du' ā kıldı aña Şem' ün a yār⁶⁸¹⁵
Hem anuñ dağı gözi bil āşikār

Çün açıldı didi Şem' ün ol demin⁶⁸¹⁶
Fazluñuz qalmadı bu işde hemīn

E234b Sizün ile pes berāber olduq uş⁶⁸¹⁷
Līkī siz işledünüz biz kılduq uş

Dağı artuq bir ' alāmet sizde hem⁶⁸¹⁸
Var ise pes bildürün anı görem

Didiler vardur belī bir Rabbimüz⁶⁸¹⁹

⁶⁸¹⁰ buldurup getürdiler bir oğlanı: bulup a' māyı getürdiler anı L / bir: bil A // yok gözi yüzi hem dağı: yok gözyüci dağı anı Ç; dağı yok anda göz yiri L; yok gözleri yüzi dağı M; gözyüci dağı yok anı T

⁶⁸¹¹ päre balçık: balçık A // göz bebegi gibi anı kıldılar: göz gibi anı yapuban yaptılar L / kıldılar: yaptılar Ç

⁶⁸¹² +

⁶⁸¹³ // bilün dilersem iderem: bilmek dilersem nide hem L

⁶⁸¹⁴ dağı: yine T // getürdi Şem' ün yanına: geldi çü Şem' ün katına L / getürdi: getürdiler Ç M

⁶⁸¹⁵ (T227b) aña: yine L // hem anuñ dağı gözi bil āşikār: bil dağı gözi gördi a yār L / dağı gözi: gözi dağı T

⁶⁸¹⁶ (M223a) açıldı didi: açıl didi hem L

⁶⁸¹⁷ sizün ile pes: sizin ile biz T / pes: hem L // līkī: līki A; leykin E; liyki M; līk T / siz: sizün L / biz: bir E

⁶⁸¹⁸ artuq bir: bir artuq A E M T // bildürün: bildün L; bildirin T

⁶⁸¹⁹ vardur belī: belī vardur Ç; vardır bizim T // siz dağı biz dağı kuluz kamumuz: sizün dağı bizüm hep biz kuluyuz L

Siz dağı biz dağı kıluz kāmumuz

6820 Halk iden oldur bihişti tamuyı⁶⁸²⁰
Oldurur dağı dirilden kāmuyı

Didi Şem' ün anlara pes ey kişi⁶⁸²¹
Kudretim yokdur idem ben bu işi

Pād-şāh Şem' ūna didi nolasız⁶⁸²²
Putları bu araya getüresiz

Ola kim anlar dağı hem diriyi⁶⁸²³
Öldüre dağı dirilde ölüyi

Bu fazilet putlarıña hem saña⁶⁸²⁴
Ola dağı göreler kılup taña

6825 Olmayalum ser-nigün anlara biz⁶⁸²⁵
Bu işi bu dem içinde idesiz

Anaḥuş çün sözünü kıldı tamām⁶⁸²⁶
Söyledi Şem' ün aña kim ey hümām

Ç196b Kim haḳikatde o putlar āşikār⁶⁸²⁷
Ne görürler ne işidürler a yār

Kanda kaldı ölüyi diri kılalar⁶⁸²⁸
Bu işi niçesi dağı bileler

Ey melik lākin bulardan şor hemīn⁶⁸²⁹
Anlar ol didügi işi bu demin

⁶⁸²⁰ iden oldur: odır T / bihişti: behişti M // dirilden: dirildir T

⁶⁸²¹ pes: kim L

⁶⁸²² Şem' ūna didi: didi Şem' ün A; didi Şem' ūna E M

⁶⁸²³ hem: bu M / diriyi: ölüyi A E M

⁶⁸²⁴ (A218a; L195b) bu fazilet putlarıña: putlara bu fazilet T / saña: şaña L // kılup: kıla T

⁶⁸²⁵ ser-nigün anlara: anlara ser-nigün L

⁶⁸²⁶ beyit: - L / sözünü: sözün A

⁶⁸²⁷ putlar: putlar hem E // a yār: 'ayān Ç / ne işidürler: işidürler M

⁶⁸²⁸ kaldı ölüyi diri kılalar: ölüyi diri hem kılalar A, M; ölüyi diri kıla hem bular E

⁶⁸²⁹ Bu beyitin mısraları E ve M'de yer değiştirilerek yazılmıştır. / lākin: lāki A; leykin E Ç; liyki M / bulardan: bunlardan Ç // işi bu demin: bu işi hemīn L

6830 Var mıdur ıudretleri kim ideler⁶⁸³⁰
İdebilmezlerse daıı nideler

Nıçesi ıurtulalar daıı bu dem⁶⁸³¹
Bil elemnden ey melik sen çekme ğam

E235a Pes melik didi olara ey kışı⁶⁸³²
Var mıdur ıudret idesiz bu işi

Didiler ızıı-ı Hıdā ile ‘ayān⁶⁸³³
Vardurur ıudret iderüz bu zamān

ıatımızda didi řāh var bir ulu⁶⁸³⁴
Yedi gündür kim o kışı öleli

6835 Bir anası var anuñ ğöçmiřdürür⁶⁸³⁵
İline bakcasına ğitmişdürür

Munıazırlardur aña gelmek içün⁶⁸³⁶
Oğulların hem yüzün ğörmek içün

Defn kılmazlar anı kavmi ‘ayan⁶⁸³⁷
Te ‘hır itmişler anasıçün hemān

řāh didi ol meyyiti ğetürdiler⁶⁸³⁸
Ol kışiler önüne yitürdiler

Didi řāh kim ğöreyüm sizi bu dem⁶⁸³⁹
Rabbiñüz niçe dirildür dem-be-dem

⁶⁸³⁰ (T228a) ıudretleri kim: ki ıudretleri L // idebilmezlerse daıı: idebilmezse daıı hem A E M; idebilmezler ise hem L

⁶⁸³¹ (M223b) daıı: hem A

⁶⁸³² pes: çün T // idesiz: iderüz M; idesin T

⁶⁸³³ ile ‘ayān: bile bu işi E M // bu zamān: bil hemān A; bu işi E M

⁶⁸³⁴ ıatımızda: ıatımızda daıı T // yidi: yedi M / o: ol A L / kışı: kışı pes A / öleli: ola ulu E

⁶⁸³⁵ anası: atası E; ana M // iline bakcasına: ol yine baııcasına L T / ğitmişdürür: yitmişdürür A

⁶⁸³⁶ munıazırlardur: munıazırdur E // oğulların hem yüzün: oğulları yüzünü A E M / hem yüzün: yüzünü T

⁶⁸³⁷ // te ‘hır itmişler anasıçün: hem ğaber itmişler atasıçün L / itmişler: itmiş T / anasıçün: anası içün Ç

⁶⁸³⁸ didi ol: buyurdı A; didi kim E M /

⁶⁸³⁹ (A218b; L196a) kim: - A E M / sizi: seni L // dem-be-dem: bunu hem L

6840 Bu ikisi başladılar âşikâr⁶⁸⁴⁰
Hâlîka ol dem du' âya bil a yâr

Dağı Şem' ün bile iderdi du' â⁶⁸⁴¹
Gizlüce gizlüce dirdi Rabbenâ

Hak Te' âlâ kudretin gel diñle sen⁶⁸⁴²
Kim ne şan' atlar kıılır ol yaradan

Ç197a Hüküm anuñdur her ne kim diler kıılır⁶⁸⁴³
Mülk anuñdur ne gerekse ol bilür

Kim ' ademden kulların var iden ol⁶⁸⁴⁴
Hem yok idüp yine tîmâr iden ol

6845 Halk iden oldur kuluñ her işlerin⁶⁸⁴⁵
Bitüren oldur kamu kalmışların

Pes anuñ kudretlerin gör neyledi⁶⁸⁴⁶
Ölü iken ol kişiyi diri eyledi

E235b Göricek Şem' ün anı didi a yâr⁶⁸⁴⁷
Ben tanıkluk virürem pes âşikâr

Kim bular her ne dilerse ' ayân⁶⁸⁴⁸
Hakdurur hem birdürür ol Müste' ân

Her işe Kâdir odur kim ol kıılır⁶⁸⁴⁹
Her işe ' Âlim odur kim ol bilür

6850 Anıtaşıye ehli gördi bu işi⁶⁸⁵⁰

⁶⁸⁴⁰ // dem du' âya bil: demde du' âya L / a: ey Ç

⁶⁸⁴¹ dağı: didi M

⁶⁸⁴² gel: gele E / diñle: dile T // kim: hem A E M

⁶⁸⁴³ // ol bilür: yaradur A; hem virür L

⁶⁸⁴⁴ yok: yoğ A E M / iden: ider: Ç T // hem yok idüp yine tîmâr iden: yok idüp hem tîmâr ider yine T / hem yok idüp: yok idüp hem L

⁶⁸⁴⁵ (T228b) oldur: odır T // kalmışların: kalmışların Ç L

⁶⁸⁴⁶ (M224a) pes: sen T / kudretlerin gör: gör kudretin L // ölü iken ol kişiyi diri eyledi: ölüken ol kişi diri kııldı L

⁶⁸⁴⁷ anı didi: didi anı A E M / anı: aña T //

⁶⁸⁴⁸ Bular: bunlar Ç; bulur M // hem birdürür: birdürür pes L

⁶⁸⁴⁹ Kâdir: Kâdir T / odur: oldur L // ' âlim: ' âlîm T / odur kim: oldur ki L

Dīne gelmedi olardan bir kişi

İttifāk ile oları ol zamān⁶⁸⁵¹

Ṭaş ile öldürdiler bilün ‘ayān

Ol ölünün atası tıydı anı⁶⁸⁵²

Geldi gördi çünkim ol dem oğlunu

Hem Ḥabīb Neccār idi adı hemīn⁶⁸⁵³

Göruben oldu müslimān ol demīn

Anı daḥı ol zamān ey şehriyār⁶⁸⁵⁴

Ṭutuban eylediler hem pāre pār

6855 Çünkim anlar bu işi pes işledi⁶⁸⁵⁵

Ol Ḥudā-yı lem-yezel gör nişledi

Vaḥy kıldı Cembrā’ile pes hemān⁶⁸⁵⁶

Geldi Cembrā’ıl o demde ol zamān

Bir kezin şayḥa urup çağırdı ol⁶⁸⁵⁷

Pes helāk oldu kamosı sağ u şol

Ç197b

Bu ḥikāyet kim didük siz bilünüz⁶⁸⁵⁸

Ḳamu āyet ma‘ nasıdur añlañuz

Ol kişiler ḥālını ol bī-zevāl⁶⁸⁵⁹

Söyledi Ḳur’ān içinde lā-yezāl

6860 Yā Muḥammed ol şehīdler cennete⁶⁸⁶⁰

⁶⁸⁵⁰ Anṭakiyye: Anṭakiyye A Ç L M T // dīne: yine Ç / gelmedi olardan: gelmediler andan L / gelmedi: geldi A

⁶⁸⁵¹ oları: anları L // taş: daş Ç T / bilün ‘ayān: ol zamān L

⁶⁸⁵² tıydı: tutdı A L; duydu Ç T // gördi çünkim ol dem: andan gördi çünkim M / ol dem: - E

⁶⁸⁵³ hemīn: anuñ A E M // oldu müslimān: müslimān oldu Ç L / müslimān: müslimān T / demīn: cānuñ A E M

⁶⁸⁵⁴ (A219a; L196b) şehriyār: şehriyāre Ç // tutuban eylediler hem pāre pār: dutuban eylediler pāre pār Ç / pāre pār: pāre pār E; pār pār T

⁶⁸⁵⁵ işi pes: işleri L // nişledi: neyledi Ç

⁶⁸⁵⁶ // ol zamān: pes ‘ayān A E M

⁶⁸⁵⁷ urup: idüp E L M // u: - L

⁶⁸⁵⁸ ḥikāyet kim: ḥikāyetden T / siz: hem L // āyet: āyāt E / añlañuz: bilünüz M

⁶⁸⁵⁹ +

Dâhil oldılar irişüp rahmete

Dağı her bār cennet içre yâ resûl⁶⁸⁶¹
Sözleri budur ki dirler bâ-uşûl

E236a *Kâle ya leyte kavmi ya'lemûne. Bimâ ġafere lî rabbî ce'aleni minel mukremîn**

Ya' nî kim nolaydı bizim kavmümüz⁶⁸⁶²
Cennet içinde bileydi kavmumuz

Yarlıġadı bizi hem ol Ferd ü Rab⁶⁸⁶³
Hem mükerrerlerden itdi ol Çalab

Bu hikâyetden bize ey nâm-dâr⁶⁸⁶⁴
Budurur kim her demin leyl ü nehâr

6865 Hâķ sözinde olasın pes ey kişı⁶⁸⁶⁵
Çekmeyesin dü cihânda teşvîşı

Hâķ yolunda ne muşîbet ey oġul⁶⁸⁶⁶
Gelür olursa saña eyle kabûl

Hâķ yolunda şaşmaġıl budur sözüm⁶⁸⁶⁷
Hâķ sözün tut Hâķ söyle ey gözüm

⁶⁸⁶⁰ (T229a) şehîdler: kişiler L

⁶⁸⁶¹ (M224b) // sözleri: sözlerini E / bâ-uşûl: yâ resûl T

* Ayet: - L / “Kâle ya leyte kavmi ya'lemûne. Bimâ ġafere lî rabbî ce'aleni minel mukremîn.” (Keşke kavmim bilseydi dedi. Rabbim bana ne mağfîret buyurdu. Beni ikram olunan kullarından kıldı. Yasin Suresi, 36/26-27): “Ve beşşire'l-lezîne âmenû ve 'amilû's-sâlihâti enne lehüm cennâtin tecrî min tahtihâ'l-enhâr.” İlä âhîr (İman edip iyi amel işleyenleri müjdele! Kendileri için altlarından ırmaklar akan cennetler var. Bakara.2/25) A; “Ve beşşire'l-lezîne âmenû ve 'amilû's-sâlihâti enne lehüm cennâtin tecrî min.” İlä âhîr E; “Ve beşşire'l-lezîne âmenû ve 'amilû's-sâlihâti enne lehüm cennâtin tecrî min tahtihâ.” İlä âhîr M; “Kavluhu. Kâle ya leyte kavmi ya'lemûne. Bimâ ġafere lî rabbî ce'aleni minel mukremîn.” Te'âlâ T

⁶⁸⁶² kim nolaydı bizüm: nolaydı bizüm ki A // içinde bileydi: içre bile girdi L / içinde: içre A

⁶⁸⁶³ bizi hem: bizleri T / bizi: bizüm M / ol: bir L / Ferd ü: Ferd Ç L T // ol: bir L

⁶⁸⁶⁴ bize: 'arz T // kim: hisse E M / leyl ü: leyl Ç L

⁶⁸⁶⁵ olasın: olur iseñ A E M; olavuz L / pes: sen T

⁶⁸⁶⁶ Bu beyit A'da takip eden beyitle yer değiştirilerek yazılmıştır. / Hâķ: sen A E M / ne: bir L // olursa saña eyle: olsa eylesen sen L

⁶⁸⁶⁷ beyit: - L / yolunda: yolundan A / şaşmaġıl: şaşmaġıl Ç T // sözün tut Hâķ: sözi tut Hâķkı T / sözün: sözi A / tut: dut; ey: iki Ç

Tā bulasın cāvidānī devleti⁶⁸⁶⁸
Çekmeyesin daḥı ğayrı zaḥmeti

Sen daḥı maḳbūllarından olasın⁶⁸⁶⁹
Kanda kim Ḥaḳḳı dilerseñ bulasın

6870 Bil ki sen tutar iseñ Ḥaḳ yolını⁶⁸⁷⁰
Ḥaḳ atında daḥı olduñ sevgülü

Yoksa ger tutmaz iseñ Ḥaḳ yolını⁶⁸⁷¹
Bil ki azmış ul bu dem sensin daḥı

Başuñ ol demde ne gelse gerek⁶⁸⁷²
Gözlerüñ şöñ demde ne görse gerek

Gel şaḳın bu fāñiye olma ğurūr⁶⁸⁷³
Kim ğurūr oldıysa Ḥaḳdan oldı dūr

Ç198a Yā İlāḥī ol ḥabībūñ ḥürmeti⁶⁸⁷⁴
Ya' nī her derde ṭabībūñ ḥürmeti

6875 Biz ula daḥı nolur luṭf eyle sen⁶⁸⁷⁵
Ḥaḳ olan yoldan bizi ayırmasın

Bu Ża' ifi uluñı daḥı hemīn⁶⁸⁷⁶
Ḥaḳ olan yoldan ayırma ey Mu' īn

Görmişem esmālarıñda ben ğulām⁶⁸⁷⁷
Bir aduñ vardur Şehīd ey nīk-nām

⁶⁸⁶⁸ (A219b) tā: hem L / cāvidānī: cāvidāni A; cāvidān E M // ğayrı: sen de L; ayrık T

⁶⁸⁶⁹ beyit: - E L // dilerseñ: diler isen T

⁶⁸⁷⁰ beyit: -Ç E L M T

⁶⁸⁷¹ beyit: - A E / yoksa: yoḥsa L / tutmaz: dutmaz Ç T / iseñ: isen T / yolını: sözini Ç // azmış ul bu dem sensin daḥı: olduñ Ḥaḳ atında sevgülü M / bu dem sensin: olursın ey L

⁶⁸⁷² beyit: - E L // gözlerüñ: gözlerin T

⁶⁸⁷³ (L197a) olma ğurūr: bil bağlama L // oldıysa Ḥaḳdan oldı dūr: idüp dūr olma Ḥaḳqa L / dūr: dur A, M

⁶⁸⁷⁴ ḥabībūñ: ḥabībūñ Muḥammed E // her derde: her demde E; ol demde M

⁶⁸⁷⁵ (T229b) beyit: - L / eyle sen: eyleseñ A E M / daḥı nolur: nolur daḥı T // yoldan: yolda M

⁶⁸⁷⁶ (M225a) beyit: - L / daḥı hemīn: ayırma sen A // ayırma ey Mu' īn: ey Żü'l-men A; ayırma bu demin Ç

⁶⁸⁷⁷ beyit: - L / esmālarıñda: esmālarında Ç T // aduñ vardur Şehīd: Şehīd ismüñ vardur E M / aduñ: adın T

Ol Şehîd ismüñ haqqıyçün ey Şehîd⁶⁸⁷⁸
Bizleri kılma şakîden it sa'îd

‘Ayb-ı ‘âlem setr iden Settârsın⁶⁸⁷⁹
Cürm-i ‘âlem ‘afv iden Ğaffârsın

6880 Sen kamu ‘âlemlerüñ sultânısın⁶⁸⁸⁰
Sen Ğanîsin hem keremler kânısın

Pür-günâhuz hiç ‘amel yok nidelüm⁶⁸⁸¹
Bir kapu yok ğayrı senden gidelüm

E236b Cân u dilden biz saña bir dimişüz⁶⁸⁸²
Kimsesizler kimsesi sen bilmişüz

Yüz karasıyla kapuña geldük uş⁶⁸⁸³
Hâzretüñe bir ‘amel yok bildük uş

Elimüz boş isteyü geldük sizi⁶⁸⁸⁴
Dûzağîlerden gel itme sen bizi

6885 Koymağıl nâr-ı cahîme ey ulu⁶⁸⁸⁵
Dü cihânda sen bizi it sevgülü

‘İrzîmuz yıkma bizüm virme elem⁶⁸⁸⁶
Ey Hudâyâ Hâlık-ı levh u kalem

Şânıña layık olan budur sizün⁶⁸⁸⁷
‘İrzîmı yıkmayasın kamumuzuñ

El-emân ey Hâlık-ı her şubh u şâm⁶⁸⁸⁸

⁶⁸⁷⁸ beyit: - L / Şehîd ismüñ: ismüñ E

⁶⁸⁷⁹ beyit: - E L // cürm-i ‘âlem: ‘âlemüñ cürmi T

⁶⁸⁸⁰ beyit: - E L / sultânısın: sultânı sen M // kânısın: kânı sen M

⁶⁸⁸¹ beyit: - L

⁶⁸⁸² beyit: - L / biz: bir T // kimsesizler kimsesi sen: kimsesiz kimsesi seni A E M

⁶⁸⁸³ beyit: - L // ‘amel: - A

⁶⁸⁸⁴ (A220a) beyit: - L / geldük: geldük uş E // dûzağîlerden: dûzağlardan E / gel: - M

⁶⁸⁸⁵ beyit: - L / koymağıl: koymağıl Ç T

⁶⁸⁸⁶ beyit: - L // levh u: levh-i Ç E M T

⁶⁸⁸⁷ beyit: - L / sizün: sizin T // ‘İrzîmı: ‘İrzîmuz E M / kamumuzuñ: kamumuzın T

⁶⁸⁸⁸ beyit: - L / el-emân: ey emân Ç / şubh u: şubh-ı A Ç L // u: - Ç T

El-emān ey lā-yemūt u lā-yenām

Atamuz hem anamuz cürmin kamu⁶⁸⁸⁹

‘Afv kıl virme olara sen kamu

Ç198b 6890 Dağı aşı [u] neslimüz her kim ki var⁶⁸⁹⁰
Kamusın mağfūr kıl ey Kird-gār

Bu kitābuñ şāhibi kıldur saña⁶⁸⁹¹

‘Afv idüp günāhın raḥm it aña

Şehr-i Vanuñ ulusı hem kışisin⁶⁸⁹²

Yarlıgağıl irkegin hem dışisin

Derde dermān Muştafānuñ ḥürmeti⁶⁸⁹³

Ya‘ nī ol şāhib-livānuñ ḥürmeti

Bu du‘ āmuz sen kabūl it yā Qadīm⁶⁸⁹⁴

Muştafānuñ ḥürmetine yā Raḥīm

6895 Okuyanı dınleyeni yazanı⁶⁸⁹⁵
Raḥmetiñle yarlıgağıl yā Ğanī

Fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilāt⁶⁸⁹⁶

Biñ günāhı ‘afv ider bir şalavāt

Ger dilersiz bulasız oddan necāt⁶⁸⁹⁷

‘Aşk ile derd ile [ıydüñ] e’s-şalāt

⁶⁸⁸⁹ atamuz hem anamuz: atamuzı hem anamuzı E; atamuzı vālideyn L // kıl: it A

⁶⁸⁹⁰ (T230a) aşı [u]: aşı-ı A Ç E L M T / neslimüz: neslimüzi A, M / her kim: ne M // kamusun: kamusını Ç / ey: sen T

⁶⁸⁹¹ (M225b) beyit: - Ç L T / bu kitābuñ şāhibi: ecdādıyla pür-günāhkār Hüseyn E; Seyyid Aḥmed dağı M // günāhın: günāhların E

⁶⁸⁹² beyit: - A E M / şehr-i Vanuñ ulusı hem kışisin: şehr-i Sivası dağı ulusun kışisin L; meclisün hem ulusun hem küçüsün T // irkegin: irkin L

⁶⁸⁹³ derde dermān Muştafānuñ: dertlerine dermān ol ḥabībün E / Muştafānuñ: ol ḥabībün M

⁶⁸⁹⁴ beyit: - E / sen: gel A, M

⁶⁸⁹⁵ Bu beyit Ç’de takip eden beyitten sonra yazılmıştır. / okuyanı dınleyeni yazanı: kārı vü sāmī‘ ini kātibini A, M / yazanı: yazanı yazduranı E; yazdıruban yazanı T // raḥmetiñle yarlıgağıl: raḥmetüne garķ eyle hem E / yarlıgağıl: yarlıgağıl Ç; yarlıga sen T

⁶⁸⁹⁶ beyit: - E L T // Biñ günāhı ‘afv ider bir: vir Muḥammed Muştafāya A, M

⁶⁸⁹⁷ beyit: - A Ç E L M // [ıydüñ]: ıydin T

Her ki diler bu du^c āda bulına⁶⁸⁹⁸
Fātiḥa iḥsān ide ben kılına

Der-beyān-ı Aḥvāl-i Celbīb Kıssası*

Nāle kıl ey bülbül-i şāḥib-serīr⁶⁸⁹⁹
Bu fenā dünyāda gel olma şerīr

6900 Sev Ḥaḳḳı ḥaḳ sözleri eyle ḳabūl⁶⁹⁰⁰
Dü cihānda olmayasın tā melūl

E237a Hem gözetgil Muṣṭafānuñ ḥürmeti⁶⁹⁰¹
Şarf idegör yoluna cān u teni

Şer^c den hīç kıl ḳadar çıḳmayagör⁶⁹⁰²
Tā ki Ḥaḳdan olmayasın daḥı dūr

Ger elüñden gelür ise daḥı sen⁶⁹⁰³
Bir kişi nā-şer^c ider pes tıyasan

Cehd kıl Cibrīle itdürme anı⁶⁹⁰⁴
Tā saña imdād ide her dem Ġanī

6905 Zīrā Ḥaḳ Ḳādı olanda ol demin⁶⁹⁰⁵
Anı senden bil ki ister ol Mu^c in

Gel gözüm inşāf kıl inşāf kıl⁶⁹⁰⁶

⁶⁸⁹⁸ beyit: - A Ç E L M

* Der-beyān-ı Aḥvāl-i Celbīb Kıssası: Meclis-i Celbīb Ç; Der-beyān-ı Aḥvāl-i Celbīb Mülākī-yi Ḥazret-i Resūlu'llāh Şallā'llāhu 'Aleyh E / - L; Der-beyān-ı Aḥvāl-i Celbīb ve Mülākī-yi Ḥazret-i Resūl M; Dībāce T

⁶⁸⁹⁹ // fenā dünyāda gel olma: fenāda olma şāḥib-i A; fenāda olmayasın sen L / şerir: şehir M

⁶⁹⁰⁰ ḥaḳ sözleri eyle: sözlerin eyle hem L // tā: hem L; sen T

⁶⁹⁰¹ (A220b) gözetgil Muṣṭafānuñ ḥürmeti: bir Muṣṭafānıñ şer^c ini L / Muṣṭafānuñ: Muṣṭafā E M / ḥürmeti: ḥürmetin A; şer^c ini T // şarf idegör yoluna cān u: durma şarf eyle cānı Ç; tırma şarf eyle hem cānı L; durmagıl şarf eyle aña cān T / teni: tenin A

⁶⁹⁰² şer^c den: şer^c iden E M T / çıḳmayagör: çıḳmayasın Ç; ayrılmayagör T // tā ki Ḥaḳdan olmayasın: olmayasın tā ki Ḥaḳdan A E; olmaya tā ki Ḥaḳdan M / olmayasın daḥı dūr :daḥı dūr olmayasın Ç

⁶⁹⁰³ ger: kim A; hem L / elüñden: elinden T // nā-şer^c ider pes: kim nā-şer^c ide L; ide sen T / ider: itse A / pes: hem E M

⁶⁹⁰⁴ Cibrīle: Cebrā'ile A // saña imdād ide her dem Ġanī: saña imdād ider Rabb-i Ġanī L / her dem Ġanī: Rabb-i Ġanī A E M

⁶⁹⁰⁵ (L197b) zīrā: zīra Ç // Mu^c in: hemin A E M

⁶⁹⁰⁶ (T230b) beyit: - L // eliñden qoymagıl: elinden qoymagıl T

Dāmen-i şer‘ i eliñden koymağıl

Ger eliñden gelmez olursa a yār⁶⁹⁰⁷
Şer‘ i tutdurmaq aña nām-dār

Eyle ikrāh qalb ile bu işe sen⁶⁹⁰⁸
Dü cihānda olasin tā bū’l-ḥasen

Ç199a Şer‘ üñ ıssı alur andan dādını⁶⁹⁰⁹
Ḥāk ile yeksān ider bünyādını

6910 Muştafānuñ şer‘ idür zīrā kim ol⁶⁹¹⁰
Hem ḥabībidür anuñ daḥı resūl

Kim aña yār oldı buldı devleti⁶⁹¹¹
Bu cihānda ol cihānda şevketi

Aña yār olan odur şer‘ in tuta⁶⁹¹²
‘Aşkı yolunda anuñ cānın şata

Ne belā şiddet gelürse şabr ide⁶⁹¹³
Uymaya nefsi sözine qahr ide

Tā aña yār ola bula cenneti⁶⁹¹⁴
Bula Ḥākdan dürlü fāḥir ḥil‘ ati

6915 Bu söze vardur münāsib bir ḥaber⁶⁹¹⁵
Ravzadan naql eylerem ey mu‘teber

Ger gerekse size hem oddan necāt⁶⁹¹⁶
Muştafāya Müctebāya e’ş-şalāt

⁶⁹⁰⁷ eliñden: elinden T / olursa: ise hem L

⁶⁹⁰⁸ (M226a) qalb: qalbe T / bu: ol L // olasin tā bū’l-ḥasen: bulasin ebū’l-ḥasen L / olasin: ola A / bū’l-ḥasen: bir ḥasen Ç T

⁶⁹⁰⁹ beyit: - L

⁶⁹¹⁰ ki: kim A Ç E L M // anuñ daḥı resūl: Ḥudānuñ bilmiş ol L

⁶⁹¹¹ kim aña: aña kim L // ol cihānda şevketi: şefketi hem rif‘ ati L / ol: o T

⁶⁹¹² beyit: - L / şer‘ in tuta: şer‘ iñ duta T / tuta: duta Ç // cānın: cānıñ T

⁶⁹¹³ ne belā şiddet gelürse: daḥı her ne belā gelür L // sözine: şeytāna L / qahr: şabr Ç L; cebr T

⁶⁹¹⁴ tā aña yār ola bula: pes aña naşib ider ol L / tā: ne M; yā T // bula: giye T / dürlü fāḥir ḥil‘ ati: ‘aqla gelmez devleti L

⁶⁹¹⁵ // naql eylerem ey mu‘teber: Enes ibn-i Mālikden ḥaber L

⁶⁹¹⁶ (A221a) beyit: - L / hem oddan: oddan hem E / hem: - M

E237b İydüñüz kim tā şeff⁶⁹¹⁷ ola bize⁶⁹¹⁷
 Hāḡ Te⁶ āla raḡm ide ḡamumuza

Ol Enes hem ibn-i Mālik söyledi⁶⁹¹⁸
 Ol Yahūdī ⁶ālimi içre didi

Var idi Celbīb adı anuñ ⁶ayān⁶⁹¹⁹
 Milletinde ⁶ālim idi ol zamān

6920 Var idi bir oğlu anuñ ḡusne bay⁶⁹²⁰
 Gözleri hem siḡr idi ebrūsı yāy

Aḡzınuñ medḡin daḡı kimdür diye⁶⁹²¹
 Zīrā yoḡdur aḡzı kim medḡin ide

Söyleşende ⁶ālemi ḡayrān ider⁶⁹²²
 Ne ki ḡayrān belki ser-gerdān ider

Zülfünüñ her telleri şan bir kemend⁶⁹²³
 Anı görüp bend olur çoḡ derd-mend

Ḳaddi ḡulḡı daḡı hemtādur aña⁶⁹²⁴
 İsmi bil Heyhāt idi direm saña

6925 Gezerek bir gün atasınuñ a yār⁶⁹²⁵
 Ol ḡazānesine girdi ḡül⁶ izār

Gördi altundan daḡı hem bir ḡutı⁶⁹²⁶

⁶⁹¹⁷ iydüñüz: iydelim T // Bu beyitten sonra T'de "Ḥikāye" başlığı atılmıştır.

⁶⁹¹⁸ beyit: - L / hem: - A, M // ⁶ālimi içre didi: ⁶ālim içre söyledi M / ⁶ālimi: ⁶ālimleri T

⁶⁹¹⁹ adı anuñ: adına bil T // milletinde: milletinden T

⁶⁹²⁰ (T231a) bir oğlu anuñ: anuñ bir oğlu L / ḡusne: ḡusni Ç

⁶⁹²¹ medḡin: medḡiñ T / diye: ide Ç T; iden T // zīrā yoḡdur aḡzı kim medḡin ide: zīrā ḡudret virmişdi ki kimesneden L / zīrā: zīra Ç / medḡin: medḡiñ T / ide: diye A E M

⁶⁹²² ider: iden A // ne ki ḡayrān belki: belki ḡayrān bil ki T / ḡayrān: - Ç

⁶⁹²³ (M226b) her telleri: telleri hem A E M; telleri Ç // anı görüp bend olur çoḡ: ben olurdu anı görür L / görüp bend olur: görmiş bend olur Ç; görmiş bende olmuş T

⁶⁹²⁴ Bu mısra L'de sonraki mısrayla yer değiştirmiştir. / ḡaddi ḡulḡı daḡı hemtādur aña: hem ḡaddi ḡulḡı anuñ ḡamu hemtā Ç; ḡul olurdu gören yoḡsul bay aña L; hem haddi ḡulḡı ḡamu hemtāy aña T // ismi bil Heyhāt idi direm: ismi Heyhāt bil iydem daḡı A E M / saña: şaña L

⁶⁹²⁵ beyit: - Ç // girdi: girdi girdi E

Ağız misk ile mühürlenmiş katı

Ç199b Geldi ol Celbīb katına dil-melūl⁶⁹²⁷
Atası aña didi kim ey oğul

Yā niçün maḥzūn olupsın sen bugün⁶⁹²⁸
Söylegil aşı nedür hem dün ü gün

Didi gördüm ben ḥazīnede ‘ayān⁶⁹²⁹
Bir ıutı altun cevherlü hem nihān

6930 Anuñ içinde ne vardur ey ata⁶⁹³⁰
Kim baña göstürmedüñ vā ḥasretā

Atası aña didi pes ol demin⁶⁹³¹
Anda ya‘kūt u zümrüt yokdur hemīn

Līkī bir A‘rābī kişinüñ adı⁶⁹³²
Vardurur anuñ içinde bil didi

E238a Sen daḥī ‘ālimler ile niçe dem⁶⁹³³
Oturasın tırasın hem dem-be-dem

Oḳuyuban bilesin hem ol adı⁶⁹³⁴
Ma‘nāsın fehm idesin anuñ didi

6935 Çünkü Celbīb bu sözi kıldı tamām⁶⁹³⁵

⁶⁹²⁶ (L198a) altundan: altun T / hem: - Ç // misk ile mühürlenmiş katı: anuñ mühürlenmiş ey aḥī L / mühürlenmiş: mühürlenmiş key E

⁶⁹²⁷ ol Celbīb katına dil-melūl: Celbīb katına ol dem melūl A E M; oğlan atasına hem melūl L

⁶⁹²⁸ yā niçün maḥzūn olupsın sen bugün: ne içün maḥzūn-ı ğamsın ey oğul L / maḥzūn olupsın: maḥzūnsın T / olupsın sen bugün: olmışsın niçün Ç / olupsın sen: olursın A // aşı nedür hem dün ü gün: aşınlı nedür hem ey oğul L / dün ü: dün Ç T

⁶⁹²⁹ didi gördüm ben ḥazīnede: ben ḥazīnede didi gördüm Ç; oğlan didi ḥazīnede ben L; ben ḥazīnede gördümdü T // ıutu altun cevherlü hem: altundan ıutu gördüm ben L / cevherlü: cevher A; çehrelü Ç / hem: - T

⁶⁹³⁰ // baña göstürmedüñ vā ḥasretā: anı baña gösterseñ ey ata L / göstürmedüñ: gösterdüñ M; göstermedin T

⁶⁹³¹ (A221b) pes ol demin: sen ol emīn T / pes: kim L // anda ya‘kūt u zümrüt yokdur hemīn: şaña ta‘alluḳ degildür ol emīn L / ya‘kūt u: ya‘kūtı Ç / zümrüt: zümrüt T / yokdur: yok Ç E M

⁶⁹³² līkī: līkī A; leykin E; liyki M; leyki T / A‘rābī kişinüñ: A‘rābī’niñ anda L / kişinüñ: kişinüñ hem M // anuñ içinde: içinde anuñ A E M / bil didi: hem bil denī L

⁶⁹³³ beyit: - L // oturasın: otura M / tırasın hem: durasın sen Ç T

⁶⁹³⁴ beyit: - L / adı: eri A E M // didi: varı A E M

Dilerem ol pād-şāh-ı lā-yenām

İki gözinden anı kör eylesün⁶⁹³⁶
Raḥmetinden virmesin ḥor eylesin

Zīrā ‘ālem faḥrınıñ ismine ol⁶⁹³⁷
Diye bir A‘rābī kişi ol çoğol

Dimeye kim dertlüler dermānınıñ⁶⁹³⁸
Dimeye kim cānlular cānānınıñ

Dimeye dürr kânıdur hem cismi dürr⁶⁹³⁹
Ya‘nī Maḥmūd hem Muḥammed ismidür

6940 Adını taḥfif ide anuñ ‘ayān⁶⁹⁴⁰
Bulmasun nār-ı cehennemden emān

Yine söz başına geldük cān-ı men⁶⁹⁴¹
Kim neler olmuş cihānda diñle sen

Gice oldı atası içdi şarāb⁶⁹⁴²
Sarḥoş oldı ḥālī hem oldı ḥarāb

Oğlu Heyḥāt bir çırāk aldı ele⁶⁹⁴³
Ol ḥazīne içre hem girdi yine

Ç200a Kütunuñ ağızını açdı ol zamān⁶⁹⁴⁴
Gördi bir nūr zāhir oldı bī-gümān

⁶⁹³⁵ (T231b) Celbīb: oğlan L

⁶⁹³⁶ beyit: - L / gözinden: gözüni A E M / eylesün: eyledi M

⁶⁹³⁷ ‘ālem faḥrınıñ ismine: faḥr-ı ‘ālemiñ ismidür L // diye bir A‘rābī kişi ol: nice A‘rābī dirseñ ey L / A‘rābī kişi: A‘rābīdür hem A E M

⁶⁹³⁸ (M227a) dimeye kim: dimiyorsuñ L // dimeye kim: dimiyorsuñ L / cānānınıñ: cānınıñ A

⁶⁹³⁹ dimeye dürr kânıdur hem cismi dürr: dimiyorsuñ Ḥabību’llāh ismidür L / dimeye: dimeye kim A E M / hem: - Ç T // hem: - Ç T

⁶⁹⁴⁰ adını taḥfif ide: ismi taḥfif idesen L / ide: iden T // bulmasun nār-ı cehennemden emān: bulasın nār-ı caḥīmde sen hemān L / cehennemden: caḥīmden M; caḥīmden ol T

⁶⁹⁴¹ söz başına geldük: geldük söz başına L / geldük: geldüm E M // kim neler olmuş cihānda: babası neler işledi L

⁶⁹⁴² oldı atası içdi: atası içdi hem A // oldı ḥālī hem oldı: oldı hem ḥālī Ç; oldı ḥālī oldı hem E; olup ḥāl oldı hem L; olup ol ḥālī T

⁶⁹⁴³ Heyḥāt: Hābhāb T / çırāk: çırāğ Ç // ḥazīne içre: ḥazīneye Ç / hem girdi: girdi hem A / hem: - T

⁶⁹⁴⁴ (L197b) kütunuñ: kütunuñ E L // bī-gümān: pes ‘ayān A

6945 Kim görünmezdi ırāğūñ şu⁶⁹⁴⁵ lesi⁶⁹⁴⁵
Nūr-ı iyāsından gümānsız ey kiři

utu içre bir beyāz kāğıd a yār⁶⁹⁴⁶
Yazulu üstünde gördi āşikār

Lā ilāhe dağı illā'llāh hem⁶⁹⁴⁷
Bil Muḥammedür Resūlu'llāh hem

E238b Dağı böyle bir Muḥammedür güzīn⁶⁹⁴⁸
Sözi ur'ān dīni İslāmdur mubīn

Ḥalkı hem Allāha ol da⁶⁹⁴⁹ vet ider⁶⁹⁴⁹
Kim uyarsa cennete alup gider

6950 Tatlu dillü orta boylu gül⁶⁹⁵⁰ izār⁶⁹⁵⁰
İnce kaşlu ümmetine yār-ı ğār

Ḥulkı huyı hem açar şudan temīz⁶⁹⁵¹
Biz uluñ andan ayırma ey⁶⁹⁵¹ 'Azīz

Yüzümüz ağı bī-günah eyle bizi⁶⁹⁵²
Aña yār it sen bizim amumuzu

Çünkü Heyhāt ol mübārek ismini⁶⁹⁵³
Görüben odlara şaldı cismini

Gözlerine sürüben zār eyledi⁶⁹⁵⁴
Aḥmedüñ⁶⁹⁵⁴ 'aşkı anı nār eyledi

⁶⁹⁴⁵ görünmezdi ırāğūñ: görünmez oldu ırāk L // iyāsından gümānsız ey kiři: iyāsıdurur hem şu⁶⁹⁴⁵ lesi L / gümānsız: gümān sen T

⁶⁹⁴⁶ (A222a) utu: utu E L / beyāz: beyāz A T // üstünde: hem anda L; gö üstinde T

⁶⁹⁴⁷ dağı illā'llāh: illā'llāh A L M / illā'llāhdurur E // bil: - L

⁶⁹⁴⁸ beyit: - L / böyle bir: bir böyle T / Muḥammedür: Muḥammed M // mubīn: hemīn 

⁶⁹⁴⁹ beyit: - L / hem Allāha: Allāha hem A // alup: alur M

⁶⁹⁵⁰ (T232a) beyit: - L / tatlu: datlu 

⁶⁹⁵¹ beyit: - L // ey: yā A E M

⁶⁹⁵² beyit: - L

⁶⁹⁵³ (M227b) Heyhāt: Hābhāb T / mübārek ismini: cismi pāk A // görüben odlara şaldı cismini: ismini görüben odlara şaldı aşlı pāk E

⁶⁹⁵⁴ zār: yād A E M // nār: zār A E M

6955 Yā Muḥammed ben bileydüm didi sen⁶⁹⁵⁵
Ol melā'ikler ile gökde misin

Yoksa deryālar içinde şimdi hem⁶⁹⁵⁶
Bile misin ol balıklarla bu dem

Anı diyüp ağlar idi ol cevān⁶⁹⁵⁷
Tā ki bī-hūş oluban düşdi hemān

Atası huddāmıyla geldi a yār⁶⁹⁵⁸
Gördi bī-hūş yatmış oğlu hāk-sār

Götürüp geldi atasına anı⁶⁹⁵⁹
Gördi bu hāl içre ata oğlunu

Ç200b 6960 Üstüne düşdi anuñ pes ağladı⁶⁹⁶⁰
Ağlamağ ile yüregın tağladı

Gözin açdı atasına söyledi⁶⁹⁶¹
Hāk Te'ālādan recām budur didi

Gözleriñe ol ziyā hīç virmesün⁶⁹⁶²
Bu pīr 'ömründe saña raḥm itmesün

E239a Sen baña bu ana dek bildürmedüñ⁶⁹⁶³
Kim Muḥammed kimdürür bildürmedüñ

Atası tıydu ol oğlanuñ sözün⁶⁹⁶⁴

⁶⁹⁵⁵ sen: seni L // gökde misin gökde seni L

⁶⁹⁵⁶ hem: sen M // balıklarla bu dem: balıklar ile hem L / bu dem: hem T

⁶⁹⁵⁷ cevān: cūvān A E M // oluban düşdi hemān: yatmış oğlu hāk-sār Ç

⁶⁹⁵⁸ beyit: - Ç / atası: ata M / huddāmıyla geldi: üstüne geldi hem L // yatmış oğlu: oğlu yatmış L

⁶⁹⁵⁹ atasına: atasıyla A E M // hāl: hāli M / ata: tā hem L

⁶⁹⁶⁰ düşdi anuñ: düşüp hemān L // ağlamağ ile: ağlamağla yüregini L / ağlamağ ile: ağlamağ ile T /
t: ağladı: dağladı Ç M T

⁶⁹⁶¹ (A222b) açdı: açup L

⁶⁹⁶² // bu pīr 'ömründe saña: pīr 'ömründe saña hīç L / bu: - Ç / 'ömründe: 'ömrinden T / pīr: pīr M

⁶⁹⁶³ ana: vaḳte L / ana dek: anadan T / bildürmedüñ: bildirmedin Ç E T // kim Muḥammed kimdürür
bildürmedüñ: Muḥammed hem kimdürür hīç dimedin L / kim: hem T / bildürmedüñ: hem ol emīn A
E; hem Emīn dimedin Ç; bildirmedin T

⁶⁹⁶⁴ (L199a) tıydu: duydu A Ç / ol oğlanuñ sözün: ol oğlan sözün Ç; o oğlanuñ sözünü L; ol oğlan
sözlerin T // tıtdı saçın hem yire sürdi yüzün: yoldı yüzün başına doldı özünü L / tıtdı saçın hem: dutdı
saçın T / tıtdı: dutdı Ç / sürdi: urdı M

Ṭutdı saçın hem yire sürdi yüzün

6965 Dostlarından niçe kimse bildiler⁶⁹⁶⁵
Ol zamān Celbīb atına geldiler

Oqlana bī-ad arblar urdı ol⁶⁹⁶⁶
Bī-ūş olup[yatur] idi bilmiş ol

Didiler yā Şeyḥ ömrüñ bil ayān⁶⁹⁶⁷
atı çok olduca bu demde inan

Zā'ıl olur daı akluñ āşikār⁶⁹⁶⁸
Niye dögersin bu oqlanı figār

Didi kim ben dilerem anı bu dem⁶⁹⁶⁹
Kim helāk idem göresiz dem-be-dem

6970 Didiler niün anı öldüresin⁶⁹⁷⁰
Ālemi hep üstüñe güldüresin

Didi kim bilüñ Muḥammede ĩmān⁶⁹⁷¹
Pes getürmişdür bu oqlan bu zamān

Anuñ iün iderem anı helāk⁶⁹⁷²
Didiler ol oqlana ey cism-i pāk

Sen bilürsin al bizden amu hep⁶⁹⁷³
Ögrenürler dīni sen ekme ta' ab

⁶⁹⁶⁵ (T232b) dostlarından niçe kimse bildiler: arabāları daı hep uydılar L / dostlarından: dostlarında
 // Celbīb atına: hep dirilüben L

⁶⁹⁶⁶ beyit: - A  E M T // [yatur]: yatur L

⁶⁹⁶⁷ didiler yā Şeyḥ ömrüñ: arabāları didiler L / ömrüñ: ömrin T // olduca bu demde: dögdükde bu
demde sen L / olduca: olduda A E M / bu: o M / inan: yaman T

⁶⁹⁶⁸ akluñ: aklı L // niye: nite A E; nişe ; nice L / oqlanı: oqlanı sen L / figār: nigār T / M'de bu
beyitten sonra kitabın sonuna kadar sayfalar eksiktir.

⁶⁹⁶⁹ beyit: - M // idem göresiz: itsem gerekdür L

⁶⁹⁷⁰ beyit: - M / niün anı: anı niün L // hep üstüñe: üstüñe hep E

⁶⁹⁷¹ beyit: - M / Muḥammede ĩmān: ol Muḥammede ayān A / Muḥammede: Muḥammede hem L //
pes: ün T / getürmişdür bu oqlan: ĩmān getürmişdürür A / oqlan: oqlanı E

⁶⁹⁷² anuñ: anı; anı: bu dem T / iderem : eylerem L // oqlana: oqlanı T / cism-i: bī-cismi L

⁶⁹⁷³ beyit: - L M / bilürsin al bizden amu: bilürsin amu al bizden A; bilüp al yirden amu ;
bilürsin amu al birden T

Dağı iderler ‘ibâdetler kamu⁶⁹⁷⁴
Bizim için her dem ey gökcek hulu

6975 Pes size lâıık odur kim ey oğıul⁶⁹⁷⁵
Ata hem ana dīnin itgil kabūl

Çok naşıhat itdi zu‘ mınca olar⁶⁹⁷⁶
Gördiler te’şiri yokdur bildiler

Ç201a Didiler yā Şeyh bu oğıluñ senūñ⁶⁹⁷⁷
Bu işi itmiş aña bil devletūñ

Sen anı zindāna koyğıl bu demīn⁶⁹⁷⁸
Çıb yalıncağ dağı aç eyle hemīn

E239b Kim varup ide ferāğat bu işi⁶⁹⁷⁹
Çekmeyesin dağı ayruğ teşvīşi

6980 Atası anı işitdi pes ‘ayān⁶⁹⁸⁰
Bir karañu oda koydı ol zamān

Ta‘yīn itdi aña üç günde a yār⁶⁹⁸¹
Vireler buraya nānı dil-figār

Vireler hem bir çanağ bil tuzlu şu⁶⁹⁸²
Tā ki tebdīl ola andan nīk-hū

Niçe dem oğılan ol oda qaldı bil⁶⁹⁸³

⁶⁹⁷⁴ beyit: - L M / ‘ibâdetler: ‘ibâdetler hem E

⁶⁹⁷⁵ beyit: - M / size lâıık odur kim: saña lâıık oldur ki L / kim: ki T // hem ana dīnin itgil: ana dīnini eyle L; ana hem dīnin eyle T / itgil: eyle A E

⁶⁹⁷⁶ beyit: - M / naşıhat: naşıhat T // te’şiri: te’şir E

⁶⁹⁷⁷ (A223a) beyit: - M / yā Şeyh: ey şeyh L / oğıluñ: oğıluñ çün T // itmiş aña bil devletūñ: kılmış hem kār itmez sözüñ L; bilmiş aña bil devleti T

⁶⁹⁷⁸ beyit: - M / sen anı: anı sen A E / koyğıl: koygıl Ç L T // çıb yalıncağ dağı aç eyle: bir zamān terbiyye olsun bu L

⁶⁹⁷⁹ beyit: - M // çekmeyesin: çekmeyesin L / dağı: - T / ayruğ: ğayrı A E

⁶⁹⁸⁰ beyit: - M / pes ‘ayān: bu zamān A E // karañu oda koydı ol zamān: karanlık zindāna koydı hemān L / ol zamān: pes ‘ayān A E

(L199b; T233a) beyit: - M / ta‘yīn: ta‘yin T

⁶⁹⁸¹ beyit: - M / hem bir çanağ bil: bir çanağ hem A / hem: - ; şu: şuy L / bil: - E / tuzlu: duzlu T // nīk-hū: hem hūy L

⁶⁹⁸² beyit: - M / dem oğılan ol oda: zindān içre qaldı L / dem: dem ol; bil: pes E / ol: Ç // ev içi başdan başa nūr oldı: zindān içre nūr ile hem tıldı L / bil: pes E

Ev içi başdan başa nūr oldı bil

Yimez içmez dem-be-dem ağlar idi⁶⁹⁸⁴

Yā Muḥammed yā Muḥammed dir idi

6985 Atası şandı kim ol oğlan a yār⁶⁹⁸⁵

Didügi sözden dönüpdür aşıkār

Didi oğlana atası ey oğul⁶⁹⁸⁶

Nişe ağlarsın niye hâtır-melûl

Ağladı didi beni bilgil ata⁶⁹⁸⁷

Ol Muḥammed şevkıdur vā ḥasretā

Didi atası aña kim ey fülân⁶⁹⁸⁸

Bu ‘azāb ile seni bilgil ‘ayān

Yā helāk itsem gerek bu dem seni⁶⁹⁸⁹

Yā ferāğat idesin sen ol dīni

6990 Didi oğlan ey ata bu ‘ışk benüm⁶⁹⁹⁰

Çıkmıyor benden sever cānum tenüm

Ol dem içre ol münâcât eyledi⁶⁹⁹¹

Hâlıkına ‘arz-ı hâcât eyledi

Ç201b

Didi kim ey Hâlık-ı levh u qalem⁶⁹⁹²

Qullarından bende bir ednā qulam

Qıl münevver qalbümi sen ey Ğanī⁶⁹⁹³

⁶⁹⁸⁴ beyit: - M // dir: dirdi L

⁶⁹⁸⁵ beyit: - M / atası şandı kim: şandı kim atası T / ol: - L

⁶⁹⁸⁶ beyit: - M / oğlana atası: atası oğlana L // nişe ağlarsın niye hâtır-melûl: nice ağlarsın burada ey oğul L / nişe: nite; niye: niçün A E / ağlarsın: ağlarsın Ç

⁶⁹⁸⁷ beyit: - M / bilgil: bil yā T

⁶⁹⁸⁸ beyit: - M / didi atası aña: atası aña didi A / fülân: oğul Ç L T // ‘ayān: oğul T

⁶⁹⁸⁹ beyit: - M / yā: hem L // dīni: dini A; denī E

⁶⁹⁹⁰ beyit: - M / oğlan ey ata bu ‘ışk: içre bu ‘ışkum L // çıkmıyor: çıkma z Ç L T / cānum: cānum hem L

⁶⁹⁹¹ beyit: - M / ol münâcât: ‘arz-ı hâcât L // Hâlıkına ‘arz-ı hâcât eyledi: Hâlıkı yüz urup pes söyledi L

⁶⁹⁹² (A223b) beyit: - M / levh u: levh Ç L T // qullarından bende bir: qullarından ben dahı A / qullarından: qullarında Ç T; qullarından E

Ekl [ü] şurbum pāk kıl toyla beni

E240a Pes kabûl itdi du‘âsın lâ-yenâm⁶⁹⁹⁴
Ekl [ü] şurbı pāk olup geldi ta‘âm

6995 Cennet içre gelür idi tamâmı⁶⁹⁹⁵
Ekl [ü] şurbuñ pāk-ı zâtıñ tamâmı

Niçe yıllar geçdi şoñra ey cevân⁶⁹⁹⁶
Ol Muḥammed ḥâtem-i peygamberân

Mekkenen hicret idüben geldi ol⁶⁹⁹⁷
Ya‘nî başlar tâcı Aḥmed ol Reşûl

Ya‘nî gözler nûrı her derde şifâ⁶⁹⁹⁸
Ya‘nî Maḥmûd [u] Muḥammed Muştafâ

Pes Medîne şehrine geldi ‘ayân⁶⁹⁹⁹
Hem işitdi Celbîb anı der-zamân

7000 Tağlaruñ çobanını götürdi ol⁷⁰⁰⁰
Kendü ḥuddâmı kâmusı bilmiş ol

Cümlesine didi kim bu dem bilüñ⁷⁰⁰¹
Her ne dirsem size siz anı kılüñ

Sözümü tutarsañuz daḥı ‘ayân⁷⁰⁰²
Sizi âzâd eylerem ben bu zamân

⁶⁹⁹³ beyit: - M // ekl [ü]: ekl A Ç E L T / kıl: idüp A E

⁶⁹⁹⁴ beyit: - M / pes: çün T / pes kabûl itdi du‘âsın lâ-yenâm: münâcâtıñ tamâmında ey ḥoca L // ekl [ü] şurbı pāk olup geldi ta‘âm: ekl şurb nice oldı gör nice L / ekl [ü]: ekl A Ç E T

⁶⁹⁹⁵ beyit: - A Ç E M T // ekl [ü]: ekl-i L

⁶⁹⁹⁶ (L200a) beyit: - M / geçdi şoñra ey cevân: böyle geçdi rûz-gâr L / geçdi: çekdi A / cevân: cüvân A E // ol Muḥammed ḥâtem-i peygamberân: ba‘ de hem nice oldı rûzgâr L / ḥâtem-i: ḥâtime-i A

⁶⁹⁹⁷ (T233b) beyit: - M / Mekkenen hicret idüben geldi ol: ol ḥâtem-i peygamberân hicret idüp L / ya‘nî başlar tâcı Aḥmed ol Reşûl: geldi Medîneye hem hicret idüp L / başlar tâcı Aḥmed ol: ol gözlere nûr başlar tâcı E

⁶⁹⁹⁸ beyit: - M / gözler nûrı her: ol şâh-ı sulṭân E / her: ol A // [u]: - A Ç E L T

⁶⁹⁹⁹ beyit: - M // der-zamân: der-miyân Ç; ol zamân L

⁷⁰⁰⁰ beyit: - M / tağlaruñ çobanını götürdi: cümle çobanını götürdi hem L / tağlaruñ: dağlaruñ Ç L M T / çobanını: başına çün A E // kendü: kendi Ç L T / ḥuddâmı kâmusı: ḥuddâm idi hep L; ḥuddâmıydı kâmu T / kâmusı: kâmusını Ç

⁷⁰⁰¹ beyit: - M / kim bu dem: kim budur A; ya‘nî siz L // siz anı: anı siz A E

⁷⁰⁰² beyit: - M / sözümi: sözüm A / tutarsañuz: dutarsañuz Ç // bu: ol T

Didiler her ne diseñ biz ıdevüz⁷⁰⁰³
 Ƙanda göndürseñ bizi biz gıdevüz

Didi bu oğlanı siz hem tızirek⁷⁰⁰⁴
 Getüresiz ƙağlara bu dem gerek

7005 Hızmetüñüzde anı ƙıldurasız⁷⁰⁰⁵
 Her ne şa^c b iş var aña bildüresiz

Ol dem andan ben bunun adın diyem⁷⁰⁰⁶
 Vardurur oğlum dağı ben söylemem

Ol benüm oğlum degildür biliñüz⁷⁰⁰⁷
 Her ne zağmet var aña siz ƙıluñuz

Pes buyurdı oğlunu getürdiler⁷⁰⁰⁸
 Başına urup anı yitürdiler

Ç202a Ellerin bağıladılar ol dem anuñ⁷⁰⁰⁹
 Pâyine zincir ƙağup hem ol cânuñ

E240b 7010 Gör bu bāğıl dinden ötri nitdi ol⁷⁰¹⁰
 Bu işi kim itdi ve işitdi ol

Sen ki Hāğ dīni tutupsın āşikār⁷⁰¹¹
 Lāyık-ı mü 'min odur bu dem a yār

Cān u baş viresin hem hān-mān⁷⁰¹²

⁷⁰⁰³ beyit: - M / diseñ biz ıdevüz: ıdevüz anı A; dirseñ biz ıderüz E; dir iseñ ƙılavuz L; disen ıder biz T // bizi biz gıdevüz: gıderüz ey deni A / göndürseñ: gönderürseñ L; göndersen T / gıdevüz: gıderüz E L T

⁷⁰⁰⁴ beyit: - M / bu oğlanı siz hem: kim siz bu oğlanı T / didi: didi kim L / hem: - Ç // ƙağlara: dağlara Ç T

⁷⁰⁰⁵ beyit: - M / hızmetüñüzde anı ƙıldurasız: hızmetüñüzi hep itdüresiz L // bildüresiz: ƙıl durasız A; gördüresiz E L; itdiresinüz T

⁷⁰⁰⁶ beyit: - M / ben bunun adın diyem: adını ben söyleyem L // dağı ben: benüm hem L

⁷⁰⁰⁷ beyit: - M / degildür: degildür siz T // var aña siz: var ise hem L

⁷⁰⁰⁸ (A224a) beyit: - M // urup: vurup E

⁷⁰⁰⁹ beyit: - M // zincir: zencir A E / ƙağup hem: dağuban A Ç; ƙağup E; dağup T

⁷⁰¹⁰ beyit: - M / dinden ötri nitdi: din için nitdi hem L / ötri: ötüri E // Bu işi kim itdi ve işitdi ol: böyle kim itdi ne geldi başa bil L; kim işitdi bu işi kim itdi ol T / itdi ve işitdi: işitdi itdi Ç

⁷⁰¹¹ (L200b) beyit: - M / Hāğ dīni tutupsın: dīni tutupsın Hāğ E // mü 'min odur: mü 'mīn oldır T

Ƙanda ƙaldı kızı oğlan ey merdümān

Ʀutasın pes Muştafānuñ şer^c ini⁷⁰¹³
Ʀutdurasın dağı şer^c ile anı

Göresin cennetlerüñ ol Hālıķuñ⁷⁰¹⁴
Yıyesin ni^c metlerin ol Rāzıķuñ

7015 Lāyık-ı İslām budur ey gözlerim⁷⁰¹⁵
Ʀuta şer^c i diñleye bu sözlerim

Yoksa ger Ƙādir olasın bil aña⁷⁰¹⁶
Şer^c ini Ʀutdurmađa direm saña

Sen o yolda baş virüp itmeyesin⁷⁰¹⁷
Bil ki bu devletlere yitmeyesin

Hem şeff^c olmaz saña faħr-ı ciħān⁷⁰¹⁸
Bu söze itme gümān itme gümān

Götürüp Heyhātı anlar gitdiler⁷⁰¹⁹
El ayak bağlu anı gör nitdiler

7020 Gündüzin ƙamu ƞavara ol cevān⁷⁰²⁰
Şu virürdi dağı hem ol görklü cān

Giceler tā şubħa dek ol cānları⁷⁰²¹
Uyumazdı bekler idi anları

Bir gice oldı ƙaranlık āşikār⁷⁰²²
Yağdı yağmur ^c ālemi ƞutdı a yār

⁷⁰¹² (T234a) beyit: - L M / cān u: cān-ı Ç T / baş: başını Ç; başı T // ey: - T / merdümān: merdimān A

⁷⁰¹³ beyit: - L M / ƞutasın: dutasın Ç T // ƞutdurasın: tutdurasın Ç / şer^c: cebr Ç E T

⁷⁰¹⁴ beyit: - L M // Hālıķuñ: Hālıķın Ç // Rāzıķuñ: Rāzıķın Ç

⁷⁰¹⁵ beyit: - L M // ƞuta: duta Ç / diñleye: diñleye

⁷⁰¹⁶ beyit: - L M / ger: eger E / Ƙādir: Ƙādır T // şer^c ini: şer^c in E / ƞutdurmađa: dutdurmağa Ç

⁷⁰¹⁷ beyit: - L M / itmeyesin: yanmayasın T

⁷⁰¹⁸ beyit: - L M

⁷⁰¹⁹ beyit: - M / Heyhātı: Hābhābı T // gör nitdiler: gözetdiler Ç; göturdiler T

⁷⁰²⁰ beyit: - M / cevān: cūvān A E // dađı hem: - Ç; anları T

⁷⁰²¹ beyit: - M / giceler: giceden T // giceler tā şubħa dek ol cānları: hem giceler tā şubħ olanda anları

L / giceler: giceden T / şubħa dek: tā şubħ olunca A E

⁷⁰²² beyit: - M / ƙaranlık: ƙaranu A E L; ƙarangu Ç // ƞutdı: dutdı Ç

Ellerin kaldırdı Heyhāt ey aḥī⁷⁰²³
Pes münācāt itdi Ḥaḫḫa ey saḥī

Didi kim yā Rab bu yağmurları⁷⁰²⁴
Yağdurursun kim dirilde yerleri

Ç202b E241a 7025 ‘ Aṭş yirler ḳanmaḳ içün bu demin⁷⁰²⁵
‘ Abdiñe şu virmek içün raḫmetin

Pes benüm ‘ aṭşum daḥı vardır bu dem⁷⁰²⁶
Muṣṭafāyı görmeye ey pür-kerem

Ġalib-i ‘ aṭşum baña göster didi⁷⁰²⁷
Şevḳi ġalibdür aña hem söyledi

Ol zamān içinde pes ey kām-kār⁷⁰²⁸
Bend-i bāğın çözdü anuñ Kird-ğār

Pes Muḫammedle anuñ mābeyni hem⁷⁰²⁹
Bil ki seksen fersaḥ idi ey dedem

7030 Ol Medīne şehrine hem ol cevān⁷⁰³⁰
Şubḥ vaḳti dāḥil oldı bī-gümān

Yirleri ṭayy eyledi ḥaḫḫ eyleyen⁷⁰³¹
Kindürür ḫikmetlerin seyr eyleyen

Bir ḳapuya pes irişdi nām-dār⁷⁰³²
Ol ḳapu önünde ṭırdı şāh-vār

Ḳapusıydı bir erüñ dirler hele⁷⁰³³

⁷⁰²³ (A224b) beyit: - M / Heyhāt: Hābhāb T // itdi Ḥaḫḫa ey: eyledi Ḥaḫḫa L / ey: ol E T

⁷⁰²⁴ beyit: - M // yā Rab bu yağmurları: bu yağmurları yā Rab varı E / bu: - L // dirilde: dirilde bu T

⁷⁰²⁵ beyit: - L M / bu demin: yirleri T // raḫmetin: rehberin T

⁷⁰²⁶ beyit: - L M

⁷⁰²⁷ (T234b) beyit: - A, M

⁷⁰²⁸ beyit: - M / içinde pes ey: içre hemān pes L // bāğın: bāğın T / çözdü: çizdi A E

⁷⁰²⁹ beyit: - M / Muḫammedle: Muḫammed ile E // dedem: himem A E

⁷⁰³⁰ beyit: - M / cevān: cūvān A E

⁷⁰³¹ beyit: - M / ṭayy eyledi ḥaḫḫ eyleyen: ṭayy eyleyen ḥaḫḫ eyledi L; ḥaḫḫ eyleyen ṭayy eyledi T // kindürür ḫikmetlerin seyr eyleyen: ḫikmetlerin görünce seyr eyledi L

⁷⁰³² beyit: - M / pes: çün T // ṭırdı şāh-vār: gördü şehsüvār T / ṭırdı: durdı Ç

Adına ‘ Ammār ibn-i ve Aş ile

Çıkdı ‘ Ammār kapusına ol zamān⁷⁰³⁴
Gördi kapısı önünde bir cevān

7035 Boynu egri yüregü tağlu anuñ⁷⁰³⁵
Didi ‘ Ammār ey oğul ne eksügün

Ac iseñ etmek virem bu dem saña⁷⁰³⁶
Hem şuşuzsañ söylegil dağı baña

Ġamlı ğamlı nişe tırımışsın a yār⁷⁰³⁷
Hall idem her mişkilin di āşikār

Didi yā Şeyh kudretim yokdur benüm⁷⁰³⁸
Sırrımı keşf itmeye cânım benüm

Didi Şeyh vech-i Muhammed haqqıçün⁷⁰³⁹
Ger baña sırrın diseñ Allāh içün

E241b 7040 Ne kadar kim kudretim vardur ‘ ayān⁷⁰⁴⁰
Sa‘ y idem işiñde bilgil bu zamān

Ç203a Çün Muhammed ismini işitdi ol⁷⁰⁴¹
Ağlamağı pes yine iş itdi ol

Didi yā Şeyh sen baña bu dem digil⁷⁰⁴²
Sen görmişsin anı hem söylegil

Şeyh aña didi belī ben görmişem⁷⁰⁴³

⁷⁰³³ beyit: - M / kapusıydı bir erün dirler hele: kapısı idi ‘ Ammārın hikmetle L / dirler: pes ol A; dir Ç; dir ol E // adına ‘ Ammār ibni: adı ‘ Ammār ibni dirler A E / ibni: bin L

⁷⁰³⁴ beyit: - M / kapusına: çün önden L // gördi: gördi ‘ Ammār E / cevān: cüvān A E

⁷⁰³⁵ (L201a) beyit: - M / tağlu: dağlu Ç T // ne eksügün: neñdür seniñ Ç; nedür seniñ L T

⁷⁰³⁶ beyit: - M / iseñ: isen T / virem bu dem saña: saña bu dem A; virem saña bu dem E / saña: şaña L

⁷⁰³⁷ beyit: - M / ğamlı nişe: bī-kes nice L / nişe: nite A E / tırımışsın: durmuşsın Ç T

⁷⁰³⁸ (A225a) beyit: - M / yokdur: budur Ç // cânım benüm: yokdur hālüm L

⁷⁰³⁹ beyit: - M / Şeyh vech-i: ‘ Ammār vecd-i A; ‘ Ammār vech-i E / Muhammed: Aḥmed T // sırrın: sırrıñ A Ç E L M / diseñ: digil L; disen T

⁷⁰⁴⁰ beyit: - M // idem işiñde bilgil bu zamān: iderem işüñi görem hemān L / işiñde: işiñ A; işinde T

⁷⁰⁴¹ beyit: - M / ismini: ismin A // pes: hem L / yine iş itdi: iş itdi yine A

⁷⁰⁴² (T235a) beyit: - M // sen görmişsin anı hem: sen görüpsin anı bu dem A E; resül sen görmiş iseñ L

⁷⁰⁴³ beyit: - M / Şeyh aña didi belī ben: didi ‘ Ammār ben belī hem L // ben anuñ yüz: dağı yüzüm L

Ayağına ben anuñ yüz sürmişem

Didi Şeyhe ol Muḥammed ḥürmeti⁷⁰⁴⁴

Baňa gel olğıl yakın it ülfeti

7045 Aňa Şeyḥ ol demde oldı pes yakın⁷⁰⁴⁵

Gel Muḥammed ‘āşıkına hoş bakın

Sen daḥı ben ümmetüm dirsın aňa⁷⁰⁴⁶

İşidüp toprakları koy başıña

Düşdi Heyhât gözleri üzre hemân⁷⁰⁴⁷

Didi ey gözler beşâret bu zamân

Ol Muḥammedi bu dem siz gördüñüz⁷⁰⁴⁸

Çünkü anı göreni siz gördüñüz

Düşdi Şeyḥün ayağına yine ol⁷⁰⁴⁹

Gözlerin Şeyḥ öpdı didi ey oğul

7050 Bâreka’llâh yaşın az ey şâh-bâz⁷⁰⁵⁰

Lîk ‘aqluñ kâmil itmiş bî-niyâz

Şeyḥ anuñ tutdı elini bâ-uşûl⁷⁰⁵¹

Muṣṭafâya pes getürdi bilmiş ol

Ayağına düşüben çâr eyledi⁷⁰⁵²

Buldı dermân derdine yâr eyledi

⁷⁰⁴⁴ beyit: - M / Şeyhe ol: ‘Ammâre L // baňa gel olğıl yakın it ülfeti: hem baňa söyle medḥini katı L / baňa gel olğıl yakın: gel baňa yakın ol T / olğıl: olğıl Ç

⁷⁰⁴⁵ beyit: - M / Şeyḥ ol demde oldı pes: yakın geldi hem M / pes: - A; hem E; çün T // gel Muḥammed ‘āşıkına hoş: Muḥammedün ‘āşıkına siz L / ‘āşıkına: ‘aşıkına; bakın: bakıñ Ç / hoş: bir A E

⁷⁰⁴⁶ beyit: - L M / dirsın: dirseñ Ç

⁷⁰⁴⁷ beyit: - M / Heyhât gözleri üzre: Heyhât yüzi üstine L; Hâbhab gözleri üste L // ey gözler beşâret bu zamân: gözler şaňa beşâret hemân L / bu: ol Ç

⁷⁰⁴⁸ beyit: - M / gördüñüz: görüñüz E // çünkü anı göreni siz gördüñüz: murâdumca maḥşûdlara irdüñüz L / çünkü: çünkim E / göreni siz gördüñüz: görene siz irdiniz T

⁷⁰⁴⁹ beyit: - M // Şeyḥ öpdı didi: ‘Ammâr öpdı L

⁷⁰⁵⁰ beyit: - M / bâreka’llâh: maşâa’llâh T // lîk: lîkin A Ç; leykin E; liyki L; / ‘aqluñ: ‘aqlın Ç

⁷⁰⁵¹ (L201b) beyit: - M / Şeyḥ: ‘Ammâr; elini: elin L / anuñ tutdı elini: anuñ elini tutdı A; elini tutdı anuñ E / tutdı: dutdı Ç / bâ-uşûl: bâ-üşûl T // Muṣṭafâya pes getürdi bilmiş: Muṣṭafânuñ yanına getürdi A E

⁷⁰⁵² beyit: - M / ayağına düşüben: peygâmbere düşüp hem L // dermân derdine yâr: derdine dermân çâr A E T; derdine dermân çâr Ç

Cebrâ 'ile vahy kıldı Hâk Te'âl⁷⁰⁵³
Ya' nî şanı yüksek ol Celle Celâl

Nâzil oldı Muştafâya söyledi⁷⁰⁵⁴
Yâ Muhammed bilgil ol Hâlîk didi

E242a 7055 Hem selâm itdi saña buyurdı ol⁷⁰⁵⁵
Geldi Heyhât ol resûle bâ-uşûl

Anı çok sevsin Muhammed bu demin⁷⁰⁵⁶
Dağı çok hazz eylesün direm saña hemîn

Ç203b Zîrâ kim ümmet içinde ol kadar⁷⁰⁵⁷
Yokdurur Heyhât gibi anı sever

Ümmet iseñ sen dağı ey yol eri⁷⁰⁵⁸
Görmedün şer' in anuñ tut bârî

Ol kadar mertebe buldı ol cevân⁷⁰⁵⁹
Peygamberün yâr-ı gârı oldı zamân

7060 Hem kerâmât şâhibi oldı a yâr⁷⁰⁶⁰
Hem [bahâdır] pehlivânî yâr

[Şâdık] idi ' aşık idi ol zamân⁷⁰⁶¹
Böyle bir ola bilür misin hemân

Aşıkı olğıl şer' ine anuñ a yâr⁷⁰⁶²
Tut sözün her ne dimişdür gül' izâr

⁷⁰⁵³ (A225b) beyit: - M / vahy kıldı: emr eyledi ol A E; dağı eyledi ol Ç; dağı vahy eyledi L / te'âl: - L // ta' nî şanı yüksek ol Celle Celâl: mu' teber oldığına sen hoşça bak L

⁷⁰⁵⁴ beyit: - M // bilgil ol Hâlîk: sen dağı bilgil T

⁷⁰⁵⁵ beyit: - M / saña: bu dem L // geldi: gel L / Heyhât: Hâhhâb; bâ-uşûl: bâ-üşûl T

⁷⁰⁵⁶ beyit: - M / bu: her T // hazz eylesün direm saña: ikrâm eylesün dir L

⁷⁰⁵⁷ (T235b) beyit: - M / içinde: için L // Heyhât: Hâhhâb T / anı sever: bir püser L

⁷⁰⁵⁸ beyit: - L M // görmedün: Ç T / şer' in anuñ: anı şer' in anuñ A; kendini şer' in T

⁷⁰⁵⁹ beyit: - A Ç E M T // Bu mısra da vezin bozuk.

⁷⁰⁶⁰ beyit: - A Ç E M T // Bu mısra da vezin bozuk. / [bahâdır]: bahâdîr L

⁷⁰⁶¹ beyit: - A Ç E M T / [şâdık]: şâdîk L

⁷⁰⁶² beyit: - M / olğıl: olğıl Ç L T / anuñ: bârî L // tut sözün her ne dimişdür: tütalum sözünü bârî L / tut: dut Ç T / sözün: anı A E

Şer' ile işle işün eyle beyân⁷⁰⁶³
Tâ saña rahmet kıla ol Müste'ân

Şer' yolunda ne gelse başına⁷⁰⁶⁴
Zerre deñlü acıma direm saña

7065 Kim bulursın cāvidānī rahmeti⁷⁰⁶⁵
Göremezsın bunda anda zahmeti

Yâ Rab ol kân-ı şafânın hürmeti⁷⁰⁶⁶
Ya' nî Ahmed Muştafânın hürmeti

Bu Zâ' ifi kuluñı dañı uyar⁷⁰⁶⁷
Eyle şer' a anı her dem yâr-ı ğâr

Görmişem esmâlarıñda ben ğarīb⁷⁰⁶⁸
Bir aduñ Hâkdur ki Hâksın ey Mucīb

İsm-i Hâkkuñ hâkķıçün ey Müste'ân⁷⁰⁶⁹
Hâtimede almağıl bizden imân

7070 El-emân ey Hâlîk-ı leyl ü nehâr⁷⁰⁷⁰
El-emân ey Râzık-ı şehr ü diyâr

Ol 'adūnuñ eline virme bizi⁷⁰⁷¹
Sen keremler kânısın kamumuzu

Yanıña koyduk emānet ey Ğanī⁷⁰⁷²
Dīnimüz imānımız şakla anı

E242b Kemterī dañı gedâyuz nidelüm⁷⁰⁷³

⁷⁰⁶³ beyit: - L M

⁷⁰⁶⁴ beyit: - L M

⁷⁰⁶⁵ beyit: - M / bulursın: bulursız; rahmeti: devleti L // göremezsın bunda anda: görmeyelüm dü cihānda L

⁷⁰⁶⁶ beyit: - M / Rab ol kân-ı şafânın: İlāhī ol Muhammed T //

⁷⁰⁶⁷ beyit: - M / Zâ' ifi kuluñı: zâ' if kulların T / uyar: a yâr A E // anı: bizi L

⁷⁰⁶⁸ beyit: - L M / esmâlarıñda: esmâlarıñda A E // Hâksın ey: Hâkķa sen T / ey: yâ E

⁷⁰⁶⁹ beyit: - L M / hâkķıçün ey Müste'ân: hâkķı içün ey Hâk T // almağıl bizden imân: bizlerin hāline bir bak T / almağıl: almagıl Ç

⁷⁰⁷⁰ beyit: - L M / leyl ü: leyl-i Ç // ey: - Ç / şehr ü: şehr-i T

⁷⁰⁷¹ (A226a) beyit: - L M

⁷⁰⁷² beyit: - L M / ey: yâ T

Dağı senden gayrı kim var gidelüm

Çapıña geldük zelil ü hor ü zâr⁷⁰⁷⁴
Pür-günahuz yüz kara hem şerm-sâr

7075 Gel çapıñdan sen bizi redd eyleme⁷⁰⁷⁵
Cürmümüz setr eyle bizim söyleme

Ç204a Rağmetün deryasına yokdur kenâr⁷⁰⁷⁶
Bir diyen çuluñ saña andan umar

Oldurur lâıık olan şanıñuza⁷⁰⁷⁷
Rağmetünden viresin nolur bize

Viresin cennetlerin biz çullara⁷⁰⁷⁸
Göndüresin biz çulı ol yollara

Atamuz hem anamuz cürmin dağı⁷⁰⁷⁹
Yarlığa itme oları düzağı

7080 Dağı mü'min mü'minâtı ey ulu⁷⁰⁸⁰
Yarlıgayup çamusın it bahtlu

Dağı dîdaruñ gerek göstür bize⁷⁰⁸¹
Ey Hudâyâ ey Hudâ çamumuza

Dilerüz çamu du' âlar müstecâb⁷⁰⁸²
İdesin bu demde ey ' âlî-cenâb

Muştafânın çulğ [u] çüyı çürmeti⁷⁰⁸³

⁷⁰⁷³ beyit: - L M

⁷⁰⁷⁴ beyit: - M / çapıña: çatuña T / zelil ü hor ü: zelil-i hor Ç L T // kara hem: çarayuz T

⁷⁰⁷⁵ (L202a; T236a) beyit: - M / çapıñdan: çapundan T / sen bizi redd: bizi sen dūr L // bizim: dağı T

⁷⁰⁷⁶ beyit: - M / diyen çuluñ saña andan: diyüp bir bilen hem senden L //

⁷⁰⁷⁷ beyit: - M / olan: saña hem T // rağmetünden: rağmetinden T

⁷⁰⁷⁸ beyit: - L M / cennetlerin: cennetleriñ A Ç E // biz çulı: bizleri T

⁷⁰⁷⁹ beyit: - M / atamuz hem anamuz cürmin: atamuzı anamuzı yarlığa L / cürmin: cürmiñ T // itme oları: anları itme L; anları virme T

⁷⁰⁸⁰ beyit: - M / mü'min: mü'min T // çamusın it: çamusını L

⁷⁰⁸¹ beyit: - M / dîdaruñ gerek: dîdârıñı hem L // ey Hudâ: göstergil L

⁷⁰⁸² beyit: - M / Bu beyit L'de takip eden beyitten sonra yazılmıştır. / du' âlar: du' âlar hem E // idesin: idesiñ L

Pür-şafanuñ âb-ı rûyı hürmeti

Bu kitābuñ şāhibin ey bir Aḥad⁷⁰⁸⁴
Raḥmete gel қаpuñdan itme redd

7085 Raḥmetüñ deryāsınuñ pâyānı yok⁷⁰⁸⁵
Mağfıret Rabbisi sen ğufrānı çok

Yüzi kara ‘abdüñdür yā İlāh⁷⁰⁸⁶
Saña lâyıķ bir ‘ameli yok ey pād-şāh

Raḥmetile yarlıģa bu dem bizi⁷⁰⁸⁷
Muştafāyla idesiz ḥaşrimüzi

Yā İlāhī sen [bilürsin] ḥālūmi⁷⁰⁸⁸
Ben ne ḥācet söyleyem aḥvālūmi

Mücrimüm başdan ayaģa pür-günāh⁷⁰⁸⁹
Sen Kerīm-i bī-niyāz ey pād-şāh

7090 Cümle maḥlūķuñ ḥaķķıyçün ey Ḥudā⁷⁰⁹⁰
Bu ḥaķīri kılma қаpuñdan cüdā

‘İzzetüñ ḥaķķıyçün ey Perverd-gār⁷⁰⁹¹
Bu ḥaķīri kılma yarın ḥor [u] zār

Çün tamām oldı ‘iber ey қardaşum⁷⁰⁹²

⁷⁰⁸³ beyit: - M / Muştafānuñ ḥulķ [u] ḥūyı hürmeti: bu du‘āmuz sen қаbül it Aḥmed hürmeti E / ḥulķ [u] ḥūyı: aşḥābları L / ḥulķ [u]: ḥulķ-ı A Ç T

⁷⁰⁸⁴ beyit: - Ç L M / Bu beyit T’de üç beyit önce yazılmıştır. / bu kitābuñ şāhibin ey bir Aḥad: Şāhsüvār-zāde Mīrī Ḥüseyn ednā kuldur ey Aḥad E; bu kitāb şāhibini hem yazanı T // raḥmete gel қаpuñdan itme redd: raḥmetüñle ğarķ eyle қаpuñdan itme redd E; raḥmetüñle yarlıģa sen anları T

⁷⁰⁸⁵ beyit: - A Ç E L M

⁷⁰⁸⁶ beyit: - A Ç L M T / Bu beyitte vezin bozuk.

⁷⁰⁸⁷ beyit: - A Ç E M T

⁷⁰⁸⁸ beyit: - A Ç E M T // [bilürsin]: bilürsiñ L

⁷⁰⁸⁹ beyit: - A Ç E M T

⁷⁰⁹⁰ beyit: - A Ç E M T

⁷⁰⁹¹ beyit: - A Ç E M T // [u]: - L / Bu beyitten sonra müstensih tarafından yazılmış olan ve bizim metne dahil etmediğimiz şöyle bir beyit vardır:

Şehr-i Sivası ulusın kiçisin
Yarlıģağıl irkegin hem dişisin

⁷⁰⁹² beyit: - M / çün: hem A E / tamām oldı ‘iber ey қardaşum: ‘iber oldı tamām қарındaşum L // cennetlerinden: cennetlerde benüm E; cennetlerinde T

Ḥaḳ vire cennetlerinden bahşışim

Çün tükendi bu arada hem kelām⁷⁰⁹³
Muştafāya e's-şalāt u ve's-selām

İydüñüz kim Ḥaḳ ḥabībim söyledi⁷⁰⁹⁴
Ya' nī Maḥmūd Muḥammeddür adı

7095 Oқуyanı dñleyeni yazanı⁷⁰⁹⁵
Raḥmetünle yarlıgağıl yā Ġanī

⁷⁰⁹³ beyit: - E L M / Bu beyit A'da son beyit olarak yazılmıştır. Ç'de ise önceki beyitle yer değiştirilerek yazılmıştır. / tükendi: dükendi Ç / hem: hem bu T // u: - Ç T

⁷⁰⁹⁴ beyit: - A E L M T

⁷⁰⁹⁵ (A226b) beyit: - M / oқуyanı dñleyeni yazanı: ḳārī vü sāmī'ini kātibini A; ḳārī vü sāmī'ini hem kātibini E / yazanı: yazdıruban yazanı T // yarlıgağıl: yarlıgağıl Ç; yarlıga sen T / Ġanī: Ġanī Ḥaḳ Te'āl L / Bu beyitten sonra Ç'de şöyle yazılmıştır: “Temmeti'l-kitābu bi'avnillāhi'l-Meliki'l-Vehhāb 'alā yedi eḏ'af İbrāhīm ibni'l-Ḥācī Receb Ruscuḳī Ġafarallāhu lehu ve livālideyhi ve aḥsene ileyhi mā vālīhi ve licemī'i'l-mu'minīne ve'l-mu'mināti ve'l-muslimīne ve'l-muslimāt e'l-eḫyāu minhum ve'l-emvāt biraḥmetike yā erḥame'r-rāḥimīn Ç; T nüshasında şu kayıt vardır: Temmeti'l-kitābu bi'ināyeti'l-Meliki'l-Vehhāb E'l-ḥaṭṭu bāḳī ve'l'umru fānī e'l'abdu 'āṣī ve'r-rabbu 'āfī Ketebehu'l-faḳīru'l-ḥaḳīru'l-muḥtācu ilā ālāi rabbihi'l-ḳadīr Ṭayfūr e'l-Kemālī min telāmizi Es'ad e'l-Ḥamdī Efendi Ġafarallāhu lehumā ve livālideyhimā ve licemī'i'l-mu'minīne ve'l-mu'mināti ecma'in seneḥ ḥamsu ve şelāsetu mi'eh ba'de elf (1305) Şāḥibu'l-ḥayrāti ve'l-ḥasenāt E'l-Ḥācī Hüseyin Ağa Ġafarallāhu lehum ve livālideyhimā ecma'in Amīn

SONUÇ

Öğrenme yaşam boyu devam eden bir süreçtir. İnsan ilk eğitimini anne-babasından alır. Bu anlamda insanın ilk eğitim kurumu ailesidir. İnsan doğduktan sonra zamanla tekâmülü devam eder. Çocukluk çağında genelde aileden aldığı terbiyeyle büyüyen çocuk okul çağına geldiğinde yeni ve daha geniş bir çevreyle tanışır, yeni arkadaşlıklar edinir. Okulda alınan eğitim insana akademik bir bilgi katarken okul çevresinde edinilen arkadaşlıklar insanın farklı bir sosyal çevrede yaşamasına sebep olur.

Aile ve okul insanın eğitiminde ve gelişiminde oldukça önemlidir. Bunun yanında çağımız teknoloji çağı olduğundan kitle iletişim araçlarının da insanın eğitim sürecinde önemli bir fonksiyonu vardır. Bu bağlamda çocukların ve gençlerin kitle iletişim araçlarını doğru kullanmaları onların aldıkları değer eğitimi paralelinde şekillenir. Aslında insanın karakteri ve kişiliği de aldığı değer eğitimiyle bir şekle bürünür. Alınan değer eğitimi bireyi birey yapar, insanı diğer insanlardan ayırır. Hâsılı, değer insanı sadece diğer insanlardan ayırmaz, aynı zamanda ve en önemlisi diğer canlılardan ayırır. İnsanı insan yapan değerleridir.

Din, değer sisteminin en önemli ayaklarından biridir. Din İlahi kaynaktan beslendiği için kutludur. İnsanın düşünme ve değerlendirme yetisi sınırlıdır. Bu çerçevede İlahi olan değerler insan için oldukça önemlidir. Dini kuralların var olmasının temel sebebi de insanın mutlu ve huzurlu bir yaşam sürmesi içindir. İnsan ölümlü bir varlıktır. İnsanın bu dünyada yaşam süresi ebedi bir yaşamla karşılaştırıldığında çok kısadır. Fakat ebedi ve mutlu bir yaşamın anahtarı bu kısa ömrü doğru işler yaparak yaşamaktan geçer. Aslında din insana iki dünya saadeti sunmak için vardır. Çünkü dini değerlere bağlı olmanın insanı rahatlatan psikolojik bir boyutu da bulunmaktadır. Bu anlamda dini değerlere bağlı bireyler bu dünyada da huzurlu bir yaşam sürerler. İnsan, İlahi emirlere uyarak her şeyin yaratıcısı ve idare edicisi olan Rabbine ibadet etmekle huzurlu ve mutlu olur. İnsan, birçok şeyi yaşayarak öğrenirken bunun yanında okuduğu kitap ve kaynaklardan da çok önemli şeyler öğrenir, bilgilenir. Nitekim Kur'an-ı Kerim'in inen ilk ayeti Alak Suresi'nin okumayı emreden ayetidir. Bu bağlamda okumak ve ilim tahsili yapmak İslam dininde çok önemlidir. Bu çerçevede yazılı kaynakları okuyup bilgilenmek büyük bir öneme haizdir. İslami gelenekte İnsanın okumasından en büyük maksat marifetullahı bilmesi, yani Rabbini tanımasıdır. Değerlerin ve dini değerlerin insanlara sunulmasının en önemli yollarından biri de edebi eserlerdir. Bu anlamda şiir, hikâye, roman, masal gibi edebi türler edebi taraflarının yanında sundukları mesajlarla da büyük öneme haizdirler. Bu anlamda bu çalışmada Ahbârü'l-İber adlı mesnevinin altı farklı nüshası dikkate alınarak tenkitli metni oluşturulmuş ve eser eğitim değerleri bakımından incelenmiştir. Eserin yazarı Za'îfî'dir. Za'îfî 1650 yılında Van'da doğmuştur. Ataları Bayburt'ludur. Za'îfî'nin Ahbârü'l-İber mesnevisinden hareketle dinî tasavvufi konuları bildiği anlaşılmaktadır. Ahbarü'l-İber'den hareketle onun Arapça ve Farsça bildiğini de söyleyebiliriz. Ahbarü'l-İber 1695 yılında yazılmış bir mesnevidir. Eser, yazıldığı dönem dikkate alındığında oldukça sade bir

Türkçeyile yazılmıştır. Eser, elli bir hikâyeden oluşmaktadır. Hikâyeler kıssadan hisse nevinden anlatıları ihtiva etmektedir.

Ahbârü'l-İber didaktik yönü ağır basan bir eserdir. Bu anlamda eğitim değerleri açısından oldukça zengin bir içeriğe sahiptir. Eser içerisinde bulunan hikâyeler günümüz okuyucusuna da hitap eden anlatılardır. Bu hikâyelerden günümüz insanının değişik vesilelerle faydalanabileceği kanısındayız.

Bu çalışmada Za'îfî'nin eseri eğitim değerleri bakımından incelenirken dört farklı başlıkta değerlendirilmiştir: Bunlar; “1. Ahbârü'l-İber Mesnevisinde Dinî ve Tasavvufî Değerler 2. Ahbârü'l-İber Mesnevisinde Benimsenmesi Tavsiye Edilen Değerler 3. Ahbârü'l-İber Mesnevisinde Sakınılması Tavsiye Edilen Hususlar 4. Ahbârü'l-İber Mesnevisinde Bazı Hurafeler ve Eğitim Değerleri Bakımından Sakıncalı Hususlar”dır. Bu çerçevede “Ahbârü'l-İber Mesnevisinde Dinî ve Tasavvufî Değerler” başlığı altında birçok değer tespitinde bulunulmuştur. Bu anlamda bu bölümde Ahbârü'l-İber'de ağırlıklı olarak tespit edilen değerler şunlardır: Allah'ı tanıma ve tevhîd, Allah'a itaat ve ibadet bilinci, Allah'ı zikretmek, Allah'a şükretmek, her şey Allah'ın hükmü ile gerçekleşir, Allah'ın rahmetinden ümit kesmemek/Allah merhametlidir, dua, tövbe, peygambere iman ve peygamber sevgisi, peygambere itaat, peygambere salâvat getirmek, dünyaya aldanmamak ve dünyaya gönül vermemek, dünyayı terk etmek, nefse uymamak. Zikredilen değerlerin dışında her nefis ölümlüdür/ölümü hatırlamak ölmeden ölmek, şirk ile mücadele etmek, şeytanın hilelerine karşı uyanık olmak, şeriat, dört halifeye uymak ve dört halife sevgisi, Allah Râzık'tır, namaz kılmak, hac yapmak, zekât vermek, abdestli olmak, sağlam itikada sahip olmak, Allah'a muhabbet, tevekkül, veli kullar, şeyh gibi konularda da dini-tasavvufî değer tespitleri yapılmıştır.

Ahbârü'l-İber mesnevisinde “Ahbârü'l-İber Mesnevisinde Benimsenmesi Tavsiye Edilen Değerler” başlığı altında da birçok değer tespit edilmiştir. Bunlardan da yine bazıları daha çok ön plana çıkmaktadır: Cömertlik, sabır, kanaatkâr olmak, gönül kırmamak, hatadan pişman olmak, anne-baba hakkı, herkes tabiatına uygun olanı bulur, adalet, müstağni olmak/feragat etmek, insaflı olmak; yetime, öksüze, miskine ve fakire yardım etmek daha çok ön plana çıkan değerlerdir. Bu değerlerin yanında doğru ve dürüst olmak, mütevazı olmak, ihlâslı ve samimi olmak, iffetli olmak, misafirperver olmak, ağırbaşlı olmak, tatlı dilli olmak/güzel söz söylemek, cesaret, haddini bilmek, kötülüğe karşılık iyilik yapmak, tedbirli olmak, istişare etmek, ticari ahlak, ilim ve âlimin önemi, mazluma yardım etmek, doğru söylemek, sır saklamak, gaza yapmak, barıştırmak/barışmaya vesile olmak, akrabayı gözetmek/sıla-i rahim gibi tavsiye edilen değerler de tespit edilmiştir.

Ahbârü'l-İber mesnevisinde şair hikâyeler vasıtasıyla sakınılması tavsiye edilen birçok hususa dikkat çekmektedir. Mesnevîde; mal düşkünlüğü ve cimrilik, kibir/kendini beğenmişlik, yanlış konuşmak/söylediği söze dikkat etmemek, hırs ve heva, zina, batıl inançlar, hased/kıskançlık, içki içmek, yalan söylemek, haram mal yemek, zulüm, hırsızlık gibi hususların insanlara zarar verdiği mesajı verilmiştir. Şair insanların bu kötü hasletlerden uzak kalması gerektiği mesajını verir.

Görüldüğü üzere Ahbārü'l-İber mesnevisi eğitim değerleri bakımından oldukça zengin bir içeriğe sahiptir. Bu anlamda eser, kendi zamanının okuyucu ve dinleyici kitlesine birçok mesaj verdiği gibi bu genel geçer mesajlarla günümüz insanına da hitap etmektedir. Mesnevide zengin eğitim değerlerinin yanında İslami geleneğe uymayan hurafe diyebileceğimiz bazı bölümler de mevcuttur. Bahsi geçen yerler eğitim değerleri bakımından sakıncalı görülen yerlerdir. Bu bölümler eserden çıkarıldığında eserin günümüz insanına söyleyeceği pekçok şeyin olduğu görülür.

Kaybolan değerlerin yeniden inşası köklerine bağlı bir nesil kurmaktan geçer. Geçmişte yazılmış edebi eserler bu anlamda incelenip gün yüzüne çıkarılmalıdır. Bu çalışma Klasik Türk şiirinin önemli ayaklarından biri olan mesnevilerin eğitim değerleri bakımından incelenip incelenemeyeceği noktasında bir prototiptir. Ahbārü'l-İber didaktik yönüyle ön plana çıkan bir eserdir. Divan şiirinin halktan uzak ve halkın sorunlarına bigâne olduğu noktasında yapılan eleştirileri boşa çıkaran bir eserdir. İnanıyoruz ki sadece mesnevilerde değil, divanların satır aralarında da günümüz insanına hitap eden birçok mesaj vardır. Bu eserler bu anlamda günümüz araştırmacıları tarafından incelenmeyi beklemektedir.

SÖZLÜK

A

Agu: Zehir

Alef: 1. Saman, ot, yulaf. Hayvan yemi. 2. Basit ve bayağı duygular, nefse özgü tutkular.

Amūzgār: Öğretici, muallim

Andelīb: Bülbül

Añul: Yavaş

Ahad: 1. Bir (sayı). 2. Kimse

Ahbār-ı sıhāh: Gerçek haberler

Aḥsente Bāreka'llāh: Aferin Maşallah.

Aşşı: Fayda.

B

Basīr: Görüp anlayan.

Bā'is: 1. Sebep olan. 2. Gönderen. 3. İcap ettiren

Bahillik: Hasislik, cimrilik, tamahkârlık.

Bārī: Yaratıcı, yaratıcı

Bay: Zengin

Bed-gümān: Şüphede bulunan.

Beriyye: Halk, insanlar, yaratık

Bile: İle

Bī-nevā: Nasipsiz, zavallı, fakir, çaresiz, muhtaç

Bī-şümār: Hadsiz, sayısız, pek çok.

Bizemek: Bezemek.

Börk: Genellikle hayvan postundan yapılan başlık.

Buñ: Sıkıntı

Bühtān: Kara çalma, iftira.

C

Cā'il: İşleyen, yapan, eden, yaratan.

Cahīm: Cehennem

Cāzū: 1. Cadı. 2. Sihirbaz, büyücü.

Ced-be-ced: Büyük babadan büyük babaya intikal suretiyle.

Celīs: Birlikte oturan, arkadaş.

Cibril-i Emīn: Güvenilir Cebrail

Ç

Çāh-ı Berhūt: Günahkâr ruhların içerisinde olduğuna inanılan kuyu.

Çalab: Tanrı

Çigin: Omuz

D

Dād-ger: İnsaflı, doğru

Delā'il: Delalet eden şeyler, deliller.

Delīl: Yol gösteren kılavuz, şahit, tanık, belge.

Denî: Alçak, rezil, soysuz.

Dınmak: Ses çıkarmak, laf etmek,

Düzah: Cehennem.

E

Ebras: Baras hastalığına tutulan. Yani vücudunda yer yer beyaz lekeler bulunan kimse.

Egin: 1. Arka, sırt, 2. Beden vücut.3. Boy, pos.

Ehâdis: 1. Peygamberimizin sözleri.

Etbâ': 1. Birinin sözüne, işine, mesleğine uyanlar.

F

Fakr u ğmâ: Fakirlik ve zenginlik.

Ferişteh: 1. Firişte, melek.

Fûta: 1. Peştamal. 2. Eskiden kullanılan bir çeşit kumaş.

G

Gaffârü'z-zunûb: Kulların günahlarını ve suçların bağışlayan Allah.

Ganî: 1. Zengin, varlıklı. 2. Allah'ın adlarından biridir.

Geñez: Kolay

Gılmân: 1. Tüyü, bıyığı çıkmamış delikanlılar, gençler. 2. Köleler, esirler.

Girde: Yufka

H

Habîr: 1. Haberli, bilgili. 2. Allah.

Hacîl: Utanmak, utancından yüzü kızarmış olmak.

Hâfid: Torun

Halîm: 1. Tabiatı yavaş olan, yumuşak huylu kimse. 2. Allah'ın adlarından biri.

Hâme: Kalem

Hamr: Şarap

Harîr: 1. İpek. 2. Hararetli, ateşli.

Hınzîr. 1. Domuz.

Hüddâm: Hizmetçiler

İ

İlm-i simyâ: Kimya ilmi. Simya, adi madenleri altın madenine çevirmek gayesini güden bir çalışma. Bu çalışma bir takım maddelerin bulunmasına sebep olduğu için kimya ilminin ilerlemesine hizmet etmiştir.

İkâb: Eza, cefa, eziyet, azap.

İve ıve: Acele acele.

K

Kâbıd: Sıkan, bunaltan ve daraltan anlamına gelir. Allah'ın isimlerindendir.

Kâdiyü'l-hâcât: 1. Herkesin dileklerini, isteklerini yerine getiren Allah. 2. Şeriat hâkimi.

Kâmrân: Arzusuna, isteğine kavuşmuş, mutlu.

Kâzib: Yalancı.

Kâr-sâz: İş işleyen, becerikli.

Kayyûm: Allah'ın isimlerindendir. Baki ve kaim olan, ezeli manasındadır.

Kenîzek: Küçük cariye.

Kerrûbî: Meleklerin büyüğü, büyük melek.

Kıgırmak: Çağırarak, davet etmek, seslenmek, haykırmak.

Kıgıruban: Çağırarak, davet ederek, seslenerek, haykırarak.

Kiçi: Küçük.

Kifâf: Kefeler, terazi gözleri, terazi tablaları.

Kird-gâr: Tanrı.

Köşek: Deve yavrusu.

Kün fe-kân: Olan oldu. Allah'ın yaratma emri.

Kurdamak: Karıştırmak

L

Lâ-cerem: Şüphesiz, besbelli, elbette.

Lâ-yemût: Ölmez.

Lâ-yezâl: Zevalsiz, bitimsiz.

Lehv u lu' b: Oyun ve eğlence

Levlâke: Bir kudsi hadisten alınmış olup Hz. Muhammed'e hitaptır. Kudsi hadis şöyledir, 'levlake levlake lemâ halaktü'l-eflâke' manası şöyledir: Sen olmasaydın, sen olmasaydın yeri göğü yaratmazdım.

Leyl ü nehâr: Gece ve gündüz.

Lü'lü: İnci

M

Mağbûn: 1. Alış verişte aldanmış olan. 2. Şaşkın şaşırılmış.

Ma'siyet: Asilik, itaatsizlik, isyan, günah.

Mânend: Benzer, eş

Mesâlih: Maslahatlar, işler.

Mecîd: 1. Allah'ın adlarındandır. 2. Şan ve şeref sahibi, büyük, ulu.

Merdümân: İnsanlar, adamlar.

Meşârik: Güneşin doğduğu taraflar, doğular.

Meşveret: Müşaverede bulunma, danışma.

Mevtâ: Ölüler.

Meyyit: Ölü

Mîrâhor: Sarayda ahır müdürü. Sarayda at işlerinden sorumlu kimse.

Mucîb: İcab eden, lazım gelen, gereken gerektiren.

Mu'in: Yardımcı.

Mukîr: 1. Muhafaza eden. Hafız. 2. Amelleri zayi etmeyip koruyan. 3. Gizliyi bilen. 4. Gıda ve rızık veren. 5. Allah'ın adlarındandır.

Muḥaṣṣal: 1. Tahsil olunmuş, hâsıl edilmiş, elde edilmiş. 2. Hâsılı, hulasa, sözün kısası, işin sonu.

Muṣtu: Müjde.

Muḥarreb: Yakınlaşmış, yakın.

Mutî': İtaat eden, boyun eğen.

Mübîn: Hayrı, şerri, iyiyi, ve kötüyü ayıran. 2. Açık, besbelli.

Mücrim: Cürüm işlemiş, suçlu.

Müctebâ: Seçilmiş, seçkin.

Mü'ekkil: Vekil tayin eden, vekil yapan, birini vekil eden kimse.

Mükâşif: 1. Mükâşefede bulunan. Meydana çıkaran. 2. Tasavvufta hakikat ehline Allah sırlarının görünmesi, kendileri Allah nurunu görmeleri.

Münakkaş: 1. Nakşedilmiş, nakışlı, resimli, işlemeli. 2. Renkli dokuma motiflerle süslü kumaşların umumi adı.

Müstecâb: Kabul olunmuş.

Müste'ân: 1. Kendisinden yardım beklenen, yardım istenen. 2. Allah'ın sıfatlarından biri.

N

Nâm-dâr: Namlı, ünlü, meşhur.

Nefs-i şûm: Uğursuz nefis.

Nîk-baht: İyi baht, hoş talih, güzel talih.

Nîk-nâm: İyi nam kazanmış, iyi adlı, iyi ünlü.

Nîk-hû: İyi huylu, huyu güzel.

Nite: Nasıl

P

Panbuğ: Pamuk.

Pây-dâr: İyice yerleşmiş, sağlam, devamlı, sürekli.

Perverd-gâr: Besleyici, terbiye edici, rızıklandırıcı Allah

Pes: Ard, arka, geri.

Püser: Çocuk, oğul.

Pezîr: Kabul eden, kabul edici, alan, kabul edebilir manalarıyla Arapça ve Farsça kelimelere birleşerek birleşik kelimeler yapar

Pîşe: Sanat, meslek, iş, uğraşı, tabiat, huy, alışkanlık.

R

Ravza: Ağacı, çayırı, çimeni bol olan yer, bahçe.

Râzık: Rızık veren Allah.

Reşîd: 1. Doğru yolu tutan. 2. İyi hareket eden, akıllı. 3. Ergin. 4. Doğru yolu gösteren manasında Allah'ın sıfatlarındandır.

S

Saddak: Gerçek, gerçeklemek.

Sağıslamak: Hesaplamak.

Sanem: 1. Put. 2. Güzel kimse.

Sahî: Cömert, eli açık.

Sâhir: 1. Büyücü. 2. Büyüleyici tesir yapan güzel.

Saru: -e doğru, -e tarafına

Sayf: Yaz

Ser-gerdân: 1. Başı dönen, sersem, şaşkın. 2. Perişan.

Serir: 1. Taht. 2. Yatacak yer.

Settāru'l-‘uyūb: Ayıpları örten. Allah'ın sıfatlarındandır.

Sevāb-ı rāygān: Pek çok sevap, pek çok hayır.

Sığamak: Sıvamak, okşamak, mesh etmek.

Subh u şām: Sabah ve akşam

Su‘ūd: Yukarı çıkma yükselme.

Suhen: Söz, kelam.

Süñük: Kemik.

Ş

Şād-mān: Sevinçli.

Şakk: Zahmetli, eziyetli.

Şefi‘ ü'l-müznibīn: Kıyamet günü günahların şefaathçisi. Hz. Muhammed.

Şehsüvār: Ata iyi binen.

Şekk ü gümān: Şüphe ve zan

Şekūr: 1. Allah'ı 99 isminden biri. 2. Çok şükreden.

Şerm-sār: Utangaç.

Şil: Felç, şaşı.

Şir-i ner: Erkek aslan.

T

Tabanca: Tokat, şamar.

Tasadduk: Sadaka olarak verme, verilme.

Tamu: Cehennem.

Tarfetü'l-‘ayn: Bir kere göz açıp kapayıncaya kadar olan an.

Tek: Gibi.

Tekyelenmek: Dayanmak, yaslanmak, ittika etmek.

Tennūr: 1. Tandır. 2. Fırın

Tevfız: Acele ettirmek.

Tızirek: Çabucak.

Toylamak: Ziyafet vermek, yedirip içirmek, ağırlamak.

Turra: Deriden veya ipten örülen kamçı.

U

Uhrā: Başka, diğer.

Uşacuk Küçük çocuk

Ü

Ün eylemek: Ses, yüksek ses çıkarmak, nida etmek, bağırarak.

V

Vedūd: Çok muhabbetli, çok şefkatli. Allah'ın sıfatlarındandır.

Vildān: 1. Yeni doğmuş çocuklar. 2. Kullar, köleler.

Y

Yār-ı gār: Hicret esnasında Hz. Muhammed'e mağarada arkadaşlık etmiş olan Hz.

Ebubekir. Mecazen çok vefalı arkadaş.

Yarlıgamak: Affetmek, mağfiret etmek, suç bağışlamak.

Yumak: Yıkamak.

Z

Zemm eylemek: Yermek, kınamak, ayıplamak.

Zî'n-nûreyn: Hz. Osman. Hz. Muhammed'in iki kızı ile farklı dönemlerde evlendiği için bu ad verilmiştir. Sözcük manası iki nur sahibi demektir.

Zişt: Çirkin.

Zü'l-celâl: Celal, ululuk sahibi olan Allah.

KAYNAKÇA

AKBALIK, Hakkı, *Değerler Eğitimi Bağlamında Hacı Bektâş-ı Veli'nin Eserlerinde Yer Alan Eğitsel Unsurlar*, (Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi,), Erzurum, 2015.

ATA, Asiye- ATİK, Abdulkadir, “Yeni Medyada Mahrem Alanın Erimesi”, *Uluslararası Sempozyum İnsani Değerlerin Yeniden İnşası 19-21 Haziran 2014 Erzurum Tebliğler*, (Edt: Cengiz Gündoğdu- Muammer Cengiz), Atatürk Üniversitesi Yayınları No: 1077, Erzurum, 2015, c. II, s. 59-68.

AVCI, Nazmi, *Toplumsal Değerler ve Gençlik*, Siyasal Kitapevi, Ankara, 2007, s. 22

AYDIN, Mehmet Zeki – GÜRLER, Şebnem Akyol, *Okulda Değerler Eğitimi Yöntemler Etkinlikler Kaynaklar*, Nobel Yayınları, Ankara, 2012.

AYDIN, Mehmet Zeki, “Okulda Değerler Eğitiminin İlkeleri ve Sorunları”, *Uluslararası Sempozyum İnsani Değerlerin Yeniden İnşası 19-21 Haziran 2014 Erzurum Tebliğler*, (Edt: Cengiz Gündoğdu- Muammer Cengiz), Atatürk Üniversitesi Yayınları No: 1076, Erzurum, 2015, c. I, s. 549-560.

AYDIN, Mustafa, “Değerler, İşlevleri ve Ahlak”, *Eğitime Bakış Dergisi*, Yıl:7, Sayı:19, 2011, s. 39-45.

AYVERDİ, İlhan, *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*, Cilt.1, 1.Baskı, Kubbealtı Neşriyat, İstanbul, 2005.

BAHAR, Halil İbrahim, *Sosyoloji*, 1. Baskı, Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu Yayınları, Ankara, 2005.

BALLI, Mehmet, *İnsanlık Ailesinin Ortak Değerleri*, Erguvan Yayınevi, İstanbul, 2007.

BAŞARAN, Fatma, *Geçiş Döneminde Türkiye Değişim, Gelişim, Tutumlar ve Değerler*, Türk Psikologları Derneği Yay, Ankara, 2004.

BİLECİK, Sümeyra, “Değerler Eğitimi Din Eğitimine Alternatif mi?”, *Uluslararası Sempozyum İnsani Değerlerin Yeniden İnşası 19-21 Haziran 2014 Erzurum Tebliğler*, (Edt: Cengiz Gündoğdu - Muammer Cengiz), Atatürk Üniversitesi Yayınları No: 1078, Erzurum, 2015, c. III, s. 277-292.

BİLMEN, Ömer Nasuhi, *Büyük İslam İlmihali*, Merve Yayın ve Dağıtım, İstanbul.

BOLAY, Süleyman Hayri, “Aşkın Değerler Buhranı” *Değerler ve Eğitimi, Uluslararası Sempozyumu –Bildiriler- 26-28 Kasım 2004*, (Edt: Recep Kaymakcan ve bşk.), dem yayınları, İstanbul 2013, s. 55-69.

BOZKURT, Veysel, *Değişen Dünyada Sosyoloji: Temeller, Kavramlar, Kurumlar*, 4. Baskı. Ekin Yayınları, Bursa 2008.

BULUNMAZ, Barış, “Üniversite Öğrencilerinin Medya Algısının İnsani Değerler Yönünden İncelenmesine Yönelik Bir Araştırma”, *Uluslararası Sempozyum İnsani Değerlerin Yeniden İnşası 19-21 Haziran 2014 Erzurum Tebliğler*, (Edt: Cengiz Gündoğdu- Muammer Cengiz), Atatürk Üniversitesi Yayınları No: 1077, Erzurum, 2015, c. II, s. 25-42.

CEBECİOĞLU, Ethem, *Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü*, 5. Basım, Ağaç Kitabevi Yayınları, İstanbul, 2009.

CERECİ, Sedat, “Değerlerin Oluşmasında ve Yitiminde Medyanın Rolü”, *Uluslararası Sempozyum İnsani Değerlerin Yeniden İnşası 19-21 Haziran 2014 Erzurum Tebliğler*, (Edt: Cengiz Gündoğdu- Muammer Cengiz), Atatürk Üniversitesi Yayınları No: 1077, Erzurum, 2015, c. II, s. 13-26.

CEYHAN, M. Said – ZELKA, Mehmet, “Değerlerdeki Erozyonun Tüketim Harcamalarına Etkisi”, *Uluslararası Sempozyum İnsani Değerlerin Yeniden İnşası 19-21 Haziran 2014 Erzurum Tebliğler*, (Edt: Cengiz Gündoğdu- Muammer Cengiz), Atatürk Üniversitesi Yayınları No: 1077, Erzurum, 2015, c. II, s. 82-122.

ÇAĞLAYAN, Ahmet, *Ahlak Pusulası Ahlak ve Değerler Eğitimi*, 2. Basım, Değerler Eğitimi Merkezi Yay. İstanbul, 2006.

ÇAKIN, Mehmet Burak, *Gülşehri’nin Mantıku’t-Tayr’ında Eğitim Değerleri ve Türkçe*, (İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Malatya, 2014.

ÇAPCIOĞLU, İhsan – ÇAPCIOĞLU, Fatma, “Popüler Kültürün Metalaştırdığı Değerlerimizi Nasıl Yeniden İnşa Edelim?”, *Uluslararası Sempozyum İnsani Değerlerin Yeniden İnşası 19-21 Haziran 2014 Erzurum Tebliğler*, (Edt: Cengiz Gündoğdu- Muammer Cengiz), Atatürk Üniversitesi Yayınları No: 1078, Erzurum, 2015, c. III, s. 21-29.

DEMİREZEN, İsmail, “Hikâyeler ve Ahlak Tasavvuru”, *Değerler ve Eğitimi, Uluslararası Sempozyumu –Bildiriler- 26-28 Kasım 2004*, (Edt: Recep Kaymakcan ve bşk.), dem yayınları, İstanbul 2013, s. 355-369.

DİLMAÇ, Bülent– EKŞİ, Halil, (2007), “Temel Tartışmalar ve Temel Yaklaşımlar”, *İlköğretmen Eğitimci Dergisi*, 14 (11), 2007, s. 21-29.

DOĞAN, Ahmet, “Değerler Eğitiminde Cami ve Çevresinin Sorumlulukları”, *Uluslararası Sempozyum İnsani Değerlerin Yeniden İnşası 19-21 Haziran 2014 Erzurum Tebliğler*, (Edt: Cengiz Gündoğdu- Muammer Cengiz), Atatürk Üniversitesi Yayınları No: 1076, Erzurum, 2015, c. I, s. 525-546.

DOĞAN, İsmail, “Türk Eğitimi Sisteminde Değer Sorunu”, *Değerler ve Eğitimi, Uluslararası Sempozyum –Bildiriler- 26-28 Kasım 2004*, (Edt: Recep Kaymakcan ve bşk.), dem yayınları, İstanbul 2013, s. 615-633.

DOĞAN, İsmail, *Sosyoloji Kavramlar ve Sorunlar*, Pegema Yayıncılık, Ankara, 2007.

DOĞAN, Süleyman, “Türkiye’de Psikolojik Danışma ve Rehberliğin Durumu ve Geleceğe İlişkin Yönelimler”, *Eğitim ve Bilim*, 25 (118), 2000, s. 3-8.

DOĞANAY, Ahmet, “Değerler Eğitimi”, *Sosyal Bilgiler Öğretimi*, (Edt: Cemil Öztürk), Pegem Yayıncılık, Ankara, 2009.

DÖLEK, Adem, “Değerlerin Yeniden İnşasında İman-Ahlak Bütünlüğü”, *Uluslararası Sempozyum İnsani Değerlerin Yeniden İnşası 19-21 Haziran 2014 Erzurum Tebliğler*, (Edt: Cengiz Gündoğdu- Muammer Cengiz), Atatürk Üniversitesi Yayınları No: 1076, Erzurum, 2015, c. I, s. 75-87.

EKŞİ, Halil, “Temel İnsani Değerlerin Kazandırılmasında Bir Yaklaşım: Karakter Eğitimi Programları”, *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1(1), 2003, s. 79-96.

ELBİR, Bilal – BAĞCI, Can, “Değerler Eğitimi Üzerine Yapılmış Lisansüstü Düzeyindeki Çalışmaların Değerlendirilmesi”, *Turkish Studies* C.8, S.1, 2013, s.1321-1333.

EMİRİ, Engin, *Gülsüm Cengiz’in Eserlerine Değerler Eğitimi Açısından Bir Yaklaşım*, (Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Van, 2014.

ERBAY, Nazire, “Şemseddin Sivasi’nin Gazellerindeki Nefis Kavranı Üzerinden İnsani Değerlerin Sorgulanması”, *Uluslararası Sempozyum İnsani Değerlerin*

Yeniden İnşası 19-21 Haziran 2014 Erzurum Tebliğler, (Edt: Cengiz Gündoğdu-Muammer Cengiz), Atatürk Üniversitesi Yayınları No: 1078, Erzurum, 2015, c. III, s. 235-247.

ERDEM, A. Rıza, “Üniversite Kültüründe Önemli Bir Unsur: Değerler”, *DED*, c.1,S.4, 2003, s.55-72.

ERDEM, Hüsamettin, “Değerler Eğitimi Açısından Bir Ahlak Değeri Olarak Vefa”, *Uluslararası Sempozyum İnsani Değerlerin Yeniden İnşası 19-21 Haziran 2014 Erzurum Tebliğler*, (Edt: Cengiz Gündoğdu- Muammer Cengiz), Atatürk Üniversitesi Yayınları No: 1076, Erzurum, 2015, c. I, s. 331-347.

FİCHTER, Joseph, *Sosyoloji Nedir*, (Çev.: Nilgün Çelebi), Anı Yayıncılık, Ankara 2002.

GÖKTAŞ, Mehmet, “İnsani Değerlerin İnşasında Şiirin Önemi”, *Uluslararası Sempozyum İnsani Değerlerin Yeniden İnşası 19-21 Haziran 2014 Erzurum Tebliğler*, (Edt: Cengiz Gündoğdu - Muammer Cengiz), Atatürk Üniversitesi Yayınları No: 1077, Erzurum, 2015, c. II, s. 239-254.

GÜLLÜCE, Veysel, “İnsani Değerlerin İnşasında İman Esaslarının Rolü”, *Uluslararası Sempozyum İnsani Değerlerin Yeniden İnşası 19-21 Haziran 2014 Erzurum Tebliğler*, (Edt: Cengiz Gündoğdu- Muammer Cengiz), Atatürk Üniversitesi Yayınları No: 1076, Erzurum, 2015, c. I, s. 69-73.

GÜLLÜK, İsmail, “Sosyal Medya da İnsanlık Onur ve Şahsiyetinin Korunmasının Dini Referansları”, *Uluslararası Sempozyum İnsani Değerlerin Yeniden İnşası 19-21 Haziran 2014 Erzurum Tebliğler*, (Edt: Cengiz Gündoğdu- Muammer Cengiz), Atatürk Üniversitesi Yayınları No: 1076, Erzurum, 2015, c. I, s. 635-644.

GÜNDÜZ, Şinasi, *Din ve İnanç Sözlüğü*, Vadi Yayınları, 1998.

GÜNGÖR, Erol, *Değerler Psikolojisi Üzerine Araştırmalar*, 3 Baskı. Ötüken Yayınları, İstanbul 2000.

GÜNGÖR, Erol, *Değerler Psikolojisi*, Hollanda Türk Akademisyenler Birliği Yayınları, Amsterdam 1993.

Hasenat 5 ve 6 Programları

HÖKELEKLİ, Hayati – GÜNDÜZ, Turgay, “Üsün Yetenekli Çocukların Değer Yönelimleri ve Eğitimleri”, *Değerler ve Eğitimi, Uluslararası Sempozyum* –

Bildiriler- 26-28 Kasım 2004, (Edt: Recep Kaymakcan vd.), dem yayınları, İstanbul, 2013, s. 371-396.

HÖKELEKLİ, Hayati, “Modern Eğitimde Yeni Bir Paradigma: Değerler Eğitimi”, *Eğitime Bakış*, Sayı: 18, 2010, s. 4-9.

İncil, (4. Basım), Yeni Yaşam Yayınları, İstanbul, 2004.

İslam Ansiklopedisi, T.D.V., 21/507–509

İŞCAN, Canay Demircan, *İlköğretim Düzeyinde Değerler Eğitiminin Etkililiği*, (Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi), Ankara, 2007.

KARAKAYA, Talip, “Küreselleşme ve Avrupa Birliği Sürecinde Etik Değerlere Kritik Bir Yaklaşım –Sorunlar ve Çözümler-“, *Değerler ve Eğitimi, Uluslararası Sempozyumu –Bildiriler- 26-28 Kasım 2004*, (Edt: Recep Kaymakcan ve bşk.), dem yayınları, İstanbul 2013, s. 204-214.

KARAMAN, Fikret ve bşk., *Dini Kavramlar Sözlüğü*, Yeni Şafak, İstanbul, 2009.

KAVCAR, Cahit, *Edebiyat ve Eğitim*, (Genişletilmiş 3.Basım), Engin Yayıncılık, Ankara, 1999.

KIZILÇELİK, Sezgin– ERJEM, Yaşar, *Açıklamalı Sosyoloji Terimler Sözlüğü*, Atilla Kitabevi, Ankara, 1994.

KOLTAŞ, Nurullah, “Gelenekte Değer ve Erdem Hiyerarşisi”, *Uluslararası Sempozyum İnsani Değerlerin Yeniden İnşası 19-21 Haziran 2014 Erzurum Tebliğler*, (Edt: Cengiz Gündoğdu- Muammer Cengiz), Atatürk Üniversitesi Yayınları No: 1078, Erzurum, 2015, c. III, s. 357-366.

KORUKLUOĞLU, E. Işıl, *Ahbārü'l-İber İnceleme-Metin*, (İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 2014.

KÖKNEL, Özcan, *Çatışan Değerlerimiz*, Altın Kitaplar, İstanbul, 2007.

KÖYLÜ, Mustafa, “Küresel Bağlamda Değerler Eğitime Duyulan İhtiyaç”, *Değerler ve Eğitimi, Uluslararası Sempozyum –Bildiriler- 26-28 Kasım 2004*, (Edt: Recep Kaymakcan vd.), dem yayınları, İstanbul, 2013, s. 287-311.

KUÇURADI, İonna, *İnsan ve Değerleri*, 2. Baskı, Türkiye Felsefe Kurumu, Ankara, 1998.

Kur'an-ı Kerim Meali, (Hazırlayanlar: Halil Altuntaş, Muzaffer Şahin), Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2014.

Kur'an-ı Kerim Renkli Kelime Meali Elmalılı Hamdi Yazır, (Hızl.: Mustafa Özel), Asır Yayınları, İstanbul, 2007.

Kur'an-ı Kerim ve Satır Arası Kelime Meali Elmalılı Hamdi Yazır, Kervan Yayınları

KÜÇÜKŞEN, Kübra, “Modernitenin Gölgesinde İktisat Ahlakı ve Değerlerimiz”, *Uluslararası Sempozyum İnsani Değerlerin Yeniden İnşası 19-21 Haziran 2014 Erzurum Tebliğler*, (Edt: Cengiz Gündoğdu- Muammer Cengiz), Atatürk Üniversitesi Yayınları No: 1077, Erzurum, 2015, c. II, s. 143-156.

MİR, Muntasır, *Kurani Terimler ve Kavramlar Sözlüğü*, İnkılab Yayınları, İstanbul 1996.

NIETZSCHE, Frederick, *İyinin ve Kötünün Ötesinde*, (Çev.: Ahmet İnam), Say Yayınları, İstanbul, 2003.

OĞUZKAN, Ferhan, *Eğitim Terimleri Sözlüğü*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1981.

OKTAY, Ayşe Sıdika, “İslam Düşüncesinde Ahlaki Değerler ve Bunların Global Ahlak Etkileri”, *Değerler ve Eğitimi, Uluslararası Sempozyum –Bildiriler- 26-28 Kasım 2004* (Edt: Recep Kaymakcan vd.), dem yayınları, İstanbul 2013, s. 131-143.

ÖNCÜ, Ali, *Değerler Eğitimi Bağlamında Ahmet Hamdi Tanpınar Ve Oğuz Atay'da Değerler*, (Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Doktora Tezi), İstanbul, 2015.

ÖZBAY, Murat, “Kültür Aktarımı Açısından Türkçe Öğretimi”, *Türk Dili*, S: 622 (2002), s.112-120.

ÖZBAY, Murat, *Türkçe Öğretimi Yazıları*, Öncü Kitap, Ankara, 2010.

ÖZKAN, Recep, “Türk Eğitim Sisteminde Himayeci Değerler: İlköğretim Ders Kitapları Örneği” *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 7, 2010, s. 1124-1141.

ÖZTÜRK, Murat, “Bilinmeyen Bir Mesnevi: Ebeveyni Tarafından Altın Karşılığında Padişaha Satılan Çocuk Hikâyesi”, *TSA / YIL*: 19 S: 2, Ağustos 2015 , s.95-114.

PAKDEMİRLİ, Nur, “Gençlik Dönemi İnsani Değer Eğitiminde Sanat ve Edebiyat”, *Uluslararası Sempozyum İnsani Değerlerin Yeniden İnşası 19-21 Haziran 2014 Erzurum Tebliğler*, (Edt: Cengiz Gündoğdu- Muammer Cengiz), Atatürk Üniversitesi Yayınları No: 1076, Erzurum, 2015, c. I, s. 603-613.

PALA, İskender, *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*, Ötüken Yay, İstanbul, 1999.

PARLATIR, İsmail, *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*, 5. Baskı, Yargı Yayınevi, Ankara. 2012.

SELVİ, Dilaver, “İnsan Bünyesinde İnşa Edilecek En Büyük Değer: Kalb-i Selim”, *Uluslararası Sempozyum İnsani Değerlerin Yeniden İnşası 19-21 Haziran 2014 Erzurum Tebliğler*, (Edt: Cengiz Gündoğdu- Muammer Cengiz), Atatürk Üniversitesi Yayınları No: 1076, Erzurum, 2015, c. I, s. 447-466.

SEVEN, Serdal ve bşk., *Çocuk Gelişimi*, Vize Yayıncılık, Ankara 2015.

ŞENTÜRK, Habil, “Kişilik Gelişiminde Eğitim, Din ve Değerlerin Rolü”, *Eğitime Bakış Eğitim, Öğretim ve Araştırma Dergisi*, 6(18), 2010, s. 50-54.

TARHAN, Nevzat, *Güzel İnsan Modeli*, Timaş Yayınları, İstanbul, 2012.

TAŞ, Kemaleddin – TOKSOY, Özer, “Toplumsal Bütünleşme Bağlamında Dini Değerler: Sembol-Simgeler, Retorik, Kurum ve Fenomenler”, *Uluslararası Sempozyum İnsani Değerlerin Yeniden İnşası 19-21 Haziran 2014 Erzurum Tebliğler*, (Edt: Cengiz Gündoğdu- Muammer Cengiz), Atatürk Üniversitesi Yayınları No: 1078, Erzurum, 2015, c. III, s. 181-208.

TURAL, Sâdık, *Kültürel Kimlik Üzerine Düşünceler*, Ecdad Yayınları, Ankara, 1992

Türkçe Sözlük, 10. Baskı, TDK, Ankara, 2005.

ULUDAĞ, Süleyman, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, Kabalcı Yayıncılık, İstanbul, 2012.

ULUSOY Kadir – DİLMAÇ, Bülent, *Değerler Eğitimi*, Pegem Akademi, Ankara, 2012.

USTA, Mustafa, *Divan-ı Kebir’de Mevlana’nın Eğitim Görüşü*, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, İstanbul, 1995.

UYANIK, Mevlüt – AKYOL, Aygün, “Hakk’ın ve Hayr’ın Bilgisine Sahip Olmak: Muhsini Tavır- Cibril Hadisinin İslam Ahlak Felsefesi Bağlamında Değerlendirilmesi-”, *Uluslararası Sempozyum İnsani Değerlerin Yeniden İnşası 19-21 Haziran 2014 Erzurum Tebliğler*, (Edt: Cengiz Gündoğdu- Muammer Cengiz), Atatürk Üniversitesi Yayınları No: 1076, Erzurum, 2015, c. I, s. 89-111.

ÜNAL, Cavit, *Genel Tutumların veya Değerlerin Psikolojisi Üzerine Bir Araştırma*, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Yayınları, 1981, No: 301.

www.kuranmeali.com

<http://www.kuranmeali.com/indir/MucemulMufehres.pdf>

<http://www.tdk.gov.tr>

www.yazmalar.gov.tr

YAĞCI, Ayşegül Büyükbingöl, *Değerler Eğitimi Bağlamında Yusuf İle Züleyha Kıssası*, (Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2012.

YAMAN, Ertuğrul, *Değerler Eğitimi*, 2. Baskı, Akçağ Yayınları, Ankara, 2012.

YAMAN, Havva ve bşk., “İlköğretim İkinci Kademe Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Değerler”, *Değerler Eğitimi Dergisi*, Volume 7, Issue 18, 2009, s. 107-120.

YAZICI, Kubilay, “Değerler Eğitimine Genel Bir Bakış”, *Türklük Bilimi Araştırmaları Dergisi*, S. 19, 2006, s. 499-522.

Yazım Kılavuzu, TDK Yay., Ankara, 2008.

YEŞİL, Rüştü– AYDIN, Davut, “Demokratik Değerlerin Eğitiminde Yöntem ve Zamanlama”, *TSA / Yıl: 11, S: 2, Ağustos 2007*, s.65-84.

YÜKSEL, Hasan, “Meçhul Bir İsim ve Yeni bir Eser: (Bayburtlu veya Vanlı Zaifi ve Ahbâru’l-İber Adlı Mesnevisi)”, *Prof. Dr. Ramazan Şeşen Armağanı, İslam Tarih, Sanat ve Kültürünü Araştırma Vakfı*, Edt. Emine Uyumaz, Süleyman Kızıltoprak, İsar Vakfı Yayınları, İstanbul, 2005, s.111-123.

ZENGİN, A. Yaşar – ZENGİN, Nesrin, *Eğitim Fakülteleri İçin Çocuk Edebiyatı*, 1.Baskı, Truva Yayınları, İstanbul, 2007.

ZENGİN, Mahmut, “Herkes İçin Geçerli Uygun Değerleri Belirlemek ve Öğretmek Mümkün mü?”, *Uluslararası Sempozyum İnsani Değerlerin Yeniden İnşası 19-21 Haziran 2014 Erzurum Tebliğler*, (Edt: Cengiz Gündoğdu- Muammer Cengiz), Atatürk Üniversitesi Yayınları No: 1078, Erzurum, 2015, c. III, s. 321-335.

ÖZET

AĤBĀRŪ'L-İBER MESNEVİSİNİN TENKİTLİ METNİ VE EĞİTİM DEĞERLERİ BAKIMINDAN İNCELENMESİ

IŞIK, İsa

Doktora Tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü
Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Eski Türk Edebiyatı Bilim Dalı
Tez Danışmanı: Yrd. Doç Dr. Ömer DEMİRBAĞ

İnsanı insan yapan değerleridir. İnsan eğitim değerlerini aile, okul ve çevresinden edinir. Çağımız teknoloji çağı olduğundan kitle iletişim araçları da değer aktarımında hayati derecede önemlidir. Kaybolan değerlerin yeniden inşasında din ve edebiyat da oldukça önemli bir yerdedir. Bu anlamda edebi eserler sundukları iletilerle toplumun ve değerlerin inşasında hayati bir öneme haizdirler. Bu araştırmada, 1695 yılında yazılmış olan Ahbārū'l-İber mesnevisinin altı farklı nüshası esas alınarak tenkitli bir metni oluşturulmuştur. Eser elli bir farklı hikâyeden oluşmaktadır. Eserin amacı halka bazı dini-tasavvufi ve ahlaki bilgileri vererek halkı eğitmektir. Bu anlamda eser, didaktik tarafı göz önüne alınarak “eğitim değerleri” bağlamında incelenmiştir. Eserde bulunan eğitim değerleri ile ilgili iletiler tespit edilerek şairin muhatabına sunmak istediği mesajlar açıklanmıştır.

Ahbārū'l-İber mesnevisi eğitim değerleri bakımından oldukça zengin bir içeriğe sahiptir. Eser, dini-tasavvufi değerler ve tavsiye edilen değerler bakımından oldukça doyurucudur. Bunun yanında şair sakınılması gereken bazı hususlar bakımından da okuyucu ve dinleyicilere telkinlerde bulunur. Bu çerçevede eser, kendi zamanının okuyucu ve dinleyici kitlesine birçok mesaj verdiği gibi bu genel geçer mesajlarla günümüz insanına da hitap etmektedir. Mesnevide zengin eğitim değerlerinin yanında İslami geleneğe uymayan hurafe diyebileceğimiz bazı bölümler de mevcuttur. Bahsi geçen yerler eğitim değerleri bakımından sakıncalı görülen yerlerdir. Bu bölümler eserden çıkarıldığında eserin günümüz insanına söyleyeceği pek çok şeyin olduğu görülür. Bu bağlamda eserdeki muhtelif hikâyelerin eğitim değerleri bakımından hayatın farklı zamanlarında farklı insan gruplarına hitap edebilecek içeriğe sahip olduğu görülmüştür.

Klasik Türk Edebiyatı'yla ilgili eleştiriler yapılırken bu edebiyatın halktan uzak bir tavır takındığına dair birçok görüş bulunmaktadır. Bu anlamda Ahbārū'l-İber gibi eserler muhtevasıyla bu tarz eleştirileri de boşa çıkarmaktadır. Yapılan çalışma klasik metinlerde eğitim değerleri çerçevesinde bulabileceğimiz pek çok mesajın var olabileceğini nazarlara sunmuştur. Bu da Divan şairinin sanıldığından çok daha kapsamlı bir alana hitap ettiğini ve toplumu eğitmek gibi bir derdinin olduğunu da göstermektedir.

Anahtar Sözcükler: Za'îfî, Ahbārū'l-İber Mesnevisi, Divan Edebiyatı, Değerler, Eğitim Değerleri.

ABSTRACT

THE TEXTUAL CRITICISM OF MASNAWI NAMED AHBARÜ'L-İBER AND ITS EXAMINATION IN ACCORDANCE WITH EDUCATIONAL MERITS

IŞIK, İsa

Doctoral Thesis, Yüzüncü Yıl University, The Institute of Social Sciences
The Head Department of Turkish Language and Literature, the Department of
Classical Turkish Literature

The Counselor of the Thesis: Yrd. Doç Dr. Ömer DEMİRBAĞ

It is moral values that makes us what we are as human beings. We acquire educational values from the family, school and environment. Mass communication tools are crucially important in the process of conveying such values. Similarly both religion and literature have a critical role in reconstructing the disappearing merits of the society. As a result of this fact literary works represent a high position in building the society and its values through the messages they bring. In this study we have carried out a textual criticism of Ahbaru'l-İber, which was written in 1695, by examining six different copies. This work consists of 51 stories of different length. The aim of the work is to educate the public by means of certain religious-mystical and moral knowledge. In this sense we have examined the mentioned book in the circle of “educational values” as it has a strong didactical aspect. In other words we have detected and clarified the messages related with education whose aim was to reach and train the reader.

The masnawi of Ahbaru'l-İber is quite rich in terms of educational values. It is highly satisfactory with regard to religious-mystical and customary values. In addition to this it indoctrinates about certain topisc in order to warn against various sins. In this sense we can evalute the mentioned work as an instructive one since it gives a variety of moral messages both to the readers of that time and to its contemporary readres as well. Nevertheless we also come across some false beliefs which have no Islamic base or ground. Such components are inconvenient to share and we hold the belief that they should be avoided. However if we exclude this kind of negative elements the book can be considered as a helpful one as it has many things to tell to the modern man. Thus we can conclude that the general contents of the book can address to different groups of people at various times thanks to its educational values.

There is an idea that the classical literature is not close enough to the lives of ordinary people and this has always brought about a certain degree of criticism.

Ahbaru'l-Iber and similar works have managed to prove that such reviews are far from being reasonable and fair. In this study we have presented a large number of ethical messages from a classical text among many comparable examples to reveal the fact that poets of Divan era address to a much more comprehensive sphere than it is thought to be and that they have a vital mission: to educate the society.

Key Words: Zaifi, The Masnavi of Ahbaru'l-Iber, Divan Literature, Values, Educational Values.

